

אוצר הפוסקים

ה

מהדורה ראשונה תשי"ח

מהדורה שניה תשכ"ה

©

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

את הספר אפשר להשיג לפי הכתובת:

אוצר הפוסקים, ת. ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM,

P. O. B. 5110

Jerusalem, Israel

אוצר הפוסקים

כנוט תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה
עפ"י סדר השלחן ערוך

לוקט סודר ונערך ע"י חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות.
מיסודם של מרגן
הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
וזקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל.

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

בצירוף

א. באר הגולה ב. באור הגר"א. ג. באר היטב. ד. פתחי תשובה.

מוגה ומתוקן לפי דפוסים ראשונים

חלק אבן העזר

כרך ה

הלכות אישות (סימן י"ז סעיפים כ"א-כ"ה)

מהדורה שלישית

פציה"ק **ירושלם** תובב"א

שנת תשל"ה לפ"ק

הרב ראובן עוז	הרב דוד דרבקין	הרב אברהם לידר
" שמואל הירשמן	" חנוך זונדל גרוסברג	הרב בן ציון רחמן
" שמואל חרל"ם	" יחזקאל טויב	הרב חיים ריזי
" שמואל קליינרמן	" צבי שפירא	

חבר המערכת

הרב אהרן יעקובוביץ	הרב משה שלימא
הרב דוב מאיר אייזנשטיין	הרב שמעון יוזק

המבקר

הרב אהרן יעקב קלפשיש [וציל]

מנהל

הרה"ג שמואל קיפנים

לתשומת לב

אין מגמת אוצר הפוסקים לפסוק או להכריע בהלכה, רק למסור כל דעות הפוסקים בענין הנידון כמות שהם, בצירוף תמצית הטעמים והנמוקים. ולכן אין להסיק שהדעה המובאה באוצה"פ לאחרונה היא המכרעת, כי הקו המנחה בסידור הדעות מי מוקדם ומי מאוחר, הוא הדיון הענייני עצמו של דברי הפוסקים. וכן המלות „אמנם“, „אולם“ וכדומה שאנו רגילים לכתוב, הן רק מלות קשר הבאות להבדיל בין דעה אחת לשניה, ואין בהן משום הבעת דעה עצמית כלל. וגם ידוע מפי סופרים וספרים שאין לסמוך על ספרי לקושים וקיצורים להלכה למעשה, עד אשר יעויין בגוף הספר.

ביאור הגר"א

כ

ה [עח] מי שהיה מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא בעצמו העיד בפני ב"ד ששמע שמת זה זמן רב סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים (פה) לא היו בפני ב"ד :

[עח] מי שהיה כו', כמ"ש במתני' שבועות ל"א ב' ואפילו דברים שא"צ שיהיו בב"ד כמ"ש בתוספתא פ"ב דכתובות וירושלמי שם כללו ש"ד עדים שהעידו לסמא ולטהר לרחק ולקרב לאסור ולהתיר לפטור ולחייב עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו הרי אלו נאמנין משנחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו אינן נאמנים :

אין

באר הגולה

ה סר"ן נחשונה [ס"ז מ"ז] וס"כ נחשונה הו"י השי"ד לספר נשים.

בתוספתא פ"ב דכתובות וירושלמי שם כללו ש"ד עדים שהעידו לסמא ולטהר לרחק ולקרב לאסור ולהתיר לפטור ולחייב עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו הרי אלו נאמנין משנחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו אינן נאמנים :

פתחי תשובה

(פה) לא היה בפני ב"ד. ע"ן נחש"כ ס"ק ע"ז מה שתמה על הס"י נחשונה המונח נקט"ע סי' קכ"ט וע' נכ"ז מ"ס ח"ס זיה :

אוצר

הפוסקים

ס"ק קסד—ס"ק קסו אות א

ומש"ה נאמן צ"ד להכחיש דבריו הראשונים, ור"ח ממה ששנינו [בתוספתא כתובות רפ"ב וסנהדרין פ"ו ה"ו] עדים שאמרו מצודים היינו עד שלא נחקרה עדותן צ"ד נאמנים כו', וחשיב שם גם שאמרו העדים לאסור ולהתיר, הרי דאע"ג דהך ח"ל עדים צפני צ"ד אפ"ה אמרינן דאע"פ שהעידו צ"ד כל שלא נחקרה עדותן ד) עדיין יכולין לומר מצודין היינו ה), לפי שאין העדים מעידים עד גמר עדותן צ"ד, וזו ר"ח שאין עליה תשובה. ואחר שכתב ועוד דצב"ג לא מקרי מכחיש דבריו הראשונים, דהא לא אמר בתחילה שלא שמע מעולם שלא נח, אלא אמר שהיה זקוקה ליבם, [וי"ל דהיינו משום דחשד דלא תועיל עדותו מכ ששמע מאחרים שמת], ובודאי לאו כולו חגיגי דינא גמירי שעד מפי עד מספיק להתיר כו', ומביא הוכחות דיש לתרץ ככ"ג, מסיק, ולפי שמוטל על הכל להוציא הדין לאמתו לא לפי שורת הדין בלבד, ראוי לצ"ד לחקור למה אמר בתחילה שהיה זקוקה, ואם נתן אמתלא כח"ל פשיטא דסגי, אלא אפי' אמר מצודים אני שלא הייתי חושש לדברי כיון שהי' חוץ [צ"ד, סגי] ולא מקרי חוזר ומגיד, מהר"ח שכתבתי. [וגם אין לומר דלא נאמינו ששוקר

טע"ף כ. קסד. ששמע שמת זה זמן רב. [זמן רב" קאי על "ששמע", כלומר שכבר שמע מזמן רב שמת פ', וכן] מצאנו בשאלה שכתבו הר"ן סי' מ"ז א), שמשם מקור ההלכה, שאחר שזוהר על שידוכים משום שהיה זקוקה ליבם, צא לצ"ד והעיד ששמע מפי זה זמן רב קרוב לר' שנים לפני הדבר שמת היבם הנזכר. קסה. סומכין עליו. ואף לה"ל דאין ע"ה נאמן להתיר יבמה נשוא, וכמוצא ברמ"ה סי' קנ"ח סעיף ג', מ"מ נפ"מ צד"ן זה דראוי לאלטרופי צדאיכא סהדא אחרונה צדדיה, או נפ"מ לאשת היבם עלמנו דמוחרת להנשא. [חן טוב סקט"ח].

קסו. כיון שהדברים הראשונים לא היו בפני ב"ד. א. בבאור הדין והסוברים כן. כתב נחש"ה הר"ן סי' מ"ז ה"ל, דאע"ג דבעדות אשה אין לורך שיעיד צ"ד, וי"ל דעדותו שמחון לצ"ד הוי כהעיד צ"ד, [דכו"ע צ"ד יונהו לקבל עדות זו ב], והי' אפשר לומר דאין אדם מדבר דברים בלתי אמתיים בעדות אשה גם חוץ [צ"ד ג] והוי כהגדה, ושבו אינו חוזר ומגיד, מ"מ מסתברא דכאמת דה"ל בעדות אשה צהגיד חוץ [צ"ד חוזר ומגיד צ"ד, לפי שאין אדם מדקדק בדבריו שאמר חוץ [צ"ד,

א) כ"ה לפנינו בד' מיץ תקל"ו, וכן צוין בכמה פוס', וכמה פוס' קדמונים מציינים לתשו' זו בס"י ג"ב.

ב) מלשון הר"ד דבסמך.

ג) מתוך דברי משנת ר"א (טולידו) ח"ב סי' ו'.

ד) הא דמשמע מזה דבעדות אשה חוזר גם מהגדה שבב"ד כל זמן שלא נחקרה העדות. ע"י באות כ"ב מ"ש בזה כמה פוס'.

ה) בבאר משה (דנישבסקי) סי' ג' אות ח' הקשה ע"ז מ"ש בב"ב דף קכ"ז ב', דבאמר זה בני וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן, ופי' הרשב"ם דכיון דהאמינתו תורה שהוא בנו כדכתיב יכיר, שוב אינו חוזר ומגיד, אלא דגם מאמירה שחץ לב"ד אם נאמן עליה, אינו חוזר, [וג' דמשמע לי' דמיירי חוץ לב"ד כדסיפא דהתם דתנן ואיפכא בבית המכס, וכע"ז נרמז בעין יצחק השני סי' מ"ג אות ב'], ואין לומר דשאני התם שנאמן מקרא דיכיר כו', [ומש"ה אינו חוזר וכמ"ש בנ"י שם דהתורה לא נתנה הבחנה בתר הבחנה, וממילא אינו לסתור דבריו כו', בית אפרים חאה"ע סי' ז' דכ"ו א' דהא איתא התם נמי דאמר עבדי הוא ואח"כ אמר בני הוא נאמן, דמשמש כעבדא קאמר, משמע דבלא הסעם דהוי כמסרש דבריו הראשונים לא הי' נאמן לחזור, אף דבזה ל"ש משום יכיר כו', וכן ר"ל בבית אפרים הנ"ל אבל מסיק דגם אמירתו עבדי הוא שייך לדין יכיר אם הוא בנו או נכרי, ומ"ש הסמ"ע סי' רע"ט סק"ה שלא האמינתו תורה אלא בבנו, היינו שא"י שהוא עבד לפוסלו, אבל מ"מ נאמן שאינו בנו כו', [אמנם עפ"ת לסי' ד' סקל"ז ובאוצה"פ שם ד"ה דלומר אינו בנו א"י כלל, אך השו"ע פסק כה"ל דנאמן], מיהו הבית אפרים שם בע"ג כתב דאין נראה לחלק דהתם דכ' יכיר לא מהני חזרה אח"כ אף שהכירו תחילה חוץ לב"ד משא"כ בשאר מיני עדויות הנאמנים חוץ לב"ד, והבאר משה הנ"ל אות י' כתב ד"ל דשאני התם דלא שייך לומר דחץ לב"ד לא דק, דאין סהדי שאין אדם אומר על

עבדו שהוא בנו או להיפך, משא"כ בעדות אחרת אף שיודע שגם דבריו שחץ לב"ד גמי מועילים, דמש"ה באמת לא חיישינן שמא יחזור, אבל כשתחזור ואומר מבודה אני, נאמן, משום דתלינן שחץ לב"ד דיבר שלא בדקדוק.

ו) כלומר אפי' בלא אמתלא. וכך הביא דעת הר"ן בחו"ד סי' קפ"ה סק"ה לענין ע"א באיסורין, דבאמר חוץ לב"ד חוזר אפי' בלא אמתלא. וכ"כ בברכת יוסף (לנדה) סי' ס"ג אות ד' בדעת הר"ן, ושכ"פ בשו"ע כאן, וע"ש ושם מה שהאריכו לענין ע"א באיסורין. וע"י גם בהרשד"ם המובא להלן באות כ"ט. וכתב בבאר משה הנ"ל באות י' דאף דגבי אמרה א"א אני או טמאה אני דבכתובות דכ"ב א' אמרינן דכיון דנאמנת אינה יכולה לחזור אלא באמתלא, א"כ ה"ל כיון דנאמן בהגדה שחץ לב"ד, אף דיכול לחזור מ"מ נצטרך אמתלא כו', אולם לא דמי, דהתם באמירתה שויה אנפשה חתיכה דאיסורא בעינן אמתלא לסלק החז"א שהעלתה על עצמה, אבל לענין עדות לגבי אחר לא שייך זה, ונאמן לחזור גם בלא אמתלא.

עוד כתב שם דמ"מ מסתבר שיש חילוק. דבנתן אמתלא לחזרתו הוי אמירה אחרונה עיקר ומבטלת לגמרי אמירתו הראשונה, משא"כ בלא אמתלא [דהוי כחד לגבי חזר], דהנה שמואל בעי התם אם גם בטמאה אני מהני אמתלא לחזור, וצ"ל דהא דלא פשיט מאמרה א"א אני דמהני, משום דהתם כל נאמנותה מסעם דשויה אנפשה חז"א. אבל בטמאה אני יש גם דין עדות לאסור על בעלה, דנאמנת בזה כמו להקל מהקרא דוספרה לה, וס"ד דלא מהני גם אמתלא לחזור כיון כל עדות, וכדפי' גם בש"ש ש"ו פ"ח [וחו"ד סי' קפ"ה סק"ה], וקאמר התם דרב פשיט דמהני, ואפי' לא עבד שמואל עובדא בגנפשיה, אלא דחשש דגם בעדות לגבי אחר לא מהני חזרה לעקור דבריו הראשונים שלא בב"ד בלא אמתלא, מיהו י"ל דהיינו כשתחזור להקל [וכעובדא דשמואל], אבל כשתחזור להתמיר אפשר שגם בלא אמתלא חוששין לחזרתו ג"כ כו', אלא דמ"מ הוי רק ספק אם עדות הראשונה אמת או השנייה,

אוצר

ס"ק קטו אות א—ב

הפוסקים

בנדרו שחזרתו ה' לחומרה, ע"ש. וכן הביאו להר"ן עוד פוס' המזכירים בזהותיות להלן.

ב. אם יש חולקים על סברא זו. במהר"ל סקצ"ז הביא לתשו' הבי' דבסמוך, ותמה שהוא נגד הר"ן הנ"ל שהבי' בעלמו הביאו בפירושו להטור ופסק כמותו בשו"ע, וסיים בלע"ג. וגם מעוד פוס' דלהלן מוכח שהבי' בתשו' חולק על פסקו שבשו"ע, וכדמשמע פשוט לשונו. מיהו עי' צד"ה חולס דבסמוך, די"ח דלא פליג חלא דהגדונים שונים.

וזה תו"ד הב"י בתשו' צדיני מסל"ת סי' ד', בגמסל"ת שאמר פי' מת ואח"כ כחש ואמר שלא ראה ולא ידע מכל חלה, וראה לפסול העדות ע"פ התוספי' הנ"ל בזה, דה"ל כיון שלא נחקרה עדותו צ"ד וחזר אין בדבריו הראשונים כלום, ואחר שכתב די"ל דגמסל"ת דאינו בחקירה לא שייך צדין זה כו', וכמוצא בזה ל"ה, הוסיף, ועוד ג"ל דהא דלא נחקרה צ"ד יכולין לחזור, היינו בשאר עדות דאין הצ"ד דנים עד שימנעו מפיהם, מש"ה אף שהעיד בפני כמה צ"ח כל שלא נחקרה העדות צ"ד אין כאן עדות ויכולין לחזור, אבל עדות אשה דעד מפיו עד כשר כו' כיון שילא העדות מפיו בפני עד א' כבר הגיד ואין צ"ד לזכר צו כלל דבעד השומע מפיו סגי להו, הלכך נעשה שילא העדות מפיו [צפני*] העד השני הוי כשאר עדות שנחקרה עדותו צ"ד דמשום שאין הצ"ד לריכים עוד לשמוע מפיהם אינם יכולים לחזור בזה, הלכך כל שצא עד והעיד צ"ד ששמע מפיו פלוני שנהרג פלוני או שמת אף שהעד הראשון חזר צו קודם שנחקר עדות שום א' מהם צ"ד אין חוששין לו וסומכים על דבריו העד המעיד ששמע כך מפיו.

ובבית אפרים סי' ז' אחר שהביא דכ"ו ע"ג לתשו' הבי' בנגוד להר"ן, תמה איך לא הזכיר להר"ן ולראיתו מהתוספי' שכתב הר"ן שאין עליה תשובה, [והסתירה לשו"ע לא הזכיר], וכתב די"ל דסובר הבי' דלדון יש להשיב על הראי', די"ל דהאיסור והיתר שבתוספי' מייירי צגווי שצא לאסור בדבר דליתחזק היתור או להחיר בדבר דליתחזק איסורא, דזהו לריך צ' עדים להוציא מחזקתו, ו[כשליך עדות גמורה] יכול לחזור קודם שנחקרה עדותו צ"ד, ואף להסבירים דע"ה נאמן [גם] בליתחזק איסורא, מ"מ לפעמים אינו נאמן, כגון בדבר שבערוה וכיו"צ, אבל בדבר שא"צ צ"ד כלל [כבעיגוה], לא שייך הא דעד שלא נחקרה עדותו. וכן במשנת ר"א (טולידו) ח"ב סי' נ', אחר שהביא לתשו' הבי' בניגוד לדעת הר"ן ודעומי, כתב דל"ל דמפרש דהלאיסור והיתר שבתוספי', לאו בשאר איסורין מייירי, דהתם דע"ה נאמן וא"ל צ"ד אינו חוזר ומגיד, חלא דמייירי בספק נתקדשה או ספק נתגרשה, ושכן פי' בפני משה בירוש' פ"ב דכתובות, וכ"כ בפשיטות בחסדי דוד שעל התוספי' בסנהדרין פ"ו דמייירי לאסור צמדי דליתחזק

הוצרך שם לחזור לדבריו הקודמים, או דעדיין לא ראה לסוף דברי הר"ן. ולומר דסובר דמ"ש הר"ן בסוף, דלא חש לדבריו שמחזק לב"ד חשיבא אמתלא, זה דוחק. ולענין הקושיא דמרשיע עצמו, עי' באות ג'.

ז. עי' בהערות לאוצר"פ כרך ג' בדף קס"ח א' מהרא"י אונטרמן, די"ל דמהר"מ רק בנדון כ' בן, דלפ"מ שחידש דלהכחיש ע"א בעי ב"ד ומהכחשה שחזק לב"ד יכול לחזור אפי' להחולקים על השו"ע. כתב דלפ"ו אין ראי' ממהר"מ דבכל גזני חוזר, דהא מייירי שגמסל"ת הגיד מקודם שפ' מת ועד זה הכחישו חזק לב"ד משה יכול לחזור. [מיהו מהב"י ובאה"ג ועוד פוס' שהסמיכוהו להר"ן והשו"ע, משמע שהבינו בדעתו כדמורה פשוט לשונו דבכל גזני חוזר מהגדה שחזק לב"ד].

י. כ"ה בפני משה סקצ"ב, וב"מ בקיצ' אות קנ"ט, וע"ע באות ט' בפנ"מ ובהע' שם.

ששיקר דהא אין אדם משים עלמו רשע, דחזק לצ"ד ל"ה הגדה כלל, ולא מקרי רשע צזה. מהפני משה ססקצ"ו. וע"ע צבאור הענין בתו"ד החזו"ח המוצא בזה ג', ובמים רבים המוצא בזה כ"ב.

וב"ד מהר"מ ז) הוצא בתשו' מיימוני להל' אישות סי' י', והזכירו הבי' ובצאה"ג, בעד שהכחיש לעד המיתה ואמר שפי' חי במקום פי' ושלחו לחפשו ולא מלאוהו, וכתב שאם אח"כ הודע ששיקר או שטעה צין איש לאיש אין בדבריו הראשונים כלום, דגרסי' בתוספתא כו' [כ"ג]. וכן הר"י טייטלצק בתשו' שצנימין אצל סי' ט' צדון המזכר שם סוס"י צ', בעדים שאמרו שפי' אמר להם ששמע מגוי שראה לפי' חי צמלרים, וקראו צ"ד לפי' והשביעוהו בשבעת החורה, ואמר לצ"ד שכן זה צדא מנצו לנפשת אס הנערך כדי לעכב היתר אשתו, כתב דכיון שחזר צו בפני צ"ד ובשבעה, ומה שאמר צראשונה לעדים הנ"ל ה' שלא בפני צ"ד, יכול לחזור צו, והעדויות שהועד משמו אין בזה ממש. וכ"כ הרד"ך צצית י"ז חדר י"ג בזהותו נדון, והוסיף, דאף שאינו כ"כ פשוט כדנראה ממהר"י טייטלצק הנ"ל שלא הביא רא' נדבריו, דהא י"ל דבכ"ה דל"ל צ"ד דר"ע הוי צ"ד לקבל עדותו, אינו חוזר ומגיד, מ"מ יש רא' לזה מירושלמי הביאו העיטור כו' [והיא התוספי' הנ"ל] ושכ"כ הר"ן ופשטה מהירושלמי הנ"ל.

ובן הריב"ל צח"ג סי' ד', צדון אשה שאמרה ששמעה מגויי ע"ד מיתה פי', ולפי הספור משמע שלא הסיחה לפי', ואח"כ אמרה שלא שמעה מהגויי ע"מה חלא מאחרים ששמעו ממנה, והם אומרים שהסיחה לפי', וכתב דנאמנת לחזור וכמ"ש הר"ן כו', וכדאי הוצ' לסמוך עליו ומי לנו גדול ממנו בזהרונים, ואין כאן ספק. וכן צסי' י"א בל"ה גוי שפי' ופי' נהרגו, ויהודי שאיקלע לשם אמר לשאלת אבי הנעדרים שראם חיים במקום פי' ואכל צציתם, ואח"כ אמר בלע נצ' יהודים שאלו שמעולם לא הכיר לאנשים ההם, ושיקר לאצרכם הזקן כדי להעיב לצו, וכתב ע"פ הר"ן עדות הגוי קיימת ועדות הישראל לאו כלום הוא [כיון שחזר]. וכן הביא להר"ן לנדונו צח"א סי' ט' המוצא בזה ל"ה.

וב"ד הרשד"ם המוצא בזה כ"א. גם הראש"ח סי' ל"ז בל"ה לפני צ' עדים חזק לצ"ד שפי' מת, ובצ"ד אמר שאינו יודע, כתב דכיון שהסגדה הראשונה היתה חזק לצ"ד ל"ה הגדה כלל וחוזר ומגיד, וכמ"ש הר"ן כו'. וגם הח"מ סקי"ז והצ"ס סקצ"ג הביאו פסק הר"ן. וכ"כ בתשו' ר"ח כהן רפפורט סי' כ"ד שהכריע כהר"ן ושלא בתשו' הבי' [שצאות הסמוך], וע"ש הוכחותיו. וכ"כ מהגרע"ה המוצא בזה הסמוך סד"ה צדעת הריא"ז. גם צמאמר מרדכי סי' ל"ז צדק קמ"ח ע"ג מסתייע מהר"ן לנדונו. גם צמשת ר"ה שצאות הסמוך פסק כהר"ן נגד תשו' הבי'

ובצטרף עוד עדות אפי' אחד, תחשב עדותו ה' כחד לגבי ב'. [אולם כל דבריו צ"ע, הא נדון הר"ן והשו"ע מייירי בחזק להקל, ואפי' מבואר בר"ן דנאמן לחזור בלא אמתלא, אלמא דבטלה לגמרי הגדוה הראשונה, והא דשמואל ע"כ צ"ל טעם אחר לחומרתו, (עי' בחזק הנ"ל), דהא בלא"ה י"א דלאסור לבעלה אינה נאמנת, דוספרה לה רק להקל נאמר, ע"ש בש"ש, וא"כ לא ה' לו לחוש לעדות מהדין, ועוד דהבאר משה עצמו באות ז' ח' כתב דלענין שתה"י חזרתו כחד לגבי חד גם הריא"ז מורה דנאמן, וכנ"ו בפנים, וכמוכח בדבריו להלן אות ב' בדעת הריא"ז, ומ"מ מביא שם להר"ן בנגוד להריא"ז, משמע דלהר"ן בטלה לגמרי עדותו הראשונה].

ובתשו' ר"ח כהן המובא להלן אות י"ג ד"ה ובנתן, כתב דהר"ן מייירי בנתן אמתלא, כדי לתרץ בזה איך נאמן לחזור כשאמר מקודם להיתר, תא מרשיע עצמו שרצה להכשיל, אבל באמתלא שטעה וכיו"ב ל"ה רשע כו' ע"ש. [הנה מבואר שם דכשכתב זה עדיין לא ראה לתשו' הר"ן עצמה, וכשראה אח"כ לא

אוצר

ס"ק קסו אות ב

הפוסקים

סי' אמלעיים כו' דמ"מ לנירוף סגי, ויש להחיר. [ופסק השו"ע לא הזכיר כלל].

גם צפרח מעה אהרן ח"א סוסיי קייג הסתייע מתשו' הצ"י לנדונו [ולא הזכיר להר"ן ופסק השו"ע]. ועי' גם פנינים מאירות שצאות עי' שהרב השולח פסק כתשו' הצ"י, וכתשו' שם הביא ראוות לדעתו, ע"ש. וכן צמטעמי ילחק סוסיי עי' כתב דאין לפקפק בנ"ד ממ"ש הח"מ סק"י צ"ש הר"ן כו', וגם כתשו' הצ"י חולק עליו. וגם צשו"ת ר"ח כהן סי' כ"ד מסיק צסד"ה ומ"ש דהצ"י חולק (אלא דלהנכח פוסק כהר"ן).

אולם כמה פוס' כתבו שדברי הצ"י כתשו' חו"ס סוחרים לפסקו שצשו"ע, [דאף דה"י אפ"ל שכתשו' חזר צו, דכמה חשונות כתב אחר חבור השו"ע, מ"מ בה"א ח"ן לומר שחזר כתשו' ופסק נגד הר"ן ומכר"מ, וגם לא הזכירם כלל *], אלא שיש חילוק בין הנדונים, דכתשו' מיירי בלומר מקודם מה, וצשו"ע מיירי בלומר מקודם חי וכהר"ן, וכמוצא בלוח שח"ז, או כהניקו אחר שבי הפנ"מ שצאות עי' [ולפ"י י"ל נמי לכמה מהפוס' הנ"ל שהסתמכו על תשו' הצ"י, דהיינו דוקא צנדיהם שאלמר מקודם מה, מלכד ה"ק שכתבו צהדי"א דהצ"י חולק, אבל ה"ק שכתבו רק דהר"ן חולק על הצ"י וגם בלומר מה סובר דחזר, מ"מ אפשר דהצ"י מחלק צוה ואינו חולק על הר"ן ועל פסק עלמו שצשו"ע. ועי' מ"ש צוה צהער שצסוף הלוח. וע"ע צאות הסמוך ד"ה מיהו].

בדעת הרי"א. כתב כתשו' רעק"א סי' קייג דהרי"א המוצא בשלה"ג יצמות פט"ו נראה דחולק על הר"ן, שכתב דהאשה מתרת עלמה ע"פ העד שהעיד לה אע"פ שהעד כופר אח"כ עדותו לצ"ד ואומר שאינו יודע לה עדות, כמבואר צ"י שצעות העדות א), ע"כ, ו"כופר עדותו" היינו שאומר שקר העדות, ולא שמכחיש שכלל לא אמר לה עדות [וכה"א דסעיף ח'], מדלא נקט שאומר לא אמרתי לה עדות, ואף שהרש"ש מביא להרי"א כחולק על הרמב"ן דמיירי במכחיש שלא אמר כלל עדות, [וכמוצא צלו"ה"פ שם סקע"ה אות א'], מ"מ נראה עיקר דהרי"א מיירי בחזר מעדותו הראשונה [ואפ"ה כתב דאינו נאמן לחזור], מיהו היינו צהתירוב כבר כו' אבל בלא התירוב סובר דנאמן לחזור מטעם [אחר משום] מגו ב) שהי יכול לומר לא אמרתי כו' [וכלהלן אות י']. וצנדינו כתב

(*) מתוך דברי העצי ארזים סק"פ. ועי' בשו"ת ר"ח כהן רפפורט סי' כ"ד ד"ה ומ"ש, שעל דברי המטעמי יצחק הנ"י בפנים דאין לפקפק מהר"ן משום שהבי' חולק כו', כתב דמשום הא לא ארי', דכיון דהבי' לא הזכיר להר"ן אפשר דלא ראהו, ואי הוי שמיצ ל"י הוי הדר, וכמ"ש בחו"מ סי' כ"ה סעי' ב' בהגה מהר"ק. בענין כשנמצאו אחרונים החולקים על תשו' גאון דאפשר דלא ידעו כו'. [אולם צ"ע דהבי' על הטור מביא לתשו' הר"ן ופסק כן בשו"ע, ורח"כ לא הזכיר מזה כלל, אם לא דנימא דתשו' זו נכתבה לפני חיבור הבי' והשו"ע].

א) היינו כמימרא דר"ם בשבועות דף ל"ב ב', דבאמר העד לדידה שמת בעלה, ובב"ד נשבע שאינו יודע לה עדות. פסור מקרבן שבועה, כיון שיכולה להנשא ולקבל כתובתה ע"פ עדותו הקודמת ולא הפסידה כלום בכפירתה, ואם כהר"ן הא נאמן אח"כ במה שחזר, מיהו הר"ן יפרש כמ"ש הרא"ש שם דאין הכונה שהיא נאמנת גם אחר חזרתה, אלא דכיון דכשהשיעו שוב לא היתה צריכה לעדותו. פסור מקרבן שבועת העדות, ע"ש. ע"פ הח"ס ח"ב סי' קל"א ד"ה אכתי.

ב) עי' בתשו' ר"א גארדאן סי' כ' שהעיר עליו בדנ"ו סוף סור ב', דלמה שחידש שם דנאמנות דמגו ישנה רק לבעל דין או לעד, וגם חידש דע"א בעיגונא נאמן רק להתיר, א"כ כשהעיד לאיסור הוי כאינוש דעלמא וא"נ במגו ע"ש. ועי' בתחילת אות ט' שגם העזרת נשים כתב מגו כזה, והחן טוב השיג עליו. ובבית אפרים סי' ז' הביא בדנ"ו גם מהריטב"א המובא בניי

דלחתחזק החירה או להתיר צמידי דלחתחזק איסורא כו'. וצנדינו שחז' לצ"ד אמר שם הנהרג צלופן המועיל, וצ"ד אמר צלופן אחר שלפ"י אינו בעלה, כתב דאף דלכצ"י כתשו' מותרת משום דאינו יכול לחזור גם ממה שאלמר חז' לצ"ד, אבל למכר"מ ור"ן ודעת גדולי האחרונים [שצאות א'] אסורה, ומאן ספין להתיר נגד הרבים האוסרים. וע"ש שבי אח"כ דמ"מ הצ"י לאו יחידא, דה"א הרי"א ורצ"ה סברי כותיה כו', [כדבסמוך ד"ה גם צה"ע].

ובברכת יוסף (לנד"א) סי' ס"ג אות ג' חי' צלופן אחר קל"ת, דהתוספ' מיירי צע"א שהכחישו הצע"ד שאז לר"ך צי' עדים שצ"א צהכחשה לאו כלום הוא, וסובר הצ"י דגם צדי איסורין כל היכא דלר"ך צי' עדים לר"ך צ"ד, עי' בפנ"י לגיטין דף כ"ט ד"ה רצ"א אמר, וצוה אמרם התוספ' דתליא צנחקרו צצ"ד, אבל ע"א צאיסורין שאל" צ"ד, וכמ"ש הגו"צ צחלק אהע"י סי' י"ד ד"ה וצגוף הדין ע"א ציצמה, ע"ש, או ע"א צהיתר אשה, כיון שהגיד צפני ע"א הוי להצ"י כהגיד צצ"ד ושצו אינו חוזר, [ול"ע אם מהני להצ"י אמתלא לחזור מדבריו שחז' לצ"ד]. וכע"י עי' צהערות לאול"ה"פ כרך ג' צדף קס"ז ע"ד מהר"א חונטרמן, דאחר שחילק צין איתחזק איסורא וכהצית אפרים הנ"ל כוסיק, דה"א דלמרי דליתחזק איסורא צעיין צי' עדים י"א דל"ל גם צפני צ"ד כמ"ש צנה"מ סי' כ"ח סק"י, וכמ"ש גם צפני הנ"ל, וצמשוב צחיצות סי' ל"ח סק"צ פליג עליו ע"ש, חונס ככל אופן נלע"ד צרור דכשהעיד א' צאיסורין וצאו שנים והכחישוהו, צודאי לריכוס צ"ד לצטל עדות האחד, וצלופן כזה מיירי התוספ' (להצ"י וסי' דלהלן) כי כשהעידו [כה"ג] השנים שלא צצ"ד יכולים לחזור, אבל כשאל" צ"ד לא מיירי. וצספרו שצט מיהודק שער ג' פ"צ אות ה' ו' כתב גם אופן אחר, דלמ"ש צשערי יוסר [כמוצא להלן צסוף הלוח] דגם צאיסורין וכיו"צ הוי צדבר הל"ך הכרעת חכם לא כל אחד יכול לקבל העדות כו', אח"כ יל"פ גם צתוספ' דמיירי צהכי, ומש"ה הגדו שחז' לצ"ד ל"ח הגדה ויכול לחזור, משל"כ צלופנים אחרים.

גם צנמע ששעו"עם סי' ס"צ (השני) כ"כ צדעת תשו' הצ"י, והוסוף צדמ"ה ע"ג דנראה להביא ראי' גדולה לדבריו, דה"א קיי"ל דצדיני ממונות שאל" חקירה, כמבואר צח"מ סי' ל', אינו חוזר ומגיד ואפ"י לא נחקרה העדות כו', [עי' צוה צאות כ"צ], וצודאי ח"ן העטם משום דהכי חקיני רצנן כדחקינו שאל" חקירה. דמנ"ן להמליא חקנה שלא הוצרכה צש"ס, וצדרצ"א ככל דוכתי מצואר [דדוקא] צנחקרה העדות צצ"ד אינו חוזר ומגיד, א"ו דהעטם הוא דכיון שחקנו צצדיני ממונות א"ל חקירה, ממיל"א נגמרה העדות צלמירתן לצ"ד, אח"כ ה"ה והוא העטם צעדות אשה שאל" צ"ד דה"י אינו חוזר אחר שהעיד שלא צצ"ד [דהוי נגמרה העדות], ורלוית הר"ן מהתוספ' ל"ע, לפמ"ש הר"ן עלמו צסי' ל"ד [לענין חזרה מהגדה שצצ"ד לפני שצחקרה העדות], דמ"ש צתוספ' מ"שצחקרה עדותן צצ"ד" לא קאי אכולהו, דיטנס עדויות דכיון שרק גמרו העדות חונס חזרים אף שלא נחקרו, וכנ"ל, אלא דנקטת התוספ' לשון השו"ב כו', והיינו דעיקר כונה התוספ' רק להשמיענו גוף הדין דאינו חוזר ומגיד, ולשון משצחקרה קאי רק אמדי דלר"ך חקירה, אח"כ ה"י י"ל לענין זה, [דמה שמוכח דרק מהגדה שצצ"ד אינו חוזר], דלא קאי על "לאסור ולהתיר" שאל" צ"ד, דה"א "משצחקרה עדותן" ע"כ לא קאי כלל ע"י כו', [וכע"י דה"א צמלוחת אצן צסעי' ח' ד"ה ומ"ש]. וצנדינו שחז' לצ"ד אמר שמות המה צלופן המועיל, וצצ"ד אמר שכתב שם אציו וגם שינה צסם העיר, כתב, דאינו חוזר ממה שאלמר חז' לצ"ד, וכהצ"י כתשו', ושכ"ד הרי"א כו' [כדבסמוך], וגם צצנ"ד יש

אוצר

ס"ק קסו אות ב

הפוסקים

אלא באמר לעגונה עולם דזכר מיירי, לפי"ז נמי לא פליג, ועיי' בה"ב בסוף אות ל"א דלמחר"מ איגרא שם י"ל דהרי"א דוקא באמר כעת אינו יודע עדות אינו יכול לחזור דאינו מצטל עדותו הקודמת, אבל באומר כעת איפכא חוזר.

גם בדעת הרמב"ן כתב צבית אפרים סי' ז' דף כ"ו ע"א וע"ג דנראה דחולק על הר"ן, דמלחמות לקדושין דס"ד ח' בענין אמר יש לי בנים ופטורה מביזום כו', מביא לפרש"י וצעה"מ דגרסי בצרייתא שם דבשעת קדושין אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי, דר"י סובר דנאמן לאוהרס, ומוקי אצ"י דמיירי במוחזק באחי ולא צבני, ופרש"י וצעה"מ דמ"מ אם לא היה חוזר בשעת מיתה היה נאמן דיש לו בנים מטעם דמה לו לשקר הרי יכול לפטור בגט, אבל כשאמר בשעת מיתה אין לי בנים נאמן לאסור לדעת ר"י, דיעבור חזקה הראשונה דאיסור, והרמב"ן שם תמה ע"ז, דלא מלינו בתלמוד "נאמן ויכול לחזור ב"ו, אלא כל שנאמן [אמרין] כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, וזה שאמר בשעת קדושין יש לי בנים, ואילו שתק בשעת מיתה אשתו מותרת, איך נעורה החזקה כו', ע"ש, הרי מבואר מדבריו דבכל גווי דאמרין שהוא נאמן אינה מועילה חזרתו אח"כ בלא אמתלא, אפי' היתה הגדתו הראשונה שלא בצ"ד. [ועי' במשנת ר"א (טולידו) סי' י' שמוכח ממקום אחר שכ"ד הרמב"ן והוכחתו ל"ע, ע"ש]. וכ"כ ע"פ דעתו דד"ה הסמוך.

ויש שכתבו כן גם בדעת הרשב"א והרומב"א. עיין צנעט שעשועים סי' ע"ה שצ"ס ע"ד מבאר דהא דהרמב"ן והרשב"א לא סמכו להחיר למעשה כשעל מפי עד מכחיש לעד כשר [עיי' צנעט"ח], והא דעד הראשון לא הגיד בצ"ד כו', וכאז ד"ל [דקיימין] צעיתא הכ"י צחש"י ה"ל דצעות אשה הרי הראשון שאומר לה"י הוי כאומר בצ"ד ואינו חוזר כו', וה"י י"ל לענין הכחשה דהוי כאילו הכחיש ה"י בצ"ד כו', ועיי' בהערות לאוה"פ כרך ג' מהר"א אונטרמן דף קס"ז ע"ג, שמסמיך לדעת חש"י הכ"י והרי"א את דברי הרמב"ן והריטב"א בקדושין דס"ב גבי ה"י עושה עמו צהירות, שכתבו דכיון דהחזיר לו טהרתו ולא אמר כלום הריכו כהודם שהן טהורות, ושוב אינו חוזר ומגיד שהן טמאות, הרי דסברי דגם עדות שלא בצ"ד, ואפי' כשלא הוליד שום דיבור אלא החזיר סתמא, שוב אינו חוזר ומגיד. ובדעת הריטב"א כ"כ באופן א' הצטל ע"ז גיטין המוצא צלות ה', ממ"ש בגדון דעגונה גופא, ע"ש.

גם בדעת הנ"י כתב צבית אפרים ה"ל דסובר דאינו חוזר, דצ"צ דף קל"ה ח' צעודא דא' שה"י מוחזק באחי ולא צבני (פרש"י), ולפני מותו אמר שאשתו אינה זקוקה ליבס דנאמן, פ"י הכ"י משום דמפרשין בנותו שגורשה, אבל אין לומר דכונתו שיש לו בנים, דכיון דאמר סתם שאינה זקוקה אמרין הפחות שבלשוננו, וכ"ש לפמ"ש [בענין אמר זה בני או עבדי, שם דקכ"ז ב'] דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, ע"כ, ור"ל דכיון שכתב דמיירי ששמענו מפיו שאין לו בנים שוב א"י לומר שיש לו בנים, וכמ"ש שם לענין בני ועבדי, ומיכו מהתם גופא אין רא"י, ד"ל דהוא משום דין יכיר ולא נתנה תורה הבחנה אחר הבחנה כו', [עיי' בה"ב ח' לאות א' ה"ל], אבל מדיון זה מוכח דסובר הכ"י דבעיקר הגדתו הראשונה דהוי כהגדה בצ"ד.

ועיין בהערות לאוה"פ כרך ג' מהר"א אונטרמן צלות ג', שהביא מ"ש בשערי יושר שער ו' פ"ה, דאף צע"א דמהני הגדתו חוץ לצ"ד, כאיסורין, היינו רק בדבר המסור לכל אדם, כשחשבה וכפרשת מעשר, דזכר כ"א הוי כצ"ד לקבל עדות, אבל באיסור העטון צירור והוראת חכם הרי בהגדה שחון לצ"ד אינה עדות גמורה, משום שרק הראוי לדון בדבר ולפסוק הלכה ע"פ העדות הוא

כתב דכיון דלא התיירא הרי גם להרי"א מוכי חזרתה מאמירתה הקודמת שנתערר שבתם הוא פ"י. והוסיף צד"ה ואלוה, דאפי' יתערר שמקודם אמרה העדה כן בצ"ד, [ושב ליכא מגו דלא אמרתי, או דמיירי בהתרה], וא"כ להרי"א אינה יכולה לחזור, מ"מ ודאי אין לסמוך ע"ז נגד הר"ן וכפ"י הח"מ וכל האחרונים, גם לא אמרה במפורש שקר אמרתי, דאפשר דפירוש דבריה שלא אמרתי להם אלא כך וכך, דזכר לא מהני חזרתה, וכפסק השו"ע בסעיף ח' ובהרמב"ן, ואפי' התיירא [וכמ"ש שם צה"מ].

וב"ב בבאר משה (דניצבסקי) סי' ג' סוף אות ו' דפשוט דברי הרי"א מיירי באמר שיקרתי דא"י לחזור, וגם כתב צלות ז' דבלא התיירא נאמן במגו כו' [כהגרע"א ה"ל], אבל בליכא מגו כגון שעדותו הראשונה כתב לצ"ד כנ"ד, או שהגיד לפני ז' שאינו יכול להכחיש שלא אמר כלל עדות, אינו נאמן לומר שיקרתי [ואף בלא התיירא], משום שאינו חוזר ומגיד, וכ"כ צש"ש ש"ז פ"ג דהרי"א גם בלא התיירא אינו חוזר ומגיד, אלא דנוטה לומר דלהרי"א אינו נאמן גם לומר לא אמרתי. והוסיף צלות ח' דאין לומר דדוקא בהתיירא אינו נאמן לחזור משום דהוי כנגמרה עדותו, [עיי' צש"ש המוצא צלות י"ג] אבל בלא התיירא יסבור הרי"א דיכול לחזור [אפי' בלא מגו], דהא כיון דלא מחסר צע"ס עדותו מעשה, דהא ח"ל לצוא לצ"ד אלא השני והשני גומר, ח"כ מקרי נגמר עדותו אפי' בלא התיירא ואינו יכול לומר שקר בגדתו, מיכו אכתי יש לחלק לדידיה בין התיירא ללא התיירא, מטעם אחר, ד"ל דא"י דסובר דחוזר מהגדה שמוחזק לצ"ד, אלא דחשיבה האמירה כז' כחד לגבי חד וכוי ספק איזה האמת, אבל כשהתיירא ע"פ הגדתו הראשונה יש להגדה זו דין שני עדים וההגדה כז' כע"א ואינה יכולה להכחיש.

גם צחן עוז סק"מ ד"ה אמנם כתב דהרי"א מיירי באמר שקר בגדתו, דאם באמר לא אמרתי, הוי סגי צמ"ש "שכופר עדותו", מדהוסיף "ואומר שאינו יודע לה עדות", משמע שהעד מודה שכך אמר לה אלא שכופר עדות עולמו ואומר ששיקר, ובאמת אינו יודע עדות, ואין לומר דנאמניו במגו דאמר לא אמרתי לך כלום, ד"ל דה"ג לא מהני מגו כו' [כמוצא צלות ט', ולפי"ז גם בלא התיירא אינו יכול לחזור]. גם צנעט שעשועים סי' ס"ב (השני) ד"ה ולענ"ד פ"י דהרי"א דמיירי בשקר בגדתו, ושסובר כדעת חש"י הכ"י ה"ל. [וגם למ"ש שם אה"כ צע"ג דינ"פ ברי"א דמיירי באמר לא אמרתי, מ"מ הא פ"י שם ד"ל אמרתי" הוי נמי כאומר "שקר אמרתי" דסו"ס אומר כעת שאינו יודע עדות כו', עיי' ע"ז בהערה בסוף אות ט'. גם במשנת ר"א (טולידו) ח"ב סי' י' מוכיח דרך זו דהרי"א והראש"ה (הסובר כמותו כנ"י צאולה"פ לסעיף ח' סקע"ה) סברי כה"י].

[מיהו להתחלקים דזה בין אמר חוץ לצ"ד ח' הוא או להיפך, כבאות ג', י"ל דהרי"א אינו חולק, דהא הרי"א מיירי באמר מקודם מת, והשו"ע והר"ן הא מיירי באמר מקודם ח' הוא. ועיי' צלות ח' ד"ה ובשו"ת ד"ל דהרי"א לא אמר דאינו חוזר

לב"ב דף קכ"ז ב' שכתב דהיא דע"א נאמן אינו יכול לחזור אפי' במגו, ועיי' בהפלאה לדף כ"ב ד"ה שם בגמ' מ"ש לענין אי ע"א באיסורין נאמן לחזור במגו ממה שאמר חוץ לב"ד, ומ"ש בזה בבית אפרים ה"ל בדכ"ה ע"ג, ושם בדכ"ו ע"ג מחלק בין דבר הנוגע לעצמה, ובין מעיד רק לאחרים דאינו חוזר אפי' במגו בין בעדות ממון בין באיסור, ע"ש, ומיירי שם להתחלקים על הר"ן, דסברי דמהגדה שחון לב"ד נמי אינו חוזר.

ג) אמנם הש"ש שם מיירי רק באומר לא אמרתי, וכנראה דסובר הבאר משה דגם כה"ג הוי כאומר שקר העדות, והנשע שעשועים. המובא בד"ה הסמוך בפנים.

אוצר

ס"ק קטו אות ב—ג

הפוסקים

הוא יכול לקבל העדות לכהן, וכמ"ש הרמב"ם בפ' שופטים שלקבל עדות לדיני נפשות נמי צ"ל כ"ג, (וע"ש ושם שהאריכו בזה ושפיע"ז יתיישבו כמה דברים, ונזכר להר"ן מהדורין ד"ץ דלרש"י סגי בג' אבל הרמב"ם לא פי' כן, ע"ש), ועפ"י מפורש שם צ"ל דגם לחשוף הכ"י וסעי' דל"ו חוזר מהגדה שה"ן לצ"ד, מ"מ כשהעדות שה"ן לצ"ד היתה עשויה בירור ע"י צ"ד או חכם א"ס יש ממש בדבריו, אפשר דיוודו דכ"ה"ג חוזר, דלא חשיבא עדות (*). וע"י בספרו שבת מיהודה שער ג' פ"ג, שזן דגם להקד פוס' מ"מ ויכול לחזור כשתהא חמשה לדבריו, ע"ש שהאריך בזה.

ג. אם יש חילוק בין אמר חוץ לב"ד להקל ובב"ד להחמיר, או להיפך. צע"י ארזים סקי"פ כשזן בסתירה תשו' הכ"י להשו"ע ולהר"ן, ובזכר צלות צ"י, כתב ד"ל עפ"מ שכתבתי בסק"יג דהעיקר כהר"ב"ל דל"ן עמפ"ע נאמן בעיגונא אלא להקל ולא להחמיר, (ובדמשמע בהרשד"ם סנ"ע, ע"ש), א"כ י"ל דלא פליגי דהר"ן ומהר"מ [ה"ל צלות א', והשו"ע] הא מיידי בזהמר חוץ לב"ד שפי' ח', דבזה חוץ לומר שהשומע מפיו יכול להעיד בפני צ"ד [שתחשב הגדה הא' כפני צ"ד], שהרי חוץ עמפ"ע נאמן להחמיר, ואפ"ס ס"ד דהר"ן דכיון שח"ל עדות חקירה צ"ד (*). י"ל דהוי כמחקר וחינו חוזר, וע"ז קמ"ל ע"פ התוס' דנאמן לחזור, אבל זהו במקום שאין אחר נאמן להעיד מפיו, כגון להחמיר, אבל במקום דנאמן אחר להעיד מפיו בזה ודאי כיון שילאח העדות מפיו בפני ע"א הוי כהגדה צ"ד, וכסדרת הכ"י בתשו'. [והעיר בערך ש' סעיף זה דלהר"ן ל"ל כן, דבתשו' הר"ן נראה דעמפ"ע נאמן [גם להחמיר], ועוד הא בתוס' קתני לאיסור ולהיתר לטמא ולטהר, וצ"ח ודאי עמפ"ע נאמן וא"ל הגדה צ"ד, כדוכיח בחור"ד ס' ל"ח סק"א, ומ"מ תני דיכול לחזור. אלא דמ"מ מסכים לחילוק הע"א מטעם אחר, וכדנסמך].

וב"כ במלואת אבן לסעיף ח' ד"ה ומ"ש אחר שציאר דעיקר סמיכת הר"ן הוא על הטעם דחוץ לב"ד אינו מדקדק בדבריו, משום דראייתו מהתוס' יש לדחות כו' [כע"מ"ש צ"ע שטעושים שצלות צ"י], הוסיף, א"כ י"ל דהיינו דוקא כדבריו שאמר מתחילה לאיסור, אבל בהעיד להתיר ויודע שיכולה להנשא ע"פ דבריו, דחברי חזרה אית ל' [ועדותו חגיע להאשם ולצ"ד], איך שייך לומר שאינו מדקדק, ועתה גיטין דף ג' סד"ה שלשה, שכתבו דמשי"ה חשיבא כתב סופר לעד ולא חיישינן שמה כתבו להתלמד וזרקו, לפי שחוששין למכשול ונזכרים בזה, ומשמע שם דאפי' יאמר הסופר שלא חשש וזרקו אינו נאמן, ומחשב לעד, הרי דחוששין [צ"ח"א] לחשש רחוק שמה ימלא הגט, וכ"ש שיזכר שלא לומר שמת כו', וקל"ה ראי' ממ"ש הר"ן שצ"ע [המוצא במהר"ל ה"ל] דלכ"י פטור בזהמר לדידה משום דאיכא גרמה לנפשה צ"ח שצקשמו להעיד צ"ד כו', ואם יכול לומר מצודה ח'י, הרי אף שח"ל לחוש לזה, מ"מ א"ס היא חששה לצ"ח תצ"ח לידי תקלה [וכציאתו לצ"ד] הכי תקרא גרמה לנפשה, ולהכ"ל הרי הכ"י בתשו' אינו חולק על הר"ן, ואפוא פלוגתא לא מפשינן.

וב"כ בחזו"א ס' נ"ח, אות י"ג [דהר"ן רק בזהמר לחומרא כ"כ], דעיקר טעמו משום דחוץ לב"ד אינו מדקדק בדבריו, דהציאור מ"ש התוס', דאע"פ שהעידו צ"ד כל שלא נחקר יכולין לחזור, הוא לפי שאין העדים מעידין עד גמר עדותו צ"ד, וי' דהאי נחקרה היינו צ"ח ידעת עדות זו, ודוקא בעתידו צ"ד לשאל, אבל כשהגידו דברים מספיקים וקצלו צ"ד עדותם ופטור, אינם יכולים לחזור, והעיקר תלוי בראותם שמקבלים צ"ד עדותם ולא חזרו, מתקיימת עדותם שאינם יכולים לחזור, וע"י צ"ק ע"ג ח' ושצעות ל"ז ח' חוד"ה

גם בשו"ת מהרא"ל ס' נ"ו אות ד' חילק כן ומעט אחר, שכתב דאם כדמשמע [לכאורה] מהר"ן דגם בזהמר חוץ לב"ד פי' מת יכול לחזור צ"ד, א"כ כשנשאת ע"פ דבריו שמחון לב"ד ואח"כ

(*) וב' שם עוד דבזה יש ליישב דלא ליסתרו דברי הב"י בתשו' לפסקו שבשו"ע, וכנ"ל בתחילת האות, דהנה בשו"ע כאן דקדק בלשונו וכתב, מי שה' מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם, הרי שהיתה עדות בגדר ערעור שצריך בירור והכרעה בב"ד, ובכלל עניני זיקה מסורים לב"ד, שישום כמה דברים הפוסטרים מיבום כו', וכיון שערער שלא בב"ד אין זו עדות זיכור לחזור, אבל כשאומר לה שבעלה מת, הדבר א"צ להכרעת ב"ד, אלא שצריכים להתירה מתקנת חכמים, בזה סובר הב"י בהפוס' הראשונים דאיג. חזו"ר. [מיהו בתשו' הר"ן שמשם המקור לדין השו"ע לא נזכר לשון ערער לא בהשאלה ולא בהתשו', ולא משמע שהיתה עדותו צריכה בירור, ומסופר שם שהאשה היתה [בחזקת — הר"י חנדאלי שבאות הסמך ד"ה מיהו] זקוקה ליבם, ונשתדכה לא' על דעת שיחקרו אם היבם עוד חי, ובאותה מעשה אמר א' בפומבי שהיא זקוקה ליבם והוא מומר, וצ"ח על שידוכיה, ואח"כ חזר כו', וכנ"ל באות א', וגם הר"ן בתשובתו כתב דאף שא"צ ב"ד מ"מ חזרו, והשו"ע הרי העתיק להר"ן, ע"כ דגם באופן הברור שא"צ ב"ד כ' דחזור, ד"ע"ר"ה היינו שמתה וצ"ח כמסופר שם, ואף שהיבם מומר ויש דיעות בזה אם זוקק ליבם, מ"מ עיקר העדות משמע שהיתה ברורה, וע"י בפנ"מ דלהלן באות ל"א דוחה למ"ש העצ"א כ"ה"ג, וגם העצ"א כתב רק דצריך לפרש כוונתו שאינו יודע שהיא זקוקה עכשיו, ע"ש. מיהו יש ליישב קצת דהשו"ע שינה באמת בכתבה מלשון הר"ן וכתב הדין רק ב"ע"ר"ה, אבל הא ודאי קשה לומר דרק בדין יבום כ"כ, דלפי"ז מה שייכותו כאן בדיני עיגונא].

(**) דהרי א"כ באמר העד להקל א"צ חקירה כ"ש באמר לחומרא, דגם בלא עדותו קיימת בחזקת א"א. מדבריו שם.

(*) [וגדון תשו' הב"י אף דמיידי בגמ"ס ל"ח שאמר מת, מ"מ נמי יודע שהי' קלקול גדול אם חנשא ובעלה חי ויבוא, ומדקדק נמי היטב בדבריו].

אוצר

סיק קטו אות ג

הפוסקים

ר"ד לז"כ דף קס"ח כתב הא דעמפ"ע פסול [בשאר עדויות] משום והראשון הגיד שלא צ"ד ויכול לחזור, ולפי"ז הא דסמכו בעמפ"ע בעדות מיתה בעלה משום לכיון דעבד לאגלויי מדקדק גם מחוץ לז"ד ואינו יכול לחזור.

וגם בשאילת דוד המוצא להלן בלות ל"ה משמע דסבר דברין כ"כ משום דמייירי בלחם מקודם חי הוא.

ובשו"ת ר"ח בהן רפפורט סי' כ"ד, כשס"ד לחלק בין אמר מקודם מת כדון הכ"י לבין אמר חי כדון הר"ן ושלל פליגי, כתב העט, דבאמר מת וצא להחירה דאז חשיב כשנים ובשחזור צו ורואה לאוסרה אינו חשבו אלא אחד, לכן אינו יכול לחזור, משא"כ כשבא לאוסרה אי"כ מתחילה נמי חשבו אחד והו"ל [בצחירות] אחד נגד חד ושפיר יכול לחזור, ומשום חוזר ומגיד ליכא דהיתה אמירתו חוץ לז"ד, (אלא דכשענין צ"ח חזר צו וכדבסמוך). אולם בצית אפרים סי' ז' צדכ"ז ע"ג כתב דלע"ג דברין מייירי בלחם תחילה לא מת ואח"כ אמר צ"ד שמת, מ"מ משמע

התם דבכל גווניו יכול לחזור ולומר צ"ד אסור על מה שאמר בתחילה מותר, שהרי בתוספ' שהביא רמ"א ממנה איתא בין לאסור בין להחיר, וב"כ בשו"ת ר"ח בהן הג"ל צמסקנא. וב"כ צבני דוד בקו"ט דכ"ד ע"ג דאין לחלק בצמגיד חוץ לז"ד בין אומר מת לאומר לא מת (כדי ליישב צ"ח דלא לסתרי הר"ן ותשו"ב צ"י), דמדברי הר"ן והרא"י שהביא לא משמע הכי, וגם הראשונים [המוצא בלות א'] כתב דברי הר"ן בלחם מקודם חוץ לז"ד מת. וב"מ מהר"י הגדולי שצ"ה מייבו דבסמוך. וב"מ ממשנת ר"א המוצא בלות צ"י. גם כדון דהגרע"א המוצא בלות ע"ו מייירי בלחם מקודם להיתר ודן ע"פ הר"ן. גם בערוך השלחן סעי' י"ה כתב דין זה בלחם מקודם מת ואח"כ חי הוא.

ובכ"ד החזן טוב סק"מ צדכ"ע ע"ד, שכתב דל"ל דסבר הר"ן דבמה שפיקר שמת בעלה לא היו רשע צ"ח, לכיון דיכול לחזור ולהגיד סמך דעתו דכשירגיש שרואה לילך לז"ד שיתורו יקדים עלמו ויאמר שהשטח ושאמר דבר שקר, דאילו היו רשע צ"ח לא הי' נאמן [לחזור ו] לעשות עלמו רשע, ובצבניות י"ח צ"י דאינם נאמנים לומר חנוסים היינו מחמת ממון אפי' כשאנו חוזרים ומגידים דהיינו כשאין כתב ידס יולא ממקום אחר, וכיון דסבר הר"ן דנאמן לחזור מדבריו כל שלא העיד צ"ד, ע"כ דסבר דלא היו רשע צ"ח. [וע"ע לענין דל"ה רשע, צדכ"ך שבלות ז', וע"י צלוח"פ לסעי' ח' בצקע"ה אות ה' בהערה צ"ה וצ"י בית מאיר, דיכול לומר דמכיון לחשובה ולמונעה ממכשול כ"י ע"ש].

[ובכ"ג דעת הח"מ והב"ש, דהח"מ סק"י הג" צפוס' הג"ל הסומך לדברי הר"ן לסעי' ח' דמייירי בלחם לאשה מת בעלה, וגם כתב דכל עד מפי עד נריכה האשה לחקור היטב שלא יחזור הראשון ויאמר שקר הגדתי, והב"ש סק"ג הביאו וכתב דכונתו דרך ענה עובה שלא תבוא לידי מכשול כ"י, וכל זה לא שייך אלא בלחם מקודם מת]. וע"ע צלוח"פ לסעיף ח' סקע"ה אות ה' וחי' דיש עוד פוס' דסברי דגם בלחם מת נאמן לחזור. [מיהו לכמה מהסוברים דלהר"ן וסי' ח' חילוק צ"ח, י"ל דמ"מ צדעת הריא"ז ותשו"ב צ"י מודו דדוקא בצדעת שאמר מקודם מת חשובה הגדה חוץ לז"ד כצ"ד, ואינו חוזר, אבל בלחם חי הוא (וב"ש כשאין חזקת איסור) יבא נאמן לחזור, וב"מ קצת מהר"י הגדולי בתשובותיו שצ"י שני המאורות הגדולים סי' ל"ג צ"ה אחר, שתמה מאד על הר"ן מה הסתפק בכלל אם יכול לחזור, והא היכא אמרינן דל"ה הגדה צ"ד אלא בשירותא דלחמא דצעיגונא הקילו, אבל בצדונו שצ"ה לאסור ואמר חי הוא, הגדה צ"ד צע"ה, וכתב דנראה דשאני התם דכחזקה שזקוקה ליבס, משה"ה מה שהעיד (הראשון) [בראשונה] שהי' חי ואח"כ אמר

תודה"ה תוכ"ד, ונראה דלפי"ז אין חילוק בין הגדה צ"ד לחוץ לז"ד, אלא דצ"ד כשנחקרה עדותו לא אמרינן דמשום דעדיין לא נעשה מעשה על ידו אינו מדקדק בדבריו, דכ"ה הדין דדנין בהגדה הראשונה, וגם העד מדקדק בדבריו שידע שזה גמר עדותו, ולא ישגיחו על חזרתו, אבל חוץ לז"ד אין אמירתו גמר הדבר ויכול לחזור כקודם חקירת צ"ד, אמנם כשרואה שנעשה מעשה על ידו לקולא, כאומר לאשה מת בעלך, והולך לו, ואינו צע"ה שלא תנשא חיובך ע"פ דבריו, שזהו עדות שקר ממש, ומכשילם באיסור א"ה, ודאי ל"ש ע"ז שאינו מדקדק, דא"כ לא היו סומכין על עד מפי עד, א"ו דהכשרים מדקדקים בכך וכשאומר מצודה אני משים עלמו רשע גמור, וא"כ לחזור אפי' בלא טעם דאינו חוזר ומגיד, ובכחוצות י"ח צ"י דל"ה לומר חנוסים היינו מחמת ממון אפי' אין כת"י יולא ממקור"ה, ואינו דנין בשביל זה ע"פ הגדתו הראשונה, ומייבו א"ל כאן לטעם זה, אלא דכל שפטר את העד השני בהגדתו לפניו, שפי' מת, היו כהעיד צ"ד, ואינו חוזר ומגיד, ועיקר דברי הר"ן בלחם חוץ לז"ד לא מת, דיכול לחזור, דאמירת לא מת חוץ לז"ד לא היו אמירה כלל, וכ"ה בהדיוצ בקו"ט מתשו"ב צ"י [כג"ל בלות צ"י] דבאמר מת אינו יכול לחזור, וע"כ כונתו בפטר את העד הב', אבל כ"ז שהוא צפניו עדיין יכול לחזור, כדמשמע מהמשך דברי הר"ן [ע"ל אות א'], ומייבו מהתוספ' אין רמ"א גם לזה, דלפי"מ שפי' הר"ן דקודם שנחקרה עדותו חוזרין אפי' בהגדה צ"ד, י"ל דהכ"י דלאחר שנחקרה אפי' חוץ לז"ד אין חוזרין, ואפשר דגם הר"ן לא כיוון לאופן כזה, אלא כיון דלאחר הגדה חוזר, עד שיחקרו צ"ד, ממינא ש"מ דאמרו לא מת חוץ לז"ד חוזרין, דל"ש נחקרה חוץ לז"ד בלא מת, ואם כזה אין צדינו להכריע, אבל כל שבצחירות משים עלמו למעיד שקר ברשע וזדון, ודאי מקרי חזרה ואינו נאמן, ומ"מ הח"מ בסק"י דעמפ"ע נאמן הראשון לומר מצודה אני כיון שלא העיד צ"ד, [וקא"י על השו"ע בסעי' ח' דמייירי בלחם מת], וסמך צ"ח לדברי הר"ן בתשו"ב הג"ל, זה תימא, וכנ"ל, דל"ה אלא בלחם מקודם לא מת.

ובע"ז בערך שי' לסעי' ח' ובאן, שהביא להכ"י שבלות צ"י ומשה"ק עניו מהתוספ', וכתב דל"ל דהתוספ' מייירי בשאר איסור ויתר דמינא א"ל צ"ד, או בלחם שבעלה או יצמה חי כדון הר"ן, דבלח"ה עומדת בחזקת איסור וא"ל צ"ד, ככה"ג יכול לחזור, אבנ בלחם בעלה מת דמהדין הרי להחיר ערוה ה' לריך צ"י עדים שיגידו צ"ד, אלא דרצון הקילו להחיר צעד מפי עד, א"כ אף שאמר שלא צ"ד עשאה כמגיד צ"ד, ומצוה"ה זה צריע"ה שבעות ל"ג, צמ"ש צצחור דעת רש"י שם, שהאשה שהוכחשה מהעד שאמר לה מקודם שמת בעלה יכולה ללכת לז"ד [אחר *] ולומר מת בעלי, והקשה אף שידעת שכן אמר לה, מ"מ הא ה' חוץ לז"ד והא חזר צ"ד, [ויול"פ כונתו דצ"ה שלא אמר, הרי כלול שאינו יודע שמת, ע"י בלות ע"י צה"י להפגמ"ה], ותיירך לכיון דרצון החירוק להנשא ע"פ ע"ה שאמר לה כן חוץ לז"ד הרי האשה כצ"ד לענין זה כ"י ע"ש, והטעם כנ"ל לכיון דמהדין ה' לריך צ"ד וחכמים הימניהו, הרי חוץ לז"ד כצ"ד, וי"ל דלא פליג על הר"ן אלא דברין מייירי בלחם חי ובנ"ל, והנה צ"ח כתב משום דחוץ לז"ד אינו מדקדק, וא"כ קשה איך האמינו חז"ל לע"ה ועבד וכו' שמת בעלה גם בלחם חוץ לז"ד, אע"כ לכיון דעבד לאגלויי ובשיבא בעלה חי לא יוכל להשמת, מדקדק גם בדבריו שמתחן לז"ד כמו צ"ד, משא"כ בלחם בעלה חי או בשאר איסור ויתר דאף שאפשר שיתברר ע"י עדים וכיו"צ דלא כדבריו, מ"מ אינו עשוי להגלות לכל בלחם מת, דמה"ט החירו צע"ה וכו' רק צמת בעלה ולא בשאר עדויות כ"י, ובתוס'

אוצר

סי' קטו אות ג—ה

הפוסקים

לשנים, ומ"מ כתב דחוזר, וכן הפרמ"ח שצאות י' מיירי כשאמר לשנים, ורק משום שאמר להם שילכו להעיד דן שלא יוכל לחזור. גם נדון דהר"י עייטלאך והרד"ך (המוצא צאות א' ד"ה וי"ד מהר"מ) מיירי באמר לז' עדים. וכן בחשו"ב ה"ל צאות ז' לפני עדות שיכול לחזור מהגדה שחזן לז"ד, כתב, ואפי' אמר לכמה צי"ח, ע"ש. ועיי' במהר"ל שצאות י"ח דמבואר דלהבחי' גם באמר לז' והחירוב, מ"מ כשאמר אח"כ שיקרתי, חוזר]. ועיי' צאות ח' סוף פסקא א' מ"ש הח"ט לחלק באמר לשנים, וכשכבר נמסרה עדותו לז"ד, צין טעם הח"מ והעז"ל המוצא שם.

ובשואמר בפני ב' בתורת עדות וב"ד, עיי' צאות כ"א. ולענין ה"י הראשון פסול והב' כשר. מבואר בערוך השלחן סעיף י"ז (דאף שלענין הכחיש להב' ואמר לא אמרתי לך, שצטעף ח', פליגי בזה הפוס', ע"ש בצאה"ט ובאור"ח, מ"מ) באמר שקר אמרתי ודאי יכול הראשון לחזור צו מדבריו שחזן לז"ד. ובמהמך דבריו שם מבואר דה"ל גם כשכבר הותרה.

ובשעהגונה עצמה אמרה מקודם לא מת, ואח"כ חזרה באמתלא ואמרה מת, דבאמירתה הראשונה שויה נמי נפשה חתיכה לאיסורא, עיי' בשאלות משה (ראזין) האה"ע" ס"י ה', דין א"ס האמתלא מצטלת רק הא דשויה נפשה ח"ל, או דיש כאן גם עדות חדשה למת, ע"ש. ועיי' צאות כ"ד.

ת. בשואמר לעגונה עצמה שמת בעלה. צחן עוב סק"מ דלכ"ט עיי' אחר שביאר דלהר"ן אינו עושה עלומו רשע באמר ששיקר מקודם, משום דחשד דכשילך הב' לז"ד להחירה יקדימו ויאמר שיקרתי כו', ובמוצא צאות ג', הוסיף, דהי' אפ"ל דהר"ן מודה דבאמר לדידה שוב אינו יכול לומר שקר הגדתי, דאטו לא ידע דאשה רכומה להנשא, וצודאי תקדים לילך לז"ד להחירה, ופן תקדימו קודם שיחזור צו, ומה לו להכניס עלומו בספק סכנה על לא דבר ולגרוע לזילותא דצ"ד שחלל מהחירה שיחירה, ולכן אומדנא גדולה דבאמר לדידה מידק דיוק כמו צ"ד, [כן הו"מ"ל לולא דברי הח"מ והעז"ר נשים א], ולי"ע לדיוא.

ובשו"ת מצעל עוב גיעין ס"י ג' אחר שהביא להרע"ב"א ה"ז בערך שי שצאות ג', וכתב דנראה שחולק על הר"ן כו', הוסיף, או אפשר דכבר דצמיעד לפני האשה דוקא הו"ל כמעיד בפני צ"ד ואינו יכול לחזור ולהגיד. ובמשנת ר"ח (טולידו) ח"ב סוס"י י' מבואר דיש לחלק כן [אלו"א דהרי"א ב] ה"ל צאות ז' שחולק על הר"ן], והיינו דוקא כשהגיד להעגונה דעלה קאי הסוגיא דשייכא בעדות זו דהיא צעלה דבר ואמרין דמסתמא ודאי דיוק העד צלישניה להגיד לה דברים מולדקים, ולא אמרינן דלון אדם מדקדק בדבריו צחן לז"ד ומשקר לגבי צעלה דבר, משא"כ כשהגיד העד למי שאינו צעל דבר. [ולפי"ז להסבירים צאות ה"ל דהרי"א פליג על הר"ן, ל"ל דלהר"ן גם באמר לעגונה יכול לחזור, ואפ"ה נימא דאינו מדקדק חזן לז"ד, וגם דאפ"ה לא הוי רשע על הגדתו הקודמת, וכמ"ש הרד"ך המוצא צאות ז', דו"ל דחשד שאמירתו חזן לז"ד אינה מועילה, ע"ש].

וכשיש

(א) כ"כ שם בתחילת דבריו. ונראה כוננו, דהח"מ סק"י והעז"ר סקס"ו שהביא שם מקודם הסמיכו הא דהר"ן ד"שקר אמרתי" לסעיף ח' לדין ד"לא אמרתי", ושם מיירי באמר לעגונה עצמה, הרי דסברי דאין חילוק בזה. (ב) אמנם הוא ר"ל כן לתרמב"ן לפ"מ שהוכיח שגם הוא סובר דאינו נאמן לחזור מהגדה שחזן לב"ד, ועי"פ אותה הסוגיא כו' ע"ש, אלא דדחי משום דברמב"ן עצמו נקט דגם כשאמר לעד הב' א"נ לחזור, לפי"ז הרי להרי"ז שהביא שם מקודם אכתי י"ל כן.

שמת נסתפק בזה, אבל צכה"ג [דו"ד שהעד הוא שסיפר שיש לו אה וכו' חו] פשיטא דאפי' הר"ן יודע דהגדה צ"ד ובפני האשה צעין [כנומ"ר ופשיטא דיוכל לחזור], הרי דאפי' להס"ד דהר"ן דר"ל דחזן לז"ד הוי צעגונא כצ"ד, וכהצ"י בחשו", כתב דזה לא שייך חלל באמר מת, (אלא דבסתם עגונה דהוי בחזקת איסור ובעגנה בחזקת חיים, הרי נדבריו גם באמר חי שייך לומר דלא יחזור, וכדפי' נדון הר"ן, ורק בגונה דאיתרע חזקת איסור כגון דנפל במשאל"ס, ואמר העד שחי הוא, אז נלערך להגדה צ"ד ויוכל לחזור כשאמר חזן לז"ד, אבל לפי האבן יקרה דבסמוך ולכמה פוס' דלעיל, הרי צכל גונה דאמר חי יוכנ לחזור לדעת הצ"י, עוד מוכח מדבריו דהר"ן במסקנתו הרי גם באמר מקודם מת, חוזר, דהא בזה הוא דאמרתי דא"ל צ"ד ובזה הוא דהולך להשמיטנו דאפ"ה חוזר). גם באבן יקרה ח"ג ס"י ל"ו כתב לשיטת הצ"י בחשו"ב דהיינו באמר מת דהתקינו שיעיל עמפ"ט והוי כפני צ"ד, אבל כשאמר מקודם לאיסור לא עדיף משאר עדות דכל שלא נחקרה עדותו צ"ד חוזר ומגיד שהוא מת, ועוד אפי' ה"י מגיד צ"ד חי הוא יכול לחזור כו' (*). (להר"ן והשו"ע לא הזכיר). מיכה עיי' צאות ז' דיש שכתבו צהדיא דהצ"י חולק על הר"ן, ולפי"ז משמע דהבינו כפשטות לשון הצ"י דחולק על עיקר החידוש דהר"ן, ובכל גווי אמרינן דצעגונא הוי הגדה שחזן לז"ד כצ"ד ואינו חוזר].

ד. ובשואמר חזן לב"ד לשנים. (או שהראשון ה"י פסול והצ"י כשר). עיי' באור"ח"פ לסעיף ח' בסקע"ה אות ע"י דהטרה שצדנ"צ ע"ג, שכתוב דלמ"ש הטוב גיעין [המוצא בסמוך צאות י"ב], דכשחזר לאחר שהותרה והחזרה נמסרה לז"ד עיי' אחר לא מהני החזרה, משום דההגדה שעי' עלומו עדיפא מהחזרה שעי' עמפ"ט, ע"ש, לפי"ז ה"י כששנים מעידים מפי אחד ובשהותרה חזר מעדותו, לא מהני חזרתו לכו"ע, כיון דשנים אף שהם פסולים (משום דהוו עמפ"ט) העידו והחירו, ואח"כ צל א' והכחיש, לכו"ע לא חלל מהחירה, כמבואר בסעיף ל"ח, ובערוך השלחן סעיף י"ו שכתב דאפי' צ' עדים מפי א' יכול הא' לחזור אפשר דהיינו צלל החירה, ומ"ש שם אפי' בהחירה היינו צלל מפי א'. [ולפי"ז ל"ל כן גם בהרע"ב"א המוצא צאות א', דמיירי שאמר

(*) וטעמו והוכחתו כתב שם. דמבואר בח"מ ס"י כ"ח דבקבלו ב"ד עדות שלא בפני בעל דין חוזר ומגיד, הרי עדות שאין ראוי לדון על פ"י. אמ"י הועד בב"ד אין בו משום חוזר ומגיד. ובש"מ כ"ב דל"ב כתב בשם הרשב"א דכל עד הבא לאחזקין מה שמוחק מקמי הכי לא מעלה ולא מוריד ואין בו דין עדות כו', וא"כ בעדות אשה היכא דבלא עדותו בחזקת א"א קיימא אי"כ כשהעיד בב"ד להתירה שפיר אינו יכול לחזור שהרי כבר הועילה עדותו, משא"כ כשע"פ עדותו הראשונה אסורה אין בו תורת עדות כלל, דגם בלא עדותו בחזקת א"א קיימא, והוא בא להתחיקה במה שמוחקת מקמי הכי, אין בזה דין עדות, כרשב"א הג"ל, וממילא יכול לחזור מעדותו ולא מקרי חוזר ומגיד. [אולם זה צ"ע טובא, דהא עובדא דהר"ן והשו"ע מיירי באמר מקודם חי הוא, ואפ"ה כתבו דטעמא דיוכל לחזור משום שאמר חזן לב"ד, ומשמע דאילו אמר כן בב"ד לא ה"י חוזר, וכמ"מ מעו"פ דלהלן. והוכחתו מהרשב"א צ"ע, דהתם מקשה דנזיק דהעד האומר שהוא כהן בא להעיד לפני שיצא הערעור, ועי' כ' שפיר דל"ה עדות, כיון שאינו מחדש לנו שום דבר, אבל בעיגונא נמי דכל זמן שלא הועד עדות ברורה שמת בעלה אכתי מדינא בחזקתה עומדת, אבל מ"מ עיי' העדרו (כרגיל בנדון עגונה) הרי נתעורר אצלנו ספק שאינו חי, וק"ו אם עבר זמן רב ואבד זכרו וכה"ג מההוכחות שאינו חי, דאף שלענין דינא לא חידש לנו העד, אבל סו"ס הגדה מקרי, והר"י חנדאלי שלמעלה כתב רק דבכה"ג בעי" ב"ד ובפניה אבל לא כתב דא"י עדות, ובשם ארי' שבאות כ"ה מחלק כן רק בנתן אמתלא, ע"ש].

ס"ק קסו אות ו-ט

וב"ב. הו"ם צח"א סי' ע"ה צד"ה והנה צח"מ, (ומוצא צפ"ח
לסעי' ה' סקמ"ה), ללחור שנמסרו דבריו צצ"ד אינו
נאמן לחזור, ומעטס אחר, דכמו דפשיטא עד הכשר לעדות אשה
רק מדרבין דאף שאינו זדין עדות מ"מ אינו חוזר מהגדה שבצ"ד,
והטעם ז"ל דאינו דרכי נעם, דיתכן שיחזור אחר שנשאת ויתן
אמתלא כו' [וכמוצא צחות כ"ה ע"ש], זה הטעם עלמו שיין
צעמפ"ע ותקבלו דברי ה' צצ"ד, דיתכן דאחר שבוחרת ונשאת
יארע מכשול כזה, וע"כ גם זה בכלל התקנה שתקנו להאמין עד
נפסי עד, ויש כח ביד חכמים בזה דכיון שהגיד ה' צצ"ד אפי'
הגדה הא' ה"י שלא צצ"ד אין הראשון חוזר ואומר מצודה הייתה,
ואפי' לא בחרת ונשאת, וככל אינו חוזר ומגיד שצחורה כו', והא'
גם ה"ח"מ ה"ל ה"יד שההר"ן משמע דאחר שהעיד ה' צצ"ד אינו
חוזר, אלא שאין סברה לחלק, ולהכ"ל יש סברה שפיר, ואף דאכתי
יוכל הראשון לומר לא אמרתי לך כלל עדות, כבסעיף ה', ז"ל
ללא

אוצר

ס"ק קסו אות ט

הפוסקים

סובר דכזה"ג הכי נאמן, [כמוצא באלוה"ס לסעיף ח' סקע"ה אות א'], מיהו בלל"ה כחצתי דליכא מגו כה"ג, וכנ"ל. אלא הוסיף שם הח"ט דמהפכתי"ל [המוצא בל"ה י'] משמע דלכא"י אינו חוזר אפי' קודם שהעיד צ"ד, דמיד שהגיד ה"א' לכה"י הוי כנחקר עדות ה"א' צ"ד. [והיינו כפשטות תחילת דברי הכ"י שמהם הקשה בפני"מ הכ"ל, ולפי"ז פליג הכ"י על הכ"י]. גם בתשו"ר ר"ח כהן רפפורט כתב צ"ח דאין לומר דכונת הכ"י דדוקא כשכבר העיד הכ"י צ"ד קודם שה"א' חזר צו, דזיל בחר עממא, שהרי כתב מתחילה הטעם הוה"ל דזי בעמפ"ע הוי כהעיד צ"ד, וא"כ ה"א' צ"ד אף שלא העידו השומעים מפיו שאמר מת ממנו לפני שחזר צ"ד ואמר שרק נראה כמת, מ"מ אינו יכול לחזור, וינזק לזה החולקים על השו"ע וסביר דאין הראשון נאמן כלפי השני כו', ע"ש.

גם בברכת יוסף (לגדל) ס"י ס"ג אות ג' קריב לסוף, אף שמתחילה ר"ח לחלק בן דעת תשו"י הכ"י, אבל לא קאי הכי במסקנא, שהכי' להכ"י מהחוספי' שהוציאה בל"ה י' דמזכיר דגם בגוגל דעדות אשה חוזר מהגדה שחן צ"ד, ור"ל דהחוספי' מייירי כשעדיין לא הגיד השומע צ"ד דהוי כלא נחקר העדות צדיני נפשות דלא חוזר, אבל כשהשומע כבר הגיד צ"ד, דהוי כנחקר העדות צדיני, אינו חוזר, וזכזה"ג קאי הכ"י, וגם כתב שלזה נוטה לשון הכ"י, אך מסיק דא"ל להאמין שיסבור הכ"י כן, דממ"כ אם העד מדקדק גבי איסורין ובעדות אשה אפי' חוץ צ"ד לומר האמת כיון שא"ל צ"ד, א"כ אפי' לא הגיד השומע צ"ד איך יכול הראשון לחזור ולומר מצודה אני, כיון שדקדק לומר האמת, ואיך לא ירא לנפשו פן קודם חזרתו יגיד השומע צ"ד, דאטו כזיכר תליא לי, ואם הראשון יכול לחזור קודם שהגיד השומע צ"ד ה"ה דיכול לחזור אחר שהגיד השומע צ"ד, וכמ"ש הח"מ [הכ"ל] שאין סברא לחלק כו'.

ובפנים מאירות ח"כ ס"י קי"ד בתשו"י הרב דאמזנער, וצ"ח קט"ו בתשו"י המחבר [דנים לשי' הכ"י כשחזר ה"א' צ"ד לפני שהעידו משמו צ"ד אחר], צדדו צ' עדים ששמעו מאשה שמת צביתה איש א' שאמר ששמו פ' (כשם בעל העגונה), והאשה עומה העירה צ"ד אחר שהאיש אמר שם אחר, וטוענת שכן אמרה לעדים, וכתב דאף דודאי השנים נאמנים שאמרה שם פ', מ"מ ה"א' ששמע ממנה בן חוץ צ"ד, והרי יכולה לחזור לדעת הר"ן והרא"ח. [שבל"ה י', והשו"ע לא הזכיר], אלא דהכ"י בתשו"י סובר דגם מהגדה שמחן צ"ד אינו חוזר [כנ"ל בל"ה י'], ואחר שהאריך להוכיח כהכ"י, ושלפי"ז מותרת ע"פ הגדה הראשונה, הוסיף צדק י"ד ע"ד, דמ"מ צ"ד אין להחיר, דה"א' כתב הכ"י שם דהמעיד צ"ד מפי פ' כו' אע"פ שהראשון חזר קודם שנחקר עדות שום א' מהם כו' סומכין על השומע, משמע דוקא כשחזר קודם שנחקר שום עדות צ"ד, אבל צ"ד שנחקר עדותה [השני] צ"ד שם קודם שנחקר העדים השומעים מפיה, צ"ד כן, אין להחיר, אולם הפנים מאירות בתשובתו שם צ"ח קט"ו אחר שכתב דכה"ג לא הוי כשקר אמרתי דהוי חוזר ומגיד, אלא כגלל אמרתי [דסעיף ח'], שהרי טוענת ששם כזה לא אמרה להם כלל, וא"כ ודאי הם נאמנים (*), ואחר שגם השיג על מה שפסק כהכ"י ועל

דלא דמי, דהתם כיון דמאמנים להכ"י שכן אמר הראשון כל זמן שלא הכחיש, לא חיישינן שיכחיש, כי שיהיה אינם חשודים לשקר, (דהא דע"א אינו נאמן מה"א לא מחשש משקר הוא אלא מגזכ"כ כו'), א"כ לא שייך בזה לא שצקת חיי אס יארע מי שיכחיש, וחל"א, דגם צ"ד עדים אפשר כן, ומ"מ אין לחוש לזה, משא"כ לטענת מצודה אני ואמתלא, [וע"כ הולכין לתקן שלא תועיל החזרה. וע"י בל"ה י' דכמה פוס' כתבו סברא דלא תלא תקלה לעיני שלא יבא נאמן להחמיר].

גם בהערות לאלוה"ס כרך ג' מהר"א אונטרמן כתב בסוף אות צ' דכשהעיד ע"א חוץ צ"ד שמת פ' וקבלו צ"ד דבריו ע"י עמפ"ע אינו יכול לחזור צו אף שלא פסקו עדיין הדין להחירה, ומקודם האריך בזה וצי"ר דמ"ש בתוספי' [שבל"ה י'] דנחקר עדותו אין יכולין לחזור, אין כונת נחקר לדרישה וחקירה, דה"א צדיני ממונות ואיסורין ועוממא א"ל חקירה, אלא כמ"ש הר"ן בתשו"י כו' [מוצא בל"ה י' צ'] דהכונה שגמרה עדותו צ"ד, וה"א' כשהתקבלה עדותו צ"ד ע"י עמפ"ע מקרי ג"כ נחקר עדותו ואינו חוזר. ובסוף אות ג' מביא דגם בל"ה י' צ"ד נחקר ה"א' עדות ס"י ע"ז דן בזה, ותופס ג"כ דכשהעיד הכ"י הביא מה ששמע מהראשון לפני צ"ד, כבר אין הראשון יכול לחזור צו, (היינו אפי' לא החירה), וחולק על הכה"י (המוצא בפ"ת לסעיף ח' סקמ"ד) דמשמע דדוקא לאחר שנשאלת אינו חוזר. ומסיק דלמעשה ז"ע, אך כשיש עוד לירוק להחיר, נראה דאפשר לסמוך על אלו האחרונים שכתבו דכשכבר הגיעו הדברים לפני צ"ד אינו חוזר ומגיד, דפרט שישנם גם ראשונים דסביר דאין ע"א חוזר לעולם מעדות שהגיד חוץ צ"ד היכי שהעדות א"ל צ"ד.

גם בפני משה (מקלעוואו) סקע"צ כתב דנראה דהר"ן והשו"ע מייירי שחזר ע"ס שהגיד הכ"י צ"ד, דלאחר שהגיד הכ"י צ"ד חשבה הגדה כהגדה הראשון צ"ד ואינו חוזר, וגם הכ"י בתשו"י [שבל"ה י'] שכתב דאינו חוזר מהגדה שחן צ"ד, היינו נמי דמייירי אחר שהגיד הכ"י צ"ד, וכמ"ש צסוף, הלכך כל שמעיד צ"ד ששמע מפי פ' כו', ולפי"ז לא פליג על הר"ן ולא סחר עלמנו למה שפסק צשו"ע, דכזה"ג גם הר"ן והשו"ע מודו דאינו חוזר, וכדרי"ל הח"מ הכ"ל מתחילה, ואף דמסיים שאין סברא לחלק כו', י"ל דלא זכר מ"ש הכ"י בתשו"י, אבל כיון דחזין דהכ"י מתיר בזה להדיא, אין לאפשי פלוגתא, ומ"ש הכ"י שם מקודם, הלכך צשעה שילא העדות מפי העד הכ"י (*) הוי כשאר עדות שנחקר צ"ד כו', י"ל דכונתו ג"כ כשילא עדות הכ"י צ"ד, אלא שצ"ח לומר דאף קודם שנחקר אינו יכול לחזור [משום ההגדה לחוד], אף דבשאר עדות יכול לחזור אפי' אחר ההגדה כל שלא נחקר, מ"מ עדות אשה שאני דא"ל חקירה [בכסע"י כ"א], וכשיעורו צח"מ ס"י כ"ט צ"י, דצדיני ממונות א"י לחזור אחר ההגדה אף קודם החקירה ומטעם שא"ל חקירה, וכמ"ש צס"ט, וגם מה דמסיים הכ"י בתשו"י, אף דחזר הראשון קודם שנחקר שום עדות צ"ד, י"ל נמי דכונתו דוקא קודם שנחקר, אבל קודם הגדתו צ"ד שפיר יכול לחזור. וכ"כ צחן טוב הכ"ל דבתשו"י הכ"י משמע דאחר שהגיד הכ"י צ"ד אינו חוזר כו', ועוד דלכא"י ליכא מגו ד"ל אמרתי דה"א

(*) אמנם בכ"י לא כתוב: שיצאה העדות מפי העד הב' הוי כנחקרה, אלא: שיצאה העדות מפיו (דראשון) בפני העד הב'. הוי כנחקרה, וכדעתיק הפנ"מ בעצמו שם מקודם, מיהו י"ל בדוק דמפ' בכונת הב"י, דרק אחר שהובאו דברי הא' בב"ד חשבינן להגדתו בפני הב' כהגדה וכנחקרה למפרע, דהא עיקר הטעם מפני ששוב א"צ לעדותו, והיינו למעשה רק אחר שנמסרו דבריו לב"ד, ולפני זה הא אכתי צריך לאיזה עדות שהיא, או מהא' או מהב', וא"כ למעשה הוי אכתי כלא נחקרה ויכול לחזור.

(*) אמנם גם בנטע שעשועים ס"י ס"ב (השני) מדמה הא דלא אמרתי לשקר אמרתי, שהביא להריא"ז הנ"ל באות ב' ומפרש דהיינו באמר לא אמרתי, ומ"מ מוכיח דדעתו כהכ"י המובא שם דאינו יכול לומר שקרתי גם על הגדה שמחן צ"ד, דאל"כ לא הו"ל להריא"ז לחתשים הגדת הב' אפי' כחד לגבי חד, דלו יהא כדברי הב' שהראשון אמר לו כן, הרי זה הוי חוץ לב"ד ועתה אומר שאינו יודע שמת ויתא חוזר ומגיד כו', דמה

אוצר

ס"ק קסו אות ט-יא

הפוסקים

לסבירת הר"ן, ולכדי דקדק הפרמ"א [שם צמיוס דצ"ו שצ"ק] לומר, כיון שיש צ"ע עדים כ"ו וכך העיד בחזרת עדות כ"ו, והא דמסויס הפרמ"א שם ועוד דאין מחויבין הצ"ד לשלוח אחר הראשון להעיד כ"ו ג), אפשר דאכתי חשש דאפי' הגיד צפני צ"ו [וכדי להעיד] נמי לא חשיבא הגדה חוץ לצ"ד, ולזה לירק טעם צ"ו, אלא שבוסוף, ועוד נראה דהא דפרמ"א לא קיבל חזרתו ולא חש למ"ש הר"ן דחזר מהגדה שחזר לצ"ד, משום דהר"ן מייירי באמר שקר אמרתי לכך מועיל חזרתו שצ"ד, אבל באומר לא אמרתי כלל, או לא אמרתי כך אלא באופן אחר (שאינו מועיל להחיר), וכגון הפרמ"א, פשוט דכשנייהם מעידים שאמר כן נאמנים יותר מהא' כ"ו. [וא"כ אין ראוי דפרמ"א סובר דלסבירת הר"ן עדיף כמה שאמר שילכו לצ"ד להעיד, ולפי"ז ל"ל דמ"ש הפרמ"א כיון שיש צ"ע עדים כ"ו וכך העיד, לרווחא דמילתא כ"כ].

יא. כשהחזר מדבריו לאחר שהתירוהו. כתב בתן ע"ז סק"מ דכ"ט ע"ג דלפ"מ [הג"ז ב"ח ט'] שכתב דמה יועיל עדות הצ"ד שלא יוכל הא' לחזור כ"ו, ה"כ אחר שהתירוהו, [וכ"כ דעתו עוד פוס' דצמיון], וכן להעזרת נשים [שם] שבי' דלאמן צמיון דלא אמרתי לך, כ"ו כיון שכתב שם נעיל דגם בנשאת נאמן לומר לא אמרתי, א"כ גם בהתירוהו יש לו מגו, (אלא שעל ע"ס דצריכה כתב שאינם מוכרחים כ"ו ע"י ב"ח ה"ל).

וב"כ במרה"צ סק"ע"ז, דאף דלאחר שהתירוהו חשיב [המעיד צ"ד מפי הא'] כשנים, מ"מ הלא אין כאן הכחשה צ"ו הא' להצ"ד, דהא אין הצ"ד יודע אם הא' הגיד האמת, וא"כ אם [מע"ס דיון] נאמן הא' לומר שקר אמרתי מה מועיל צ"ו בהתירוהו, דאפי' צ"ו עדים כשרים העידו צ"ד ששמעו מפיו לא מהני צ"כ"ג שאמר שקר בגדתי כמ"ש הח"מ, וכ"ש דלא יועיל התירוהו צ"ו כיון שאין שם הכחשה, ואפי' צ"ו הכחשה כגון באומר לא אמרתי כן להצ"ד מצוה צ"מ דלא מהני התירוהו, ומזה תמה על הריצ"ל [המוצא ב"ח ל"ה] דנראה צפשויות דאחר שהתירוהו ע"פ הצ"ד, תו לא יוכל הא' לחזור, ול"ע דמה מועיל התירוהו צ"ו כ"ל.

וב"כ בערוך השלחן סעי' י"ד דכיון דהתירוהו ע"פ דצ"ו הא' ועתה חזר צ"ו, ומדינא יכול לחזור, ממילא פשיטא דצ"ל היתיר. וכ"כ בחקקי ל"ז ס"י י"ז דף ק"ז ע"ד צ"ו דאף בהתירוהו וקודם שנשאת צ"ו הא' ואמר ששקר העיד או טעה בעדותו בודאי דלא תנשא.

גם בתשו' רעק"א ס"י ק"י"ג כתב צ"ס הח"מ כ"ל, והבוסוף, דאף דלכאורה אינו צ"ו, דהא נראה מהרי"א [ה"ל ב"ח ט'] דאינו חוזר ומגיד צ"ד, וא"כ כדי שלא לעשות פלוגתא ראווי יותר לומר דהר"ן מייירי בלא התירוהו והרי"א צ"ו בהתירוהו, וצ"כ דלשון הרי"א צ"ו כפופר "אח"כ" משמע אחר שהתירוהו, וכיון דהרי"א מחלק צ"ו ראווי יותר לומר כן גם להר"ן, אמנם אחר העיון נראה דצ"ו הח"מ

(א) וכוונתו בזה פ"י כך. [דסובר דהא דמהי חזרה מהגדה שחזר לב"ד היינו כשהחזר בב"ד, כמובא באות ח', ולכן אף דינא דגם מהגדה כה"ג חזרה, מיהו] בנ"ד שחזרתו היתה ג"כ חוץ לב"ד לא חשיבא חזרה וליכא הכחשה להשנים שהעידו משמו, וכי תימא שישלחו אחריו שיבוא לב"ד לידע אם חזר בב"ד, ע"ז כתב שאין ב"ד מחויבין לשלוח. [מיהו י"ל שפיר דא"ו טעם ב' אלא חזק לטעם הא', דלעולם סובר דמהגדה כה"ג שמחוץ לב"ד אינו חוזר, ומסעם הקודם כיון שאמר שילכו לב"ד, וכדי דלא תימא דאכתי חושב דכשיבוא בעצמו לב"ד יאמר בדיוק ויכחיש מה שאמר עכשיו, ע"ז כתב דאין הב"ד מחויבין לשלוח אחריו, הרי אין הכרח שיבוא לב"ד, וע"כ דגם עכשיו מדייק בדבריו, וגם מ"ש אח"כ דנ"ז הוי "לא אמרתי" ע"י בהע' ב' ד"ל דהוי כשקר אמרתי, וכדנראה דכן תפס דה"ס].

ועל ראיותיו לשיטתו, תמה דף י"ז ע"ד צ"ו על מ"ש דנדון זה גם להצ"ו אין להחיר, דהא טעמא דהצ"ו הוא דכיון דה"ל הגדה צ"ד הוי הגדה הראשונה כנחקרה עדותו צ"ד ואינו חוזר, א"כ אף שנחקרה עדותו [השניה] צ"ד קודם שנחקרו העדים, מ"מ כיון שמקודם אמרה לשני העדים הוי כנחקרה מקודם וש"כ אינה יכולה לחזור, וזהו צ"ל דצ"ו כצ"ו שכתב, אע"פ שהעיד הראשון חזר צ"ו, ו"ל אף שהגיד עכשיו צ"ד, קודם שנחקרה עדות שום א' מהם, לא מהגדה ראשונה ולא מהגדה אחרונה מעד שני, כומכין על דצ"ו המעיד ששמע.

י. ובשארם לשומע שילך להעיד בב"ד, או ידע בשלהך השומע לב"ד להעיד ולא החזירו. כתב בתן ע"ז סק"מ דכ"ט ע"ד, דנראה דאפי' להח"מ [שנאחז הקודם] דגם לאחר שהעיד הצ"ד יכול הא' לחזור, מ"מ מסתברא מ"ש הפרמ"א מטה אהרן ח"א סוס"י ק"י"ג [דצ"כ"ג לא יוכל לחזור, דנדון צ"ו עדים שהעידו צ"ד ששמעו ממשה שנהרג פ', ושלחו צ"ד אחריו שיצא להעיד מה שידע, והשיב שהוא טרוד וכל מה שידע כבר מסר לעדים שיעידו צ"ד, ועתה חזר ואומר שלא אמר כן ושלא שמע רק שנאלץ הרוג א' כ"ו, וכתב דכיון ששינוי בתוספי' [הצ"ו ב"ח ט'] דעדים שאמרו לאסור כ"ו דנחקרה עדותם אינם יכולים לחזור, ונפסק כן בצמיון], ונראה דה"ל נמי אם מסרו עדותם לעדים אחרים שיצאו ויגידו בעדות עגונה דמהני עד מפיו עד ונתקבל עדות השני צ"ד ש"כ א"כ יוכל לחזור צ"ו, עכ"ל א), משמע דר"ל כיון שהעיד הראשון כזונה מסר עדותו לעד הצ"ד שיק' להעיד צ"ד והראשון לא הקדים עלמו לחזור מדצ"ו ג), ש"כ אינו יכול לחזור לאחר שהעיד הצ"ד, ומילתא דמסתברא הוא. [ואף שהפרמ"א לא הזכיר שם להר"ן, מ"מ השתא קאי שם לשיטתו, שרק אח"כ הבוסוף מטעם תשו' הצ"י שנאחז צ"ו דבעדות אשה אינו יכול כלל לחזור]. וע"י גם ב"ח ט"ז ה"ל א' והבוסוף הח"ט, ונראה דה"ל כשאמר להצ"ד רק דרך סיפור דצ"ו צעלמא, דה"ל אפ"ל דלא חסוק אדעתיה כלל שילך ויעיד, מ"מ אם ידוע שצ"ו שהלך הצ"ד להעיד ידע העד הראשון ולא הקדים עלמו לחזור צ"ו, ש"כ אינו יכול לחזור.

ובנחפה בבס"פ ח"צ ס"י י"ח דף ק"ג ע"א כתב ג"כ מתחילה דהא דפרמ"א לא קיבל חזרת העד ממה שהגיד להעדים חוץ לצ"ד, הוא משום שהעיד להם בחזרת עדות שילכו לצ"ד ויעידו כך בשמו, ולכדי חשיבא הגדה אפי' חוץ לצ"ד ואפי'

יושיענו מה שגם מכחיש ואומר שלא אמר לו מעולם, ומהח"מ סק"י והב"ש סק"ב מבואר דרק באומר שקר הגדתי הוי בכלל חזר ומגיד, ולא במכחיש שמעולם לא דיבר, ובשארם ב' משמו אין הא' נאמן, וגם בפנים מאירות כתב דאינו בכלל חזר ומגיד כ"ו ולדעת צ"ג. וע"י בהרי"א ענין שבאות י"א דמשמע נמי שמדמה ב' הענינים. וכ"מ נמי קצת בריטב"א שהביא בערך שי המובא באות ג' ע"ש. ובפנים מאירות שם בדנ"ז ד"ה ועוד מחזק דבריו ע"ס תשו' הבי' עצמו שמחלק בין אמרו מבדלים היינו לבין הכחיש שלא אמר לו. (ובעצם הדין דא"ו נגד שנים גם הנסע שעשועים שם מודה). [וכ"מ מעוד כמה פוס' דלעיל ודלהלן דתרי עניני' גינה, וע"י באיצה"ס לסעיף ח' סקע"ה אות ב'].

(א) וע"ע מדבריו המובאים בנחפה בבס"פ דבסמך.

(ב) [אמנם בנדון הפרמ"א שאמר לא אמרתי כך, לא שייך לומר שהי' לו להקדים לחזור מדבריו, מיהו בפרמ"א נראה שמדמה להא דשקר אמרתי, ועוד דכיון דב' עדים אמרו ש"כ אמר להם הרי אינו נאמן להכחישם, ע"י בבאה"ט לסעיף ח' סק"ו ובאוצה"ס שם סקע"ה אות ז', ונמצא שקיימת רק טענתו שלא שמע אלא שנהרג איש א', והוי חזרה מדבריו כאומר שקר אמרתי].

אוצר

ס"ק קסו אות יא—ג

הפוסקים

הח"מ וצ"ש ואינו מחלק חלל כשנשאת ממנו, לאחר שהזכיר שם דבריו חלו, הוסיף אמנם אפי' אם נימא כהח"מ והצ"ש דגם בהתירוח נאמן הראשון להכחיש [ולחזור מעדותו], (דמי ימלאנו לבו לעמוד נגד גדולי האחרונים הח"מ והצ"ש שמימיכם אנו שוחים), מ"מ שנשאת ממנו אינו יכול לחזור [בנשוא הנילו].

ועיין בס"ק קס"ז אות ג' דכ' הפניני דעד הכא לאסור אחר שהתירוח טעון חקירה.

יב. להסוברים דחזור גם בהתירוח, אם מהני כשחזרתו במסרה לב"ד ע"י אחר. נשוי"ת מצעל ע"ז

גיטין ס"י ג' אחר שבי' נעטם הח"מ דמהני חזרה גם כשהותרה, משום דהגדת החזרה שהיא מהעד עצמו עדיפה מההיתר שהי' רק ע"פ עמפ"ט, וכמוכא בזה הקודם, הוסיף, ולפי"ז צ"ל דעדות החזרה הי' ג"כ בעמפ"ט, בזה גם להח"מ לא מהני חזרתו לאחר שהותרה כיון דלא עדיפה מעדות הראשונה, ודמי לפסול שהכחיש לפסול אחר שהתירוח [דלא מהני], ועוד מטעם אחר לא מהני החזרה בעמפ"ט, שהראשון בעצמו שיכול לחזור היינו דעוקר עדותו הראשונה וא"ל תורת עדות עליו, אבל על עקירה זו לריך עדות שחזר בו, הגע עצמך לרמי בר חמא בנשואות י"ח צ' לליק דבשטר יכולין לחזור ולהגיד, האם יעלה על הדעת שאם לא שמעו מהעדים שחזרו רק מאיש אי' שהעיד כן שיאמינוהו, וי"ל הכא כיון דכבר הותרה נעשה כשנים, והשני שצא להעיד על החזרה אינו נאמן לאסור בו. [מיכא להטעמים האחרים בדעת הח"מ שצאות הקודם, צ"ע אם יש לחלק כך ולהפניי המוצא בס"ק קס"ז אות ג' דעד הכא לאסור אחר שהתירוח טעון חקירה, ע"ש, נמלא דבלא"ה כשנמסרה חזרתו ע"י אחר וא"ל לחקרו, לא תועיל החזרה].

יג. וכשחזר אחר שנשאת. בנשוי' מהרי"א ענין ס"י כ"ו אחר שכתב ד"ל דלהח"מ והצ"ש א) חזר אף כשנשאת, כמוכא בזה אות י"א, תמה דא"כ איך מותרת להנשא, דזה זר מאוד שצאיסור חמור כזה נקיל שחנשא לכתחילה ע"פ העד ועדיין אפשר שצדור קל שאומר העד כשר או פסול שקרתי או לא אמרתי תחבטל העדות, ותהי' האשה זונה וצניה ממזרים, [ואין זה דרכי נעם] ב), ומה תועיל הענין שכתבו הח"מ והצ"ש שהאשה תחקור אם העד עומד בדבורו, הא כיון שלא צא לב"ד אכתי יכול לחזור, (ומ"ש מהרי"ו דבעמפ"ט א"ל לשאלו להראשון, ובצרמ"א סעיף ה', לא קשיא איך תנשא ושמא יחזור, דמהרי"ו הא לא כתב דשיכחיש נאמן בו, ואפשר דסובר דבהתירוח הוי כע"א נגד שנים ואינו נאמן, אבל להח"מ וצ"ש שלעולם יוכל לחזור, קשה כנ"ל), לכן נראה דבהתירוח וצ"ש כשנשאת אינו יכול לחזור בו, [וכנ"ל בזה אות י"א]. ובס"י ג"א אחר שהזכיר לחשו' זו, הוסיף, דאפי' נימא דבהתירוח נמי נאמן לחזור ובהח"מ והצ"ש בו, מ"מ אחר שנשאת ממנו ודאי לא מלי הראשון להכחיש ולמסור ביה.

גם

א) [נהגה ההוכחה שבי"ד הח"מ תוא ממ"ש בסק"ז שיוכל לחזור גם כשהגיד ה' בב"ד, משום דמה יועיל שכבר הובאו דבריו הא' בב"ד הא טעין שקרתי, ולטברא זו ה"ה כשהותרה או נשאת, וכמבואר באות י"א, מיהו מ"ש שבי"ד הב"ש, יש להעיר דכשהעתיק בסק"ג מהח"מ עצם הדין דחזור מהגדה שחזר לב"ד, לא העתיק קטע זה, ואולי יש להוכיח כן מדהביא מ"ש דהאשה תחקור בו, כמובא בהע' ג', וממה שהעיר עליו, משמע דמודה דנאמן גם אח"כ, ואולי כ"מ קצת ממ"ש לשון שלא תבוא לידי "מכשול", משמע דמירי שיחזור אחר שנשאת ויהא נאמן].

ב) מדבריו שבס"י ג"א.

ג) כונתו להח"מ בסק"ז דאחר שכתב דלחר"ן יוכל לחזור אף כשהעיד ה' בב"ד, הוסיף, וא"כ כל עמפ"ט צריכה האשה לחקור היטב שלא יחזור הקד הראשון ויאמר שקר הגדתי. וכתב הב"ש בסק"ג דודאי כונתו דרך עצה

הח"מ נכונים, דאין סברא לחלק בזה בין התירוח או לא, כיון דסוף סוף לא העיד הראשון צ"ד, ובהרי"א ז"ל דאף דסובר דאינו חוזר מהגדה שחזר לצ"ד, מ"מ קודם שהתירוח נאמן לסחור דבריו הראשונים צמגו שהי' אומר לא אמרתי כן להב', דזה ודאי נאמן כדיון כל מכחיש לפני שהותרה, (וע"ש מה שהעיר מתחם' כתובות [ד"ח צ' ד"ה אין]), אבל בהתירוח י"ל דסובר דאינו נאמן לומר לא אמרתי, וכדלא מהני הכחשת עד דעלמא לאחר שהותרה, א"כ ליכא מגו, אבל להר"ן דהראשון נאמן לומר לא אמרתי גם לאחר שהותרה, ומשום דהב' אחי מחמתיה, וכמ"ש הרמב"ן [הוצא בזה"ל לסעיף ה' סקע"ה אות ג'], א"כ שוב יש מגו גם אחר שהותרה, ושפיר כתב הח"מ.

עוד כתב דיותר נראה דהרי"א נמי יכול לסבור כהרמב"ן דנאמן לומר לא אמרתי גם לאחר שהתירוח, ואיכא מגו, ומ"מ אינו נאמן לומר מצודה אני להרי"א כשהותרה, דכמו דלא מהני הכחשת עד [דעלמא] כשהותרה משום דהראשון הוי כשנים, הי"כ לא מהני מגו נסחור עדותו, כדלא מהני [מגו] לבעל עדות צ' עדים, וי"ל [אינו] נאמן לומר מצודה אני צמגו ד"ל אמרתי, ומ"מ להר"ן יפה כתב הח"מ דגם בהתירוח נאמן, דהרי הא דיכול לחזור להר"ן מעדותו שחזר לצ"ד הוא לאו משום מגו, דהא מהתוספ' שהביא מוכח דגם אם אמרו צעמ"ס כן בפני הב"ד כל שלא נחקר עדותם נאמנים לומר מצודאים אנו, אף דבזה ליכא מגו, אע"כ דמעט הדין נאמן לחזור, וכמ"ש בעט"ס דאין מדקדק בדבריו עד שרואה שנחקר [וכנ"ל בזה אות ה'], ממילא הי"ה אפי' נחקל עדות הב' והתירוח יכול הראשון לחזור, דהא מ"מ לא העיד הראשון צ"ד ולא דקדק בדבריו, ויפה כתב הח"מ. [ועי' מ"ש בזה צנדנו כמוכא בזה אות צ' סד"ה בדעת הרי"א].

ובשוי"ת מבעל טוב גיטין ס"י ג' כתב טעם אחר בדעת הח"מ, בדחמת ה' ז"ל דלא תועיל חזרתו לאחר שהותרה, דהא החזרה לא עדיפה מעד אחר המכחיש דמיני לא מהני לאסור כשהותרה, ואף שעדות הראשונה הוא רק עמפ"ט, [שהרי ההיתר הוא עמפ"ט שהעיד הב' מה ששמע מהא' חזר לצ"ד, והחזר הוא העד עצמו ועדיף, מ"מ] לא גרע משאר פסולים דלי"א [בסעי' ל"ח] עכ"פ מהני הותרה [על פיהם שלא תועיל הכחשה גם מכשר], חלל שהח"מ נראה דחש לסברת הרמב"ם והשו"ע שם דמהני עדות הכשר להחמיר גם אחר שהותרה, וממילא דה"ה בעמפ"ט ועד מפי עצמו [שחזר ממנו שאמר להעד שהעיד משמו] שחזר חזרתו גם אחר שהותרה.

אולם ממנהיב"ל דיוק במנהיב"ל הג"ל בתחילת האות דבהתירוח לא יוכל הראשון לחזור. וכן צ"ש שצאות י"ג כתב דאפשר דבהתירוח הוי כנגמרה העדות ואינו חוזר.

ובשוי"ת מהרי"א ענין ס"י כ"ו צ"ה לכאורה, כי דהח"מ וצ"ש * העלו דאף כשהותרה נאמן לומר שיקרתי או להכחיש את הב' ולבעל העדות, ותמה דא"כ הי"ה כשנשאת וזה זר מאוד בו, [וכנ"ל אות י"ג], וכתב ע"כ נראה דכל שהתירוח וצ"ש כשנשאת שכתב האמינו להב' הרי הכלל הוא דה"ל כשנים שהעידו מת ושוב אין הא' נאמן לומר שקר אמרתי או לא אמרתי, ותו דהכא גרע מע"א נגד שנים דעלמא, דהכא הוי נמי חזר ומגיד, ומ"ש הח"מ דאין סברא לחלק בו, היינו רק בזה"ל לצ"ד, אבל לחלק בין התירוח או לא, סברא אלימא לא, וכדמבואר צמג' צממה דוכתי דכל שהאמינו לע"א בו, ע"ש שהאריך בזה, וכתב העולה צידנו דכל שהתירוח צ"ד להנשא ע"פ עמפ"ט חו לא מהימן הראשון לא להכחיש להשני ולא לומר מצודה הייתי. חלל דבס"י ג"א נראה דחש לדעת

אוצר

ס"ק קטו אות יג—טו

הפוסקים

[העדות], וכשאומרים שקר העדנו אינם נאמנים לעשות ענין רשעים שהכשירום באיסור ערוה ועצרו על לפני עור, וכן צ"ל שהעיד ונשאל על פיו שלא צ"ד אינו נאמן לומר ששקר, שהרי [לענין הכחשת עד לעד] כתב הר"ן צ"ל מי"ז דנשאלת ע"פ ע"ל אף שלא התירוה צ"ד כיון שנשאלת מעשה ע"פ הראשון ה"ל כשנים והשני הצא אחריו הוא חד, [וכמוצא בשו"ע סע"ל], ועמ"מ סקע"ז דנשאלת יודה בזה גם החשי' המיוחדות להרמב"ן (ד), וה"ל י"ל צ"ד דמה שחזר העד עלמו ואומר ששקר העיד, הוי כעד אחר המכחיש, ואח"ל דגרע עד החוזר משום דנחקרה העדות [הראשונה] מעיקרה, משא"כ עד לגבי עד, לזה י"ל דיש חזקה גדולה דאין אדם משיס עלמו רשע כנ"ל.

[ועיין צביות אברהם המוצא בזה דמשמע דאם לא נחקרו העדים הרי כל שלא התירוה צ"ד אפי' נשאלת ל"ה כנגמרה עדותם. מיכו הוא מסיק דכל נשואין כיון דהוי בעדים ומסדר קדושין זה עלמו חשיבא כהתרת צ"ד, כמוצא בפ"ת ס"ק קנ"ב, ולפי"ז הרי הוי כאלו האשה עלמה מסרה עדותם צ"ד, אלא דהפ"ת העיר על סברה זו ע"ש. וגם בערוך השלחן סעיף קיי"ט משמע דלא סבר לה, ע"ש].

יד. כשאין צורך לעדותו הראשונה להתיר אלא דסגי בפלוג עדותו, אם יכול לחזור. כגון שאלמו שנים על פניה שנתקדשה לפי וא' מהם אמר גם שמה, ואח"כ חזר מעדותו שאמר מה, ע"י בהלף לך שלמה סי' ע"ט שדן דכיון דאילו שחק לגמרי ומסלקין עדותו היתר נמי מותרת, דה"ל נשאר רק ע"ל בקדושין, א"כ תיכף שאמר מה נאמן צמנו דאי צעי שתיק ונחשב כנתקבלה עדותו צ"ד שאינו חוזר כ"י ע"ש עוד. פו. גדונים של שתי הגדות פותרות שיש לדון אם הוי כ"שקר אמרתי" או כ"לא אמרתי", או כשניהם.

בתשו' רעק"א סי' קי"ג, בכוועד שאשה אמרה לפי האשה הפולני שהיית כאן עם הפולני שמת במקום פ', ובעדות זו יש להתיר כיון שפי' אומר שלא ה"י כאן עם פולני זונת צעל העגורה, ובג"ע אחר כתוב שצחק דצריה אמרה שצביות הפולני כאן בפעם הב' לא ראתה אותו בעלמה אלא שמעה מאנשים שהפולני שמת ה"י כאן לפני זמן קצר, ועדות זו אינן צה ממש, שהרי לא מוכח שזה ה"י בעלה, דלולי איש אחר ה"י ג"כ שם צעת ההיא, וכחצ דיש לדון צ"ד פנים, או דהוי כמכחשת ואומרת לא אמרתי כך אלא כך, [והיינו הדיון דסעיף ח', מדצרינו צסוף התשו'], או דהוי כאומרת שקר דצרחי, ואינו יודעת רק כך וכך, וזה תלוי בפלוגתא הר"ן והרי"א כ"י.

בתשו' מהרי"א ענין סי' י"א, בכוועד על אי' שמת ונשאלת, אח"כ צאו עדים שאחי הנעדר שבמקום פ' אמר להם שאחיו פ' ה"י והראוהו להם וא' גם הכירו, וכשחקר בעלה השני לאחי הנעדר אמר, שלא שמע מאחיו פ' ולא ראהו מיום שנפרד מאשתו, אבל יש לו בן אח של אח אחר ששמו ותוארו כאלו הנעדר ואותו הראה לעדים ולא אמר להם שהוא אחיו אלא שהוא בן אחיו, וכחצ אף שודאי אינו נאמן לומר שלא אמר להם שהוא אחיו, דהא צ' עדים מכחישים אותו, מ"מ אין בעדותו ממש, דלל הכחשתו מכאן הרי עכ"פ אומר עכשיו שמה שהראה להם ה"י בן אחיו והוי כאומר שקר אמרתי, וה"י חוץ לצ"ד ונאמן לחזור, וכמ"ש צר"ן [שבצ"ח א']. וע"י בפנמ"א שצ"ח ע"י שצנזון כע"ז חפס דכ"ה ה"י לא אמרתי וא"ל נגד צ' עדים].

חזרה

(ד) אולם י"א דהרמב"ן פליג, וגם י"א דאפי' להר"ן היינו דוקא כשהעד בא אח"כ בב"ד. אלא שהיא הקדימה להנשא, אבל כשלא בא כלל לב"ד נאמן ה"י להכחישו, ויבואר באוצה"פ שם.

גם בשב שמתתא ש"י אחר שהצ"א צפ"יג להר"ן ה"ל בזה א', וגמ"ש הר"ן צ"ל ל"ד דדבר שח"ל חקירה ה"י כנגמרה העדות לחוד צ"ד אינו חוזר ומגיד, ושמע"ש בכוועד שמת בעלה ונשאלת אף שלא נחקרה העדות אינו חוזר כ"י, כתב עפ"י צפ"יג דהא דהמעיד חוץ לצ"ד שמת פ' וצ"ל דצ"ד להחזיר ונשאלת אינו חוזר ומגיד להוציאה מבעלה, היינו משום דצ"ה"ג ה"י כנגמרה עדותו צ"ד כיון דכבר נעשה מעשה צ"ד ע"פ עדותו, ואע"פ שלא העיד צ"ד כיון דגמר עדותו צ"ד ה"י כמעיד צ"ד וש"י אינו חוזר ומגיד, ואפשר דאפי' לא נשאלת ממש אלא אפי' התירוה צ"ד ע"פ עמ"ש שהעיד חוץ לצ"ד חשיב ל"י כנגמרה עדותו צ"ד.

וב"ד המטעמי יצחק סוס"י ט' ומטעם אחר, שכתב דע"כ ל"ל דהר"ן מיידי שחזר לפני שנשאלת, שיכול לומר שכלך באמת הזדרז וחזר מדבריו הקודם כדי שלא תבוא לידי מכשול, [ובענין] הח"ט ה"ל בזה ג', אבל כשכבר ניסת מודה שאינו נאמן, דכיון דע"י דצ"ד שחזר לצ"ד מתירין אותה א"כ אם חס הגיד שקר אין לך רשעות גדולה מזו להחזיר א"ל לעלמה, ואיך נאמן לומר שקר אמרתי, ודצרי הח"מ ל"ע.

ועיין באוצה"פ לסעיף ח' בסקע"ש אות ג' דלענין אמר האי' לא אמרתי, י"ל דנשאלת א"ל לומר כן, והוצא שם מהלף לך שלמה סוס"י ע"ט דגם הח"מ מודה בזה כיון דנעשה מעשה, ולמעט בפלוגתא עדיף.

ובחקקי לב סי' י"ז כשדן בזה בדק"ו ע"ג כתב הגדון והספק כן, בהשאלה צ"ד ע"פ עמ"ש ואח"כ צ"ל העד הראשון צ"ד וקובל עליו חומרות התורה וגם נשבע שבועה חמורה ובנקיטת חפץ שמה שאמר לה"י ה"י שקר וכזב, אם נולאנה משום דכיון דהעדות הראשונה נפלה א"כ בחזקת א"ל קיימא, או כיון דנשאלת לא תלא ולא מהימנין לעד החוזר ומגיד כל דמחזיק עלמו ברשעות שצ"ל להכשיל באיסור א"ל ולא כל כמיני, וע"ש דצרינו דבסמוך צ"ד"ה וכשנשאלת.

נשאלת ונתגרשה אם אכתי נשארה בהתירה, ע"י מ"ש בזה בתשו' הרי"א ענין סי' י"א לענין הכחשת עד לעד. [ובנתן אמתלא לחזרתו. צו"ת ר"ח כהן רפפורט סי' כ"ד ד"ה ומ"ש השיב ע"ד המטעמי יצחק ה"ל, דבאמת כל עד החוזר משיס עלמו רשע, דל"ה לחייב ממון שלא כדון, וא"כ אחאי אכעריך קרא שאינו חוזר ומגיד, חיפוק ל"י דאיו משיס עלמו רשע, אלא דהקרא מיידי צונתן אמתלא דל"ה רשע, כגון שאומר שטעה וכיו"צ, א"כ צב"י מיידי נמי הר"ן, וקמ"ל דכיון שאמר שלא צ"ד חוזר. אמנם הוא כ"כ צכלל ע"ד הר"ן ולא רק צנשאלת, ועוד דמהר"ן מוכח דגם צלל אמתלא נאמן לחזור, ע"י צ"ח א' צב"י ו', מ"מ נמ"נו למדים דצונתן אמתלא צלופין דל"ה רשע צמה ששקר מקודם, ה"י נצרינו ולטעם המטעמי יצחק ה"ל וצ"ל נאמן גם צנשאלת, מיכו לטעמי הפוס' ה"ל דנשאלת ה"י כנגמרה העדות, ה"י י"ל דגם צאמתלא א"ל לחזור אחר שנשאלת].

וכשנשאלת [ע"פ דברי העד עצמו] שלא בהיתר ב"ד. כתב צחקקי לב ה"ל בדק"ו ע"ד ובדק"ו א', דצ' עדים כשרים שהעידו שלא צפני צ"ד שמת בעלה, ונשאלת על פיהם שלא ברשות צ"ד וש"י אמרו שקר העדנו, נראה ודאי דאינם נאמנים, דמאחר שנשאלת אין לך מעשה גדול מזה [וה"י כנחקרה ונגמרה

טובה שתחקיר שלא תבוא לידי מכשול, אבל ע"פ הדיון אין חוששין שמה יחזור הראשון ויאמר שקר הגדתי [או יכחישנו להב', ע"פ הב"ש מהדור"ק סק"ב], דא"כ איך נתייר ע"פ עד [מצד מהדור"ק שם] כשהעד הראשון אינו לפנינו, א"י דרך עצה טובה קאמר. ובמהדור"ק שם כתב ע"ד הת"מ אלו, ואנ"ל [=ואין נראה ל"ן דא"כ איך מתירין כ"י ואפשר דדרך עצה טובה קאמר כ"י.

אוצר

ס"ק קטו אות טז—יז

הפוסקים

ר' לוי הכהן דבר דמי הוא ה'ל' שנגזר, וע"ל בעדות זו חשוב כשנים, [א"כ] כל שכותב עדותו לז"ד חשיב שטר ולא מפי כתב, ומל"ן נמ"ש בשם הרי"ב שם קמ"ב [סעיף ו', דקיום שטרות דהוי רק דרבנן וש"ל לא דעת המחייב יכולים צ"י העדים לשלוח קיומם בכתב].

אולם במה"ל שם כתב דלדעתי לא משמע כן מהגמ"ר, שהרי מסיק בזה"ל בשם הרי"ב שדייק מהירוש' הג"ל דשטר שכתב לעדות אשה לא חשיב שטר, [ומעטס] כיון שלא נעשה צווי הצעלי דבר, ומש"ה חשוב מפי כתב, וא"כ מה לי שכתבו מחלו לזכרון או שהצ"ד שולחין לו שיעיד, הרי אין כאן צווי הצעלי דבר, דהיינו זה שמעידין עליו, וכי צווי הצ"ד יעשהו שטר, אלא פשיעא שהגמ"ר לאו מדין שטר קאחי עלה, וגם לא הזכיר שם דיעבד כמחקר העדות הצ"ד, אלא דן דכה"ג הוי עדות כשרה ול"ה מפי כתבם אף דל"ה שטר כו', והוכחתו מהרי"ב"א היא, דכמו דכתב צווי הצע"ד עושה שטר ול"ה מפי כתבם, אלא מפי כתבו [דבע"ד] כמ"ש בזה"ל ציטות פ"ג שם, ה"ל לענין הגדת העדות הצ"ד הם אלוים וצעלי דבר [ולוויס משוי ל"י עדות] ול"ה מפי כתבם, כן י"ל ברור בכוונתו, (והיינו אפי' לשיטת רש"י שפוסל בעלמא שולח עדותו בכתב, מ"מ סובר הגמ"ר דמודה דע"פ צווי צ"ד כשר, ולא כמ"ש בחש"י מהרמ"ז רענברג צס"י ז' דהגמ"ר כ"כ לשי" ר"ת דאינו מוקל אלא כה"ג, כו', ע"ש שהאריך בזה), אכל ודאי דאין צווי הצ"ד עושה שטר גמור, דמי שם אוחז לצעלי דבר בזה, וא"כ לא שייך לומר בזה דהוי כמחקר עדותו צ"ד, ויכולין לחזור, נמלא דצין להרמזין וסעי' וצין להרי"ב"א והגמ"ר וכן לדעת החוס' [מר"ם דסובר דשולח עדותו בכתב, דודאי דלאו משום דין שטר הוא] יכול העד לחזור ממה שהעיד בכתב עכ"פ קודם שהגיע הכתב לצ"ד אפי' אחר שמסרו ליד האשה. [ועי' בזה הסמוך דלעטס הרמזין הרי בגווי דאין האשה נאמנת, כגון בקטעה ציניהם או במלחמה, דלא לריבה לעדות הע"ל למ"ד דמהני, י"ל דהכתב יחשב עדות שלא יוכל לחזור, וכן למ"ד דע"ל נאמן מה"ת. ועע"ש צ"ה והוסף משה"ק צ"ל החדש על טעמי הרמזין והרי"ב"א].

יז. ובששני עדים שלחו עדותם בכתב. כתב במה"ל הג"ל דלעטס הרמזין [שצאות הקודם] דל"ה שטר משום שאינה לריבה לראי' כו', יש מקום לחלק מע"ל בכתב, דהא מובאר בסעיף מ"ג דהנשאת ע"פ עממה נועלת רק עיקר כתובה, א"כ הרי לריבה לשטר העדים לראי' כדי שחובל לגבות גם תוספת כתובה ונדוניא, והוי שטר גמור, וכן להפוס' דע"ל בעדות אשה גאמן מה"ת וגובה תוספת על פיו, א"כ גם ע"ל בשטר חשוב שטר, אלא שצארתו בפתיחה דלא קי"ל כותיבהו, מ"מ גם צע"ל משכח"ל דחשיב שטר לפעמים כגון שיש קטעה צינה לבעלה, דהיא עממה אינה נאמנת שמת בעלה כמבואר בסעיף מ"ח, אכל ע"ל י"א דנאמן באמר קברתי, עכ"ש ס"ק קמ"ג, א"כ היא לריבה לראי' וחשיב שטר להרמזין דא"ל סיבה צווי צעל דבר, (ומ"ש הש"ך בחו"מ סי' ל"ט סק"ט דאפשר דגם הרמזין מודה דלריך צווי צע"ד, ליתא כו'), אולם להרי"ב"א שבהגמ"ר הג"ל אפשר דצב"ה"ג ל"ה שטר, דהא לא נעשה צווי הצע"ד דהיינו הצעל שעליו מעידין, וא"כ יכול לחזור מעדותו, אכן אחר שהגיע הכתב לצ"ד, הנה לר"ת דסובר שיכולין העדים להעיד מפי כתבם אפי' צדיני ממונות ולא חשיב כעד מפי עד, א"כ תו אינו יכול לחזור בו, ולדעת הגמ"ר גם לפרש"י בן הוא, [וכנ"ל דהיינו כשכתב ע"פ צווי צ"ד]. [אולם להסבירים צדין מלא כתוב דסעיף י"א דבעי קיום, הרי לציאורו שצאות הקודם נמלא דל"ה שטר בלא קיום אפי' צ"י עדים ויכולים לחזור, אלא דמהר"ל כתב דבעה"ד יש לסמוך אמ"ד דא"ל קיום].

יז. חזרה מעדות שבכתב. במה"ל סק"ל דן בזה, [ומבואר מדבריו שצ"ה ולכאורה, דלמה שפסק בשו"ע סעיף י"א דמלא כתוב בשטר פ' מת, מהני בלא קיום, מטעם דבטיגונא אוקמוה אדאורייתא, ועדות ששטר הוי כמחקר צ"ד, עכ"ש סק"ל, לפי"ז ה"ל אינו יכול לחזור מעדותו בכתב], והצ"ה שהצ"ה הקשה ממש"פ הרמ"א בחו"מ סוס"י מ"ו ע"פ הרי"ב"ש, דע"ל בשטר לא הוי כמחקר צ"ד ויכול לחזור מעדותו, וא"כ ה"ל דבעי קיום מה"ת, ות"י הצ"ש דמ"מ בעגונא הקילו, והמהר"ל ענמו תי' דבאמת הש"ך שם השיג על הרמ"א, וכתב דמקור הרי"ב"ש הוא מהירוש' המובא בחוס' כתובות כ' ע"ב דע"ל בשטר ל"ה שטר, אכל למד דקי"ל בחו"מ סי' י"א דע"ל בשטר זוקק נשבעה, מוכח דחשיב שטר והוי כמחקר עדותו צ"ד, וא"ש דא"ל קיום, [לצ"י תירושים אלו כיון דבטיגונא מהני בלא קיום, א"כ הוי כמחקר ולפי"ז אינו חוזר].

אלא שהוסף דאכתי ל"ט, הא יסוד הדעה דא"ל קיום הוא הרמזין, וכמובא צ"ש סק"ט, והרמזין הא סובר בהירוש' הג"ל דע"ל לא חשיב שטר, וכמ"ש בשמו הרי"ב"ש סי' קכ"ז, וה"י אפי' דהא דא"ל קיום מיירי בשטר גמור, והא דל"ה שטר היינו בכתב רק לזכרון כו', אמנם הרמזין במלחמות פ"ג דיצמות סד"ה ועוד כתב, הצ"ה למ"ש הירוש' בעטם דמהני מלא כתוב בשטר פ' מת, משום דכמו דמהני בעטיגונא עד מפי עד ה"ל מהני מפי כתבו, והול"ה מזה דכל שטר שכתב לעדות אשה לא חשיב שטר, משום שלא ניתן לכתוב ולמסור ליד בעל דבר לראי', דהאשה עממה נאמנת לומר שמעתי שמת צעלי ונועלת כתובתה וא"ל לראי', לפיכך לא נתנו חכמים כתיבה לדבר, [ולא נכתב] אלא לזכרון עדות לעמם כו', ע"ש, וא"כ איך סובר הרמזין דא"ל קיום, אלא נראה דלהרמזין הא דמה"ת א"ל קיום אינו תלוי בצב"ה דעדות שכתב הוי כמחקר צ"ד, אלא בעיקר משום דלא נחשדו ישראל לזיוף כו' (*), ועפ"ז נראה דאם שלא העד עדותו בכתב אף שמסר ליד האשה, מ"מ לא חשיב שטר ולא הוי כמחקר עדותו צ"ד, וא"כ יכול לחזור בו. [וכ"ש לה"ל דכתב לריך קיום, כמובא בזה"ל ואול"פ לסעי' י"א, דודאי יכול לחזור].

אמנם [הוסף שם ד] הצ"ה צ"י העור דסעיף י"א כתב בשם הגמ"ר ציטות פ"ב אות ק' ותחילת פ"ג, דכל ששולח עדותו לצ"ד בכתב כשהצ"ד יושבין ושולחין לו שיעיד, דין שטר גמור יש לו והוי כמחקר צ"ד, וצירוש' [סוף יצמות דפליגי צדין דמלא כתוב מת פ' אי מהני] מיירי כשכתב העד מחלו לזכרון ושלא צשעת מעשה דאז הוי מפי כתבם, ע"ש, ולפי"ז כשהעד שולח עדותו לצ"ד כדי להעיד חשוב שטר גמור ואינו יכול לחזור בו אפי' קודם שיגיע השטר לצ"ד, כשאר עדות בשטר לדעת הש"ך. וצ"ה מאיר לסעיף י"א מבאר להגמ"ר דה"ק, דאף דאין לשלוח עדות בכתב משום דהוי מפי כתבם, וכדפסקין בחו"מ סי' כ"א, י"ל דהיינו דוקא להעיד לעצמה א' ולא נעשה צמלות הצעלי דבר [המתחייבים], או צע"ל, דזה ל"ה שטר, משא"כ הכא דלא שייך

(*) והוסף שם, דהא דבטיגין ג' ע"א דיקא הגמ' דא"צ קיום משום דהוי כמחקר, ה"ק מדהוי כמחקר מוכח דלא חיישינן לזיוף, ובפרש"י שם ורשב"ם בב"ב דף ק"ע כו', ואף להש"ך בחו"מ סי' מ"ו סק"ט דתלי בהא דמחקר, י"ל דהיינו כשהבעל דבר טוען מזויה, אבל בליכא ערעור כגון בעדות אשה, בלא"ה ל"ה לזיוף כו', וכע"ז בפרשת מרדכי סי' כ"ה לצנין הדין דמצא כתוב דסעיף י"א, דלאחר שכתב ע"פ המלחמות הג"ל דלא שייך כלל בעדות מיתה שם שטר, הוסף, ואע"ג דסבר הרמזין דא"צ קיום, היינו משום דלא חצין אינוש לזיופי כו', וכע"ז בח"ס ח"א סי' מ"ג ד"ה ואכתי.

אוצר

ס"ק קסו אות יז—ית

הפוסקים

הג"ל שיש פנים לומר דיכול לחזור אף שמסר ליד האשה, וע"י בעבודת הגרשוני צמי' ליה סד"ה אמנם אס, גבי עדים החתומים בשטר הרשאה דגט, ואח"כ אמרו שטעו, וכתב דקרוז דבשטר כזה נא למריין דהוי כחקר עדותו צ"ד, [ומסיים הל"ל] מיכו אין לסמוך ע"י, יע"ש [במרה"ל] דעל טעם הרמב"ן כתב דצ"י עדים ניתן ליכתב כמ"ש לעיל, ועל טעם הריב"ז דהו"ל שטר שהעד עושה מאליו, י"ל דמ"ש משטר הודחת קרקע דלמריין צבנהדרין דכ"ע סע"ז והלכתא כותבין כיון שאין שום ריעותא מזה להמודה, וה"ל אין שום ריעותא לבעלה המת ממנה שיכתבו לה שטר ראיה שמת. וצדדונו כתבו העדים אח"כ שטעו, ואחר שכתב דכנה"ג י"ל דנאמנין לחזור כ"י כצאות הסמוך, וגם שכפי חזרתם העידו עדים אחרים ומהני כ"י, כצאות ל"ד, מסיים בסד"ה החמישי, וגם יש לגרף לסנוף שלכרמב"ן אין להכתב שחתום צו השו"ב ודעומיה דין שטר גמור עד שלא יוכל לחזור צו. [וע"י בהמוצא בסד"ה ועיין הג"ל, ולדידכו משמע דגם צנמסר ליד האשה אין לזה דין שטר].

יה. חזרה מעדות שבכתב במענת טעות. צ"ל החדש סי' פ"ה, באשה שהביאה כתב רא"י שמת בעלה ילחק בן אברהם, וחתום השו"ב ועוד א', ובאמת שם אצ"ו זאב, אח"כ כתב גם השו"ב שנחזר לו שש"ל זאב, וטעם ע"פ הח"ק שהזכירוהו צעה קבורתו בן אברהם, משום שלא ידעו ש"ל והזכירוהו ע"ש האצות כנה"ג, וחשז שכך ה"י ש"ל, אחר שזן אס חוזר ומגיד מהכתב, כמוצא צאות הקודם, הוסיף צד"ה הערה, ד"ל להקל ציד"ז עפ"מ"ש הר"ח והר"ן דרפ"ק דר"ה צ"ס הירוש', דעדים החתומים בשטר נאמנים לומר מוקדם ה"י, דאף דחתימתם הוי כחקר עדותם צ"ד, היינו לענין שא"י לומר לא חתמנו, אבל נאמנים לומר חתמנו רק על גוף ההלואה ועל הזמן לא חתמנו שלא דקדקנו צו, וה"ל נאמנים לומר ששמו ללצם להעיד רק שמת בעלה, אבל לא דקדקו צפרטי ש"ל, ומ"ש מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' כ"א דבשמות מדקדקים העדים יותר מצומן כ"י, וזה כדי לתרץ הירוש' הג"ל מתלמודן פ"ב דכתובות דקיי"ל [לדעתו] מעלין משטרות ליוחסין, אבל באמת אישתימיתיה דקיי"ל אין מעלין, [מלמד לכהונה דה"ל, ע"י צאה"ע סי' ג'], לפ"ז אין הכרח דבשם אצ"ו ג"כ מדקדקים יותר מצהזמן, לכן להירוש' הג"ל י"ל דנאמנין גם ע"ז לומר לא חתמנו, ועם היות שהרבה פוס' חולקים ע"ז, וכדציארתו במקו"א, מ"מ צ"ד שיש עוד טעם להאמינם משום דמוכה עובא שטעו בש"ל, כיון שידוע שבעלה של זו שמו ילחק טארטיקאווסקי שנשלח מטשערקאס לסיוואסטאפל [ששם מת ונכתב הכתב הג"ל] כדמעידים ע"ז כמה עדים, וידוע ג"כ ששמו ילחק בן זאב, א"כ ע"כ מוכח שטעה בכתובת ש"ל, [ושם צד"ה החמישי הוסיף הכרח לזה, שהרי גם השו"ב כתב צמכתו הצ' שבעלה ילחק טארטיקאווסקי מת, והיינו הנשלח כג"ל, וע"ז נאמן דצוה לא הכחיש עלמו למ"ש צמכתו ה"ל, דאף שלא העיד שכן הוא מ"מ גם לא העיד שאינו כן, וא"כ ע"כ שטעה צ"ל], וצד"ה הוכחה מעליא [שטעה] יוכל לחזור צו, כמ"ש צ"ד דכ"ה ע"ז גבי מסתברא לא מיייתי אינש חותמא לנפשיה, וצח"מ רס"י כ"ט, והב"א יש תרתי הוכחות, חדא דלא מיייתי חובה לנפשה, וחדא דמוכה שטעה.

והוסיף צד"ה הג' ד"ל [עוד] כמ"ש הרא"ש צחש"י כלל מ"ה סי' כ"ה דכיון דעל כרחק טעה או צימי החודש כ"י תלינן הטעות צמידי דשכח יותר לטעות, וה"ל [ע"כ] טעה צא' מצ' דברים, או שטעה בשם אצ"ו או שנאמר שהמת איש אחר שאינו בעלה וטעה ונתן השטר רא"י לאשה זו, וצד"ה הטעות הצ' לא שכח כלל, ועוד הרי האשה נאמנת לומר מת בעלה, וא"כ אס

ובצמח צדק החדש סי' פ"ה, צג"ע שמת בעלה וחתומים עליו עדים, אלא שהיתה חזרה בהגדת שם אצ"ו, וכמוצא צאות הסמוך, אחר שכתב ג"כ ע"פ הירוש' והגמ"ר הג"ל צמרה"ל שאין לזה דין עדים החתומים בשטר שיהא כחקר עדותם צ"ד, דעיקר שטר היינו בשטרי ממון שצ"ו לחזירו כ"י, וגם מה שאמרו צג"ע דהוי כחקר עדותם צ"ד, היינו נמי משום דהוי כשטר צ"ה לבעלה, אבל המעידים צכתב שמת בעלה זהו רק ענין עדות ולא דוגמת שטר, והו"ל מפי כתבם, ולכן אע"ג דמהני להחזיר מ"מ יוכל העד לחזור כיון שעדיין לא נחקרה עדותו צ"ד, הוסיף, דמהירוש' הג"ל מוכח דגם בחתומין צ' עדים לא הוי כשטר, דמיייתי שם רא"י למ"ד דמלא כתוב פ' מת אין משיאין, מדתניא יפה כה עדים מכה שטר, שהעדים שאמרו מת פ' משיאין, מלאו כתוב בשטר מת פ' אין משיאין, ויפה כה השטר מהעדים, שהמלוה בשטר גובה ממנועצדים ובעדים רק מצני חורין, הרי מצו"ר דאפי' הוא שטר גמור חתום צ"י עדים דומיא דהמלוה בשטר א) אפי"ה סברה הך צרייתא דאין משיאין משום דנחשז מפי כתבם, וגם אידך צרייתא דסברה דמשיאין כתבם נמי דהוי מפי כתבם אלא דמ"מ מהני כדמהני עמפ"ע [וא"כ אין לזה דין שטר].

[ועיין צ"ח וצ"מ שצאות הקודם מ"ש צדעת הגמ"ר לענין שלח עדותו לצ"ד ואפשר לדבריהם ה"י כשחתמו צ' עדים הוי שטר גמור להגמ"ר, וכ"מ מ"מ"ש שם הצ"מ אחר שהוכיח דהירוש' הג"ל מייירי צכתב לזכרון, (מלמד מ"ש הר"ן ממשמעות לשון מלא כתוב, גם מהא) דאס דוקא בשטר גמור חתום צ"י עדים להעיד, מה מקום יש לפסול בעדות נשים יותר מצממון כ"י, מסיים, אס לא שנאמר הופך סברה הגמ"ר, אלא דבשטר עדות נשים כיון דלא נעשה בדרך שטר צ"י צעלי דברים המאויס לכתבו, חמיד חשוב מפי כתבם. מיכו לאידך גיסא משמע מדבריו דיש מקום לומר שלא כהגמ"ר, ואולי כונתו שכך יסבור הר"ן, דמ"ש"ה הולך להוכיח רק ממשמעות הלשון. וע"י צפרשת מרדכי סי' כ"ה דחמה על הצ"ש סקכ"ז דר"ה לחלק צכתב עדות מיכה צ"י שטר גמור לכתב לזכרון כ"י, וכתב דלייתא, דלא שייך צעד מיכה שם שטר כלל כ"י, ואמת שבהגמ"ר פ"ב דיצמות סי' (צ"ט) [ק'] משמע דסבר ד"ל צוה דין שטר, אבל שם פ"ג סי' ק"ד מצו"ר דלית צוה דין שטר, ודעת [הפוסק צ] הגמ"ר סי' צ"ט הג"ל דעת יחודאי הוא].

והוסיף בצ"צ הג"ל, אמנם [כשנמסר הכתב ליד האשה, הנה] בהגמ"ר דיצמות פ"ד הביא מהרי"ף שם פ"ג דדוקא צדאיתא לשטרא תותי ידא דעדים כ"י אבל צדנפק מתותי ידיה דבעל דין הו"ל עדות ולא מפי כתבם, דבעידנא דחתימי בשטרא ויהיצי למאריה לא מני אהדורי זהו והו"ל כחקר עדותו צ"ד, א"כ צ"ד שסמכו עדותם שכתב להאשה לרא"י שמת בעלה, הו"ל עדות מעליא ולא מפי כתבם, [ולפי"ז] מ"ש בירוש' דמלאו כתוב כ"י הוי מפי כתבם, צ"ל דמייירי כשאינו יולא מיד האשה שהיא הצ"ד, מיכו להמלחמות [הג"ל צמרה"ל שצאות ע"ז] שפי' בירוש' דל"ה שטר משום דלא ניתנו ליכתב, משמע מדבריו דאפי' נתנו לה השטר וקרא מפי כתבם, וקשה דאף שהיא נאמנת צלא הכתב, מ"מ צ' עדים עדיפי עפי לכמה ענינים כמו להכחשה, ושחזא נאמנת ציותר, ואולי יש מי שיחוש להחמיר שלא לסמוך על נאמנותה, [וטענה זו אמנם שייכת גם לענין ע"א צכתב], וע"י צ"מ וצמרה"ל

א) מהו בבית מאיר הנ"י בפנים, אחר שכתב דהירוש' מייירי כשכתב רק לזכרון, הוסיף, ולפי"ז [צד"ח] לחזוק בלשון הברייתא המסייעת להאוסר, דמ"ש יפה כה עדים משטר לעדות נשים, דהיינו בשטר גרוע, ומ"ש דסימא דפה כה שטר לענין משועבדים וגם, היינו בשטר גמור, מהו לא קשה כ"כ לפרש כן, דגם העדים דיפה כחם לעדות נשים נמי בעדים גרועים מייירי.

אוצר

ס"ק קטו אות יח—כא

הפוסקים

שעשאו צ"ד, ולא נקט מפני שכן צ"ד חלף שעשאו צבונה שלך מוסר דבריו לג', (וע"ש שהאריך כזה ומסיק), סוף דבר דאפי' אמר דבריו צרכים לא השגיח לה להגדה צ"ד, וכן נוכחין לכתוב והעיד בתורת עדות, משמע דרך שיחה לא מקרי הגיד צ"ד.

[ועיין בחו"ד סי' קפ"ה סק"ה שמביא מה"ע"ז שם סק"צ שבאומרת עמאלהי [צנדה] צפני רבים לא חוכל לחזור אפי' באמתלא, והקשה מ"ש מאמרה צפני רבים נתקדשתי דמועיל אמתלא לחזור, וכחז דשאני נתקדשתי דלא הימנה רחמנא ורק אסורה משום שו"א אפסא חד"א, וא"כ גם באמרה כן צפני רבים לא הוחזקה בא"א, דהרבים לא הימנוה דלא נאסרה על האחרים רק על נפשה רביעית איסורה, משא"כ צנדה דהימנה רחמנא והימנוה רבים והוחזקה לנדה צניבה"ש ע"פ נאמנותה מה"ת, ונאמנות מה"ת כשנים כו', וכל שנעשית חזקה ע"פ עדותה הוי כהגידה צ"ד ואינה יכולה לומר מצודה אני אפי' באמתלא דא"כ לא הי' בעלה לוקה כו'].

כא. בחעיד לפני הרב לבד או בב"ד פחות מג'. באצני שהם (גרמנוולד) סי' כ"ג, צנא להעיד צ"ד ולא הי' רק הרב, והעיד צפניו באופן המועיל, ובמקום אחר העיד באופן שאין להחיר, וליד הרב השואל דנהח"מ לסעיף ל"ט הסובר דצניגונא א"ל ג' לקבלת עדות, א"כ הוי כמעיד צ"ד ואינו חוזר, והרב המחבר השיב דליתא, דהא מבואר בח"מ שם בתחילת הס"ק ע"ח ובסוף החשו"ש, דאף דא"ל ג' לקצ"ע היינו דוקא כשאנו חוזר מדברנו, אבל מ"מ יכול לומר מצודה אני כיון דלא הי' צפני ג', [ומה"ע כתב הח"מ שלכתחילה יחא צפני ג' כדי שלא יוכל לחזור].

אלא שהוסף דיש לנדה להמבואר בחו"מ סי' כ"ח סעיף כ"ג [ע"פ רבנו ירוחם] דזיש תקנה מהלכור לקבל עדות צפני צ' תקנתן מהני, א"כ י"ל דה"ל רב שנתמנה לצ"ד לליצור הוי אפי' לדון יחידי ולגבות עדות, וצניגונא דסגי צע"א י"ל דגם לענין שלא יוכל לחזור] סגי בהרב לחודיה, ובסמ"ע סק"ז מבואר דזיש תקנה צעיר גם בא' סגי, ועוד דלפמ"ש בחינוך בית יחודה סי' קע"ז דצקבלו עליהו הצעלי דין מהני קצ"ע צפני א' כו', ע"ש, א"כ צנ"ד כיון שפירש שבתורת עדות מדבר הריכו כמקבל את הרב לצ"ד, ובזה בודאי אינו חוזר ומגיד, וכן מבואר בחו"מ סי' ג' סעיף צ' דצקבלו עליו לדון לפניו הודאש שמודה צפניו הוי כאלו מודה צ"ד ואינו חוזר ועוטן, והנה צרמ"א שם מבואר דצמומחה לרבים דין צ"ד עליו, ובסמ"ע פי' דהיינו דצמומחו רבים עליהם, ואף שהש"ך חולק, אבל מבואר צמומים דצמומחו רבים היינו שהלכור תקנו שיהי' לו דין צ"ד, ובזה י"ל דגם הש"ך מודה, ולדעתו כל רב אצ"ד שנתקבל מכל צני העיר ע"ד כן נתקבל שיהי' לו דין צ"ד, ומהני הודאש צפניו לענין שלא יוכל להחליף עטתו, כדעת התומים הנ"ל, וה"ה לענין קצ"ע, כמ"ש בחינוך בית יחודה הנ"ל.

(*) בעצם הדבר דגם בעדות אשה יש דין דאינו חוזר ומגיד מהגדה שבב"ד, אף דלאו כל דיני עדות נוהגות בזה, כבר כתב בשער אפרים סי' ק"א, דמלבד שכן מוכח מהתוס' שהזכיר הר"ן [שבאות א'] שלא רק בדיני ממונות יש דין זה אלא גם באיסור וכיו"ב, הרי כ"מ גם מהא דאמרין בסנהדרין דמ"ד סעי' לענין דיני נפשות דאין יכולים לחזור אפי' בדיהבי טעמא למלתיהו, הרי דאף דכתב בהו ותצילו העדה, אינם יכולים לחזור, [ואפי' ליכות, כגון דהתם], כ"ש בעדות אשה דמליגי בשלהי יבמות אי דיני נפשות דמיא או דיני ממונות, א"כ למר ולמר אינו חוזר ומגיד, ולפינו יתבאר כמה ענינים שדנו בהם לענין עגונה (אף שכמה מהם שייכי נמי לדיני עדות בכלל, ולח"מ), אם יכולים לחזור אפי' מהגדה שבב"ד.

אם המה אינו בעלה לא היתה לוקחת השטר רא"י, והנה שו"ל שצנא השטר רא"י היתה נאמנת לומר שמת בעלה [אצ"ל] עכשיו שהצילה שטר רא"י שמת יתכן בן אצרה"ה אינה נאמנת שמת בעלה, וכעומ"ש צנ"ל סי' ק"י וצנזבור"ג סי' ל"ח לענין שלוח הגט, מ"מ כ"ז מסייע עכ"פ שהטעות הוא רק צנ"ס אצ"ו, ועוד הרי גם צמכתו ה"י מעיד שנתן השטר רא"י לאשה זו שמה כר, וע"ז ודאי נאמן, שהרי אין צנ"ס חזרה ממכתבו הראשון שמבואר צו ג"כ שנתן השטר לאשה זו, וכיון שנאמן שנתן לה השטר ממילא מוכרח שהטעות צנ"ס אצ"ו, וא"כ צנירוף הנך ג' טעמים י"ל שהעדים החתומים בשטר נאמנין לומר שטעו צנ"ס אצ"ו.

יב. (כתב פ' חי) וחזר ואמר שכתב רק ע"פ קול שיצא בשעיות. צעלי חיים סי' ט"ז, צפ' שהלך למלחמה ולא נשמע ממנו כמה שנים, אח"כ יחא קול וגם בא מכתב מא' שפ' הוא צורך לביתו ונתעכב בצנזל פ', וכשצא אח"כ ע"א שפ' נהרג צמלחמה [מזמן] שאלו לצעל המכתב עד"ז, והשיב שכתב רק ע"פ הקול שנתברר שילא צעעות ושקר הי' שלא נשמע ממנו כלום, אחר שכתב דהמכתב הוי כעד מכתב' להאומר נהרג, דן צמה שחזר ואמר שכתב ע"פ הקול, וכתב מתחילה דאף דכיון דהקול א"י לאוסרה [דהוי קול הברה דכמאן דליתא, ואפי' לקולא, וכמבואר בסעיף ג', מדבריו להלן], א"כ הוי כאלו צעלמו חוזר מדבריו הראשונים, ואין כאן חלף עד המחיר, מ"מ י"ל דא"י לומר שכתב רק ע"פ הקול, כהא דאין העדים נאמנים לומר כח"י הוא אבל חנוכים היינו כו' כשכת"י מקוים ע"י אחרים, כדתן צמחצות י"ח צ', והיינו משום דכיון דאין לורך צקיום חתימתם מפי העדים עלמם אין כאן הפס שאסר הוא שהחיר, ע"ש, וה"ל כיון דמבואר בסעיף י"א דמלאו כתוב בשטר פ' מת מהני צנא קיום, א"כ א"י לפסול הכתב שהוא צעלמו כחצו.

אבל מסיק שם ד"ל דכיון דעד כשצא לפנינו שואלים אותו איך ידעת כו', כמבואר בסעיף ה', א"כ כיון דודאי נאמן שהוא כתב המכתב, ממילא הריכו לפנינו שצריכים לשואלו גופא דעובדא היכי הוי, לכן י"ל דנאמן לפסול, וכמ"ש חוס' שם ד"ה הרי, דכיון דהצריכו חכמים קיום הרי מה שחמרו כתב וידעו הוא לא חשוב קיום כלל, וה"ל כשהוא צפניו הצריכו חכמים לשאלו [מהיכן ידעת מה שכתבת], וממילא דנאמן על כל מה שיאמר כי הוא זה, דהא על נאמנותו סומכין, ועוד י"ל דכיון דצמפרש דבריו הראשונים ואינו סותרם נאמן אפי' צנלא שייך הפס שאסר כו', וכמ"ש חוס' שם דף כ"צ ד"ה מנין, גבי אומר קדשתי צתי כו' ע"ש, וה"ל אף דהכתב א"ל קיום מ"מ כשצא לפרש דבריו שט"פ הקול כתב המכתב, נאמן, וממילא צעל עדות הכתב דהקול כמאן דליתא כו', [וצנזנו כ' עוד לדדי היתר מטעם דהעד עדיף מהכתב, והעד שאמר נהרג אין הכתב יכול להכחישו].

בענין חזרה מהגדה שבב"ד *

כ. הגיד בפני ג' שלא בתורת ב"ד ועדות, או בבחכ"נ ברבים. כתב צחשו' מהרש"ל סי' ט"ז אות צ', דמה שהסתפק הרב השואל דכיון שדיבר צצכ"נ יתשב כאלו העיד צ"ד [שלא יוכל לחזור], לא מסתבר כלל שמה שיאמר אדם צפני ג' צנא כוונה מיוחדת כו' שיהי' חשוב הגדה צ"ד, גם צחשו' הר"ן [שבאות א'] זכר שאמר העד צפומצני, ואפי"ה חשיב לי' חזן לצ"ד, ולא הסתפק שמה אמר צמותה תלתא, א"י כל שלא ישבו ע"ד צ"ד לא חשוב צ"ד, וכן למ"ד דמה"ת חד נמי כשר, אע"י נמא שצאמר דבריו צפני א' חשוב הגדה, הא לא מסתבר כלל, גם צס"פ האומר צניעין איתא אמר לג' ה"ז יכתבו מפני

אוצר

ס"ק קסו אות כא

הפוסקים

ה"י כחן קבלת עדות ושפיר יכול לחזור ולהגיד צ"ד, ואפי' היו בחצרת הרב עוד צ' אנשים דלא גמירי ולא סבירי עדיין ה"י מקום להסתפק אי חשיבא קבלת עדות משום דלחיים צעין, וכדנסתפק מוהריצ"ל בחי' ס' פ"ד [צנזרו לענין קבלת עדות קדושין], השתא דהאמת שבי' רק הרב לצדו צודאי דלא חשיבא הגדה והיו כהעיד חוץ לצ"ד דקוי"ל דחוזר ומגיד צ"ד.

ובנפעי געמנים ס' ד' בהעיד בפני צ"ד של צ' בסגנון שאין להחזיר, ואח"כ אמר בפני ג' באופן אחר שיש להחזיר, אחר שכתב להרשד"ם ה"ל הרי מה שאמר לפני צ' ה"י כחון לצ"ד ויכול לחזור, הוסיף, מיהו צ"ד שיש תקנה בקבלתו לקבל עדות בפני צ' הרי לדעת ר' ירוחם המוצא בחו"מ ס' כ"ה סע"ג דצב"ג כשקבלו עליהם מגנים על פיהם כמו יחידים שקבלו עליהם קרוב או פסול, א"כ ה"ו השנים צ"ד של ג' ולחזור אינו יכול לחזור, וכ"ש להח"מ שצב"ג דלחזיר אשה א"ל צ"ד של ג' א), אלא דמ"מ יש ללמד היתר, ד"ל דרך לגבי הצעלי דינים עומם מהני קבלת עדותם דהיינו לגבות ממון על פיהם כו', אבל שיעול לגבי זולתם ד) כדכח' לענין העד, לא מהני, וראי' לה, לענין המנהג שהצ"ח צב"ג שרצ חופס ישיבה מקיים שטרות יחיד, כתב הצ"ח בחו"מ ס' מ"ו דלא שמענו והשמיעו מהשו"כ, ואח"כ דקיום שטרות דרבנן מ"מ מחמיר אע"ג דמלך הסבירא שוב דבר הכהוג כתקנה לצור, וא"כ מ"מ מקבלת עדות בפני צ"ד, אי' דלגבי זולתם לא מהני קבלתם, וכל ענין קיום השטר הוא שיעול א"כ לפני צ"ד אחר נגבות זו כו' ה), וה"ל לגבי העד לא מהני קבלתם והמנהג, וא"כ מהני עדותו כצ', וכ"ש להצ"ח והגר"א בסע"ג דלחזיר אשה צעין בפני צ"ד של ג' משום דה"י דיני נפשות, ואליכזיבו לא מהני כלל הקבלה והמנהג, (וא"כ צ"ד ה"י אפשר להחזיר עפ"י אלא שהוכחש עדותו השניה). ועפ"י צ"ח ז' בהעיד מהרש"ג קוטלר שהצ"ח מעין יחזק סוס"י ה' [צנזרו עדות בקדושין ויש עיגון עיניו], דמלך ע"פ הרדב"ז שאינו יכול לחזור.

וב"כ בזכרון יעקב ס' ל"א צנזרו ה"ל, דאף צקבלו עליהם דסגי בשנים, מ"מ לענין זה ה"י כחון לצ"ד ממש, ולחזור ה"ל דתלוי בצלגותא דהסמ"ע והש"ך [בחו"מ ס' ג'] א"ס דיון אי' כשר מה"ת, דלהסמ"ע דכשר א"כ ל"ד כלל לקיבל עליו קרוב או פסול [דיכול לחזור], דפסול מה"ת, אבל קיבל עליו דיון אי' דכשר מה"ת ורק רצון פסולו, א"כ כשקבל דכשר גם מדרבנן, אזי אינו יכול לחזור ולהעיד, ולהש"ך דפסול מה"ת א"כ דמי ממש לקרוב או פסול, אבל לפמ"ש צנח"צ שדין שאינו מומחה פסול מה"ת אפי' להסמ"ע, וא"כ לדין שאין לנו דיון מומחה אין נפ"מ, לכן ה"ל מדין זה שהעד יכול לחזור ולהעיד, וכדוכיח מעכ"ת. א"ס

(ג) ע"ד הח"מ ע"י באבני שהם הג"ל.

(ד) אמנם שם כתב לחלק גם, דהתקנה מועילה רק בדבר שנוגע להם ולמדי, ולא על דבר שלאחר זמן, כלענין העד כו', אבל בס"י ז' מודה להמשיב דגם בבי"ד אחר יכולים לגבות עפ"י אף שהוא לאח"כ ולזולתם, כיון שעיקר התקנה שיועיל תיכף, מהני גם לאח"כ, לפי"ז עיקר חילוקה, שבדבר שבעיקר הוא לזולתו לא מהני.

(ה) שם בס"י ה' כתב הגר"א אבלי ד"ל דה"ש דהב"י לא הביא הא דתה"ד, וסיבר דכמו שאמר רבא בגיטין ג' ע"א דמש"ה תקנו שיאמר גם בפני נכתב שלא יתחלף בקיום שטרות דעלמא שיאמר דסגי בע"א, ה"ל להיפך דאין לתקן שיועיל חד בקיום דאית' לאיחלופי לענין מיאון ואיסור דצריכים לסברא דאפקועי קדושין כו', אבל לקבל עדות בפני ב' דבאיסורים בלא"ה ידוע שיש חילוקי דינים בזה, דבחליצה ומיאון י"א דבעי' ה' כו' ולענין דינא לא כתב, דבלא"ה לא ה"י אפשר להחזיר, שהוכחש, וכנ"ל.

הכ"ל דלא מלינו שיהי' עדות חמור מדיון כו' א), מכל הלין טעמי נ"ל דעדותו הראשונה עדות גמורה ואין לחוש מה שאמר כעת באופן אחר, (מלכד מה שצ"ד לא ה"י חזרה דאמר שכעת אינו זוכר כו'). [ואת הרשד"ם דבסמון לא הזכיר] ג). ועי' בנפעי נעמנים דלכחן.

[ועיין צנזרי ה"י חנדאלי שצ"ח"ז, צ"ח"ז ועפ"י צנזרו שהגיד תחילה רק בפני הרב אחי עלה מטעם שלא נזקקו העדות וי"א דגם בעדות אשה אף שא"ל חקירה מ"מ חוזר גם מהגדה שצ"ד לפני שחקר, ומכיון דפליגי בזה הולך לנרופים, משמע דתפס (או דעכ"פ מספקא לי) דהגדה בפני הרב ה"י צב"ד, מדלא כתב בפשיטות דצ"ד הרי הגיד חוץ לצ"ד, וכדכשיצו צמים צמים דבסמון].

אולם בתשו' הרשד"ם ס' פ"א צ"ח שאלוהו צפני הרשד"ם מה נעשה מנצרך שילח עמו, ואמר שאינו יודע, ואח"כ העידו משמו צב"ד שפ' זה מת, וכתב דאף שאמר בפני מ"מ לא הייתי עומד לדון ולא ה"י א"ס בחצרותי, והרשד"א כתב ששנים אין תורת צ"ד עליהם כו' וכ"כ המרדכי כו' והרי"ף כו', ומה שאמר חוץ לצ"ד אינו כלום ויכול לחזור, וכ"ש צ"ד שאמר אינו יודע, ד"ל דאפי' אמר צב"ד יכול לחזור כו' [וכמוצא בזה כ"ע].

גם במאמר מרדכי ס' ל"ז צ"ח אמר להרב כשה"י חוץ לצ"ד שאינו זוכר רק שאמר לו שמת אי' במקום פ', ואח"כ אמר שזכר שאמר לו גם שמו ושם עירו, כתב דאף קמ"ח ע"ג ע"פ הרשד"ם ה"ל דיכול לחזור, משום דאמירתו הקודמת היתה חוץ לצ"ד, וכ"ש שאמר אמתלא, וא"כ לא כיוון [מקודם] לעדות כלל ולא נתן לב לחזור, וכשזכר צעלמו מועיל אף צדיני ממונות.

ובן במים רבים ס' ל"ג השיב לה"י חנדאלי ה"ל דצ"ד עכ"פ יכול לחזור מפני שלא העיד צב"ד, שהרי צפעס הא' העיד רק בפני חכם פ', וצפעס הצ' בפניו, ונראה שהעדות ה"י דרך ספור דברים ומצלי קבלת חומרות שיגיד האמת, שכן כתבו בצפעס הג' צ"ח לפני הרב וצפני כל חצרי הישיבה וקיבל עליו חומרות החזרה להגיד האמת והעיד בחזרה עדות גמור שידע שמת הי"ס [ולא כדאמר מקודם שחי הוא], מכלל שצפעס הקודמים ה"י רק בפני הרב ולא קיבל חומרות ולא העיד עדות גמורה, א"כ לא

א) כאן כתב עוד, גם נראה דבהעיד לפני א' בתורת עדות אפי' בפני סתם אדם ה"ל כאמר אתם עדי, ומבואר בחו"מ ס' פ"א סעיף י' דבהודה בפני ע"א אינו יכול לחזור כשאמר אתה עדי, ואף שהש"ך פוסק בהר"ה החולק, מ"מ בחומים מבואר דהלכה רוחת המחבר, ואף שהעד בעצמו לא אמר אתה עדי, מ"מ כיון שהרב אמר לו שיאמר בתורת עדות מהני, כמבואר שם דסגי כשרק התובע אמר אתם עדי והנתבע שתק. [אולם י"ל דשאני התם דמיידי לענין הודאת בע"ד בזה שפיר אמר' דכיון דאמר אתה עדי הרי שוב אינו יכול לומר משטה הייתי, ושפיר חייב עצמו, אבל לענין עדות אין רא' דכנה"ג ה"י בהעיד בב"ד שלא יוכל לחזור. ועי' באות י' מה שדנו באמר לשומע שילך להעיד בב"ד שלא יוכל לחזור אף דהגיד חוץ לב"ד. ועי' באות ב' ד"ה ועיין בהערות, ד"א דמי שאינו ראוי לפסוק בדבר אינו יכול גם לקבל עדות].

ב) [לחזור ה"י אפי' צנזרו הרשד"ם שאני, דהא כתב, שלא ה"י עומד לדיון, וגם נראה שלא בא ככונה להעיד, רק א' שאלו ע"ד חברו אלא שה"י בפני הרשד"ם, משא"כ צנזרו האבני שהם שבה להעיד בב"ד והרב קיבל עדות בתור הגדת עדות, מ"מ הרשד"ם לא כתב הטעם משום שלא התכוין לעדות, ועוד מדכתב גם, ולא ה"י אדם בחברתי משמע דאפי' ה"י מוכן לדון מ"מ לא חשוב כצ"ד וכדמיא מהרשב"א וכו' דב' ל"ה ב"ד, וגם מפשטות שאר לשון הרשד"ם משמע דאפי' ה"י בא להעיד מ"מ כיון שלא ה"י בפני ג' ה"י חוץ לב"ד, וכדג' שכן הבין גם בנפעי נעמנים דבסמון].

אוצר

ס"ק קסו אית כב

הפוסקים

לו, וכחז' אח"ז מיד עדים החתומים בשער ה"ז כנחקרה עדותן צ"ד ואין יכולין לחזור, משמע דוקא החתומים בשער חלל עדי על פה שאין עדותן כנחקרה צ"ד יכולים לחזור אע"פ שצ"מ ח"ל חקירה, עכ"ל, [הרי דמפי צרי ישיעי וצרמז"ס דהיינו גם צ"מ צאופן שא"ל חקירה], וכיון שהתוס' והעיסור ובעל חקות הדיינים ה"ל נטו דבריהם לדברי ר' ישיעי, יותר נפרש דבריהם להסכימם עמו ולא לז' אחר, נמצא דפליגי רבותא זכר, דלרש"א ובר"ן לא מלי הדרי ולרצו ישיעי וסייע מלי הדרי.

ועפ"ז דן שם צדונו צ"ל שהעיד לפני הרב שבעלה מת חלל שיש לו אח משומד חי וזקוקה ליבם, ואח"כ צ"ל לפני הרב וחכמי ישיבתו וקובל עליו כל חומרות התורה להגיד האמת והעיד בעדות גמורה שיוצא שמת [אחי], כו', וכחז' דכיון שצפס הא' שהעיד צפני מעב"ת לא היתה קבלה בחקירה כראוי, וצפס שנראה לעין שהענין הוא דין מרומה, כדמוכח מזה שלמחרתו העיל מעב"ת חרס על העד וחקרו ודרשו כראוי ככתוב בקצ"ט, ח"כ יש לז' להקל בחזרתו כהלכרף יחד צ' עעמים אחרים, [דלסמוך על החזרה לז' ח"ל כיון דפליגי זכר, לכך לר"ר לזירוף], אי שלא הוחזק בעלה באחין ואין ע"א נאמן לאוסרה כו', ועוד דצ"ד שהאח משומד י"א דאינה זקוקה כו' ואף שרצו החולקין מ"מ די לסינף, איצטא שעדיין חוששני זכר, מ"מ אמינא דיש להחיר משום שלא נחקר עדותו כראוי יכול לחזור, ועממא [דצ"ד צעי חקירה] כיון שהעיד שהבעל מת הרי הוא בחזקת היתר עומדת, ובאמרו ח"כ שיש לו אח חי צ"ל לאוסרה לעולם, ה"ל כעדי זנות הבאים לאוסרה דלכ"ע לריכוס חקירה וצפני האשה עלמה, וכיון שלא הי' כך ה"ל כחז' לז"ד וחזרתו חזרה, ומה גם שעדותו שהיבם משומד ה"ל חובה גדולה לאשה ואין חזין לאדם חלל צפניו, ואם נראה למעב"ת להחירה גם איני מסכים.

ובברית אברהם ס"י ס' אות ד' [מבואר דמפי צדברי הר"ן דגם כל זמן שלא הותרה אכתי לא היו נגמרה העדות וחזר, ש] לענין מ"ש הפוס' שצריך היתר ע"י צ"ד כדי שלא יוכל העד לחזור, [ע"י צסעיף ל"ט], כתב דאין לומר דחסגי בקבלת עדות לחוד צ"ד, דהא צתשי הר"ן סל"ד שאל השואל דלהתוס' דתלוי בחקירת העדות ח"כ בעדות אשה שא"ל חקירה כלל יכולים תמיד לומר מצודים היינו ואף לאחר שהנשא, וחלל האשה מצעלה, וצ"ח הר"ן דכל היבא שנגמר ע"פ*) עדותם היו בחקירה ולא יוכלו לומר מצודים היינו, ח"כ [גם כשנחקר עדות צ"ד] לריכוס לחוש שמה יאמרו מצודים היינו ולריכוס להחית צ"ד שלא יוכלו לומר מצודים היינו, וכ"כ שם צאזת ה', והוסיק, דאין לומר כיון דצאמת מותרת להנשא צ"ל היתר צ"ד היו נגמרה עדותם צבעדחם לז' וחו לא יוכלו לומר מצודים היינו, זה אינו, דח"כ דהר"ל דח"ל קבלת עדות צ"ד כלל ורשאית להנשא ע"פ אמירת העדים לעולם וכו' צ"ח נגמר עדותם, וא"ך חיתא בתוס' דעד שלא נחקרה העדות צ"ד יכולים לחזור והיינו כמ"ש הר"ן ה"ל, הא כו' תמיד נגמר עדותן באמירתן להאשה כיון דמותרת להנשא מיד, וכו' בחקירה ואינם חוזרים כו'. [אלא דח"כ מחדש שם דעלם הנשואין כיון דהיו צעדים וצמסדר קדושין היו כהיתר צ"ד, וכמוצא צפ"ת ס"ק קנ"ב, וע"ש מה שהעיר עליו זכר].

חולס

(*) [אולם צ"ע דלשון זה ליתא בתשו' הר"ן, דאמנם כפי שהעתיק "נגמר ע"פ עדותם", משמעותו שנגמר ההיתר בב"ד, ע"פ הגדתם, אבל בר"ן איתא רק: דכיון שנגמר העדות ושבו א"צ לדבריו אינו חוזר, ורק בדברי השואל נזכר בתימה דאם נפסק הדין ונשאת האשה ואח"כ יחזרו העדים תצא, ואולי גם הברית אברהם ודברי הר"ן מוסבים ע"ד השואל ופונתו בנגמר העדות היינו גמר הפסק].

כב. אם יכול לחזור מהגדה שבב"ד לפני שנחקרה העדות, (אף שמדין ח"ל חקירה בעדות אשה, וכמבואר צסע"א). הריי חנדלני צחצחותיו שצס' שני המאורות הגדולים ס"י ל"ב, והוצאה גם צמים רצום ס"י ל"ב, כתב דפליגי זכר, דיי"א דמ"ש בתוס' [ה"ל צאזת ח"ל] דכל שלא נחקרה עדותם יכולין לחזור, היינו אפי' צדצ' שא"ל חקירה, כצדיני ממונות וכיו"צ, דאף דהיו עדות מעליא צ"ל החקירה מ"מ רק בנחקרו דייקי עוצה, חלל צ"ל נחקרו הוי כלל הגידו ויכולין לחזור, וכ"כ דעת העיסור וספר חקות הדיינים וכמ"ש מהר"מ אלשקר צס"י ס"א צסמס, ושכ"כ התוס' רפ"ד דסנהדרין [לענין דיני ממונות], ושכ"מ מהרמז"ס פ"ה דעדות (ו' שז"ל פ"ג ה"ה, שכתב כל שנחקרה עדותם צין צדיני ממונות כו' אינם יכולים לחזור, וכ"כ בעומ"מ ס"י כ"ט, מלשון שס), גם הביא רח"י מחשו' מהר"מ כו' [ה"ל צאזת ח"ל] שצנזון חזרה בעדות אשה הסתייע מהתוס' ה"ל דכל שלא נחקרה עדותן יכולין לחזור, חולס הר"ן צס"י מ' צד' מין: ס"י ל"ד] דעתו להיפך, שכתב דאל תחשוב שהלשון מ"שנחקרה עדותן ועד שלא "נחקרה" שפסו בתוס' צ"ל צדקדוק גמור ותלמוד מזה שאף צדיני ממונות שא"ל חקירה יכולים לחזור אף בנחקר עדותן צ"ד כל זמן שלא נחקרו, דזה ודאי אינו, דכיון שנגמר עדותו וח"ל עוד לדבריו הרי הגיד ושוז אינו חוזר ומגיד, חלל דתפסו לשון השוה בכלם מפני שכל העדויות מהדין לריכוס חקירה [ורק צדיני ממונות הקילו כדי שלא תעול דלת צפני לוויין], ועוד דגם צד"מ יש שצריכין חקירה כמו צדין מרומה, לכך נקטו ל' זה, ע"כ, [עוד כתב הר"ן שם דגם מ"ש צחצחות דיי"א עדים החתומים על השער נעשה כמי שנחקרה עדותן צ"ד, כך פירשו, כמי שנגמרה עדותן], ואף דהר"ן גופי' צתשי ה"ל [שצאזת ח"ל] כתב צחז' דצרי ע"פ התוס' ה"ל, דאע"פ שהעידו צ"ד כל שלא נחקרה עדותן יכולין עדיין לומר מצודין היינו, הרי נראה דמפרש ד"נחקרה" דוקא קתני, הנה מלכד ש"ל צדוחק דהתם קרי לגמר עדות חקירה, וכדדייק קלת לשונו דסוים שם, לפי שאין העדים מעידים עד גמר עדותן צ"ד, הרי אפי' ניחא כפשטות לשונו שם, מ"מ כיון שצתשי זו עיין צ"ח הר"ן ואדעתא דהכי נחית, נראה שיש לתפוס צמושלם דצרי חלו צססל"ד, והרמ"מ צס"י כ"ד הביא מחשו' הרש"א ככל דצרי הר"ן צסל"ד, וצצ"י חו"מ סכ"ט כתב שכ"מ מתוך דצרי הריי שצמדכ"י פ"ד דסנהדרין, אף כל הפוס' ה"ל פליגי.

והוסיף, דה"י אפי' דהפוס' ה"ל מייירי צדין מרומה דמהדין לר"ך חקירה צדיני ממונות, וכדמוקי צג"מ דסנהדרין רפ"ד למחני' דשם, וח"כ מאי דאיתמר צג"מ גבי סופא ודצרי התוס' שם היינו כעין רישא, וכן י"ל צרמז"ס ועור' ה"ל, ואפשר דגם בעל חקות הדיינים מייירי צהכי, שכ"מ ממחר"מ אלשקר ה"ל דמייירי צדין מרומה ומיייתי התוס' צדין מרומה וכדפי' הר"ן, משא"כ צשאר עדות נשים שאין שם דין מרומה פשיטא דלכו"ע כיון שנגמר עדותן אין יכולין לבעל עדותן הראשונה, חולס הר"ר ישיעי ורצנים אחרים חולקים על מה שכתבנו לדעת הרמז"ס והתוס' וכו', וכמ"ש הרא"מ ה"ל, דאחר שהביא להרש"א ה"ל שכי' כהר"ן, כתב שיש כמה מהגדולים [שחולקים] כמו ר' ישיעי הראשון, שצפ"צ דכתובות צהא דאר"ל עדים החתומים בשער היו כנחקרה עדותן צ"ד, כתב דמ"ש"ה כ' כנחקרה ולא כתב כהוגדה, משום דכהגידו לחוד אכתי יכולים לומר שקר העדו כדתניא בתוס' כו', וכ"כ גם מהרמז"ס צפ"ג דעדות דאחר שכתב דגם דיני ממונות לריכוס חקירה חלל שאמרו חכמים כו', כתב צה"ה כל עד שנחקרה עדותו צ"ד צין צד"מ כו' אין יכול לחזור, כיצד כו', כללו של דבר כל דברים שיאמר אחר שנחקר שיצא לבעול העדות כו' אין שומעין

אוצר

ס"ק קסו אות כב—כה

הפוסקים

ובמבואר ברמ"א להבין בסעיף כ"א, ובג"ד ודאי לא נחקרו עד שיהיה כדון עדות אשה, וכבר כתב הר"ן בסל"ד ומ"ז דלדריך חקירה ועדיין לא נחקרו יכולים לחזור אפילו כשהגידו בג"ד, וזו עולה נכונה לתקנת עגונה זו, ואף שעכשיו שהודו לפת הכי שוב ליכא הכחשה וא"ל חקירה, אבל בעת ההגדה שהכחישו היה דין מרומה והיה לדין חקירה היו יכולים לחזור.

עוד כתב שם טעם אחר שיוכל לחזור בג"ד, והנה טעם דבלא נחקרו יכולים לחזור, מלבד מ"ש הר"ן דלא היו נגמרה העדות, י"ל עוד דהוא משום דיש מגו לומר שאינו יודע באי מהחקירות ובעלה העדות, [דב"ש חשש רמיה ולדין חקירה צדיק כל ז' החקירות, כמ"ש בנב"ג ותומים שם, מדבריו שם לעיל, ועי' לקמן בס"ק ק"ע אות ב' דיש חולקים ע"ז], והוא החילוק בין דבר הל"ך חקירה לא"ל חקירה דליכא הכי מגו, ואף דבשנים לא אמרינן מגו, הכא סגי באי שיאמר בן כו', והר"ן שלא כתב טעם זה י"ל משום דיש שאינו רוצה לזטל כל עדותו רק משנה פרט בעדותו כו', ובג"ד שייך גם הכי עממא, דאלה שאמרו מקודם צימין הרי יש להם ג"כ מגו שאינם יודעים באי החקירות והי' בטל עדותם והי' מחקיים העדות להחירה ע"י שאר העדים שאמרו שהי' צממאל.

בד. עד הכשר רק מדרבנן אם חוזר מהגדה שבב"ד. צישועות מלכו סי' כ"ח הביא מהרצ השולח שהסתפק אם גם באשה המעידה שאינה צדקת עדות לענין קרבן שצוה שייך בה הדין דכיון שהגיד כו', וכבר דלדידי לאו ספיקא היא, דכיון דמדרבנן נתנו לה נאמנות דין עדות כשנים אינה יכולה לחזור, וכן נראה מדברי האחרונים. גם נדון להגרע"א המוצא בלות ע"י הוא באשה מעידה וזן שם לפי כללי דין דאינו חוזר ומגיד. וכ"מ ממחרי"ט המוצא בלות ל"ו, דמדמה עבד ושפחה לעד כשר לענין חזרה מהגדה שבב"ד. וכ"כ בח"ס ח"א סימן ע"ה, דבעדות אשה אף שאינו כשר מה"ת אלא מדרבנן מ"מ הגדה ראשונה עיקר, כמבואר בר"ן סל"ד ומ"ז, ואפי' כשנתן אמתלה להגדתו הקודמת כו' וכמוצא בלות שאח"ז. ועי' צ"ח ארי' המוצא שם שמחלק בין חזר לאסור או להחיר.

ובכשהעגונה עצמה חזרה מהגדתה שבב"ד. עי' בעזרת יחודה סי' מ"ט שדן בזה מלד אחר, שצדקו המוצא בלות כ"ז אחר דבריו שם, כתב וגדולה מזו יש לדון בדבר חדש קלת, ונפ"מ לדינא גם במקום אחר, דגם כשהעגונה חוזרת לגמרי מדבורה הראשון שהגידה אפי' בג"ד, דאין בזה משום חזר ומגיד, דו"ל דעדות העגונה שאני, דנאמנותה [לגבי ענינה צעיקר] הוא מטעם דאשה דייקא ומנסבא, ומסתברא דדבר זה תלוי בהמשך הזמן, ושפיר י"ל דמתחילה בהתחלת דיוקה עדיין לא דייקה כ"כ, ובהמשך הזמן בהגיע קרוב לזמן הפך נשאלין דייקא מלא פ"ת, (בפרט דענין דיוקה יתכן גם מאחור זמן ביאתו, ערש"י בתוצות דכ"ז ד"ה בלומרת, וכמה סיבות ואמתלאות שיתכן שידועים רק לה, ודבר זה ודאי תלוי בהמשך זמן איחור ביאתו), ותשו' הר"ן [הג"ל בלות א'] דמשנחקרה בג"ד אינו חוזר, מיירי בנאמנות אחרים דלא שייך סברה הג"ל, ומ"מ אינו מחליט בדברים כן לקולא וכן להומרא צעיקר, שלא מלאתי כעת מפורש דבר זה. [וע"ע בלות ד'].

כה. אם מהני בעיגונא חזרה מהגדה שבב"ד באמתלא, או במענת אונס ופועות, או טען אמרתי מקודם רק ע"פ אומדנא. בח"ס ח"א סי' ע"ה אחר שכתב דגם עד הגאמן רק מדרבנן אינו יכול לחזור, [וכינינו אפי' נתן אמתלא, כהדין בכל עדויות, וכמוצא צ"ח ארי' דבסמוך, ובדמוכה מדברי הח"ס דלהלן], הוסיף, דבאמת טעמא צדי מגו לן בפשיטות כ"כ דגם צדיהיב טעם ואמתלא לחזרתו אינו חוזר ומגיד בעדות נשים, וכבר בג"ד והנה בכתובות דנראה דזה מפורש בדברי השולח בחשו' הר"ן סי' ל"ד

אולם במים רבים סי' ל"ג כי על דברי הר"י הנדל"י ה"ל [דשפיר יש לפסוק דבהנך מילי משהגיד בג"ד אף שלא נחקרה העדות אינו יכול לחזור], דתשובות הר"ן אין סותרות כלל, דמ"ש בסי' מ"ז דבלא נחקרה יכולין לחזור ודאי דאין הכונה אפי' בהנהו מילי שא"ל חקירה כו', דאין יאמר כל שלא נחקרה אם לא שייך בכו חקירה כו', וגם אין יכול לחזור אחר שנפסק הדין ונשאלה האשה כו', וכונת הר"ן שם רק לפשוט ספיקו אם בעדות אשה דא"ל בג"ד יכול לחזור מעדות שחזר לבג"ד, וה"ל דכמו דבאותן עדויות הלאיכות חקירה, הרי כל זמן שלא נחקרה היו לא נגמרה העדות ויכול לחזור, א"כ ה"ל בעדויות שא"ל חקירה, כדיני ממונות וכיו"צ, הרי העדות שחזר לבג"ד אף דנחשבו כבג"ד אפי' כל שלא נחקר ממנו בג"ד לא נגמרה עדויות ויכולין לחזור, נמלא עדות חזר לבג"ד גבי ממון וגם היו בעדות צדיני נפשות שבג"ד לפני החקירה דזה וזה יכולין לחזור, וקבלת עדות בג"ד צדינים וממון היו כנחקרה בעדות צדיני נפשות ואין חוזרין ומגידין, ולפי"ז כל דברי הר"ן עונות צדיקה א' בלי שום חילוק, ויכולים [ג"כ שפיר] לפרש דברי הרמב"ם ושאר הפוס' הג"ל דמיירי דין מרומה ולפי"ז מסכימים לדעת הר"ן, וכמ"ש מעב"ת בתחילה, ואף שהרא"מ פ"י דברי הרמב"ם וסי' כדברי רבנו ישע"י, מ"מ סוגין דעמלא אולא כסברת הר"ן והרשב"א, א"כ יותר טוב לפרש שהרמב"ם ושאר פוס' נוטים לסברה זו.

והוסיף דגם הצ"ח בחו"מ סכ"ט כתב דודאי עכשיו דדיני ממונות א"ל חקירה הרי הגדלן בפני בג"ד היו כחקירה צדיני נפשות, וכיון שנגמרה עדותו וא"ל עוד לדבריו והפסיק בכדי דבור שוב אינו חוזר, וא"כ מ"ש רבנו [העור] אחר שנחקרה עדותו, לישאל דבריהם נקט ולא דוקא הוא לדידן, וכמ"ש הר"ן בסי' מ', ומציאו הכ"י ופשוט הוא, ע"כ, וסוף דבר עי' צממ"ע שם סק"א שדקדק שהש"ע שיהי' מלשון הרמב"ם והעור שכתבו אחר שנחקרה העדות וכבר אחר שהעיד בג"ד אינו חוזר, והוא משום דכל מה שדין בזה"ל א"ל חקירה כו', והעור והרמב"ם לאו דוקא קאמרי וכמ"ש צפרישה, ע"כ, הרי דכל הני רבנותא חזלי צשיטת הר"ן ולא הרגישו סתירה בדבריו מסמ"ז ולא הפליגו ללמוד מחוכה דאפי' אחר קצ"ע בג"ד יכולין לחזור כל שלא נחקרה העדות כו', וג"כ חזינן דלא חשו לסברת רבנו ישע"י, ונ"מ שהם מפ' לדברי הרמב"ם החוס' ושאר הפוס' מסכימים להר"ן כדפירשנו, דא"כ לא היו שצקי כל הנך לילך אחר סברה יחידה.

גם בשער אפרים סי' ק"א כשדן בדפ"י עור ב' אם שייך בעדות אשה דין דאינו חוזר ומגיד מהגדה שבב"ד, כיון דדין זה הוא מטעם דכיון דנחקרה עדותו בג"ד, ובעדות אשה א"ל חקירה כו' וא"כ חוזר ומגיד, כתב דזה אינו, דהא מבואר בר"ן סל"ד כו' דדיני ממונות שא"ל חקירה גריעת טפי דכשרק נגמרה העדות אינו חוזר אפי' לא נגמרה, ומי לנו גדול מהר"ן שכתב בפשיטות דאף במקום שא"ל חקירה אינו חוזר, והכ"י בחו"מ [סי' כ"ט] הסתפק בזה ומסיק בפשיטות כנו' [דבדיני ממונות משגמר העדות אינו חוזר].

בג. ובשחזר מהגדה שבב"ד בעדות הצריכה חקירה, (כגון שהי' הכחשת עדים, או חשש מרמה וכיו"צ). עי' בדברי הר"י הנדל"י שבלות הקודם צדיקה ועפ"ז מ"ש בזה. ובשם ארי' סימן פ"ב באמרו צ' עדים שהסימן צימין ועדים אחרים אומרים שהסימן צממאל, ואח"כ חזרה כת' א' ואמרה שטעו ונזכרו שהסימן צממאל, אחר שדן אם יכולים לחזור בעתה ע"ז, כמוצא בלות כ"ה, כתב בג"ד עוד ג"ל ללד דיוכלים לחזור מטעם דכיון דהיתה הכחשה הרי כתב בחו"מ רס"י ל' דהעלו כל המחזרים דהיו דין מרומה, וא"כ לדין מדינא דרישה וחקירה,

אוצר

ס"ק קסו אות כה

הפוסקים

ובהכא ליסור א"ל דליתיה בחזרה אי לאו דעדות הראשונה חמת לא היתה שותקת כולי האי, אמנם יען שמחויבים לחקור כשאפשר לזרר הדברים על אמתותם כו' ומכיון שמת בלגה יחקרו בספריהם כו'. ועיי' שאר דבריו בזה ופרטי הגדון בפ"ח של סעיף ה' בסקמ"ה.

ובשם ארי' ס' פ"ב ד"ה ועתה, [מחלק בזה בין חזר לאסור או להחיר], שנגדון צ' עדים שאמרו מקודם שהסימן הוא ברגל ימין כו', ובהגמלא' ה' ברגל שמאל וא"כ אינו בעלה, ואח"כ חזרו ואמרו שטעו וזכרו שה' בשמאל, כתב דלכאורה נראה ודאי שאין להשגיח בהגדתם השניה, דאף שאמחלל עובד היא [מה שאמרו שטעו, דהגם דסתם אנשים מכירים בין ימין לשמאל כו' מ"מ לאו אורחא למידק בזהוה רגל המכה או הסימן והיו כמילתא דלא רמיא ועבדי אינשי דטעו, מדבריו שם סד"ה והנה], מ"מ הא מצואר בחו"מ ס' כ"ט דגם באמחלל אינו יכול לחזור ממח שהגיד צ"ד, אך נראה לחדש דבעדות אשה יכולים לחזור ולהגיד להחירה, דכיון דהא דאין העדים חוזרים ומגידים הוא רק מגזכ"כ דאם לא יגיד, דחדא הגדה כחיצא, וכמ"ש רש"י בכתובות ד"ח, ומ"מ לא מהני גם אמחלל, א"כ הוי רק כשאר פסולי עדות מגזכ"כ דכשרים בעדות אשה, ובשמאל כשחזר בלי שום אמחלל אין לסמוך כלל, דמאי חזית דסמכת על דבריו האחרונים יותר מהראשונים, אבל צדיק טעם ואמחלל לדבריו, דשאר כל אדם קיי"ל דנאמנים באמחלל [כמו באמרה נחקשתי כו'], א"כ גם בעדים יש להאמינם בזה באמחלל ולא אמרינן כיון שהגיד כו', ובח"ס [הר"ל] פסק מ"ל לפשוט דא"י לחזור אפי' באמחלל והאריך ומסיק משום דרבי נועם, וכל דבריו שם ל"ט, ולע"ד הדבר פשוט דאם מחללה צא להחירה ונתקבלו דבריו אינו יכול לחזור אע"ג דאינו נאמן אלא מדרבנן להחירה, מ"מ אינו חוזר ומגיד לאוסרה, ורא"י לזה דהא כל עדי ממון לדין דליכא חקירה דאינו מועיל אלא מדרבנן, ועכ"ז קיי"ל דאינו חוזר, וכמ"ש הר"ן בסל"ד דכל שא"ל חקירה אינו חוזר אף שלא נחקר צ"ד [אבל באמר מקודם לאסור וחזר ואומר להחיר הואיל] (* וכל הפסולים נאמנים בציגוגה לכן גם בחזר צו ונתן אמחלל וצא להחירה מהימן כיון דדין אינו חוזר ומגיד הוי רק מגזכ"כ, דכלל מילי נאמן באמחלל, כן י"ל נכון, ועיי' מה שכתבתי בס' ק"א [דבסמוך].

אמנם הוסיף שם, דלכאורה נראה דבעדים לא מהני אמחלל לחזור גם בלא גזכ"כ, אלא משום דעדות צ"ד חשיבא מעשה וכמ"ש בחומים ס' קמ"ז סק"ט, ועיי' צ"ד ל' ע"ב צענין [אמחלל] דהראשון נוה לי כו' דבחתם בעד דלא מהני טענה זו משום דמעשה לא עבדי ע"ש, ובעשה מעשה כתבו הרמב"ן והרשב"א הובאו צ"ד יו"ד ס' קפ"ה דלא מקבלי אמחלל [מכל אדם], א"כ ה"ה בעדי נשים דאינו יכול לחזור צו אף בנתן אמחלל, ומ"ש רש"י הנ"ל משום גזכ"כ, י"ל דסבר כהטור דגם בעשה מעשה מהני אמחלל, אבל לדין דקיי"ל כהרמב"ן והרשב"א א"כ בלא גזכ"כ אינו יכול לחזור אפי' באמחלל, א"כ ה"ה בעדי נשים, וא"כ צ"ד אין יכולים לחזור ולומר שה' הסימן בשמאל, אלא שצ"ד חושל חזרתם מטעמים אחרים כו' [כמוצא בזהו כ"ג ולי"ג]. ועיי' צסוף אות ל"ג מ"ש צענין אמרו טעונו. [והנה צס"י ק"א דבסמוך צ"ה והוסיף, י' דתפס עיקר הסברה דגזכ"כ ומסתמך על תשו' זו שיוכל לחזור באמחלל, ואין לחלק משום דחתם בע"א מייירי, דלהראיות שהביא הרי גם הגדה ע"א צ"ד חשיבא מעשה, ואולי צעיקר סובר דלא דמי החשבת מעשה דחתם להכא לענין שלא

ל"ד, דשאל דאם כמצואר בחוספי שיטולים העדים לסחור דצריכה בלא אמחלל כל זמן שלא נחקרה העדות גם אחרי שילאו מצ"ד, א"כ אם נפסק הדין ונפרע החוב ונשאלת האשה ויאמרו העדים מצודין היינו, הכשז ישיב הממון או התאל האשה מצעלה, וזה תימא, ועיי' השיב הר"ן דכל שא"ל חקירה כיון שנגמרה עדותן קרוי הגיד [ואינו חוזר], ע"כ, ובזה זכינו לעמוד על דעת הראשונים [שהוא מטעם] דצריכה דרכי נעם, וכיון שה' צידם כה להאמין עדות זו אפי' פסולים, אם [כן] חקנתם קלקלה אם לא יחקנו ג"כ שהגדה שצ"ד היא עקריה ומינה לא תזוז, [דאליכ] הרי אם כשהותרה וניסת יאמרו העדים מצודים היינו נוזיל אשה מצעלה, ע"כ ה' כה צידם לתקן גם זה דכיון שהגיד שז אינו חוזר ומגיד [וא"כ צ"ד שהגידה צ"ד ששמעה מהאורה שה' מת, אינה יכולה לחזור אפי' באמחלל].

ברם בנ"ד — כתב שם צ"ה וראה — יש לפרש דצריה שטענה בדבריו העד, שאמרה כי נכמרו רחמיה על העגונה ע"כ אמרה שקר צסם האורה, ועוד אמרה שהאורה צעלמו כשחזר והתאכסן אללה אמר שלא אמר לה ממיחה פ', ודצריה תמוהים, כיון שמעולם לא שמעה ממנו שמת פ' ואיתו אורה לא ה' ולא נצרה, א"כ מי הוא שהכחשה, ונראה שבאמת אורה ידוע דיבר עמה מפי בעל האשה, והיא להיות נכמרו רחמיה הסצירה דבריו כאילו המוצן שמת, אע"פ שלא אמר כן בהדיא, מ"מ מאומד דעתה הוסיפה צעלון בדבריו וספרה להעגונה ליחוצי דעתה כאילו צרי לה שמת, וכן העידה צ"ד, ושז חזרה צה שמעולם לא שמעה דבר ברור ממיחה פ' אלא משמעת ורמיון צעלמא, [ובצנ"ט מסופר שמקודם חשבה שלא יסמכו על דצריה ואח"כ דאגה שלא יצנו היתר מדצריה כי סופר לה שפ"א אחר שהחירו לעגונה צא צעלה], ושז כשחזר אותו האורה חקרתו היטב אם ה' כוונתו שידוע ממיחה פ', ואמר שמעולם לא התכוין לזה, כן י"ל כוונת דצריה, מ"מ אילו צאה מיד ואותה טעיתי בדמיוני ה' קאת סצרה לחוש לדצריה, משא"כ צ"ד ששתקה כל הזמן כו', וכמעט ונשאלה במקום אחר ולא חדע, כצ"ה לא מהימנא, וכדבוכחתי [שם לעיל צ"ה והנה] מרש"י בכתובות ד"ח ע"ב גבי עדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו לחתום שקר, שפ"י שהיו מעידים על חתימתם לקיים השטר, ובצנ"ט שם נדחק בדבריו, ובפניי הקי' דבאנוסים מחמת נפשות דיין עשו שחתמו בשקר שלא יסתכנו בנפסם משום ממון של זה, ואין כאן הגדה ראשונה כלל ויאמנו לחזור בלי מינו, ועיי' חירולו, וי' שלכשמר מזה פרש"י שהיו מעידים לקיים השטר, כלומר דודאי אם מיד כשיאלו מהסכנה צאו לצ"ד וגילו שכן אירע להם, אע"ג דבעלמא הוי חוזר ומגיד, כיון שכבר יאלו מצ"ד או חתמו על השטר דהוי כנחקרה צ"ד, מ"מ הכא שנתנו טעם שצצילו ראוי להגיד שקר בצראשונה, [ואילו אחר לקמן היינו אומרים להם לאו והגידו שקר] (* מש"ה חוששין לדצריהם האחרונים, אך הכא המחזיק עד שצא השטר לכלל גצ"י וקיום צ"ד, ובסיפא מייירי שמתקיים עיי' אחרים, ומדשתקו עד עכשיו נהי דלא משו נפשייהו רשיעי צמה שנתעללו ושחקו צסז ואל תעשה, מ"מ צכלל חוזרים ומגידים הם, ולא מהימני, כן נלע"ד, ובנ"ד גריעא, דחתם שחיקותם גרמה הפסד ממון דליתיה בחזרה, מ"מ כיון דשתקו לא מהימני,

(*) מדבריו בסד"ה וי"ל, עפ"י שביאר דמ"ש בסנהדרין מ"ד ב' דלא מהני חזרתו באמחלל והגדון נהרג, דהיינו משום דאפי' לפי טעמם לא ה' ראוי משום שנאתם לר"ש בן שטח להעיד שקר עליו ועל ביתו, ע"כ הגדה ראשונה עיקר. אבל אי יחבי טעמא שראוי להעיד שקר בעבורו, ואילו אותו לקמן היינו אומרים צאו והגידו שקר, א"כ אפשר דהגדה הראשונה מציקרא אינה הגדה כלל, ובכ"ה נקבל הפעם ולא יתרג, או דאפשר דיתרג אבל לא נוציא לעז על העדים לומר שיהא קולר תלוי בהם.

אוצר

ס"ק קטו אות כה

הפוסקים

שלא תועיל חזרה באמתלה, וכאן כ"כ לר"ח דמילתא דאפי' נימא דתחשב מעשה גם לני"ד יש צד"ז טעמים אחרים שתועיל החזרה].

ועיין בהראנ"ח שצאות כ"ע דמיירי שחזר באמתלה ואמר עדות המועילה להחיר, וכתב צאתו נדון דגם באמתלה אינו יכול לחזור, ע"ש.

ועיין צעין ילחק השני סי' מ"ג אות ז', שכתב מקודם דצדור דמהני עדות גם מחוץ לנ"ד חוזר באמתלה, ובהא דסי' ד' סע"ט צהבה, באמר על צד ממזר הוא דנאמן לחזור באמתלה, והגר"א לין לזה הא דצ"ב דף קכ"ז אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי כו' אלמא אף דהאמינתו תורה לאב מ"מ מהני אמתלה, והטעם דכיון דנאמן גם חוץ לנ"ד ונאמן ע"א וקרוצ ונ"ל קבלת עדותו צד"ד לא קאי ע"ז אס לא יגיד וגו', לכן אף כשאמר צד"ד נאמן לחזור באמתלה, ושכ"כ צ"ש ש"ו פ"ח, וכ"מ בסוסי' לין באמר קדשתי צתי כו' ע"ש צט"ז כו', וכ"ז אפי' צמט"ד צד"ד, דחון לנ"ד צל"ה חזר וכמ"ס הר"ן כו' [הנ"ל צל"ה א'], והקשה מ"מ חוס' ציבמות קי"ח צ' ד"ה ח"ל תינאל, דמשמע דחוללת אפי' נתנה אמתלה לדבריה, אלמא דגם היכא שפ"א נאמן אינו יכול לחזור אפי' באמתלה, וכתב דו"ל דש"ה לפמ"ש הט"ז צס"י זה סע"ט וצ"ש שם ס"ק קכ"ד דע"א המעיד צמיתת בעלה צעי קבלת עדות צד"ד, וכיון דצעי הגדה צד"ד ע"כ דינו כצ' עדים דאינם יכולים לחזור אף באמתלה, דע"ז קאי אס לא יגיד, וברש"י כתובות ד"ה ע"ב כו'. [והנה צ"ש שם כ"כ נגד דעת חכמי פרוצניאל שהוצא צריצ"ל סי' מ"א דצמקום שהאמינה תורה לאב כגון בקדשתי צתי אינו חוזר ומגיד אפי' באמתלה, והש"ס כתב כנ"ל ופשיט לה מהא דכתובות דכ"ב דצעי שמואל אס גם באמרה עמאלה אני לך [לענין נדה] נאמנת לחזור באמתלה, ונ"ל דהא דלא פשיט מאמרה א"א אני דלעיל שם דנאמנת, משום דהאס הוי רק משום שו"א אנפשא חד"ה, אבל צממאלה אני דנאמנת [מדון עדות] מקרא דוספרה, י"ל כיון שהגיד שז' א"ה ומגיד, ופשיט שם דגם צזה נאמנת, והכי קי"ל וכמבואר כו' וצטו"ש יו"ד סי' קפ"ה, אלמא כנ"ל, (וע"ש מ"ש לייש ציטת חכמי פרוצניאל). ועיין מ"ש על תש"י ז' צספר שצט מיהודה שער ג' פ"ג. ובחור"ד סי' קפ"ה סק"ה הביא כמה ראיות דכל מקום שהאמינה תורה ע"א כצאכורין וסוטה אינו חוזר ומגיד אפי' באמתלה, וכמבואר בחו"מ ספ"ע גצי ע"א לשוועה כו', ומציא גם הגמ' דכתובות ומ"י לה כהש"ש הנ"ל, אבל מסיק דהא דנאמנת באמתלה משום דמיירי באמרה חון לנ"ד, ונאמנת לחזור אפי' צל"ה אמתלה, וכמבואר צר"ן כו' [הנ"ל צל"ה א'], והא דעכ"פ הולרבה לאמתלה משום דהיא גם שו"א אנפשא חד"ה כו', אבל באמר צד"ד אינו חוזר אפי' באמתלה כו' ע"ש. ואולי לגצי עדות נשים יודה דמהני אמתלה להחיר, וכסדרת השם ארי' הנ"ל].

ולענין טען מאומדנא אמרתי. ע"י צה"ס הנ"ל דנראה דמהני טענהו.

גם בשם ארי' סי' ק"א, צהעידו צ' שהכירו לפי מה ופניו צמים, וא' מהם אמר שהספנים הוליוכוהו מקודם צספניה, ולפ"ז חיישין דאשחתי חון מהמים יותר משעה עד שראוהו ולא מהני ההכרה, וכמבואר צסעכ"ז, וכששאלוהו איך ידעת שהוליוכוהו צספניה הא כשהגעת לזה מאלת אותו ופניו צמים, ותיורן דצרו אינו שיערתי כך דמסתמא מקודם הוליוכוהו הספנים צספניה, וכתב צד"ה ועתה דלכאורה נראה דכה"ג אינו כחוזר ומגיד דלא תועיל אמתלה, אלא דהוי רק מפרש דצרו הראשונים שהגדוהו היתה ע"פ אומדנא והשערה שכן הו', ובחו"מ סכ"ט מבואר דלפרש דצרו נאמן אף צמשמעות רחוקה, ויש להציא ראי'

דכשחומר ע"פ אומדנא אמרתי נאמן, מהא דא' צירוש' שהציאו הרמב"ן והרשב"א ציבמות דף קט"ו לענין ע"א צמלממה דפשיט מעבדא שהי' צימיו רצי שהעיד א' על כמה אנשים שמתו צמלממה, ושאלוהו וכי כולם מתו, והשיב וכי אילו היו חיים לא היו צאים לציטת, ואמר רצי מאן דנשאת נשאת ומאן דלא נשאת לא נשאת, ומסיים צירוש' הרי דע"א צמלממה נאמן, ופי' הרמב"ן והרשב"א דהכונה דנאמן שנתנא לכחילה, אלא דצבד זה כיון שאמר אח"כ אילו היו וכי הרי מוכח דמאומדנא קאמר, לכן מאן דלא נשאת לא נשאת, (ומ"מ הנשאת לא חלא דיל"פ דצממת ידע צצירור ואמירתו אילו וכי היתה רק לתרן תמיכהם ששאלו וכי כולם מתו), ולכאורה קשה כיון דאמר תחילה מת סהם איך יכול אח"כ לסתור דצרו שאמר כן ע"פ אומדנא, ואין לומר דהי' חון כדי צבור, דהא מיירי האס ששאלוהו על כמה אנשים [על כל אחד אחד ואמר שמת, ואח"כ שאלוהו וכי כולם וכי], א"כ מדצרו הראשונים הי' אחר כדי צבור, הרי נראה מזה דיוכל לפרש דצרו ולומר שאמר כן מחמת אומדנא. ואחר שצמ"ע פי' אחר צירוש' שמוצן יותר צפי העובדא ויתישצו כמה קושיות, ושלפ"ז תהי' ראי' להיפך דאינו יכול לחזור ולומר שמאומדנא אמר, מסיים אך כצ' כתצתי שהקדמונים פי' צירוש' כנ"ל, ומדבריהם יש להוכיח דיוכל לפרש שמאומדנא אמר כן, להם שומעים שאומרים כהלכה, ונראה דמשו"ה לא פירשו דפירשתי משום דסוברים דלומר שאמר מאומדנא נאמן דל"ז חוזר ומגיד, וא"כ גם צנ"ד נאמן דמה שאמר שהספנים הוליוכוהו צספניה הי' רק ע"פ אומדנא ולא שראה כן צעינו.

והוסוף, ועוד דאפי' נימא דזה הוי כחוזר ומגיד, מ"מ נראה שיהי' נאמן, דעכ"פ נראה דזה הוי באמתלה על מה שאמר מקודם, ואע"ג דצעדים לא מהני שום אמתלה לחזור, היינו מגזי"ב כו', והרי כל הפסולים מגזי"ב כשרים לעדות אשה, א"כ ה"ה דיוכל לחזור ולהגיד באמתלה, והארכתי צזה צחשו אחרת.

ובמהרי"ט ח"א סי' נ"ב, צא' שסיפר על ההרואים ושאלוהו מי המה ואמר שהם צני פ', וכשחקר אותו ער"ז העד השומע השיב שמאומדנא אמר כן, אחר שצ' דצנ"ד גם באמירתו הראשונה יש מקום להסתפק שאמר מאומדנא, (דאילו חון שאר דצרו הי' אומר מעצמו שהם צני פ', לא הי' צדצ' ספק, שצדא"י לא נתלה שמאומדנא אמר כן, אבל צנ"ד שאמר כן רק אחרי ששאלוהו מי הוי, אפשר שכונה בשאלה אס מצין ומשער מי הוי, וע"ז השיב מדעתו שהם צני פ'), וא"כ הוי ספק צגוף העדות ואין להקל, הוסיף, ועוד שאפי' היינו דנין להקל מספק, מ"מ כל שחזר אח"כ ופירש דצרו שומעין לו כל שאינו סותר דצרו לגמרי, לפי שהלשון מסופק ויוכל לומר אותם הדברים שאמרתי לא אמרתי אלא מדעתי, שחשצתי שלעצמי הוא שואל, ואפי' הי' עוד כשר (ולא רק גמסל"ת כצנ"ד) ונתקבלה עדותו צד"ד, כל שלא ציחנו דצרו הראשונים ומראה פנים שזו היתה עדותו מקודם שומעין לו, וה"ז דומה לעמפ"ע שפי' מת ואח"כ צל הראשון ואמר אני הוא שאמרתי עליו שמת מפני שראיתי שגפל למשאל"ם וכיו"צ, כלום יש צהתרה ממש, הי"ג כל שצמ"נו חזר ופירש דצרו ונתן טעם, כי אותם העכו"ם [שממם שמע ע"ד הריגתם] מהיכן היו מכירין אותו, כלומר שהדברים ידועים שכשהשיב (על שאלת מי הוי) צסתם לא הי' אלא מדעתו, ולא הולך לפרש מפני שכצ' נודע שאותם העכו"ם לא היו מכירים אותם, (וצנ"ד שהי' גמסל"ת ע"י צלות ל"ה שצ' דאפי' חוזר ממש חון להחיר לכחילה, ומ"מ צניסת לא חלא כו' ע"י צלות ל"ו), וע"י גם צמהרי"ט להלן שצלות ל"ה.

אוצר

ס"ק קטו אות כו

הפוסקים

לנסותה וספרה פרע הענין אסרה, שסוף דצריה לא היו כי אם ציאר לחילת דצריה, וה"ל דכונתה, דכיון שהעיד צ"ד שני וציאר דצריה הראשונים שהיו סתומין דרך כלל, ודצריה האחרונים מורים שהיו דדמי חין להחירה. [וגם היו שם צ' עדויות אחרים ששמעו מהשמעאל שגם אותה הכו בחץ, ח"כ למד סתום מהמפי ש"צרח" הכתוב צ"ד ראשון הוא מפני שעמד בצנכה, ולא דיוק הסופר לכתוב דצרח מחמת יראה, מדצריה לעיל], ודלא כדבריהן מהר"ר משה מפערמסלא שאין לסמוך על דצריה האחרונים. [ודצריה ועטמו לא הביא שם].

ובנוב"ק סל"ט בהעיד שמיד שראהו אמר שהוא פ' ואחר שהביע צוונה הכירו היטב ומנה כמה סימנים, וכי הרצ השואל דניכר שלא סמך עלמו על הכרת הע"ע אלא בעיקר על הסימנים וא"כ אפי' יעיד מחדש שהכירו צ"ע הוי חוזר ומגיד, ולא מהני. והג"צ השיבו שממ"ש אח"כ שאחר שהביע צוונה כו' חין רא"י שמקודם לא הכירו היטב, דאפשר דחשד דסימנים עדיפא מע"ע, ואם רצא ה"י עושה למח לא יעשה זאת עד הדיוט, וזאת אידיה גם מה שראה להחמיר דאפי' יעיד מחדש כו' הוי חוזר ומגיד, ואין כאן שום חשש ואין כאן שום חזרה.

ובעיי"ז בעזרת יהודה ס"י מ"ט, באמרה העגונה מתחילה צ"ד שמכרת בסימנים, (ויש פקפוק בהם), ואח"כ אמרה שמכרת גם צ"ע גמור, וכחז דנראה בפשוט דמחזיקין לט"ע עוב זאת, הגם שלא הגידה מתחילה לפני הצ"ד, חין רא"י, כמ"ש הרמ"א בחו"מ ס"י פ' [לענין טוען וחוזר וטוען] דאמתלא על שתיקתו מתחילה מהני, וגם צ"ד יש אמתלא עובה, יטן חשבה מתחילה שצסימנים תהי' נאמנת יותר מע"ע דחשדין למשקרת, ולזה שתק מענין הכרת הע"ע, והרבה אנשים עומין זאת שסימנים עדיפי מע"ע, ואף ת"ח, ועי' חולין דל"ו מריש ה"א סימנים עדיפי כו', ופשיטא שגם צ"ד י"ל שחשבה כך מתחילה, ואח"כ שראתה שהצ"ד פקפקו קלת צענין הסימנים, ושאלוהו אודות ט"ע אם יש לה, השיבה דהכירה גם צ"ע, ומהיכי חיתי לא נאמינה צזה.

ובצמח צדק ס"י מ"ה באמר מקודם שהכירו צפניו וגם צוקנו, ואח"כ אמר שלא ה"י פלופו שלם והכירו במראית פניו מחמת זקנו כו', וכחז שאין להחירה ע"פ ההגדה ה"י דהא צנייה אמר שהכירו משום הזקן ולא מהני, ואין זה חוזר ומגיד אלא ציאר דצריה הקודמים חין הכירו, וכ"מ נמי מלשנו צעדותו הראשונה שיעקר הכרתו ה"י ע"י זקנו, שכך אמר ולא הייתי יכול להכיר צענין אחר צפניו וגם צוקנו רק שהוא פ', משמע שלא היתה כונתו לומר שהכיר צפניו לחוד וצוקן לחוד, אלא תלה זה צזה, שצפנים וצוקן הכירו, והיינו כדאמר באתרוגה שעי' הזקן הכירו.

בעבודת הגרשוני ס"י ע"א דן באותו נדון, וכחז דאם צעדותו הראשונה מוכרת לפרש שהכירו צפניו צפני עולמו וגם צוקנו, הרי לאו כל כמיניה מה שאמר אח"כ שהכירו ע"י זקנו דשוב אינו חוזר ומגיד, אלא דבאמת יש לפרש דעי' הזקן הכירו ופי' נכון הוא שדצריה סובלים זה, וכ"כ בחשו' הרא"ש כיו"צ כו' [ודן דגם ע"י הזקן מהני, וכמוצא בס"ק קפ"ד אות י"ג, וכחז צסוק] אצל חין לפקפק דכונת באורו, דאח"כ הוא שהכירו רק מכת הזקן כו', דזה ליחא צמשמעות לשונו, ואף אם ציאר דצריה צדה"א שכך היתה כונתו לאו כל כמיניה, דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, וצלתי ספק שהגדה אחרתה היא שסותרת הגדה הראשונה, זה ג"ל דרך פלפול ואינו כדאי אפי' ליעשות סניף לגדולים.

ובמשיבת נפש (הראשון) ס"י ל"א צעד שמתחילה לא העיד שאמר לי הגוי שם הנהרג ושם אציו, ואחר כמה ימים אמר שנזכר שאמר לו גם שמותיבם, והעיר ממנה שמצואר בחו"מ ס"י כ"ע דאינו יכול להוסיף תנאי צעדותו אחר שהגיד צ"ד, ור"ל

כו. אם יכול לתקן או להוסיף על הגדה שבב"ד. צמהרש"ד ס"י נ"ז באמר צ"ד שהגוי הזכיר רק שם הנהרג, וצ"ד אחר אמר אח"כ שהזכיר גם שם אחיו, דהוי כשם אציו כו', וכי דודאי מקבלים עדותו השני' ואין צזה משום ח"ה ומגיד, כיון שאין דצריה האחרונים סותרים לראשונים צסום צד וענין, ומ"ש העומד"מ צסכ"ה מהרמ"ם שאתר שנתקרה העדות אינו יכול להוסיף תנאי כו', הדבר ברור באמת דהיינו כמ"ש שם "דבר צצא מכללו צעול עדות או תוספת תנאי", ור"ל או צעול גמור, או תוספת תנאי שאינו צעול גמור, אלא אם יתקיים התנאי תתקיים העדות ובעל אם לא יתקיים התנאי, ואפי' צכה"ג כ' הטור דלהר"א ש נאמנים לחזור ולהעיד כו', אצל צתוספת דצרים דלא שייך צזה צסום צד וענין שום סתירה וצעול כלל ועיקר, פשיטא ופשיטא דכ"ע מודו דשומעין להם ול"ש למימר כיון שהגיד שצ ח"ה ומגיד. והוצא צמהרש"ש דל"ה וצכנה"ג הגצ"י אות של"ט לענין הכלל דהוספה כה"ג ל"ה חוזר ומגיד. ובאות שמ"צ הביאו הכנה"ג לענין דהוספת שם אציו ועירו לא הוי חוזר ומגיד, ושכ"כ מהר"א גאליקו בחשו' כ"י.

וב"ב בשער אפרים ס"י ק"א צדס"ו טור צ' ככל דצרי הרש"ד"ס וגם הביאו, נדון העיד מגמסל"ת שיכודי נהרג, וצמוש צ"ד אחר שאלוהו למח לא שאל להגוי חיוה יכודי, והשיב ששאלו ואמר פ' חתן פ', ושאלוהו למח לא אמר כן צעדותו הראשונה, והשיב שהצ"ד הראשון לא שאלוהו ע"י, וכחז שיש לסמוך על עדותו השניה. וכן שם צסוק דצבר עדות השני שלעדותו הראשונה ה"י ספק צמסל"ת ולעדותו השניה שסיפר גם מה שאמר הגוי מקודם מוכח שה"י מסל"ת, כחז דלא הוי חוזר ומגיד, וציותר שנתן אמתלא נכונה למח לא אמר עדותו השניה צפעס הראשונה [שחשצ לעדותו הראשונה יותר עובה כו']. והביאו ציד אהרן הגצ"י אות תל"א, דכל שאינו סותר דצריה הראשונים לא מקרי חוזר ומגיד, ומל"ין לכנס"י ס"י נ"ב, [דשם צספק ו' כחז דפשוט בחו"מ סכ"ג דיוכל להוסיף מה שאינו סותר לעדות הראשונה, וכ"ש צ"ד שחשצ העד שעל המיתה ח"ל להעיד שכבר העידו אחרים, וצבר שצריך רק להגיד שיש לו חשה צמקום פ'].

וכן בלחם רב ס"י ל"ז צעד ישראל צצ"ד ח' הזכיר רק שם הנהרג וכינויו, וגם לא פ"י אם ראהו מיד כשילא מהמים, וצ"ד אחר פירש גם שם עירו ושראהו מיד, וכחז דאין כאן חשש חוזר ומגיד דאינו אלא מפרש דצריה שהעיד כצד, ואינו שאלוהו צצ"ד הכול על פרטים אלה וה"י אומר שלא ראה ולא ידע, ואח"כ ה"י מעיד צפני צ"ד אחר מה שידע, ודאי דה"י חשצ חוזר ומגיד, אצל צ"ד אמרו הצ"ד הקודם שלא חקרוהו ע"י, וא"כ אינו חקרוהו ודאי דה"י אומר כדאמר צצ"ד זה אח"כ, ואינו חוזר ומגיד, וע"כ ג"ל פשוט דמותרת. והביאו צכנה"ג ה"ל [ושם צמקום: וה"ד, ל"ל: וה"ה]. וכ"ה צס"י פ'. [וצכנה"ג שם כתוב צעטות: ס"י י'].

וכן בחשו' חב"ח ס"י ע"ז בהעיד צצ"ד צסם גמסל"ת שפי' נהרג צפניו והוא צרת, וצ"ד אחר אמר עוד פרטים שסיפר שרלו להרוג גם אותה, ולפ"י חין להחיר שהרי נראה שלא עמד שם עד שמת ודאי וצדמי אמר, וכי צד"ה ודצד דפשיטא שא"י חוזר ומגיד רק מצבר ופורע הדברים שאמר תחילה דרך כלל, וי' להציא קלת רא"י שא"י צכלל חוזר ומגיד, דצרי"פ האשה שלום קאמרי' סצד רצא למימר רעצון אינו כמלחמה, דהר אמר רעצון כמלחמה, דההיא דאחיה קמיה ואמרה מת צעלי צרעצ, אמר לה שפיר עצדית דשצצית נפשך ס"ד דצההיא פורתא דשצצית לי חיי, אמרה לי מר נמי ידע דכה"ג לא חי כו', הרי דאפי' דאמרה תחילה דרך כלל צעלי מת צרעצ [דלס"ד דרצא היתה מותרת], אפי"ה כשחזר

אוצר

סי' קסו אות כו—לא

הפוסקים

שאמר שלא צ"ד, וא"כ גם לחוס' כשר, וכ"ש שיש טעם גדול על העלמנו העדות מתחילה ואין כאן גמגום כלל. והביאו בכה"ג הגה"ע אות י"ב, בלשון זה, דבאמר מקודם איני יודע, אם יש מקום לתלות על מה לא ראה להגיד בתחילה, מהני עדותו, ואם אמר שלא בפני ג' אפי' אין מקום לתלות נמה אמר מקודם איני יודע חוזר ומגיד.

ובתב בב"י חו"מ סי' כ"ט דלכר"ן נראה דחוזר גם בלא נתינת טעם לאמירתו איני יודע. ובעל"א סק"ע הביאו ובי' הכוחות דלכר"ן נמי דוקא בנותן טעם, ע"ש ובד"ה ועיין, ושגם לחוס' יוכל לחזור מאינו יודע בנתינת טעם, ע"ש.

ובדעת הרמב"ם כתב צ"י ה"ל דנראה דמאיני יודע לידע לא הוי חוזר ומגיד, והיינו כשנותן טעם לדבריו שאמר איני יודע. [וע"ע ב"מ פ"א דעדות ה"א].

והראנ"ח סי' ל"ז כתב [בפשיטות] דהגדוה הראשונה איני יודע חשיבא הגדה ואינו חוזר ומגיד, כיון דרוב הפוס' סברי

הכי, [ולא מנה מי הכי], ואף שצ"ד נתן טעם לאמירתו איני יודע מפני שהכעיסוהו וצקשו שיפיד עכ"פ [והכריחוהו ע"י ישמעאל, וכעת שבה חמתו וגם אמרו לו שפישת עדות הוא עון פלילי רואה ללא יד"ש להעיד מה שידע שמת, שם בגב"ע], ואמתלא מהני וכהא דאמרה מקודמת אני כו' [בתובות כ"ז א'], מ"מ נראה שזה אינו, דדוקא באמרה מקודמת אני או עמאה אני, ולא עבדא שום איסורא באמירתה כן אף שאינו נכון, אלא דשייך אגפשא חתיכה דאיסורא, בזה אמרין דבאמתלא נאמנת לומר פגויה אני, דעבדא אינך למעבד כה"ג משום האמתלא, משא"כ בצב"ש עדותו דאיכא איסורא דאם לא יגיד, ואפי' אח"ל דלא משמע לאינשי איסורא צב"ש, מ"מ ידעי דלאו שפיר עבד לכבש עדותו, כל כה"ג נראה דלא מהני אמתלא כלל, וכ"ש צ"ד שאמר איני יודע אחר שגזר עליו בחרם כו' [וכבאות הסמוך], דבשום ענין אין יכולין לחזור ולהודות.

ועי' בסה"ר"מ איגרא סי' ע"ז שדן בזה ג' צ"ה מלדדי היתיר שתועיל חזרה מאמירת איני יודע צ"ד, ובדרך אחרת, ע"ש.

ל. להסוברים דמאמירת איני יודע חוזר, מה הדין בשאמר איני יודע אחר שהשביעוהו או הטילו עליו

חרם ע"ד עדות. כתב הרא"ח סי' ל"ז דבהשביעוהו הרי אפי' להסוברים דמאיני יודע יכול לחזור, מודו הכא דאינו חוזר, ובדחנן בשבועות דל"א ע"כ השביעין חזן לצ"ד ה' פעמים וכפרו חייבים על כל אחת ואחת, השביעין צ"ד וכפרו אינם חייבים אלא אחת, ואמר ר"ש מה טעם, מפני שאין יכולין לחזור ולהודות, [דבכפירתו הראשונה לצד כיון דצ"ד הס שוב לא היו ראויים להעיד, שכבר הגידו שאין יודעים לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד, וגמלא שבועה שניה לחנם, מרש"י שם], הרי בדיחא דלאחר שבועה אין יכולים לחזור ולהודות [שיודע עדות], וכן אנו למדים מדברי הר"ן שם על רישא דמתני', ע"ש, ושהטעם הוא, דאף דמאיני יודע לא מקרי חוזר ומגיד, מ"מ כשנשבע אינו נאמן לעשות ע"מ רשע, דהרי כבר אמר שנשבע, או דכל שנשבע אינו חוזר גם מאמירת איני יודע, [דו"ל דעם השבועה גם אמירת איני יודע חשיבא בגדה, דודאי דקדק בדבריו]. ועי' בדבריו שצ"ה הקודם דבכה"ג אפי' נתן אמתלא לא מהני. וכ"כ משמו בכה"ג הג"י אות שמי"א. וכ"כ בעלי ארזים סק"ע, דלאחר שבועה אפי' נתנו טעם נמה אמרו שאינם יודעים נמי לא מהני.

לא. אם חוזר מאמירת איני יודע כשהאמירה פעלה לאסור או להתיר. (כגון שאמר חזן לצ"ד פ' מת או חי, וצ"ד אמר שאינו יודע, אם יכול שוב לומר צ"ד פ' מת). בעלי ארזים סק"ע הקשה דלפ"מ הר"ן בשבועות ל"א ע"כ דמאמירת איני

ור"ל דבעדות אשה שא"ל עדות גמורה דאף קרוב או פסול נאמנים, יכול לתקן דבריו ולחזור ולהגיד בכל גווני, ודחה זה מדאי' בתוספ' [הנ"ל בזה] [העומאות והעכירות כו'] [אף שא"ל לזה עדות גמורה מ"מ] אם נחקרה עדותן צ"ד אינם נאמנים לומר מצודים היינו וא"כ י"ל שאינו נאמן לומר שנזכר שאמר לו שמוחיהם, ואחר שהביא מהרמ"א שם דבשחקו יכולין לומר אח"כ שזכרין, [ודן שם בענין הפלוגתא באמר מקודם בדיחא שאינו זוכר], הוסיף בד"ה ובאמת, דו"ל דמ"ש בתוספ' ה"ל היינו דוקא במכחיש דבריו הראשונים, אבל באינו מכחיש שפיר יש לחלק בין דברים שזכרם עדות גמורה לדברים שאפי' פסול נאמן בהם, ושפיר י"ל דרמי אנפשיה ומדכר כשמנית לו מטרדותיו, וכמ"ש [בשבועות מ"ה צ'] גבי שכיר ובעה"ב, וכ"מ בצכורות ד"ב א' שיכול לומר מזיד הייתי וכן לא עמדתי בטומאתי ועבדתי, ומשמע אף שאמר דבריו צ"ד, כיון דלאו ענין של עדות גמורה היא, ועוד נראה [שצ"ד] בתחילה לא רמיא אנפשיה כלל העדות, שחשב שלא תועיל עדותו עד שקלקל בזה שגלה את העד להאשה וגדר לו שער, וא"כ י"ל דבתחילה כשנחקר צ"ד לא שם לבו שיהא נפ"מ בזכירת שמו, ואח"כ כשנדע לו מצ"ד [לדריך שמו] רמיא אנפשיה ונזכר שהגוי הזכיר השמות, וי"ל דלכ"ע מהני עדותו דלא עקר דבריו הראשונים כלל, ולכ"ע מהמינין ליה.

כו. וכשהוסיף בעדותו אחר שאמר בב"ד שאינו יודע יותר. בכה"ג הג"י אות שמי"ג הביא מחש"י מהר"א גאליקו כ"י שחם בעדות הראשונה שאלוהו אם אמר הגוי יותר ממח שאומר, ואמר לאו, או שבעל"מ אומר שלא אמר יותר [ואח"כ אמר ממנו עוד דברים] הוי חוזר ומגיד. וכ"כ בלחם רב הנ"ל בזהות הקודם לענין עדות עלמו, והביאו בכה"ג שם.

כח. כשהעיד בב"ד אמר על כמה פרטים שאינו זוכרם, ואח"כ אמר שנזכר. במנחת אלעזר ח"ב סי' י

ס"ז, באמר שאינו זוכר היטב אם הכיר הסימנים ואינו יכול להגיד צבירור, ואח"כ אמר שנזכר היטב, כתב דאינו כחוזר ומגיד, וכמ"ש הט"ז בחו"מ סי' כ"ט, כיון שגילה דעתו בתחילה שהי' זוכר העדות בשעת מעשה רק שלריך להזכיר עלמו בדבר, וכ"כ בפני משה ח"א סי' י"ז הוצא צפ"ת שם, וכ"פ בנתיבות, אף שיש חולקים שם, מ"מ פשוט דצ"ד במעשה שהי' לפני י"ח שנה והגיד כן העד גם מתחילה [שמלאו כן להסימן] רק שסיים שאינו יכול לומר בודאי וצבירור, ואח"כ נתיישב היטב לזכור ואומר צבירור, לא הוי כחוזר ומגיד.

כט. אם יכול לחזור מהגדת איני יודע עדות. (דכשאלוהו צ"ד על פ' אמר שאינו יודע ממנו ואח"כ אמר שפ'

מת). כתב הרשד"ם סי' פ"א דפליגי בזה, דו"ל דיכול לחזור, דאמירתו איני יודע לאו עדות היא, ועכשיו מגיד, ועוד דו"ל דמה שאמרה חורה שאינו חוזר ומגיד הוא משום דהוי רשע [ששיקר, ואינו נאמן על ע"מ], משא"כ באמר איני יודע, דאף דמי עבר על מלות אם לא יגיד מ"מ חלוק הרבה בין ל"ת לעשה ובין עובר בקום ועשה נשכ ואל חטשה, ועוד דמי שאינו רואה להעיד חושב דלא עבד עבירה משא"כ המעיד שקר דכו"ע ידעי דעבירה גדולה היא, וקרוב לזה מלאחי ברה"ן בשבועות [דל"א ע"ב], אמנם בעלי החוס' צ"ק דר"י סברי דבאמר צ"ד שאינו יודע עדות שוב אינו חוזר ומגיד, והיינו אם לא יגיד דקרא, והוכיחו כן מסוגיא דהתם, [וע"ש מ"ש בישב הסוגיא אליבא דהר"ן, ובעל"א סק"ע כתב דל"פ דהתם מייירי אחרי שהשביעוהו], מיהו צ"ד שהי' יכול לתת טעם גדול לאמירתו איני יודע, שהי' ירא שמא יצקו הכההר ממנו כיון שהלך בהצרתו, וכדמלוי במלכות זו, וא"כ אין כאן שום גמגום ממח שאמר תחילה שאינו יודע מפי, וצ"ד עוד מעליותא

אוצר

ס"ק קטו אות לא—לג

הפוסקים

משום דקאי אסוגיא דשצעות דמיירי בהכי, אבל אינו מוכרח דדוקא קאמר, ושם אמר להיפך ויכול לחזור, מיהו ממנהגא דגמ"ל מוכח דגם מאמירת איני יודע באופן שחצבלה עדות נמי יכול לחזור, דנדון אמר חוץ לז"ד בפני כמה אנשים שפי' מת, ובז"ד אמר איני יודע, ואח"כ אמר שוב שמת, ודן דכיון דבז"ד אמר איני יודע אחר שהשציעוהו, לכו"ע אינו חוזר מאיני יודע, ובכחות הקודם, ולא העיר עוד כל שכלכ"ע אינו חוזר משום ש"האיני יודע" בטלה עדות גמורה, (אף שכתב מקודם שהאיני יודע בטלה עדותו הקודמת), אלמלא דסובר דאמירת איני יודע לא הוי הגדה אף ככה"ג ויכול לחזור].

לב. להסוברים דמהגדת איני יודע נמי אינו חוזר, מה הדין בשאח"כ העיד ע"פ חרם * שמת. במהר"מ איגרא סעי' דנדון המוצא בזה הקודם כתב שם בזה"ל, עוד נראה בהחלטה דכיון שהגיד כעת לפני ז"ד בחרם, א"כ שומעין לעדותו השניה, ואין צורך משום חוזר ומגיד [לכו"ע], דהא עממא דאינו חוזר ומגיד [גם מאינו יודע ליודע, פירשו] א' דהוא משום דאין אדם משים עצמו רשע, דאם אמר כדבריו האחרונים הרי עבר עזירה בעדותו הראשונה, לכן אמרינן דע"כ עדותו הראשונה האמת, [אבל בלא"ה ה"ל לנו להאמין לעדותו השניה] ב', וא"כ י"ל דכשהעיד בשניה ע"פ חרם נאמין לשניה, דהרי אם אמירתו הראשונה אמר שאינו יודע עדות, ממציא הוא רשע שעבר על החרם בעדותו השניה, [א"כ שוב י"ל דעדוהו הראשונה שיקר], אמנם במקום אחר, [בשאר עדות אינו חוזר ומגיד אפי' כשצפסם ה"ל הגיד לפני ז"ד בחרם] א', חדא דהא ממציא רשע הוא ופסול השתא לעדות שנגיד אחר החרם, [דאפי' נימא דעדוהו ה"ל אמתית הרי שיקר בראשונה וכבר מאז נפסל לעדות], ועוד דכיון דלא מחקיים עדותו ה"ל אלא מחמת החרם לא הוי עדות כלל, כמבואר בש"ך סי' קכ"ו, ע"ש היטב, אבל בעדות אשה הרי גם פסול מדרבנן כשר, דמה שעבר על ואם לא יגיד אין צורך מלקות ופסול רק מדרבנן, וגם בעדות אשה כשר כשאין מחקיים בעדות אלא ע"פ חרם, דלא גרע מפי כתבם ועמפ"ע ומהפסול דרבנן, ע"כ נראה להחליטה, וגם ע"פ מה שאמר העד לא חוץ לז"ד שמת.

לג. ב' בתי עדים המבחישות זא"ז בב"ד וחוזרה אחת והודתה לשניה. ב"ל החדש סי' פ"ה ב"ד היתר החמשי מציא מ"ש בשער משפט נהו"מ סי' כ"ע סק"צ (והוצא בפ"ת שם סק"א) דככה"ג שחודה כח א' להבי' ואמרו טעינו ויכולים לחזור בהם, והוסיף, דאפי' לא נעמיד יסוד על דבריו זהו בהכרח ממש בגוף העדות, אבל ב"ד שכלם העידו שמת בטלה אלא שהכחישו בשם אציו, אזי כשכתב א' אומרת טעינו שנודע שבאמת שמו כך (כדכח) באמת וכדאמרה כח ה"ל), ע"ז נאמר שיש לסמוך ע"ד השער משפט שאין לדון זה כחרי וחרו, וכ"ש כשמוכח שטעו וכנ"ד כו'. ובשם ארי' סי' פ"צ דנדון הנו' בזה"ל, אחר שכתב שם ד"ל דגם בעדות אשה אינם יכולים לחזור באמתלה משום דעדוהם חשיבה מעשה כו', ע"ש, והוסיף, אף לפמ"ש במקום אחר דבעדים מסויימים לדבריו האחרונים מקבלים אמתלה אף בעשה מעשה, א"כ ב"ד שעדים אחרים (שהכחישו מקודם) אמרו שהסימן בשמאל כדאומרים אלו בחזירתם, שפיר יכולים לחזור באמתלה שטעו, כן נ"ל נכון לדינא, ובזה א"ש מ"ש רש"י דאין העדים יכולים לחזור מגז"כ, תיפוק ל' דהוי כעשו מעשה, וכנ"ז

איני יודע יכול לחזור, א"כ מה הולך בנדון [המוצא בשו"ע כח] להטעם שאמר חוץ לז"ד, הא ודאי לא מיירי בנדון שאומר שיודע בדבור שהיה זקוק עכשיו ליצום, דאין יודע שהוא עכשיו חי, הרי ה' במדינה רחוקה, אלא כונתו שאינו יודע לה עדות ממיתת היצום, וכמ"ש הר"ן בעלמו בטעם האחר דה"ל אפי' שידע שמת אלא שחשב דלא מהני עדותו כו', (וכ' הע"ל מיהו אם נימא דלחזור מאמירת איני יודע שצ"ד לר"ך אמתלה ע"י בזה"ל כ"ע, א"ש דלטעם דחוץ לז"ד א"ל אמתלה). ובקו"ע למוהר"ל כחן חירן, דהא דהר"ן סובר בשצעות דמאיני יודע חוזר, היינו התם דמיירי שלא צ"ל לז"ד מעלמו לומר שאינו יודע, אלא צ"ל הדין הביטוי, והוכרח לומר איני יודע, א"כ לא פעל בדבורו מאומה, ואין ע"ז שם הגדה כלל והוי כאילו לא צ"ל להגיד, שאילו ידענו שאינו יודע עדות לא ה"ל מוצא כלל לז"ד כו', אבל בנדון הר"ן הוא צ"ל מעלמו לערער ולהעיד עליה שהיה זקוק ליצום כו', וא"כ אף דהגיד רק שיודע דאז ה"ל חי ועכשיו אינו יודע, מ"מ מוקמינן ל' ממילא בחזקת חי גם עכשיו, ונמאל דאמירה זו פעל פעולה גדולה וחדש לאסרה לשוק, מהשכח זאת הגדה עדות ושייך שפיר דאינו חוזר ומגיד, ומש"כ הולך להטעם דאמר חוץ לז"ד. ובעי"ז בפני משה (מקנהוואן) סק"צ, שכתב דאמתת מיירי נדון הר"ן שהיתה בחזקת זקוקה ליצום, כמ"ש מהר"י מנדאלי בתשו', [מוצא בסוף אות ג', ועי' עוד פרטים בנדון, בהערה שבסוף אות ז'], א"כ אף שאמירתו היא שאינו יודע אם מת, לא יוכל לחזור, דטעם הר"ן דמאיני יודע חוזר, הוא משום דאיני יודע לאו הגדה היא וגם שאינו מכחיש בזה את דבריו שאומר עכשיו, דיכול להיות שהאמת כדאמר עכשיו אלא שהוא אינו יודע מזה, אבל בנדון שזוהו על השדוכין שהיה בחזקת זקוקה, אף שאומר רק משום שלא שמע שמת היצום ואינו יודע, מ"מ הא הוי הגדה כיון שע"ז נשאלת בחזקתה, דחזקה דאורייתא היא, וא"כ מה שזוהו מקודם מכחיש בדבריו שלאח"כ שאומר שאינה זקוקה.

ומהר"מ איגרא צ"ח ע"ז באמר חוץ לז"ד לא' בסוד שמת בטלה וכשהשציעוהו צ"ד אמר שאינו יודע, ואח"כ אמר שוב צ"ד שמת, וכתב מקודם דכחלורה י"ל דככה"ג אינו יכול לחזור אפי' באמתלה, דהטעם דמהני חזרה מאיני יודע באמתלה מבואר צ"ח משום דהמנעות מעדות הוי רק שצ' ואל תעשה אבל ב"ד שכתב הגיד לא' שמת וה"ל מועיל להחליטה לולא חזרתו צ"ד שאינו יודע, א"כ באמירת איני יודע צ"ל עדות שלמה, ואין לומר דאכתי הוי כשצ' ואל תעשה משום שצ"ל רק עדות עלמו, דאין סבירא לה"ל בין עדותו לשל אחר כו', אמנם יש רא"י דמה שאמר צ"ד אינו יודע לא צ"ל דבריו הראשונים, דאיתא בשצעות ל"ז צ' אמר ר"פ הכל מודים בעד מיתה שפטור [מקרבן שצ"ע בשאמר איני יודע עדות, ומוקי לה] באמר לדודה שמת בטלה ולא אמר צ"ד, [ומשום דסגי בעדותו לאשה לבד], א"כ מוכח בפירוש דלא בטל עדות הראשונה שאמר לדודה כמה שאמר צ"ד שאינו יודע, [וראיתו ל"ע, הא הרא"ש שם סי' י"ז כתב בהדיא דאחר אמירתו איני יודע ולא אמרתי לך עדות אסורה להנשא, ושכ"ד הרמב"ן ועי"פ, וכדנפסק בשו"ע סעי' ח', והפטור משצ"ע הוא מטעם אחר ע"ש, ועוד הא הר"ן כתב דצ"ד חוזר ממה שאמר חוץ לז"ד, וכי מיירי דוקא באמר היפך מהקודם ולא באמר שיקרתי שאינו יודע עדות כלל, הא סו"ס אמר מבזה אני, וגם נדון הראשונה שבזה"ל אי מיירי שצ"ד אמר איני יודע, ודן שצ"ע עדותו הקודמת, אמנם להרי"ז ועי"פ הנו' בזה"ל צ"ל לא מהני אמירתו איני יודע לבטל עדותו הקודמת, אבל מ"מ הא תלוי בפלוגתא דרבנן, וחו' דלכמה פוס' שם גם באמר להיפך ממש מעדותו הקודמת נמי אינו חוזר ומגיד, וגם הרי"ז אף שכתב לשון אינו יודע, היינו

י' אולי הכונה שהעד אמר אהי' בחרם אם איני אומר עכשיו האמת, וכיו"ב.

א' ע"פ הגה' ו' שם ומדבריו באות ב', ומצוין שם להר"ן הג"ל

באות כ"ט ברש"ם. ב' מדבריו שם באות ג', ג' שם בהגה' ע'.

ד' צ"ל: סי' קכ"א, ע"ש בסק"א. ועי' גם בסק"ל ל"ט.

אוצר

ס"ק קסו אות לג-לה

הפוסקים

כל זמן שלא בא להעיד צ"ד, אבל בגמסל"ת דאם בא לצ"ד אין עדותו עדות, מסתברא דכל זמן שאמר מסל"ת מה שאמר שוב אינו יכול לחזור, ואפי' כשהשומע מפיו לא הלך להעיד צ"ד, וכן יש לדקדק מדברי הר"ן שכתב דכל שלא העיד צ"ד חוזר ומגיד צ"ד כו', לפי שאין אדם מודקדק בו, [וכ"כ בח"ג סי' ע"ו שכתב בתבתי באי מפסקי דאפשר דאפי' כשהכחיש דבריו שאמר בגמסל"ת שפי' מת או נהרג, כיון דגמסל"ת בעדות אשה הוי עדות גמורה ולא שייך בה עדות צ"ד אינו יכול לחזור], ועוד מטעם אחר דהגוי אינו נאמן אלא בגמסל"ת, וכשאמר עדותו הראשונה שקר הס, הוי מחכוין ולא מסל"ת, איברא דגמסל"ת שפי' מת ואח"כ הכחיש דבריו הראשונים ג"כ דרך ספור ומסל"ת יש להסתפק *) גוי אופנים, קודם שהלך השומע מפיו להגיד צ"ד, אם אפי' דבריו הראשונים קיימים [מטעם דהוי כגמורה עדותו וכנ"ל], או דוקא כשהשומע הלך כבר לצ"ד אינו יכול לחזור, או דילמא בגדולה מזו אפי' כשהלך השומע להעיד צ"ד כל זמן שלא התירוח יכול לחזור, ולא מלאחי צד כעת דבר מפורש בפוס', וצ"ד שאמר כמחכוין להעיד שקר העדות, מסתברא דפשיטא שאין עדותו הראשונה ממנו, ואפי' אינו אלא ספק אלונין לחומרא, ואין להתירה אלא מטעם אחר שצ"ד כו'.

ובתש"ו הב"י דגוי מסל"ת סי' ד, בגמסל"ת שפי' נהרג ואח"כ חזר בו וכחש שלא ידע ולא שמע מזה, כתב [במסקנא] א' דאע"ג דתניא דעד שלא נחקרה עדותו צ"ד יכול לחזור, ואח"כ אין כאן עדות ואין נתייבא, ו"ל דהיינו בשאר עדים דבני חקירה נינהו, אבל גוי בעדות אשה כיון שאינו נאמן אלא בגמסל"ת לאו צד חקירה הוא [ועדות הראשונה עיקר, ועי' בעצ"י דבסמך דהיינו אפי' כשחזר ג"כ בגמסל"ת], ועוד דבעדות אשה גם שאר עד אינו חוזר כו' [וכמוצא לעיל אות צ'].

ובעזרת נשים סק"ט צדף י' ע"ג אחר שהביא להריב"ל והב"י הני"ל כתב דאף דממחר"מ אלשיך [דלהלן] יראה דיכול הגוי לחזור אפי' במחכוין לומר דשקר העיד או שלמדוהו לשקר, אני סומך להקל על הריב"ל והב"י. ובס"ק ק"ו צד"ג ע"ד כתב כבר הוכחתי בסק"ט מהב"י ומהריב"ל ב' דגמסל"ת שפי' מת שרין לאשתו אף שחזר בו אח"כ ואמר דלא מת גם אם חזר בו מסל"ת. ועי' מ"ש בדברי מהר"מ אלשיך ומהריב"ל דלהלן, דאפשר דגם הם מוודו דאינו חוזר, אלא לדוניהם שוגה.

וב"כ בשאילת דוד סי' ע"ו בגמסל"ת שפי' מת ואח"כ כחש ואמר שהשטה בהם, דאין ספק דעד שא"ג צד"ק עדות רק בגמסל"ת דא"י לחזור ולומר ששקר העיד, ולא מציעא בחזר דרך הגדת עדות דודאי א"י, דהא אפי' צ' גוים א"י להכחישו, כמבואר בתש"ו המיוחסות סי' קכ"א, וכ"ש שבעלמו א"י לחזור ולומר ששקר במ"ש לפ"ת, וסומכין ע"ז [על דבריו הראשונים] צ"ד חזקה דדייקא, ואף שלא נתקבלו צ"ד, דאיזה ענין למסל"ת צקבלת צ"ד דנאמנותו הוי רק ענין חזקה שאומר אמת, ותיכף כשאומר הוי

[וכנ"ל צאות הני"ל ד"ה חמס], דנפ"מ כשעדים מסויינים להם בחזירתם, דמשום דחשיבה מעשה היו יכולים לחזור ולהגיד, אם הכחישם תחילה, אבל משום גז"כ אינם יכולים לחזור, [משא"כ בעדי נשים להחזיר נאמנים אפי' הפסולים מגז"כ, נאמנים נמי לומר שטעונו, ובצאות הני"ל]. ובסוף התש"ו כתב דש"ד מלא מ"ש בשער משפט [הנ"ל הני"ל], ואח"כ צ"ד שחזרו ואמרו שטעו צין ימין לשמאל ושהאמת כדברי שאר העדים נאמנים לחזור, אך דבריו לא נהירין לי כלל, דודאי לחזור ולומר עשיתי הוי רק בגדר אמתלא, ובעדים הא קיי"ל דאינו יכול לחזור אף באמתלא, א"כ גם "טעונו" אינם יכולים לומר אע"ג דאיכא עדים שמעידים כן, [ור"ל מלבד בעדות אשה כנ"ל].

לד. כשחוזר בדבר שאינו בעיקר עדות ההיתר. צבית דוד (להריב"ל) סי' י"ב בעד שאמר שהעדר נסע מרישד לאס"י ואח"כ חזר ואמר שנסע מאס"י לרישד, כי דיש לקבל דבריו האחרונים אם לריכוס לך, (דבדונו משתוב ע"י חזרתו עם דברי העד הצ' ועי"ז לא תהי' הכחשה), דלא אמרו דאינו חוזר ומגיד אלא כשחזר בדבר שהוא עיקר העדות, משא"כ בדברים אחרים, וכ"מ מל' הטור בחו"מ סכ"ט ש' דאין העד יכול לחזור בו בדבר שסותר עדותו, מדערה והאריך לכתוב "דבר שסותר עדותו" משמע דבא לומר הני"ל דוקא בעיקר העדות שסותר מחויב לפטור, אבל בדברים אחרים יכול לחזור כמו שילח, ודין ע"פ אותה חזרה, וכן מוכח ממ"ש הרא"ש בכלל נ"ט דהמעיד ראייתו דבר זה ופי' ה"י עמי ואותו פ' אומר לא ראייתו ולא הייתי עמך אי"ז הכחשה, דבגוף העדות לא הוכחש כלל, דלא רמיא עלי' דסהדא למדבר מי ה"י עמו בעדות, ואם איתא דאפי' בדברים אחרים מיקרי חוזר ומגיד איך לא הוי הכחשה, הא אפי' ה"י העד עלמו לזו ואומר טעיתי לא הוי מהני לי משום דאינו חוזר ומגיד, כ"ש דלמא טעין הוא דלא טענינן לי, ואח"כ הוי הכחשה גמורה, אי"ז ל"ל דשצ"ל שבי' בדבר שאינו נוגע לעיקר העדות לא מיקרי חוזר ומגיד, דממה שאמר "ראיתי דבר זה" שהוא עיקר העדות ליכא חזרה, וצ"מ שאמר פ' ה"י עמי מהני חזרה מכא האמתלא שא"י לחזור כנ"ל, ואפי' אי לא טעין אן טענינן לי, וכ"ש כשהוא בעלמו אומר טעיתי ונותן אמתלא כנ"ל, ומ"ש הטור דאינו יכול לומר טעיתי אפי' באמתלא, היינו בעיקר העדות.

ובכובב מיעקב סי' מ"ב במכתב שצ"ל לצ"ד מאיש א' שפי' מת צ"ח כסלו, ואח"כ כי שצ"ז חשון מת, (וכ"כ מקודם גם עד אחר), וכי דאע"ג דכתב הר"ן [הני"ל צאות כ"ב] דאיכא שאל' חקירה לא מהני חזרה, מ"מ הכא יכול לחזור בו, דבכנה"ג חידש דאם מעיד בשטה שלא ה"י תועלת בעדותו יכול לחזור אח"כ, א"כ צ"ד דמה שכתב באיזה יום, הוא ללא תועלת ותכלית כיון דא"ל חקירה, ואח"כ שפיר יכול לחזור ולומר דה"י צומן אחר, וצפרט שבי' במקום משוכם בגייסות ואין ישראל מלויין שם, והוי טעות טעונו לעשות, ובכנה"ג לא מיקרי חוזר ומגיד, כמבואר בחו"מ סכ"ט וסי' מ"ג ע"ש.

לה. גוי מסל"ת שחזר מהגדתו (במחכוין להגיד או במסל"ת). הריב"ל צח"א סי' ע' [והוצא בהרמ"ש דל"ה] בגמסל"ת שאמר שראה לפי ופי' חיים במקום פ', [והכחיש צד לנ"י שאמר בגמסל"ת שמתו], ואח"כ אמר הגוי לאיש א' שאותה העדות עיקר שלמדוהו אנשים לומר כן, אחר שחשש להסבירים דגם בגמסל"ת יכול להכחיש להחמיר, כתב דלכאורה יש להתירה עפ"מ הר"ן [שבצאות א'] דבהגיד הו"ל לצ"ד יכול לחזור כו', ואח"כ אין ממש בדבריו הראשונים, אך כשנעיין אשכחין דודאי אין לסמוך על טענה זו להתירה, ולאו מילתא היא, לפי שיש מקום לחלק דוקא בעד שיכול לבוא לצ"ד ולהעיד, צד הוא דקאמר הר"ן דחוזר

(י) [ואף שכתב מתחילה "דודאי" לאו מילתא היא, צ"ל דהיינו בצירוף מ"ש אח"כ דהחזרה הוי מחכוין, דאף שכתב ועוד "מטעם אחר" עכ"ל דאין הכונה או מטעם אחר, אלא בצירוף, וכ"מ ממ"ש בתחילה רק דיש "מקום" לחלק, ובח"ג כתב רק "דאפשר" דאפי' כשהכחיש כו', ועיקר פשיטותי' משום דמכוין, אבל בגמסל"ת מסתפק, ועי' בעצ"י ובעצ"א דבסמך. א) כ"ה פשוט דבריו שם, וכדביאור בעצ"י דבסמך, וכ"מ בכנה"ג המובא אחרי המהר"ש דלהלן, ועי' בערוך השלחן דלהלן. ב) למה דמסיים: גם אם חזר בגמסל"ת, צ"ל דמה שכלל הריב"ל עם הב"י, הכונה שהוא פסק כן ע"פ ספיקו דהריב"ל ופשוטותי' דהב"י, אבל הריב"ל עצמו הא הביא בסק"ט כמסתפק, וכנ"ל.

אוצר

ס"ק קטו אות לה

הפוסקים

לחת[ת], יש לחוש ולבטח דאומר אמת, איצט דהי ראוי להאמין לראובן המכחישו ולא שחדו לשקר, אפשר דנדע נמהר"מ אלשיך דראובן לא הי' בחזקת כשרות, ורגל"ד דשיחד להגוי לשקר, ופסל אותו עדות מעטעס מ"ש הרמ"ה וגי' דכשים לחוש לשיקרה שלמדוהו לומר כך אין סומכין עליו [ומוצא בסעיף י"ד ובאול"פ סס].

ובמהרי"מ ח"א סי' י"ב צגוי שאמר שהכרוגים הם האחים צני פ', וכששאלוהו עד"ז השיב שמאומדנא אמר כן, אחר שצ"ח דגם דיבורו האחרון הי' מסל"ת כו', וכתב דצ"ד שעדיין לא הותרה אין להקל, משום דצ"ד גם צלשונו הראשון יש מקום להסתפק דמאומדנא אמר כו', וגם שאח"כ פי' בזהדיא שמאומדנא הוא ונאמן לפרש דבריו כו', ומוצא בזהדיא כ"ה, הוסיף טעם ג' שאין להקל, משום דאפי' הי' סותר דבריו ממש, כל שאמר כן במסל"ת אין מתירין אותה הואיל ולא נעשה מעשה ע"פ דבריו הראשונים עד ששמענו ממנו היפך דבריו, [ועכ"פ שאינו בחזקת עדות אלא במסל"ת לא שייך משתקרה עדותו על דבורו הראשון, וכל שחזר או שהוסיף לא אוליין בזה דבריו הראשונים] * דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ואם אי אהב מאמינו על דבריו האחרונים לא תאמינוהו גם על דבריו הראשונים, ולא נעשה מעשה על פיו ולאוקי איתתא אחזקתה. ובכנה"ג לחו"מ סי' כ"ט הגה"ט אות ג' מציאו וכתב דנראה כחולק עם הצ"ח [הג"ח], והביאו בעזרת נשים ס"ק ק"י דצ"ג ע"ד וכתב נראה דשאני נדון דמהרי"ט דאינו חוזר אלא פירוש דבריו הראשונים, ודעתו דכשמפרש מחמירין ללכת אחרי דבריו האחרונים, כ"כ מהרי"ט צ"ח ל"ו [דבסמוך, אמנם ל"ט דמהרי"ט נראה דמשתמש בטעם דפירש רק לענין דלכתו הוי המשך עדותו הקודמת והוי מסל"ת, ולא דאין כאן חזרה מההגדה הקודמת, וגם מהרי"ט הא כתב בזהדיא דגם אפי' הי' חוזר ממש מהני חזרתו ואין מתירין לכתחילה כו', ובג"ל].

וב"ד מהרי"מ צהלון צ"ח ל"ו, שדן ג"כ צדון דמהרי"ט הג"ל, ותמה דל"ז ע"ד על הרב השואל שהסתפק אם בגמסל"ת חוזר ומגיד, וכתב דאינה שאלה, דמסל"ת לאו הגדה ועדות מקרי, שא"כ הי' פסול כו', ולכן לא שייך כיון שהגיד כו', תדע דהא [גם] עד המעיד שלא צ"ד חוזר צ"ד משום דכל שלא צ"ד אינו נותן לבכיון דבריו ולא מקרי חוזר ומגיד, וא"כ הי' מסל"ת לאו הגדה היא ואפשר שלא נתן לב עליה, אמנם אח"כ כששאלוהו כיוון דבריו, ואע"ג דגם צפ"ס הזאת לא התכוין להעיד ואינו מעיד צפ"ד, דאין עדות לגוי, מ"מ מה שאמר בתחילה לאו הגדה היא ויכול לחזור בו כמה פעמים משום דליכא למימר צ"ח כיון שהגיד כו', ואין להתיר צדדות הראשונה, ואין לומר כיון שצפ"ס הבי' שאלוהו אחר זמן הוי עדות חדשה ומכין להעיד [ואינו מסל"ת] כו', ליחא, דלכתו הוי מפרש דבריו הראשונים כו', דמ"ש בתחילה אפשר לפרש גם שאמר מדעתו [מאומדנא] כו', וכ"כ ל"ה עדות חדשה שלא נאמינוהו [מעטעס] דאין עדות לגוי, אלא מפרש הוא, דמהימן, ואפי' בעדות ישראל כתב הר"ן [הג"ל בזהדיא] צדדולה מזו דלא הוי חוזר ומגיד אלא מפרש, [אולי כוננו למ"ש שם שיכול לתקן דבריו דמה שאמר שזקוקה ליצם הוא משום דחשד דלא מהני עד מפי עד, והיינו מאמינים לו בזה ע"ש].

וכן בבית שלמה (מסקאלא) סי' ל"ח בגמסל"ת שאמר ליהודי שראה לפי כשהוא עובד, ואח"כ צא עוד פעם ואמר ג"כ במסל"ת שצט"מו ראה שנטעב ושנעלס תחת המים, ושאלו למה לא אמר כן מקודם, והשיב שהתיירא לומר כן, וכתב דעפ"ז יראה מאיסור דאורייתא, כדין נעצב צמסל"ת, ואף שמתחילה לא אמר

הוי כנתקבלה עדותו צ"ד, ועוד כיון שא"כ בחזקת עדות אף להקל כ"ש להחמיר, אלא אפי' חזר במסל"ת ג"כ א"כ לחזור, דאף הרמב"ן [ומוצא בסע"ז] שמסתפק בהכחשת גוים במסל"ת אם נאמן המכחיש, לא נסתפק אלא במכחיש גוי אי' להצירו, לא בזהדיא שחזר בו מעצמו, דהא חזין שחזרע חזקתו שמשקר אף במסל"ת, ואמר' דהשתא הוא דאיתרע, וגדולה מזו כי המרדכי צימזם פ"ב סי' ס' דמסל"ת א"כ להחמיר בשום פנים, וצפרע להרמב"ם ושכ"ד ריא"ז דהעד המתיר נאמן היקף כשהגיד שמת, כשים, כ"ז שלא הכחישוהו חוכ"ד, ורק לכתחילה לא תנשא [אם הוכחש] משום לזות שפתים, וכדצ"ח כ"ז בזהדיא אחרת, וא"כ במסל"ת דל"ש צו צ"ד איז תיכף כשהגיד הוי כנתקבל עדותו צ"ד ואינו יכול לחזור בו, והר"ן [הג"ל בזהדיא] הסובר שצ"ד יכול לחזור, מייירי בזהדיא חזן צ"ד לא מת וגם צעד כשר, וצפרע צ"ד שניכר שאומר עכשיו שקר מיראת השוער, לית דין לריק בושש דבזה דבריו הראשונים אוליין, וכן יכולים לסמוך על מה שהשיב שחזר בו מפני שכן יען לו השוער, אף דהי' ע"י שאלה כיון שמתחילה הי' מסל"ת כו'.

ובעצי ארזים ס"ק פ' אחר שהביא להריב"ל הג"ל כתב דלמה שכתבתי [ומוצא לעיל אות ג'] דגם להר"ן אם אמר מקודם להקל אינו חוזר מהגדתו הקודמת, ע"ש, א"כ נראה דכ"ש גמסל"ת דלרוב"פ עדיף משאר פסולים [דודאי אינו חוזר], ובענין זה נראה דכ"ש מודים דדבריו האחרונים לאו כלום נינהו, ואפי' סתר דבריו קודם שהשומע הלך להעיד צ"ד, וזה דמי לעדות החודש דבאמר ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב דמקבלין עדותן האחרונה אף שהדברים סותרים וגם מהבננו, משום דראית שחרית אין לנו ענין בו אין אנו נזקקים לעדות זו כלל, וכמ"ש הרמב"ם בזה קדוש החודש וצ"ח המשינות, וה"כ במסל"ת שלהחמיר אין צדדיו כלום כמ"ש הריב"ל כדצ"ח צסק"ג, [דשם ביאר ע"פ הריב"ל בזהדיא אחרת דאין עמפ"ע נאמן אלא להקל, ובנראה דר"ל דה"כ גמסל"ת דהוי חמיר עמפ"ע ע"י המעיד מפיו], א"כ אין אנו נזקקים לדבריו האחרונים כלל, וכמאן דליתנהו דמיין *], והשומע דבריו הראשונים יכול להעיד מפיו אף לאחר שחזר בו, כן ג"ל.

ובמהר"מ אלשיך סי' ק"ה בישראל שהעיד בשם גמסל"ת שפי' מת, ושזב צא הגוי ואמר לשקר העיד ושראובן למדו שיעיד שקר וגדר לו מטבע אי' כדי שיעיד, ועתה אינו רואה לתת כלום, וכתב צדוף דלענין אי' מהימן הגוי לחזור מסתבר להחמיר, ומה גם שאפי' לדברי ראובן [שאמר צ"ד שגדר לו מטבע שיעיד מה שידע ולא שישקר, מ"מ] נדר לו מקמי דלימא שראכו הרוב, (וא"כ הרי העיד לשם שבר דלא מהני). וכתב בעזרת נשים סק"ט צדף ג' ע"ג דיראה מזה דסובר דהגוי יכול לחזור צו אפי' במתכוין, לומר דשקר העיד או שלמדוהו לומר שקר. ובסקס"ו כתב דיראה דעטמו דמדמה למ"ש הרמב"ן דאין השני האומר משמו נאמן [יותר מהראשון, וכדלעיל צ"ח ח', ואע"ג דהתם מייירי בהכחיש לעד עצמו שאמר לא אמרתי לך, מ"מ מדמה דה"כ כיון שהגוי חזר ממילה לא מהני עדות הישראל שאמר מפיו]. ובס"ק ק"י צד"ג ע"ד כתב דאפשר דהר"מ אלשיך סבר דנהי דלא מהימנין להגוי בחזרתו, מ"מ היינו דוקא בלא נתן אמתלא לדבריו אמאי חזר בו, משא"כ הכא שאומר דשיקר מתחילה משום דשחדוהו [ועתה אינו רואה

(י) [מה שהוצרך להסבר זה ולהוכחה מעדות החודש, הא י"ל בפשיטות

דכיון שא"כ להחמיר ע"כ מה שאומר כעת חי הוא לא מהני, משום דע"י י"ל דהיינו כשהגמסל"ת אומר רק לתחמיר שייך לומר דא"ג, משא"כ בנ"ד שזוקר הגדתו הראשונה, ע"י מוכיח דגם בה"ג שייך לומר דאין נזקקים כו'.

באר הגולה

כא ו [עט]

אין בודקין עדי (סו) נשים בדרישה וחקירה

ביאור הגר"א

ואפילו

[עט] אין בודקין כו'

עבה"ג וגו' הפוסקים

ר"ע ור"ס אומרים בודקין וערש"א :

באר היטב

ו ברית' סוף יצנות'
וכת"ק וכו"פ התוס' בשם
ר"ת והרמב"ם נפ' הגו'.

(יז) נשים. ואם העד צפנינו שאלים איך ראה ואיך יודע כמ"ש לעיל. ולאסרה אשה על צעלה צריך דרישה וחקירה עיין צ"ש :

אוצר

ס"ק קטו אות לה—ס"ק קטו אות א הפוסקים

לפ"ת לא חלוקין בחר דבריו הראשונים כו', [וכבחות הקודם],
אלא דמשום שהותרה ע"פ דבריו הראשונים לא תלא מהחירה,
ולעולם לא חמירין לא תלא מהחירה אלא לענין שאם נשאת לא
תלא, אבל לא שחשאת לכתחילה, דכל שהותר צ"ד גורם איכא לזות,
ודבר זה צריך הכרע, וצ"ד שלא הותרה כלל אין להחיר כו',
[כג"ל בזה הקודם].

סעיף כא. קסז. אין בודקין וכו'. א. טעם הדיון, ואם גם
בעד אחד או פסולים לא בעינן דרישה וחקירה.

בגמ' סוף יצמות קכ"ז צ"י מפרש הטעם כיון דאיכא כתובה למשקל
כדיני ממונות דמי [ובדיני ממונות תקנו חז"ל דלא ליבעי דרישה
וחקירה]. והרמב"ם בפ"ג מה"ג הל' כ"ה כ"י ח"ל: ואין בודקין עדי
נשים בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל
משום החרת עגונה. ותמה עליו הרשב"א בחידושו סוף יצמות
שכ' טעם דלא הוזכר בגמ' כלל, ותיקן, דהרמב"ם מפרש דהא
דאמרו בגמ' כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא הוא
לומר דכיון דאית צ"י נמי לז ממון הקילו בו משום עגונה, דהא
הכא ליכא משום נשילת דלת דמילתא דלא שכיחא היא [שחיה
לריכא לעדי מיחה, וגם מיחה מילתא דאיתא ממילא היא. מדברי
הריב"ש ס"י רס"ן], אלא משום עגונה לבד הוא דשרינן לה, וסמכין
שלא לדרוש בעדים משום לז ממון שבו. ועי' בלחם משנה שהקשה
ותיקן כעין זה מדעת עולמו.

ובסא"ר דף ג' ודף פ"ה וכן במר"ל בפתיחה אות ד' ובסקע"ח
כתבו לתקן דברי הרמב"ם עפ"י"ש הרמב"ן בחידושו
סוף יצמות בשם יש מפרשים דהך פלוגתא דחנני חי בודקים עדי
נשים בדו"ח אינה אלא קודם שהוחזקו להיות משיאין עפ"י
עמפ"ע אבל לאחר שהוחזקו להשיא עפ"י עמפ"ע והקילו בעגונה,
לכו"ע לא צ"י דרישה וחקירה וכמו שהקילו משום עגונה בעמפ"ע
אעפ"י שהראשון לא העיד עפ"י דו"ח, ולפ"י לאחר שהוחזקו
להיות משיאין בעמפ"ע לא לריכנן לעטמא דאיכא כתובה למשקל,
ונקט הרמב"ם הטעם משום תק"ע דהוא יותר פשוט. ועי' עוד
ציוצו דברי הרמב"ם בזה שח"ז.

עוד כ' בסא"ר דף פ"ה שם, דהגם דלטעם דקאמר בגמ' משום
דאיכא כתובה למשקל היה נראה שאין הדברים אמורים אלא
בעדות שלמה דהיינו שני עדים כשרים, דלא הכתובה והיתר
הנשואין צאין שניהם כאחד, ואין הכתובה נגזית מחמת הנשואין
כי אם מחמת העדים עצמם, וזוהי שייך שפיר לתלות הנשואין
בכתובה ולומר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא,
אזכר היכא דבעדות היא מפי ע"א או מפי פסולים דלא הכתובה
נחנית בנשואין דלא שקלה כתובה אלא מפני שהיא נשאת דמספר
כתובה נלמד [שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תעני מה שכתוב
ליכי], וכל דאיכא נשואין ליכא כתובה, איכא איך נאמר דמשום
הכתובה יהיו הנשואין כדיני ממונות ולהחיר הנשואין משום
הכתובה, דהא הכתובה גופה לא שקלה אלא מפני שהיא נשאת
ואיך נעשה מהמסובב סיבה ומן העפל עיקר, אך מ"מ כיון דבעדות
שכיח שייך שפיר לתלות הנשואין בכתובה, כי אחר רצון להקל
ולהכשיר עדות ע"א והפסולים, להשוותם לעדים הכשרים באו,
ולא נתנו דבריהם לשעורין, דכל מה דתקון רצון כעין דאורייתא
תקון, וזה מדויק בגשון העור שכ' כל הבא להעיד על עדות אשה
אין

כן, מ"מ כל עד שהעיד חוץ לצ"ד יכול לחזור ולהגיד, כמ"ש הר"ן,
וכ"ש בגמסל"ת, ובפרט שנתן קנא אמתלה לדבריו.

ועיין באלוה"פ לסעיף ה' סקנ"ה אות ד' מהבית משה שכח
דבאופן דזה נגרע לא יהא נאמן הגוי לחזור ע"ש.

ובבבבב מיעקב ס"י ל"ח בשר הגדוד שאמר שפי' נהרג ואח"כ
חזר ואמר שנחשב צין האצודים, כ' דהר"ן הכ"ל כל שלא
העיד בצ"ד יכול לחזור כו' וכ"ש בגמסל"ת שאינו צחורה עדות דיכול
לחזור בו, אלא דתלוי במחלוקת אם גמסל"ת נאמן להחמיר, ולהרמ"א
בסעל"ז שפסק דנאמן יכול צ"ד לחזור, אלא דמ"מ אינו אלא אחד
נגזי חד, ואם ה' [החזרה] לאחר שהחירו צודאי מותרת להנשא
[עי' בזה הסמוך], וא"כ צ"ד שיש עוד עד כשר המעיד שנהרג,
הרי ציחד עם דברי הגוי הקודמים נחשבים נשים, ואין דבריו
האחרונים הנחשבים רק אחד, במקום שנים, אך יש חשש שמא
עדות העד הם ע"פ דברי הגוי הקודמים שנאבד, וכיון שחזר אין
כאן עדות, אך נ"ל להחיר במקום עגון גדול כזה מטעם ס"ם,
שמא עדותו מפי עצמו, ושמא אין גמסל"ת נאמן להחמיר, ולהסבירים
דס"ם לא מהני בעיגונא, מלך שם ספק ג', דאפי' להסבירים
דגמסל"ת נאמן להחמיר, שמא ה' כהתוס' ביצמות קי"ז דבעד
ועד שצאו זא"ז לא תלא, וכיון דלא תלא ל"ה רק אסד"ר, ואף
לתוס' הוי עכ"פ אסד"ר מ"מ באסד"ר מהני ס"ם לחוד אפי'
באיתחזיק.

ובערור השלחן סעיף ק"ו כתב דגמסל"ת שמת פ' אם יכול לומר
שקר בגדתי, הוי ספיקא דדינא, דהא לא דמי לכל עד
שאין מקבלין עדותו רק צ"ד וי"ל דכל שלא נחקרה כו', משא"כ
בגמסל"ת כו' כיון דהסל"ת פטם ה' הוי כנגמרה עדותו, או אפשר
דאין חילוק. [ומסתמא מייירי כשגם חזר בגמסל"ת]. ומליין לקו"ע
ס"י קצ"ו וקנ"ה. [ושם הוא מדברי תשו' הב"י צס"י קצ"ו מובא מה
שדן תחילה בדבריו דנאמן לחזור כדחניא דכשלא נחקרה כו', המובא
בזה צ', ובס"י קנ"ה מובא מ"ש אח"כ ד"ל דגמסל"ת לא חמירין
הכי, וכמובא כאן לעיל].

לו. ובשחזר הגמסל"ת לאחר שהחירוהו ע"פ דבריו
הראשונים. כתב מהר"ע שצחות הקודם, דודאי
לא תלא מהחירה משום דבריו האחרונים, כדאמרינן [ביצמות
דקי"ז צ'] גבי ע"א שאמר מת והחירוהו וע"א אומר לא מת, דלא
תלא מהחירה, אלא שקרוב הדבר לומר דכל שלא נשאת עדיין דלא
תנשא משום נזות שפחים, וכדצ"א אפי' צפ"צ דכתובות, דכל שאינו
לא החירוהו לא היו מתירים אותה, גם כשהחירוהו אף דמדינא
שריא, איכא נזות שפחים, ואין לומר דכשם שע"א שנחקלה עדותו
[צ"ד] ושוב סתר דבריו או הוסיף לא חיישינן אלא לדבריו
הראשונים ואפי' נזות ליכא, גם עכ"ס זה אע"פ שאח"כ פירש
דבריו לא נזון אלא ע"פ דבריו הראשונים מאחר שהחירוהו וליכא
לזות, לא דמי כלל, דעד כשר שיש לו דין עדות, או עבד ושפחה
שיש להן דין עדות באשה, כיון שנחקרה עדותן צ"ד שוב אין
יכולין להוסיף על דבריהם, ואף שעדיין לא הותרה מחירין אותה,
דמשהגיד אינו חוזר ומגיד, הלא ליכא אפי' לזות, דהא דשרינן
לה לאו משום שכבר החירוהו אלא משום שכבר נתקבלה עדותן,
אבל עכ"ס שאין בו תורת עדות אלא מחוך שיחתו לפ"ת אלו
מתירין אותה לא שייך משנחקרה עדותו, ובג' שסתר או הוסיף

ביאור הגר"א

[ה] ואפילו אם הוכחשו (סז) בבדיקות כשרים: (פט) [פא] ואסור לדרוש ולחקור

באר הגולה

הרבה (תשובת הרמב"ם)

אם

הר"ן בתשובה סי' נ"ז
ועיין בגמ' נ"ט נ"ה.

[ה] ואפילו כו', במשכ"ש
דלת"ק כד"מ דמי
ואמרינן בסנהדרין ל' ב' עדות כו': [פא] ואסור כו'. משום עיגונא כו' ועב"ש בשם הרמב"ם וערשב"א שהקשה
הא בגמ' אמר טעם אחר משום כד"מ דמי ולפי מ"ש גיחא:

באר היטב

פתחי תשובה

(סז) בבדיקות. חלל אם הוכחשו בחקירות בטילה דלא עדיף מד"מ. כ"ז
ללא כנ"ח:

(פט) ואסור לדרוש ולחקור הרבה. ע' ג"ת שכ' בשם ה"מ לפרש להרמב"ם שע"נ
דל"ז דו"ח מ"מ נריך לשלול אותו ב' וג' פעמים הדין ראיה שמת ונזנה
ידעת דאפשר שהוא טועה בדבר כו' והכי משמע ונעזול דר' טרפון סוף יבמות שאל
ודקדק עם העד ב' וג' פעמים וכוון את דבריו ולא השיא את אשתו והכי נקטינן עכ"ל ועיין במה"ל סק"פ שהשיג עליו לדבריה מהש"ס שם מוכח דל"ז לדקדק ב'
וג' פעמים ולהרמב"ם חסורא מני חיובא. נזה ומ"ש ה"מ חלל לומר כיצד היה כ"ע חודו ר"ל צמח שאמר ר' טרפון להעד כיצד אשת יודע (וכלעיל סעיף ה') ולא
לענין ב' וג' פעמים ע"ש:

אוצר

הפוסקים

ס"ק קסז אות א-ס"ק קסט

אינו מספיק לתקן עזרו מעיקרא לבעל דין דו"ח צעדי נשים אם
לא מעטמא דגמי, חלל דעטם הגמי אינו מספיק בדליכא כתובה
למשקל, חלל מכיון דבמקום דליכא כתובה למשקל איכא טעם
הגמי שוב מועיט הטעם של הרמב"ם לומר דלא פלוג רבנן בחקנתן
אפי' צנוקים דליכא כתובה למשקל.

ג. ואי יש להצריך דו"ח בעדות הבאה לאוסרה אחר שכבר
הותרה בב"ד. בתשו' פני יהושע ח"צ סי' ס"ז צאשה
שהותרה צ"ד, וחס"כ צא כתב מד' אנשים ששמעו מע"ה שפי'
צענה חי, וכתבו עוד שאמר העד דברים כאלה שראוי לו להאמין,
כי בחו"ד דהוי דפסקין דלא צעין דו"ח, היינו להחזיר, כמ"ס
הרמב"ם סוף הל' גרושין שלא אמרו חכמים את הדבר הזה להחמיר
אלא להקל משום עגונה, וא"כ עד המכחיב דצא לעשותה א"ל
לחייב עליה מיתה, שהרי כבר הותרע חזקת א"ל שלה כיון שהתירוה
והיא דיוקא וימנעצא, כמ"ס התוס' בכתובות [כ"ב ב'] ד"ה הצא
עליה צאשם חלוי קאי, והוי כעושין אותה כאל"ה מחדש, (פשיעא)
דצעי דרישה וחקירה.

קסט. ואפי' אם הוכחשו בבדיקות כשרים. א. כלומר, הא
פשיעא שאין לריך לחקור, חלל אפי' אם חקין
והוכחשו בבדיקות עדותם כשרה. (ח"מ סק"ט). ועי' באלוה"פ
לעיל סעי' ע' סקט"ז אות י"ג מהצ"ח שנתקשה בלשון "אפילו"
שצו"ע, ומהעצוב"ג שם שפירש ג"כ דברי השו"ע כהח"מ. חמס
אם לריך דו"ח כשהוכחשו בבדיקות, יצויר להלן ס"ק ק"ע אות ז'.

ב. בח"ט סק"פ נסתפק אם היתה הכחשה בחקירות ובדיקות
וא"ל לתקן דברי העדים רק [צמח שמכחישים זל"ז]
בחקירות, ובמשמעות רחוק, מי נימא כיון דמ"מ יש הכחשה
בבדיקות חללאי מילתא דגם הכחשה דחקירות הכחשה היא, ואין
לנו אחראין לתקן במשמעות רחוק, או נימא דהכחשה בבדיקות
לחו כלום היא דענידי אינשי דטעו בבדיקות.

ג. עוד כתב צחן עוז שם דהא דאם הוכחשו בבדיקות עדותן
כשרה היינו אם אין הבדיקות נוגעים לגוף העדות, שאף
אם משקר בבדיקות מ"מ יכול להיות שאומר אמת שידע שפי' מת,
חלל אם אי' אומר שהיה גופו שלם ואי' אומר שנחבל וכיו"צ עדותן
צעלה, דאם הוי נחבל א"ל להכיר שמת [זה הוא צעלה] צולאי.
ועי' לעיל סקט"ז אות ג'.

קסט. ואסור לדרוש ולחקור הרבה. צמרה"ל סק"פ הביא
ראי' לדין זה מגמ' סוף יבמות דדיוק שם מעובדל
דר' טרפון שדקדק עם העד ב' וג' פעמים עד שכיוון את דבריו,
דס"ל עדות אשה צעי דו"ח, ומאי ראי', דילמא ר' טרפון עשה
כן לחומרא צעלמא להוויא דדבר לאמיתו, שהרי ר"ע לא דקו
בחקירות צאזיה יוס', כי אם לכיוון את דבריו בלבד, חלל ודאי דס"ל
להש"ס

אין לריך דו"ח, דלכאורה למח שניה מלשון הצריחה דקמני חין
בדקדק עד נשים צדו"ח, גם מנת כל גלחויי מאי, חלל שכיוון
בדקדוק לשון לאודועי לן דהגם דמטעם האמור צמ"י משום
דליכא כתובה למשקל הוי נראה שאין הדברים אמורים חלל צעני
עדים, עכ"ל הדין שוב בכל הצא נהעיד, דכיון שהוכשר לעדות זו
הוי הוא דין עדות שלמה. והביא דבריו בקינור צמרה"ל סקט"ח
וכי' דנכון הוא, ושזו היא גם כוונת הנמוקי' סוף יבמות בקושימו
ותירונו על כך סוגיא, יעו"ש.

ב. ואם גם בארוסה שאין לה כתובה כלל לא בעינן דו"ח.
צחן עוז סקט"ט כי דמהמדכי סוף יבמות והגמ"י
רפ"ג גירושין משמע דליכא דליכא כתובה למשקל לריך דו"ח (*),
חלל בחידושי הרמב"ם סוף יבמות [וכביאורו גם בחידושי הרשב"א
ובנמוקי' שם], ובצ"י סי' י"א בשם תשו' הרא"ש כלל מ"ו סי' ד'
מבואר [להדיא] דלא פלוג רבנן בין ארוסה לגשואה, וכן משמע
נמי מסתימת לשון הרמב"ם והעור והמחבר דלעולם אין לריך דו"ח,
ולפי"ז כי ליישב טעם הרמב"ם עם דברי הגמ', דעטמו של הרמב"ם

(*) כחננו דבשניהם הובאה תשובת הראב"י שכי' דאפי' למיד דלא
צריך דו"ח הוא משום דאיכא כתובה, הא לא"ה כו"ע מודו דלענין [עדות]
אשה היה צריך [דו"ח]. אך לבאורה אין הכרח מדברי ראב"י אלו לומר
דבארוסה דלית לה כתובה צריך דו"ח, דאיהו קאי אמ"ש לעיל מיניה שהביא
ראיות דלא הקילו בעגונה אלא בעדים אבל בגוף העדות החמירה, ועי' כי'
דמה שהקילו לענין דו"ח אע"ג דהיא גופה של עדות הוא משום דאיכא כתובה
הא לא"ה לא היו מקילים בזה משום עגונה, אבל אפשר לומר דאחר שהקילו
אה"ג דאפי' בארוסה לא צריך משום לא פלוג, וכדעת הרמב"ם.

עוד כי' בח"ט שם שכ"כ הרח"ש בפשיטות דבארוסה דלית לה כתובה צריך
דו"ח, וכונתו למ"ש הרח"ש בק"ע דל"ד טור ב', דאחר שיישב טעם הרמב"ם עם
טעם הגמ' והטעם שנאמר בגמ' לא היה מספיק אלא שהקילו משום התרת
עגונה אחר שמצאו צד דמי לדיני ממונות, כי' וא"כ בארוסה דלית לה כתובה
לא מפליגין משום עגונה. וכנראה שחשב החן טוב דפתרון הר"ת, ואכ"י
הוא "ואם כן", ור"ל דכיון שצריך גם לטעם דכתובה א"כ בארוסה דלית לה
תובה אין להתיר משום עגונה לבד, אך לפי"ז קשה לשון "לא מפליגין משום
עגונה" שברח"ש, וגם איך יאמר הרח"ש בפשיטות נגד הרמב"ם והרשב"א
גמ"ק"י, ובפרט שבדבריו שם להלן הזכיר דברי הנמוקי' באותה סוגיא,
אמנם המעיין היטב ברח"ש יראה שאינו כתוב "ואכ"י אלא "ואפי' אלא
שנמחק קצת הפנים של ה"פא" וגראית כ"כף", והוא קיצור מתיבת "ואפילו"
[וכן מורה המירכא הבאה לסימון הר"ת שהיא כתובה בסוף התיבה כדרך
שכותבים לקיצור המלה, ולא באמצעה כדרך הנכתב לסימון ר"ת של שתי
מלים] וכונתו דאפי' בארוסה דלית לה כתובה אין אנו מחלקים בינה לגשואה,
משום עגונה. והוא כמ"ש הרמב"ם להדיא שלא חילקו חכמים בין גשואה
לארוסה,

ביאור הגר"א

[פב] אם לא במקום שיש לחוש לערמה (ז) אז לריק דרישה וחקירה (מכריזו סי' ק"ן) :

[פב] אם לא כו'. כמ"ש
ברפ"ד דסנהדרין :

כשמתכלין

פתחי תשובה

לאמיתו וכ"פ הרמ"א נה"מ ר"ס ט"ו אכל נת' מהר"צ אשכנזי סי' ה' השו"ע על
הריב"ש דין זה וכו' דין מרומה דינו ממש כד"ל ושכן דעת הראשונים והרמב"ם
ור"י ורס"ן ז"ל ועש"ך ה"מ סימן ל"ג ס"ק ט"ז :

(ז) או צריך דרישה וחקירה. כ' הריב"ש סימן רס"ו דמ"מ אין דינו כדיני נפשות
ממש שאם יאמר נא' מן החקירות איני יודע עדותו בטלה אלא להסתלק
בלבד הוא שצריך הדין לדרוש ולחקור דין מרומה בכל היכולת כדי להוציא הדין

הפוסקים

ס"ק קסט—ס"ק קצ אות ג

אוצר

אולם ביריעות שלמה סי' כ"ט [המוצא צלות שאח"ז] כ' דהעיקר
כהריב"ש והרמ"א דאף כדיני ממונות לא צעין דו"מ ממש
בדין מרומה.

ובתוס' חיים דף י"ג ע"א אחר שהביא מדברי הפוסקים לענין
דיני ממונות, שיש מהם שפסקו כהריב"ש ויש מהם כהר"צ
אשכנזי, כ' דהעיקר צוה הוא מה שכתב שם המאזנים למשפט,
דכל דין מרומה מסור לדיון לידע לפי אומדן הדעת שהוא מרומה,
לפיכך גם בדו"מ מסור לדיון, שאם רואה דדי בחקירה קלה לחשש
שלו לא ירצה בחקירות יותר שלא יפסיד לבע"ד צביטול העדות,
ואם רואה שיש עוד חשש לרמאות ירצה לחקור, וכן אם חמר על
אחת איני יודע, ורואה הדין שצוה הולך הרמאות לפי אומדן
דעתו אז לא יסמוך על העדים כמו שנחבאר [בחור"מ] צסי' ט"ו,
אכל אם אותה החקירה אינה ענין לגוף החשש למע יבעל העדות
כו', ומסוק בחוס' חיים דכ"ה בעדות אשה לא הוי דו"מ בדין
מרומה בדין דו"מ כדיני נפשות, אלא לריבין לדרוש ולחקור יפה
כדי להעמיד הדבר על מקומו ולהוציא הדין לאמיתו.

ג. כשלא נחקרו העדים והלכו להם, אי עדותם בפלח גם
בדיעבד. הנה לענין דיני ממונות הביא בסא"ר דף
קט"ז וק"י שגם צוה נחלקו הריב"ש והר"צ אשכנזי [הג"ל צלות
הקודם], וממהר"י זי רב והריב"ל ח"ד סי' א' הביא שהבינו דלא
אמר הריב"ש אלא דאינו לריק בדין מרומה דו"מ ממש כבדיני
נפשות [בדלעיל אות ז'], אכל אה"כ שיש לא נדרש ונחקר כלל
העדות בטלה, והשיג עליהם שלא ראו דברי הריב"ש להלן בצאתה
תשובה, שבי' להדיא דאפי' שלא עשו דו"מ אין עדותן בטלה.

ומה הדין בעדות אשה, הנה באצני נדק [פאנעט] סי' מ"ט אחר שבי'
צריס הסימן מסבאר דנפשי' דין זה אי עדותם בטלה גם
בדיעבד תלוי במחלוקת הריב"ש והר"צ אשכנזי הג"ל [צלות
הקודם], כ' צלות ו' להלכות הנה אפסר לומר דגם הפוסקים
החולקים על הריב"ש וס"ל דדיני ממונות לריב"ש דו"מ ממש,
מודו לענין עגונה דיש להקל, ועממא רבא איכא לחלק ציוניהם,
דדיני ממונות ה' דלא צעין דו"מ הוא רק משום נעילת דלת,
אכל בעגונה כ' הרמב"ם ספי"ג מגירושין והרשב"ד שם דהיינו
משום מדע"ג או דיוקא [ע"י לעיל אות ז'], דמחמת הני טעמי
גופייהו הקילו הרבה חז"ל בעדות עגונה יותר מצממון, ממילא
נוכל לומר כמו כן לענין דין מרומה כו', אלא מפני שאנו מדמין
לא נעשה מעשה להקל, וי"ל איפכא דאפי' הריב"ש דס"ל דאין
לריק דו"מ ממש כדיני ממונות יודה באיסור א"א שיש להחמיר
שלא חנשא לכתחילה, דאף דהקילו חז"ל משום עגונה היינו במקום
לויכא חשש רמאות דוקא, וצפרע דככה"ג דאיכא חשש רמאות
ליכא דיוקא.

וביריעות שלמה סי' כ"ט [צחש' להאצני נדק] החליט כדבריו
הראשונים של האצני נדק הג"ל, וכי דמה שרצה לחדש
דאף החולקים על הריב"ש והרמ"א [בחור"מ סי' ט"ו] כדיני
ממונות יודו בעדות אשה כיון דהוי על"ג, הסבירא היא נכונה,
ויפה דיבר, ורואה מדברי הצ"ש ס"ק קכ"ד שבי' דאף למ"ד דצעי
דו"מ בעדות אשה אפי"ה עמפ"ע כשר אש"ג דהעד הראשון אמר
צלא

להש"ס דלמ"ד דעדות אשה לא צעי דו"מ איסורא נמי איכא לצדוק
בהם, משום חק"ע.

ובאוצרות יוסף צחש' עגונה דף ג' ע"ב כ' בתורה"ד דיש להבין
מדוע יבא איסור בדבר, נימא ממ"פ, אם יעמדו
העדים בחקירה הרי אין מפסידים לאשה דבר, ואם לא יעמדו הרי
איגלתי מיתא למפרע דסהי שקרי נינהו והאשה צאמת איסורא
ואין מפסידים אותה דבר, ואדרבה מלינן אותה מאיסור א"א,
ול"ל דאפשר שיטעו לפעמים ולא יעמדו בחקירה אף שגוף העדות
אמת, וע"כ הוי החקירה הדיא איסור.

קע. או צריך דרישה וחקירה. א. כ' בסא"ר דק"י עור ד'
להלכות הנה מקום לומר דין זה אינו אלא נשיעת
הסוברים דפלוגתא דתנאי אי בודקים עדי נשים בדו"מ הוי אפי'
לאחר שהוזקו להיות משיאין עפ"י עמפ"ע, ועיקר טעמא דאין בודקין
הוא משום דכיון דאיכא כתובה למישקל כדיני ממונות דמיא [ע"י
לעיל ס"ק קס"ז אות א'] וכיון דדיני ממונות עלמם צעי דו"מ
בדין מרומה, ה"ה בעדות מיתא בודקין ככה"ג, אכל להסוברים
דפלוגתא דתנאי לא הוי אלא קודם שהוזקו והלכה כמ"ד בודקין
כדיני נפשות דמיא, אלא דלאחר שהוזקו לכ"ע אין בודקין
משום דהקילו בעגונה [כמוצא לעיל צסי' הג"ל], א"כ יש מקום
לומר דאפי' עדות מרומה לא תצעי דו"מ, שהרי מעיקר הדין אפי'
צלא מרומה צעי דו"מ דלדיני נפשות דמיא, ואפי"ה הקילו בה
משום דסמכו על דיוקא דאתא מתוך חומר שהחמירו עליה
בסופה, א"כ מהאי טעמא גופא נימא דאפי' בדין מרומה לא צעי
דרישה וחקירה כו', אף ממכריזו סי' ק"ג ומכנה"ג חו"מ סי' ל'
מבאר דלהלכה פסיקתא היא אליבא דכו"ע.

ב. אי בעינן דרישה וחקירה ממש כבדיני נפשות. עפ"י
סק"ל צס"ה הריב"ש סי' רס"ו דאין דינו כדיני נפשות
ממש כו', ושכן דעת הרמ"א בחור"מ סי' ט"ו. וצריב"ש עלמו כתוב
ביתר ביאור, וז"ל שם: דאפי' בדין מרומה לא צעי דו"מ כדיני
נפשות ממש, אלא שצריך הדין לחקור בו כל מה דאפשר, לא שאם
אמר צאמת מן החקירות איני יודע שחטא עדותן בטלה כדיני
נפשות, וכן שיהא לריק שיכונו צאמת שנה צאמה חודש וכל שאר
החקירות, אלא שיש לדיון לחקור בו ולדרוש בדין מרומה כל מה
דאפשר, כהדיא דרי' ערפון דצבלי יצמות לא כך אמרת לי יונתן
כן יוחנן כו', לא כך אמרת לי דמכפר סיכרא אריה כו'. ונאש'י
הר"צ אשכנזי סי' ה' הביא צפ"ת שהשיג על הריב"ש בדין זה
וכי' דין מרומה דינו ממש כד"ל. [דברי הפ"ת כאן נקוטים ממר"ב
ססק"פ, שהביא כן מחלוקת הריב"ש והר"צ אשכנזי. ובאמת הריב"ש
והר"צ אשכנזי לא מיירי לענין עגונה רק לענין עדי ממון ועדי
קידושין, וכנראה דס"ל להמרה"ל דעדי מיתא חד דינא איה לכו
עם עדי ממון ועדי קידושין, דהא גם צהני א"ל דו"מ אם לא בדין
מרומה, וע"י צלות שאח"ז לענין אם יש להחיר דביעבד צני דו"מ,
דיש סוברים לחלק בין עדי ממון וקידושין לבין עדי מיתא]. גם
צס"ה אריה סי' פ"ב הביא [לגידונו צעין עגונה] מהכנה"ג והתומים
חו"מ ריש סי' ל' דכל היכא דהוי דין צורומה ולריכים דו"מ,
צעין דו"מ כדינא, כל השצע חקירות.

אוצר

סי' קצ אות ג-ט

הפוסקים

אולם ביריעות שלמה סי' כ"ט צידון שחששו כמה מהחכמים שהעדות נראה כמרומה מחמת שהעדים העידו שכשראו לפי נטבע צנהר דברו עם שני אנשים מהישוב הסמוך מעבר לנהר שיעזרו להם לקצרו, ושם באותו ישוב חין מי שידע מזה, ב' דזה צורר דלא מקרי רמאות דהכחשת עדות או עד זאת חנים מכחישים בגוף העדות, כמו צעודא דידן שאינו נוגע בגוף העדות, והיו ממש כמו צעודא דהרמ"א כלל י"א סי' ד' והוצא צח"מ סק"ע דחרי עדות שמכחישים זא"ז אחד אומר שכן המת היה אלל הקצורה והשני הכחיש, והכשיר הרמ"א להתנסא, ולא הזכיר כלל דלריך דו"ח מטעם דין מרומה, ויותר מזה דבסעי' ט' מצואר צש"ע דאחד אומר מת ואחד אומר נהרג הרי זו תנשא, וגם מזכיר המחבר ולא הרמ"א שם דלריך דו"ח מטעם דין מרומה, וע"כ מוכח דהכחשת עד [שלא בגוף העדות] לא מקרי דין מרומה. וכ"כ גם בצדני לך [פאנעט] סי' מ"ז באותו נידון של היריעות שלמה, והוסף עוד דציידון זה נובל לתרן דכריס, דאף שאנשי אותו מקום חנים יודעים מאומה, אולי אותם ב' אנשים היו ממקום אחר וצעת ההיא נזדמנו לשם או שכבר מתו, וכדומה. ועי' עוד צידון הנ"ל באות י"ב.

ח. ובשיש סתירה בדברי העד עצמו, כי בקו"ע להרמ"א דף ל"ב ע"א דיש לו לדיון לדרוש ולתור, ואם יתן אמתלא לדבריו סגי, ושכ"כ הר"ן בתשובה סי' מ"ז. [המובא לעיל ריש סי' קס"ו].

ט. נידון המהרי"ו שחשש משום שדברי העד היו נראים כמוכחשים מפי עצמו ומפי אחרים, והחולקים עליו. צחש"י מהרי"ו ווייל סי' ק"ג [שכח מקור דברי הרמ"א] כי צידונו דעדות היבדוי שאמר שהולך אותו לקצרו, גמגום יש בעדותו, שאמר שהכיר אותו צמה שהיה מהפרלוף צזה בגוף, משמע שפרלופו וגופו לא היו שלמים, וא"כ איך יוכל להעיד עליו, ואפי' ר"ת [דלקמן סעי' כ"ח] מודה דכ"ג לא יוכל להעיד לאחר ג"י, ועדות היבדוי האחר ששמע מאותו יבדוי שהלך עם הגוי להציל הכרוג שאמר שכח מכירו צשינו שיש לו נקב צשן אחד, גמגום יש בו, דמסתמא אותו יבדוי [שהלך עם הגוי] הוא העד הראשון ואמאי לא אמר אותו סימן בעדותו, ועוד לצי מהסס שלפני שחיס היה פה אחיו של הכרוג וצקשני למלא היתר לאשת אחיו ושאלתי אותו אם הכירו הכרוג וצאחז ענין הכירו אותו, ואמר שצגופו א"א [היה] להכירו כי לא מלאו אלא ענמות, אבל הכירו כובע ורומה שלו, ועדותו של העד אינו מכון לדברי אחיו, ואין צדי לומר לא אוסור ולא היתר עד שידרשו הדבר צדרישות וחקירות מן העדים, אע"ג דעדות אשה א"ל דו"ח ה"מ היכא דלית צה גמגום, אבל צעודא דידן כיון דאיכא דברים צגו אמינא דלריך דו"ח, מידי דהוי אדיני ממונות דלא לריך דו"ח וצדין מרומה לריך.

אולם צחש"י מהרי"ו מצרונא סי' נ"ג שהשיב ג"כ באותו נידון של מהרי"ו ווייל, כי דיש להחיר עפ"י העדות האחרונה שהכירוהו ע"י הנקב צשן, וכן מוכח מכתב מהרי"ו [הנ"ל] דעדות של נקב צשן עדות גמור הוא, אלא שגמגום צדבר לפי שלא אמר זה העד בעלמו, ונ"ל דאין זה גמגום, דאיכא למימר שסמך אהא דאמר שהכירו יפה צמה ששאר שם מן הפרלוף, או איכא למימר דשכת, דמוקמינן להעד האחרון אחזקתיה דלא משקר דודאי שמת ממנו, ומוקמינן להעד הראשון אחזקתיה דלא עבד נפשיה אהדרנא בו, [ומהפקפוק השני של מהרי"ו לפי שאחיו של הכהרז אמר שצגופו א"א היה להכירו ורק הכירו הכובע והרומה שלו, לא הזכיר כלל], ומוצא שם דגם צעתה"ד החיר באותו נידון. ועי' לעיל סי' ק"ח אות ב' צידון הרש"ך.

צלא דו"ח דאין למידין אפשר משאי אפשר, וה"ל לידן צדין מרומה דדין כן כו', וצלא"ה העיקר כהריצ"ש והרמ"א [צח"מ סי' ע"ו] דאף צדיני ממונות לא צעינן דו"ח ממש צדין מרומה. אולם בסא"ר דף ק"ח אחרי שהלריך צזה מסיק דגם הריצ"ש וסייעתו מודים בעדות מיתח שאם נראה צו רמאות ולא נחקר שהוא צעל, דשאני עדות מיתח דעם היות שהקילו צה, אבל צגופה של עדות החמירו צה יותר משאר עדויות כדאיתא צפ' יש צבור [דף מ"ז ע"ב], וכל כי האי שאנו חוששים שהעדות עלמה היא שקר ודאי ספק צגופה של עדות היא, ואע"ג דצההיא דקאמר צפ' יש צבור כי הקילו צצנן צגופה צתחילה לא הקילו, פרש"י וכן המרדכי צשלהי יצמות דתחילה העדות היינו ראיות המת שלא יהיו עושים צראייתם, וסוף העדות היינו צעדים גופייהו שאנו מכשירים אפי' עבד ושפחה, וא"כ נאמר דכשאנו חוששים שהוא משקר הוי ספק צעדים ולא בעדות, הא ליתא, דלא שייך לומר קולא צמעודים אלא אחר היות העדות עדות צעם, אבל כל שישחקפך שהוא משקר חין לך ספק צגופה של עדות גדול מזה כו', [עי' לעיל סי' קכ"ב אות א'], סוף דבר נראה צבור דאף הריצ"ש המקיל צעלמא צדין מרומה שלא נחקר העדות שאינה צעלה, מודה בעדות אשה שהיא צעלה אס לא נחקרה. ועי' לעיל סעי' י"ד סי' ק"ח אות ג'. ועי' לקמן אות י' מהדרך יצחר סי' נ"ב מה שחילק צין לכתחילה לדיעבד לענין כשנמלא רמאות צדברי האשה או קרוביה שהציאו את העדים.

פרטים ואופנים שונים שדנו בהם הפוסקים אם כה"ג הוי צדין מרומה.

ד. כשיש הכחשה בין העדים בדבר הנוגע לגוף העדות. צסם אריה סי' פ"ב צידון שהי ייתי עדים שהכחישו זא"ז, שכת אחת אמרה שהסימן היה צרגל הימנית וכת אחרת אמרה צרגל השמאלית, הציא מהתומים צח"מ ריש סי' ל' שבי [לענין דיני ממונות] דהעלו כל המהצרים צתשוצותיהם כשיש הכחשה צין העדים זה צכה זה להיפך הרי כאן דין מרומה, דאחד מהם משקר, גם ציין להצ"ש לקמן סי' מ"ב סק"ד. [שכ' שם צעדי קידושין דאיכא שהם מוכחשים מפי האשה הוי דין מרומה].

ה. ובשאפשר לתרץ דברי העדים. כי צדרך יצחר סי' נ"ב דמ"א עור ג' דע"כ לא אמרינן [דהכחשה הוי צדין מרומה] אלא כשיש ודאי הכחשה לדברי העדים [וכמ"ש הצ"ש סי' מ"ב סק"ד הנ"ל אות ד' לענין קידושין] שהאשה מכחשת גוף. העדות, אבל אס נראה קלח הכחשה צין העדים ונוכל לתרן דצורס שלא חכא הכחשה, ודאי דמתרלינן דיצוריייהו ולא חשיב צכה"ג דין מרומה, וכדמוכח צח"מ סי' כ"ט דפסק המהציר דאי איכא הכחשה צין העדים דמתרלינן דיצוריייהו אף צמשמעות רחוק, ולא קאמר דיהא לריך דו"ח, אלא ודאי דמוקמינן העדים צחזקתם ולי"ח לשיקרא מספק. אלא שבי דאס היה נראה רמאות אף צדברי צע"ד [דהיינו האשה או הקרובים המציאים את העדים, עי' לקמן אות י'], אז חין אנו מתרלים הגדת העדים.

ו. וכשכת אחת מהמכחישים חזרה בה והודתה לדברי האחרים. הנה צידון השם אריה [הנ"ל צאות ד'] שכת אחת חזרה צה ואמרה שעתה, כי דאין לריכים עוד דו"ח, דהרי עכשיו ליכא הכחשה צין העדים ולא הוי דין מרומה. [וצכה"ג יכולים לחזור כמצואר לעיל סי' קס"ו אות ל"ג].

ז. וכשהוכחשו העדים בבדיקות. כי צחש"י סק"פ דלריך דו"ח, דזה נמי נכלל צמ"ש הרמ"א אס לא צמקום שיש לחוש לערמה.

אוצה

סיק קע אות י—יד

הפוסקים

דלריך לחקור ולדרוש העדים בגוף עדותם, אלא שהתיר כיון דעפ"י העדלת ר' מיכל באריכות דבריו יש לתרץ הכל, ועוד לדדים שם.

יג. כשעבר זמן רב מעת העלמו של הבעל, ובא עד ואמר שזה עתה מקרוב מת. בתה"ד פו"כ סוכ"י רכ"ד באשה שיצבה עגונה י"ב שנה, ואח"כ בא ע"א ואמר שבהיותו במקום רחוק שמע מאחד שלפני שלש שנים נתאכסן אליו פ' בעל העגונה ומת שם, והשיב דיש להחיר האשה בתנאי אם ידוע שהועד העדות בלי רמיה, כי אינו מכיר את העד אם הוא מן הריקים והפוזחים ולא חיישי צמיו לאסכודי שיקרא, וכ"ש בכה"ג דסבורים הם שזדאלי לא יצאו לידי הכחשה מחמת ריחוק הדרך, כי יש לתמוה קצת על אשר יצבה עגונה י"ב שנה וזה שמת אינו כי אם שלש שנים, נמלא שצ"ע שנים לא ידעה מה היה לו, לכך אם נראה למר שיש שום עיקול ונכל ועוקצא בעדות זו כגון אם שחדוהו להעיד וכה"ג אינו נמנה להחיר כלל, אצל אם העדות [היא] בחוס וביושר שאין ניכר שום עולה, מספקת היא להחיר את האשה.

ועי' בלוח שח"ז מהצני נדק וכדרך יבחר דלא חשב התה"ד נידונו לדין מרומה ממע, רק מחמת חומר ח"א חשב גם בכה"ג לחקור במאי דאפשר. ועי' עוד בדבריהם לעיל אות י"ב. ובעז"נ ס"ק ק"ו הביא דברי התה"ד ה"ל, וליון להרא"מ סי' ע"ו [ולפניו הוא צ"ס ע"ח], שנידונו היה באשה שיצבה י"ז שנה צעיון ולא ידעה מצעלה, וזא עד והעיד שזה ד' שנים שמת, ולא חשב הרא"מ שמה העדות היא בדיוק כמו שחשב התה"ד, וכ' דנראה דס"ל להרא"מ דבישראל המעיד אין לחוש לזה, דאין אדם חועל ולא לו, [ופליג על התה"ד], או שידע הרא"מ דהעד הישראל היה מוחזק לישר ונאמן לכך לא חשב לזה. וב' בתשו' הצ"ח סי' ע"ג דמדאילטרין התה"ד [רק] למידע שהועד העדות מפי העד השני בלא רמיה, ולא כתב דצטין נמי למידע דהעד הראשון העיד בחוס ויושר בלי רמיה, מהך חששא גופיה שיש תימה קצת איך אפשר שצ"ע שנים לא ידעה מה היה לו, אלמא דאפי' היכא דאיכא תימה קצת ל"ה לעד הראשון שמה פסול היה מאחר שאינו לפניו, אלא מן הסתם מחזיקים אותו בעד כשר. [ל"ע קצת שהרי בתה"ד מצוהר שהעד השני אמר שגם שאר בני הקהל ידעו מזה, וא"כ לא שייך לחוש לעד הראשון שמשקר]. ועי' לעיל סקניו אות א'.

יד. עד שהשהה עדותו זמן רב. בתשו' הר"ר משה קאנלנצוגן שצ"ע יעקב ח"צ סי' י"ח כ' בנידונו דמה שלא העיד העד תיכף לראייתו רק אחר חמש שנים, אף שהיה מכיר את העגונה ומי"מ לא העיד לה והניחה להתעגן כמה שנים, וא"כ יש לבעל דין לומר שאומר מחמת איזה דבר ולא להאמינו, זה אינו כלום, דזה לא מקרי תחילת עדות רק סופה ובסופה הקילו רצון, ולתת את דבריו נאמר שהיה סובר זה העד דכיון דצטיר אשר מת בעלה אמר מי הוא המת, מסתמא נתוודע גם לאנשים אחרים והעידו על מיתת בעלה לפני האשה, ונשאלת כבר לאיש אחר, [כי העד לא היה במקום האשה העגונה], ולא היה צדעתו לילך למקום האשה ולהגיד לה, ועוד דגא נאמר צ"ס"ם ולא צ"ס"ם פוסק שצריך העד להגיד תיכף בלי שום [שהיית] זמן איזה שנים וכי'. ועיי"ש מש"כ עוד לתת דברי העד כמה שהשכה עדותו, ויובא לקמן בסוף אות זה.

אולם בחכם צבי סי' קל"ד באשה שיצבה עגונה י"ז שנה ואח"כ בא עד וסיפר שבעלה נהרג אז מלפני י"ג שנה, גם סיפר ענין ואופן הריגתו, כ' דיש כאל תיבה איך נשתכה הענין ולא מלאה האשה עדות על הריגת בעלה זה שלש עשרה שנה, כיון שהמקום קרוב וידוע נהו והדבר מפורסם לפי דברי העד ה"ל, וחסא אשה

י. כשישנה רמאות בדברי האשה או קרוביה שהביאו את העדים. בדרך יבחר סי' י"ב אחר שצוהר [בדף מ"א טור ג'] ה' דצדני ממונות צעין דו"ח הוא אף כשישנה רמאות רק בדברי התובע, משום דאף דלא חשדין להעדים שהתובע הטעה אותם או שכרם, מ"מ גבי רמאי לא צעלו חכמים דין דו"ח, וממילא נשאר דין התורה דכל עדות אפי' כשרים כמשה ואהרן צ"ע דו"ח, כ' בדף מ"ב טור ג' דה"ה בעדות אשה צ"ע דו"ח היכא שניכר רמאות בצע"ד דהיינו [באשה או] בקרובי האשה [שהביאו את העדים], אלא שחילק שם בין היכא שאין לנו רואים רמאות רק בדברי הצע"ד ולא בין לריקים דו"ח רק לכתחילה, דצדע"ד אמרין נהי דצ"ד רמאי מ"מ לא מחזיקין העדים לעדי שקר, ובין היכא שאנו רואים גם קצת רמאות בדברי העדים אף שיכולים לתרסם, דלא אף דצדע"ד לא מהני בלי דו"ח.

יא. כשהיתה קטטה בינו לבינה. כ' באצני נדק [פאנעט] סי' מ"ט דקטטה צ"ע לבינה חשיב כדון מרומה, ואפי' בשני עדים [הנאמנים גם בקטטה כולקמן סעי' מ"ח], צ"ע דרישה וחקירה.

יב. כשקרובי העגונה הביאו עדים לפני ה"ד ונפסלו, ואח"כ הביאו עדים אחרים לפני ג' אנשים שאינם מהב"ד וקבלו עדותם. עי' לעיל אות ז' מהיריעות שמה סי' כ"ט והאצני נדק סי' מ"ז מה שפקפקו בנידונם שהוכחשו העדים בצדיקות. והנה מנכד זה היה שם עוד פקפוק כי הקרובים של האשה העגונה הביאו צ"ס שלפניו שני עדים לפני הצ"ד דשם שיגידו על מיתת בעלה, והצ"ד פסלוס מחמת עזירה מדאורייתא, וגם ראו שלא ידעו כלל שום ממשות מיתת בעלה, וצ"ס שלאחריו הביאו עדים אחרים לפני ג' אנשים סתם, ולא לפני הצ"ד, ועי"כ היו מהחכמים שחששו דמסתמא איכא רמאות מקרובים ועדיה, ודן ע"ז באצני נדק סי' מ"ז ומ"ט, ואחרי שצוהר דהתה"ד והצ"ל [המוצאים לקמן אות י"ג וי"ד שחששו בנידוניהם משום שזא העד זמן רב אחר העלמו של הבעל] לא חשבו נידוניהם לדין מרומה ממע, משום שלא היתה הרמאות ניכרת מתוך דברי הצע"ד או העדים, רק מתוך סברא חילוה חששו שמה יש איזה רמאות, ועי"כ אמרו רק לחקור על הדבר הזה בעלמו אם אין האשה או העד רמאית, כ' דהני חששות דצ"ד ודאי לא עדיפי מהאי דהתה"ד והצ"ל, והיה נראה ג"כ לעשות כמעשיהם, דהיינו לחקור אותם ג' אנשים שגבו העדות ה"ל והאיש שהביא את העדים, ולהחמיר עליהם בחומת שבעה וחרם להוודע בזה אם לא היו העדים שכירים או מפותים או מדומים וכה"ג, למען נלא מחשב דין מרומה.

וביריעות שלמה סי' כ"ט בתשובתו להאצני נדק מצוהר שהקרובים של האשה השיבו על הטענה למה לא הביאו את העדים האחרונים לפני הצ"ד כמו הראשונים, לפי שראו עין צעין שהיה לצ"ד לעול ולמשא גדול לקבל עדות עבור העגונה ה"ל, ויש להם עניא בלגם מקדמת דנא על אביה, ואחרי שצוהר דבעדות נשים לא צעין דו"ח ממע [כדלעיל אות ז' ג'], מסיק דבעדות שנגבה ע"י ג' האנשים אין נפסול כלל, דכבר מצוהר הכל היטב צב"ע של ר' מיכל [הוא ראש גובי העדות שהיה מוחזק ליר"א מרבים, וכוונתו, למה שקרובי העדים תירצו דבריהם].

ובדרך יבחר סי' י"ב השיב על האצני נדק בזה, וכ' דלא דמי נידון התה"ד והצ"ל נ"ד, דהא ודאי חז"ל שאמרו דעדי נשים אינם לריקים דו"ח לא נתנו דבריהם לשיעורים עד כמה שנים חשב עגונה שנקבל עדות בלי דו"ח, או מאיזה מקום יצאו העדים ממקום קרוב או ממקום רחוק, ודאי בכל ענין האמינו חז"ל להעד, [ולכן התה"ד והצ"ל שחששו בכה"ג, אינה חששא גדולה כ"כ], אצל צ"ד שניכר מתוך מעשי קרובי האשה שהגבו ברמיה, ודאי

אוצר

ס"ק קצ אות יד

הפוסקים

לו שהיה יושבת עגונה, ואז צא לצד והעיד, ונראה דמה שלא העיד מקודם היה מסיבה שחשש שלא היה לורך בעדותו, וא"כ אין לחפוס עליו כמה שלא צא קודם להעיד.

ובבעי חיי סוס"י ז' צאצו העגונה ועוד ישראל אחד שהעידו מפי גוים שבעלה נטבע לפני עשר שנים, כי דיש להסתפק בנידון זה שמא אין כאן עדות גוים מכל וכל רק היא עדות בדויה מהיהודים, דרחוק הדבר שאחר עשר שנים שנטבע בעלה של זאת צאו גוים ואמרו חתנו של פ' שהיה מוליך סחורה פ' נטבע, וכבר דברתי עם אצו העגונה ואמרתי לו שאני חושש שיש ערמה בדבר מהטעם הנ"ל, ואמר שח"ו, אלא שהערלים הללו היו מכיריו ולא צאו למקום הזה מיום שנטבע חתנו, ועם כל זה לא נחה דעתי עד שראיתי בחש"י הריב"ל והרשד"ם ושאר גדולי האחרונים שהחזירו דומיא דנ"ד בעדות שהועד אחר עשר שנים, ועם כל זה עוב וישר בעיני שאצו העגונה והמעיד [האחר] יקבעו חרם שאמת יהיה חיכם שכן אמרו להם הגוים ושלא הוסיפו ושלא גרשו מעדותם, ואצו העגונה [יוסף] שלא ידע שהעדות שקר, וכן ראיתי בלחם רב סוס"י ל"ד שחשש אולי היה זיוף בעדות והשביע לאציה ולאחיה שבעה חמורה.

ובבבוצל מאש ס"י ג' כי בסוף התשובה אך לצי נוקפי כי זה כמה שנים שנטבע בעלה של זו וכל יום היתה אשתו מחזרת אם תמלא יודעים איזה רמז עדות, וזה העד ממלא במקום האשה מעת היותו לא זזה ידו מתוך ידה חלצה וקרפופה בו, ומדוע לא צא זה שנה או שנתיים להגיד מה שידע, וכבר שמעתי מפי צי דינא מקצלי העדות בהאי ענינא שטען ואמר כי האשה לא רצתה להנשא עד עתה כ"י מה שידענו הדין, כי מן היום שנעלם היתה סובבת והולכת לשאול מיורדי הים ומיושבי היבשה לא הניחה זוית ופניה, ואף כי נשבע בנקיעת חפץ חוששני לו, ואף דעדי נשים אינם לריכוס דו"ח מ"מ אם רואה הדין שיש לו רמאות בדבר יש לו לעיין ולדקדק, ע"כ יש לצי דינא לחקור העדות בדרישה וחקירה רבה זימנא חגיגא.

וב' בחקקי לב ס"י ג' דמה שלא האמינו צמולל מאש אפי' שבעה לבלאורה זה היפך דצרי הרשד"ם הנ"ל שהאמין לעד שצביל שנשבע צס"ח, אך אפשר לומר דשאני נידון הרשד"ם שהעד טען שסיפר הדברים חתק לציחתו ולא צא בעטנה כוזבת, משא"כ בנידון המולל מאש שמה שטען שהאשה לא רצתה להנשא היתה טענתו שקר, לכן לא האמינו לעד אפי' שבעה וע"י לעול מהמשאח משה מ"ש על דצרי הרשד"ם.

ובמשאח משה ח"א ס"י מ"ו צעד שכבש עדותו כעשר שנים והאשה היא בחור העיר, כי לפקפק דאם אמת הדבר מדוע אחר פטעמיו וכבש עדותו כעשר שנים, והציא מהך עובדא דהמולל מאש שחשש צכעין זה לרמאות, וכי דו"ל דלא דמי נ"ד להביא דהמולל מאש, דהתם צא העד מעלמו להעיד ומשוא"ה יש לחשש מדוע לא צא מקודם סמוך לדיעתו, אבל צנ"ד לא כן היה המעשה, רק בהיותו יושב נזקקו הדברים מפיו שלא צתורת עדות, והשומע מפיו אמר לו שדברים אלו ראויים והגונים להחיר האשה מכצלי העיגון, ושלחו צ"ד אחריו לצא להגיד צפניהם, צכה"ג י"ל דמה שלא צא לצ"ד מקודם הוא משום דלא ידע אי סגי צהך סהדותא למשרי איתחא, ועוד נראה צנ"ד ששאלו את העד לתת טעם לדבריו מפני מה כבש עדותו ימים רבים, ואמר כי אצו הכפער ששמע העדות מפי הגוי המסל"ת והיה רע צעיניו על כלתו אשת צנו שחנשא החולה, היה חוסס את פי העד צצל ואמר, ויען כי אצו הכפער היה זקן מאוד ונכבד לא מלאו לבו להעד לצא לצ"ד כי ירא מקללתו של זקן, רק עכשיו שזה הזקן נליע ואזיל צברא דמסתפי מיניה גליה לשהדותיה, ונראה דהאמנו דצרי, וצבגון

אשה דייקא לאשכחתי סהדי דחשתי צכו לעלמא, ומסויס שמניח דבר זה להכרז השולל והוא ידרוש ויחקור מן האשה היושבת צקרב מחנהו אם יש איזה ערמה בדבר.

וביד אחרן ח"צ הגה"ט אות קל"ג הביא דצרי הרב המורה צשצ יעקב הנ"ל דאין לחוש כמה שלא העיד העד חתקף אחר ראייתו, וליון לדצרי עלמא צח"א הגה"ט אות ח"ח שם הביא דצרי הפוסקים להלן שחששו צכה"ג, וכי דהמעין שם יראה שאין שום אחד מן האחרונים מסכים לזה. גם צחקקי לב ס"י ג' כי שדצרי הרב המורה צחש"י שצ יעקב דפשיטא ל"י דאין שום גריעותא צזה שהעד אינו מעיד עדותו חומ"י, הם שלא כדצרי הרבנים [המוצאים להלן] דחששו צעיקר העדות שמא יש צזה רמאות.

ובאבני צדק (להרמ"מ פלנטע) ס"י מ"ט הביא דצרי הח"ל הנ"ל ודצרי הח"ד [שצאות הקודם], וכי דמלשונם משמע דלא חשצו נידון צזה צכלל דין מרומה [ממש] כהיה דסנהדרין [ל"צ צ'] ושצעות [ל' ע"צ], והיינו משום דהתם ניכרת הרמאות מתוך דצרי התוצע או העידם, או שיודעים צהם שכם רמאים, אבל צהני עובדי לא היה צכה"ג, רק מתוך סצרה חילונה שהיה הדבר לפלג צעיניהם איך איתרמי כזאת חששו שמא יש איזה רמאות, וע"כ אמרו לחקור על הדבר הזה צעלמו אם אין האשה או העד רמאים, ואפשר דצדיני ממונות ל"ח כלל צכה"ג, ורק מחמת חומר איסור ח"א חששו גם צכה"ג לחקור צמאי דאפשר ולראות אם יש צו רמאות.

גם בדרך יבחר ס"י ג' כי דנידוני הח"ד והח"ל לא היו כשאר דין מרומה, דהא חז"ל שאמרו דעדי נשים אינם לריכוס דו"ח לא נחנו שיעור לדצריהם כמה שנים חשצ עגונה שנקבל עדות צלי דו"ח או מאיזה מקום יצאו העדים ממקום קרוב או ממקום רחוק, ואף הח"ד והח"ל לא הליכו לחקור את העדים עלמם צו חקירות כדן דו"ח אלא הליכו לחקור על העדים אלא היודעים ומכירים אותם מה מעשיהם אם אינם מוחזקים לריקים ופוחזים.

ובחש"ו הרשד"ם ריש ס"י ג' צע"א שהעיד שלפני שנתיים ראה את פ' שכנו מוטל הרוג על פני השדה, כי שכל עד זה חששו לא מפני ששמענו עליו שמן דבר ח"ו אלא אדרבה הוא צחזקת כל ישראל, רק כפי מה שאמר הוא צעלמו שהיה שכנו של זה ההרוג ושכיו דרים צחצר אחת, וע"ז תמהנו איך המתין עד עתה ולא לעק צקול מר כשצא לעיר ראיתי לפי נהרג, עוד תמהנו שדרך כל יחודי כשרואה דבר כזה לערות נפשו למות לקצור לנהרג, ואפי' חת"ל שפחד לעמוד שם איך לא לעק כשצא לעיר הנה פ' הרוג מוטל על פני השדה נלך ונקברנו, אלא שעם כל זה קצלנו עדותו להיות כי טען שאמר זה חתקף כשצא לעיר, ולהיות שנשבע צס"ח צהיכל שעדותו אמת. וכי צמשאח משה ח"א ס"י מ"ו דמשמע מדצרי הרשד"ם שלא על השבעה לצד היתה כל סמיכתו אלא גם על הגדתו שסיפר הדבר חתקף פשהגיע לעיר. וע"י צחקקי לב צצסמוך.

ובאפי זוטרי ס"ק ק"ח כי עוד מדצרי הרשד"ם יש לדון שאם ידענו שזה העד לא היה צעיר עד היום הזה שצא והגיד, אין מקום לפקפק כלל.

גם בחקקי לב ס"י ג' אחר שחשיג על הרב המורה צחש"י שצ יעקב ס"י י"ח צמש"כ דעד שאיחר עדותו אין צזה שום גריעותא כי דמ"מ גם צנידון הרב הנ"ל אין מקום לפקפק צו לפי המצואר שם שהעד הזה המעיד היה מעיר אחרת וראה שם מיתח הצעל ולא היה דעתו צכלל לצא להעיד כי חשצ שכבר הודיעו לאשה ונישאת, רק לאחר זמן כשנזדמן למקום האשה וגודע

אוצר

ס"ק קצ אות יד—טו

הפוסקים

ובביתר חיים סי' מ"א דף ק"ז א' כ' דלא נסתפקו הגדולים בנידונייהם והולכנו לחלק חילוקים לקיים דברי העדות הבא לאחר זמן, אלא מפני שלא היה להם אלא עד אחד, דאשקרא הכשר עד אחד צעיונא קולא הוא שהקילו בה, ולכן ס"ל דמסתמי להכשירו היכא דברור לן דהעדות אמיתית ואין צו גבל ותרמית, ובעדות הבא לאחר זמן דיש לחוש צו איזה ערמה אין צידו להכשירו, אבל צכגון י"ד שם שנים ושלושה עדים, לא היה אדם שנחספק בזה כלל.

ובחבצלת השרון ריש סי' כ"ח הביא ששמע מפי הרה"ג ר' דובצרים אבד"ק ראווה שהיה מקובל מפי רבו בעל נודע צעירים שצבא לפניו איזו שאלה, היה שוקל מקודם צבאנו על אמיתות הענין לפי השכל האנושי איך הוא, ואם נראה לו לפי השכל האנושי שהדבר אמת אז הוא מעיין מה משפטו עפ"י דין תורה"ק, וכי וכן הוא אלני צבא לפני שאלת עגונה וכדומה, אם צרור הדבר צעירי לפי השכל ודעת צ"ח שהדבר אמת, אז אני מייגע את עצמי למלא לך היתר עפ"י חוקי התורה, לא כן אם אמיתות הדבר מסופק אלני, וצ"ח שאין כאן רק ע"א שכפי הנראה הוא מקלי הדעת וכצב העדות אלני איזה שנים, ורק עתה כשקרה מקרה שהיה לו מו"מ עם האשה הזאת וקראה אותו לביה נכנס אתה בדברים ודיבר אתה מצעלה, ולכן ירא אנכי אולי ראה להחניף לה ולהקל ראשו אתה ולכן צדא מנצו הדברים האלה, ויטן שאנכי מחנן ואולי אני חושד בצעירים, לכן אני סומך על דעתכם שאם כפי דעתכם נראה הדבר אמת, כי ניכרים דברי אמת, ואין כאן מקום לחשוד, אז חובלנו לזרף את דברי פאליע לפיכך פה, ואם לאו דברי צעלים.

טו. ועד מפי עד שהשהה עדותו זמן רב, צ"ח ליוני סי' ל"ו צעד מפי מסל"ת שהסבה עדותו שש שנים הביא מהר"ר יהודה ליב אב"ד דווינסק [וקלת מתשובה זו נדפסה בצפורה זכר יהודה סי' כ"ז] שחשש להחמיר משום שלא סיפר בעד זה המאורע בעת ששמע, ודוגמא לזה מלינו בגיטין י"ד גבי עהרות שעשיתי עמך נעמא דמחלק רבא דהיכא דאשכחיה פעם ראשונה ולא א"ל ולא מידי וצחר הכי אשכחיה ואמר ליה, דלא מהימן, דאמרין דמשקר דאיצט ליה למימר מעיקרא, ואף דכאן לא שייך למימר כ"כ דמשקר דאין אדם חוטא ולא לו, מ"מ יש לחוש דילמא נשכח ממנו דקדוק הלשון, דאפשר בעת ששמע מפי הנכרי לא היה משמעות הלשון שנהרג ממש רק בדרך שנוכחים לומר [בשפת אודיש] על הכאה אכזרית לשון נהרג כידוע, לכן לא הגיד אז כלום, ואח"כ לזמן מרובה נשכח ממנו חכונת הדבר וחזר רק לשון הריגה וע"כ העיר, ואע"ג דאמרין בכתובות עד שיתין שנין מדבר אינש, היינו מעשה דחזי, כעין התלולות הקרובות דקברי צה נפלים, אבל דבורא אפשר דלא אמרין דמדבר אינש, דהא אמרין ציבמות דל"א דלהכי לא חקנו רצון זמן בקדושין, דהכי ליעבד, לינחי גבי עדים זמנין דשכחי וחו צבצבא ומסבדי, ושם הוא לבאורה לזמן מועט, ואף אי נימא דדיבור גמי מדבר אינש, מ"מ חכונת הדברים איך היה אז בעת ששמע מפי הנכרי נשכח ממנו, ובהא דאמרין צבצבא דרין ל"ה נכי דצמאי דצפומא כחצי ליבא דאינשי אינשי. אבל צ"ח ליוני שם האריך להוכיח דדברי רבא בגיטין י"ד לא נאמרו רק לענין עד המעיד לאיסור, אבל להחיר נאמן צכל ענין ואפי' היכא דלא שייך הסבא דאין אדם חוטא ולא לו, ומה שחשש דילמא מחמת אורך הזמן נשכח ממנו חכונת הדברים כדאשכחן צ"ח ד' אחין לינחי גבי עדים כ"ח, אפי' אם לא ראו חז"ל לתקן זמן בקדושין דלמא ישכחו נאמר כן אפי' היכא דהעד עומד וזוה שזכר צבירור, זה לא שמענו, ועוד דא"כ נחת דברין לשעורים דאם נשכחה הדבר חודש או חדשים

וצכגון דא יודה המולל מאש דאין לחוש לרמאות, וגוסף ע"ז דצ"ח האשה לא בקשה דבר ולא היתה מחזרת אחרי צתי דינין ואחר עדים שיעידו לה שמת צעלה, משא"כ צידון המולל מאש שהיתה מחזרת הרבה לחקור ולדרוש, ופשיטא דצ"ח אין כאן חשש רמאות כל עיקר.

ובחקקי לב סי' נ"ו צאשה שסיפרה לפני נשים שצעלה ליוה אותה בחוליו שאם ימות מחולי זה שתגיד צ"ח מה ששמעה מפיו אודות מיתת פ', ופקפק על שנעצבה מלהעיד תומ"י אחרי מות צעלה הראשון עד אחר זמן שנשאת לצעל שני, וכי דכיון שגם עכשיו לא צאה לצ"ח רק סיפרה לנשים מה שאמר לה צעלה, ורק אח"כ שלחו צ"ח אחרים והעידה, הרי זה דומה לנידון המשאת משה [הג"ל] שכי דצכה"ג אין מקום לחוש על איחור העדות, ואחר שכי דאינא עוד עעמא רבא נמילתא שהיא לא היתה חושבת שתועיל עדותה ולכן לא חדרזה לצא מהר להעיד, וכדבסמך, כי עוד דכיון שהעגונה עצמה הלכה מן העיר לא"י צאחו זמן, א"כ הו"ל כאילו לא בקשה אחר עדים וי"ל דאם היתה סיבה העיכוב, ולכן נראה דצ"ח לכ"ע אין מקום לחוש על מה שאיחרה העדות.

ומתשו' לב שלמה סי' כ"ד הביא צחקקי לב שם שכתוב צלשון בשאלה ששאלו את בעד למה איחר את עדותו י"ד שנים, והשיב כי העגונה לוותה אותו שלא יגלה כי לא היתה רואה ליפול לפני יצמה הגדול, והלב שלמה עם הרב הפוסק שהזכיר שם דחו עדות זו, אך לא צארו עעמם אי דחאורה גמי משום הא דנשחכה העדות, ונראה דמשום הא לא מלינו למידי דהוי צנידון המשאת משה שנתן בעד טעם לדבר משום שחמיה של העגונה לא היה רואה שנתנא בלחו לאחר, וגם האשה לא היתה מחזרת אחר עדים, והני תרתי איתנייהו גם צנידון הלב שלמה, שהאשה לא ראתה ליפול לפני יצם הרי דלא היתה מצקשת להפיש אחר העדים, וגם לחמיה לא ראתה להקניע כמבואר שם בצעלה, ע"כ נראה לומר דלא דחו הרבנים את העדות משום האיחור כי אם מלדדים אחרים.

ועי' גם צזכרנו לחיים דף מ"ג א' שכי צנידון דאין לחוש לרמאות מפאת איחור העדות, כי בעד התגלל שלא ידע שעדות קרוב ומפי גוי מועיל, עד שסיפר הדבר לפני אחרים, וגם האשה לא בקשה משום מו"ל להטפל צענייה, והסתמך על המשאת משה וצחקקי לב הג"ל.

ובתשו' הרה"ר משה קאנלנצגון שצב יעקב סי' י"ח אחר שכי דאין גריעותא צמה שאיחר בעד עדותו [וכמוצא לעיל], כי עוד דאפשר לתרן דבריו שהיה סבור בעד דאין משיאין את האשה עפ"י ע"א, דאע"כ כו"ע דינא גמירי, ולכן לא העריח את עצמו לילך צצביל עדותו לבית האשה ולהגיד את זאת וצ"ח נשכח ממנו. אבל צחקקי לב סי' נ"ו כי דמדברי הרבנים הג"ל [שחששו צאיחר עדותו] מבואר דלא חשצו דבר זה לאמתלא, אך נראה דאם בעד עצמו יעטון עונה זו וכיוצא צו וגשצע ע"ז שמפני סיבה כזאת לא העיד צתחילה יש לנו להאמינו. וצנידון הוא [המוצא לעיל צאות זה] צאשה שאיחרה עדותה, כי כסניף דאפשר שחשצה דעתה עדות אשה אינה נחשבת לכולם. עוד צידד שם לומר כי דרכו של איש לחזור וללאה ולצא, משא"כ צאשה שהיא צושה וכל צבודה צת מלך פנימה, ולכן יתכן שהיא מתעללת ומתאחרת מלצא להעיד צ"ח מפני הצושה, וממתנת עד שתמלא מקום שהצ"ח יקראוה.

עוד כי הרה"ר משה קאנלנצגון צתשובתו שצב יעקב הג"ל דכיון שנודע אח"כ שהעד הגיד עדותו צמסל"ת, הנה צמסל"ת אין חילוק צין זמן קאר לזמן מרובה.

כב ה כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו (לא) כדי להעיד עליו בודקין אותו

ורואין אותו אפילו בלילה

באר הגולה

ה' משנה שם דף קכ"ב ע"ה.

לאור

פתחי תשובה

אפשר שלא דקדק בהכרתו יפה. והלא בל"ז דעת הר"ש והר"ן (הונח ב"ש ס"ק ע"ו) דכותי מסל"ת אינו נאמן לעולם לומר שהכיר אדם הרג או מת בט"ע ויהי דלא קיי"ל כותיהו כמ"ש הב"ש שם מ"ו וזה שאומר שלא ראה אותו כ"א לאור הנר אפשר לכת"ע חייטיו שאל לא דקדק יפה בהכרתו והגיה ב"ש ע"ש :

(נא) כדי להעיד עליו. עיין במה"ש ס"ק פ"א שנסתפק בל"י המסל"ת שראה אדם הרג או מת לאור הנר או לאור הלננה והכירו שהוא פלוני אי מהני דיש לומר דדוקא ישראל המכוון להעיד ונותן לנו להכירו יפה כדי להעיד עליו הוא שיכול להכירו גם לאור הנר אל"א ח"י המסל"ת שלא כוון להעיד בשעת ראייתו לאור הנר

הפוסקים

ס"ק קע אות טו—ס"ק קעד

אוצר

להעיד אפי' לאור הנר, וא"כ נשמע דדוקא כשרואין אותו בכונה כדי להעיד הוא דמכני לאור הנר משום דנותן לב להכיר בט"ע ולא חיישי' דילמא טעה, (דלכ"כ לא הי' למשנה למינקט לשון "מעידין" אלא "מכירין או רואין" וכדומה, וגם ברמב"ם ובמחבר האי כדי להעיד הוא שפת יתר), אל"א גוי מסל"ת דכל היחור הוא מפני שאינו מכין להעיד לא מהני כשאומר שהכירו בלילה לאור הנר או בלננה, אמנם מלשון הטור שכתב: מעידין לאור וכו' שאפי' לא ראו אותו אלא לאור הנר וכו' מעידין עליו שהוא הוא [וכע"ז ב"י ובמאירי], משמע דמפרש דהאי מעידין דנקט במתני' אינו כפי הבנת הרמב"ם ה"ל, אלא האי מעידין היינו לפני צ"ד כשראו אותו לאור הנר, וא"כ אין מוכח כלל דניצטי כונה להעיד בשעת ראייה, (ומ"ש הכ"פ בפרישה לשון הרמב"ם לפרש זו דברי הטור, אין נראה), גם לפימ"ש הב"ש בסקע"ו ממכר"ם פדוזה סי' ל"ו דגוי מסל"ת נאמן בט"ע, ובמכרמ"פ שם הוכיח זה ממ"ש מכר"ם דכל מאי דמבימן ישראל בעדות אשה מבימן גם גוי מסל"ת, א"כ מזה מוכח נמי גם לענין להעיד לאור הנר, וא"כ באיכא עוד דאפשר להקל, ול"ע.

[ועי' בובד טוב סקפ"ב שכתב דממ"ש המחבר יתור לשון "כדי להכירו כדי להעיד", דלכאורה הי' די באומרו "כדי להעיד עליו" וממילא ידענו שהוא מכירו, נראה דכונתו בלשון או או, דהיינו, או כדי להכירו אעפ"י שאין כונתו להעיד מהני, או כדי להעיד עליו אפי' אם אינו מכירו אלא אומר שכך וכך סימנים היו לו ועי"ז יודע לנו מי הוא, ובאופן שהסימנים הם מובהקים ביותר, ע"ש. ולפי"ז אין לדייק מלשון השו"ע דגוי מסל"ת לא יכני. ועי' להלן בסעי' ב"ד בס"ק קפ"ד אות כ"ה מהחוס' חיים ח"ב]. ובערוך השולחן סעי' קס"ד כתב דלא ידע מקום לספק זה, דאי ס"ד דגוי אינו נאמן על ראיית לילה משום שאומר בדדמוי, הי' לנו להחמיר גם בעד אחד [ישראל] מפני חשש זה כמו במלחמה ומי.

קעד. בודקים וכו' אפי' בלילה וכו'. הא דמעידין לאור הנר והלבנה האם הוא מקולת עגונה או

מדינא. כתב במראות הנוצאות סקפ"א דמסדר המשניות דמנה הא דלאור הנר בין הקולות שבעדות אשה, משמע דגם דין זה הוא מקולי עגונה, וכן הוא להדיא בחשו' הרא"ש כלל נ"א סי' צ' שספר ומנה כל הקולות שהקיטו חכמים בעדות אשה וציינהם מנה גם הא דמעידין לאור הנר והלבנה, [ועי' בחשו' מהר"י זי רב סי' י"ג ובמכר"ם אלאקרי סי' קי"ג], וקשה הלא גם בשאר דברים אור הנר יפה לבדיקה, [דכא פשיטא דאם ראו אי עובר עזירה בלילה והכירו שהוא פי' לאור הנר או לאור הלבנה דמענישין עפ"י הכרה זו. מדברי סא"ר דלהלן], ואפי' בדבר שלריך ע"ש גמור ועיון היטב ובהכרח דזה דף כ' צ' במראות הדם דבדיק רבי לאור הנר, וי"ל דעיקר הכרזתו היא לענין אור הלבנה, או נאמר דדוקא בכל שאר עדיות שבעולם שמעידין שנים צמח שראו והכירו לאור הנר הוא דמהני משום דשנים אינם אומרים בדדמוי, וכיון שהם נאמנים מה"ת מה לנו עליהם, [ומראותם הדם נמי כיון דאיסורא

[ג"כ ניוחש] דילמא נשכח ממנו, אע"כ כיון דמלינו בכתובות דהאי סבדחתא מדבר דכירי אינשי אין לחוש לעולם לשום דבר, ומ"ש לחלק בין דבור למעשה לא ידעתי למה נחלק להחמיר במקום עיגון בדבר שלא מלינו בפירוש כו'.

טעיף כב. קעא. כשמסתכלין בצורתו וכו'. שני הרמב"ם והשו"ע מלשון המשנה דאיתא שם בקילור "מעידין לאור הנר ולאור הלבנה" והוסיפו בזה דברים. וכתב במראות הנוצאות סקפ"א דהוא כדי שלא תטעה לפרש [במשנה] דהיינו דוקא כשראה אחד שמת או נהרג בלילה לאור הנר הוא דמעיד עליו, כיון שראהו בעודו חי דלא יכיר הוא היטב בט"ע לאור הנר, אל"א אם לא ראהו אלא לאחר מיתתו או הריגתו שאז לריך היכרח עובא ועצ"ע גדול אימא דאין מעידין, לכן הוסיפו זה דברים לפרש דאפי' כה"ג יכולים להכירו לאור הנר או הלבנה.

קעב. כדי להכירו. כתב צחן עוז סקע"כ [דס"ז טור צ' ד"ה לכן] דלפימ"ש הרא"ש בחשו' כנג נ"א סי' צ'

[והוצא להלן בס"ק קע"ד] דהא דמעידין לאור הנר והלבנה הוא מקולי עגונה, א"כ ע"כ אין הפירוש כאן דמעידין לאור הנר והלבנה כדי להכיר אם מת כלל, דהא בתחילתה החמירו, ועוד דמסתברא דמדאורייתא מעידין לאור הנר ואור הלבנה למען דעת אם עוד צו נשמחו, אלא הפירוש הוא להכיר מי הוא המת ובמזאת טעור וכדמשמע נמי לשון הרמב"ם (והשו"ע כאן *). גם בסקפ"ב כתב דהפירוש הוא כדי להכיר מי הוא המת.

עוד כתב בסקפ"ב דמשמע דר"ל להכיר בט"ע וכ"ש עפ"י סימנים מובהקים ביותר. ועי' בס"ק שאל"ז מהצד עוב.

קעג. כדי להעיד. עפ"ת סקפ"א ממכר"ם סקפ"א שנסתפק בגוי מסל"ת שראה אדם הרג או לאור הנר או הלבנה

והכירו אם מהני, דמלשון הרמב"ם והשו"ע שכתבו "כדי להכירו כדי להעיד" משמע לכאורה דדוקא כשמסתכלין צו בתחילה על מנת להעיד עליו אל"א לא בגוי מסל"ת וכו', ונשאר בל"ע.

ובחן טוב סקפ"ב כתב מעיקרא דמסתומת הפוסקים משמע דגם גוי מסל"ת שראה בלילה מהני, אך קצת יש לדייק מלשון המחבר דאפי' בישראל לא מהני אלא כשהסתכל צו כדי להעיד וא"כ לא שייך דין זה בגוי כלל, ול"ע לדונא.

ובאבן שמואל אות ר"פ כתב דר"ז שני במחלוקת, דמלשון המחבר שהוא לשון הרמב"ם שכתבו "כדי להכירו כדי **") להעיד, משמע דהאי מעידין דמתני' אין הפירוש מעידין בפני צ"ד, אלא קאי על לאור הנר, דהיינו מעידין לאור הנר, ור"ל רואין כדי

(*) והיינו לשיטתו שהסביר בסקע"ה דבעדות עגונה איכא ג' דרגות, תחילה ואמצע וסוף, ותחילת עדות הוא רק מהות המיתה שאנו באים לדון אם מת או חי ובה הוא דהחמירו רבנן משום דאיכא חזקת חי וחזקת אשת איש, אבל לדעת מי הוא המת הוא אמצע עדות ובה לא אמרי' דהחמירו דהרי מת לפנינו ולא שייך חזקת חי, וסוף עדות היינו במהות המעיד ע"ש. ועי' להלן בס"ק קע"ד מהסא"ר.

(**) ברמב"ם פ"ג מה"ג הכ"ב ליתא חבית "כדי" השנית.

באר הגולה

ס עס במשנה.

לאור הנר או לאור הלבנה :
כג. ראו אחד עומד מרחוק ואמר

הפוסקים

ס"ק קעז—ס"ק קעו

אוצר

כל כך, ומכאן גם היבט שמשמע מדברי העד שצעת ההריגה הי' כבר לנלוזי הלכנה, או היבט שיש לתלות שהי' לרונחים נר אשר לאורו ראה הריגתו, מ"מ לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה לבחור ערוה החמורה, בהיות שקיימ"ל דאין מעידין עליו אפילו ראוהו לנזר או מלא פלעים אפי' במקום שעושה אותו עריפה עד שתלא נפשו [עי' בעי' ל"א], וא"כ אף שאמר שראה שהי' רונחים זו, מ"מ קרוב נודאי דמאחר שזה הי' בלילה לא הי' יכול לראות אם יאלץ נשמתו.

גם במשאת משה ח"א סי' מ"ד האריך דקשה לסמוך על העדות שראה הריגתו בלילה, דלולי דדמי קאמר וצאמת נשאר צהיים, ע"ש.

ובוויאמר יצחק סי' ד' בעדות גמסלית על יהודים שטענו בלילה עם הספינה ולא הזכיר ששה עולהם עד שתלא נפשו אלא אמר שראה היהודים מתים על פני המים, פקפק [בדף קל"ח א'] אם יש להוציא בעדותו את הגסים מאיסור חורה, כיון שהעצמה היתה בלילה בסוף החודש שאין הלכנה זורחת, ולראיית המיתה ודאי צעין הצהנה מרובה דאפשר שנתעלה ועדיין יש בו רוח חיים ואח"כ נזדמן לו דף ונלוז עליו והוא לא ראה ומעיד בדדמי, והגם דבגמט ורדים סי' ה' מצוהר דלעדות עצמה בלילה סגי בזה הכוכבים להוציאה מאיסור חורה, היינו דוקא הכס שהעיד שטענו ולא ראהו עוד דכדי לראות אם עלה גולם גוף מן המים מספיק בזה כל דהו, וכיון שאמר שלא ראהו עוד ודאי שלא ראו גולם עולה, משא"כ הכא שאמר שראו מתים ע"פ המים ולראיית המיתה צע"ה הצהנה מרובה ואין יבחין בזה בחושך, אלא שידד שם להוציאן מאיסורית משום שדייק מלשון הג"ע לתלות שראה אותם נפנות בזקק שעה שהלכנה זורחת, או שהדליקו אצוקות ופנסים ולאורם ראה, ע"ש.

טע"ף כג. קעו. ראו א' עומד וכו'. כתב צע"י אחרים סקפ"ג דמסתומת לשון הפוסקים משמע דלא צעין הכא הכרת אל לנו [לאפוקי מהשגשג עד וכמו בשמע קול דסעי' ו', ויכתי אפי' צדק וכו'], והיינו משום דקושיית הגמ' שצדק קב"צ ודילמא שד, קאי רק אצבא דמעשה דראש הבר [שהוא הנידון דסעי' י'] ולא אצבא דמעשה דללמון [שהוא נ"ד. והעם י"ל עפ"מ"ש הכ"ש בסקכ"ז לחלק בין הכא דסי' קמ"א לדכא דצמלאו גוף אדם אין שייך לחוש לשד, וכו"ד בסעי' י' סקפ"ד אות ו', וע"ש בדברי המרה"ל].

והרב המגיה צע"י סק"ה כתב דאפשר דכא מיירי בעיר, [וכ"כ בנתיבות לשנת סקכ"ד], או י"ל דכמה חילוקים יש, דהתם לא ראו שום אדם כלל רק שמעו קול שפי' מת ולא הזכיר שם אציו ולא שם עירו (*), וגם אח"כ לא מלאו שם אדם, לכן צעיר דא"ל להזכיר שם עירו דמסתמא לא חיישי' לאדם מעלמא כיון שאין אחר צעיר ששמו כן, או אפי' אם יש אחר אך הוא קיים, בודאי הוא שאמר כן, וגם נשד לא חיישי' צעיר כמצוהר שם, משו"ה משיחין, משא"כ צדקה כיון דלא הזכיר שם אציו ועירו יש לחוש לכמה חששות, שמה אחר הוא מעלמא, ושמה גוי מסנ"ת בלי קישור דברים, ושמה שד, ונקט בגמ' רק שמה שד משום דמלויים ציור צדקה וכו', אצל הכא ראו שם אדם מתחילה ועד סוף וגם אמר שם אציו או שם עירו, ועוד מלא לציבותא שאלה

דאיסורא הוא מכני ע"א מה"ת], אצל בעדות עד א' צאשה שאינו נאמן אלא מנד התקנה סד"א דיש לחוש אולי לא דקדק ולא נתן לבו להכיר יפה ואמר בדדמי כיון שלא ראה אלא לאור הנר או הלכנה, קמ"ל דהקילו בעדות עד א' ואפי' לאור הנר.

ובסדר אליהו רבה כבר נתעורר מזה [בדף ו' א'] והקשה נמי כנ"ל, וגם דאם מחורת קולת עגונה נגעו בה לא הי' לן להקל בזה כיון שחמלת עדות הוא, [ועי' בס"ק קע"ז בהערה שטל הכן עוב], ומסיק דע"כ לאו מטעם קולת עגונה נגעו בה כי אם מעיקר הדין, ולא מיייתי הרא"ש בתשו' הנ"ל הא דמעידין לאור הנר בין קולי עגונה אלא משום סיפא דקתני משיחין עפ"י בת קול דזו הי' קולא גדולה וכו', ואי דא"כ מה צא התנא להשמיטנו זה לענין עדות עגונה כיון דבשאר עדות נמי דינא הכן, י"ל דאילטרין לי' משום דלגבי עדות אשה לריך הכרה גדולה יותר משאר דברים כדאמר' בצבורות מ"ו שאני עדות אשה וכו', אי נמי גבי שאר עדות הוי להכיר אדם חי וכל כי האי חשיב הכרה אפי' לאור הנר או הלכנה דאין לריך דקדוק כל כך, דע"י מנהגו ותנועתיו ניכר צנקל למכירו, משא"כ בעדות אשה שהוא להכיר אדם מת וכל כי האי לריך דקדוק גדול להכירו, קמ"ל.

קעז. לאור הנר או לאור הלבנה. א. אצל בזה הכוכבים לא סגי להכרת פרקוף הפנים, אלא צע"י דוקא אור הנר או אור הלכנה. כ"כ הר"ד גרשון בתשובתו שבגמט ורדים ח"צ כלל ג' סי' ד'. גם צאפי זוטרי ס"ק ק"כ כתב דאפי' צמון שזכור בשחקים לא סגי להכרה בזה הכוכבים.

ב. היה הנר בתוך פנס, או שהלבנה היתה מכוסה בעבים שאינה מאירה להדיא. כתב צאפי זוטרי הנ"ל דלא סגי בזה, והאפשר דמשו"ה דייק התנא לפיכך "לאור הנר ולאור הלכנה" ולא נקט בקיור "לאור הנר והלכנה", להשמיטנו דאור הנר דומיא דאור הלכנה, מה אור הלכנה אם נתכנסת בעצם לא מיקרייא [אור] נענין לצרך עליה כמ"ש מרן באו"ח, וגם אם נראית דרך זכוכית אין לצרך עליה כמ"ש בדבר שמואל [סי' רמ"ב], ה"ה אור הנר נמי צעין שיאיר להדיא.

[דבריו ל"ע, דמ"ש בשם מרן באו"ח דאם נתכנסת בעצם אין לצרך עליה, לא נמלא ד"ז בשו"ע, ורק האחרונים באו"ח סי' תכ"ו העתיקו דין זה מהרד"ז ח"א סי' שמ"א, אמנם מצוהר שם להדיא דרק אם העין עז אינו מצרך, אצל אם העין דק וקלוש שנראית הלכנה ממנו ונהנה בה מצרך, ומ"ש בשם הדבר שמואל נענין אם נראית דרך זכוכית, ע"י בשערי תשובה רס"ו תכ"ו שהביא בשם השנ"י ח"א סי' קכ"ו דאולי מיירי הדבר שמואל שגא ראה אותה בעצמי הרקיע אלא ראה אותה רק דרך האספקלריא או הזכוכית, והשערי תשובה שם חיוק דבריו ע"ש, [ועי' צפ"י המשניות להרמב"ם כלים פרק י' משנה ז' דצאספקלריא לא יראה במקומו האמתי וכן לא יראה על שטרו האמתי]. ועי' בשער הליון שבמשנה ברורה סי' תכ"ו אות ד' ואות כ"ה. ובאמת אדרבה מסתברא, דאם המת מועיל בחון קשה לצדק לאור הנר בלי הגגת זכוכית עליה, כי הרוח משיב האור לכל הנידון ואי אפשר לראות היטב. ועי' בדרכי תשובה סי' י"א אות ג' שהביא מכמה אחרונים דמהי אצוקה בעששית נענין שחשך בלילה].

ג. ולהעיד על ראיית הריגה בלילה שלא לאור הנר או הלבנה. כתב צמפ"ט דק ח"א סי' ו' [דף ל"א סוף עור צ'] דאף דהיכ נראה דק כזי להכירו לריך אור הנר או הלכנה כי לריך בזה דקדוק הרבה, משא"כ בראיית ראייתו דלא צע"י דקדוק

ביאור הגר"א

[פ"ב] שהוא כ"ו או כ"ז
כ"ה דברי הרמב"ם אבל

[אמר [פ"ב] (סח) שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני

והרי

הטור כ' שלשתן שמו ושם אביו ושם עירו וכ"ה ב' שלנו ברישא אבל בסיפא לא הוזכר המקום ונראה שבמקומו א"צ שיוזכר המקום דאמרינן כ"ג וכ"ה וכמ"ש
פ"ב א"א אבל פ"ב אחר ודאי צריך שיוזכר המקום דלכך ברישא שעמד בהר חוצ' לעיר הוזכר המקום משא"כ בסיפא וזה שהוזכרה מחני' בסיפא שם העיר ולא ברישא
ועי' בח"מ ס"ק ל"ח :

באר היטב

(סח) שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני. כ"ה גירסת הטור. אפילו הפוסקים דסבירא להו אם מוזכר שם אביו אין צורך להזכיר שם העיר מכל מקום הכל דנשתנה הנורה צריך להזכיר שם אביו ושם עירו עיין ג"ס :

אוצר

ס"ק קעו—ס"ק קעז

הפוסקים

ובחנן טוב סקפ"ג כחז ליישז קושיית הב"ש דכאן מייירי במקום שאין השדים מזויים, ואפי' הוחזקו שדים, מ"מ כיון שהגוף לפנינו רגלים לדבר שהוא הוא כמ"ש הב"ש בסקכ"ו, אלא דהיינו דוקא במיתת דמקולין אפי' בהוחזקו ב' יוסף בן שמעון אם לא שכיחי שיירחא כמ"ש הב"ש בסקכ"ו, משא"כ בגט דלכמה פוסקים לא מקילין בהוחזקו ולא שכיחי שיירחא כמבואר בס"י קל"ב, וכ"ד הטור והרא"ש להקל במיתת בהוחזקו ולא שכיחי שיירחא ולהחמיר בגט, אלא מה דגט חמיר טפי, לכן לא סמכין להקל משום רגלים לדבר.

והרב המגיה בע"ז סק"ה כתב דהתם כל מה שאמר שמו ושמה ושם עירו הכל מוכרח לומר לצורך הגט, דבחסר פרט אחד אי אפשר לכתוב, וא"כ אכתי יש לחוש נשד שאמר בן כדי לקלקל, דהא אין שום דבר מיותר כאן לסימן דאדם הוא, אבל הכל כל מה שאמר אינו פ"ב או שם מקומו הוא לסימן שלא יחליפוהו בזה, וגם מה שאמר "אני" פ"ב הוי למעליותא, ולחשש אחר נמי ליכא למיחש [וכמוצא בס"ק ק"פ], משא"כ לשד נמי לא חיישי. ועי' צאנז"פ לעיל סעיף י' סקפ"ד אות ו' מה שחירץ הרב מהר"ל.

קעז. פלוני בן פ' או פ' ממקום פ'. בן הוא גירסת ה"מ ברמב"ם פ"ג מה"ב הכ"ג. וגירסתא זו הוצא לשון המשנה בזהש' הרא"ש כלל י"א ס"י ב' וצריכ' ח"ג ס"י ל'. [וגירסתא זו יש ללמוד מכאן דסגי בשמו ושם אביו בלי שם עירו, או בשמו ושם עירו בלי שם אביו].

אולם הרא"ש בפסקיו ביצמות הביא לשון המשנה: פלוני בן פ' "ממקום" פ', וכן היא הגירסתא בעור כאן. וכ"ה במהרי"ק שורש קע"ב, ונתן שם טעם [דאפי' לסוברים דהיכא דמזכיר גס שם אביו א"ל להזכיר שם העיר, מ"מ הכא בעי' נמי שם עירו. מדברי הב"ש בסקס"ו] משום דאין מכירין אותו ואיכא ריעותא.

ובחלקת מחוקק סק"מ השווה גירסת הרמב"ם והשו"ע דכאן עס גירסת הטור ומהרי"ק, וכתב [דמשא"כ סגי כאן בשמו ושם אביו לחוד משום דמייירי] דדאיכא הוכחה שעל מקום זה אומר, ואין למ"ש בסקל"ה.

ובתוס' יו"ט פט"ז דיצמות משנה ו' כתב [דמה דאיתא ברמב"ם פ"ב או פ' ממקום פ'] ע"ם הוא, ול"ל: פ"ב "ממקום" פ' וכמו שהוא צרי"ף וצרא"ש בעור וכו'. ועי' מ"ש עליו במראה הפנים שעל הירושלמי סוף יצמות ד"ה והא חנינו, וצאפי זוטרי ס"ק קכ"א. ועי' בזהש' הרא"מ ס"י ע"ה המוצא בבע"י י"ח ס"ק ק"ג אות ג'.

ועי' עוד בזהש' גאוני צתראי ס"י כ"ה, וצחי' מהרי"ח שעל משניות שם, ובכסף משנה פ"ג מה"ב הכ"ד.

ובלחם משנה שם כתב דהגירסתא ברמב"ם היא: פ"ב "ממקום" פ', אלא דאכתי י"ל בפירוש גירסתנו דככל א' מהני, דאי אמר פלוני בן פ' הא ממחני' דללמון משמע דמהני, ואי אמר פ' ממקום פ' בחוספתא משמע דמהני, אלא דמהרי"ק גרס "וממקום" פ' [ומשמע דכאן בעי' תלתא דוקא].

שאמר על עלמו "אני" פ"ב כו' [ולא אמר סתם פ"ב מת] דכוא לסימן שלא יאמרו גמסל"ה הוא בלי קישור דברים, והא ודאי לא חיישי שמא גוי אמר בן אני פ"ב, דלא חיישי שיכשיל בזהם לישראל כשאין לו הנאה כמבואר ביו"ד ס"י ק"י"ח, לכן גם לא חיישי לשד.

אולם בשם רבינו ירוחם חלק חוב נכ"ג ח"ג הביא בעני ארזים הנ"ל [והר"ח"ש דק"ז ז' א'] שכחז ב' המעשים שבמשה, ואח"כ כתב דדוקא שראו לו דמות אדם בכל המעשים האלו וראו לו צבואה דצבואה, דאי לאו הכי חיישי שמא שד הוא ע"ש, ומבואר דס"ל דקושיית הגמ' ודילמא שד קאי גם למעשה דללמון ובעי' לל לו.

וכתב עליו העני ארזים דקשה מאד לפרש הקושיא גם על צ"א ז', דאם נאמר שחוש שכשד ידע מאדם זה שנשכו נחש וגשחתה נורתו וכדי לקלקל האשה הזאת ולהכשילה הריס קולו ולעק שקר לומר פ"ב מת וצאמת זה הנמנע אחר הוא, א"כ לא יתיישב ע"ז תירוצ' הגמ' דחזו ל' צבואה וכו', דאכתי נחוש דהצבואה היא מהאדם הזה שנשכו הנחש והקול הוא מהשד, וגם זה דוחק מאד לפרש שהקושיא קאי ע"ז הגולם הנמנע אשר נשחתה נורתו דשמא שד הוא, כי קשה לומר שהשד ידמה עלמו לגולם בכדי שנדממו לאדם, וגם הר"ח"ש שם כתב דהיכא דמלאוהו א"ל [שראו מקודם] צבואה דצבואה, דליכא למיחש לשד דהא יכולים לדעת דרגליו שהוא אדם. ועי' בעני ארזים מ"ש ליישז דברי הר"י.

ובקונטרס עגונות למהר"ל סק"ל כתב דגם מס' אגודה נראה כהדיא דהבין דקושיית הגמ' ודילמא שד קאי גם למעשה דללמון, דהא הביא רק סיפא דמתני' ומביא שם קושיית הגמ' ודילמא שד וז"ל הוי, ע"ש. ועי' במ"ש ליישז דברי ר"י ואגודה.

ועי' בב"ש סקס"ו שהקשה דלקמן בס"י קמ"א סעי' י"ט [דמייירי נמי דמלאו אדם וגם אמר שמו ושם עירו, ומ"מ] הביא השו"ע יש אומרים דבעי' לל לו כשזועק מבזר, וכאן לא הביא י"א זה.

ותירץ בעצי ארזים סקפ"ג דשאני התם דמייירי לענין כתיבת גט כשהיה מושך צבור דע"כ עכשיו בשעת כתיבה ונתינת הגט הוא חי שפיר יש לחוש לשד, משא"כ כאן כשמלאוהו מת (*).

ובקונטרס עגונות למהר"ל צאסיפת הרועים סקפ"ח כ' דשאני הכא שהגוף הוא לפנינו וגם אמר בעלמו דנשכו נחש ואיכא צמה לתלות שינוי נורתו, משא"כ לקמן. [וכונתו דשם אין צמה לתלות למה לא הוכר. אמנם הב"י בס"י קמ"א כתב דדיו העלוהו ולא הכירוהו דשם למד הרמב"ם מכאן].

(*) אולם בקונט' אחרון לס' זכר טוב דחה בדקני' א' תירוצ' העצ"א דשם אחר כתיבת הגט נמי מצאו מת, וכאן משמע אפי' לא הלך מיד לראות כי שהה בינתים, אפי' משמע דא"צ צל צלו.

והרי נשכו נחש והרי הוא מת

והלכו

הפוסקים

ס"ק קעז—ס"ק קעח

אוצר

למה לא נחש שמה האיש שנעק נשכו נחש הלך משם ומלא רפואה לנשיכתו, ואותו שנמלא שם מת אחר הוא, אך י"ל דבין דלותו האיש ודאי ה"י שם וגשכו נחש שהוא קרוב למיתה, וזאתו מקום נמלא אח"כ מת, מחזקין שהוא אותו האיש שנעשה בו מעשה הקרוב למיתה, ואפשר שאותו מקום ה"י אין שיירות מלויות וכו', וזכרנו א"כ נאמר שזאתו המת ה"י יזכר נשיכת נחש [ודאי] מסתבר לומר דאין לנו להחזיק ב' מאורעות שאין מלויות כל כך, ועפ"י ר"ב נלמד צדדונו על ע"א שאמר מפי שוחפו של צל העגונה שראה שהכו את צעלה מכות קשות כחלה שלפי אומדן דעתו היו עד למיתה ולמחר שמע שנהרג שם יהודי, דיש לנו לתלות דזהו המוכה, דהרי ממעשה דללמון העליון דכל שנעשה ב' מאורע הקרוב למיתה ואח"כ נודע לנו דיש שם מת במאורע זה, יש לנו לסמוך שזה הוא הנודע לנו, אך מסיק דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, דהא י"ל דשאנו מעשה דללמון שאמר על עצמו "והרי הוא מת" דמסתמא לא יחזיק על עצמו כן אם לא הרגיש בצפשו סימני מיתה, רק ילעק לרפואה, משא"כ צ"ד בהעדרת העד ששמע מפי שוחפו עליו י"ל דדמיונו כחז לו, ועוד דאולי מעשה דללמון ראו מרחוק תמונת איש שנעק על עצמו וראו שלא הלך משם עד שהלכו ולא הכירוהו, וא"כ אין ראיה משם כלל.

ואולם בישרש יעקב צחי ליצמות דק"צ דן דאמירת נשכו נחש לצד מהני ולא חיישי לרפואה, דאחרי שר"ל מעיקרה דהא דלא חיישי שמה נתרפא מנשיכת הנחש זה הנמלא אחר הוא משום שאמר גם "והרי אני מת", כתב אהר"ם גוף הענין קשה צעני לומר דאם לא אמר "והרי אני מת" אין משיחין משום דלפעמים מתרפא דהא חנן צבריתא דלעיל [והוצא צ"ע סעי' כ"ט] נפל לחפירה מלאה נחשים מעידין עליו ולא חיישי לרפואה, ואף דקאמר שם בטעם משום דאגב אינ"א מזקי לי, היינו רק לומר דלולא האינ"א יתכן שלא נשכוהו כלל, אבל אם ודאי נשכוהו מסתברא דאין מקום לחלק בין אינ"א או לא, לכן י"ל דאף דמשום חומר איסור אשת איש חיישי אף למיעוטא דלא שכוח, מ"מ רפואה דנשיכת נחש אינה מצויה אף לא מאלף ולא חיישי לה, וכעין מ"ש הכ"מ צ"ע מתרומות ה"ב, אלא דאכתי ה"י אפשר לומר דאף דבעלמא לא חיישי לרפואה מנשיכת נחש, מ"מ הכא שלא הכירוהו ה"י ריעותא וכמ"ש מהרי"ק [לענין שמו ושם אציו ושם עירו המוצא לעיל צ"ע ס"ק קע"ז], משו"ב לרי"ד שיאמר "והריני מת" דאל"ה חיישין דהוא נתרפא וזה אחר הוא, אלא שזה אינו, דהא אף אם ודאי אחר הוא זה הנמלא, מ"מ זה שהלך משם ודאי מת אח"כ במקום שהלך מחמת נשיכת הנחש, ולמה לי שיאמר "והריני מת", לכן י"ל דלרצותא נקט "והריני מת", דאם לא אמר כן ודאי משיחין, דאף שלא הכירוהו נמי אין חשש מעטס ה"ל, אלא אף אם אמר "והריני מת" שזה מורה שידע בעצמו דשוכו אינו יכול לחוש דמה שאמר שהוא פצ"פ שקורי משקר, או מחמת שבי קרוב למיתה נשתכזה דעתו ואין סומכין עליו, קמ"ל דאעפ"י סומכין עליו ומשיחין את אשתו, ואכתי לעיקר. וע"י עוד מדין נשיכת נחש צ"ע סעי' כ"ט וצ"ע סעי' כ"ט.

אמנם כשאמר "והריני מת" ולא הזכיר דנשכו נחש, והלכו ולא הכירוהו. כתב צ"ח שלמה [מצעל הישרש יעקב ה"ל] סי' מ"ח סוף אות ב' דמשמע דאין משיחין את אשתו, ולא אמרין הוכיח סופו על תחילתו דהוא. [וע"י צ"ע ס"ק ק"א מענין הוכיח סופו על תחילתו].

וכתב עליו צפני משה סקע"ד דזה דלא כהח"מ והצ"ח המשווים גירסת העור לגירסת מהרי"ק, ולפי הלח"מ יולא דלפימ"ש בעור פצ"פ ממקום פ' צלח וי"ו היינו דכל אחד מהני, אמנם זה אינו, דהא המקור דכל אחד מהני כ' הלח"מ ממעשה דללמון, וזה נחש לגירסתו שם פצ"פ סתם צלח הזכרת שם העיר, אבל לפי גירסת הר"ש שם פצ"פ "ממקום" פ', ומסתמא דכן ה"י גם גירסת העור, א"כ אדרבה מוכח משם להיפך דצענין דוקא שם המקום ג"כ, ועכ"ל או דהר"ש והעור סוברים דכל מקום לא מהני שמו ושם אציו צ"ל שם עירו, או דשאנו הכא משום שלא הכירוהו וכמ"ש מהרי"ק.

ובנתיבות לשבת סק"ד כתב דא"ל להגיה "וממקום" פ' כמ"ש הצ"ח, דהכא מיירי שראו בתוך עיר מרחוק, הדע דלא חייש הכא לשד כמ"ש לעיל צ"ע י', ובין דלא הוחזק בעיר ולא שכיחי שיירתא א"ל לומר "ממקום" פ' לכ"ע. וזכר כ' צ"ח אריה יהודה סי' ס"א, וצ"ע סעי' ברכה אצרכה.

ולענין עלם הדיון אם צענין שמו ושם אציו ושם עירו או דסגי בתרי מנייהו, ע"י צ"ח ס"ק ק"א.

קעח. והרי נשכו נחש וכו'. עפ"י סק"צ ממר"ל סק"צ דלכאורה נראה דדוקא בהלכו וראו בו שמה, אבל אם לא הלכו לשם אין סומכין לומר שמת ע"י שהכישו נחש כיון דיש רפואה לנשיכתו וכו'.

גם בצפנת פענח ח"א סי' ל"ה [ד"ז צ'] כתב דדוקא שאלאו שם אדם, אבל אם לא הלכו כלל לא, דהא מצוה ציומה דפ"ג דיש רפואה לנשיכת נחש וכו' ע"ש.

ובמשיבת גפש [הראשון] סי' ל' כתב דהא דלא חיישי לרפואה מהנשיכה ואף דאיכא ריעותא עובא שהלכו מיד ולא הכירוהו, הוא משום דעיקר סמיכתו על דברי עצמו שאמר "והרי הוא מת", דמסתמא לצ' יודע מרת נפשו שלא ה"י לו עוד תוחלת להתרפא. ועפ"י כתב דיש סניף היתר צדדונו ששמעו שהנעצט לעק א"ך בין פארציי ראטעווע" [פירוש: אני אבוד, הילולני] אשר מזה ראינו שהתוודע שם לא ילל ע"י אחרים וילל צמים אדירים, עיי"ש.

וכתב עליו צנאר משה [לר"מ ירושליםסקין] קונ"ט צנין ירושלים סוסי' ב' דאם כי שיש לפקפק צדדיו, אך גצרה רצא אמר מילתא.

ובברית יעקב סי' י"ח דן [צ"ד ל' ג'] דמה שלא חששו כאן לרפואה הוא מחמת צ' הטעמים צ"ח, שאמר "והרי הוא מת" וגם שאלאו שם מת, דאחר שכתב מחלילה דהטעם דלא חיישי לרפואה הוא משום שאמר "והרי הוא מת" [לצד] ולצ' יודע מרת נפשו כו', ור"ל עפ"י דה"י צדדונו שהנעצט אמר לאחיו צעת העציעה "מיר זיינען פארפאללין" [כלומר, אנהנו אבודים], כתב שז' דאפשר דשאנו הסתם שאלאו שם מת [ג"כ], ואולי הכירו בו שחפה מחמת נשיכת נחש, וכעין דאיתא בתוספתא מעשה שאמר איש פ' נשכו נחש והלכו ומלאו שחפתו עיניו והשיאו את אשתו, והיו רגלים לדבר דהא שאמר איש פצ"פ נשכו נחש הא"י הוא שנמלא, והיכא שיש רגל"ד גם רצ"ג מודה לרצי צפסחים דף י' דאמרין הא"י שאצד הא"י שנמלא [ע"י מזה לעיל צ"ע סעי' י"ח ס"ק ק"א אות כ"א], אבל היכא דליכא רגל"ד י"ל דלא מהני אמירתו כלל.

ובבאר משה [לר"מ דייטשסקין] סי' א' אות ז' הביא דברי מהר"ל ה"ל דדוקא כשהלכו וראו בו שמה, וכתב דאכתי יש לעיין דאף כשהלכו ומלאו שם מת אך מאחר שלא הכירוהו

(כג) והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו :
כד • מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו (כג) ופרצוף (סס) פניו
 קיימים

פתחי תשובה

(כג) והלכו ומצאוהו שנשתנה. כ' צנה"ז ס"ק פ"ג לכלורה נראה דוקא צהלכו
 ורלו צו שמת צלל אם לא הלכו לשם אין סומכין לוומר שמת ע"י שהכישו נחש
 כיון דיש רפואה לנשיכתו כדליתא בשבת ק"ט אלא דבסעיף כ"ט איתא צנפל לחפירה
 מללא נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת ונרד לוומר דשם כיון שהיה נשדך צנשיכות הרבה קים
 להו לחז"ל שאין מועיל לו שום רפואה או נחשים ועקרבים הוי כנו
 זינורא ועקרנא שאמרו חז"ל צנשינה שאין לו תרופה לפי שרפואתו של זה קשה לחזירו ומש"ה
 צעין תרתי נחשים ועקרבים ואולי מייירי התם כשא"ל לו לעלות משם מעלנו
 עד שיעלוהו אחרים וביני ביני מסתמא לא יוכל להיות וצ"ע עכ"ד ע"ש : (כג) ופרצוף פניו
 קיימים. עיין בתשו' חוט השני סי' צ"ו צעין שהעיד העד שנטל העור
 מעל פניו והוא החזירו על פניו והכירו אם זה נקרא פ"פ קיימים ע"ש ועיין בת' צ"ז סי' מ"ה
 הוצא צקה"ע סי' תר"צ :

באר היטב

(סס) פניו. הם הלחיים ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה. צ"י צסס הרמ"ה :

הפוסקים

ס"ק קעט—ס"ק קפב אית ג

אוצר

דהיינו פדחת כדפירש"י שם, ש"מ דלדעא וצח דלדעא אינם צכלל הפדחת.

גם בחסד לאברהם [להר"א חלומים] סי' י"ה צעוצדא שכי חסר קלת מהלדעים, כתצ דלין זה מזיק, כי הלדעים אינם צהפדחת וכמו שגראה מלשון הגמ' צנדה כ"ג צ', אך כתצ אל הרצ השואל שיצבה לחקור עוד הפעם אולי נחסר גם קלת מהפדחת, ע"ש. ובלבושי מרדכי תנינא סי' מ' כתצ ג"כ דמה צנדרונו ה' חסר מן הלדעים כמו ד' סנטימטר, אין זה מפסיד ההכרה, והביא מהחתם סופר הג"ל, וגם הנסיון מעיד כן כי ראינו כמה צני אדם המניחים רעיה על הלדעים ומי"מ מכירים אותם, ואילו על הפדחת מיייתי הגמ' ציצמות ק"כ עוצדא שהניה רעיה עליו ולא הכירוהו.

וכתב במאמר מרדכי סי' ע"ו דלרצנו ירוחם [המוצא להלן צס"ק קפ"ב אות ה'], הסובר דאין משגיחין על העינים והפה, כ"ש שאין משגיחין על ראשו, דראשו הוא למעלה מן הפדחת, ולכן אין מזיק מה שזכר צגצ"ע צנדרונו שנמחק צראשו צנרון.

קפב. ופרצוף פניו. א. עצה"ע סקס"ט מהצ"י צסס רי"ו צסס רמ"ה דפרלוף פנים הם הלחיים. וצירושלמי פט"ז ציצמות ה' ג' איתא דפרלוף פנים הוא הלסחות, ופירשו שם המפרשים דהיינו הלחיים.

ב. ואם סגי בלחי א' למקרי פ"פ. כתצ צמשיצ דבר סוסי' כ"ד דאף צנצ"ד נשתחב לחי אחת, מי"מ לא צעין כל הפ"פ דהיינו צ' הלחיים, אלא לחי א' נמי מהני למקרי פרלוף פנים, ותדע דהא תניא פדחת צלא פ"פ, פ"פ צלא פדחת, אין מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם, והרי חוטם צכלל פ"פ הוא כמ"ש החוטם צצכורות מי"ו צ' ד"ה מאי, ואמאי צריך לתני עם החוטם, אלא פשיעא דלא צעי כל הפרלוף אלא לחי א' סגי, וקמ"ל דמי"מ צעין שגם החוטם יהי עם הלחי.

אולם עי' במאירי על משנה זו שכתצ דפרלוף פנים ר"ל "שתי" הלחיים. וצחלקת יואב סי' ע"ו תמה [צדע"ה ריש עור ד'] על המשצ דבר דפשיעא לי' דא"ל צ' לחיים דוקא וסגי צלחי א', וכתצ דח"ו לסמוך עליו צזה, דלכו"פ מצויר צצנה"ג הגה"ע אות רצ"ג צסס הרמ"ש [דלהלן צס"ק קפ"ד אות ל"ו], ושכן מצויר צרמזים שעל הראש, וישתקע הדבר. ועי' להלן צס"ק קפ"ד אות ל"ו צתשו' ר' הירש אצ"ד קאוונא. גם עי' צס"ק קפ"ד אות ג' צצברי החזון איש.

האם בעי' גם שיהא הלחי התחתון דהיינו חסגמר. כ' צאצן שמואל אות רפ"ה דמהרש"ש וכו"ה"ג משמע דצעי' גם

הלחי התחתון דהיינו חסגמר וע"ש ש' שצ"מ מרש"י מכות כ' ע"ה דלחי התחתון היינו סגמר. (ועי' צא"ח צמג"א סי' ל"ז סק"ה וצ"י שם וסי' ל"ה), וזה ש' הרמ"ה הלחיים, היינו צין העליונים וצין התחתונים, וכן מוכח מהא דחז"ל להתנא למינוקט לחיים

קעט. ומצאוהו שנשתנה. כן הוא גם צרמצי"ס. וצמשה שם איתא תיבא שנשתנה. וכתצ צחתם סופר ח"א סי' ע"ג דהיינו טעמא משום דמלשון המשנה הייתי אומר שלא הכירוהו מעולם, אצל אם הכירוהו ונשתנה ממראיתו לא, קמ"ל דאפילו נשתנה מי"מ חולין השינוי צנשיכות הנחש, ונראה דילא לו להרמצי"ס כן מק"ו דמעשה שהוצא צרישא דמתני' דלא מלאו שום אדם ואפ"ה השיאו את אשתו, ואין לך שינוי גדול יותר ממה שלא מלאו אדם שם, כ"ש דמשיאין היבא דנשתנה ויש לתלות השינוי צנשיכות ידועה.

קפ. ולא הכירוהו. כתצ הרצ המגיה צע"ז סק"ה דהיינו שלא הכירו שהוא אדם זה שחמר כן, אצל צודאי הכירו שישראל הוא, דאם יש לחוש שמא גוף זה הוא גוי, צודאי אין סצרה להחיר מכה מה שאמר אני פצ"פ, דשמא עשה זאת להגיל נפשו, דסבר איש שישמע דברי יאמר ישראל הוא וימסור נפשו להגילו אפי' צחוי שעה, א"ו דנפק מכלל חשש שהגוף הוא גוי, אלא דשייך רק חשש שמא אומר כן גוי או שד או לרה, דאע"ג דהגוף הוא מאחר, שמא הם אמרו כן [והלכו להם], אלא דלא חיישי' לזה וכדלעיל צס"ק קע"ו.

טעיף כד. קפא. פדחתו. א. היינו מלאו. רש"י צצמות ק"כ א'. [והנה צמתני' לא הוזכר רק פרלוף פנים עם החוטם, ורק צצרייתא שם תניא דצעי' גם פדחת. ועי' צשיירי קרבן על הצירושלמי שחמה למה פסקו הפוסקים כהך צצרייתא הא צמתני' לא הוזכר פדחת, וצודאי לכו"ע אין הפדחת צכלל פרלוף פנים, דהא צצרייתא תניא פ"פ ולא פדחת פדחת ולא פ"פ אין מעידין, [הרי דפדחת אינו צכלל פ"פ. ועי' צחי' הרי"מ ש' מעיקרא דמשו"ה לא תני פדחת צמשה משום דצלשון המשנה הרי הוא צכלל פ"פ, אלא שסיים דזה דוחק], ולא שייך לוומר צזה תנא ושייר, וצירושלמי לא הוזכר דצעי' גם פדחת, וגם הראש"ש לא הביא כלל הצרייתא דצעי' פדחת ג"כ, וכן נראה מדברי הרמזים, אצני הרי"ף מציאם צהלכות וכ"כ הרמצי"ס והעיר, וצ"ע. וכתצ צלנחא נדק [החדש] סי' ס"ג דמ"ש דמתני' פליג אצרייתא הנה מהסוגיא צצכורות דמקשה מהמשנה והצרייתא על ר' יוחנן, לא משמע כדבריו כלל, וגם מכל הפוסקים משמע שלא כדבריו כלל].

ב. האם הצדעים הם בכלל פדחת. כתצ הרצ ר' אשר גינצבורגר צתשובתו צצנכנסת וצחקאל סי' מ"ט [דני"ט ד'] דהלדעים אינם צכלל פדחת, וזכר לדבר מגמ' נדה כ"ע א' איצבו רוצ ראשו רי"ה משילאו דצעי, אצא חנן משום ר"י אומר משינא פדחתו [אלמא דהם אינם צכלל פדחת].

ובחתם סופר ח"א סי' נ"א כתצ דהצכלל צלדעיו צנדרונו אינה מפסדת ההכרה, דהרי מקום ההיכר הוא פדחתו [והלדעים אינם צכלל פדחת], וראיה לזה מגמ' שבת דף פ' צ' דמעיקרא מוקי דכלכול ואנדיפי היינו דלדעא וצח דלדעא, וצו צור צו ומסיק אפוחא

קיימים

והכירוהו

הפוסקים

סי' קכב אות ג-ס"ק קכג

אוצר

ובפנים מאירות ה"ב סי' ס"ה צעזערה שחשדו העינים וכל הפ"פ ה"י שלם עם פדחתו וחוטמו, כחצ דמהני בהכרה, והציא מהרי"ו צ"ס רמ"ה ה"ל.

ובן מצואר דרכי נועם סי' י"ג ממח שהחזיר צנדונו שהוכר צעז"ע דפ"פ ופדחת וחוטם, אף שעין א' היחה נקורה, ע"ש. גם במשפט צדק ח"א סי' ס"ה צנדון שה"י למח מעט מכה צעינו, כחצ דאין משגיחין על העינים והפ"פ וכמ"ש הרי"ו. ובנדוע בשערים רס"י כ"ד צמח שהוכר צפ"פ וחוטמו ופדחתו השלמים אלא שעין א' היחה נקורה וחוטמו, כחצ דדבר הלמד מעינו הוא שלא הקפידו רק על הפ"פ עם החוטם והפדחת, ואין לצדות עוד חומרות ולהוסיף על דצריהם, ולא תתורו אחרי עינים, וכמ"ש הב"י דאין משגיחין על העינים וכו'.

ובמשמרת שלום ח"ג סי' א' כחצ ג"כ צנדונו שהעין השמאלית של המת היחה נימוחה ע"י שלט זה רקצון, דזה לא הוי ריעותא וכמצואר צב"י צ"ס רמ"ה, ובפני משה שעל הירושלמי דייק בן מדמפרש הירושלמי שם דפ"פ הוא הלכות משמע דאין משגיחין רק על הלחיים ולא על הפה והעינים, ושכן מצואר צחש"י צ"ח החדשות סי' ס"ג דאפי' אם חסרו עיניו ופיו מעידין עליו, ושכ"כ מהרי"א עגזל סוסי' ח'.

ובעבודת השם סי' י' ר"ל מעיקרא [צדפ"א ח'] דיש לדדים לומר דהעינים הם ככלל פ"פ השנוי צמשה, ואין להוילא

מכלל פ"פ אלא דוקא שפתים וסנטר וכו', וכן משמע מגמ' נדה כ"ג ז' על מתני' דכל שאין צו מלוצת אדם אינו ולד, דהעינים נכללים בכלל לוצת האדם יותר מן החוטם וכמ"ש הרמב"ם צפ"י מאי"צ ה"ט וכו', אלא דמלאנו לרי"ו צ"ס רמ"ה שכי' להדיא דא"ל שיהיו העינים והפה קיימים, והח"מ והצ"ש והע"ז הציאו דצרוו בלי שום חולק.

ובב"מ חיים [לר"ח רפפורט] צחש"י בן המחצר סי' כ"ו צנצנצ שכי' נלקח אלא הפה [ובלשון אשכנז כחצ שם: אנגיבאקניט, דהיינו נפוח קלח], כחצ דכיון דאין משגיחין על העינים והפה נמלא דהפה יש לו דין גוף, ולכן לא איכפת לן כלל בזה.

[ועי' ברב פעלים ח"ד סי' ג' שהעיל ספק אם לסמוך להלכה על הרי"ו צחש"י עיניו, דהחוט מעיד שקשה להכיר בלי העינים, והציא סמך מר"ת שדייק מדצרוו דמשמע שהעינים הם מכלל פ"פ ע"ש. ודצרוו הם נגד כל גדולי הפוסקים ה"ל].

ו. וכשהעינים והפה קיימים ויש בהם שינוי מה המראה שאינו זה. כחצ צמחר"ס י' חציו רס"י ע' דמלשון

הרמ"ה שכתב דאין משגיחין על העינים והפה ולא כחצ פ"פ הם הלחיים ענאם אפי' דאין שם עינים ופה, היה נראה דכוננו לומר דאם יש לו עינים ופה ורואים צו שינוי מה, ומלד העינים והפה דומה שאינו ראובן, ומלד המלח והלחיים נראה שהוא ראובן, אין משגיחין צמה שרואין שינוי צעניס וצפה, דעיני המת ופ"י עשויים להשתנות לאחר מיתה, וכן נמי אם מלד העינים והפה נראה שהוא ראובן ומלד הלחיים נראה שאינו ראובן, אין משגיחין על העינים והפה לא להקל ולא להחמיר, אלא עיקר ההכרה היא צמלח ולחיים וחוטם, אך לענין מעשה יש להחייב צזה.

קכג. קיימים. האם נקרא "קיימים" באיכא רק רוב מהם. כחצ צקהלת יעקב [לר"י מליסא]

ונקט פרלוק פנים שפירשו לורה כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות, אפי' לכלול גם הסנטר עמהם, וזוהי נמי כוונת הטור שכי' פרלופו "שלם" עם פדחתו וחוטמו, מדבוסוף תיבת שלם, אך צאור זרוע סי' תרל"ב הוצאח תש"י ר"ת ונראה מדצרוו דמתני' דאין מעידין אלא על פרלוק פנים מיירי דשפתותיו ופיו וסנטרו ליתנייהו, ואפשר נמי דזה שסיים הרמ"ה דאין משגיחין לא על העינים ולא על הפה, היינו שפתותיו וסנטרו, ולפי"ז נלערך לומר דהא דנקט התנא צלשון "פרלוק פנים" ולא נקט לחיים בפירוש, אפשר דאחי לאשמעי' דצעיין נמי שהצטר והטור שעל הכי ג' יהא קיים [ועי' צס"ק קפ"ה אות ט' צנקלף הטור מהפ"פ], וזוהי נמי כוונת הטור שהוסיף תיבת "שלם", ועדיין ל"ע.

[ועי' בורע אברהם סי' ז' דף ד' עור ג' צצאורו על דצרי ר"ת הסוצר דהא דצעי' הכי ג' היינו דוקא כשאין שם אלא הפרלוק וכו', כחצ דפרלוק היינו הלחיים והסנטר, וכדכ' רי"ו צ"ס רמ"ה, ובצו דצרוו צב"י דסתם פרלוק הוא הלחיים והסנטר. וכן העתיק מהצ"י צ"ס רי"ו צממן המר סי' ז' דף י' עור ד'. ויהיה צב"י ליתא דצעי' גם סנטר, לכן נראה דהא לומר דפ"פ היינו הלחיים ולא העינים והפה, וע"ז הביא דכ"כ הצ"י מהרי"ו צ"ס רמ"ה, ומח שהוסיף "סנטר" הוא דעת ענאם ולא דכן ליתא צב"י. ומדברי הרבה אחרונים מצואר דלא צעי' רק לחיים ולא סנטר. וראה להלן צאות ה' צמחר"ס י' חציו וצעזערה השם].

ד. האם גם הצדעים הם בכלל פ"פ. כי הרב ר' אשר גינצבורגער צחש"י שצנכסת יחזקאל סי' מ"ט [דצי"ט ד'] דהלדעים אינם ככלל פרלוק פנים, ואין נקרא נחצל צפנים כי אם צפדחת וחוטם ופ"פ. והכנסת יחזקאל הסכים עמו וכתב [צדס"א ח'] דמ"ש דלדעיו אינם ככלל פניו, כן הוא האמת, דצחדיא ליתא כן צנדה כ"ג ז' גבי פרלוק פנים אר"י מלח והגבניס והעינים והלכותות וגבות הזקן, ואף דקאמר שם אפי' פרלוק א' מן הפנים חוץ מן האוזן, ומשמע דאוזן אינו ככלל פניו אצל דלעיו י"ל דהוי ככלל פנים, ליתא, דצמחת אוזן עדיף מלדעיו, ע"ש.

ה. האם בעי' גם העינים והפה. עצה"ע סקס"ט דאין משגיחין לא על העינים ולא על הפה. והוא מהצ"י צ"ס רי"ו צ"ס רמ"ה שכתב דמאחר שפירש התנא חוטם ופדחת ה"י לו לפרש כמו כן העינים והפה, אלא ש"מ דפרלוק פנים לחוד צעי' שהם הלחיים והפדחת והחוטם דאיתמר בפירוש. והוצא גם צח"מ סקמ"א וצ"ש סקל"ז וצ"ט סקכ"ז.

וב' צמחר"ס י' חביב רס"י ע' דלכאורה משמע כוונת הרמ"ה צמ"ש דאין משגיחין וכו', היינו אפי' נמלאו עיניו והשפתים וסנטר חסרין אפי' כשיש לו פדחת ופ"פ דהם הלחיים עם החוטם ניכר הוא צכך ומעידין עליו, אך א"כ הכי הו"ל למימר, פרלוק פנים הם הלחיים ענאם אפי' דאין שם עינים ופה, ואחר שכי' דה"י אפשר לפרש לשון הרמ"ה צאופן אחר וכמובא צאות שח"ז, סיים דהפירוש הראשון נראה נכון לדינא דאף כשהסרו העינים והפה מעידין עליו, כיון שהכירוהו צפדחתו ופ"פ שהם הלחיים עם החוטם, ואפי' דמדצרי הטור שכי' אין מעידין אלא"כ ראו פרלופו שלם עם פדחתו וחוטמו, משמע קלח דצעי' שכיכורוהו גם צעיניו [אולי כוונתו מדבוסוף הטור תיבת "שלם" וכנ"ל צאות ג'], מ"מ א"י מוכרח מדצרוו, ולכן אפשר להורות צזה להקל.

אוצר

ט"ק קמג

הפוסקים

דנראה ללמד היתר בזמנא חבלה קלת בא' מאברי ההכרה כגון הפדחת או הלחיים או החוטם, דהא לענין זכור דבעי יכיר ולריך דוקא פדחת כי המחבר בחו"מ סי' רע"ז סעי' ג' דסגי ברוב פדחת (*), וכי הסמ"ע שם סק"ו דהוא משום דרובו ככולו, (ועי' ש"ך יו"ד סי' י"ד, ופדחתא שור וצבית יוסף סי' קל"ד), ועוד הא הש"ס למד הא דפדחת הוי הכרת פנים מעובדא דאבא בר מרתא דדביק בצלייתא באפותיה ולא בשקרוהו, והחוש מעיד דאם תהא רעיה קטנה על מלחו, או שהכובע יכסה את מלחו מעט, לא ימנע ההכרה, ועי' בשו"ת גאוני בתראי [סי' מ"ט] דלר"ת הסובר דאם גופו שלם מהני ההכרה אף לאחר כמה ימים, מהני ג"כ ברוב גופו, דרובו ככולו, וא"כ הכא דבעי פדחת וחוטם ופרטוף פנים סגי ברוב של כל אחד ואחד וכו', ורק אם אי' מהם חסר לגמרי לא מהני, אבל בשכל העולם מעידין שדבר מוטע כזה לא הוי מונע להכרה, אינו מזיק.

ובארי' דבי עיראלי סי' י"ד כתב עליו [בדפ"ט ג', ומדף ז' טור צ'] דאף דבנוגע ציבורה סי' מ' אין מבוחר כן, שהרי כי שם כיון שהי' צפנים צי' פלעים, וצי' מקומות אלו הם עיקר הכרת הפנים ובהם היתה החבלה, פשיטא דלכ"ע לא מהני ע"ש, וגם מה שהביא [הקה"ן] ראי' לדבריו מדין זכור לנחלה, אינה ראי' כלל וכו', מ"מ אם נחסר רק המיעוט מן הפרטוף פנים או מהפדחת ורובו קיים והעד אומר מפורש שהכירו ברוב ההוא, צוה נראה מסבירא דראוי להיות מועיל, כיון דאינו בכלל יטעל הפרטוף פנים או הפדחת מאחר שרובו קיים וקיימ"ל בכל החורב דרובו ככולו, וגם אין שום חסרון להכרת העד כיון שאומר מפורש שהכירו יפה יפה ברוב ההוא, וגם מדקדוק לשונות הרמב"ם והשו"ע שכתבו "אם ניטל אחד מכל אלו" משמע דוקא כולו או רובו, דאי לאו הכי הו"ל למינקט לרבותא אפי' בחסר מקצת מכל אלו, גם מדכתבו בלשונם שפת יתר "והכירוהו בהם" דהוא קלם למוחר, שהרי בלשון "מעידין עליו" ג"כ נשמע דהעדות היא ע"י ההכרה, אבל כשאמר דאפי' ברוב מהם סגי, שפיר הוכרחו לומר במפורש "והכירוהו בהם" דאף שנשתת המיעוט אעפ"י ים הכרה עוצה, ואין להעמיס בזוהרם ולומר דלשון "והכירוהו בהם" דנקטו צא לאפוקי אם אין להמעידין הכרה ועצ"ע רק שנותנים סימני פרטופו ופדחתו וחוטמו וכו' ואחרים המכירים את המת בחייו אומרים ע"י זה ששומעין דצריכה שהוא פ', דלא מהני, ולאפוקי ממה שהי' עולה בדעת רח"ש לפרש כן בחשאי מיימוני, דהרי הרח"ש עצמו מסיק שלא יעלה על הדעת לומר כן כיון דסימנים אלו צפרטוף ארוך וקצר הוי כארוך וגון, ולא הוי מאתרכי כלל לומר לשון "והכירוהו בהם" לאפוקי זה.

ובחבצלת השרון סי' ל"ד כתב דאף דנז"ד אמרו שהאיש נהרג ע"י חץ במלחו וא"כ אין הפדחת שלם ויש לפקפק על העצ"ע, אמנם הא מסיק בקהלת יעקב [הג"ל] דבחבלה במקל אחד מאברי ההכרה לא מזיק דרובו ככולו, ובפרט נז"ד דנתן גם סימנים אלתעיים בגופו.

(*) לפנינו ליתא כן בשו"ע, ובסמ"ע שם הביא שבסור כתוב "רוב" פדחתו, וע"ש במסגרת השולחן שפירש כן גם דברי השו"ע דכותו "רוב" פדחתו, ועי' בסמ"ע משנה פ"י מא"ב ה"ו ובבד"ב שם ברמב"ם ספר מוה נמחק תיבת "רוב", והב"ח בטור שם הגיה גם לשון הטור ומחק תיבת "רוב". ועי' להלן בדברי החסד לאברהם. ועי' במרה"צ סק"ד שהוכיח והעיקר בהגירסא שבבד"ב למחוק ברמב"ם הג"ל תיבת "רוב", ושע"י צריך להגיה כן גם בלשון הטור ביו"ד סי' קצ"ד.

ועי' במשמרת שלום ח"ג קו"ע אות א' שז"ך דעת הקה"י נגדונו שהי' ראש החוטם נכפף ונחמטך קלת במקום נחיריו, וכתב דאף דדבריו ל"ע כי מסבירא י"ל דלא שייך צוה רוב כי שמה אם הי' לפנינו מיעוט הנחסר הי' נשתנה ההכרה, ולסבירא זו הסכים הגאון מאיר דן [פלוניקין], אך ראיתי בתפארת לצי רס"י י"ח שבי' נגדונו דאף דהחוטם שלו נדחק (שקורין לו פלעטשט) מ"מ מעידין עליו, ועי' בצ"ש אחרון סי' ה' נגדונו שהחוטם הי' החוד קלת בראשו ממה שאכלו העכברים דמבואר מדבריו דס"ל ג"כ כדעת הקה"י, וכן העלה לדונא בארי' דצי עיראלי סי' י"ד וכו'. ובזבחי צדק ח"צ סי' צ' נגדונו שלד אי' מהפנים הוי נאכל מעט מפניו ומחוטמו, כתב [בטעמוד ר"פ] דגם לר"ש [שהוצא בס"ק קפ"ד אות ל"ן] הסובר דכל שאין הפ"פ קיים משני הדין אין מעידין עליו, מ"מ נז"ד שכל ז' בצי' הוי קיים ולא חסר ממנו אלא מעט, גם הרח"ש יודה דיכולין להכירו בעצ"ע, דבכל החורב אזלי בתר רובא ורובו ככולו וכו', ושגם מדברי החקרי לב בלח"ע"י סי' י"ב דכ"צ אי' יש לדייק דאם לא הלך אלא מיעוט מן הפדחת או החוטם הוי עצ"ע שלם, ע"ש.

אכן במשעמי יצחק סי' ו' נגדונו ע"א שהעיד שהכיר את המת בעצ"ע צפרטוף פנים, והוא מוכחש מהעד שהעיד שלא הי' מלחו שלם, כתב דמה שז"ד הרצ השואל [להחיר] משום דרובו ככולו, לדידי מספקא לי עובא, דה"ל צנמי לא משמע כן, דהא אצרייתא דאין מעידין בפדחת צלא חוטם מצוה שם המעשה דאבא בר מרתא דדבק בצלייתא אפותיה ולא בשקרוהו, ופירש"י הדביקה צמעט מעליה צלוייה ע"ש, א"כ משמע דבעינן כל המלח ולא סגי ברובו, וכן משמע בצבורות מ"ו צ' דאבא דאמר רש"ל פדחת פוער בכל מקום מייתי האי צרייתא דפדחת צלא פ"פ וכו' עד שיכיר שניהם עם החוטם, ופדחת דריש לקיש ע"כ כולו קאמר, דהא קאי אהא דקאמר התם משינא רוב ראשו ואיזה רוב ראשו משתלם פדחתו, ועי"כ כולו קאמר דקרי רוב ראשו ולא רוב פדחתו.

ובבית אפרים סי' י"ט [דנ"ח ג' מדפוס ורשא תרמ"ד] כתב דאם נחסר מקצת מן החוטם אין מעידין עליו, ולא שייך צוה רובו ככולו, דדוקא גבי זכור י"ל כן דכיון שגולד כזר אותו הדבר שראוי להיות ניכר על ידו, קרינן ציה יכיר וכו"ל כילוד, משא"כ כאן דבעינן שיכיר ממש ופשיטא דהכרת רובו לא מהני, אלא שעכ"פ יש מקום קולא להקל בנחסר בראש החוטם באמצע הרוחב, ומכ"ש כשאין ניכר שם רק כמו חיחוד לצד צלא חסרון, כיון שכל תמונתו היא שלימה לפניו בארכה ורחבה שפיר הוא יכול לשער תמונת הפרטוף אף שיש שם חסרון קלם. [וראה להלן בס"ק קפ"ד אות ד']

ובחסד לאברהם [להר"א חאומיס] סי' י"ח ראה ג"כ לדון מעיקרא מהא דאיחא בעור חו"מ סי' רע"ז דאם יאל רוב פדחתו בחיי אציו הרי זה כילוד, ומבואר מזה דלהכרה לענין נחלה סגי ברוב פדחתו, וה"נ יש מקום לדון לענין עדות אשה דבעי נמי שיכא פדחתו ופ"פ שלם דה"ה רובו סגי משום דרובו ככולו, אך דמה זה דהא מסיק שם בגמ' דשאני עדות אשה דאחמירו זה רצון ואיצעית אימא יכיר לחוד והכרת פנים לחוד, וגם צלידת זכור דעת כל הפוסקים וכן מורה לשון הרמב"ם בה"ל נחלות דלא סגי ברובו, והצ"ח הגיה גם בלשון העור דל"ל אם יאל "כל" פדחתו, ואפי' לפי גירסתנו מבואר בסמ"ע שם דברוב הפדחת לא הוי הכרה גמורה, ורק צנחלה מהני זה כיון דצוה הוי כילוד הו"ל ג"כ כאילו הכירו ע"ש, ותמהני על ספר קהלת יעקב שחקק עצמו לדבר הלכה להחיר ברוב פדחתו נגד הצ"ח והסמ"ע, ופשטות הסוגיא

(ז) והכירוהו (ע) בהם שהוא פלוני מעידין עליו

ואם

פתחי תשובה

באר היטב

(ע) בהם. וכאן לכ"ע די טעניות עין בלא סימנים. עיין צ"ש: (ז) והכירוהו בהם. ענה"ט וע' בנה"ז ס"ק פ"ה מ"ש בזה. ועיין בח"מ לקמן ס"ק מ"ה ובצ"ש ס"ק ע"ו והועתק בנה"ט ס"ק ע"ה שכתבו דכל ט"ע צריך לא מהדרין ע"ש ועיין צ"ח מיינא ס' ס"ב בתיבא מנן המהדר שרצ אחד הקשה לו מדברי המחבר בשר"ע יו"ד ס' ס"ג שהעתיק לשון הרמב"ם והוא מכירו ודאי כו' ומבאר דלא כסתם' וכמ"ש הפ"ה שם. והוא ז"ל השיב לו דגם אצוי ז"ל בנ"ב קמא לא התליט הדיו דדי בט"ע כ"ד אלא לסניף בעלמא. ועוד כתב דרך אחר דשפיר כתב אצוי ז"ל דדי בט"ע כ"ד דהוא מירי בט"ע פני האדם בזה לכ"ע סגי בט"ע כ"ד והרמב"ם והמהדר שם ג"כ מוודו דסגי כאן בהכי ודלא כהפ"ה שם אלא דשם מירי בתיבתא בשר שאין זו תמונות שונות צריך להיות ט"ע גמור דהיינו ששצעתן העין מתחלה ע"ש היטב:

הפוסקים

ס"ק קפג — ס"ק קפד אית ג

אוצר

בקהל יכול לבחון בעצ"ע בחלקי הפנים שהם ללמדים יחד ומתאימים זא"ל, ויחזרו העצ"ע בלתי סימן, שעי' קישור החלקים מהפנים נהכו קמטים וזליעות וגומות ושעתיים, ובה יש עצ"ע טוב ואין פני אדם דומה לחברו, ואין לייר כאלקינו שבצע כל אדם במצב של אדם הראשון ואפי"ה אין אי דומה לחברו, ובקל יכול עין הרואה לבחון בין אורה לאורה, משא"כ צגוף האדם שאין זו הרכבות דברים וכל אבר ואבר מהגוף עומד בפני עצמו בפשוטו ואין זו תמונות שונות כדי שיבי' בכדי עצ"ע לסמוך עליו ולומר שהוא בודאי של גוף פ' ואין זו בתיבתא כל כך, וחיישי' שסבור הוא להכיר ואינו מכיר.

וכתב בערוך השולחן סעי' קס"ה דעצ"ע עדיף מסימן [מוצק] כמבואר בחולין דף ל"ו, וגם הסביר נותנת כן, דהסימן אפי' היותר מוצק עדיין יכול להיות שיכיו כמה אנשים בעולם בסימן זה, משא"כ עצ"ע שהוא הכרת הפרט לא ימלא אף אחד בעולם כמותו, כי הקצ"ה ברא כל הפרטונים שונים זה מזה ואין אחד דומה לחברו כמבואר בסנהדרין ל"ז.

גם בבנה"ג הגה"ע אות ר"ח הביא מתשו' כתי' להר"ח עובדיה שכתב דעצ"ע עדיף מסימן היכא דליכא למיחש לצדמיו. עוד כתב בערוך השולחן סעי' קס"ז דמ"מ יש מעלות בסימנים יותר מאשר בעצ"ע, דעצ"ע אינו בכל הגוף אלא [רק] בפרט פנים עם החוטם, ועוד דעצ"ע אי אפשר אלא אם הכירו היטב [מהיים] וחי מקורב עמו, אבל אם ראהו [רק] פעם אחת או אפי' כמה פעמים, אין זה עצ"ע גמור, וכל שבעין לא שבעתו אין כאן עצ"ע גמור [ועי' להלן בלתי צ"ח], אבל סימן מוצק אפילו בראיית פעם אי די, ועוד דעצ"ע משתנה בזמן ארוך לאחר המיחה, ובסימנים יש שאין ביכולת להשתנות כמו ביתר אבר וכדומה.

ועי' ב"ש סקס"ח דבעדות עגונה סגי לכ"ע בעצ"ע לחוד בלא סימנים, ואף דבסי' קל"ב גבי שליח שאצד גע ומלאו לא סמכין על עצ"ע אלא כשיש לו מינו וכאן לא שייך מינו, שאני התם דליכא חשש משקר מחמת כסף שכירותו או מחמת שלא יתרעם עליו המלח, אבל בעגונה ליכא חשש זה, ואפי' לדעת הרמב"ם הסובר דגם עצ"ע של איש אחר לא מהני כלל, היינו משום דאפשר צגט אחר, אבל כאן מודה, וגם י"ל דעצ"ע צגוף אדם עדיף טפי. גם הר"ד י' לב בשבועות שצריכ"ל דף ס"ט ג' כתב דכשיש [פ"פ] פדחת וחוטם מעידין עליו אע"ג דליכא סימנים, דאל"כ הו"ל להחזיק למימר אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם וסימנים, ומדלא אמר הכי משמע דסגי בפ"פ עם הפדחת והחוטם אע"ג שאין גופו שלם וליכא סימנים. וכ"כ הרמ"ש בדל"ו ריש טור ג', ומהר"ם י' חציב בסי' ע', והסתמך על הר"ד י' לב.

ג. האם צריך המעיד על הכרת חרוג לפרש שאבריו התכרה היו שלמים, דאל"כ נחוש שמא נפגעו בעת ההריגה. בחזון איש אהע"ז ס' נ"א [דף ע' טור ז'] כתב לחלק בזה בין

הסוגיא מורה כדבריהם, גם בנכנסת יחזקאל ס' מ"ט מבואר דנחבל בפניו כל דכו משמע, ובשר"ח גאוני בחראי שבי שם בעל המגיני שלמה [הוא בעל שו"ת פני יחושע] לענין היכר הגוף דסגי ברוב שלם, מבואר דיש לחלק בין עצ"ע דגוף לעצ"ע דפ"פ. ובבית שלמה [לר"ש מוסקאלא] ס' מ' כתב [בדמ"ח טור ז'] דמה שיש לחוש בנ"ד כיון שיש לו דקירה במלחו אי"כ אין הפדחת שלם ואין מעידין, ובתב רומ"מ שראה באיזה ספר דאף מיעוט הפדחת מעכב, הנה מלשון הגמ' ביצמות ק"ב בלח"ה בר מרתא נראה קל"ה דאף מקל"ה המלח מעכב, חמנ"ס אעפ"י כן עיי' הדקירה אינו מעכב ההכרה, ועי' בלח"ה דק ס' מ"ה.

ובאבני צדק [להר"י עייטלבוים] סוסי' כ"ד הביא מ"ש הקהל יעקב דסגי ברוב אברי ההכרה ומה שהסכים עמו הארי' דבי עילאי הנ"ל, וכתב דאפילו למחמירים הסוברים דעני כל פדחתו וכל פרטו פניו וחוטמו, אכתי חזי לאינטרופי למ"ש הפוסקים היתר מטעם האי שנאצד האי שנמלא במקום דלא שכיח שימלא כזה, ובידונו יש עוד טעם לזה, כיון שזה הכירו ברוב פדחתו ופ"פ וצקנו ועיי' בזה שם, לו יהא דכל זה אינו אלא בסימן, תו אין לחוש שנאצד אחר שהי' לו פ"פ ופדחת כמו זה וזקן ובהרות שמש כזה, דהו"ל כנפילה דיתיד דלא חוישינן. ועי' בענינים אלו בסי' קפ"ה.

קפד. והכירוהו בהם וכו'. א. אשה אם נאמנת על הכרה בעצ"ע, עי' בסי' קפ"ו אות י"ג לענין הכרה דגדלים. ועי' בלתי ח' במים חיים ס' כ"א. וטע"ע דגוי, עי' בסוף סעי' זה. ואם מהני רק תאור פ"פ וכו' דמת עיי' מי שלא הכירו מחיים שנדע אלו עיי' שהוא פ', עי' בלח"ה לטעי' י"ט, ולהלן בסי' קפ"ה אות ג'.

ב. הטעם דאין מעידין רק על ג' אלו. כתב הרב ר' יהודה לוי אצ"ד פפערשי בתיבתא שצחוק צית יהודה ס' קכ"ח דעממא רבא איתא אבא דאין מעידין אלא על עצ"ע דפרט פנים [ופדחת] עם החוטם ולא בעצ"ע שיש לאדם בכל גופו, והוא משום שאמרו בסנהדרין דף ל"ח שהראה הקצ"ה כח גבורתו כמה שעשה חילוק בצני אדם במראה קלסתר פנים כדי להכיר האדם בהם, ועשה זה באצרים הנגלים ונראים חמיד להם, והם הפדחת והלחיים והחוטם, וההכרה בזה בלתי היא הוא דבר נסוי, שהרי אין אדם יכול לומר כמה הוא יודע שזה ראובן וזה שמעון אם אין בהם סימן, אבל עצ"ע צגוף אין מועיל, שלא יתן הקצ"ה הבחנה לאדם להכירו בעצ"ע שם. ועי' מ"ש עוד טעם לזה על דרך הכסתר. [ובי"ד בעצ"ע צגוף עי' בסי' כ"ה].

ובנודע ביהודה תניא ס' ס"ב בתיבתא בנ"מ מהר"ש כתב טעם דאין מעידין רק על עצ"ע בפ"פ, דהואיל ופני האדם מורכב ממכה אברים והוא משותף מהמלח ועינים וגבות ולחיים ושפתים וסנטר, ועל שם זה נקרא פני האדם בלשון רבים "פנים" הואיל והוא מורכב ממכה חלקים, וא"כ בלתי האדם

אוצר

ס"ק קמ"א אות ג—ד

הפוסקים

מהראיות שהצ"ח שם הרשד"ס, והעומד על חש' הריצ"ל צ"ח"א ס"י ו' יראה שהגדון שם הוא בגוי מסל"ת שראה לפלוני הרוג, וכי הא' הגדון דיון, ולא פקפק בה כלום מנין הכירו שהי' אותו פ' או שמא הי' צפנים נשחתות, וכש"ג חמלא שם צ"ח"ב ס"י ע"י, וכן שם צ"ח"ג י"ב צעד מפי גמסל"ת שראה פ' הרוג, לא פקפק בו אולי הי' ההרוג צפנים נשחתות, ואדרבה כ' שם דאף שהי' שם עדות אחר ששכחלו לבקשו מלאוהו שנחבל כל צשרו, לא אמרי' שגם העד הראשון לא ראהו שלם, ע"ש, גם העומד על חש' הרש"ד צ"ח"ב ס"י ד' וצ"ח"א ששון ס"י ב' יראה שלא פקפקו מלד זה כלל וכו'.

גם הרב ר' יעקב אלפאנדארי בתשובתו שצ"ח"א מהר"י קלבי סוסי"י"ג צנרון נמלא הרוג והוכר, כתב [צ"ח"ג ד'] דאף שלא פורש אם הי' חבול או לא, הכה מלצד מ"ש האחרונים [לענין נמלא מת צמים] דנעמידהו על חזקתו שהי' שלם, הכה שיש לחלק בין מיס ליצשה, דמי שטבע צמים או נחנק יכול להיות שעדיין לא אכלהו הדגים או חיות השדה, אבל צהרוב ציבשה קרוב לומר דכשהרגוהו עשו בו פלע והצורה, והוא דבר קרוב אל הדעת וכמו שאמרו היבא דמשמאל ידא דנצחא וכו', אמנם לא ראיתי מפקפק בזה, ע"ש.

ובגדע ביהודה תניא סוסי"י מ"ט כתב צנרון דלפי הנראה אף שנהרג צמלחמה, [אך] כיון שלא הזכיר העד היהודי שהכירו שראה צו חיות פלע צפנים, מסתמא לא הי' צו שום חבלה וחבורה, ואולי נהרג ע"י המורים בקני שריפה ושלטה המכה צאצרים הפנימיים ולא הביע מכת חרצ צפרופו כלל.

וע"י צבית דינו של שלמה ס"י ג' צנרון הרוג שגמסל"ת הכירו והגיד שהעופות נקרו את עיניו, כתב דק"צ ד' דאין לחוש דולמא לא הי' הפ"פ שלם, והסתמך על הרשד"ס וסא"ר הני"ל, ע"ש. וע"י גם צאות ח' דמדברי הפוס' שם משמע נמי דלא חששו וע"ע צאות ט' דצברי הרא"מ ח"ג ס"י י"א.

ד. האם יצאה מאיסור תורה בהכרה ע"י הפדחת לחוד. כתב צעלי ארזים סקפ"ד וצבית אפרים ס"י י"ט [ד"ח"ה עור צ'] ובמראות הוצאות רסקפ"ד דוח חלוי צ' התירושים שצצכורות מ"י צ' צמה שחילקו שם בין עדות לענין צכורה דסג' בהכרת הפדחת לחוד, ובין עדות אשה שהכריכו גם פרלוק פנים וחוטם, דלחירון קמא דשאני עדות אשה דחממירו בה רבנן, יולא, דאין חילוק בין יכיר צכורה להכרת פנים צעדות אשה, ומדינא הוי הכרת הפדחת לחוד עדות גמורה גם לענין הכרת אשה, ורק משום חומרא דאשת איש החמירו בה רבנן והכריכו גם פ"פ וחוטם, ולפ"י יראה מאיסור דאורייתא בהכרת הפדחת לחוד, אבל לחירון בתרא המהלך דיכיר לחוד והכרת פנים לחוד, י"ל דדוקא לענין צכורה גלי קרא דסג' בהכרה צעלמא, אבל לעדות אשה לריך הכרת פנים מה"ת, וכל זמן שאין העדים מעידים על הכרת הפדחת עם פרלוק פנים והחוטם, הכי היא עדיין צחזקת אשת איש דאורייתא.

ובמשעמי יצחק ס"י ו' חמך יסודו להחיר העגונה שצנדונו עפ"י החירון הא' שצצכורות דהא דצ"י פ"פ עם החוטם אינו אלא משום חומרא דאשת איש אבל מדאורייתא סגי צפדחת לצד, וכתב דאף דאויכא שם עוד חירון, אך נראה להוכיח משלחי יצמות דהגמ' תפסא לעיקר דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם הוא רק מדרבנן ומה"ת סגי בלא חוטם, דאל"ה מאי מקשה שם הגמ' אמתי' דאין מעידין וכו' אעפ"י שיש סימנים מהא דמלאו קשור צבים וארנקו, הא י"ל דלכך סמכין לענין גט על הסימנים משום דחשש יוסף בן שמעון אינו אלא מדרבנן כמ"ש התוס' צ"ח"א דף כ' ב' צ' ד"ה איסורא, משא"כ הכא צמתי' דהוי מדאורייתא לכך לא סמכין על סימנים, וכן לענין הא דמקשה שם צחר הכי ואי חיישין

עד מפי עד שהראשון נחביון להעיד, ובין אם שמע האחרון מן הראשון סיפור דברים צעלמא, דהיכא ששמע מפי המחביון להעיד, אזי בין שאמר שמלאו מת ובין שאמר שמלאו הרוג, משיאין את אשתו, ואע"ג דצהרוב הי' ראוי לחוש שהכורו על מוחו, ונשחת פדחתו, והוא חשש דאורייתא בדמסיק צצכורות מ"י ואיבע"א יכיר לחוד והכרת פנים לחוד, וגם אין לומר דבחסר אי' מאלה שאמרו חכמים צעלה ההכרה ואין דרך צני אדם לומר שהכירו, שהרי צצכורות שם לחירון קמא מן הדין אויכא הכרה צפדחת לחוד, ובין שחז"ל הסתפקו בהכרה זו ש"מ שיש עדיין הכרה אלא שצבר נפסלה ההכרה לענין שיעור עדות, [אך] מ"מ [נראה] דחשיב עדות צסתם, דהכל חזרים הם לענין עדות זו ויודעים שחבול לריך להודיע לצ"ד, אבל אם שמע האחרון מן הראשון סיפור דברים צעלמא, כל שלא שמע ממנו שהי' פרלופו שלם אין כאן עדות כלל, ואין ניקל צאיסור דאורייתא, ואין לומר דרוב ההרגים פרלופיהם שלמים, דמאן מפים וכו', וכן אם נהרגו הרבה צמלחמה ויש לפנינו עד מפי עד שאמר הראשון קברתי צעלה של פלוגית ואמר כן דרך סיפור דברים צעלמא, אין כאן עדות, דיש לחוש שנשחת אי' מאלה מה שאמרו חכמים שלריך לעדות ואין דרך צני אדם לדקדק צכך כגון השחתת פדחת או לחי אחת, ואפי' אם נצבר דרובן היו פרלופיהם שלמים, מ"מ כיון דאויכא מיטעא שפרלופיהם נשחתים הו"ל קבוע, כיון שניכרים הנשחתים ואין כאן רובא, ואין לומר דאותו שנדמה לו שהוא צעלה ודאי פניו היו שלמים כמו הרוג, דזה מקרה ואינו ע"י סיבה מחייבת, ואפשר דחלוי דדיון רובא דחלוי צמעשה, ועוד כיון דאויכא נפקותא צזה אלא לענין הכרה, לא שייך לדון אלא אם אותו שנדמה נלקח מן הרוג או מן המיטעא, ועוד דו"ל דאותו הנדמה אינו צעלה אלא אי' מן הרוג, שהרי רובא לאו צעלה של זו, וא"כ ע"כ שנשחתו פניו וטעה בו, אי' שאין כאן רוב כלל אלא ספק, וי"ע.

שוב העיר שם על עמנו מ"מ צה"ד ס"י רכ"ג צסופו דלא חיישי' שראהו חבול צפניו כמו דלא חיישי' שראהו אחר ג' ימים, וי"ל [דס"ל] דרוב צני אדם, צרוב הזמנים, צרוב המקומות, צרוב הפרלופין, יכירו צחבול או לאחר ג' ויסתפקו בו, כי אין צו הכרה צרורה, [ולפ"י] נסחרו הדברים הקודמים מה שחילק בין עד המחביון לאינו מחביון, אך ל"ע, דהא ר"ת הקשה דעיניו רואות שניכר היטב אף צחבול ולאחר ג', וא"כ קשה לומר דרוב לא יטעו וידעו שאינם מכירים, וי"ע. [ובכונתו נראה כיון דלר"ת יכיר הוא אף צחבול, נהי דאין לא קיימל"ה כר"ת משום דסצרינן "דגולד צחבול לאחר מיתת כח המדמה, וכל הפרלופין הדומות לו יראה צו הרואה, והילכך אין ראיה צמה שניכר", מ"מ צבר אי אפשר לומר דרוב האנשים לא יטעו לומר שהכירוהו כיון שאינו ניכר, דהרי ר"ת כתב צפשיטות שמכירין אותו].

אולם בתשו' שבסדר אלי' רבא ס"י ב' כתב צנדונו [צ"ח"ג עור צ'] דאף שהגוי הסל"ת שראה את פ' הרוג ולא ציאר צמה הכירו, אם צעצ"ע או צסימנים, ואם צעצ"ע עדיין אפשר שלא הכירו יפה, וצפרע שעל הרוג הוא סה ואפשר שהי' חבול צפנים, אך אין לחוש לזה, דצבר עמד הרשד"ס צ"ח"א ס"ט על הקירות כאלו וכתב שהמדקדק צענינים אלו אין רוח חכמים נוטה הימנו, ושאף חת"ל דלריך, היינו אם הי' העד לפנינו הי' ראוי להקרו צצבר זה ולראות איך הכירו, אבל היכא שהוא עד מפי עד חית לן להקל וכו', ועוד דצחזקת שלם הי' ועמיד אותו על חזקתו כיון שלא אמר שהי' נשחת עכ"ל, ואף דצברי הרשד"ס שם הם על נידון שמת צים [ואולי נהרג שאני שיש יותר לחוש שמא נחבל צפנים צעת ההריגה], אך נראה דלא גמא מת צמים או צהריגה וכמו שצבואר

אוצר

סי' קפד אות ד

הפוסקים

כשינוייה קמא, כתב עליו דלא ידע מה ראה שהפוסקים תפסו כתי קמא, ובמדרומה שהוליא זה ממנה שראה במרדכי ש' בדין נכרי המעיד על עצ' דבתחילת עדות החמירו רבנן, וגם אלל שאר הפוסקים שגור האי לישנא צפיהם דבתחילת עדות החמירו, וכן הוא בתשו' צ"י ובספרו כמה פעמים, וזה אחי כתי קמא דכורות, דאילו לתי' בתרא לא אמרי' דהחמירו בעגונה בתחילת עדות יותר מצא'ר איסורים וכו', אבל [באמת] אין מזה ראיה, שאם חששו לתי' קמא להחמיר מאן נימא לן דנמנך עליו להקל, ואדרבה נראה לכאורה להביא ראיה דכתירון בתרא נקטין וכו'.

ובצמח צדק [החדש] סי' ס"ג צ"ל שהלך לשאוב מים מהנהר ואזד זכרו, ואחר כמה שבעות נמלא גוף בשפת הנהר רחוק מהמקום ששואבים שם מים ולא הי' לו חוטם וחלי נורת הפנים, אך הכירוהו בעצ' שזהו הנאדר, וגם נמלאו בגופו סימנים אמעיים, ראה מעיקרא לדלד להחיר מחמת ההכרה משום דלחד תירולא דכורות חשיב הכרה ע"י פדחת לחוד ומהני מדאורייתא, והרבה ראשונים ואחרונים תפסו לעיקר כתיורולא קמא דכורות שם כמבואר בתשו' אאזמור' [בתשו' שסוף שו"ע הרב סי' כ"ח] ואם כי מהרי"ש צ"ח שטע' משמע דהנהגו דתנן דכו' אין מעידין אין שום עדות כלל מה"ת, י"ל דס"ל כשינוייה בתרא דכורות שם, וכיון דבני' הי' גם כל גופו שלם דכזה מחיר רבנו חס' אעפ"י שחסר הראש [ראה צמח צ"ח], אי"כ יש לנרפו לעצ' של הפדחת וחלי נורת הפנים ואל' הסימנים האמעיים שנמלאו בגופו, אך ודאי שזו היא רק סברה לחוד ולא אפי' להלכה וכ"ש לא למעשה וכו', וגם מהא דתנן אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אעפ"י שיש סימנים בגופו, מוכרע שאין לסמוך על זה, דהא למאן דאמר סימנים דרבנן מייירי המעשה שיש סימנים אמעיים בגופו ואפילו הכי אין מעידין עליו אף שחסר רק החוטם ויש הכרה מדאורייתא לשינוייה קמא דכורות, ואף ד"ל דה"ל למ"ד סימנים דרבנן לא מהני, אבל צמח צ"ח שיש לדדים להקל נסמוך על מאן דסובר סימנים דאורייתא, אך גם ע"ז אין לסמוך כלל, חדא ד"ל דהעיקר כשינוייה בתרא דכורות, וגם אאזמור' העלה כן בתשו' ה"ל, וגם לשינוייה קמא י"ל שאין לסמוך צמח צ"ח להקל וכו', ואפי' למ"ד דבמשאלים כיון שהוא רק אסדיר סמכין על סי' צינוני, היינו משום דהתם חס' נשאת לא חלא, משא"כ הבא דאפי' לל"ק החמירו דאם נשאת חלא ושאורו כשל תורה, אך מ"מ כתב שם להקל בגדון זה מעט לירוף סימן צינוני שגופו עם ההכרה בעצ' שהכירוהו אנשי העיר, ע"ש.

ובערוך השולחן סעי' קפ"ח כתב דאע"ג דלחד תירולא בגמ' דכורות [הג"ל] משמע דמה"ת די בעגונה צמח צ"ח נצד ורק חומרת חכמים היא להלריך גם הפנים והחוטם, ושלפ"ז יהא נ"מ לכמה דברים שיש הפרש בעגונה בין ד"ת לרבנן, מ"מ מסתימת כל הפוסקים מבואר דהעיקר כתיורולא דכו' דגם מה"ת אין היכר צלא פ"פ וחוטם, והחוש מעיד כן דצמח צ"ח אי אפשר להפריש בין אדם לאדם, והרי צירושלמי מביא מהרבה אנשים שהסחירו רק חוטמם ולא הכירוהו, וכ"ש צלא פנים וכו'.

גם בחבצלת השרון סי' כ"ד כתב [בד"ג ר"ש טור א'] דמכל הפוסקים משמע שהלכה ההכרה ע"י פ"פ וחוטם ופדחת הוא לא מחומרא דרבנן אלא הוא מדאורייתא, והיינו משום דשיערו חכמים דפ"פ צלא חוטם אי אפשר להיות עצ' יפה.

וכתב בעצי ארזים סקפ"ד דאם נימא דהלכה כתיורולא בתרא יתיישב לשון רבנו ירוחם צנחני כ"ג [דק"ה א'] דפוס קאפוס:

חיישין לשאלה כי מאלו קשור צכים וכו' היכי מהדרינן, נמי מלי לתרן דשאני גע כיון דחשש צ' יוצ"ש הוא רק דרבנן לכן לא חיישי' לשאלה, משא"כ כאן דחששא מה"ת הוא, אע"כ כך סוגיא דיצמות וצ"מ דף כ"ז ס"ל דהך משנה דתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם נמי מהדרינן הוא, ולכן מקשה שפיר מאלו גע קשור צכים וכו'.

גם בוישב יוסף סי' ו' תמך יסוד היתרו בגדונו אהא דהכרת פדחת לחוד מהני מה"ת ולא נשאר צה רק איסור דרבנן, ובאסד"ר מקולין הרבה, ואין לדברי הרא"מ סוסי' ע"ה דמבואר שם דחפס דעת הרמב"ם צפ"ז מנחלות ה"ג היא דהכרת פדחת לחוד מהני מה"ת ולא החמירו צה אלא משום איסור כרת, ושם צמח צ"ח סי' א' כתב [בדע"א ג'] דצ"י יש צכור מבואר דמה"ת איכא היכר דפדחת לחוד, ולא להלכה גס פ"פ וחוטם אלא משום דהחמירו צה רבנן. וכ"כ דהפארת צבי המוצא להבן צמ"ק קפ"ה אות ג'.

ועי' להלן באות ז' מהמים קדושים דמבואר שחפס דעת העבודה הגרשוני סי' ע"ה [שהוצא להלן באות ל"ד] דפסק כתיורול קמא דפדחת לחוד מהני מה"ת.

ובמשכנות יעקב סי' ע' מבואר דגם לתירולא בתרא הא דלא מהני פדחת לחוד הוא רק מחומרא דרבנן, שכתב [בדק"ה ד'] דלכאורה כיון דמשמע דגם לתירולא בתרא מקרי הכרה בפדחת לחוד ולהכי פוטרת דכורות, אי"כ מ"ע לא מהני בעדות אשה כיון דהוי הכרה גמורה ומהני בכל דוכתא, וע"כ דחומרא דרבנן הוא לאכרובה דוקא הכרת פנים, ואסמכיה אקרא דהכרת פניהם עונה צם, רק דלתירולא קמא אף דמקרי הכרת פנים מ"מ החמירו רבנן, ותי' בתרא ס"ל דלא שייך לחמירו אי הוי הכרת פנים ולהכי משני יכיר לחוד וכו'.

אולם בחזן טוב סקפ"ה כתב דמסתומת הפוסקים משמע מדאורייתא צעין פדחת ופ"פ וחוטם, ואף להמרדכי סוף יצמות והגמ"י רפ"ג מה"ג וכתבי מהר"י סי' קס"ה דנראה מהם דנקטו דהלכתא כשינוייה קמא דכורות, היינו רק לענין מאי דנפקא משינוייה קמא דבעדות אשה החמירו בתחילתה, משום דגם לשינוייה בתרא י"ל דס"ל כן, אבל צהא להלכה כשינוייה דמדאורייתא צע"י פדחת וגם פ"פ וחוטם, וכתב שהעלה לרוב הראשונים היכא דשינוייה בתרא מחמיר אוליין לחומרא, ואפשר דלכו"ע בעדות אשה שמת צעלה כל היכא דאיכא תרי שינויי או תרי לישני אוליין לחומרא בתחילתה ולקולא צסופה.

ובמראות הצובאות סקפ"ד כתב [בדס"ג א'] דאף דמלשון הרמב"ם צפ"ז מנחלות ה"ג שכתב דכל הני דתנן דכו' אין מעידין אינו אלא משום חומרא דרבנן שהחמירו בעדות אשה מפני איסור כרת, ומשמע לכאורה דחפס עיקר כתיורולא קמא דמה"ת חשיב הכרה דפדחת לחוד להכרה ורק רבנן החמירו [להלריך גס פ"פ וחוטם], וגם המרדכי סוף יצמות והגמ"י פ"ג מה"ג הביאו שינוייה קמא של הגמ' שיש חילוק בין סופה של עדות לתחילתה, וכן הוא בפסקי מהר"א סי' קס"ה, מ"מ יש לדחות ולומר דאף דס"ל לענין פדחת דלא חשיב הכרה מה"ת וכתיורולא בתרא, מ"מ ס"ל דחלוקה זו שהניח הש"ס כתיורולא קמא לחלק בדין עגונה בין תחילתה לסופה הוא אמת גס לאידך שינוייה, דלא פליגי הני לישני אלא בדין פדחת לחוד וכו' ע"ש. וכ"כ צפני משה סקע"ו.

ובתשו' שבסוף ספר מים קדושים סי' צ' אחר שהביא [בדק"ה] מהעבודת הגרשוני סי' ע"ה ש' דהפוסקים נקטו לעיקר

אוצר

ס"ק קמ"א אות ד—ז

הפוסקים

עליהם מדאורייתא, וסיים זה עד שיהיו שניהם עם החוטם ולא כלליהו עם פדחת ופי"פ, משום דחוטם לא צעי' מדאורייתא רק מדרבנן לחוד, אמנם הירושלמי קאמר דהכרת פניהם ענתה צם זה החוטם, ומשמע דגם הכרת החוטם הוא מדאורייתא, ואף בנחסר מקלחו אין להעיד עליו וכו', וע"ש דמסיים דעכ"פ יש עפי"ז מקום להקל בנחסר בראש החוטם באמצע הרוחב, ומכ"ש כשאין ניכר שם רק כמו חתוך בלד בלא חסרון, כיון שכל תמונתו היא שלימה לפניו בארכה ורחבה שפיר הוא יכול לשער תמונת הפרטוף אף אם יש חסרון קצת. ועי' להלן בס"ק קפ"ה אות ד.

ו. הברת הפדחת לחוד אי הוי עכ"פ כמו סימן. בנפש חיה סי' ד' [דף ה' א'] ראה לדון מעיקרא דהכרת פדחת לחוד אף בלא פרטוף וחוטם נהי דלא מהני בחזרת עכ"פ מ"מ הוי כמו סימן עכ"פ, ושכן נראה מדברי ספר הישר לר"ת שמציא כמה פעמים דהכרת פדחת וחוטם הוי כמו סימן עכ"פ אף דלי"ה עכ"פ גמור, וכח דהנה צבית אפרים סי' י"ט קדמני בסברא זו ור"ל דדבר זה תלוי צ"ה החירושים שבצבורות מ"ו דלתי' הא' דמדאורייתא סגי בפדחת לחודיה ל"ל דטעמיה הוא משום דהוי כסימן [ובס"ל סימנים דאורייתא], ומ"ד דלא סגי בפדחת לחודיה ס"ל סימנים דרבנן ע"ש, אף לפי"ז יקשה מאי מקשה הגמ' כאן למ"ד סיד"א ממחני' דאין מעידין אף שיש סימנים בגופו, והרי כיון דהא' דלא מהני פדחת לחוד אף דהוא כמו סימן קאמרי' בצבורות דהוא משום דבעגונה אחמירו רבנן, אי"כ גם בכל סימן י"ל כן דהוי דמדאורייתא מהני אף מדרבנן החמירו, ואפשר לומר דחומרא דרבנן לא שייכא רק בפדחת דהוא שכיח, אבל אם יש לו איזה סימן דהוא שינוי בתולדתו, לא שכיח, ולכן לא החמירו בו רבנן, אף עדיין קשה על סברא זו דמאי מקשה הגמ' ממחני' דאין מעידין רק על מ"ד סיד"א, הא גם אי סיד"ר יקשה, דהא סימן מובהק לכ"ע הוא מדאורייתא וא"כ אמאי אמר במשנה דאין מעידין על פדחת לחודיה אעפ"י שיש סימנים בגופו, הלא כיון דפדחת הוא ג"כ סימן אי"כ צ"דירוק סימני הגוף הו"ל צ"ה סימנים אמצעיים דהוי סי' מובהק ואמאי אין מעידין לכ"ע וכו', ומסיק דלדינא ודאי אי אפשר לסמוך ולומר דהכרת פדחת הוי כמו סימן, דהגוז"י דחה סברא זו וכן הבית אפרים חזר בו, אף עכ"ז נזכר לנרף גם זאת לקולא כיון דמס' הישר נראה דהכרת הפדחת הוי כמו סימן. [אולם עי' בס"ק קל"ד אות ג' בדברי הדבר משה סי' ס"ב שכי' בפשיטות דזה ברור דאעפ"י דפ"פ לחוד לא מהני מדין עכ"פ אעפ"י לא גרע מסימן אמצעי. גם עי' באות הסמוך בדברי המשכנות יעקב סי' ע'].

ז. ובשיצאה כבר בלא"ה מאסד"א האם מחני' או חכרה בפדחת לחוד. כי צבית ילחך סי' פ"ח דנראה דגם לתי' צתרא חכני ההכרה בפדחת לחוד, דנראה דכונת הגמ' במאי דמשני יכיר לחוד והכרת פנים לחוד, היא, דמצבור אין ללמוד על עדות אשה משום דהתם ההכרה היא בחיי האב צמוד שלעת עתה לא הוי נגד חזקת היורשים וכו', משא"כ להחיר אשה דיש צ"ה חזקות, חזקת חי וחזקת אשת איש, (ובשו"ת גאוני צתראי סי' י' נתקשה בציבור התי' צתרא ע"ש), וא"כ כל זה אינו אלא היבט דלא יראה עדיין מדאורייתא מחזקת אי"א וחזקת חי, אבל כשנפל למים שאין להם סוף ושהיה כדי שתלא נפשו [דינא עי"ז מאסד"א] שוב ילפי' מצבור ומהני ההכרה בפדחת גם לתי' צתרא וכו', וע"ש שהי' לו גם לירוק עכ"פ דבגדים. גם בעמודי אור סוף סי' פ"ג לידד דבמשאלים שכבר אין זה גדר דבר ערוה די בהכרת פדחת לחוד כמו גבי צבור.

קאפוסט] שהוסיף על לשון המשנה וכתב: אין מעידין עליו להשיא אשתו או לשאר דבריו אלא הכירוהו צפ"פ עם פדחתו וחוטמו עכ"ל, ולשון "או לשאר דבריו" הוא מיותר דמאי צעי' צה, דבכל הענין שם אינו מדבר אלא מהיכר עגונה, ואפשר [לפי הג"ל] דכונתו להורות דהעיקר כשינוי צתרא דמדינא לא מהני פדחת לחוד להכרת פנים, וכל שלא העידו גם על פ"פ עם החוטם הרי הוא בחזקת אשת איש דאורייתא, וזה שמעינן ממה שכתב דלא מהני גם לשאר דברים, דאם הי' מהני צה"א מדאורייתא ורק רבנן החמירו בזה, הי' מהני גם לשאר דברים כגון לנחלה, וכמו בטעם צמים שאין להם סוף או נפל לגוב אריות או ללוב וכו', [ועי' צבית ילחך סי' פ"ח סוף אות ב' מ"ש עי"ז], ויחכן לומר דגם הרמב"ם והרא"ש ס"ל דקיימ"ל להלכה כשינוי צתרא וכו', וטעמו של דבר לפסוק כתירוכל צתרא נראה משום דאפשר דצ"ה הלשונות שבצבורות שם תלויים צ"ה הלשונות שבצבורות דפליגי אי סימנים דאורייתא או דרבנן [ע"ש אף תלה זה בזה, ועי' באות ו' בנפש חיה מהבית אפרים], ולישנא קמא ס"ל סימנים דאורייתא, וללישנא דסימנים דרבנן עכ"ל כחירוק צתרא שבצבורות וכו', וכיון דאין קיימ"ל דסימנים דרבנן, לכן פסקינן כתי' צתרא. ועי' בחי' פני יהושע על מס' גיטין דף כ"ז גמ' ד"ה ודוקא בלד אות פ'.

ועי' בשב שבעתהא ש"ז פט"ז שהעלה מדברי תשו' בעל תוס' יו"ט שהוצא בגאוני צתראי סי' י' דס"ל דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, היינו צתס הכרה, דמן הסתם אין הכרה אלא בפניהם כדאמר קרא הכרת פניהם ענתה צם, אבל אם אומר בפירוש שמכיר צבירור את המת בטע"פ פדחת לחודיה, מהני אע"ג דליחא לפ"פ עם החוטם, וכיו"צ כתב המרדכי בזה דתנן אין מעידין אלא על פ"פ ואין מעידין אלא עד ג' ימים, דהיינו צתס, אבל אם מעיד שודע צבירור שזהו זה מהני ע"ש. והש"ב שמעתהא כי ע"ז דזה דין מחודש שלא מלאוהו בפוסקים. ובארי' דבי עיראלי סי' י"ד הביא דברי הש"ש, וכח צע"פ דמ"ש להעמים בלשון תשו' גאוני צתראי דכשאומר מפורש שמכיר בטע"פ פדחת לחודיה מהני ומייתי כיו"צ מדברי המרדכי, תמוה, דהמרדכי לא חיירי רק מן אחר ג' ימים אבל כל הפנים שלם וכמבואר בנזי"ק סי' מ' ובנזי"ת סי' נ"א וכו', והש"ש עלמו כתב שלא מלאו דין זה בפוסקים, ומאחר דלא נמצא בשום פוסק, אי אפשר לחדש ולצדות דברים כאלו ולהעמידם בכוונת תשו' גאוני, וסתמא קתני פדחת ולא פ"פ אין מעידין ובמהרש"ם ח"ב סי' רנ"ה כתב ג"כ דכיון דהש"ש צע"פ העיד שלא נזכר דין זה בפוסקים, אי"כ ח"ו להקל, וגם פירושו אינו מוכרח.

ועי' בקו"ע למהר"ל סוס"ק כ"ט שצייר דברי תשו' גאוני ה"ל צאופן אחר, ולפי פירושו נפל האי דינא שהוליא הש"ש מדבריהם שם. ועי' צתס סופר סי' נ"ד ונ"ו, ובשו"ת הרא"ם [מרגליות] סי' ז' שהאריך בזה צתשו לבעל הקה"ח.

ה. ואי סגי מח"ת בפדחת ופ"פ בלא חוטם. כתב צבית אפרים סי' י"ט [דנ"ח צ'] דלכאורה הי' אפשר לומר דאפי' לחירוק צתרא דכבורות דוקא פדחת בלא פרטוף פנים לא מהני, אבל עם פרטוף פנים אף בלא החוטם מהני מדאורייתא, וזה דקתני צצרייתא עד שיהיו שניהם עם החוטם, היינו מדרבנן דאחמירו בזה וכו', גם מהלשון דקאמר פדחת ולא פרטוף פנים פ"פ ולא פדחת אין מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם, ולא קאמר פדחת ופ"פ ולא חוטם אין מעידין עד שיהיו שלשהם, משמע דפדחת ופרטוף פנים מדאורייתא צעי' ולכן נקט להו צרישא דאין מעידין

אוצר

ס"ק קפד אות ז—ט

הפוסקים

ובמים חיים [לר"מ רפפורט] סי' כ"א כתב ג"כ דאף ש"ע אמר שלא היה יכול להכירו בפ"פ כי ה' נשחת, מ"מ יש לסמוך על דברי אשתו שאמרה שהכירו ופה בפ"פ וחוטא, דהיא עצמה הטיבה תשובה ונחת שראתה אותו מיד כשהולידהו מן המים ואז היה כל פרטיו קיים עדיין ורק אח"כ נשחת, לכל מה שהי' מונח יותר היה נשחת יותר, ולפיכך העד שראוהו אח"כ לא היה יכול להכירו, והציא שכ"כ הלמח לדק [הג"ל].

ובחקרי לב סי' י"ב צ"ע שאלו שהכיר את המה בעצ"ע גמור, ושאר ד' העדים אמרו שהי' נפוח מאד ואי אפשר היה להכירו בפ"פ, כתב [בדכ"א ר"ש טור ג'] דסבור היה מעיקרא לקיים עדות האחד ולומר דאולי ראה הוא את המה שליט או רבע שעה לפני שער העדים ואז לא היה נפוח עדיין, אך חקר את אחד משאר ד' העדים ואמר לו שכולם הלכו ביחד וראוהו ביחד, וא"כ אין מי שיטען על ההכרה דפ"פ.

ובבית אפרים סי' י"ט דנ"ח טור ז' כתב בגידונו דאף שהעד אמר שהחוטם בראשו היה חתוך קצת ממה שאכלו השרצים, מ"מ יש לסמוך על דברי הגוי שהסכים לפי תומנו שראהו שוכב הרג, וי"ל דבשעת ראיתו היה חטמו שלם עדיין, ולענין עד מפי עד תלין להקל ואמרי' שלא היה נחבל, שאין זה מדברים שדרך העד לספר [מעצמו אם אינו נשאל על זה להדיא] וכמבואר בקו"ט אות מ' בשו"ת הריב"ל, ואף לדעת הראש"ח שגורא מדבריו שאין לחלק בכך, וכל שיש לספק בכוונת דברי העד ספקא הוי, מ"מ צ"ד שראוהו ז' עדים כשרים והכירוהו בפ"פ וכבר יראה מאיסור דאורייתא דהא אינו רק ספק שמא הוא כבר אחר ג' ימים ולדעת רוב הפוסקים מקילים בזה, א"כ צ"כ"ג יש לסמוך על הפוסקים דבעד מפי עד תולין להקל, ואף ש"ל דדוקא היכא שלא ראוהו אח"כ כלל אמרי' שהעד הראשון ראהו שלם והרי הוא בחזקתו שהי' שלם מחילה, אבל כשרואים אותו עתה חסר, א"כ אדרבה אית לן למיזל בזה שעת מליאתו דגם בשעת ראית הגויים היה חסר, מ"מ אפשר דיש לסמוך זה לעצ"ע בדגדים וכו' ע"ש.

ובפני משה [לר"מ צנצנא] ח"ב סי' י"א בגוי שאמר שראה את פ' הרג ולא פירש במה הכירו אם בעצ"ע או בסימנים שהיו לו זו, או בצגדיו, או אולי הכירו עפ"י ה"עופטיר" [והוא פנקס השבזות] שהוליד מחיקו, כי אפשר שהראהו ליהודים ואמרו לו שזה כתב יד פ' הג"ל, כתב דלע"ג דממרות הלשון על הסתם הוא שהכירו בעצ"ע, מ"מ צ"ד יש מניע לומר שלא בעצ"ע הכירו, דהא בעדות יהודי אי' נאמר שגשכלכו לחפשו מלאו גוף אי' שלא היה צו שום צמר והגולגולת מובדלת מן הגוף, ולא היו יכולים להכירו כי אם צמלזשויו שהי' לבוש זהב, ובאח"כ צא הגוי ואמר שעוד קודם שגמלו היותם את ההרג ראה אותו והוליד ה"עופטיר" מחיקו, א"כ נראה מפשטות הדברים שראהו יצא צל צמר כמו היותם, וא"כ לא היה יכול להכירו בעצ"ע, וסימנים לא הזכיר בדבריו דנימא שהכירו בהם וכו', ואם כי שהי' אפשר לומר דיתכן דבעת שהגוי פגע בו היה עדיין הצמר על הפרטוק פנים, אך זה דוחק, וכי מלדקי למשרי אשת איש, דהרי זה ספק עמוס בגופה של עדות וכו' ע"ש. [ונראה דיתכן דאין הוא חולק על האחרונים שהוצאו לפני כן, דבציבדא זו נוטים הדברים יותר שראהו ג"כ בעת שהי' יצא כבר, וי"ע]. ועי' צחז"א שצ"ח ג'.

פ. כשאמר ואוכלים אותו העופות האם משמעו דבעת ראיתו כבר לא היה שלם. כתב במשפט לדק ה"א סי' ח' [דמ"ב ד'] דלמארה ראה שהיו אוכלים אותו בעת ובעונה אשר ראהו, וא"כ אולי לא היה שלם, איברא דהי' מקום לומר שכשראהו

ובס' מים קדושים צחז"י שסוף הספר סי' ז' כתב [בדק"ח א'] דהי' אפשר להוליד היתר בהכרת פדחת לחוד היכא שהאשה כבר יאלה מאסד"א, על פי מ"ש העצוב"ג צסי"ע שפוסקים תפסו עיקר כתי' קמא דזכורות דפדחת לחוד מהני מה"ת ע"ש, ולפי"ז אף אנו נאמר דכיון דלעת בעל אבן העזר מהני סימנים שאינם מוצהקים היכא שכבר יאלה מאסד"א, [הו"ד צסי"ק קפ"ח אות ע"ז], אף דהכרה ע"י סימנים שאינם מוצהקים גריעת מהכרת הפדחת לחוד, דהא פדחת לחוד מהני מה"ת וסי' שאינם מוצהקים לא מהני, א"כ כ"ש שנסמוך על הכרת פדחת לחוד היכא שכבר יאלה מאסד"א, וכ"ש בגדון שלנו דאיכא כל הפרטוק רק שנחסר קצת מהחוטם, אך לצי מגמגם בהיתר זה לסמוך אשינויאל קמא דזכורות וכו' [כנ"ל בל"ח ד']. וע"ש עוד [בעור ז'] במה שר"ה מעיקרא ללדד ולומר דאף אי מספקא לן כהי' לישנא קוי"ל, נמי יש למלא היתר בגדונו שהי' למת הגמלא גם סימן ציגוני בגופו, ונאמר דהא לתירוצ' קמא דאהני הכרת פדחת לחוד מדאורייתא ע"כ דזה עדיף מסי' שאינו מוצהק, וכיון דס"ל לקצת פוסקים דשני סימנים חמלעיים הוו סימן מוצהק [ראה צסי"ק קל"ד אות ד'], כ"ש דהכרת הפדחת עס עוד סימן ציגוני הוי סימן מוצהק, וא"כ יש להחזיר מטעם ס"ס, שמא קוי"ל כתי' קמא, ואפי' אי קוי"ל כתי' חסר שמה סימנים דאורייתא ומהני הסימן החמלעי בגופו, ונוסף לזה הכירו גם כל צגדיו ואיכא ספק שלישי שמא הלכה בהפוסקים דלא חיישי' לשאלה, אך לבסוף דחה זה, ע"ש.

ובמשכנות יעקב סי' ע' צדון שעד אי' הכיר את הנעצב (צפ"פ) פדחת ולחיים ורק החוטם לא היה לו, כתב [בדקלי"ג סוף טור א'] דלפי מה שהעלה דעת הרמב"ם דכל הגי דאין מעידין עליהם הוא רק מדרבנן, ויסוד מוסד לה מהסוגיא דזכורות דס"ל לר' יוחנן דפדחת פוער בצכורה ושאינו עדות אשה דאחמירו זה רבנן, ואפי' לתירוצ' בזה דשם משמע להדיא דעכ"פ הכרה מקרי גם בלא חוטם רק דלא מקרי הכרה פנים, וכיון דעכ"פ מקרי הכרה לא גרע מסימנים מוצהקים [דהיינו ציגונים וכמו שהעלה שם דלהרמב"ם מהני סימנים ציגונים מה"ת], ורק דלענין עדות אשה לא סמכין גם על סימנים מוצהקים דרבנן ההמירו באיסור כרת וכו', ומאחר דהא דפדחת לחוד לא מהני הוא רק מדרבנן, א"כ סברא גדולה היא דנעצב צמים שאין להם סוף דבנא"ה שריא מדאורייתא ורק מחומרא דרבנן אכורה, אוקמינן דאורייתא להחיר עפ"י פדחת ופ"פ בלא חוטם.

ח. כשא' אומר שראה בעת שכבר נאכל בשר חמת, ויש עוד עדות המספיק להתירה, האם חוששין שמא גם השני ראהו כשכבר נאכל הבשר. כתב הריב"ל צח"ב סי' י"ב דאפי' היכא שאי' מהעדים אמר מפי גויים שגמלו את ההרגוים ונאכל [כבר] כל צמרם, וישראל אחר מפי מסל"ת מעיד עדות שמספיק להחיר העגונה, אין אומרים דכיון דלא פורש צמר העדות אם ראום צפרטוק פנים עס החוטם שלם א"כ גם הם ראום צכ"ג שהעיד הראשון, הא ליתא, דכיון ששאר העדים אינם מעידים על יום ושעה ידועה, אפשר לומר שבתחילה ראה אותם הגוי שמשד העד האחר משמו ואז היה עדיין גופו ופ"פ עס החוטם שלמים, ואח"כ כשהלכו הגויים האחרים לחפשם כבר נאכל צמרם.

גם בצמח צדק סי' מ"ה כתב דאף ששאר העדים אמרו בגדונו שפדחתו וחוטמו לא היו שלמים, מ"מ י"ל שמא העד הזה ראה את ההרג לפניו, ואז לא היתה עדיין העור נקלפת מהפנים.

אוצר

ס"ק קפד אות ט-י

הפוסקים

ג"כ מחשו' הראש' שהביא העור בסוסי ק"ח * ע"ש, ומ"ש הראש' והעור דהיכא שאינו חבול צפניו יכולין להכירו בעצמ' של "גופו ולורתו", היינו לענין להעיד עליו לאחר ג' ימים, אבל לענין להעיד עליו תוך ג"כ בעצמ' של זורתו בלי צנין הגוף סגי. ושם בדל"ו חזר וכ' דהיכא דאיכא פ"פ וחוטם ופדחת לכו"ע מעידין אפי' בלי גוף שלם, ונראה דאף בלי גוף כלל. [וכן מצאנו מדברי ר"י דרי' בללל בתשובתו שצ"ח החדשות סי' ע' דבראש לחודיה מהני טביע ע"ש].

ובדרכי נועם סי' י"ג ע"ד עדות שנמלא גוף נאכל ולא נשאר בו כי אם הטומות והראש מחובר להם, והי' פ"פ שלם עם החוטם והפדחת והסנטר והוכר בהם שהוא פ', כתב [צדע"ד ז'] דאף [דלכאורה] איכא הכא ריעותא דלא נמלא כי אם הראש וכל גופו נאכל ואין גופו וראשו צעי' להכירו בעצמ', אמנם מדברי ר"ת שבי' דמתני' דאין מעידין אלא על פ"פ וכו' מיירי דוקא כשאין שם אלא הראש וכו', מצאנו דלא צעי' צנין הגוף כלל, ואע"ג דלענין מה שכתב ר"ת דאם כל גופו שלם יכולין להכירו בעצמ' אפי' אין פ"פ ופדחת וחוטם נדחו דבריו כמ"ש הב"י, מ"מ צמאי דקאמר דפ"פ ופדחת וחוטם ניכר הוא בעצמ' בלא גוף לא נדחו דבריו.

גם הר"מ שלטון בתשובתו שצפני משה [לר"מ צונזנשט] ח"א רסי' ל"ז כתב דבהכרת הפ"פ עם הפדחת והחוטם יכולים להעיד עליו אפי' אם לא הי' כאן גוף כלל אלא הראש בלבד ושכן מצאנו מדברי ר"ת שכתב דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרטוף [וכנ"ל ברה"ש], ושכן מצאנו מדברי הרד"ך צבית י"ז דאע"ג דמתני' דאין מעידין מיירי שיש שם מקלת הגוף, מ"מ לאו לעיכובא צעי' הכי אלא לרבותא נקטיה, דאע"ג שיש מקלת הגוף ויש בו [גם] סימנים לא מהני, דמקלת הגוף לא מעלה ולא מוריד, והו"ל כאילו אין שם אלא הפרטוף.

ובמהר"ם י' חביב רסי' ט' כתב ג"כ דמה דשנינו דאין מעידין אלא על פ"פ ופדחת וחוטם, היינו לומר דאפי' אם לא נמלא גופו כלל, ואפי' מקלת גופו, ולא נמלא רק ראשו לבד, ואפי' ראש זה לא הי' שלם דחסר צפרטפו העינים והשפתים והסנטר, אפי' מעידין עליו כיון שהכירוהו צפ"פ עם החוטם, ואף שהר"ד י' לב הביא ראיה דפ"פ לחוד בלא צנין הגוף לא סגי ממה דנקט במתני' אעפ"י שיש סימנים בגופו וכו', כבר דחה הרה"ש דמתני' לרבותא נקטיה [וכנ"ל], ואם כי דאפשר להסביר טעם הר"ד דלא ראה לפרש דגופו דנקט הוא לרבותא דא"כ הכי הו"ל אעפ"י שיש לו גוף וסימנים בגופו ובכליו, ומדנקט אעפ"י שיש סימנים בגופו משמע דרבותא הוא על הסימנים שבגוף אבל לעולם צנין הגוף צעי' עם הפ"פ והחוטם, אמנם כל הישר הולך יראה דיותר נכון לומר דהיכא דאיכא פ"פ ופדחת וחוטם מעידין אפי' אין שם גוף כלל, מדלא חני' אין מעידין אלא על פ"פ עם חוטם וצנין הגוף כדכ' הרה"ש, ותדע שכן הוא, דהא קתני אע"פ

שנשראחו לא היו אובלים אותו, אלא דעתה אומר צדמיו [שם] לא ילכו מיד לחפשו ולקברו, הנה העופות אובלים אותו], ש"אובלים" הוזה משמע, ואם היו אובלים אותו אז בראותו, הי' אומר "היו" אובלים אותו, אבל מ"מ י"ל דאז נמי היו אובלים אותו וגם עתה שיער בעצמו שעדיין אובלים אותו, וכיון דאיכא לספקו נלך לקולא, ומה גם צניד ש"ל דעוד קודם שראוהו העד הראשון וכסוהו בעשני הים, ראהו הוא [ואז לא היו העופות אובלים בו עדיין, ע"ש. ועי' בהשמועות].

ובשו"ת הרא"מ [לרא"ם מרגליות] ח"ג סי' י"א בעד שאמר מפי אחר שהכלבים כבר התחילו לאכול בו, כתב מעיקרא לפקפק בעדותו, דאף דבעלמא פשוט אם העיד אי' מלאחי פי' מה או הרוג אין להסתפק שמה לא הי' הפ"פ עם החוטם קיים אם העד אינו לפנינו לצדקו, מ"מ הכא גרע טפי כיון שאומר שהתחילו הכלבים לאכול ממנו שמה לא הי' הפ"פ עם החוטם שלמים וכו', אך נראה דלמסקלן בעד מפי עד בספק אישתחי וכו', פשיטא דכ"ש דמקילן כאן, ותלין דלא התחילו לאכול רק קלת צער, או שראהו גם קודם שהתחילו לאכלו וכו'. [ועי' בהשמועות].

י. האם בעי' גם צנין הגוף [קצת] נוסף לפ"פ ופדחת וחוטם. הר"ד צן לב בתשובתו שצריכ"ל ח"א דס"ט ג' כתב דצפרטוף פנים [ופדחת וחוטם] לחוד בלי צנין הגוף * לא סגי [להעיד עליו] ולא מיירי מתני' בהכי, כיון דקאמר במתני' אעפ"י שיש סימנים בגופו ואיתמר עלה בגמ' דהיינו ארוך וגון, והני לישי לא שייכי כשאין שם אלא הפרטוף, והא דאיתא בתוס' יצמות דק"כ אי' צד"ה אין מעידין אומר ר"ת דהיינו דוקא כשאין שם "אלא הפרטוף" אבל כל גופו שלם וכו', [ומלשון "אלא הפרטוף" משמע דהו' לא צעיין מידיו], סיפא לישנא דוקא, ורישא דקאמר "כשאין שם אלא הפרטוף" לאו דוקא.

וכתב עליו הרה"ש בדל"ה ג' דאף דלכאורה הי' נראה קלת סעד לדבריו מדברי הראש' שפסקו שכתב עלה דמתני' דהיכא דאינו נחבל צפניו נראה דבר פשוט שיכולין להכירו בעצמ' של גופו ולורתו ע"ש, וכ"כ צנו הרב בעל העור, ומדלא כתב בעצמ' של זורתו אלא של "גופו ולורתו" משמע קלת לעולם צעיין צנין הגוף, אמנם נראה דהיכא דאיכא פ"פ עם פדחת וחוטם מעידין עליו אפי' אין שם גוף כלל, ומתני' דנקט אעפ"י שיש סימנים "בגופו" לרבותא נקט ולומר דאע"ג שיש גוף וסימנים אפי' אין מעידין בלא פ"פ עם החוטם, דא"כ הו"ל למימר אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם "וצנין הגוף", וקלת י' לדייק כן גם מלשון ר"ת דנקט דמתני' מיירי כשאין שם אלא הראש, ובשלמא אם מקלת גוף אינו מעלה ומוריד היינו דנקט כשאין שם אלא הראש, שכל שאין גופו שלם אין שם אלא הראש מקרי, אבל אם מקלת הגוף מעלה ומוריד ופרטוף שלם לא סגי בלי צנין הגוף הו"ל דמתני' מיירי כשאין שם אלא הראש ומקלת גוף, וכן נראה ג"כ מחשו' ר"ת שהובאה בשו"ת מיימוני [פ"ג מה"ג סי' ט'] וז"ל: כך דנחי לפני [ר'] שמואל והתירו אשת אחיו של ר' שלמה שנהרג ולא נשאר רק פרטופו וחטמו ופדחתו וכו', וכן נראה

(*) והיינו מדלא אסר הראש' בנדונו שלא נמצא אלא הראש מחמת שלא הי' גם צנין הגוף, ש"מ דלולא הריעותות שהיו שם הי' מתיר גם בלי צנין הגוף. ונראה דהרה"ש מפרש דהראש' מיירי שהכירו הראש בסב"ע, וכמו שפי' באגודת אוזב סי' ס"ז אות מ"א, והכריח זה משום דא"כ מה הוצרך להביא מהא דאין מעידין אחר ג' ימים, ומ"ש הראש' שם שהכירו הראש בס"י מובהקים ר"ל שעי' סי' בינונים הגקראים לפעמים מובהקים בלשון הפוסקים הכירוהו בטב"ע. ולפי"ז מוכח להדיא דאילו הי' ההכרה בתוך ג"י הי' מועיל אף שלא הי' שם צנין הגוף כלל. ועי' בארי' דבי' עילאי סי' י"ד ריש דצ"א, ובחיים ושלי' ח"ב סי' ג' דף ל' א', ובבני ציון סי' ק"ל, ובחמ"ס ח"א סי' נ"א, ובדמשק אליעזר סי' ע',

(*) נראה דמה דקאמר "בלי צנין הגוף" הכונה בלי צנין הגוף "קצת", דהא קאי שם לפי ר"ת האומר דמתני' דאין מעידין אלא על פ"פ וחוטם מיירי כשאין הגוף שלם. ועי' הוא שהוסיף הר"ד דנוסף אל הפ"פ בעי' נמי צנין הגוף, ועי' דלא בעי' כל צנין הגוף אלא סגי ב"קצת", ועי' בורע אברהם סי' ב' דף ד' שהעתיק להדיא בדברי הר"ד דפ"פ בלא צנין הגוף "קצת" לא מהני, וכן איתא בבאר מים חיים מוצירי ח"ב סי' ו' דס"ז ב',

אוצר

סיק קטד אות יא

הפוסקים

חששו לה הפוסקים והשו"ת כלל כאשר לא נזכרה חומרה זו כלל בדבריהם, וגם הרמ"ם דחאב במפורש והצוה ראיות נגד זה וכו'.

[עוד כתב שם האדוני"ע דל"א א' דהיכא שנמצא גם צנין גופו סמוך לראש, גם הר"ד י' לב מורה, דכיון דכשכיו משימין הפנים של הנחתך על צנין הגוף ה"י ג"כ נזכר בעצ"ע. ונלמח לדק [החדש] סי' ס"ג סוף אות א' כתב ג"כ צננונו שהראש ה"י מודל וחשוך מן הגוף לגמרי רק שהגוף ה"י סמוך לו, דאפשר דאפי' להרדב"ל מהני ההכרה בפ"פ עם החוטם, כמו דמהני לדידיה אעפ"י שאין כל גופו שלם וכו' ע"ש].

ובמשה יוסף ח"צ סי' א' כתב ג"כ [דע"צ א'] דהדיון אמת דפ"פ אחד מהני אפי' אם אין שם גוף כלל, דדיון זה לא נמצא בשום א' מהפוסקים הראשונים, ועוד דמדברי ר"ת מוכח דלא צ"ע צנין הגוף וכמ"ס הרמ"ם [הג"ל] וגם הצוה ראיה מתשו"י ר"ת שבמיימוני, והיא ראיה שאין עליה תשובה, וכן פסק מר זקני הרב צקונטי וכו', וכן כ' מהריק"א בשו"י סי' ו' וז"ל: כללל דמילתא דלשיעת ר"ת אם לא מלאו אלא הראש לריך שיכ"י זה פ"פ כו' עכ"ל, הרי שז' דאין שם אלא הראש ולא הלריך שיכ"י קצת מהגוף, וכ"כ מהר"ם שלטון בשו"י שצפני משה [הג"ל].

עוד כתב שם דנראה דמעולם לא עלה על דעת הר"ד י' לב לומר דלענין דינא לא סגי בפ"פ צנין הגוף, אלא כוונה דבריו היא לומר דמתני' לא מייירי צהכי כדמוכה מלשוננו שם, וכוונתו מצוהרת שהוקשה לו על מה שכתב [הוא עצמו] דסברת החוס' ציצמות ק"כ ד"ה אין מעידין לפי פירוש ה"י דמתני' איירי כשאין גופו שלם, דלמלא לא דייק. ומתני' דמייירי כשאין שם אלא הראש דוקא ובהא הוא דקצעי פ"פ עם החוטם, אבל אם יש שם עם הראש אפי' קצת מהגוף א"ל לפרטוף פנים, כי הוכי דייק. ומתני' מדקאמר אעפ"י שיש סימנים דהיכא דאיכא פ"פ אע"ג דליכא סימנים מעידין עליו, ה"י אית לן למידק דמדקאמר אין מעידין אלא על פ"פ ולא הזכיר גוף משמע דמתני' מייירי דליכא גוף כלל אלא הראש, הא אם יש עם הראש אפי' מקצת גוף לא צ"ע פ"פ, לזה אמר מיהו בפ"פ אחד צנין הגוף לא סגי, כלומר דאי אפשר לומר דר"ת ס"ל דמתני' איירי דליכא אלא הראש בלבד, דהא מתני' לא מייירי צהכי, מדקאמר אעפ"י שיש סימנים צננונו גופו ומוקי לה צננונו בלשון גוף ומוכח דליכא גוף צהכי הראש, ומש"כ מוכרח דר"ת מוקי למתני' דמייירי כשאין הגוף שלם אלא קצת מהגוף עם הראש, ומאי דקאמר כשאין שם אלא הפרטוף, הוא לאו דוקא, אבל מורה הר"ד י' לב דפ"פ אחד אף בלא גוף כלל מעידין עליו מכה הדיוק דאם איתא ה"י למיתני, וכמו שהוא עצמו דייק כן להוכיח דלא צ"ע סימנים נוסף לעצ"ע, ואי אפשר לומר שנעלם ממנו דקדוק זה מאחר שהוא עצמו הוליד דקדוק זה לגבי סימנים, א"י כדכתיבנא דהא דקאמר "ולא סגי", כונתו לומר דמתני' לא איירי צהכי, אבל לדינא גם הוא מודה.

יא. האם בלשון בני אדם נכלל הפדחת והחוטם בכלל "הברתי בפנים". כתב נלמח לדק סי' מ"ה [דף ל"ה טור צ'] דהיכא דאמר העד שהכירו צפנים, אין לנו לומר אולי לא ה"י לו פדחת וחוטם, דאע"ג דמהחוס' ציצמות דק ק"כ משמע שכלשון "פנים" אין פדחת וחוטם בכלל, והוא מ"ש שם אבא דאמר אצוי מאי קרא הכרת פניהם עונה צם דאצרייתא קאן, משמע שריך הכרה לצד מהפנים, והיינו פדחת של פניהם, וכן משמע נמי בחוס' צבורות מ"ו, מ"מ נראה דכלשון צני אדם אינו כן אלא הכל בכלל פנים, ולא עוד אלא שמפירשי ציצמות וצבורות שם משמע שחולקין על החוס' וס"ל דכלשון "פניהם" דקרא

אעפ"י שיש סימנים צננונו ובכליו, וכי נאמר דצ"ע נמי שימלאו עמו כליו, הא ודאי מורה הר"ד י' לב דלרבותא נקטיה, א"כ גופו נמי לרבותא נקטיה וכו'.

גם בזרע אברהם סי' צ' כתב [צדק ד' צ'] דדברי הר"ד דחוקים מאד מלד עלמם, דאיך אפשר לומר דסיפא דלישנא דוקא ורישא לאו דוקא, וכבר חמה עליו הרמ"ם וכתב דמתני' רבותא נקט וכו'.

והרב ר' רחמים אברהם וינעורה בחשבתו שצנאר מים חיים ח"צ [לר"ת מוליקי] סי' ע"ז כתב [צדק"ז טור צ'] דגם מדברי הרדב"ז בנ"ח רס"י ר"ח מצוהר דלא צענין צנין הגוף כלל.

ובמר ואחלות סי' ז' כתב [צדמ"ג צ'] דאף שצננונו לא ראה הנכרי כי אם ראשו אחד כי הגוף ה"י חתוך מהראש, מ"מ מהני הכרתו, דכבר כ' הרמ"ם [הג"ל] דפ"פ ופדחת וחוטם מעידין עליו אפי' צני גוף כלל.

ובעצי ארזים סקל"ו כתב דמלכד ראיות הרמ"ם לדחות דברי הרדב"ל נראה להוכיח עוד דליתא ממה דפריך צבורות מ"ו ממתני' דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם על ר' יוחנן הסובר דפדחת אחד הוי הכרה לענין צבורי ע"ש, ואם נימא דראש אחד לא מהני ולריך גם צנין הגוף א"כ מאי ס"ד דמקשה, הא ע"כ חלק דין לידה לגבי צבורי מדין עגונה, דהא לכו"ע הראש צני הגוף הוי לידה גמורה, ולהכרה דעדות אשה צ"ע נמי צנין הגוף, וא"כ ע"כ הטעם או משום דעדות אשה החמירו רבנן, או משום דיכיר אחד והכרת פנים אחד, א"י דהכרת הפ"פ ופדחת וחוטם סגי ולא צ"ע צנין הגוף. ועי' צבורות מים שנגרש ג"כ מסוגיא זו להקשות על הר"ד י' לב.

גם בשב שמתקתא ש"ז פ"ג כתב דמדפריך צבורות שם ממתני' רק על ר' יוחנן משמע דלריש לקיש הסובר דצ"ע כל הראש ניחא, ואם איתא להא דרדב"ל גם לר"ל תקשי היכי פוטר בי"א ראשו ואפי' ראשו כולו הא לא מייכר בלא גופו ועדיין לא ינא גופו, אך כתב דאפשר [לדחות] דהיכא דנפרד הראש מן הגוף הוא דלא מהני הכרה צפרטוף, אבל היכא דהראש מחובר עם הגוף אלא שלא ינא עדיין כל הגוף שפיר מייכר בראשו לחודיה.

ובארי דבי עילאי סי' י"ד [דפ"ע ג'] אחר שהצוה דברי הש"ס שולל לחלק צין כשנפרד הראש מן הגוף וצין כשצנין הגוף הוא צפנים רק שלא ינא עדיין, כתב דהוא דוחק גדול, אלא נראה דגם לר"ד י' לב ודאי דאין להכחיש דכל הכרה של עצ"ע היא העיקר בפדחת עם הפ"פ, רק דס"ל דכל צנין הגוף אינו עצ"ע עוז כל כך שנסמך עליו לעדות אשה, ושהמשנה איירי עם צנין הגוף, וא"כ נהי דלענין עדות אשה לא מהני צנין הגוף, מ"מ לענין צבורי נחלה שפיר מהני, דלא צ"ע צו כלל הכרה דעצ"ע הלריך לעדות אשה, אלא עיקר קפידת התורה צבורי היא רק על הכרה השייך ללידת חינוך שיכיר שאינו חסוכה צער בעלמא, וא"כ לא קשה כלל משם על הרדב"ל, והא דמדמי צננונו הכרה זו דצבור לעדות אשה, היינו כיון דכתיב צבורי רק יכיר אחד ולא גילתה לנו כמה ינא מחלק הראש שיכ"י צו הכרה זו של לידת חינוך, לזה אנו למדין מעדות אשה דצענין ינא חלק מהראש שיש צו כדי הכרה דעצ"ע כיון דאפקה רחמנא הכרה זו בלשון "יכיר", אבל לא דלמערך הכרה דעצ"ע השייך לעדות אשה וכו'. [ועי' במהנה חיים ח"צ סי' י"ד שייצב ג"כ קושיית הש"ס צכע"ז].

ומ"מ כתב צדק י' סוף טור ד' דאם כי שיישצנו השגת העני ארזים והש"ס על הרדב"ל, מ"מ חומרה זו בעלמא לא

אוצר

ס"ק קטז אות יא—יד

הפוסקים

שה' אדום, וגם שלא ה' מגולה תחת הזקן כי כך ה' דרכו שלא לגלח שם, ובראש ג'כ שה' גבת, ושה' לו כעין פלע וללקח צזרעו [פונטאלירה], כתב דדברי עד זה מצוררים יפה שהכירו היטב צעצ"ע דפ"פ, ותוספת הדברים שפעטע לומר שזקנו היה אדום וכן שאר הסימנים שמה, אינו מפסיד חוקפו של העדות לחוש דמה שאמר שהכירו היטב צעצ"ע ה' מלד סימנים אלו, ועליו לתרץ דבריו של העד לומר שהכירו היטב צעצ"ע גמור, אלא לפי שעוד לו בו סימנים אחרים לכן הזכיר את כולם אעפ"י שאינם סימנים ראויים, ואולי חשב העד שסימנים אלו ג'כ ראויים לקיים מיתתו של פ' הנזכר, נמצא שאין לחוש כלל על אריכות דברי העד.

ובמשפט צדק ח"ג סי' ל"ו צעד שאמר שהכיר הכרה שלמה שזה פ' צקנו ולורתו וכן ה' צפניו סימני גומות ממשלה, כתב [צדק"ו ג'] דהגם שהוסף שהיו לו סימני גומות, לא חיישי' שמא הכירו [רק] צסימנים אלו, שהרי מה שהעיד הוא שהכירה ה' ע"י לורתו וזקנו ולא מחמת הגומות שהזכיר, רק שהוסף שהיו לו גם גומות, ועוד דצ"ל שהעד ה' משרתו של הנכרג וה' לו בו צעצ"ע יפה איך נצדה מלצנו לומר שלא הכירו צעצ"ע רק ע"י סימני הגומות.

ובפני אהרן סי' א' כתב צנודנו דהגם שהעד אמר שהכירו צפ"פ וצנ"ג שה' לצו כי הוא תפרו, מ"מ לא חיישי' שצבאטרפות הצנ"ג הכירו ובלים אינם סימן מובהק, דאין לנו אלא דברי העד כפשטן דתרתו קאמר, שהכירו צפ"פ הכרה מעליא וגם הכירו צנ"ג, וגדולה מזו כתב צפני משה ח"א סי' ט"ו צעצ"ע זה דאפי' אם רביעא דלשנא של העד הוא צתרי משמעויות, לא אמרי' דצ"ל דאפי' יחד הכירו, וכ"ש צנ"ד דפסעות הדברים משמע דתרתו קאמר, ולכן גם מהר"ט י' יעיש החולק שם על הפני משה יודה צנ"ד.

ובבאר מים חיים [לר"מ מולירי] ח"צ סי' ו' צתשי' הכרה"א וינטורה על עדות גוי א' שסח הכרתו לורתו וזקנו "קומרה שאקל"י, כתב צסוף הסימן דאין לפקפק ולומר דכל עממו לא הכירו אלא מתוך הסימן של הזקן, שהרי דברי הגוי צרור מללו שמלורתו הכירו, ומה שהזכיר הסימן הג"ל אינו אלא שפת יתר ותוספת דברים שאם לא יועילו לא יזיקו צלי ספק.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"א דן צלשון צ' עדים שהעידו צשוה, ואמר האחד: איך האצ ניט אנדרשע קענין דער קענען אן זיין פנים וגם אן זיין צארט אז ער איז ר' זלמן, והשני אמר ג"כ: איך האצ אים דערקענט אן זיין פנים וגם אן זיין צארט, [דהיינו, האחד אמר: לא הייתי יכול להכיר אחרת צפניו וגם צקנו אלא שזהו ר' זלמן, והשני אמר: אני הכרתי אותו צפניו וגם צקנו], וכתב הנ"ל אלו הלשונות אם ה' מוכרח לפרש שכוונתם שהכירו צפניו צפני עממו וגם צקנו הכירו, אזי לא ה' כאן מקום עיון כלל, כי יש כאן צ' עדים [שהכירו], אמנם יש גם לפרש דצריכס דחדא קאמרי, דהיינו שצ"י הזקן הכירו צפנים, וכמו שחזר העד השני וציאר דבריו הראשונים שכן היחב כונתו, אך אפ"ה נראה דמהני עדותם, ד"ל דהכרת פ"פ ע"י התעוררות דבר אחר נמי מהני וכו' [וכמוצא צאות ל"ד], ואף שעדיין יש לפקפק ולומר דמה שציאר העד את דבריו הוא צענין זה שלא הכירו צפנים כלל ורק מכח הזקן חשב שזה ר' זלמן, אך הא ליחא צמשמעות לשון, ואף אם יצאר דבריו הראשונים צדיחא שכן היחב כונתו, לאו כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

יד. ובשאמר מקודם שהכירו בטב"ע ואח"כ פירש סימנים, ולא בירר שהכירו גם בזה וגם בזה. צנודע ציכוד

דקרא נמי הכל בכלל ע"ש, ואפי' היכא שער אחר מעיד שלא ה' פדחתו וחוטמו שלמים, תלין שהעד המעיד שהכירו צפנים ראהו ערס שנשחטה פדחתו וחוטמו. [וע"י לעיל צאות ח'].

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ' צעדים ששאלום אם ראו איזו חצלה על פני המת והשיבו שלא ראו שום רשע, וגם העדים האחרונים אמרו כן, אלא שהוסיפו שלמחר צעת העברה ראו שה' לו דקירה על המלח, אחר שכתב דצכה"ג ודאי דלא ראינו הוי ראי' כיון שאמרו שהסתכלו ולא ראו שום רשע, והכחשה אין כאן משום דיש צמה לחלות הדקירה צמלח שנחכווה אח"כ, הוסיף עוד [צנ"ח א'] דהגם שאמרו רק שלא ראו שום רשע וחצלה צפניו ולא אמרו צפירוש שלא ראו שום רשע וחצלה גם על המלח, מ"מ צלשון צני אדם גם הפדחת בכלל "פנים" כמ"ש הלמח דק צסי מ"ה [הג"ל], וצכאן הענין יותר מצואר, שהרי העדים האחרונים אמרו שצעת שהוליוהו לא ראו שום רשע צפניו ורק למחר צעת העברה ראו על המלח דקירה, א"כ מצואר שהכל וכלל צלשון בכלל "פנים". וכן ס"ל לארי דצי עילאיו סי' י"ד.

וע"י במשפט צדק ח"ג סי' ל"ו צהרוג שה' לו מכה צראשו וצולארו והעד אמר שצ"ל פניו וחוטמו היו שלמות, וכתב לפקפק על ההכרה דהרי לא הזכיר פדחת, והגם דמדאמר "היו שלמות" משמע דה' לו גם פדחת, דא"כ "שלמות" למאי אחיא, יש לדחות דאחא לרבות הפה והענינים וכו', וסוים דצריך לשאול לעד אם גם הפדחת היחב קיימת כדי שיהא היתר לאשה זו.

יב. האם נכלל הכרת הפנים בלשון "הבטנו בכל גופו והכרנוהו" צלמח נדק [החדש] שער המלוואים סי' מ"א [וכבר נדפסה חשי' זו גם צסוף ספר דברי מרדכי לר"מ פרידצורג] לידד צנודנו לחלות שהכירו ע"י צעצ"ע צפניו כמו סתם "הכרה" דפירושו כן, ואף שהכירו שהצטו צו "בכל גופו", היינו שחואר הגוף סייע להכרה צפניו, דע"י שהצטו צכל גופו והצטו שהוא זה הכירוהו גם צפניו, אך עכ"ז י"ל דמידי ספיקא לא נפקא, דשמא הפירוש שהכירוהו ע"י צעצ"ע היטב צגוף לצדו, אך אפשר "בכל גופו" כולל גם פניו, והגם צצלשון המשנה צסוטה מ"ה צ' צני נמצא ראשו צמקום א' וגופו צמקום אחר משמע דבראש אינו צכלל גוף, היינו משום שזכר שניהם ראש וגוף אז ודאי מפרשים גוף צלי ראש, אצל צעלמח מלאנו צכמה מקומות ש"גוף" כולל כל גוף האדם מראשו ועד רגליו כצכר צערוך ערך גף השלישי והרצעי והחמישי וכו', ואף שאין פירוש זה מוכרח לגמרי צצריהם, מ"מ כיון דיותר משמע כן הפירוש, י"ל כן, כיון דצנ"ד אמרו צפה מלא שהכירו אותו יש לדון דהכרה מעליא קאמרי דהיינו צפניו וכו', וגדולה מזו מצואר צתשי' צ"י סי' ד' [שצאות ע"ז], והעטס ל"ל דכיון דפשט לשון "הכרה" היינו צפניו, אין מוליאין לשון זה מפשטו, ועוד דכיון דקיימ"ל דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם ואמרי' צגמי מאי קרא הכרת פניהם ענתה צס, ופירש"י אלמא אין עדות צשאר הגוף אלא צכירכ פנים, על כן כשאדם מעיד על המת שהכירו אנו חופסים דמהסתם הכירו צפניו, מאחר שלפי הלמח אין הכרה אחרת זולתה והוא לומר שהכירו א"כ פשט העדות משמע ודאי שהכירו צפניו וכו', וזהו מושכל ראשון שאין הכרה מוחלטת ודאית רק צהכרת פנים ולא צחואר הגוף.

יג. אמר הכרתיו בטב"ע דפ"פ ובסימן, האם חיישי' שהכירו רק ע"י הסימן. צגנת ורדים ח"צ כלל ג' סי' ה' צעד שאמר שראה גוף מוטל ופרלופו שלם, והצנודן צו והכירו היטב שהוא פ' צעצ"ע דפ"פ ופדחת עם החוטם וצקנו

אוצר

סי' קפד אות יד-טו

הפוסקים

ציהודה תניינא סי' ס"א פקפק על ההכרה בטע"ע שצדונו, דכיון דצדכרי העדים [היהודים] יש כלל ופרט, שמתחילה אמרו שהכירוהו מיד בטע"ע ויכולים לישבע שהוא פ', ושז פטנו סימנים בגופו דהיינו קרחה ופפור נשחת, ואולי אין בכלל אלא מה שצפרט, כי אלה האנשים אינם בני תורה והם סוצרים שעל הסימנים הללו יכולים הם לישבע שזו פ', ואולי זה נקרא חלל טע"ע.

והר"מ קצינלבוין בתשובתו שצט"ע יעקב סי' י"ח פקפק ג"כ מעיקרא [דף י"ג א'] צדונו על דברי העד שאמר מתחילה: איך קטן איס בטע"ע דאם עד איז פ' [אני מכירו בטע"ע שהוא פ'], וסיים אח"כ: ה' לו שערות שיבה וזקן שחור, ויש לחוש דאולי מה שאמר מתחילה שהוא מכירו בטע"ע ר"ל צאלו הסימנים הכיר אותו בטע"ע וכו', אמנם כתב דאין לבטל העדות מחמת זה, כי הרי כתב בחש"י צ"י [שצאות ע"ז] דהיכא שאמר מתחילה איזה דיבור שנוכל ללמוד ממנו שהכיר את המת בלא הסימנים שהכיר, אין חוששין שמא לא הכירו אלא ע"י הסימנים, רק אומרים שצ"ל להוסיף, וה"י צ"י דעדיף יותר מעודא דהצ"י, שהרי אמר מתחילה שהכירו בעת חליו ועוד אמר שהי מכירו עוד מהיותו בן י"א ועד יום מותו ושהוא יודע צדורו גמור שזו פ' בעלה של פלונית, ועוד שלישית אמר אני מכירו בטע"ע שהוא הוא פ', משמעות כל הלשונות הללו דבאל סימנים שהכיר הכירו, ולא הזכיר הסימנים רק להוסיף, ואף שהצ"י סיים שם דאילו רואה לסמוך ע"ז בערוה החמורה, שאני התם כי שם ה' הסיפור לא כלשון [שהי כתוב צ] מעשה צ"ד וכו', שצסיפור גופא דעידא נאמר: והכרתי היהודי ג"כ כי האחד וכו', ולשון זה משמעו שלא הכיר כי אם בסימנים ההם, ודוחק לומר דלעולם בטע"ע הכירו, דכיון שאמר "כי האחד" משמע שעי הסימנים הכירו, אבל צ"י שהכיר העד מתחילה צ' פעמים שהי מכירו ואח"כ אמר עוד שהי מכירו בטע"ע, והפסיק עוד ואמר קודם שהכיר סימניו שהי מעורף דעתו, א"כ מוכח מהלשון דמה שאמר מתחילה שהכירו בטע"ע לא אמר ע"ז שאמר אח"כ הסימנים, רק על מה שאמר צ' פעמים מקודם שהי מכירו, ועוד דאף אם נאמר דמה שאמר שהכיר אותו בטע"ע, קאי על מה שאמר אח"כ, הלא אמר קודם שאמר הסימנים שהי מעורף דעתו מאז שהי מכירו, משמע צפירוש שהי מכיר אותו מעולם ע"י טע"ע, וגם זה הדבר שאמר שהי מעורף דעתו הרי הוי סימן מובהק וכו' [ראה בלוח הסימנים], ולכן אין לפקפק על לשון העד, דמוכח שלא הזכיר הסימנים אלא להוסיף על עדותו.

והשב יעקב בתשובתו שם כתב דמלכד הטעמים שהכיר הרצ ה"ל לחלק נדון זה מגדון חש"י הצ"י, י"ל עוד דאף אם נימא דהאמת שהעד הכירו בטע"ע ע"י סימנים, נמי מהני כמ"ש החו"ס צימות ק"כ ד"ה אין מעידין, ולכן צ"י שהעד אמר צפירוש שהכירו בטע"ע מהני אף שעי שערות השיבה וזקן שחור שם על לבו להכירו בטע"ע, ולא דמי לחש"י הצ"י דלא מזכר שם טע"ע רק שהכירו הואיל ש' גז' וא' ארוך, בזה ודאי יש לחוש שמא לא הכירם [כלל] בטע"ע אלא בסימנים אלו דלא מהני, ועוד דמהיכי חיתי לומר דהעד יבא סותר דבריו הראשונים שאמר מפורש "איך קטן איס בטע"ע שהוא פלגני", אך יש לתרץ דבריו דאפשר דמשמע לי דסימן עדיף מעצ"ע [ולכן הזכיר גם הסימנים] וכו', ומכ"ש שיש צ"י שר הוכחות דלא מעטם אלו הסימנים הכירו. [ועי' להלן צאות י"ד].

ובחן טוב סקל"ג כתב ג"כ [צדל"ג א'] דהיכא שאומר שיש לו טע"ע וגם אומר סימנים גרושים, לא היישי' שלא הכירו בטע"ע רק ע"י הסימנים. וכזה כי צברית יעקב סי' י"ד [דכ"ד

א'] לענין הכרת הצגדים, דאף שהעגונה הזכירה סי' גרועים על הצגדים, לא חיישי' שמא מתוכס הכירה הצגדים.

טו. לשון "הכרתי" סתמא אם משמעותו על טב"ע דפ"פ. כתב בסדר אלי' רצה בחש"י סי' צ' [ד"י צ'] דסתמא דמילתא [תלין] שהכירו בטע"ע כל שלא פירש שהכירו בסימנים, וכמו שמואר צרכיט דברי הפוסקים, וכמו שגראה ביחוד מדברי הראש"ח סי' ע"ה, וכן נראה צפני משה ח"א סי' ל"ו שהועד שם שנמלח הגוויה וא' הכירו, ותפס צמושלם שההיכר היה בטע"ע, ואם כי דשם אמר העד "שהכירו" וצ"י לא אמר [צפירוש לשון] הכרה אלא "שראה" לפי הרוג, מ"מ הדבר צרור גם כאן דאף שאין כאן הזכרת לשון הכרה צפירוש הרי ישנה צכה הלשון, שאם אינו שהכירו איך קאמר שראה הרוג, וכבר ראינו צפני משה שם סי' ס"צ צדון שאמר הגוי שילכו להוליח את פ' שגופו מונח צמקוס פ', ותפס צמושלם שהכירו בטע"ע.

[ומדברי הבית דוד [לר"ד] סי' ו' שכתב דצמקוס דבעין שיאמר גם סימנים נוסף על הטע"ע משום חשש צדדמי וכגון צראה הטביעה, והעד אמר "הכרתי", לא מהני עדותו עדיין, משום ד"הכרתי" משמע בטע"ע דוקא ולא בסימנים, מצואר ג"כ דלשון "הכרתי" הוא בטע"ע, וגבי דאין משם ראייה כל כך ד"ל דכא ודאי אף אם נימא כאן גבי הכרה דפרטוף דיתכן שכונה הכרתיו הוא בסימנים ולא בטע"ע, אין זה אלא משום דמספק חיישי' לחומרה ואין צעין טע"ע דוקא, אבל היכא דבעין גם סימנים אל הטע"ע, יש להסתפק לאידך גיסא לחומרה דאולי כונתו רק בטע"ע ולא בסימנים, ולכן כתב הבית דוד דלא מהני, מ"מ רביעית לשונו שם משמע שחפס דצמקוס דסיני בטע"ע לחוד בלי סימנים נקטין דלשון "הכרתי" הוא בטע"ע, ע"ש.

ובן משמע דצדרי הרצה אחרונים, וצויתר צחקרי לב סי' י"צ דף כ"א ודף כ"ד א', וצשער אשר סי' י"א דנ"ז א'. וכן יש לדייק מלשון ושב הכהן סי' כ"ז שכתב צדונו צמי שטצע צמים והעיד גוי שהכירו כשפלטו הים, דאין צעדורו כלום, כיון שהגיד סתם, סתמו כפירושו שהכירו ע"י טע"ע ולא ידענו אם ה' לו צו סימנים, ע"ש.

גם מדברי האחרונים שכתבו לגבי "הכרתי" דצגדים דמשמעותו בטע"ע, [ראה צס"ק קפ"ו אות ל"ד], יש ללמוד דה"ה "הכרתי" דגוף נמי משמעותו בטע"ע, ואפי' למסתפקים שם י"ל דשאיני צגדים דיתכן יותר דלהכרת הצצצ והמראה קוראים צני אדם "הכרתי", משא"כ צגוף אדם אין מסתבר שעל הכרת סימנים גרועים יקראו צני אדם הכרה].

ובאר'י דבי עילאי סי' ט' צעודא שקלת מהעדים אמרו שהפרטוף פנים ה' חבול ע"י נקצים ממכת קרדוס, וקלחם אמרו שאח"כ נסתמו הנקצים מאליהם ולא ה' נראה כי אם חתכים בלכד, וצ"י גובי העדות כתבו שקלת אנשים הכירו את המת ג"כ עפ"י טע"ע, ולא פירשו אם כוונת האנשים היה על טע"ע דלורה או אולי על טע"ע דכל הגוף, כתב [צדע"א ג'] דיש להסתפק מאד אם לסמוך ע"ז דאפשר כיוונו על טע"ע דגוף [דלא מהני זה לבד ע"י צסע"י כ"ה], דאף דאין צודקין עדי נשים צדרישה וחקורה, מ"מ צריך לשאל איך ראה או ידע, וכ"ש כאן דלריך לשאל מה כוונתם אם טע"ע דגוף או דלורה, וגם צדיעבד אם לא שאלום צריך לי עיון אם יש לסמוך על סתמא דמילתא דכוונת הטע"ע נאמר על הלורה, ואפילו אם מצואר צגצ"ע שלפני הצ"ד העידו קודם עדים על טע"ע דלורה [וצאופן שאין להחיר על עדותם לבד], ואח"כ כתבו וקלת אנשים הכירו "גם כן" בטע"ע, דמשמע כמו העדים הראשונים, מ"מ כיון דמוכח דהצ"ד לא שאלו מפורש כוונת האנשים דאל"כ

אוצר

ס"ק קמ"ד אות טו—טז

הפוסקים

משמע שידוע להם שזהו יהודי הנעבע, ולא אמרו שנעבע בצגד אדום אלא כדי ליתן סימנים לשאר היהודים מי הוא כיון שלא הזכירו שמו, מדלא אמרו נמלא יהודי בצגד [אדום] הכירו נא אם הוא הוא, ומי"מ סיים דחין לסמוך ע"ז לצנות יסוד גדול.

וכתב באמר שמואל סי' ד' [דנ"א ז'] דלכאורה נראה מדברי מהר"ם פדוזה סי' ל"ו שחולק על הב"י, שהרי צדדו אמר בגוי ראייתו והכרתו מימים רבים וגם אכלנו יחד בספינה וראיתי אותו אחר שהעלהו הים צמלזשויו שהי' לבוש זהם בספינה, ומי"מ חפס צמושלם שיש לחוש חולי הכירו [רק] ע"י סימני מלזשויו, ולא תלה להקל שהכירו כראוי מאחר שאמר שהכירו מה לנו לחטט אחריו, אך נראה לחלק צדדו מהרמ"פ מה שאמר בגוי שהכירו היינו צחי"ן, ולענין הכרתו אחר מותו לא אמר אלא וראיתי אותו צמלזשויו שהי' לבוש זהם בספינה, דדבריו צרור מללו דע"י המלזשוים הכירו, וזהו הוא שצידד דלא יכנו דבריו, חולס צמ"ש הב"י דתיבת "אותם" מורה שהכירם צעצ"ע בלא הסימנים שהזכיר, בזה נראה ודאי שמהרמ"פ חולק עליו, שהרי צדדו נמי אמר בגוי "וראיתי אותו" ואפ"ה חשש שלא הכירו אלא ע"י המלזשוים, ולפי"ז צדדו דידן שאמר בגוי "אותו" עני מרדכי הכרתו היעז צחי"ן ובמותו והי' לבוש צגדים אלה ואלה"ה, הנה לדברי הב"י תיבת "אותם" מורה שהכירו היעז צעצ"ע מלצד הסימנים, חולס לדברי מהרמ"פ לא בגי צהכי, אמנם מלצד דמלנו לכל רבני האחרונים שסמכו וידיהם על דקדוק זה של הב"י, י"ל עוד צדדו שאמר בגוי שהכירו היעז, גם מהרמ"פ מודה דמהני, דסתם הכרה הוא צעצ"ע או בסימנים מוצהקים ולא בסימנים גרועים, ואפי' כשהזכיר הכרה גבי הסימנים גרועים כתב צפני משה ח"א סי' ע"ו דפירשו דתיתי קאמר דמלצד שהכירו צעצ"ע עוד הכירו בסימנים ע"ש, וכ"ש צדדו שלא הזכיר הכרה גבי סימנים גרועים דודאי חין לנו לומר אלא שהכירו צעצ"ע או בסימנים מוצהקים.

וכתב בכנח"ג הגה"ע אות של"ב דף ש"י הב"י שאינו רואה לסמוך על עולמו בערוה החמורה עד אם יסכימו צ' חכמים מפורסמים, אך נראה דתגלי הב"י נחקים כצד, דמדברי הרא"ה סי' ע"ה צדדו קרוב לזה על דברי גוי אי' שסיפר לחצרו איך שהרג יהודי אי' צעת ששע צמים אחר שנילל מהספינה שעצבה, ואמר עליו סימנים שונים, וגם הועד שלא הי' נמלא בספינה מי שהיו צו כל הסימנים שפירע אלא יהודי זה, וכחצ [צדק"ה ד'] דתלנין שהגוי הכירו צעצ"ע שזהו היהודי מהספינה, ורק צדדי להודיע לחצרו מי הוא היהודי אמר לו כל הסימנים ההם, מצוחר שחפס דחין לחוש שהכירו מהסימנים הגרועים שהזכיר, וגם מורי הרב [מהר"ע] הסכים להקל, הרי שתגלי הב"י נחקים, וכבר הי' מעשה צעירנו והותרה האשה על פי זה צפומצי צאמצוה"ה דרבנן תקיפי ארעא אעפ"י שהיו חולקים צדד, איצרא דצאותו הנידון היו גם עעמים אחרים להחיר, אמנם בזה צדד ראוי להקל וכדברי הב"י, וכל המורה להקל כדבריו רוח חכמים נוחה הימנו. וע"י צצני חיי סי' ל"ד וסי' ע"י.

ובגנת ורדים ח"צ כלל ג' סי' כ' ע"ד העדות שהכירו את ההרג היעז והי' זקנו דק, והי' מקום לומר דמאחר שהוסיפו להגיד "והי' זקנו דק" יש צית מיוחס שהכרתם היתה קלה, דהיינו שסמכו על היות זקנו דק, וסימן זה לאו סימן הוא כלל, כתב דחין להסתפק בזה, דדבר פשוט הוא לכל העולם שזקן דק אינו סימן משום דכמה צני אדם יש שזקנם דק, וע"כ שהעדים לא סמכו על סימן גרוע כזה דלאו צשופעני עסקינן, אלא

דחל"כ היה הדבר צה צמפורש, ח"כ נהי דסמכו הב"ד עלמם על סתמא דמילתא דסתם עצ"ע נאמר על האורה, מי"מ מנ"ל לסמוך בזה לדיונה להחיר אשה, ובפרע שהב"ד הזכירו דברי האנשים ההם רק דרך אגב וגררר צעלמא.

טו. ובשאמר "הכרתיו" סתמא או לשון אחר המורה על ההכרה, ואח"כ פירט סימנים עליו, האם יש לחוש בזה דמה שאמר מתחילה שהכירו, או שזה פי' הי' כונתו על הסימנים שהזכיר אח"כ. צדדע ציהודה סי' ל"ט צעד שאמר שמיד צראותו את המת אמר שזה פי' מעיר פי' ולא הזכיר סימנים עליו, ואח"כ ביאר דבריו ואמר דאחר שהציע צו צכונה הכיר צו צעוצ צאשר היו צו כמה סימנים צאורך וחוטמו הי' עז והפה היה רחצ וגדול, כתב דאם הי' צרור לנו דמה שאמר מתחילה שזהו פי' הי' כונתו על עצ"ע, הי' מהני, אצל חין זה צרור לנו, דחולי מה שאמר מתחילה שזהו פי' היה כונתו על הסימנים שפירע אח"כ, ואם כי דחין להוכיח מדבריו להיפך שכל עולמו לא הכירו צעצ"ע שהרי הוא עולמו לא סמך על ראייה ראשונה, שהרי אמר אח"כ שהציע צכונה והכירו היעז ע"י סימנים [וכמו שרלה שם חכם אי' לומר], ד"ל דחולי חשב העד דסימנים עדיפי מצע"ע, אצל עדיין ספק הוא, ולא עוצ עשו הב"ד [גוצי העדות] שלא שאלוהו צמה הכירו, לכן אם יעיד מחדש ויבאר שהכירו צעצ"ע חוץ מהסימנים, מהני, ולא היו חוזר ומגיד.

ובתשו' ב"י דיני גמבל"ה סי' ד' ע"ד גוי שהסל"ה שכמעט נהרג עם צ' יהודים שהי' מוכן ללאת עמהם לדרך אלא שנעצב, (ואנו יודעים שפי' ופי' הם היהודים שהי' בגוי מוכן ללאת עמהם מכאן), ואח"כ מלא אותם הרוגים האי' ארוך והשני גון, כתב דלכאורה יש לדון דחין עדותו כלום, דמשמע שלא הכירם אלא עפ"י סימנים אלו והני סימנים לאו כלום הם לד"ה, ומיכה אפשר דלא נחביון לומר שלא הכירם רק ע"י סימנים אלו, דבלא"ה הכירם צעצ"ע, אלא שצא להוסיף סימן בהם, וככי דיוק ממ"ש צמעשה צ"ד שאמר בגוי תחילה ומלאתי אותם הרוגים, ותיבת "אותם" מורה שהם ידועים לו בלא הסימנים דארוך וגון שעדיין לא הזכירם, דאי לא תימא הכי הו"ל למימר "ומלאתי צ' יהודים הרוגים האי' ארוך והשני קצר", וא"ת כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יחוש להחמיר, ואף דמשום עיגונא הקילו, הי"מ צעדים עולמם כגון עמפ"ע אצל צתחילת עדות לא וכו', י"ל דשאני הכא דלשון העדות משמע טפי להקל מלהחמיר, וכה"ג אשכחן צתה"ד פו"כ סי' קס"א, ואעפ"י שצסיפור גופא דעובדא כתוב [שאמר בגוי] צלשון הזה: ומלאתי שלשתם הרוגים צ' היהודים והחמר קרובי והכרתי היהודים ג"כ "כ"י האחד היה ארוך והשני גון וכו', ומשמע שהכרתו לא הי' אלא מזה שהי' הי' ארוך והשני גון, [מ"מ] אלישנא דכתוב צמעשה צ"ד איכא למיסמך טפי דמסתמא לשונו יותר מדויק, ועוד דיש ליישב לשון הכתוב צסיפור גופא דעובדא שלא יסתור ללשון הכתוב צמעשה צ"ד, דלעולם צעצ"ע הכירם אלא משום דמשמע להו לאינשי דסימן דארוך וגון חשיבא עוצא לכן הזכיר סימנים אלו ולא חשש להזכיר שהכירם צעצ"ע וכו', ומי"מ סיים דלבו מגמגם קצת צמה שכתב, דאעפ"י שיישב דאפשר לומר דצעצ"ע הכירם, אינו רואה לסמוך ע"ז צאיסור ערוה החמורה, חכן אם יסכימו צ' חכמים מפורסמים, גם הוא נעשה סניף להם.

ובשו"ת פני יהושע ח"צ סי' ס' צדדו גויים שאמרו שגאלו אותה היהודי שנעצב בצגד אדום, כתב דאעפ"י דאפשר שאין הגויים מכירים את היהודי כי אם מחמת הצגד, מ"מ למה נוטיל עדותם מכלל כשרות, כיון שאמרו "אותה היהודי"

אוצר

סי"ק קמ"א אות טו

הפוסקים

מוצחקים, מ"מ כיון שעדות העד הזה מפי הגוי ה"י ע"י שאלה שהתחיל לדבר עם הגוי הזה, וצ"כ"ג הא מצוה"ג דגוי שאינו מסל"ת אינו נאמן לאסור להכחיש דבריו הראשונים שהסל"ת להחיר באמרו שהכירו בעוב מחד ולא הזכיר כלום שלא ה"י יכול להכירו בפניו, וגדולה מזו כ"י בעצודת הגרשנוי סוסי" ע"א וכו' ע"ש].

ובמשפטים ישרים [לר"ש חסון] סי' מ"ז כתב ג"כ [בדמ"ד ח"א] צנודנו דאין לומר מאחר שהזכיר הגוי סימנים שאינם מוצחקים ח"כ מצטלים הם [ערך] עדותו דיש לחוש שמסתמא הכיר אותו על ידיהם, הא ודאי ליתא, והסתמך על חשו"ב צ"י ה"ל, ועוד נוסף צנ"ד שגלה מחוך דבריו העד שלא אמר אלו הסימנים אלא להודיעם מי הוא כדי שהם ידעו על מי הוא מצידי, ולא שאמר להם כמה הכירו, שהרי הוא אמר [מקודם] אותו שח"י בא עמנו ואוכל עמכם, וזה אינו סימן אלא [מראה] שהכירו ע"י עב"ע ומודיע להם מי הוא וכו'.

ובתשו הר"א י' שאנגי שנמצא מאש סי' צ' בגוי שאמר שאחר שראה צמילת הכרוג שהוא יהודי הסתכל בו והכיר שהוא פ' וה"י להוציא הזקן וה"י לבוש צנ"ד אעפ"י אלא ג' [דהיינו קפטן רקס], כתב [בדף ג' ח"א] דאין לנו לחוש שעל הסימנים של הזקן והצנ"ד הוא שפוט שזה האיש המצוקש, ומה גם דקל"ת יש להוכיח מדבריו העד דלא על הכי סימנים הוא דקא סמך, שהרי בתחילה הולך לגלותו ולראות אם הוא יהודי, ואם איתא דהני סימנים היו מספיקין צידו לצרר בענין למה הולך עוד לגלותו ולראות צמילתו שהוא יהודי, ונראה דאח"כ נתן חל לבו מפאת פניו והכירו יפה יפה.

והר"ח אלפנדרי צ"י ג' שם כתב [בדף ה' ח"א] מעטמים אחרים שלא לחוש דמחמת הצנ"ד הוא שנדמה לו שזה פ', דהרי סימן הצנ"ד אמר לבסוף לתוספת ולא שגלה הכרתו צ"כ, ואף אם נראה לחפוס לחומר, י"ל דכיון שהוא עד מפי עד יש לתלות להקל וגאמר שאם ה"י לפנינו ה"י מפרש דבריו באופן המועיל וכו', ומה גם שצנ"ד כבר יראה האשה [צלא"ה] מאיסור תורה וכמו שהעלה שם וכו', ועוד דמאחר שאמר שקצרו י"ל דאי לאו שהכירו יפה צלי שום ספק לא ה"י טורה לקוצרו וכו'.

ובתשובת מהר"ם י' חביב שצנ"ת ורדים ח"צ כלל ג' סי' א' על דברי גוי א' שצא לחצרו של אברהם צואיריך ואמר שצלה של זו שהרגוהו מוטל סמוך לגל אבנים הוא ועצרו והחמר עליהם, וכשנשאל מה סימן יש בו, ענה שצ' שינוי העליונות נתקוות [שזה אינו סימן כלל, ע"י צלות הסימנים ערך חסרון שינוי], גם סיפר אופן הריגתו והיכן הוא קבור, כתב דאין לנו לחוש שמא לא הכירו הגוי בעצ"ע כלל רק ע"י השינוי הנתקוות, דודאי אילו ה"י אומר ראיתי את אברהם צואיריך הכרוג מושלך במקום פ' והכרתיו ע"י סימנים דצ' שינוי נתקוות, לא הוי שרינן את אשתו, אצל צ"ד אינו כן, דהא אמר [מעיקרה] צפשיטות אברהם צואיריך שהרגוהו מוטל במקום פ', משמע שהכירו בעצ"ע בחיים חיותו וראה הריגתו, ולא אמר דהכירו צשעת הריגתו מכה השינוי הנתקוות, ומה שהולך הגוי לומר סימן זה, הוא מפני שלא בא להודיע מיתחו אלא בא להודיע היכן הוא מוטל, ושאלוהו מה סימן יש בו, כלומר, שגכיר ונדע כשנלך נבקשו שאותו המת הוא אברהם ה"ל, ואמר להם שיכירוהו מהסימן של השינוי וכו'.

והרב ר' אברהם הלוי [בעל הגי'ר] צ"י ג' שם כתב מעטם אחר שאין לנו לחוש שצ"י השינוי הכירו, דכיון שצא הגוי מעצמו לחצרו מסתמא מכיר הוא את הכרוג הכרה מעליה ע"י עב"ע

[אלא ודאי בעצ"ע דפ"פ הכירוהו] ומה שהוסיפו לומר היות הזקן דק, לתוספת היכר אמרו כן שמלפניו להם סימן זה להכרה שהכירוהו בעצ"ע, ולית לן למיחש לזה אלא כשמוכיח הדבר צפשיטות מדברי העדים שסמכו עצמם על סימן גרוע, ואף דכתשו צ"י [ה"ל] מסתפק צכטין י"ל אם לומר דכונת העדים ה"י על עב"ע, הנה נדון דידן עדיף עובא, דצנידון הצ"י יש ריעותא ניכרת מחוך סיפור גופא דעובדא שאמר העד שם והכרתו היכודים "כ"י האחד ה"י ארוך וכו', ולישנא ד"כ"י דקאמר משמע דהוא נתינת טעם על אופן ההכרה, ובכל זאת לא החליט האיסור ונוטה שם להחיר בהסכמת אחרים, וכ"ש צנ"ד שאין שום ריעותא מצוררת צלשון שפיר אית לן למימר דלתוספת הכרה אמר כן, וצנ"ד גם הצ"י מודה להחיר צשופי, וכבר כתב מהר"ם דאין לנו להנליד ריעותות צלשון העדות להחמיר היכא שמפוט דבריהם משמע להקל, גם כיון שצנ"ד ציררו דבריהם כמה פעמים שהכירוהו היטב, ודאי לא ימלאו פה לומר כמה פעמים "היטב" צשציל היות האין דק, ומה גם דצנ"ד כבר יראה העגונה צלא"ה מאיסור דאורייתא ואנו דנין רק על איסור דרבנן.

ובכפי אחרן ח"א סי' ג' בגוי מפי גוי שאמר שמאל את ה' חיים צ"י מאיר אגלרבי מת והכירו שהוא ה"י וכו' לבוש צנ"ד שחור, כתב דאין להסתפק שמא לא הכירו בעצ"ע דפ"פ אלא צסימני כליו וכו', דהא ליתא, שהרי צמעשה צ"ד כתוב שראה את חיים מת והכירו שהוא הוא, הרי שצ"י דבריו תחילה שהכירו בעצ"ע הכרה מעליה, וא"כ מה שאמר אח"כ "וה"י לבוש צנ"ד שחור" הוא כמוסיף על דבריו הראשונים דמלצד שכבר הכירו בעצ"ע עוד ה"י צו סימן של צנ"ד שחור, אצל לא שהכרה ה"י ע"י הצנ"ד השחור, וראיה לזה מחשו"ב הצ"י [ה"ל], וכ"ש צנ"ד שצא הדבר מפורש תחילה והזכיר שמו ושם אצ"ו ואמר שהכירו יפה וכו', ואע"ג דהצ"י לא ראה לסמוך ע"י עד שסכמנו עמו עוד צ' חכמים, הנה מלצד דנ"ד עדיף עובא וכנ"ל, כבר כ' הכנה"ג [ה"ל] שכבר נתקיים חנאי הצ"י והסכימו להוראתו עוד צ' חכמים ושכן נעשה מעשה, ע"ש.

גם בוידבר דוד סי' י"ג צנודן שגוי א' אמר ראיתי ליהודי שחוט ויודעת אני שזה מאיר והיו צנודיו עליו, כתב ככל ה"ל דאין לחוש אולי הכירוהו [רק] ע"י צנודיו דלא מהני, דהמדקדק בדבריה יצין שהכירוהו בעצ"ע, מדאמרה "ויודעת אני שזה מאיר", ומה שהזכירה הצנודים הוא כדי לומר שלא עבר זמן רב משמת ושראהה אותו ערס שהפשיטו צנודיו מעליו, והציא מחשו"ב הצ"י ומהנה"ג [ה"ל], וכבר עוד דצנידון זה אפי' אם נימא שהכירוהו ע"י הצנודים נמי מהני, כיון שהכירה כל צנודיו וכל הצנודים לא חיישי' לשאלה [וראה צ"ק קפ"ז מאות מ"ז], ואיכא ספיקי עובא, חדא שמא הכירוהו בעצ"ע, ואח"ל דע"י הצנודים הכירוהו, שמא הלכה דלא חיישי' לשאלה, ושמא הלכה דהיכא שמאלוהו צכליו שצבס ינא לדרך לא חיישי' לשאלה וכו'.

ובדת אש סי' ע' בגוי מסל"ת שכתשוצה על שאלת יהודי א' או"ך הכרת את המומר שנהרג השיב שראהו צספיה כשהורידו ממנו את הפיאה הנכרית מראשו וה"י לו ראש קרת והייתי מכירו היטב, כתב דמשמעות לשון עדות זו הוא לאו דוקא שעיקר הכרתו היתה ע"י הפיאה הנכרית וראשו הקרת לצד, אלא שח"י מכירו צלא זה יפה מחד, וכאשר סיים צסוף דבריו "והייתי מכירו היטב".

[עוד כתב שם דהגם שיש עד אחר דמשמע מדבריו שהגיד הגוי צפירוש שלא ה"י יכול להכירו צפניו מחמת הדם שעליו רק צראה הקרת שלו וצפיאה הנכרית, ומאן לימא לן דאלו הם סימנים

אוצר

סי' קסד אות טז—יח

הפוסקים

אך בארי' דבי עילאי סי' ח' כ' לך קולא צנידונו מלשון העד, ע"ס
האט מיר אויסגעוויזן אז ער איז דער יעקב" [דהיינו ר"ה
נראה לי דהוא האיש יעקב], דאך דמל"ז משמע שלא הי' לו עז"ע
עוב, מ"מ פסק בנודע ציהודה סי' ל"ט דעז"ע כל דהו מהני,
וע"ס במהד"ת סי' ס"ב [וצאלוה"פ ס"ק זה אית ב"ה], גם צני"ד
שכפל דברי הכרחו ע"י עז"ע ואחר שהגיד סימניו חמור עוד צני"ד:
אויך די פיאות און די צאלד האצן אלץ אויס געוויזן אז דאס
איז ער, [דהיינו גם הפיאות יזקוקן היו מראים שזהו הוא],
ומצואר בעבודת הגרשוני סי' ע"א דהתעוררות הכרה ע"י הזקן
הוי ג"כ עז"ע [וכוונת צאות ל"ד], ואף שהלמח לך צסי' מ"ה
לא ס"ל כן, יש לסמוך על העבירה צזה.

יח. בשאומר שהמת היה דומה לאחיו או לפי' כי צחת"ס
סי' נ"ו דעל אמירת הגוי שאמר צעת שראה
את אחי הנאצד, אילו ראיתם את המת קודם שנפח כל כך
היה קל להבין שהיה אחיו של זה כי המה דומים ממשי, אין
לדון להקל כלל, דכן אמר שצטע יעקב ח"א סי' מ' כי השואל סניף
מה שקלסתר פני האיש דומה לקלסתר של פ', אבל הש"י בהזכירו
צחשי' כל הסניפים לא הזכיר זה כלל אפילו להחמיר ומכ"ס
להקל צח"א, והתם צעידה של הש"י היה פרופס דומה ממשי
עד שנשחטומו קהל ועדה ואפ"ה לא סמך הגאון להחמיר, וכ"ס כאן
שהגוי אמר [רק] שדומה לו "עליו", ר"ה לומר דומה בדומה,
צודאי שאין לעשות סניף להקל אפי' אם יהיה הגוי מסל"ת, והנה
צח"ס סו"פ התנוקת סו"ס ג' כי דאעפ"י שאין אנו צקיאין
צמראות דמים מ"מ צשני דמים שלפניו יכול להבחין, ואני אומר
ה"ה צהיפך אי יכול להבחין צמה שלפניו אבל לדון צדמיון
פרלוק שאין שניהם לפניו לומר זה כזה אין צקיאין, [ואם כי]
צפ' כל היד [מלינו] דנאמנת לומר כזה הציר לי חכם משמע
דנאמנת כה"ג, [אך לעומת זה מלינו] ציומא נ"ה צ' דלפעמים
כששניהם לפניו חיישי' לעשותא משום חולשא דכהן גדול, עכ"פ
אין לנו לדון צדמיונות הללו.

ובמאמר מרדכי סי' ע"ב צמת שנמסר מהנהלת בית הסוכר
לחצרה קדישא והם לא ידעו מי הוא, וצעת העברה
אמר אי מהם שדמות המת היא כדמות פ' החי לפנינו, וענו
חצריו שאמנם כן הדבר, וכאשר צאה העונה לדרוש על צעלה אלס
הלך עמה אי מהם אל אותו האיש החי וכאשר ראתהו אמרה
ג"כ כי יש לזה האיש חואר [פניו] צעלה רק שלצעלה היו לחיים
מלאות יותר צעוד שאלל זה האיש הלחיים נפולות, ואמר הקצבן
שאמנם נכון הדבר שקצרו איש כזה, כתב דאין לסמוך ע"י כלל,
ומה שהרב השואל דימה זה להא דקיימ"ל שמקיימין השעה
משטרות אחרים כמצואר צח"מ סי' מ"ו, לדעתי אין ענינו לשם
וכו', דשם צ' השטרות הם לפנינו וכבר כתב החכם לצי צסי'
ל"ט דצכל כיונא צזה הכל מכירין צו ואומכין על המראות, אבל
צני"ד הרי לא הי' זה המת לפני הקצבנים יחד עם האיש הדומה
לו, וגם האשה שהכירה את האיש החי שיש לו דמות צחנית [לורת]
הצעל לא הי' אז הצעל לפניו וצכה"ג אין להאמין כלל כמו צאשה
שמסופקת צדם שלה שאין לה לסמוך על דם של הצרתה שהראתה
לה ואמרה צדם זה שלך הראיתי גם אני לפי חכם ועיכר לי, כמו
שפירש"י צנדה דף כ', וע"י צסי' קפ"ח וצש"ך סק"ז דכל שאין
שניהם לפניו יש לעשות, ועמ"ז סי' קפ"ז סק"ט, צאופן שאין
לסמוך כלל על דמיון זה.

וע"י בקונט' אורח חיים למעלה שצסוף ספר עונג חיים לשבת
רסי' כי דאחר שכתב דלכאורה יש ללמוד מפשטא דקרא
דכרת פניהם עתה צם דמירי צנואפים, דשייך הכרה מלורת
הולד

עז"ע, וא"כ אפי' אם יהי' כונת השואלים אותו מה סימן יש צו
לומר מה סימן להכרתו שהוא הוא ואינו אחר והוא השיבם
ששתי שינוי נחוקות, מ"מ לא מופסל עדותו צהכי, כי הוא השיבם
לפי דעתם שחשבו שאינו מכירו, ואין צידו לתת להם סימן על
הכרתו אלא זה, דעז"ע לא מימסר מחד לחד, אבל אין הכי נמי
שהי' לו הכרה מעליה צו, וצר מן דין אפשר שכוונת השואלים
היא על סימנים דהשתא שאם נלך עתה לחפשו מה סימן יש
לך צו שלא יתחלף [לנו] צהרוג אחר.

ויותר מזה כתב בחכם צבי סי' קל"ד דאף שהעד אמר צנידונו
שהכירו "מחמת" הצבדים והפלע צצמלחו, [מ"מ] ו"ל
דכוונתו שצ"י אלו הסימנים הכירו צעז"ע וכמ"ס הרמצ"ן על
הפסוק ויכר יוסף את אחיו שצ"י הגדלם שהם מארץ כנען
הכירם שהם אחיו צודאי, וכי דצצרה צו איתא צחה"ד, ושקלא
דייקא הכי כפילות לשון העד צצנידונו צחמרו: כל ה"ל שמעתי
מפי פ' ופי' שהם הכירוהו, משמע שהכירוהו צעז"ע ע"י
הסימנים הנ"ל.

ובבני משה סו"ס כ"ו כתב [צדנ"ג סוף עור ג'] צנידונו דדוקא
אם הי' הגוי אומר ראיתי איש אי' שהי' לו סימן זה
צגופו וסי' צכליו, אז הי' נראה להחמיר [ולחוש דילמא לא הכירו
אלא צ"י זה], אמנם זה שאמר תחילה שמתא את ר' משה פאראגי
הרוג, נראה שהכירו היטב צעז"ע, ומה שאמר שצ"י השן החסר
ועפ"י הכלים הכירו, הכונה שהם גרמו להכירו היטב צעז"ע, לפי
שאל לו העד מאין ידעת והכרת שהי' אותו ההרוג משה
פאראגי שמת נדמה לך כך, והשיב אני הכרתי היטב צעז"ע
ע"י סימן השן וסימן כליו, ודמי למ"ס החוס' צפ' צתרא דיצמות
[דק"כ אי צדי"ה אין מעידין] דאם גופו שלם ניכר הוא היטב
ע"י סימני הגוף, משמע שהסימנים הם גורמים להכירו היטב
צעז"ע, וכ"כ החוס' צפ' כל הגט דע"י סימן מכירין העדים
צעז"ע, וכמדומה לי דצטעם זה הציר מהר"י קארו אשה אי'
צתשובותיו, וכ"ס ללך זה וכו'.

אולם ע"י לעיל מתשרי מהר"ם ין חציב צצגור ח"ב כלל ג' סי' אי'
שכתב צין דצריו דודאי אילו הי' אומר ראיתי את אצרהם
צואיריך הרוג מושלך צמקום פ' והכרתיו ע"י סימנים דצ' שינוי
נחוקות, לא הוי שריק את אשתו, הרי מצואר דכשאומר "הכרתיו
ע"י סימן" לא חליקן לומר שצ"י הסימן הכירו צעז"ע. וכן יש
לדייק לכאורה מכל האחרונים שצאות זה שלא תלו צנידונם
לומר שצ"י הסי' הכירו צעז"ע.

יז. לשונות שיש להסתפק בהם שהכרתו לא היתה שלמה.
כתב הרב ר' אלעזר צרי יששכר צתשובותו שצקול
שחל סי' י"ד [דל"ג צ'] דהיכא שהעד עלמו לא הכירו היטב
צעז"ע שאמר הכרתי "קל"ת דמוכה שלא הי' צרי לו שזהו פ',
לא מהני עדות זו, אפי' אם צרור לנו שהוא חוק ג' ימים, וכ"ס
צספק ג' ימים.

ובבית נפתלי סי' ל"ב צעד שאמר "עם האט מיר אויסגעוויזן
דאס ער מוז דאס ציין" [דהיינו, הי' נראה לי שהוא לריך
להיות זה], כתב דקשה לסמוך על עדותו, כיון שנראה שהעד הי'
מסופק צצממו.

גם בהרי בשמים מהדורה חנינא סי' רכ"ו צנידון של הצית נפתלי
הנ"ל, כתב דלא מהני עדותו, כיון דממשעות דצרי העד
ניכר שלא הי' לו צו עז"ע צרור ורפוי מרפויא צידו, כמו שמשמע
מלשנו "שהי' נראה לו" וזה לא חשיב עז"ע. וכזה כתב צלמח
השדה סי' קע"ט.

אוצר

ס"ק קפד אות יח-ב

הפוסקים

וכתב עליו צמים חיים [לר"ה רפפורט] סי' כ' דמה שדימא הכרת אדם שלא שצעתו העין להכרת כלים חדשים, לדינא נראה דלא דמי כלל, דע"כ לא קאמר ר"ש בן אלעזר דכלים חדשים שלא שצעתו העין לא מהדרינן, היינו רק צכלים שצורת כולם שזה, וכמו שדייק הרמב"ם בלשונו בפ"ד מהל' גזילה ה"ב ע"ש, (ודלא בשטמ"ק ס'), וא"כ אין זה ענין לטב"ע דמת והרוב, דכבר אמרו בסנהדרין ל"ז שאין אדם דומה לחצרו, וכיון שאין כל הבורות שוות בזה מודה גם רש"י דלפ"י בחדשים אית בזה טב"ע, ומה שהביא ראיה מהירושלמי ברכות, א"י ראיה כלל, דהתם לא נאמר אלא דברגיל יכול להכיר אותו בקלות אפי' אם הוא רחוק ממנו, ובשאינו רגיל אפי' קרוב לו אינו יכול להכירו, אבל לעולם אם ראה את חצרו ומכירו, אפי' אינו רגיל עמו אלא שראה אותו פעם א' ומכירו נאמר דמטעי עמי וסובר שמכירו ובאמת אינו מכירו מפני שאינו רגיל עמו, אין ראיה כלל, ובלא"ה אין ראיה, דשם מיירי בתחילת היום כשמתחיל להאיר, אבל כשהיום גדול יכול להיות דלפ"י אם אינו רגיל עמו מכירו שפיר וכו'.

ובקהלת יעקב [לר"י מקארלין] סי' י' כתב בנדון דאם צאנו לחוש שזה המכירו יפה רגיל עמו היטב ולא כהדין אכסנאי דאחי לקיטין, זו חומרא גדולה בתק"ע, ולא הזכירו דבר זה בפוסקים כלל וכו', והא דאמר' צ"מ דאם לא שצעתו העין לא קים ל' בגוויה, אין פירושו דלא קים ל' אי דידה ניהו, דכיון דקאמר דידהיה הוא מהמניין ליה, דהא צלוצא מרבנן איירי דלא מחזקינן ליה בשקרא, ואם ה' בלצו חשש ספק לא ה' אומר שהיה שנו, רק הפירוש הוא דשצעתו העין ונאצד ממנו קים ל' דבדאי יכירם ואינו מתייחס מהם ולכן א"כ כשמכיר מהדרי' ל', אבל כשלא שצעתו העין, אף דלח"כ כשרואם מכירם בטב"ע, מ"מ צטעה שנאצדו ממנו לא ה' קים ל' אם יכירם ומתייחס וחו לא מהדרי' ל' אף שח"כ יכירו לו, ולפ"י שפיר י"ל דאף דהלכה כרש"י צמ"א צמ"א דאין חייב להכיר, היינו מטעם יאוש, אבל בטב"ע הוא טב"ע [עוב] לענין איסורא כגון צער שנהפגם מן העין וכן לענין עגונה כשאומר שמכיר, ובעגונה או באיסורין לא לריך כלל לוצא מרבנן דוקא רק מהני טב"ע דכל איש, כדמשמע בזה דמלאו בחפסיה אם מכירו כשר אף איש דעלמא וכו' ורק בדבר שצממון לא האמינו חכמים לכתב צני דאם מפני חימוד ממון וכו', ועכ"פ מצוה דבאיסורין במכירן אטב"ע אף בלא שצעתו העין, ולא מלינו צראשונים שחששו לזה דינו עגונה דאיתחא כי אם צס' מר"ל [בספ"ה] כמדומה שחשש לזה, אך לפי"מ שכחצנו אין מקום לחוש כלל.

ובדברי יעקב סי' ע"ג אות י"א חשש מעיקרא צדוה צ' עדים יכודים דמאחר שהם לא הכירו את המת מאז ומקדם, רק מכמה שעות שכלנו עמו צווחא קודם שיהרג, אולי אין זו הכרה מעליא, והביא מהירושלמי ברכות ה"ל, אמנם מסיק צאות י"ז דאף צכה"ג שפיר מיהשז הכרה, ומציא ראיה משו"ת מיימוני מה"א סי' ג' ובפי שפירש דבריו צש"ש ש"ז פ"ג צס' הרח"ש ע"ש, ואין גם לנוצ"י סי' ל"ט [דלהלן אות כ"ה] שבי' דא"ל טב"ע גמור אלא סגי בטב"ע כל דהו. [ולבאירה ל"ע דהנוצ"י שם לא מיירי כשלא ה' מכירו מקודם היטב, אלא מיירי שאחר מיתתו לא עיין צו היטב רק כל דהו].

ובאילה שלוחה [לר"ה קלנקין] סי' א' כתב דאין לפקפק בנדון על הכרת יתר העדים שלא הכירו את הנעצב רק מסמוך לנעיצתו, וא"כ יומא דדמי לכלים שלא שצעתו העין דלא מהדרינן אפי' לצוצא מרבנן, אכן כבר נחטור בזה צמים חיים סי' כ' [הג"ל] והוכיח צראויות לודקות דגם צכה"ג מהני הכרתם ע"ש, ונראה [עוד] ראיה לזה ממ"ש בה"מ צפכ"א מא"י לויטב השגח הראצ"ד

הולד לצורת הכואף, כתב עוד דלפ"י נמלא שצאם א' מת וכו' שם ולד שצורתו דומה לו, מעידין שאציו של זה מת, ובאמת לא שמענו מעולם שיהיו מעידין על פ"פ עפ"י הכרת פני יולאי חליו, וזה גרע מהכרת פלמאגראפייע [ראה להלן צאות מ'] כיון דפרלופי צני אדם אין א' דומה ממש לחצרו.

יג. ובאומר שהוא מכיר בטב"ע שחמת הוא א' משני אחים שא' מהם ה' בעל העגונה, ואם לזה המת יש חטוטר צגצו ידעו שהוא צעלה. עי' במהרש"ם ח"א סי' פ"ח שרצ' א' רזה לומר דכיון שאציו צחיים, מהני עדותו, וכהא דשני יתחק צן מייכל צס"י י"ה, ואין לחוש שמה כמו שלא ידע להצחין צין אה לאח [צלי סימן החטוטר] אולי טעה נגמרי.

אכן המהרש"ם שם כתב דאם אנשים המכירים את צ' האחים יאמרו שאין לורת פניהם שזה נגמרי גם בלעדי סימן החטוטר, א"כ זהו אות שלא הכירו יפה ואין לסמוך על עדותו, שהרי כל ההכרה ע"י טב"ע הוא מפני שאין אדם אחד דומה לחצרו כדל"י בסנהדרין ל"ז, ומצוה צנוצ"ק סי' ס"ה דהוי רק עפ"י רוב אבל יש שמזדמן א' מכמה אנשים הדומה לחצרו, ולי"ל דהוי מיעוטא דמיעוטא שאינו מלוי כלל ולכן אין לחוש לזה וכו', ועכ"פ יש אנשים הדומין קצת זה לזה אלא שיש קצת הפרש להמכיר וידע ומחצונ היטב, וא"כ צנ"ד שטעה צדמות צ' האחים צע"כ שלא דקדק יפה להכיר צטב"ע, ושזו יש לחוש גם לאחר, אך שאם הם דומים זה לזה צפרלופס אפשר דאין זה יולא מגדר רוב, כיון דעכ"פ יש הפרש צחואר גופס שהאחד יש לו קצת חטוטר, אבל אם נודע לנו שאין פרלופס דומה ממש למכירים וידועים, א"כ יש לפקפק על כל העדות, דהרי זה לא ידע ולא הצחון היטב. וע"ש דמ"מ לודד היתר צזה לשיטת ר"ת הסובר דאם גופו שלם ויכיר צטב"ע גם צחאר הפרלופק יכולים להכירו, ועפ"י"מ שהעלה דלר"ת ודאי דס"ל דאין חשש צצני אדם דומים זה לזה גם בלא פרלופ פנים.

ב. היה מכירו מחיים מעט. כתב צצית אפרים סי' כ"ז [דפ"א ד"ה ועתה] דהא דמתירין ע"י טב"ע לא נאמרו הדברים אלא צמעיד על צן עירו הרגיל עמו הרבה, או אפי' על צן עיר אחרת אם הוא רגיל עמו צמשא ומתן עד שנקבע בלצו לורתו של זה ועתה הוא מכירו צטב"ע, אבל צגווא שוראה מתוך הגצ"ע שהאיש היה שם כאורה נטה לנן, ומתוך דברי העדים נראה שלא ה' להם עמו הכרה מקודם כלל וזה להם הפעם הראשונה שראוהו, צכה"ג נראה דלא מהני הכרה צטב"ע כלל, דהא אפי' לענין ממון קיימ"ל כ' שמעון צן אלעזר צכלים חדשים שלא שצעתו העין דלא מהדרינן אפי' לצוצא מרבנן, כ"ש לענין איסור ערוה, וכן מצוה צרש"י חולין ל"ז שכח שצבא להחיר איסורין צטב"ע לריך לדקדק אם יש לו טב"ע יפה מפני שפעמים העין משקרת וכו', ולפיכך אם לא ראהו תחילה היטב ודקדק צראייתו שמה צצור הוא שזה ואינו אלא אחר וכו' ע"ש, וכ"כ שם הר"ן צשמו, וכה"ג אמרי' צירושלמי ברכות דשאינו רגיל אפי' קרוב ל' לא חכים ל' ע"ש, וכ"ש אחר מיתתו שאינו מכירו אם לא היה רגיל עמו, ועכ"פ רגיל קצת צעינן [כשהוא צירושלמי ה"ל], דאזיל ואחי לקיטין, ואפשר דגם זה לא מהני צעגונה, והא דמשמע נכאורה מהתוס' צחולין ל"ז דלא צע"י עצ"ע גמור אלא סגי צטב"ע כל דהו, נראה דגם הם מודים להרש"א בזה דצעי' שטכ"פ מתחילה ה' לו הכרה עובה צצור הבהא, אלא כונתם היא שעתה כשצא להכירו א"ל רק טב"ע כל דהו, אבל כל שמעולם לא ה' לו הכרה גמורה צצור לא מהני טב"ע, וכ"מ ציש"ש חולין שם כו', וכ"כ צנוצ"י סי' ל"ט, ועי' צכ"פ סי' ס"ג וכו'. וככל זה כתב צצית אפרים גם צס"י ל"ה.

אוצר

ס"ק קפד אות כ—כד

הפוסקים

כב. וכשעבר זמן רב מעת שראוהו בחייו עד עתה שמצאו מת. כתב בחפצארת לז"י [לר"ל הכהן מלובלין] דף ע"ב סוף עור ד' דלפ"י אם עבר זמן רב מעת שראוהו, אם לא נשתנה בחתימת זקן ויכירוהו בטע"ע כדמשמע ביצמות פ"ח א"ל. חולס ע"י להבין בזהו מ"י בדברי חפצארת השרון ס"י כ"ח.

כג. וכשראוהו בחייתו קצון ועתה הוא גדול, ועדיין אין בו חתימת זקן. מסתפק בזה בחפצארת לז"י הכ"ל

[דע"ג א"י] אם יש טע"ע גמור, כי הלורה משתנית מילדות לבחורות וזקנה בצורת הפרלוף עלמו מלמד חתימת זקן, וגבי טע"ע דקלח שהוא ג"כ טע"ע גמור [ראה בחפצארת סעי' י' סק"פ אות ב'] מלאנו בצי"ב דקס"ז ב' מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלח דהוא משתנה עד שאפשר לעשות, וי"ל ביוסף מנח י"ז עד ל' אין שינוי כל כך ואפשר להכירו זולת הזקן וכו', אבל מילדות לגלות דיש שינוי ל"ע אם מועיל טע"ע וכו', וגם לדעת ר"ת שצט"ע כ"ה דמשידין על טע"ע דגוף, היינו משום דמ"מ גופו שלם כמו שה"י ונ"ה נשתנה וכו', אבל כל שהגדיל קלח ונשתנה קומתו ועציו אין לו עוד צו טע"ע, ואף דבצבורות מ"י מבואר [לענין צבור] דמהני הכרה בפדחת לחוד אף דלח"כ הגדיל כמות הגוף, והרי דלא אבד הטע"ע מאותו חלק שראה, נראה דאין זה ענין לקטן שהגדיל, דשם אותו אבד נשאר צעיניו כמות שה"י רק שנוסף עליו ויכול להכיר אותו אבד צפניו עלמו ולא ישגיח על המחזור לו, אבל כאן דכללות הגוף הגדיל ונשתנה הדבר מכפי שנעצב צעיניו לא מלאהי כעת שיועיל טע"ע צכה"ג כלל וכו', וע"י בצבורות ל"ו ב' לא לריבא דקטן והגדיל מהו דתימא לא קים ל"י קמ"ל, הרי מבואר דלמסקנא גם צכה"ג מהני הכרה, וצב"ל הרמב"ן שם פירש הא דקטן והגדיל דהיינו שה"י מלה ונעשה א"ל, וכן הוא ברש"ש שם, ומשמע דבהגדיל מעט פשיטא ל"י דהכרה גמורה היא, ורק בהגדיל הרבה עד שנעשה א"ל אשמעי' דגם צכה"ג יוכל להכיר וכו', ומ"מ לצי מגמגם וכו', ונראה להביא ראיה דקטן והגדיל ליכא טע"ע וכו' ע"ש. וע"י בזהו הכא בדברי הריב"ל. [וע"ע צסו"ד האמרי יוסף שצאות מ"י].

כד. וכשהכירו בלי חתימת זקן וראוהו עתה בחתימת זקן או להיפך. ע"י צריב"ל ח"ב ס"י מ"ה צמי שהועד עליו שהוא צנו של פ' כדי שיקבל חלק בנכסי אצ"ו והעדים המכירים אותו עתה בטע"ע ראוהו לפני כ"ו שנה צהירות כצ"י י"ג י"ד ועתה הוא בן חרצעים ומאז ועד עתה לא ראוהו, ומסתפק אם נאמנים העדים לומר שהם מכירים אותו, דמדמוקי ביצמות פ"ח א"י צגווג"ה דלתו צי תרי ואמרו א"ן הוינן צהדיה מני נפיק ועד השתא ונ"ה מוקי כגון דליכא צמתא גברי דידעי ל"י בטע"ע מהבוא זימנא דנפק, משמע לנאורה דצכה"ג לא מהימני, אך אפשר לומר דאין הכי נמי שרגילות הוא להכיר אפי' כשלא צני חתימת זקן וצא בחתימת זקן, אלא דלפעמים אינם מכירים כמו שאירע ליוסף עם אחיו, וכיון דלהאי גברא לא ידעי ל"י באתריה דחיקא ל"י לנאוקמי דליכא קלח גברי לחוד דמכירין אותו, ומשום"ה לנאוקמי כגון דהוו צהדיה מני נפיק ועד השתא, אי נמי אפשר דכיון דכולהו צני מתא לא הוו ידעין ל"י אפי"ג דליכא תרי דאמרי דידעי ל"י, צעלה דעתם, דכיון דנשתנו פניו עד דלא ידעין ל"י כולוהו צני מתא לא מהימניין להך סהדי אי לאו דאמרי דהוו צהדיה מני נפיק ועד השתא [וע"י בזהו ל"י], ואיכא פנים לכאן ולכאן, דתמיכה מילתא לומר דאחר כמה שנים שהיכירוהו קטן וילד ועתה הוא בן מ' שנה, איך אפשר שיכירוהו, ודילמא צדדמי אמרי ואין עדותם שלמה.

ובתש"ו ר' שמואל אבד"ק וילנא שצטמודי כסף, כתב צדנ"ו א"י דכשם שקשה להכיר כשהיכחו צלח חתימת זקן ומלאו בחתימת

הראצ"ד על הרמב"ם דמבואר שם להדיא דסמכ"י על טע"ע דעם הארץ אף שלא ראה אותו אלא פעם א', וצ"ל שלא היה בין מה שראוהו בחייו למה שהכירוהו אחר מיתתו אלא כמו י"ב שעות, וצחיים דברו עמו בקירוב הדעת, צודאי לא גרע מטע"ע דע"ה הכ"ל, ובגדון המים חיים שחקר בזה, אפשר שה"י יותר מקום לחשוש שאינו טע"ע גמור וכו'. [וע"י צהולא הכי של האילה שלוחה ס"י כ"ז ביתר אריכות].

ובלבד ש' מרדכי ס"י מ"ה צמי שהכיר לפי תמונה שזכו אותו השצ"י שהקלין לזה להורגו, כי ג"כ דאין לפקפק נחוש מחמת כלים שלא שצעתן העין, דהיינו דוקא בכלים הדומים זה לזה כגון מחטין ולנורות, אבל בשאר בגדים וכ"ש צאנשים לא נאמר האי דינא, ואף שלא ראה אותו רק פעם א' מ"מ כשאומר שמכירו ודאי מהני, ואף שעתה הוא מכירו ע"י התמונה, כבר הסכימו האחרונים לסמוך על הכרת תמונה [ראה בזהו מ"י], ואף דה"י אפשר לומר דרק צ"י עדים מהני ראיה בפעם א' דצ"י לא חיישי' שיאמרו צדדמי, אבל צעד א"י דכל היכי דליכא למתלי שאומר צדדמי וכגון צמלחמה לא סמכו על עדותו, א"כ גם בזה אפשר דמה שאומר שזכרי תמונתו הוא צדדמי, אכן הא הרי"ף סובר דגם צ"י עדים צ"י דוקא עדות מת וקצרתיו, והרי גם הרי"ף מודה דכל התורה אם צ"י עדים לומרים שמכירים שזכו האיש שעה המעשה לא צ"י שיהא ניכר להם ע"י שציעת עין, וע"כ דמה שחששו צמלחמה הוא משום דמלוי אז לעשות שמת, משא"כ לעשות ולומר שזכו על איש אחר, זה אין מלוי כלל ונ"ה חיישי', א"כ מהרי"ף נשמע לשאר הפוסקים, דאף דחששו צעד א"י צמלחמה לצדדמי אם לא אמר קצרתיו, היינו דוקא לענין צדדמי דמיתה, אבל לא שנאמר מעלמנו ענין צדדמי לחלק בין עד א"י נשנים, ועוד וכו'.

ובתוס' חיים ח"ב ד"ה א"י האריך להוכיח דצדדמי שאין לומר כולם שזה לא צעינן צבו שציעת עין משום דהעין שולעת צהם מיד, וכמו שמלינו צס"י קל"ב דמהני טע"ע צגט אף דגע הוי לא שצעתו העין דלא משהי אינש גיטא צידיה, ולכן צהרם שאין לומר א"י דומה לצדדמי לא צ"י שצעתו העין, ואף צמי שאינו רגיל כל כך יש לו צו טע"ע ומהני אם אומר שמכירו שהוא פ', וקל"ה רמז לזה מתוס' צרכות ע"י ד"ה אחרים, וליון גם למים חיים ס"י כ"י [הכ"ל] שגם דעתו היא דלא צ"י כאן טע"ע שצעתו העין, ושכן נעם לזה צקהלת יעקב ס"י י' [הכ"ל]. וכזה כתב צהליכות אליהו [לר"ה פיינשטיין] ס"י ע"י.

כא. האם המחמיר יודה להקל כשהמעידים הם ב'. כתב צצית אפרים ס"י כ"ז הכ"ל דאם שנים העידו שהכירוהו בטע"ע, אף שמהצריכה נראה שלא היה להם עמו הכרה מקודם כלל, עכ"ל אמרי דמסתמא דקדקו היטב ואמרי שה"י להם צו הכרה טובה, ואין לומר דכיון דלא שצעתו העין אי אפשר כלל שיהא צו טע"ע גמור, זה אינו, שאנו לא אמרי בן אלא דמסתמא הכי הוא, אך צ"י עדים שנאמנים בכל מקום אין חוששין להם כלל, וממ"ש הה"מ על הרמב"ם צכ"א מא"י צ דעם הארץ המסתכל על אשה ויכירה אח"כ צפעס א", מוכח דאפשר שיהי' טע"ע ע"י ראיה של פעם א', א"כ צ"י עדים אמרי ג"כ דאי לאו שדקדקו היטב לא הוי מסהדי, וכן מוכרח מהתוס' צצ"מ דף כ"ד וכו', ומסיק דצגדון דידיה אין להחמיר צתרי עדים צשביל שלא שצעתו העין, כיון דצין ראייתם אותו צחיים וצין שעת מליאתו מת לא ה"י רק יום א", וצזמן קלר כי האי י"ל שדמות דיוקנו עומד עדיין לפניכם ומידבר דכירי, ע"ש. וע"י כע"ז מ"ש צעינן הכרת צגדים שלא שצעתו העין, והוצא צס"ק קפ"ו אות ע"ז.

אוצר

ס"ק קטד אית כד—כו

הפוסקים

אלא דהרמב"ם וגם המחבר ס"ל כדעת החוס' דסגי בטע"ע כל דהו, ומ"ש גבי צער שנתעלם מן העין, והוא מכירו ודאי שהוא זה, לא קאי על טע"ע של עכשיו, אלא כונתו דמתחילה לריק שהוא מכירו היטב, דאם מתחילה לא היה מכירו בודאי איזה טע"ע יועיל לו לבחון שזהו חתיכה זו שהינה דשכתי הרבה חתיכות דומות זו לזו בהשקפה ראשונה וכו', אבל אחר ששנעמן העין מתחילה ונעצב בזה הדמיון תמונה חתיכה זו בחוש הראות, שפיר יוכל לסמוך עמה על טע"ע כל דהו שודאי היא זו וכו', וכל זה בחתיכת צער, אבל בצורת אדם ח"ל המחבר לכתוב כן, דבא"ה בהשקפה ראשונה תופסת העין התמונה והאורה נלמד ונחקק על לוח לב המכיר, ותמונתו יציע בזה המדמה ציור המחשבה, וסגי בטע"ע כל דהו [אח"כ].

אבל בתוס' חיים ח"ב [אש"ג] דלענין הכרה ראשונה העולה דלא צעין שיהא שצעתן העין וכ"ל צחות כ', מ"מ] בהכרה שלאחר מכאן [דהיינו ענ הכרה שראו עמה מת] כתב דף י"ח עור ח' ועור ג' דנראה לר"ך לעיין בו צעין ובכונה כדי להכירו וכמו שמבואר במרדכי פ' האשה בחרא, וגם הח"מ והצ"ח בסקט"ו כתבו דטע"ע לריק עיון, גם נראה רמז לזה מלשון הרמב"ם פ"ג מה"ג ה"י כ"ב והשו"ע סעי' כ"ב שכתב כשמתכנין צורתו כדי להכירו כדי להעיד עליו וכו', והלשון להסתכל משמע הרבה כמ"ש במג"א בסי' קכ"ח סקנ"ה, וגם מהלשון "כדי להכירו כדי להעיד עליו" משמע ג"כ דצ"ע ראיה בכונה כדי להכירו, ואף דדעת הנוצ"י בסי' ל"ט [הנ"ל] דבהכרה שח"כ שרואהו כדי להכירו סגי בטע"ע כל דהו ומביא בן מהתוס' בחולין ל"ו, אמנם הצנחו בדברי התוס' אינו מוכרח, ואדרבה יותר נראה לפרש בצונות התוס' שכתבו דמיירי בטע"ע כל דהו, היינו בטע"ע שנתחילה שלא שצעתו העין [ועי' בצרית אברהם סי' כ"ג אות ע"ו ע"ל], וכן מוכח נמי מסוף דצריהם שכתבו דהכל לא היה להם טע"ע גמור דאי לא"ה מה היה להם לשאול אי הוי ידעי בודאי לא היו מסופקין כלל ע"ש, ואי נימא דטע"ע שלאחר מכאן מיירו אחתי קשה מה היה להם לשאול יראו ויעיינו עוד הפעם צעין ובכונה, אש"כ דמעלם הטע"ע שהי' להם בהדברים מיירו ואשפ"כ כתבו דמהני, ואף להרשב"א בחידושו שמה"ך שיהי' לו טע"ע יפה ושראהו חתיכה היטב, היינו דוקא בחתיכות צער וכיו"צ שאין טע"ע יפה בהם וכמ"ש הרשב"א שם, אבל צא"ס גם הרשב"א מודה דלא צ"ע צ"י ששצעתו העין, ולמעשה דברי הרמב"ם צפ"ח ממאכלות אסורות שבי' והוא מכירו ודאי שהוא זה, הם כלל גדול דין זה דצעין שיעיד שברור לו שהמת או ההרג הוא פ' בודאי, ומה גם בשעת מלחמה דכזה כי המרדכי צוה"ל: ראיתיו הרוג אח"כ והכרתיו יפה יפה בטע"ע ע"ש, והבוא צש"ע סעי' ז' בהג"ה, והיינו כיון דרצו הנופלים במלחמה חס לא ידקדק יפה יפה יש לחוש לטעות.

ובחבצלת השרון סי' ל"ד כתב דכמו דמלינו צסימנים שיש סימן מובהק ביותר ויש סימן אמלעי, כמו כן בטע"ע צעין כל דהו נהי דלא מהני בטע"ע גמור להחיר עליו איסור אשת איש, מ"מ לא גרע מסימן אמלעי.

ובנודע בשערים ח"א סי' י"ד כתב דדין זה אם מהני טע"ע כל דהו בעדות אשה תלוא בחרי לישני דבכורות מ"ו ב', דלנישנא קמא שם דבעדות אשה החמירו, מחמירין בטע"ע כל דהו כמו שהחמירו בפרטות פנים בלא חושט, ולנישנא בחרא שם דיכיר לחוד והכרת פנים לחוד, לא מחמירין, ומסיק דמלאורייתא מהני טע"ע כל דהו בעדות אשה ע"ש.

כו. וכשראה את המת מרחוק ואמר שהכירו בטב"ע. כתב בעלי חיים סי' כ"ד דמה שיש לפקפק ב"ד בעדות

בחתומת זקן, כמו כן להיפך, אם ראו את האדם מגודל צוקן ואח"כ מלאו בלי זקן, ג"כ אי אפשר להכירו.

ובתשו' שבראש ספר לב אריה הביא דברי הריב"ל הנ"ל והאריך להוכיח דאף היכא דלא בלא חתומת זקן וצא בחתומת זקן, נהי דאין רגילות להכירו, מ"מ אם אומרים העדים שמכירים אותו בטוב בטע"ע גמור נאמנים, ע"ש.

ועי' בנפש חיה רס"ו ז' דמשמע שם ג"כ דמהני ההכרה, [ולא הביא דברי הריב"ל], וכתב שם דאפי' היכא שהעד אומר שעי' זה היה לו בלבול בהכרתו מעיקרה, מ"מ כיון שעתה נזכר ומחליט שהוא פ' ואומר כל אותות ומופתים מהני.

ובחיי יעקב דן צה ג"כ לענין גט צמי שעדים הכירוהו בפרטות וקונו והלכו שזה פ' בעל פלונית והוא בעלמו מכחיש, והכירוהו ליתן גט, אם מהני הטע"ע של העדים שהכירוהו עמה לאחר שלא ראוהו ה' שנים ואז היה בלי חתומת זקן ועמה נתגדל זקנו, ומסיק דמהני, ע"ש. ועי' עוד מזה בראש לראונו סי' כ"ד, ובתשו' הר"מ אבד"ק קוסטנצין שבמים חיים [רפפורט] סי' כ"ז [הראשון] דל"ה ועוד שנית.

כה. וכשראהו אחר מיתה בלי עיון היטב. עפ"ת סקנ"ד מהנוצ"י סי' ל"ט דצד טע"ע כל דהו. ובנוצ"י שם איתא דרב ח' ר"ל צד שחמר דמיד שראה את המת אחר שזכו פ', דלא מהני, דראייתו היתה ראיה בעלמא ולא בכונה היטב, ובעצ"ע צעין עיון גמור כמבואר בח"מ סקמ"ה ובצ"ח סקט"ו [נענין דלא מהני טע"ע דגוי משום דטע"ע לריק עיון], והנוצ"י דהו דבריו וכתב דמה שפשוט אללו דצעין טע"ע גמור, הנה מהתוס' בחולין ל"ו ח' ד"ה ולא מהדרינן מבואר דטע"ע כל דהו עדיף מסימנים, וא"כ פשוט שמחירין אשה עפ"י טע"ע כל דהו דהא צסימנים גופיהו רואים הרבה להכריע דסימנים דאורייתא אלא שלמעשה מחמירים אבל טע"ע דעדיף ודאי מהני, ועוד דעל האי טע"ע כל דהו מסקינן החס דקטלינן נפשא, וא"כ ק"ו שמחירין אשה לינשא, ומ"ש מהח"מ והצ"ח, לא העתיק יפה, דדצריהם לא הוזכר עיון גמור רק דטע"ע לריק עיון, והיינו עיון כל דהו, רק שצגיו חס"ת חששו שמא לא היה לו שום עיון ובדמיון קאמר, והא דלא מהני במליאה טע"ע בכלים שלא שצעתן העין, היינו משום דמתחילה לריק להכירו היטב כדי שיכיר עמה בטע"ע, אבל למי שמכיר מתחילה היטב ודאי שהכרה של עמה סגי בטע"ע כל דהו וכו'.

ובנו בנוב"ת סי' ס"ב הביא שרצ ח' הקשה לו ע"ד הנוצ"י דאין השליך אחרי גוו כל הפוסקים דלא בחוס' שצחונין, והם המחבר ציו"ד סי' ס"ג שהעתיק לשון הרמב"ם גבי צער שנתעלם מן העין דצ"ע דוקא טע"ע גמור, ומבואר מזה דלא בחוס' וכמ"ש הפר"ח שם, וכ"ש באיסור אשת איש דהמיר, והשיב לו דגם אצ"ו לא החליט דדי בטע"ע כל דהו וכדעת החוס', אלא להיות סניף, דבדאי הם בעלי החוס' לרף דעתם היכא שיש עוד אומדנות להחיר, וכל זה הוא רק להצנח הרב אשר אחז כדברי הפר"ח שהמחבר לא ס"ל כדעת החוס' דסגי בטע"ע כל דהו, אמנם יש להוכיח דגם המחבר ס"ל בחוס', דלשיטת הפר"ח יקשה למה לא התנה המחבר גם באהע"ז סי' י"ז צסעי' כ"ד דצ"ע שמכירו ודאי שהוא זה וכמו שהתנה ציו"ד גבי צער שנתעלם מן העין, ובדאי אין הצדק לומר שסמך על מה שבי ציו"ד שם דלריק טע"ע גמור, דעיקר דין טע"ע הוא באן באהע"ז, ובפרט מפני חומר אשת איש לא היה לו לסתום ולסמוך על מה שבי במקום אחר, ותו דעל הרמב"ם ודאי אי אפשר לומר שסמך עלמו בזה גירושין על מ"ש בזה מאכלות אסורות, דהא לפי סדרו הלא הלי גירושין הם קודם הלי מאכלות אסורות, ומזה מוכח דלא בהפר"ח,

אוצר

סי' קעד אות כו—ל

הפוסקים

מדבר חד לחצירה, וכן ההלכה בעוש"ע חו"מ סי' כ"ה סי"ג ע"ש, מ"מ יש לחוש בנ"ד לנדומי כמו לחיי"י צמי שראה או ידע מהעצמה וכו' ע"ש.

כמ' אמר שמתחילה נסתפק בהכרתו ואח"כ בעוד שהמת לפניו גמר שהוא הוא. כתב הריב"ל צ"ג סי' ד' דהיכא שמדברי הגוים נראה שמעיקרא הסתפקו בהכרת פני הכרוג שאלו הם זה פ' חלל שאח"כ [בעמדם עדיין לפני המת] נמנו וגמרו שזה הכרוג הוא בעלה של פלוגית, אפשר דזה לא הוי עדות ברורה, כיון שלא הוי להם עז"ע גמור, דברי בתחילה נסתפקו בו.

ובתשו' מהר"י אדפאנדארי שנמלל מאש סי' ג' בענין גז"ע שהי' כחוב שהגוי אמר שאחר שראה את הכרוג פתח במילתו לראות אם הוא יהודי, ואח"כ הסתכל בו עוד וראה שהוא פ' שהי' נכנס לנעליו חלל'ה, כתב דיש להסתפק מאד בעדותו, דמשמע דקודם שפתח מילתו לא הכיר אפי' אם הוא יהודי וא"כ גם העז"ע של אח"כ אולא וכמו שנסתפק בריב"ל [הנ"ל], וכ"ש בנ"ד דלויאל אמתלאות מהמילה והבגד לומר דנענין היותו יהודי סמך על המילה ואח"כ סמך על הבגד לשפוט שזהו פ' דודאי יש לחוש שלא הכירו בעז"ע נכד, אמנם מכיון שהענין הוא גדול לכן יש ללמד להקל ולומר דנענין הוי כר, דמתחילה לא הביט בצורתו כלל, רק כשפגע בו פגעו דרך רגליו, וראה לידע מעיקרא אם הוא יהודי או גוי ולכן פתח לראות במילתו, וכשנחבזר לו שהוא יהודי נתן עיניו בפרטותיו והכירו מיד בעז"ע ומעולם לא נסתפק בו מעיקרא, וכן יש נדקדק גמי מדבריו דהכי הוי עובדא, שהרי אמר פתחתי וראיתי שהוא יהודי ואחר זה ראיתי שהוא פ', ומשמע דמתחילה לא ראה האורח כלל וכו', ועוד דכיון שטעה לקבורו אלו חולין דאי לאו שהכירו יפה לא הוי עורה לקבורו וכו'. ועי' בנפש חיה רס"ז.

ל' מת שהוכר ע"י א' בפ"פ, ושאר האנשים שהיו מכירים אותו מהיים אומרים שאינם מכירים עתה שזה הוא. כתב בלמח השדה סי' ק"י דהיכא שנאצד מאתנו אי' שהכל היו מכירים אותו, ואח"כ נמלא אדם מת ושום אדם אין מכיר אותו בעז"ע, רק שיש אי' שאומר שהוא מכיר שזה פ' הנאצד מעמנו, לכאורה הסבירא נותנת דכ"ה שכל העולם היו לריבין להכיר אותו ואין כלן רק אי' המכירו, אינו נאמן, דרגלים לדבר שהוא משקר [או שאומר צדמני], לכיון שמכל אלה שהיו מכירים את הנאצד צחיין אין מי שיכיר אותו עתה מוכח דזה המכיר משקר, ורק היכא שיש ליתן איזו אמתלא מפני מה אין מכיר אותו שום אדם רק אותו העד, וכגון שנחבזל בפנים ונשחטה קלת לורתו ועי"ז אין מכירים אותו אחרים ורק אותו העד שהי' רגיל עמו ביותר יכול להכירו אף שנשחטה לורתו, כה"ג שפיר נאמן, כיון שיש לנו סבירא דרק הוא הוי יכול להכירו והאחרים אינם יכולים להכירו.

ובישרש יעקב ליצמות פ"ח ד"ה אהא מצוור יותר דאפי' צי' עדים אינם נאמנים לומר שזהו, אף להחמיר [דהיינו לומר על איש חי שזהו בעלה כדי להולילה מהאיש שנשאת לו עפ"י ע"א או צי' שאמרו לה דבעלה מת], היכא שכל בני העיר היו לריבין להכיר שזה בעלה ואינם מכירים אותו, דכיון שכל בני העיר אין מכירים אותו ודאי סבדי שקרי ניבחו ולא אמרי' בכה"ג תרי כמאה, ורק היכא שילא בלא חתימת זקן וצא בחתימת זקן דלא אין ראיה ממנה שהכל אין מכירים אותו, אז יש מקום לעדות בני תרי המעידין שהם יודעים שזה בעלה ע"י שהיו עמו מכי נפיק מהעיר ועד השתא, ע"ש. ועי' בדברי הריב"ל ח"ב סי' מ"ה המוצא בלוח כ"ד.

העד מחמת שעתה י' מער מהנפטר ואפשר דאין צו כדי הכרה כראוי, והרב השאל כי דלא מלא שיעור קורבא לענין זה היכא שהעד אומר שהכירו היטב, הנה נראה ג"כ לסמכין ע"ז אפי' מהחוק. ופי' בלוח שאח"ז.

בז' ובשחמטכל בו מקרוב לא הכירו ומרחוק הכיר אותו. כתב בצית דוד [לר"ד טעביל] סי' כ"ג בדבר אמירת העד דלאחר שהפך את המת וראה את פניו לא הכירו מקרוב ורק מרחוק הכיר אותו, נראה דאין זה עז"ע כלל, דכל עז"ע הוא בהסתכלות היטב מקרוב, דמרחוק ודאי איכא למעטי כאשר אנו רואים בחוש, וכיון שלא הכירו מקרוב מחמת חפזתו, אי"כ בלא ספק שעל הכרתו מרחוק אין לסמוך כלל. ועי' בלמח נדק [החדש] סי' מ"ע סוף אות ט'. והוצא בסי' ק"ל אות ז'.

כה. כשבעת ראיות ההרוג לא נזכר מי הוא אך כשהלך משם נתיישב בדעתו שזה פ'. כי הרי"א אביב צתשו' שצורע אנשים סי' נ"ח (דפוס הוסיאטין תרס"ב) דנראה ודאי שאם אדם כשר מעיד בן עדותו עדות, דהא כל אדם הרואה הרוג מוטל בדרך אינו הכרה שיכירנו מיד, אלא תחילה הוא נותן אל לבו לדעת מי הוא ולפעמים אחר יום או יומים הוא נזכר שאותו שראה הרוג הוי פלוגי, ומאמת בן בלי ספק שהוא פ' הידוע אלנו ממנה שראה בתוארו וגופו, ובדאי שהם היה מעיד בפני צ"ד ואומר אני מלאחי הרוג בדרך ואז לא נתתי את לבי לזכור שהי' פ' אבל עתה אני מעיד בתורת עדות שהוא פ' ממנה שראיתי בתוארו וגופו ועז"ע שיש לי בו, נראה דעדוהו עדות. ועי' שם בגוי מסל"ת האומר בן ס"ל דמהני עדותו.

ובתשו' הגרע"א שצחמדת שלמה סי' ל' הביא דברי הגר"י מליסא שנידד צוה להחיר עפ"י דברי עדות הגרשוני סי' ע"ב דעז"ע גרוע מהני עם סימני בגדים, [וצנזנו היו גם סימני בגדים. ודברי העבד"ה יוצאו בלוח ל"ד], ומשמע שחפס זה לעז"ע וכמו הכרה לאחר ג' ימים דמהני מה"ת ורק מדרכן לא מהני. גם מדברי הגרע"א שם שהשיג עליו משום שדחה דברי העבד"ה, משמע גמי שזה נחשב לעז"ע ע"ש.

אבן בעל החמדת שלמה בסי' ל"א אות ה' כתב דאפשר דזה לא הוי הכרה מדאורייתא האולי ובעשה שהיה צין עיניהם והציעו עליו לא הכירוהו ורק אח"כ לאחר שעה נדמה להם שהוא זה, אפשר דאי"ז בגדר הכרה, ואולי הוי איזה שינוי בהרוג שראו שעל בן לא דנו אז שהוא פצ"פ, ואח"כ כשלא הוי צין עיניהם לא הוטעו בעיניהם אותו השינוי וע"כ דנו שהוא פצ"פ, ואף דקיימ"ל נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואצדתיו אף שאין הדם הראשון כנגד עיניה ולא חיישינן לעשות, התם אין ריעותא, דהא מעולם לא עשתה צדמיונה, משא"כ הכא דמתחילה לא הכירוהו ורק אח"כ כשלא הוי נגד פניהם נזכרו יש לחוש לעשות וכו'. [ומדברי הריב"ל שבלוח שאח"ז נראה כהחמ"ש].

ועי' בחיים של שלום ח"ב סי' קי"א צמי שפדה יהודי מטורק מצית האסורים ואמר שהי' מוכר לו מאד, אך לא הוי יכול להזכר אז מי הוא, ומפני שהמטורק אמר לו שהוא מעיר פ' ולא גילה לו שם עירו האמתית הסית דעתו מליחן לב עליו עוד, ואחר כמה ימים נמלא הרוג והכירו שהוא הוא אותו היהודי שפדה מצית האסורים אך גם עתה לא נזכר מי הוא, ורק צבוא אמו של הנערד ואמרה כמה סימנים ותוארו של המת אמר גם הוא כי עתה רמי אנפשיה ונזכר שהוא פצ"פ מעיר פ' שהי' מכירו היטב עוד מלפני כמה שנים, וכחצ שם דאף שמאנו דכוותיה מקרי יודע ומהני שפיר עדותו וכמבואר בכתובות דף כ' אי' דהני צי תרי ידיעי סהדותא לחצירה ומנשי חד מינייכו

אוצר

ס"ק קפד אות ל--לב

הפוסקים

ועי' עוד מזה בחמדת שלמה סי' מ"ג אות כ"ג, ובדברי חיים [לר"ח מנחם] ח"א סי' ל"א דף ס"ד א', ובהלף לך שלמה סי' ק"ב, ובראש לראובני סי' כ"ד.

לא. ובשע"י הפ"פ לא הוכר מהאנשים שהיו מכירין אותו מחיים, והוכר רק ע"י סי"מ, עי' להלן בס"ק ק"ל אות י"ב.

לב. הכרה שזה פ' אחר שקדמה לו הידיעה שזה נעלה. במהרי"ט ח"ב סוסי' ל"ה פקפק בזוגו על דברי הנכרים שהסירו לתומם שמלאו את פ' הרוג והכירוהו, אם להחיר על דבריהם, דיש לחוש דלפי שהיו דבריהם אחר שילא הקול ונתפרסם שזה דוד ילא ממקומו ולא שב להנחותו וילאו לחפש אחריו, איכא למימר דמה שהם אומרים שזה דוד, דדמי לכו הוא דקאמרי.

גם מהר"י אלפאנדארי בחשבותו במהרי" קל"ז סי' י"ג פקפק [בסוף הסימן] בזוגו שכפי דברי החמ"ר הנכרי ראה שנקחיהו הרולחים [את הנאבד מאתנו] והוליוכו, ומסתמא לטעם הובל, וא"כ מה שאמר שלמחר ראה אותו הרוג דילמא דדמי אחר ושפט דעתו שהוא הוא ולא מהני ביה טב"ע, וכמו דלא מהני טב"ע לשיטת הרא"ש ודעימיה דמי שראה הטעיה, אלא דבזוגו כתב דכיון שהחמ"ר היה לריך להשיב לשאלו מה נעשה מהפקדון אשר הופקד בידו [דהיינו היחודי שנמסר לידו להוליכו], א"כ נותן לבו בכוונת לב לראות בודאי אם הוא בעלמו הוא האיש המצוקש ולהכירו היטב, ועוד כיון דערה להשליכו לחור העמק ולכסות אותו בגזילת, ודאי שאם לא הי' מכיר בו שהוא הוא לא הי' טורח וכמ"ס הרא"מ [בסי' ל"ט], אם כי יש לחלק וכו' [ראה בס"ק ר' אות ו'], גם בנ"ד שאמר שעגמה נפשו עליו, יש לנו לומר שהי' לו הכרה גמורה בו, ומה גם בנ"ד שאינה רק איסור דרבנן [וכפי שהעלה שם, ע"ש].

ובגבעת פינחס סי' כ"ג פקפק ג"כ על הכרה עד א' את הברוג בטב"ע מהא דמבואר ביצמות דקט"ו דנוסף לחזרהו ללחור צעין נמי שיאמרו סימנים, ומשמע דכלל סימנים תלין דאמרי דדמי, וכן הוא ברמ"א סי' כ"ח, א"כ גם כאן שילא הקול שפי' נהרג, אולי אומר הוא דדמי על ההכרה, וכתב דלכאורה יש לחלק דשאני הכס דכשראה שנטבע צמים שאין להם סוף אומר דדמי שזדלתי זה, ואפי' רק שמע [שנטבע], מ"מ כיון שזדלתי השמועה אחת י"ל דאמר דדמי, דלא אסיק על דעתו שילא מהמים במקום רחוק, אבל בהריגה אף שילא הקול שפי' נהרג לא נימא [דיאמר דדמי בשביל זה] דשמא שקר הוא הקול, שוב נראה דזה אינו, דהא לדעת המקשה דצעי למיפסע מהך דצ' ת"ח דהוי סבר שהעידו על הטעיה ואפי' הוי ס"ד דמלחמה דמי וסובר שזדלתי נטבעו ולעולם שקר הוא, הכי דמי ממש להבא, וכה"ג ראינו לכמה חשי' דאיכא שילא הקול אומר דדמי, אך הראשית כתב דאפילו סימן גרוע כדרך גוף מהני לטב"ע ולא נימא דאמר דדמי וכו', ועכ"פ בסימן אמע"י ודאי מהני שלא לחוש תו נדדמי, ע"ש.

ובשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ב על הכרת אבי הנאבד את המת בטב"ע דגופו, כתב דאף לדעת ר"ת המקיל בטב"ע דגופו עדיין הדבר לריך לפנים, כי כבר מקודם נשמע שנהרג והרולח הודה שהרגו [ובאופן שאין לסמוך להחיר על הודאתו], ושוב אין עד א' נאמן להעיד עליו בטב"ע דהייש' דאמר דדמי, וכמו ששמע מהטעיה שכתב הב"ש [בסקפ"ז] דיש חוששין לדדמי, וכן הוא בשו"ת עבודת הגרשוני סי' ע"א, ועם היות שצו"ע לא נזכר חילוק זה [אלא] לענין נטבע במשלה"ם [ומאן לימא לן דגם בנהרג ביצעה חיישי' לזה], עכ"ז הדעת

מכרעת דלא ודא אחת היא וממקום א' ילאו, וכ"כ בטעוה"ג הנזכר וז"ל: אבל אם ידע מקודם ויש קלא דלא פסיק שפי' נהרג כמו בנ"ד, וביותר שמקודם אמרו לו ליחודי הנ"ל שרי' זמן הי' מונח ציטר, ודאי יש לחוש לדדמי עכ"ל, וא"כ הלך לו לא בהיתר בנ"ד מטב"ע של אביו בגוף המת.

ובמהר"ם שיק סי' מ"ז דמי שנשלח למקום מרעה הלאן ונעלם, ואחר י"ז ימים הלכו לחפשו בדרך שהלך ומלאו חיש א' מת והכירוהו כמה אנשים בטב"ע וצסימנים, כתב ג"כ דל"ע אם בכה"ג יהיו טב"ע, דכיון שידעו שהלך בדרך זו והלכו לחפשו שם, א"כ סברו שימלאו אותו, ויש לחוש ששמלאו אח"כ אדם מת אומרים הם דדמי שזכו הנאבד, וכמו שמבואר בכה"ג צ"ש סקפ"ז גבי ראה או ידע מהטעיה, ור"ה ללד דכיון שנמלא ציטר ואין שירות מליוות ולא הוחזקו שם אנשים ששוי' במראה, א"כ יש סברה להקל וכמ"ס כה"ג החכם לצי בסי' קל"א, אלא דבזוגו דייק מהגז"ע שהי' כבר אחר ג' ימים ממיתתו, וא"כ אף שיש יותר מעד א' שהכירו ובהכרח עדים לא חיישי' לדדמי, מ"מ אין לסמוך כאן על הטב"ע, ע"ש.

ועי' בברם שלמה סי' ו' שכתב בעובדא המובאת להלן מתשי' הר"ח בנ"ר יחודה דודאי יש לחוש לחששא זו דדדמי, מאחר שידע שזה העלוב נשאר על השג כי לא הי' לו כח להמשיך ללכת, ולכן כשמלאו מת א' שפט דעתו דהוא הוא, אלא שזייד שם להחיר לדעת ר"ת דבגופו שלם סגי בטב"ע גם בראה הטעיה וכו' ע"ש.

ובשער אשר סי' כ"א עורר [בדף ע' ג'] ספק מזה בזוגו, דדילמא לא הביע הגוי כלל להכירו בטב"ע אם הי' אותו היחודי שראהו צערב שלפניו, ורק כיון שראה מצערב יחודי מוטל אר"ה והשכים בצוקר ומלא בלוחו מקום יחודי מת, שפט דעתו שהוא הוא הוא אותו היחודי שראה מקודם בלוחו מקום, וכה"ג חשש מהר"ח בנ"ר יחודה בחשבותו שכתב שלמה סי' ה' [ויבוא להלן] אפי' בזוגו שהעיד שהכירו שהוא אותו המצוקש, וגם הרב כרם שלמה בסי' ו' [הנ"ל] כתב דשפיר איכא למיחש לזה, וכ"ס בנ"ד שלא בא צפי הגוי שהכירו דודאי איכא למיחש לכה"ג, אך העלה שם ללד להוליאם מאיסור דאורייתא מחמת כאן נמלא ובאן הי' ועוד לדדים ע"ש.

ובסודורו של שבת דף ע"ו א' [העובדא מתואר כפי היותא מהתשי' שם] בגוי שירכ מרובו על יחודי א' והיחודי רן וצרת, ואח"כ מלאו היורה עלמו מוטל מת לא רחוק מהמקום שירכ עליו, והכירו שזה פ' שירכ עליו, והשליכו לנהר, כתב דיש לפקפק על הכרתו דדמי למה שהביא הרמ"א בסי' כ"ח דמי שראה הטעיה אינו נאמן להעיד שהוא זה משום דאומר דדמי, וכה"ג כיון שהוא הרגו יכול להיות דסובר שזה הוא ואינו כן וכו', אלא דבזוגו כתב דכיון שהסירו עוד כמה נכרים שמלאו את פ' היחודי מת ציטר, והנכרים לא ידעו א' מהצרו, והכירו כל א' מהם זה שלא צפני זה, יש לדון דבשנים כה"ג לא חיישי' שטעו ואמרו דדמי וכו'.

אך בדרכי נועם סי' י"א ע"ד גוי ששמע מהצרו שמהפס הוא אחר פ' שנעלם, וצא ציוס השני וסח שמלאו צי הרוגים והכיר א' מהם שהוא המצוקש, הסתפק מעיקרא דאפשר דמשום שקדמה לו הידיעה שפי' נעלם אומר הוא דדמי שהכירו וכמו דחיישי' דמי שראה הטעיה, ויתכן שאם לא הי' יודע מקודם שמחפשין אחר פ' לא היה תולה שזהו האיש שמחפשין, כי כל דבר שאין אדם מכיר אלא בטב"ע אמרי' דוקא ישראל הצא להעיד דייק בטעיה עיניו אבל לא גוי, אך כתב חמ"ס מלאו שילא מדברי המרדכי צ"ש ר"י דאפי' דמי שראה הטעיה מהימן בטב"ע ולא

אוצר

ס"ק קפד אות לב

הפוסקים

ללא ראה, היינו לענין חשש שמא הו', אבל להך חששא דשמא אחר הוא לא חשו, ועיי' במשנת גימין סי' מ"ד שצ"ח צד"ח דין זה דאף שהקול ה"י שנהרגו אלו, האמין להכרח ע"ש, וכן מצאנו מחשבו כל האחרונים.

ובאר"י דבי עילאי סי' ע' פקפק מעיקרא [צד"ח] לחוש לצדדמי על הכרת העד מאחר שהי' יודע שנאבד פ', ומלשון עבודת הגרשוני רס"י ע"ה משמע דמשווה ידע אבדותו לדין ידע מטענתו, [ועיי' בדברי החפ"י שלפני כן], וכן משמע בקר"ע סי' תי"ד מנשן ה"ל ע"ש, ובשלמא אם הי' צ"ד צ"י עדים, כבר הוחלט בפוסקים דאף בראה עביעתו ל"ח לצדדמי בשנים, אף כחצ דא"ל להחמיר בעגונה כל כך ללא ידי כל החומרות, והנה גוף חומרא זו ממשמעות לשון העבירה"ג וה"ל הוא מאד נגד הסברה, דהלא אפי' בין קול הריגה לקול של עביעה רוחה תשו' צ"י לחלק צניעה וכמבואר בח"מ סקמ"ד, ומכ"ש בין ידע מאבדותו לידע מטענתו, ובפרט שאף לדעת ה"ס מחלקין שבסעי' כ"ח שהם מהפוסקים הראשונים, מ"מ פליגי האחרונים אליבייהו אם ידע הוי כראה וכו' ע"ש.

ובסוסי' י"ב כתב שוב דחשש צדדמי לא שייך רק באומר פ' נהרג דאומא מחמת הקול ששמע אומר כן, אבל אינו ענין להיבא דמכיר את ההרג ואומר צו סימנים או ע"כ, והא דכתבו הפוסקים בראה או ידע הטענה דאומר צדדמי, הוא ענין אחר, דמחמת שידע עביעתו אומך ואומר צדדמי, אבל אין זה ענין לשמע אומרים שההרג הנמלא הוא פ'. ועיי' במהר"ם מלובלין סי' קכ"ח והי"ד צס"ק ר' אות א'.

ובמשבירי ים סי' כ' באשה שהודיעו לה שבעלה נהרג ושתצא להכירו, ונסעה לשם וראתהו והכירתו בטע"ש, פקפק מעיקרא על הכרתה דכיון שהודיעו לה מקודם שנהרג בעלה הוי כשמע הטענה דאומרת צדדמי, ולפי"ז יש מקום לומר דגם אם יבא כאלו עד א' שלא שמע מהריגתו רק שמע שנהרג יהודי סתם והכירו בטע"ש, אף דצדדיה לא שייך כבר לומר שאומר צדדמי, מ"מ גם עדותו לא יכני אחרי שהאשה אומרת צדדמי ותו לא דייקא וכו', ולפי"ז ילא לנו דין חדש, דאם ראהו עד א' תוך ג' ימים ואומר שמכירו בטע"ש, ואח"כ [ערס שהתירו] ראתהו האשה אחר ג' ימים והכירתו ג"כ, לא יכני, כיון שעל הכרתה אין סומכין דאמרי' שטעה היא ואומרת צדדמי, שוב גם העד אינו נאמן, דהא האשה לא דייקא שלפי טענה היא סוברת שזכו בעלה צודדי, ודין זה לא שמענו ולא ראינו צד"ס פוסק, אמנם הרי לפנינו דעת פוסקים רבים דליכא למיחש להא, דהא דעת הרי"ק ודעימיה דצ"עין על נאמנות עד א' אופשטא מהא דדיגלת דנאמנותו הוא משום מדע"ג לחוד, וא"כ גם צ"ד יבא נאמן העד, וגם בחילוק זה שמחלק הרא"ש בין ראה הטענה ללא ראה, פליגי רוב הראשונים עליה, והמחבר לא הביא דיעה זו ורק הרמ"א הביאו, ולהחליקים על הרא"ש נאמנים העד או האשה על הכרה בטע"ש גם בידוע שפגל למי' או הי' במלחמה, וגם דעת הרא"ש גופיה יש הסוברים שדעתו לומר להקל, דהיינו, דאף היבא שלא ראהו לאחר צעלייתו מן המים מ"מ בלא ראה הטענה ללא נאמן, ואם ראהו לאחר גם בראה הטענה נאמן, וא"כ הי"ה צ"כ תוך ג' ימים אף בראה או שמע מההריגה ג"כ נאמן, וגם הא ליכא דיעות דשמע מהטענה לא הוי כראה, וצר מן דין נראה דלא שייך חילוקו של הרא"ש רק בטענה במשאלים וראהו שנטענ' ושהה עליו עד כדי שתלא נפשו, דלא חושב דעתו שצודדי נטענ' ומת, וע"כ בראהו אח"כ ואומר שמכירו חיישי' שמפני שפשוט צעניו שטענ' אינו חושש שעי' עדותו יתירו אשת איש לעלמא ואומר צדדמי, וכן אם שמע מאחרים באנאמנים צעניו

ולא חיישינן דאמר צדדמי, וכ"מ לפימ"ש הרא"ש מנהגו להחיר נשי אנשים שטענו ע"י הכרה בטע"ש בלא סימנים, משמע דלעולם מאמינים לגוי מסל"ת אפי' אם ראה הטענה ע"ש, ובצר ידעת שמעשה רב, ועי"ז להלכה אני אומר ולא למעשה כי אינו כדאי להכריע [להחיר בטענה בטע"ש גרידא], אך יש לחלק דשאני ראה הטענה דשם כיון שרוב הנוצעים למיתה ורוב העולם קורין לטענה מיתה כמ"ש הרמב"ן [במיוחסות סי' קכ"ח, ועיי' רמ"א סעי' ל"ד] לכן החמירו בה דליכא למימר צדדמי, אמנם ההולכים בדרך, אף אם יבא מסוכן, קרוב הוא לודאי להלל, וא"כ לא בשביל שקדמה לו ידיעה ואמר עליהם שנהרגו אם לא שהכירו צודדי, וכיון דאפי' ההוא צדדמי בראה הטענה אינו חזק כל כך שיש לדחותו כמו שכתבנו, כ"ש האו צדדמי דהכא דהבו דלא לוסוף עלה, ואפי' כל הגי רצותה שהחמירו התם יודו הכא להקל כיון דהאי צדדמי קיל מנייה, ומשום האי ספיקא אין לעגן האשה.

ובתשו' הרב ר"ח בב"ר יהודה שצכרס שלמה סי' ה' הסתפק ג"כ מעיקרא [צד"ח צ'] צדדמי דאומא זה שהעיד העד שהאיש שהי' מוטל על השלג מת הי' פ' הנאבד, אין זה אלא משום שכבר ידע שזה העלוב נשאר שם על השלג כי לא היה לו כח להמשיך ללכת, וגם הוא הלך לחפש אחריו, ולכן כשמלא מת א' שפט דעתו דהוא הוא, ובאמת יתכן דהיה פליט ואזל לעלמא וזה אחר הוא שנמלא, וכמו דחיישי' לזה צמי שראה הטענה, אמנם כתב [צד"ח ג' ג'] דאין לחוש לזה דחששא רחוקה היא עד מאד, דאם נבא לחוש לזה נצטרך לחוש לבמה חששות רחוקות, דהיינו, חדא דעלם החשש דילמא נעשה לו גם ונפלט ואזל לעלמא, חששא רחוקה היא, דאם הי' ניגול הי' לו נבא אל ביתו, דהא אדעתא לבא כאלו היה הולך, ועוד נצטרך לחוש שאחר שנשאר על השלג ונפלט וכלך לעלמא איתרמי שצא לשם איש אחר ומת צלותו במקום, ואיתרמי ג"כ שהיה דומה צלותו לזורת פ' הנעדר, או שנשתנה לורתו להיות דומה לו, וגם קומתו היתה קלרה כמו של הנעדר, ולכל החששות האלה רחוק לחוש, וע"כ שזה המת שהעד ראהו והכירו הוא הוא הנעדר ולא צדדמי אחר, וכה"ג כתב הפני משה בח"א סי' ע' שראה להקל צדדמי מכה הוכחות שהי' הוא שנהרג אפי"ו שהי' שם חשש אולי צדדמי אחר, ומ"מ כתב דזה חשש רחוק הרבה עד מאד למיחש דילמא צדדמי אחר מטעם הקדמת ראיותו שהקדחתו תפסו את בעלה, וגם לא מטעם אולי המת הוא אחר ואחר ג' ימים למיתתו הוא ונשתנה לפני בעלה וכו' ע"ש, ומאורף עוד לזה משום שצ"ד הי' העד מכירו מחיים וצב"ג ודאי לאו צדדמי קמסהיד, ובצ"ח זו כתב הרא"מ צס"י ל"ט, ואם כי שאין לסמוך על טעם זה, מ"מ בהנצטרף טעם טעמי אחריתי חלין להקל.

ובתפארת צבי סי' ל"ו כתב בפשיטות [צד"ח סוף עור צ'] דודאי צהריגה אין חילוק [בכרה] בין ראה ההריגה ללא ראה וכדמוכה להדיא מהדין דסעי' כ"ז דבינא קול שנהרג ומלאוהו אחר ג' ימים מותרת ממני"פ וכו' ע"ש, ואי אמרי' דחיישי' לצדדמי [על הכרה היבא דלא קול מקודם שנהרג], נחוש שהקול אינו אמת והוא אומר צדדמי אחר הקול, דהרי ידע ההריגה הוי כראה, וליכא למימר דמייירי דהכירוהו אותם שלא ידעו מהקול, דניחוש שמא שמעו מהקול, כמו דחייש במשנת גימין סי' מ"ה שמא ידע הכומר שזה נטענ' ע"ש, ועוד דהפוסקים לא חילקו צד, ועוד ראה צדדמי מהטענה"ג סי' ס"ז דכ' שם דאם הי' אומר לשון צדדמי שידע צודדי שזכו ההרג הי' מהני, אף דשם מייירי שראה שזה ירד למלחמה וכו', וגם צדדמי אפי"ו י' מצאנו צדדיא דאם אחר מלאותיו אח"כ וכו' מהני כשאומר הכרתיו, אף דראה ההריגה, והח"מ [צס"ק ק"ג] המחלק בין ראה ההריגה

אוצר

סיק קודם אות לב-לד

הפוסקים

שבתם יבמות קט"ז מבואר דע"י עכ"ל אין להאמינם דאמרי בדדמי, וכ"ש בנ"ד שאומרים צפירות שמחמת שידעו שנשרף הכיורו, מ"מ בתירוצו ה' של התוס' שם דאף אי סימנים לאו דאורייתא מהני עפ"י עכ"ל, מבואר דבהלטרפות סימן מהני עכ"ל כזה, וכ"י כאן יש לירוק סימן מה שמלאו על הנשרף חתיכה מצדו והכירו שזה מצדו של הנשרף, וגם אשתו הכירה הע"ק וכו'.

לג. והאם יודו המחמירים להקל בשחמעידיים הם שנים. צו"ת מהר"י הכהן מהד"ת סי' ו' צמי שאמר שיאבד עלמו ואח"כ נמלא חיש אי חלוי צינור וכו' עדים הכיורו עכ"ל עכ"ל שזהו האיש הנ"ל, כתב דאף דלכאורה יש להסתפק דכיון ששמו ממנו שיאבד עלמו י"ל דמתוך כך אמרי בדדמי שזהו האיש, וכמו דחיישי' לזה בראש הטענה, אמנם גם שם כבר הענה הרמ"ש דצ"י עדים לא אמרי' שאומרים בדדמי ע"ש, ובהעידם לפני צ"ד שמכירים אותו עכ"ל גמור צודאי לא אמרי' בדדמי, דלא חיישי' בעדים שיאמרו צורת עדות בשלא ידעו דבר צרור.

גם במנחת משה סי' ה' כתב צאות ח' דאף אם נמלא דגם היכל שלא הקול מקודם שהכריז הוא פ' אומר העד אח"כ בדדמי שזהו כמו בשמע הטענה, מ"מ צ"י עדים לא שייך בדדמי לדעת הרמ"ש, ויש כמה דיעות דאף צפוליים היו הכי וכו'. וע"י צאות הקודם צופי דברי מהר"ם שיק וסדורו של שבת.

ואולם ע"י צחצח סופר ח"א רס"י נ"ג למבואר צו שבה"ג שהעדים ידעו מאזידתו, יש לחוש בדדמי על הכרתו גם צמי עדים. וע"י עוד צסעי' י' לענין חשש בדדמי צ"י עדים.

לד. הברת פנים ע"י התעוררות דבר אחר. צו"ת מהר"א ששון רס"י ע"י צאמר העד שהכירו צמי"ע שה"י פ' ומבכרת פניו וחוטמו שה"י עקום ועיניו שה"י שאשי [פוזל], וכ' דאף שמלשון השואל נראה שהכירו מצ' פנים, ה"ל מטי"ע וה"י מהכרת פניו וחוטמו, מ"מ אינו מספיק שעדיין יש להסתפק שהע"י עלמו ה"י מהכרת פניו וחוטמו שה"י עקום ועיניו שה"י שאשי, ואינם סי' מוצהקים כ"י וא"כ אי"ז ע"ע גמור.

ובזה מסתפק בשו"ת מהר"ם י' חביב סי' ע' צמה ששנינו דאין מעידין אלא על פרטות פנים עם החוטם, אם צעינן שיכירוהו צפרטופו עכ"ל גמור דוקא, או דילמא אפי' אם לא הכירוהו אלא צעצ"ע מתוך סימנים ציגונים שראה צפרטופו סגי, ותלה ספק זה צ"י החירולים שבתם יבמות דף ק"ב ד"ה אין מעידין צפירות דברי ר"ת, דלתירוצו ה"ל דמה ששנינו אין מעידין וכו', י"ל דהיינו דוקא כשמעיד שהכירו צפרטופו עכ"ל גמור שלא ע"י סימנים, ואם אין לו עכ"ל גמור מכה ראית פניו אלא מתוך סימנים אמלעיים שיש לו צפרטופו, לא סגי אם אין גופו שלם, אך לתירוצו ה"י שם מהני אפי' אם לית ל"י עכ"ל גמור מכה מראית פניו וסגי נמי אם מכה הסימן האמלעי שיש בפניו נתן עכ"ל, ע"ש.

ובצמח צדק סי' מ"ה בעד שאמר שראה את הכרוג והכירו צפניו וגם צקנו שזה פ' מעיר פ', ואח"כ ציאר העד דבריו שלא הכירו אלא צמראית פניו שה"י ניכר לו מחמת זקנו, כתב דאין לסמוך להחיר על עדותו, לפי שציאר דבריו אח"כ שלא הכירו צפניו אלא מחמת זקנו, ע"ש.

וע"י להלן מהחן טוב סקל"ג ומהרש"ם ח"ג סי' קפ"ג שחפסו דגם הנודע ציבורה צס"י ל"ט וצס"י נ"א ס"ל דהכרה ע"י התעוררות דבר אחר לא מהני.

אמנם בעבודת הגרשוני סי' ע"א כתב [צד"י צ"י] צעודא זו של ה"ל דמסתברא שלא יגרע כח ההיכר מה שמכיר הפ"פ

ע"י התעוררות הכרה אחרת וצפרע ע"י הזקן, כי עיקר הכרת הפרטות הוא ע"י הזקן, כדאמרי' [צצ"מ ל"ט צ"י] וציצמות פ"ה א"י

ויכר

ש' נפל למים ולא עלה, פשוט צעיניו שמת וכשראנו אח"כ אומר בדדמי שזה פ', אבל צנהרג ציבשה אי אפשר למלא כלל כך דינא, דאם ידע ידיעה צרורה עפ"י עדים כשרים שנהרג, אח"כ אין לנו לריכים להכרחו, ואם ידיעתו אינה צרורה שיוכל להעיד עפ"י שמועה זו שנהרג פ', מהיכי תיתי לומר שאם ראוהו אח"כ שיאמר בדדמי כיון שאין פשוט צעיניו שמת פ', וכבר הביא הבה"ע בסקל"ג צס"ס הרמ"ש דדוקא צידע ידיעה אמיתית הוא דאמרינן ידיעה ה"י כראיה, אבל לא אם ידע רק מפי השמועה בעלמא ע"ש, ולכן צנ"ד הגם שהודיעו לה שבעלה נהרג, מ"מ הנא הצינה שהמודיעים לא ראו שנהרג דהא קראוה שחצא להכירו, וגם היא התכוונה לנך לראותו ולהכירו, ועכ"פ פשוט דזה לא מקרי ידיעה צרורה לומר שצבציל זה תאמר בדדמי, וצודאי גאמנת היא על הכרתה.

ובזכר יהודה סוסי' כ"ו כתב צגדנו דאף דו"ל שהאשה אומרת בדדמי על ההכרה של הכרוג משום דסמכה על הסימנים של סידור התפילה שנמלא ביד הכת וה"י כתוב עליו שמו ושם אציו ושם עירו, [ועל זה אי אפשר להחיר כי יש לחוש נשאלה או לפקדון], וגם מלך שאפשר שה"י ידוע לה מקודם שבעלה הלך צמקום הלסטים, מ"מ הענינו דלא חיישי' לדדמי. [ואין מבואר שם משום מה העלה כן].

ובמנחת משה סי' ה' אות ח' על מה שכתב הרב השואל שם לדחות שלא לחוש אולי כיון שלא הקול מקודם ע"י עדות העד הראשון שהנהרג הוא פ' אומרים העדים אח"כ בדדמי שזהו כמו בשמע הטענה, וכמ"ס סברא זו צמבריי"ט ח"ב סי' ל"ה. [הנ"ל צ"ח האות], דהא כבר כתב ה"י צחצ"י המוצאת צק"ע סי' קמ"ו דאם נבא לחוש לזה לא יועיל שום עדות צעולם, וכ' עליו המנחת משה דזה שהצין דצברי ה"י אומרים לענין הכרה צעצ"ע, הנה ה"י לא מייירי כלל מזה, אלא איירי לענין עדות מיתה כשאמר פ' מת שלא נאמר דמחמת הקול שילא הוא שאומר כן ע"י צ"ס סקל"א וח"מ סקמ"י, אך לענינו, הנה אף אם נמלא דגם צגדון כזה שייך בדדמי, מ"מ הא צ"י עדים לא שייך בדדמי וכו', וכן הא איכא כמה דיעות דשמע או ידע מהטענה לא ה"י כראיה, ואפי' למ"ד דשמע כראיה, הא כתב הבה"ג צס"ס הרמ"ש סי' נ"ו דהיינו דוקא כשידע ידיעה אמיתית, אבל אם לא ידע אלא מכה השמועה וקול הכרה לא, וא"כ צנ"ד פשיטא שום לסמוך ע"י המקולים. וע"י עוד מחששא זו להלן צס"ק קפ"ו אות ל"א לענין הכרת צגדים.

ויותר מזה צידד בדרך המלך פ"ג מה"ג ה"י ה' דאף דלפי המבואר צגצ"ע שצגדנו אמרו העדים שגולא שה"י יודעים שפ' נשרף לא היו מכירים אותו, כי שער ראשו וזקנו נשרפו וגם תואר ומראה פניו הושחרו, אך עכ"ל כיון שידעו שזה נשרף הכירוהו גם צחצ"ר פניו, נראה דזה חשיב עכ"ל גמור, ולא חיישי' שמה אינו מכירו צאמת ורק מחמת שידע צהצנת שכלו שצודאי זהו שנשרף הוא מעיד ואומר בדדמי, אלא אמרינן שאחר ששמו על לבם הכירוהו עכשיו היעב, וסברא זו יש גמור מכה דכתובות כ' כותב אדם עדותו ומעיד עליה אחר כמה שנים אעפ"י שאינו זוכר מעלמו, ופירש"י דהיינו שלאחר שראה צשער נתן אל לבו וזכר וכו', ואף שלשון הרמב"ם שם הוא דקל הוא שהקינו צדיני ממונות, ועצב"מ שם, מ"מ לשון השו"ע שם משמע שכל העדויות הדין כן וכו', ולכן אם יאמרו העדים שעכשיו שמו אל נכס והכירוהו היעב, שפיר יש לסמוך עניהם, דצ"י עדים לא חיישי' לדדמי (*), ואף אם נתפוס דזה לא ה"י עכ"ל גמור, מ"מ הא כ' הנוצ"י צס"י ל"ט דסגי צעצ"ע כל דבר [וע"י צאות כ"ה], ואף

(*) וע"ש ש"י דלכאורה י"ל דל"ד דבר שנשכח מלבו והזכירוהו לדבר שאין לו ט"ע גמור כ"י, מ"מ אין לחלק כ"י, ע"ש באורו בזה.

אוצר

ס"ק קפד אות לד

הפוסקים

כי זה דומה ממש ללשון העדים שכתשו צ"י הג"ל, וגם מהר"א ששון לא נסתפק אלא משום שאמר העד שהכירו שהיה חוטמו עקום ועיניו שהי' שאשי שפירט הסימן כמה ה'י, אבל כשלא פירט הסימן וכי"ד לא נסתפק כלל, ודמי למ"ש החוס' בגיטין כ"ז ד"ה סימנים והר"א ש"ס פ"ב סי' י"ג דע"י סימנים מכירו בטע"ט. ובחן טוב סק"ג האריך [צד"צ ג'] לסייע לדברי העצוב"ג, אך כתב דאפשר לחלק בזה בין [אם התעוררות ההכרה בזה ע"י] סימן גרוט, ובין [אם התעוררות בזה ע"י] סימן צינוני, וכן מטין דברי הרח"ש ודברי הט"ז בסק"צ, ודלא כמו שנראה מהעצוב"ג שם דמהני טע"ט אפי' ע"י התעוררות סימן גרוט, וטעמו של העצוב"ג נראה דכ"ל לכיון דעיקר הסמיכה היא על הטע"ט ואין פעולת הסימן אלא לעורר ולסייע כח המכיר בטע"ט, א"כ מהני אפי' ע"י התעוררות סימן גרוט, ועכ"פ נראה נכון דמהני טע"ט ע"י התעוררות סימן כשהוא סימן צינוני עכ"פ, וכ"כ בחכס לצי' סי' קל"ד וכו', והנה הנוצ"י צ"ט כתב דאם נתן טעם על הכרתו שצביל שיש בו סימנים לא מהני טע"ט, אך נראה דאפשר אי הוי חזי נעצוב"ג וח"ל הג"ל ה'י סומך עליהם להקל.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קפ"ג כתב דמ"ש הנוצ"י צ"ט י"א דהוכר בטע"ט שט"י סימנים שאינם מובהקים לא מהני, תמוה, דצ"ט סק"צ כתב בפשיטות דמהני, וכ"כ בעצוב"ג סי' ע"א וכתשו פני יחושע ח"ב סי' י"ח הוכיח שכן דעת רש"י צ"ט ע"ש, ומי יצא אחריהם להחמיר בעצובה. [ל"ט היכן ראו החן טוב ומהרש"ם צנוצ"י דכ"ל דהכרה ע"י התעוררות לא מהני, דמ"ש צ"ט דאם נתן טעם על הכרתו שצביל שיש בו סימן לא מהני, כונתו דיש לחוש חולי לא הכירו כלל בטע"ט אלא הכירו צסימן גרידא וכמבואר למענין שם, גם מ"ש מהרש"ם מהנוצ"י סי' י"א, כונתו כנראה נמ"ש הנוצ"י שם דמה שהעיד גיסו שהכירו בטע"ט הלא הצרע כלדו שפירש כמה הכירו צרגלים ופארני ידים שהן רחבות ואין צט"ט הזה ממש עכ"ל, אמנם גם מכאן אין ראיה, דכונתו ג"כ שהעד לא הכירו כלל בטע"ט, וגם ע"י הסימן לא נתעורר להכיר הפרט, אלא שהכירו רק ע"י הסימן ולזה קורא העד טע"ט].

ובהרי בשמים מהד"ת סי' רכ"ו צעד שהגיד שהי' נראה לו שזהו פ' מחוך גידול קומתו ומראית פניו הככה ושערות זקנו שהיו חלילים שחורים וחלילים לבנים, כתב דהגם דהכרה היתה מחוך סימנים דארוך וגון וחזירי וסומק, עכ"ל כיון דע"י סימנים אלה בא לידי הכרה בטע"ט ודאי חשוב טע"ט גמור, וכן נראה מדברי החוס' ביצמות קט"ו צ' ד"ה חזיננהו לפי מה שפירש דצריהם הצ"ט צס"ק קמ"ג, אלא דמטעם אחר כתב דלא מהני צד"ז, כיון דמשמעות דברי העד מראה שלא ה'י לו בו טע"ט צרור ורפווי מרפיית צידו, כמו שמשמע מלשונו שאמר "שהיה נראה לו" וזה לא חשיב טע"ט.

ובנהרי אפרסמון סי' י"ד שהשיב ג"כ בעוצדא זו כתב ג"כ דאי משמעות לשון דברי העד היא שט"י דברים אלו הכירו בטע"ט, מהני עדותו כמ"ש בעצוב"ג סי' ע"א [הג"ל].

ובדברי מרדכי [לר"מ פרידבורג] חק"ע סי' א' כתב בזהות א' דמה שכתשו הצ"ד גוצי העדות צדדו דלולי העיד צדדמי על הכרת הגוף מחמת שמקודם הכיר הכובע שלו וחס"כ הלך לראות את המת ואמר שהכירו, הנה כבר מבואר בחכס לצי' סי' קל"ד דאף שהעד הגיד שהכירו מחמת הצגדים י"ל דכונתו שט"י אלו הסימנים הכירו בטע"ט.

ובדברי יעקב סי' ע"ג כתשו אציו מסתפק מעיקרה בזהות י"א דכיון דמדברי העד שאמר ערס ראוהו את הנעצט שצאם יש לחיש הזה פנים עגולים וגם זקן שחור ודאי הוא האיש שנטעט צ"ס

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו משום שהניחוהו בלא חתימת זקן, משמע מה שהכירם ומה שהם לא הכירוהו ה'י הכל ע"י הזקן, ואף דודאי ח"ן ללמוד מהכרה זו כי יכיר אחד והכרת פנים אחד וכדאמרי' צ"י יש צבור לנישוא בחרא, מ"מ לפי חירון הא' שם אתי שפיר, והפוסקים נקטו לחירון קמא לעיקר כמ"ש מהר"ם פדווא צ"ט ל"ו *), גם מדברי התה"ד צ"ט רל"ט צמ"ש לפרש דברי ר"ש ור"ג הסוצרים דגוי שאמר מלאתי פ' הרוג עם סימנים לא מהני דהיינו צסימנים שאינם מובהקים, ור"ל דע"י אותם הסימנים הכירו הגוי צט"ט דכ"ג גבי ישראל המחכוין להעיד מהני, מבואר שבישראל מהני הכרת פנים ע"י התעוררות סימנים שאינם מובהקים, והאריך בעוד ראיות לד"ז, וכתב דמשו"ה האריך לפי שראה שמהר"א ששון צ"ט ע"י [הג"ל] מסתפק בזה אם מהני, ואף דלכאורה יש לדייק מדקתני במשנה ח"ן מעידין אלא על פרטות פנים עם החוטם בלשון שלילה ולא נקט לשון חיוב, משמע דאח"כ לאפקי אס הכירו הפ"פ ע"י התעוררות דבר אחר, וככ"ג דייק הרצ"א בחידושו מסופא דמתני' דתנן ח"ן מעידין אלא עד ג' ימים והוליא מדיוק זה דין חדש, [ע"י צסעי' כ"ז], אמנם יש לדייק איפכא, דאילו היה כתוב ח"ן מעידין אלא ע"י פ"פ עם החוטם, שפיר היה משמע מדקתני בלשון שלילה דבא להורות דע"י שיכירוהו דוקא ע"י הכרת הפ"פ בלי שום התעוררות הכרה אחרת, אבל עתה דקתני ח"ן מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, ח"ן משמעו כלל למטע הכרת הפ"פ ע"י התעוררות אחרת, רק אדרבה ח"ן התנאי אלא שיעיד על הפ"פ עם החוטם ח"ן שיהיה.

וע"י צ"ט סק"צ שכתב צהדיא דטע"ט ע"י התעוררות סימן אמלטי מהני.

וב' באר"י דבי עילאי סי' ח' דאף שהלמח נדק צ"ט מ"ה ס"ל דהתעוררות טע"ט ע"י דבר אחר לא מהני, מ"מ יש לסמוך על העצוב"ג בזה.

ובסי' י"ד הביא קלח סמך לדעת העצוב"ג מלשון הרמב"ם והשו"ע שכתבו אס פדחתו וחוטמו ופ"פ קיימים והכירוהו בזה שהוא פ' מעידין עליו, ולשון "והכירוהו בזה" הוא למותר, דבלשון מעידין עליו נשמע ג"כ דהעדות הוא ע"י הכרה, וי"ל דבא להורות דבין אס היתה ההכרה בעלמותה ובין אס היתה ההכרה ע"י התעוררות דברים אחרים ג"כ נקרא והכירוהו בזה, והנה דברי העצוב"ג מבוארים גם צ"ט ס"ק קמ"ג ומייתי לה מדברי החוס' דטע"ט ע"י התעוררות סימנים שאינם מובהקים מהני, והגם שהרב המגיה צ"ט ס"ק ס"ג סתר זה כמו שסתר העצוב"ג עלמו דהאם לאו מטעם התעוררות מהני רק מטעם דלירוף סימנים שאינם מובהקים עם טע"ט מוטיל, מ"מ מודה הרב המגיה לענין דינא דמהני הכרה שט"י התעוררות דברים אחרים, והביא מהכחם לצי' סי' קל"ד [המוצא בזהות ע"י] שכתב דאף שהעד צדדו הגיד שהכירו מחמת הצגדים והפלע שצמלחו, י"ל דכונתו שט"י אותם הסימנים הכירו בטע"ט, וא"כ יש לנו סמיכה גדולה לפסוק בעצוב"ג. ובמלאת אבן כתשו שצדק י"ד ד' כתב על ספיקת הר"א ששון [הג"ל] דאין ספיקו מוליא מידי ודאו של הצ"י כתשו מדיני גמסל"ת סוס' י"ב שכתב וז"ל: וכ"ש זה שאמר שהכירו צקנו ובחוטמו ובעיניו וצפתיו ובכל אצרו ידעתיו והכרתיו יפה, הרי זה מכירו בטע"ט עכ"ל, [ולא חש דילמא הכירו רק מחוך זה], וככ"ג כי בחכס לצי' סי' קל"ד, ולכן כתב צדדו שהעדים אמרו שהכירוהו מחמת גידול של הזקן ומחמת גידולו, והעד השני הוסיף שהכירו ג"כ מתואר המלח וצפתיו, דאין לפקפק על עדותם,

6 י' ויש להעיר דלפימ"ש הח"ט ומר"צ שבאות ד' אין רא"י כלל מהמר"פ, דע"כ לא אמר אלא דיש להחמיר בתי' קמא לענין תחילת עדות. אבל אין רא"י ממנו דקימ"ל בתי' קמא גם במה שנוגע לענין הכרה. אולם ע"י בעמק שאלה סי' נ"ה שחשם ג"כ בדעת מהרמ"ם בהעב"ה ג.

אוצר

סי' קפד אות לד—לו

הפוסקים

יש התעוררות להכרת הפדחת, כזה חף הלמה לזק מודה דהוי בכלל הכרת פניהם עתה צם, והסביר נחנת דיש הכרה ביוהר ע"י התעוררות של אבר ההכרה ממה שיש התעוררות ע"י אבר שאינו מאברי ההכרה.

לו. הכרה בצד א' מהפנים [פראפיל]. כחצ הר"מ יעקובזון (אצ"ד גנעזען) בתשובתו שבמלמד להועיל סי' ע"ז דהא דצ"י פרטופו פדחתו וחוטמו, אינו חלל שיהא כל אורך הפנים קיים ולא סגי אם יחסר חלק למעלה או למטה, אבל אם כל האורך קיים אפי' אם הוא רק מלד אחד, מעידין עליו, והסתיע ממה שאנו רואין שמפתחים צמטע פרטוף אדם מלד א' (פראפיל) ומכירים אותו בצירור, ואף אם [נימא ד] מלד ההכרה ע"י ע"י אינו, אבל מלד סימן מוצהק [לריך שיהינ].

ובתש"ו הרב דהאמבורג שם אם כי שכתב דאין כאן הכרה בעצ"ע מאחר שלא הי' לפניהם כל הפנים של המת, ואין למחר"ם שיק סי' מ"ז [דלהלן], מ"מ כחצ דסימן מוצהק מיהא הוי חף בחצי פנים, והסתמך על דברי ר"ת בספר הישר הולאת מקילי גרמים סי' נ"ב ע"ש.

ובן הסכים שם הרב בעל מלמד להועיל וכחצ דכיון דלר"ת פרטוף עס החוטם מטעם סימן נגעו זה דיש לו סימן דפרטוף זה דומה לפרטוף של בעל האשה, אי"כ אם חצי פרטוף דומה לו [ודאי] גם חצי האחר דומה לו, ד'י חללי פרטופין צרוב בני אדם דומין להדי, ויפה אמר הרב דגנעזען דאנו מכירין הפרטוף צמטענות, ומה שטען הרב דקאוונא [דלהלן] דשאני מטעם דהוא מלאכת אומן חכם לב, אינו מוצן, אטו חכם לב יודע ליייר יותר מהטעם עלמו וכו', וממה שאמרו לסתות בלשון רבים, אין ראיה דלא סגי בלסת אחת, ואין למשיב דבר [שצס"ק קפ"ב אות ב'] שפוסק ג"כ דלא צעין כל הפרטוף חלל סגי בלחי א' עס החוטם.

אמנם הרח"ש בתש"ו סי' נ"ב כחצ דזה שהעיד אחד שראה לורת המת רק מלד א' והכירו בעצ"ע שזה הוא פצ"פ, פשוט דאין זה מספיק להחיר את האשה, דסתם פרטוף פנים דקחני צמחני' היינו כל הפרטוף משני הצדדים, ושכן כחצ העור צמחני' אין מעידין חלל אם כן ראו פרטוף פנים שלם עס חוטמו, ע"ש. [ופירש דבריו בכנה"ג הגה"ע אות ר"ג דמדקדק מדכוסף העור תיבת "שלם" משמע דהיינו כל הפרטוף משני הצדדים. ובאצן שמואל אות רפ"ה כחצ דהגם דמכאן אין ראיה, ד"ל דכיון דלא כחצ כאן פדחת לכן כחצ "שלם" לאתויי פדחת, [ובן דזה באצני האפוד אות רנ"ג], אך יש לדייק כן מהטור עלמו שכתב פרטופו "שלם" עס פדחתו וחוטמו, ע"ש. וע"י לעיל בס"ק קפ"ב אות ג'.

גם במהר"ם שיק סי' מ"ז צמח שהכירוהו בעצ"ע מלד א' של הפנים כי הלא השני הי' כבר נימם ונרקצ, כחצ דעצ"ע זה לא מהני, דצמחני' תנא סתמא אין מעידין חלל על פרטוף פנים, והפנים מקרי לשון רבים דמשמע דצמחני' הצדדים צעין. ובמשנת ר' אלעזר [צר כהן] סי' ע' אות כ"ב כחצ ג"כ דהגדת הערל שמלא מת שוכב על הלא והכירו על פי הלי לורתו שזה פ', אינה כלום, דעצ"ע בכל הפ"פ והחוטם צעין, וראיה לזה מצבורות מ"ו צ' ולא כדרכו משילא רוב ראשו ואיזה רוב ראשו משילא פדחתו, ומצויר שם דע"כ צעין גבי עצ"ע דעגונה הכרה זו דפדחת, ואי אמת דסגי בחצי לורתו אי"כ הוי נמי חצי פדחת, וא"כ גבי נפלים סגי בחצי פדחת לחוד ואיה רוב ראשו בחצי פדחת לחוד, אע"כ דצעין כל הפדחת, וה"ג צעין כל הפ"פ עס החוטם, ולכן דברי הערל הזה אינם מעלים ואינם מורידים. וע"ש עוד צס"ו ו"א.

ציום פ', ואח"כ הלך לראותו ואמר שהכירו בעצ"ע, ומוכח דהכרתו הי' עפ"י הסימנים הנ"ל שהם סימנים גרועים, אך מסיק בזהו י"ז דהכרה שפ"י התעוררות דבר אחר הוי הכרה, והביא מהעצוב"ג הנ"ל.

וישם בתש"ו בעל הדברי יעקב שצ"י כחצ להיות דחש לה לגבצ חומרות כאלה בעגונה ולהחש דהכרתם הי' רק ע"י הסימנים הללו, ואף אם נסכים דמה שאומרים שמכירים בעצ"ע לא הי' חלל בסיבת הסימנים שצפניו, מ"מ יתכן שפיר דבסיבות הסימנים הללו נתנו אל לבם וזכרו להכירו בעצ"ע ומה לנו לחוש להכחיש דבריהם וכו', ואפי' לשאל מהם שמא מה שאומרים שמכירים אותו בעצ"ע היחה כונתם רק עפ"י סימנים הללו, נראה שהוא שלא מן הדין, וע"ז נתכוון הרמב"ם שכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלה אין דעת חכמים נוחה הימנו, וכל שלדברי העדים מהני שפיר להחיר האשה אין לנו לחקור עוד בדבריהם להעיל בהם ספק.

[ועיין בשאילת דוד סי' י"א דהערה ראשונה להג"ה א' שכתב [צדכ"ו א'] דנעלם הדבר אם עצ"ע מתכוון צמחיות רק מחמת סימנים, או שהוא מתכוון גם בלי סימנים, זה תלוי צ'י דבורי רש"י בגיטין וצ"מ, דגניטין כ"ז צ'י צד"ה אי סימנא וכו' כחצ אית לי עצ"ע בגווייה שנתתי עיני צו עד שאני מכירו ויפה בלא שום סימן, הרי דסובר רש"י דעצ"ע צא רק מחמת ההכרה היפה, ולא מחמת הסימן שיש בדבר נעצב צעינו כך, חלל גוף הדבר יש צו עצ"ע, אבל צצ"מ י"ט א' ד"ה ואי עצ"ע כחצ מכירו חצי צכת צי הסופר והעדים מדת ארכו ורחבו כאדם המכיר את חברו בעצ"ע שטעם צו ואין צו סימן עכ"ל, ור"ל שסימן גמור אינו יכול להגיד עליו, אבל מחמת שיש צו איזה סימנים שאין דומה לחברו, כגון אורך ורוחב שאינו שוה לחברו, חף שאינו אומר כמה מדת ארכו ורחבו, וע"י אלו הסימנים נתחזקה ההכרה בחפץ שיוכל להכירו שזהו החפץ שידע צצירור שכן הוא, ר"ל שמכירו, לא שיהא שאלנו מכירו רק יודע שיש צו סימנים אלו, ומדברי רש"י חלה משמע דעצ"ע נעשה ע"י סימני הדבר חף שאינו יודע אותם צמכוון וכן הם עלמם אינם מוצהקים חלל שעל ידם נעצבה עינו צחפץ, וכן משמע מרש"י חולין נ"ו א' ד"ה פלוגא, אמנם מדברי התוס' צצ"מ כ"ז ד"ה מה שמלה שכתבו דאפי' אם סימנים לאו דאורייתא ואין מחזירין חלל בעדים מ"מ ע"י שיש צו סימן ימלא עדים וכו', מצויר דצברי דיש עצ"ע חף צדבר שאין צו סימן, חלל שמתייאש מהחפץ משום שאינו יודע לדרוש אחריו דהמולא לא יראה לאדם נהכירה אם לא יאמר סימן [מקודם], אבל עצ"ע יש חף שאין צו שום סימן, וכ"מ מדבריהם צדק ע' ד"ה אחת, וכ"ד הראשונים שהביא הר"ג צצ"מ כ"ב צ' ממה שהקשו אהא דלאו מציאות שלו, ואמאי, אכתי יכריז חולי יצא לורצא מרבנן ויכיר בעצ"ע ע"ש, ומהחוס' ציצמות ק"כ א' ד"ה אין שכתבו דע"י עצ"ע ניכר הוא היעצ ע"י סימני הגוף, משמע שהעצ"ע צא ע"י סימנים, ע"ש עוד. אמנם אינו דן על הכרת פ"פ ע"י התעוררות מדבר אחר, חלל על מכות עלם הכרת הע"ע, וגם צעיקר דן על הכרת הפנים או גוף בלא פ"פ [לדעת ר"ת], אבל מכמה מהסברות יש ללמוד גם נ"ד].

לה. והכרה ע"י התעוררות א' מאברי ההכרה. כחצ צארי דצי עילאי סי' י"ד דע"כ לא חלק הלמה לזק על העצודת הגרשוני דלא מהני הכרת הפרטוף ע"י התעוררות דבר אחר, חלל כשהתעוררות להכרת הפנים היא ע"י אבר שאינו מאברי ההכרה, וכגודן ה"ל שהתעוררות צאה לו ע"י הזקן דלא הוי בכלל אצרי ההכרה ואין זה בכלל הכרת פניהם עתה צם, אבל כשהתעוררות על א' מאברי ההכרה היא ע"י אבר שני שגם הוא מאברי ההכרה, וכגון נדון דידן שפ"י הכרת החוטם

אוצר

ס"ק קסד אות לו—לט

הפוסקים

[ועיי' בשו"ת פני משה ח"א סי' מ"ב דף ק"ו סוף עור ז']
 בדיונו על דברי החוגר שאמר שמאל אח פ' והי' ראשו תחוב
 בחול על שפת הים ופניו נמטה אם מהני, כתב דעל כל אלה
 לא יבצר ממנו להכירו, דאפשר שהפכו לראותו, או מן הלד ראה
 פניו והכירו היטב בעצמות עינא וכו', וכיון שאין החוגר לפניו
 כי אם הגשים הבאות מכוחו וכו"ל עד מפי עד, כבר נודע להקט
 הרבנים המקילים בזה קולא יתירה וכו' ע"ש, ומבואר בו לכאורה
 דראיית לד אי מהפנים מהני, אבל י"ל ד"מנן הלד" דקאמר לא קאי
 על פניו, דהיינו שראה רק לד פניו, אלא על הראי' קאי, שראהו דרך
 לדין מהלד, אבל לעולם ראה כל פניו].

לח. האם אפשר להכיר בשפה"פ מונח במים. כי בדברי
 חיים [לרי"א חייבדך] סי' ג' דאפשר דבחור דחמין המים
 קשה להכירו, ואין להגמ"י מה"ג ה"י י"ג שנסתפקו שם היבא
 שהעכו"ם סח שראהו לך על פני המים איך נתן ע"ש צמים ע"ש
 [ומובא בחי"מ סק"ד, ועיי' באורש"פ להלן ס"ק ר' אות ג'].
 גם בדברי חיים [לר"ח מלאני] ח"ב סי' מ"ח פסק מעיקרא
 על דברי העד שאמר שהכירו בחור המים, דקשה להאמין דבר
 זה, דאם הי' בחור המים האין ראהו בעצ"ע, אך אולי הי' [המת
 מונח] בחוף הנהר שאין המים עמוקים רק עברו המים ענ גופו
 ופניו בקלת, ויכול להכירו.

ובתשורת שי סי' קט"ז כתב דממשמעות דברי המשיב נפש
 צסי"א ס"א [שבאות הצא] שכתב דכשהמת הי' מונח
 סמוך לחוף ולדו האחד צמים ולדו הצ' חוץ למים לא חשיב
 אישתהי ע"ש, יש ללמוד דמהני הכרת פנים צמים, ובאמת אם
 המים ללוים פשוט דמהני, והביא מהדברי חיים ח"ב סי' מ"ח ה"ל.

לפ. ובשצד א' מהפ"פ הי' במים והצד הב' הי' חוץ למים,
 ויש לחוש שמה נשתנה. צמשיצת נפש [השני]
 סי' ס"א אחר שהבכיר דהא דצעי' דוקא פ"פ עם החוטם אף
 דבדבר קטן נמי מלינו ע"ש, ומדוע לא נימא שאפי' צלחי אי' או
 צלח חוטם נמי ניכר הוא בעצ"ע, וכי דהוא משום שהעצ"ע שחורגל
 צו הי' צפ"פ עם החוטם ולא צחלק ממנו, כתב דלפ"ז זהו רק
 כשלא ראה אלא חלק מהפרטוף, אבל צני"ד שצא צג"ע שהי'
 המת מונח על לד ימין צמים, ולד שמאל עם החוטם הי' חוץ
 למים, והעד ראה כל הפ"פ עם החוטם, אלא דעל המקל שבי'
 חוץ למים יש לנו לחוש שמה נשתנה וא"כ לא יכני גם [הכרת]
 החלק שבי' בחור המים, אם כי שחלק זה אינו משתנה דמיוא
 מילמח למתי, אך הן לא הי' צחלק ההוא שיעור הכרה, ע"ז י"ל
 דכיון שראה כל הפרטוף א"כ החלק הא' יעיד על הכל.

ובתשורת שי סי' קט"ז צעד שראה את הנעצב צעת שבי' רוצ
 פדחתו וכל חטמו ולד אי' מפניו ומגופו חוץ למים
 והשאר הי' עדיין בחור המים, אחר שבי' דבכה"ג לא חשיב אישתהי
 ציבשה, [ראה סעי' כ"ו], ושגם צמים חשיב הכרה, כמו שמוכח
 ממשמעות המשיב נפש [הג"ל], כתב ועוד הא כי הקבלת יעקב
 דגם רוצ מפ"פ ופדחת וחוטם סגי לענין הכרה והבסיס עמו
 הארי' דצי עילוי צסי"א י"ד אם העיד שהכירו היטב [צרוצ מאלו,
 ראה צסי"ק קפ"ג], והי' צני"ד הלא העיד שהתצונן צו היטב והכירו
 היטב, ובדלוי הי' צאופן שהכירו היטב, ואפי' אח"ל דלא סגי
 צרוצ פ"פ, מ"מ כיון שאמר שהכירו היטב מסתמא ראה כל הפ"פ
 גם חלק קלתו צמים, ומה שהצ"ד שאלוהו אח"כ למה לא הפכו
 שיראה כל פניו והשיב דמאחר שהכירו היטב חשב שאין צוה מן
 האורך, דמשמע שהורה שלא ראה כל פניו, י"ל דכוונתו דמאחר
 דגם כשמנח כן צמים הכירו היטב אי"ל להפכו, ועוד כיון דא"ל
 דרישה וחקירה ושאלת הצ"ד היתה אך למותר דעדוהו נגמרה כבר
 ע"י

ובמלמד להועיל הג"ל הביא תשי' ר' הירש ח"ב"ד קאונא שדחה
 דברי הרבנים הג"ל שרלו לומר דהכרת חלי פ"פ הוי
 עכ"פ כסימן מובהק, וכתב דגם לר' חס לא הוי סי' מובהק אם
 חסר לד אי' מהפנים, ושכן מפורש צירושלמי פט"ו דיצמות ה"ל ג'
 דאין מעידים אלא על החוטם עם הלסתות צלשון רבים, ואין
 לומר דהירושלמי לשיעתו דס"ל דלא צעי' פדחת, אבל לדין דצעי'
 גם פדחת סגי צחלי, דהא דהכרת צכורה די רק צפדחת וסגי
 צרוצ כמ"ש בסמ"ע צסי"א רע"ז, ואם היה מחלה ככולו הי' די
 צמחלה, וא"כ לירושלמי דדי צפרטוף וחוטם לא הי' לו לטריך צ'
 לסתות, וא"ו דמחלה אינו ככולו, וכיון דהכרת צכורה לא הוי
 מחלה ככולו כ"ש צענוכה, ועוד דרוצ הפוסקים חולקים על רצו
 חס, ונהי דאם חסר רק מקלח מהפרטוף כתב בקבלת יעקב
 [הוצא צסי"ק קפ"ג] דרוצו ככולו, אמנם אם חסר נחי אי' כונו
 אין להקל גם לדעת הקה"ל, ומה שהרב מנגעטזן הביא ראייה
 מחלי פרטוף שצמטצעות, הנה שם לייר אומן חכם לב ועיי' אדם
 אפשר ללמס, ויש להבדיל בין החיים וצין המתים, ע"כ אין להחיר
 דהכרת חלי פרטוף.

ובאמר שמואל סי' ד' על הגדת הגוי שאי' מפניו של הנעצב
 היתה נחבלת (וצלשונם אחר: קי לא חונה קארה עיניאה
 קומיזה), כתב דלכאורה ה"ל נחת הפרטוף מלד אי' ואין הכרתו
 שלמה, ואחר שזייד שם להחירה מלדדים שונים, כתב עוד צסוף
 התשי' דעוד יש להחיר משום דאטיקרא דיונא י"ל דלא דמי צ"ד
 לנדון הרש"ש סי' צ"ב [הג"ל], דהכא חטפ"י שאמר הגוי צלשון
 הג"ל, עדיין אפשר שהלחיים הוי קיימות, כי צלשון צני אדם אין
 הלחיים נקראים פנים אלא נקראים צסם "קישאדאס", וכשיש ספק
 בהצנת דברי העד הולכים אחר לשון צני אדם עיי' בכה"ג אות
 תק"י, וא"כ הכרתו הכרה, דכל שהפדחת והחוטם והלחיים קיימות
 חט"ג דנחצל צפנים סגי, כדמשמע להדיא מלשון המאירי צחי'
 שכתב אין משגיחין על הפה והעיניים כלל כי הכרתו תלויה מכל
 וכל צאלו הג', ר"ל פדחת וחוטם ולחיים, וכן נראה מדברי החוס'
 ציצמות דקט"ו שבי' נחצל צפנים, ושם פנים הוא הנקרא "קארה",
 וכו', הרי דחט"ג דנחצל צפנים, ושם פנים הוא הנקרא "קארה",
 עדיין נשאר מ"ש צמטנה וכו'. ועיי' בשער אשר סי' כ"ב מ"ש
 צעובדא ז'. גם עיי' עוד מזה צידי דוד סי' י' שהשיב ג"כ
 צעובדא ז'. [וכי"מ מהמשיב נפש שבאות ל"ט דראיית לד אי'
 לא מהני].

לז. ובשצד הב' הי' קיים אלא שחעד ראה רק צד א'
 מהפנים. צלמח דק החדש סי' ס"ב ראה לדון
 [צאות צ'] דהא דפסק הרש"ש דהכרה דפ"פ מלד אחד לא מהני,
 זהו דוקא צנדוגו שמלד השני לא הי' הפ"פ קיים כלל, אבל היבא
 שהפ"פ והחוטם והפדחת קיים כולו צשלימות רק שהעד לא ראהו
 כי אם מלד אחד, וכמו צנדוגו שהי' הנכרג מונח על לד שמאל
 ומשום זה לא ראה רק לד אי' של הפ"פ, בזה כיון שאומר שהכירו
 היטב צפ"פ אפשר דמהני, דכיון דכל הפ"פ שלם יכולים להכירו
 אף מלד אי', ומה גם דמאחר שכל הפ"פ שלם אף שהי' מונח על
 לחי שמאל ודאי יוכל לראות גם קלת מהלחי השמאלית, וכי"ש
 הפדחת והחוטם גם מלד שמאל, אך מלשון המטנה שכתב "פרטוף
 פנים" משמע [לדריך] שיראה כל הפ"פ, גם י"ל דכמו דפ"פ צלח
 פדחת אי"ז עדות אפי' יש הפדחת רק שכיסה אותה, כמו כן אם
 לחי אחת משתי לחייו מכוסה מחמת ששוכב עליה אין כאן עדות
 שלם, וגם מלשון השו"ע שבי' והכירוהו "צהס", משמע צכל הנך
 דקחשיב, ועיי' צמבר"י הלוי ללחי הע"ז סי' י"ב ד"ה איצרא דצעי'
 פ"פ דהיינו הלחיים וכו', ומשמע ודאי תרווייהו כו', אך מ"מ יש
 לצרף זה לכניף למה שראהו אח"כ שנית בחור ג' ימים מהריגתו
 וכו' אז כבר נחצל צפניו וכו' ע"ש.

אוצר

ס"ק קפד אות לט—מ

הפוסקים

ע"י שאמר שהסתכל היטב והכירו היטב, ותשובתו על השאלה היתה אחר כדי דבור, אינו חוזר ומגיד, כמ"ש הר"ן בשם.
 מ. הברה ע"י תמונה. [והיינו צ"ג אופנים. א. כשהעד מציא תמונה ואומר דהמלולם בתמונה זו מת, ואחרים מכירים שזהו בעלה של פלונית. ב. שמראים לעד תמונה בעלה והוא אומר שהוא מכיר זה שזהו האיש שראהו מת. ג. שמדמין התמונה שהציא העד אל תמונה אחרת שעליה יודעים בודאי שהיא תמונה בעל העגונה ורואין ששתייהן דומות ממש. ואיפלו האחרונים אם מהני הכרה שע"י תמונה להחיר עגונה, וראש המדברים בזה הוא הצרכה רבה, וה"י מהראוי להקדימו, אך לפי שהוא עוסק באופן הג' לכן הקדמנו את האחרונים הדנים בהכרה רגילה עפ"י התמונה].

בבית יצחק סי' פ"ה צמי שאיבד עלמו לדעת והשוערים ללמודו קודם שנקבר, והכירה אשתו וכל יודעיו שהתמונה דומה לשל בעלה, כתב דאין להחיר ע"י הכרה בטע"ע בפאטאגראפיע, כי הכרה ע"י טע"ע הוא גידול וצמחיה, ובתמונה הנעשית ע"י מכונת יולוס נשתנה הגידול והמראה והרבה פעמים אי אפשר להכיר, וע"כ יכול להיות שנדמה להם שדומה לורה זו לורה בעלה, וק"ל סמך לזה אמר הרב ר' אורי סאלאט מגמ' ע"ז דף י"ח מדחקו לדמותיה דר' מאיר אפיתחא דרומי וכו' ועכ"ל לא סמכו עליה כשראו שטמש בצשולי נכרים ע"ש, וע"כ דלא הוי הכרה ממש אף דיכול להיות שזיירו לדמותו בגידול ממש, וכ"ש בפאטאגראף, אך ממש אין ראיה דאין מזכירין מעשה נסים [וגם שאני התם שהי' להם הוכחה ממש שטמש דאין זה ר' מאיר], אך גם צ"ל ראיה נראה פשוט דטע"ע אין לסמוך.

ושם צ"ל פ"ז בהרוב שאלו צביסו תמונה ובה צ' אנשים, וכשהשוו את התמונה לורה הנכרג הכירו שזה אי' מהמלוגמים בתמונה, ואח"כ נשלחה התמונה לעיר שהאשה שמה והכירו רבים שורה אחת היא של בעלה הנאצד ושעליו העידו העדים שנהרג, כתב דמ"ש הרב השואל דהכרה פאטאגראפיע הוי כדימוי חתימות ולפי הקצ"ח סי' מ"ו סק"ה הוי דימוי חתימות כסימן [מוצחק] רק לזהוילא ממון לא מהני סימנים כמ"ש החוס' בחולין ל"ו, אבל באיסור מהני דימוי החתימות, הנה אף שכן כתב בצרכה רבה סי' ג' [דלהלן], וגם י"ל דתמונה עדיף מדימוי חתימות הנעשה במקרה ובחתימות, משא"כ פאטאגראף הנעשה מקוי השמש והוא בדקדוק גדול, ופ"פ עדיף מדימוי החתימות, מ"מ כיון דבהרבה פעמים רואים הפאטאגראפיע שאיננו ממש כלורת האדם ע"כ אין צורך להחיר עפ"י ל"ד, [וע"ש מה שזן אם הכירו רואה ע"י תמונה, או שראו צמחיה וצמים, אם הורגין אותה], אלא דמ"מ כתב דהוי כאומדנא גדולה שזהו האיש, ולכן צ"ד שהועד גם על שמו ושם אצ"ו יש ללמד דסגי צ"ל שם עירו וכמ"ש הרמ"א בצע"י י"ח להחיר צשמו ושם אצ"ו במקום אומדנות ע"ש.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קל"ב צמי שמת צעיר רחוקה צביה"ת, וגסע חותנו לשם ולקח עמו תמונתו והכירו שם כולם כי זהו שמת, כתב ג"כ דאין לסמוך על הכרה התמונה, אלא דמ"מ חזי לאינטרפוי לשאר אומדנות והוכחות, וצפרע לפי מה שכתבנו דהיכא דאיכא אומדנות והוכחות כל החשש הוא רק משום לעז, אי"כ ודאי היכא דלפי דעת בני האדם הכל סומכין על הפאטאגראפיע, אי"כ ליכא עכ"פ חשש לעז.

ושם צ"ל רנ"ז בעודא שהעגונה הציאה דיוקן מזוייר (פאטאגראף) מבעלה לעיר אשר נודע כי שם מת איש אי' צסימני בעלה, וצ' אנשים העידו כל אי' לחוד שהם מכירים היטב שזהו לורה האיש שמת כאן, אלא שגני אנשים אחרים אמרו כל אי' לחוד שאינו ניכר להם מתוך הדיוקן, אחר שהציא דברי חכם אי' שכתב [דאין

לסמוך על הכרה תמונה] דאין להוכיח מלורה שוקעת ללורה בולטת ואין הרואה יכול לבין ולהכיר בלא טעות, והעיר מר"ה כ"ד דמות לורות לצנות וכו' [הרי דיכולין להכיר בתמונה], ודחה זה משום דבעדות החודש הקילו, ועוד דהחוס' כתבו דלכנה אינה בולטת צרקים וא"כ שניהם שוים, כתב דצלא"ה אין ראיה משם, דשאני התם שאורך העדות ה"י רק לדעת באיזה ז' ה"י הפגם ודבר זה אפשר להכיר גם משוקעת לבולטת, אבל בלורת פנים של אדם שיש כמה פרטים בתמונה ותואר הפרלוף, ודאי דאין להכיר מזה לזה לסמוך להחיר אשת איש לעלמא, וגם צלא"ה הפנים של איש גדול כפל כפלים מהפנים שעל הדיוקן, והחוס' והעיינים והשפתים והלחיים אינם צשיטור הנראה על הדיוקן, וגם אם ה"י צדיוקן לורה בולטת יש לחוש שמא ע"י הפרש בין גדול לקטן עושים הרואים, ואע"ג דצילוקט שמואל צפסוק אין לור כאלקינו נראה דאפשר לעשות לורתו ע"י איוקוין, אך מלכד ד"ל דהתם באיוקוין בולטת מיירי, ו"ל עוד דהתם שפושבו נגד האיש ממש אפשר לבון לעשות כמוהו, משא"כ צ"ד שהציאו הדיוקן אחר כמה ימים והאנשים שראוהו מת אינן שעה ושימו אל לבצם כמזכירים עתה וצנקל לזה לידי טעות, וחלילה להקל, וצפרע צ"ד שצאמת אמרו כמה אנשים שאינם יכולים להכיר מהדיוקן וכו'.

ובאהל משה [לר"מ שוחט] סי' ג' סוף עמוד י' הציא ששעת צסם הגר"ד מקארלין שפקק על הכרה תמונה דלולי אין התלום מקבל גם זיו הפנים, וא"כ הוי כמו בהכרה דלאחר ג' ימים דלא מהני אם מדין תורה או מדרבנן משום דמבואר צירושלמי וצמדרש דלאחר ג"י משתנה זיו הפנים. [וע"י בדליג עור צ' מ"ש ע"ז].

ובחבצלת השרון סי' כ"ח כתב [בדל"ט א'] דבענין תמונה י"ל דכמו דחזין דהחמירו לענין ג' ימים לא לסמוך על טע"ע משום דילמא נשתנה, ואפ"י אם אומר העד שמכירו אמרי' דהוא טועה בדמיונו כמ"ש צקבלת יעקב להג' מליסא (דודאי אין החשש דמחמת דאישתחי נשתנה לורתו של איש אחר לורה המת), כמו כן בתמונה כיון דידעינן דלפעמים אין התמונה עולה יפה ואינה דומה ממש לורה האדם, חיישי' דטועה ואומר דדמי, וצפרע צנודנו שכבר עזרו ז' שנים מעת שראוהו והשכחה מלויה ודאי דקשה לסמוך ע"י ל"ד, [אולם ע"י לעיל צארת כ"ב מהתפארת צ"ו], אם לא בכל בני סניפים דאיתמייכו צ"ד, ועכ"ל לא מפני שאלו מדמין נעשה מעשה.

ובסי' נ"ד אם כי שפקק הרבה על הצרכה ראה [דלהלן] המדמה הכרה מתמונה לדימוי חתימות דלא הוי קיום רק מדרבנן, וכתב עליו דאין לדמות תמונה הנעשית בפאטאגראף שהוא ענין טע"ע ע"י קוי השמש לדימוי חתימות שצנקל לזיף [ראה דצרוי להלן שהאריך בזה הרבה], עכ"ל סיים דאף שאלו מדמין, חלילה לעשות [מעשה] ע"י לחוד, רק כיון דצלא"ה יש צנודנו הרבה לדידי היתה כתב דיש ללרף גם התמונה שהיא כסימן אמלעי [עכ"פ] לעצ"ע דכלים דלא מושלי, ע"ש.

ובאלף המגן [לר"י רובינשטיין] סי' מ"ג צדצר תמונה מקויימת משלשה עדים שגשלה מהעיר אשר שם ה"י בעלה וה"י כתוב שהאיש בעל לורה זו מת ונקבר, והכירה אחיו של המת שזו תמונה אחיו, פקק על הכרה התמונה כי יש לחוש שנמלא עוד אי' הדומה לורה בעלה, דהא כתב בלשונות הבית [שצסוק ספר בית מאיר] סי' ט' דאפשר שיהיו צ' אנשים דומים בהפרש כל דהו וכשאין שניהם לפנינו אפשר שאין העין שובעתה להכיר ההפרש הדק שצנייהם, וא"כ י"ל דצאמת הוא איש אחר אשר תמונתו בתמונה בעלה, ואף אם ימא דדמיון צ' אנשים אינו מיעוט המלוי, מ"מ זהו דוקא כשמהפקים על איש העומד לפנינו בחוחר גופו

אוצר

ס"ק קפד אות מ

הפוסקים

לאז שייך לומר חלו היו שניהם לפנינו היינו מזהירים בהפסד הדק שבין שניהם, אבל כשתמונתו מלווית על הנזק, הרי הרבה שרעות וקלות ותנועות חסר לפנינו ויש לחוש חלו הוא איש אחר, ומיעוט זה חשיב עכ"פ כמיעוט המלוי, וסמוך מיעוט לחזקת אשת איש וליתסור מיהא מדרבנן, ומ"מ מסיים גם הוא דראוי להטערף לכל הכי סניפים שיש בדונו.

ובשו"ת מהר"ש ח"ז סי' ע' בדבר הכרת פאטאגראפיע שאלמה מהמת מיד בהעלותו מן המים, דן אי חשיב זה בכלל עב"ע בפניו או עכ"פ בכלל סימן מוצהק, שע"ז שראוי פוטוגראף כזה לא שכיח שידמה איש אחר בצורתו ולזרחו של זה ע"י פוטוגראף, דאף דאפשר דאיתרמי שע"י פוטוגראף משתנה מעט לזרחו, עכ"פ הוי בגדר לא שכיחא, ואחר שהציג מהבית ילחק סי' פ"ז [הכ"נ] שכי' דלהקל"ה הסובר דרק בממון דגם רוב לא מהני אז לא מהני קיום ע"י דימוי אבל באיסור מהני קיום שע"י דימוי, וא"כ ה"ה שמועלת הכרה ע"י פוטוגראף, כתב אך באמת גם באיסור אשת איש חיישי' למיעוט, וא"כ י"ל דהכרה שע"י דימוי לא עדיפה מסימן ציטוי ולא מהני באיסור אשת איש, ובאמת הבית ילחק לא סמך על ההכרה ע"י פוטוגראף, ובספרי ח"א סי' ל"ג ג"כ לא סמכתי ע"ז לחור.

ובברכת רצה סי' ג' בדבר תמונה שהציג בעד מהנפטר והשוו אותה לתמונה בעלה שבדי העגונה ובי' התמונות היו שוין למראה עינינו ודומין ממש, כתב מעיקרא דיש סעד גדול להחיר ע"י דימוי זה, דנראה דדן זה יש לדמות לדין דימוי חתימות שהוא אחד מדרכי קיום השטר כשתבין ידי העדים ואלא משטרות אחרים הידועים לנו בצירור שזו חתימת ידם, ולדעת בעל התרומות והטור בחו"מ סי' ס"ט דימוי חתימה לחתימה הוי קיום מעליא, וגם לדעת ר' שרירא גאון ודעימיה הסוברים שם דהויא דבעי קיום מה"ת בגון בחתימת יד הלוח לא מהני דימוי, ע"י צ"ח שם, וא"כ בעגונה דלריך קיום מה"ת לא יכני דימוי בי' תמונות זו לזו, מ"מ יש לדון על פי מ"ש בקלות החושן סי' מ"ו דימוי חשיב כסימן מוצהק ומועיל גם לענין איסור תורה, וכמו כן בעגונה, ורק לענין להוליא ממון לא מהני מה"ת ע"ש, אלא דכל זה הוא רק אם יש לנו בי' תמונות שידעין בצירור שהמה לזרע בעלה [כדי לקיים מהם], אך אם לא נמצאה רק תמונה אחת, נפל פיתא בצירא, דהרי גם בקיום שטרות דקיל צעין בקיום שע"י דימוי שיחקים משני שטרות, אך עכ"ז יש לעשות חקקה, דלפי מה שבררנו דגם לר"ש גאון הסובר דימוי לא חשיב הכרה מעליא, מ"מ כשמעידין שמכירים חתימת יד פי' הוי קיום מעליא, אף דגם בהכרת חתימה יש לדון שלא יבא קיום מעליא, דהא גם בזה אינן אלא מדמין חתימת יד שצטור אל הליור שבלבם ממה שראו כבר, והיינו טעמא דמהני, משום דשאני הכרת חתימת יד דהוי מסוג עב"ע, שהרי נקבע בלבם חתימת ידם עד שניכר להם חקף שזו היא חתימתן מבלי שידעו בעצמם השינויים וההבדלים אשר על ידם בל להם ההכרה, משא"כ דימוי דלא נקבע מעולם בלבם שום ליור בלב דרך כלל, רק שע"י הדימוי של עתה כל אות או כל חלק אל החתימות שצטרות יראו וישפטו שזו היא ג"כ חתימת ידם, אין זה רק כצירוף סימנים גרועים דלא מהני, ולפי"ז נוכל לעשות ענה בני"ד [אף דליכא רק תמונה אחת הידועה לנו מקודם שהיא של בעלה, מ"מ אפשר] להראות לאנשים לזרע תמונה מבעל האשה עד שיקבע הליור בלבם, ולאחר זמן יראו להם התמונה מהנפטר [שהציג בעד], וכשיכירו בהשקפה כי זו היא לזרע בעל העגונה יהי' לנו סעד לסמוך עליו, דזה דמי להכרת כתב יד דהוא מסוג עב"ע [ולא דימאי], ואם כי קשה לדון בבי' האופנים הנזכרים להקל משום זה לבד, אחרי דלדעת רבים מהני סימן מוצהק גם להוליא ממון,

ולדעתם עכ"ל לדעת ר"ש גאון ודעימיה דיימא לא חשיב סימן מוצהק, וגם באופן האחרון דהיינו שיכירו אחרי שיראו לזרע הליור מהנפטר בלי דימוי רק בהכרה, קשה לסמוך על סברת הלב, ואם כי נראית ברורה, אך בצביל שאנו מדמין לא נעשה מעשה להקל בחומר איסור אשת איש, וגם בהטערף יחד, דהיינו שיכיר בי' לזרע מבעל העגונה שוכל לדמות אליהם, וגם יכירו ע"י הכרה, אי חוקך שלא לסמוך להקל ע"ז לבד, עכ"ז יש לנו ע"ז סעד גדול להחיר בצירוף עוד לדדי היתר דאיתנייכו צידון שלפנינו, ע"ש.

ובחבצלת השרון סי' נ"ד פסקה הרבה על הברכת רזה וכתב עליו דאין לדמות תמונה הנעשית בפאטאגראף [לנמיה] שהוא ענין עב"ע שע"י קוי השמש נחקק מעלמו לזרע האדם בהגליון, חלו י"ל שזכו כרואה האדם עצמו ומכירו, משא"כ בדמיו חתימות שצנל לזיף, ואף דלענין ראיית הלכנה צמים או בעשיות אין מעידין כדאיתא בר"ה דף כ"ד, ועשיות היינו שפיגעל [רלי] כמבואר בשבות יעקב חאה"ע סי' קכ"ו, ואין לך חקיקה בעשיות יותר ממראה, אמנם קשה להקל בשכל שאם יראה במראה שחזר מקדש אשה או שהרג נפש שלא יוכל להעיד ע"ז, וחלו י"ל דזה הוי כמו ידיעה בלא ראייה דלא מהני צדיני נפשות ובקידושין, וחלו בעדות החודש צדי' ג"כ ראייה ולא ידיעה, וצירושלמי סנהדרין פ"א מבואר דבעדות החודש נפ"מ ג"כ לדיני נפשות ומדקדקין בה ע"ש, אבל לענין עדות אשה דמחקים צדיעה בלא ראייה כמבואר בזהם סופר לענין ערכאות ובתשו' פני יהושע לענין גוי שהודה שהרג את פי' ע"ש, י"ל דמהני גם כה"ג דהוי ידיעה ברורה, ואם כי יש לדחות דהא מן הדין עדות אשה דומה ג"כ לדיני נפשות כמו בגיטין וקידושין כמ"ש הב"ש צסי' מ"ב אלא דחכמים הקילו משום עיגונא, וכיון דקיימ"ל דתחילתה דהיינו כשדנין על ההכרה או המיתה לא הקילו י"ל דצעין ראייה ולא ידיעה, אך באמת הא מסקנת הב"ש צס"ס מ"ב דאם בקידושין לא צדי' דרישה וחקירה לדיני ממונות דמיא, סגי צדיעה בלא ראייה כמו צדיני ממונות, וכיון דבעדות אשה קיימ"ל דלא צעין דרישה וחקירה סגי ג"כ צדיעה בלא ראייה, ואף דאמרו דתחילתה לא הקילו, זה הוי כמו סופה דהקילו דלא צדי' עדות ממש רק צדיעה ג"כ סגי, ועוד דהא דלא הקילו בתחילתה הוא רק בדבר דבעלמא לא מהני מה"ת, אבל ידיעה בלא ראייה דמהני בכל העדות זולת צדיני נפשות, וכיון דמעיקר הדין עדות אשה לאו דיני נפשות הוא דצו"ז ליכא דיני נפשות כמ"ש הב"ש צס"ס ג', סגי צדיעה בלא ראייה ומהני ראייה בעשיות ומראה ותמונה, והא דבעדות החודש לא מהני, היינו משום דצמין המקדש הוי נפ"מ גם לדיני נפשות כמ"ש צירושלמי סנהדרין פ"א וכו', ואף דידוע דלפעמים אין התמונה עולה יפה בדיוק, מ"מ אין לחוש דתמונה זו היא של איש אחר, דהיינו שלא עלתה יפה ונשתנית לזרע בעל האשה, דזהו דבר רחוק וזר וצעין מ"ש בקהלת יעקב לענין אחר ג' ימים ע"ש, ואפי' אם נאמר דאם יבאו עדים ויאמרו ראינו אי' שמת ואין אנו מכירין אותו ויראו להם תמונה של בעל האשה ויאמרו שזה דומה לאותו שראו מת, דלא יועיל, כיון שאין המת עתה לפנינו לדמות זה נגד זה ויש לחוש שכבר נשכח מהם קלת לזרחו, מ"מ בצנן נ"ד שגראם מהגב"ע שלקח השוטר הפאספארט עם התמונה ודקדקו על התמונה ביחד זה נגד זה, ודאי סברא גדולה היא דיועיל, ועדיף מסימן מוצהק, ואף אם יומא דגם בכל אלה יש חשש דאומרים צדמין, מ"מ כיון ששלחו את התמונה לאשתו [צדי] שיקחנה עתה הצ"ד ויראוהו לבי' עדים שהיו רגילים עמו וידקדקו היטב אם היא דומה ממש לבעל האשה, א"כ צדי' עדים לא חיישי' לצדמין וצפרט צכשרים וכו'. אולם לענין דינא מסיים דאף שאנו מדמין חלילה לעשות [מעשה] ע"ז לבד וכנ"ל.

אוצר

ס"ק קפד אות מ

הפוסקים

סימן מוצבק י"ל דתמונה דהוי כדומיו, מועיל, חולס להנחה"מ אם כי שהסכים ג"כ דדומיו לא דמי לעצ"ע, מ"מ כיון שהעלה דבסי מוצבק מויליין ממון וגם לדוני נפשות מועיל, א"כ מוכרח לדידיה דדומיו חתימות הוי רק כסימן אמלעי ולא כסי' מוצבק, וא"כ לעדות אשה ושאר איסורי תורה אינו מועיל למאי דמספקא לן דאלו סימנים דרבנן, (ועי' צבית יחזק סי' פ"ז ודבריו צלתי מבוררין צה), כתב עוד, דהנה בטעמו של הנחה"מ דלא הוי סי' מוצבק י"ל לכאורה משום דאין אנו בקיאים כל כך בדומיו ויחזק שאלו טועים בדמיון, אמנם אי אפשר לומר כן וכו', והאריך בראיות דסמכין על דומיו בלשון"ל ואין אנו חוששין לעושה בדמיונות, אלא טעמו של הנחה"מ הוא דהוי דלנו בקיאים בדומיו לומר ששניהם שוים ממש, מ"מ בחתימה אינו סימן מוצבק עדיין דיחזק דגם אדם אחר יכול לחתום חתימה כזו ממש, ואי"ז דומה לשאר דוכתי שאלו רואים רק להוכיח שזה הוא זה ולזה הוי סי' מוצבק, אבל בחתימה דלנו רואים להוכיח דחתימה זו היא שלו וזה אינו סי' מוצבק, דעל נד המיעוט יתכן שגם אדם אחר חותם כמוהו בלי שינוי, והשחא נראה דתמונה שאלו רואים שדומה ממש לנורה האדם שעשו ממנה התמונה ואין אנו טועים בזה כלל, והחשש הוא רק דילמא גם לאדם אחר ה"י נורה כזו כמו שם בחתימה, וזה אי אפשר, כמבואר בסנהדרין ל"ט דאין אדם דומה לחברו במראה, ומשמע דאי אפשר כלל שיהיו צ' בני אדם דומים ממש בצורה א', כו', ומ"ש צ"מ דפ"ז דמאן דעבי למשפטי צהדי אצרהם משפטי צהדי יחזק, ומאן דעבי כו', דרך נס ה"י כו', וגם אם נמלא על נד הרחוק, אין אנו חוששין למיעוט א' מאלף ואין זה מויליין מידי סי' מוצבק, אך נריך נכרר אם לא נעשית התמונה מהמת שעה לאחר שהעלוהו מן המים [וציבשה תוך ג' ימים] דאז יש לחוש שנשתנה צורתו.

ובספרו אמרי יושר ח"ב סי' ל' לירק [צלות ג'] להיתר ענין הכהר שהכיר הקצין את התמונה של צעלה ואמר שהיא ממש כמו זה האיש שקבר, ויש לסמוך ע"ז כמו שהארבעי צמחח פחים [הג"ל], ובציא מוכיין יחזק סי' ל"א [הג"ל] שהאריך לסמוך על הפאטאגראפיע, ושמשמע שם דאף בדאורייתא סמך ע"ז דהוי הכרה גמורה, ואע"ג שמהרש"ם צח"ג סי' רנ"ז [דלעיל] פקפק שאין הכרה מדיוקן קטן לגדול, אין דבריו מוכרחים, דאף דאמרו צכה"ג בחולין דף ג' דאין מקיפין מצר חוליא לחוליא, לא דמי כלל לנ"ר, והרי מי שה"י לו טב"ע צא' צקטותו ואה"כ הגדול ודאי מהמי העצ"ע דמקורם צאם חומר שמכירו, דאין הצדל כל כך בין אפי רבצבי לזוערי [ועי' לעיל צלות כ"ג מהתפארת לנצי"ל].

ובמרחשת ח"ב סוס"י ו' כתב ג"כ לסמוך על חתימת העד שהכיר אותו ע"י התמונה ואמר שהוא הוא אותו האיש שראה הרוב, וזהו שהכיר את ההרוב צחייו והתמונה נעשה ג"כ צחייו, עדיף עפי מנידון העין יחזק הג"ל שהעלה להחיר ע"י התמונה, דשם היתה התמונה מלווית אחר מיתה שצוה ה"י אפשר לפקפק משום שהמת משתנה כל שעה כמ"ש היש"ש, ודי לנו אם מעידין על המת תוך ג' ימים ולא חיישי' לשינוי, אבל לסמוך עוד על תמונתו אין לנו, ואעפ"כ העלה שם שיש לסמוך ע"ז, א"כ כ"ש צנ"ד, ועי' בסנהדרין ס"ג צ' מאי זכחי אדם עגלים ישקון וכו' דמבואר דגם צעלי חיים הוי מכירין את צעל התמונה ע"י המונה אף דהתם מייירי בתמונה שנעשית ע"י אדם דאפשר שלא כיוון מנאכחו היטב, ומכ"ש בתמונה של מכונה לילוס שהיא מלעייירת ע"י חוק טבעי דבדלתי יש לסמוך ע"ז ואין להשום שטעה בדמיונו. ועי' בלבוש מרדכי סי' מ"ה שכתב דכבר הסכימו האחרונים לסמוך על הכרת תמונה ולא חיישי' לאדמוי, דבחמת התמונה הוא טב"ע ממש.

אבן צעין יחזק סי' ל"א אות ג' בדבר הכרת העגונה את התמונה שזולמה ע"י המשטרה מהנעצב אחר שנמלא, וגם הראה שיש צידה תמונתו שנעשית בעודו צחייו ונראה שדומין, אם כי שדחה דברי הרב השואל שדן להחיר בזה בהסתמכו על ה"א דאמרי' בראש השנה כ"ד דמות לורות לבנות היו לרצן גמליאל ואומר הכזה ראיית, וכתב דמשם אין ראייה דהוי הכרה, דשם ה"י עיקר הבדיקה להעדים אם היתה הלכנה לפני החמה או לאחר החמה לנפוגה או לדומה ולכן ה"י נועה, ואין להוכיח משם להיכח שהנו דנים על עמם התמונה ובמראה, וכן מהא דאמרי' שם דאם ראו צעשית אין מעידין, [אין להוכיח דלא מהני], דשליי התם דכתוב כזה ראה וקדש ובעיין דוקא שיראו את עמם הלכנה ולא ע"י דמיון, חולם נראה יסוד להיתר ע"פ תמונה מגמ' נדה דף כ' צ' דהניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואצדתי, ואם זה דם עבור סמכין על דמיונה לטובה לבעלה, ולא חיישיין שמה עשה צזכרון הדמיון אף שהלכינו בזה בקיאות רבה עד שאפילו צומן הגמ' חשו הרבה אמוראים ולא ראו שום מראה דמים, ומה גם שזכו נגד הרוב דרוב מראה דמים הם מראות עמאים, וגם ה"א מראה דם שעולה על זכרונה מקרי לא שבעתן העין כל כך ומ"מ סמכין על זכרונה, א"כ כ"ש דיש לנו לסמוך בהכרת עגונה על מה שאומרת האשה [שמכרת התמונה שזו היא של פרלף צעלה], ובפרט צנ"ד שגם הרבה עדים מעידין שהתמונה דומה ממש לתמונה הפ"פ של אותו האיש שאלו דנים עליו, וה"א צע"ע של המת בהכרתו לא החמירו כל כך כמו במראה דמים ואף בהכרה שבליה מעידין, הרי דצע"ע של פ"פ לא חשו כמו דחשו במראות דמים [שאין רואים אותו בליה], וגם ה"א צע"ע שיש לאשה צע"פ של הצעל, הוי שבעתו העין יותר ממראה דם נדה שנאצד, וע"כ היכא שמכירין היטב צע"ע של תמונת פאטאגראפיע שנמלאה אלא המת ואומרים כי ברור להם שזו היא ממש תמונת הצעל של האשה שאלו דין עליה ע"י זכרונם מהכרתם אותו בעודו צחייו, יש לסמוך על יסוד דהיתרה דנא, וביותר צנ"ד שיש תחת יד האשה גם תמונת גלום מצעלה שנעשה צחייו והאשה והעדים אומרים כי צ' התמונות דומין ממש להדדי בלי שום שינוי כלל, ועי' ודאי יש לסמוך, כיון דשניהם לפנינו ודומין אהדדי, וכמו דמלינו כע"ז צח"מ סי' ס"ע סק"צ גבי קיום שטרות ע"י דומיו החתימות ומכני אף צמה דלריך קיום מה"ת ומויליין ממון על סמך דומיו זה, ומוכח מהא דכך כח הדמיון עדיף מרובא, דהא ברוב אין מויליין ממון, ע"כ אין להחמיר בצדק אף צהשש אשה איש רק צמה דמלינו שהחמירו חז"ל בפירוש. אלא דנבדנו כתב דכיון ששעו את הילוס זמן רב לאחר שהעלוהו מן המים, ובצח"ג קיימ"ל דאין מעידין עליו, ונפל האי היתרה צבירה, ע"ש.

ובמשיב דבר סי' כ"ג כתב בעוצדא זו דאם הללוש נעשה מיד אחר שהוליוהו מן המים, פשיטא דמהני, דאע"ג דאין זה עדות כמו הכרת פנים, ואם היו עדים מעידין דאיש שהמונתו כך הרג נפש אין מנחיתין אותו כמו אם מעידין דאיש צסימנים אלו הרג נפש כדליתא בחולין ל"ו, מ"מ סימן מוצבק הוא דאיש שהמונתו כך מת וכו' ע"ש.

ובמנחת פתים דף ז' ד' צאשה שנאצדה ואה"כ נמלאה אשה מתה וללמה, וכל אנשי העיר הכירו שזוהי תמונת האשה שנאצדה, והדיון שם הוא אם להחיר להחלל ולומר קדים על הכרת התמונה, וכן אם להחיר לבעלה נישא אחרת עליה, ואחר שז' דצגוף הדיון אם פאטאגראפיע הוי סימן לכאורה זה תלוי בצלוגת הקל"ה עם נחיצות המשפט צסי' מ"ו, דנהקל"ה האצור שם דדומיו הוי רק כסימן ולא צע"ע א"כ לעדות אשה דמהני

אוצר

ס"ק קפד אות מ

הפוסקים

ופעמים מאריך ופעמים מקצר פעמים מעגל ומעקס, אבל פאטאגראפיע שהוא צבע המכונה אשר לורת צבואתו נחפס על הזכוכית, קשה לומר שכחז איזה דבר צלורה וכו', אלא שצבע יעקב סי' מ' לענין הכרת אה לחלילה חשיב שם דמיון פני זה לפני האה רק לסניף וכו', אך עכ"פ נראה דפאטאגראפיע הוי סימן אמנעי וצביל אומדנות ודאי הוי, וכבר כ' צבע יעקב שם דאומדנות הוי כעד א', וא"כ צבעות אשה הא נאמן עד א' וכו', וסיים דאם יסכים עמו מהר"ש ענגיל לאמור דהוי סימן ציור יעקב גם הוא. ועש"ש מזה בהקדמת הספר. [ודעת מהר"ש ע' צדק ל"ב טור א']. ובשו"ת מהרי"ץ סי' קכ"ד עשה סניף צנודו מהכרת התמונה שהעין יחזק [בה"ל] סמך ע"ז, ובתב דכל מה שהאריכו בזה [בהאחרונים] מהיכר חתימות, אין דמיון, מאחר דשם חיישי דצבונה זיוף וע"כ יש לחוש, אבל צלום ודאי כל הצורה מנעיירת, ואין לחוש לחששת מהר"ש צח"ג סי' רנ"ו [בה"ל] משום דהוי קטן בערך האדם, דבאמת גם זה ניכר אם הוא קטן או גדול או נער או בחור וזקן, ולדבריו זה שמסכל דרך כל זכוכית המגדיל לא יהי כשר להעיד בצב"ע אם לא שראבו בחייו ג"כ כן, ולא שמענו חשש זה וכו'.

ובאהל משה [לר"מ שוה"ט] סי' ג' כתב [צעמוד י"א] דמה שפקק הכ"ד מקהרלין [בה"ל] אולי אין התלום מקבל גם זיו הפנים והוי כמו אחר ג' ימים דלא מהני הכרה משום דמבואר בירושלמי ובמדרש דאחר ג' ימים נשתנה זיו הפנים, הנה צמ"ד דילן מבואר הטעם דאין מעידין אחר ג' ימים משום דנחפח וכו' הרמב"ם ושאר הראשונים דפרטוף פניו משתנה ולא אמרו "מראה" פניו, והיינו דהתפיסה מקלקל חיתוך הפנים, ומה שהקשו דכלא הורגלו לראותו צולע וגדול ואיך יכירוהו עשה שוקע על הנייר, אך הנה צמ"ד פ' חקת כתב דאם יקבלו השתן של נשוכי כלב צבלי זכוכית יראה צבת דמות גורי כלבים קטנים ע"ש, אלמא דאף דמתחילה ראה כלב גדול מ"מ פועל עליו כה המדמה לראות כלבים קטנים, והיינו משום דהצורה הנקלעת צמות קטנה מאשר היא באמת, ולכן אין תימה דכאשר רואה אותו צגודל הצלום מכיר הוא אותו חתוף, וזהו הצב"ע האמיתי כמו שנקבע צמותו, והאריך ללמד עוד לסמוך צנודו על הכרת התמונה שצד העגונה שדומה לפני המת, ומלך זה לשאר לרדי היתר ע"ש.

גם בספר עונג חיים נשבת צקונת אורח חיים למעלה סי' כ' לידד להתיר צהכרת תמונה, ושע"כ לא גרע מסי' אמנעי, ע"ש. גם בהליכות אליהו [לר"א פיינשטיין] סי' ע' צעגונה שהרחה תמונת צעלה שהי' מולם צין כמה אנשים לחובשי בית החולים, והכירוהו ואמרו שצעלה שכב צביה"ה ומת, לידד להתיר על פי זה, אלא דמאחר שהוא דבר מחודש עשה לזה סמוכין מעוד צב"ע, ואיך הכל להתיר, ע"ש.

ובאבן יקרה ח"א סי' י"ע לירק לשאר היתורים את היכר התמונה שנעשה מהמת כשחי שעות אחר מותו.

ובחבורת יגדיל תורה שנה ראשונה קונת' צ' סי' ו' האריך צזה הגר"א מלך, ואם כי שדחה ראיות העין יחזק, מ"מ כתב דנהי דהכרת התמונה לא מקרייא טב"ע, אבל סימן מובהק עכ"פ הוי צמה שמכירים כל חלקי התוארים שצפאטאגראפיע שדומים לאיש זה, וראיה לזה משיעת ר"ת צבי הישר ור"ת צב"מ כ"ז שפי' אהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם דהיינו שאומרים סימני פרטופו, אלמא דחשבי להא סימן מובהק, ואפי' לחולקים היינו משום דאי אפשר לליין צסימנים מחלקי התואר, אבל ע"י לילום שמליון היטב הוי סי' מובהק, ועכ"ז לבו נוקפו דאולי זה לא מקרי סימנים, דסי' מובהקים אינם אלא כשאומרים צפרעות כן הי' חוטמו וכך הי' פדחתו ולחיו ושפתו וצ"ד חוקרים

ובאמרי דוד [לר"ד הורצין] סי' נ"ה ע"ד תמונה שהצבא העד ואחר שזה נהרג וקצרו, כתב דמה שפלפו אם יש להכיר מדמות שוקעת לצולעת, הנה יש להוכיח מגמי סועה ל"ו צ' דיוקנו של אציו נראה לו בחלון, וצח"ס צב"ס ר"מ הדרשן וכן הוא צרש"י שעל התורה מוכח דהיות [דמות] שוקעת, ואפי"ה הכירו יוסף אף דראה תמיד צלורה צולעת, ועי' ציומא ס"ע א' דמות דיוקנו של זה וכו', וצנ"הדרין ק"ד צ' צאת דיוקנו של אציו, וצחולין ל"א א' עולים ומסתכלים בדיוקנו של מעלה ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מעלה, ולפי"ד הרמב"ן שהוצא צב"ז יו"ד סי' קמ"א סקי"ב דאסור לעשות דמות אדם אפילו שוקעת, ע"כ דגם צרקיע כן הוא, וצכל זאת הכירו אותו למטה, ועי' צמ"ק ע"ז צ' דמות דיוקנו וכו' וצב"צ ע"ז צ' כלולה הוי להו ערש"י שם, ומוכח מכל הנין דהכרת פאטאגראפיע מילתא היא. [תשו' זו נדפסה גם בקול יחודה סי' מ"א].

ובגבול יהודה צאשה שנאצד צעלה ושמעה שנשתנה ושח"כ מת שועה א' צעיר פ' וערס שקצרוהו למוחה, וצ' עדים כשרים הכירו התמונה חתוף ומיד שזכר תמונת פצ"פ צעלה, וכן הכירוהו עוד כמה אנשים, אחרי שצייר ענין ההצלמות שהיא צעצעייתה עם כל פרטי רשמיה היותר דקים צני שום שינוי כדוגמת הצבואה הנראית צראי צלתי מקולקל, כתב דלא מיצעי אם הי' המללם ישראל שנה איתרע חזקת כשרותו, דפשיטא דאמרי דכיון שהוא יודע שהדבר נוגע לענין הכרת אשה איש לעלמא, ודאי דעבד כל עמדקי לבון פטונתו צאופן שהניגוס ולא מדויק צתכלית, אכן אפי' אם הי' המללם חשוד לעדות או עכו"ם אטע"כ יש לסמוך עליו מחמת החזקת דאומן לא מרע אומנותו, וכל זה צנוגע לעלם התמונה, ולענין אי מהני הכרת העדים את התמונה, הנה העין יחזק הביא ראיה מהא דנאמנת אשה לומר דס כזה ראיתי ואצדחיו, והרב השואל הביא ראיה מצב"ע דקלא ומקוים חתימות שכל עיקר הסמיכה הוא רק על הקפה חושית, אמנם ראיות אלו אינן מוכרחות וכו', אך נראה ראיה מגמי ע"ז י"ח שחקקו לדמותיה דר"מ אפיתחא דרומי, אלמא דאפי' אותם האנשים שלא היו מכירים את ר"מ כלל יוכלו להכירו מדמותו המחוקקת [ועי' לעיל צצית יחזק סי' פ"ה], והא דלא מהני צראיית הלצנה כשראהו צעששית או צמים כמבואר צר"ה כ"ד א', שאני התם דגז"כ הוא דצעי' ראיה ממש דהיינו הסתכלות צגוף הירח, משח"כ צנודן עגונה דלדינו ממונות מדמיון לה עי' צסי' י"ז סכ"א, סגיא שפיר זה ידיעה צלא ראיה [ועצ"ש סי' מ"ב סקי"ב ופ"ת סקי"ג] ושפיר מהני ההכרה עפ"י התמונה המליוורת, ואפי' אם נחליע דההקפה החושית של טב"ע עפ"י התמונה לא מהני דעדיין יש לחוש לצדדמי, אכתי לא יתכן חשש זה אלא צעד א', אבל כששני עדים כשרים מעידים כן אין לחוש צזה לצדדמי כהכרעת גדולי הראשונים והאחרונים, וכ"ש צנ"ד שישנן צ' כתי עדים צצ' עיירות שונות וכל אחת צפני עממה הכירה עפ"י התמונה שזהו המשוגע פצ"פ, צבה"ג ודאי יש לסמוך עליהם, ונוסף לכל הני' אמרו העדים עוד שהי' לו צ' סימנים והם אמנעיים עכ"פ והסימנים ההם ניכרים ג"כ על התמונה, וצ' סימנים אמנעיים מלטרפים להיות סי' מובהק, ע"כ נראה להתירה אם יסכימו צ' צעלי הוראה. [ותשו' זו נדפסה גם צתורה מליון שנה עשירית (תרס"ד) חוצרת צ' סי' צ'].]

ובלבדשי מרדכי תנינא סי' ה' כתב ע"ד הכרת תמונה שהצבא העד ואחר שזה נהרג, והעגונה הכירה שזה דמות צעלה, דנראה דדמיון הפאטאגראפיע עדיף מדמיון כתי' דאינו רק סי' אמנעי לדברי הקה"ת צסי' מ"י, דשאני כתי' דאי אפשר למלם שיהי' כל קו ונקודות הכתיבה דומה ממש כידוע צתחי

אוצר

ס"ק קטד אות מ—מד

הפוסקים

מג. ובשהובר בתמונה גם בצורתו וגם ע"י סי' אמצעי. כחצ צבות יחזק הנ"ל דה"ל אפשר לומר דה"ל דהכרה ע"י תמונה לא ה"ל הכרה, מ"מ צירוף הסי' אמצעי של הרושם על המלח והני, דלא שכיח שיתרמי הסימן בלאחר שתמונתו תהא כוללתו של זה וכעין מ"ש החכם לצי לעיני שאלה ידחיד, אך מהמשנה דיצמות משמע דלא מהני סימנים אעפ"י שיש היכר פדחת ולא מהני אף צירוף הסימנים וע"כ דלא כה"ל, אך מ"מ היכא שהכירו גם כלים דלא מושלי כגון עלית קטן וטבעת שהיו עליו, צודאי מהני צירוף הסימן לכלים הנ"ל.

מד. כשאנינו מעיד על הכרת הצורה בכללותה רק אומר על אבר מיוחד שמכיר שהוא של פלוני. בחש"י פני יהושע ח"ב סי' נ"ח צמי שנאצד וילא קול שמת, ומלאו עלמות בסצובה צה הסחוצצ ועל ידן ה"ל מונח סגור עם זקן, וצ' עדים אומרים שמכירים הם בצירור שזה זקנו של פ' הנאצד, לזה לדון מעיקרא דככל דבר שייך עכ"ל ואפ"י בדברים שזורת כולם שוים, וכדאשכחן בחולין ל"ה צ' שהחזירו כרכשא בטע"ע לנ"ח צר אצין אף שכל הכרכשות צבחות שוין הן, והאריך בראיות לזה, וא"כ גם צ"ל שצ' עדים אומרים כי צרור להם כשמש שזה זקנו של פ' ממש, ה"ל אפשר לסמוך ע"ז, ואז"ל היכא שא' מעיד שנתן צו עיניו מחיים וטבעתו עינו וגם מכירו עתה היטב דנאמן, ולפי"ז לא נלמד לומר דמ"ש הרמב"ם דאם נפל לים והעלו ממנו אבר שא' אפשר לחיות בלעדו משיאין את אשתו, מיירי שה"ל לעד באבר הזה סימן מובהק [שהוא של האיש שנפל לים], כי אין לזה משמעות בדבריו, אלא מיירי שהכירו האבר בטע"ע, ואף דאפשר לדחות ולומר דטע"ע לא מהני החם באבר ה' משום שראו העצמות ואמרו בדדמי כמ"ש הרא"ש, אך נראה דהרמב"ם לא ס"ל חילוק זה של הרא"ש וכו', והא דתנן אין מעידין אלא על פרטות פנים עם החוטם, ובפדחת בלא פרטות אין מעידין, היינו היכא שרואה להעיד שזאת היא לורחו של פ' דאי אפשר להכיר לורת אדם בלא שיהיה, אבל אם אומר שהוא מכיר הפדחת בטע"ע וצרי לו שזוהי פדחתו של פ', נאמן כמו בשאר אבר דנאמן ובנ"ל, וכן מה דמשמע מר"ת דאם אין הבגד שלם אין כח עכ"ל, החם נמי לורחו קאי, דהא קאי אהא דתנן אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם בשאין שם כי אם הראש אבל כשהבגד שלם אז ע"י הבגד יכולין להכיר גם הנורה [אפ"י כשאין הפ"פ שלם], וזהו עכ"ל דכל דברי ר"ת וכו', אלא שמסקין דנדרון ידיה לא מהני מעטם אחר, שהרי הזקן לא ה"ל מחובר צו וכו' מונח רק על יד העלמות, ומאן לימא נן דמן האיש שהיו עלמותיו מפורזות כאן בזה, ועוד [דנא"ל] קשה לסמוך ע"ז, דכבר כתב הרשב"א בחולין שם דעין משקפת אפ"י בכלי וכ"ש בחתיכת צמר וצעי' שציעות עין היטב, וא"כ כ"ש זקן דלא שייך צו עכ"ל כולי האי, וגם יש לחוש דילמא בתחילה ה"ל ארוך יותר וגאצדו ממנו קלת שערות וזה גרס שסוברים עתה שהוא של זה האיש, ועוד שלא מלאנו לראשונים בהדיא דסמכין אכ"כ"ג, ומי יכול לסמוך באיסור אשת איש על סברה כזו מדעת עלמו, ואעפ"י שאנו מדמין קשה לעשות מעשה.

ובתב' עליו באור שמח פ"ג מה"ג ה"ל כ"ח דמה שרצה להקל בטע"ע צוקן ודימה זה לחתיכת צמר, הוא תמוה, דטע"ע לא שייך אלא רק כשראה מקודם באופן זה [שהוא עתה], כמו חתיכת צמר שראה קודם את החתיכה והעין הציטה חמיד על הצמר החתוך כמו שהיה, אבל בדבר שהעין של המצית הציטה על דבר שלם וראה אותו צירוף כללות האברים וכשהוא מחובר למו, כמו הזקן, ודאי את הח"כ מלאו הזקן חתוך מכללות האברים לא

חוקרים אם ראוי להשגשם סו"מ, אבל מה שאומרים בכללות שהכירו שהוא התלולש שלו עוד לא העידו סימנים מצוררים שידונו על פיהם להחליט שהוא סי' מובהק, אם לא דנימא דאף שאינם מליינים סימנים פרטיים על הפרטות, מ"מ ההכרה בעלמה תה"ל כמו סי' מובהק, אך לפי"ז אין לנו ראיה משיטת ר"ת ור"ת הנ"ל וכו'. וע"י צבות יחזקאל סי' מ"ע אות צ'.

מא. ובשכבר יצאה בלא"ה מאסד"א האם יש להקל בהכרת תמונה למחמירים הנ"ל. צשו"ת מהר"ש ח"ג סי' י"א אם כי דבאיסור דאורייתא לא ראה לסמוך על היכר הליינים שעשו מהמת אחרי שהוליוהו מהקצר וכו' דומה ממש לתמונה שציד אשת העולם, מ"מ אחרי שהעלה צנודו דכבר נסתנק החשש של איסור תורה בלא"ה, כתב לסמוך ולקוף גם זה, ואפ"י היכא שער זמן רב ממיתתו, אך אם ה"ל מונח כל הזמן בקצר הא' ה' הכנסת יחזקאל דבקצר אינו משתנה כמו צמים, ואף שצעת שהוליוהו מקצרו ה"ל מונח אינו שעות צאור קודם שללמוהו ויש לחוש דאישתני כמו צמים אם לא חזרו לאחור בהעלותו, מ"מ הא שיעת כמה פוסקים דמי שלא ראה העצמות א"ל שיראהו לאחור וכו'.

ובח"א סוסי' ל"ג אחרי שצ' דאע"ג דהכרת תמונה לא חשיב טע"ע גמור כיון שאין הבגד לפנינו, מ"מ לא גרע מסימן צינוני, כתב עוד דלכן היכא שידענו שמו וצינוני דהו ליכא רק חשש דרצון לחוש לצי יוסף צן שמעון, מהני גם סי' צינוני, ואף דקשה לסמוך ע"ז דמאן מפסי שזכו סימן צינוני, אך עכ"פ חשיב כאומדנות דסגי צשמו ושם אציו.

ובבית יצחק סי' פ"ז כתב צפשיעות צאות ה' דנדרונו דאיכא שמו ושם אציו דכ"ה"ג תו לא ה"ל רק איסור דרצון לחוש לצי יוצ"ש כמ"ש התוס' צצ"מ דף כ', א"כ מהני צירוף הכרת התמונה דה"ל עכ"פ כסימן אמצעי. וכזה כתב צמהרש"ם ח"ג סי' רנ"ו, ובאמרי יוסף ח"ב סי' ל' אות ג'.

ובאחיעזר ח"ג סי' ע"ו כתב צנודו דאם כי שהצרכת ראה [שצאות הקודם] מפקפק צביתר הכרה ע"י תמונה, מ"מ היכא שהיו גם כמה סימנים וצירורים שזכו הנאצד, והחשש שמה נמלא [עוד א'] כזה לא ה"ל יותר מלא הוחזקו צעיר שאין זה אלא חשש דרצון, וצדצנן מהני גם סי' אמצעי, וצודאי מהני דימוי התלולש וכו', וצ"ל דאיכא גם שם משפחתו ודאי דדי צזה [לסמוך] על ההכרה.

ובצור יעקב סי' ל' כתב ג"כ דגם למפקקים צבכרת תמונה עכ"פ ה"ל כסי' אמצעי, והיכא דליכא רק אסד"ר מהני סי' אמצעי כמ"ש הנוצ"י צכמה דוכתי, ואף שצפ"ת סקל"ט הביא חוגקין עניו, אך עכ"פ היכא דהדין הוא דאם נשאת נא תלא הכריע צמראות הנוצאות דמהני סי' אמצעיים.

מב. והאם יש לסמוך על סימן הבגד שהכירו על תמונה. כתב צבות יחזק סי' פ"ה דאף שאין להחיר ע"י הכרה בתמונה [וכנ"ל צבות מ'], מ"מ צ"ל שראו על התמונה ללקח צמלאו ואמרו שגם צזה הכירוהו, יש לסמוך, דאף דטע"ע עדיף בכל דוכתי מסימנים כדאמרי' בחולין ל"ו, [וא"כ צזה דלא סמכין על הכרת התמונה בטע"ע אין לסמוך גם על הכרת הסימן], מ"מ נענין לינוס נראה דסימנים עדיפי, דליינים מלייר צדיוק ואם נמלא רושם ע"י המלח ודאי היה זה על הנמלא וכו', אלא דמעטם אחר לא ראה לסמוך ע"ז כיון דהעדים לא נמלאו המקום צמלא לא ה"ל הרושם רק כסימן אמצעי ולא מהני. [וע"י] צס"ק קפ"ע אות ל'. גם ע"י לעיל צבות מ' צסוף צצרי הגבול יהודה].

אוצר

סי' קפד אות מד—מו

הפוסקים

ובשו"ת הרמ"ן סי' י' אות י"ב כתב בגדולו דמה שאמרו העדים שהכירו את הנשקף בעצ"ע צרגלו, לא מהני, ומשנה שנינו אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, ובהואו דהעלו את רגלו שצטע"י ל"ב, מיירי בסימן מוצהק ולא בעצ"ע, והא דמהני בעצ"ע בחתיכות בשר ביו"ד סי' ס"ג, היינו משום דנוכחים ע"י חיתוכם.

מה. ובשכבר יצאה מאיסור דאורייתא בלא"ה. כתב בחשק שלמה סי' י' בגדולו הרגו שנמלא בדרך שהגך זה בעלה הנאצד דמדאורייתא תליין שזכו הנאצד כמ"ש המצ"ע [שהוצא באלוה"פ סוף סעי' י"ח ס"ק קנ"א מלות ע"ו וכלאח], בכ"ג יש גם לנרף מחמת ההכרה שהכירה העגונה את השערות בעצ"ע, דדבריו אמת סי' י' הביא בשם קל"ה קדמונים דמדאורייתא מהני אף בעצ"ע בשערות ורק חכמים החמירו דלא יבני, וגם מחלק שם בין הכרת השערות ובין הכרת הפרטוף בלא הפדחת ע"ש (*), וא"כ יש לדון דסברת המצ"ע צלירוף היכר השערות לא גרע יותר ממ"ש בפסקי מהר"א סי' קל"ט דכלל מקום לאיכא אומנות והוכחות ילכא מחזקת איסור תורה, ואף שהשערות לא היו עליו רק נמלאו בסמוך לגוף, הא קיימ"ל דחולין בקרוב ומלוי.

מו. שב"ע בפרצוף שהשחיר מחמת שלישיית האש אחר שנהרג. בקוטרם מעשה נורא דן הרב רמ"א גי' צורג צא"ש שנהרג ואח"כ היתו עליו את הבית ונחרכה לורחו וביטה שחורה מהאש ששלטה בו, ועב"ז אמרו העדים שאחר ההסתכלות הי' ניכר הפ"פ דהיינו הפדחת, וכן החוטם אם כי שנתקטן, אך עכ"ז הי' ניכר, וכן הלחיים וגם פיו הי' ניכר, אם מקני ההכרה בכ"ג, דחולין ע"י שליטת האש נגרע העצ"ע דפ"פ כמו לאחר ג' ימים וכמו שינוי שעי' מים שכי' רש"י ביבמות דקט"ו ז' דהמים משנים לורת הפנים ואינו ניכר כל כך וכו', ונהי דלצד השחרות מלד עלמו לא מגרע ההכרה בעצ"ע וכמו שמפורש בזה"ש סופר, ורק שינוי לורה בחיתוף אצרים הוא המגרע בה בעצ"ע ולא שינוי שצטע"י, דהא בלא"ה משתנה מראית הפנים לאחר מיתה ובמפורש בקו"ע סי' תי"ב, אצל כיון דבשינוי שעי' מים עיקר שינוי הורה נעשה ע"י חפיחה, א"כ גם כשנשקף כיון שמפורש בחולין נ"ו דעי' אש מתכווה גם שינוי צע"ס הצטר דהיינו שמתכווץ, נהי דלאחר מיתה לא שייך זה, דהא הכיוון נעשה ע"י קיבוץ הדם וזה לא שייך לאחר מיתה, אך מנ"ל דלא נתפח ע"י האש כמו ע"י מים, אמת כיון שלא נזכר בגמ' ופוסקים אלא דרק אישחבי דמים או ג' ימים דיבשה פועל שינוי, ש"מ דקים להו לחז"ל דהאש אינו פועל רק מחיים לעשות חבורה ע"י קיבוץ הדם וע"ז מתכווץ הצטר, אצל לאחר מיתה דלא שייך רק חפיחה לא שייך זה צא"ש, וכיון שכן לא נתפחה רק מראיתו והמראה לבד אינו מגרע את העצ"ע, ואפילו אם נימא דעי' האש נמי נתפח כמו ע"י מים באישחבי, מ"מ לא מכל חפיחה נשנית הלוכה, דהא לפי הבנת הרשב"א ברמב"ם הא דאין מעידין אש שהי' היינו דוקא אש נתפח, וא"כ ע"כ בדלא שבה שמעידין עליו איירי אפי' בנתפח, וכן הלכה משנה שם כי דאפי' להפוסקים דבאשחבי אין מעידין אפי' אש לא נתפח, מ"מ מודו דבחזיונו בשעתיה מעידין אפי' אש נתפח, הכי דלא כל חפיחה משוי שינוי לורה, וא"כ גם גבי אש איכא למימר דקים להו [לחז"ל] דלא נשתנה הלוכה ע"י החפיחה כל כך עד שיתדמה לורת ראובן לשל שמעון.

והבאים לו צפרע זה הגר"י ראזין משום דזה לא נקרא כלל גדר חבול בפניו דרק קיערע הוא דעייל ביה, וכבר נדפסה חשבתו זו בספרו לפנת פענח ח"א סי' מ"ב דפוס דווינסק ת"ש, וכששלטה

לא שייך בו עצ"ע, ולכן אם אמר על הפדחת צרי לי שזכתי פדחתו של פ' לא מחמת לורת הפנים, ודאי לא מהני, [סברא זו הוזכרה גם בזה"ש סופר ח"א סי' נ"ו, ובמשיבת נפש השני סי' ס"א, ובחבולת השרון סי' מ"ב דנ"ז ז',] ומשום זה כתבו הקדמונים בזה דפול לים והעלו ממנו אצר, דמיירי שהכירו את האצר בסימן מוצהק [ולא כתבו דמיירי שהכירו האצר בעצ"ע], משום דלא שייך על הרגל עצ"ע, כיון שלא ראוה רק כשהיתה מחוצרת אל האדם וכו', וצ"ע פ' יש צבור דאמר יכיר על פדחת לחודה פריך שפיר ממשנתנו, [ובוחנו, דלפי הנ"ל קשה מאי פריך ממתני' דאין מעידין אלא דצבור, הא י"ל דשאינו התם שהורגל ללורת הפדחת צלירוף שאר האצרים לכן לא מהני עתה כשראה פדחת לחוד, משא"כ בצבור שלא ראה מעולם יותר מהפדחת], ד"ל דכמו דאמרת דהרואה את האדם כשהוא חי אינו יכול להכירו אח"כ עד שיכא פדחת ופרטוף פנים, כמו כן אם ראה הפדחת לחוד בשעה ששאר האצרים ערס ילאו לאור העולם, לא יוכל להיות מיכר אח"כ ע"י זה כשילא לאור העולם אדם חי שלם, ואולי זהו תירוצ' הגמ' שם יכיר לחוד והכרת פנים לחוד דצבורה לא הקפיד הכתוב אלא שיכירו עתה וכו'.

ובשו"ת ר' חיים בהן סי' ל"ב כתב בגדולו דמה שאמר אצוי שניכר לו בעצ"ע שערות ראש המת כשערות צנו הנאצד, לא מהני, כי אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, וכ"כ בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"ג, ובמהרי"א הלוי ח"ב סי' נ"ג.

ובנפש חיה רס"י ה' צהרוב שפניו נשחתו והכירו רק הפיאות והשערות וגם את צדיו שנמלאו סמוך לו, הביא מתשו' פני יהושע הנ"ל שליד דבהכרת הזקן לחוד נמי איכא בעצ"ע, וכתב דאם כי הפני' לא סמך ע"ז לחוד ופולפל שם דאין לסמוך בעצ"ע רק צדד שאין דומה זה לזה אצל צדדים השוים לא סמכין על עצ"ע ע"ש, הנה קשה לומר דלא מהני בעצ"ע רק צדדים שאינם דומים זה לזה, [ולאידך גיסא הנה] גם סברתו שכתב דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם הוא רק כשמעיד שמכיר שזאת היא לורת פ', אצל כשמעיד שמכיר הפדחת בעצ"ע שפיר מהני, קשה דאדרבה מספר הישר לר"ת שהביא סברת ר"ת דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם היינו כשאין כחן הגוף שאז אינם מעידין על כללות האדם רק שזה הפדחת של פ', אצל כשיש כחן הגוף כולו שלם והמה מעידין שזה פ' שפיר מהני אף כשאין פ"פ עם החוטם ע"ש, א"כ מצוהר ממש בהיפך מסברתו, אך בזה"ש נראה דאף דמהני בעצ"ע בכל דבר אף בחתיכות בשר, היינו דוקא כשראה עתה החתיכה כמו שראה אותה בחתולה, אצל אש מתחילה היתה חתיכה גדולה ועתה נחתך ממנה ונשאר חתיכה קטנה והוא לא ראה החתיכה הקטנה כלל, צודאי אי אפשר לומר שמכיר את החתיכה הקטנה בעצ"ע, וכן הוא בזה"ש שהכיר בחייו אין מעיד רק כשיש פ"פ עם החוטם אף שהכיר קצת עדיין יש עליו התמונה הראשונה, אצל כשהכיר אי' מחלו אינו מעיד עליו, דכיון שהעצ"ע שלו הי' צעודנו שלם ואח"כ כשנחתך חלק גדול ממנו, צודאי לא יכירו בעצ"ע, ומעתה ודאי שאינו יכול להעיד שמכיר הזקן בעצ"ע כיון שלא ראה מתחילה את הזקן לחוד, וכן צ"ד ודאי לא מהני בעצ"ע בשערות כיון שלא ראה מתחילה בפני עצמו, אף מ"מ צלירוף לקולא יש כאן, כיון שהפני יהושע כתב דלדעתו מהני צוה בעצ"ע, ואף שבהמת להלכה אין לסמוך דמהני צוה בעצ"ע, מ"מ לסימן אפשר לחשוב גם הכרת הזקן, דעצ"ע גרוע הוי עכ"פ כמו סימן אמתני. וע"ש עוד צמ"ד. ועי' בעמק שאלה סוס"י כ"ב. ועי' באבן שמואל אות שליו מ"ש ע"ד הפני' הנ"ל.

ואם ניטל אחד מאלו

אע"פ

אוצר

ס"ק קפד אות מז — ס"ק קפה אות ב הפוסקים

מז. ובששילטה בו האש מחיים. הכה מחבאר מהחשוי שכלות הקודם דע"ז מתכוון שינוי צעלם הבשר כי הוא מחכוך. וע"י בחשוי הכ"ח ס"י ע"כ צמי שיעלם צעת שריפה ונמלא חס"כ גוף חרוך, ואמר יהודי א' שהגוף השרוף הוא של פ', והביא בשם הרב ר' קאפיל כ"ץ (אבד"ק לבז מחזן נעיר) דאין לסמוך על דברי היבדוק, כי יש לחוש שמא ע"י חריכתו צאש נשתנו מראית פניו ואין יכולין להכירו היעב, וכדליתא צפ' האשה שלום בעובדא דשלהי הלולא איתלי נורא צי גנני דאשפ"י דאמרה האשה על הגוף השרוף שנמלא צמי גנני שזה הוא צעלה, אפ"ה לא התיר ר"ח צר אצין ואמר דחיישי' שמא גוף זה אינו של צעלה אלא של איש אחר, וקיימ"ל כוותיה דלא כרצא החולק עליו שם, אלמלא דאשפ"י דבעלמא נאמנת האשה לומר מת צעלי, מ"מ הכא חיישי' דאמרה דדמני שסבורה היא שהוא צעלה ואינו אלא איש אחר, וצ"כ דכיוון עממא משום דחיישי' שמא נשתנו מראית פניו מחמת האש שהחריכו ועושה היא צעצ"ע שלה, וה"ה צ"ד חיישי' דילמא יהודי שאמר על הגוף השרוף שהוא גופו של פ' טעה צעצ"ע שלו ואיש אחר הוא, ע"ש.

קפה. ואם ניטל א' מאלו וכו'. א. כתב בע"ז בסקס"ו דגם צ"י עדים צעין שבהא הכרחה דוקא ע"י הפ"ע עם התעטס והפדחתו ובהסר א' מהם לא מהני, דהא אין מעידין אמרי' במשנה ומשמע שאין שום עדות מועיל לזה, ואשפ"י דבסעי' ג' אמרינן דשנים אינם לריכים לומר קצרתיו משום דלא מסהדי באומדנא, היינו רק לענין חשש צדדמי בלא שינוי נורה, אבל בזה שיש חשש שינוי נורה לא עובדים השנים בזה מן האחד.

ב. ובשחי' א' מאברי ההכרה חבול בלי חסרון בשר. במשפט לדק ח"ג ס"י ל"ו מסתפק [בדק"ו ג'] אם כונת הרמז"ם והסמ"ג באומרים "קיימים" היינו שלא יבא חבול בהם, דכל שהוא חבול אינם קיימים מיקרו, או שקיימים מיקרי אף שחבול בהם רק שלא נחתכו ונסתלקו ממקומם, אבל כשהוא חבול דיש מכה בהם ולא נסתלק שום צער, קיימים מיקרו, ע"ש.

ובארי' דבי עילאי ס"י ע' צעדות על הכוג א' שהי' לו צפניו ופדחתו חבולים ופליטים מונכת קרדוס ואח"כ נסתמו, ואמר עד א' שכשהיו הנקבים פתוחים לא הכיר אותו ורק אח"כ כשנסתמו הנקבים הכיר אותו צעוב, כתב מעיקרא [בדע"א עור צ'] דלכאורה אין כאן היכר פ"פ, כיון דבנחיים ופדחתה היו נקבים הוי כלינו אין הפ"פ ופדחת קיים, והגם שאמר העד דאח"כ נסתמו הנקבים ואז הכיר אותו צעוב, מ"מ מנ"ל לומר דמחמת שנסתמו מקרי פ"פ ופדחתו קיימים, אימא [דסוף סוף] כיון שהי' חבול צפניו אף שנסתמו הנקבים אחר מותו אין זה צכנ"י פ"פ ופדחת קיימים וכו', אמנם כתב [בדע"א ג'] דיש מקום להקל עפ"י המבואר צקו"ע ס"י קע"ב מחש"י הצ"י [לענין הא דמעידין לאחר ג' ימים אם גופו שלם לדעת ר"ח] דגופו שגם היינו כשאנו חסר אבר או קלחו, אצ"ה אם נפלע צא' מאבריו ואפ"י חסר קלת צער מעידין עליו ע"ש, [הרי דנחנה צאצרים עדיין שלם מקרי], והנה הגם דלא כתב כן רק על גוף ועדיין אין מוכח מזה דאף צפרלוק אין פליטים מזיקים, אך מלאתי לרש"ש בדף מ"ג שכתב לדעת ר"ח הסובר דהיכא דגופו שלם ואינו נחבל צפנים מעידין אף לאחר ג' ימים, כתב דפירוש נחבל צפנים היינו שחסר אבר או קלת אבר אבל אם נפלע צא' מאבריו וצ"י שום חסרון לא, ושכן נראה מדברי מהרי"ק ושכן הוכיח הצ"י

בחשוי ס"י ו' עכ"ל, הרי מפורש דאף חבלה שצפניו אינו מזיק הנפלט צ"י חסרון, ואף שהרש"ש חולק שם על מ"ש הצ"י להקל אף בחסר קלת צער, אבל עכ"פ צאינו חסר גם מן הבשר אף צנפגע צפ"פ לא נקרא נחבל צפנים, והגם דצקו"ע וצרח"ש מייירי הכל לדעת ר"ח לענין מה דמקיל להעיד אף אחר ג' ימים דהוא רק מדרבנן, ואין מוכח מזה לענין גוף ההכרה שצפ"פ ופדחת דהוא דאורייתא ולשיטת החולקים על ר"ח שצפ"פ כ"ה לא הוי שום הכרה רק כשהפ"פ קיימים, אך י"ל דהוא דבר הלמד מענינו, דכיון דאין הפליטה שאינה עם חסרון צער נקראת צמס נחבל צפניו, א"כ הוי פ"פ ופדחתו קיימת ולא נקרא חבול, ועוד וכו', והגם דצקו"ע ס"י מ' מבואר דצדרי דמחמת שהיו צ' פליטים א' על פדחתו והשני על חטמו וצ' מקומות הללו הם עיקר הכרת הפנים ובהם היתה החבלה פשיעא דלא מהני לכונ"ע, אפשר מייירי בחסר גם מן הבשר וכדברי הרש"ש הנ"ל, וגם אפשר הא דמדייק דלכו"ע לא מהני, היינו מחמת ריעותי עובא דהוי צדדנא, דהגוף נחתך מן הראש והיו הפליטים הנ"ל וגם ה"י צודאי אחר ג' ימים, אבל היכא דאין ריעותא רק מחמת ההכרה לצדק י"ל דמודה הרש"ש דהפליטה צ"י חסרון צער לא נקרא נחבל צפניו לקלקל ההכרה שצפ"פ ופדחתה, וא"כ צ"ד דכפי דברי העד אף שהיו צו חבולות צפ"פ ופדחתו, מ"מ לא ה"י צו רק חתך בעלמא, וכמו שאמר העד במפורש שאח"כ נסתמו הנקבים [ובל"א אמר: שאח"כ איז דאם פה מיט הנקבים לו געלויגן געווארן], ומבואר מזה שנסתמו ולא נשאר רק חתך בעלמא, וכמו שכתבו גם צ"ד גוצי העדות שהי' רק חבול קלת ונראה כמה חתכים, ועכ"פ מוכח מזה דלא ה"י שום חסרון צער, דאם ה"י שם חסרון אי אפשר שהנקבים יסתמו לגמרי ושיהי' רק כמו חתך בעלמא, וכיון שהי' בלא חסרון אף הנוצ"י מודה וכו', ויותר מזה מבואר בלמח לדק ס"י מ"ה [והוצא צאות ז'] דאפ"י כשנקלקל העור נקרא פ"פ ופדחתו קיים, ואף שלא רצה שם לסמוך על העד, היינו משום שהעד אמר בעלמא שלא הכירו כי אם ע"י זקנו, משא"כ צ"ד שאומר שהכרתו היתה עוצה, [וע"ע דצדרי שהוצאו צס"ק קפ"ג].

ובפרה שושן כלל ג' ס"י א' הביא ממהרי"ע ס"י ל"ה על נידון שהי' למח מכת סכין צלמלע החוטם, וכי שם דיש להחיר אם הכירו צעצ"ע ולא חשש למכת הסכין לקרחת חבלה ע"ש, ומשמע דס"ל דכל שלא חסר מקלת האבר לא מקרי חבלה וכמו שסובר הצ"י בחש"י [לענין צעצ"ע דגוף], ולפ"ז צ"ד שבהחבל היתה צין עיניו ולא ה"י חסר ממנו אפ"י מקלת צער, מעידין עליו, ובלא"ה יש להחיר דהא כתב הצ"י דהענינים אינם מכלל הפ"פ [וכנ"ל צס"ק קפ"ב אות ה'].

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס"י מ' כתב [בדנ"ה עור צ'] דמה שיש לחוש צ"ד כיון שיש לו דקורה צמלחו א"כ אין הפדחת שגם ואין מעידין, הנה אם כי דמלשון הגמ' ביצמות ק"כ צאצא צר מרתא נראה קלת דאף מקלת המלח מעבב, [ראה מה שהעיר ע"ז במשמרת שלום שהוצא להבין צאות ד'], מ"מ ע"י הדקורה אינו מעבב ההכרה, וע"י בלמח לדק ס"י מ"ה, ומה שצ"ח אפרים ס"י י"ע [והוצא להבין צאות ד'] רוצה להוכיח מדברי הנוצ"י ס"י מ' דאף פלע בלא חסרון מעבב העצ"ע, הנה המעיין שם יראה שיש ראייה להיפך, וגם הצ"ח אפרים עלמו מסיק אח"כ דאינו מעבב ההכרה, ובלא"ה כיון שמבואר בצ"ע שצ"ד ששאלו את העדים אם ראו איזו חבלה צפנים והשיבו שלא ראו שום רושם צעת שהולאוהו מן המים, וגם העדים האחרונים אמרו

אוצר

סי' קפה אות ב—ד

הפוסקים

ד. ובשנחמר מהם מעט. צבית אפרים סי' י"ט צהרוב שהועד עליו שהוכר בפ"ט עם החוטם וצראש החוטם הי' חתוך קצת ממה שחכלו העכברים, והציא שרצ' א' רזה לדון ולפנימ"ש בקו"ט סי' קע"ב צע"ס הצ"י בחש"י שכתב [לענין הא דלון מעידין לאחר ג' ימים גם לשיטת ר"ח אם אין גופו שלם] דהיינו לאפוקי חסר אבר, אבל אם נפלע צ"ל מאבריו אפי' חסר קצת צער מעידין עליו ע"ש, ונזהר רזה לדון דה"ה צ"י"ד אף שנפגע ראש החוטם במקצת מעידין עליו וכו', וכתב עליו דלון נראה, דהכל כיון שאמר צראשו הי' חתוך קצת הו"ל כנחמר קצת מן האבר דלון מעידין עליו, ועוד דלון דברים אלו אמורים אלא לענין הגוף דנפלע אין מגרע העצ"ע עדיו, אבל צחוטם נראה דבעינן שלא יהא בו שום הצלה כלל כיון שעינן ההכרה היא על ידו וצנינוי מעט שוב אי אפשר להכיר היעב, [וע"י צחות צ' בדברי האד"צ ע"י ט'], ומכ"ש בזה שאמר שצראש החוטם הי' חתוך קצת, שאם פירושו שהי' נחתך קצת מראש החוטם א"כ אי אפשר לדעת כמה נחתך, והרי עיקר העצ"ע צפרלוף הוא ע"י תבנית החוטם והרכו, ואעפ"י שלפ"י הי' לעד לומר שנחתך קצת מראש החוטם, מ"מ קרוב הדבר שהצ"ד העתיקו לשון העד מלשון אשכנז ולא דקדקו, וכתבו כן כיון שגם לשון זה יש לפרש כן, וע"י נוצ"י סי' מ' שכתב צנודנו שהי' צפנים צ' פלטים א' צפדחתו וא' צהטמו וצ' מקומות הללו הם עיקר הכרת הפנים ובהם היתה הצלה פשיטא דלא מהני ע"ש, ומשמע דגם פלע צלח חסרון לא מהני, [וע"י צחד"צ ע"י וצבית שלמה שצחות צ' מ"ש ע"י], אך אפשר שהכוונה מה שאמרו העדים שראו החוטם הי' חתוך קצת, אין פירושו שנחתך ממנו, אלא שנחתך קצת צרהצו, דל"ל חסרון חסרון צראש החוטם קצת, ונראה שהעד אמר בלשון אשכנז "אין גיווען לו שניען" שמשמעותו שהי' חתוך צחמלע צאופן שאין חסרון צאורך רק צרהצו נקרו קצת השרטים, ואף שחלוי צו עיקר ההכרה, מ"מ אפשר דצב"ג שפיר יוכר הוא צע"ע וכו', ולצסוף העלה שם להקל עפ"י עדות העד השני שאמר סחם שהכירו ולא הזכירו כלל הכרה צפרלוף, ומשמעות לשון העדים שהי' הגוף שלם, וא"כ מהני עצ"ע לדעת ר"ת וכו' ע"ש. [וע"ש שהיו עוד לדדים להחירק זולת סברת ר"ת].

ובמשמרת שלום ח"ג קו"ט אות א' צנודנו שהי' ראש חוטמו של המה צמקום צמקום נחיריו נכפף ונחתמך קצת, פקפק מעיקרה על ההכרה, דהא מצוהר דאם ניעל החוטם לא מהני וי"ל דלאו דוקא כל החוטם אלא גם אם ניעל מיעוטו מעכב ההכרה, וצחמלע מצוהר כן צבית אפרים סי' י"ט [הג"ל] שבי צנודנו דכיון שנפלע ראש חוטמו הו"ל כאין שם חוטם כלל דצנינוי מועט שוב אי אפשר להכיר, ודייק כן מהלמה דק סי' מ"ה שבי צנודנו דאעפ"י שנקלף העור מן החוטם לא מקרי חסרון, ומשמע שאם הי' חסרון קצת אין מעידין ע"ש, אמנם יש לדחות דה"ל שם קאי צחמר העור מכל החוטם וצזה שפיר אם הי' חסרון העור נחשצ לחסרון הרי נחמר מכל החוטם, אבל אין ראיה משם לנחמר קצת צמקום א' והוא מיעוט החוטם, ולכאורה יש ראיה קצת לצית אפרים מהא דאמר ר' חייא בר צא צירושלמי יצמות פט"ז על מחני' דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, דמחן דבעי דלא מיתחכמא יוכיב איספלי על נחיריו, הרי דאם ראש חוטמו שהוא מקום הנחירים מבוסר מעכב את ההכרה, וא"כ כ"ש צ"י"ד שהי' ראש חוטמו צמקום נחיריו נכפף ונחתמך קצת, אמנם צקרבן העדה שם מפרש דר"ל דיתן רעיה על "חוטמו", וא"כ אין ראיה כלל משם, כי היורושלמי קרי לכל החוטם "נחיריו" וכו', ומה שדקדק הצית שלמה צסי' מ' [והוצא צחות צ' מלשון הגמ' צצא צר מרתא דאף מקלח המלח מעכב,

אמרו כן אלא שהוסיפו שרק למחר צעת ההכרה ראו שיש לו דקירה צמלח ודם יולא ממנה [ויש צמה לחלות שנחבוב הדקירה אח"כ], צכ"ג ודאי דלא ראינו הוי ראייה, כיון שאמרו שהסחכלו ולא ראו שום רועם.

וע"י במהרש"ם ח"ג סי' קס"ז שכתב ג"כ דפלע צלח חסרון אינו מעכב ההכרה, וצחמלע סופר ח"צ סי' קל"ה כתב דצמכה קטנה צראש החוטם יש מקום נומר דלא הוי שינוי צלורת הפנים לענין ההכרה, וכמ"ש ה"ל סי' מ"ה, דמכה כל שהיא צחוטם אין [גורם] שינוי צלורת החוטם.

ג. ובשא' מאלו נתמער. כתב צעדה יחזק סי' מ"ט דמלשון או "שניעל" דנקט השו"ע וכן הרמב"ם צפ"י"ג מה"ג משמע דדוקא אם ניעל הוא דלון מעידין, אבל אם היתה לחוטם רק שנחתמך צמקלח, זה לא הוי שינוי נורה, וכן משמע מרש"י ציצמות ק"כ ד"ה אין שכתב "או שניעל חוטמו אין מעידין", אך צחמלע אין זו ראיה, דאע"פ אם נחתמך החוטם לגמרי לא הוי שינוי נורה וכו', וא"כ גם צחמלע מקלח החוטם או הפנים יש לעיין דה"ל שינוי נורה, וראי' לזה מהא דאיתא צע"י נ"ג א' כיצד מצטלה קטע ראש אונה ראש חוטמה או שפחסה אף שלא חיסרה ציעלה, ומקשי בגמ' כי לא חיסרה צמלח ציעלה, אר"י שפחסה צפניה, ופירש"י וקלקל לורתה ע"ש, וא"כ כמו דאיתא צמשה קטע ראש אונה או ראש חוטמה, ה"ה צפחסה צפניה היינו ג"כ מיעבה אף צראש חוטמה הוי צזה קלקול נורה, וא"כ צ"י"ד שוב לא הוי כאן פ"פ עם החוטם, אך צכ"י נראה דמיעוד החוטם צמקלח לא הוי קלקול נורה, וכ"י מפירש"י שם שכתב וקלקל לורתה, והל"ל "שקלקל" לורתה, א"י שמייעוד צמקלח צפניה או צחוטם לא הוי קלקול נורה, והא דאר"י שפחסה, היינו שמייעוד הרצה, ולכן כי רש"י שפחסה "וקלקל" לורתה אז הוי ציעול והיינו שמייעוד הרצה, ואף דצקטע ראש החוטם מהני בכל דהו, היינו כיון שחיסר ממנה החסרון הוי ציעול, אבל צפחם שלא חיסר כלל אז לריך מיעוד הרצה שיהי' צזה קלקול נורה, וא"כ צ"י"ד שלא הי' החוטם ממועד רק כל דהו, לא הוי שינוי נורה ושפיר מעידין עליו.

ובתפארת צבי תק"ע סי' י"ח כתב צנודנו דמה שאמר העד שחוטמו הי' נחתך שקורין "לו פלחטשע", י"ל דדוקא אם אין החוטם קיים אז אין מעידין, אבל עבור שינוי צחוטם לא שמענו, ואף דקשה לחלק מסברת עלמו, אבל צ"י"ד שיהי' גופו שלם דצכ"ג מעידין עליו לשיטת ר"ת אף צלי פ"פ וחוטם, הרי אם יש עוד לד מלדים האחרונים לסמוך על ר"ת, ואע"ג דמהאי דקאמר בגמ' חד אדצקיה קירא אאפוחיה ולא צשקורכו משמע דאף צגופו שלם לא הכירוהו, אבל נראה דהך דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם דרבנן הוא כדאמר צצבורות מ"ו [לחד חירולא], וכל הפוסקים נקטו כהך חירולא כמ"ש צעבודת הגרשוני (סי' ע"א והוצא צס"ק קפ"ד אות ל"ד), אלא שיי"ל דרק לחומרא נקטו כהך חירולא להחמיר צתחילתה, לזה נכון ללרף דעת ר"ת אם יש ספק אם זה אינו קרוי פ"פ עם החוטם, גם לישנא דהש"ס משמע דאין מעידין דוקא כשאין חוטם, אבל אם נשתנה החוטם לא קאמר, וכן פירש"י "שניעל" החוטם, ודע דא"כ פ"פ נמי ינמא אם חצול צפנים נמי לא יעידו, או אם ראינו צחוך ג' ימים שנחתמך לא יעידו עליו, ומדברי מהר"ט צסי' ל"ה שהקיל צספק ג' ימים ולא נחתמך מוכח דהמחמירים צספק ג' ימים איירו שנחתמך ואפ"ה אם הי' חוך ג' צצירור היו מעידין עליו, אלא אם דשינוי צפנים אינו מגרע ההכרה רק אחר ג' ימים, וכ"ש שינוי אבר וכל הפירוף קיים מעידין לכוי"ע [וע"י צמשמרת. שלום שצחות שאמר זה דמצוהר צו דמדמה נחתמך לנחמר, אלא דצחמר מעט הוא מלדד דאין זה מזיק להכרה, ע"ש].

אוצר

ס"ק קפה אות ד-ו

הפוסקים

הפ"פ וכו' חייבי חף כשגופו שלם ומ"מ צ"י שיכ"י הכבד דוקא בפ"פ ובפדחת, וא"כ כשיש נקבים הרי אין הפ"פ ופדחת קיימים וכו'.

ובדף ע"א עור ד' כתב על דברי העד הנ"ל דיש לפקפק כי י"ל דזה הוי כמו חסר בשר דס"ל להרמ"ש [לענין גופו שלם] דבחסרון בשר לא הוי שלם ואין מעידין עליו גם לשיטת ר"ת, ואף שמהצ"י נחשו מצוה דגם בחסר בשר מקרי שלם, אך מי יוכל להכריע וכו' (*).

ו. ואם נישל חטמו מחיים. כתב במראה משה [להר"מ פירסע] ס"י ל"ו דהא דאין מעידין אלא א"כ חוטמו קיים, וזה דוקא כשה"י לו חוטם מחיים ואחר מותו ניעל ממנו, דנשתנה ע"י זה לורת פניו מכמות שה"י בחיים חיותו, אבל היכא דכבר ניעל חוטמו מכמה שנים קודם מותו, א"כ אדרבה זו היא הכרת פניו, דהא לא נשתנה כלל מכמות שה"י, וזהו ודאי מהני טע"ע בפ"פ ופדחתו, גם זה גופא שנמלא חסר חטמו, יש לנו לומר דהוי כסימן מובהק ביותר, דזה עדיף מהך דגששושית גדולה על חטמו או חטמו עמוק דמצוה צנו"ע [סעיף זה] דהוי סימן מובהק, אך סיים דאם חמס כי הסבירא והשכל הישר מחייב דהיכא דניעל חטמו מחיים הוי זאת הכרת פנים שלו, בכל זאת לא מלאו נצו להחיר על סבירא בלי ראיה ברורה מהש"ס והאחרונים, ודיינו למיחשב דבר זה לסניף בדי שריר וירופים ולדידי היתרים.

ובנודע בשערים רס"י כ"ד כתב בפשוט דודאי אדם שנחסר חטמו מחיים שייך בו טע"ע, דמגותך לומר דאדם בלי חוטם יוכל לעשות מה שלבו חפץ ולא יוכלו להעיד עליו בטע"ע, ועד כאן לא אמרין דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, אלא היכא שהכירוהו בהיותו שלם ולא ראובו בעודו הוי בחסרון אחיזה דבר מפ"פ וחוטמו, אבל היכא שזרחתו כך מעולם בודאי הוי טע"ע גמור, ולא גרע טע"ע מטע"ע דכלום, והא דלא הזכירו הפוסקים דאין עדות אשה ממי שנחסר חטמו מחיים, משום דאדרבה הוי סימן מובהק ולא צ"י הכרה כלל, ולכך לא הזכירו מזה.

ובשאלת דוד ס"י י"א כתב ג"כ [בדכ"ו א' בכה"ה א'] דודאי מי שנשתח חטמו ופדחתו מעידין עליו לעשו בכל העושין, משום דגם בפ"פ מקולקל יש הכרה, והא דאין מעידין להחיר את אשתו אלא על פ"פ עם החוטם, וזה דוקא בזה שה"י שלם בפרטותו ועכשיו מולאים אותו בלי הפרטות, משא"כ אם בתחילה פרטות פניו מקולקל, זה הוי הכרתו בפרטות פניו המקולקל.

ז. ואם נקלף העור מאברי ההכרה או מא' מהם. כתב הרב נפתלי כ"ץ בתשובתו שצחט השני ס"י ל"ו [דפ"כ א' דפוס מונקאטש, ורמז עליה הפ"ת בסק"ג] דכיון שצנ"ד אמר העד שהעור מחוטמו ומלחו של ההרג נחלה בידיו, א"כ אין הפ"פ והחוטם שלם, ואין לומר דהא דמעידין ענ פ"פ עם החוטם היינו אפי' בלא העור אלא בתואר החוטם והפרטות צנורחם.

ל"ע ד"ל דאצ"ה בר מרחא הדזיק מטלית על כל מלחו או על רובו ולכן לא הכירוהו, ואפשר דדיוק מלשון רש"י שם שכתב "מעט מטלית", ול"ע, [ועי' בזכר יהודה ס"י כ"י שבי' דלכאורה משמע דדוקא ע"י שדבך "כל" הפדחת צנורח ע"כ לא הכירוהו, משא"כ צנ"ד שרק בזה מקומות פדחת היו פלטים], ושוב י"ל לזדז להחיר עפ"י הקהלת יעקב [שנס"ק קפ"ג] שהעלה דחבלה בדבר מועט בפרטות או בחוטם אינו מזיק להכרה משום דרובו ככולו וכו' ע"ש. [ועי' בזה באות ג'].

ובשפתי אברהם ס"י ס"ז כתב מעיקרה צנורח דכיון דכפי הגצ"ע מצוה שה"י נחסר מעט מחוטמו צנור החוטם מחמת שהעורבים התחילו לאכול ממנו, ומשנה שלמה שנינו דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, ומפשטות לשון המשנה נראה דאפי' אם חסר מקלח מן החוטם הו' אין ניכר בטע"ע, ואף דמדברי רש"י ומלשון הר"ן שם שכתבו שניעל החוטם אין מעידין, נראה מלשון "שניעל" דהיינו דוקא אם ניעל כל החוטם ולא אם נחסר מקלח, אך מלשון הירושלמי נראה דעיקר הכרת החוטם הוא צנורחיים, והביא לשון הירושלמי המוצא במשמרת שלום הנ"ל, והגם שהמפרש פירש שם דהכונה היא על החוטם, אבל פשט לשון הירושלמי אין נראה כן, חמס מסיק דמסתמא הפוסקים צע"י השו"ע משמע דבחסר מקלח החוטם או הפדחת אינו מזיק, דלא הוי שחקי להשמיטנו זאת וכו'.

ובאמרי אש ס"י כ"ט כתב [צדע"ז ד'] צנורח שנחסר קלח מן החוטם אלא נחיריו, דנראה דזה המעט לא נשתח ההכרה.

ובצדקה ומשפט ס"י י"ג כ' צנורח דכיון דלא אמר הגוי שה"י חסר לחי או חוטם, אלא אמר מעט חסר מחוטמו או מלחיו, מוכח דרק קלח בשר חסר מהם, וא"כ אכתי שלם מקרי, ולמד כן ממ"ש הצ"י בזה ס"י ו' ע"ש, וכי דאף שהרמ"ש צדמ"ג כתב על הצ"י שלא מלא ראיה לדבריו, מ"מ כדאי הוא הצ"י לסמוך עליו בשעת הדחק. [ועי' בצדע"ע שצאות ב' ועי' בס"ק קפ"ג].

ה. ובשה"י חבול והנקבים היו פתוחים. צנו"ת ישועות יעקב ס"י ע' ע"ד הרוג שהיו צנור ופדחתו חצלים ופלטים ממכת קרדום, ואמר ע"א שהכירו [צעוד שהנקבים היו פתוחים, כן איתא בארי' דבי עילאי ס"י ע' שהשיב ג"כ על דוד זה], כתב דאין זה מזיק להכרה, דא"כ איך נפרש דעת הסוצרים דהא דאין מעידין אחר ג' ימים הוא רק צנחצל צנור ומ"מ תוך ג' ימים מעידין עליו, הרי דזה לא נחשב נשתח וכו', ובמהני אינו ממעט רק צניעל הפנים או החוטם צנורן שאינו יכול להכירו בפ"פ רק שאר טע"ע באצרים אחרים, אבל כל שאמר שזכירו בטע"ע ע"י הכרת הפנים עם החוטם, מה צריך שיש נקב בלחיים מ"מ הוא מכירו, וכמ"ש הפוסקים דאין לנו להחזיק העדים שאומרים צדמ"י מספיקא, וכיון שהם אומרים שהכירו אותו ע"כ דהנקבים לא נגעו בהכרה, ע"ש.

ובארי' דבי עילאי ס"י ע' בתשובתו [צדע"ז א'] אל צעל הישועות יעקב תמה עליו צמ"ש דכשיש נקבים צפ"פ ובפדחת אין מזיק להכרה, וראייתו קשה להלום, דהלא הפוסקים שבי' דהא דאין מעידין אחר ג' ימים הוא רק צנחצל צנור הם המדברים לשיטת ר"ת, ודעתו כשגופו שלם אפי' אין כאן פ"פ ופדחת כלל יכולים להעיד, א"כ שפיר כתבו על הקולא שלו ג"כ מענין אחר ג' ימים כשגופו שלם דכשנחצל צנור אינו מקול בלאחר ג' ימים, דלענין הכרה שצנורח לא נריך כלל לדעתו, והמשנה דאין מעידין אלא על פ"פ לא חייבי רק כשאין גופו שלם, א"כ מה ראיה מזה לשיטת החולקים על ר"ת וס"ל דהמשנה דאין מעידין אלא על

(*) וע"ש בדע"ב ד' במוקף שבי' דהגם שבט"י י"ד הסכים עם הקהלת יעקב להקל בחסר מקצת הפ"פ או הפדחת [משום דרובו ככולו, והי"ד בס"ק קפ"ג], מ"מ מי יודע שבאין ה"י חסר רק המקצת, כיון שמבואר בלשון העד שה"י לו נקבים גדולים בלחיים ובמצח.

אוצר

ס"ק קשה אית ז-ח

הפוסקים

ח"כ ה"ה א"ס נקלף עור החוטם נמי אין מעידין עליו, מיהו לפי החוס' שם דהר"ה מהכרת פניהם הוא דיש דבר אחד שעל ידו ניכר הפנים, וע"ש בחוס' בזכרות ד"ה מאי קרא דדוקא פדחת אינו בכלל פ"פ משא"כ החוטם הוא בכלל פ"פ, ח"כ אין ראייה כלל מפדחת לחוטם, ד"ל דדוקא פדחת שעל ידו ניכר הפנים הוא דבעינן שלא יהא נקלף העור ממנו, משא"כ בחוטם אין מעכב א"ס נקלף העור, ולכך איתא בהאי מעשה שדבק באפותיה דוקא, משום דשאר הפ"פ אין קליפת העור מעכב את ההכרה.

ח. ובשיש לפרש דברי העד שהכיר את האבר הקלוף מתוך התעוררות שאר אברי ההכרה, או שה"י נקלף רק חלק ממנו. כתב דבריו דזי עילאוי ס"י י"ד ע"ד העדות שכל הפנים ה"י שלם ורק הפדחת ה"י קלוף, ואמר שמהפדחת לא ה"י מכירו ורק ע"י החוטם והשפס והפה הכיר שז"כ פ', הכה מסוף דברי העד שאמר שהכיר שהוא פ' ניכר שראש דבריו שאמר שמתוך הפדחת לא ה"י מכירו מחמת שנקלף, היינו שמחמת הכרת הפדחת לבד לא ה"י מכירו מחמת קליפתו, אבל ע"י צירוף הכרת החוטם והשפס והפה הכיר כל הקלסתר פנים ואף הפדחת בכלל, (וכמו שאין לספק על הכרת הלחיים שלא הזכירם בפירוש דודאי בכלל דבריו שהכיר שהוא פ' נכללו גם הלחיים), ח"כ לדעת המנה דקד בסי' מ"ה [הנ"ל בחות הקודם] דבקליפת העור לא נשתנה לורת הפדחת והחוטם מהני עדותו בנ"ד, והגם שהנ"ל לא רצה לסמוך שם על העדאית העד ההוא, היינו משום שפירש דברי העד שבנדונו בחופן שמפורש בדבריו להדיא שלא ה"י לו הכרה בפדחת וחוטם, אבל בנ"ד שגראה כונת העד שרק מתחילה לא ה"י לו הכרה בפדחת מלד עלמו אבל לבסוף כשה"י לו ההכרה משאר חלקי הפנים גם המנה לא ילא מכלל הכרה, שפיר יש לסמוך ע"י, דאף שה"י נקלף, לא נקרא ניעל הפדחת, ונוסף לזה דגם ע"י החוטם ה"י לו התעוררות הכרה גם בפדחת, ועדיפא ממ"ש העובדת הגרשוני בסי' ע"א [הוצא בסי' קפ"ד אות ל"ד ע"ש], והגם שהמנה דקד חולק על העובד"ג בזה, [ראה בסי' ה"ל], מ"מ בנ"ד שהתעוררות ההכרה בזה לו ע"י א' מאברי ההכרה, גם ה"ל מודה דמקרי שפיר הכרת פניהם, וח"כ י"ל דהגם שבנ"ל כתב רק בשלשון "ואפשר" ומשמע דמסתפק ל"י קלף א"ס קליפת העור אינו מיוק, מ"מ מאחר שהעלינו דבזה גם ה"ל מודה דמקרי הכרה ע"י התעוררות החוטם, נוכל לפסוק כן דאינו בכלל ניעל הפדחת וכו', ועוד דעד כאן לא מספקא ל"י לנ"ל אלא בנדונו שה"י נקלף כל הפדחת, ומספקא ל"י [שפיר] שמא זה ה"י בכלל ניעל הפדחת ושז"ל לא מהני הכרת העד אפי' א"ס אומר שמכירו בעצב, אבל בנ"ד דיש לדייק מלשון הגב"ע שלא ה"י כל שעה המנה קלוף, והיינו מדכתוב בשלשון הגב"ע "רק המנה ה"י חצול מאד" [ובשלשון אשכנז ה"י כתוב: איז גיווען זייער לו שלאגין] ונכתב קו מחיקה על תיבות "חצול מאד" ונכתב למעלה "נקלף" [אפ געשילעט], ובדואי לא במקרה נכתב כך, וגם אין דרך טעות סופר בכך לכתוב על נקלף "חצול מאד", וע"כ מוכח מזה שהעד עלמו ה"י כמסתפק א"ס לקרותו בשם חצול או בשם נקלף, ואמר מתחילה "חצול", ואח"כ כשחקרוהו הצ"ד ראו שלשונו מורה על "נקלף", ועכ"פ מוכח מזה דלא ה"י כל שעה המנה קלוף ורק ה"י זו קליפות קליפות ולכך קרא זה בתחילה בשם חצול ואח"כ קראו נקלף, וכיון דלא ה"י נקלף כל שעה המנה, בודאי אינו בכלל ניעל הפדחת כיון דרק מיעוטו נחשב, ונחשב מיעוט הפדחת והפ"פ מעידין עליו כמ"ש הקהלל יעקב [המוצא בסי' קפ"ג ע"ש].

בזורחם וארכם ועצבים בעצמם, הא ליחא, חדא דאין לומר כן להחיר בזה, ותו דהא אמרי' לזריך להיות פ"פ וחוטם קיימים ושלמים, ובזי הא דודאי דלא מקרי קיים ושלם, דהרי בחסרון העור חסר מהם חלק גדול, ותו דאמרי' בהשגה בחרא בזה צר מרתא דאיתתי קירא ודבק בצלייתא באפותיה ולא בשקרוהו, הרי אף שגראה התואר צאורך ורומב וגובה ועלם חוארה, לא מהני כל שאין רואים בו עלם המראה, ומה ל"י שניתוסף עליו באספגות או שנגרע ערכה בחסרון העור ונשאר צער אדום לחוד, והחוס' כתבו שם דבירושלמי משמע דאחוטם קאי ולא אמלא כמו שפירש"י, ולפ"י נראה עוד עפי שזריך לראות החוטם בעיניה ובעצמה ובעלם מראיה בלי שום שינוי.

אולם בצמח צדק ס"י מ"ה בדל"ה א' [ורמז עליו בפ"ת ה"ל] כתב שבנדונו דכיון שאמר העד רק שנקלף העור מן הפדחת והחוטם, משמע שגוף הפדחת והחוטם עם הצער ה"י שלם רק שנקלף העור מהם, ח"כ אפשר דבכה"ג לא מקרי ניעל הפדחת והחוטם, דבשציל קליפת העור לא נשתנה לורת הפדחת והחוטם, רק מראית לבטם משתנה, ובלא"כ משתנה מראית לבטם האדם אחר מיתא מאודם ללוצן ולירוק ובכל זאת ניכרת לורתו היטב, וראיה לזה שקליפת העור לא מקרי חסרון ממחני פ"ג דסוכה גבי אחרוג דקתני נקלף נסדק וחסר כל שהוא פסול, הרי דקתני נקלף וחסר דמשמע דנקלף לחוד וחסר לחוד, אפי' דהתם צריך שלא נקלף אלא גלד דק ומראהו ירוק כאשר בתחילה אבל א"ס משתנה המראה פסול, התם לאו משום חסרון הוא דפסול, אלא משום שינוי מראה ואין זה אלא להראש"ד, אבל להראש"ש אפי' נשתנה המראה לאדמומיות כשר כל זמן שלא ניעל מן הלצן כלום, וח"כ ה"ה נמי כאן אפי' שנקלף העור מן הפדחת והחוטם לא מקרי חסרון, אף מטעם אחר לא רצה לסמוך שם על העד, ע"ש. וע"י להלן בחות ע' בדברי בעל חוט הסיני.

ובתב במים קדושים צתשו עגויה שבסוף הספר ס"י ז' דא"ס כי שהנ"ל לידד להחיר בנקלף העור מהפ"פ והחוטם, אף לא החליט הדבר להחיר כי א"ס בשארי לדדים, ולכן אין להחיר בסברא זו לבדה.

ובאמרי נועם ס"י כ"א כתב שבנדונו דמה שנקלף קלף בנדונו מהעור של החוטם, לא מגרע, דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, זהו לעיובא שלא יחסר ממדת אברי הפ"פ עם החוטם, משא"כ בלא נחסר מתמונתו מחומה ורק שאין העור חופה אותם, שפיר יכולים להכיר, והביא מהנ"ל ה"ל, וסיים דכ"ש בנדונו שנקלף רק מלד נקב האף דודאי לא מגרע ההכרה.

ובפני משה סקע"י כתב דהא דנראה מהנ"ל שמסתפק בדין זה, הוא משום ד"ל דהגם דבכה"ג לא מקרי ניעל וכמו שהביא ה"ל שם ראייה לזה, אבל מ"מ י"ל שעי"ז נשתנה לורת הפנים, ד"ל לורת הפנים עיקרה חלוייה בעור הפנים ולא בצער הפנים, וכן משמע קלף צוהר פ' יתרו על פסוק ואתה תחזה ע"ש, וכן משמע קלף מהא דאבא צר מרתא דדבק קירא בצלייתא באפותיה ולא בשקרוהו, אף דהתם לא ניעל מן הצער כלל רק שנכסה עור הפדחת, ודוחק לחלק דשאני התם שנכסה ג"כ צער הפנים בקירא, אמנם י"ל דכל זה הוא לענין נקלף עור הפדחת, מיהו א"ס נקלף החוטם, י"ל דחלוי צ"י הפירושים בגמ' של רש"י וחוס' שם, דלרש"י שם ובזכרות מ"ו שתפס דבכלל הכרת פנים דקרא ה"י חוטם ופדחת, ח"כ כיון דמוכח מהגמ' ה"ל דנקלף הפדחת אין מעידין עליו וכמו שכתבנו לעיל,

באר הגולה

[פג] אע"פ שיש להם סימנים - מובהקים ביותר בכליו אינם כלום

ביאור הגר"א

ב'כע' הרי"ף והרמז"ס
שם צפרק הנ"ל והר"ס ש' וצעה"ע.

דחיישין

[פג] אע"פ כו' ואפי'
כו'. לשון המחבר ופי'

כשני הלשונות דברא לחומרא דללישנא קמא דחיישין לשאלה ואפילו סימנין מובהקין ביותר לא מהני ועתוס' שם סד"ה אמר רבא אינן דחשיב כו' וללישנא בתרא לא מהני סימנין א"ל מובהקין דק"ל בב"מ י"ח ב' וגישין כ"ז ב' דמספקא לן אי דאורייתא אי דרבנן ומ"מ אף את"ל דרבנן ס"י מובהק מהני כמ"ש דכ"ע כו' והכא בשומא ס"י מובהק כו' וערש"י שם ד"ה מובהק וכמ"ש תוס' שם קט"ו ב' ד"ה דקאמר ואי סימנים כו' ואמרין בגיטין וב"מ שם ר"א אמר כגון דקאמר נקב כו' וערש"י שם ושמ' ועי"ל סעי' ל"ב ודוקא מובהק ביותר דהא אף את"ל דאורייתא צריך לסימן מובהק כמ"ש ללישנא קמא. הכא בשומא מצויה כו' גופו דארוך וגוף ואמרין בב"מ כ"ז איבעיא להו סימנים כו' למנ"מ כו' אלמא באבדה דיי בסימנים כמו ללישנא דאמרין דאורייתא ושם כ"ח ב' א"ר ספרא לעולם כו' ועבה"ג בחי"מ סימן רס"ו ס"ק ב' ומש"ש : ליקוט אע"פ כו' דחיישין לשאלה. כ"פ ב"י לחומרא אבל ל"ג דק"ל כלישנא בתרא ואב"ע כליו כו' וכ"כ נ"י שם והר"ן בפ"ב דב"מ וכ"כ תוס' ביבמות שם סד"ה כליו. מיהו למסקנא כו' וע"ש בתוס' כמה דחוקים ללישנא דחיישין ולבסוף נשאר בקוש"י וגם התירושים הראשונים דחוקים למאד וכ"ה דברי הסור כאן אפילו י"ל סימנין בכליו ובגופו אין סומכים עליהם אם אינן מובהקים ודברי ב"ח א"ל שחר וב"י ב' על דברי נ"י שאין הלכה כמותו כיון דרי"ף ורמ"ש ורמב"ם פליגי עליה ודבריו תמוהין אדרבה הרי"ף והרא"ש כות"י ס"ל שלא כ' אלא לישנא בתרא דכ"ע סימנין דרבנן כו' ולהאי לישנא א"צ לומר דחיישין לשאלה וכן לא הזכירו כלל מזה וכן הרמב"ם איברא דהרא"ש ספ"ק דב"מ ס"ג כ' דחיישין לשאלה וחילק דברי תוס' בין ממנו לאיסורא. וכ"כ הרא"ש בתשובה והביאו הסור בס' קי"ה. וכן כתב הסור בסימן קל"ד וידוע שלא השאילו והוא ע"פ תוס' דגישין שם אבל תוס' כ' ללשון ראשון וכמ"ש תוס' ביבמות שם סד"ה אב"ע וללישנא קמא כו'. ומ"מ דעת הרי"ף והרא"ש ודברי הסור כאן עיקר וכ"ש להצטרף לשאר אומדנות וכ"כ בפסקי מהרא"י ס"י קס"א בשם ספר אחד והוא השיג על זה דמדפריך הגמ' ממצאו בכ"ס כו' ואם איתא שם איתא שאר אומדנות ולא דק דטעם אותו הספר כיון דלישנא בתרא ס"ל דלא חיישין וכן ללישנא דסימנין דרבנן ג"כ לא חיישין יש לסמוך ע"ז בשאר אומדנות ודברי ב"ש כאן ג"כ אינן מחזיקין :

אוצר

ס"ק קפה אות ח — ס"ק קפו אות א

הפוסקים

לסימן נקב צלל אות פ', דל"ה מאי הקשו שם דלי סימנים דרבנן ומן התורה לא מהדרין אצידה חלל צעדים הא הוי יאוש כמו דבר שאין בו סימן ע"ש, הא י"ל דהכתוב מייירי בסימנים מובהקים ביותר דלא הוי יאוש, ועי"כ כ"ל, ע"ש.

וכתב עליו במרה"צ דדבריו הם נגד הסור צסי קל"ב והשו"ע שם וכלן שכתבו להדיא דמשכחת ס"י מובהק ביותר בכלים, ומה שהקשה על החוס', אישחמט לי דברי החוס' צצ"מ י"ע א' ד"ה אי שכתבו וז"ל: ואי סימנים דרבנן מה שמחזיקין אצידה בסימנים שאינם מובהקים הוא מדרבנן אבל מדאורייתא לריך או עדים או סימן מובהק עכ"ל, ועכ"ז הקשו שפיר צגיטין, משום דצכולה סוגיא דצ"מ דף כ"ז מצוהר דלי סימנים דרבנן מוקמינן קרא דחמור וקרא דעד דרוש אחיך אותו צעדים, וע"ז סוצת קושיית החוס' הא הוי יאוש עפ"י עדים לצד, וצגמי גופיה דמוקי לה צעדים ולא מוקי לה צסי מובהק, כבר תירלו צשעמ"ק צשם הרמב"ן דניחא לי צתויראל רוויחא דהיינו עדים, וסימן מובהק צכללו, וכ"כ הרי"עצ"א שם, וכן חירן הצ"י כאן, ומה שהקשה עוד צסוגיא דיצמות דמדויק מצרייתא דמלאו קשור דסי' דאורייתא דאימא מייירי בסימנים מובהקים, אינו מובן וכו'.

ובצמח צדק [החדש] ס"י מ"ט כתב ג"כ צסוף אות ה' דדברי מהרש"א הם נגד מ"ש צש"ע חו"מ ס"י רל"ז וכל הפוסקים דמחזיקין פקדון ע"י ס"י מובהק, חלמא דשייך צזה ס"י מובהק.

ועי' בשב שמועתא ש"ז פכ"צ שהעלה דהרמ"ש והצ"ח והפני יהושע צצינו דעטס הצ"י הסוצר דלמ"ד סימנים דרבנן אפי' כלים דלא מושלי לא הוי סימן [והוצא להלן צס"ק קפ"ז אות כ"א], הוא לא משום דהייש לשאלה גם בכלים דלא מושלי אינשי, אלא משום דצכלים לא משכחין סימן מובהק.

וכתב עליו בדברי חיים [לר"ח מלאך] ח"א ס"י ל"ט דנהי דצמהרש"א [הנ"ל] כתב כן, אך תמוה דאיך יחלוק הצ"י על הגמ' צגיטין כ"ז צ' דנקב צלל אות פ' מהני וכי לא משכחת כה"ג גם צכלי וכו'.

ובברית יעקב ס"י כ"צ כתב ג"כ דודאי איכא ס"י מובהק בכלים ודלא כמהרש"א [הנ"ל], גם מ"ש הכנסת יחזקאל דלא נקרא ס"י מובהק רק צצנרל חסר או יתר אצר וצשמל לא שייך זה, הוא תמוה וכו'.

ובפרשת מרדכי ס"י כ"ד צציו שהר"א צרוזל צתשוצתו שצחינוך צית יהודה ס"י ק"ל דיוק מדברי מהרש"א הנ"ל דאין

ובריש ס"י ע"ו כתב עוד צזה דמעמנו אין לחוש שמא חסר גם הצשר, וגם אין לחלק צקליפת הסור צין גלד דק לגלד עצה, ואפי' גלד עז אינו צכלל חסרון.

ט. וכשהחזיר העור הקלוף על אברי ההכרת. כתב הרצ נפתלי כ"ן צתש"י שצחוט השני ס"י ל"ו [הנ"ל צאות ז'] דמה שהעז החזיר את הסור על פני המת [ואמר שעי"ז הכירו] צודאי לא מהני, ועל המתיר להציא רחיה צצורה לזה, ועוד דודאי אי אפשר לנמלס ולהניח הסור עליו כמו שהיתה ולהדק ולמחטח כמקודם, וצזה עשוי להשתנות וכסבור שהוא ראובן ואינו חלל שמשון, ועוד דכיון שאי אפשר לחצר ולהדק הסור ממש צצצר והעור נשארת פורחת צצויר, א"כ לא יהא חלל כנפות דאמר' דכי מיתפת אי אפשר להכירו, וצלי הסור אין לומר דמעידין עליו [וכנ"ל צאות ז' ע"ש], ואפי' כשחזר ומניח עליוס הסור נראה דמ"מ לא מקרי פ"פ וחוטס קיימים וגרע עפי מחצול צפניו וכו'.

אולם הרב בעל חוט השני בהגהותיו שצחוק צתש"י הנ"ל כתב עליו דמה שדימה החזרת הסור לניפות, יש לדחות, דהתם הסור צעצמה נחצצה צממשא מחמת לקותא דלית צה, משא"כ כשאין ריעותא צעור [אז] אפי' חס אינה מהודקת צצצר ניכרת צעוצ, וקרקפתו דרי ישמעאל כהן גדול תוכית, ומ"ש דצחסרון הסור מהס חסר חלק גדול, אין נראה דנעילת הסור יקרא חסרון, שהרי כ' רש"י צפ' אלו ערופות דגלודה צכלל נעולה היא שניטל עורה, ונחתכו רגליה צכלל חסרה היא, הרי דלא ניחא לי לרש"י למקרי נעילת הסור צכלל חסרה, ואס כי שיש לחלק דצצמה חלוק הסור מצצרה לענין עומאה ואינה רק שומר לצצר לפיכך אין נעילתה נקרא חסרון צגופה, אבל צאדס שנינו שטורותיהן כצצסר, וכצס שסס הוא חצול צפניו ונחסר מצצרו אין מעידין עליו כ"ה נמי אס ניטל הטוי, אך מ"מ אס החזירו הסור על הפנים אין כה צידונו לאסור צעזו [אס החזירו] חוכך ולחלתר, ואפילו [אס החזירו] לאחר זמן הצורה נכרת צעור פניו.

קפו. סימנים מובהקים ביותר בכליו וכו'. א. הנה מצוהר צש"ע כאן דמשכחת לה סימנים מובהקים צכלים, ואי לאו חששא דשאלה ה"י אפשר לסמוך עליהם. ובמראות הצובאות סקפ"ז צציו [צדנ"ד ח'] ממחרש"א גיטין דף כ"ז שכתב דמדברי החוס' שם ד"ה סימנים יש לגמור דס"ל דאין צכלים סימנים מובהקים ציותר שיהיו דומים

אוצר

ס"ק קפו אות א-ג

הפוסקים

והבענה היתה מעורות חתולים, עם שרובים עבים, זה סימן טוב, וכן המעיל הקצר מפרות עם שרולים, והבענה היתה של צד לצן הנקרא „לאגל“, הוי ג"כ סימן, וגם הצגד הארוך, וליון לנוצ"י סי' ל"ו דזה הוי כסימן מובהק.

ובזכר יהודה סי' כ"ט ע"ד סימני הדראטווע [חוט של רענים] אשר אזני הכתנות היו קשורים וגם המכנסים היו תפורים ובמקום מיוחד, דן דסימן זה דמי כמעט לסי' מלאו קשור צבים וארנקי שזה עלמו נחשב לסימן, וכחז דאף אם נחשבים לאינם מובהקים, מ"מ ריבוי הסימנים שצ"ד, דהיינו סימני תפירת וקשירת הדראטווע, דתפירה הוי סימן לחוד וקשירה הוי סימן לחוד, ועוד סימן שה"י צמעיל, נידונים בצירופם לסי' מובהק.

ובשארית יוסף [לר"י רייזין] סי' ל"ז כתב [צדניג א'] דזה שאמר העד שנתן לבעלה לפני לכתו כיפה של קטיפה צחנית של קליות, והבענה מצד הנקרא „קאלונקאר“, ובפתור ה"י עליו צראשו והיתה ישנה, ואח"כ העידו שמלאו אלל הכת כיפה כזו ממש, הוי כמו סימן מובהק, והוי כנודע לנו שהוא הצגד של בעלה. ובכתר כהונה סי' ס"ד כתב צדניג [צדניג א'] דהסימן שאמרה העגונה שהארנק ה"י סגור צפפתור והכפתור ה"י מגדול ישן [מין מעצב], זה הוי סימן מובהק ביותר, דלא שכיח שיהי סגור צדניג.

ג. דוגמאות לסי' אמצעיים בבגדים. כתב צמשינא נפש [השני] סוס"י ל"ז דאף דהסימן צחי שוקיים לבנים של אריג נמר, דמי לחיורי וסומקי, מיהו מה שהיה רקוס ע"י תפירה סמוך לארכובה הוי סימן אמצעי עכ"פ, והסימן צחי רגלים של אמר לצן וקרועים על העקב אפשר דהוי ג"כ סי', והסי' של צגד „קאפטינדל“ קטן אריג לצן והקשירה ע"י כפתורים וקרוע תחת השרוול, הוי סימן טוב, ואפשר שאם תלמאס מקום הקרע דמי לסי' כמו נקב צד צד אית פ', וצגד „זופעליג“ מצד הנקרא „קאמליט“ מצבע הפלפלין [דהיינו לצע אפור מנקודות פזורות בעין הפלפל העהון] ישן וקרוע תחת השרוול הוי ג"כ סימן טוב, וכתנות ישנה מעולאה על השרוול ולפניו עשו לקשור עם זאפניקעס [מין רכסים], הוי ג"כ סימן טוב, ואפשר שאם תכונן מקום העלאי דמי לסימן מובהק, ומנין הצגדים צלירוף הדרך זה הלך הוי כסי' מובהק, אלא שעכ"ז עדיין נשאר חשש שאלה. וצנודע ציהודה סי' מ"ג ד"ה העשירית כתב דזה שחלק האחרים של הצרוסעור [עיתוף על החזה] ה"י חלק אחר מחלק הפנים נחשב סימן אמצעי.

ובשו"ת מהרי"מ [פדווא] סי' כ"ד כי על מה שאמרה סימן צהדי כנפות כי הקארטין שעל הליוויניע [משמעות הענין שה"י כנפות היה מצד הנקרא „ליוויניע“ ועליו היו מחוברות חתיכות מצד הנקרא „קארטין“], וגם מה שלא הגיע הקארטין לסוף צ' הקליות, דאפשר שיהיה זאת לסימן מובהק כי דומה קלת ללמאס מקום שכתבו האחרונים דהוי סי' מ, ואף אח"ל דל"ה סי' מ"מ סימן אמצעי ודאי יחשב, והסימן ששפות המכנסים היו תפורים מסביבותם עם שרובים שחורים לקשור בהם הגרבים, יש לחשוב זה לסימן אמצעי, והסימן שעל הכתנות שאמרה שהוא תפור צחוט כחול לסימן והחוט רקוס כמעשה מארעט, דהיינו שהתפירות אינן זה אלל זה רק נראה הפשתן מהכתנות צין התפירות ומקלתן הן שתי ומקלתן הן ערב, יכול להיות שזה נחשב סימן אמצעי.

ובתשובות לשואל סי' כ"ה על דבר הסימן שהאזרון של הכתנות היה עשוי משני חתיכות כפולות ותפור צשפתו העליונה, כתב דזה ודאי הוי סימן ציוני כי אין זה מלוי כלל.

ובבית אפרים סי' קל"ו חשיב צין סימני הצגדים מה שמלאו סמוך להרוג מין כובע של שער שועל מלופלך בשמן על עור השועל

וצטור

שום סימן מובהק שייך בכלים אף אי לא חיישי' לשללה, וכחז עליו דזה אינו ולא משמע כן בפוסקים.

גם במאיר נתיבים דף ס"ד עור ג' הרבה להקשות על הר"א צרודא דאין יש לז אפשרות ליתן כלל חרוץ לומר דלא ימלא סי' מ צבוס אופן בכלים, הלא זה דבר שהחוש מכחישו, והגע עומך אם יח"י הכלי מלוייר צחצחית אוחיות מעשה מחט או רוקס ויש נקב צד צד אית פ' או אית רועס צלרה, או אם יגיד אדם סימן צלרנקי שהוא חתך ממנו צלרכו או צלרצו ונשאר מדת ארכו כך וכך אלצעות וחומש וח"י אלצב, או שיאמר שהוא צעלמו חתם עלמו דדיו או צסוקרא צסמוך שיעור ח"י אלצב מן החפר וכיו"צ, ודאי דכל זה הוי סימן מובהק, ודוחק לומר שהכונה דלא שכיח בכלים סימן מובהק וכו', דאולי גם מהרש"א לא נתכוין לומר שאין צמיותות כלל שיהי סימן מובהק בכלי וכו', ולכן נראה דהיכא דליכא חשש שאלה ואיכא סימן מובהק בכלים אין מקום להחמיר מחמת צבא זו דככלי לא שייך סי' מובהק.

ועי' בשב יעקב רס"י י"א צחצחיתו אל בעל השבוע יעקב שכתב אליו וז"ל: כפי מה שראיתי בהיתרא דידים דמלך כח"ר גדוני פוסקים אחרונים דלא חיישי' לשללה דכל מלבושו מלבד מה דיש פוסקים דלא חיישי' לשללה ככלי וכו' עכ"ל, ומה נראה דיש צמלבושים סימנים מובהקים, דאלי"כ מאי נפ"מ אי לא חיישי' לשללה וכו' ע"ש. וכן מתבאר מדברי הרבה אחרונים המובאים בסעי' זה דס"ל דאיכא סימנים מובהקים בכלים.

ב. דוגמאות מנידונים שונים להימנים מובהקים בכלים (*). כתב צמאמר מרדכי סי' ז' [ד"ז עור צ'] דהסימן שהאונעטשלאך [דהיינו הצענה] ה"י כחול והכים שלו ה"י לצן, הוי סימן מובהק, דדבר זה ומופלג הוא. [יש להעיר כי ציינו כן הדרך כמעט בכל הצגדים מכל הצענים שהכיסים הם מצד לצן, ואולי צמנו ומקומו היה שונה המנהג, גם אפשר דצענדא ה"י היה הכיס תפור מצהון, וזה אמנם דבר זה הוא לאחר צדים מלצעים שונים].

ובשו"ת מהרי"מ [פדווא] סי' י"ה כתב דהסימן שה"י כנפות ה"י של „ליץ“ [הוא מין צד דק] והכנפה ה"י של מין צד כחול הנקרא „קיעאליי“, בודאי נחשב לסימן מובהק.

ובמיומר חיים סי' מ"ד דק"צ ג' כי צמידוג דאס צאנו לסמוך על הכרת הצגדים, לריך לצאר אם מה שאמרו שהצגד היה קרוע ותפור צחוט לצן [שלא מגוון הצגד] וגם אמרו שהיו צו ג' גלייעאנים אם הם סימנים מובהקים או לא, גם מה שנתנו סימן באזור המכנסים שהיו צו עניבות רבות מרוב הקרעים, וכגון דא נראה דהוי סימן מובהק, וכמתבאר מגמ' צ"מ דכ"ג צ' דמוקי לה צקיערא דליידא דכו"ע הכי מקטרי, ואם הוא קשר משונה הוי סימן, וכ"ש היכי דכו"ע לא רגילי למקטר ואיכא קטר דהוי סימן, וא"כ צנ"ד דכו"ע לא רגילי לתפור צחוט לצן [אלא מגוון הצגד], וגם [לא רגילי] למעצד קשרים באזור המכנסים, בודאי הוי סי' מ צלי ספק, ועי' צחולין דל"ה צ' שאמרו צחרוזין הוי סימן, וכי התוס' דמשמע דאין דרך לחרוז צשר ומש"ה הוי סימן יעו"ש, מוכרח להדיא דאם אין דרך לחרוז הוי סימן.

ובמאמר מרדכי סי' פ"ה דקכ"ז ד' כי צנ"ד יש סי' מ צצגדים, דאף שהסימנים שאמרה עיקרן ע"י הצבע, וחיוורי וסומקי מסימנים גרועים הם, אלל בהרכבה שצבן עושה סי' מ, דהלייבל צלא שרולים [חזיית חורף] מאריג הנקרא „האלחאי עטרקיש“,

(*) ונפ"מ לענין מה שיבואר להלן בעזה"י דיש אופנים שסומכין על סימני כלים, וכגון בכלים דלא מושלי, או באופנים שהכלים משמשים כצד או כצירוף וסוף לחיתור, ואז נפ"מ אי הוכחו הצגדים בסי' מ או בסי' אמצעיים או רק בסי' גרועים, ומכאן מודעה דכל האחרונים שדנו לענין סימני בגדים אם הם סי' מ או לא, היינו באופן שאין חשש שאלה, או לענין אם הח סניף לחיתור,

אוצר

סי' קפ"א אות ג—ה

הפוסקים

דלא פירשה המקום [אם בימין או בשמאל דלא מהני להיות סי'מ], אלא אף גם אם היתה מעידה בפירוש צרוש ל. מ. אכתי מאן מוכח דהוא ראשי תיבות מהשם של בעלה, דילמא הוא ראשי תיבות משני שמות אחרים, ועד כאן לא משמע בגמ' דלא חיישי' דאיתרמי שמו בשמיה וחתומה כחתומה אלא בשגשג צפירוש שמו אבל לא בדון שלפניו, ואף דאפשר ללד דמאחר דרושם כזה נמלא על הבגדים שהיו עדיין ציד האשה בביתה והוא מלאכת ידה והיא מכירה מלאכתה, וגם נראה בעליל ששורב צבניות, [מ"מ] לא נחבאר אי נמלא אפי' חתומה כחתומה לא חיישי', או דוקא צירוף [שמו המלא] לא חיישי' שמה איתרמי שמו בשמיה, וא"כ צ"ד דלא נחבאר השם צפירוש אפשר דלא יועיל חתומה כחתומה לצד, ובהד"א כתב צאור נעלם בשם הגאון מו"ה יונתן צפשיעות דאין לסמוך על רושם ראשי תיבות, ע"ש.

גם במהר"ם שיק סי' מ"ה ובאמרי אש סי' ל' כתבו דאחות ראשי תיבות ל"ה אפי' סי' ציננו, דכל הקרואים בשם כזה רגילים לרשום כן על בגדיהם. וכן מצאנו בדברי האנשי נזר דלהלן באות הבא. ובגודע ביהודה תנינא סוסי' ס"א כתב ג"כ דעל הרשום שטל הכתומה הרשום באות פ. קשה לסמוך, כי מי יודע אם פא זו היא סימן לשמו או לשם אחר המתחיל נמי באות זו, ואפי' אם [יהי] רשום בראשי תיבות גם שם אשתו יש ג"כ חשש זה, וגם מאן דלא חייש לז' יוסף בן שמעון היינו בשם גמור, אבל ראשי תיבות דאפשר נפותרו על שמות הרבה ודאי דחיישי', אם לא שהאשה מכרת בעצ"ע שהאותיות הן מלאכת ידה ואז הוא צודאי של, אבל אכתי איכא חשש שאלה וכו'.

אולם במהר"ק סי' מ"ג ד"ה העשירית נראה דתופס דהכתומה המסומנת בראשי תיבות שמו ושם אשתו, הוא כסימן אמנעי שזכו האיש, ע"ש.

ועל סמך תשי' זו כתב צחתם סופר ח"א סי' ס"ה דהסימן שטל הכתומה והמכנסים שהי' הנובע לצד צדס' ה' מסומן באותיות ל. ה. מ. שהוא ראשי תיבות שמו ושם אשתו, הא' כי צנוצ"ק סי' מ"ג דזה הוי סי' ציננו, וצ"ד נראה דהוי אפי' סי' מוצבק, כי האשה הכירה מעשי ידיה ובראיה לנו כמה מכתמותיו המסומנים באותיות הללו וכלן שוין לאותיות הללו, וכבר כי החס' צגיטין כ"ז כי סוד"ה מעולם דלא חיישי' לאיתרמי שמה כשמה, וכן פסק צשו"ע סי' קל"ב סעי' ד', ומכ"ש הכא שלא הוחזק אחר ששמו ושם אשתו כך ולינוס הוא ל. ה. מ. והכינו שזה מעשי ידי האשה הזאת, ודאי הוי כסימן מוצבק, ויוסף ע"ז שהרושם שטל המכנסים הוי צ' האותיות ל. ה. אותיות גדולות מלופפות ועקומות, ואות מ"ס היתה ממש כשאר האותיות של האשה הזאת והי' עומד קצת צעיקוס ורחוק מהאותיות, והאשה ידעה זה ואמרה שהמכנסים האלו היו לו עוד מעט שגשאה והאותיות ל. ה. נעשו ע"י אחרים שאין צקיאין כמותה, ואחר הנישואין הוסיפה היא אות מ"ס על שמה, וזה הוי סימן צלמאס מקום יותר מנקב צלד אות פ' ולא ימלא צא' מאלפי אלפים, באופן שבלי ספק י"ל שהיו הכתומה והמכנסים של בעלה, אך עדיין איכא חשש שאלה וכו'. [ועי' צלות כדל"מ צערך כתומה ומכנסים באות ז' וז"ג].

ובסי' ל"ב כי מעיקרא יותר מה דרושם צ' אותיות ראשי תיבות שמו ושמה, הוא סימן מוצבק בלי ספק, כיון דלא הוחזק עוד שמו ושמה צכה"ג, ועוד צנקל יש להכיר חתומה יד האשה הרשומת האותיות האלה והיו כי הוי דמעולם לא חתמוו שצגיטין כ"ז צ', וע"ש צחוס' ד"ה מטיילם ש' דמיירי שהעדים לא ראו חת"י ע"ש, וא"כ כ"ש הכא, דבגט מהמריק עפי כיון דאפשר בגט אחר, אך מסיק דמ"מ אינו רוצה לסמוך ע"ז להוד בחומר אשת איש, דהא בגט איכא נמי שמו ושמה ושם אצ"ו ושם עירו ומ"מ צעי נמי סימן צבים וארנקי, ואע"ג דהתם ברוחזקן צ' יוסף בן שמעון מיירי ועוד דגט שאני כנ"ל, מ"מ

ובעוד מקום, והעד אמר שצחי בעל העגונה ראה כובעו שהי' כן, ומלרף סי' זה לשאר סימנים.

ובדבר אליהו [לר"א מפולחצ] סי' נ"ע ע"ד הסימן שאמרה העגונה שהי' לבעלה סכין קטן שהי' הקתא שצור מלא א', כתב דזה לא הוי אלא סימן אמנעי, והגם שתרצה לומר דמחמת שאמרה רק ד' א' מהקתא שצור הוי כמו סימן מוצבק, אבל מוצבק ציותר לא הוי שוכלל לסמוך עליו.

ובשו"ת מהרי"מ [פאדווא] סי' כ"ד הנ"ל כתב עוד צנדונו דהסימן בעלית קטן ממנין הכפתורים שאמרה העגונה שהם ג' וצ"ד צ' כפתורים, חשיב זה סימן אמנעי כמו לענין אצודה, ואף דעת המשאח צימיון דמנין חשיב סי' מוצבק, דצרו תמוהים, וכן הסימן ממנין הכפתורים צמכנסים שהם ג' הוי סימן אמנעי, וצפרט דרוב המכנסים דרכם להיות צ' כפתורים. [דין סימן מנין נחבאר בצרכה צלואה"פ סעי' י"ז סי' קל"ח מאות כ"ב ע"ש].

ד. דוגמאות לסימנים גרועים בבגדים. כתב צתשובה שלמה ח"צ סוסי' ע"ז דהסימן שלא הי' בעלית קטן שלו רק ג' ליטות, אינו סימן, דיכול להקרט א' מהליטות אלא הולך צדק. ובאר"י דבי עילאי סי' ע' כתב צנדונו [צדע"ג ד"ה וגם] דמה שאמרה האשה שצ"ק של בעלה הי' סביב השפה סרעי משי כחולים וגם תחת הזרוע הי' ענוד צעניצה, הנה אין צדק שום הכרה דעצ"ע רק סימנים גרועים דחיורי וסומקין.

ובעמק שאלה סי' ל"ז דק"ע טור צ' כי דמ"ש הרב השואל דהסי' צע"ק שהי' מלמר גפן והליטות היו מפשתן הוא סי' שאינו מלוי כלל, הנה לא ידעתי למה, דע"ק מלמר גפן שכיח הרבה וכן ליטות מפשתן, ואי צהטרפס יחד, הא סימנים גרועים אפילו מאה לא הוי סימן אמנעי, וע"כ צריך לצרר חולי הכירו הע"ק בעצ"ע.

ובברית יעקב סי' כ"ב כתב צנ"ד שסימן הכתומה הוא דה"סעטא"ן [הוא חלק הצד שטל הגוף מלצד השרוולים] פשתן עבה, והצחי ידיים פשתן טוב, כן הוא מדרך העולם שעושין הצחי ידיים מפשתן היותר טוב, ושכחתי הרבה כזה.

ה. אותיות ראשי תיבות הרקומות על הבגד. וכשהאשה מכרת מלאכת ידה. כתב צשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ב דפשיטא צ' האותיות שטל הכתומה צנ"ד המרמזות [כפי הגדת העגונה] על שם בעלה ועל שמה, אינו סימן כלל מלצד חששא דחילוף [ושאלה] שיש צבג, שהרי אפי' אם כתוב צגט שמו [המלא] ושם אשתו וגם שם עירו חוששין שמה יש אחר ששמו כשמו, ומכ"ש צ' אותיות ראשי תיבות שהרבה יש אשר שמו ושם אשתו מתחילים צ' אותיות אלו, ומה שיש ציד אצ"ו הנאצד עוד כתומה א' באותן האותיות ממש צבניות, אין צדק כלום, דכי צבציל שאנו מדמין צ' אותיות אלו לאלו נעשה מעשה להחיר עגונה, והרי אפי' צקיום שערות שהוא דרבנן פסק בהגבה שו"ע חו"מ סי' מ"ז דאין מקיימין מן האגרת רק דוקא מן החתומה, וכי הסמ"ע העעם לפי שאין אדם מדקדק בכתובת אגרת, וא"כ מאין הרגלים לקיום ממלאכת התפירה שהדבר ידוע שאין מדקדקין כלל בזה.

ובתשו' הרב ר' יונתן אצ"ד מ"ן [בעל התומים] שצאור נעלם סי' ל"ז כי צסוף הסימן דראשי תיבות שמו ושם אשתו על הכתומה אינו סימן כלל, וא"ל חזקת צ' יוסף בן שמעון. [ועי' מענין אותיות הרקומות על כתומה צשו"ת וצ' הכהן סי' כ"ז קרוב לסופר].

ובתשובה על עגונה שצ"י חורי זהב כתב [צעמוד שצ"ב] דעל סימן הרשום שצנדונו שגשגם אותיות ל. מ. אין לסמוך לא מיבעי לפי דברי האשה שאין דבר צרור צפיה אם הי' נרשם צל"ה"ק ל. פ. מ. או ל. מ. לצד [דודאי לא מהני, כיון שאינה יודעת צצורור איך הי' רשום], ויש [גם] לדון ע"ז כמו גצי רושם שצנדונו איכא

אוצר

ס"ק קפו אות ה-ו

הפוסקים

שם שינוי, א"כ מי יסמוך ע"ז כי שכיח עוצה שיתרמי ויתדמה
אותיות שוות ממנו, וכמדומה שאפי' סימן אמלעי אינו, לולא
שנדרף ראשי תיבות השם ודמיון האותיות ונעשה סימן אמלעי
מזה.

וע"י בחכמת שלמה סי' ע"ו שהביא שרצני נ"ש כתבו ללד
היתר מה שאמרה האשה סי' צכתונת שצקלכו התחתון
רקוס צ' אותיות, והוא שלא בדרך העולם המסמנים כתונתם
צפתותה הלאחר כנגד החזה וצכה"ג אפשר שהוא סימן
מובהק, ולשאלה ח"ן לחוש צכתונת [ראה צלות כדל"מ אות נ"].
וגם החכמת שלמה צסי' ע"ז צהיתר הג' צירף זה
לסימן. וצזכרון יוסף סי' ה' ו' צירף את האותיות הרקומות שעל
הכתונת לשאר לדדי היתר שצזדונו, ע"ש.

וע"י צש"ח מהר"ש ח"ז סי' ק"ג צמ"י שהוצגה עליו עדות שהפיל עלמו למים שאין להם סוף, ואחר זמן נמצא גוף א' וה"י נפוח מאד, אך נמצאה טבעת על חלצו שידוע שבעלה קנאה טרם לכו"ל לסגולה, וה"י נרשם עליו שם שדי ותיבות חילול ממות, וכן נרשם צמ"ח מספר השנה 1914, והאשה הכירה הטבעת ע"י סימן שמספר 1 שאל מספר 4 לא ה"י צו רק רושם חלוש, ואומרת שמיד בקנותו הטבעת ראתה צו סימן זה, אחר שכי' דלילו היתה מכרת הטבעת בעצ"ע או צסימן מוצהק ה"י מקום להחיר כי טבעת שהיא לסגולה חשיבה ככלים דלא מושלי [ראה בלוח כדל"מ שצמ"ח סי"ק קפ"ז ערך "טבעת"], כתב עוד אך באמת אין לאשה צמ"ד בעצ"ע גמור בטבעת, גם לא אמרה סימן מוצהק, והסימן שמספר 1 חלל ה"י לא נחקק יפה, קשה להחשיב לסימן מוצהק, שהרי יכול להודמן כזאת בכמה טבעות שאות א' אינה נחקקת יפה, ואם ה"י חשיב עכ"פ לסימן צינוני ה"י מקום לומר דכיון דעכ"פ חשש שאלה ליכא משום דחשיב כדל"מ, א"כ צ"ח שנסתלק חשש איסור תורה ע"י הטביעה שוב לענין חשש דרבנן מוטיל סימן אמלעי כמ"ש הנוצ"י, והגם דהפני יהושע מחמיר צ"ח, מ"מ צמ"ד דאם נשאת לא חלל, וצפרע ציורוף סגרת מהר"ס מיינן שבהפיל עלמו לא חיישי' שמא ילא, וצפרע שה"י שופה, שוב י"ל דמהני סימן אמלעי, אך באמת קשה להתליט דזה נחשב לס"י אמלעי כי ראיתי עוד צ"י טבעות כאלו שצ"ח היו כל הספרות 1914 נרשמות יפה וצמ"י המספר 9 לא ה"י נרשם יפה, ע"כ קשה לדמות להא דנקב צ"ד אות פ', אך מחמת שהאשה רכה בשנים ואם לא נסמוך על עדות זו תשאר עגונה כל ימיה, וגם כבר עברו כמה שנים ולא נשמע ממנו, וכיון דעכ"פ ליכא צ"ח חשש איסור תורה [מלך משאל"ס] וצדיעצד יה"י בודאי היתר, ע"כ אולי יש לסמוך על הסימן הנ"ל לחושבו עכ"פ כסימן אמלעי, ואם יתיר אצ"ד בראד ואצ"ד"ק צועשטשט אלערף גם א"י.

ו. ובצמצום מקום האותיות. כתב בדברי יששכר סי' קל"ו [והודפסה תשובתו זו גם בדמשק אליעזר סי' ס"ט] דהגם שבצו"ק סי' מ"ג [ה"ל באות הקודם] כתב דאותיות הרקומות על הבגד לא הוי אלא סימן אמלעי, היינו דוקא באומרת סתם יש בו אותיות תפורות ולא אמרה במקום מיוחד, אבל אם אמרה שיש בו אות במקום מיוחד של הבגד [כגון בשוליו או למעלה. מדבריו שבסי' קל"ז שם], וכ"ש כי אותיות במקום מיוחד, ודאי דהוי סימן מובהק, ואף אם נימא דלא הוי סי' מובהק, מ"מ סימן אמלעי הוי עכ"פ ויש לזרפו לגור סימנים.

אכן באבני נזר סי' ע"ז כחצ ע"ז דמ"ט הרב מצענדין [הוא
הדברי יששכר] דב' אלויות שעל חלוקו בשוליו הוי סימן
מוצק

מ"מ אין דעתי להקל בלא ראיות ברורות כשמש, אך בצירוף זה שנמצא אלל המת הני מטפחת רשומה בצאתיות הכלל ואותה חני המטפחת מתאימה להני השני הנשאר בצית וכו', ובצירוף מה שאמרו שהכתומה הינה מהופכת עליונה לתחתונה, ודאי שכלל אלו היו סימן מובהק.

ובבאר משה קונט' בנין ירושלים סוס' ד' כתב [צדק"ה ד']
ע"ד האותיות הרשומות על החפצים צראשי תיבות,
יש להעיר מדברי החכם סופר ס' ל"ב שכתב דזכו סימן מוצק
צלי ספק כיון דלא הוצקו עוד וכו', ועוד צנקל יש להכיר
חתימת ידי האשה שרשמה אותיות אלו, וכן י"ל צנ"ד.

ובנהרי אפרסמון סוסי י"א צמי שנטע צמשאל"ס ומלכד מה
 שזכר צפ"פ וסימנים הזכר עוד בצגדיו, אחר
 שהעלה שם היתרים מטעמים שונים, כהצ עוד לנכון אם אפשר
 לראות הכחונת שעל הנוטע אשר מדרך העולם שהיא מסומנת
 בראשי תיבות שמו, וכבר כ' הנוצרי צסי" מ"ג שגם זה נחשב
 לס" אמלעני.

גם בגבול יהודה סי' ל"ז דס"ח ע"ד כחז דמא שאמרר הטענה
וכנה שיש על לב כחונה בעלה סימן רקמה עלי זיה עם צ'
אותיות לרפחיות שהן ראשי חיצות משמו ושם משפחתו, ודאי דכוי
בעלל סי' אלמעי כדמוכה מהתום צ"מ דכ"ג ע"ב ד"ה צרשום, ושכן
מביאר בנוצ"ו סי' מ"ג [הנ"ל].

ובדמשק אליעזר סוסי' ע' כתב דזה שהכירה העגונה את האותיות הרקומות בכתנות שהיו מעשי ידיה, זהו טעם בכלים, ואירץ זה לסיומן אחמעי דגוף. ותמה עליו דדברי יששכר סוסי' קל"ז דהא אפי' במעשה כתיבה קשה לאדם להכיר בטעם צ' אותיות שכתב בדמשק צט"ג צפ' גט פשוט, כ"ש צצ' אותיות התפורים שרובא דרובא עושים זאת ע"י דפוס העשוי לזה וכמעט כולם עושים צורה.

ובכתב סופר סי' ל"א הרגיש בסתירה צ' השני שצנז"י, וכח
דמה שאביו צחח"ס צסי' ס"ה הביא מהגוי"ק דרוש
הוא סי' חמשי, כמדומה שלא ראה צנז"י דמבואר שם דאפי'
סי' חמשי לא הוי, אך החת"ס צנז"י שם מייירי שהכירה האשה
חת האחותיו עב"ע כי זה מעשי ידיה וגם השו' כמה כלים
מרושמים מהצית וראו שדומים אלו לאלו, ולכן כתב דהוי סי' מ'
ציותר ע"ש, והנה זה ודאי אם מכרת מעשי ידיה פשיטא דמועיל
ועב"ע גמור הוא, אך מה דמשמע ממ"ש שם "והכרנו מעשי
ידיה" דסובר דזה דומה לעדים המכירים חתימת ידם, ל"ע
דזה ודאי לא מקרי עב"ע דהא הצ"ד לא ראו מעולם מע"י האשה
רק עכשיו ראו זה כנגד זה ואי"ז רק דמיון צ' דברים להדדי,
ויצא מסופק אני אם יש לסמוך, דהא דעת ר' שריא גאון
צחח"ס סי' מ"ט וכפי שהסביר דבריו בקצה"ח סי' מ"ו דקיום
ע"י דמיון מחתימה לחתימה אינו רק כסומן, ואין סומכין ע"ז
רק היכא דגוף הקיום הוא מדברנן ולא צחח"י שצריך קיום מה"ח,
והקצה"ח והצ"ח הכריעו כר"ש גאון, ואי"ז אין לסמוך על
דמיון האותיות צאיסור דאורייתא, וראה לדון דהבס דעב"ע
כה"ג לא מקרי, מ"מ סימן מוצהק ציותר מקרי, אך דהא זה
ובכתב דאף דעינינו רואות שכת"י צנ"א משונים זה מזה ולא ימלא
א' מני אלק שדומין ממש להדדי, אך צצ' או ג' אותיות קשה
להכיר ע"י דמיון דאולי יקרה מקרה שעושים צ' אותיות שוות
זה כזה, ועוד דצ"ז צמטשה כתב על הניר דזיו שצנז"י מרחיב
האות וצנז"י מקצר ובמרוצת כתיבת הכותב ישמרה הכתב, אבל
צברושם על הבגדים מעשה מחט ידוע שמקטנותן לומדות הנשים
אצל המלמדות ומתרגלות לפי האותיות שנותנין לפניהן צלי

אוצר

ס"ק קפו אות ו-ח

הפוסקים

נזר לחלק דשאני נקב צלד אות פ' שהנקב עלמו הוא ס' אמלש
 חבל חפירת שמו על הכחות איו ס' כלל, חמוה, דאדרבה למה
 רשם שמו ואינו עושה נקב, וע"כ דהסכמת בני אדם הוא
 ששמו הרקום הוא סימן שיכיר בו שהוא שלו משא"כ נקב
 וכו', ומ"ש הגאון הנ"ל לחלק בין האי דהנוצ"י להך דהכח משום
 דשם ה' גם שם אשתו, קשה אטו צנוה תלוי מילתא, ואיך
 שייך לומר דאם א' שמו יעקב ושם אשתו אדיל ורשם אות
 י' ואות א' הוי זה סימן אף דמאן יימר לן שא"י א' שמו
 יעקב אורטייל, ואם באמת שמו יעקב אורטייל לא יהי צ'י
 האותיות, וזהו דבר שאין הרעיון סובלו.

ז. סימן שלאי על הבגד שאינו מהגזון של הבגד. כתב
 בדברי חיים [לר"ח מלאח] ח"ב ס' ס"ב דסימן
 העלוי שאמרה הענוה שחת האוצר של הכ"ק ה' בחמוה
 אחרת [נראה דהיינו בגזון אחר], הוי כחיורי וסומקי דאינו
 סימן כלל.

ובאורים גדולים למוד קצ"ו כתב צמדנו דסימן העלוי [שנלקח]
 ממלבוש אשתו, לא יועיל ולא יתיר אשת א' לעלמא, ומה
 שעד א' הכיר העלוי היותם מאריגתו, עדיין איכא למיחש לאינש
 אחרינא שקנה מאריגת המזכר והעלה ממנו מעלית על לבשו
 והוא נהרג.

אולם בזרע אברהם ס' צ' כתב [צדק ע' סוף עור ג'] דמה
 שהעיד העד שהכיר היטב הבגד שה' מעולה בעלוי
 שאינו מלוחו הגזון של הלבוש, נראה דזה נקרא ס' מוצהק
 בכלים, דלאו אורח ארעא להעליא הלבוש בגזון אחר, ומה גם
 בגזון מלבוש הנשים.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס' ל"ז כתב דהסימן שה'י
 עלאי מפשחו חדש על הכחות יש, הוי סימן אמלש, וליין
 לנוצ"י ס' מ"ג ד"ה העשירות, ולי"ל דזה שכי הנוצ"י צוסוס'
 ס' דאם מכירה כחנתו ע"י סימן העלוי לא יודקק להחירה,
 היינו משום דהתם לא ה' העלוי ס' אמלש, [כי רק מעלם
 היות שם עלאי הכירה הכחות ולא משום שה'י מגזון או צד
 ממין אחר, וסתם עלאים צבגדים שכיחו], אבל צנ"ד נראה
 דהוי ס' אמלש וכו' ע"ש. וע"י צאות ע' בדברי הבית יחקק
 ס' ע"י, וצאות שאח"י צדברי הרי צשמים מהד"ת ס' רכ"ו, וצחשו'
 שצסוף ס' עבודת הלוי.

וע"י בגבול יהודה ס' ל"ז דמזוחר צו דסתם עלאי נחשצ ג"כ
 לסימן אמלש, דכתב שם ע"ד סימן צ' העלאים על המעלים
 משני הצדדים, פשיעא שאינו נופל בערכו מנקב ציריעת הגט
 דחשיב מיהת לס' אמלש דמזוכה צניעין כ"ז צ'.

ומלאי על מכנסים במקום המושב שעושים הרוכבים על סוסים.
 כתב צחחס סופר ח"א ס' ל"ה דמ"ש הנוצ"י דזה הוי
 סימן, לא ה' צקי צ' [וימוסין] מדינת הגר שכמה בני אדם כך
 חיקוקם של מכנסים כשעושים מהדש נותנים עלאי צין הרגלים
 צמקום זיעה ומשום רכיבה, וריצ אנשי הכפר יש להם כך, ואינו
 סימן כלל.

ח. ובשינוי דפשתן לצמר גפן. כתב צחקרי לצ ח"א ס' י"ב
 [דכ"ד עור צ'] ע"ד הסימן שאמרה הענוה על
 החלוק שה' של פשתן ומלד א' נחסר והניחה לו עלאי מזמר גפן,
 נראה דאי"ז דומה לנדוני של הזרע אצרהם הנ"ל, דנהי דלהניה
 עלאי מלכב אחר וכ"ש ממלבוש של אשה אינו דרך, מ"מ צשינוי
 דפשתן למר גפן, וכ"ש צחלוק שאינו נראה לעין, לא קפדי אינשי,
 וא"כ לא חשיב זה סימן מוצהק.

וע"י בעמק שאלה ס' ל"ו שכתב [צדק"ט עור צ'] דמ"ש
 הרב השואל דעלית קטן מזמר גפן והלית הוי מפשחו
 הוא

מוצהק כמו נקב צלד אות פ', צרור שאינו דומה כלל, דהתם
 הנקב צלד הוא סימן אמלש כמו שמשמע מלשון הגמ' דאילו
 ה' צרור לן דסימנים דאורייתא ה' סגי צנקב צעלמא, וכ"כ
 צחי' הר"ן וצשעמ"ק להדיא, ולכך כשמלמס המקום ג"כ, הוי
 ס' מוצהק, אבל חפירת שמו על הכחות אינו סימן כלל וכלל,
 וכל אדם רשם שמו על חלוקו, גם לשון שליו אינו למלס לגמרי,
 ואילו ה' זה למלס מקום לגמרי ה' אפשר לדנו כס' אמלש,
 אבל עכשיו אינו סימן כלל דכל הרושמים הם או צאמלש או
 צשלויו או למעלה וכו', וצנוצ"י ס' מ"ג שכתב דהוי סימן
 אמלש לא כתב צנעין י"ד רק שה' רשם שם שמו ושם אשתו
 צחלוקו, ושם אשתו הנוסף על הזכרת שמו הוא דבר יתר, אבל
 לא הזכרת שמו וכינוי משפחתו דהרבה עושים כן, רק אם ה'י
 רושם כל שמו ושם משפחתו מצוחר צקו"ע ס' ש"ל דסגן, אבל
 ראשי תיבות כצנ"ד והאותיות משמשות לכמה תיבות לא שמענו.

גם בדמשק אליעזר ס' ע' תמה על הדברי יששכר דצשלמא
 נקב צלד אות פ' הוי מקום מיוחד דהא כבר נכתבה אות
 פלונית ואם נקב יש אללו הכל רואים שלא צמקרה נפל ורחוק
 המילאות שגם צגט אחר יהי כזה, אבל אם כל הסימן הוא רק
 צאמרו שה'י רק למעלה או למטה, הנה כן דרך כל מסמני
 הכחות.

ובס' ע"ב כתב דאם כי דמ"ש בעל האבני נזר דאלל הנוצ"י
 ה' רשם הא' והאשה יחד וזה לא שכיח, ל"ע דהא
 צנוצ"י כתוב להדיא שה'י רק ר"ת של שם הא' והאשה,
 ומשמע דאפי' אם ה'י לא' רק שם אחד וכן לאשתו ומשניהם ה'י
 רק רשימת ר"ת הוי ס' אמלש, וע"כ ל"ל דכיון דידעינן שמוחיהם
 ומלאנו ר"ת כאלה אין חולין צאחר, וכמו כן אם יש לפינוי שחי
 ר"ת מא'ש, היינו שמו והכינוי אמרינן דזה הוא אשר אנו דנין
 עליו, ומה לי צ' ר"ת מא'ש ואשה או צ' ר"ת משם וכינוי, אבל
 עכ"פ הנה לפינוי דעת האבני נזר דס' מוצהק ודאי לא הוי,
 ודלא כמו שעלה ע"ד הרב מצענדין.

וע"י בדברי יששכר ס' קל"ז שהשיב על ההשגות עליו, וכי
 דכיון דגם הרב המשיג עליו מודה דמה שלא נעשה צמקרה
 עדיף ממה שנעשה צמקרה, א"כ כיון דצרור דאות א' לצד הוי
 ג"כ סימן כמצוחר צפ"ד דמעשר שני משנה י"ד, והיינו משום
 דאמרי' דצנוה נעשה, וא"כ אם ה'י רקום רק אות א' הרי
 הוא ס' אמלש, ואילו הוי מעידים אח"כ שיש נקב צלד האות
 שרקס, ודאי דמיחשצ לס' מוצהק, (דאין לחלק דדוקא אם
 נכתבו כמה אותיות ויש נקב תחת אחת מהן הוא דהוי ס'
 מוצהק, אבל אם אין רק אות אחת ל"ה הנקב אללו ס' מוצהק),
 ומדוע יגרע אם נכתבה אות אחרת אללה, והסימן הוא אות
 פלונית צלד אות פלונית, אלא שהנוצ"י אינו חופס זה רק לס'
 אמלש ולכן כתבו דגם איכו לא אמר כן אלא כשאינו מלמס
 המקום וכו', וע"י צחשו' הרב בעל התניא ס' כ"ה שכי דלאו
 דוקא נקב צלד אות פ' אלא כל מקום מסויים כאמלש שיטה פ'
 או ע"ג תחילתה או סופה נמי מהני, ואף שהרבה גדולים חולקים
 ע"ז, היינו דוקא צנקב דשכיחי הרבה ציריעה, וע"י צח"א
 ס' ל"ח דה"ה ג' נקבים כעין סגול צשפת הגט הוי ס' מוצהק
 ע"ש, וה"ה אות צלד אות, ואיכא כאן ג' סימנים, דהא אות
 אחת הוי סימן, ואות צלד אות הוא סימן שני, וזה שהן צשולי
 הצבד הוא סימן ג', ואף שיש מאחרונים שכתבו דצ' פעמים דבר א'
 ל"ה ס' מוצהק, הנה אי"ז מוכרח, וע"י צצית שלמה ס' ל"ח
 [דף נ"ד] דספרות 843 אף דאין דנים זה ללמלס מקום ממש
 מ"מ הוי ס' מוצהק מלד חקיקת כמה אותיות וכו', ומ"ש האבני

אוצר

ס"ק קפו אות ח—יא

הפוסקים

ובכתב סופר סי' ל"א [דל"ט ד' בסופו] ע"ד הסימן במכנסים שנחתכה למעלה צלמלם מקום חתיכה מהבגד ואותה החתיכה עלמה נחפרה למטה במקום שנקרע ובמקום דלא שכיח קרע אם לא עפ"י סיבה מקרית וכגון צלמלם הרגל מאחוריו, ולמעלה במקום שחתכו נתנו חתיכה מבגד אחר, כתב דסימן זה קרוי להיות סימן מובהק ועכ"פ הוא סימן אמלעי.

ובעמק שא"ה סי' מ"ו כתב דמה שאמרה העגונה שהי' לבוש ליוציל חסר צית יד א', ועל הצית יד שעליה הי' עלאי של בד, "צייקא" סמוך לכתפו, י"ל דהוי סימן אמלעי, ואפשר שגם סי"מ הוא צמה שנמלמה מקום העלאי, ואפי' אם נימא דלוי זה דומה אלל לנקב בצד חיצה פלונית, עכ"פ הוי זה סי"א, ובהנ"ל לעוד סימן הוי סימן מובהק ואזיל חששא דאיתרמי על הבגד רק דעדיין נשאר חששא דשאלה, אך צירוף העצ"ע הנרוע דאחר ג' ימים יש לצדד להחיר עפ"י העצדות הגרשוני [ויצא אי"ה בסעיף כ"ו].

ובמשאת משה ח"ב סי' ב' כתב דל להקל ממה שנחנו סימן בחלוקו שהי' צו עלאי במקום ידוע, וזהו מקום לסמוך לסניף לאפקיטי חסדי"ר שבה, והעובדה הי' שם צמחאלים.

ובתשובות לשואל סי' כ"ה לירק להיותו מה שאמרה האשה סימן בכחונת שהי' עלאי על צית יד שמאלי והעלאי הי' לרוחב הצית יד, ואף אי נימא דגם לגבי אצדה צעי' צמלם מקום ממש, מ"מ הכא שאמרה לרוחב צית יד השמאלי ודאי חשיב סי' צינוני, ויש לסמוך עליו צמחאלים דרצון.

ובשאלת דוד רס"י י"ב על אודות הסימן בצגד א' שנצד שמאל סמוך לשרוך [החלוי בצגד כדי לקשור צו] היתה תוספת של חתיכה צד, כפי מה שהיה חסר שם מצד הצגד, כתב דהוא סי' אמלעי צודאי וקרוי שיהי' סי' מובהק, שהרי הגידה שהי' צלמלם מקום אלל השרוך צלד שמאל.

י. חורים וקרעים בבגד בצמצום מקום ובלי צמצום מקום. כתב במים חיים [לר"ה רפפורט] סי' י"ח דהסימן שאמרה העגונה על הצגד שהי' חור לפניו מלד שמאל, הכה אילו היתה אומרת על החור צלמלם יותר, דהיינו לצד העליון של הצגד או לתחתון או לאמצע, אז הי' זה סי' מובהק ביותר דהוי נקב צלד אוח פ' וכמ"ש הע"ז צלקת, אלל עכשו שאמרה סתם חור לפניו צלד שמאל, נראה דלא חשיב סימן מובהק ביותר, אך עכ"פ סי' אמלעי הוי. ובשמן המר סוס"י ב' כתב [בדל"ה ג'] דאף אם נימא דזה שאמר העד צי"ד שהוא יודע שהי' לבוש צללית קטן קרוי צהיותו בדרך, אין רצונו לומר שהכיר הע"ק צצ"ע רק הכירו ע"י סימן הקרע, מ"מ כיון שפירט ולמלם מקום הסימן ואמר שהי' הקרע לצד ימין והי' למעלה קרוי לחלק פ', כה"ג חשיב סי' מובהק.

ובשאלת דוד רס"י י"ב ע"ד הסימן שהי' לו עלית ישנה וע"י השפה הי' קרוי מעט, כתב דזה יכול להיות סימן אמלעי. ובשו"ת פני יהושע ח"א סי' ח' כתב צדדונו דהסימן על צחי השוקיים שהיו קרועים קלת ושהחתך הוא מן הלבד, פשיטא דלאו סימן הוא.

יא. וקרע בכים של מעות. כתב צדדן אליהו [לר"ה מפולצא] סי' נ"ט דאע"ג דקרע מלד אחד ודאי לא הוי סימן מובהק כי כל הדברים נקרעים מחמת יושנס, מ"מ צי"ד שהסימן שהי' קרוי קלת מלד א' הי' על כים שקורין, שלאם צייטילי המיוחד למעות, נראה דהוי סימן מובהק, כי זה דבר דלא שכיח כלל שניח אדם מעותיו בכים קרוע, כי עיקר הכים הוא שלא יתפזרו מעותיו וכיון דנקרע נחצטל מעין מלכתו, ומי מחזיק מעות בכים קרוע.

ובאהל משה [לר"ה אצד"ק וואלצרוס] סי' י"ב כתב צדדונו דמה שהכירה העגונה הכים ע"י שהי' קרע אלל המעט, יש לדון

הוא דבר שאינו מזוי כלל, הכה לא ידעתי למה, הא ע"ק ממלך גפן שכיחי הרבה, וליכית מופשת ג"כ שכיחי הרבה, ואי בהתחברם יחד, הא סימנים גרועים אפילו מלד לא הוי אפי' סימן אמלעי.

ט. ובצמצום מקום הטלאי. כתב צדדן צירודה חניינא רס"י מ"ז דהסימן בכחונת שאמרה העגונה שהי' צה עלאי על הצית יד מהתחת הצית יד עד המקום הנקרא, "לימלער", נראה דמיחשב לסימן מובהק, שאם היתה אומרת סימן המקום בקצה א', דהיינו צלמלם מקום התחת העלאי, או צלמלם מקום של סוף העלאי, הי' נחשב עכ"פ לסימן אמלעי, דהלא קיימ"ל כרצ"מ צצ"מ כ"ב ב' במקום הוי סימן, וא"כ לפי אמלעי הי' סגי צלמלמה א' מהמקומות, אלל זו שהגבילה מקום העלאי בהתחתו ובסופו, מן הסבירה נראה דזה נחשב סימן מובהק ביותר, וצפרט שאמרה שהי' שנירבער [השורכים לקשור] שצית היד הי' "קארעון שנירבער" [ר"ל ממין הנקרא קארעון], ונראה לנרף זה לפי הגוף להחיר מעטם ממנ"פ של מהר"ל מפראג.

ובחתם סופר סי' נ"ז ע"ד הסימן במכנסים שהי' המת מלוכש צהם שהי' ג' עלאים קטנים זה על גב זה צלד ימין, כתב דהוי סימן מובהק ביותר יותר טוב מנקב צלד אוח פ'.

ובהרי בשמים מהד"ת סי' ס"א כתב צדדונו דסימן העלאי על צ' המגפים צלמלם מקום, דהיינו ממקום הנקרא, "טולדרי" ולמעלה, וכן העלאי שלמטה על התפירה, הוי סימן מובהק מחמת צלמלם המקום.

ושם צס"י רס"ו ע"ד הסימן שאמרה העגונה על חגור השצר שחפרה על הלבד המהודק לבשר חתיכה צגד מבגד תחתון שלה צצט כחול, כתב דזה גופא הוי סימן, וגם צלמלמה המקום צלד שכנגד השצר שהוא ג"כ סימן דקיימ"ל כרצ"מ צצ"מ כ"ב במקום הוי סימן, והי"ל סימן מובהק.

ובראש משביר סי' י"ד על אודות סימן העלאי בכחונת צסוף החלק הנקרא, "מאנגה" סמוך לידו וגם צלוארון, כתב [צדכ"ט סוף עור ג'] דהוי סימן מובהק.

ובתשו' שצסוף ספר עבודת הלוי ח"ב [הנקרא ליקוטים] צדדון שהועד שהי' לנאצד עלאי ממין אחר על צגד מקיעאן על שפת צית היד וגם על צית הלאר, כתב [צדכ"ד א'] דעלאי ממין אחר צמקום ידוע הוי סימן מובהק, דרוצ צי' אדם אינס נותנים עלאי כזה על צגד מקיעאן *), וצפרט שיקרה המקרה עוד בצחיה איס כמו אלל זה שיקרע הצגד צצ' מקומות הללו וגם יתקן צצ' המקומות צלללי ממין כזה כמו שהוא עשה, דלזה ודאי לא חיישי.

ובשאלת דוד רס"י ע"י ע"ד הסימן שאמרו על מעיל הפרוה אשר הגבו מכמה מיני עורות וצלמלם מקום שנמלח צו עור כמין עלאי ירוקה, כתב דהוי כמעט סימן מובהק.

ובבית יצחק סי' ע"ו אות י"ב ע"ד מה שאמרה העגונה שהי' עלאי צצחי השוקיים על הצד, והעלאי הי' מארג אחר, כתב דזה לא שכיח ואולי מקרי זה צלמלם מקום, אך לומר דהוי סימן מובהק זה אינו יודע, ומה שאמר הסנדלר שצחלק העליון של המגפים היתה תוספת של חתיכה עור אחר כפי מה שהיה חסר שם מעור המגפים, וכן צחלק האחורי אלל העקב הוי ג"כ חצורי חתיכות, זה נחשב לסימן אמלעי וכו'.

ועיי' צלוח כדל"מ סוף אות נ"ב מהאמרי דוד [פערד] שהשיב ג"כ צלוחו נידון, וכי על סימן זה של המגפים דיש להסתפק אם הוי סי' אמלעי או סי' גרוע עיי"ש.

(*) ולבאורה משמע מדבריו אלה דס"ל דגדר סימן מובהק הוא אם רוב בני אדם אין להם זה, אולם ע"י בס"ק ק"צ אות ד'.

אוצר

ס"ק קפו אות יא—יב

הפוסקים

על הכרת הכיס, וכן פסק בשו"ע סי' קל"ז דשמצא הוא עצמו נאמן בהכרת הגט ולא חילק בין לורצא מרבנן לאחר.

גם בחשו' הצ"ח סוס"י פ"ז תמה על הצ"ח דאמאי לא יהיו נאמנים כשמכירים בטב"ע כיום וארנקו כיון דליכא למיחש דכו' לשאלה, והא' דשליח שאבד גט ומלאו אינו נאמן אלא ע"י מיגו, היינו משום חשש דמשקר כדי שלא יפסיד שכרו, אבל עד המעיד נאמן בלא מיגו וכו', והכי משמע מדברי חשו' הרא"ש בנדון שהכירו דחי שוקיים וכתב דסימן מלבושים לא הוי סימן כי חיישי' לשאלה, אלמא דנדברים דלאו אורחיהו לאושולינהו כגון כוס מעידן עליו כשהכירוהו בטב"ע, ודלא כהצ"ח שדחק לפרש דלרבותא נקט כן הרא"ש וכו', ומה שהקשה למה לא הזכירו ה' מהפוסקים דמעידן עליו אם מכירין כיום, נראה כיון דלא אשכחן דתלמודא איירי ביום וארנקי אלא גבי שליח שאבד גט, לפיכך לא הזכירוהו גבי עדות אשה, אלא דגבי שליח שאבד גט נמי לא הזכירוהו כי אם בעור בסי' קל"ז, אך כבר כתבתי בחשו' אחרת מה שנראה ליישב וכו'.

גם בסא"ר בחשו' ה' כתב [בדף ה' סוף טור ד'] דברור דמקום דמהני סי' מוצהק בכלים מהני נמי טב"ע, והא' דאמרינן בפרק כל הגט דלא מהימנינן בטב"ע אלא ללורצא מרבנן, אינו משום שלש"ה אין טב"ע, אלא משום דחיישין דילמא משקר הוא כמבואר בהדיא בחוס' שם, ולכן כמו בגט כל שמלא הגט בחפיסה ומכיר החפיסה בטב"ע תפסין במושלם שהגט הוא שלו הגם שאין לו שום טביעת עין בגט עצמו, הוא הדין גבי עדות אשה אם מלא מת לבוש במלבושים כל שמכיר את המלבושים שהם של פ' ובאופן דליכא למיחש לשאלה, תפסין במושלם שהוא פ' בעל המלבושים אף שלא הכיר את המת בטב"ע, ועם היות דלגבי גט הלכירו רבותא מיגו כדי להאמינו בטביעת עין, זהו דוקא התם שהוא שליח על הגט ואיך ליה הנאה בהגיעו הגט ליד האשה, אבל גבי עדות מיחה דליכא למתלי בשום הנאה אינו לריק מיגו, ואף דמדברי שו"ת צ"י מבואר דתפס דהרי"ף והרא"ש לית להו סימן גבי כלים הגם שהיו היותר מובהקים, אך דבריו תמוהים, ואפ"י לפירוש רש"י שהביאו הרשב"א והר"ן והס"מ בשמו דגט אין מחזירין אלא אם כן יש לו סימן דלדוסקמא וגם מכיר הגט בטב"ע, אבל הכרת הגט לחוד לא מהני, דלא סמכין אטביעת עין בכלים אלא ללורצא מרבנן, וכן סובר הרמב"ם והר"י בנתיב כ"ד חלק ג', וכן הוא דעת ריא"ז והוצא בשאלות ותשובות הריב"ל ח"א סימן ה', מ"מ יש לומר דשאלו התם אף שמלאו השליח עצמו ויש לו מיגו דלא אבדתי, מכל מקום לא מהני, דהתם אין החשש שישקר כדי שנימא שיועיל לו מיגו, רק החשש הוא כיון שמגיע לו הנאה מזה שמגיע הגט ליד האשה או חוששין דלא יתן דעתו היטב להכיר באמת החפיסה או הגט, ובמעט החזונות בהם יאמר שאלה הם, ורק כשמכיר את שניהם לא חיישין שאומר דדמיו, מה שאין כן בעדות אשה דלא שייך זה ודאי סגי בטביעת עין דכלים לבד, ואם כי מדברי בעל העיטור במאמר עשירי משמע דלפי הפרטים שהזכירו גבי גט תרחי אס כן הכיח דתנן דאין מעידן אלא על פרוץ פנים מתפרשא דנשולס אין מעידן בסימני כלים בשום דא שצטולס, אך דבריו תמוהין וכו'.

גם בשו"ת מהרי"י ברוגא סימן נ"ג העלה דטביעת עין מהני בעדות אשה גם בעם הארץ, ע"ש. וכן כתב במעמתי ילחק סימן ו', ובצחתי לדק חלק ב' סימן ב'. [ועי' בראשית סימן נ"א דפ"ד ה' שבי בנדונו דאם ה' הגמולות מתיר את הנזם שעל הנעצט בטב"ע, אין ספק דכמו שמועיל טב"ע על האיש מועיל גם כן על הנזם]. ובזכרון

בו אי הוי סימן מוצהק, כי נראה דאין זה לנלוס מקום כל כך, ויותר יש לדמותו לנקב בלד תיבה פ' דלא מהני.

יב. האם מועיל טב"ע דכל אדם בבגדים. בשו"ת הרח"ש סי' נ"ב הביא מחשו' הצ"ח דיני גמולות סי' ז' שכתב דבעגונה לא מהני טב"ע דכלים אפי' היכא דליכא למיחש לשאלה, ועד כאן לא סמכין על טב"ע דכלים אלא דוקא בהכיר דנאבד הגט ומלאו בחפיסה והשליח עצמו מלאו ואומר שמכירו בטב"ע דנאמן צמיגו דאי הוי צמיג אומר שלא נאבד ממנו, אבל גבי עדות אשה דליכא מיגו אין מעידן אפי' בדיקו וטביעתו דליכא דכו' חשש שאלה, והרח"ש תמה עליו, דהא טעמא דגט צמיג מיגו ולא מהדירין בטב"ע אלא אם הוא לורצא מרבנן, היינו דוקא גבי שליח דבלא מיגו יש לחוש דמשקר משום הפסד שכרו כמ"ש הר"ן, או משום דלא ליהוי למאריה דגיטא חרעומות עליו וכמ"ש הרשב"א שם, אבל גבי עדות אשה דליכא להני חששי, ודאי דמעידן בטב"ע כל דליכא למיחש לשאלה, ועוד שהרי כל ההכרה של הרב הוא ממה שלא הזכירו הרמב"ם והרי"ף והרא"ש דמעידן עליו אם מכירין כיום וטביעתו, ואיך נילול הרב מזה, הרי אפי' לפי דבריו שאין מעידן אטביעות עינא גבי עדות אשה דליכא מיגו היינו בעד אחר, אבל צ"י עדים שהוא עדות גמור פשיטא שנאמנים צלי מיגו, וכ"כ החוס' בחירון הצ"ח שיש עדים שהארנקי הוא שלו, וא"כ אמאי לא הזכיר הרא"ש דכתיב הא מועיל עדות ביום וארנקי דלא חיישי' לשאלה וכו'. וככל זה הקשה גם בעל שו"ת פני יחושע בחשיבתו שבאנוני בחרתי סי' כ"א. ועי' בפני משה [לר"מ בנבנשת] ה"ב סי' י"א מזה.

ובשו"ת פני יחושע ח"ב סי' ס"ז בעגונה שט"א הכיר את כוס המעות שנמלא אלא המת שהוא של בעלה הנאבד, כתב דאף דליכא לפקפק דהא קיימ"ל דטב"ע לא מהני כי אם בלורצא מרבנן אפי' במילתא דליסורא כדמוכח בצ"מ דף י"ח, דלא מיבעי דעת רש"י שהביא הר"ן בשמו צ"י כל הגט דאיש דעלמא לא קים ל' בטב"ע וכתב שכן דעת הרמב"ם, א"כ אפי' אם המעיד הוא לורצא מרבנן לא סמכין עליה, דהאידנא אין מאן למאי דלא משני כי אם בתלת מילי ושאר דברים השייכים לנמ"ר וכמ"ש בה"מ צפ"ג מה"ג, ואפלו צ"י עדים לא סמכין עליהו לדברי רש"י והרמב"ם ה"ל כיון שהטב"ע שלהם אינו כלום ולא בקיאי בזה, (והא' דמעידן בטב"ע על פרוץ פנים עם החוטם להחיר אשה, ל"ל דמיירי במכירין בטב"ע ע"י סימני הפרוץ, דאין לומר דטב"ע דהכרת פנים עדיף טפי מהכרת בגדים וכו"ע בקיאי בו, דא"כ מאי מייחתי ר"ת ראייה צ"מ ובגיטין שם דגם עם הארץ אית ל' טב"ע מהא דלידבר ע"ה בהדיא), אלא אף לדעת ר"ת שכתב צ"מ ובגיטין שם דגם לאיש דעלמא איתגייבו טב"ע, וכ"כ ביבמות, מ"מ הא כתבו דלא מהימן עד אחד בטב"ע אפי' באיסורין, והא' דגבי מלאו בחפיסה נאמן בהכרת הגט לחודיה, היינו כשמלאו הוא בעצמו דנאמן צמיגו דלא אבדתי, וכ"כ בה"מ ה"ל בשם הרצב מן האחרונים, חוץ מהרמב"ן לחוד הסובר דאפי' במלאו אחר נאמן, ומי יקל ראשו נגד החוס' והרצב מן האחרונים, וכ"כ הרא"ש והמרדכי והר"ן, וא"כ בעדות עגונה דליכא מיגו כמלאו אחר דמי, אלא שהר"ן צ"י כל הגט כתב דהא דלא מהימן כשמלאו אחר היינו משום דיש לחוש דמשקר משום הפסד שכרו, והצ"ח הביא בסי' קל"ז בשם הרשב"א טעם אחר משום דאין רואה שיהי' למרא דגיטא חרעומת עליו, ולפי"ז בעדות אשה שמת בעלה דלא שייך בני טעמי פשיטא דמהימן, ואעפ"י שהחוס' והרא"ש והמרדכי לא הזכירו בני טעמי. מ"מ סתמיהו כפירוש, וגבי דלדעת רש"י והרמב"ם ה"ל לא סמכין על טב"ע דכלים, מ"מ רוב הפוסקים חונקים עליהם, ובדאי יש לשמוך

אוצר

ס"ק קפו אות יב—ג

הפוסקים

ובזכרון יוסף סי' ו' [דס"ו] כתב ג"כ דדוקא גבי שלוח המביא גט ואבד הוא דאינו נאמן בטע"ע משום הנחת שכרו, משא"כ גבי עגונה וכמ"ש בשו"ת הב"ח סוסי' פ"ז ובשאר פוסקים.

ובחקרי לב ח"א סי' י"ב [דכ"ד ג'] כתב ג"כ דאין לומר שלא נסמך על טע"ע של העגונה בצגדים מחמת שמדברי הב"י בחשו"י סי' ז' [הנ"ל] יראה דטע"ע דע"ה לא מהני גם בעדות אשה, דכבר חמה עליו הרמ"ש בסי' י"ב [הנ"ל] והפני משה בח"א סי' ע"ו ובח"צ סי' י"א, ובסא"ר סי' א' ובגאוני בתראי סי' כ"א, והעלו בפשוט דטע"ע מהני בעדות אשה גם בעם הארץ, וכן איתא להדיא במהרי"י זרנוא סי' נ"ג, וכן העלה צורעו של אברהם ח"צ מערכת ע' דף ע"א א' דע"ה נאמן בטע"ע במידי דלא שייך בו. ועי' בפנים מאירות ח"צ סי' ל"ב.

ובחשק שלמה סי' י' [דכ"ו ג'] כתב ג"כ דודאי אף לע"ה אם אומר שיש לו טע"ע גמור בצגדים מהני, ואף שהרמז"ם מחמיר בגט הנמלא דלא ליבדור בטע"ע כלל, כבר כתב הב"ש בסי' ס"ה דגבי עגונה גם הרמז"ם מודה, ואף דלחד תירוצא דהב"ש שם גבי עגונה מחמיר הרמז"ם, מ"מ רוכ"פ חולקים על הרמז"ם גם גבי גט, ומה גם שנראה ברור דגם הרמז"ם מודה בכלים ששעתן העין דמהני בח"א. [ועפ"י סי' י"ט סק"ג דר"ה וכו' עוד שם].

וכתב בפרשת מרדכי סי' כ"ד דהגם דמ"ש הר"א ברודא [הנ"ל] באות א' שאלו שום סי' שייך בכלים אף אי לא חיישי' לשאלה, אינו ולא משמע כן בפוסקים, מ"מ בטע"ע איתנייהו לדבריו לפימ"ש הרמז"ם (והוצא בסי' קל"ב) דבטי טע"ע וגם סימן, וגם מהב"ש סק"ח בסיומן זה שבי' דטע"ע דלורת הפנים עדיף, מבואר דבכלים לא מהני טע"ע להרמז"ם, ואף לתירוצא הא' שבב"ש דנמיתה דלא אפשר מהני טע"ע בכלים, מ"מ זהו בטע"ע גמור, אבל בטע"ע כל דהו לא מהני.

אכן בחן טוב סוף ס"ק פ"ד כתב דאף דלפי"ד הב"ש בכוונת הרמז"ם דטע"ע דגוף עדיף טפי מטע"ע דגט ילא לנו חומרא דלא מהני טע"ע בצגדי המת, ונפ"מ היכא דליכא חשש שאלה, אמנם אין דברי הב"ש מוכרחים כלל בדעת הרמז"ם, וגם אם יהי' כן דעת הרמז"ם בגט מ"מ הרי הסכמת רוב הפוסקים דמהני טע"ע בגט, לכן אין להחמיר [בעגונה] כלל ויש לסמוך על טע"ע אפי' בצגדי המת כל היכא דליכא חשש שאלה.

ובהשיב משה סי' ס"ג כתב דגם הב"ש לא אמר דטע"ע דגוף עדיף טפי אלא בדרך אגב ועפל כיון דשם בגוף איירי, ובכלים בלא"ה פסק דחיישי' לשאלה, אבל באמת אף בכלים ודאי ראוי לסמוך על טע"ע.

ובבית יצחק סי' ע"ו אות י"ד כתב דהעיקר בתירוצא הא' של הב"ש דשאני גט משום דאפשר בגט אחר לכן לא מהני טע"ע, משא"כ במיתה, ומנא"ה צנוציות סי' ס"ב שלייד לומר דדוקא בגט ס"ל להרמז"ם דלא מהני טע"ע משום דהסופר והעדים כתבו כמה גיעין ואין מכירין בטע"ע רק אורך ורוחב של גט משו"ה לא מהני ע"ש, ולפי"ז אולי יודה הרמז"ם בטע"ע גמור בצגדים, וכה"ג שהאשה מכרת תפירתה והיא לא חפרה לאחר, דיהני וכו'.

ובשו"ת פני יהושע ח"ב סי' ס' הביא שחכם א' ערער שאין לסמוך על טע"ע דצגדים ושנראה לו שאין טע"ע בצגדים, וכח עליו דדבריו תמוהים, דא"כ לא נחזיר אצידה לח"ה בטע"ע וזה אינו כמבואר בכל הפוסקים, ואין לומר דבצגדים

היו טע"ע דרצון, דאין אלו חלל דברי נביאות ולא מנינו זאת לה בתלמוד ולא בפוסקים, ועוד מנינו בפי' גיד הנשה דסמכו באיסורא על טע"ע, וכ"כ התוס' בסוף יצמות צהדיא גבי כים וארנקי דמהני צהו טע"ע.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ' כ' ג"כ מדדברי כל האחרונים מבואר דגם בצגדים מועיל טע"ע, ועננ"ו סי' כ"ה ולי"צ ומ"ג, גם צהרצח אחרונים שפלטו בענין חשש שאלה מבואר דטע"ע מועיל בצגדים, וכן מפורש בדברי מהר"ל מפראג, וגם בתוס' גיעין כ"ז וציצמות ק"כ וצראשונים שם מבואר דיש טע"ע בכים וארנקי, ונראה דכ"ש בצגדים.

ובס' צוף דבש סי' י"ט הביא מס' בני יהודה שבי' צנודנו דהכרת הכפוט והחלוק בטע"ע אינה חשובה הכרה לסמוך עליה דהרבה עושים צגדים כאלו, ואינם יכולים להעיד אלא בסי' מובהקים וכו' ע"ש, ומשמע מדבריו דבכלים כולם לצד מגוף לא מהני טע"ע, וקשה דהא על כך דפריך ממנא"ה גט קשור בכים הקפו התוס' דדינא"ה שאני הכא דמכיר לגט או לכים בטע"ע, אלמא דגם בכלים איכא טע"ע והוא עדיף מסוימים, וכ"כ בב"מ כ"ז ב' ד"ה מנא"ה, וכן נראה להדיא מגיעין כ"ז גבי רבה בר בר חנא דאירכס ל' גט, ובתוס' שם מבואר דגם לעם הארץ איכא טע"ע, גם מהעור והשו"ע סי' קל"ב מבואר דאיכא טע"ע בכלים, וכן מוכח מכמה מקומות דודאי איכא טע"ע בכלים אלא שחמיר יט לדון על הכלים מלד חששא דשאלה. [ועי' צפ"ח ס"ק קל"ז שהקשה דלמה יהיה טע"ע דצגדים עדיף מטע"ע דשאר הגוף בלי פרטוף פנים עם החוטם דלא מהני גם בלא חשש צדדמי מעטעש שבי' צנוציות סי' ס"ב דדוקא פ"פ שהוא מורכב מכמה אצרים ואין פני אדם דומה להצרו ואין לייר כאלקינו וכו' משא"כ בגוף האדם כו' ע"ש, א"כ גם בטע"ע דצגדים למה מהני גם בלא חשש צדדמי ולי"ע].

יג. העגונה או אשה אחרת, האם נאמנות על טע"ע. כתב בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"ו בתשובתו אל בעל החסד לצברה [תלומים] דמה שנה לסמוך ע"ז שהי' לאשת הנעלם טע"ע בצגדי המת הנמלא, הנה אף שבי' מהר"ם צרבי צנוציות סי' נ"א דגם עם הארץ יש לו טע"ע, אף מ"מ הא אין מחזירין לו אצידה כי אם בסימנים דחיישי' למשקר, א"כ כ"ש שיש לחוש באשה עלמה דמשקרת בטע"ע, ואף אם נימא דלא חיישי' למשקרת במכין, מ"מ כל דיש לה גם סימנים מובהקים בכלים יש לחוש דמשקרת, דאשה לאו דיני גמירא דינא"ה דחוששת לשאלה, וכל שראתה סי' מובהקים בכלים [כמו שהי' בשל בעלה] חוששת צדדמי דודאי הוא בעלה ואומרת [גם] שמכרת בטע"ע, וא"כ קשה לסמוך ע"ז, ע"ש.

ובכתב סופר סי' ל"א העלה ספק [צדל"ע ג'] גם באשה דעלמא אפי' לרוב הפוסקים דטע"ע דעם הארץ מהני בצגדים אולי באשה לא מהני דעתן קלות, ובדבר הל"ך עיון לא סומכין עלה, וכעין מ"ש הר"ן צריש חולין דצדיקה סבין אין סומכין עלה, ומהא דבי' ת"ח [שציצמות קט"ו] אין ראיה דסמכין אטע"ע דנשים, דטע"ע דגוף ואורה שאני, אמנם מהא דסומא ושאר בני אדם שמותרים בנשותיהם בלילה, ראיה מוכרחת שטע"ע דאשה מהני, דא"כ איך סומית ושאר נשים מותרות לצעליהן, אך בתצוה שור סוסי' ס"ג כתב דאין לסמוך על אשה בטע"ע באיסור דאורייתא, ורק בצער שנעלם מן העין דהוא רק חששא דרצון הוא דסמכין, והרגיש בעלמא מהך דסומא, ומ"מ כתב דצדאורייתא לא סמכין ע"ש, ואפשר דס"ל דגם כך דסומא מני אינו אלא חששא דרצון דרחוק הוא שיתחנף באחרת, או דס"ל דשאני

אוצר

סי' קמ"א אות יג—ט

הפוסקים

ובמהר"ל סקפ"ה הוכחתו שכן הוא דעת רש"י והא"ז ע"ש, מ"מ מי יצא אחר סתימת השו"ע, ואף שהי' מקום לחלק בין אצירה לאיסורין, אמנם הר"ן והרשב"א בחולין ל"ה ז' כתבו להדיא דגם באיסורין לא סמכין אטע"ע בדבר שלא שצטחו העין, ועכ"פ מידי פלוגתא דרבותא לא ילאנו, ולשונות החוס' והגמ"י סמכין אטע"ע אפי' באינוש דעלמא, ולהרשב"א והר"ן אפי' בעצ"ע דלמ"ר לא סמכין, וא"כ אזרח לה העצ"ע של העד בע"ק.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז הסם [בדניאל ד'] בנדונו בהכרת הסעדיק והפושקעלע שהכיר העד שהם של פ' אס' לסמוך על הכרתו, כיון שלא היו מהמלבושים שהמת ה' לובשם תמיד כי הסעדיק ה' ממושבין אלאו מוכרי וכן הפושקעלע, א"כ קשה לומר שראה אותם העד כמה פעמים עד שצטחו העין כדי שיבי' לו זהם עצ"ע המועיל, וכבר כתב הרשב"א והר"ן בחולין ל"ז דטע"ע לא מהני אלא בדבר שראהו תחילה היעזר ודקדק בראייתו, הא לאו הכי יש לחוש שהעין משקרת וקסבר שהוא מכיר ואינו מכיר, דהא אפי' צלוצרצא מרצנן לא סמכי אטע"ע בלא שצטחו עינו אף דאינו משקר אלא משום דסובר שהוא מכיר ובחמת אינו מכיר, וכ"ש בשאר בני אדם שאינם מדקדקים כל כך ולכן היתיר מלד הכרת צגדים אלה חלש מאד, ע"ש.

ובעמק שאלה סי' מ"א על דברי אבן הענלם שהכיר על המת הנמלא את הזאקין צענדיל בעצ"ע שהוא של אשתו אשר לקח אלה בנו ערס שהלך לדרך, כתב דנראה דזה דמיא לכלי אנפריא שלא שצטחו העין דאין מועיל עצ"ע, דקשה להאמין שיבי' עצ"ע בזאקין צענדיל ששטחו היתר קושרת על רגלה תחת צגדיה.

ובשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ב על דבר חותמות שנמלאו אלא הכרוג והכירס אציו של הנאצד בעצ"ע שקנאם בנו בהיותו צברלין, כתב דאין שום ל"ד היתר מלד העצ"ע מאחר דחדשים היו, והלכה רוחת דבכלים שלא שצטחו העין לא מהני עצ"ע אפי' לצורצא מרצנן כדל"י בחו"מ סי' רס"ב.

ובאמרי אש סי' ק"י בתשו' הרב זן המחבר כתב דזה שהעיד א' שראה את הנאצד פעם או פעמים ומחמת זה הוא אומר שמכיר את הצגדים בעצ"ע, זה לא מקרי עצ"ע שהרי לא שצטחו עינו צדק.

ויותר מזה כתב בדבר משה [לר"מ תלומיד] סי' י"ט שהוא נצרך בגוף עצ"ע דצגדים אס' מהני, דהא צע"י עצ"ע שצצטחו העין ואין אדם משביע עינו בשל חצרו, דלמה ישים עינים לראות מה שאינו שלו, ועצ"ע גמור לא שייך רק עכ"פ באדם הרגיל עמו ולא צעד שהוא זר עמו, וכן נראה מדברי הרמ"א בסע"י ל"ב דנקט דאפי' "סימן מוצהק" צצגדיו מהני אס' ראה שצצטחו צצגדים אלו ע"ש, ולא נקט גם "עצמות עין" דמהני, משמע דלא שייך עצ"ע צצגדי חצרו, [אולם ע"ש בסע"י ל"ב מהנו"צ ועוד], ובלא"ה היכא שצצטחו צמית יש לחוש גם למ"ש הנוצ"י בס"י כ"ח וס"י מ"ג דבראה העצ"ע חיישי' לצדדמו על הכרת הצגדים.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג צצן שהכיר מכניס המת הנמלא שהם של אציו הנאצד, כתב [בסוף הסימן] דעדיין יש פקפוק גדול, כי מן הסתם מה לו לצן להשגיח היעזר צע"י המכניסם של אציו בחייו, ובפרט שלא הי' סמוך על שולחן אציו ועפ"י הרוצ ה' ציצוב אחר, וכבר כתב הרשב"א והר"ן צפ' גיד הגשה דלא מהני עצ"ע אלא צדבר שצצטחו העין.

ובחתם סופר ח"א סי' נ"א הביא ממכר"ס צנעט שכתב דלא מלא צשום מקום עצ"ע צכליו של חצרו, כי אין אדם משביע עינו בשל חצרו, וכתב עליו דמהסוגיא דצ"מ דקאמר דאס' סימנים לאו דאורייתא מחזירים צעדים המכירים בעצ"ע שמלה של

דשאני עצ"ע דקלא דודא: שצצטה עינה דהא שכיחא עובדא עם צעלה, משא"כ כלים וצפר, ולפ"ז אין לנו לסמוך אטע"ע דאשה הגם דדייקא ומינסבא, זולת אס' יהי צצגדים גם סי' אמלעי דלז מתחזק הטע"ע, אבל סי' גרוע אינו מועיל לחזק הטע"ע, ור"י לזה ממכר"ס פדווא סי' ל"ז וכו' ע"ש.

אכן בבאר משה קונטרס צנן ירושלים סי' א' אות ט' כתב דודאי נאמנת העגונה לומר שהכירה הצגדים בעצ"ע כמו שנאמנת לומר מת צעלי, וכבר כתב בזה בזה א' מן הראשונים לענין סימן אף שלא כיוונה הסימן מעיקרא אלא רק אחרי שמלאה הסימן אמר שכן הי' צצעלה, דנאמנת, והוא צשו"ת מכר"ס מרענבורק סי' שט"א.

גם בשו"ת הרא"ם [לר"א'ס מרגליות] ח"ג סוס"י י"ג כתב דפשוט שהאשה עצמה ג"כ נאמנת להכיר הצגדים בעצ"ע כמו שנאמנת לומר מת צעלי, וכ"כ צלמח ל"דק החדש סי' נ"ה אות ז', וצחשיב משה סי' ס"ג.

גם במהר"ם שיק סי' מ"א כתב דודאי האשה עצמה נאמנת על היכר הצגדים בעצ"ע, דאשה שאמרה מת צעלי נאמנת, ואפי' אס' היא מפסולי עדות צעצירה, דלא אמרו דצריכה לשעורין, וחזקה שלא תקלקל עצמה ודייקא ומינסבא.

ובאגודת אוזב [לצטל מרה"ל] סי' ע"ז סוף אות כ"ב כתב צפשיעות דטע"ע של העגונה עצמה צצגדים ודאי מועיל. ובס"י י"ד חמה על הגובי עדות שהוסיפו על המדה להזיק שהאשה חאמר סימני הצגדים קודם ראייתה, מה שאין צריך לזה. [כי גם אחר ראייתה היא נאמנת לומר שכן הי' צצעלה כי לא חקלקל עצמה וכנ"ל].

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג [דס"ג עור א'] כתב בנדונו דאס' היו מראים את חגור השצר שנמלא על המת לאשה העגונה והיתה אומרת שמכירה אותה בעצ"ע, היה לנו עמוד חזק כצחל להשטן עליו צצירוף סימני הגוף, כי חגורה זו היא מכלים דלא מושלי [ראה צלוח דל"מ], ולפלא על הצ"ד מקצלי עדות שקצלו העדות כדלא גמורי שמעתתא כלל, שעיקר מטרת כונתם הי' רק שחאמר האשה הסימנים שלה מקודם לצרר אס' דצריה כניס, וכו' פשוט צצמנה וצגמ' דהאשה עצמה נאמנת לומר מת צעלי, א"כ הי' דנאמנת להכיר בעצ"ע את המת ואת המלבושים, וכן מצוהר מדברי הרב אחרונים שהוצאו צלוחיות שלפני כן שסמכו על עצ"ע של העגונה, ועי' באוה"פ סעי' מ"ג.

יד. וטב"ע דקמן בבגדים. כתב צשאל ומשיב ח"א סי' קפ"ב דקשה לסמוך על עצ"ע שלו.

טו. וטב"ע בבגדים שלא שבעתן העין. צנודע ציהודה חנינא סי' מ"ט צגויס שהגידו א' שמשרתו נהרג כי הכירו על הרג א' את הצגד שהי' משרתו לצוש צו צעה שגינהם פעם, כתב דמנצד מה שאין מעידין על הצגדים משום חשש שאלה, הנה לפי הנראה גם לא הכירו הצגד בעצ"ע, דמה עצ"ע שייך צבו הרי לא ראו את הצגדים צחייו רק צצעה שגילחם, וכי אז השגיחו כל כך עד שיוכלו להכירם בעצ"ע, וגם סימן לא הזכירו ומסתמא צצצע הכירות.

ובאגודת אוזב [מצטל מרה"ל] סי' ע"ז אות י"ז צעד שחמר שהכיר את העלית קטן על המת שראהו לצוש בהיותו מחפץ עמו צצצת, כתב דמדצריו משמע שלא ראה אותו צע"ק צחייו כי אס' פעם א' או פעמים צאקרא, וא"כ אפשר דלא מהני מה שאומר שהכירו בעצ"ע, דהא קיימ"ל כר"ש צן אלעזר דאפי' צורצא מרצנן לא קיס ל"י בעצ"ע, ואס' כי שהחוס' צצ"מ כ"ד פסקו צרצנן דפליגי אר"ש צן אלעזר, וכן פסק צצגמ"י פ"ד מגזילה,

אוצר

ס"ק קפו אות טו—כ

הפוסקים

מז. ובב' עדים. כ' צבית אפרים ס"י י"ג [דמ"ז א' ד"ה ומלכד]
צבוצדא שכל ההיתר מתבטל על הכרת הבגדים, דאף
שצבצרי העדים לא נזכר רק סתם שכל צבצרי הכרתו וא"כ אפשר
שלא ה"י בדרך עב"ע גמור רק הכרה בעלמא, ואף שהנ"ל הוכיח
מהולין ל"ו דאף עב"ע כל דכו מהני, היינו דוקא צבצירה שהוא
דבר שלו שפיר מהני אף עב"ע כל דכו, אבל היכא שצב צבציר מה
שאינו שלו ע"י שראה פעם א' או שחיס צבציר וכלל לומר שטועה
בדמיונו אפי' צבוצדא מרבין וכ"ש צעם הארץ והיו ככלים שלא
שבעתן העין וכו', אך כיון דצב"ד איכא תרי דמסבדי הכי, צתר
סהדותא דצי תרי לא דייקין, ואף שלא ציתנו דצריכא אס' ה"י להם
הכרה טובה, אמרי' מסתמא הכירו היטב.

גם צב"י כ' דאף דפשיטא דמה שראו הכובעים של הנאצדים
מידי עברס צעירס צבצירא בעלמא לא תשבע עינים, דלא רמיא
עליהו להשגיח היטב ולהחזיקן בהם צענין שיוכר להם צבצ"ע
וכו', אמנם כיון דהם צ' עדים, צתר סהדותא דצי תרי לא דייקין
ואמרי' דמסתמא דקדקו היטב צבצרותם, ולא חיישי' דילמא מאומד
הדעת קמסבדי, אלא אמרינן דמסתמא ה"י להם הכרה טובה.

יז. וטב"ע בהפ"ן חדש בלתי מצוי אצל אחר. כתב צבית אפרים
ס"י קל"ו [דכ"ז צ'] דאף שצמקום אחר פלפל צענין
כלים שלא שבעתן העין אס' מהני זהו עב"ע, מ"מ צב"ד שהעידו על
הכרת המנורות הקטנות ומשולשלים על חוט שהנעדר הכין
לעצמו טרם נסעו להדליק בהם נרות חנוכה ולקחם עמו לדרך וגמלאו
עתה אלא בהרוג, בזה מהני עב"ע כיון שאינו רגיל ומאוי כזה וכוא
דבר מחודש אלא, וגם מלד הענין עצמו דלא שכיח כזה הוי סימן.

יח. ואם המכיר את הבגדים ה"י הוא שתפרם. כתב צב"ט
מהר"ש ס"י ע"ו דצוה י"ל דגם מהר"ם צנעט [הכ"ל]
צבצרי החת"ם] יודה דהוי כמו אדם צשלו, דיש לו עב"ע לכו"ע
כיון שהוא עצמו תפרם והיו תחת ידו.

יט. האם איכא טב"ע גם בחתיכה א' מהבגד. כתב צנפס
חיה סוס"י י"ג דמה שאמר העד שה"י מכיר החתיכה
מהבגד צבצ"ע צבצו שזה מוצגו של פ' הנאצד, מלכד מה שיש
לדון שמה כונתו רק על ההכרה מלד הצבט, הנה זולת זה נראה דאי
אפשר להכיר כלל חתיכה מבגד צבצ"ע, מאחר שהעב"ע ה"י קולט
כל הבגד וכו', ומסבדר שאינו מכיר רק הצבט שהוא אינו סימן.

ובדבר משה [לר"מ תלומים] קמא ס"י מ"ט כתב ג"כ דלא ידע
איזה עב"ע שייך צבצירות צבצד שנשארו ממלצות המעיל
והמכנסים וכו'.

גם בבית יהודה [לר"י עייאש] ח"צ סימן כ"א כתב צבצירות
צבד לצד לא שייך הכרה, ולא סמכין בזה על עב"ע.

כ. דימוי בגד לבגד. צבית אפרים ס"י י"ד [דמ"ח סוף טור ג'
מדפוס ורשא תרמ"ד] אחר שזייד להחיר צנדוגו מחמת
הכרת הכתונת שהיו מכלים דלא מושלי, כתב אך מה שאני חוכך
להחיר בזה הוא ממה שנראה ממכתב הצ"ד על חוכן המעשה שלא
הכירו את הכתונת צבצ"ע, רק שדימוי הפאטעשעווקט [דהיינו צענה]
לכתונת שה"י לצעלה משעת הנשואין וה"י שזה ממש צלי שום שינוי
כלל, וצ"ע אס' זה מועיל כמו עב"ע, דכי צבציל שאנו מדמין נעשה
מעשה, ומצוה צו"ד ס"י ג"ו דאין אנו צקראין צהקפה להכשיר,
וציט"ש לחולין כתב דלהקיף ולראות אס' הנקצוס דומים צקל יוכל
לעשות, ואס' כי שדעת החכם לצי דמדמין ומקיפין לענין איסור,
מ"מ צ"ע אס' ה"י מקיל בזה צאיסור אשת איש, ואפשר דצענוה יס'
להקל כמו שהקילו אפי' מפי שפחה, וצ"ע.

ובס"י קמ"ז צד"ה אחר כותבי כתב, וצענין מה שנזכר צשאלה
שה"י כנפות של [מין צד הנקרא] "דומא לצן" הכיר העד
שהוא

של חברו, מצוהר דאיכא עב"ע צשל חברו, ואולי יאמר הגאון דמיירי
שהעדים תומרים שהאוכף או השמלה היו שלהם מתחילה ושבעתן
העין ואח"כ מכרוהו לזה, אך זה דוחק.

אבל בקהלת יעקב [לר"י מקארלין] ס"י י' כתב אל רצ א' שחשש
מלסמוך על הכרת הכלים שנמלאו אלא בהרוג מחשש כלים
שלא שבעתן העין, דכבר העלה צחיצורו צדצבר איסור וצעיגון
סמכין על עב"ע דכל איש אפי' צשלא שבעתן העין אס' תומר הוא
שמכיר ולא מחזקין ל"י צשקרה, ורק צבצ"ר צצממון לא האמינו
הכמים לסתם אדם מפני חימוד ממון כי אס' לצורצא מרבין שאינו
משקר צשציל הממון, והא דאמרי' צגמי צבכלים שלא שבעתן העין
לא קים ל"י צגווייהו, אין צאורו דלית ל"י עב"ע, דא"כ לא ה"י תומר
שהוא מכיר שזה שלו, דהא צצמ"ר מיירי דלא משקר, ואס' ה"י צלצו
חשש ספק לא ה"י תומר שהוא שלו, אלא צאורו הוא דאף דכשוראה
אותם אח"כ מכיר הוא אותם צבצ"ע מ"מ מאחר דבעת שנאצד
ממנו לא קים ל"י אס' יכירם כיון שלא שבעתן העין, מתוויאש הוא
מהם ותו לא מהדרין ל"י, וזה שייך רק צבצירה, אבל צאיסורא
או לענין עגונה שפיר סמכין אטצ"ע דכל איש אף צשלא שבעתן
העין, וגם לא מלאנו צראשונים שחששו לזה צדיני עגונה כי אס'
צמרה"ל כמדומה שחשש לזה, ולפ"מ שכתבנו אין מקום לחוש כלל.

גם הרב ר"ל ווייס צצשצבתו צצאמרי אס' ס"י קו"א כתב דמה
שהחליט [גיסר] הרב צן האמרי אס' צב"י ק"י [הכ"ל] דהיכא
שראה רק פעם א' או פעמים הוי ככלי אנפוריא לענין עב"ע, הנה
דעת החוס' צצ"מ דלרבין דר"ש צן אלעזר מהני עב"ע גם ככלי
אנפוריא, וקיימ"ל כותויהו, וכן דעת הגמ"י צשס הסמ"ג, ואף
להרמב"ם והרא"ש והעור צב"י רס"צ שפסקו כר"ש צן אלעזר, הרי
משמע צגמי דרק צבדי מחטין ולנורות חדשים לא מהני זהו עב"ע
[משום דנורת כולם שזה] אבל אחריו אפי' לא שבעתן העין מהני
זהו עב"ע, וכן מצוהר צשעמ"ק שס צשס שיטה, וגם הרמב"ם
דקדק וכתב "מכלים שנורת כולם שזה" משמע הא אחריו מהני
זהו עב"ע, וצבכלים ישנים נראה דלכו"ע מועיל עב"ע אפי' צמעט
זמן, דאלי"כ נחת צברין לשיעורין, דהא לא ציארנו לנו [הפוסקים]
כמה זמן לריך לעב"ע, וא"כ כשאומר שמכיר את צבצ"ו מדוע לא
נימא דיש לו עב"ע גמור בהם, ועכ"פ כדאי הנה הגמ"י ותוס'
וסמ"ג לסמוך עליהם, ומכ"ש צצמקום דחק וצעיגון.

גם בבאר משה קונ"ט צנין ירושלים ס"י א' אות ע' כתב דאין
חשש צבצ"ע צבצדים מלד שלא שבעתן העין, דרק צבכלים שנורת
כולם שזה לא מהני עב"ע צבצדים, אבל שאר כלים אפי' חדשים
אית זהו עב"ע אפי' צמיעוט זמן, וכמו שנראה מדברי הרמב"ם
מה"ל גניצה ה"צ וצחור"מ סוס"י רס"צ וכמ"ש השעמ"ק והתורת
חיים צצ"מ, וגם הא לשועת החוס' צצ"מ כ"ד פליגי צבין על ר"ש
צן אלעזר וסוצרים דאפי' צלא שבעתן העין מהני עב"ע.

ובזרעו של אברהם ח"צ מערכת ע' דע"א א' על דבר הכרת העד
צבצ"ע את כתב המלילה צבצד המת שהוא אותו שראהו
צידו צחיין, כתב דאין לפקפק משום דהא ודאי לא שבע צו עינו
וא"כ אף אס' הוא צורצא מרבין לא יכני עביעת עינו, ודבר זה
מוסכם מכל הפוסקים ודלא כהפ"ח יו"ד ס"י ס"ג ש"י דהחוס'
צפג"ה חולקים ע"ז [וסוצרים דמהני], ולא ראה דברי היש"ש שם,
וכי"פ הרמב"ם צצ"ד מאצירה, אמנם נראה דשי"כ לא צעי' שבעתן
העין אלא צבכלים שנורת כולם שזה כמו דינר משאר דינרים, וכן
נמי צהנך עובדי דפג"ה דגריעי וכמ"ש הריטב"א שם, אבל צבצ"ר
שאין נורת כולם שזה, וכמו כתב מלילה דנ"ד או גט דרצב"ה, ודאי
מהני עב"ע אף שלא שבעתן העין.

אוצר

ס"ק קטו אות כ-כג

הפוסקים

שהוא בדומה לפארעאכיל [לסניור] שהוא ציד האשה שאומרת שהם מחתיכה אחת, והעד הכיר שהם דומה דומה, נראה שאין צדק אפי' שיטור לרף, דאע"ג דאין כאן חשש שאלה דהא ליתא לא מושלי, מ"מ ע"ז אמרו דחיורי וסומקי לא מהני, דודאי שכית עובא [בגדים] הדומים יחד.

ושם בסי' קל"ו צענין שהעד דימה הפוזמקאות שנמלאו על הכרוג לבית יד שה"י אלל העגונה ושאמרה שבעלה סרג בעלמו גם את הפוזמקאות וגם את הבתי ידים ואמר שהם דומה דומה בין הדוגמא וצין עלם הסריגה, כתב ג"כ [בד"ה ובתשובה] דיש להסתפק אם להחיר בעגונה ע"י דימוי ואם נחשב זה לעצ"ע, אלל דמ"מ לירק מליאת הפוזמקאות שהכרוג ה"י לבוש בהם כדי להוליא מספיקו של הב"ש [המוצא בפ"ת סוס"ק ל"ה ובאלוה"פ ס"ק קפ"ז אות ס"ט] על שאר הבגדים שנמלאו רק סמוך לו, דנלמ"ה איכא הוכחות רבות שהמלבושים הם של מת זה, ע"ש.

ובמהרש"ם ה"ז סוס"ק ס"ז כ' אל הרב השואל דמה שרצה ללמד היתר מחמת הע"ק והבעדיל [שורן] שהכירו שהם דומים אל הע"ק והבעדיל שבציתו, הנה כפי הנראה מדבריו שהוא דומה במראיתו לאותם שיש לו צבית, וכו"ל סימן דחיורי וסומקי לכו"ע הוי סימן גרוע, וזה מלמד מה דאיכא חשש שאלה.

ובמהר"ם שיק סי' מ"ה כתב דמה שדימו הפשטן שבציתו וראו בדומה לצגדו, אין שום היכר צדק, דכל הפשטן הנמכר צהנות הבא מצית חרושת א' ובציתות א' הם שוים ונמכרים נכלל העיר ולכל העיירות.

ובעמק שאילה סי' ס' ע"ד אמירת העגונה על צגדי המת שהם ממש ממין א' עם צגדי בעלה שיש לה צבית וששוים הם במראה ובנקודות, ודימום זה לזה ונמלא כדצריה, כתב להכרת הפלים ע"י דימוי תלוי במחלוקת רש"י ורמב"ם צע"ז דף מ' גבי חתיכות דג, דלרש"י צעין שיהיו החתיכות מכוונות ומגיפות יפה זה לזה, וזה לא שייך צנ"ד, אלל לפי הרמב"ם שם דסגי אם דמיון החתיכות שוים זה כזה וכמ"ש הצ"ח [ציו"ד] סי' פ"ו בשם הר"ן, א"כ גם כאן שפיר הוי סימן מובהק, ואין כאן דמיון להא דחיורי וסומקי שזה אינו אלל על מראה הלבד דשכתי הרבה, אלל לדמות לדבר פרטי שיהי זה שזה ממש למח שבציתת שהם ממין א' ממש, ודאי דמיא להא דחתיכת דג שסומכין ע"ז גם באיסור דאורייתא וכו', ואף שהפרי תואר כתב בסי' ק"א דמה דמועיל דמיון או מכוונות הוא דוקא היכא דליכא חזקת איסור, אלל מדברי הש"ך שבי' בחו"מ סי' ס"ט סעי' ב' דלהרמב"ם מועיל דמיון כתב לכתב אפי' במקום שצריך קיום מה"ת, הרי דמועיל אפי' להוליא מחזקת ממון דאלים עובא, א"כ גם כאן מחמת הדמיון שנראה כדצרי האשה הוי סי' מובהק וכו', וע"י עוד צעיו"ד סי' קפ"ז דעת הרא"ש היא דאף שאין לנו בקיאות לדמות דם מכתה לראייתה, מ"מ היכא שבי' הדמים לפנינו גם לנו בקיאות, הרי דלא חיישי' לטעות שיווי המראה, ואם כי דהרמב"ן חולק שם וסובר דגם צב"ג אין לדמות א' לשני והוא כדעת רש"י ה"ל, מ"מ נראה ודאי דעכ"פ עדיף זה כמו סי' אמלעי דאינו רק משום דיש לחוש שמא איתרמי ולכן אין לסמוך ע"ז היכא דאיכא חזקה וכמ"ש הפרי תואר ה"ל, וגם גבי סי' אמלעי הטעם הוא דחיישינן לאיתרמי, וא"כ עכ"פ הוי כאן סי' אמלעי וכו', האמנם דאכתי י"ל דגם להרמב"ם אין מועיל כאן דמיון דאף דדומה ממש למח שבציתת, אלל אכתי יש לחוש שמא איש אחר קנה ג"כ מזה המין ממש ועשה לו הע"ק כמו בעלה, וא"כ לא נוכל להחליט זה לסימן מובהק כיון דיש לחוש שמא איתרמי גם בזה, אלל דצירוף עוד סימן שיש צנ"ד הוי כאן סי' מובהק, עוד י"ל דכיון דנראה מהגז"ע שאמרה כן על צ' צגדים וכל א' הוי ממין סחורה אחרת ושניהם הוי דומין ממש למח שנשאר צביתת, א"כ

אפי' ניהוש לאיתרמי עוד אחד שקנה ממין זה, מ"מ הוי כאן לירוק צ' סי' אמלעיים צגדים שלא ניהוש שגם איש אחר קנה מצ' הסחורות כמו זה ועשה לו מאלו הסחורות צ' הצגדים כמו בעלה, ולפי"ז י"ל דגם לרש"י הוי מחמת דמיון הצגדים סי' מובהק משום לירוק סימנים, מיכא יש לדחות וכו' ע"ש.

בא. וכשתחתיבה הנמצאת מתאימה עפ"י החיתוך אל החתיכה שנשארה בבית. צתתם סופר ח"א סי' ל"ב דן ע"ד הסימן מחלי מטפחת רשום בצותיות צ.ה. ולאותה הוי מטפחת שנמלכה אלל הנוטע מחאימה לחלי המטפחת שנמלכת בציתו, וכתב הנה אם סמכין באיסור על סצרת חתיכות מתאימות, [מבואר] צש"ס ופוסקים וציו"ד סי' פ"ג סעי' ד', וכבר האריך החכם צבי בסי' ל"ט דגם צמח"ס סמכין על בקיאות דידן ודלא כהע"ז בסוס"ק ק"א וכו', ומ"מ הכא בחומרא דאשה איש לא צעניא למסמכא אהך לחודא אם לא צירוף רשום [האותיות] שמו ושמה, וארושם לחוד נמי לא [צעניא למיסמך, וכמוצא לעיל בצות ה"י], אך צירוף מתאימות עם היכר הרשום, וכן מה שה"י כתנו מהופכת עליונו לתחתונו, צודאי צירופם הוי סימן מובהק, ולירק כל זה ללד היתר צדדנו דכבר יאלה העגונה בלא"ה מאיסור דאורייתא ע"י העצירה, ע"ש.

בב. הברה בתפירות אי הוי מב"ע. כי צדצרי חיים [לר"ה מלחם] סוס"ק כ"ה דמה שאמרו העדים שהכירו את הבגדים של הנאצד בתפירות, לא נראה זה לעצ"ע רק הוא כעין דימוי האותיות ע"י צבית אפרים סי' ה' תשו' ארוכה ע"ז, ולריך שיגידו שהכירו הבגדים צע"ע.

ובצ"צ החדש סי' מ"ט כ' דמה שהחייב הכיר המכנסים שהם מעשה ידיו, אינו יודע איך חשיב זה לרחיב שהמה המכנסים של בעל האשה הזאת, דילמא איש אחר הוא שה"י לבוש ג"כ מכנסים של החייב הזה. [והיינו משום שלא אמר החייב שלא חפר רק לזה].

ובבאר משה קונט' צנין ירושלים סי' ג' אות ז' פקפק ג"כ מעיקרא על הלשון הכתוב צגצ"ע שהסנדלר הכיר מלכתה הנעלים והחייב הכיר מלכתו, דזה לא מקרי עב"ע צמלצושי הנעלם, דמ"ל שאלה הם מלבושיו דילמא הם מלכתה הסנדלר והחייב שעשו כן גם לאיש אחר, וכזה חשש צנ"ל החדש בסי' מ"ט [הנ"ל], גם מה שאמרה האשה שחפרה בעלמה הכפתורים צחיה, הנה אין מבואר אם הכירה תפירתה צע"ע, אחת שיש מקום לומר דכיון שהסנדלר והחייב הכירו את בעל האשה הזאת מהיים וגם את מלבושיו שחפרו לו ועתה אנו מדברים מזה האיש, א"כ כונתם שהכירו מלכתם ותפירתם שעשו לזה האיש, אך לריך לזכר כ"ז ע"ש.

בג. תפירה מהופכת אי הוי סימן מובהק. כי צצאר משה קונט' צנין ירושלים סי' ג' אות ח' דזה שהכיר החייב את התפירה צחוק הכים של המת הנמלא שה"י מהופכת ע"י איזו סיבה והיה מכון כאשר צייר לו מקודם, י"ל דזה הוי סי' מובהק, ואף דלא למלם מקום פרטי צכים רק שיתד הכים משאר הצגד, מ"מ הא כי צשעמ"ק צצ"מ כ"ח א' ד"ה ולענין צשם הרמ"ך דאפי' קובע איזה מקום פרטי צאמלע שיטה פ' הוי סי"מ, וא"כ מה שצ"ר לפניו עשיית האזים [השפה] מהופך צחוק הכים הוי עכ"פ כאמלע שיטה או תחילתו, ואפשר למלם לפניו מקום פרטי ממש דודאי הוי סי"מ, ואף דיש מקום לומר דסימון היפוך התפירה צעלמו ל"ה רק סימן גרוע ולא מהני האמלם להחשיבו סי' מובהק וכמ"ש בצפרי מנחת משה סי' ז' אות א', מ"מ מלמד דיותר נראה לומר דשינוי התפירה צעלמו הוי סי"א, הנה גם בסי' גרוע נראה לי כעת דיש מקום גדול לומר דל"מ מחשבו לסי"מ וכו', ואם כי קשה להחליט עפ"י שיקול הדעת צעניי הסימנים וכמ"ש מהר"א אלפנדרי צקו"ע סי' ו' אות

ובחתם סופר ח"א סי' ל"ה אחר שהביא דברי הרמ"ם, כתב דלכאורה יש לדקדק על הגמ' ביצמות ק"כ דמיד כשמחזק גופו בחרוך וגוף הו"ל למימר כליו בחיורי וסומקי, וחו גופו וכליו הוי זו ואל"ל זו, דאם סימנים גרועים בגופו לא מהני כליו לא כ"ש, ע"כ נראה ודאי דלירוק צ"י מיני נצעים הוי סימן גמור, ומשוי"א לא הוי מלי למימר גופו דלירוק וגוף וכליו נצטעא דהוי זו ואל"ל זו, ולא הוי מלי נמו לשינוי אחד חיור וא' סומק דזה באמת הוי סימן, ע"כ חידש לנו דהייש' לשאלה בכלים דמושלי אינשי ומתני' לא מיירי אלא בכלים דמושלי אבל בכלים דלא מושלי מעידין, וחזר ואמר ואיצט"ל אפילו מיירי מתני' שיש לו כלים דלא מושלי מ"מ דומיא דסימני גוף שאין לו סימן בגוף הכלי אלא א' חיור וא' סומק, ובהי ש"י מהם לא מושלי, מ"מ חיישי' דהשני הי' שאלו, ומשוי"א אין מעידין על יירוק הסימן, אבל לולא חשש שאלה הוי מעידין על יירוק סימנים, ולפי"ז כשיש לו צ"י כלים דלא מושלי וא' חיור וא' סומק יש לנרץ חיבור נצעים גם למחמירים.

ובסי' מ"ה [הוצא בפ"ח סוס"ק ק"ח] כתב דנהי דנצטע הבגד הוא סימן גרוע שגרוועים, כי מחתיכת סחורה א' נעשו כמה מלבושים, מ"מ היינו דוקא אם כל מלבושיו הם מנצטע א', אבל שיהי' מלבוש מלבוש א' חיורי ומלבוש א' סומקי זהו סימן אמנטי שיהי' צ"י הנצעים שוים צ"י אכשים ואחרמי כולי הא', ומכ"ש כשאניס ממין א', והבדלמנות הזאת הוא קצת יקר ולכל הפחות הוא סי' אמנטי, אלא דאם הי' מלבוש רק צ"י מיני כלים כאלה, נהי דבכל בגדיו לא חיישינן לשאלה, עדיין יש לחוש שמא הי' לאידך ג"כ כלים סומקים כמוהו וכו'א השאלה לו רק את החיורי ונמנא שלא נשאר ערעילאלי, אבל אם יש כמה מיני נצעים חיורי וסומקי ואזכמי ל"ח לשאלה וכו'י סימן עוב, ואפשר סימן מובהק נמי הוי. [וכ"כ בשו"ת ר' חיים כהן סוס"ק כ"ז].

ובח"ב סוס"ק קל"ה [וכן בח"א סי' ס"ט] כתב דאם יש לנו היכר בכל בגדיו כגון שגד עליונו הי' חיור והתחתון סומק וצחי שוקיים ירוקים ומכנסים כך וכך ומנעלים כך וכך, נהי דכל א' צפני עזמו ל"ה סימן, מ"מ זה הוי סימן צמה שהי' מלבוש צה האופן, ואם הי' כן בכל מלבושיו באופן דנימא דלכל מלבושיו ל"ח לשאלה הו"ל לירוק כל זה סימן אמנטי עכ"פ, ויש לנרפו לעצ"ע צפניו.

ובח"א סי' ל"ב מבואר שלא החליט צה אלא רק בלירוק, שכתב שם דאף שצחידושיו צחר דהא דקאמר הש"ס כליו בחיורי ולא קאמר נצטעא, היינו משום שהיה קשה לו להש"ס כיון דכבר השמיטנו דלירוק וגוף בגופו לא סמכין, א"כ כ"ש כליו נצטעא, אע"כ הא פשיטא לי' דאם היו כל כליו חיורי או סומקי ודאי לא סמכי ע"ז, אך קמ"ל בחיורי וסומקי תרווייהו, דהיינו שנתן צו סימן שהמכנסים סומקי ומעיל חיורי וצחי שוקיים ירקי, והו"ל דהלירוק יחשב לסימן, דרחוק הוא שיזדמן עוד א' מלבוש צירוק בגדים כאלו, קמ"ל דאפ"ה לא סמכין, אך מ"מ נראה דצ"ל הו"ל וצבר אית לן סימן מובהק ביותר צכתות ומעפחת, שפיר נוכל לנרץ לזה עוד גם סומקי דהי' כנפות ומין סחורת ירוק דמכנסיו, באופן שנאמר שהבגדים המלופפים האלו הם צלי ספק של צעל אשה זו, וע"ש מה שדן ע"ד חשש שאלה. ועצ"פ ס"ק ק"ו מהקדמי סי' י"ב.

גם בנפש חיה סוס"ק ז' כתב דהכרח כל הבגדים נצטעם ומרחיחם ומהותם צלירוק מכל הבגדים יחד, הוי עכ"פ כמו סימן, אף דנצטע מצבד אחד לא הוי סימן כלל, מ"מ בהצטרפות הנצעים והמרחיח מכל הבגדים עכ"פ הוי סימן, ומהני סימן זה להצטרף אל טביע גרוע של אחר ג' ימים שהי' בגופו, וגם צל"ה מתיר החת"ס צסימנים מכל הבגדים היכא שנצטע צמשאל"ס [וכנ"ד] שמתרת מדאורייתא.

ס"ד צטט מורו, עכ"ז הדעת נוטה יותר דמה שזייר לו אופן תפירת השפה בתוך הכים הוי סימנ, ובפרט אם הכיר התפירה צטצ"ע כמלכאכחו.

כד. צבע הבגדים. צשו"ת הב"ח רס"י פ"ו הוכיח דמהר"ם פדוה צסי' ל"ו ס"ל דלהאי ליטנא שציצמות ק"כ וצ"מ כ"ז דגופו חיורי דלירוק וגוף וכליו דהיישין לשאלה, הוי חיור וסומק בכלים סי' אמנטי, והיינו מדלא משני מעיקרא גופו דלירוק וגוף וכליו בחיורי וסומקי כדי לאזכמי גופו וכליו תרווייהו צחד עטמא ובחר הכי הו"ל לאזכמי ולומר איצט"ל כליו דהיישין לשאלה, ושמשום זה כתב מהרמ"פ שם דבנדונו דליכא חשש שאלה על הבגדים יש לסמוך על הכרחו סתם אף דיתכן שלא הכיר הבגדים רק נצטעם, ע"ש. גם בעבודת הלוי [להר"א הורצ"ן] דף י"ד כתב דמתשו' מהר"ם פדוה סי' ל"ז מוכח דס"ל דרק לאיצט"ל דאמר כליו בחיורי וסומקי הוא שחידש הגמ' דחיורי וסומקי לא הוי סימן, אבל לליטנא קמא הוי חיורי וסומקי סי' אמנטי אי לאו דהייש' לשאלה. וכ"כ צבן פורת סי' ח' דף מ' א'.

אמנם הב"ח עלמו צסימן פ"ו הני"ל כתב מסבירא דליכא לפרש דמעיקרא כד משני כליו דהייש' לשאלה ולא משני בחיורי וסומקי ס"ל דאע"ג דלירוק וגוף לא הוי סימן [אמנטי] מ"מ חיורי וסומקי הוי סימן וכמו שהצין מהרמ"פ צסי' ל"ו, דהא ליחא, דפשיטא דכי היכי דלירוק וגוף לא הוי סימן כיון דליכא הרבה ארוכים וגולים, הי"ג חיורי וסומקי נמי אינו סימן כיון דליכא הרבה מלבושים חיור וסומקי.

ובתשובה על עגונה צצסי' חורי זהב כתב ג"כ [צסוף עמוד שפ"א] דאף דמהר"ם פדוה מלדד להחיר נצטע הבגדים משום דלכך חיורא דהייש' לשאלה נאיד משינויא קמא וס"ל דאפי' חיורי וסומקי מהני, אך הוא ממש יחידא צזה, וליון לתשו' הב"ח הני"ל. כת. וכשהם חיורי וסומקי בהפלגה קצת. ע"י צנודע ציכודת תנינא סי' ס' ד"ה ומעשה [צמוקף] שזייד דהוי סי' אמנטי. חולם ע"י צבן פורת סי' ח' דף מ' עור צ' דר"ה וע"ש שר"ל דצמלבושים אפי' חיור וסומק ציותר הוא סי' גרוע, שהדרך לנצטעם גם לצן או אדום ציותר.

כו. וכשהי' לבוש כמה בגדים ולכל א' מהם צבע אחר. כתב הר"א מזרחי צסי' ע"ה [עמי רמ"ו דפוס ירושלים תרל"ח], והו"ד צט"ז סק"ל, דכמה מיני מרחות בכל מלבוש ומלבוש לא מהני, ומתני' סתמא קתני דסימני כליו לא מהני, וכשפירשו בגמ' בחיורי וסומקי היינו אפי' היו צהם כמה גוונים בכל מלבוש ומלבוש (*).

ובפרח מטה אחרן ח"צ סי' ל"ח כתב [צדף ע' עור צ'י] דהרשד"ם צסימן מ"צ שזייד לנרץ צנדונו סימני הכלים אל שאר האומדות שהיו שם, וסימני הכלים צנדונו היו שהי' רוכב על סוס אדום, ושהי' לבוש צגד שחור כעין "קאפאניקי", ולמטה ממנו צגד "מאוו", מוכח מזה דס"ל דלירוק סימני הנצטע מכמה דברים ומלבושים הו"ל כסימן מובהק, דהא ודאי דאף למאן דאית ליה דמלרפין סימני הכלים לשאר אומדות [ראה צס"ק קפ"ז אות פ"ו-פ"ח] היינו דוקא סימנים מובהקים דכלים ולא חיורי וסומקי, ואיך לירק הרשד"ם צנדונו דהוי חיורי וסומקי, אע"כ כנ"ל, וכתב שגם מהרמ"ם צתשו' סי' ד' נראה דס"ל בהרשד"ם, ע"ש.

(*) הנה פשטות דברי הרמ"ם נראה דר"ל אפי' מלבוש א' המורכב מכמה מיני מראות, ואפשר אפי' בנחנא שהאדם הרכיב בגד מבי' וג' חתיכות וכל א' מצבע אחר וכמו הנדונים שבאות שאח"ו, ג"כ ל"ה סימן, אך מדברי החת"ס שבכאן ובמנחות אשר שבאות שאח"ו, מבואר שתפסו דהרמ"ם ר"ל שכל מלבוש שלבש הי' מצבע אחר.

אוצר

ס"ק קפו אות כו—כו

הפוסקים

ובשו"ת מהרי"מ פדווה סי' כ"ד כתב דמראה הצגדים צמינו
לצעים לא יחשב כלל אפי' לסימן אמלעי, דמאי עמלא
דחיורי וסומקי לא הוי סימן הוא משום דשכיחי רבים לצוים כן,
ה"י צמינו לצעים כיון דזה נעשה צצתי חרושת רבים והרבה נעשים
בדמות זה וע"י שנינו לצעים, והוי ממש כחיורי וסומקי.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלת] סי' מ"ג בהג"ה מצנו כתב דמדברי
שו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ג מצואר דלא כהחמס סופר,
דשם כתב על דבר עדות א' מפי נכרית שהכירה את הכרוג ע"י צגדיו
שהיו מונחים אליו דל"י כלום מלבד מה שיש לחוש לשאלה, כיון שלא
אמרה אלא שהיו קתם לצנים וקתם "לאזור" וחיורי וסומקי לא
מהני, ואע"ג דמעידה על הרבה צגדים אפשר דמתרמי כולו וכו'
ע"ש, ולי"ב.

ובחכמת שלמה סי' ע"ז בהיות הג' כתב דאף שמהגמי לא מוכח
דחיורי וסומקי לא הוי סימן אלא רק בימיהם שהי' דרכם
שכל כלי האדם היו צגון אחד, אבל עכשיו שכל א' מהצגדים משונה
במראהו מחצרו אין ראיה דלא הוי סימן, וגם לתירוצא קמא דלא
חיישי' לשאלה משמע דח"ס הוי סימן, מ"מ כתבו הפוסקים דחיורי
וסומקי סימנים גרועים הם ולא מלערפ.

גם בדמשק אליעזר סי' ע' כתב צאות צ' דמליוקף של צ' מיני
צגדים אין לדון להיווי סימן, ודלא כדברי יששכר צסי' קל"ו
שצירק צגדונו מה שאמרו שהי' לבוש תחת חלוקו לייבעמעדיל ערעקאטע
כעין מראה חוס וחגורה של עור רחב עם שנאלל צרול והוא שחור ורחב,
וגם שהי' על כתנתו צ' אותיות ראשי תיבות רקומות על שמו ושם
משפחתו, וכתב דכל זה הוי סימן מובהק, ודימה זה למ"ש המשאלת
בנימין לצירוף סימנים אמלעיים [צגון] הוי כסימן מובהק, ה"י
צכלים ע"ש, וכתב עליו דאין נראה, דע"כ לא אמר המ"ב אלא צסימני
גוף שרחוק הוא שימלא צעצע או ע"י מעשה גם צאחר ולכן מהני
לירופס, אבל בצגדים דהאדם עלמנו מחצרים, א"כ כמו שחיצר זה
כן חיצר זה, וצגדים כאלה נמלאים לאלפים ולרצבות, ואין זה מן
הזרות שגם אחרים לצשו כמובו, ואם אמנם שהחמס סופר [הי"ל]
השתמש בצצרה זו דריצוי סימנים צגגדים, אבל מהב"ב סי' מ"ג
מצואר דלא ס"ל כן, שהרי חשב שם צד"ה והעשירית אחת לאחת
הסימנים וגם סימן אחד דגוף, ובכל זאת כתב דכל אלה סימנים
אמלעיים המה ולא החשיבם לסי' מובהק ע"י כל הסימנים כולם,
אע"כ דרק צסימני הגוף הוא דמלרפון, וע"י נוצ"י סי' ל"ב צד"ה
ואפי'. [וע"י צצברי האמרי אש סי' ק"י דלעיל].

[וע"י בדברי יששכר סי' קל"ז שהשיב על השגה זו וכתב דמה
שהשיגו עליו לצירוף סימנים לא אמרי' בצגדים, הגם אש כי
שם קצת למידק בן מדברי מהרש"א בגיטין כ"ז צ' ד"ה סימנים שכתב
דצכלים אי אפשר להיות סי' מובהק, ואמאי הא אפשר ע"י צירוף,
אך צאמת לאו ראייה היא, ד"ל דמהרש"א לית לי' לגמרי כך סצרה
לצירוף, אבל הסוצרים מליוקף סימנים [צגון] ס"ל בן גם צצגדים,
וע"י צצצעת פנתם סי' ב' ד"ה ועוד וכן צסי' כ"א ד"ה מיהו אהא
דמלאו קשור צכים דקשר הוא סי' אחד וכים סימן שני והוי סימן
מובהק, וכן יש למידק מהתוס' צ"מ כ"ה ד"ה שמעית צתי צתרה דמנין
וחרוצא הוי סימן, גם צצצורה"ג סי' ע"ב צד"ה חדא וצד"ה כללא
משמע דמאן דס"ל צירוף סימנים ס"ל דגם צכלים מהני, וכן צצח"ס
סי' מ"ח וצח"ב סי' קמ"ד ד"ה אמנם, וע"י צצית אפרים סי' קל"ו].

כו. בגד א' התפור מב' מיני צבעים. עפ"ת ס"ק קל"ז מהגליא
מסכת סי' י' אות ג' דחיורי וסומקי אינו אלא כשאומו
כל הצגד הוא חיוור או סומק, אבל אש כל הצגד כולו חיוור ויש שם
רושם שחור, פשיטא דזה לא הוי צכלל חיורי וסומק, ואם [גם]
מלמס המקום הוי סימן מובהק וכו', ע"ש.

ובמטות

ובסי' י"ג שם צצוצדא שא' נעצב ונמשה גוף מת מן המים והוכרה
חתיכה מחלוק השינה צצצעה, וכי רב א' דאף לצע לא הוי
סימן, זהו רק צחיור או אדום כולו, אבל צצצעונים משונים מהני,
והכא שאמר העד שהפרחים היו עקומים וברקע אדום אפשר דהוי
סי' מובהק [וע"י צצאות שאח"ז צענין צגד א' ממכה לצעים], וכתב
עליו דפשיטא דזה לא הוי סי' כלל, דאטו לא נעשה צגד זה רק לאדם
זה, וצודאי עשה כן צית החרושת לאלפים, ומה שהציא הרב שכן
כ' החת"ס, הנה צחח"ס שם מצואר בפירוש דמראות הצעים צחתיכה
א' לא הוי אפי' סי' גרוע, ורק היכא שפטרע צצעי כל הצגדים הוי
סימן, והי' אפשר לצדד על עדות אציו שהכיר ג"כ החתיכה הי"ל
וגם חתיכה מד' כנפות ולומר דצ' צצעים אלה יחד הוי סי' אמלעי
ובצברי החת"ס, אך עדיין איכא למיחש לשאלה, דלא שייך צזה דלא
ישאל כל צגדיו וישאר ערעילא, דהא יש לחוש שהשאל רק צגד א'
מהם ושצ השני לא הוי סי' כלל דהוי כחיורי וסומקי, ואולי יש לדון
צזה דהוי כעין שאלה דיהודי שהשאל צגדו האחד לאיש שהי' לו צגד
שני כמובו וכו' ע"ש.

ובתשו' על עגונה צצסי' תורי זהו צידד [צעמוד שפ"ד] דאף דחיורי
וסומקי לא מהני מיהו ודאי מילתא דלא שכיח הוא שיהי'
אדם הגיל ללבוש הרבה צגדים צצצעים משונים זה מזה ונמלא ממש
צכל הצגדים כמו צחיור, ויתרמי [עוד איש] שיהיה לבוש נמי צגד
ראק כמו זה וגם חזיב כמו זה ומכנסים כמו זה, ואפשר דזה יועיל
כמו סימן מובהק.

ובאמרי אש סי' ק"י צצצשו צן המחצר צזה יסוד היתרו על דברי
החמס סופר. וגיסו הרב ר"ל ווייס צסי' קי"א חמס [צצצח
עור צ'] ע"ד החת"ס דכיון דקיימיל דאפי' ק' סימנים גרועים צצופו
לא מלערפי כ"ש צכליו דאיכא נמי חשב שאלה, וכי דנראה דעטס
החת"ס הוא דס"ל דחיורי וסומקי הוי סי' אמלעי ולא דמי לארוך
וגון [וראה צצאות כ"ד], ואף דהגמי מחשיב ח"ס לסי' גרוע דאפי'
אש סי' דאורייתא לא מהני, היינו משום דע"י חשב שאלה צכלים
דמושלי משוי לי' כסי' גרוע כמ"ש הצ"ש לדעת הצ"י, רק צסי'
מוצחקים ס"ל להחת"ס כהרצ"ב צסי' תש"ח דל"ח לשאלה, וא"כ
צכלים דלא מושלי מהני חיורי וסומקי עכ"פ ע"י צירוף וכו'.

ובמצפה ארי' תניינא סי' ל"ד צידד דהיכא שמכוין סדר הצציעה,
וכ"ש כשמייחד כל פרטי הצצעים שצכל הצגדים, אפשר
דהוי סימן אמלעי.

ובזה כ' בדברי יעקב סי' ע"ג צצצשו אציו, ובצברי יששכר סי'
קל"ז, ובצערי דיעה ח"ב סי' קל"ב, ובצאחר משה קויע' צנין
ירושלים סי' ג' אות ח', ובצבול יהודה סי' ל"ז. וע"י צצצצות לשואל
סוסי' כ"ה. ובשו"ת מהר"ש ח"א סי' ע"ו צירף דברי החת"ס
להיתריו.

אבל בעמק שאלה סוסי' כ"ג כתב דאין מקור לדברי החת"ס סופר
מהש"ס, ואי אפשר להוציא אשה מחזקת אשת איש צמה
דסחמא צש"ס להרפך.

וברסי' מ"ו כתב דמדברי הראשונים לא משמע כהחת"ס ואי אפשר
לחדש דבר נגד משמעות דעת הראשונים. ובסוסי' נ"ג
כתב דמדברי מהר"ס פדוה צסי' ל"ו לא משמע כהחת"ס. וע"ש
עוד צסוסי' נ"ה. [אולם ע"י לעיל צצאות כ"ד ממכה אחרונים צצעת
מהרמ"פ].

ובפרשת מרדכי סי' כ' כתב צגדונו דאע"ג שהעד אמר סימני
הצצעים צצ' מיני מלבושים מ"מ לא מהני, דהא הרי
מסתמא אדם לבוש כמה מיני מלבושים ויש צהם מראות שונים זה
מזה ואפ"ה חנן דאין מעידין על סימני כליו ואוקמי צגמי דהיינו
צחיורי וסומקי, ואין לע"י צצו"ת הרא"מ סי' ע"ד.

אוצר

ס"ק קפו אות כז—לא

הפוסקים

בזה הריב"ל צה"ל וברח"ש צסי"י [דף ר"ז ג'] ובנאמן שמואל סי' נ"ה, אלא דא"ל מספיק כיון שהם נסחפוק בדבר אי חשיב סימן כלל, וגם ה"א איכא חששא דשאלה.

כמ. האם יש לסמוך על טב"ע בבגדי נטבע. ע"י פ"ח לסעיף ל"ב ס"ק קל"ז מהחכם סופר סי' ל"ב דהיכא ששהו הצגדים במים ע"י יום ונחלקלו שוב אין לסמוך על טב"ע של הצגדים.

ובבית יצחק סי' ע"ז אות י"ב אחר שהביא דברי הפ"ח הנ"ל כתב, איברא דכמעטין צה"ס שם יראה שכתב ועוד הואיל וראו העביעה אין לסמוך על טב"ע מהצגדים, וא"כ י"ל דעיקר סמך על זה, דמה שלא נמלא בפוסקים אין להוסיף חומרא, דדוקא צורה האדם י"ל דמשתנה, משא"כ צורה צגדים, ועוד דאם הצ"ד רואים שלא נחלקלו הצגד למה לא נסמוך ע"י, ע"כ לדעתו יש לסמוך על טב"ע דצגדים.

גם בשאגת אריה החדשות סי' י"ח כתב צנזנו [צדס"ח א'] דמה שפקק אחיו הרב לומר דל"ש טב"ע צגדי נטבע במים דמחמת שנשרו במים אזלא לכו לנעויהו, נראה דמ"מ שייך דכו טב"ע, דא"ל טב"ע צצטעא לצד תלוא, ולא אמרו חז"ל אלא צבעל חי דלאחר ג' ימים או צמיא ואשתחבי בהעלותו משתנה פרנף פניו וא"י אפשר להכירו צעצ"ע שהי' לו צהיים חיותו, אבל צגדים אין לנו לצדות מלכנו לומר שאין מכירין צעצ"ע האיל ונשרו במים, ולא אישתמטו הש"ס והפוסקים להשמיענו זאת וכו'.

ל. כשההיתר מתבסס על חברת כהלים צריך חקירת חכם. כתב צחחם סופר ח"צ סימן קמ"א צנזנו, הנה לא הוזכר צפני צמאי הכירו כל הכלים, כי לריך חקירת חכם מפה העדים לאון החכם המצין ויודע וצקי לדרוש הדבר פיהי' הכיר צכלים היכרא מעלייתא שראוי לסמוך עליהם, ומה גם דלכמה פוסקים אין מוטיל טב"ע צכלים אלא בגוף האדם [ובנ"ל צחות י"ב], ומכ"ש צכלים כאלו שהיו למדרס לחיית הארץ ואפשר שגם נטצעו ונלצעו צמיומי שלג וקשה להכירם צעצ"ע, ועוד יותר הכיר ע"י סימונים מוצהקים ביותר. ובצנזנו ה"י גם חשש צדדמי על הט"ע, כמוצא צחות הסמוך.

לא. האם יש לחוש לבדדמי על חברת הבגדים היבא שיצא קול מקודם שפ' נהרג. צחחם סופר ח"צ סי' קמ"ד כתב צנזנו דיש לפקק קצת אס להאמין לע"א על הכרת העלית קטן על ההרג, דכיון שי"א קול ומפורסם שנהרג יעקב הכהן, וגם כשנמלא הכירוהו כולם צעצ"ע דגופו אלא שהי' נפוח קצת, שוב אין להאמין ע"א על טב"ע צארבע כנפות דיש לפקק ולומר דע"א אומר צדדמי, וצשלמא כשמטיל על הגוף צעצ"ע יועיל "קצרתיו", אבל על הדי כנפות מה יועיל קצרתיו, ואולי משו"ה דקדק העד שזעיינו עוד הפעם צד' הכנפות שלו כדי שלא יאמר העד [הרואה] צדדמי. [שם כתוב מקודם דסיפר העד דכשהמרו לו הרבה מקהילתו שמכירים כל צגדיו, שאל אס יש מי שמכיר הדי' כנפות שלו, ואמר חתנו שמכיר ג"כ צע"ע הדי' כנפות].

ושם צסי"א קמ"א צנזנו הכרת כל כליו, כתב צנז"ד י"ל קצת דאמרו צדדמי, דכיון שידעו דנאצד השוחט ומלאו [צין הצגדים] חלפים וכלי שחיתא צזה הדרך, נקל לכה הדמיוני להטעות העין, וסברא זו כתבו חוס' צגיטין דכ"ז ע"צ וצצ"מ ד"ח ע"צ ד"ה מטולם.

ובשו"ת ר' חיים בהן סוס"י ל"ב כתב צנזנו דאין צהכרה שהכירה העגונה את האותיות הרקומות שעל הכתונת די היתר [משום כתונת לא מושל], שמאחר שקודם לזה ה"י צפי כל שזה נהרג לפי האומנות וקלא דלא פסיק, חיישי' דאמרה צדדמי לפי שסבורה שנהרג צודאי דמה לה שזוכי מלאכתה, וכס"ג כ' התוס' צגיטין כ"ז צ' ד"ה מטולם לענין גט, ועוד שזה גופא שלא ה"י לו צדדק

ובמנחות אשר סי' י"ט כתב דהסימן על הט"ק של צעלה שאמרה העגונה שהי' צשלשה מיני סחורה וגוונים, נראה דודאי הוי סימן אמנעי, ולא דמי למ"ש הט"ז צסק"ל צסם הר"מ [הנ"ל צחות הקודם] דאפי' אס נמלא צבעל כמה מיני מלבושים ולכל מלבוש יש צבע אחר דלא הוי סימן, דשאני התם דדרך העולם ללבוש כמה מיני מלבושים מכמה מיני גוונים, אבל לא לעשות מלבוש אי' מכמה מיני סחורה ומשלשה גוונים שונים, ויותר מזה רואה הנוצ"י צסי"א ל"ז צד"ה הרי לומר דהוי סימן, וע"ש צסי"א צד"ה העשירית, וצחח"ס סי' מ"ח כתב דכמה מיני גוונים חשיבי סי' אמנעי.

ובעטרת חבמים סי' ו' כתב דהסימן שהי' צו צ' מיני צבעים הוי עכ"פ כסימן שאינו מוצהק כמוצאר צנוצ"י סימן ל"ו [צסוף ד"ה ונ"ל].

ובתשו' מבע"ל אבן לשם בדבריר צס"י הרצ"ן על יצמות כ' דהסימן שחיקה אשתו את המכנסים צצ' מקומות צחוט אדום, וכו' סימן מוצהק כמו שמוצאר צגליא מסכת הנ"ל.

ובהשיב משה סי' ס"ג צתשו' הרב אב"ד האלשיך צנזנו שהי' לו צתי שוקיים שהיו פארשייע ותחוב צהם חוט שני, כתב דזהו סי' מוצהק ביותר. ובעל ההש"ב משה שם צדף כ"ו סוב"ב כתב עליו דאף דנראה לכא"י דהסי' שהי' תחוב צצתי השוקיים חוט שני אינו דומה לחיורי וסומקי, דשאני כליו סומקי מאס ה"י קשור צמקוס אי' חוט שני ואפשר דהוי סימן מוצהק, אבל האמת נראה דאף סימן אמנעי לא הוי, דודאי חוטים לצנים ואדומים שכיחי וצחיה חוט שצא לידו קושר, ואין דומה למ"ש צהם אומר צצמקוס אי' מהמלבוש נקשר חוט השני, דשאני התם שאין דרך לקשור צו חוט וקשירת החוט עלמו הוי סימן ולא הגוון, משא"כ צמכנסים שדרכס לקשור א"כ לא הוי סימן רק הגוון ואדומים ולצנים שכיחי עוצא ולא עדיף מכליו חיורי וסומקי, אך מה שאמרו שהי' לבוש מכנסים פארשייע נראה דזה הוי סימן אמנעי שאין דרך יהודי ללבושם.

בח. מין הסחורה של הבגדים. עפ"ת ס"ק ק"ו מהקבלת יעקב [אצד"ק קארלין] סוס"י ז' שפ' צנזמי לא הוילאו מכלל סימן אמנעי רק חיורי וסומקי שהוא דבר המזוי, אבל כל שהוא מייחד המין מאיזה מין [סחורה] ה"י המלבוש וצמה הוא תפור תחתיו, וגם הסחורה שהי' מלאך מעשה רשת ומייחד מינו ומלאכתו, וכן מהט"ק שעליו שהי' ממלאכת האנשים צעלמם ולא מלאכת צית חרושת, כל זה צודאי אינם מזויים הרבה, ועכ"פ לסי' אמנעי נחשב כאחד, ועכ"פ צמשא"לם דרצן יש לסמוך ע"י. גם צסי"א י' כ' דיוחד הצגד מאיזה מין ה"י הוי סי' אמנעי, וצפרט צנזנו שם שאמרה העגונה שגם הכפתורים צד' כנפות היו של לין [מין סחורה] שזה אינו רגיל כל כך והרבה עושים מקרסים. וע"ש צסי"א י"ב.

ובמהרש"ם ח"א סי' פ"ח כתב ג"כ דמה שהכירה העגונה את הדי' כנפות שהוא ממין סחורה פ' נטע לשחור, והוועטיל [חזיה] ה"א מסחורה פ' עס קוים שחורים, אף דחיורי וסומקי ל"ה סי', אך כיון דאמרה מאיזה מין סחורה הם הוי סי', וצפרט על הוועטיל הוי סימן גמור וכו'. וע"י צמשמרת שלום ח"ג אות י"א שזירף דברי המהרש"ם לסניף.

ובבנין של שמחה סי' ד' אות ו' כתב דכיון שהעד פירט מאיזה מין הוי הצגדים נוסף על צבעם, הוי סימן אמנעי.

אבן במשיבת נפש [השני] סוס"י ל"ב כתב דהסימן שאמרה העגונה שהי' כנפות ה"י לכן של למר ישן, אפי' סי' אמנעי לא הוי דמי לחיורי וסומקי, ואף ד"ל דלא אמרו אלא צצבע לחוד אבל אס יודע מהות הדבר ממה נעשה אפשר דעדיף, וכמדומה שהריב"ל נסחפק צזה צתשו', מ"מ אין לדמותו לסימן שאינו מוצהק צלי ראי'.

ובאמר שמואל סי' ד' כתב צנזנו דאפשר דכשמוכיר מין הצגד שהוא ממין פ' הוי סימן ול"ה צכלל חיורי וסומקי וכמו שנסחפק

אוצר

ס"ק קפו אות לא—לב

הפוסקים

ובאמרי דוד [לר"ד פטער] סי' י"ט פקפק מעיקרא [בדכ"א ח'] על הכרת הצגדים ע"י העגונה דשמא אומרת היא צדמי כי סומכת היא על מה שבעלה ה' רגיל לעבור צורה שנמלא שם הנעצב וע"י רמ"א סעי' כ"ח, ועוד דיתכן שהיא סומכת על הסיומן דלעצב כפופה ושהרות כל השונים שנמלאו אצל הנעצב כמו צענבה ואינה מצהנת בין סימן גרוע לסיומן טוב וכמו שחששו במלחמה ובמפלות שסומכת דעתה לומר שמת, אמנם מסיק דכבר כתב במהר"ם פדור דנעצב שצגדים לא חיישי' לצדמי, ובנידון הסימנים אמלעיים שצב כחצו החוסי ציממות קט"ז דמהני עם עכ"ע.

ובברכת יוסף סי' ל"ג צעד שאמר שיהודי הראה לו על קצר אשר סומך לו היו מונחים צגדים ואמר זהו קצרו של פ' ואלו הם צגדיו, והי' זה מיד אחר הקצורה, והעד אומר שהכיר את כל הצגדים שהם של פ', כי מעיקרא צדק י"ט ד' דיש לחשוש דנשכיל ששמע שזה קצרו ואלה צגדיו אומר צדמי שהכיר הצגדים, וכמו שחששו גבי מי שראה העצובה, והציא מהנוצ"י סי' כ"ח שחוששין גם על הכרת צגדים לצדמי כמו על הכרת המת עלמנו, אמנם ה' הנוצ"י עלמו כי דממהר"ם פדור סי' ל"ו משמע דמי שראה העצובה אינו אומר על צגדיו צדמי, ע"ש, ובחילוק נראה דנשאלה המת עלמו עשוי להשתנות ולכן חיישי' דאף שאין נדמה לו ממש שהוא הוא, מ"מ חולה דעתו שהוא הוא רק שנשתנה, אצל צגדים שצטום פנים אינם עשויים להשתנות, אילו לא הי' מכירים ממש צעצ"ע היטב לא הי' אומר שהם צגדיו, ועוד דמשמעות דברי האשה צ"ד שגם העד המראה הכיר את צגדיו צעצ"ע, והיו לפי דבריו צ' עדים כשרים, והו' לא חיישי' לצדמי גבי צגדים, ועוד יש לחלק בין הצדמי של מי שראה או ידע העצובה, ובין דיון דיון [ולא ציאר מהו החילוק].

ובמדרש ח"צ סי' ז' אות י"ד כתב אל הרב השואל דמה שהעיר על הכרת הכתב יד של האדרעס שנמלא אצל ההרגו שזהו כח"י של בעלה דיש לחוש למ"ש הנוצ"י בסי' כ"ח דבראה העצובה לא מהני עכ"ע צגדים, וכמו כן הכא שנהרג במלחמה יש לחוש לצדמי על ההכרה, נראה דאין הנידון דומה לראיה, שהרי הטעם שאנו חוששין לצדמי גם צעצ"ע נראה העצובה, היינו דמכיון שראה אותו נעצב נקצב בלבו בהשערה והרעיון שזה הנעצב מת מזה האומד שכלב גם קודם שהמת מוטל לפניו להכירו, ואשר על כן כשמוציאים מת א' מן המים מיד שנמלא איזה דמיון קל בין המת ובין אותו שראה נעצב אינו מדויק היטב ונקצב בלבו שזה הוא, וכמו כן במלחמה משום שנקצב האומד בלבו שנהרג ע"כ צמט עיון ודיוק קל מחלטת שהוא בעלה, ודומיא דהכי גם צגדים אם ראתהו עוצב צים לבוש צאותם צגדים שמכרת בהם, כבר נקצב בלבו או בלבו העד גם קודם שהוציאוהו מן המים שמת צאותם הצגדים שמכיר בהם, וע"כ אח"כ גם כשאניה מכרת את גוף המת אם אך תראה איזה דמיון קל והשוויה מוטעת מהצגדים לצאותם צגדים שנעצב בהם היא מחלטת שהם אותם הצגדים שלבש בעלה צעת העצובה, אצל אם לא ראתהו קודם העצובה צאותם הצגדים לא שייך צוה צדמי, דמי ואמר שהי' לבוש צאותם צגדים ולא בצהרים, וע"כ אם אומרת שמכרת הצגדים ודאי יורה גם הנוצ"י דלא שייך צוה צדמי, כיון שעל מכות הצגדים לא הקדים לבא בלבו איזו השערה שהם היו על בעלה ונעצבו עמו, ולפי"ז גם צ"ד אף אם יש לחוש צדמי על גוף המת במלחמה, מ"מ על המכתמים לא שייך צדמי, משום שלא קדמה לבא המהשבה בלבו שהמכתמים היו אצלו צעשה שאלה למלחמה, ומכ"ש שלא ידעה מהמכתב שהגין לשלוח אליה, ולכן ל"ש צוה לדון שמועה היא מדמיון כוזב וכו'.

לב. ודין טב"ע דבגדים בראה הטביעה. יוצא צעזכ"י לקמן בסעי' כ"ה.

צדק אלא הכחונת שעליו לא ידענו רק מהגדת אשתו, וכיון דחיישי' דאמרה צדמי אינה נאמנת גם לזה ד"ל דמשקרת כמו צמת צמלקמה דאפי' אמרה קצרתיו אינה נאמנת.

ובכתב סופר סי' ל"א [דל"ע] העיר דהיכא שהעגונה אומרת סימנים [גרועים] על צגדי המת ואח"כ ראתה והכירתה גם צעצ"ע, דלא יכני ההכרה, דמאחר שנמלאו בהם כל הסימנים שאמרה שוב אומרת היא צדמי על ההכרה צעצ"ע וסבורה דודאי אלה הם, וביותר יש לחוש לזה היכא שאלה קול שבעלה איבד עלמו וגם כשנמלא אח"כ א' מת צא קול שנמלא בעלה והיו כשמע העצובה וכו', ואי אפשר לנו להמלט מזה מצלי שיהי' לנו מלבד העצ"ע גם סימן אמלעי או בגוף או בכלים.

ובכור הבחינה רס"י י"צ צמי שנספק ולא הי' צו עכ"ע אלא שחתה אצלו ידיו נמלאה חתיכת פשתן מהכחונת והעגונה הכירה החתיכה צעצ"ע שזוהי מהכחונת שעתה לבעלה, כי שם לפקפק על ההכרה אפי' לא נחוש לשאלה לפי"מ דקיי"ל בהר"ה דמי שראה או ידע מהעצובה אומר צדמי כמש"פ הרמ"א בסעי' כ"ח, ויותר י"ל דאף הרמב"ן במלחמות צעצ"ע במלחמה דכ' דצעד ל"ה לצדמי אצל צאשה [עלמה] כו"ע מודי דחיישי' לצדמי, ואח"כ צ"ד שידעה שבעלה בתערה לא מהני הע"ע שלה בפשתן, ואין שום סניף מזה, דצאשה לכונ"ע חשש צדמי הוא דאורי' דברי א"י נומר מת בעלי במלחמה ואם נשאת תלא וכו', אך אחר שדן שם להחיר מעשמים אחרים, כי בסוף החשבה דכ"ז יש לצדד דהיו סניף להיתר, דהא הר"ף חולק שם על הר"ה ולא מחלק בין ראה העצובה או לא, והי"ש ציממות פט"ו ה' ח' כתב דלא שייך צדמי אלא שמדמין לומר מת ולא מת, אצל מילתא דתלי בהכרת עכ"ע לא מצינו ששייך עליו צדמי, ונהי דלהלכה פסקין וחיישי' לדעת הר"ה מ"מ סניף גדול דברי הר"ף והי"ש לנרף ע"ש.

אמנם בבאר משה [לרמ"י ירושליםקין] צקלנ"י צני ירושלים סי' א' אות ח' כתב דאף דיש לחוש על הכרת העגונה צעצ"ע את הצגדים, משום דכיון דנתודע לה ממיתתו מקודם ע"י המשערה אומרת היא צדמי על הכרתה כמו צמט מהעצובה [דסעיף כ"ח צאולה"פ], וכעין מ"ש המהר"י צה"צ סי' ל"ה [והוצא לעיל בס"ק קפ"ד אות ל"ב], הנה הפוסקים לא הזכירו החשש צדמי רק לענין נעצב, וכל זה לדעת הסוצרים דידע מהעצובה הוי כראה, אצל הא דעת כמה פוסקים ידיעה לא הוי כראה, וכל זה הוא אפי' צעצ"ע דגוף, אצל צעצ"ע צגדים אף שהנוצ"י בסי' כ"ח כתב דגם צעצ"ע צגדים שייך חשש צדמי לענין ראה העצובה, מ"מ במהר"ם פדור סי' ל"ו לא משמע כן, וכאשר הרגיש צוה הנוצ"י עלמו וכי בסי' מ"ג לחלק בין עכ"ע דגוף שטעו הוא להשתנות לבין עכ"ע צגדים שאינם משתנים ואינו אומר צדמי, ואם כי שר"ח כהן בסל"ז כי דחיישי' לצדמי על הכרת הצגדים, אך עכ"פ יש לדון כעין ס"ס צוה, חדא דשמא רק נעצב אמרו חשש צדמי, ושמא שמיטה לא הוי כראה, ואף אח"ל דגם צמט הדיון כן, מ"מ דילמא זהו דוקא בגוף ולא צגדים וכו'.

ובבאר משה [לרמ"י ירושליםקין] סי' א' אות ע"ו כתב ג"כ צדדו דאין לחוש ע"י שכל הסימנים צגדים אמרה העגונה אחרי שראתה את ההרגו ויש הסוצרים שגם צידע מהעצובה אומר הוא צדמי ואילו נחש שמיטת ההרגוה כמו ידיעה העצובה, דשאני ידע מהעצובה שם הידיעה הוא דבר ברור שהושגין זה למיתה, משא"כ בהרגוה אין ידיעה ברורה רק קול, ולבד זה נראה שלענין עכ"ע צגדים אין לחוש לצדמי כמ"ש הנוצ"י בסי' מ"ג מדקדוק דברי מהר"ם פדור ע"ש, גם כתב דאפי' אם נימא דיש חשש צדמי גם על הצגדים, מ"מ כל שיש צירוף סימנים אף שאין סומכין עליהם מ"מ מהני לחוק העצ"ע שלא נחש לצדמי, וכמו כן צ"ד יש הרבה צירופים ע"ש.

אוצר

ס"ק קפו אות לג—לד

הפוסקים

ומזה מצוה יותר שלא הכיר המכנסים רק מחיורי וסומקי וזה לא מכני כלל וכו', אך סיים דאם ישאלוהו שנית ויאמר שהכיר המכנסים בטע"ע יכני.

אמנם בסדר אלי' רבה צ"ח סי' א' דף ז' סוף עור ז' כתב דע"כ לא חשש מהר"ם פ"ז אולי הכיר הצגדים מחיורי וסומקי אלא דוקא צדדו שלא אמר הגוי "שהכיר" המלבושים, אלא כך היו דבריו "שרא"ו מלבושיו, אבל אם היה אומר "שהכיר" את מלבושיו לא היה מסתפק בזה כלל דודאי סתמו בפירושו שהכירם בטע"ע, [וכן כתב באגודת אוזב סימן י"ד, והוצא להלן בזה ל"ז], ויש ללמוד זה מדברי הפני משה בח"א סי' ע"ז * ומדברי מהר"ט י' יע"ש שם דמצוה דפשיטא להו דסתם הכרה היא בטע"ע, וכל מה שנסתפק שם הפני משה מעיקרא הוא רק מפני לשון העד שאמר הכרתי הטענת שזה של פ', "שהכיר" לו [זה] סימן אחד, ואולי לא הכירו רק מתוך סימן זה ויתכן שהסימן הוא גרוט, אבל אם היה אומר שהכירו לצד היינו תופסין במושלם שהכירו בטע"ע עין, וכן כתב הפני משה בח"צ סימן י"א להדיא וזה לשונו: דכיון שאמרו שהמלבושים שהיו לבוש בהם ההר"ג הכירו שהם הם המלבושים שהיו לבוש בהם בחייו, משמע ומצוה שהכירו המלבושים בטע"ע ע"ש, וגם הר"ח"ש צ"ח י"ג צמיעדים שהכירו החותם חפס דהציור הוא בטע"ע בהם שהעדים לא אמרו אלא הכרה סתם, גם מהר"ט [בח"צ] סי' ל"ב צמי שאמר שהכיר הדי' כנפות חפס שם במושלם דסתם הכרה הוא בטע"ע. ועי' להלן בזה ל"ח באגודת אוזב סי' ע"ז.

ובשמן המר סי' ז' כתב ג"כ [בד"ע עור ז'] דאין להסתפק צדדו שמה הכירה הצגדים בטע"ע דחיורי וסומקי, דהדיא נראה מהפני משה סי' ע"ז דכל שהעד נזקק עלמו לומר בלשון הכרה סתמית מצלי הזכרת סימן, ודאי הכרה מעליא קאמר ע"י טע"ע גמור, וע"כ לא נסתפק הפני משה צדדו אלא משום שהעד אמר שהכיר הטענת "שהכיר" לו זה סימן א', דבזה יש לחוש שמה כולה חל

לג. לשון "ראיתו מת במלבושיו" האם משמעותו שהכיר המלבושים בטע"ע. צ"ח מהר"ם פדוס סי' ל"ז צדדו גוי שהכיר לפי תומנו שראה את פ' חתן פ' אחר שהעלהו הים במלבושיו שהיו לבוש בהם בצפינה קודם שנטע, כתב דלבו נוקפו אם להחיר זה בצד, אף דחשש שאלה על הצגדים אין כלל כיון שראה מלבוש בזה צדדו הצגדים צמט העצמה [ראה ברמ"א סוף סעי' ל"ז], אך מאחר שלא נחקר כמה הכיר הצגדים [אם בטע"ע או בסימנים מובהקים או בלבוש], אולי יקרא זה חסרון בגופה של עדות דאין לנו מקילין בו כדאי צ"י יש צדד וכו', או אולי נאמר דדוקא היכא שהעידו על פ"פ בלא פדחת דודע לנו שלא הכירו רק צ"י מהם הוא דיקרא חסרון בגופה של עדות, אבל צ"ד שהעיד סתם ואין לנו יודעים אם הכיר היטב או ע"י לבט, לא נחוש לחומר לומר שסמך על מראות הצבע הרגילים בהרבה בני אדם, ובמדרכי סוף יצמות משמע קל דבה"ג נקרא חסרון בגופה של עדות היכא שהעיד סתם ואין לנו יודעים כמה הכירו ע"ש גצי ראוהו קף, ואף כי יש לחלק, לא חששנו ע"י לצד להחיר. [וה"ד צקילור צ"ח לסעיף ל"ז ס"ק קל"ז]. ועי' לעיל בס"ק קפ"ד אות ע"ז לענין הכרת פ"פ או הכרתו סתם משמעו בטע"ע.

לד. ובשאר "שהכיר" הבגד אך לא אמר בפירושו שהכירו במב"ע. כתב צפני יהושע ח"צ סי' ס"ב צדדו שהעיד גיסו של הגאון שהכיר הצגדים על הטע"ע שהם אותם שהיו בעלה כבול בהם ציטצו צדדו הסוהר, וידוע שהוא צדדו מצד הסוהר עם הצגדים על רגליו, דיש בזה די להחיר, דמשמע שהכירם בטע"ע, והגם שמהר"ם פדוס צ"ח ל"ז [ה"ל] חוכך להחמיר בעדות כזו שהעיד סתם שראהו במלבושיו דשמה כונתו שהכירם בלבוש ולא בהכרה שבו, וה"ג אולי הכיר הצגדים מתוך הסימנים הגרועים שהיו בהם, מ"מ נראה דכיון שצ"ע פירשו ה"ד בעדותו של העד האחר את סימני הכלים, ובעדות גיסו כתבו סתם, משמע דצ"ע קאמר, ועוד מדגבי עדות גיסו על הסיוד שנתא לא הטע"ע פירש דבריו שיש לו בו סימנים מובהקים, משמע דשאר הדברים טע"ע קאמר, וסיים דמ"מ טוב הדבר לחזור ולצדד עדותו של גיסו ללא מידו ספק, [ומצוה בו לכאורה דרך היכא שיש הוכחה מהלשון שכונתו ה"י על טע"ע הוא דמהני, וגם בזה אם אפשר לר"ך לחזור ולצדד, הא כשאין הוכחה לא יכני עדותו וכמו שנסתפק מהר"ם פדוס].

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז כי צדדו דהוא מהם אחד בהכרת הסעדיק והקופסא, דלא נחצה צדדו דבריו העד כמה הכירם אם בטע"ע או בחיורי וסומקי דלא מהני, והרי מהר"ם פדוס צ"ח ל"ז [ה"ל] כתב דכל שלא פירש כמה הכיר המלבושים לא יוכל להשען על הכרת המלבושים להחיר כי שמה לא הכירם אלא ע"י הצבע, וכן חשש זה הרב השולח שצו"ח סי' ס"א וגם ה"ח"צ, ע"ש.

ובסי' מ"ג צדדו שכל ההיתר מתבסס על הכרת המכנסים, כתב צ"ח הסימן דהוא מהם אחד, כיון דאין מצוה צג"ע שאמר העד שהכיר המכנסים בטע"ע, ואם כי שנתן פלפלו של הרב השולח נאמר "שהכירו המכנסים בטע"ע", אבל בגוף לשון הג"ע לא נאמר רק "שהכיר" המכנסים אלא לא נאמר בטע"ע, וא"כ יש לחוש שמה מה שאמר סתם "שהכיר" היינו בחיורי וסומקי, וכבר חייש לה מהר"ם צ"ח ל"ז, ועי' צ"ח פני יהושע [ח"צ] סוסי נ"ע וצו"ח סי' מ"ט וס"א, והאמת שהרב השולח צ"ח השאלה בלשון הקודש כתב כי המכנסים הכירו, "היטב", ועל לשון זה היה נראה לסמוך, דהכרה טובה היינו בטע"ע, אמנם צ"ח לשון העד המועתק בלשון אשכנז לא נאמר רק "אך האז די הויזן ערקענטי" [דהיינו אני הכרתי את המכנסים] ולא נאמר שהכירם, "היטב", ואדרבה נאמר אח"כ שגם לאחיו הקטן יש מכנסים מחתיכה זו,

וזהו תוכן דברי הפני משה ע"ד הגאון ריקאלי שבג"ע ה"י כתוב שצ"א העיד בשם גוי שאמר לו שמצא גוף א' וקברו והוריד טבעת מאצבעו וה"י כתוב עליה יחיאל, עוד שני העיד שהוא ג"כ ראה הטבעת ביד תוגר א' והכירה שהיא של יחיאל ריקאלי שה"י לו [בה] סימן א', וכתב בד"ה ומעתה דבהך לישנא "שהוא ג"כ ראה הטבעת" יש להסתפק, אם עדותו ה"י בזה הלשון עצמו א"כ משמע שהוא נמצא בב"ד בעת שהעיד העד הראשון, וע"ז קאמר השני "הטבעת" בה"א הידיעה להוסיף שעל אותה הטבעת שהראשון לא ראה אותה ראה אותה ביד תוגר א' והכירה, ולפ"ז אפשר שעל תוגר א' הם מדברים, ונמצא שהוסיף על עדות הא' דמלבד מה דגם הוא קרא את הכתב בטבעת וה"י כתוב שם יחיאל ריקאלי עוד הכירה בטע"ע וגם שה"י בה סימן א', או אפשר שהעד הב' לא קרא הכתב בטבעת דלאו כו"ע יודעים לקרות כתב מהופך, וא"כ יתכן כי לא הכיר הטבעת אלא מצד מה שה"י ראוהו חותם בה תמיד ומצד הסימן, ומה שכתוב בג"ע הב"ד שהוא "ג"כ ראה" אין זה לשון העד עצמו אלא הוא לשון הב"ד, דהיינו שגם הוא העיד בפנינו שראה טבעת ביד תוגר א', ולפ"ז אפשר שכל הכרתו לא ה"י אלא עפ"י הסימן, ומה שאמר "שהכירו", כונתו כמה שסיים שה"י חותם בה וה"י לו בה סימן א', ומאחר שלא פירש מהו הסימן אפשר שה"י סימן גרוע דלא מהני להחיר, גם אפשר דהעד הב' לא ידע כלל אם הראשון ראה טבעת ביד התוגר, ואף אם ידע מ"מ עדיין יכול להיות שלא ידע שהיא אותה הטבעת שהוא ראה, ואפשר שבי טבעות היו ובי תוגרמים היו, וכיון שלא אמר העד השני שהגוי אמר לו שהטבעת הוסרה מאצבע איש מה, א"כ לא יספיק עדותו כלל להיתר, אמנם מסיק דאין לנו להסתפק בחששות אלה ויש לצדד עדות ב' העדים, דרחוק לחשוש שבזמן א' היו שם ב' טבעות ביד נכרים ושניהם של כסף והאי הוכחה שה"י של יחיאל ריקאלי והשני ה"י ג"כ מאיש ששמו יחיאל וכו'.

אוצר

ס"ק קפו אות לד—לו

הפוסקים

ונדון שלפנינו עוב יותר, כי העד פירט כל כך ההכרה שלו וצפרט צעירות במקל הלאסף [הלאמה] שמלא ממש מחותך כמו שראה אותו ביום א' שלפניו בחייו, אמרי' דמסתמא ה' לו שום ס' בחיתוך או ע"י סימן אחר, ואין אנו אחראין לחוש לחומרא ולהמליץ ספיקו בלשון העדות מעלמנו, וכ"ש היכא דלשונם נוער יותר להעידו בדקדוק מאד.

לה. ובשבא לשון הכרה על הבגדים ככולל עם אברי הגוף. כתב הר"מ חיון בתשובתו שצוה אצרכם ס' ג' [דט"ז] ג' [היכא שלא בא בלשון העדים לשון הכרה על הט"ק בפני עצמו, אלא בדרך כולל אמרו הכתובים בידיהם ורגליהם וצאצא כנפות, יש לדון שיעקר הכרתם היתה בידיהם ורגליהם, וה' כנפות סייע להכיר אותם, דמכיון שראו ה' כנפות נחלמא להם שהם יהודים ונתנו להם להכירם בידיהם ורגליהם, אבל מעולם לא הכירו ה' כנפות לא בטע"ע ולא ע"י סימן, ולא יהיו להכיר מחמתו גם לדעת מהר"ט [שצולה הבדל"מ ערך ט"ק]. הסובר דליתא לא מושלי, והן אחת שממרוצא בלשון מורה שהכירו את הד"כ [כ"ל לכאורה שם], אבל יש לחוש שלא בא בלשון בדקדוק, ובשלמא אם לא היו העדים קמן אפשר דה' ראוי לסמוך על זה, אבל כיון דסהדי קמן אין ראוי לסמוך על זה, דנתיחו סהדי וגשיליהו. [וע"ע בחורי זהב דלהלן סוף אות ל"ט].

לו. ובאיפור דרבנן. כ' בסדר אלי' רבה בתש"י ס' א' ה"ל באת ל"ד, דאף מי שירצה לחלוק ולומר דאותו הספק של מהר"ס פדוה איתא נמי גם היכא שאמר בלשון הכרתו, מ"מ מאחר שנראה במהרמ"פ ששיעור הדיו תפוס אללו דכיון שאמר שראוהו במלבושיו ודאי הכירם הכרה מעליא אלא שעדיין ה' לבו נוקפו להשען ע"ז לצד, וצפרט שה' לו שם עדות אחרת המספיק להכיר בפשיעות, ואפשר שאם לא ה' לו העדות האחרת לא ה' מעגן בת ישראל מחמת זה הספק, א"כ י"ל דע"כ לא נסתפק מהרמ"פ אלא דוקא בגדו שהעגונה היתה בחזקת אשת איש מדאורייתא, שהרי לא היתה שם טעיה כראוי, אלא שנטבע בים לצד, [כונתו, שלא שבו עליו עד שתלא נפשו], אבל היכא שהיתה שם טעיה כראוי, דהיינו שמעידים ששבו עליו עד כדי שתלא נפשו דכזה יראה מחזקת אשת איש מדאורייתא, כהא ודאי לא ה' מחמיר מחמת ספק זה, ולכן העלה בגדו שאמר הגוי שראהו נהרג במלחמה, ולפוס רוצא דרבותא מספיק עדות זו להחירה, אלא שפשטא בוראה להלך שיאמר קצרתיו הו"ל ונפק מפומייהו דהר"ק ומהרמ"ס, ואף לפי דעתם אינו אלא איסור דרבנן בשלא יאמר קצרתיו [וע"ע בסעי' ל"ג], כזה ודאי יש להקל שלא לחוש דילמא הכיר הבגדים בצבעם ולא בטע"ע וכו'.

לו. לשונות שמשמעותם שהכיר בטב"ע אף שלא פירש בן להדיא. ע"י לעיל באת ל"ד מהבית שלמה ס' מ"ג וצית יחזק ס' ע"ג באומר הכרתי היטב דודאי משמעותו בטע"ע. גם ע"י שם בדברי תשו' על עגונה שצ"י תורי זהב דכשמפליג להעיד עדות ברורה, צודאי נחבין על הכרה בטע"ע.

ובאגודת אוזב [מצעל מרה"ל] ס' י"ד כתב דאף שמהר"ס פדוה צ"י ל"ו ספק עליו דהיכא שלא נזכר בהדיא שהכירו הבגדים בטע"ע יש לחוש אולי לא הכירם אלא בחיורי וסומק, מ"מ היכא דנראה מלשון העדות שהכירם בטע"ע, וכנ"ד שה' כתוב בג"ע צ"ח הלשון: הוא היה מלוש כל בגדיו כמו שראיתם בחייו והכרתי כל הבגדים, וחזין דאחר שאמר שה' לבוש כל הבגדים שה' מלוש בהם בחייו כפל ואמר שגם הכיר כל הבגדים, ע"כ האי ליטא יתירא לעשויה אחת שהכירם בטע"ע, ותו דע"כ לא נסתפק מהר"ס פדוה אלא בגדו שלא נזכר הכרה כלל בלשון העד, אבל כשנזכר בלשונו הכרה, סתמו כפירושו שהכירו בטע"ע.

חדא מילתא היא שההכרה היתה ע"י הסימן וכיון שלא פירש מהות הסימן יש לחשוש אולי לא היה סימן עוב, הא כל שאמר הכרה סתמית, ודאי אמרי' שה' לו הכרה מעליא.

ובבית יצחק ס' ע"ז אם כי שצבנת דברי מהר"ס פדוה נראה שתפס דאין חילוק בין לשון „ראיתי“ ללשון „הכרתי“, אך צע"ס משמעות לשון „הכרתי“ נראה דנוטה דמשמעותו בטע"ע, שכתב באת י"א דיש לדון דמה שהאשה והעד לא אמרו בפירוש שמכירים הבגדים בטעיות עין, אך הכית דין הוכיחו מלשונה שאמרה האשה בלשון אשכנז „עם איך דאך מיין זאך איך האצ עם גוט דערקענט“ [דהיינו הלא החפץ הוא שלי הכרתיו היטב], שזה מורה על טע"ע, הנה הבד"ל לא ה' להם לסמוך ע"ז רק לשאלו בפירוש אם מכירים הם בטע"ע כי יש צוה בלשון ספק ע"י מהר"ס פדוה ס' ל"ו, ובג"ע ס' ל"ט מצוהר ג"כ שאריך להעיד בפירוש, אמנם בשו"ת חכם נבי ס' קל"ד מצוהר דמלשון „האצטן איס דערקענט“ [דבאורו הוא: הכירוהו] משמע בטע"ע, ע"ש. [והוצא לעיל בס"ק קפ"ד אות ט"ז. וע"י צ"ל החדש סימן מ"ט אות ט'. והנה כאן אין הוא מחלק לומר כיון שאמרה בלשון הכרתי „היטב“ ודאי הכוונה הוא בטע"ע וכמו שחילק הכית שלמה לעיל, וכן חילק הוא עלמו בתשו' שח"צ].

ובסימן ע"ג אות ז' נדון הכרת הבגדים כ' דאם כי בג"ע אין מצוהר רק בלשון הכרה, שאמר העד „איך האצ די אלע זאכען גוט ערקענט“ [דהיינו הכרתי היטב כל הבגדים האלה, ולא אמר בפירוש שהכירם בטע"ע], מ"מ מלשון זה משמע שהכירם בטע"ע ולא סמוך על סימנים בלבד, ולשון „הכרה“ בלשון הקודש משמע בטע"ע כדאמרי' בצבורות מ"ז לענין יכיר בצבור, וכן דרשו שם וציננות על הכרת פניהם ענתה גם שהוא פרטוף פנים, וכן ויכר יוסף את אחיו, ובלשון אשכנז נמי משמע מסתמא „ערקענט“ בטע"ע, ומה גם צוה שאמר הכרתי „היטב“ ודאי לא משמע בסימנים כי אם בטע"ע, ואם הרי לא שאל את העדים אם הכירו מחמת הסימנים או בטע"ע. עדיין יכול הוא לשאל אותם עתה ליתר שאת להוציא הספק שבלשון העדים.

ובתשו' על עגונה שצ"י תורי זהב כתב [צעמוד שפ"ג] בלשון העד שאמר „אויך זיינע קליידוג זיינען איס צאקאנדט גיווען“ [כלומר: גם מלבושיו היו מוכרים לו], הנה מדלא הזכיר שום לבט, משמע דלא העיד על חיורי וסומקי רק על טע"ע גמור, וגם ראה לזה מהא דאמר עוד „ובמיוחד המכנסים שלי“, ואם ה' כונתו על הלצט מאי שגא שמעיד על המכנסים מיוחד משארי הבגדים, א"י דהעיקר שהכיר בטע"ע וכמו שאמר דע"י שה' רגיל עמו הרבה בחייו ומנהגיו יכיר לו הכל עד שיכול הוא ליטבע שזה פ', ואחרי עדות כזה א"ל שום חקירה יותר דודאי אינו מעיד צדדמי אף שעל הטע"ע שכל הגוף שהעיד העד אי אפשר לסמוך (וכמצוהר בתשו'), גם העד השני שאמר שהכיר הבגדים לא אמר שום זכרון מחיורי וסומקי וכו' ואף שצממה"ס פדוה ס' ל"ו לא רצה להשען על היתר זה לחוד וחשש דאפשר העידו על הבגדים מחמת חיורי וסומקי, אך גם איבדו לא דחה זה מהלכה רק שלא להשען על היתר זה לבד, ועוד דאפשר דבגדו דידן דמוכח מתוכו מאד איך הפליגו להעיד עדות ברור כל כך, צודאי על הכרה טובה נחבוננו מצלי חיורי וסומקי, וגם מהרמ"פ מודה, ומכ"ש צירוף כל מה שיש בגדו דידן, וכן מלאתי בתשו' א' של הגאון מהר"ד אופנהיים שבי אל [בעל] השבוע יעקב ועשה היתר מזה דבעגונה קיימ"ל כהפוסקים דאין לנו אלא דברי העד כפשוטן ולא דייקין אבתריה, שצדון עדים שהעידו שהכירו שה' קרה כמו בחייו, כ' דתלין ומפרשין דכריהם דמסתמא הכירו בטע"ע גמור או ע"י שום סימן בקרה אף שלא אמרו בפירוש, מאחר שאמרו שהכירו כמו שה' בחייו משמע בלתי שום השתנות בעולם, ועשה מזה יתד תקוע תוך הכותרים שלו, ע"ש.

ז (נה) דחיישינן (עא) (זא) לשאלה

באר הגולה

ואפילו

ל כתיבא קמא אליבא
דלישנא דחור רבא סימנים
ואורייתא וכו' וכו"ש התוספות בתהלה שם לחלק בין דבר איסור לדבר שנמנון.

פתחי תשובה

(נה) דחיישינן לשאלה. הנה דין זה יש נחלקות גדולה בין הפוסקים דמזכירי הרא"ש בתשובה סוף כלל נ"א והביאו הטור בס' ק"ח ונובאר דחיישינן לשאלה וכן יראה מנ"ש בפסקיו פ"ק דנ"מ ס' נ' והטור כאן פסק דנריו אולם בס' קל"ג גבי גט פסק בפשיטות דחיישינן לשאלה וכו"מ בס' השיטה לב"מ בשם הרשב"א ז"ל וכן גראה מוזכר דנינו ירוסם צמישים נתיב כ' ח"ג דנחשור ח"א חיישינן לשאלה הביאו הרא"ש וכו"מ תשו' מהר"מ התדשות ס' שט"א ואחריהם נמשכו מהר"י בפסקיו ס' קס"א ומהר"ו ס' ע"ט וק"נ וכו' דעת הספר נותית ומהר"ג מליגרס שהביאו שם וכו"פ הג"ח בתשובה ס' פ"ו. אולם הג"י והר"ן בחידושי פ"ג דנ"מ בשם יש מי שאומר פסקו דלא חיישי' לשאלה וכו"פ הריטב"א בחידושי הביאו מהר"ט בתשובה ח"ג ס' ל"ה והג"י כתב בתשובה דיני מסל"ת ס' ז' שכן משמע דעת המרדכי סוף יצמות וכן יראה מנ"ש התוס' יצמות ק"ב ע"ג ד"ה כליו כמ"ש הג"י שם (לפ"ז קושית הגה"ט סוף פ"ק ע"א לק"מ) וכן משמע מלשון הרמב"ן בחידושי לגיטין כ"ז ח' ואחריהם נמשך גדול האחרונים

באר היטב

(עא) לשאלה. עיין כנה"ג דף מ"ג ע"א מסעיף ש"ן. צ"ח שאלו עדיף מטבעת כים וארנקי ולא חיישינן לשאלה מהר"י מטרנאני חלק ז' סימן ל"ה. קמיע לא חיישינן לשאלה. מהר"יט חלק ח' סימן קל"ט. אם אין מנהג המוקדם ללבוש אותו מלבוש אלא הוא לא חיישינן לשאלה הראשונה חלק ח' סימן ע"ה. היה לו נוס בלבוש הביא הראשונה חלק ח' ס' כ"א תשובת מהרר"א דס"ל דלא חיישינן לשאלה אבל הוא חולק עליו וסבירא ליה דחיישינן לשאלה. היה מוליך פקדון הוי סימן מוזהק דנפקדון לא חיישינן שיתנו לאחר דלין אדם רונה שיהא פקדונו ביד אחר. תשובת ז"י ס' ז' מדיני גוי וסל"ת. הא דחיישינן לשאלה דוקא כפ"ז אחד או שנים שאינו נריך להם ויוכל להיות בלא אותם כלים או שיש להם כלים אחרים צ"ח אבל מי שילא מצינו במלבושים שעליו לא היה משלילן הוא לאחרים וישאר הוא ערטילא. מהר"יט ח"ג ס' ל"ה וכ"כ הר"ם פדוואה ס' ל"ו דאם הכירו במלבושו שיהא לבוש

אוצר

ס"ק קפו אות לו — ס"ק קפו אות א הפוסקים

ס' רל"ט, והיינו דסימן שאינו מובהק מציא לפעמים להכיר עי"ז הדבר בעצ"ע וה"ה צסימן דחורי וסומקו, וכן ל"ל צמ"ש החוס' [ציבמות ק"ב] צד"ה אין מעידין על שם ר' תם דהיינו דוקא בשאין שם אלא הפרלוף אבל אם כל גופו שלם אפי' אין כאן פדחת והועם ניכר היעב ע"י סימני הגוף ע"ש, ועי"כ אין כונתו בסימנים מובהקים דא"כ מאי טעמא של החולקים עליו, ואי בסימנים שאינם מובהקים למה יועיל צאמת, אע"כ כונתו דע"י סימני הגוף ויכל להכיר על ידם את הגוף בעצ"ע, ועי"כ לא חלקו עליו אלא משום דסביר דבגוף שדרכו להיות מכוסה לא שייך צו בעצ"ע, אבל לגבי צגדים דשייך בעצ"ע גמור לכו"ע ה"ה דשייך בעצ"ע אם מכירו ע"י סימנים גרועים, ומ"מ נריך לחקור את העד כולד כונתו, והנה העד השני שצ"ד אמר רק שהכיר את צגד הלילה בעצ"ע [ולא הזכיר משום סימנים גרועים] א"כ סתמא כפירושו שהכיר עלם המלבוש בעצ"ע. ועי' צאות הקודס.

ובתשו' שעל עגונה שפסל תורי זכר כתב צגדונו דאין לומר כיון שאמר העד שמיד הכירו מגופו ומלבושו ח"כ יש לחוש דבעצ"ע של הצגדים לא ה"י מלד עלמו רק ע"י סימני הגוף שהמה רק סימנים גרועים כמו ארוך וגון, אך זה אינו, דמוכח ממ"ש החוס' ציבמות דף קט"ו גבי צ' ת"ח דלא חיישי' להכי ע"ש, ועוד אף אם צאה ההתעוררות ע"י סימני הגוף נמי מחיר בעל עבודה הגרשוני [ס' ע"א, והו"ד צס"ק קפ"ד אות ל"ד], ועשה סעד לדבריו ממתני' דאין מעידין וכו' ומסוגיא דכתובות דף כ' כותב אדם עדותו וכו', וגם אלאמ"י הגאון מהר"ע עשה עיקר היתר עי"ז בתשו' ח', ואני מלאחי שכן הוא צעמ"ק צ"מ דכ"ד שכי דהיכא דאיכא סימנים לא מייאש משום דסבר דע"י שנייר לעדים ויאמר להם מכירים אתם אותן שמלות שיש צהן סימנים כך וכך יכירוהו בעצ"ע ע"י הסימנים ע"ש, ומבואר להדיא דליכא קפידא צזה וכו'.

קפז. דחיישינן לשאלה. [עפ"ת סק"ה דפליגי צזה הרצה פוס' מראשונים ואחרונים, ולפנינו יוצאו להלן ביתר ביאור כ"א במקומו עם דברי עוד פוס' צזה. והפוסקים האחרונים מלמד דפליגי בעלם הדין אי חיישינן לשאלה, פליגי נמי צהצנת כמה מדעות הראשונים צזה, ויוצאו להלן צאות ד' וה'. וצאות ע' יצואר בעז"י א"ס חשש שאלה להחששים הוא מדאורייתא או מדרבנן].

א. דיעות ראשונים הסוברים דל"ח לשאלה. כתב הר"ן צחי' לצ"מ דכ"ז [והוצא כאן צצ"י] בשם יש מי שאומר דלמסקנא דמשני הגמ' כליו בחיורי וסומקי הדר ציה מחשש שאלה לגמרי

ובשאגת אריה הכדשות רס"י ו"ח על לשון העדים שאמרו כאשר הפשיטו את צגדיו וכו', כתב דמשמעות,, את צגדיו" משמע שהכירו ע"י עצ"ע שהם הצגדים של הגאבד.

לח. לשונות הנוטים שלא הכיר הצגדים במב"ע. כתב צאגודת ארז [מצטל מרה"ל] ס' ע"ז צמי שהעיד על הכרת העלית קטן שעל הנובע ואמר: הכרתי מיד על הנובע את הע"ק של קארטון, ורצ' א' פשוטא ל"י שם שהכונה היא שהכיר הע"ק בעצ"ע, וכתב עליו הצאגודת ארז דצזה אין לדון כן בפשיטות, כי מלשון העדות לא נראה כן, שהרי אותו העד העיד גם על עצ"ע דפרלוף פנים, ושם כתוב: שהכירו בעצ"ע גמור, ואילו כשהעיד שוב על הע"ק לא זכר שהכירו בעצ"ע, מזה נראה שלא הכירו בעצ"ע אלא צמרחה הצע דהיינו שה"י של קארטון, וכבר ספק עליו מהר"ם פדוה צס"י ל"ו שיש לחוש שמא לא נחכוין על הכרה דעצ"ע אלא צמרחה הצע, ואף דהתם לא זכר בלבושו הכרה כלל משא"כ צג"ד אמר שהכירו וי"ל דסתם הכרה הוא בעצ"ע, מ"מ לו יהא דלשון הכרה לחוד יספיק מלד עלמו, אבל צזה שנמלא שינוי בלשון העד כג"ל, יש לדון דסתמא כפירושו שלא הכירו בעצ"ע כי אם צצצע דלאו כלום הוא.

ובפני יהושע ח"צ ס' נ"ט ע"ד הכרת הסדקל שאמרו העדים שה"י לו סדקל שהוא מראה כחול, כתב צסוף הסימן דלא מהני עדותם, כיון שלא העידו שהכירו הצגד בעצ"ע, ואדרבה משמע מלשונם שהכירוהו צצצעו, שהרי אמרו שה"י לו סדקל שהוא מראה כחול, וזה חיורי וסומקי דאינו מועיל כלום.

ובמכתם לדוד ס' ג' ע"ד היכר כל הצגדים וציניהם הע"ק, כתב דאף שלא נחבאר בלשון הגב"ע אלא שכולם היו מצע הידוע וניכר של פ' צעלה, דנראה מזה שלא הכירו הצגדים בסימנים מובהקים אלא צצצע לצד זה לא מהני, אך כיון שחזר והוזכר צשאלה לישנא יתרה דהיינו צצצעם "ודמיונס", משמע שצצצע הכירו.

למ. ובשע"י הצבע נתעורר להכיר במב"ע. צפרשת מרדכי רס"י כ' כתב דאף דמלשון העד שאמר די וועסטע אויף אים [החזיה שעליו] הכרתי לניכין אנגין ירוק [מין סחורה ולצבו ירוק] ופסים להוצים, וכן את צגד הלילה הכרתי ורקע שלו ירוק, משמע דהכירם ע"י מה שהכיר לצעם, והן הם סימני חיורי וסומקי דהוי סימנים גרועים, מ"מ י"ל דזהו דוקא אם העד לא הזכיר רק הסימנים, אבל צמעיד שע"י הסימנים הכיר הצגדים הדר הו"ל בעצ"ע, ומליו דע"י הסימן ויכל להכיר בעצ"ע צצה"ד

קודם הטעניה כשהיה אחר צפניה לא חיישין לשאלה. וכתב כהנ"ה
ה' י"ד שנה זל מעשה לידנו כציונא צזה. והיה רוצה חכם א' להחיר
צמחרו דאפי' ללישנא דחיישין לשאלה לא איתרמי שהשאל כליו לאחרים
והוא נשאר עירוס ועריה כפצרת הר"ם פדוואה ומהר"ט. ואני חלקתי
ועליו ללישנא דחיישין לשאלה ומשנע דחין חילוק אם יש לו צ' נגדים
ומשאלו הא' והוא נשאר עם הב' או אפי' שאין לו הלל ומלגוש א' חיישין
לשאלה והוא קנה אחרים או שהחליפם ע"ש דף נ"ג. וארנקי וצנעת
למשונות צ"י ס' ו' מדיני גוי ומסליח פסק דחיישין לשאלה. וכנהנ"ה
כתב עליו אני נקצנה פלפלה והרבה והעליתי טענת כ"ס וארנקי
לכ"ע לא חיישין לשאלה. וכ"פ מהרש"ם ס' כ"ב ונספר פני ושה
ס' ט'. כתב מהרש"ם ס' כ"ב אפי' לדעת משונות צ"י היינו צחותם
דעלמא אצל צחותם שכתב שנו וכינויו שאין דרך האנשים לעשות להם
צחותם צם אחרים לא חיישין שמה שנו וכינויו כך כיון ללא הומוק
ע"ש. ועל פסק המחבר ש"ע שפסק בכליו לא מהני אפילו סימן מוצהק
דחיישין לשאלה. וצנען אריך סימן מוצהק. אריך ייסוצ צנח' דיצמות
דף ק"ד ע"ל ותוס' וס' ע"ן ודו"ק ועין צ"ש. וצנח"ט ד' ראשון אחר
תק"יג. כתוב עוד, ועי' שו"ת שצ' יעקב צנח"ט צנח"ט צנח"ט צנח"ט
להחירה עפ"י סימנים צנח"ט וצנח"ט ע"ש צ"י ייאל.

ומהר"ל מפרשם הוצא נת' גלוני בתרתי סי' י' ונתשו' חינוך צ"י סי' קל"ג והכסיס
עמו צוה הגאון מהר"י פאלק בתשובתו שם ועוד נת' גלוני בתרתי סי' כ"א תשנת
הגאון בעל מנ"ש בתלמודו וכתב שדעת הפוסקים רובן ככולן דל"א לשלח ושם סי'
כ' תשובת הגאון אחיו של הט"ו שסובר ג"כ דל"א לשלח וכן משין דברי הט"ו
בת' צ"ח ההדשות סי' ע"ה. וכ"ד הש"ך בת"מ סי' ס"ה ס"ק כ"ו והניח צ"ע
ע"ש. ועיין גם מהר"צ ס"ק פ"ז שהאר"ק צוה והרמ"א פנים בהלכה לשתי הסגרות
והעלה שגם דעת הר"ף והרמז"ם והסמ"ג וזה"ע משין ונרמין דס"ל דלא חיישין
לשלח וללא הכז"י שכן משום דס"ל דחיישי' לשלח ובכר עמודו ע"ז עליו צקוב'
ומהר"א דף ט"ל ומהר"ט שם והש"ך בת"מ סי' ס"ה ס"ק כ"ו ע"ש ומסיים דמ"מ
אין להקל צדן זה נגד דעת הש"ע אם לא צניירוף שאר אומותנות ואחר העיון
ושקול הדעת כפי ראיות עיני המורה כי הנועין בת' ג"ב סי' כ"א יראה שגם
הגאון ז"ל לא סמך על דעתו צוה כ"א צניירוף שאר אומותנות עכ"ד ע"ש. גם
בתשו' אח"ז פנים המדירות ח"ב סי' כ"ג האר"ק צוה ומראה פנים לכל זד דהעיקר
דל"א לשלח ומסיים דמ"מ חלילה לנו להקל נגד מרן הב"י ונפרט דהב"ח הפסיס
עמו והעיד שכן נהנו להורות בכל המדינות ע"ש :

בהדיא דאית ל'י' דלא חיישינן לשאלה, מדמייתי אוקימתא דחזירי וסומקי כנראה דהך תירוצא עיקר, גם ממ"ש אבל בסי"מ מעידין, מורה בהדיא דאכלים וגמי קאי, אך ממ"ש א"ח"כ. "ענין חיישי' לשאלת כלים ע"י רבו", נראה דר"ל דזה יתבאר שם ומשמע דכאן לא נתבאר משפט הכלים. וזה תמוה, דממ"ש כנ"ל הרי נתבאר דל"ח לשאלה, ועוד דבמרכיז פ"ק ובהגהות לא נמצא שום דבר מסימנים, ורק בהגהות דספ"ב הביא בעיא דסימנים וביאר דג' מיני סימנים הם ע"ש, ובלי ספק דלהתם הוא דציין לע"ש, וא"כ קשה שיבא דהתם לא נזכר

פתחי תשובה

וגם להשג מכירה ומתנה יש חזקה הסותרת חזקת מרא קמא היינו משום דיש ג"כ חזקה לאורך גיסא חזקת א"ל ולכן חוקמינו חזקה נגד חזקה ותיישינו לשאלה ולפ"ז היכא דנפטר חזקת א"ל ודאי לא תיישינו לשאלה ולא למכירה. ונעשה נוי שפיל למים שאל"ס אף שלא שיה הרוחה עד כדי שת"כ אבל עכ"פ ראה שכבר הוא לגמרי תחת האיום ונעלם כל גופו תחת המים זמן מה אף שעדיין דינה שאפילו נשאת תלך כיון שלא שיה כד שט"כ מ"מ שגז חזקה חסור כי כבר חיתרה החזקה והרי הוא ספק חי ספק מת וכיון שהוא ספק לאורייתא לכך אפי' נשאת תלך אבל כיון שאין כלל חזקת חסור סומכים על הכרת הגדים ולא תיישינו לא לשאלה ולא למכירה כי חומרינו חזקה מה שנומל אלל אדם הוא שלו וגם חומרינו חזקת מרא קמא ולא נוכרן ולא השאילן ע"ש וכ"כ עוד בג"כ תנינא ס"ס ס"א ע"ש. והנה דברי הרמ"א דסעיף ל"ב הג"ל לא ידעתי ליישנם לפי דעתו וז"ע כעת:

ועיין ב"ש ח"ש ג"ס מהר"ל מפראג (הוא הרב מו"ה הילמאן מפראג הנכבד בתשובת חינוך ג"י סי' קכ"ט אלל הגאון מוהר"י ליווא הנקרא בשם מהר"ל מפראג פסק לגמרי דל"ה לשאלה כמ"ל בשמו) דאם יש טב"ע או סי"מ בכלים יעור סימן חמשי בגופו שריא חומ"כ והג"ש השיג עליו ע"ש (ולכאורה לפי מה שהזכרנו למעלה דל"ה לשאלה במילי דרננן גם בלא חומ"כ הוה לן למושרי דהרי סימן חמשי רק מודרנן לא מהני שריא אס נשאת לא תלך כמ"ש ר"י ג"ס הרמ"ה הונא ב"ש ובה"ט ס"ק ע"ג. אך נחמת זה אינו דכאן לא עדיף סי"מ בכלים מסי"מ בגוף ולפי"ק סימנים שאל"מ חין ונשטרפים כמ"ש הרמ"א והטעם בזה הואיל והם משם א' תש"כ נחש שאלה בנים שאל"ס וכדומה דלינו משם אחד וע' בת' גרית אברהם סי' כ"ג אות א' ודו"ק). ועיין בתשובת נר"צ סי' ל"ב שפיל דין זה והכריע להלכה כדעת מהר"ל מפראג ועשה כן מעשה צירוף לדידי אחרים וע"ש עוד צ"ל ב"י וז"ל וצ"י מ' ומו"ד וצ"י כ"א מוה:

ועיין צ"ח ונאיר שהביא דברי הר"ל בתשובה סי' קל"ד שכ' להחיר צסימן צינוני בגופו וס"מ או טב"ע בכלים מטעם אחר דאף הסבורים דתיישינו לשאלה היינו לשאלה דרבים ר"ל שיה הנעלם השאיל לוי שהוא אלל לשאלה דיתיר שיה שיש לו הסימן צינוני השאיל למיוחד נמי צסימן זה לא לא ל"ה וכדלית' צ"פ ג"פ קע"צ כ"ר ע"ש. והוא ז"ל **פסק** עליו דשאי תשג נפילה דמלד עמנו לא שכיח

כמה דחוקים ללישנא דתיישינו ולנסוף נשאר בקושיא וגם החירונים הראשונים דחוקים למלך עכ"ל חין מונן כוונתו דלפי ראות עיניו נחום" ש לא נשאר כלל בקושיא ומ"ש אלל קשה הוא סיומא דחירונא וקאי על המקנן וע' צחירונא מהרמ"ל שם (דוק). גם בתשובת משכנות יפקנ סי' ט' האריך להוכיח שדעת רוב הראשונים ורבים מוגדלי האחרונים דל"ה לשאלה וכתב דכדאין הם כל אלו לסמוך עליהם אף צל תורה ומכ"ש הנכרת נטבע צוים שאל"ס (כמו צענדל דידיה) דהוי חסור דרננן ונחוקים עינא. ועוד נראה דאף לשיטת המתמירים וסבורים דתיישינו לשאלה היינו דוקא בדברים שדרך להשאיל ונאיש שדרכו להשאיל ולאו דוקא כים וארנקי וטענת ולחוק המוזכר בגמ' דלא מושלי דה"ה לשאר כלים כ' וזהו דמי לדין דברים העשויין כ' ואין עשויין כ' המוזכר צענון ונעטן וא"כ ודאי דתנא ג"כ נדעת צל הכלי אס דרכו להשאיל כליו ומשתנה לפי הענין ולפי הכלי ולפי האדם כמו שם ולפ"ז יש מקום לומר דאף שכתבו הראשונים שדרך להשאיל גדים אולי זהו דוקא צומינים שהיה דרכם צכך מפני העניות כדמיינו בגמ' כמה פעמים מש"כ צומינים שאין דרך להשאיל גדים גם רוב צ"ח מקפידים צכך שלא להשאיל ונפרט להולך דרך שמקלקל גם צ"ח חין נלרכים כ"כ לשאלו גדים קרוב לומר שמוציא לכ"ע חין חוששין לשאלה כיון שאין חנוי כלל כעת עכ"ד ע"ש. ועיין עוד במה"ש שם שחמה על הפ"י צ"ו כ"ז צ' שצידד לומר דע"כ לא הזכיר השגא דשאלה צ"ס אלל צסימנים דחית' לריעותא אלל צענ"ע דכלים לכ"ע ל"ה לשאלה. דליתא ע"ש. וע' בזה בגמ' סי' כ"א ונתבאר דבינו עקיבא חית' סי' ק"ז: עוד האריך הרב מה"ר ס"ק צ' צענין אס יש לחוש לשאלה במילי דרננן כגון מים שאל"ס וכדומה ודעתו להקל דמילי דרננן ל"ה לשאלה וכמו שגדדנו דין הסימנים שיש לסמוך על סימנים חמשיים במילי דרננן (כאשר יבואר לקמן) וכ"ש בזה שדעת כמה פוסקים דל"ה לשאלה כלל ומ"ש הרמ"א סעיף ל"ב בזהנה דין נטבע צמים דל"ה לשאלה משום דדאורו שנטבע צגדים אלו י"ל דשם חירי נחשא לאורייתא כגון שיה עליו עד שת"כ וכדליתא צסיף ל"ד בזהנה ועדיין צ"ע ע"ש. גם בתשובת נר"צ סי' מ"ג העלה כן דל"ה לשאלה צליסור דרננן דחשג שאלה הוא רק ספק ונדרננן סומכין לקולא ועוד דנמנמן ודאי לא תיישינו לשאלה ואיסור דרננן לא חומר מומנן. וגדולה מוז כתב בגמ' שם דהא דחוששין לשאלה נלא חומרינו חזקה כל מה שנומל אלל אדם הוא שלו כמ"ש צח"מ סי' צ"ט ס"א

הפוסקים

ס"ק קפו אות ג-ד

אוצר

לא הוי סימן משום דפעמים משאיל אותם, ואח"כ כתב דצ"ח מובהק דגוף מעידין, משמע שאינו פוסק בלישנא צתרא דמתרין דכליו דמתני' הוא צחירי וסומקי וגם צהלכות לא הציאו וכו', ומסיים שם צח"צ דלרווחא דמילתא י"ל דצדדונו כו"ע יודו דל"ה לשאלה, ע"ש. [אלל שמתשבותו צח"א הכ"ל נראה שלא החליט לחלוק על הצ"י למעשה, והתשובה שם היא משנת ש"ע, והחשוי צח"צ היא משנת שפ"צ]. ועי' להלן אות ע' מו"ל החדש שהעלה שהריצ"ש סובר ג"כ כרצו הר"ן דל"ה לשאלה.

ובתשו' מהר"ל מפראג שצ"ס ויקס עדות [הנקרא גם פסק על עגונה] כי ג"כ צדף ח' צ' דלא מלאנו צדצרי כריי"ף והרמב"ם [ואף צדצרי] הרא"ש והעיטור שסבצרו דחיישי' לשאלה, [וכן חמה על הצ"י הרח"ש צדל"ע וצתשצבותיו סי' נ"ב, והסב"א צדכ"ב, ועפ"ת רסב"א], ומדצרי העור צסי' י"ז משמע צהדיא צצסי' מוצהקים דכלים מעידין, ומ"ש הצ"י לפרש כונת העור צאופן אחר, ח"יז נכון, [גם צמשפ"ט דק ח"א סי' ו' דל"ב צצין דהעור ס"ל דל"ה לשאלה], והא דהעור צסי' קל"ב צצ' המוצא גט שאצדו ויש לו סי' או טצ"ע צכלי צו הוי מונח בגט הצריך שידע נמי שלא השאיל הכלי לאחר, ומשמע דאם חינו יודע חיישי' לשאלה, שאני הכס שמואלו צעלמו וצזה אס הוא מסופק חולי השאילו ודאי חשלי"ש, גם מדצרי כריי"ף והרא"ש שכתבו עלה דכך מתני' את האוקומתא של רצא דכו"ע סימנים דרננן, [פ"כ מוכח דס"ל דל"ה לשאלה] דהא להך לישנא ח' אפשר לומר רק דל"ה לשאלה, דאל"כ אדחני חין מעידין חפשי' שיש סימנים, ליתני דאפי' טצ"ע צצגדים לא מהני דהוי רצותא עפי' דאפי' מילתא לאורייתא לא מהני, ומוכח דס"ל להלכה כן דל"ה לשאלה, ואף ד"ל דהא דקיימ"ל סימנים לאו לאורייתא הוא רק לחומרא שלא נסמוך על סימנים [צינונים], אלל לקולא [שלא לחוש לשאלה] לא, חמנס הא למ"ד סימנים לאורייתא

וסומקי וא"כ ל"ה לשאלה, חמנס כריי"ף והרא"ש כתבו מתני' סתמא דחין מעידין ולא הזכירו שמעידין על סימנים מוצהקים צצכלים, משמע דסבורים דחיישי' לשאלה וכו', [ומוכיח גם מהרא"ש צצמקו"א ויצואר יותר צצ"ח ועו"פ צצאות ה'], ורצינו יעקב [צצל העורים] שכתב ואס חין מכירין אותו צעצ"ע אפי' יש להם סימנים צכלים וצגופו חין סומכין עליהם אס חונים מוצהקים [ומשמע הא על מוצהקים סומכין גם על כלים], החי אס חונים מוצהקים דקחמר לא קאי אלל חגופו דוקא, כי היכי דליקום צשיטת הרא"ש רצו.

ובב"י שעל העור כתב [צדל"ה מדפוס ורשא חרמ"צ] על דעת הר"ן והג"י [דלעיל צאות ח'] הסבורים דלא חיישי' לשאלה, דצדריהם לאו דסמכא חינון, כיון שכריי"ף והרמב"ם והרא"ש וצצל העיטור שהם עמודי ההוראה חולקים עליהם. על ההוכחות מהרמב"ם והעיטור עי' צאות ה'.

ד. דיעות אחרונים דל"ה לשאלה. כתב מהרי"ט צח"א סי' קל"ט [השני] וצח"צ סי' ל"ה דלא ידע מה ראה הצ"י צדצרי הראשונים שחולקים הם על הר"ן והג"י, ח' משום שפסקו דסימנים דרננן, היינו למיעוטו סי' שאינם מוצהקים כל כך אלל צסי' מוצהקים לכו"ע מהנו, ומתני' דחין מעידין מיירי צסי' שאינם מוצהקים הא צמוצהקים מעידין וכליו דומיא דגופו, ומה שהצ"י גיז לדיצוריה דהעור, חין משמעות צדצרי העור כצדרי, גם חילו הוי הר"ן והג"י חולקים על כריי"ף והרמב"ם ח'ו מציאים צדריהם ומראים מה שיש להקשות עליהם ולא ח'ו כותבים היפך סצרתם צלא עטס וצלא רחיה, ומדצרי התום" שם מצואר להדיא דלמסקנא לא חיישי' לשאלה אפי' צאיוסורא, וכן חיתא צריעצ"א צחי' דהלכתא דל"ה לשאלה, חמנס [נכון הוא] הרא"ש ס"ל דחיישי' לשאלה כמצואר צתשצבותו כלל נ"ב שכתב דסימני מלצשויו

פתחי תשובה

והנה כן דעת הרא"ם בתשובה שהוצא נט"ז וכן דעת הרא"ם בתשובה סי' פ"ו דיש לחוש דלמא יחיתמי ליה כלים אחרים והשאלת את חלו או שהחליף כלים בכלים עם אחר וכ"כ בת' מהר"ם מלובלין סי' פ"ט וכן תשובה מנדרי הבית מלור שהוצא לעיל נט"ז והולס אי חזיק בהשאלה מנ"ע ל"ג כגון שאלת כלים רבים כו' אולם בתשרי נאמנו בתרתי סי' כ"א הסכים לדעת מהרי"ט וגם שתי הלחם למחר"ס חלוצי ז"ל כתב שזה הסכמו נ"כ שלש הרועים מהר"ם נגנבתי ומהר"י נגנבתי ומהר"פ הכהן ז"ל ועיין בתשרי נט"ז סי' ל"ג שכ' ג"כ דאין לחוש לשאלה בכל הנגדים דדבר תימה הוא שיהא האו גנבא שליח ערעילא וישאיל כל גנדי לחתים ואף שראיתי נגם כנה"ג שחולק י"ל דאף הכנה"ג לא קאמר אלא מלגוש א' או שתיים אף שהללו לא היו לו כפולים אעפ"כ חיישין לשאלה ואף שהיו נריכים אליו חיישין שהחליף אצל היכא שהיה לבוש כל הנגדים מחפ רגלו ועד קדקדו נהרנה לבושים שאל מניתי ונימתי לשאלת כולם זהו דרך רחוק מאל ואפשר שזה מודה הכנה"ג ועכ"פ דעתי נוטה שזה עדיף מכלים שאמרו נגמ' דלא מושלי וכו' עוד אמנם יש לפקפק דאף דלא חיישין בכל גנדי לשאלה מ"מ לגביה חיישין שמה גנבו ממנו כל גנדי ובעין שכ' מה"מ סי' ק"מ מ"ב דלא דוקא שאלה ה"ה מכירה ואכירה ומינה דה"ה גביה דמ"ל גביה ומ"ל אכירה וכו' שוב אין רצויה מכל גנדים דסתם גנב לא משיר מיד אף בלחם דברי הגמ' אלו לכאורה תמוהים דל"כ דחיישין לגביה ואכירה לא שייך תירוק הגמ' כיס ואחרקי אלו מושלי אינשי כו' וז"ל דה"מ כ"כ לשיטת הב"י הוצא נט"ז דאף בכלים דלא מושלי חיישין לשאלה אף דלא שכיחא וא"כ לדין דלא קיי"ל כהנ"י בזה (וכמו שיתבאר לקמן בסמוך) ובכלים דלא מושלי לא חיישין ה"ה לגביה ואכירה לא חיישין והכרת כל הנגדים מועיל ע"ש. גם בתשוב' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ו דעתו נוטה כדעת מהרי"ט ה"ג בצירוף גנדים אחרים ע"ש. [וכן דעת תשובת ח"ס סי' מ"ח ושם חולד לומר דבהכרת כל הנגדים אף בחיורי וסומקין אם יש כמה מיני צבעים שגב זה חיור ונגד זה סומק ונגד זה שחור הוה סימן חמשה ואפשר אף סי' מ"ח ונוכח כן מהגמ' ע"ש עוד בס' כ"א וסי' ס"א וסי' ס"ט ובסי' ג"ה ונענין זה]. ועיין במה"ס ס"ק פ"ח שהאריך ג"כ צדין זה וכתב שזה מתקן מהר"י צפסקין סי' קס"א ע"ש סדר מהר"ר אליהו ולוינא דעת הרב מה"ר להקל בזה וסיים שנתקן עיגון יש לסמוך על כל אלו הגדולים שסבורים שאין חוששין לשאלת כל הנגדים מאחר שגל"ה דעת הרבה פוסקים שאין חוששין לשאלה כלל מיהו עכ"ז לבי נוקפי

די אם נחוש לפניה דברים ולא דייקא אצל חשש שאלה מאן יימר דשאלה מנ"ע לא שכיח דומיא דנפילה דמזוזה זכיר זה ולא גוף הענין שכיח אפשר דחיישי' לחד לא שכיח דחייגו שהשאלת לוי שיש לו ס"ב כמותו ואולם אי חזיק בהשאלה מנ"ע לא שכיח כגון שאלת כלים רבים וכיוצא ודאי יפה דיבר. [עיין בתשרי חתם סופר סי' ק"ג שכ' וז"ל אמנם מה שדומה ה"ס שאלה דייקא לפניה דייקא צוות עליו הגאון בית מלור מנ"ע ש' תוס' ציטוט ריש דף קט"ו דאנ"י צריך לזה נפילה דמזוזה זכיר זה עם סגרת נפילה דייקא כו' אמנם כגון שלפנינו שמואל נכים של הוכנסים אגרת שמואל לו לחיו ויש בו דבר סתר נראה לי דהשאלה הוה גם כן לא שכיח ומזוזה זכיר זה לשכוח האגרת שיש בו סוד ונהי דחיישין לשכוח מכל מקום ומזוזה זכיר זה ולא שכיח שכיח ויורק לסגרת נפילה דייקא כו' עכ"ל וע"ש עוד בס"ס ס"ט ויוצא קצת לקמן ס"ק ק"א] וצא זה לענ"ד הנוטה בשעת הדחק להקל בחשש שאלה לא הפסיד כו' עוד הביא שם דה"ס פסק ג"כ כמהר"ל מפראג מטעם פשוט דסיון ציוני בגופו וסיוני כלים ציח שיש ס"מ עוד כתב מה"ס ז"ל שם דיש מקום להחיר ע"י ס"ב בגופו אילו נמצא במקום דאין שירות מנייות ואין ידעין שבעלה של זו היה צאותו מקום דמזוזה ס"ב זה לשמו ושם אצוי דלא הוחזק והוה תרתי לא הוחזק ואין שירות מנייות דודאי לא חיישין ע"ש. ועיין במה"ס ס"ק ז"ל שהאריך בדברי מה"ס ז"ל ופלפל בדבריו להלילו מהסגת תשובת נט"ז סי' כ"א ושאר השגות וכתב שם שנגדו מהר"ל מפראג אין רצויה מנדרי מה"ס ז"ל להחיר דה"ס ז"ל אגרת שהיה ידוע שבעלה של האשה שהיה בו הסיון הלך בלחם הדרך שמואל צו ההרוא ולכן ידד שם שפיר להקל מטעם שאלה דייקא דלא הוחזק וגם מיייר שהיה הסיון בגלוי ושייך לומר לא הוחזק דאם היה נמצא שם בלחם הדרך עוד אחר צמינו כזה קלל אית ליה אצל צאין ידוע שבעלה של זו היה בלחם הדרך כגון מהר"ל מפראג אין ונשם רצויה להחיר. ומ"מ העלה לדינא גם כנה"ג להחיר וכו' והסקנה הרב בסד"ק כ"ח ז' והביא שם דעת הרבה מרובות הסבורים כן. ועוד הביא שם בשם הרשב"ם והרש"ד ובעל לחם רב שסבורים שיש לצרף טע"ז דכלים אפי' לסימנים גרועים של הגוף והוא ז"ל כתב שנתעשה צ"ע להקל בזה אם לא שידוע שבעלה של זו היה בלחם הדרך שמואל החל אצל טע"ז דכלים עם ס"מ דגוף ודאי מועיל כו' ע"ש :

והנה נדון אי חיישין לשאלת כל הנגדים שלו עמ"ש מה"ט נט"ז כנה"ג וי"ד שנה כו' ואני חלקתי עליו דלישאל דחיישי' לשאלה משמע דאין חילוק כו'

אוצר

ס"ק קטז אות ד

הפוסקים

לשאלה, והגם שכתבו כתב הרא"ש דחיישי' לשאלה, אמנם דעתו שצפסקין היא עיקר, גם העור צבי"י ז"ל ס"ל דלי"ח לשאלה, ופירוש הצ"י בעור הוא דוחק, ומה שהעור צבי"י קל"ז גבי גט פסק דחיישי' לשאלה, היינו משום דמספ"ל אי סי' דאורייתא, וגבי גט אזיל לחומרא כיון דאפשר בגט אחר, אצל גבי מיתב משום עיגונה אזיל לקולא, וממה שהעור העתיק צבי"י קיי"ח הביא חשי' של הרא"ש [הג"ל] אין רצויה דס"ל דחיישי' לשאלה, דו"ל דכל כונתו היא למה שחידש שם הרא"ש דכל שניו בגוף הוה סי' מוצהק, רק שהעתיק כל התשובה, וצלא"ה תשובה זו קשה להולמה ואין לזנות עליה יסוד ומעשה אף שנמצא בתשרי מהר"ם [צרי צורך] סי' שט"א דחיישי' לשאלה, אמנם כיון דספר המרדכי עיקרו על מהר"ם, אי"כ בלתי ספק שאם הוה מהר"ם סובר כן הוה מציאו בשמו, ועי"כ דלאו מהר"ם חתים עלה, גם אין להניח כל הפוסקים הג"ל ולסמוך על תשובה זו, והאריך עוד לדחות דברי הצ"י ע"ש.

ובתשרי פני יהושע ח"צ סי' י' השיב לבי רבנים שראו להחזירו מסכתתו דלא חיישי' לשאלה באשר היא נגד הצ"י ושגם הרמ"א לא הגיה עליו, וכתב להם שאפי' אם הפוסקים [הרי"ף והרמב"ם] עומדים היו עומדים לפניו והיו אומרים כן [דכונתם הוה לפסוק דחיישי' לשאלה], לא ציית להו, כי נתנו משול דצדריהם לסמוך על נציאות [שהרי סתמו דצריהם], וסיים דאם כי יודע הוא שדבריו לא יתקבלו וכו', אצל צדור צעניו כי חלקים מאלה את עון צנות ישראל העגונות על חנם [עיי"ש שחוששין לשאלה], ושגמר לשלוח פסק זה [שהעלה דלא חיישי' לשאלה] לכל חפוצות הגולה חלוי ימלא עוזרים ויחגלגל זכות על ידו שלא לעגן צנות ישראל, ע"ש.

[אך צבי"י מ"ז בחשבותו אל הצ"ח החולק עליו, אף שדחה כל דברי הצ"ח, מ"מ כתב דגם כונתו לא הייתה [להורות למעשה להקל

דאורייתא איבא אוקימתא בגמ' דכליו דמתני הוא בחיורי וסומקין ולבך חירון ח"ל לומר דס"ל דחיישי' לשאלה, ולכן יש לנו למיתבם חירון בתרא שהוא המסקנא ולסמוך עליו, ועוד דל"כ הוה להם לכחוז דין ארנקי ועצעת דלא חיישי' בזה לשאלה, ומהר"ש בתשרי [שהוצא בלחם ז'] אין רצויה, דהתם מייירי שהיו מכירים אותם בסימנים, ורצונו לומר דאם בלחם להחיר [מלך הסימנים] משום דסימנים דאורייתא, הוה לבך מ"ד חיישי' לשאלה, ואפי' אם נאמר דבתשרי ס"ל דחיישי' לשאלה, אך כיון שלא כתב זה בצפסקין, אחר פסקיו אנו הולכים שהוא באחרונה, וכיון שהרין והגיי ותוסי' כחצו צפירוש דלמסקנא דגמ' לא חיישין לשאלה ולא מצינו צפירוש מי שחולק עליהם, ודאי דאין להחמיר בעגונה ויהר ממה שיש להחמיר לפי הדין אפי' אם נמצא מי שמחמיר, כמו מהר"ד צפ"כ סי' קס"א וכו'. גם מהר"י פולק הסכים שם דלי"ח לשאלה, ע"ש.

ובתשרי בעל שו"ת פני יהושע שגאנוני בתרתי סימן כ"א האריך להוכיח שהרי"ף והרמב"ם. והרא"ש וגם הסמ"ג ור' ירוחם ס"ל דלי"ח לשאלה, מדכתבו גבי גט דלא מהני נקב בעלמא, ש"מ דס"ל דסימנים דרבנן, ולמ"ד זה מהי תיתי נישוח לשאלה, ומה שהולך הרין להביא ראיה משנייה דכליו בחיורי וסומקין דהדר ביה הגמ' מחשש שאלה ותופק ל"י דסי' דרבנן, היינו משום דמספ"ל אי קיימ"ל [צדורא] סימנים דרבנן, והי' עולה על הדעת לתפוס חומרת צ' הסבירות, משום זה כתב דאפי' למ"ד סי' דאורייתא ל"ח לשאלה למסקנא, ואפי' הרא"ש צבי"מ דמסקנא ל"י אי סימנים דאורייתא, מ"מ כיון שלא הזכיר חשש דשאלה נראה דס"ל ג"כ כהר"ן דאפי' אם סי' דאורייתא מ"מ למסקנא ל"ח לשאלה, גם מדבשמיעו הדין דכים וארנקי ועצעת ל"ח לשאלה, מוכח נמו דס"ל דכל הכלים ל"ח לשאלה, דל"כ למה לא הורו לנו דבחיורי ל"ח

פתחי תשובה

א"כ גם לאצירה מדעת אין לחוש שאם אחת אומר שהטטה השליך כל צדו ואחר הגניבה ולבשם ואותו הוא הנמצא בנים א"כ אחת אומר שזה הנמצא אין צדדים שהוא לבוש צהן שלו שהרי לא זכה צהם כלל דאין הפקר טטה הפקר וגם יאוש לא שייך בטטה ואפי' אי ניוטא שא"כ נשתפה ונתייבש ושוב מלאם זה מ"מ אמרו' דיהניק להכלים חזקת מרא קונה כו' ע"ש :

ובענין מ"ה הח"מ דלא דוקא לשאלה ה"ה למכירה ולאצירה חייבין עיין צה"צ שם שדעתו דלאצירה וה"ה לגניבה ודאי לא חייבין ולמכירה אי חייבין ז"ע למעשה מיהו צמיון סחורות העומדים למכירה ודאי דחייבין לכ"ע דמיו למעשה וע' בק"ע ס' ז"ו, גם בת' מ"צ ס' ו' מ' משמע קצת דל"ה למכירה אלא צמיון סחורות ע"ש ועיין בת' נו"צ ס' ל"ב שהנחתי לעיל בס"ק זה. [ועיין תשו' ח"ס ס' מ"ח וכו' כ"ח] :

ובדין הכלים שאמרו צ"ס דלא מושלי כמו כיום וארנקי וענעת עומ"ש הנה"ט צ"ס תשובת צ"י וע' צה"מ שדעתו נוטה ג"כ להחמיר והצ"ס מסיק להקל צה"ה גם בתשובת נו"צ סימן ל"ב האריך לסתור דעת הרצ"י וכחצו דנהניע תור פסק הלכה א. נהדר פני גדול הוא מרן הרצ"י כי שטתו עלתה בתיובחה ע"ש ובס"ק ל"ז וזה. ושם כתב שמי שגזע אשתו ענוה והלך למטה"י והצ"ס נמצא ח' מת ומוכרים אותו ע"י כלים י"ה להחמיר אפי' בכלים דלא מושלי אלא צמיון שיש עם אשתו והלך לסחורה על דעת לחזור ולא חזר שצ"ס חתרת חזקת ח"ה שתיקף נולד לנו ספק מיהא על האיש הזה ודאי י"ה להקל בכלים דלא מושלי. ובפרט שצאן (בענין דיד') נמצא דברים רבים בנאספס כו' ע"ש. וע' צה"צ ס"ק פ"ח שהביא שם דעת הרשב"א ז"ל דל"ה לשאלה בכלים אלו הוצא צ"ס השיטה לצ"מ וכ"כ מהר"א בפסקיו סימן קס"א וסיים מה"צ ואולי אילו היה רואה הב"י לדברי הרשב"א ה"ל לא היה מחמיר צה"ה וכן דעת הצ"ח בתשוב' סימן פ"ו להקל צה"ה וכתב שם דלע"ג דהארינא לא קפדי כולי האי ואיכא מואן דמשאיל להו ואיכא מואן דלא משאיל אפ"ה אין לנו לחוש לתומרא דבזרים המפורשים בחלמוד לקולא והנאס הטור בפסקיו ע"ש והרב מה"צ כתב עליו מיהו נראה בכל הני דאיכא טעמא להקפיד ונהשאל י"ל דמן הסתם קפדי צה"ה ולא מושלי א"כ לא שדע צבירור שנשתנה הענין דלא קפדי עליהו וא"כ בטענת דטעמא דלא מושלי הוא מושם דחייס לזיופי הוא גלוי וידוע גם צומיטו

להקל נגד דעת מהר"א ומהר"ם והצ"ס מולבדן וכ"ד הח"ס ס' קל"ד ע"כ יראה שהכל לפי ראות עיני המורה. ובת' הצ"ס שם מסיק דצומן מועט אין לחוש להליפין כשהכירו כל צדדיו ע"ש ובס"ק פ"ח כתב עוד דאם נמצא אלא ההרוב מפתח של תיבתו שנוציע שם שטרי חובות ומעטות ותפסים תשובים אין לחוש לשאלה ע"ש. [ועיין בתשו' ח"ס ס' כ"ח שכ' ח"ל מ"ה מעלתו מפתח לא מושלי אינני לא ידעתי למה דשכית טועא דמושלי מפתח לחזירו לפתוח ומעטו שלו הסגור ונאצד המפתח ומכ"ס צה"ה שגפל למים ותייש' דעלה במקום אחר רחוק ומה לו שם ולמפתח שלו כו' עכ"ל וקצת חידוש שלא הזכיר כלום מודרי הצ"ס הכ"ל] :

וכתב עוד צה"צ שם ח"ל אולם מה שגדא מודרי סדר מהר"ר אלי' שם שם צכתות אין חושבין לשאלה היכא שידוע שלא היה לו אלא צכתות אחת צה"ה למעשה עכ"ל ועיין צה"ה צה"צ תניינא ס' ס' כתב שם ועל דבר הכחונה א"כ הוא כמו כיום וארנקי דלא מושלי אינני אחינא א"כ פרידתו של זה מצינו מוציאנו של ההרוב היה הכל תוך שנת אחת כגון שהלך מצינו צ"ה צכתות וההרוב נמצא מלוש בחלוק הזה בלוחו שנוע נראה דמדינת פולין עדיף מכיס וארנקי שאין דרך מדינת פולין ללבוש חלוק אחר תוך ימי השבוע אפילו לעשרי עם אלא א"כ עזר עליו יום השבת חיישי' אפי' לא לקח מצינו רק אותו חלוק אולי אירע לו לקנות ולבשו לכבוד שנת זה שהיה לבוש מצינו שהאילו לאחר ע"ש :

ועיין בתשו' נו"צ קמא ס' כ"א שכ' ח"ל אלא ומה שאני חושש צה"ה האשה חומרא אחרת מה שאין לחוש שגאר עגונות א"כ אחת דלא חייבין לשאלה אלא לאצירה מדעת ודאי י"ה לחוש וכבר אמרו איזה טטה הוואצד מה שגוננים לו ואיזה טטה המוקדע כסותו ולכן צתסם אגשים לא חיישי' שיעשו מעשה שוטים אלא אשה זו שגננה נשתנה ונשתנה שהוצרכו לפקוד עליו שומרים יומם ולילה שלא יאצד ענמו לדעת וא"כ נראה צו סימני טטה ולא יחוש על חיו ק"ו על כלי ודרך השוטים לפשט נגדיהם ולהשאר אף ערום בשוק הכל כפי תגורת השגנון וא"כ קשה לסווד על הכרת הכלים צה"ה זו (סגרא זו הוצרכה ג"כ צה"ה בתשו' גאוני בתראי ס' י' ע"ש עוד) ושם בסוף התשובה צידד להקל צבירוף צ' סימנים צגופו שהיו צו וכתב דאף שכתבתי שזה שגשט' י"ה לחוש לאצירה מדעת אומר אני שלפי מש"ל טעם דלא ניוטא לשאלה משום חזקה דכל מה שנמצא אלא אדם הוא שלו

אוצר

ס"ק קמא אות ד

הפוסקים

והש"ך צה"מ ס' ס"ה סקכ"ו כתב דמה דפשיעא לי' להרא"ש ולהש"ש צה"ע"י ס' י"ז סעי' כ"ד דצכלים לא מהני גם סימנים מוצהקים משום דחיישי' לשאלה. ואחריהם נמשכו שאר האחרונים, לדידי ז"ע עובא, דנראה עיקר כהני' והר"ן שהביא צ"י שפסקו דלא חיישי' לשאלה, ומ"ש הצ"י דהר"ף והרמב"ם והרא"ש ובעל העיטור חולקים עליהם, אמת שמדברי הרא"ש מובאר כן וכדאיתא גם בצ"ה, אלא מהר"ף והרמב"ם ובעל העיטור לא מוכח מידי, ואדרבה מדסתמו ולא חילקו צין כלים לגופו וגם לא כתבו צבי כלים דחיישי' לשאלה, משמע דס"ל דכלים וגופו חד דינא אית להו, וכן משמע ממ"ש הה"מ צפייג מה"ג ה"י כ"א ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א ע"ש, גם בפסקי מהר"א ס' קס"א הביא צ"ס סדר מהר"ר אליהו דא"כ י"ה סימנים צצגדיו או צכתות מהני, ואף שמהר"א תמה עליו דחלמוד ערוך הוא דחיישי' לשאלה כו' [ומה"ע כ' דכותה ה"י אלי' רק לזירוף לשאר אומדות, ובמובא להלן אות פ"ו] לא קשיא מידי, דקיימיל כמסקנא דמשני ואיבע"א כליו צחורי וסומקי אלא סימן מוצהק ציותר מהני ולא חיישי' לשאלה, וכ"כ התוס' שם להדיא, וע"כ לריך לי עיון. [גם צפרח משה אהרן ח"צ ס' ל"ח דף ע' סוף טור א' כתב דפשט דברי ר' אלי' משמע דסביר דל"ה לשאלה, אלא שהרב התה"ד פ"י לאידך גיסא].

גם התיו"ט צתשו' שגאוני בתראי ס' י' פסק דלא חיישי' לשאלה, וכחצו שמהר"ל [מפראג ה"ל] הוא עמוד חזק צצרל עליו יסמכו כל בית ישראל. וכן צתשובתו שצאיתו האורחי ס' מ' פסק הלכה למעשה להחיר צסימני צגדים עפ"י מהר"ל מפראג, דאף שהאחרונים פסקו דסימני צגדים לאו כלום הם, אך אני סומך על הגאון מהר"ל מפראג כי ראיותיו נכוחות מאד, ע"ש.

ובן משין דברי הט"ז שהוצאו צתשו' צ"ה החדשות ס' ע"ה. וכ"כ צחוט השני ס' ל"ה. וצאגודת אצוב [למרה"ל] ס' י"ב הביא שם

להקל שלא לחוש לשאלה, אלא] רק להניע לפני חכמי הדור, וחלילה לו להקל אפי' להלכה ואצ"ל למעשה אחרי אשר ילא מפי הצ"ח לאיסור.

גם צסוסי' י"ע כתב דא"כ כי שצבר גילה דעתו והאריך דלא חיישי' לשאלה למסקנא דחלמודא, מ"מ לא מלאו לבו לעצור על דברי חבדיו האוסרים אעפ"י שדצריהם אינם נראים צעיניו. וע"ש עוד צס"י ס"ז].

ובשו"ת מהר"י הלוי [אחי הע"ז] ס' ט"ו האריך ג"כ להוכיח דצ"י מוצהקין דכלים מעידין ול"ה לשאלה ודלא כהצ"י, ודחה פירוש הצ"י צטור משום דא"כ לא ה"ל להטור למיכלל תרומייו צהדדי, ותו דהטור מסיים צלשון "אין סומכין עליהם" וזה ודאי קאי אכליו וגופו, וטור שהצ"י עלמו פירש מ"ש הרמב"ם צפ"ז מנחלות ש"ס ה"י לו ס' מוצהקים צגופו שאין משיאין, היינו מוצהקים קצת, ושצזה מדוקדק מ"ש הרמב"ם צפייג מה"ג אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו ואפי' שומא, דהיינו סימנים דומיא דשומא עכ"ל, וא"כ כמו שמדקדק הצ"י מזה דס"י מוצהק צגופו מועיל, כמו כן נדקדק מזה ג"כ דס"י מועיל צכליו, אמנם נראה דהצ"י נדחק לזה משום שחפס שהר"ף והרמב"ם והרא"ש ובעל העיטור ס"ל דאין ס' מוצהק מועיל צכלים, אך לא נמצא שום ראיה ומשמעות מפורקים אלו שיםצרו כן כו', ואדרבה מדלא חילקו לומר דצגופו מועיל ס"י מ וצכליו אין מועיל, ש"מ דכו דדי צינהו, ומאחר שהר"ן והג"י והגמ"ר פסקו להדיא דל"ה לשאלה ולא נמצא מי שחולק עליהם, הכי נקטינן להלכה, אך למעשה מאחר דחשש שאלה נצבר צקצת אחרונים, א"כ א"כ י"ה עוד איזה ד' להקל נוכח לסמוך לנרץ גם זה ולהחיר צפשיטות. [וצתשו' שגאוני בתראי ס' כ' כתב דא"כ העידו על ס' מוצהקים צמלצושו וכליו, י"ה לסמוך ע"י להחיר, דלפי המסקנא [של הגמ'] ל"ה לשאלה גם למ"ד סימנים דאורייתא, ע"ש. ולא סיים דלריך עוד איזה ד' להקל].

פתחי תשובה

זה חין לחוש מן הסתם אולם נכדים וארנקי נרדף להתייבש בדבר צומצמו זה דחצין להדיא ברובא דלינשי דלא קפדי ולא ידעי כלל משום ניהוש וזולת מי שקרא בתלמוד בסוגיא זו הוא ידע ואין נסמוך ע"ז נתייר עגונה וצ"ע עכ"ד ע"ש. ועיין בגמ"ז תניינא סימן כ"א בתשובה מנן המחבר ש' דמה שחמרו טענת לא מושלי זה הוא בטענת שיש עליה חומס דחייב לזיופי אצל טענת קויל שקורין רייף רינג של זה שחמרו אצל ההרוב חין זה טענת שיכול לחתום בו ואף שיש בו אחריות הלא מנואר שהם מנפנים ומנחון הוא חלק ואין ראוי לחתום בו ותיישי' לשאלה ולחזירה ולמכירה. [ועיין בתשובת ח"ס סימן ז"ה ש' דנראה הא דנכלים לא מושלי לא חיישין לשאלה היינו אי מלוגש בהן כגון טענתו בידו וכיס וארנקי הוא מלוגש בגופו דא"ל לומר ששאל מלוגש ח' מחצירו ונחמכו שכת אידך הטענת וכיס וארנקי דא"ל לא היה משמש נכלים אלו שלא מדעת נכלים דהו"ל שאלא שלא מדעת גזלן ואחריו אינשי נרשיעי לא מחזיקין כח"ס ה"ז אצל אי אינו מלוגש בהן אלא שמואל נכיס שצננו כידון שלפנינו שמואל אצלו נא' מנגדיו מתכת קוויטונג. מחילוק דאנקאקט קרוע שאפי' היה נזכר בו שמו של מייכל מ"מ חיישין שמיכל נתן קוויטונג הלו נכיס שצננו ושוב השאיל נגד הלו לזה וסכת הקוויטונג נחמכו וזהו שגהר ולא מייכל עכ"ל ע"ש עוד. ולכאורה מודרי תשובת גדולי אחרונים שיוצא לקמן בסמוך לא משמע כן] :

וכתב צנ"צ תניינא סימן ס"א וז"ל ואמנם כל זה שייך בסתם מת או נהרג אצל נטענע נשים וכו"ש נספיה טענה ציס הנה אלו עושים כל מה שבהם להציל עצמם ולשוט אולי יגיעו לתקום שיכולו לעלות וכאשר הנגדים ומכירים עליהם כל מה שאפשר להם להשליך ומעליהם נגדים ופשיטא כל מה שנכיס של הנגדים זה נקל להשליך ודאי ששליכים וא"כ אפילו למאן דלא חייש לשאלה אצל להשליכה ומדעת ומרצון נמקום שיש תועלת להציל נפשו ודאי חיישין ובה לא מהני כלום

מה דלא מושלי אינשי דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו וראה זה דבר חדש הוא כו' ואם אמנם כאשר הוכחו כל נגדיו חששא זו היא רחוקה שאף אם השליך כל נגדיו למים צלי ספק נחפורו הנה והנה על פני המים ואין יצאו כולם יחד לאיש אחד ופשיטא נפול האדם למים צלל ספיה קשה הדבר מאד שיהא יכול תחת המים לפשוט נגדיו התחתונים הדבוקים בגופו שצריך לזה התעסקות שתי ידים כאחד ואין לו פנאי לזה כי צריך לשוטט בידיו אצל עכ"פ לגוש העלין ופשיטא מטלטלין נכיסים של הנגד נקל להשליכם כרגע עכ"ל. ותראה שלא זכר דברי עצמו מ"ש צנ"צ קמא סימן כ"א והוצא לעיל דשם כ' כעין סברא זו לענין שוטה ולפי מה שזידע שם להקל גם נכאן יש לזדד כן ולחלק אם הוא צופה שהמואל זכה נכס או לא כח"ס נח"מ סימן רנ"ט ס"ז וגם אפילו אם הוא נענין שהמואל זכה נכס ג"כ י"ל דיהבין להכלים חזקה וירא קמא וכו"ש הנו"צ שם לענין שוטה וצ"ע :

ועיין צנ"צ קמא סימן מ"א ש' וז"ל ואף שלא הכירו את ר' עזריאל שום אדם נקראתו רק מפיו שמו ושם הרב חולי הוא איש אחר והעלה שמו על שם ר"ע לפי שצאו הכתנים שלו לידו ורשם לקצן מעות נגדיו שקר וחוסר אמת למשקר וגם חושש שמה הכתנים שצדו אינו שלו. זה אינו דכלים דלא מושלי אינשי לרוב הפוסקים לא חיישין לשאלה ולא [לנתיבה] ולא צריכה והנה כתבי מלניא בוחאי לא מושלי אינשי (ע' זה בתשובת חוט השני סימן ע"ד) כי הוא נרדף להם לנורד עצמו ואפילו למיטוט פוסקים דגם נכלים דלא מושלי חיישין מכל מקום כל זה צמא מת ואין לנו שום ידיעה רק ע"י נגדיו או טענת וארנקי אצל אדם שהוא חי לפנינו ואומר מי הוא וגם יש לו כתנים מי הוא וניהוש כל זה לזיופה למשקר ולנתיבה זה לא שמועט מעולם ועוד וכי נעלם ממנו הסוגיא ביצמות קכ"ב נשעת הסכנה כוחצין אע"פ שאין מכירים וק"ו כאן ששטרו בידו ומנואר מי הוא שראוי

הפוסקים

ס"ק קפו אות ד

אוצר

כל"ק היינו דוקא חסידא דאמר, אצל כשאומר בלשון ואיצעית אימא לכו"ע העיקר בלשון הזה, וכ"כ בשעמ"ק לז"מ דס"ג נכס הרמב"ן ע"ש, וגם באר"ז הגדול סי' תרנ"ג ה' עגונה העתוק חשו' אצי העזרי שסמך על סימני כליו ולא חשש לשאלה אף דהתם לא נודע לו כלל מהריגת האיש רק ע"י סימנים אלו, וזולת זה נראה דכיון דקיימא דממכין על דעת יחיד נשעת הדחק, ה"ה בעגונה חין לך שעת הדחק גדול מזה, ועכ"פ צנ"ד דיותר שטחית הלכה מכרעת דלא חיישי' לשאלה חזי לאינטרופי הא דעגונה הוי שעת הדחק גדול לחזק צד ההלכה דלי"ה לשאלה.

ובתש"ו שצסוף ספר עבודת הלוי ח"ב [הנקרא ליקוטים צד"ד ח' אחר שהצא מה שהוכיח בתש"ו ח' שאפי' למ"ד סימנים דאורייתא ל"ה לשאלה אלא צסימני כלים שאינם מובהקים הא צסימנים מובהקים ל"ה לשאלה לכו"ע, ומה גם שדעת רוב הראשונים שהם החוס' והרצין והריעצ"א והניי' והטור והגמ"ר דל"ה לשאלה, וכ"ה דעת מהר"ל מפראג וכתו"ע והט"ו והפני"י, ואם כי שהצ"י והצ"ח נדחקו להוציא דברי הנ"י והטור והגמ"ר מפשטם, אך פירושם רחוק מן השכל בחפלות, ובפרט צדרי הטור הוא רחוק מאד אשר יסמוך על רמז צעת שדרכו של פוסק לפרש דבריו דילמא אחר למיטעי כי לא כו"ע יכלי למחוי צמחוג ולהבין צרמו, וכל זה הגיע להם מלד מה שחפסו שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש סוצרים דחיישין לשאלה אפילו צסימנים מובהקים, ולכן דחקו ח"ע להעמיד גם דברי הנ"י והטור והגמ"ר כשיטתם, אצל לפי דברי גדולי האחרונים שמוכיחים שהרי"ף והרמב"ם והטור סוצרים ג"כ צסימנים מובהקים צכלים ל"ה לשאלה, ובפירוש דברי הרמב"ם משמע יותר שסוצר דלי"ה לשאלה, א"כ אחי דברי הפוסקים הנ"ל כפשוטם, וכח דהגם שמי יכול להכריע צין הגדולים האלה, עכ"פ זאת מרווח לנו מחילוקי דיעות הפוסקים הנ"ל שעכ"פ אין להעמיד דברי הרי"ף והרא"ש לשום דיעה לאיזה צד [צמורת] ודאי כי איכא פנים לכאן ולכאן, ומאחר שיש צד מחלוקת הפוסקים בצד נחצנו דביש מחלוקת יש לפסוק בהמקולין ובפרט צאיסור דרצן [וכנודנו שטע צמשאלים] כי ספיקא דרצן לקולא, ומה גם צחששא דשאלה שאין נכעוהו אפי' לספק, כי ספק נקרא שנגלה לפנינו הספק וכגון

זה מקרוב נמא חוך כתצי בהאון צעל סדר הדורות ג' תש"ו אל הבאון מהר"ס זאב, והעיד שמואל כתוב צחוך חשוכה ח' לאחיו הבאון מהר"י שראה העתק מחשו' מהר"י העשיל שפסק דלא חיישי' לשאלה.

ובשו"ת הד"ר סי' מ"ה הביא [צדפ"ו ח'י] מהישובות יעקב סקכ"ד שטעה מעשה צועד גדולים לסמוך על הפני יהושע דלי"ה לשאלה צכלל צצירוף עוד איזה קולות, ושצהשיצ משה סי' ס"ג תקע עצמו צרוב גאווה להלכה דעצ"ע דנגדים לחוד מהני צלי שום סימן אחר [ולחלש], אך יען שעניו היה לא סמך רק צצירוף סימני גופו וכו'.

ועי' צציראור הגר"א סקפ"ג, ובשאלות דוד קו"ע סי' ז' צטעם הב', ובתורת נחאל סי' כ"ד וכ"י.

ובתש"ו כת"י להגר"י קוק צגדון העגונה נפורה חלשטורר הוכיח מלשון הרי"א מוורדון דס"ל לא חיישי' לשאלה, או אף דחיישי' מ"מ מלרפין סימני הכלים לשאר האומדות. ועי' להלן מאות פ"ו ואילך לענין צירוף סימני כלים לאומדות.

ובבית מאיר כתב דהנוטה להקל צחשש שאלה נשעת הדחק לא הפסיד. גם צצריה יעקב סוכ"י כ"צ כתב דנשעת הדחק ועיגון גדול יש לנו עמודי הוראה לסמוך עליהם שלא לחוש לשאלה.

ובדברי יעקב [לר"י שור] סי' ע"ד תמה על מה שנסתפקו ח' חיישי' לשאלה להלכה, הא כלל גדול צידינו צכל תרי ליבני דש"ס דצשל תורה לחומרא וצדרצן לקולא, וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם כמנואר צר"ח"ש פ"ג דר"ה סי' ה', ובשו"ת הר"ן סי' ג', וצ"מ פ"ח מצירא מקדש ה"ב, וכן דעת צעל העיטור צעשרת הדצרות צמאז שופר, וא"כ היכא שאין ידוע מצציעה והריגת פ' כלל ועתה מלאו איש ח' מת ויכר ע"י סימני צגדיו, כיון דצזה הוא ספק של תורה יש לחוש ללישנא קמא דחיישי' לשאלה, אצל צידוע שטע צמשאלים צאופן שינאה מאיסור דאורייתא פסקין כלישנא צחרא דלא חיישי' לשאלה, אלא דאפשר לומר דצאיסור ערוה חיישי' גם צדרצן כלישנא קמא לחומרא, וכעימ"ס הרא"ש צפ"ד דצצת סי' צ' צשם הר"ח, וגם צצ"ד הוי עיקרו של תורה דחמיר עפי כו', אצל מלאו צשו"ת מהרש"ל סי' ל"ה דאף להפוסקים צעלמא

פתחי תשובה

בסמוך לו אי תלין הני צהי לדעת הב"ש וגם אם הנדנים נמלא לא בסמוך לו רק מנחם עליו איזה עדיף טפי והוא כללם בהם או לא ע"ש ועיין בתשו' בית אפרים אה"ע סי' ל"ו ובתשו' מהרי"ם מנריק ס"ס מ"ח מעיין זה] ועי' בתשובת נר"צ קווא סי' כ"ג כתב שם על עובדא דידים שהכירו את נגדי ההנהגה אך לא היה מלגש בהם ומנחם מנחם אצלו נגדו דאין זה דווקא למ"ש הב"ש דלא מהני סמוך לו דכאן ידוע שצא המושל לבדוק את ההנהגה וזה חוקי ונימוסי המדינה כו' ע"ש :

(יז) לשאלה. ענה"ט ומ"ש בשם מהרי"ט צ"ח שעליו כו' זה הוצא בשמו נק"ע סי' שפ"ג ושם כתב ובידוע שכשיצא ונעיתו לא הולך עמו אלא צ"ח אחד ע"ש ומ"ש בשם הראש"ה אם אין מנהג המוקדם כו' כ"כ בשמו נק"ע סי' רפ"ז. ומ"ש היה לו נוס עי' נק"ע סי' רע"ט. ומ"ש בשם תשו' צ"י היה מוליד פקדון כו' כ"כ בשמו נק"ע סי' קע"ח וכיוצא בזה הוצא שם צמ"ח חכ"ז בשם צ"ס סי' ק"ז אם נמלא אצל ההנהגה דבר שאלו מלאך כו' דאין השאלה רשאי להשאל כו' ע"ש. ועי' בתשו' חינוך צ"י סי' ק"ל שמהם על תשובת צ"י הכ"ל דאסתי ניהוש דילמא השאל למי שהיה חלון אצל בעל הפקדון שהוא רשאי להשאלו והיה נקושה ע"ש וגם"כ מה"צ סוס"ק פ"ח י"ב קושייתו ע"ש. [ועי' בתשו' חתם סופר סי' ז' שצ"ל ועל ט"ע שפוסק פשיטא שאין לסמוך והנהגות אין להם חוקה כו' אצל זולת זה היה נוקם לסמוך על ט"ע של הסוס שאלו מחמיו לרכוש עליו דכיון שרשיו שהיה מושך עגלה שיצטע עליו ומסמולא לא השאילו לאחר דאין השאלה רשאי להשאל כה"ש הא"ז ומיהו גם כזה יש לזון שהרי קונן שעכ"פ שיהיה מודעת בעלים ומרכיבה למסירה ולמוסרה ביד עגלון כותי כו' עכ"ל]. ומ"ש עוד בשם מהרי"ט דוקא הפך ה' או שנים כו' כ"כ בשמו נק"ע סי' שפ"ג וכבר הארכתי בזה בס"ק הקודם. ומ"ש וכ"כ הר"ם פדוואה דאם הכירו כו' כ"כ בשמו נק"ע סי' ש"ג ועי' לקוון סעיף ל"ג בהנהגה ובת"מ וב"ש שם ומ"ש וארנקי ונענת בתשו' צ"י כו' כ"כ בשמו נק"ע סי' קע"ט ע"ש. ובס"ק הקודם מנחם דין זה בלחוד :

לסמוך אע"פ שאין מכירין ועוד הרי הנחור שהיה עמו כו' ע"ש ועיין צמ"ח הניחא סימן מ"ו (וינאל לקוון סעיף כ"ו ס"ק ק"ח) לענין כתב ראייה מהמושל שקורין פאס. ועיין בת' חוט השני סימן ל"ו זענין שמואל אצלו פסקם חובותיו ע"ש גם בתשובת אה"י. פנים מחירות ח"צ ס"ס ל"ג מעיין זה :

והנה גדון הכלים דל"ח צהי לשאלה כמו כים וארנקי ונענת שיש עליה חותם וכמו"ל כתב הב"ש סוס"ק ס"ט דכל זה איירי כשמושל צנדין אשר הוא לבוש ארנקי או מנאל טענת על ידו אצל בסמוך לו כו' [ע' בקצות החושן סימן רס"ג סי"ט וגם"כ נה"מ שם] ועיין מה"צ ס"ק ל"ג שצ"ד דתשובת מ"צ סימן מ"ד מנחם לאורך גוסא דגם צמנאל סמוך חשיב כמו סימני כלים וכ"מ להדיא בתשובת צ"ס סימן ק"ו הוצא נק"ע סימן תכ"ז וכ"מ קצת בת' צ"י דיני מסל"ח סימן צ"ג ע"ש והאריך בזה והציא דברי הפ"י בחדושי פ' כל הגט כ"ח א' שעמד בשית' הב"ש ע"ש ופסלל צנדין ולבסוף הניח דין זה צנ"ע (וכ' שם דלפי דעת המקילין שיעור הסמיכות צענין זה הוא כשיעור מקורבות הנכר צמ"ע ע"ז דף ב' שמהולקים שם רש"י עם תוס' א"ס ד' אמות או אמה ע"ש) אולם אם נמנאל הטענת על ידו אצל שהיה חונה ונחנת להנאף ואחר הגוף בסמוך לו או שמונאל הכים תוך הנגד ושם צנדין לא מנאל כ"א עמ"ס א' ואחר הגוף מנאל בסמוך העלה בזה להקל צנדין ע"ש. גם צמ"צ תניחא ס"ס כ"א בתשובה וכן המנהג האריך לנאר שדן זה של הב"ש צמנאל הארנקי סמוך ואינו לבוש צו דהיישין שמה מונח ומכר חינו מוסכס ולשיטת מהר"ל מפרסא וגם לשיטת הב"ש עמנו מוכח דלא חיישי' שמונח שם מקורם ומחני אף שאינו לבוש צו וסיים ונתתה צמ"ד יש לסמוך על דעות הללו ולא חיישין כו' ולכל הפחות יש צו מנאל ללמודנות אחרות ע"ש. גם בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ז כתב על דברי הב"ש הכ"ל דלא ידענו למה מפסג פשיטא ליה להב"ש כך ע"ש עוד [ועיין בתשובת ח"ס ס"ס כ"א וסימן כ"ג וסי' כ"ז נוה. ושם הציא דתשובת אגת אריה וקול שחל דעתו להקל צנדין סמוך לו והסכים עמו בעל ט"ז שם צמ"צ התשובה אך דעתו ז"ל להחמיר כדעת הב"ש ופ"י ושם מנחם עוד צענין אם נמנאל ונקנת כליו מלגש בהם ונקנת כליו

הפוסקים

סי"ק קפו אות ד-ה

אוצר

החירון של חיורי וסומקי אלא מעיקרא לפני זה, אע"כ ל"ל דכאן ס"ל לתלמודא דגם להאי שמוייא נמי חיישי' לשאלה, ומה שאמר כליו בחיורי וסומקי היינו בכלים דלא מושלי וכו', וכיון דללישנא דסימנים דאורייתא חיישי' לשאלה לכולהו אוקומתי, א"כ גם ללישנא דסימנים דרבנן חיישי' לשאלה, דכחא מילתא לא אשכחן דפליגי, וליכא למימר דיש לנו למיזל צהר הכ' סוגיא דיבמות יותר מאשר צהר הסוגיא דצ"מ משום דמיתאמרא צדוכתא לגבי איסור אשת איש, ותו דעובא אזלינן לקולא בעגונה, הא ליחא, דיש לפרש דגם הסוגיא דיבמות נמי ס"ל למסקנא דחיישי' לשאלה וכו'. *

ומעתה כתב הב"ח שם מדלא אשכחן צרי"ף וצרא"ש צמס דוכתא דסמכין על סימנים מובהקים דכלים באיסורא, מנחם דס"ל דשום סימן לא מהני בכלים וכפשיטא דמתני' אין מעידין וכו', וצרא"ש אין ספק דבך היה דעתו, שהרי בתשו' כתב כן להדיא, וגם מפסקיו סופ"ק דצ"מ מוכח שחפס דמסקנת הסוגיא דיבמות היא דחיישי' לשאלה, אלא גם בדעת [הצרי"ף] והרמב"ם וסמ"ג ועיטור ורי"ו נראה מדלא הזכירו שיש לסמוך על סימן מובהק או ע"כ שצבכליו מכלל דס"ל דחיישי' לשאלה, ואין להקשות ולומר דאם הי' דעת הצרי"ף כן הי' לו לפרש ולחלק בין כלים שדרכם להשאל ולכשכור ולמכור ובין כלים שאין דרכם בזה, ותו כיון דפשע הסוגיא משמע דלמ"ד סי' דרבנן לא אינעריך לן למימר דחיישי' לשאלה, ומאחר שהצרי"ף פסק דסימנים דרבנן ע"כ ס"ל דלי"ח לשאלה [וכן הקשה הרח"ש], ולפי זה נראה לומר דגם הרא"ש ס"ל דלא חיישי' לשאלה, ומ"ש צמס"ק דצ"מ אינו אלא כדי ליישב סתם משנה דמלא בחפיסה ככו"ט, ונאמר דגם הרמב"ם והסמ"ג ורי"ו והעיטור כולם ס"ל הכי, אמנם אין זה נראה, דאם איתא דס"ל להצרי"ף דמעידין על סימנים מובהקים דכלים לא הי' לו לומר דבגופו סמכין על סימן מובהק דמשמע דוקא גופו ולא כליו, ותו דהאלפסי היצר פסקיו להורות מחוכם ואין נאמר דקסמין על מה שאמרו בגמ' [כונתו ש, משמע בגמ'] דלמ"ד סימנים דרבנן לא חיישין לשאלה

וכגון צי חתיכות א' של חלב וא' של שומן וכדומה, משא"כ חשש שאלה לא נראה לעינינו הספק, רק שאנו חוששין אולי השאלה צגדיו, וכה"ג לא מקרי ספק אלא חששא בעלמא, ומה גם שידוע שספק ורוב הולכין אחר הרוב וכ"ש צמקום שיש חזקה, וכאן יש רוב כי רוב בני אדם לא משיילי צגדיהם, וגם חזקה שאלו הצגדים הם צחזקה צעליהם, הבס דבעלמא אין להחיר מטעם זה דהא איכא חזא"א, אצל צמא"ל"ס דרבנן שכבר נראה מחזא"א דאורייתא ודאי אין להוליא הצגדים מחזקתם ע"י חשש שאלה וכו'.

ה. דיעות אחרונים החוששין לשאלה. הצ"ח בתשו' סי' פ"ז השיב ע"ד הפני יהושע [הני"ל] והאריך לחזק פסק הב"י, וכתב דאם אמנם שפסעות הסוגיא דיבמות משמע דצמסקנא לא חיישי' לשאלה גם למ"ד סימנים דאורייתא וכו', אך מהסוגיא דפ' אלו מליאות משמע איפכא, דצחר דמיתתי שם כל השו"ע כמו ציבמות וגם החירון דכליו דמתני' מיירי בחיורי וסומקי, [אשר מזה משמע דצ"מ מוצהק דכלים מעידין לבו"ע ובמ"ש החוס' שם], פריך תו מהא דתניא מלאו קשור צכים אמתי כשר ניהוש לשאלה, ואם איתא דס"ל כמשמעות הסוגיא דיבמות דלחירון דמשיגין כליו בחיורי וסומקי תו ל"ח לשאלה, לא הו"ל לסדר הכ' קושית אחר

(*) אולם עי' בדת אש סי' ט' שהאריך [בדכ"א ג'] לדחות הוכחה זו של הב"ח מהסוגיא דצ"מ, וכתב דהגירסא בב"מ היא מהופכת והיא צריכה להיות כמו שהיא ביבמות וכו', ושכן כתב בתורת חיים בפי' אלו מציאות דהגירסא צריכה להיות כך : דמעיקרא גרסינן אלא הא דתניא מצאו קשור וכו' עד אחר החירון וטבעת משום דמויפי, והרר גרסינן ואיבע"א כליו בחיורי וסומקי, ושכן משמע ביבמות עכ"ל. ולפי"ן אודא הוכחת הב"ח מההיא דהתם. ועי' בנבו"י סי' ל"ב בסד"ה ולפי, דאף שכתב שאין דעתו נוהה להגיה כו', ובשתי הסוגיות שתי הנוסחאות אמיתיות. מ"מ האריך שם לפרש דשתי הסוגיות סוברות דלא חיישין לשאלה למסקנא, וכל אחת תתפרש לפי סוגייתה כו', ע"ש.

אוצר

ס"ק קטו אות ה

הפוסקים

בתרא דבמות דין ו', ור' נפתלי כ"ץ בתשובתו שהוציאה בחוט השני סי' ל"ו, וכחז שם שאין לזוז מהכרעת הב"י.

ובן ס"ל להמשיך צימין צמי' מ"ד וסי' מ"ו. ובגזע שאל סי' י"ד כתב שכן הוא דעת הריב"ל צ"ח סי' ח' שהקד' חס' לפרק סימנים צימונים דגוף עם סימני כליו, [ומובא להלן בזה פ"ו], ומוכח דסימני כלים לאחד לא מהני.

עוד כתב בחקרי לב הג"ל שכן הוא דעת הראש"ח בחלק א' סי' ע"ד ורש"ס צמי' מ"ב, ושכן ס"ל להח"מ בסק"ה בעובדא דפנתס מארל. ובתשובת הר"מ כ"ץ שצ"ח גבורת אנשים סי' ע' לא רצה להחיר ע"י סימני כלים אפי' בהערפות לסימני הגוף.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"ג וע"ג כתב דאין להקל נגד כל עמודי הכוראה הסוברים דחיישי' לשאלה. וכן ס"ל להח"מ לבי צמי' קל"ד. ובחינוך בית יהודה מס' קכ"ט עד סי' קנ"ב הכריעו ג' רבנים דחש"ש. וכן העלה במקום שמואל סי' ל"ו, וצו"צ סי' ל"ז, ובכנסת יחזקאל סי' נ"ב.

ובמהר"ם מינ' [מאובן יט'] סי' כ"א רצה מעיקרא ללדד היתר ע"י הכרת הצגדים של המת הנמלה ודעת הסוברים דל"ח לשאלה כי התיו"ע כתב שמהר"ל מפראג הוא עמוד צרל לסמוך עליו, אמנם מסיק דמי יגש למלחמה עם הב"י שקצט צו"ע דחיישי' לשאלה חף לידון דקיימ"ל סי' דרבנן, והב"ח מנה אחריו שכבר קבלו כל המלכות דחוששין לשאלה, וא"כ מי ירים ראש לסמוך על הצגדים.

גם בתורת נתנאל סי' כ"ג כתב דמי יקל ראשו להחיר נגד הב"י והשו"ע וצ"ח ושאר אחרונים הסוברים דחיישי' לשאלה גם למ"ד סימנים דרבנן.

ובאורים גדולים למוד קנ"ז כתב [צדכ"ז ב'] דאף חס' דברי מרן [הב"י] מוקשים מהאחרונים צמה שפסק דחיישי' לשאלה, אמנם חנן צ"ח אחרים דמנן גרידא אצתריה וקבלנו פסקו כהלכה למשה, ולכן מה שצ"ח שו"ח פני משה עשה ספק צנודנו להחיר מחמת ספק ספיקא שמא הלכה כהג"י והר"ן דמעולם לא חיישי' לשאלה אפי' בכלים דמושל, ואח"ל דחיישי' חא גם זה אינו חלל ספק חס' השאל או לא, הנה מנוד מה [דקשה עליו] דאינו חלל ספק אחד חס' השאל או לא, עוד זאת כיון דמנן פסק דחיישי' לשאלה, אין לומר ספק אי הלכה כמ"ד דלא חיישי' (*).

ובגבעת שאול סי' י"ד כתב דרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים רוצים ככולם ס"ל דלא סמכין אצגדים משום דחיישי' לשאלה, ושלל נמלא צום חשובה מהאחרונים מי שמלאו לבו להחיר צימני צגדים לצד צלי שום לירופים אחרים.

ובספר יהושע סי' ס"ט כתב ג"כ דאין להחיר מטעם סי' מוצק ועצ"ע בכלים, שכבר כתבו האחרונים וביחוד הפנים מאירות צ"ח סי' ל"ב דאין להחיר נגד הב"י, ואם כי שהראה פנים לסמוך על הפוסקים דל"ח לשאלה, וכחז שלא מנה להרמב"ם שיסבור דחיישי' לשאלה, אמנם דבר זה מוכרע צרמב"ם פ"ג מה"ג ה"ט וכו', ולכן אין לסמוך על סימני כלים לאחד.

גם בחן טוב סקפ"י סוף חקירה א' כתב דאין להקל כלל בחשש שאלה חס' לא שיש צל"ח הרבה לדים להקל, דאנו אין לנו אחר עדות הב"ח שכי' שכבר קבלו עליהם כל המלכות דלא סמכין אסי"מ או עצ"ע דכלים ואפי' לפרסם לשאר אומדות ע"ש, וגם מהר"א

לשאלה כיון שאינו מפורש כך בפסקיו, ומה שלא כתבו לפרש דכלים שאין דרכם להשאל מעידין, אפשר דכח משום דלא צריח להו חס' לסמוך האידנא על כים וארנקי ועצעת, דדילמא צומן התלמוד היו נוהגים הכל שלא להשאלים אבל האידנא דאיכא מאן דמשאל להו לא צריח להו דינא דהאי ולכן השמיטוהו.

ותוס'ף, דהא דמשמע בהגמ"ר, דבסי"מ דכלים מעידין אפשר לומר דלישנא דתלמודא נקט ועיקר כונתו שם להורות דבגופו יש לסמוך על סי"מ, או דס"ל להגמ"ר דסמכין אסי"מ דכלים איכא דלאו אורחיהו למישיליהו, אבל בכלים דאורחיהו להשאלים ל"מ סימן מוצק או עצ"ע, [וצמי' פ"ז האריך והעלה דס"ל להגמ"ר דחיישי' לשאלה], ולפי"ז י"ל דגם מהני [שהזכיר הב"י בתשו'] אין ראיה, דגם צו יש לפרש דהא דקאמר דמעידין צימין מוצק דכלים, היינו בכלים שאין הדרך להשאלים [וכ"כ צצריה יעקב סי' י"ב דכ"א א' לפרש בצדרי הג"י], ולא נשאר מעתה כי חס' הר"ן צמס יש מי שאומר, וכיון דכל הפוסקים חלוקים עליו, אין לנו לחפוס כצדרא א' אפי' לחומרא וכ"ש להקל, וגם דעת העור היא דחיישי' לשאלה, שכן משמע צמי' קל"ב, וה"כ דייק לשונו צמי' י"ז ששינה מלשון המסנה שהתנא הקדים גופו לכליו ואיכו הקדים כליו לגופו, והיינו להורות דמה שכתב אין סומכין עליהם חס' אינם מוצקים לא קאי חלל אסימנים דגופו דסמך ליה, אבל סימני כליו אפי' מוצקים נמי אין סומכין עליהם משום דחיישי' לשאלה, וכן מוכח להדיא ממה שהביא העור צמוסי קי"ח הדיא דתשו' הרא"ש שכתב דחיישי' לשאלה, וחזון גס מזה דהבין דתשו' זו של הרא"ש לא סתרה לפסקיו [של הרא"ש], דאם היתה סותרת לפסקו ה"י דוחה תשו' זו, ומינה אהא למד שכך ה"י מפרש גס דעת האלפסי בפסקיו, וכן פסק מהר"א צמי' קס"א, ומעתה גי' ידים ראש להורות דלא חיישי' לשאלה, כי הלא גס הר"ן לא כתב רק "דש מי שאומר" ומשמע דמי יחיד אמרה, וגם מדברי החוס' שצימנות אין להוכיח דס"ל להלכה למעשה דל"ח לשאלה, דו"ל דכתבו כן עפ"י הסוגיא, [וכ"כ לדחות צפרשת מרדכי סי' כ"ח, וכתב דמהחוס' צ"מ כ' צ' ד"ה מנה שלא כתבו רק התירון ה"י שצימנות משמע דס"ל דחיישי' לשאלה], וחלילה לשנות צדור יתום כזה ולהסכים להקל ולומר דלא חיישי' לשאלה, דכבר קבלו עליהם כל המלכות הוראה זו דלא סמכין על סימנים מוצקים או עצ"ע דכלים ואפי' לפרן לשאר אומדות, וסיים שמשע צימי חורפו שהגאון מהר"ר ליב מפראג התיר וסמך לפסוק דלא חיישי' לשאלה, אבל מורי הגאון ר' שלמה החסיד מלוצקין אצ"ד פוזן אסרה ופסק דחיישי' לשאלה וישנה עגונה כל ימיה.

ובתשו' פני יהושע ח"ב סי' מ"ח ומ"ט וסי' נ"א האריכו צ' רבנים לקיים פסק הב"י דחיישי' לשאלה שחיה הדעת אשר הסכימו עליה כל צעלי הודאה קמאי דקמאי ובתראה דבתראי, ומי הוא זה אשר מלאו לבו לחלוק על זה, ודחו לפי שיטתם כל הוכחות הפני יהושע [הנ"ל צמקילים], והעלו שגס הרמב"ם והר"ף ס"ל דחיישי' לשאלה וכו' ע"ש.

ובן הביא מפוס' קדמונים בחקרי לב ח"א סי' י"ב צדכ"ה כ"ו, שכ"ד מהר"ק שורש קכ"א, וכ"כ מהר"א מזרחי סי' ע"ד [צד"י סי' ע"ה], וכן פשוט למהר"א צפ"ח סי' קס"א ושם מצואר שכ"ד רבו מהר"ן וספר מתות, גס רבנו ירוחם בחלק משנים נתיב כ ח"ב ס"ל הכי. וצפנים מאירות ח"ב סי' ל"ב תפס שכן ס"ל להריב"ש צמי' ש"פ.

ובן ס"ל למהר"י ווייל צמי' ע"ט וסי' ק"ג, ומהר"י מצונא צמי' ג"ג והכריע כן צדעת האו"ז. וכן פסק צים של שלמה פ'י

(*) אולם ע"י בחקרי לב יו"ד ח"א סי' קכ"ז שכ' דזה שקבלנו הוראות מרן [הב"י] להחמיר, הוא רק מבח ספק, והסכים שם להחיר בספק ספיקא גם נגד השו"ע.

אוצר

ס"ק קפו אות ה—

הפוסקים

בסימן אי הוי סימן מוצק או לא, וזה מסור לחכמים, ואי אפשר לבאר בספר חשש שאלה.

ולצירוף. באגודת חזון [מצעל מהר"ל] סי' י"ג כתב דאם שאין בידנו להכריע במחלוקת זו והוי ספיקא דדינא ולחומרא, מ"מ אהני לן רבנן המתירים שלא להחמיר בחששא זו יותר מדאי במקום שיש לו לומר דלא מושלי בכה"ג, או צירוף שאר אומדנות המוכיחות. גם בצנעת שאל סי' נ"א כתב דאף דלא סמכין על סימני כלים משום דחיישי' לשאלה, מ"מ מלפני' לכו נשאר לדדי היכה.

ועי' בפ"ת סק"ה ממרה"ל סקפ"ז [דע"ה א'] דאם כי דעת הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג ובעל העיטור מעין ונראה דס"ל דלא חיישי' לשאלה, מ"מ אין להקל בדיון זה אם לא צירוף שאר אומדנות ואחר העיון ושקול הדעת כפי ראות עיני המורה. ועי' עוד מהפנים מאירות.

גם בשבות יעקב ח"א סי' ל"ט ובה"ט סי' קט"ו כתב דלמעשה אין להקל בחשש שאלה אלא אם כן יש עוד. לדיוס להקל, והורה שם נמנעה להחיר עגונה ע"י הכרת כליו של המת עם עוד לדיוס, והסכים עמו גיסו הר"ד אופנהיים. ובתשובתו שצחינך בית יהודה סי' קנ"ב כתב ג"כ דלענין דינא היכא שיש עוד לא קולא אפשר לסמוך על הסוברים דלא חיישי' לשאלה, ויש על מי שישמכו, אך צוה לבד יש לפקפק ושלא לפסוק נגד השו"ע ושאר גדולי האחרונים.

ובנדוע בשערים קמא סי' כ' אות ח' לידד צדדו לסמוך על סימני הכלים מאחר שרבו הפוסקים דלא חיישי' בשאלה בכלל, והגר"א כתב דיש לסמוך ע"ז היכא דאיכא שאר אומדנות, וא"כ צ"ד דאיכא אומדנות טובה, שהכל מציתו על דעת לחזור, וגם כי היה שכיר הבא צשכרו לבא למקום הזה שצסביצותיו נמלא עתה איש הרוג, ותזקק שליח עושה שליחותו, וגם נמלא איש הרוג סמוך לחותו הדרך, בכה"ג יש לסמוך על סימני הכלים.

גם בשאילת דוד סי' י"ב לירד צשריותא דאיתחא ע"י היכר הצגדים מכיון דהרי"ף והרמב"ם ותוס' סוברים דל"ה לשאלה בכלל, ועכ"פ סוברים הם דמה"ת ל"ה לשאלה וסגי לפי"ז בסימן חמשי, א"כ ה"ה כשיש איזה אומדנות אחרות המלערפות לזה.

ובהרי בשמים מהד"ת סוסי' רכ"ד כתב דכנגד חשש שאלה מהני החזקה דזה שאבד זה שנמלא, דהרי כמה ראשונים הסכימו דלא חיישי' לשאלה, והיכא שיש עוד לא להקל כתב אחי ה"ט [הג"ל צאות ד'] דל"ה לשאלה, והצ"מ כתב דהנזקה להקל בחשש שאלה לא הפסיד.

ובגבול יהודה סי' ל"ז כתב דאיכא אומדנות לדדיות שזה הנצטע הוא צעל הצגדים שהוכרו, וכדדו שהי' מוטל על הנעדר לבא ליריד ולא בא, וגם הצטיה צציתו לחזור צאותו שצוב ולא חזר, וגם זה יוחר משנה שאבד זכרו, וגם שלא הי' צידו שום כסף ולא פאספורט ואף ינוע נמקום אחר, בכה"ג יש לסמוך על רוב הפוסקים שלא לחוש לשאלה כלל.

ובחמדה גנוזה סי' ע' כתב דאף דאין להקל בחשש שאלה נגד הצי"ד ועימיה, מ"מ סוף הוא להחיר.

ועי' להלן צאות פ"ו אם החמירו לחוש לשאלה כשנזקק להכרת הכלים הי' גם סימן צגוף.

ו. האם יש לחלק לענין חשש שאלה בין אם ב' עדים מעידים על הכרת הכלים לבין עד א'. כתב צעלי ארזים סקפ"ז דלוגא דמסתפינא הייתי אומר דודאי אכן קיימ"ל דלא חיישי' לשאלה, כיון דהש"ס לא קאמר הך חששא אלא ליישב מתני' למ"ד סימנים דאורייתא ואין קיימ"ל סימנים דרבנן, וגם למ"ד סיד"א איכא סינויאל אחרינא דמתני' מיירי צחיורי וסומקי ואין

מהר"י שהי' מתקיפי בתראי החמיר מאד בחשש שאלה, וכן המ"צ צסי' מ"ד ועצוב"ג סי' ע"ג כתבו דכל המחזרים עמודי ההוראה סוברים דחיישי' לשאלה, והגם שהצ"צ צסי' ל"ב אחרי שהוכיח דהרמב"ם ס"ל דל"ה לשאלה כתב ודי לנו לתקנת צנות ישראל אם הרמב"ם ס"ל כן וכדאי הוא לסמוך עליו אפי' שלא צשעת הדחק, וצפרט שלא מלאנו לאחד מהקדמונים שיסברו היפך זה עכ"ל, לאו מייתא הוא, דהא צעל העיטור ורצנו ירוחם חוששין לשאלה, ואף אם יסבור הרמב"ם דל"ה לשאלה, היינו כפי שיעתו לפסוק כשינויאל בתרא אפי' לקולא, אמנם מי לא יחוש צאיסור אשת איש לדעת הראשונים דאזני צצ' לשונות לחומרא דאורייתא, ולדעת ריב"א שהציא הרא"ש בפ"ק דע"ז סי' ג' הרי בכל מקום הלכה כשינויאל קמא, וצל"ה אף נסמוך להקל על משענת הוכחה מהרמב"ם ושערי תירוצים ודחיות לא נעלו, לא ולמד שהצ"צ גופיה צסי' ל"ז הוכיח דעת הרי"ף והרמב"ם היא דחיישי' לשאלה וכו'. ועי' עוד שם צחקירה צצ'. [ויותר מזה כי הוצ"ע שם דמעולם לא החיר צכלים לחוד אם לא צהצטרפס לעוד שאר היתרים]. גם צמהר"י אסאד ח"צ סי' י"ד לא רלה לסמוך על סימני כלים לחוד.

ובשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ב האריך הרבה לקיים פסק הצי"ד דחיישי' לשאלה, וכתב שהוא תמה תמיכה גדולה על מהר"ל מפראג [הג"ל צאות ד'] שכתב דמדברי הרא"ש צפסקו מוכח דסובר דל"ה לשאלה, ואף נעלם ממנו דברי הרא"ש סופ"ק דצ"מ על המשנה דמלא חגרת וז"ל: מלא צהפיסה או צדנוסקמא ונתן סימן צכלי יחזיר לו השטר, ואע"ג דמשמע צצצית דיצמות דחיישי' לשאלה, ה"מ לענין איסורא דאין מתירין א"א ע"י סי' צגדי המת דמלא השאיל כנוי לאחר, אצל לענין ממון ל"ה לשאלה וכו' עכ"ל, ומעשה היש עוד פתחון פה לומר שהרא"ש יסבור דל"ה לשאלה וכו', והאריך עוד לסתור דברי מהר"ל וסיים דאין להשטן על דבריו מפני רוב החולקים, ואילו עתה זאת הוראה ונעשה מעשה עפ"י הוראתו צימיו צצר הי' מקום לומר מעשה רצ, אולם מאחר שלא עתה זאת הוראה צימיו אף עלה למוסכס מחכמי דורו לאסור והאשה ההיא ישצה עגונה כל ימיה כמ"ש הצי"ת צחש"י סוסי' פ"ו [הג"ל], א"כ אין לסמוך על מהר"ל מפראג.

ועי' בערוך השולחן סעי' קע"ט שנתן טעם לפסק השו"ע לחוש לשאלה אעפ"י שהומרא גדולה היא, דמ"מ החמירו צזה מפני הקוונות הגדולות שהקילו חז"ל צעגונה.

ועי' באמרי דוד [לר"ד פטער] סי' ע"ו שכתב דחשש שאלה הוא ממש ענין אי עם חשש שיש צסימנים [דגוף], דצגד הנמלא על המת הוא ממש כמו סימן שיש צגוף המת, וכשחוששין צצא הצגד על המת צשאלה, הוא ממש כמו שחוששין חולי נזמן הסימן גם צאדם אחר, ונמלא דכמו שיש ג' דרגות צסימנים, דהיינו, סימן גרוע דשכיח מאד, וסימן חמשי דלא שכיח כל כך שיצדמן, וסימן מוצק שאינו נזדמן כלל רק אי מאלף, ואין צזה הלכה קצוטה מסורה מחז"ל רק הדבר נידון לפי ראות עיני המורה אם הוא שכיח או לא, כן הוא בחשש שאלה נמסר הדבר לפי ראות עיני המורה, ונראה דאם לא שכיח כלל וכלל לא חיישי' לשאלה וגם הצי"ד יודה צזה, וצשכיח צשאלה לפעמים צדרך רחוק דינו כסימן חמשי וצזה היא פלוגתא האחרונים אי חיישי' לשאלה, וצשכיח מאד צשאלה כו"ע מודים דחיישי' לשאלה, דהרי קיימ"ל צחוי"מ סי' ע"צ סוסעי' י"ח וצסי' קל"ג סעי' הי' דצכלי העשוי להשאיל מולאין אפי' מהמחזק, ומשו"ה לא הולרבו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור להעתיק דין שאלה, דזה נכלל צכלל מה שדנים

אוצר

ס"ק קטו אות ו—ט

הפוסקים

דין כזה ולומר דכנה"ג לא חיישי' לשאלה. ועי' מ"ש עוד מה בסוסי כ"ט.

ת. יש שבי' דבזמנינו שהבגדים נעשים לפי מידת גוף האדם אין לחוש לשאלה. כתב באהל משה [דומ"ל בחתעין] סי' ו' סוף אות ז' דהא דחששו לשאלה הוא רק בזמן הגמ' שהיו הולכים בצגדים ארוכים ורחבים, וגם הבתי שוקיים והכתנות והמנעלים היו רחבים וגדולים עד שמלבוש מאי' כזה הי' יפה אף על צל צמר, משו"ס חששו לשאלה, אבל בזמנינו שעושין כל המלבושים לאדם צמידות לגופו, אין לחוש לשאלה אלא צמלבוש העליון שנוסעים עמו לדרך צימי החורף, שבגד זה עושים רחב הרבה ללבושו על כל המלבושים, אבל צמלבוש המלבושים אין לחוש לשאלה, וכמה מעליא הא שמעמא לתקנת עגונות, ועפ"י סק"י שמחזק ג"כ בין זמן התלמוד לזמנינו באופן אחר.

פ. חשש שאלה [להחוששים] אם הוא מדאורייתא. כ' בדברי חיים [לרי"א חויערנך] סי' ג' דמהסוגיא דצי"מ כ"ז מוכח דחשש שאלה הוא דאורייתא, דהא פריך שם אהא דמשני כליו דחיישי' לשאלה מקרא דחמור בסימני חוכף הכי מהדרין, ועי' ברא"ש שם סוף פ"א סי' ו' ובש"ך חו"מ סי' ס"ה ס"ק כ"ו, אך לכאורה [על הסוגיא ל"ע דמאין ידעו דחשש שאלה הוא דאורייתא ולהקשות מקרא דחמור, ה"ל דצמחא מדאורייתא לא חיישי' לשאלה דהוי כמו רוב שלא השאיל כליו, ולהכי בחמור בסימני חוכף שפיר מהדרין משום דצמידה הולכין בחר רוב כמ"ש החוס' בכתובות ע"ז ד"ה להחזיר, משא"כ במתני' דאין מעידין דמיידי צאשת איש, חיישי' מדרבנן לשאלה דחכמים החמירו בא"ה גם נגד רוב כמו צמים שאין להם סוף, ונראה דהסוגיא הוכיח דחשש שאלה הוא מדאורייתא ממה דמשני גופו דארוך וגון וכליו דחיישי' לשאלה, ומשמע דכשם שאין מעידין מדאורייתא על ארוך וגון כמו כן הא דאין מעידין על סימן כלים הוא גמי מדאורייתא דהא התנא כללם בלשון א', ומוכח דחשש שאלה הוא מדאורייתא. [ועי' דמבואר דכל זה הוא בכלים דמושלי, אבל בכלים דלא מושלי, אף שהבי' להלן בזה כ"ה חושש גם כזה לשאלה, מ"מ ודאי דחשש זה אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא הוא כרוב דלא מושלי להלן].

גם באור ישראל סי' ל"ט כתב דהא דחיישי' לשאלה הוא מה"ס כמ"ש מהרש"ל ומהר"ם מלוצקין על כוונת החוס' ד"ה כלים, ע"ש.

ובצמח צדק החדש רס"י נ"ח כתב דלילו הי' דעת החוששים לשאלה דהוא רק מדרבנן, הי' נראה לסמוך להקל על דעת הסוברים דלא חיישי' לשאלה [והוצאו לעיל בזה א' וד'], דצפונותא דרבותא צעגונה כשהפלוגתא היא צמידו דרבנן נראה ודאי להקל [ועי' באוה"פ ס"ק קכ"ג אות ג'], אבל נראה דחשש שאלה הוא חששא גמורה דאורייתא עד שאין כאן עדות כלל, וראיה לזה מחש' הריב"ש סוסי' שעי"ט וש"פ שבי' דכלל הוי דתנן אין מעידין אין כאן עדות כלל ומזכיר ציניהם הא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטא אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו ע"ש, וא"כ ע"כ דלפי האוקימתא דכליו הוא משום דחיישי' לשאלה אין כאן עדות כלל, דהכי קאמר התם הריב"ש דהבא עליה צמח"ת קא' וצניה צחוקת ממזרים, ואעפ"י שהריב"ש צבאורו שם העטים למה אין מעידין צכליו משום דמיידי צחוקתו וסומקי ולא ציאר דה"ה משום חשש שאלה, ל"ל דלקושטא דמילתא סובר הריב"ש כרוב הר"ן דלמסקנא לא חיישי' לשאלה כלל.

ובאגודת אוזב [לבעל מרה"ל] סי' י"ז באריך צה וכתב דלפ"מ שהוכיח דהרמב"ם פסק דסימנים דאורייתא והוליא כן ממה שפשט רבא ממתני' דחברין דסיד"ל ורק מדרבנן החמירו

ואין לנו לריבין תו לומר דחיישי' לשאלה, רק מה שהחמירו קלת פוסקים ראשונים לומר דחיישי' לשאלה, היינו כשאין כאן צ' עדים כשרים שנמלא צגדיו או צכליו, רק עד א' כשר או כמה פסולים דאינם חשובים אלא כעד א', דמדינא לא היו נאמנים להוליאא מחזקת אשת איש, רק עיקר טעם נאמנותם הוא משום דמילתא דעבירה לאיגלווי לא משקרי אינשי כמבואר ברמב"ם סוף הל' גירושין, וכן כנה"ג שאינו מעיד על הכרת המת ע"מ רק ע"י סימנים שצכליו, לא שייך טעם הנ"ל, דבכל יוכל להשמע כשיבא הבעל ולומר דאפשר שהשאיל את צגדיו לאחר, ובדבר שיכול להשמע לא שייך טעמא דמדעליג כדאמר' בצבורות ל"ו, לכן אין להאמין בזה לעד א' כשר או צ' פסולים, אבל צ' עדים כשרים המעידים על טע"ע או סימנים מוצהקים דכלים, כיון דחרי נאמנים מדינא ולא חשדין להו דמשקרו, שפיר סומכין על סימני כלים דאין לא חיישי' לשאלה, ובזה יבא ניהא לשון הטור מ"ש אפי' יש להם סימנים צכלים וצגופו אין סומכין עליהם אם אינם מוצהקים, דמשמע דמוצהקים סומכי אפי' על סימני כלים, אע"י שהטור הוא מכת הסוברים דחיישי' לשאלה, ד"ל דמילתא דפסיקא נקט, דאינם מוצהקים לא מהנו אפי' צ' עדים, אבל מוצהקים אע"י דבעד א' לא מהנו מ"מ צ' עדים מהנו משום דאין קיימ"ל דלא חיישי' לשאלה.

וכתב בבית אפרים סי' ל"ח דאף דמדברי הפוסקים לא משמע לחלק בין ע"א לצ' עדים לענין חשש שאלה, מ"מ דברי העני' ארזים חזו לאיטרופי צנ"ד שהיו צ' עדים כשרים שנמלא אלא המת כתב פטור, כיון דבלא"ה דעת הרבה פוסקים דלא חיישי' לשאלה כלל, ובמקום עיגון כזה שצנ"ד וצנירוף הסדרות שנלעך לומר צ' חששות, דהיינו, שהשאיל המכנסים וגם שכה בהם את הכתב פטור, אין לחוש כולי האי, וגם מהר"י כליו אחי הט"ז צבי' ע"ז כתב דנהי דלמעשה חיישי' לשאלה, מ"מ עם עוד טעמים נוכל ללרף גם זה.

ועי' בדבר משה [לר"מ תלומים] קמא סי' מ"ט שולא לחדש לאורך גיסא, דאף במקום דסומכין על הכרת הצגדים [וכגון בהכרת כול"מ או כשראוהו נעצב בצגדים אלה], היינו רק היבא דאיכא עכ"פ צ' עדים כשרים המעידים על הצגדים בטע"ע או בסימנים גמורים, אבל היבא דאיכא רק עד א' כשר, או אפי' כמה פסולים דאינם נחשבים אלא כעד א', דאז כל עיקר הנאמנות הוא משום מדעליג לא משקרו, א"כ בזה שאינו מעיד על הכרת המת ע"מ רק ע"י סימני כליו, לא שייך טעם מדעליג, דבכל יוכל הוא להשמע כשיבא הבעל ולומר דאפשר שהשאיל צגדיו לאחר, ובצבורות ל"ו אמר' דבדבר שיכול להשמע לא שייך טעמא דמדעליג, וכן אין להאמין בזה לע"א כשר או צ' פסולים, ע"ש.

ז. האם י"ל דכל חששא דשאלה אינו רק באיכא ריעותא מזה שאין מכירין את הפרצוף. צברית יעקב סי' כ"ה הביא שחידש גדול א' דהא דחיישי' לשאלה אינו אלא איכא דאיכא ריעותא מזה שאין מכירין את הפרצוף, ומתני' דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטא אעפ"י שיש סימנים צכליו ומיידי נמי דידוע שהי' תוך ג' ימים למיתתו והגוף עדיין שלם, וא"כ איכא ריעותא מהא דאין מכירין את הפרצוף, וכן חמור בסימני חוכף איכא נמי ריעותא שאינו מכיר סימן שצגוף החמור, אבל היבא דאיכא ריעותא זו וכגון שהי' כבר אחר ג' ימים מהמיתתו, או היבא דאין הגוף [דהיינו הפ"פ] שלם ל"ה לשאלה כלל, ואע"י דמהראשונים והפוסקים מוכח להיפך, מ"מ כיון דמהש"ס ליכא סתירה לזה יש ללרף סברא זו לסוף, עכ"ל, וכי ע"ז אמנם נראה דיש סתירה לזה מיצמות ק"כ וב"מ כ"ז וכו', ובעלה דעתו לחדש

אוצר

ס"ק קפו אות ט

הפוסקים

אדם הוא שלו וגם יש לנו חזקה אשה דייקה ומינסבה ואיכא
 ב' חזקות נגד ב' חזקות, מ"מ ס"ל כדעת הרשב"א ובר"ן דכל
 ספק השקול מה"ט לחומרה.

ובמשנת ר"א [בר כהן] ס"י ט' מאות כ"ח והלכה האריך בדברי
 הלמה לזק [הג"ל], והעלה שיש סברה גדולה לומר
 דאפי' המחמירים בהשגשג דשאלה היינו רק מדרבנן, ולכן יש לחדד
 להקל בשאלה בכל מאי דאפשר.

י. למה חיישי' לשאלה ולא אמרי' חזקה כל מה שביד
 אדם הוא שלו. [ואם יש להחיר עפ"י חזקה זו עכ"פ
 היכא דאיתרעה חזקת אשת איש בלא"ה]. כתב צנודע ציבורה ס"י
 ל"ז דעל גוף השגשג דשאלה קשה שברי זה נגד חזקה אלימחא דכל
 מה שנמצא אלל אדם הוא שלו, וחזקה זו אלימחא עפי' מחזקת
 אשת איש, שברי חזקה זו עדיפא ממיגו כמבואר בחו"מ ס"י ל"ט
 ס"א, וחז"א"ל לא מהני במקום מיגו כמבואר בגיטין ס"ד שאם
 אמרה קמי ידי יבציה ניהלה לגירושין נאמנת במיגו דאי צ"י
 אמרה לדיוי יבציה ניהלה, וברי מוילאה עלמה מחזקת א"א
 במיגו (*), וא"כ הי' ראוי שלא נחוש לשאלה, אלל דלדעת הפוסקים
 בסי' ע"ב ס"ט דכל הכנים עשויים להשאל ולבשר חוץ מכלי
 שמקפידין עליו, א"כ שוב ראוי לחוש לשאלה, וכן לדעת הרמ"א
 בסי' ל"ט שהביא יש חולקין דגם חזקת מה שנמצא אלל אדם לא
 מהני במקום מיגו, ולדבריו שוב חזקה זו לחז"א"ל, יש מקום להחמיר
 לחוש לשאלה, אך עכ"פ במקום שחז"א"ל איתרעה קלת, ודאי
 שחזקה זו עדיפא, ע"ש.

ובסי' מ"ג הוסיף דליכא למימר דלא אמרי' חזקה זו אלל בחדם
 צעודו חי דשייך לומר שהוא שלו, אלל כשנמצא מת
 מלובש בצנדים כיון שהוא כבר מת לא שייך למימר שהוא שלו
 רק של יורשיו, ולא אמרי' חזקה כל מה שנמצא אללו הוא של
 יורשיו ולכן חיישי' לשאלה, אמנם הא ליתא, שברי ודאי אחר
 מותו לא לבש כלים הללו וצודאי קודם מותו לבשם, ומעתה אנו
 אומרים דקודם מותו ודאי שבצנדים הללו הם שלו ולא היו שאלים
 בידו, אלל דנגד חזקה זו יש חז"א"ל ומוקמינן חזקה נגד חזקה
 והיישי' לשאלה, אמנם היכא דנסתרה חז"א"ל ודאי לא חיישי' לשאלה.
 ועפ"ת סק"ז"ה ד"ה עוד האריך הרב מה"ל.

ומשום זה כתב בסי' מ"ד שיכני עז"ע דבגדים כשים גם ס"י
 אמלעי בגוף, דאף דסי' דרבנן, מ"מ מידי ספיקא עכ"פ
 לא נפקא ונגרעה חז"א"ל כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות כ"ח, ושוב
 אין לחוש לשאלה מעטם חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו.
 וע"ש עוד בסי' נ"א סוד"ה ונחזור.

ועי' במשנת ר"א [בר כהן] ס"י י"ב שציד לנרף צנודו סברה
 זו דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו שלא לחוש לשאלה היכא
 דאיתרעה חזקת אשת איש.

ועל סמך דברי הנוצי"א אלה שבסי' מ"ד צידו צהרי בשמים מהד"ת ס"י
 ס"ה להחיר היכא שיש סימן אמלעי בגוף ועז"ע צנדים ולא
 לחוש לשאלה, דברי הא דחיישי' לשאלה ולא אמרי' חזקה כל מה
 שתחת יד אדם הוא שלו, הוא מעטם דכנגד זה איכא חזקת אשת
 איש, וא"כ היכא שיש סימן אמלעי בגוף, כבר הינו אלל ספק
 שמא איתרמי עוד אחר כזה, והספק מגרע את החזקת אשת איש,
 ושוב מהני הכרת הצנדים מעטם חזקה דכל מה שצידו הוא שלו.
 גם

החמירו, מעשה דין מינה דגם השגשג דשאלה אינה אלל השגשג
 דרבנן, דהא כי היכי דפשיט רבא ממתני' דתכריך לדון סימנים
 דלאו מתקנתא הוא אלל מדינא ומעטם דגבי שטרות לא שייך
 תקנתא, הי' איכא למיפשט ממתני' דסופ"ק דצ"מ דתן מלא
 בחפיסה או בדלוסקמא יחזיר, שהוכיחו מזה החוס' בדף כ' ב' צ'
 דלא חיישי' לשאלה גבי ממון, דהיינו מדין תורה ולא מתקנתא,
 דהא גבי שטרות לא שייך תקנתא דאע"פ מי יחא ל' ללוה דליכודר,
 ובהכרח לומר דהא דמשני בגמ' כליו דחיישי' לשאלה אינו אלל
 מחומרה דרבנן, והא דפריך מקרא דחמור [ומשמע דהשגשג שאלה
 הוא דאורייתא], הכי פריך, וכיון דמפורש בקרא בזהדיא דאין
 לחוש לשאלה אין מקום להחמיר מדרבנן על מה שהחיר הכתוב
 בפירוש, ועלה משני דמן המקרא אין ראיה דשאינו אובך דלא
 מושלי ל', וכיון שלא מלינו היתר מפורש בחזרה י"ל דאף דמ"מ
 דין תורה הוא מלא הסברה לא לחוש לשאלה אפי"ה גבי איסור
 אשת איש החמירו, [וע"ש דמסוק דלפ"ז לפי המסקנא דמסוק
 ואיכ"ל כליו בחו"מ דהשתא אין הכרח להשגשג שאלה כלל במתני',
 א"כ יולא מהסוגיא דל"ח לשאלה כגל אפי' מדרבנן ולכן השמיטו
 הרמב"ם ובר"ן הכך השגשג דשאלה דס"ל דלהל"ל], אלל מדבריו
 הרא"ש סופ"ק דצ"מ ס"י ג' מבואר דמספ"ל בהשגשג דשאלה אם
 הוא מה"ט או מדרבנן, והוא משום דחז"ל לעמיה שבי צ"י ח"מ
 ס"י י"ג צדן סימנים דאף דפשיט רבא ממתני' דתכריך דסי'
 דאורייתא אפי"ה אין לסמוך על פשיטותיה כזה, דאע"ג דמרבא
 נעטם טעם לתקנתא גבי שטרות, החכמים ידעו שפיר ע"ש, וא"כ
 ה"ה והוא הטעם נענין השגשג דשאלה אין לנו הכרח ממתני'
 דמלא בחפיסה שאין חוששין לשאלה מד"ת, דאלו החס' גבי ממון
 הוא מתקנתא דרבנן שהיקנו אפי' בשטרות שלא לחוש לשאלה,
 משא"כ באיסורא אפשר דחיישי' לשאלה מד"ת, משו"ה ספוקי
 מספקא ל' אם חשש שאלה הוא מדאורייתא או מדרבנן וכו',
 ומעתה יאמר נא שגם הפוסקים החוששים לשאלה קיימי שפיר
 בשיטת הרמב"ם דהשגשג שאלה אינו מדין תורה אלל מדרבנן וכו'
 ע"ש, ועי' צנודת אברהם ס"י נ"ז.

ובפרי מגדים על יו"ד צנלני ס"י ועז"ע שבסוסי קו"א חקר
 ג"כ בזה דחיישי' לשאלה אם הוא מה"ט או רק מדרבנן
 לחומרה, וכתב הנה מהפני יחושע לז"מ דף כ"ז ב' אהא דפריך
 מלא קשור צבים משמע דהשגשג שאלה הוא דרבנן, וכן נראה
 לכאורה ממנולת דברי רש"י צימנות ק"כ ב' ד"ה חמור שכתב
 ולא על התורה קשיא וכו' אלל מדרבנן ע"ש, אמנם מהחוס'
 שם ד"ה כליו מבואר דחיישי' לשאלה מה"ט (וע"ש איך הוכיח
 זה מהחוס'), ועז"ע סק"ל"ח וח"מ ס"ק ס' דאם מלאו את
 הנענע אחר כמה ימים חיישי' לשאלה אף דמשאל"ם הוא
 דרבנן, ואי הוה השגשג דשאלה מדרבנן אפשר דמקילין כה"ג, אלל
 ע"כ דהשגשג שאלה הוא מה"ט, ולפ"ז יש לעיין במ"ש הש"ך בחו"מ
 ס"י ס"ה סק"י דאף באיסורא ל"ח לשאלה ומעטמא דלתירון
 בתרא דכלים בחיורי וסומקי לא חיישי' לשאלה ע"ש, וא"ע דהא
 להחוס' חיישי' לשאלה מה"ט ודאורייתא אית לן למיזל לחומרה
 ולמיפסק כחי קמא דצנלני אף בסי' מוצהק ציותר לא מהני,
 ואי לאו דמיסתפינא הייתי אומר דודאי סברה אלימחא היא
 דחיישי' לשאלה כה"ג באדם שאין מכירין אלל עפ"י כלים וכו',
 גם בפסקי מהר"א ס"י קס"א יראה שם דהשגשג שאלה צנלני
 שדרכם להשאלו היא חששא גמורה ע"ש, ומסתמא היינו מה"ט.

ובשמן רוקח ח"ב ס"י ל"ג כי דלפי משמעות לשון הרא"ש
 צסופ"ק דצ"מ נראה דעתו דאף למ"ד דחשלי"ש אינו רק
 דרבנן, והחוס' צימנות ק"כ ב' שבי דלמ"ד חשלי"ש הוא מדאורייתא,
 היינו משום דסוצרים דחזקת חיים של הבטל וחז"א"ל דידה נחשבים
 לז' חזקות, וא"כ אף דנגד חשש שאלה איכא חזקה דכל מה שציד

(*) עי' בבית יצחק ס"י ע"ו אות ח' שהעיר עליו מהחז"ד ס"י ק"י
 שבי' דנגד חז"א"ל לא מהני מיגו, ובגיטין ס"ד שאני שהגט בידה וכו', אך
 סיים דדברי החז"ד צ"ע, ע"ש.

אוצר

ס"ק קפו אות י

הפוסקים

שאל הדבר, ולמה לא נימא כיון דלא היתה תפיסתו חזקה מחזקין שהוא שלו.

ובתב בחתם סופר ח"א סי' נ"א דמה שהקשו מדוע חיישי' לשאלה ולא אמרי' מה שציד אדם הוא שלו, ותרירו דחז"א וחזקת חיים דבעל מנגדו, הנה אם כי יש לדחות זה דחזקת ממון עדיף מהני חזקות, אמנם לא אשכחן חזקת ממון אלא נגד עוין אחד, אבל צנמלא ברוג אנו מסופקים צרובא דענמא, ובי דחזקת ממון עדיף מרוב, היינו שלא להוליא מידו, אבל מאן לימא לן דלא הוי ספיקא עכ"פ ולענין איסורא חיישינן, ומה גם שיש כאן גם חזקת חיים וחזקת אשת איש נוסף לרובא דענמא נגד כך חזקה שהיא שלו, ויתו נראה דבאדם מת לא שייך חזקה מה שציד אדם הוא שלו, דהא זה שיש לו אינו שלו אלא של יורשיו ואנו מסופקין מי הם יורשיו, נמלא חזקת ממון גרוע וחזקת חיים וחזקת א"א אלימא ורובא דענמא מנגדו, לכן חיישי' לשאלה. ועי' מ"ש צסי' מ"ח בד"ה ואומר אנו.

ובשו"ת הרי"מ תק"ע סי' ז' כתב דקשה לסמוך על דברי הנו"כ בזה, דנראה דהך חזקה לא מהני רק בשאלו דנין על הממון אם הוא שלו או לא דאין להוליאו מחזקתו בלי ראיה כו', אבל אין זו חזקה המבדלת את המעשה שגדון מזה על דבר אחר שאין לו שייכות לענין הממון דנימא דודאי הוא שלו ושזו מוכח שזכו הממ, ועוד דנראה דצנמלא צוהר עם המלבושים [ודאי] לא שייך סברת הנו"כ, דהלא המלבושים הם של מולאו, דהמילין מן הנהר קיימ"ל דהרי אלו שלו אף ביחוש שלא מדעת משום דאבודת ממנו ומכל אדם שרייא רחמנא, וא"כ עתה ודאי ילאו [הצגדים] מחזקת היורשים, רק דנימא חזקת מרא קמא שהי' שלו, קודם שילאו מחזקתו, וחזקה זו ודאי לא הוי אלימא לזכר בדמוכה צפ"כ דכתובות גבי צר שטיא.

וסברא זו של הרי"מ הוזכרה גם בפרשת מרדכי סי' כ"ח דאין לדון מכה החזקה דכל מה שציד האדם הוא שלו על האדם שנמלא שהוא בעליוס, וצנמ"ה כתב דכיון דעיקר החזקה שהוא שלו הוא מסבאר דכאן נמלאו כאן היו ור"ל שלא נשתנה ממשות לרשות, א"כ איך נחזיק על האדם שנשתנה מחיים למות.

גם בעין יצחק סי' כ' אות ט' י' כתב דלא שייכא חזקה זו רק על החפץ שאנו דנים להוליאו מיד התופסו, אבל נ"ה זה חזקה המבדלת לנו את הספק שגולד על האשה אם היא צא"סור א"א או לא, ועוד יש לדון בזה עפ"י מה דמלינו צצ"ס סי' נ"ה ס"ק י' צסס הרמב"ן דחזקת קרובות לא מהני זו לזו, אלמא דחזקה או רוב לא מהני גביר רק במה דהוי ציה החזקה אבל לא להוכיח ממנו צמה דאין צו החזקה והרוב, ולפי"ז נסתר היתרו של הנו"כ. ועי' במהרש"ם ח"א סי' פ"ח.

ובנדוע בשערים סי' כ' אות י"א כתב דע"כ לא אמרי' חזקה כל מה וכו' אלא היכא שאנו דנין על הכלים של מי הם דלא אמרי' שאין להוליאם מרשות בעלים, אבל כאן אין אנו דנין על הכלים, ובין השאיל או לא השאיל אין אנו מוליאים הכלים מרשות הבעלים דשאלה הדרא בעינה, אלא צאס השאיל אז האדם אשר נמלא כאן מת הוא אחר, ובזה לא שייכא חזקה הני"ל דזה לא שייך אלא באדם חי אשר יש לו רשות, אבל צמת אשר מאומה לא ישא בעמלו לא שייכא חזקה זו.

גם בשואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' קמ"ו כתב דכאן לא שייכא חזקה זו, דהא גם אם נימא ששאלס מראובן אין אנו מוליאים אותם מחזקת ראובן דעדיין הם שלו ועומדים לחזרה, וא"כ לא שייך לומר דודאי מת זה הוא ראובן מטעם החזקה דכל מה וכו', דהא גם עתה הם של ראובן.

גם באבן יקרה סי' י"ט דרך צדק זו, וכחצ דכיון דכל מה דחיישי' לשאלה ולא אמרי' חזקה כל מה שציד אדם הוא שלו, הוא משום דנגד זה איכא חז"א, וא"כ צנמלא צגופו גם סימן אמלעי דכבר ילאה על ידו מחז"א ואיתרע חזקת חיים של הבעל, דהא כתב הרי"ו צסס רמ"ה דאם נשאת צסי' אמלעי לא תלא, א"כ תו אין לחוש לשאלה משום החזקה דכל מה שצידו הוא שלו. וכזה כתב בשו"ת מהרי"ן סי' קכ"ה. ובצנמ"כ מיעקב סוסי' קפ"ד כתב ג"כ דכיון דכל מה דחיישי' לשאלה ולא אמרי' חזקה מה שציד אדם הוא שלו, הוא משום דנגד חזקה זו איכא חזקת א"א, וכבר נודע דעת הר"ש צמקואות דהיכא דכבר נפל חשש אסד"א לא שייך לאוקמי לחזקה אף מדצנ"ן, וא"כ צנ"ד שילאה מחז"א מה"ת משום ההכרח אלא דאיכא חששא דתפח שאינו רק חששא דצנ"ן כמבואר ברה"ש סוף יצמית, וכיון דנפלה חז"א ממילא לא חיישי' לשאלה דאמרי' חזקה כל מה שציד אדם הוא שלו.

אולם עי' צפ"ת סק"ה צד"ה ועי' צ"ס שכתב על היתר זה דזה אינו, ע"ש *).

[ועי' בפרשת מרדכי סי' כ"ח שרלה ג"כ לנ"ד מעיקרא היתר צסי' אמלעי דגוף והכרת הכלים עפ"י שיטת הרמ"ה הסובר דאם נשאת צסי' אמלעי לא תלא [הוצאו דבריו צס"ק קפ"ח], ולשיטתו החששא הוא רק מדצנ"ס, ולגבי דצריהס י"ל דלא חיישי' לשאלה, ואע"ג דחשש שאלה הוא מדאורייתא כמ"ש התוס' ביצמות וב"מ דף כ', וא"כ גם בחשש דצנ"ן יש לחוש לשאלה, מ"מ י"ל דכיון דמדאורייתא מהני סימנים ע"כ הו"ל רק חששא דמיעיבא ולא חיישי' שהשאיל דוקא למי שיש לו אותו הסימן וכו', אמנם הפוסקים לא הסכימו לשיטת הרמ"ה, וגם השו"ע כתב דסימנים אינם כלום].

ובקהלת יעקב ** [לר"י מליסא] סעי' כ"ד הקשה ג"כ על חששא דשאנה דאמאי לא נימא חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו דצדדים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, וכן קשה דאמאי לא נימא כאן נמלאו וכאן היו וכמ"ש הרמב"ן והני"ו גבי חצי צר נימא דלכך ל"ח לנפילה ופקדון אף דשכוחי עוצא משום דאמרי' כ"ג וכ"ה, וכחצ לתרן דחזקה דכל מה שחתת יד אדם הוא שלו לא אמרי' רק היכא שיש לו קנין בתפיסתו דלא נקרא מוחזק, וכמ"ש התוס' צצ"מ גבי רכוב ומנהיג דאם רכוב להודיה לא קני סברא דגם מוחזק לא הוי, וכ"כ הרמב"ן צס' הזכות גבי מנוגה דשטרא ע"ש, ולפי"ז צצגדים שעל הממ שאינו צר קנין אין תפיסתו מוחזק לומר עליו שאין מוליאין ממון מיד המוחזק, דהא צמעטלנין כ' הרמב"ן הטעם דמחזקין ליה צסלו משום דלא מפיקין ממנו מחותי ידיה דמוחזק, וצמת לא שייך זה, והצגדים כצ"ד"ה גמורה הם, והא דמחזירים הצגדים ליורשים, הוא מטעם דהאדם הוא כסיומן על הצגדים, אבל לענין איסור לא סמכין על סימן בזה, וכן לא אמרינן גביה כאן נמלאו וכאן היו, דזה לא שייך רק בשם שינוי מרשות לרשות כמבואר בתוס' הולין נ"א וזה שייך צחי ששייך צו רשות, משא"כ צמת שהוא צנמלא דבר על האבן, והא דלחזק ריש גלותא שנמלא צעיר דאמרי' על העיר כ"ג וכ"ה, התם מטעם קורבא דמוכה הוא וכו' ע"ש.

ובחמדת שלמה סי' כ"ה אות ו' דהא דבריו וכחצ דכיון דמשום חשש שאלה אחינן עלה ע"כ לומר שצנעודו צחיים הייתו

(*) ועי' להלן מאות פ"ו עד אות ק"ד דהיכא דנוסף להכרת הכלים איכא גם סי' אמצעי בגוף, יש בנה אופני היתר משעמים שונים.

(**) דברי הקהלת יעקב הובאו גם בחמדת שלמה סי' כ"ד ביתר ביאור, ולשונו כאן הועתק בהוספות מדבריו שבאו שם כפי צורך הענין.

אוצר

ס"ק קמו אות י

הפוסקים

ובדברי יעקב סי' ע"ד כתב על השו"מ דדברים אלו לא נאמרו לכתוב, דהא קושיית הנו"ב היא שהרי אם תאמר דהוא שמעון ושאל הבגדים מרחובין אי"כ אחא אומר שאינם שלו ועומדים לחזרה לרחובין, וזה נגד החזקה דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ויותר טוב לומר שהוא רחובין והבגדים בחזקתו, אמנם נראה [לחזק קושי הנו"ב] דבאמת מה דאמר חזקה כל מה וכו' אי"ז חזקה עצמית אלא ענין סתמי דמן הסתם אדם מוחזק בחפציו שלו, אבל גם זאת אין להכחיש דמעשים בכל עת דבני אדם שואלים חפציהם זל"ז, אלא דמן הסתם חפציהם שתחת ידו הם שלו, אבל אין צרכו זה לתת עדות על ענין אחר, וא"כ צענונה שאנו מסתפקים על האדם מי הוא וצעינו עדות צרורה מה יועיל זה להעיד צרור על הכרת האדם, הלא רבים כמה בני האדם השואלין חפציהם זה מזה, ושם ראיתי להשאל ומשיב עצמו שהרגיש קצת ליישב על דרך זה.

ובחמדת שלמה סי' ל"ע מאות כ"ד והלאה האריך לדחות דברי הנו"ב וכו' דקשה לומר דחז"ל או חזקה חי יחיה מתנגד לחזקה דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, כיון דעיקר הספק נולד מחמת השאלה יש לדון על חזקה זו, וכעין שבי הר"מ אחא דאמרין בריש נדה העמד אשה על חזקה ולא אמרי' העמד עהרות על חזקתו (והא דאמרין במקום אחר צדקה העמד עמא על חזקתו, לא מהני רק דליהוי תרתי לריעותא הואיל וחסר לפניך, אבל נגד חזקה דלא איתרע לא חז"ל בזה חזקה המנגדת), וכו"כ הריב"ז דצירובין דל"ז בשם החוס' והר"מ בר שניאור דלעולם אין לדון חזקה רק בדבר שהספק בה ממנו ע"ש, ועוד דאפילו אם נאמא דכע"ז שייך ג"כ לומר דאזלין בזה חזקה המנגדת, ו"ל דהיינו דוקא במקום דשייך לומר העמד עמא על חזקתו, וע"כ חובק כשבאנו להעמיד המקור על חזקתו דהיינו לענין כשרות המקור, חובק יש חזקה המתנגדת שאינה כשרה ושלא היתה כשרה אז להו"א העמא מחזקתו, משא"כ בנ"ד דאין השאלה גורם להמית ולהחיות, וע"כ צענה השאלה לא ה"י חזקה המנגדת נגד מה שנימא שלא השאיל, וי"ל דכע"ז כו"ע מודו דאזלי בזה עיקר חזקה ואין תועלת בזה מה שמתנגד לחז"ל אח"כ, דצענה הספק לא ה"י ענין זה שייכות לחז"ל או חזקה חי ואין לנו רא"י לבעל ע"ז החזקה, גם נראה לפמ"ש החוס' ביצמות קט"ז ד"ה אותיות דחזקה כל מה שתחת יד אדם לא מהני רק לענין הנייר אבל לא להו"א החוב, מוכח בהדיא דחזקה זו לא ה"י חזקה המנגדת, וה"ה לענין חשש שאלה לא מהני לענין דבר המסתפק מזה ולא מהני רק לענין הבגד עצמו אבל אין הדין נותן לברר ע"ז מי הוא המת, מיהו אפשר לומר דכוונת החוס' הוא מה"ע גופי' שבי הנו"ב דלא נוכל להו"א מחזקת המחזיק משום האי חזקה, כיון דיש להמחזיק המעות חזקה כנגדו כעין שבי הנו"ב, גם אפשר לומר דלהו"א ממון לא עדיף האי חזקה מרוב ואין הולכין צממון אחר הרוב, גם תמורה אף לתירוץ של הנו"ב דחז"ל הוא נגד חזקה דמה שתחת יד אדם הוא שלו, הא ע"כ מוכח דחזקה זו עדיף, דהא אפי' מיגו לא מהני לפי דיעה הראשונה שצח"מ סימן ל"ט וכמו שהכריע הש"ך, ובחז"ל מ"ינו דמהני מיגו כגון צאומרת מת צמלחמה דאוינה נאמנת והיכא שיש לה מיגו איצט"ל לן רק מעט דאמרה צדמתי, מיהו אין רא"י וכו' [וקושי] זו בק' הנו"ב עצמו], עכ"פ דברי הנו"ב ל"ט בזה [שבי] דנימא דחששא דשאלה הוא דוקא הואיל דאיכא חז"ל וכו'.

ובדברי חיים [לרי"א אורבך] סי' ג' פסק ג"כ על הנו"ב שחי' נגד חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו איכא חזקה אשת איש, והקשה עליו דהא תמיד אנו דנין על מה שנוול הספק וכמו בשליח צבית שצדק י"ח דהצית עמא אף שיש לבית חזקה עברה,

ובבבצלת השרון סי' מ"ד כתב דלא מיצט"ל למ"ד חזקה האם לא מהני לבת דודאי אין לדון צענונה להחיר ע"י הכרת הבגדים ולומר חזקה כל מה שתחת יד אדם הוא שלו, והיינו, דכיון דכל חזקה זו אינה מאלד סברא והוכחה בזה אמת רק דאי אפשר להו"א דבר מחזקתו מספק, ומשום זה כיון שהצת לא היתה מעולם בחזקת כשרות פסלין לה, הכי נמי אם היינו דנים על הבגדים של מי הם שפיר היינו אומרים דאין יכולים להו"א החפץ מחזקת בעליו, אבל כאן דאין דנין על גוף הדברים של מי הם רק דע"י חזקה הבגדים נחיר לומר דמה בעלה, ע"ז לא מהני חזקה הבגדים, אלא גם למ"ד דחזקה האם מהני לבת, הא כתב בהפלאה שם דהיינו רק היכא שהאם קיימת ונריכים לדון גם על האם, אבל אם אין נפ"מ על האם וכגון שכבר מתה, לא מהני לכ"ע חזקה להכשיר הצת, וה"י בזה דעל הבגדים אין לנו שום נפ"מ, דהא אף אם המת אינו בעל הבגדים והם אלוו צענלה ג"כ נריכים להחזירם לבני המשאיל המכירים אותם בעצ"ע, ואנו דנין רק על המת אם הוא בעל אשה זאת, בזה לכ"ע לא אמרינן שיועיל חזקה הבגדים להאשה, ושפיר היישינן לשאלה, וכן יש לחוש גם למכירה דג"כ אין אנו דנין עתה על הבגדים, דהא אין אנו יודעים מיהו המת ואין היורשים באים לדון על הבגדים, אמנם לגביה אין לחוש, דהא סתם גביה יאוש צעלים וא"כ כשאמר דזה שלפנינו גנב הבגדים מצעל האשה אי"כ הבגדים הם עתה של מולאם, וחובק אנו דנים גם על הבגדים, ואז אמרינן חזקה כל מה שתחת יד אדם הוא שלו, וכיון דמהני החזקה על הבגדים מהני גם לבעל ואמרינן שזהו בעל הבגדים.

ובשערי דיעה ח"א סי' קע"ג כ' ג"כ דסברת כל מה וכו' שנשתמשו בה האחרונים שלא לחוש לשאלה, אינה נראית כלל לדון בזה לענין היתר האשה שאין לה ענין כלל לשייכות החפץ ודברא דממונא.

ובישועות יעקב צח"מ שצ"פ הארוך סק"ע כתב דמשו"כ לא אמרי' חזקה כל מה וכו' אף דחזקה זו אלימא, אך באיסור ח"א הא אפי' רוצא לא מהני וכ"ש דבר זה דאינו רק כמו חזקה דאחיא מכת רוצא דרוב פעמים מה שתחת ידו הוא שלו.

ובאגודת אזור [לבעל מרה"ל] סי' י"ב אחר שהעלה דגם החוששים לשאלה בכל הכלים אינו אלא חששא דרצון ומן התורה לא

אוצר

ס"ק קמז אות י"ג

הפוסקים

ובעמק שאלה סוסי"כ כחצ דמ"כ לא חשו לשאלה אלא במלאו אחד בצגדים, אבל אם אמר לנו אדם על צגדים אלה שהם שלו ואח"כ ראונו שמת בהם, י"ל דצכ"ג לא שייך עוד שום חששא, דהרי גם לענין שמו כחצ הר"ן בחשו' דדרך הצורחים לשנות שםם ואעפ"כ כל ששמו שמו מפיו לא חיישי' דילמא שינה שמו, וה"ל לענין חששא דשאלה י"ל דכל ששמו מפיו צעודו בחיים שהם שלו אין לנו לחוש עוד שםא אינם שלו, וע"י צנוצ"י מה שחידש לדון במת הנמלא בצגדים שחזק דכל מה שחת יד אדם הוא שלו, והאחרונים חלקו עליו, אבל לענין אם ששמו מפיו צעודו בחיים שהם שלו י"ל דכונן מודו.

יב. ובהוכרחו בגדים על נשבע. ע"י לעיל אות י' משו"ת הרי"מ דצוה ודאי לא שייך להחיר מעטם חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו.

אבן צשורת שי ס"י קנ"ז כחצ דאפשר דהנמלא צנור ויש ענ"ע בצגדיו שהם של בעלה לא חיישי' לשאלה, דהא מבואר צנוצ"י ס"י מ"ג דלמכירה לא חיישי' משום דמוקמינן הצגדים בחזקת מרא קמא, א"כ צנוצ"ע דמבואר צנ"מ כ"כ צ' דאצורה ששטפה נהר מותרת משום דהיא אצורה ממנו ואינה מזויה אלא כל אדם, ואפי' לא ידע בעליה ששטפה נהר, א"כ ליכא למימר דצנוצ"ע זה שאל הצגדים מצעלה ועדיין בעלה חי, דא"כ מיד שגפול לנהר ילאו הצגדים מחזקת מרא קמא, [דלנצי בעלה הוי זה אצורה ואינה מזויה אלא כל אדם], ובעלה הא חי עדיין ויש לו חזקת ממון, משא"כ אם הצגדים הם של זה הנצטע, עמו היו כשגפול למים [וכל זמן שלא מת לא הוי אצורה ממנו] ולא ילאו מחזקת מרא קמא רק במיתתו שאין לו חזקת ממון, והרי מת לפנינו ואין מוספין שום השתנות מחזקה, ויורשי' צל"ה עדיין לא היו הצגדים שלהם.

יג. למח חוששין לשאלה ולא אמרי' כאן נמצאו כאן היו. ע"י צאות י' מהקבלת יעקב שהקשה אחאי חוששין לשאלה ולא אמרי' כאן נמלאו הצגדים וכאן היו ולא ילאו מעולם מרשותו, וע"ש מה שחירץ ע"ז.

וכן הקשה צעין יתחק ס"י ל"ז אות ז' דהרי חזקה זו אלימתה היא להחיר חזקת א"א וכמ"ש הרמב"ן ביצמות דף קט"ו, וע"י צ"ש בקנ"ו צ"ש הרשב"א, ותיקן ד"ל דלכן חששו לשאלה משום דרגילות הוא להשאל וכמ"ש רש"י צד"ה מנחשו, וצמח דרגיל, לא שייך כאן נמלאו וכאן היו וכמ"ש הרמב"ן שם, [וכן חירץ צמח"ל סוסי"ק פ"ז, והוצא צאות שח"ז], עוד נראה דאין לדון בצגדים דין כאן נמלאו כאן היו ולומר שה"ל לבוש בהם מעת שלצ"ש עד עכשיו ולא פשטם ממנו, רק דיש לדון דכמו דצעת שה"ל לבוש בהם היו צרשותו כמו כן צעת שהפשיטם היו ג"כ צרשותו, ולפי"ז אחי שפיר הא דחיישי' לשאלה ולא אמרי' כנכ"ה, דהא אף אם השאילם לאחר עדיין מקרי [שהצגדים הם] צרשותו, דהא קיימ"ל דיכול להקדים הפך השאול, וע"י חוס' חולין י"א ד"ה המוציא דאם צדקה חלוקה והשאילתו להצרתה לא תלין דצרשות השואל נחובה הכתם משום דלעולם הוא צרשות הראשונה. וע"י מ"ש עוד מזה צס"י ב' אות י'.

ובהמדת שלמה ס"י כ"א אות י"ג כחצ דלא שייך לומר כאן נמלאו וכאן היו רק כגון צתרי יתחק, וכן צשערי דננאי צר צחי דאמרי' תחילת הוויית זה האיש ה"י צקורטצא וכן צשערות אמרי' תחילת הווייתם היו אלא זה המוציא ולא שצא לו מאדם אחת, [וע"י צאול"ה פ"ק ק"י אות כ"ד], אבל צסימני מלבושים וכלים אף אם הם שלו אין תחילת הווייתם אלאו רק שקנה אותם מאחר, א"כ י"ל גם דחיישי' לשאלה מאחר דמה לי קנה מאחר

חיישין לשאלה [ראה צאות הקודם], כחצ צדק כ"כ סוף עור ד' דלפי"ז תסתלק קושיית הנוצ"י ה"ל, ד"ל דה"ל מדאורייתא לא חיישין לשאלה מהאי טעמא וכדמוכח נמי ממתני' דמלא צחפיהם, אלא דרצון החמירו גבי איסור אשת איש לחוש לשאלה.

ובאמרי אש ס"י קו"א האריך צוה הרצ ר' נצי ווייס וכחצ דמדאורייתא אמרי' צאמת גם צמת הנמלא חזקה דכל מה שחת יד אדם הוא שלו, ומה שפקפק ע"ז החת"ס [ה"ל] דצאדם הנמלא מת לא שייך מה שצידו הוא שלו, לא אצין דמדוע לא נימא חזקה מה שציד אדם שייך לורשיו וכמו שגפול הצית עליו ועל אשתו וכו', ואף שעכשיו הוא מת ואין לו שום קנין בצגדיו, מ"מ הרי אנו דנין על שעת המיתה ואז ה"ל לו קנין צמה שחת ידו וממילא זכו יורשיו, ואחר המיתה צודאי אין לחוש לשאלה, ועוד דנהי אם היינו אומרים דחזקה זו היא כעין חזקת ממון או כעין חזקת מרא קמא, שפיר היה אפשר לומר דצאדם מת לא שייכא חזקה זו, אבל האמת היא דחזקה זו אינה מלד קנין רק מלד הסברה, א"כ גם צמת שייך לומר מה שנמלא אלאו הוא שלו, ומה ש"י הנוצ"י דנגד חזקה זו איכא חזקת אשת איש, נראה דחזקה דכל מה שחת יד אדם הוא שלו עדיף מחזקת א"א, ורא"י לזה וכו', ולפי"ז ע"כ י"ל דהא דחיישי' לשאלה הוא רק מדרצון משום שחששו דאם נחיר כל הנשים צסימני כלים אחי לידו חורבא, דהא אין אנו יכולים להכחיש דרכם של צני אדם להשאיל כליהם, ולפי"ז צכלים דלא מושלי אין לחוש לשאלה.

יא וכשנתחזק מחיים שהבגדים הם שלו ואח"כ מת לפנינו. צמלנצ"י יו"ע ח"א ס"י ע"ז אחר שהאריך לדחות קושיית הנוצ"י אחאי חיישי' לשאלה נימא חזקה דכל מה שצידו הוא שלו, והצ"ח [צדמ"צ ג'] דכמה ראשונים ס"ל דחזקה דכל מה וכו' לא עדיף משארי חזקות ושמשום כך אחי שפיר הא דחיישין לשאלה דלא מלי חזקה זו להוציא מחזקת אשת איש, כחצ עוד דלפי"ז נראה דדוקא היכא דנמלאו מת ואנו רואים לדון שזכו פ' מחמת עדים המעידים על צגדיו ולהחיר אשתו לעלמא, [אז הוא דחיישי' לשאלה], כיון דאז אנו רואים לדון על צ' החזקות צפעס א', [דהיינו] אם זהו ודאי פ' משום החזקה דכל מה וכו' והצגדים מכריעים, או להיפך להעמיד האשה על חזקתה והאיש הזה שנמלאו מת שאל הצגדים מצעלה, לכך חיישי' לשאלה, אבל היכא דראינו אותם בחיים בצגדים אלו ונתחזק אז הדבר שהצגדים כמה שלו מחמת החזקה דכל מה שציד האדם הוא שלו, ואח"כ מת האיש לפנינו, וצאו עדים ומעידין על הצגדים שהם של פ' ואינם יכולים להכיר המת עלמו, צוה שפיר יכולים להחיר את אשתו מעטם החזקה דכל מה וכו' ואין משגיחין על חזקת אשת איש, כיון דחזקת הצגדים נתחזקה לנו בחזקה גמורה מקודם והרי מת לפנינו, ממילא נפקע חזקת א"א, אף כל זה לפי דעת כמה גדולי הראשונים הסוצרים דצכל מקום שהחזקה הראשונה איתחזקה לפנינו בחזקה גמורה חו אין אנו משגיחין בחזקה שגולדה אח"כ ושהיא מתנגדת לחזקה הראשונה, אבל לשועת הראשונים (והם: רש"י צגדה י"ח גבי רוב תינוקות מטפחין, וחוס' בחולין י"ד צ' ד"ה ודילמא, וכן צדק י"א א' ד"ה אח"ה) דגם צכ"ג אין דנין עפ"י החזקה הראשונה, נסתר יסוד הכיתור צנ"ד וכו', אף מ"מ נראה ללדד להחיר צוה מעטם ספק ספיקא, דהא דילמא ל"ה לשאלה צכלל וכדעת כמה גדולי ראשונים ואחרונים, וחו דאף אם חיישין לשאלה דילמא היינו דוקא כשלא נתחזקו הצגדים מחיים שהם שלו, דאז צא הספק על צ' החזקות יחד וכנ"ל, אבל היכא דחזקת הצגדים צא מקודם לא משגיחין בחזקה דאח"כ וכו'.

אוצר

ס"ק קפו אות יג-יד

הפוסקים

בבבד אחר, ואם הוא סי' מובהק ביותר אנו סומכין שזהו הבבד בעלמא שאלו חושבין, ומה ואין יגרע חשש שאלה את הסימן, אך יתכן דכונתו היה דנתי דשאלה לא שכיחא אצל אכתי בלד האפשרי הוא אלא דמיעוטא הוא וליה ליה, וגם סי' מובהק ביותר ג"כ בלד האפשרי הוא שימלא עוד בבד בצותו הסימן אלא דג"כ מיעוטא הוא וליה ליה, אצל בהעטרף צי' החששות יחד אל החשש שאלה, דהיינו שמא הוא בבד אחר שאירע כן וממילא אינו זה האיש, ואף אם הוא אותו הבבד ממש, מ"מ דילמא השאיל, ולירוק צי' המיעוט יחד הו"ל פלגא, [ובל זה לא שייך כשמכיר הבבד בעצ"ע], אי נמי על דרך זו, דבסי"מ בבבד איכא צי' ספיקו להומרא שמא אינו זה הבבד ושמה אינו זה האדם, אך האמת יורה דרכו דסימן מובהק ביותר חשיב כעצ"ע ואין שום חילוק ביניהם וכו', וכונת הבב"ש היא, שמה שאלו רואים להכיר ע"י הבבד המוכר לנו שהוא של ראובן, אין זה הכרה על הגוף שהוא ראובן, אלא הוא כסימן על בעליו לומר שכיון שראובן היה לבוש בבבד זה וזה המה לבוש בבבד זה מסתמא זהו ראובן בעלמא, וכמו שאלו מתירין ע"י סי' בגוף, וא"כ התינה למ"ד סיד"א דאין חוששין שמא אירע סי' בזה באיש אחר ובפיר אנו מתירין ע"י הכרת הבבד ומיחשב סימן על בעליו, אף שיש לחוש שהשאילו לאחר מ"מ לא שכיח, [והוא כמו בסי' הגוף דאף דיתכן דאיתרמי מ"מ לא שכיח], אצל אי סימנים דרבנן א"כ חיישי' דילמא איתרמי סימן כזה גם באדם אחר אף דלא שכיח כל כך וצ"ע מובהק ביותר דלא שכיח כלל אפי' בא' מאלף, א"כ אין הבבד סימן על הלוכזו אף שמכירו בעצ"ע, דחשליש אף דלא שכיח כ"כ, כיון דאפשר הוא, ולפי"ז ודאי דאין חילוק בחשש שאלה בין מכיר הבבד בעצ"ע למכירו ע"י סימן מובהק ביותר.

ובגבוי"ת סי' סי' ראה חתנו לקיים סברה זו דבעצ"ע בכלים דאין רק חששא דשאלה ל"ח לשאלה, והנ"ל האריך שם לדחות זה דאין חילוק בין מכיר בסימנים לעצ"ע. וכ"כ בסי' סי'.

ובמראות הצובאות סוס"ק פ"ז [דע"ה א'] כתב על חידוש הפני"ו [הנ"ל] דמדברי החוס' ביצמות ק"כ ד"ה ואיצט"ל ובגיטין כ"ה שמפרשים המשנה דגיטין דמלאו בחפיסה דמייירי שמכיר החפיסה בעצ"ע, ואפ"ה הקשו שם דניחוש לשאלה, מוכח דס"ל דאפי' בעצ"ע דכלים נמי חיישי' לשאלה, [ובן הקשה הגו"ז עלמו בסי' נ"א], וכן משמע בטור ושו"ע סי' קל"ב, גם הפני"ו עלמו במסקנתו שם הניח זה בספק ע"ש, ולכאורה ה"י מקום לדברי הפני"ו עפ"י שיעת הרמב"ן והרשב"א וסיעתם ביצמות קט"ו צי' בעובדא דלחק ריש גלותא שכתבו דאם נמצא הגט צעיר שנכתב לא חיישי' לשני שוירי ולשני יוסף בן שמעון משום דאמר'י כאן נמצא הגט או האיש שאבדו וכאן ה"י, וכן נמי גבי עגונה ע"ש, א"כ למה ניחוש לשאלה נימא ג"כ על הבבדים שנמצאו חזקה כאן נמצאו וכאן היו מעולם, אלא ודאי דלעולם ל"ח לשאלה בעצ"ע דכלים אלא בסימנים משום דהוי תרתי לריעותא וע"י חששא דשאלה לא חשיב [אלא] סימן ציוני, אולם בעמ"ק צ"מ כ"ז כתב בשם הרמב"ן גופיה אהא דפריך חמור בסימני אוכף ניחוש לשאלה, דה"ה בעדי אוכף, וגם הביא שיש גורסין להדיא חמור בעדי אוכף ניחוש לשאלה, הרי להדיא שדעת הרמב"ן היא כדעת החוס' דאפי' בעצ"ע דעדים נמי חוששין לשאלה, ומה שהקשינו למה לא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו, יש לתרץ משום דשאלה שכיחא וכמ"ש הרמב"ן עלמו כזה גבי עובדא דשומשמי דחיישי' שמא פניו ולא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו משום דשכיח לפנות ע"ש, וה"ה כאן. ועפ"י סק"ה שרמז על הפני"ו ומרה"ג. וצנור

או שאל מאחר, ולפי"ז כתב על מי שנמצא אצלו כתב קבלה על שו"צ, יש באמת לדון שלא לחוש לשאלה גם מלד כאן נמצאו וכאן היו [זולת מה דזה הוי מדברים דלא מושגי להו] כיון דתחילת הווייתם היו אצלו.

ובדברי יעקב [לר"י שור] סי' ע"ד אחר שחמה על קושיות הקה"י הנ"ל מדברי החוס' בחולין נ"א אי' דמבואר שם דאף אם השאלה לא נשתנה הרשות לומר אצל השואל כאן נמצאו וכאן היו [וכמ"ש בעין יחזק הנ"ל], וכתב גם לחזק הדברים מגמ' ב"ק מ' צי' דגבי שאלה לא אמרי' רשות משנה דככל מקום שהוא רשות בעליו עליו, כתב אך אכתי ה"י מקום לקושיות הקה"י, דדוקא הכם דידעי' בודאי דשאלה בא ליד השניה ואנו דנין רק ברשות מי נחובה הכחם, בזה שפיר כתבו החוס' דשאלה לא שייך לומר כאן נמצאו וכאן היו, משא"כ בעגונה דע"ז גופא אנו דנין אם בתורת שאלה אחי לידה, שפיר הקשה דנימא כאן נמצאו וכאן היו זה איזה שנים וממילא הוא ראובן שאותו אנו מכירין מאז בבבדים אלו, אך באמת גם זה ליחא, דהרי גם אם נימא דמת זה שמעון הוא ובשאלה באו הבבדים לידו מראובן ג"כ שייך לומר כ"ג וכ"ה, דהרי בע"כ אדם זה כשנולד לא נולדו הבבדים עמו ובטוח שרק איזה זמן שאלו הבבדים אלו מרשות אחר, וא"כ מנ"ל לומר דכאן נמצאו וכאן היו אצלו זה שנה יותר משתאמר דכ"ג וכ"ה אצלו זה שבע או חודש שאלו לידו בשאלה מראובן, ואי משום דא"כ הרי יאלו מרשות ראובן זה חודש וראוי לומר שלא יאלו מרשותו שהיו עליו תחילה, זה אינו, דבאמת גם עתה לא יאלו מרשותו כיון שאינם אצל זה רק בשאלה וכו'. וע"י בהשיב משה סי' ס"ג סוף דכ"ח. [וע"י להלן בלוח כדל"מ שבסוף ס"ק זה ערך שער שותפות מחשי' הבב"ח סי' פ"א שבי' דבעגונה אין לחוש לפקדון משום כ"ג וכ"ה].

וע"י להלן בצות כ"ג מהעין יחזק סי' ל"ג וצ"ח שלמה סי' מ"ג דבכלים דלא מושגי שפיר יש ללרף גם מעלת הסברה דכאן נמצאו וכאן היו.

יד. האם יש לחוש לשאלה גם כשהוכרו הכלים בטב"ע. כי בחידושי פני"ו לצ"מ כ"ז ובפתיחה לזיקין דיש ללדד דעד כאן לא הוזכרה חששא דשאלה בש"ס אלא [כשהוכרו הכלים] בסימנים דאיכא תרתי לריעותא, חדא דילמא איתרמי סימנא כי הא, ואח"ל דלא איתרמי איכא נמי חששא דשאלה, אצל [כשהוכרו הכלים] בעצ"ע, לכו"ע ל"ח לשאלה, משום דאוקי הכלים בחזקתם, והא דפריך בגמ' מקרא דחמור ולא מוקי לה בעדי אוכף [דהיינו שמכירים את האוכף בעצ"ע], משום דמשמע לי דאי סימנים דאורייתא מסתמא קרא דחמור נמי אחי לסימני אוכף וכו' ע"ש.

וע"י בנוגע ביחודה סי' נ"א בשם הג"מ ר' מאיר [הוא מהר"ם ברצין] שנידד ג"כ דבעצ"ע דכלים לח"ש, ומעט אחר, דע"כ לא חשש הבב"ש לשאלה אי סימנים לאו דאורייתא היינו דוקא באומר סימנים בכלים ומשום דמאחר דבעי' סימן מובהק בכלים ואי חיישי' לשאלה תו ליכא סי' מובהק ביותר, אצל ביש לו עצ"ע בכליו תו ל"ח לשאלה בעצ"ע הוא דאורייתא.

אך הגו"ז כתב עליו דהם מילי דכדי, דכפי הנראה הבין צונות הבב"ש שהחשש שאלה גורע מהסימן המובהק שבבבד שלא יהי נחשב סיימ ביותר, וזה תמוה, דמה ענין זה לזה, הא החשש שאלה אינו לספק לנו שמא אינו זה הבבד אלא שמא אינו זה האדם עלמו שהי' לבוש בו קודם, וחשש של סימן הוא להיפך שאנו חוששין שמא אינו זה הבבד המדומה לנו דשמא אירע סימן כזה

אוצר

ס"ק קטז אות יד—טו

הפוסקים

ובכסא דהרסנא שטל ספר בשמים ראש המיוחס להרא"ש סי' קל"ז דיוק מדברי השמים ראש שם דס"ל ג"כ דעצ"ע דכלים לא חיישי לשאלה, אבל בסימנים אפי' המוצהקים ביותר חיישי לשאלה.

ובהשיב משה סי' ס"ג כתב [בדכ"ז א'] דאע"ג דמאן ספין להכריע בדבר הזה ולומר דעצ"ע דברים לא חיישי לשאלה, מ"מ הוא סעד גדול לסמוך היכא שנוסף על העצ"ע דברים היכא גם סימן אמלטי בגופו, וצפרט ציורו של היצורים. וע"ש עוד מזה בסי' ס"ד.

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קל"ד האריך לקיים שיעת מהר"ם צרבי ודחה דברי הנוצ"י. וכתב"ל בסי' ל"ה לירק סברה זו לשאר היצורים שנגדונו. ובמאמר מרדכי סי' ל"ז לירק סברה זו להחיות נגדונו במשאלים עם עוד נדדים.

גם במשיבת נפש [הראשון] סי' ל' ובאצני נדק [לרמ"מ פאנעט] סי' ע' ובמאמר אריה חנוכה סי' ל"ה ובדברי אפרסמון סי' י"א ובסי' י"ד וסי' כ"ז, ובדברי יעקב סי' ע"ג כתשו"ל צ"ח, לירקו דברי מהר"ם צרבי.

ובדברי בשמים מהר"ם סי' ס"ה וסי' רכ"ה, וכן בעזרת ישראל סי' י"ב כתבו ל' היתר נגדונו עפ"י סברת הפני"י ומהר"ם צרבי.

ובגבול יהודה סי' ל"ז כתב צחות צ' דעת מהר"ם צרבי בוי עכ"פ סנוף להיתר.

ובאבני צדק [לר"י עיטלבוים] סי' כ"ב כתב להכריע בין מהר"ם צרבי לנוצ"י, דכלים דמושלי דשכיה בהם שאלה ראוי לחוש אפי' בעצ"ע אף דליתא לחששא דאיתרמי, אבל בכלים דלא מושלי דהשאלה בהם לא שכיחא, א"כ בעצ"ע דליכא גם חשש איתרמי לא חיישי לשאלה.

מה. חשש שאלה באיסור דרבנן. עפ"י סק"ה ד"ה עוד מהנוצ"י סי' מ"ג ומרמ"ל סק"ל שלידו דבאיסור דרבנן של משאלים וכדומה, לא חיישין לשאלה.

ובשאגת אריה החדשות סי' י"ח ל"ד ג"כ [בדס"ז ד'] דאף החוששים לשאלה אין זה חלל במקום דאיכא למהיב לאיסור דאורייתא, כגון שאלו מן ה' ואין מכירין אותו חלל בעצ"ע דכליו, אבל היכא שטעם במשאלים דאיתו חלל איסור דרבנן, בשל סופרים הלכה כדברי המקילים דלא חיישי לשאלה, ומה גם נגדונו שהכירוהו גם צפרוף פניו חלל שה"י ספק דילמא לא ראוהו חלל אחר שאיננו כהעלותו מן המים, ודאי הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. וכזה כתב צנצן של שמואל סי' ד' אות ו', וז"ל לקו"ע סי' רמ"ז בשם רמ"ל אשכנזי דכל הספיקות במשאלים כולם לקולא.

ובזכרון כהונה כתב מעיקרא בדמ"צ ד' ובדנ"ב ד' דכמו שהסכימו האחרונים דמכין באיסור דרבנן על סימן אמלטי [ובמוצא בסי' קפ"ח אות ע"ז], הכי נמי לא חיישי לשאלה באסור דרבנן שיה, וכזה עוד צדק ל"ז ד' דכיון דהך חששא דשאלה הוי עכ"פ ספק השקול כמו ספק ואיצט"ל דסימנים, ואין לנו לחוש כלל למימך דחומר מנייה דאדרבא קול מנייה עוצא, דהא דעת מהר"ל מפראג אי סימנים דרבנן בודאי לא חיישי לשאלה, ואפי' אי סימנים דאורייתא נמי יש צ' תירושים [ולא' מהתירושים יוצא דגם לדוידה לא חיישי לשאלה] והרי רוצו לקולא, והכי דאפי"ה חיישו הפוסקים באיסור דאורייתא, מ"מ במידי דרבנן ודאי יש להקל, וחו שהרי הני"י והר"ן פסקו לדוידה דלית לשאלה כלל, וגם מלשון החוס' ביצמות משמע נהדיא דהך תירוץ דלית לשאלה מסיקא דתלמודא היא, והגאון הש"ך שהוא פוסק מוצק וכלכל

ובגור אריה יהודה סי' ל"ח כתב על סברת מהר"ם צרבי דמלכד שאין זה צוות עטם, הנה מהב"ש עלמו מצוה דלא ס"ל לחלק צה, והוא ממה שהצ"ח בשם מהר"ל מפראג שדיוק דאי סימנים דרבנן ע"כ לא חיישי לשאלה דאי חיישי לשאלה א"כ גם עצ"ע בכלים לא מהני ולמה לא חני צמחני רבנא יוחר דאעפ"י שיש טע"ע בכלים לא מהני, והב"ש חיוך ע"ז ע"ש, א"כ למדנו עכ"פ מדברי שניהם דפשיטא להו דאי חיישי לשאלה גם בעצ"ע לא מהני, וגם בשו"ע סי' קל"ב מצוה דאף בעצ"ע בכלים צעין דוקא שידע שלא השאילו לאחר. וכן הקשה על סברה זו בשו"ת רע"א בסי' ק"ז.

ובשו"ת הרא"ם [לרא"ם מרגליות] ח"ג סי' כ"ח כתב צחות ג' אל הרב מראדוויל שר"ה ג"כ לדון דעצ"ע צבגדים ל"ח לשאלה, דמחש"י הבית שמואל שהוצאח צחינוך בית יהודה [סי' קל"א] מצוה דאפי' בעצ"ע חיישי לשאלה. [וכן מצוה מחש"י אבי הש"ך שנגזרת חגשים סי' ע' ע"ש].

גם בעונג יו"ט סי' קל"ד כתב דסברה זו של מהר"ם צרבי ליתא, דהא בהדיא אמרי' צ"מ כ"ז דאי לאו קרא דחומר הו"א דאפי' צעדות דאוכף לא מהדרינן משום דחיישי לשאלה, אף שהעדים מכירים את האוכף בעצ"ע, וא"כ כיון דלמ"ד חיישי לשאלה אמרי' דדוקא באוכף מהדרינן משום דלא מושלי ל'י אבל בשארי דברים חשלי"ש, ממילא גם צעדים המכירים בעצ"ע נמי חיישי לשאלה.

ובתפארת צבי תק"ע סי' י' הביא שהרב השואל ראה להקל דדוקא נגד סימנים הוא דכתב הב"ש דחיישי לשאלה אי סי' דרבנן, אבל לא בשום טע"ע צבגדים, וכזה עליו דאין צה שום טעם לחלק וכמ"ס הנוצ"י בסי' נ"א [הנ"ל] והאמת אחר. ובסי' י"א כתב התפארת צבי דדבר זה הוא נגד החוס' שהקשו צבי מלא בחפסיה דמכירו בעצ"ע ויחוש לשאלה, וכן היא בכל הפוסקים בסי' קל"ב בעצ"ע נמי חשלי"ש, א"כ מי הוא אשר יערב לבו לחלוק צה.

ובלבדו מרדכי ח"ב סי' כ"ב כתב דלפ"מ שבי' הנוצ"י צהג"ה סי' כ"ח ומ"ג דחשבת מהר"ם פדור שהצ"ח הרמ"א צסע"י ל"ב מיירי שהצבגדים הוכרו בעצ"ע ג"כ, א"כ מוכח דמאן דחיישי לשאלה גם בעצ"ע חיישי, דאל"כ למה לי שראוהו נעצ"ע צבגדים חלל.

ובחן טוב סקפ"ו בחקירה הב' חמה על מהר"ם צרבי איך ס"ד כלל לומר צכונת הב"ש דע"י חשש שאלה חוזר סימן מוצק להיות רק סימן צינוני, דא"כ לריך. להיות דמסימן צינוני חוזר להיות רק סימן גרוע, א"כ מה זה שהחליט הב"ש דאי סימנים דאורייתא ליכא חשש שאלה בעולם למסקנא ומהני סי' צינוני בכלים וכו'.

ובמנחת אלעזר ח"ב סי' כ"ה כתשו"ל זקנו דחה דעת מהר"ם צרבי בראיות מהפוסקים. וזכור הבחינה סי' י"ג א"כ כי ש"י על סברה זו דנכונה היא וסבבה העלה דעניני שאלה כל מה שיש להמליץ להקל מקולין כיון דיש מהר"א שונים שלא חששו כלל לשאלה, מ"מ סיים דמ"ד המלאה זו לצד אין לסמוך להחיק.

אולם יש מהאחרונים שהחזיקו בסברת מהר"ם ברבי ויש ש"י שהוא סעד לסמוך עליו. ויש שזירפיהו לשאר היצורים. צכתב סופר סי' כ"ז הרבה להוכיח בסברת מהר"ם צרבי ומטעם הנזכר צחי' פני יהושע [הנ"ל צריש קטע זה]. וע"ש בסי' ל"ב. גם בזית רענן ח"א סי' צ' אות ז' וציד מאיר סי' י"ה ובחשק שלמה סי' י' ובנדוד צשפרים סי' כ' אות י"ג חזקו סברת מהר"ם צרבי, ע"ש.

אוצר

ס"ק קפו אות טו

הפוסקים

ובמאמר מרדכי סי' ל"ז ול"ח כתב דמשאלים גמור יש ללרף סימני הבגדים ולא חיישי לשאלה. וכ"כ בשמן רוקח ח"ב סי' מ"ה. ובח"ג סי' כ"ג האריך ג"כ להוכיח דחאסד"ר ל"ח לשאלה, ושעכ"פ כדאיתא המה הגדולים הסוברים כן ללרפס לבנין.

ובתורת יקותיאל סי' ג' כתב דהיכא שהכירוהו צ"פ רק שהוא ספק שמא כבר עזרו ג' ימים ממיסתו וגם הכירו בגדיו, יש להקל בזה ולא לחוש לשאלה, דמאחר דהא דחיישי לשאלה הוא רק מספק דלולי הליכה בלישנא קמא, אי"כ באתר ג' ימים דהא דאין מעידין עליו הוא רק חששא דרבנן, הוי ספיקא דרבנן ולקולא, ולירף זה לשאר לדדי היתר שצדקו. וכ"כ בס"י ו'.

גם בעונג יו"ט סוס"י קכ"ד צמי שהכירוהו צ"פ רק שהי ספק שמא כבר עזרו ג' ימים ממיסתו, כתב דכיון דלדעת הרעב"א שהצוא הנ"י חששא דהשתנות אחר ג' ימים הוא רק דרבנן, אי"כ יש לסמוך על הכרת הבגדים דדרבנן סמכין דאין לחוש לשאלה, והצוא שגם בשאלת אר"י החדשות [הג"ל] סמך להקל במשאלים ע"י הכרת הבגדים מעטס הג"ל.

ובשו"ת מהר"ש ח"ד סי' ל"ט כתב צדקו דכיון דחשש אישתני הוא רק דרבנן אי"כ מהני גם זה שהכירו בגדיו, דדרבנן ל"ח לשאלה, ובפרט דלשיטת כמה פוסקים ל"ח לשאלה בכלל, וגם להושטין הוא רק דרבנן כמו שהאריך באגודת אזור סי' י"ב [הג"ל] צאות ע"י, ואפי' היכא שרק קרובים הכירוהו שגאמנותם אינו רק מדרבנן והי' אפשר לומר דכשיש גם חשש אישתני לא מהני גם מדרבנן, דהא מה"ט קרובים לא מהימני ומדרבנן הא חיושטין לאישתני, ואי"כ עדיין יש לנו לדון אחיסור תורה ושוב יש לחוש לשאלה, וגם י"ל דצוה אפי' ע"א כשר לא יהיה נאמן, דאפי' אי נימא דע"א נאמן מה"ט הוא רק במילתא דעבירה ליגלווי, אבל הכא אינו ירא לשקר שאפי' אם יצא בעלה לא יחזיקוהו לשקרן דנימא דנשחנה לורת המת אחר ג' ימים, אך באמת מסקי הפוסקים דחשיו מדע"ג כיון דמה"ט לא חיישי לאישתני, וגם קרובים מהימני מה"ט צמדע"ג, ודרבנן ל"ח לשאלה, ובפרט בהכרת כל בגדיו דלכמה פוסקים הם בכלל כלים דלא מושלי [ראה צאות נ"י], ואפי' לב"י החושש לשאלה גם בצדל"מ אינו חלל דרבנן, ובפרט כשיש עב"ע בצדל"מ שמבואר בחש"י שצ"י אבני מלואים דודאי מהני אף לחולקים על מהר"ם צרבי [הג"ל צאות י"ד], ואי"כ הוי כמה ספיקות להקל. וע"ש עוד בחי' סי' ט'.

גם בעמק שאזלה סי' מ"ד כתב להתיר צדקו בהכרת הפ"פ דאחר ג' ימים עם הכרת בגדיו, דכיון דלדעת מהר"ל מפראג תלוי חששא דשאלה צפונתה צ' הלכות שצגמי יצמות [וכמו שהעלה שם], אי"כ נהי דדאורייתא חז"ל לחומרא, מ"מ צני"ד דנעת כמה פוסקים הא דאין מעידין בהכרה דאחר ג' ימים הוא רק מדרבנן, ודרבנן חז"ל בחר המקילין ותפסינן בלישנא צתרא דיצמות (דמשני כליו בחיורי וסומקין) דלדידיה לא חיישי לשאלה כמ"ש החוס' שם, ואף להרשב"א הסובר דחששא דאחר ג"י הוא חששא דאורייתא, מ"מ הא כתבו האחרונים דאם יש איזו סברה ללאח ידי דעת הרשב"א ולומר דגם הוא מודה לא חיישין לכולם, ואי"כ צני"ד שהכירו כל מלבושיו ממש, ורבים מהאחרונים תפסו לעיקר דכל המלבושים הוו ככלים דלא מושלי אינשי, אי"כ אפשר דצוה גם הרשב"א מודה, והגם צני"ד לא הוכר רק ע"י אחיו דאינו רק ע"א ופסול מה"ט, ולא הקילו בזה רק משום עיגונא, אי"כ כיון דאג"י לא ראו להקל, ואדרבה החמירו בזה גם צ"י עדים, הרי חוזר בדבר לדון תורה שלא יאלץ מחא"א עפ"י העד ושוב אין להתיר בהכרת הבגדים, אך באמת מדברי הב"י והצ"ח

והלכה כמותו כמעט בכל מקום כתב צח"מ סי' ס"ה סקכ"ו דנראה עיקר דלא חיישי לשאלה צין באיסור צין צממון, ואף שסוים צ"י, היינו משום שקשה להקל נגד השו"ע ושאר אחרונים צמידו דאורייתא, אבל צמידו דרבנן פשיטא שאין להחמיר כלל אחר דברי הש"ך הג"ל, ועוד דנעטצט ונמלא צבגדיו כתב הה"מ ג"כ [בסק"ס] שחשש רחוק הוא לחוש לשאלה וכו', וסוים דע"א ג' דאף אם נפקק צדיו זה אם לסמוך על סימן אמנעי צמים שאין להם סוף, מ"מ לשאלה ודאי דלא חיישי וכו', ואף שהגאון ר"י כ"ץ צחוט השני סי' ל"ה ולי' יודד מאד להחמיר צענין חששא דשאלה אפילו צני"ד סוד"ר ע"ש, אמנם גם הוא לא החמיר צענין משאלים ע"י סברתו רק צדקו שהי' חשש גמור וכמ"ש שם, אכן צמשאלים שכתב מהר"ם פדווה דקמאי צקשו עלילות להתיר רק שימאלו קלת ראיות לעלילותם, אי"כ ודאי דכוחא דהיתרא עדיף, גם נראה דאילו הוי הגר"י כ"ץ רואה דברי אביו מהר"ל מפראג שכתב צהדיא דלמ"ד סימנים דרבנן לא חיישי לשאלה לא הי' מחמיר כל כך וכו'.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלה] סי' ל"ז העלה ג"כ דבאיסור דרבנן לא חיישי לשאלה, ומלמד מה דאיכא טעם הנוצ"י שלא לחוש לשאלה מעטס החזקה דכל מה צציד אדם הוא שנו [וכנ"ל צאות י'], הנה גם הטעם שכתב בעל אבן העזר להתיר באיסור דרבנן עפ"י סימן אמנעי [ובמבוא צס"ק קפ"ה ע"ש] שייך נמי בזה, ולא מיצעי לדעת מהר"ל מפראג דחששא דשאלה מושך שייכא צספיקא דסימנים [דהיינו אי סוד"א או סוד"ר, ראה צס"ק זה אות ל"ט בהיתר מהר"ל מפראג], ודאי דבאסד"ר ספיקו להקל, דשמא סימנים דרבנן ואז לא חיישי לשאלה, חלל אפי' להצ"ש דגם למ"ד סוד"ר חיישי לשאלה, מ"מ לא מיצעי לדעת רש"י דדרבנן סמכין על סימנים, ודאי דהאי טעמא איחא גם צבי חשש שאלה, חלל אפי' לדעת החוס' וכפי שהציו המגיני שלמה ובעל אבן העזר צשיטת החוס' דאף דרבנן לא סמכין על סימנים, מ"מ הכא איכא עוד חירון צש"ס ד"ל סימנים דאורייתא וכליו מיירי צחיורי וסומקין, ולחירון זה לא חיישי לשאלה, וע"ש צחוס', ואי"כ אכתי ספיקא דהא איכא כמה מרבותא דלהלכה קיימ"ל ספיקא לקולא, ומכ"ש דהא איכא כמה מרבותא דלהלכה קיימ"ל דל"ח לשאלה בכלל אף באיסור א"א דאורייתא וכו', ואף דחלילה להקל בזה, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, דכבר העיד הע"ז בחש"י שצ"ח החדשות סי' ע"ח ששמע מפי הצ"ח לסמוך על צירוף קולא בזה, וש"מ דאף להצ"ח [שהוא המחמיר ביותר גדול צחשש שאלה] אכתי מידי ספיקא לא נפקא.

גם בנודע בשערים תנינא סוס"י ל"א כתב צמשאלים לא חיישי לשאלה, דהא מהר"ל מפראג סובר דחששא דשאלה הוא רק מעטס ספיקא דשמא סוד"א, וכיון דמספ"ל אי סוד"א או סוד"ר הוי חשש שאלה ספיקא דדינא, ויש להקל צמשאלים דהוי רק דרבנן, וזה דלא כהצ"ח הסובר [צסעי' ל"ב סק"ל] דצראו שנטצע צבגדים שגמלא דמבואר צרמ"א דלא חיישי לשאלה, היינו דוקא צנמלא מיד.

וכן ס"ל לר"מ איגרא צס"י ג', וצקהלת יעקב [לר"י מקארלין] סוס"י ז', וצמהר"א הלוי ה"א סי' קס"ט, וצשאלת דוד סי' י"ד, וצאמרי אש סי' ל"ב, וצהרי צשמים תניינא סי' ס"ד, וצחסד לאצרכם [לר"א חאומים] סוס"י י"ה, וצצר ליווא ח"ב סי' י"ח, וצחשק שלמה סי' י"ג, וצצאר משה קונע' צנין ירושלים סי' ג', וצנהרי אפרסמון סי' י"א וי"ד, וצשו"ת הרמ"ן סוס"י י"ב, וצצורת ישראל סי' י"ב, וצזית רענן ח"ב סי' ל"א אות ח', וצדרך יצחק סי' ג"א, וצזכר יהודה סי' כ"ה, וצמהר"ש ח"ז סי' ק"ג, וצצחצחו שצשמן הראש סי' כ"א.

אוצר

ס"ק קפו אות טו

הפוסקים

שכלי] לסי' מוזהב, חזל סי' חמשי עכ"פ הוי, והאחרונים הרי חפסו דמשאלים סמכין על סי' חמשי, ומה גם היכא שהכירו הצגדים בעצ"ע דיש הסוברים דכח"ג גס הב"ש מודה דלא חיישי לשאלה וכו', וכ"ש היכא שמלאו חללו דברים דלא מושלי לכו חיישי וכו'.

ובעין יצחק סי' ל"א כתב צננונו דכיון דחומרת אישתהי אינו רק מדרבנן, ח"כ יש יסוד להחיר על מה שמלאו חלל המת עצמה וחלוקי ומפתח, והעגונה מכירתם בעצ"ע, דדרבנן יש לסמוך על הסוברים דלא חיישי לשאלה, וצפרע שביניהם יש כלים דלא מושלי להו.

ובסי' ל"ז צמי שכובר צ"י שומות וגם בכל צגדיו וצחוכם לילית ופאספורט, כתב דכיון דג' השומות הם סימן חמשי עכ"פ לכו"ע משום מנין, וידוע ששיטת הרמב"ם צפ"י מנחות דסימנים מועילים מה"ת ורק מדרבנן החמירו משום חומר ערוה, לכן יש לסמוך בזה על הצגדים ואין לחוש לשאלה.

ובטור האבן סי' ל"ו העלה דהיכא דהותר מה"ת לא חיישי הו לשאלה אפי' לצי' ואפי' בכלים דמושלי. גם צעמודי אור סי' פ"ד העלה דהיכא דעיי' איזה מאורע יאלה מחזקת אשת איש סמכין על הכרת צגדים ולי"ה לשאלה.

ובגבעת שאול סי' א' הוציח תשו' הרב ר' חציגדור חצ"ד ראזיניט שכח [צדק ז' א'] דלפימ"ש המצי"ע דהיכא שגמלא הריג צדק צה הלך הוציח יאלה אשתו מאיסור דאורייתא, ח"כ י"ל דגם לדעת הרא"ש שפסק דחיישי לשאלה, מ"מ כיון דגם הוא לא החליט בזה חלל דמספקא ל"י ואולי להומרא, ח"כ כל זה באיסור דאורייתא, אבל היכא שכבר יאלה מאסד"א יש לנו לילך לקולא ואין לחוש לשאלה, וכאם שיש איזה חולק על המצי"ע, מ"מ צלירוף עוד אומדנות, וכגוונא דנידונו שם, הוי הוכחה ע"ש. וכעין זה כ' צנודע צעפרים ח"א סי' כ', ע"ש מאות ח' והלכה.

גם באגודת אוזב [מצעל מרה"ל] סי' י"צ אחר שהעלה צננונו יאלה העגונה מאיסור דאורייתא משום שצטלה יאל על מנת לחזור מיד וגם משום היתר המצי"ע, כתב וח"כ באסד"ר הולבין אחר המקיל דלא חיישי לשאלה.

וב"ב במים חיים [לר"ה רפפורט] סי' כ"א וסי' כ"ח, וצבית אפרים סי' קל"ו, וצחילת דוד סוס"י י"צ וסי' י"ז, וצחשק שגמה סי' י', וצחאר משה קונערס צנין ירושלים סי' א', וצחילת שלום חנינא סי' ק"ב, וצחחיער ח"ג סי' י"ד, והציא שם שכן כתב צעהמ"ח מנחת אהרן צענף עץ אבות סי' ח'.

אבל בדברי חיים [לר"ה מלאנ] ח"א סי' כ"ה כתב דהיתר שהוצא צאחרונים מעטעס דכיון שיאלה מחשש איסור תורה לפי"ד המצי"ע חו לא חיישי לשאלה, אינו היתר צרור, דהא [כל עולם] סברא זו צנויה מהגאון ר' עוזר שכתב דהיכא שהעגונה יאלה מאיסור דאורייתא מהני גס סימן חמשי [להחירא לכתחילה], ומשו"ה לא חיישי לשאלה ג"כ, וצחמת ש"ס ערוך כנגדו כמבואר צחי' פני יחושע לגיטין כ"ז צ' וצצב שמעתא ש"ז פכ"ג [ובמבוא צס"ק קפ"ח צענין סיד"ר באסד"ר], ורק שיש ליישב דצשלמא צבי הכרה נבי דמה"ת הוי הכרה צפדחת לחוד אחד ליטנא, מ"מ כיון שרבנן החמירו צעגונה עד שיכיר צפדחת ופ"פ דוקא, חו לא מהני גס צאויכא עוד אומדנא ע"י הסימנים, כיון דכל א' צפני עצמו לא מהני, חל צמשאלים דמיד כשעצב הותרה האשה מה"ת וליכא עליה מעתה רק אסד"ר, ח"כ שוב כשנמלא מת א' עם סימנים שפיר י"ל דמהני הסימנים, דנהי דמדרבנן אסורה מחשש שמה עלה צמקום רחוק, מ"מ הא חזינן עתה שמה צפנינו, ודילמא נפל שוב לים וצעצ, כיון שמוטל צסימנים מת לפנינו, ולפי"ז צנודן שלפנינו (שכלך ציער והוא מקום דלא שכיחי שיירחא כי ה"י שעת חירוס והיער הוא על הספר ושה נמלא

שבי' לתרן דברי הרמב"ם צמה שפסק דחומרת מת צעלי החירוי לונשא ותנו לי כתובתי דמתירין אותה, אף דבגמ' הוא צעילא דלא איפשיטא, משום דכיון דמדינא אשה נאמנת משום עליג או משום דדייקא, ח"כ כד איצעיין לן אי חיישי דמשום הכתובה אמרה הוי ספד"ר ולקולא ע"ש, הרי מבואר דהגם דזה שאלה נאמנת ל"ה רק מחמת שהקילו צעגונה, מ"מ היכא דמספ"ל חס סמכו והקילו צכה"ג הוי רק ספד"ר וכו', ואף לדעת הע"ז שם הסובר דזה הוי ספד"א, היינו משום דיתכן דלא נחכוונה להיתר כלל, חל כהן גס אג"י ודאי הסברא דמשום זה הקילו שייך צכאן, דודאי העד ירא לשקר משום דעליג, חלל דאף שאומר אמת אין מועיל הכרתו, וכן לעטס דייקא ודאי גס כהן חידוק חלל דדייקא אינו מועיל משום דאף חס חידוק אפשר שחמלא עוד עדים שהכירוהו אג"י וכולם עושים, חלל חס מה"ת לא חיישי שמה נשחנה ויעטו צהכרתו, ח"כ צכאי יאלה מאיסור תורה, וגם הע"ז מודה, ושפיר נוכל לסמוך להקל כלישנא צחרא דלא חיישי לשאלה, וגם להב"ש הסובר דחס סיד"ר ממילא חיישי לשאלה גס לצי' משום דלא מקרי סימן מוצהק ביותר, מ"מ חס נאמר דילאך מאיסו"ת הרי דעת האחרונים דמהני סי' חמשי, וח"כ הוי הצגדים עכ"פ סי' חמשי וכו', וצאופן שיצא הדבר לפני גדולים והם יסכימו להחיר ע"ש.

ושם צסי' נ"ה דייק מעיקרא מדברי מהר"ם פדוה שהציא הרמ"א צסעי' לצי' דאף צאסד"ר חיישי לשאלה, דהא משמע דדוקא משום שרחוהו נעצב צגדים חלו הוא דלא חש לשאלה, חל צלא זה ה"י חושש שם לשאלה אף דלא הוי רק אסד"ר, [ורא"ה זו הציא ה"ן עוב דלהלן להחמיר], חמנס דהא זה ד"ל דמהרמ"ם לשיטתו שפסק כלי"ק דצכורות דצהכרת פדחת לחוד יאלה מאיסור תורה, וכ"כ העגונה"ג משמו צסי' ע"א [ועיי' לעיל צהערה צצס"ק קפ"ד חות ל"ד], וללשון זה מוכרח דס"ל דסי' דרבנן אינם מועילים גס צאסד"ר, דחלי"כ קשה ממתני' דאין מעידין אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו, וח"כ ממילא ה"ה צאסד"ר חיישי לשאלה ג"כ, או שנאמר דללי"ק דצכורות ע"כ לריק לאוקמי המשנה דגופו מיירי צחרוך וגוף, וח"כ כליו ע"כ משום דחיישי לשאלה, וממילא מוכרח דגם צילאך מאיסו"ת חיישי לשאלה, חלל האחרונים שהסכימו דצילאך מאיסו"ת ל"ה לשאלה סוברים דהלכה כלי"צ דצכורות, וללשון זה שפיר י"ל צאסד"ר ל"ה לשאלה כמו דסמכי' על סיד"ר צאסד"ר, הן אמת שלשיטת מהר"ל מפראג שהציא הב"ש [צצקס"ע] דחששא דשאלה ספיקא הוא וללישנא דסיד"ר ל"ה לשאלה, ח"כ צכבר יאלה מאיסו"ת הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכו', ולפי"ז אין ראייה נגד זה מהא דחשי' מהרמ"ם הכ"ל, שז"ל שם צסי' ל"ו, ואעפ"י שכלים אינם סימן וכו', הלא העטס הא' דחיישי לשאלה לא שייך הכא שה"י צאותה ספינה וראוהו שם מלוצב צהם קודם שנעצב עכ"ל, וח"כ י"ל דר"ל דצכה"ג ליכא חששא דשאלה אפי' חס נאמר סי' דאורייתא, חל כיון דלמ"ד סי' דרבנן ממילא ל"ה לשאלה, ח"כ צמשאלים דכבר יאלה מאיסור תורה משום ספד"ר, נחלה להקל דל"ה לשאלה, אף דצלא ראו שנעצב צגדים שייך חששא דשאלה למ"ד סיד"א, והרמ"א שהעתיק דברי מהרמ"ם, י"ל דמיירי דזה מועיל גס צלא שהו עליו עד שתלא נפשו דעדיין לא יאלה מאיסו"ת, ואף שהעלינו דגם צלא שהה עליו נמי אין עליה רק אסד"ר וכדמוכח מדברי ההו"מ צסי' רפ"ד, מ"מ כיון דצבה חס נשאת חלא, שוב י"ל דהוי חזקת איסור מדרבנן ולא חלוינן צספיקו להקל, וגם לשיטת הב"ש דמשמע מדבריו צצקס"ה דאפי' כששהו עליו עד שתלא נפשו נמי חיישי לשאלה, ולשיטתו שחולק על מהר"ל וסובר דלמ"ד סיד"ר ממילא חיישי לשאלה ח"כ לא שייך כהן ספיקא להקל, מ"מ י"ל דגם לדידיה חששא דשאלה אין מגרע חלא שלא יכא נחשצ [הסי"מ

אוצר

סי"ק קפו אות טו—יז

הפוסקים

לידד שלא לחוש לשאלה היכא דלא שכיחי שיירתא, דהא עיקר חששא דשאלת כלים הוא משום דילמא הגוף הנמצא אינו בעל האשה אלא איש אחר מרובא דעלמא, וזה לא שייך בגיד שאין כאן לא רוב בעיר שברי אין מאזי שם יהודים, וגם אין לספק שהוא מרובא דעלמא דברי דלחות המדינה נעלות לגבי יהודים, וכב"ג מקילנין אפי' באיסור דאורייתא, וכ"ש היכא שכבר יראה מחזקת איסור דאורייתא ע"י סימני גופו וכליו, וממילא דיש לסמוך להוציאה גם מחשש איסור דרבנן ולמחול בזה רובא דעלמא שאין משלילין כלום.

[וע"ש עוד שכתב דאפי' היכא שאין דלחות המדינה נעלות לפרקים, מ"מ היכא דאיכא גם סימני גוף וכלים שעל ידיהם יראה מחזקת אשת איש דאורייתא, יש לדון להחירה גם מדרבנן משום דנמצא קרוב וסמוך לאותה בעיר שילא משם והי' מאזי שם, ואזלינן בזה קורבא דמוכח שלא להסתפק בחדא אחר מרובא דעלמא].

ובחן טוב סקפ"י הביא [בדף פ' בד"ה וז"ל] בשם מהר"ל מפראג בספר קטן [הנקרא פסק על עגונה] שלא רצה לסמוך על ההיתר דלא חיישי' לשאלה במקום דלא שכיחי שיירתא, ואף שילד שם [בדף ט' א' מדפוס פראג] דמאטרף הא מילתא לעשות כמו סימן מובהק, דמאי שנא סי' מובהק דסמכין עליה משום דכב"ג לא אמרי' דאיתרמוי איתרמי, ה"נ זכא אין לומר דאיתרמוי איתרמי, מ"מ סיים אה"כ דהיינו רק להאומרים דמאטרפין סימני כלים לשאר אומדות, ואילו הוא עצמו סובר שם דאי חיישי' לשאלה אין לגרף כלל סימני כלים לשאר אומדות ע"ש, וכתב עליו דמ"מ נראה דגם היתר דלא שכיחי שיירתא היתר ברור הוא צידעין שבעלה של העגונה היה שם, ואפי' למה שבעלינו בסעי' י"ח דכלא הזכיר שמו או אפי' הזכיר שמו ולא שם אצלו לא מהני מה דלא שכיחי שיירתא, היינו התם דהספק הוא על כל העולם להרבה בני אדם ששם כך, אבל בכב"ג דליכא למיחש לאחר אלא לזה שהשאל לו, לא גרע מהחזקו צ' יוסף בן שמעון בעיר א' דלא חיישי' בעגונה אם לא שכיחי שיירתא אפי' שלא להצריך בדיקה כלל, ולדינא ל"ע.

ועי' באוצה"פ סעי' י"ח בס"ק ק"ג אות קט"ז דכמה אחרונים דנו להחיר מעט אחר ע"י צגדים במקום דלא שכיחי שיירתא.

יז. אופני הוכחות ואומדנות שלא השאיל בגדיו. כתב בשו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ח דיש לד לחות חששא דשאלה היכא דידעין שהי' [הנאצד] בארץ נכריה ואינו רגיל עדיין עם האנשים [דשם], דהא כתב רבנו תם בשבועות מ"ד ד"ה וספרא דבאדם שאינו רגיל עמו אכן סבדי שלא השאיל לו ע"ש, וכיון דמעירו עד המקום שהלך לא שכיחי שיירתא, דלא מקרי שכיחי שיירתא אלא במקום שווקים [עי' באוצה"פ סעי' י"ח בס"ק ק"ג אות ל"ד], א"כ פשיעא דליכא למיחש שצא בלחותו הזמן איש מארצו שהי' רגיל עמו והשאיל לו בגדיו, והא דבעלמא חיישי' לשאלה, היינו שמא הלך למקום א' דשכיחי ציה רבים דרגילי עמו, או שמא הי' במקום דשכיחי שיירות.

ובשו"ת מהרי"מ פדוא סי' י"ח צמח שנמצא אללו רשיון מהממשלה הניחין רק לאנשי עיר יודעה שיהיו רשאים לילך על פיו במחוז ידוע, וידוע שמהעיר הדיא לא נאצד שום אדם זולת בעלה של העגונה שעל שמו נכתב הרשיון, כתב דמלכד מה שנראה דרשיון כזה לא מושלי, נראה דאפי' לב"י החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי משום דעדיין יקרה לפעמים שמאחילים גם אותם, אולם בזה שלאנשים אחרים חוץ מאנשי העיר הנ"ל אין מניחים על הגבול עם רשיון כזה, ומהעיר הוצא לא נאצד כי אם זה, א"כ למי השאילו.

ובס' מעשה נסים דף מ"ג ד' כתב דהיכא שגאצדו אצ ובנו והאשה נתנה סימנים צגדי שניהם ונמצא כדצריה, בזה כו"ע מודו

נמצא הרוג) דמעולם לא יראה מחזקת אשת איש כל זמן שלא ראיו הברוג, ותיכף כשרואים אותו יש להסתפק שמא לא הוא בעל האשה, א"כ נהי שהספק הוא מדרבנן, מ"מ כל זמן שלא יראה מחזא"א הראשונה שוב גם הסימנים אינם מועינים להצטרף, וצגונה דא לא סמכין אהאי סברא ולומר דכבר יראה מאיסור תורה ושוב לא חיישי' לשאלה, ורק ש"ל בזה כיון דיש צד ספק אם חיישי' לשאלה א"כ שוב הוי ספיקא דרבנן, ונגד זה י"ל דהוי ספיקא דרבנן במקום חזקה, ואך ד"ל דאיתרעה החזקה, לכן אין ההיתר ברור כל כך.

ובחן טוב ס"ק קט"ז דהא היתר זה דבאסד"ר לא חיישי' לשאלה מכה דברי מהר"ם פדוה צ"ח ל"ז שדגונו הי' ג"כ במשאלים צאופן דליכא רק אסד"ר, ואפי"ה לא התיר על סימני הצגדים אלא משום שראוהו נעצב בצגדים אלו, ומבואר דכלא האזי טעמא היינו הוששים לשאלה גם במשאלים, וכן משמע מסתימת הרמ"א בסעי' ל"ב שהביא דברי מהר"ם פדוה. [אולם ע"י לעיל בזה זכא זה שהעמק שאלה דהא ראינו זו ממנהרמ"פ]. גם בסקפ"י בעטעם הדי האריך הן עוב לחלוק על היתר זה דבאסד"ר לא חיישי' לשאלה, ע"ש.

ובתפארת צבי תק"ע סי' ל"ד כתב דאי אפשר לסמוך להקל שלא לחוש לשאלה באסד"ר משום הסברא דכמו דסמכין על סימן אמנעי צמדי דרבנן כך לא חיישי' לשאלה בחששא דרבנן כיון דבממון ל"ה לשאלה וסמכין על סימנים, ד"ל דנהי דבממון הקילו שלא נחוש לשאלה משום דניחא ל"י לבעל האצידה, אבל כיון דמדאורייתא חיישי' לשאלה מנין לנו שהקילו דצריכהם שלא לחוש כיון שאין שום סברא לומר שלא השאיל, ולא דמי לסד"ר דכ"פ יש סברא דאינו שכיח כל כך שידמנו בסימנים שים וכו'.

ובשמן הראש סי' י"ע הסם מלהחיר עגונה שטעב בעלה במשאלים ונמצא אה"כ טעב שהכירו צגדיו, כי לא נמצא בשום אחרון להחיר בסימני צגדים בלא לירוק סימני גוף או שאר היתרים.

ועי' בחתם סופר ח"א סי' ל"ב דאף דמעיקרא לידד דבמשאלים י"ל דלא חיישי' לשאלה, עכ"ז סיים דבדואי לא נעביר עובדא עפ"י דברים אלה, ורק בחרתי דרבנן כגון משאלים וגם נאצד זכרו שנה שנתים לפי ראות עיני המורה יש לעשותו סניף לשאר היתרים.

ובברית יעקב סוסי כ"ה הביא שרז א' ראה לומר דע"כ לא חיישין לשאלה רק היכא דליכא חזקה אשת איש, אבל היכא דאינו נגד החזקה ל"ה לשאלה כלל, והיכא דליכא ספק צמיתת הבעל מרעא לחזקה אשת איש, ומשום זה ר"ל צגונו שגוי א' אמר שמת פ' רק שהי' ע"י שאלת גוי אחר ששאלם ממה אחם מדברים ואמרו לו אנו מדברים מיהודי פ' אם חי או מת, ד"ל דאף הריצ"ש המחמיר בזה [ראה ברמ"א סעי' ע"י] לא החמיר רק מספק, ושוב נוסף לסמוך על הכרת צגדיו לבו"ש, ובעל הברית יעקב כתב עליו דא"י נראה כלל, דהא איתא צמתי דאין מעידין אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו, ולמ"ד סימנים דרבנן מיירי מתני' צסמנים אמנעיים דעל ידס יראה מאיסור דאורייתא, ומ"מ לא סמכין על סימנים מובהקים שצכלים, ועוד הלא כתבו הח"מ [צסק"ם] וכב"ש בסעי' ל"ב סקל"ה דאפי' צנפל למים שאין להם סוף לא מהני הכרת הצגדים משום דחיישי' לשאלה.

ובאמרי יושר ח"ב סי' ל' אות ב' כתב דבשש שאלה גמורה קשה לסמוך ע"ד מהר"א [הג"ל צפ"ח] ולומר דדרבנן לא חיישי' לשאלה, אך צגונו שמאלו צצגדיו תעודה שעמד ללצא וזהו מידי דלא מושלי אינשי, רק דבאלו לחוש אולי השאיל צגדו לאחר ושכה צו את התעודה, דשש זה חידש החת"ם [כמוצא בלוח מ"ד] ומדברי האחרונים לא משמע כן, בזה הוא דיש לסמוך על סברת מהר"א הנ"ל להקל דרבנן.

פז. חשש שאלה בדלא שכיחי שיירתא במקום שנמצא המת וידענו שבעלה הלך לשם. צאור נעלם סי' ל"ה ול"ו

אוצר

סי' קפז אות יז—כ

הפוסקים

ובתשובות לשואל צוסי' כ"ב חשיב בין שאר נדדי הכיתר נדדונו מה שאמרה העגונה שהי' בעלה לבוש צבדג שהוא תחתון כפי הכבוד ואללו הי' זה צבדג עליון ועליו הי' חגור חגורה, דאין לחוש שמה אחר הוא שפסע את צבדג העליון שהי' לובש על התחתון, שא"כ לא הי' חגור חגורה עליו.

ובפני משה [לר"מ צבדגות] ח"ב סי' י' כתב [צבדק"צ סוף עור צ'] ללרף צבדונו זה שאמרה העגונה שלצבעה הנאצד הי' כים צוגאסי אדומה ושמהגו הי' לשים את כתבי השבועותיו בתוך הכים והי' תולה את הכים מלדו האי של הגי'עטאן מלד פנים, וכן נמלא אלל המת, והשתא ממני'פ, אם הכים והשבועות הם עומם של צעלה א"כ ודאי שהמת הוא בעלה, ולשאלה אין לחוש בכים והשבועות, ואי תימא עדיין נישחם שהשאל כליו לאיש אחר ויהי' לו ג"כ כים כזה משלו עם השבועות שהי' גם ג"כ בתוך הכים, לזה ודאי אין לחוש, דאטו מי איתרמי כל הדברים, שהי' לו כים צוגאסי, וגם אדומה, וגם השבועות, ושהי' משים אותם בתוך הכים, ושהי' תולה אותם ג"כ מלד פנים של הגי'עטאן, והיו לו גם שאר סימני הגוף כמוהו, זה ודאי הוא דבר שאין הדעת סובלתו.

ובברית יעקב סי' כ"ב כתב דמ"ש הרב השואל דאף לסוברים דגם בכל צבדיו חיישי' לשאלה מ"מ צוה מודו כיון שנמלא לבוש כל הצבדים כסדר זה למעלה מזה, וחשש רחוק שיזדמן שהשואל ילבוש ג"כ כסדר הזה שהי' לבוש המשאל, הנה אין צבדיו כלום, דידוע דכל האנשים לובשים בדרך הזה, דהיינו, הפלאשן שהוא צבד עליון אין דרך בני אדם ללבוש ט"ז חלוק או צבד אחר, ומה שלבש הנעצט החלוק על הקאפאטע וע"ז הפלאשן, ריבה צבדים כדי להסח לו, וע"כ לבש צ' זוגי מכנסים, והעליונים שהיו עוצים ולא מעולאים לבש מלמעלה כמו שדרך בני אדם ללבוש היותר עוצים למעלה.

כ. ראווהו סמוך להמאורע באותם מלבושים שנמצא. סי' בפרה מטה אהרן ח"ב סי' ל"ח דאפי' לפוסקים החוששים לשאלה נראה שידור היבא שהועד שהי' לבוש צאלה המלבושים צעת שרדפו הרוחצים אחריו, דחשש רחוק הוא שהשאל כל אותם המלבושים אז צעת הרדיפה ולבוש צבדים אחרים ויולל, ועי"ז כתב מורי הרח"ש צסי' ד', ואש"ג דצבדריה הרב לגיוניה, היינו משום שצבדונו לא הזכיר הגוי סימנים צמלבושים ואפשר דהווי חיוור וסומק, אבל כשאמר סימנים מובהקים על המלבושים אפשר דלא חיישי' לשאלה וכנ"ל, וגדולה מזו כתב מהר"ט צב"ב סי' ל"ה דבכל צבדיו ל"ה לשאלה בדרך וגם לאחלופי לא חיישי' ע"ש, אך מ"מ אינו סומך ע"ז לחוד אם לא בהעטרק טעמי אחריו שיש צב"ד ע"ש.

ובסדר אליהו רבה צתשו' סי' א' [דף ה'] כתב ג"כ צבדונו שהגוי ראהו לבוש צאותם המלבושים צעת המלחמה וצרגע קטן שהסתיר פניו ממנו נהרג וזחר ורחבו מוטל מת צאותם המלבושים, ודאין אין מקום לומר דצרגע כמימרא השאל מלבושיו לאחר ואזיל לעלמא והאחר הוא שנהרג, ונדון זה הוא ק"ו מנדון מהר"ם פדוה סי' ל"ו [המוצא צרמ"א סעי' ל"ב] שהתיר אם ראהו לבוש צאותם הצבדים שנטבע.

ובמשפטי צדק סי' ק"ה צמי שט"א העיד עליו שהניחו חולה במקום פ' והי' לו חמור וגרוש וחלי צכיסו, וצ' עדים אחרים אמרו שהלכו לשם צאותו היום ומלאוהו חי עדיין ואח"כ מת והי' לו חמור וכנ"ל, אחר שבי מהר"ם ו' חביב שם נדדי היתר מחמת ספק ספיקא שמה הוכחת המקום הוי סימן ושמה לא חיישי' לשאלה בכליו, כתב ועוד דצב"ד אין לחוש לשאלה וחינוף דהא כ' הרח"ש צסי' ד' [דף ק"ח] צמי שהעידו עליו שנטבע צמלבוש פ' ואח"כ נמלא עצוע צאותו מקום צאותם המלבושים, דיש להתיר ולא חיישי' לשאלה, כיון שראוהו לבוש צעת העצירה צאותם כלים לא חיישי' שמה אירע שניול ויאל וצו ציוס השאל צבדיו לאחר וההוא הוא שנטע ונמלא

מודו דלא חיישי' לשאלה, דאין לחוש ששניהם השאלו כליהם ונשאר ערעילאי וכו', וזירף זה לשאר האומדנות.

ובראש משביר סי' י"ד כתב [צבדק"ע] דהיבא שזה האיש המצוקס לא הי' לובש צינאן לדרך חלל אלו הצבדים והאפילאות כדי שלא תשליט צו הכינה ויזיק לו, כזה כו"ע יודו דלא חיישי' שמה השאל צבדיו.

ובשו"ת מהר"ש ח"ד סי' מ' כתב צאות י"א דצאיש עני לא שייך לחוש שישאל צבדיו. וצבדא זו כתב גם צמומר חיים סי' מ"ד [דף ק"ג א'].

ובאחיעזר ח"ג סי' י"ד צבי עגונות שצטעליהן נדונו למות צערכאות עם עוד נכרי א', ואח"כ נמלאו ג' קצורים צוער עם צבדיהם והעגונה הכירה את כל צבדיו בעלה צבדק"ע, כתב דמלכד מה שכל הצבדים לא חיישי' לשאלה, הנה גם חשש רחוק שישאלו האסורים [צבדיהם] שאין להם צבדים אחרים, ומי ישאל אלל האסורים. [ועי' צלוה כדל"מ ערך צבדיו חילל]. וע"ש באחיעזר שבי צבדים להתיר כזה גם לצבי החושש לשאלה גם צכלים דלא מושלל.

יח. דברים שאין דרך בני מקומו ללבושם. עצה"ע סקע"א מהרמ"ה סי' ע"ד [כנ"ל שס] דף ק"ח דאם אין מנהג המקום ללבוש אותם מלבוש חלל הוא, לא חיישי' לשאלה, דהא אחר לא הי' לובש צבד כזה.

גם בבשמים ראש [המיוחס להר"ש] סי' קל"ז כתב דסצרת הרב השואל שכתב שלא לחוש לשאלה צבדונו מחמת שנינו הלבוש שהי' המת לבוש שאינו נהג צמדניה זו כלל, ולא הוחזק איש מהמקום שצמנו צא בעלה צמדניה זו שנאמר שהשאל לו כליו כולם, סצרת נכונה היא. וראה צאות הצא דכן מצואר גם צצו"ת מהר"ל דיסקין סי' מ"א.

יט. ובשנמצא לבוש באותו הסדר שכך לבש בעלה. כתב צשאלת דוד סי' י"ח ד"ל שאם היו הצבדים על המת הנמלא שהכניסו צעצ"ע שהם של פ' צסדר שלצבם אותו פ' צלכחו מעמנו, דהיינו שנמלא לבוש הקאפאטע של שצת מתחת וחגר עליו צאצניו ולמעלה הקאפאטע של חול, צכע"ג חו ליכא למיחש לשאלה, דזה ודאי לא שכיחא שהשואל לצבם צאותו הסדר, ויש לדמות זה לג' מצבעות העשוין כמגדלים דהוי סימן לדעת הרמב"ן שהציא הר"ן צחי' צב"מ כ"ה אף למ"ד מנין לא הוי סימן, ועכ"פ סימן אמנעי מיהא הוי, וצב"ד שאינו רק אסדר"ר מהני גם סיד"ר.

ובסי' י"ד כתב צבדונו שם דהסימן על המטפחות שהי' האי שחורה והשניה לבנה, וצמלמא העגונה היכן מונחת השחורה והיכן הלבנה, וכן חפירת הכנפות מנצב אחר שלא מן המין שנטעה הארבע כנפות, והפוזמקאות שהי' לבנה והאי מרחא אפר והחגורה עליהם [היא] חבל, כל אלו הוי סימן מובהק, דאין לחוש ולומר שהשאל כל כניו לא, והוא לבש צאותו הסדר שהי' בעל הנעצט לבוש בהם, וגם הניח המטפחות צמכוון צאותם המקומות וגם השואל נעצט וצא לאותו המקום שנטע שם בעלה, ויש בכל אלו כדאי להתירה.

וכזה כתב צצו"ת מהר"ל דיסקין סי' מ"א לסמוך על סדר צבדונו הצבדים, כגון צ' זוגות מכנסים איזו לבש ראשונה ואיזו עליהם, וכן כשהחגורה הוא על הצבד הנקרא חלוק, דלא שייך כזה לחוש לשאלה, דאטו הי' השואל משועצד לנצבם כחמונה שלצבם הראשון, והציא מהא דעשין כמגדלים דסדר הנחתם חשיב סימן, וציותר המגצת שאינו עשוי לחגור כלל, ומכ"ש שצבם ללאת עמו לשוק ולא שכיח כלל מי שילבשו, ומוכח צחוסי דאי לאו דדרך להניחו בהפיסה הוי זה סימן שנמלאו בהפיסה שלו, ואף אם נישא דסימן מובהק לא הוי, עכ"פ יש לחשב צו סימן אמנעי וללפרו לעוד סי' אמנעי שיהא סימן מובהק.

אוצר

ס"ק קפו אות כ—כא

הפוסקים

ועיי' ב"ש סקס"ט דעטס הב"י החושש לשאלה גם כדל"מ הוא, כיוון דסימנים דרצון וצעי' ס' מובהק ביותר, א"כ אפי' [ע"י] כלים אלו ליכא מיהת סימן מובהק ביותר, כי אעפ"י שאין שכיח להשאלים מ"מ לפעמים משאיל גם אותם, והא דאיתא בגמ' דל"מ לשאלה בכלים אלו, היינו דוקא לאוקימתא דסימנים דאורייתא דאז א"ל ס' מובהק ביותר.*

גם בחתם סופר ח"ב ס' קמ"ד הסביר דברי הב"י וז' בטעמו דהא עב"ע בצגדים אינו חלל סימן על הגוף, דהיינו שיש לנו סימן בגופו של זה שהוא מלוש בצגדים אלו שיש לנו בהם עב"ע שהם של הנאבד, וכיון דסימני הגוף המלוים צבן גילו לא מהני, ה"כ כלים דמושלי מלוים במכירתו ויודעיו שעשוי להשאל ולבטחור להם, אך כלים דלא מושלי הוי כס' אמנעי צגוף דעכ"פ א' מאלף יש לו סימן כזה, ולמ"ד ס' לאו דאורייתא משום דאף דאינם מלוים בצ"ג מ"מ מלוו הוא בא' מאלף, ה"כ כדל"מ מ"מ א' מאלף שואל אותם ואינו מקפיד על יחוש או סיגוף החמור או מלוות לזית וכדומה, והו"ל כס' אמנעי, וז"ל דהא דסמכ"י אחמור בעדי אוקף, היינו שהעדים ראו שנאבד או ברח ממנו חמורו עם זה האוקף הניכר להם בעצ"ע וחזר ומלא חמור מלוש צאוקף זה, דמאפיין סברת זה שאבד זהו שנמלא עם הטב"ע של האוקף בשגם דלא מושלי ל' אינשי, וכן באבד גט שידועים שזה אבד גט, אבל אדם שהלך לו בצגדיו חי וגמלא מת בצגדים אלו, לא שייך זהו שאבד זהו שנמלא, כי אבד מאתנו חי ומאלנוכו מת וכו'.

ובעין יצחק ס' מ"א כתב צאות ד' דעטס הב"י הוא משום דס"ל סמוך מיעוטא דמושלי גם הני כלים לחזקת איסור אשת איש והו"ל פלגא ופלגא, וכב"ג כתב המרדכי סוף יצמות להקשות דאמאי אמרו במשאלים דלא חלא הא יש לנו לומר סמוך מיעוט הנילוים לחזקת א"א, ותירץ צדד תירוצא משום דהנילוים הוי מיעוט דמיעוט ע"ש, וס"ל לב"י דמידי דלא שכיח דמושלי לא הוי צגד מיעוטא דמיעוטא, ולכן סמכין מיעוט דמושלי לחזקת א"א והו"ל פלגא ופלגא. [אמנם דעת העין יצחק לדינא, ע"י צאות שאח"י]. ועיי' עוד בטעם הב"י דבדרי יששכר שצאות כ"ד גם ע"י בלוח כדל"מ אות כ' מהר"ש ס' י"ב המוצא צב"ע סקט"א ומהצגדי כהונה ס' ע'.

ועיי'

(*) והנה הב"ש שם מסים : דוהי גם שיטת הריטב"א שהביא בב"י, וכ' עליו בבית אפרים ס' י"ד וס' י"ט [דנ"ט ג'] דבב"י לא נזכר מזה דבר, וגם בתשובה לא הזכיר את הריטב"א כלל, וגם נראה דלהב"ש לא ה' תשו' הב"י, ומ"ש בשם תשו' ב"י הוא עפ"י שהועתק בקו"ץ מהח"מ אות קע"ט בקצרה, ואפשר דצ"ל "העיסור" שהביאו הב"י, ואף דמבררי העיסור שהביא הב"י אין מבואר כן, מ"מ מכללא שמע' ל"י, כיון שהב"י כתב שהעיסור סובר דחוששין לשאלה אף למ"ד סיד"ר, ע"כ שלמד בן מלשון העיסור שכי' דההיא שינוי"א דארוך וגוץ וסיד"א דחיתא היא ולא סמכ' אלא בפ"פ עם החוטם, ומשמע ל' לב"י דשום סימן לא מהני אף בכלים, והיינו משום דחיישי' לשאלה, לפי"ז מוכח דבכל הכלים חש"ש, מדסתם וכ' דלא סמכ' אלא בפ"פ עם החוטם, אך באמת אין ראיה גם מהעיסור וכו' ע"ש. ועיי' בתוס השני דלהלן בדעת העיסור.

גם הבית מאיר כתב דלא מצא בריטב"א שיטבור דחיישי' לשאלה גם בכלים דלא מושלי, וכן עמדו על דברי הב"ש בתשו' הרא"ם [מרגליות] ח"ג ס' כ"ח אות ג', ובחתם סופר ח"א ס' פ"ו, ובעצי ארזים סקפ"ו, ומהר"ם מינץ [מאובן ישן] ס' כא, והשב שמעתא בש"ז פכ"ב, ובית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס' ל"ח.

ובתשו' שבטסר מלאת אבן כתב בדף ג"ח סוף טור ב' דאדרבה אנו רואין בריטב"א שפוסק דסימנים דאורייתא וגם דלא חיישי' לשאלה, וע"כ דטעות הדפוס נפלה בב"ש, ועיי' לעיל באות א' בהצרה, בדברי ר' מאיר יונה.

וגמלא עתה ע"ש, וכ"כ מהר"ם פדור בס' ל"ו, וא"כ גם צג"ד ו"ל כיון שהעד הראשון אמר שהניחו חולה צאותו מקום מסוכן בסימני כלים אלו אין לנו לחוש דאיתרמי שנתפסא והשאל חמורו ומעותיו [צאותו היום], ואם תאמר שאני התם דאיכא גם הוכחה מהא שהכירוהו בע"ע ולי"ח שנשתנה לורת השואל לורת המשאל, ו"ל דגם צג"ד איכא עוד הוכחה מזה שהניחו חולה, ואם להשך אדם דלא דמי טבט במלבושים הללו להניחו חולה במקום פ', אכתי יש לו חיזוק אחר שכתב המהר"ע צח"ב ס' ל"ח דבכליו שיאל לדרך ליכא חשש שאלה וכו' ע"ש.

ובגליא מסכת ס' י' צגדון שראו את הנעדר בצגדיו בשעה שהלך מאתנו לדרך והדרכים היו אז צחזקה סכנה, ואח"כ נמלא הרוג א' והוכרו הצגדים עליו צסי"מ שהם אותם הצגדים שראו עליו לפני הליכתו מאתנו, כתב צאות ה' דבזה חששא דשאלה רפופה מאד דהא כתב הרמ"א בצע"י י"ב דאם ראוהו נטבט בצגדים ואח"כ נמלא טבט בצגדים אלה ל"ח לשאלה, ועיי' צח"מ סק"ם דצגדון קנר ודאי ל"ח לשאלה במים, א"כ גם צג"ד איך נימא שאלה שם במקום המסוכן איש אחד לעשות עמו מסחר ושאלה, ואף שנשתנה משך צ' שבועות משה שהלך עד שנמלא, מ"מ מאחר שהעלה סרהון ניכר שכבר עברו עליו ימים או עשור משנהרג, וצר מן דין הא כתב הזכרון יוסף דשליש יום הוי זמן מועט וכו' [ראה צס"ק זה אות ס"ד], וצפרט שהכירו גם צחי שוקיים שלו שהם מכל"מ [ראה צלוח כדל"מ], וזה נוסף לטב"ע הירוע שהכירוהו וס' גרועים בגופו.

ובריב"ם שנייטווד ס' ג' צאיש שהלך ממנו [ולא ידענו מה ה' לו] ואח"כ נמלא טבט א' בכל הצגדים שידועים ומכירים שהם הצגדים שלצב, ראה מעיקרא לדמות זה למ"ש מהר"ם פדור [הנ"ל] דצב"ג ל"ח לשאלה, אך דחה זה דנטבט שאני דלית לן למיחש לשאלה, משא"כ צנאבד, וגם איכא שלא ידענו טבט יש לחוש יותר מהתם שידענו טבט, וגם י"ל דצמאשלי"ם מקילין יותר וסומכין על סימני הצגדים, משא"כ צג"ד דלא ראוהו טבט.

ובמים חיים [לר"ה רפפורט] סוסי כ"א צגדונו שכמה נפשות נשקטו צגדו אחד צעת שריפה ע"י מפולת, וכשהוליאום הכירו את צעלה צגדו, כתב לרף שלא לחוש לשאלה על הצגדים כיון שמצויר צגצ"ע ששוחפו ראה אותו צעתה השריפה צאותו הצגד שהכיר עתה צעצ"ע שהוא של צעלה, והוא הלך עמו להביל וכשראה שהאש גוברת צרה ומאז לא ראוהו יותר, ודאי דלזמן מועט כזה לא חיישי' לשאלה וצפרט צעתה השריפה והמכומה, וקנ"ח ראה לזה מדברי הב"ש סקט"א, ואף דיש לחלק, מ"מ גם צצז יעקב הביא צס"ם הב"ח דצגדון מועט ל"ח לשאלה, וכ"כ צבית אפרים ס' ל"ג [דל"ה טור צ'] צצוצדא זו.

כא. חשש שאלה בכלים דלא מושלי. (דעות החוששים). כתב צתשו' הב"י דיני גמול"ת ס' ז' דלא מלינו לאי מהפוסקים שיכירו דמעידין על האדם אם מכירין כיסו וארנקו וטבעתו, והיינו משום דס"ל דלמאי דקו"ל ס' דרצון מיירי הצרייתא דמלאו קשור צבים כשנמלא השליח צעמנו שנאמן צמינו [דלא אצדתי] ואז הוא דסמכ' על הכרתו, אבל צעגונה דליכא מינו לא סמכ' אפי' על סימני כיס וארנקו וטבעת, וכ"כ א"כ מאי האי דכ' הרא"ש [צתשו' כלל י"ב ס' ו'] על מי שהכירו צחי שוקיו דס' מלבושיו ל"ה סימן דפעמים משאיל אדם מלבושיו לאחרים ע"ש, דמשמע דטעמא משום דחש"ש, וא"כ צארנקי דליכא למיחש לשאלה הוי סימן, ל"ל דלרצותא נקט דאפי' מ"ד ס' דאורייתא מודה, אבל לדין דמספ"ל אם [סימנים] דאורייתא או דרצון אפי' בכלים דליכא למיחש צכו לשאלה לא הוי סימן.

אוצר

ס"ק קפו אות כא—כב

הפוסקים

היו מכלים דלא מושלי, מ"מ חשש לדעת הב"י וכי דסברתו נכונה
ע"י דדבריו צריכין אזהרה.

ובתורת נתנאל סי' כ"ג נידד הרב השואל מעיקרה להחזיר בסימן
ובצט"ע דכלים דלא מושלי, דמשום ספקו של הח"מ
[בסקמ"ב] והשטת הב"י בחשו לא נניח דבר הפשוט לכל הפוסקים,
וכרי בסי' קל"ב סעי' ד' כתב [הש"ע ע"מ] בזה דא"כ דכ"ס וארנקי
לא מושלי להו, וזה שסתם כאן הוא משום דסמך על מה שכתב
בסי' קל"ב, ומ"ש הב"ש לחלק [אליבא דהב"י] דהתם מיירי שבעל
הגט ע"מ מלאו ויודע שלא השאילם לאחרים, אין דבריו מוזנים,
דא"כ מאי איריא שמאס בנים וארנקי אפי' בכלים אחרים נמי,
דהא יש לו מינו דאי צ"י אמר לא אצדתי, וגם הב"ש ע"מ מסיק
דהעיקר כמשמעות הסוגיא דכ"ס וארנקי ועצת דלא מושלי אותם
לא חיישי' לשאלה בזה, וגם הב"ש בחשו סי' פ"ו [ה"ל] כתב
דאין לנו להחמיר בדבר המפורש בזה דא"כ תלמודא לקולא, וכן בחוט
השני ובפנים מאירות בדבר שער קיבוצ' כתבו דלא חיישינן לשאלה,
אמנם למעשה כתב דאין דעתו נוחה להחזיר בזה אם לא צ"ירוק
טעמים אחרים, ושגם כל האחרונים לא סמכו להחזיר מטעם זה
לחוד. וע"ש בסי' כ"ד בחשו בעל התורה נתנאל.

וכן באחד לאברהם [תלומדים] ח"א סי' י"ט כי דהנה מסתם לן
בצ"מ כ"ז בלי חולק דכלים דלא מושלי ל"ח לשאלה, וזה דבר
מוכסם מרוב הפוסקים, אלא מפני חומר א"א משכנו את ידינו בזה
חשו שלא להעמיד יסוד בהיתר ע"ז לחוד להיוחסיו חוששין לדעת
הב"י וכו'.

גם בנפש חיה סי' ד' אם כי ש"ייד מעיקרה להחזיר ע"י כדל"מ,
מאחר דכל"ה פסקו כמה ראשונים ואחרונים דלא חיישינן
לשאלה כל עיקר אפילו בכלים דמושלי, וא"כ עכ"פ נוכל לסמוך
עליהם בכלים דלא מושלי, ושגם בשב שמתחלה ש"י העלה להכליל
להחזיר כדל"מ, וצו"ב סימן ל"ב סמך ג"כ להחזיר כדל"מ, מ"מ
למעשה לא סמך ע"ז [הנפש חיה] צדונו אלא בעוד כמה יורופי
היתר, והב"א דגם הנוצ"י בסי' ל"ז כתב דמטעם לא סמך על
כדל"מ לחוד נגד הב"י ורק צ"ירוק שאר היתרים, ע"ש. [לפנינו
צו"ב כתוב: דמטעם לא סמך על "כלים" לחוד, אלא דיתכן דהכוונה
שם גם על כדל"מ].

כב. דיעות הסוברים דל"ח לשאלה בכלים דלא מושלי. עפ"ת
סקנ"ה ד"ה וצ"ח הכלים ממרה"ל סקנ"ה בשם
הרשב"א בשעמ"ק צ"מ כ"ז דכ"ס וארנקי ועצת לא חיישי' לשאלה,
ושכ"כ מהר"א בפסקיו סי' קס"א [וע"י ח"מ סקמ"ב], וכיון שכן
אין דברי הר"י והרמב"ם הסתומים מוזלחים מכלל דברי הרשב"א
ומהר"א המפורשים, ואפשר דאילו ה"י רואה הב"י דברי הרשב"א
ה"ל לא היה מחמיר בזה.

וז"ל הרשב"א שם: דמהא דאמר' כ"ס וארנקי ועצת לא מושלי
אינשי, שמעינן דמעידין עליהם אפי' למ"ד סימנים לאו
דאורייתא [ע"י בהערה שצ"ח צ"י], דהא מהדרין גיעא עליהו
ולא חיישינן לשאלה כלל ככל כי האו, וה"ה לעדי מיתה, עכ"ל.
גם בקה"י [מקורלין] סי' י' הביא מהשעמ"ק ה"ל, והוסיף דכן
הסכימו כל האחרונים.

ובבית אפרים סי' י"ט כתב [צד"ח א"י] דנראה דאילו ה"י רואה
הב"י דברי הרשב"א [ה"ל] מסתמא ה"ה חוזר צו ממ"ש
בחשו, ולא מלאנו בראשונים מי שחולק על הרשב"א, וכבר כתבתי
דהב"י גופיה חזרה לנזירה בזה ע"י סי' קל"ב [והוא צדק נ"ט ג'
צ"ח] הסימן, וכתב שם דממה שסתם צ"ע דחיישי' לשאלה ולא
צ"ח לנו חידוש גדול כזה דאפילו בכלים דלא מושלי אותם נמי
חיישינן לשאלה, ע"כ חוזר צו ממ"ש בחשו. ולפני זה כי שם
דנראה שחשו זו כתבה קודם שחזר הב"י, שהרי בכל החשו לא
הזכיר

וע"י בח"מ סקמ"ב שכתב דמסתם [הש"ע] משמע דאפי' בנים
וארנקי ועצת דאמר' עליהו צ"ח דלא מושלי להו, אפי' חיישי'
חיישי' [גם בזה] לשאלה, דעכ"פ לא היו סימן מובהק גמור.

ובלב שמה סי' ד' הביא [כדל"ב עור צ"י] שהרב השואל דיוק
דמסתם הש"ע הטעם דלא מהנו סימני כלים בחשש שאלה, משמע
הא בכלים שאין לחוש בהם לשאלה מעידין, ודלא כמ"ש הב"י בחשו, ודבריו
שכתבן נחפסין לעיקר, אולם הרב בעל לב שמה האריך לסתור
דבריו, והעלה דעת הש"ע היא [ג"כ] דאפי' בנים וארנקי ועצת
לא נסמך להחזיר, ואף שראיות הב"י לזה אינן מוכרעות, מ"מ לא
נעשה מעשה שלא כדעתו.

ובחוט חשני סי' ל"ו האריך הג"ר נפתלי כ"ץ לחלוק על בעל חוט
השני [דלהלן בזה] וכתב דאין לסמוך גם על סימני
כדל"מ, דמלבד שכבר כ' מהר"א דרך כלים דמפרש בזה תלמודא
שלא לחוש בהם לשאלה הוא דל"ח אצל אין לנו לצדות מלכנו ולומר
על שאר כלים דאף בזה ל"ח לשאלה [והו"ד בזה] [והו"ד] [והו"ד]
הלכתא כמהר"א דכתבא הוא ורוב תלמודו קבלה כמ"ש הרש"ל
בא"י שלו, הנה עוד נראה דלמאי דפסקין סימנים דרבנן אין
מוצאקות בכלים, דחיישינן דלמא איתרמי כ"ס בנים או עצת
כעצת, ועוד דלדין לאו לשאלה לחוד איכא למיחש אלא ה"ה
לכל כיו"צ, ויש לחוש נמי שמה עמדו עליו לסטים ולקחו ממנו כל
כליו אף מה דלא רגילי אינשי לאושלי והלסטים הוא שנהרג ובעל
האשה חזל לעלמא מחמת כיסופא שהעמידו ערום וכהא דגברא
חרוכא וכו', ואולי היינו טעמא דסתם הב"י ולא כתב להחזיר בסימני
כלים של ארנקי ועצת וכו', ומכש"כ מוכח להדיא דלא מהני
סי' מוצאקות בכלים ואפילו היכא דליכא למיחש לשאלה, שברי
כתב דלא מהני שום סימן אחר צדונו אלא הכרת הפרט, וי"ב
טעמא דההיא דשנינן גופו דארוך וגון דחייחא היא ולא סמכי עליה,
וא"כ ה"ה מאי דמשני כליו דחיישי' לשאלה דמשמע הא כדל"ח
למיחש לשאלה סמכין, נמי דחייחא היא וכו'.

ובתשו' שצ"ח מלאת אבן דנ"ה צ' כתב דמלך מה שהאשה הכירה
הכ"ס של מעות ואמר' שבעלה לקחו עמו בלאתו לדרך,

הנה הח"מ בסקמ"ב כתב דמסתם המהדר משמע דאפי' בארנקי
חיישי' לשאלה דעכ"פ לא היו סימן מובהק גמור, ולאו דוקא לשאלה
דה"ה למכירה או לאצירה חיישינן, ונראה מדבריו דתרתו קאמר, חדא
דאע"ג דלא מושלי כלים אלא מ"מ כיון דלפעמים מושלי להו לא היו
חו סימן מובהק גמור, והוא כמ"ש הב"ש ג"כ בס"ק ס"ט, ועוד
דאי סימנים דרבנן יש לנו לחוש גם למכירה ואצירה, וזה שייך גם
בכלים דלא מושלי להו, ואף שהב"ש סתם דעת הב"י [כמובא בזה]
שאח"י, יש ליישב וכו', והב"א מחוט השני סי' ל"ו ה"ל שהרב ר'
נפתלי כ"ץ הרבה להחמיר כשיעת הב"י ושכתב דביותר צ"ח דלא
קפדי כל כך אכדל"מ ע"ש, וגם צ"ח הב"ש סי' פ"ז כתב כזה
אלא דלא פסק כן, הרי כי קשה מאד לסמוך על הכרעת הב"ש בזה.

ובחתם סופר ח"א סי' נ"ח כתב [כדל"ח ד"ה וכן] דמי יצא לסמוך
להקל אחרי הב"י שהכריע בחשו דאפי' בכלים דלא מושלי
נמי חיישי' לשאלה, וכן צ"ע לא מייתי כלל התיירא כדל"מ,
וקושיית הב"ש על הב"י מהא דסי' קל"ב [ראה בזה שאלה],
לא קשיא מיד, דמלא מת והכירוהו בסימני כליו אין עיקר החשש
משום שאלה גרידא, דע"ז י"ל כמ"ש הנוצ"י דאיכא חזקה דמה
שצ"ח אדם הוא שלו, אלא עיקר החשש הוא משום מכירה ואצירה
וכמ"ש הח"מ, וזה שייך אפי' בכלים דלא מושלי להו, משא"כ בסי'
קל"ב דמיירי מאצירה דעיקר החשש הוא משום שאלה, שפיר י"ל
כדל"מ לא חיישינן לשאלה. ובח"ב סי' קמ"ד אף כי שם דע"ק

אוצר

ס"ק קפו אות כב

הפוסקים

ובפני משה [לר"מ צננשת] ח"א רס"י ט"ו כתב צננו דלילו ה"י צרור לנו שזכר שאמר העד שהכיר העצמה של הנאצד צסימן, כונחו שיהי' לו צו סימן מובהק, ה"כ אפשר לדון להחיר את העגונה מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כהר"ן והנ"י [שצאות ח'] דלא חיישין כלל לשאלה ואפי' בכלים העשויין להשאלה, ואח"ל דאין הלכה כמותם מ"מ שמא בכלים שאינם עשויים להשאלה ובעין עצמה דנ"ד אפשר דכו"ע מודים דל"ה לשאלה, ולא עוד אלא שגורא שהמחבר טעמו צשו"ע חזר צו מ"מ צתשובתו דחיישין לשאלה גם כדל"ה, מדתלה השו"ע הטעם שאין מועילים ס"י מובהקים בכלים צחש שאלה, משמע דבכלים דלא חיישין צהו לשאלה מועיל סימן מובהק, ומ"מ החכם ר' יהושע צננשת דאין מלשון זה הכרח דל"ל דנקט כן לרוחא דמילתא להשמיטנו דאפי' למאן דסובר ס"י דאורייתא לא מהני, זה חינו, דצשו"ע שהוא לכולם לא ה"י לו לכתוב לשון דנפיק מיניה חורבא, ואף מהר"י"ע צצח"א ס"י קל"ט לא מלאו לצו דצבר סימני כלים להקל נגד הצ"י, מ"מ צח"צ ס"י ל"ה כתב להקל צסימני כלים היבא דליבא למיהא צהו לשאלה, וגם צינו הגדול זקני [הוא הראש"ח] הורה להחיר למעשה צס"י י"א צסימנים מובהקים דכל"ה כגון עצמה ע"ש.

ובאור ישראל ס"י ל"א הרצה להקשות על הג"ר נפתלי כ"ץ [שצאות הקודם], דמ"ש דחיישי' דילמא איתרמי כ"ס ככים, וצצצרה זו הסכים לו גם צעל חוט השני צס"י ל"ה, תמוה, דהא צצ"מ י"א מצוהר דלא חיישי' דילמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים, ומאי שנא כ"ס מהכס, ונהי דיש לדחות דדוקא איתרמי עוצא לא אמרי' דהיינו שיתרמי שם האיש והאשה ושם העדים ואצ"ה ושם מקומם, אצל איתרמי חד או תרי כמו כ"ס ככים אמרינן, אך א"כ הו"ל להפוסקים לחלק צהכ"י, ועוד קשה דא"כ הא דקחני מלאו קשור צכים כשר ואמאי לא חיישי' דילמא איתרמי כ"ס ככים וכו', ומה שכתב דחיישי' לגזילה, זוהי סברה צדויה ולא נמלא לו עזר אלא כנגד, וגם צעל הכנסת יחזקאל צס"י נ"צ השיב על סברה זו [ראה צאות ל"ג], גם מה שהצ"ח ראה מהעיתור, תמוה וכו', ושוב מלאתי צתש' הצ"ח ס"י פ"ו שכתב ג"כ דצכים וארנקי מהני סימן מובהק ציותר, וממילא דצרי הג"ר שמשון צעל חוט השני צס"י ל"ה שרירין וקיימין דסימן מובהק צארנקי מהני, וכ"כ הצ"ש צצקס"ט וצצ יעקב ס"י י"א, וכן משמע צצח"ד ס"י קס"א, שהרי דעתו שם דסימן מובהק ציותר בכלים לא מהני ומ"מ כתב שם דאין להחיר צסימני כלים רק צעצעה כ"ס וארנקי ע"ש, הרי דהחיר ע"י כ"ס וארנקי צס"י מובהק ציותר, וכן הסכים הראש"ש צקוע"ד וכו', ונהי דצצסחם כלים יש להחמיר כל"שנא קמא דגמ' אפי' צס"י מובהק ציותר משום דיש לחוש לשאלה, אך צעצעה כ"ס וארנקי דלא מושלי להו, לכו"ע מהני ס"י מובהק ציותר, ועוד דצנ"ד י"ל דכיון שנמלא אצלו כתב המרה, צה כו"ע מודו דל"ה לשאלה, דלמה ישאלו דצרים כאלה. [אולם ע"י לעיל צסוף האות הקודם מה שהצ"ח הנפש ח"י מהנצ"י ס"י ל"ז].

וע"י עוד צפ"ת סק"ה מהנצ"צ ס"י ל"צ שהאריך לסתור דעת הצ"י. גם צישועות יעקב צתש' שצפירוש הארוך סק"ע האריך לדחות דצרי הצ"י וכתב דאין לנו להמליא דצרי חדש וגזירה חדשה מה שלא נמלא צתלמוד וגם אין לו יסוד דצצרי הקדמונים, ואדרבה דעת הרצה קדמונים דל"ה צכלל לשאלה וכו', והצ"י הוא יחידא דצצרי זה.

ובתפארת צבי חק"ע ס"י צ' כתב דודאי יש לפסוק כהך סברה דכ"ס לא מושלי, דאף שצצ"י פסק דחש"ש גם צה, אך הא כ"י הצ"ש [צצקס"ט] הטעם משום דאי ס"י דרצון אין לסמוך גם על סברה דכ"ס לא מושלי, אצל חני תמה ע"ז דא"כ הך דקשור צכים האין מתרץ מ"ד סיד"ר.

הזכיר מחיצורו צ"י כדרכו צתש' אחרות שכתב אחר החיצור, וצצ"י חזר צו וכתב צצסחם דחיישי' לשאלה ולא כתב דיש להחמיר אף בכלים דלא שכיח דמושלי, משום דצהו חזר והודה שיש להקל כדמוכה מדצריו צס"י קל"צ]. ובעין זה כ"י הצ"ח אפרים גם צסוסי י"ג. וע"י צצגדי כהונה ס"י י"א צתש' הרב צן המחבר שכתב ג"כ כע"ז [צדס"ג ג']. גם צעונג יו"ט ס"י קל"ד העלה מדצרי הרצ"ח ה"ל דלא כהצ"י החושש לשאלה גם כדל"ה.

ובעין יצחק ס"י ל"א אות ט' כתב דאין לחוש לחומרת הצ"י לחוש לשאלה גם צמידו דלא מושלי אינשי, דהא הרצ"ח [הנ"ל] ס"ל דאף למ"ד ס"י דרצון סמכין על הכרת חפנים שלא שכיח להשאלה, ולצצרי הראשונים אנו שומעין.

ובס"י מ"ד כתב דמתירין ה"י של החוס' ציצמות ק"כ ח' ד"ה אחר רצה מצוהר ג"כ דלא כהצ"י, ומהחירו"ם הראשונים דשם לא מוכח דחולקים ע"ז.

ובשו"ת הצ"ח ס"י פ"ו [הוצא צק"יור צפ"ת הנ"ל] אף שהאריך לחזק פסק הצ"י צמה שפסק דבכלים דמושלי אינשי חיישי' לשאלה, מ"מ בכלים דלא מושלי העלה דיש לסמוך על מה שפסק הטור צס"י קל"צ דלא חיישין צהו לשאלה, ונהי דמה שהר"י"ו והרמ"ם לא הזכירו דבכלים דלאו אורחיהו להשאלה מעידין, נראה שהם חוששין גם צהם לשאלה, דאף דצומן צתלמוד היו הכל נובגים שלא להשאל אוחס, אצל האידנא לא קפדי כולי האי ואיכא מאן דמשאל להו וחיישין לחומרת גם צכים וארנקי ועצמה. מ"מ אין לנו לחוש להחמיר דצצרים המפורשים צתלמוד לקולא. וצס"י פ"ה כתב הצ"ח להחיר צננו ע"י שמאלו מפתח הצ"ת של צעלה צכים המת דהוא מהצצרים דלא מושלי להו, ע"ש.

גם צשו"ת פני יהושע ח"צ סימן ס"א וס"ז כתב דצכים וארנקי לא חיישי' לשאלה. וצתשוב' צצנאנוי צתראי סוסי כ"י כתב דצכל כלי צשמישו הצריך להם היו ככים וארנקי ולא מושלי להו וכמ"ש רש"י סו"פ צתרא דיצמות, וכן היבא דלצצרי העדים ה"י לצום צגדים אלו צהיות צעיר וי"א עמהם לדרך, ואם נצא לחוש לשאלה נצער לומר שפגע צו אחר צדרך והפשיע הוא את צגדיו מראשו ועד חגורו ועד מנעליו ונשאר ערום והשאל כל אשר לו לאחר, ופשיעא שאין דרך שאלה צכך. וגם צחורת נחנאל ס"י כ"ד וצמים חיים [לר"ח רפפורט] ס"י י"א כתבו דצכדל"ה ל"ה לשאלה. וע"י צסוף האות הקודם מכמה אחרונים שאף שלמעשה צתשו לדעת הצ"י מ"מ מעיקר הדין דעתם להקל.

והב"ש צצקס"ט חס כי שצפס כהח"מ [הנ"ל צאות הקודם] דעת הצ"י צשו"ע היא כדעתו צתשובותיו דלא סמכין על ס"י מובהקים דשום כלים, אולם להלכה הוא חולק עליו, והקשה על הצ"י דהא צגמ' מדמה סימן כ"ס וארנקי דלא מושלי לסימן גצו היחיר האשה ע"י גט, ומאחר שצשו"ע ס"י קל"צ גצו גט פסק דלא חיישין לשאלה צארנקי, מדוע חשש כהן לשאלה גם צכים וארנקי, ואם כי דאפשר דשאני גט שהצעל דצרי הוא לפנינו ולא אמר דהשאלה לכן ל"ה לשאלה, אצל כהן חיישין שמא השאל הצעל כליו, מיהו הסוגיא עדיין אינו מיושב, לכן כתב דנראה עיקר דצכים וארנקי ועצמה ל"ה לשאלה, ועוד דהא לשיעת הר"ן [שצאות ח'] ל"ה לשאלה כלל, ונהי דצעלמא [צצסחם כלים] יש להחמיר, מ"מ בכלים אלו יש להקל. וכע"ז כתב גם צחוט השני ס"י ל"ה ופסק שם ג"כ דבכלים דלא מושלי ל"ה לשאלה.

גם הראש"ש צתש' ס"י נ"צ האריך לדחות דצרי צתש' הצ"י הנ"ל, והעלה להחיר עגונה על הכרת החותם של המת שהכירוהו צ' עדים שהוא של צעלה הנאצד, דהחוחם הוא מכלים דלא מושלי להו. וצצצ יעקב ס"י י"א העלה ג"כ דצכדל"ה ל"ה לשאלה.

אוצר

ס"ק קפו אות כב—כד

הפוסקים

גם בבית שלמה [לר"ם מסקאלא] סי' מ"ג כתב [בדס"ג] דכלים שאין רגילות להשאילם שייך שפיר לומר דאין ספק מו"מ מידי ודאי וגם כאן נמלאו וכאן ה"ו, וזו"ל דהוי רק חששא דרבנן, ושפיר מועילים סימנים דרבנן.

כג. ויש שחילקו בין שב"ע לסימנים. כתב במכ"ס מינן [מאזני יטן] סי' כ"ה דאף הב"י לא אמר דחוששין לשאלה גם כלים דלא מושלי חלא דוקא כשמכירין כדל"מ רק מלד סי' מוצק דעדיין יש קצת חשש דילמא איתרמי סימן כסימן ואיכא כעין ספק ספיקא לחומרא, אבל אם הכירום בטב"ע דליכא חלא ספק אחד שמה השאלה, לא גרע זה מסי' מוצק בגוף דאויכא ג"כ ספק שמה איתרמי סימן כסימן ואפ"כ מתירין, וגדולה מזו כ' הפני יושע וכו' [הנ"ל בזה י"ד], ע"ש.

גם בשאלת דוד סי' י"ב ונפש חיה סי' ד' וצ"ח משה קונט' צנין ירושלים סי' צ' וסי' ג' אות ה' כתבו דבטב"ע כלים דלא מושלי מודה גם הב"י דאין לחוש לשאלה, ולירפו סברה זו לשאר נדדים, ע"ש.

ובחסד לאברהם [להר"א תלומים] סי' י"ב כתב דאף אם צ"ל לחוש לדעת יחיד של הב"י דגם כלים דלא מושלי חוששין לשאלה, מ"מ היינו דוקא צ"ל ניכרו הכלים כי אם בסימנים, ולא כשניכרו בטב"ע. וכ"כ בס' י"ט, ובמהד"ת סי' ע"ו, וסיים שם דיש לסמוך ע"ז למעשה הור"א והב"י הוא יחיד בדבר זה ולורת השמועה אינה נראית כדבריו, וכ"כ בס' כ"ג ש"ס.

גם במאמר מרדכי סי' ל"ז בטב"ע שהוכר ע"י טב"ע דבגדיו, כ' דצ"ח אין לחוש לדעת הב"י החושש לשאלה גם כדל"מ, דמלכד מה שהב"ש לא פסק כוותיה, ומלכד מה ש"ל דגם לב"י סגי במשאלים בהכרת הצגדים משום דעכ"פ סי' חמנעי מיהא הו, י"ל עוד דדוקא בסימני צגדים שייך לומר דע"י חשש שאלה אף בדרך רחוקה נעשה [מסימן מוצק] סי' חמנעי, אבל בטב"ע דאורייתא לא שייך לומר כן.

ובברית יעקב סי' י"ב ע"ד היתר הכרת כל הצגדים, כתב ג"כ [בדפ"ק ג'] ד"ל דהיכא דמכירין כדל"מ בטב"ע מודה הב"י דל"ה לשאלה, וכיון דרובא חו"ס משאלין כלים כאלה, יראה מחזקת אשת איש מה"ט עפ"י רובא ותו לא הוי רק חומרא דרבנן, ולכן היכא דכבר יראה מאיסור דאורייתא עפ"י סימנים שגופו [חזן מהכרת כדל"מ] לא נחמיר חרי חומרי בטב"ע וסמוך על הכלים דלא מושלי להו, ועוד הא הב"ש הקול לגמרי כדל"מ והוא אחרון, והר"ש וכן הפני משה פסקו דל"ה לשאלה צכים וארנקו, ומכ"ס היכא דמלאו כל צגדיו [והכירום, וכנ"ד].

אכן בבית אפרים סי' י"ט הביא [בדפ"ק צ'] שח"ד צ"ח ר"ל ג"כ דבטב"ע כדל"מ מודה הב"י, וכתב עליו דזה אינו וכו', והמעין בחשו"ב צ"י ע"מ וראה דמוכח שם דאפ"י בטב"ע כלים נמי לא מהני למ"ד סימנים דרבנן, ע"ש.

כד. אופנים אחרים (בכדל"מ) שדנו בהם אחרונים דגם הב"י מודה. כתב הרב ר"ל ווייס בחשבונו שחמרי אש סי' קי"א [דפ"ק ד'] דכיון דגם הב"י מודה דחשש שאלה כלים דלא מושלי להו הוא מידי דלא שכיח, חלא מהמת הומר אשת איש סובר הוא דיש לנו לחוש גם צמדי דלא שכיח, ח"כ יש לדון דהיכא שלא נשמע שחמיר שום אדם מהבצב"ח חזן מזה וידענו שהוא הלך בדרך זו, דצ"ח גם הב"י מודה דאם הכירו עליו כדל"מ לא חיישי לשאלה, דהא צ"ח יא לנו תמיד צב"ה סברה דקורצא לומר שזבו האיש, חלא דנגד זה איכא למימר זיל בחר רובא דעלמא, חמנכ כיון דמוכח מצ"כ כ"ג צ' דהיכא דלא שכיח הדין מרובא דעלמא חלוקין בחר קרוב, וכיון דשאלת כדל"מ [ובגין פאספורט שגדונו] לא שכיח, תו חלוקי בחר קרוב וכו'. וצ"ח

גם הרב המג"ח * צשו"ת עבודת השם סי' ח' כתב דנראה דלא קיימ"ל כוותיה דהב"י בזה וסברתו היא כמעט יחידא, וגם מדברי המאירי בסוגיון מוכח להדיא דכלים הללו כיון דל"ה לשאלה מעידין עליהם, ואין לחקרי לב סי' י"ב דכ"ו ג' שהביא ג"כ מהמאירי הנ"ל, ועוד ואין לחיים ולשום ח"כ סי' צ' משם כמה אחרונים שאין לחוש לחומרת הב"י בחשו"ב הנ"ל.

ובחמדה גנוזה כתב דיש היתר גדול מחמת הכיס של מעות שנמלא סמוך לנהרג [וע"י בזה ס"ט דין צגדים סמוך לו], דאף דיש מחלוקת בין האחרונים אם מהני ארנקו ועצעת צענין עגונה, כבר הכריע הב"ש בסק"ט דהעיקר דל"ה לשאלה בזה, והב"ש הוא אחרון לאחרונים ואלו השמעון.

ובברכת יוסף סי' כ"ט כתב דמחלוקת הב"ש עם הב"י לענין אי חש"ש גם כדל"מ, הנה לדינא ידוע שכמה גדולי פוסקים סוברים דל"ה כלל לשאלה, ואף החוששים מ"מ רובם ככולם פסקו דכדל"מ לחל"ש, וראוי לפסוק כוותיהו.

ובברית יעקב סימן י"ב [דפ"ק ד'] ובסי' כ"א כתב דהיתר צגדיו משום שנמלא חלא המת ארנקו והוכר שהוא של הנאצד, דכבר הסכימו האחרונים דמדידי דלא מושלי לחל"ש. ובסי' כ"ג כתב דאם כי שיש להעמיד שיטת הב"י שחשש לשאלה גם כדל"מ, מ"מ האחרונים כבר פעם דכדל"מ שפיר סמכין.

ובעצי ארזים סקפ"ז כתב דאחרי העיון בחשו"ב הב"י סי' ז' נראה דמ"ש הב"ש בשמו דאפ"י בארנקו ועצעת חיישי לשאלה, אין הדבר מוכרח, וכבר פירש הרב ריו"ט י' יע"ש, והו"ד בפני משה [לר"מ צננשט] ח"א סי' ע"ו פירוש נכון בדברי הב"י, ותמלית דבריו הם, דס"ל לב"י דכים וארנקו ועצעת ע"מם חו"ס סימן מוצק לומר שאם יודע שזה ה"ו לו כים וארנקו וזה נמלא כלים הנ"ל מסתמא אותו הוא, דהא י"ל דגם לאדם אחר היו כלים כאלה, ולאפקי מהתירון השלישי שצ"ח יצמות שכי דכים וארנקו גופיהו הוי סימן מוצק, אבל ודאי אם מכירין אלו כים וארנקו ועצעת צסימן מוצק לגמרי או ע"י טב"ע גמור שהוא של פ', ודאי דסמכין עליהו להחיר ולא חיישין שהשאלה לאחר, ע"ש שהאריך ודבריו נכונים וכו', ולכן נראה דאין להחמיר בחששא דשאלה יותר ממ"ש צגמי דהנך כלים לא מושלי חו"ס, וכן הקילו בזה רבים מהאחרונים.

ובשו"ת הרמ"ן סי' י"ג אות ו' כ' דהיתר צגדיו מחמת שנמלא פ"אם חלא המת על שמו ומקומו, ופ"אם אין דרך להשאל, ורק הב"י החמיר אף כדל"מ ובחמ"ה הוא נגד הש"ס, והב"ש אף שדחק ליישב צ"ח מסיק לדינא דל"ה לשאלה כדל"מ, והכרעתו נכונה, כיון דהש"ך ח"מ סי' ס"ה מפקפק על עיקר חשש שאלה, וגם למאן דחייש לשאלה י"ל דאינו רק חששא דרבנן, ובדרבנן כנ"ד שומעין להקל.

ובאמרי נועם כ' צהיתר הפ"אם שצגדיו דכיון דהב"ש וכל האחרונים תפסו להלכה כדל"מ מותרת אפ"י למ"ד סי' דרבנן ולא כהש"י, ודאי יש לסמוך עליהם, כי אין לך כדל"מ כמו פ"אם ומלוקף לזה צ"ח היתר דהכרת כל הכלים.

ובעין יצחק סי' ל"ג אות צ' כתב דמדידי דלא שכיח לשאלה יש לנו גם מעלת הסברה דכאן נמלאו כאן ה"ו דהוי סיוע גדול להיתר, דהרי הע"ס דחיישין לשאלה ולא חמרי כאן נמלאו וכאן הוי הוא כמ"ש הרמב"ן [המוכח בזה י"ג] דלכן חיישין שמה פ"אם משום דרגילות לפניהו, וא"כ ה"ה בחשש שאלה דרגילות להשאל, וא"כ צמדי דלא שכיח להשאל שפיר יש לנו מעלת הסברה הנ"ל.

אוצר

סי"ק קפו אית כד--כה

הפוסקים

הוא רק משום דמזיפי או משום דמנחשי אך אכתי יכול להתרמות
שישאל, משא"כ באוכף שהוא מאומד הדעת שאינו משאיל אותו משום
דמסקב לחמירה, והוא מילתא דלא שכיח כלל שישאל משום הפסד
המורו, זה הו"ל כמו סימנים מובהקים דמהני אף למ"ד סימנים
דרבנן, וזוהי סברת האחרונים שהמליאו מסבחתם כמה כלים שלא
ניחוש בהם לשאלה, ומשום זה כתב גדולנו שהכירו אלל הכרוג בגד
א' שהי' שאל ציד הנאצד, וידוע שזה השאל לו רק מחמתו עליו
לכיות לו כסות צקרה והצטיה שיציאו אהו צשיצו חזרה מדרכו,
אין ספק שרחוק לומר שהשאלו לאחר, והו"ל כי אוכפא דלא חיישי
ז' לשאלה אף אם סימנים דרבנן. [ועי' עוד בלוח גדל"מ ערך פאס].

ובתוס' חיים ח"צ דל"ע א' כתב ג"כ דנראה דהני דברים שכתבו
ופירשו רבותינו האחרונים דלא חיישי' בהו לשאלה, כגון
לזית ומפתח ומנעלים וכתונת ופאספורט וכתבים ופקדון וכו' [ראה
בלוח גדל"מ], עדיפי מכיס וארנקי שבגמ', וראיה לזה דהא הב"י
בשמי' שהביא הב"ש כתב דאפי' בכים וארנקי ועצמת חיישי' לשאלה,
ואילו בנמאל אלל המת חפץ שידענו שהי' אללו רק בחזרת פקדון כתב
הב"י עלמנו בשמי' דלא חיישי' ז' לשאלה, וא"כ ה"ה באינד דברים
שכתבו רבותינו יודה הב"י דלא חיישי' בהו לשאלה, ועמנו של דבר
הוא דהרי בגמ' מצויר דבמה דאנשי לא מושלי לכו ל"ה לשאלה,
ולפי"ז בדבר שכתבר ממנהג העולם או מסבחה מוכחת דלא מושלי
לכו, לא חיישי' בהם לשאלה, אלא דבהני המצוירים בגמ' לא הי'
צוה מנהג מצויר או מושלי לכו או לא, וגם סבחה מוכחת אין שם
שלא לחוש לשאלה, ולכן הולכנו לתת טעם בגמ' מדוע לא מושלי לכו,
אלל בדברים המפורטים לעיל דמלבד הסבחה המוכחת שאין לחוש
בהם לשאלה חזינו ג"כ דבני אדם מקפידים עליהם מלהשאלם, ודאי
י"ל דעדיפי מכיס וארנקי ועצמת.

ובדברי חיים [לר"ה מנאל] ח"א סי' כ"ט כתב דאף שיש ליישב
כל הקושיות הנפלות על הב"י, מ"מ אם הדבר באמת
רחוק מאד באופן דמוציאין ממנו, בודאי דמהני להחיר אשה, ומצויר
בשמי' [חוי"מ] סי' רנ"ז דאם יש אומדנא טובה מוציאין ממנו, א"כ
במכירים כל כליו בטב"ע ובפרט לזית שהוא דבר מלוב וגם בכתבים
שנמאלו, כה"ג הוי מילתא דלא שכיח ולכו"ע מוציאין אשה מחזקתה
כמו שמוציאין ממנו, והגם דברמז"ס פ"ז מנחות מצויר דבשום
אומדנא בעולם אין מחירין אשה רק בעד ממש, ולדעת הרבה גדולים
אפי' בסימן מובהק צויתר אין מחירין, אך גם הוא מודה דהוי רק
מדרבנן, ובדרבנן שומעין להקל, דרבו המקילים, ובפרט צנירוף
שראוהו שלם ולא ראו העציעה וכנ"ד.

כה. בלים דלא מושלי באיסור דרבנן. עי' צחן טוב סקפ"ו דף
פ' א' צד"ה ולענין דינא דמצויר דגם בכלים דלא מושלי
וצאסד"ר של משאלים עדיין אין להחיר, דיש לחוש לדעת הב"י
המחמיר גם בצדל"מ, ואף דבסי' קל"ז גבי גט סתמו וכתבו בלי
חולק דל"ה לשאלה בצדל"מ, וא"כ מכ"ש במיתה דיש להקל טפי
מצגט, מ"מ אפשר דלא מקילין אלא דוקא בבהי' דסי' קל"ז דהוי
שאלה דיחיד [כין דאיכא שמו ושמה ושם עירו ועירה ושם אציו
ואציה], ורק באיכא חרתי לתיצותא דהיינו כלים דלא מושלי וגם
סימן אמצעי צנוף דלא הוי שאלה דיחיד, אז יש להקל, ובאופן דגם
בלא הסימנים אין כאן אלא חששא דרבנן כגון צמשאלים וכדומה,
כיון דעכ"פ הטור והשו"ע בסי' קל"ז מקילין בכה"ג, ואפשר דגם
הב"י מודה להקל בכה"ג.

ובדברי חיים [לר"ה אורנך] סי' ח' אחר שהביא [צדפ"ה א'] מה
שהעלה בשמי' אחרת דאף הב"י המחמיר לחוש לשאלה
גם בצדל"מ הוא רק משום חומרא דרבנן אלל מדאורייתא ל"ה לשאלה
בצדל"מ, [ועי' באות שאח"ז מהגוז"י], כתב דלפי"ז מי שטבע
צמשאלים

ובאהל משה [לר"מ שוחט] סי' א' כתב דגם לז"י י"ל דאיכא שהכירו
כל בגדיו וציניהם היו גם כלים דלא מושלי, לא חיישי' לשאלה,
דהא איכא צוה חרי רובי, דהא דזה הנוצט הוא מהרוב שאין
משאלין כדל"מ, ועוד דמסתמא הוא מהרוב שאינם משאלים כל
בגדיהם, וגשאר המיעוט מיעוט דלא שכיח שצוה מודה גם הב"י
דלא סמכין המיעוט לחזקת אשה איש, ועוד דאיכא דכבר נפקא
מאסד"א [צלא"ה] ולא נשאר עליה רק אסד"ר וכנ"ד, ודאי סמכין
על סימני כדל"מ גם לז"י.

ועי' בדברי יששכר סי' קל"ז לאחר שהעלה בטעם הב"י החושש
לשאלה גם בצדל"מ הוא משום דמאחר דאיכא גם השם
מכירה ואצירה נוסף על השם שאלה, מורפין כל המיעוטים יחד,
דהיינו, מיעוט דמושלי גם הנך כלים, ומיעוט המוכרים והאובדים
אותם, וכמ"ש הנוצ"י בסי' ל"ז בהסבר דברי הח"מ שבסקמ"ב ע"ש,
אלל לשאלה לצד לא חייש הב"י, כתב עוד דלפי"ז במקום שאין השם
מכירה, ובגדונו שהוכר החלוק וחי' הפור עליו ז' אותיות, דצוה כי
החת"ס בסי' ס"ה דלא חיישי' למכירה משום דהלוקח לא הי' משאיר
אותיות של אחרים על החלוק בכדי שלא יהא נחפס כגנב [ועי' באות
ל"ה מהחת"ס], וכיון דלא שייך לחוש למכירה לא חיישי' גם לשאלה
אפי' לשיטת הב"י, ע"ש.

וכתב עליו באבני נזר סי' ע"ז אות ג' שכתב בשם הנוצ"י מה שלא
עלה על רוחו, כי הנוצ"י כתב בן רק ליישב דעת הח"מ החושש
למכירה ואצירה וקשה עליו מאוכף וכים וארנקי, ע"ז תירץ הנוצ"י
דכמו דהב"י חושש לשאלה בצדל"מ לדין דסימנים דרבנן, כמו בן
אמר הח"מ לדין חיישי' נמי לאצירה, אלל הב"י עלמנו לית ליה
חששא דאצירה כלל.

ובדמשק אליעזר סי' ע' כתב על דברי בעל דברי יששכר שזה נגד
הסבחה, דהא חזינו דאפי' למאי דנקטין דסי' דאורייתא
ול"ה לאיתרמי סימנים כסימנים, אפי' חיישי' לשאלה אפי' בלא
מכירה וכמ"ש השטמ"ק, מכ"ש אם נימא דסימנים דרבנן משום
דאיתרמי סימן כסימן דודאי דחיישי' לשאלה אפי' בלא השם מכירה,
והרי זה כל סברת הב"י לפי"ד הב"ש דלמסקנא דסימנים דרבנן
הסבחה החלוונה מחייבת דחיישי' לשאלה, וכ"כ להדיא בחת"ס סי'
ל"ה צד"ה ובמקום אחר ע"ש, נוסף ע"ז דבריו ממקומם מופרכים,
דהא הב"י הוכיח דינו זה ממה שהרי"ף והרא"ש לא הזכירו דמעידין
על סימן מובהק שבכליו, ואם נימא דבמקום דלא שייך לחוש למכירה
לא חיישי' גם לשאלה, אכתי קשה למה לא הזכירו דמעידין על סימן
מובהק שבכלים וכגון איכא דלא שייך השם מכירה וכו', וע"כ דזה
ליתא, וגם הב"י לא הוי שתיק מלפרושי, ומה דמלינו שחת"ס כתב
כלשון הזה בשם הב"ש והח"מ דלירפו כל החששות, דהיינו השם
דאיכא דמושלי והשם איכא דמוכרים והשם אצירה, המעיין שם יראה
דלא לעשות חוט המשולש ילא דבהנחך א' מהם לא נחוש גם לאינד,
חדע דהא סיים שם אלל לאצירה לחוד לא חיישי', ומשמע דרק
לאצירה לחוד לא חיישי' לפי דרכו אלל לשאלה חיישי' וכו'. ועי' בדברי
יששכר סי' קל"ז מ"ש לתרץ דבריו.

ועי' בבית אפרים סי' קל"ז שכתב [צדכ"ו ג'] דאיכא דנמאלו אללו
ז' כלים דלא מושלי לכו, יש להקל בזה אף לז"י הסובר
דגם בצדל"מ חוששין לשאלה, דז' כלים הו"ל כז' סימנים אמצעיים
דיש סוברים דהו"ל כסימן מובהק, וכיון דהב"י מדמה השם שאלה
לסימנים יש לדמותם גם לענין זה.

עוד כתב שם דבכלים שאומדן הדעת הוא דכי הני לא שכיחי כלל
להשאל, בזה גם הב"י מודה דאין חוששין כלל אפי' אם סימנים
דרבנן, דהא ע"כ לא יכחיש הב"י מה דאמרו בגמ' דאוכף לא מושלי,
ואמנם הנוצ"י הקשה ע"ד הב"י מגמ' זו, וע"כ דדוקא בכים וארנקי
חייש הב"י לשאלה למ"ד סימנים דרבנן, דכיון דהא דלא מושלי לכו

אוצר

ס"ק קפז ארת כה-כו

הפוסקים

שטבע בצגדים אלו, מ"מ אם הכירו ארנקו צעצ"ע שהוא שלו, מהני לכר"ע.

ובמהר"ש [ענגל] ח"ה סי' פ"ג צמי שטבע צוהר וכשהוא יאורו הכירוהו בגופו וצגדיו, אך ההכרה לא היתה מיד בהעלותו מן המים, כתב לז היתר אי' מכה עצ"ע של הצגדים, דמיון דהכירוהו כל צגדיו עליו שהם ככלים דלא מושלי להו אינשי, ל"ח לשאלה, ואפי' לצ"י י"ל דצוה שכבר איתרעה חזקת אשת איש [ע"י העצירה] שוב ל"ח לשאלה כדל"מ. וכ"כ צבית יחזק סי' פ"ו וסי' פ"ה, ובאמרי אש סי' כ"ג ול"ב, ובשאל ומושיב מהד"ל ח"א סי' קמ"ז.

גם הר"י וידנפלד בתשובתו שצ"ח הד"ר סוס"י מ"ח כתב דדוקא היכא דאיכא חזקת אשת איש מחמיר בצ"י לחוש לשאלה גם כדל"מ, אבל היכא שיש לו סימן אמנעי בגופו דעל ידו איתרעה כבר חז"ל, גם הצ"י מודה.

ומצאנו לעוד כמה אחרונים דאחרי שכתבו שמכיון דטעם הצ"י החושש לשאלה גם כדל"מ הוא מאחר דסימנים דרצון ובעין סי' מובהק ביותר אי"כ גם ע"י כדל"מ עדיין ליכא סי' מובהק ביותר כי לפעמים משאילים גם אותם, כתבו עוד דכיון דעכ"פ סימן אמנעי מיהא הוי, אי"כ היכא דכבר יראה העגונה מאיסור דאורייתא בלא כדל"מ, יש להחיר בהכרת כדל"מ גם לצ"י, דבאיסור דרצון מהני גם סימן אמנעי. כ"כ במנחת משה סי' ה' אות י', [וכתב שם דזהו אפי' אם נמצא דבסתם כלים חיישי' לשאלה גם באיסור דרצון מ"מ כדל"מ באסד"ר מהני]. וכ"ל בנפש חיה סי' ד', ובאהל משה [לר"מ שוחט] סי' א'.

ובעין יצחק סי' מ"ח אחר שבי' דטעם הצ"י הוא משום דס"ל סמוך מיעוטא דמושלי גם הני כלים לחזקת איסור אשת איש וכו"ל פלגא ופלגא [וכמוצא בזהו כ"א], כתב דלפי"ז היכא שהועד עליו שטבע במשאלים אף שלא הועד ששהו עליו עד כדי שחלף נפשו, ואח"כ נמצא גוף מת והכירו את כליו וביניהם מאלו דלא מושלי להו, צוה מודה גם הצ"י דל"ח לשאלה, דהא איכא צוה רוב העצמים למיתה וע"י זה נסתלקה חזקת איסור אשת איש, ותו לא שייך לומר צוה סמוך מיעוטא דמשאילים גם כדל"מ לחז"ל, ועוד דהא כתב הצ"ש בסקס"ט דהיכא דאיכא טענת צרי של הצעל מודה גם הצ"י דלא חיישי' לשאלה כדל"מ, וא"כ ה"ה וכ"ש היכא דאיכא רובא, דהא רוב עדיפא מצרי וכמ"ש הנוצ"י צסי' ס"ע וכפני יהושע בקידושין ס"ג ובצ"ח יחזק חיו"ד סי' ע"ז, ולכן צדון זה דאיכא רוב העצמים למיתה ודאי מודה גם הצ"י דיש להחיר כדל"מ ול"ח לשאלה וכו', אך בלא"כ כבר העלה הצ"ש דיש להקל צמירי דלא מושלי ולא כחומרת הצ"י.

ובסי' מ"ד כתב דהיכא שלא נשמע צעירות שסביב מקום ההרג שנאצד איזה איש צסצובה, י"ל דגם הצ"י מודה דמהני כדל"מ, דנגד הרוב של כל דפריש מרובא דעלמא פריש ולא זהו האיש שאנו דנין עליו, איכא רוב המצבר להיות מחמת דלא שכיח דמושלי הני כלים, ואוקי רוב להדי רוב והוי כמאן דליתנייהו, וא"כ סמכין על קורצא דמוכה דעדיף מחזקת אשת איש כמ"ש בנחל יחזק סי' מ"ו ס"ד.

ובאמרי שמואל ח"צ כתב ג"כ [צדמ"ג ג'] דהיכא דאיתרעה חזקת אשת איש מודה גם הצ"י דמכ"י על סימני כדל"מ, כיון דצוה לא שייכא הסברא דסמוך מיעוטא לחזקה.

כו. חומרת הב"י בבדל"מ אם הוא רק מדרבנן, והנפ"מ בזה פדינא. כתב הנו"ב צסי' ל"ז וצנצ"ת סי' מ"ו דגם הצ"י החושש לשאלה בכלים דלא מושלי אינו רק מדרבנן, אבל גם איכו מודה דצמירי דלא שכיח להשאל יראה מאיסור חורה. [לפי"ז]

במשאלים ושהו עליו עד כדי שחלף נפשו ואח"כ [מלאו גוף] והכירו עליו דבר שאין דרך בני אדם להשאל, תליא היתרה של אשה זו במחלוקת הריב"ש סי' שט"ט עם מהר"ם מרומנובורג בתשו' תחקע"א, דבריב"ש שם מבואר דסובר דאם יש עוד דבר נוסף על העצירה במשאלים מנרפין תרי דרצון, להחירה, ולדבריו ה"ג צוה שנמצא עליו מלבוש שאין הדרך להשאילו ויכיר שהוא של בעלה, אף דמדרבנן חששו לשאלה גם צוה לדעת הצ"י, מ"מ במשאלים מהני דהוי תרי דרצון, אבל לדעת מהר"ם דמבואר ממנו דתרי דרצון לא מהני במשאלים, ה"ה הכא לדעת הצ"י לא מהני גם כדל"מ, ומ"מ ה"י נראה דאף למהר"ם [המחמיר בתרי דרצון] היינו רק כשלא נמצא שום מת לפנינו רחוק איזה פרסאות מהמקום שנטבע בעלה, אבל צנ"ד שנמצא מת לפנינו אפשר גם הוא מודה דמהני תרי דרצון, וע"י צנצ"י סי' כ"ט ומ"ג.

ובשו"ת מהרי"מ [פדווא] סימן י"ז אחר שהעלה בנדונו שילאה העגונה מאיסור דאורייתא עפ"י המצ"י [שהוצא צסי' קנ"א], כתב דלפי"ז ספיר יש לסמוך צוה על הסוברים כדל"מ ל"ח לשאלה אף לצ"י וכמבואר בקונט"י ענף ע"ן אצות סי' ח', והטעם הוא דכדל"מ הוי עכ"פ כסי' אמנעי, ובליכא רק אסד"ר סמכ"י על סי' אמנעי. וכזה כי צ"ח מ"מ ה"ו סי' ג"ה, ובאחיזר ח"ג סי' י"ד.

ובמהרי"א הלוי ח"צ סי' ע"ד כתב דכיון דכל טעם הצ"י [החושש לשאלה גם כדל"מ] הוא משום דלמ"ד סי' דרצון גם כדל"מ לא הוי סימן מובהק גמור, והרי הא דחיישי' לומר סימנים דרצון הוא חומרת בעלמא כמ"ש הרמב"ם צפ"ז מנחלות, ומה"ט אם נשאת ע"י סי' אמנעי לא חלף כמ"ש הצ"ש בסקס"ט, אי"כ תו ליכא לבעל חזקת חי ולית לה חזקת אשת איש, דהא למ"ד סימנים דאורייתא פשיטא דלא חיישי' לשאלת כלים דלא מושלי, וא"כ היכא שנוסף להכרת כדל"מ גם הכרה דפ"פ צעצ"ע [וכדונו שם] אלא שיש ספק דילמא נהרג כבר מלפני ג' ימים, פשיטא דמותרת בהכרה זו, דהא כל טעם האוסרים בסקס"ג ימים הוא משום דמוקמינן לבעלה בחזקת חי וחוששין שזה הנמצא איש אחר הוא שמת לפני ג' ימים ונשתנתה לורתו לזרע בעלה, וזה לא שייך צנ"ד דעכ"פ לית לי תו חזקת חי.

ובאמרי נועם סי' י"ד בהיתר הצ"י כתב דלא מיעדי לדעת מהר"ל מפראג [המוצא צצ"ש סקס"ט ובאח"כ צ"ח ל"ט] הסובר דחשש שאלה תלוי בסקס"ג אי סי' דאורייתא או דרצון, דודאי י"ל דהיכא שילאה מה"ת מחזקת אשת איש ל"ח לשאלה דספיקא דרצון להקל, וכמ"ש הפוסקים דבאיסור דרצון מהני גם סימנים דרצון מה"ט דסקס"ג דרצון להקל, ולפי"ז היכא דכל החשש על העד הוא משום שראה או ידע מהעצירה ואולי אומר הוא צדדמי על ההכרה דאין זה רק חשש דרצון, ודאי מהני לירוק הכרת הצגדים, דצדדצון לא חיישי' לשאלה, אלא אף להצ"ש שם הסובר דאף אי סימנים לאו דאורייתא נמי חוששין לשאלה וא"כ חשש שאלה אינו הלוי בשום ספק, מ"מ בכלים דלא מושלי הלא גם הצ"ש מודה דלא חיישי' לשאלה, וא"כ יש להחיר צנ"ד לפי"ד הפוסקים דהכרת כל הצגדים הוי כמו כדל"מ [וכמוצא בזהו מ"ז—ג'], וגם לצ"י החושש לשאלה גם כדל"מ, הא מפורש טעמו משום דסימנים לאו דאורייתא, אבל אי סימנים דאורייתא ספיר ל"ח לשאלה כדל"מ, אי"כ הדר י"ל ספיקא דרצון לקולא. וכע"ז כתב שם צסי' ע"ו.

ובעמק שא"ה רסי' ג"ח כתב ג"כ דהיכא שכבר יראה העגונה מאיסור דאורייתא בלא"ה, מודו גם המחמירים כדל"מ דצוה לא חיישי' לשאלה, ולכן כתב דאף להצ"ש צס"י ל"ב הסובר דצנצ"ע ששהו איזה זמן [עד שחלף אורו] חיישי' לשאלה גם צראהו

אוצר

ס"ק קפו אות כו—כט

הפוסקים

ובתורת נתנאל סי' כ"ד הביא דעת ר"י כ"ץ שכתב השני סי' ל"י הסובר שאין לומר בשום כלי דלא משאלי אינשי זולת מה שהוזכר בתלמוד [וכמוצא לעיל בזה כ"א], וכתב עליו דזוהי חומרא גדולה, ויש להביא ראיה שאין לומר כך מדברי התוס' ביצמות ק"כ [הג"ל] דמשמע שם דכלל הכלים שיש סכנה שאין דרכם להשאיל ל"ה לשאלה, ושכן משמע מפסקי הרא"ש פ"ק דצ"מ סי' ג', ומה שהר"ן כ"ץ הסתמך על פסקי מהרא"י [הג"ל], יש לדחות וכו'. ובמהרש"ם ח"א סי' קי"ח כתב על התה"ד דדעת כל האחרונים אינו כן וכמ"ש בפ"ת סק"ל, ול"ן עוד לסי' קה"י חלק מדות חכמים סי' ס"ג בשם הפני משה שהתיר צנקה חובות דלא מושלי ל"י, וכתב השני סי' ע"ד התיר בכתב קיבוץ, וביאר דאף שהתה"ד כתב שאין להוסיף על הנאמר בש"ס, מ"מ מה שעדיף יותר מהנך בש"ס יש להקל. וע"י במראות הוצאות סקפ"ח שהניח דברי התה"ד בל"ע. וע"י לקמן בזה כדל"מ מה שדנו האחרונים על הרבה כלים וחפצים דלהוי בכלל כדל"מ.

וע"י בחן טוב סקפ"ו שכתב [בדף פ' עור צ'] דנראה דאף מהרא"י לא החמיר כשיש שום סמך מהגמ' או מהפוסקים שלא לחוש לשאלה כדל"מ ב"ו, וכן הביא בש"ס סי' פ"ו אף שהביא דברי מהרא"י הג"ל וגם כתב דעת הר"ף והרמ"ם והרא"ש שלא הזכירו דין כלים דלא מושלי הנזכר בגמ' משום דשמה האידנא משאילים גם אותם, ואפ"ה כתב הצ"ח שם בסי' פ"ה דעל מפתח חיצונו ליכא למיחש לשאלה.

ובשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ז ול"ט כתב דנראה דאין כונת התה"ד לומר דזולת מה שנאמר בגמ' ליכא כלים דלא מושלי, אלא ר"ל דאין לנו רשות לומר הכי עפ"י סברת עצמנו אם לא שנאמא בראשונים.

ובסי' ל"ג כתב דאף שכתב מהרא"י שאין לנו לדמות מנפשו איזה כלי מקרי אין דרך להשאילו, מ"מ נראה דאין להחמיר בזה אלא באשת איש דאורייתא, אבל היכא דאין איסור דאורייתא, וכגון באופן שכתב המצ"ע בנמאל הרוג בדרך שבה ה"ל צעלה [והוצא צ"ק קנ"ה], אין להחמיר, וע"י בנמא לזק סי' ק"ו שסמך אהא דכלי שאול לא משאיל אינש, וכ"ש בג"ד שאינו אלא אסד"ר דודאי הרשות גם בדורנו לומר דכלי זה לא שייך בו חששא דשאלה.

בח. הבירוהו ע"י כדל"מ שהוא ראובן אך נמצאו תחת ידו גם כלים דמושלי של אחר. נחמד לאצרכם [לר"א תאומים] סי' י"ט קרוב לסופו מסתפק היכא שאנו צאים להתיר אשת ראובן ע"י [שהכירו עליו] כלים דלא מושלי, אך נמלאו תחת ידו גם כלים של אחר והם כלים דמושלי, אם יש להתיר אשת ראובן, והנה לפוסקים דכלים דמושלי [דהיינו סתם כלים] חיישין לשאלה שפיר נוכל להתיר אשת ראובן ע"י כדל"מ, אבל לפוסקים דגם בסתם כלים לא חיישי' לשאלה, וכלים דלא מושלי שוים המה לדידכו עם כלים דמושלי, א"כ בזה שפ"כ מקלת כלים שאולים המה ציד המה ואין לנו יודעים אם זהו ראובן והכלים של האחר שצידו שאולים המה, או שזהו האחר שהפנים האחרים הם שלו וכליו של ראובן מופקדים אליו, וכיון שהדבר ספק איך נוכל להתיר אשת ראובן מספק, או דילמא נימא דכלים דלא מושלי [הלא יש לנו] חזקה שאינם שאולים צידו, אבל על הכלים דמושלי נהי דכל שאין לנו דבר הגורם לחוש שהם שאולים לא חיישי' לשאלה, אבל בזה שעל ידי כדל"מ שהוכרו הוצר לנו שזה ראובן, ע"כ דהכלים דמושלי שאולו היודעים שהיו של אחר, בשאלה הם צידו, ושפיר יש להתיר אשת ראובן ע"י כדל"מ, ולע"ג.

כט. עמפ"ע שאמר הכרתיו ב"סימני כליו" או ב"מלבושיו" האם יש לתלות שהכירו בטבעת או כים וארגני. כתב צנקה"ג הגצ"י אות שמ"ע דעמפ"ע שהעיד שהכירו בסימני כליו

ולפי"ז כתב צע"ן יחזק סי' ל"ז אות כ"ב דהיכא דנוסף על הכרת הכדל"מ איכא נמי סי' אמלעי בגופו, יודה גם הצ"י דיש להקל, דבאיסור דרבנן מהני סי' אמלעי. וע"י להלן בס"ק קפ"ח צע"ן זה.

ובסי' מ' אות צ' הוסיף דכבר ביאר בצ"ח יחזק סי' ו' דכל מה שאנו מסתפקים לומר דילמא סוד"ר, וזה לפי דיש לנו לדון דפריש מרובא דעלמא, ומשום זה היכא שיש לנו רוב אחר הסותר להך רובא דעלמא סמכי' על סימנים גם למ"ד סוד"ר ע"ש, ולפי"ז כדל"מ דכלל הפחות יש לנו רוב הסותר להך רובא דעלמא, דהא הך רוב דלא שכיח דמושלי מצרר לנו שזה הוא אותו האיש שאנו דנין עליו והוי ספק השקול, ע"כ כשיש גם סי' אמלעי בגופו ממילא סמכי' עליו גם לנ"י, וגם יש עוד לדון דבסי' אמלעי מודה גם הצ"י דל"ה לשאלה צמדי דלא שכיח דמושלי משום דהוי כשאלה דיחוד. וטעם זה כתב גם בסי' מ"א.

ובדברי חיים [לר"א אורבך] סי' ג' אחר שבי' ג"כ דאף הצ"י החושש לשאלה כדל"מ אי"ז אלא מדרבנן, דמדאורייתא הוא כרוב דלא מושלי דברים כאלה, וכיון שנתצבר מכת הרוב שאלה דברים כאלה לאחרים ממילא מוכח מדאורייתא כשנמאל ציד המה הכלים הללו שצ"ע האשה הזאת מת, ומה גם בהערפות החזקה דכל מה שצ"ד אדם הוא שלו, כתב ולפי"ז אם הכירו את הנמצא מיד בהעלותו מן המים אלא שיש פקפוקים על ההכרה, מהני גם סי' מוצהק או עכ"ע בצגדים דלא מושלי, דהא אף סי' אמלעי מהני לאחרי גם למ"ד סי' לאו דאורייתא, ולא גריעי כדל"מ מסי' אמלעי עכ"פ, ושכ"כ בצגדי מלואים.

גם בפרשת מרדכי סי' כ"א כ' דודאי הא דחייש הצ"י לשאלה גם כדל"מ הוא רק חשש דרבנן, דלא עדיף ממשאלי"ם שחשו חכמים למיעוטא, אבל מה"ת ודאי לא חשו בזה לשאלה דהא רובא לא מושלי וכו', ומעתה לפימ"ש הפני"ו והכו"ז דמשאלי"ם מהני סי' צינוני, א"כ גם בזה יהני סי' צינוני. וע"י בזהו הקודם.

כו. האם יכולים אנו להוסיף על כדל"מ שבגמ'ר. כתב בחרומת הדשן בפ"כ סי' קס"א דדוקא כים וארנקי ועצעת דמפרש בזה תלמודא דלא חיישי' לשאלה, אבל בשאר כלים דלא מפרש בגמ' אין לנו לצדות מלכנו ולומר דאף בזה ל"ה לשאלה. [וע"י בנכנסת יחזקאל סי' י"ב דף ע' ג' לפני ד"ה ועם דמדומי, וע"י לעיל בזהו כ"א מרי"ג כ"ץ שבי' דהלכה כמהרא"י בזה ורוב תלמודו קבלה].

ותמא עליו צביות יעקב סימן כ"ג דהא ברש"י יצמות ק"כ ד"ה מנחשי כתב דכלי תשמישי ציתו אין דרך להשאילם, וכ"כ התוס' שם צ"ה כליו, א"כ מצוה דאיכא גם שארי כלים דל"ה בזה לשאלה אף על גב דלא מפרש בתלמודא.

ובשו"ת פני יהושע ח"ב סימן נ"ח כתב ג"כ דאף דהתלמוד לא הזכיר כי אם עצעת וכים וארנקי [ואובך], הנה כבר כתב רש"י דכלי תשמישי ציתו כמו חיצה וכיו"ז אין דרך להשאילם ול"ה בזה לשאלה, וכ"כ התוס' שם.

ובמשעמי יצחק סוסי' ח' אחר שכתב לסמוך צידונו אהא [שחידש מהר"י"ט] דליתיה לא מושלי [ראה בזה כדל"מ ערך ט"ק], כתב ור"ת מנ"ל לחדש בדעתנו מה שלא נמאל בגמ', י"ל דהא קחני במחני' או שמאלו צין כליו ופ"י התוס' שם דמייירי בכלים שאין דרכם בשאלה, הרי דיש כלים חוץ מכים וארנקי דל"ה בזה לשאלה.

גם באמרי דוד [לר"ד אורבך] סי' נ"ט כתב דלאו דוקא אלו שצמא אלא ה"ה עוד כלים, והביא מרש"י ותוס' הג"ל, ול"ן עוד לע"י צצ"מ קט"ז כיון דמיפגמא קפדי ולא מושלי, וכ"כ במשכנות יעקב סי' ט' בפשיטות.

אוצר

ס"ק קטז אות כט—לא

הפוסקים

ממון גמור אין באצורה כיון דאיתנו מוחזק בזה עתה, ואין כאן רק חזקה מרא קמא, וכש"ך בסי' ל"א כי דחזמ"ק לא שייך אלא באגס וסמטא דהוא חנר שאינה של שניהם, משא"כ בחנר של שניהם דהוי כאילו שניהם מוחזקים בו אין בחזמ"ק להוציא החלי שמוחזק בו האחר ע"ש, א"כ גם בנמלא בצגדים י"ל כן דהמנאל והב"ד תופסין את הצגדים בחזקה מי שהם שלו ובכ"ג לא מוקמי' בחזמ"ק, ועוד דאי משום חזמ"ק עדיין תקשה לדעת הר"י והרמב"ם דשמא ושמא לעולם לא מוקמינן בחזמ"ק כמבואר בחו"מ סי' רכ"ג, ועי' בנז"ב מ"ש בזה, אך עכ"ז נראה דלי"ה למכירה, דכיון דקיימ"ל בדבר שאינו עשוי למכירה מוציאין מיד המוחזק בזה ומחזירים לבעלים מדינא כמו במכיר כליו וספריו ציד אחר, א"כ כ"ש בצגדים שהאדם מתכסה בזה דודאי אינם עשויים כלל למכור, ורק לשאלה חשו משום חומר אשה איש משום דהדרי צעניא ואינם אלא לשעה, אבל למכירה שהוא לעולם ודאי לא יעשה כזה להשאר ערעילאי.

גם בעין יצחק סי' ל"ז כתב דאם כי שיש לחת טעם לדברי הח"מ, מ"מ נראה דאין לחוש לזה, דנגד חשש מכירה איכא חזקה כח"מ נמלאו וכאן הוי, ונהי דעל חשש שאלה הסבירו דלא מהני חזקה זו משום דרשות השואל הוי גם רשות המשאל [וראה ברות י"ג], מ"מ בחשש מכירה שפיר י"ל דכמו דכאן נמלא והוי עכשיו שלו כן הוי מעיקרא שלו ולא יתאב מרשותו מעולם, וגם בשעמ"ק צ"מ כ"ז מבואר בשם הריטב"א דל"ה למכירה ומתנה באצורה כיון דהוי מדי דלא קאי למכירה ואין זה עשוי למכור כליו ע"ש, ועוד דהא חזמ"ק הוי מעין חזקה ממונה, עי' בקצה"ח קונע' הספיקות כלל א' סק"ה, ועדיפא מרובא, וא"כ אין לנו להחמיר באיסור אשה איש לחוש למכירה, דהא מה"מ מהני רובא גם באיסור ערוה, ורק מדרבנן החמירו לחוש למיעוטא, ובמה דעדיף מרובא אין לנו להחמיר מעלמנו מדרבנן, וכ"ש לפי"מ שהעלינו בצאר יצחק סי' י"ח דלאו בכל רובא מחמירין כי אם היכא דמלאנו צפירות דהחמירו חז"ל.

ובשו"ת הר"מ סי' ז' הוכיח ג"כ מהא דמתירין בסימני כים וארנקי אלמא דל"ה לאצורה וגניבה ומכירה, וכתב דאף דשעמ"ק הביא צ' תירוצים בשם הרמב"ן אהא דל"ה למכירה וכו': או משום דבחזקתו עומדת, או דבשלמא שאלה שייך לומר שהשאלו והגיד השואל שאבד האובד וממנו יודע המשאל שגאבד האובד, אבל אי מכרו מנין יודע זה שאבד ע"ש, וא"כ לתירוצ' השני שפיר שייך צעגונה חשש מכירה וכו' גניבה ואצורה, מ"מ הרי הרשב"א תופס עיקר כתיובן הראשון [שצרמב"ן] ואין לדחות המפורש בדברי הראשונים. גם צעני אחרים כוס"ק פ"ו דהא חששת הח"מ למכירה ואצורה.

ובעבודת השם סי' ח' כתב הרב המגיה [והוא ר"ד פופאנו] דחששא דמכירה ואצורה לא שעררה הראשונים, ובדמוכח גם מהגמי דבכלים דאין דרך להשאלם מהדרין ואין חוששין למכירה או אצורה, וגם הפני' בחשו' סי' ח' [הג"ל] הכריע דלמכירה ל"ה, וכן הסכים הכנסת יחזקאל בסי' נ"ב דלמכירה וגזילה לא חיישין ורק לנפילה ס"ל דחיישין ע"ש, ועי' בסי' זכרנו לחיים ח"א [דקע"א א'] שהביא חשו' רב קדמון בכת"י שכתב דאין לנו אלא מה שחששו חז"ל דהיינו שאלה ולא זולת זה.

ובנודע בשערים תניינא סי' מ' ד"ה וצפרע כתב דהגם שצדק רחוק יש לתרץ דברי הח"מ שחשש למכירה נגד חזקה מרא קמא, אך אין לנו להכניס עלמנו דחוקים להחמיר צעגונה, והעיקר כדעת הפני' [הג"ל] דאין לנו לחוש למכירה.

בשם אריה סי' נ"ב כי דנראה דע"כ לא אמרו בנ"ה כן חששא דנפילה אלא דוקא בשערות דיתכן שהוא שער פסול שפרע או נמחל ומשום פסולו לא נזהר לשמרו, וכמו כן בנע להסוברים דחיישין לנפילה היינו דיתכן שכתב לגרש בו ונמלך והוא גע פסול, אבל

כליו תלין שהכירו בעצמם כים וארנקי דבהא לא חיישי' לשאלה, אך אם סגנון העדות הים שהכירו צ"מ לצדקו"ה הא ודאי פשיטא דלא תלין שהכירו בסימנים דעצמם כים וארנקי, דבלשון בני אדם עצמם כים וארנקי אינו נכלל בלשון מלגוש לא בלשון לע"ז ולא בלשון הקודש, אך בלשון תוגרמה כגון שאמר "ייצגי ייצין בילדוס", או אפי' אמר "ייצגי אשפאף בילדוס", נכנס ג"כ כים עצמם וארנקי, ואם הוא עד מפי עד תלין להקל שהכירו בסימנים אלו, וכתב שאל לבקואים בלשון תוגרמה וכולם אמרו דבלשון "ייצגי אשפאף בילדוס" נכלל ג"כ כים וארנקי ועצמם, וכ"ש אם אמר "ייצגי נדון בילדוס", ואפי' למאן דמחמיר דעממ"ע לא תלין שהכיר בסימנים [עצה"ט ס"ק ע"ח], היינו כשאל הוזכר בדברי העד האחרון במה הכירו הראשון ולכך אין לנו חוליס שהכירו ע"י סימנים, אבל כשמכיר צפירות שהכירו בסימנים אלא שאינו יודע באיזה סימנים הם בסימן מובהק או בשאינו מובהק, פשיטא דבעד מפי עד תלין שהכירו בסימנים מובהקים. [אולם עי' להלן ס"ק ק"ל אות ע"ז דיש חולקין בעממ"ע שאמר סתם סימנים].

ל. האם גם בשוטח יש להתיר בהכרת כלים דלא מושלי. עי' להלן ברות נ"ט.

לא. האם חוששין למכירה ואצורה. כתב הח"מ בסקמ"ב דאפי' בנכ"ך כלים דאמרו עליהו בגמ' דלא מושלי להו, מ"מ לא סמכין עליהו להחיר אשה, דלאו דוקא לשאלה חיישין אלא ה"ה דחיישין למכירה ואצורה.

ובשו"ת פני יהושע ח"א סי' ח' דהא חששא זו מהא דמשני צ"מ אובד לא מושלי אינשי אלמא דגם למכירה אין לחוש, דא"כ אכתי קשה ניחוש דילמא מכר האובד עם החמור וכו', ותו דנראה דדוקא לשאלה חיישין ולא למכירה משום דאוקי ממונה בחזקה צעלים הראשונים, משא"כ שאלה דעדיין נשאר בחזקתו וכו'.

ובנודע ביהודה סי' ל"ב הקשה על הח"מ מהא דמשני בגמ' כים וארנקי ועצמם לא מושלי אינשי משום דממני או דחיישו לזיופא, ואם איתא הא עדיין יש לחוש לגניבה ואצורה, וע"ז לא שייך הטעם דממני וזיופא, אלא ודאי דלא חיישין לזה כלל, ועד כאן לא כתב הח"מ דחיישין לזה אלא רק לשיטת הריטב"א וצ"י [שהובאו ברות כ"ח] הסוברים לדידון דקיימ"ל סימנים דרבנן חיישין לשאלה גם בכלים דלא מושלי, ולאח' גם מכירה וגניבה ואצורה אף דלא שכיחי מ"מ חיישין לדיון, אבל לשיטת הצ"ש דעיימיה דגם למאי דקיי"ל סימנים דרבנן מ"מ לא חיישין לשאלה צבני כלים דמבואר בזה בגמ' דלא מושלי להו, לפי"ז ה"ה דלא חיישין לגניבה ואצורה ומכירה.

ובאגודת אוזב [מצעל מר"ל] סי' י"ב הוכיח מרש"י יצמות ק"כ ד"ה מנחשי דלא חיישי' למכירה, דא"כ גם בחיבתו וכלי תשמישו ניחוש שמה מכרם, א"י דלא חיישין לזה, דמה עול מלא באלו הכלים שימכרם ויקנה אחרים תחתיהם, וגם הא איכא חזקה מרא קמא וכו'.

ובקהלת יעקב [מקארלין] סי' י' כתב דחששא דמכירה לא מלינו בש"ס ופוסקים ראשונים, אדרבא מבואר בשעמ"ק [צ"מ כ"ז] דלא חששו למכירה.

ובמאמר מרדכי סי' כ"ו אם כי שיישצ השנות הפני' על חששא דמכירה, וכתב דמה שהקשה מאובד מ"מ דהא חזקה מרא קמא למכירה ומתנה וכדומה דמניין יודע המוכר שגאבד מיד הלוקח עד שיבא לחצוה את החפץ וכמ"ש בשעמ"ק שם, גם מ"ש משום דאין לנו יכולים להוציא מחזקת צעלים הראשונים, יש לדון הרבה אפי' באצורה וכ"ש בנמלא מת בצגדים, דהלא ודאי דחזקה

אוצר

ס"ק קפו אות לא

הפוסקים

יש גם סימן אמלטי בגוף אף הח"מ יודה דמכני [והיינו זכים וארנקי ודומים להם שאין לחוש למכירה, וגם לשאלה אין לחוש בכלל], ולנפילה אין לחוש דהוי נפילה דיהודי, ומעשה אין לנו לדחות דברי הח"מ דחיים לאצידה ומכירה זא"ה, וכן מורה לשון הפוס' דלא נקטו דבכים וארנקי ועצעת משיאין את אשתו, ודוקא בגט דליכא חשש נפילה [וכנ"ל] הוא דמכני כיום וארנקי, ואף דעדיין ה' לפוסקים להזכיר דכדל"מ יהי היכא דאיכא גם סימני גוף, אך י"ל דזה נלמד מכח כ"ש מגט, ומעשה דקדק דברי הח"מ, ומאלד ל"ע אם לסמוך בהיתר עצונה על כלים דלא מושלי.

גם בבית שמואל אחרון סי' ז' כתב דלא קשה על הח"מ מהא דאמר בגמ' הטעם דסימני כלים ל"ה סימן משום חשש שאלה ולא נקט הטעם דחיישין לאצידה ג"כ, ד"ל דודאי גם הח"מ מודה דלנפילה דיהודי ל"ה, ולכן צמחני דמייירי שיש גם סימן צגופו אין שייך לחוש לנפילה דהוי נפילה דיהודי, ורק לשאלה יש לחוש כיון שהיא מדעת יש לחוש אפי' לשאלה דיהודי [ודלא כהש"ל וכנ"ל], וכן הא דאוקף לא מושלי י"ל דמייירי שנותן סימן שאינו מוצהק צמחור וסימן מוצהק צאוקף והוי נפילה דיהודי שימלא אוקף שלו איש שיש לו חמור בסימן שאינו מוצהק כמורה, אבל הח"מ מייירי שנותן סימנים צצגדו לחוד וצזה חיישין [גם] לאצידה.

ועפ"ז כתב צנדנו שזקן א' מת צעיר אחרת ולפני מותו חמור שמו ושם עירו אך לא שם אציו, ומחוך כתב מלילה וכחצ קבלה על שו"צ שנמלאו צאמתחתו נודע לנו שם מדיוחו, דלכאורה נהי דבכתבים כאלה אין לחוש לשאלה דמה לו להשאיל זאת לאחרים, אך הא כתב הח"מ דחיישי' נמי למכירה ואצידה, וא"כ אף שלמכירה אין לחוש בכתבים דמי יקנס, מ"מ לאצידה יש לחוש ואז אין ראיה מהכתבים, חמנס כיון דהעלינו דאף דשאלה אין לחלק בין שאלה דיהודי לשאלה דרבים [ודלא כהש"ל דלהלן צאות ל"ה], אך צנפילה שפיר יש לחלק ולומר שגם הח"מ מודה דלנפילה דיהודי ל"ה, א"כ צנ"ד הוי נפילה דיהודי כיון שאמר שמו ושם עירו דלא חיישי' שמה אצד זה ומלאו אחר ששמו כשמו ומאותה העיר, ואם כי עדיין יש מקום לחוש לפקדון דהא לפי דברי התוס' ציצמות קט"ז שפירשו דהא דאמר בגמ' אי לנפילה ל"ה היינו משום נפילה דיהודי, מוכח דפקדון שהוא צמתכוין חיישי' גם לפקדון דיהודי, דאליכ ל"ל להגמ' לומר אח"ז ואי לפקדון כיון דשמיא כשמיא לא מפקיד צביה, ואמאי לא אמרו דהוי פקדון דיהודי, אך י"ל דצנ"ד אפשר נמי שייך לומר כיון דשמו כשמו לא מפקיד כתב קבלה אללו וכו'. ועי' צמחמת שלמה סי' כ"א שהשיב ג"כ על עובדה זו, והאריך הרבה לפלפל בדברי הב"ש אחרון הנ"ל.

[ובחרי בשמים מהד"ת סי' ס"א כ' ג"כ דהיכא דנוסף על הכרת הצגדים צצצ"ע איכא גם סימנים אמלטיים צגופו, וצין הצגדים היו כאלה דאמרינן דהו דלא מושלי להו אינשי, יש לסמוך ע"ז להתייר, כיון דהשש שאלה אין כאלו, וגם לאצידה אין לחוש דהוי כנפילה דיהודי, ולא נשאר לנו רק לחוש למכירה ונגד זה איכא חזקת מרא קמא לדעת הרא"ש והעור צחו"מ סי' רכ"ג דגם צשמה ושמא מוקמינן בחזקת מרא קמא, אלא דהיכא שהצגדים ניכרים לנו רק ע"י סימנים אפילו הם מוצהקים אין לדון ע"ז חזקת מרא קמא דהוי חזקה שאינה מצוררת, דאף דעל הרוב לא מיתרמי עוד צגד צסימן כזה, צכ"ז לא נחבררה השעה שהי' הצגד ודאי שלו וכמ"ש הפני' בהשמטה למס' צ"מ, אבל היכא שניכרים לנו צצצ"ע הוי שפיר חזקה המצוררת ומוקמי' להו בחזקת מרא קמא ולא חיישין למכירה].

ובשערי דיעה ח"א סי' ק' כתב דמה שהאחרונים עשו ליסוד דדוקא לשאלה חששו חז"ל משא"כ למכירה ואצידה משום דמוקמינן להו בחזקת מרא קמא, אין נראה כלל, מאחר שאין אנו צאים לדון כלל

אצל צשאר מטלעלין ודאי ל"ה לנפילה כלל דמיהר זהיר אינשי שלא לאצד ממונס, ואע"ג שהנצ"י צסי' ל"צ [הנ"ל] כ' ליישצ דעת הח"מ דאזיל צשיטת הצ"י וכו' ע"ש, מ"מ לענין דינא צבר הסכימו האחרונים דלא כהצ"י צזה, גם לפימ"ש הנצ"י צצמה תש' דגם לצ"י המחמיר אינו רק מדרבנן, א"כ כיון דהרבה חולקים עליו [על הצ"י] אין לחוש כלל. ועי' לקמן צאות ל"ג מהתורה נתנאל והצית יחאק.

ובתש' צצסוף ספר העיטור עם פירוש שער חדש צלוח הטעות וההשטעות דף פ"צ ג' אם כי שדחה קושיית הנצ"י הנ"ל וכחצ ד"ל דמנו שאין משאליין הני דברים כמו כן אין מוכרין אותם, וצכן משמע ממ"ש רש"י דכים וארנקי דמנחשי דנראה "כמוכר" מאלו, וכן צאוקף כיון דמסקצ לחמור אין אדם קונה כזה, וכחצ עוד דאף דעדיין יקשה על הח"מ לפימ"ש צשעמ"ק שם צשם ר"ה דמשום טעם דמסקצ אין "המשאלי" משאילו שלא יסקצ אח"כ לחמורו, משמע הא צמכירה שלא יחזור יותר אליו אה"כ דמוכר, וה"כ נוחש למכירה, אך גם זה יש לתרץ ולומר דמשו"ה לא חיישי' צאוקף למכירה משום דמהיכן ידע המוכר שנאצד האוקף שיצא ויתן סימנים, חמנס צעגונה אה"כ דחיישין למכירה וכו', אך טכ"ז סיים דאין לחוש למכירה דהרי צשעמ"ק שם הציא צשם הרמב"ן והריטב"א דלמכירה ומתנה לא חיישין, וכ"כ צנ"י התם צצי סלע שאצד ממנו, ע"ש.

ובשו"ת רמ"ן סי' י"ב צאים ששאל אלל חנשי עיר א' על פ' שהי' לו פחם מעיר פ' ופירט מה ה' צצק שלו, והשיבו לו שאיש כזה נפטר צעירם אך הפחם לא נמלא אללו, אחר שכתב אופני היתר שונים, כתב עוד ד' היתר מהא צצמכתב הרב השואל כתוב שכועד שאלל איש כזה שנפטר ראו הפחם לפני כמה ימים קודם מיתתו, ולפי"ז יש ד' להקל משום דפחם לא מושלי אינשי, ולנפילה ודאי לא חיישי', [דהיינו שמה נפל מ"איש אחר ומלאו זה], ואף שלצסוף לא נמלא הפחם בידו וצצ"כ דנפל ונאצד ממנו, וא"כ אפשר לומר דחיישי' דגם מקודם נפל ואחר מלאו והאיש שאללו ראה העד את הפחם ה' אחר, מ"מ כל זמן שאין מוכרה לומר כן לא חיישין לנפילה, וצפרט דעיקר הטעם דלא חיישין לנפילה הוא משום דאדם מייזדער צחפ"יו, ואם כן יש לומר דכל זמן שלא הכציד אליו עליו ה' זהיר ולא נאצד ממנו, ורק סמוך למיתתו צחוקף מחלתו לא הוי יכול תו להזהר. ועי' עוד מזה צלוח דל"מ אוח נ"ד.

אולם ביצועות יעקב סק"ז [צפיה"ה] כתב דאם כי צאמת לא ה' לנו לחוש למכירה משום דאיכא חזקת מרא קמא, ורק לשאלה יש לחוש משום דששאלה לא נפיק מחזקת מרא קמא, מ"מ צעגונה שיש לנו צ' חזקות חזקת חי וחזקת אשת איש כמ"ש הריצ"ש צכ"י שט"ם, וכצד כתבתי צתש' דאף צנמלא א' מה לפנינו שייך חזקת חי, א"כ יש צכה הני תרי חזקות לדחות חזקת מרא קמא דכל אחת ואחת מהן שקולה כנגד חזמ"ק, דגם חזקת מרא קמא אינה רק חזקה דמעיקרא, ולכן החמיר הח"מ לחוש למכירה ואצידה, משא"כ צהך דחמור צסימני אוקף פשיטא דשייך צזה חזקת מרא קמא, גם מה שהקשו על הח"מ מהא דמלאו קשור צכים דל"ה צ' לשאלה ולדעת הח"מ קשה נהי דלמכירה נמי אין לחוש צו מאותו הטעם דאמר בגמ' על שאלה, אך הא עדיין יש לחוש לאצידה, נראה דלא קשה מידי, דלפי"מ שהוכחתי דלא כהש"ל הסוצר דלשאלה דיהודי לא חיישין [ראה צאות ל"ה] אלא אף לשאלה דיהודי נמי חיישי' ורק לנפילה דיהודי ל"ה כיון דמניאה הוא שלא צמתכוין רחוק מאד לומר שימלאו דוקא איש אשר שמו כשמו משא"כ שאלה דהוי מדעת יש לחוש שהשאילו לאיש הדומה לו, לפי"ז י"ל דמשו"ה ל"ה לאצידה צמלאו קשור צכים משום דהוי נפילה דיהודי [דהיינו שהצדמן שמלאו דוקא איש אשר שמו ושם עירו ושם אשתו שויס לשם שצגט. וכן תירץ צמחנה חיים ח"א סי' ע"ב], ולפי"ז ילא לנו דהיכא דנוסף כדל"מ

אוצר

ס"ק קפז ארת לא—לג

הפוסקים

לנפילה דיתיד הכי נמי צעדות אשה, דצעדות אשה החמירו עפי
צחילת עדות, וגם כיון שהסימנים שצגופו אינם מובהקים
ומגלים גם בשאר אנשים הרבה הרי הם כמאן דליתמייהו, וכי
מדלית מהבא הסימנים לא נשאר בידינו אלא סימני הכלים
וחיישי לשאלה ופקדון וכו'. [אולם ע"י צבית שלמה לר"ש מסקאלא
סימן ל"ז דמ"ז עור צ"י וצדק מ"ח ג' וצסי מ"ה דף ע"י עור צ'
שכתב דדברי הר"א בן המ"צ תמוהים ודברי הב"ח נכונים].

ובבית דוד [לר"י דוד] ס"י ה' הוכיח מדברי הב"י צתשי שחושש
גם לפקדון, דהרי כתב [בדיני גמולות ס"י ז'] על גוי
שאמר שהרג יהודי שהיה מוליד י' ליערין, דאש"ג דאין מעידין
על כלים, מ"מ צ"ח שהעשרה ליערין היו פקדון אצלו להוליכם,
לא עבד אינש שמוסר פקדון לאחר ע"ש, ומשמע שאם היו שלו
היינו חוששין לפקדון, וכן משמע מהמרדכי סוף יצמות שכתב
בגדון זה דהא דאין מעידין על כליו היינו כגון חיורי וסומקי
אצל בסימן מובהק מעידין, ואם איחא דלא חיישין רק לשאלה
דוקא א"כ תיפוק ל"י דצליטרין לא שייך שאלה רק פקדון או
מכירה והלואה [אש"כ דגם לפקדון חיישי], וכן נראה מתשי
א' שצחוט השני שכתב [בסי' ע"ב] דמחא שגמלא כתב מליה
אין לסמוך דשמא הפקידו אצל אחר, הרי דחוששין גם לפקדון.

ובשו"ת ר' חיים כהן ס"י ס"ב האריך ג"כ להוכיח דבאיסורא
יש לחוש גם לפקדון וכ"ש באיסורא אשת איש שהחמירו
צחילתה, והשיב על דברי הב"ח שדן שאין לחוש לפקדון משום
כאן נמלאו וכאן היו, דא"כ אמאי פסק הוא עצמו דחיישין לשאלה
נימא כאן נמלאו וכאן היו, [וכמו שהק' הר"א בן המ"צ, הג"ל],
והאריך עוד להשיב עליו, גם על מה שכתב בפנים מאירות
[הג"ל] ראייה דל"ח לפקדון מהא דכ"ס וארנקי וכו', לא ידעתי
מה זו ראייה, דאם נבא לחוש שם שמא הפקידו א"כ הא"ך נשחמש
הנפקד עמהם לקשור בחובם ולהביאם עמו בדרך עד שאבדם,
גם ראייתו השניה יש לדחות וכו', ואדרבה מהמרדכי סוף יצמות
וכן מהב"י צתשי מדיני מסל"ת בעובדא דעשרה ליערין מצוהר
דחיישי לפקדון וכו', ומאחר שכן סובר המרדכי והב"י מי יפר
דבריהם בדור אחרון כזה, ולפי"ז מצוהר דיש לחוש גם לאצידה
דלא ודא אחת היא וכמ"ש נמי הח"מ בסקמ"צ [ראה צאות
הקודם], ומאחר דבתראה הוא ומפיו אגו חיים צחלק אהע"ז מי
יבא להפר דבריו בלא ראייה צרורה וכו', והאריך עוד ליישב
הקושיות הנופלות ע"ז מכמה מקומות בגמ' ע"ש.

ובבית אפרים ס"י ל"ח אחר שהעלה דכתב פטור לא מושלי
אינשי [ראה צלות כדל"מ], כתב ולענין חשש שמא
הפקיד את הכתב פטור אצל אחר, אם כי הפנים מאירות כתב
דלא חיישי לזה והביא ראיות לד"ז, אך כל ראיותיו תמוהין וכו',
אך צ"ד ל"ח לפקדון מטעם אחר כיון שגמלא צכיסו גם פתקא
שה"י כתוב בה אני פכ"פ השכרתי עלמי לאדון, וצפתקא כזו לא
שייך חשש פקדון, א"כ נהי דעל הפתקא לצד אין לסמוך משום
דחשד שם עירו, אצל כשנראה לומר שצעלה הפקיד את הכתב
פטור אצל אחר נאמך לומר שגם הנפקד ה"י שמו כשמו, א"כ
הו"ל פקדון דיתיד דלא חיישין וכו'.

לג. ואי חוששין לגזילה. כתב הרב נפתלי כ"ץ צתשי שצחוט
השני ס"י ל"ו דלהחוששים לשאלה לאו לשאלה אחד
איכא למיחש, אלא ה"ה לכל כיו"צ, וא"כ יש לחוש שמא עמד
עליו לסעים מזויין ולקח ממנו כל כליו אף מה דלא רגילי אינשי
לאושלי, והוא הוא שנהרג, ובעל האשה אצל לעלמא מחמת כיסופא
שהעמידו ערום וכו', וצאמת אין נראה בן דעת הפוסקים, דאי
אפשר דלא ליסתמע חד מלכתוב להך חששא וכו', אך עכ"פ צרור
להסבירם

כלל בעסק הצגדים צרשות מי המה, וגם אין דין זכיה למח כלל,
היאך נכריה מכה סבא זו דמסתמא הוא הראשון שנטבע בצגדים
אלה ולא בלא ליד אחר כלל מיום שנחתרו וכאן נמלאו וכאן היו, והוא
נגד המשנה דטברות פ' הרוטב מ"ז חינוק שגמלא צלד בית הקצרות
ושושנים צידו וכו' טבור שאני אומר אחר צא ולקטן ונתנס לו, הרי
דצכ"ג לא אמרינן כאן נמלאו וכאן היו משת שנתלשו ממקומם,
שא"כ יהיה מוכרח שהיה החינוק צבית הקצרות, ועממא דמילתא
לפי שאין אנו צאים לדון כלל על עסק השושנים וכו', צאופן שקשה
מאד לסמוך על סברות כאלה.

ובזמן אחר [להר"א ואלקין] ס"י ע"ב כ' צנידונו דמהפאם אין
הוכחה, דניחוש לשאלה, ואי נימא דפאם לא משאלי אינשי
והוי כמו כ"ס וארנקי אכתי ניחוש לגניבה ואצידה, ומש"כ כ"ח
[הרב השואל] דהאחרונים השיגו על הח"מ צזה, גם אני ראייה את
השגחם, אצל לענ"ד הוצק עם הח"מ וכמ"ש בחדורי לב"מ דכ"ז.
וע"י צאות שאח"ז מ"ש ר"ח כהן.

לב. אי חיישי לפקדון. כתב הב"ח צתשי ס"י פ"א צעגונה
שא' מדדי היתר שלה הוא ממה שגמלא אצל ההרוג
שער שותפות ואגרת מאשחו, דאין לנו לחוש דילמא הפקידם אצל
אחר והנפקד הוא שנהרג, דכיון דידוע לנו שהם היו אצלו וגם
עתה נמלאו אצלו צערה שגמלאו ורמרינן כאן נמלאו מתחילתם
וכאן היו עד עתה, וראיה לזה מיצמות קט"ז, ואש"ג דמשמע
התם דרך משום ששמו כשמו לא מפקיד צבית הא לאו הכי
היינו חוששים לפקדון, נראה דהיינו דוקא גבי ממון, אצל לגבי
אשה משום עיגונה ל"ח לפקדון כלל.

עוד כתב שם דהעיקר מה שבוטא סומך שלא לחוש לפקדון הוא
משום דהא מצוהר צחוט' שם דזה שאב"י צ"י גט פשוט חייש
לנפילה ופקדון היינו צנפילה דרבים, אצל לנפילה דיתיד שיפול
מיוסף בן שמעון זה וימלאנו יצ"ש אחר ודאי לא חיישי, א"כ
צנ"ז שלהרוג ה"י שומא צמלח למעלה מהעין הימנית כמו שה"י
לצעל עגונה זו שהיו השערות אצלו, ל"ח לנפילה ופקדון של
יתיד שיפול מזה האיש שה"י לו זה השומא למעלה מעין ימנית
וימלאם איש אחר שהו"ל ג"כ שומא צחותו מקום, וצכ"ג ודאי
לנפילה ופקדון ל"ח כלל.

ובפנים מאירות ח"צ סוסי' ל"ב כתב ג"כ דלא חיישי לפקדון,
וראייה לזה מהא דמשני בגמ' כ"ס וארנקי לא מושלי
אינשי משום דמנחשי, ואכתי ניחוש דילמא הפקידם, אש"כ דל"ח
לפקדון דאין דרך כל כך להפקיד כמו להשאלי, וכן מוכח נמי
מסו"פ המקצל [דקט"ז] דקאמר דצכ"ג דאשכנחא לא חיישי
לשאלה ויכול לעטון עד כדי דמיהם, אלא דל"ח נמי לפקדון.
וע"י צאות הבא צחורת נחנאל.

אמנם הרב ר' אברהם בן המשאח צנימין צתשי שהודפסה צ"ח
החדשות ס"י ס"ה תמה על הב"ח דלדבריו דאמר' כאן
נמלאו וכאן היו א"כ לשאלה נמי לא ניחוש, והא חששא דשאלה
גריעתא מפקדון שצודאי אין רגילות להשאלי כל צגדיו וחלוקו
הסמוך לצברו והוא ילך ערום [ומ"מ חיישי לשאלה] וכ"ש
פקדון שערות דאית לן למיחש [וע"י צאות י"ג], ומ"ש הב"ח
עוד דמש"ה לא חיישי לנפילה ופקדון משום דהוי כנפילה דיתיד,
הנה אם כי ראייתו נכונה מ"מ יש להשיב דאדריק מאב"י דמחלק
בין נפילה דרבים לנפילה דיתיד לידוק מרצא דפליג על אב"י וסובר
דלא מחלקין צזה, ועוד דאפי' לאב"י היינו דוקא צממונא, אצל
צעדות אשה מודה דחיישי לשאלה ופקדון דיתיד משום חומר
א"א ואיסורא מממונא לא ילפינן וכו', ונפי"ז אין בידינו לצדק
סימן השומא עם הכרת הכלים לומר דכמו דגבי ממון לא חיישי

אוצר

ס"ק קטז אות לג—לה

הפוסקים

ובבר ליואי ח"ב סי' כ"ב [השני] * בעגונה מנדבורנה שנתקבל מחבב כי יהודי אי מפולין בשם חיים מינצער מח בארץ

הגר ונמלא בחמתו כחז החפירות עם איש אי' מנדבורנה ופאס שלקח בעיר ה"ל, גם נמלא בגופו ובכליו כמה סימנים, וכל זה מראה שהוא הוא בעל העגונה שלפניו, אלא שהנפטר עלמו אמר קודם מותו כי הוא מעיר איסטניא שעי' סטניסלב ועוד אמר ששם אשתו חנה ויש לו ג' ילדים, ועגונה זו שמה יופא ויש להם רק בן אי, ואחר שהחליט דסימני הגוף שהיו צדדי' אינם אפי' סימן אמלעי ואין לרפס לסימני הכלים כי היכי דלא יחוש לשאלה, ושמאל הכלים נמי אין להחיר אף שיש ציניהם מאלה דלא מושלי אינשי, כי למי' סימנים דרבנן חיישין גם בצדלי' לשאלה ולדין דמספ"ל דילמא סיד"ר לא מהכי כדל"מ, כתב עוד דצדדי' אפי' לסוברים בעלמא דצדלי' ל"ה לשאלה מ"מ כאן יש לחוש שמה אינם שלו, דהא באמת דעת קת' פוסקים שהציא הח"מ בסקמ"צ דכמו דחיישי' לשאלה כמו בן חיישי' נמי לאצידה ומכירה, ולפי"ז ה"ה דיש לחוש לגניבה וגזילה, אלא דבאמת אין לא חיישי' לגניבה וגזילה דאחזקי' אינשי בגנבי לא מחזקינן, ואצידה נמי לא שכיחא, אמנם זה רק במקום שאין מנוגד לחשוד לה, אבל צי"ד שגינה שם אשתו ומקום דירתו וגם ריבה צננים, הרי מזה נראה בעליל שזה אינו בעל האשה שלפניו, ואדרבה אם ה"י אותו שהוא בעל האשה לא ה"י אומר שקר קודם מותו כי אין אדם מטעה צעק מיתה וצודאי ה"י מודיע שם אשתו וצניו ומקום דירתו כפי שהוא באמת כדי להחירה מעיגון, ואחרי ששמענו שגינה צננים דברים יש לחוש דלמא זה אינו בעל האשה שלפניו והחפצים והצננים והפאס גב' או גזל, ושמו אינו חיים מינצער כלל ורק ע"י הפאס שגב' או גזל כינה עלמו בשם זה, ושם אשת חיים לא ידע וכן לא ידע שלא ה"י לה רק בן זכר אי, ולכן לאשר סימני הגוף הם גרועים יש לחוש בחפציו לגניבה וגזילה וכו', ולזאת לא מלאנו לצי להקל ולהחירה.

גם בתשו' מהר"י אסאד ח"ב סי' י"ד כתב בעצדא כעיי' דכיון שהצ"ד שניה איזה דברים ממה שכתב בפאס, אף שיש ליישב השינויים באיזה אופן מ"מ לא נסמוך ע"ז, דאף אם נחליט שהפאס הוא מכלים דלא מושלי אינשי [ראה בלוח כדל"מ], היינו צליכא שום הכחשה, משא"כ כה"ג שגינה בשם עירו ומחוז מולדתו וגם במספר צניו וזה הוכחה להחזיק חשש שאלה ופקדון ומכירה או גניבה ואצידה, וידע זה ענין חצירו ע"י סיפור המעשה איש לערבו ושוב בא לידו הפאס בא' מאופנים הנ"ל ולכן ידע קת' לספר ענינו אבל לא ידע על צוריו הכל על נכון, וכל כה"ג חיישין לחששות הנ"ל לכו"ע אפילו בצדלי' וכו'.

לה. אופנים שאין לחוש למכירה חליפין וגזילה, אף למחמירים. כתב בחתם סופר ח"א סי' ל"ב ובח"ב סי' ק"מ דהיכא שה"י רקום על הכתונת שמו ושם אשתו צראשי תיבות, אין לחוש לא למכירה ולא לחליפין וגזילה לכו"ע, דאילו מכרם, לא היה מניח אותיות שמו של זה על המלבוש שלא יאמרו גנוב הוא אותו, וע"י ציממות קט"ו צ' דלא שייך ליומר אישתלי או לפנחי' שבקיה, אך החוס' שם מציא בשם הירושלמי דשייך אישתלי גם צכ"ג, ואף שהרמב"ם לא הביא הך דינא כלל ומשמע דס"ל דש"ס דילן פליג, אך הצ"י בחו"מ סי' קע"ו הביא זה בשם רבנו ירוחם ופסקו בשו"ע שם סעי' כ"ט, מ"מ נראה לחלק דהקונה מלבוש מחצרו אינו רואה שיהי' שמו של זה עליו, משא"כ בשותפין דלא קפדי, ומה תאמר

דלסוברים סימנים דרבנן חיישי' לעוד כמה חששות מלבד חששא דשאלה.

וכתב עליו בחתם סופר ח"ב סי' קמ"א דלפימ"ש הרמב"ן שהוצא בשטמ"ק לז"מ דלהכי לא הזכיר הגמ' חשש מכירה משום דאוקי ממנוח צחוקת מרא קמא, לפי"ז יש לעיין אם בגזילה שביד גזן נשארה חזקת מרא קמא כמו בשאלה או לא, דהרי שניהם אינם יכולים להקדישו, ועוד נראה דהא כל ראיית מהר"י כ"ץ היא מגברא חרובא וכו', ושם אין לנו מחדשין שום מעשה מחודש דהרי נורא הוי צפנינו, ורק לנו מחדשין שמה גם גברא אחרונה ה"י שם, ואפשר ה"ה נמי צמי שנמלא הרוג [דוקא] שעי"כ היו פה שודדים וגזלנים, ובהא הוא דאוכא למוחש לדברי מהר"י כ"ץ אעפ"י שהוא קת' רחוק יותר מנורא דצי גנוי, אבל היכא שחיה רעה אכלתהו, ואז נראה דאם ה"י סימן בכל כליו באופן דלא שייך שאלה, שפיר יש לרף הצגדים לאומדות אחרות להחיר ולא יחוש לגזילים, כיון שלא היה חשש זה לפנינו לא נחדש אותה החשש דגזילה, ולא דמי לעצדא דגברא חרובא, דה"י נורא צפנינו ולא חייש ר"ה בר אצין אלא לגברא אחרונה, וגם בהא פליג רבא, והבו דלא להוסיף מה שלא אמרו חז"ל.

ובח"א סי' י"ג אחר שזידד דלא חיישי' לשאלת כל הצגדים וגם לא לחליפין, כתב דאין לחוש גם לשוללים ששללו את הגאבדים והציגוס ערומים ומכרו את המלבושים ליהודים אחרים והם הם שנכרגו פה, דזהו חשש רסוק שנפלו המלבושים הללו צ' פעמים בידי שוללים וכו', וצפרע שחשש שוללים שאינם רואים הוא גופיה חשש רחוק.

ובשו"ת רח"כ סי' ל"ב כי דלחשש גזילה ודאי ליכא מאן דחש לה, דמאחר דזיכר שהוא יהודי למה נחשדים בגזלן הלא אחזקי' אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ואפילו לשימסור פקדון שצידו לאחר דאינו רק דררא דאיסור ה"י פשוט לצי' דלא חיישי' ומכ"ש לחוש לגזלן.

ובתורת גתנאל סי' כ"ד כתב דאין לחוש על כל הנמלא אצל הנעצב לפקדון וגזילה דאין להעלות זה על הדעת להחמיר, וכן אין לחוש למכירה.

גם בבית יצחק סי' פ"א אות צ' כי דאין לחוש לגזילה דהא כי בשטמ"ק דל"ה למכירה משום דמוקמי' בחזמ"ק, וה"ה והוא העטם דגם לגניבה וגזילה ואצידה ל"ה.

ובאר ישראל סימן ל"ט [דרי"צ סו"א] כתב על דברי מהר"י כ"ץ צמ"ש דחיישי' לגזילה ומחמת כיסופא אזל לעלמא, דמלבד שהיא סבא צדויה ולא נמלא לו עזר אלא כנגדו וכמו שכתב הוא עלמו, וכן השיב כנסת יחזקאל סי' נ"ב, אלא שגם הוכחתי שזה ליחא וכו' ע"ש.

ובשו"ת חד"ר סי' מ"ח כתב [צדפ"ה ג'] דצמדינותינו אין לחוש לגזילת הצגדים, דאין זה שכיח מפני מוראה של מלכות, וכמו שאין נזכרין היום מדברי הגמרא שלא יתייחד עם נכרי בדרך, אך בארץ ישראל שידוע שהערכים הפראים כשמואלים איש יהודי בדרך מפשיעים כמה ממנו כל בגדיו, יש לחוש גם לגזילה, [והיינו שמה גזלו בגדיו ומכרום ליהודי אחר, או דילמא המת הוא ערבי מהולן, והכל לפי הענין הזמן והמקום].

לד. דוגמאות לאופנים שיש לחוש בהם לגזילה לכו"ע. צחכמת שלמה סי' ע"ז דהיתר ה"י כתב צדונו דכיון שהאיש איבד עלמו לעת אין לומר דאין לחוש לגניבה על הצגדים משום דאחזקי' אינשי בגנבי לא מחזקינן, דכיון שאיבד עלמו ועבר עזירה גדולה למה לא נחזיק לגנב איש המאבד צ' עולמות וכו'.

(*) פרטי העובדא לקוחים מהדברי חיים ח"ב סי' מ"ו ובית שלמה סי' מ"ה שהשיבו ג"כ על גידון זה, והר"ד בסעי' י"ח ס"ק ק"ב אות ר"ח ע"ש.

אוצר

ס"ק קפו אות לה—לו

הפוסקים

לחליפין, אך לשיטתו הרי י"ל דצמון מועט ל"ה לשאלה וצפרט שאלת כל המלבושים [ואין מצויר בו כמה הוא זמן מועט, וראה להלן אות ס"ה].

לו. חשש שאלה בדברים מופקדים. עכ"ל סק"ע מתשו' הב"י דיני גמולות ס"י ז' דהיכא שנמסר לא' פקדון להוליכו למקום אחר ואח"כ נמלא איש הכסף ואותו הפקדון בידו, משיאין את אשתו ע"י סימן זה, ולא חיישין אולי מסרו לאחר [ובהוא הוא שנהרג], דלא עבד אינש למסור לאחרים מה שמסורים לו, וחזקה שלא הולאו מתחת ידו.

ועי' בפ"ת סק"י מהחנינו' צית יהודה סימן ק"ל שחמה על הב"י דמאי ראהו היה ז', הא קיימל דאי בכל יומא מפקיד גביה דהאי אחר ראוי הנפקד להפקיד אללו [וא"כ יש לחוש שמא הפקידו השליח אלל איש כזה והוא הוא שמת]. וכן חמה במשפט דק ח"א סימן ו' דנ"ב ח'.

ותירץ בערך שי כאלו דחשש רחוק הוא לחוש דאיתרמי ליה בדרך איש אשר המלגה היה רגיל להפקיד אללו, ודמי לשאלה דיחיד ולא חיישין. ועי' בדברי הבית אפרים שצאות הבא.

ובתשובת הר"א בן המושאית בניסיון שצ"ה החדשות ס"י ס"ה כתב דמה שהקשה חתנו הר"ר פייבוש על הב"י א"ט כו"ע דיני גמירי [לדעת דאסור למסור פקדון שצידו ביד אחר], הנה הביאור צ"י הוא לאו מכה דיונא, אלא כיון דאשכחן במשנה דסתם בני אדם קפדי על כך ואין לזנוס שיהא פקדונם ביד אחר, א"כ צודאי שלא הולאו הפקדון מידו לחתנו לאחר, דמה לו לחקוע עלמנו בדבר שאל' לו, ואעפ"י שקולא גדולה היא להקל מסבבה דנפשיה באיסור אשת איש, מ"מ מאן חכים למושרי כה"ג אלא הרב ר' יוסף קארו דרב גובריה וכדאי הוא לסמוך עליו אפי' שלא בשעת הדחק, ועי' בצית אפרים ובשמן רוקח שצאות הבא.

גם בישועות יעקב בתשו' שצפירוש הארוך סק"ע צסופו כתב דאם היה מוליך פקדון בידו ודאי לא חיישי' לשאלה, דאף שבתשו' הב"ה הקשו אהא דאין השואל רשאי להשאל דאולי לאו כו"ע דיני גמירי, היינו לענין אין השואל וכו', אבל במוליך פקדון עיקר הטעם דאין דרך העולם לעשות כן, והיינו חזקה שניה עושה שניחותו, והיא חזקה מכה ע"כ האדם דאין בדרכם לעשות כן.

ובאמרי יושר ח"ב ס"י כ"ע ל"ק צאות ג' ליתיר שלא לחוש לשאלה בגדונו על המכנסים שהיו מופקדים בידו הנאבד מקרובו, והבי דאיהו גופיה לבשם משום שידע דקרובו לא יקפיד עליו ובכה"ג לא הוי שואל שלא מדעת כמ"ש בסמ"ע צח"י סימן רל"ב ובשו"ע הרב ה"י מניחה ופקדון סב"א ובקו"א שם סק"ד, א"כ להשאלים לאחרים לא היה לו רשות.

ובתשו' הרב ר' אביגדור הורצין שצחמדה גנוזה אחר ס"י י"א זייד להתיר בגדונו מחמת שנמלא צצגדו של הנעצב מכות של החובר בסך נ"ב גדולים, והגוי החובר אמר מוקדם שהם לריכים להמלא בביסו, צודאי לא ה"י מוסר אותם לאחר וכמ"ש בקו"ע ס"י קט"ה צסם תשו' הב"י, וצפרט שה"י ל"ך לתת השבון לחובר, ולאצידה אי אפשר לחשוד כי הוא חששא רחוקה צ"ד, כי נאטרך נומר שאבד המעות וגם הקופסא של ע"כ שנמלא אללו וא"כ אחר מלאם, וצפרט שהמעות לא היו מוגחים בארנקי רק בכים המכנסים שנקל נהפזר, ונאטרך נומר שאדם אחר לקט אחד לאחד כל ה"צ גדוים ומלא גם הקופסא ונעצב במקום ההוא, וגם ה"י לו סימן בגופו כמו לבעל אשה זו וכו' [ובולי הא"י לא חיישי'].

אולם בעבודת השם ס"י ח' פסק [צדס"ז א'] דעד כאן לא כתב כן הב"י אלא לפי מה שה"י סבור דצסומים מובהקים דכלים דלא מושלי משיאין את האשה, אבל לפי מה שמסיק שם דאין לדידן קיימל דגם בצד"מ חיישי' לשאלה, א"כ לא עדיפא סברא

תאמר אמא החליף עם א' ששמו כשמו, זה הוי מכירה דיחיד דלא חיישי'.

ובשערי דיעה ח"ב ס"י קכ"ט צאים שנמלא מת צרכנות והכירו כל צגדיו שעלו שהם של פ' שנסע לעיר פ' לדרוש צרופאים, וגם מלאו אללו מנעלים מנעשה סריגה וגם מאשלינעם צמשקל צ' פונט שנתן לו גיסו להוליכם לאציו, אחר שכתב נד היתר מחמת הכרת כל הצגדים שצכולם ל"ה לשאלה כמ"ש מהרי"ט [ראה צאות מ"ז], וגם ע"י המנעלים והמאשלינעם שלא היו שלו ואין לחוש צהם לשאלה וכמ"ש צבה"ג האמה דק [ראה להלן צאות ל"ז], כתב דיש להוסיף דאף אם צאלו לחוש לגניבה או אצידה כדעת הח"מ, מ"מ צ"ד שעל כל צגדיו צודאי אין לחוש שיגנבו או יאצדו כולם מגופו, אלא שאם נצא לחוש ל"ך לחוש על הצגדים לשאלה, ועל המנעלים והמאשלינעם שאינם שלו [שאין לחוש צהם לשאלה וכמ"ל] תאטרך לחוש לגניבה ואצידה, ולתרתו ודאי לא חיישי' דאי אפשר שיזמנו יחד ולא גרע מנפילה דיחיד דלא חיישי' לה אף לחונקים על החכם צ"י בענין שאלה דיחיד.

ובעמק שאלה ס"י ל"ט צחולה שצא ציום השבת צספינת קיטור לעיר, וצאותה שצא נמלא מת צרחוץ עם צגדיו והכירו כל המלבושים שעלו שהם של החולה הנ"ל, כתב דצזה גם לדעת הב"ה החושש לשאלה כל הצגדים [והוצא צאות מ"ט], וגם לדעת הח"מ החושש גם למכירה וחליפין וחשש זה ודאי שייך גם צכנ הצגדים, מ"מ צנ"ז יודו דלא חיישי' להששות הנ"ל, דאם צאלו לחוש להן נאטרך נומר שמכר או החליף או השאיל צצצת את הצגדים לאחר והוא קנה לעצמו צגדים אחרים ועבר על מקח וממכר צצצת, וזה ודאי אין לחוש דהא יש לו חזקה כשרות, ומליו דמשום חז"כ מפקין ממנונא גבי צ' כתי עדים המכחישים זא"ז וכמו כן נוליא מחזקת אשה איש מחמת חז"כ של הצעל, ובתשו' הר"ן סימן ל"ג למד ממנונא לאשה איש ובתב דאם אמרו לגבי ממון שהוא חמור כ"ש לגבי ערוה, (ועי' תוס' צ"מ דף כ' ב' ד"ה איסורא), ונראה דגם באיסור דרבנן של מקח וממכר צצצת שייך לא מחזקין אינשי צרשיעי, אף שהמל"מ צפ"ד ממלוה ולוה ה"י ל"ו כתב דגבי איסורא דרבנן לא סמכי' על חזקה זו דלא עבד איסורא, אך צמקום אחר הוכחתי דהרשב"א והרא"ש והג"י סברי דגם צדרבנן שייך חז"כ, וא"כ איכא כאן רובא וחזקה שלא השאיל צגדיו, דשאלה כל המלבושים לכו"ע הוי רובא דלא מושלי להו, ועוד דלדעת הגו"י צס"י מ"ג איכא כאן עוד חזקה דכל מה שחתם יד אדם הוא שנו, ונמלא דיש כאן צ' חזקות ורובא שאל השאיל צגדיו, ובכה"ג גם הב"ה מודה דסמכין על היכר הצגדים, אך אכתי יש לחוש דילמא עוד צנסעו על הספינה ציום ו' השאיל את צגדיו, אך י"ל דאם האשה מכרת כל המלבושים וגם הכתונת שעל צשרו, י"ל דזה ודאי אין דרך שחליף כל מלבושיו ויהי נאטר ערום לפני הרבה צנ"א הנוסעים עמו, וכמו דאמרי' בצדצרים שאינם עשויין להשאיל ל"ה לשאלה כמו כן צמקום דלא עבדי דמושלי לא חיישי', וזה מנבד מ"ש צצכרון יוסף והגו"י דכתונת הוי מכלים דלא מושלי [ראה צנח כדל"מ], אך גם אם אינה מכרת הכתונת צעצ"ש, י"ז דנמ"ש האחרונים דק לשאלה חיישי' משום דצחששא זו אין מוליאין המלבושים מחזקת מרא קמא אבל לחליפין ומכירה ל"ה משום חזמ"ק, וזה ודאי אין לחוש שיהי' נאטר פרטינאי וישאיל מלבושיו לאחרים, א"כ אין מקום לחוש לשאלה אלא אם ה"י זמן ומקום שיתקן איזה מלבושים אחרים, וצזה שעל הספינה אין שם מקום נהחקין מלבושים אחרים, וחליפין ל"ה משום דצזה אנו מוליאין אותם מחזמ"ק, וצבואו לעיר ציום השבת ודאי אין הזמן שיתקן לו מלבושים אחרים דלחזוקי אינשי צרשיעי לא מחזקין, א"כ צבה"ג גם הב"ה יורה דל"ה לשאלה, רק שבה"ה הוא מהסבירים דחיישי'

אוצר

ס"ק קפ"ז אות לו—לז

הפוסקים

סבירא זו מכיס וארנקי וטענת דליתא בכו בהדיא בגמ' דלא מושלי לכו ואפ"ה אמרי' דהיינו רק למ"ד סימנים דלורייא חבל למ"ד סימנים דרבנן לא [מהני להחיר גם צאלה], ותדע שהרי כתב הב"י שם אה"כ דהביא עובדה שכתיר המרדכי צמי שה"י מוליך פקדון הדיון אחת אך לא מטעמיה, אלא מטעם דכמו שכתב הרמב"ם דאם ילאו עשרה בני אדם כ אחד והם אסורים בקולר ונושאים גמלים וכו' משיאין את נשותיהם, ומכ' לי אומר איש יהודי שה"י נושא כך וכך או אומר איש יהודי שה"י מוליך י' ליערין וכו' ע"ש, ומשמע דמטעם סימן הפקדון דלא מושלי אינשי ולא עבדי למסור אותם ביד אחרים לא מהני וכו', ולפ"י יש לתמוה על הב"ש בקו"ט שהעתיק בזה קט"ה מתשו' הב"י דדבר המופקד בידו לא חיישי' לשאלה ושאין לך סימן מוצהק גדול מזה, ומיד בזה קט"ט העתיק עוד משמו דאין סומכין להחיר גם על סימני כיס וארנקי וטענת הגם דלא עבדי דמושלי לכו, ואולי י"ל עפ"ימ"ש הב"ה בכתשו' פ"ו דמהרי"ק והרמב"ם והרא"ש גראה דחוששין לחומרא אפי' בסימן דכיס וארנקי וטענת, דלא הוי סימן כל כך צוה"ז דאפשר דנשתנה אורחיהו ומושלי לכו האידנא, [ומ"מ] במפתח ביתו כתב הב"ה עלמו צמי' פ"ה דלא מושלי לכו אפילו לדעת הרי"ק, [אמנא שיש דברים דעדיפי מכיס וארנקי וטענת וכו"ט מודי בזה], וכמו כן י"ל בפקדון, שדן הפקדון הוא דין פשוט לכו"ט אפילו צוה"ז. והרב המגיה שם העיר דעדין לא נתיישב למה הולך הב"י לטעם אחר על העובדה של המרדכי.

ובמהרש"ם ח"א סי' פ"ד קרבן לסופו תמה על האחרונים * שכתבו בפקדון שאסור להשאלו לאחר גם הב"י מודה דלא חיישי' לשאלה, והרי המעיין בכתשו' צ"י [סי' ז' ה"ל] יראה דמבואר דגם בפקדון למ"ד סימנים דרבנן לא הוי סימן מוצהק, אלא דהאחרונים חולקים על הב"י וסוברים דבכלים דלא מושלי לא חיישי' לשאלה. ועי' צנוצי"ת סי' ס' סוד"ה הארכתי. [ומדברי האחרונים דלהלן מוכח דתפסו דין הב"י בפקדון הוא גם לדין דקיימ"ל סימנים דרבנן]. ובשווא ומשיב ח"א סי' רנ"ז כתב דאף דאסור להשאל דבר המופקד בידו, מ"מ ע"ז צודאי לא סמכין.

לז. ובדברים שאולים. עפ"י סק"ז שהביא מהל"ל סי' ק"ו דצדברים שאולים לא חיישי' לשאלה. והגדון ה"י שם שהמשרת של הפרץ הביא ליהודי סידור תפלות שמאל אלל הרוג א', והיהודי הכיר את הסידור שהוא שלו שהשאלו לאיש הנאצד, וכתב דסימן כזה מהני, דכיון שהכיר את הסידור שהוא שלו א"כ ודאי שהגמלא הוא הנאצד ששאל ממנו הסידור, דאי אינש אחרניא הוא איך צא הסידור לידו, ואין לחוש שמא הנאצד השאלו הסידור לאחר שהרי אין השואל רשאי להשאל, ואפי' היכא דעבד מלוה בהשאלתו נמי אינו רשאי להשאל לאחר דמסיק בהדיא צ"מ דף כ"ט ס"ח חילעריכה ליה ע"ש, וכן פסק העור בחו"מ סי' שמ"ג, ואין לחוש דלמא לא ידע מהאי דינא שאין השואל רשאי להשאל, דהא אמר ר' יוחנן בגיטין כ"ט א' דדין זה אפי' תינוקות של בית רבן יודעין אותו וכו', וכן נמי אין לומר נכי ידע הא דאין השואל רשאי להשאל אך אולי לא ידע הא דאפי' צמידי דעבד ביה מלוה נמי אינו רשאי להשאל, הא לאו מילתא היא, דמהי תיתי לן לומר שה"י יודע הדין דניחא ל' לאינש למיעבד מלוה צממוניה ולא יבא יודע הדין דאין השואל רשאי להשאל

אמנם סבירא זו של הנמח דק מאלו גם בשאר גדולי פוסקים שסמכו ע"ז או שירפו סבירא זו להיתר.

בשו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ד אחר שכתב דהיתר צנזנו שלא לחוש לשאלת כל הצגדים, כתב וציחוד [אין לחוש לשאלה] על הכובע ששאל מאחרים, ואיך נחוש שישאלנו לאחרים ואין השואל רשאי להשאל, ואחזקי אינשי צרשיעי לא מחזקין וכו'.

גם הר"א בן המשאת צימין צתוצתו צפנ"י שם סי' נ"ה כתב [בדל"ד ד'] דיש ללרף צנז"ז את הכובע שה"י שאל בידו [ואין לחוש לשאלה] דאין השואל רשאי להשאל, וכבר סמך ע"ז ברב

(*) והם: הר"א בן המשאת צימין בתשו' שבב"ח החדשות סי' ס"ה, ועוד ציין לתשו' הרב מזלקאה אשר בשו"ת באוני בתראי סי' ס"ד [דפוס טשערנאווין]. והיא אותה התשו' שבחמדה גווה אחר סי' י"א שהובאה לפני ד"ה אולם בעבודת השם.

אוצר

ס"ק קמ"ז אות לו

הפוסקים

ובחתם סופר ח"ב סי' קמ"ה צמ"ה שנסע מציתו בעגלה שכורה ונאבד, והעגלה נמלכה, כתב דלילו ה"י מי שמכיר בעצ"ע שזוהי אותה העגלה אשר שכר בנסעו מציתו, היינו יכולים לומר דאין כאן חשש שאלה לאחר, כיון שהיא עמנו שכרו [ואינו רשאי למסרה לאחר] וכמ"ש הב"י בחשו" [שצאות הקודם], רק מטעם אחר היינו חוששין קצת הואיל ולא נמלא ההרוג על העגלה אלא בלילה, וע"י צ"ש סקס"ט וכו'. ועצמ"ת סקל"ז מהחמ"ס.

וברמזי אהע"ז לבעל תפארת ישראל כתב ג"כ דבכלים ששאל לא חיישין שעבר על מה שאמרו חז"ל דאינו רשאי להשאילם, ואחזוקי אינשי צרשיעי לא מחזקינן וכח"מ סי' רנ"ב וסוסי' שמ"ב.

ובנדוע בשערים סי' כ"ד אחר שבי' לז היתר בנדונו מחמת הכרת הבגד העליון שה"י שאלו אחר, כתב צאות ז' דאם כי הבית אפרים [הב"ל] עורר חשש חלוי שלחו בחזרה ע"י איש אחר, אך בנ"ד שנמלא מלוכש צו אין לחוש לזה, דא"כ איך לבשו והא חסור להשתמש בו, ובפרט שבנ"ד ידוע ששאלו ע"מ לזה בחזרה ליום השבת ובכ"ה קפיד מסתמא ג"כ [שלא] לשלוח אותו ע"י שליח, כי לא עלה על דעתו שיזדמן לו דרך אחרת לשבת והוא ישלח לו ע"י אחר.

ובברית יעקב סוסי' כ"ח כתב דאע"ג דמהרה"ה שהצויה הלמח דק מגיעין כ"ע אין דינו מוכרח, דאע"ג מיתלה דגלוי לכל צד צו רב ידעו כו"ע בהמונים, וכמה מיתלה דפשיטא לכו"ע צ"ש לא ידעו כו"ע, וע"י בחולין פ"א, וא"כ עדיין י"ל דלאו כו"ע דינו גמירי*), מיהו אפשר דבלאו האיסור דאין השואל רשאי להשאיל כיון דיכול לומר אין ראוי שיהא פקדוני ביד אחר, א"כ לאו אורחיהו למישאלניהו לאחרניי צלי דעת צעלים, וכן משמע מחשו" ב"י [הב"ל] דאין אדם מוסר פקדון ביד אחר, ולפי"ז ודאי הוי ככלים דלא מושלי להו.

[אך צמ"ה כ"ח כתב מעיקרה לז היתר בנדונו ממה שנמלא חלל המה ארנקי שה"י שאלו בידו, וכיון דאין השואל רשאי להשאיל ל"ה לשאלה זאת, אך א"כ מסתפק הוא חלוי בדורנו לאו כו"ע דינו גמירי, ולכן לא מסתברא ל"י לומר דלא חיישין לשאלה בזה, ע"ש].

גם באמרי נועם סי' כ' לידד להתיר בנדונו ממה הכרת הבגד שה"י שאלו אחר ואין השואל רשאי להשאיל, אלא שבנדונו לא ראה להתיר מטעם אחר דכל זה הוא צאם נמלא הבגד חלוי ממש צקו ולבש בו, אבל בנ"ד שהעכו"ם הביאו, ודאי דלא מהני, דאפי' בדל"מ מצוה צ"ש דסמוך לו לא מהני [ראה צאות ס"ט], ועוד דהלמח דק [הב"ל] שהתיר בסיפור שה"י שאלו, ל"ל שה"י מונה צקו וה"י לבש בו.

ובדבר אליהו [לר"א מפולנצ] סי' נ"ט כתב ג"כ בנדונו דאם היו מולאים את הנוטע מעוטף בחיתול שה"י שאלו בידו, ה"י עדיף מכל הסימנים של הכלים, דבזה ודאי לא חיישי' להשאיל. כי אין השואל רשאי להשאיל.

ובתפארת צבי תק"ע סי' צ' לירק זה להיות. וכן צמים חיים [לר"ה רפפורט] סי' כ"ו בחשו" בן המחבר, ובשארית

נתן סי' ה' בחשו" הר"י סג"ל אבד"ק דוקלא, ובשמן המר סי' צ' דק כ"ז א', ובדברי חיים [לר"ה מלאח] ח"א סימן ל"א, ובשאלות דוד סוסי' י"ז, ובמהר"ה הלוי ח"א סוסי' קס"ט, ובבית יצחק סי' ע"ז

הרב הגדול ז"ל [הכונה לצ"י בחשו" הב"ל צאות הקודם לענין דבר מופקד] להתיר העגונה שבנדונו, ואף שהיא קולה גדולה ומאן חכים וספין למשרי כי האי כי אם הרב ר"י ז"ל דרש גובריה, וכ"ש בנ"ד שכתוב הוא קל ערך ואפשר שלא ה"י נחשב צעינו להקפיד עליו להשאילו לאחרים, מ"מ לירוק גובל לסמוך על סברת הר"י קארו וכו'.

גם הר"מ אשכנזי בחשבונו שבסוף ספר גזרות אגנים סי' ט' כתב בנדונו דכיון דאוחס מנעלים ארוכים שקורין עטיוול שמלאו ברגלי ההרוג היו שאלוין בידו, י"ל דבכ"ה לא חיישי' להשאיל, ועדיף עפי ממאי דאמרינן בגמ' כ"ס וארנקי וטענת לא מושלי אינשי משום דמסמני או מזויפי, והכא בלתי ספק דיש לנו לומר שלא עבר אהא דאין השואל רשאי להשאיל, אלא שנמשכה לא ראה לסמוך בנדונו ע"י מטעם אחר כי הסימנים שהכירו על ידם את המנעלים לא היו סימנים מובהקים ביותר, ע"ש.

ובבית אפרים סי' קל"ז כתב ג"כ דאין לחוש בנדונו להשאיל כיון שה"רופינעש"י [מין בגד] שנמלא על ההרוג ה"י שאלו בידו, והמשאיל הכירו בעצ"ע וסימנים שזה שלו, ואין השואל רשאי להשאיל, ובפרט צוה דודאי המשאיל הוה קפיד ע"ה עובא, ורק מחמתו על האיש שנסע עמו בלוחה צימו שלג וקור וה"י מחוסר בגדים, השאיל לו הבגד הב"ל, והלה הצטיחו דמיד שיצא למקומו וחזרנו לו, א"כ פשיטא שלא היה עושה כזאת להשאילו לאחרים, ודין זה דאין השואל רשאי להשאיל ידוע לכל וכו', ואף דלכאורה אכתי יש לחוש שמא איתרמי לזה השואל שלא ה"י בדעתו לחזור לביתו עתה, ובכדי לעמוד באמונתו להחזיר מה ששאל ליד המשאיל שלחו ביד אחר ואחר האחר הוא שנהרג, אמנם הוכחתי דאפילו בדרך שליחות חסור לשלוח ביד אחר אפי' אם יחייב עצמו שאל יופסד ישלם וכו', וסיים שם בסוף החשו" דאף בנ"ד אין איתרע ל"ה חזקה [דכשרות] ממה שעבר ונסע עס ערל ויחידו בדרך, מ"מ לא חיישי' להשאיל כליו, וגם אין לחוש שמא פגע בלדס שה"י המשאיל רגיל להקפיד גביה, דהא מחשו" ב"י [שצאות הקודם] מוכח דלא חיישין לזה וכו'.

ובגבעת שאול סוסי' ד' כתב לז היתר גמור בנדונו ממה הכלים ששאל בע"ה [הנאבד] מהר"ש דוכנא, והכירם המשאיל עתה בעצ"ע גמור וגם אחר סימן מובהק ביותר כ"ס התפילין ובמגפים, וצוה לא חיישי' להשאיל, דודאי לא עבר אהא דאין השואל רשאי להשאיל, ובפרט איש כמוהו שהיה גמיר וסביר ומחזק בחסידות, ואע"ג שבני תפילין מסיק הלמח דק [הב"ל] דחיישין להשאיל, אך איכה מיירי בתפילין בלא נתיקם במצוה שם העטם דכל התפילין שוים הם, משא"כ גבי כ"ס [של תפילין] דלאו שוים הם, וה"ה במגפים, וא"כ ודאי ל"ה להשאיל, ואף שה"ל מפלג שם אם להתיר ממה זה, היינו משום שחשב דילמא נפל ממנו הסידור ששאל, והסידור לא נמלא חלוי רק ערל ה' הביאו והמשאיל הכירו, משא"כ הכא שמלאו הכ"ס עם התפילין חלוי והמגפים היו על רגליו, ודאי לא חיישי' להשאיל, והביא שם"כ מו"ז ר"מ כ"ן בספר גזרות אגנים [הב"ל].

ובתשו' מהר"ש סי' ע"ז לירק בנדונו מה שמלאו התפילין שהיו שאלוין בידו תחזים צחיקי, והמשאיל הכירם בעצ"ע וגם הכיר החיק שלהם, דבזה אין לחוש להשאיל כי אין השואל רשאי להשאיל, ואף ש"י ה"ל דבתפילין שאלוין חיישי' להשאיל, נראה דהוא לפי טעמו שכתב שם דשכיחי צבית האומן וכל התפילין שוין הם כי כולם לריכוך ליכתב לשמה בכתובות, אינן עתה צב"ה דלאו רוחין שכל ה' מקפיד על הפרשיות מאחזה סופר הן, וכן מלאכת הכתבים אינן שוים ג"כ בכל הסופרים, ודאי דק להקפיד יותר מבסידור שב"ל הב"ל.

(*) עש"ך חו"מ סי' ס"ו סקנ"ו דלא אמר' לאו כו"ע דינו גמירי אלא במקומות שאמרו בש"ס כן. וע"י בשדי חמד מערכת ל' כלל ט"ז מזה. וע"י עוד מזה במהרש"ם ח"ד סי' ס"ז דל"ו סוף טור ד' שצ"ן לכמה פוסקים הסוברים דלא כהש"ך.

אוצר

ס"ק קפ"ז אות לו—מב

הפוסקים

מ. ובגדים של האב שביד הבן. כתב בזכרון כהונה דף ע"ב א' דכיון שהבעלים שנמלאו על המת היו של אביו ומחמת שהיו ארים עליו לקחם בנו לעצמו ולא הקפיד עליו אביו, ואעפ"כ לא ניתנו לו לגמרי בפירוש, וזה ה"ל אביו שעות קודם שהבן נעצב, כל כה"ג מסתבר דהיו הבעלים כשאלוים צידו ול"ח זהו לשאלה, ואפי' כמה שניתן לו משל אביו מסתברא דל"ח לשאלה, ולדעתו יכול האב למחות אם יראה הבן להשאיל בגד שטעם נז, וכדאשכחן קצת צעם התוספתא (והוצא צה"מ וצ"ש ס"י ל"ד) האומר תנו צית ארמלית לבתי יכולים היורשים לעצב שלא תשכירו וכו' כי כונת האב ה"ל שלא תתצוב וכו', וכן מסתבר שכל המלצושים שהאב עושה לבנו כדי שלא יתצוב הכל הוא לנורך גופו ואם מת ירשנו האב כי אינם נחונים לו במתנה גמורה.

מא. ובחפץ הממושכן אצלו מגוי. כתב צחחם סופר ח"צ ס"י קל"ז דנזונו שהכירו אלל הברוג העצעת שעל ידו שהיתה ממושכנת אללו מגוי א', אין לחוש בזה לשאלה, וזה זולת הסברא דעצעת לא מושלי, כיון שהיתה ממושכנת אללו אין לו רשות להשאילו או להפקידו ציד אחר כמבואר צ"ל, אך אם נבא לידי מדה זו א"כ עבד איסורא כמה שה"ל משתמש במשכנו של נכרי להתקטע בו *) לדעת מהרי"ל שהציו המג"ל רס"י תע"ב, ומ"ש המג"ל שם דפ"ט א' בשנה אין הגוי מקפיד, כבר השיג בחק יעקב שם דמהרי"ל לא השתמש בזה רק העמידם על השולחן לשמות צרהייתם, אך האמנם לדינא כבר נהגו העם כדעת הע"ז והש"ך ופרי חדש ציו"ד ס"י ק"כ וכן הסכים החק יעקב לדינא להחיר חשמים משכונות של גוי.

ובעדות ביהוסף ח"צ ס"י כ"ה כתב [צדנ"ט ד'] דפקדון התוגר שנמלא אלל המת, אין ספק דלא שייך בזה חיהופי או שנתנו לאחר ששמו כשמו שיוליכוהו, משום שהגוי ה"ל יכול לומר אין רלוני שיהא פקדוני ציד אחר, והיו קצת כסיומן מוצהק כי ה"ל ירא לתתו לאחר, ואין לחשוש כיון שרק התוגר הכירו אולי משקר הוא שלא ה"ל שלו, כי מאי עעמא אמר [רק] על אותו דבר שהוא שלו ולא [אמר כן] על דבר אחר, ובפרט שנתן סימן. [ועי' להלן בזה] מ"ג מהצית אפרים לענין אם נאמן המשאיל לומר שהחפץ שעל המת הוא שלו.

אבל בבית שלמה [לר"ש מקסאלא] ס"י ל"ז כתב [צדנ"ט ג'] דצבגד הממושכן אללו מגוי לא שייך לומר דלא חיישי' בו לשאלה מכה אין השואל רשאי להשאיל, דממ"ס, אי מותר להשתמש במשכון של גוי כמ"ש הע"ז [הג"ל], א"כ לדעתו מותר גם להשאילו וכמ"ש שם, ואם בחפץ ומשכון לא שייך הפקעת הלוואתו ואיסור, ע"י תומים סוס"י ע"צ וצמ"א אהע"ז ס"י כ"ה סע"י א' וי"ב ובאחרונים שם, א"כ גם הוא אינו רשאי להשתמש בו, וכיון דאם נאמר שהוא בעלה של אשה זו [שה"ל צידו במשכון] ע"כ שהשתמש בו ובהכרח דעבד איסורא, וא"כ יש לחוש גם שהשאילו לאחר.

מב. אופנים שבהם לא שייכא הסברא דאין השואל רשאי להשאיל. כתב צבגד יעקב ס"י ע"ז צהרוג שנמלא צכיסו מפתח חדר המלון בו החאכסן, והכירו את המפתח צעב"ט, וראה רב א' לדון לא לחוש בו לשאלה משום שהמפתח אינו שלו ואין השואל רשאי להשאיל, וכתב לו דל"ז דמיון כלל, דהא העטם דאין

*) וכונתו, דכיון דאסור להשתמש במשכון והוא לא חש והשתמש בו, א"כ יש לחוש שמה גם עבר והשאילו לאחר, ואחר שמסיק דלדינא מותר להשתמש במשכון ולא עבר שום איסור בהשתמשו בו, א"כ אין לחוש דילמא השאילו לאחר, כיון שאסור להשאילו לא חשדינן ל' שעבד איסורא והשאילו.

ע"ז סוף אות ג', וצטערי דיעה ח"צ ס"י קכ"ט, וצטערי רמ"ן סוס"י י"ב, ובמשיב כהלכה סימן ד', ודברר אליהו [לר"א קללקין] ס"י פ', וצמרי"ל דיסקין ס"י מ"א, וצמרי דוד [לר"ד הורצין] סוס"י י"ה וס"י י"ט, וליון שם למס' ע"ז דט"ו א' כיון דלאו ידידה לא מושלי ל', [ועי' צלמה לזק החדש ס"י י"ז אות ו' דפ"ט ד'].

ובתשואות חן ס"י י"ח ע"ד אגרת מלוצה שה"ל שאלו צידו, כתב ג"כ דלא חיישי' לשאלה בזה משום דאין השואל רשאי להשאיל.

לח. והאם גם בדברים המצויים הרבה לקנותם סמכ"י על סברת אין השואל רשאי להשאיל. ע"י צ"ל שצלות הקודם דמבואר שפסם דכל מה דשכיה עוצא בצית האומן, לא אמרינן אין השואל רשאי להשאיל. וכ"ה צמטעמי ילחק שצלות מ"צ לנדון, ע"ש.

אכן בקהלת יעקב [לר"י מקסאלין] ס"י י' כתב דאפי' צדבר המלוי לקנות צשוק, וכגון משקלות שצנדון, נמי שייך לומר דאין השואל רשאי להשאיל ודלא כה"ל, וכמו שמיניו צמרדכי סוף יצמות צמי ששגחו על ידו ו' ליעראות של משי*) והחירו מטעם זה, ולא דקדקו כלל אם מינס מלוי לקנות, והיינו דאפ"ה יכול הוא לומר אין רלוני שיהא פקדוני ציד אחר.

וביד ימין ס"י ה' כתב צנדון [צדס"ד א'] דיש טעם מספיק וצבור להחיר העגונה, כי ה"ל ראש העצעת קשור ועטוף צשק שה"ל שאלו צידו מאשה א' והאשה הכירה את השק שהוא שלה, וכבר כתב הצ"י צתשו' ס"י ז' דצדבר מופקד לא חיישי' שמסרו או השאילו לאחר, ואין נך סימן מוצהק גדול מזה, וליון גם צ"ל ס"י ק"ו [שצלות הקודם] ולכהונת עולם ס"י ל"ז שכתבו דצדבר שאלו ל"ח נשאלה וכו', וכ"ש צנדון דאיהא גם הלטעפות שאר סימני גופו וכליו וכו'.

אך הרב ר' חיים גאגין כתב עליו שם צס"י ע' דלא לזק בזה, דע"כ לא סמכו הני רבנן למשרי צסברא זו אלל דוקא צמידו דליכא למיחש אולי עבר והשאילו, אלל מדי דשכיה הרבה וכגון שקיס שצ"ד, אפשר דעבר והשאילו על מנת להחייב צתשנומין וכמו שחשש ה"ל [הג"ל] וכו'. ותשו' זו הודפסה גם צסוף ספר ישמה לצ צקונטי מילי דאצות ס"י ז'.

לפ. ואם שייכא סברת אין השואל רשאי להשאיל בבן שהפקיד או השאיל לאביו. כתב צתשורת שי ס"י פ"ו דאף צבן שהפקיד אלל אביו שייכא סברת הלאה לזק [הג"ל], ואפי' אם ה"ל הבן סמוך על שולחן אביו והכל של אביו, מ"מ הא מבואר צחו"מ ס"י ל"ז דאין צעל חוצ גוצה מכסות אשתו וצניו דהרי הם שניהם, וע"כ דגם צזה אין אביו השואל [הנפקד] רשאי להשאיל. ועי' להלן בזה מ"צ מהעמק שאלה ס"י י"ה.

אבל באבני צדק [לרמ"מ פאנעטע] ס"י י"ג כתב צנדון דמלד מה דמגף א' לא היה שנו רק של צנו שלקה ממנו לפני נסיעתו, אין לומר בזה דכיון דאין השואל רשאי להשאיל לא חיישי' לשאלה וכמ"ש ה"ל, דמה צצחוק ציתו של אדם חשיב צעניו כשלו, ואף שהבן לא ה"ל סמוך על שולחנו, מ"מ קשה לסמוך ע"ז.

י) מה שהעתיק מהמרדכי כאילו כתוב שם ו' ליטראות "משי", וכן העתיק מלשון המרדכי גם בספרו משכונות יעקב ס"י ט' דקל"ד א', צ"ע, דבמרדכי לפנינו ליתא חיבת "משי", אלא מיירי שם מ' ליטרינ "מעות", וגם בתשו' ב"י הנ"ל באות ל"ו דקאי על דברי המרדכי ליתא חיבת "משי", ועי' בנודע ביהודה תנינא ס"י ס' ב"ה הארבעי דמבואר ג"כ דהמרדכי מיירי מ' ליטרינ וזו, וכן בכל האחרונים שהעתיקו דברי המרדכי לא נמצא חיבת "משי".

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מב—מד

הפוסקים

דאין השואל וכו' הוא משום דלמא מהימן לי ואחר לא מהימן לי
שלא יקלקל או ישבע לשקר שאבד מחמת מלאכה, וזה לא שייך
במפתח הזה, ומשום דלא מהימן לי אחר נמי לא שייך בזה, כי
מאי חייבת לי לבעל המלוך, הלא החדר מושכר לו וכל חפציו יש
לו צו ולא לבעל הפונדק, ואע"פ אינו רשאי למסור המפתח לשלומו
להביא חפציו משם, וא"כ ודאי יש לחוש שמסר המפתח לשלומו
להביא לו כליו והוא הוא שגבר, ולא דמי למפתח ביתו שנתנו
הב"ח [ש"י דל"ה ציה לשאלה וכמוצא בפ"ת סק"ה ובחול"ה פ'
צלות כדל"מ].

ובעמק שא"ה סי' ל"ה השיב אל הרב השואל שר"ה לדון עפ"י
דעת ה"ל דבכלים שאולים ל"ה לשאלה, ובנדונו שהמכנים
שהנאבד היה לבוש זהם היו של בני, דנראה דנ"ד לא שייך זה,
דכיון דנגז"ע הוזכר שבו לא ר"ה כבר להשתמש בזהם [ומשום זה
השאלים לא צ"ח], א"כ לא שייך בזה עוד אדם ר"ה בקצ ש"ל, ושפיר
שייך כאן חששא דשאלה שהשואל לאחר על מנת לשלם כל חובות
דיתולד אלל השואל השני. [ועי' צ"ח ל"ע בזה צ"ח סי' נ"ג].

ובבהגות עולם סי' מ"ב כתב [בדמ"ה א'] דחפץ שלקח צלי
רשות בעלים ח"ן להחזיר ולומר דמסתמא לא ישאלנו
לאחרים כי ח"ן השואל רשאי להשאל, דאפשר דכל כה"ג שהוא
שאל שלל מדעת בעלים עבד אינו להשאלו לאחרים ומורה לא
יעלה על ראשו, כיון שאין הבעלים יודעים שהוא לקח אותו לנצות
ממנו. [דבריו ל"ע, דנראה דבין דהא דאין השואל וכו' הוא מטעם
מורה המשאל, והרי מדברי האחרונים ומה"ל ע"מנו מצוה דאין
הטעם כן, אלא הטעם הוא מפני שיש איסור גזל להשאלו לאחרים
צלי רשות המשאל המקפיד שלא ישאלנו לאחרים, ומסתמא לא
יעבור על איסור, וא"כ ה"י לו לומר דבכה"ג ששאלו צלי רשות
מהבעלים הרי חזון שאינו נזהר באיסור גזל, וא"כ ודאי יש לחוש
שישאלנו גם לאחרים, ואולי כיון דבנדונו מיידי שלקח החפץ מגיסו,
א"כ יתכן דלא נעשה גזלן ע"י כי אולי ה"י סבור שגיסו לא יקפיד
עליו, אך סברתו היא חדוה, ומנ"ל דסמכין בעגונה על סברת
מירחת כזו, וראה לעיל בזה מ"ה מהעדות זיכוסף ח"ב סי' כ"ה].
ועי' בפ"ת סק"ז מה שהביא מהח"ס ח"א סי' ל' בענין שינה
מדעת בעלים.

ובאפרקטא דעניא סי' ק"ו ע"ד הכרת מקל שהולכים בו ציור
שה"י שאלו צידו, כתב דבזה ח"ן לדון עפ"י ה"ל,
דפשוט דמקל כזה שהוא טוב ללכת עמו רק ציור, ח"ן שום
קפידא מנ"ל המשאל ח"ן ישאלנו, ולא נתן לו על מנת להחזירו
דלא ה"י לריך לו יותר, ותו דאין חיישי' דהב"ח גברא חזק לענא,
א"כ ודאי השניח ח"ן המקל או נתנו לאחר כי ח"ן זה רק מקל
יערי ואין נזהר ללכת עמו במקום ישוב צ"י אדם. ועי' מה שיישב
שלא יקשה ע"י מהא דהול"ה להם מקלו שצ"ח יצמות.
ועיין במעמקי יצחק סי' ח' ש"י בנדונו בכתובת ששאל בנסיונות,
דלא שייך הסברה דאין רשאי להשאל, (מלבד דבשכיה לקנות
ל"ה כן, בכתובת ל"ה), דהרי ידע [המשאל] שילקח לנצות,
שהדרך להחזירה מכוונת, ואם התר"ה שיה"י פקדונו צ"ח כוונת
עכ"ל [שכנראה כן ה"י ש"ס], כ"ש שמורה שיה"י צ"ח ישראל.
[אולם ל"ע מה שמדמה צ"ח חומן כדי לכבדו ליד אחר כדי
להשתמש בו, ועוד שמה יכנסנה צ"ח בשיחזור].

מג. ואי נאמן המשאל להעיד שזה החפץ שעל המ"ה הוא
שלו. כתב צ"ח אפרים סי' קל"ז [דנ"ד א'] דלכאורה
יש לתקוף שהמשאל לא יבא נאמן [להעיד על הכרת אחר חפץ
שעל המ"ה ולומר שהוא השאלו ח"ן]. דהוי נוגע בעדות, ואף
שצ"ח נ"ה נ"ה דק"י סי' ק"ו [הנ"ל בזה ל"ז] מצוה דנאמן, הנה

מד. האם יש לחוש על בליה דלא מושלי דילמא שבתם
בבליה דמושלי והשאלים. עפ"ת סק"ה סוד"ה
וצ"ח הבלים, מהח"ס סופר סי' ל"ה שעורר חשש חדש דאם ח"ן
מהבדל"ה ה"י מונה צ"ח המ"ה ולא ה"י מלווה בזה, עדיין יש
לחוש דילמא בבגדים שעלו הם שאלים והמשאל שכתב בזה ח"ן
הבדל"ה צעת שהשאל לו בגדיו.

גם צ"ח נ"ז כתב מהח"ס סופר דאם כי ה"י אפשר לסמוך בנדונו
על האגרת שנמל"ה אלל המ"ה שנמסרה לו מח"ו ואין לחוש
בזה לשאלה ופקדון, כי מסתמא לא מסר האגרת לאחר כי יש צ"ח
סוד גדול ואינו רשאי למסרה לאחר וכעין מה שכתב הב"י
בפקדון [ראה בזה ל"ז], אך כיון שלא נמל"ה אלא חתובה
צ"ח המחזיר לצ"ח השוקיים, א"כ עדיין אפשר שהשאל הב"י
שוקיים לאחר ושכתב האגרת בחוסר, ומכ"ש לפי"ש הב"י בזה

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מד

הפוסקים

ובשו"ת מהר"ש ח"ה סי' פ"ג כתב ג"כ על הכרת הפאס שצגד המת דנהי דהוי כמו כדל"מ, אך כבר כתבו האחרונים דיש לחוש שהשאלו הצגד ושכח הפאס בחובו, אך מ"מ כתב שם בסוף התשו' דמלך המכתב לאשתו שנמצא אליו דזה ודאי הוי מדברים ולא שכיח להשאלים, והי שיש ג"כ לחוש ששכחו בחוץ הצגד צעת שהשאלו לאחר, עכ"ז יש [מזה] רגל"ד [שזכו] שמת.

אולם מלאנו צחתם סופר עלמו צח"א סי' ס"ה אחר שכתב שם לסמוך על מציאת הפאס בדלוסקמא של הנעצט ולא לחוש לשאלה משום דפאס לא מושלי, כתב דגם ח"ן לחוש דילמא שכחו בדלוסקמא צעת שהשאלו את הדלוסקמא לאחר, כי כל אחד נזכר במכתב כזה ואינו שוכח אותו, ואם ישאלו צגדו לאחר לא ישאיר בחובו מכתב כזה, וכן זה שנמצאו חשבונותיו עם אציו ושותפיו צכתות ידו ממש שנתקיים ע"י כמה אגרות ממנו, וגם ח"כ על פצ"פ, וכל הני [דברים] לא מושלי אינשי, גם ח"ן שוכחים אותם חפ"י אם השאלו צגדיו. וע"י עוד שם צסי' נ"ג.

ובח"ב סי' קמ"ו כתב ג"כ ללרף שלא לחוש לשאלת כל צגדיו ולהליפין מהמת שנמצאו משום צצרוסט עאש" של המת, דלנערך לומר או ששכח המעות צצעת חליפין וזה לא שכיח לזכר דאינשי צכיסים תליא, או שגם השני הניח ממש מעות כזה צצרוסט עאש, כמו זה, וכל זה רחוק וכו'.

[ובבר הרגיש צסתירה זו צצחת"ס צאמרי יושר ח"צ סי' כ"ט וצסי' ק' וקמ"ה. אולם גם הוא סותר את עלמו, דצסי' כ"ט כתב שהחת"ס צסי' ס"ה שכתב דלא יתכן ששכח הפאס והחשבונות הנחוצים לו צצגדו, לא סמך ע"ז להוד רק צצירוף, כי ה"י שם עדות שנעצט צמשאל"ס וה"י רק חשש דרבנן, ואילו צסי' ק' וקמ"ה הסתמך על תשו' זו של החת"ס, וכמוצא להלן.

ובנפש חיה סי' ו' כתב ע"ד החת"ס סי' ס"ה דאף דממסקנת דבריו נראה דהא דהקיל בזה הוא משום דנלא"ה לא ה"י צגדו כי אם איסור דרבנן משום משאל"ס, אפשר דלא כתב זה רק לרווחא דמילתא דרכו לנעות להחמיר תמיד, וכל שיש לחפש עוד לדדי היתר מחפש אף שגדאי צעטס הראשון ג"כ להחיר, ע"ש. אך הוא לא הרגיש צסתירות שיש צחת"ס.

ובתשורת שי סי' רפ"ט ר"ל צסתירת דברי החת"ס דכנראה דעת החת"ס היא דחלו לפי הענין, ואם דבר חשוב הוא לא חיישי לשכחה, אך צח"ב סי' קמ"ג כתב החת"ס דגם צחותם של כסף חיישי ששכחו כשהשאלו צגדיו, ודבריו ל"ע.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ה צבערת צן המחצר שם [צדק ע'] כתב דהתשו' צצחת"ס סי' ל"ה הג"ל צריש אות זה היא האחרונה מכולן, ושלכלה ל"ע ע"ש].

ובאמרי יושר ח"צ סי' כ"ט אחר שהביא מהחת"ס ומהדברי חיים הג"ל החוששים לשכחה, ומהפ"ת סקל"ה שכי דמדברי גדולי האחרונים לא משמע כן, כתב דאף שיש לדחות ראיות החת"ס, ומה גם שהחת"ס עלמו צסי' ס"ה כתב דצכמה דברים הנזכרים לו ח"ן אדם שוכח, וא"כ ה"י אפשר לדון צגדו שגנו שה"י שעת חירום והפאספורט ה"י נחוץ לו מאד על כל עמד ועמד, וצפרט שהלך לקנות חמאה ולזה נחוץ לו מאד ה"גיווערצט שיי"ן וצודאי לא שכחו, מ"מ מאחר שהחת"ס החמיר צכמה תשו' לחוש לשכחה, קשה לעשות מעשה נגד החת"ס ולריר לחפש לזדים אחרים, ומ"ש החת"ס צסי' ס"ה דלא יתכן לחוש ששכח הפאס וחשבונות הנחוצים לו צצגדו, גם שם לא סמך ע"ז לחודא רק צצירוף, כי ה"י שם עדות שנעצט צמשאל"ס וה"י רק חשש דרבנן, וצספרו

דגם בכלים דלא מושלי [עלמס] יש לחוש לשאלה חפ"י אם איכא בהם סימן מובהק ביותר משום דעכ"פ עוד ימצא ח"י מאלף המשאלו גם חרנקי ע"ש, וצצרה גדולה ונכונה היא וראוי לחוש לזה, וא"כ הכי נמי צודאי אפשר צמילאות שישכח האגרת בחוץ כיסו צעת שהשאלו הצחי שוקיים וכו', [וע"י צלוח כדל"מ דיש הסוצרים צצחי שוקיים לא מושלי], אך מ"מ כתב דאומדנא מיהא הוי וילורף זה לצצרת כל כליו לא מושלי גם כשנימא דצכשאלת כל כליו צעינן נמי צירוף אומדנא [צכדי להחיר ע"ז], ע"ש. וצח"ב צסו"י קמ"ג כתב ע"ד חותם של כסף שנמצא צצית יד חונקלי של המת, דנהי שהוא מכל"מ אך יש לחוש ששכחו צצגדיו צעת שהשאלים.

ובבר הקדמיו צצשש זה צקול שחל [שעס השאגת אריה] סי' ו' שכתב [צדכ"ה סוף טור ד' מדפוס שלוניקוי חק"י] דאם היינו חוששין שהשאלו כל צגדיו לא היה ראוי מהפאספורט וצ' כתבו ה"ד שנמצאו צכים המת, דאפשר ששכחם צצגדיו.

ובמהר"ם מוינן [מאובן ישן] סי' כ"א ע"ד פתקאות של יין שקונים צהקפה ושוצר של אגרת, כתב [צדנ"ז ח'] דאף אם נימא דח"ן חנו חוששין עניהם שישאלים לאחרים, מ"מ יש לחוש ששכחם צכים הצגדים אשר השאלו לאיש אחר והשואל הוא שנהרג, ואם גבי גט ס"ל לרש"י דיש לחוש לשכחה, כ"ש צמכתים כאלה אשר ח"ן צכס מושלי לשום אדם.

גם בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"צ כתב דזה שנמצא צצגד המת איזו רשימה משידוך, אף אם יתצצר שכותב הרשימה נתן זה לצעלה, עדיין ח"ן זה שום סימן [להחליט שזהו צעלה], כי י"ל דע"י שהשאלו לאי את צגדיו שכתב צחוכס את הרשימה.

ובמאמר מרדכי סי' מ"ה אם כי שכתב דמכל הפוסקים שלא חילקו צין אם נמצאו הכדל"מ צפני עלמס [דהיינו לצושים על המת עלמו], וצין אם נמצאו לוטים צמלצוש שאפשר שמשאלים אותו, מצויר דח"ן חוששין לשכחה, ושכן משמע גם מהצ"ש סקס"ט, [ובן העיר צפ"ת הג"ל ע"ש], וגם איכא צצרה דדבר החשוב אללו ומקפיד עליו ממשמש צו ולא ישכחו, וכדמשמע נמי מהא דיונא אדם צצפילין ערב צצת עם חשיכה, ע"י צצת דף ו"צ, דכיון דחייב למשמש צכו כל שעה לא ישכח וינא, וא"כ ה"י אפשר לסמוך צנ"ד על החרנק שנמצא בחוץ צגדו ושצחוכו [דהיינו צצארנק] ה"י צצצים ממסחר העטים הצריכים לו, אך למעשה יש לחוש לדעת רש"י ציצמות ק"כ צ' ד"ה מלאו קצור דמבואר צו דחיישין לשכחה עכ"פ ה"כא דאיכא חששא דאורייתא והשאלה צגוף הדצר שכיחא, ע"ש. וע"י צעמק שאלה צסו"י ל"ה. אולם ע"י להלן ממאמר מרדכי סי' ז' שכתב דשכחה מקרי חונס ולא שכיח.

גם בדברי חיים [לר"ח מלאנז] ח"צ סי' מ"ז על דבר היתר פאספורט שהמילא הגאון [צעל ספר ירושע] צצחצחתו צצצצני מלואים לומר שהוא מהצברים דלא מושלי להו [ראה צלוח כדל"מ], כתב דאף אם נסכים עמו בזה, מ"מ הא מצויר צרש"י יצמות [הג"ל צמאמר מרדכי] דיש לחוש גם לשכחה, א"כ צצלמא כשיש לו סימן צצארנקי שנמצא צו הגט שפיר י"ל דלא חיישי לשאלה דהא חרנקי לא מושלי, אלל גצי פאספורט הנמצא מונה בחוץ צגדיו או צאמתחתו, ודאי יש לחוש שהשאלו לחיזה איש צגדו או אמתחתו, שדרך להשאלים, ושכח צחוכו הפאס שה"י לו, ואם צאלו לחדש שדצר כמו פאס לא נשכח מאדם משום שהוא לריר לו, לא מלאנו צש"ס ופוסקים צצרה זו, ומנין לנו לחדש דדצר כזה לא נשכח מאדם, ודי לנו צמה דלא מושלי אינשי, וגם צזה יש מחלוקת וכו', לכן ודאי דח"ן לסמוך כלל על היתר הפאס, ע"ש.

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מד

הפוסקים

ע"ש, [ראיה זו הביא גם בחתומה חת"י סי' ע"ז אות ד', ובמאמר מרדכי ה"ל וצ"ח שלמה דלכל], וכל גדולי האחרונים תמכו הרבה פעמים יסוד ההיתר מהמת שנמלא בכלי המת חפצים או כחצים שאין דרך להשליש, וע"כ ל"ל דס"ל דגם בגט אין לחוש שהשאל לשלוח שהי' לו ג"כ גט מיוסף בן שמעון אחר, דכפ"י: ודאי מזהר זהיר צ"ח שלא יאבד שכרו וכו', אך החשש הוא שמא השאל הכיס לאיש ששמו ג"כ יוסף בן שמעון שהבין גט לעצמו לתת לאשתו ונמנך שלא ליתנו ושוב לא קפיד עליו ומש"ה חיישי' גם לשמא שכתו בתוך הכיס וארנקי, אבל היכא שהוא לריק לאותו דבר ומקפיד עליו לא חיישי' לשכחה כלל, ובאמת מוכח כן להדיא מדברי רש"י צ"ח וכו', גם אפשר לומר לאידך גיסא, דבשליח שפיר חיישי' דלא קפיד כולי האי בשביל איבוד שכרו, משא"כ בדבר שיש לו לורך צו ואפשר שיצא לידו פסידא אם יאבדנו, מזהר זהיר צו עפי ולא חיישי' לשכחה, וז"ע.

ובסי' י"ד [דף מ"ה ד' מדפוס ורשא תרמ"ד ד"ה והנה] נידד לדרך מחמת שנמלא צכים מכנסיו אגרת מאיש אחד בדבר סתר והאיש אומר שהוא כתב ידו שנתן לו, ואין לחוש שהשאל המכנסים ושכח האגרת בתוך הכיס, דכיון דהאגרת דבר סתר הוא בודאי מדבר הוי דכיר ליקח האגרת ערס ישאל המכנסים לאחר.

אבל צ"ח קל"ו דדבר אגרת קטן שחתום עליו צעל האשה אשר הכין לשלוח לדוד זוגתו ונמלא צבדי הברוג, ואחד העיד שיש סימנים בכתב שהוא כתב יד צעל האשה, כתב דיש מקום לדבר צוה כיון דחיישי' לשאלת הצבד י"ל שלא הקפיד להוציא האגרת הלא משם כיון שהוא אינו דבר שהוא לריק לו, ואפי' אם נמלא צבדי כתב שהוא מקפיד עליו, פקפקתי צוה ד"ל דע"י שאלת הצבד שכתו כמו דחיישי' בגט שהשאל הארנקי ושכח אפי' דמסתמא בשלוח מקפיד על הגט.

ובספר יהושע סי' ס"ט [ובתשובתו שהודפסה בצנני מלואים סוף ח"א] וכן בתפארת צבי תק"ע סי' א' כתבו דע"כ אין לחוש שמא השאל צבדו ושכח צהם הפאס, דאלת"ה מאי משני הגמ' כ"ס ועצת וארנקי לא מושלי אינשי הא אכתי יש לחוש ששכחם צבדו שהשאל לאחר, ע"ש. [ועי' בדברי התשורת שי דלכלל הסדר לראי' זו].

ובשו"ת הרא"ם [לרא"ם מרגליות] ח"ג סוס"י י"ג כתב צננו דאם יתברר שהי' לריק עדיין לחשבון שנמלא אללו, יש להחזירה, דאין לחוש שמא השאל צבדו ושכח צו החשבון, דא"כ מאי משני כ"ס וארנקי לא מושלי, אלא ודאי כיון דמקפיד עליו להשאילו אינו שוכחו.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ה [דף ע' סוף עור א'] הביא ראיה מהצ"ח סקס"ט [הג"ל צ"ח אפרים], וגם דיוק מהצ"ח דל"ח לשכחה, ודלא כהתם סופר, וכח דר"ח החת"ס מפורשי' יצמות הג"ל יש לזהות וכו', ואף לפירשי' י"ל דכיון דכ"ס וארנקי ועצת לא מושלי אינשי משום דמקפידין עליהם ה"ה דאינו שוכחם צכים צבדו.

ובכתב סופר סי' כ"ט על דבר הפאס כתב דאין לחוש צו לשכחה כמו שמוכח מהא דכ"ס וארנקי לא מושלי ולא חיישי' שמא שכתם צבדו שהשאל משום דממשמש צבדו תמיד, וכ"ש על כליו שמקפיד עליהם.

ובסי' ל"ב ע"ד תעודת חופשה, כתב ג"כ דחשש רחוק הוא לחוש שהשאל את צבדו ושכח צהם את התעודה, דכיון דלריק לו מאד בודאי ממשמש צבדו כשמשאילם לאחר, ושכחה צוה לא שכיחא כלל יותר משאלה ושכחה צכים וארנקי, ואולי גם כצ"ח המחמיר

ובספרו מנחת פתים צחשי' שצסעי' כ"ד ע"ד מה שנמלא אלל המת מכחצים וקטע מהמחאה דואר שנשלח אליו מאיש א', כתב דאף דאין צוה חשש שאלה דאין לשום אדם חפץ צוה, מ"מ החשש לשכחה קרוב צננו זה יותר מאשר צננו ההתם סופר, דצננ"ז אין לנו לריכים לומר ששכח זה, רק אפי' אם ידע מזה לא הקפיד להוציא אותו מהצבדים שהשאל, וגם צלי שאלת הצבדים יש לחוש שהשליך את זה מחמת שלא היה לו חפץ צו ומלאם אחר ושמתם לתוך צבדיו, אך על חשש זה ה"י אפשר לומר דאף דיש לחוש שמא השליכם, מ"מ אין לחוש כלל שאיש אחר הרימם ושמתם לתוך כיסו מאחר שאינם שוים מאומה, אך החשש שמא השאל הצבדים והשאיר צהם הכחצים הוא צמקומו, אמנם מטעם אחר כתב דאין לחוש צננו שהשאל צבדיו, ע"ש. [ומוצא צלוח כדל"מ אות ז].

אמנם צ"ח ק' צחייל שנמלא צבדיו סידור תפילה, אחר שהאר"ק האמרי יושר שם דבסידור לא חיישי' לשאלה [כמובא צלוח כדל"מ], כתב דאף דהת"ס צכמה דוכתי חשש דילגא השאל צבדיו ושכח צהם הכדל"מ, אך כבר כתב צפ"ח סקל"ה דמדברי גדולי האחרונים לא נראה כן, גם על עיקר ראיית הת"ס מדברי רש"י יצמות ק"כ יש כמה תשובות וכו', וגם מצינו להת"ס עלמו צ"ח פ"ה דפשיטא ל"י עכ"פ דצכמה דברים החשובים לו אין הוא שוכח, וא"כ גם לענין סידור תפילה י"ל כן דודאי צעת מלחמה הציב הוא לו מכל וכו', ומה גם צחייל דצל"ה צבדיו הם של הממשלה ואין חשש שהשאל צבדיו. [וצה סותר למ"ש צ"ח כ"ט הג"ל, ואולי מפני ששם היו לו דברים אחרים להחזיר לכן לא רצה לסמוך שם ע"ז לחוד].

וכן צ"ח קמ"ה אחר שדן להחזיר ע"י האומדנא ממה שנשלח ממפקדת הצבא החפצים שלו לאשתו ובתוכה ד' מטבעות ותמונות מאשתו ובתו, שדברים אלו אין דרך להשאל כלל והיו רגל"ד לחשוב למסל"ת את הספק מסל"ת, כ' דאף דעדיין נשאר לנו לחוש שמא השאל צבדיו לאחר ושכח שם כל החפצים הג"ל וההוא הוא שנהרג, וכן חשש לזה צחתי"ס סי' ל"ה, אמנם עיקר יסוד החת"ס הוא מרש"י יצמות ק"כ צ' ולדעתי אין רא"י זו מוכרעת וכו', וגם צחתי"ס גופיה צח"א סי' ס"ה פשיטא ל"י צכמה מכחצים ולדוסקמא שזה אין אדם שוכח, ומה שצ"ח י"ז [הג"ל] חשש צאגרת שנמסר לו מאחיו שמא שכח האגרת צבדו שהשאל, היינו משום דשם ה"י חפץ של אחר, אבל דברים של עלמו רמי אנפשיה ומיזכר, וגם שם ה"י רק דבר א' אבל צכמה חפצים ודברים שאדם מקפיד עליהם אין לחוש כלל לשכחה, ואפי' דגם צבדי חיים ח"צ סי' מ"ז חושש צפאם לשכחה, מ"מ צכמה חפצים עם דלדוסקמא י"ל דמודה, גם צנ"ד [מטעם אחר] אין לחוש שהשאל צבדיו דחייל אין לו רשות לזה ויענש ע"ז מהממשלה, וגם צדיננו הרי אין השואל רשאי להשאל.

וחנה בבית אפרים סי' ל"ח אם כי שפקפק מעיקרא ג"כ שלא לסמוך צננו על הכתב פטור שנמלא צכים המת, משום דכ"י דודאי מקפיד עליו שלא להשאילו לאחר, מ"מ אכתי יש לחוש שמא השאל צבדיו לאחר ושכח להוציא מהם את הכתב פטור, והביא ג"כ הראיה מדברי רש"י יצמות [הג"ל], ואם צמי שנתמנה שליח על הגט שהוא מקפיד עליו שלא ילא מחמת ידו כתב רש"י דחיישי' שמא שכתו, כ"ש צוה, אמנם מסיק דאם נחוש לזה ל"י על הפוסקים שכתבו צבי עגונה להחזיר אם ימלאו כ"ס וארנקי וכיו"צ מכלים דלא מושלי, ומשמע דאף אם נמלאו צכנף צבדיו שהי' לצוה צהם, וכמבואר [נמין] בדברי הצ"ח סוס"ק ס"ט להדיא, שכתב וז"ל: וכל זה איירי כשנמלא צבדיו אשר הוא לצוה ארנקי

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מד

הפוסקים

משאילו, ודאי נזהר בו ולא ישכחנו, ואין ראייה מדברי רש"י הנ"ל, דשם החשש הוא דילמא אינו כלל גט הנריך לו רק כתבו לעופם בעלמא ולאחא אינו מקפיד עליו ושכחו, משא"כ בפאם, והע"ג דאי מטעם זה לא יועיל רק אם הפאם הוא עדיין בתוך זמן הנתינה, אבל אם כבר עבר זמנו חו נריך לנחש דילמא שכחו כי אין נריך לו עוד, ובג"כ אין מצוה אם הפאם הוא עדיין תוך זמנו או לא, אמנם יש לדון ולהתיר ממנ"פ, דאם הוא תוך זמנו, נהי שפאם אין להתיר מטעם שאלה דיוחיד כיון דע"כ נריך הוא להשאילו לאחא הדומה לו באותם הסימנים ותואר הפרקוף המפורט בפאם ומחפש הוא בכונה אחר איש כזה, [וכמוצא בלוח כדל"מ אות נ"ב], מ"מ הא לא מושלי אינשי פאם כלל וגם לא ישכח אותו וכנ"ל, ואם כבר עבר זמנו [נמי הא על עולם הפאם] אין לחוש שהשאל איתו ללא הועיל כלל, רק דנחוש שמה השאל הכגד ושכח בחוכו את הפאם, ושאלת הכגדים היו שאלה דיוחיד וכנ"ל, ולמאי נחוש לה, ולא נשאר לנו לחוש רק לדעת הב"י החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי [ומוצא בלוח כ"א], אמנם כבר חלקו עליו האחרונים.

ובח"ב סי' ל' בדבר כתב מארשראטע [מין תעודה של חיילים] שנמצא לאל המה וה"י כתוב בו שמו ושם משפחתו ושם טירו, כתב דמה שפקפק מחותני הגכ"ל [הוא הדברי חיים הג"ל] שלא נמצא בשום פוסק לחלק כזה ולומר דדבר כזה לא נשכח מאדם, הנה מדאמרי דכ"ס וארנקי לא מושלי אינשי משמע דודאי לא חיישי' גם דילמא שכחו באיזה מקום, דאטו נימא דאם מלאו גט בארנקי מונה בתוך מלבושיו יהי' הגט פסול דדילמא השאל הכגד לאחר ושכח בו הארנקי והגט, וע"כ כיון דכ"ס וארנקי לא מושלי א"כ בודאי דל"מ גם לשמא שכח בו ארנקי דנזהר בו היטב, ורק בגט [הנמצא] לגד חיישי' כי אולי לא נחשב אללו כלום כי אולי כתבו רק לעופסי גיטין וכו' [כנ"ל בח"א סי' י"ע].

ובמהר"ם שיק סי' מ' דחה ג"כ הראיה מרש"י כנ"ל בצ"ח אפרים, וכתב דה"י אפשר לסמוך על הערלובם פאם [מין תעודה חופשה] שה"י בגדונו לאל החייל ההרוג כיון דיש סכנה להשאיל זה, ועוד כיון שה"י לבוש בגדי צעל מלחמה, נהי דאין בהם סימן ועצ"ע דכולם שוים הם, אך מ"מ הא חסור לו מטעם הממשלה להשאיל בגדים אלו, ושוב אין לחוש ששכח הפאם כשהשאל בגדיו, אך מטעם אחר לא ראה לסמוך ע"ז, דהא כי הנוצ"י צ"ס ל"ב לדעת הב"י דחיישי' לשאלה גם צמידו דלא מושלי ה"ה נמי דחיישי' לגניבה, וא"כ כ"ש צנדי"ז שנפלו עליהם גגנים אולי גנבו ממנו חפציו עם כל מה שבחוסם והגנב מכרם לאחר וכהוא הוא שנהרג, ומ"מ כתב דכיון דגם לצ"י עכ"פ מדי דלא מושלי אינו פחות מסימן צינוני אלא דלא סגי אי סימנים דרבנן, א"כ ציורוף עב"ע מועיל אפי' בעצמיה ומלחמה וכמ"ש הב"ש בסקפ"ט וכו', ע"ש.

ובתשורת שי סי' רפ"ע כתב דמפירש"י יצמות ק"כ הנ"ל אין להוכיח דחיישי' לשכחה, ד"ל דשלאמא הכס גט זה ע"כ נאצד ומי שה"י הגט צידו ע"כ לא נזהר בו, לכן גם לשכחה יש לחוש, דמה לי סיבה זאת או אחרת הגורם על אצידת הגט מצעליו, משא"כ היכא דלא חזין שום ריעותא בחפץ זה אין לחוש לשכחה דהא גם בשאלה לגד יש פלוגתא אי חיישי' ורוב פוסקים ס"ל דלא חיישי', ואין נוסף לחוש לשאלת בגדיו וגם לשכחה דהוי כמו מיעוטא דמיעוטא, דהא שכחה גופא אינה מלויה וכדמוכח מהא דאמרנו צ"ק כ"ו צ' היכא אכן מונחת בחיקו והכיר בה ושכחה ועמד ונפלה חייב צנזק ופטור מד' דברים, ופטור דד' דברים הוא רק בדבר שאינו מלוי דמתחילה לא הי' לו להעלות על הדעת לחוש

המחמיר לחוש לשאלה גם בכלים דלא מושלי אינשי יודה בזה דלא חיישי' לשאלה, ובכלל זה גם שלא לחוש לאצידה, דרחוק לחוש לזה דנזהר זה"י בפאם כזה, והיכא שהכירוהו גם בעצ"ע דפרקוף פנים אלא שה"י אחר ג' ימים ממיחתו, יש לגד עוד שלא לחוש לאצדה בפאם דהוי כנפילה דחד לחוש שמה השאל בגדו לאחר ושכח הפאם בחוכו, או שאצדו ואחר מלאו וזהו שנהרג ונשחנה פניו אחר ג' ימים ללוח צעל הפאם וכו'.

ובבית יצחק סי' פ"ז אות ז' כתב ג"כ דלא חיישי' שמה השאל הכגד ושכח בו הפאם, דבסתמא כשמשאלים בגד מויליחים ממנו מה שנמצא בו, ולאצידה לא חיישי', וכ"כ צנהרי אפרסמון סי' י"ד.

ובמשנת ר"א [בר כהן] סי' י"ב אות י"ג הוכיח דכמו דלא חיישי' לאצידה כן לא חיישי' שמה השאל הכגד ושכח הכים בחוכו.

ובברכת יעקב סי' י"ב אחר שהביא דברי הבית אפרים סי' ל"ח הנ"ל דמצוה בו דהחשש שמה השאל בגדו ושכח בו הכלים דלא מושלי חלוי בהבדל פרושי רש"י צ"מ ויצמות, דלפירש"י צ"מ אין ראייה כלל שחיישי' שישכח בתוך הכלי מה שנתן או משאל לחברו בדבר שהוא מקפיד עליו לשמרו, ולפירש"י יצמות חיישי' גם בזה לשכחה, כתב ד"ל דאף לפירש"י יצמות לא חיישי' לשכחה, דהא באמת נגד חשש שאלה איכא חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו כמו שהקשה הנוצ"י [כמוצא בלוח י'], אלא דחזקה אשת איש מתנגדת לחזקה זו, וזה שייך בגט הקשור בכים ואנו מחזירין אותו ע"י סימני הכים לגרש בו אשתו, נמצא דע"י הכים אנו מגרעין חזקה אשת איש, אבל כשאנו רואים להפקיע חזקה ח"א ע"י סימנים בכלים דלא מושלי ולא ע"י הכגד, רק שחוששין שמה השאל הכגד ושכח בו הכלים דלא מושלי, אזי שפיר איכא למימר על הכגד חזקה מה שציד אדם הוא שלו, דהא ע"י הכגד לא מופקע מאומה חזקה אשת איש, דהא אין אנו מחזירין אותה ע"י הכגד רק ע"י הסימנים שכלים דלא מושלי וכו', ומה גם היכא דאיתרעה חזקה אשת איש כגון שזה כמה שנים שלא נשמע ממנו, ע"ש. וע"י שזאל ומשיב ח"א סי' קפ"ז.

גם בגנפש חיה סוס"י ו' כתב דאין ראייה מדברי רש"י הנ"ל, דיש לחלק דשם מיירי דהגע אינו נלך לו עוד ושפיר יש חשש שמה שכחו בכים, אבל פאספורט דנחון לו לא ישכחנו בצגד, [וכ"כ בשם אריה סי' ל"ב ובאמרי יושר הנ"ל], אך לפי"ז יולא דאם זמן הפאם כבר עבר שפיר יש לחוש לשכחה בתוך בגדיו, אמנם מדברי הנוצ"י סי' ל"ו נראה דלא חש להאי חששא דשכחה כלל, דהא כתב שם היתר ע"י אגרת ששלחו ע"י העולם משום דלא שייך בזה חשש שאלה ע"ש, וקשה עדיין נחוש לשכחה בתוך הכגד צעת שהשאל את בגדיו, אך אפשר דמטעם חזקה שליח עושה שליחותו נזהר בו הרבה, אך גם מדברי הראשונים נראה דל"מ ששכחו בתוך הכגד, וגם אפשר דבפאספורט אף שעבר זמנו מ"מ נלך לו עוד דעכ"פ עדיף כשיש לו פאם עובר משאין לו פאם כלל.

ובאמרי נועם ח"א סי' י"ע צמת שנמצא אללו פאם בשמו ושם טירו וכנויו, אחר שכתב דיש לסמוך ע"י משום דפאם לא מושלי, כתב דהגם דיש לחוש שמה השאל בגדו ושכח הפאם בחוכו, וסמך לחשש זה בדברי רש"י יצמות ק"כ צ' שכתב שמה שכח הגט בצגד, אך צנדי"ז שהועד שנבעלה היו שערות שחורות ומדובללות ואם נצא לחוש שהשאל בגדיו נלערך לומר שנזדמן לו איש הדומה לו בסימנים הנ"ל, והוי שאלה דיוחיד דלא חיישי' לה, דגם צ"ס גרועים הוי שאלה דיוחיד [ע"י בלוח י"ג בהיתר הח"ל], גם בעיקר חשש שכחה י"ל כיון דהפאם הוא דבר המקפיד עליו ואינו

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מד

הפוסקים

נכמרו רחמיו עליו ונתן לו א' מצגדיו ושבה צחוכו את מכתציו, או אולי גנז אורח זה ממנו את צגדו שהיו צחוכו המכתצים, ואין לומר דא"כ הי' לו לקרוע אותם ולהשליכם, דו"ל [דגדג"ז] שהיו מכתצים המראים שהוא צר אורייין] ההזיק בהם להראות שהוא צר אורייין, איצט"ל כיון דלדעת כמה פוסקים לא חיישינן לשאלה כלל, ורפני יורשע צחוכו הקיל מאד וכן תלמידו הש"ך צח"מ סי' ס"ה שדי ג"כ נרגא בעיקר חשש שאלה, וצנלים דלא מושלי מסכימים רוב האחרונים דל"ה לשאלה וממילא דלא חיישי' גם למכירה ומתנה וגניבה ואצידה, ואין לנו לחוש רק לשיטת הב"י והריעצ"א, וכיון דצנ"ד ידוע שהי' חולה במחלת הנכפה ואם נימא דזה הוי סימן ציגוני א"כ יש לנו להחיר מעטס ההכס צבי דלא חיישי' לשאלה דיתיד [ראה היתרו צחות ל"א], ואף שהצית מאיר דחה סברתו, מ"מ כיון דלרוב הפוסקים לא חיישי' לשאלה צנלים דלא מושלי ולא למכירה וגניבה וראוי לסמוך עליהם אפי' שלא בשעהד"ה, לכן יש להקל צנ"ד, דהא גם הב"מ סיים דהנוטה להקל בשעהד"ה צחשש שאלה לא הפסיד, וגם לשיטת הב"י אין האיסור צרור כיון דרק מספקא לי' אם סיד"א או סיד"ר, וכיון דנכפה הוי סימן אמלעי צגוף י"ל דעס סי' אמלעי מודה הב"י דל"ה לשאלה, ואם יסכימו זקני הדור דרינא עמהם.

ובתשובה על עגונה שצ"י חורי זה כתב דהיתר [צעמוד שפ"ה] צנדונו שמלאו אלל המת מכתב שיאצד עלמו לדעת ובו כתוב שמו ושם אציו ושם עירו ושם אשתו וצנו ושהוא מכתב מחילה מאשתו וצנו ע"ז, וכתב ידו וכן התימתו נתקיימה ע"י צ' עדים והצ"ד, וכיון שכן למאי נחוש לה, דהא צודלוי צכתב עלמו לא שייך חשש שאלה, ואם נצא לחוש שמא השאיל הצגדים ושכה להוליא משס את המכתב הנ"ל, הא צזמן קצר לא חיישי' לשכחה (ובאן ראוהו לפני רבע שעה נכנס לחדר ואח"כ שמעו קול יריה, וכשנכנסו לחדר מלאו סרוג א' ולא הכירוהו), וצפרע כיון דידענו שעלה צהסכמתו להרוג את עלמו א"כ [דהיינו אם נצא לחוש לשאלה ולומר שהסרוג הוא אחר] נלעך לומר שחזר מדעתו הראשונה, ואז צודלוי הוי נזכר ליעול המכתב מחוך צגדיו שלא ישלנו צו זרים ויגלה קלוגו צרבים, וא"כ אין כאן שום חשש ופקפוק אפי' צדך זר ורחוק לומר אולי אחר הוא זה, ע"ש.

ובעולות יצחק סי' ק"ל צנדון ששמו ושם משפחתו הוי ידוע עפ"י עלמו ורק שם עירו לא הי' ידוע, כתב [צנ"ה] דאין לחוש לומר דאיתרמי שהשאיל אמתחתו לאחר אשר שמו כשמו ושכה הפאם והמכתצים וכתב המלוצה שהי' לו, דזה ודאי לא שכיח שיכחה הדברים הצריכים לו מאד, וצנ"ד גם החוששין מודו כי אין דרך לשכות פאם ותעודה שצריך להראות צכל מקום.

ובמאמר מרדכי סי' ז' ע"ד הרוג שהעגונה אמרה עליו סימן שתפרה לו צבים צגדו סך ע"ה שערות כסף, אחר שכתב דזה הוי סימן מובהק ציותר, כתב עוד דאף דעדיין יש לחוש שהשאיל צגדו ונשכה צחוכו המעות, אך מלצד מה דו"ל צנ"ד אין לחוש לזה כיון שהי' לו גם סימן אמלעי צגופו הו"ל שאלה דיתיד, ו"ל עוד דגם לאחרונים המפקקים צהיתר שאלה דיתיד [משום דכיון דשאלה צעלמותה שכיחא לא דמי לנפילה דיתיד, דשם שיהס לא שכיחא הנפילה והמלוצה, ראה צחות ל"א], מ"מ זהו דוקא צסתם צגדים, אצל כאן שאילו הי' ידוע שיש צחוכו מעות ודאי לא הוי משאיל לאחרים מצלי שיקח משס קודם את המעות, וע"כ צריכים אנו לחוש שמא שכה שיש שם מעות, וכבר נודע דשכחה מקרי אונס ולא שכיח, ע"י מג"א סי' ק"ה סק"י"א, וא"כ

לזה, דהרי צעלה לגג ונפל צרות מלויס איתא שם צדף כ"ז א' דחייב צדי דברים ורק אם נפל צרות שאינה מלויס פעור מד' דברים, וע"כ דשכחה צחפן המונה אללו איונו מלוי, וא"כ לחוש לשאלה של הצגד ולשכחה של הכתצים צחוכו, זה רחוק מאד, וזה מוכרח ג"כ מהא דמלאו קשור צבים דאיתא צגמו דל"ה לשאלה ואין חוששין שמא השאיל הצגד ושכה הכים צחוכו, ומה שהחתם סופר [הרגיש צזה ו] דחה דא"כ איך נשתמש צו לקשור צו גט ואחזקיו אינשי צרשיעי לא מחזקין ונסחייט מהלמח דאך [ראה לשון החת"ס צפ"ת סק"ה], אין זה סיוע כלל, דהנ"ל מייירי שם להדיא שאנו דנין על איס הידוע לנו וצזה הוא שכתב דלא מחזקין לי צרשיעא, משא"כ הך דמלאו גט קשור צבים וארנקי ואין ידוע מי אצדו ודאי יש לחוש שמא זה חשוד להשתמש צדבר שאינו שלו, אפי' דלא חיישי' לשאלה ושכחה ציחד, גם סברא הוא דאדם עשוי למשתמש צכיסו כל שעה וכ"ש כשמשאיל צגדו לאחר.

גם בשערי דיעה ח"צ סי' קע"ג כתב דכולי האי אין לחוש שצדמן סיבת שאלה ושכחה כאחת, ואף לחוששים לאישתלי צירושלמי שהציא החוס' ציצמות דקט"ו צ'.

ובמרחשת ח"צ סי' ז' האריך הרבה להוכיח דלא חיישי' לשכחה, כיון דאדם עשוי למשתמש צכיסו צכל שעה לא צצקין לרגילות זו וסרכיח נקט ואחאי, וצכמה מקומות סומכין על זה ודאי עשה כהרגלו, וייצב צאופנים שונים שלא יקשה מדברי רש"י יצמות ק"כ הנ"ל, ע"ש.

ובהגהות מלחמות אריה [לצעל שו"ת מפלה אריה] שעל שו"ת צרכת ראה דף קי"ג צ' [ונדפסה חש"י זו אח"כ צספרו מפלה ארי' חנינא סי' ל"ד] תמה על החתם סופר שהמליח חומרה חדשה לחוש לשכחה צנלים דלא מושלי, ומסיק דאין לדברים אלה מקום כלל ואין להחמיר כלל מעטס זה.

ובערך שי האריך צראיות דלא חיישי' לשכחה ודלא כהחת"ס, ע"ש צדף נ"ג א', גם צצור יעקב סי' כ' דחה חומרת החת"ס.

ובחבצלת השרון סי' ל"ד תמה על החוששים צכל"מ דילמא הוי צחוך צגדיו [המשאילים אותם] ושכחה, דכיון דקיימ"ל דלנפילה לא חיישי' אנו מלייר הש"ס צצחיה אופן תהי' הנפילה אם מידו או מכיסו או דרך שכחה, וע"כ דכלל הדבר צדצד שיש לו הפסד מניצח זכיר מאצידה וגניבה ולא חיישי' רק לשאלה צכוונה שאינו מגיע לו הפסד וכו', וצפרע דהרבה פוסקים דלא חיישי' צכלל לשאלה.

ובשו"ת ריב"א סי' י"א אחר שכתב צנדונו לסמוך על מכתצו אציו ומכתב שהכין לשלוח ע"י הדואר לאשתו ופאם שנמלאו אלל המת מחמת דהוו דברים דלא מושלי להו, כתב עוד דגם אין לחוש דילמא השאיל צגדיו ושכחה צחוכס, דכיון דידעינן שצעלה הי' עוצר אורח נודד ממקום למקום איך ישאיל צגדיו לאחר, והוא ודאי צצרה דלא עציז להשאיל, ועוד שראינו שזה המת הי' צצרה ערעילאי שגא הי' צאמתחתו לא מעות ולא צגדים אחרים להחליף, ומי פחי ישאיל לו את צגדיו, וכיון דהנאצד הוא צצרה דלא עציז להשאיל וגם המת לא עציז דמשאילין לו מאומה ודאי דאין לחוש, וע"י צח"מ סי' ע"צ סו"ט דהוא לפי ראות עיני הדיין אי רגיל איש זה להשאיל לאיש זה, אך הנה צח"מ חושש גם למכירה ומתנה וגזילה ואצידה, וכונחו ודאי לשיטת הריעצ"א וצ"י דגם צדבר דלא עצידי למישאל חיישי' לשאלה וכן חוששים גם להשכות אלה, דלשאריו פוסקים ודאי לא חיישי' לזה דלא שכיח, וא"כ נחוש צנ"ד לשיטת הב"י והריעצ"א דילמא מחר או נתן לזה העני א' מצגדיו, ואדרכה כיון שהוא עני מאד והי' לצוב קרועים

אוצר

ס"ק קפ"ז אות מד-מח

הפוסקים

וא"כ תרומתו לא שכיחי השאלה והמליצה, וזכרה"ג לא חיישי לכו"ט.

ובאחיעזר ס"י ט"ז כתב דאם כי כדי שדברי רש"י [הג"ל] לא יסתרו לדעת בעל ספר יהושע [הג"ל] הסובר דלא חיישי לשכחה, ל"ל דהשם שכתב חלוי בחשיבות החפץ לבעליו, וכעובדה של ס' יהושע שה"ש שם "אדוםטאט" שיש בו לורך גדול לעצמו משא"כ צי"ד במכתבים מאשחו שאין בהם לורך גדול רק שלא שייך בהם חשש שאלה, ולכדי לשיטת הצ"י הסובר דגם בצדל"מ חיישין לשאלה יש להוסיף צי"ד שמה שכתב בצגדיו שהשאל, אמנם לדינא אף שהכת"ס צ"י ל"ה [הג"ל צריח האות] חשש לזה, מ"מ הוא עצמו צ"י ס"כ כתב דאין אדם שוכח צגדיו הדלוסקמא עם הכתבים, וגם מדברי הצ"ש בצסק"ט מפורר דלא כהכת"ס ס"י ל"ה, וכן יש להוכיח מבימות קט"ז דקאמר כיון דשמיא כשמיא לא מפקיד גביה, ואכתי נישח דילמא הפקיד גביה איזכר בגד ושכח צו השער, דהא אצוי חושש לפקדון, אע"כ דלכדי לא חיישי משום דאדם עשוי למשמש זכיוסו בכל שעה [סברא זו כי גם בשם אריה ס"י ל"ב, ובמלפא ארי תנינא ס"י ל"ד], וע"י צקינן תבונה קונטי סוד"א להגאון מהרש"ק שכי ג"כ דרש"י ביצמות פירש כן רק לפי הדין צ"י צ"י, אך לפי המסקנה דאדם עשוי למשמש זכיוסו ל"ה לשכחה, וצגדיו ס"י ל"י כתב ג"כ דהיתר מחמת אגרת שגמלאה אלל הברוג כשאניא אגרת ישנה, ט"ש ובצית אפרים ס"י ל"ה, ונראה דאף להמפקקים בזה מ"מ אם נמלא אגרת בצדל"מ דאין בזה אלא חומרת הצ"י החושש לשאלה גם בצדל"מ, בזה אף הצ"י מורה דלא חיישי שמה שכתב בהם המכתבים, דרך לשאלה חשש הצ"י, אבל שניחוש גם לשכחה דנוסף על הרוב דלא מושלי איכא גם רוב הממשמים בגדיהם ואינם שוכחים, גם הצ"י מורה דלא חיישי דהוי מיעוטא דמיעוטא, ומשום זה העלה צגדיו שהמכתבים נמלאו צגדיו חייל שנהרג במלחמה, דיש ללמד להתירה בזה עם שאר הכיתרים שהיו שם, דהא במכתבים האלה אין שייך חשש שאלה, וגם צגדיו חניל לא מושלי, כי המה מסומנים ואין להם צגדים כפולוס [במלחמה], ולכן לא חיישי שמה השאל צגדיו ושכח בהם המכתבים, וגם הצ"י מורה בזה וכנ"ל.

מח. ובשהחזיקם בכלים דלא מושלי [ואותם הכולל"מ לא הוכרו שהם של בעלה]. כתב באמרי יוסף ח"צ ס"י כ"ע אות ג' דהיכא שהוכר מהפאספורט שגמלא צכים מכנסיו התחתונים שהיו מופקדים בידו מקרובו, בזה לא חיישי [לכו"ט] שהשאל מכנסיו ושכח בהם הפאס, דאין השאל ראוי להשאל, ונהי דאיכא גופיה לצשם משום שידע דקרובו לא יקפיד עליו וזכרה"ג לא הוי שאלא שלא מדעת כמ"ש הסמ"ע בחו"מ ס"י רנ"ב ובשו"ע הרב [בעל התניא] ה"ל מליצה ופקדון סכ"א וצק"א שם סק"ד, אבל להשאל לאחרים ודאי אין לו רשות, ולכן אין לחוש צי"ד שהשאל המכנסים ושכח בהם הפאספורט.

ובצור יעקב ס"י כ' אחר שדחה דעת החוששים לשכחה, כתב עוד דמלבד זה י"ל דהיכא שגמלא ליגעימאליע מהלבא בחוך העמש [תעודת זהות בחוך הנרתיק] אלל הברוג, בלא"ה לא חיישי שמה השאל העמש ושכח התעודה בחוכו, וכבר אמרו לי שהתעודה מונחת בהקאפסיל שניתן לכל חייל והוא קשור למכנסיו, ובמדינת הרב השואל זה נקרא "טאש", א"כ פשוט דהיכא למיחש שמה השאל מכנסיו ושכח בהם התעודה, דהא המכנסים עצמם הם מהכלים דלא מושלי להו כמ"ש בכתובת יחזקאל ובשו"ת ר' חיים כהן [ראה צלוח כדל"מ].

גם בבית אפרים ס"י ל"ה כתב דלפי מה שנידד בשו"י א' דבמכנסים לא חיישי לשאלה, א"כ י"ל דהיכא שגמלא כתב פטור ממכנסים אין לחוש שהשאל המכנסים ושכח בהם את הכתב, דמכנסים לא מושלי. וע"י צלות הקודם מהאחיעזר. מו. ובשהחזיקם באמתחתו. כתב בכתב סופר ס"י כ"ז דבזה ודאי אין לחוש דילמא השאל אמתחתו ושכח בהם הכתבים שה"י כתוב בהם מסירות ותשובה שקיבל ט"ז, ותעודת זהות ושטרי חוב, וכל אלה הם דברים דודאי לא מושלי להו, כי מכתבי המסירות והתשובה שקיבל מלבד מה שאין לורך בהם לאחר, הנה גם לא יגלה קלונו לאחרים, וגם צש"ט לא שייך בזה שאלה, דזה רחוק יותר מדברים דלא מושלי, דבשלמא בצגד יש לחוש שמה השאלו ושכח מלהוילא מה שמונה שם, אבל באמתחת שהוא מיוחד להניח בו חפצים ע"כ ה"י לו להוילא את שלו ולהניחם בצוקים אחר, א"כ לא שייך ששכח ולא זכר להוילא כתביו משם.

מו. היתר מהר"ט דבהכרת כל בגדיו ל"ה לשאלה. עברה"ט סקע"א מהר"ט ח"צ ס"י ל"ה [אחר שהעלה שם דלהלכה לא חיישי לשאלה כלל ויש לסמוך על הכרת הצגדים בטע"ט או בסימן מובהק ביותר ולהחזיר העגונה, כתב עוד דלדווחא דמילתא י"ל] דאפי' תימא דחיישי לשאלה, היינו חפץ א' או שנים שאינו צריך להם ויכול להיות בלא אותם הכלים, או שיש לו כלים אחרים בצית, אבל מי שילא מציחו במלבושים שעליו, לא היה משאל [אותם] לאחרים והוא יאחר ערעולא, ולחלופי לא חיישי שנתן מלבושיו לאחר ולקח הוא את צגדיו ולבשם, דודאי לא חיישי שיעשו דברים של בעלה וכו'. [והצגד דבריו בחתם סופר ח"צ ס"י קמ"א דר"ל שאם כי הדרך להחליף מלבוש א' או ב' שיחפון ויחמוד של חצור, אבל שיאירע שיהיו כל מלבושיו חשוקים לחצרו ושל חצרו לו, זהו מעשה שטות].

מח. ובטעם סברת המהר"ט. הנה מכל האחרונים דלהלן אות מ"ט י' נראה שהציו דהוא משום דאין אדם משאל כל כליו ומשאיר עצמו ערעולא וכפשטות לשון מהר"ט. אך צכ"י משה [לר"מ צננשת] ח"א ס"י ט"ז [דל"ה א'] צגדיו שהכירו העצעת שילא עמו לדרך, כתב דאין לחוש שהשאלו דהא כתב מהר"ט דצכלים שראו שילא עמם לדרך ליכא חשש שאלה וכו' ע"ש. [ומבואר שהציון בטעם מהר"ט דהוא משום דכלים שילא עמם לדרך לא מושלי]. וע"י עוד שם צח"צ סוס"י י"א דכ"צ סוף עור ב', ובסוס"י י' דקע"ב ג'.

גם במשפטי צדק ס"י ק"ה בשו"י מהר"ם י' חציו כתב צגדיו דאין לחוש שהשאל חמורו וכיוסו צמעותיו מטעם שכי מהר"ט ה"ל דצכלים שילא עמם לדרך ל"ה לשאלה, ושגם צפני משה [הג"ל] סמך על טעם זה. וכ"כ צורע אברהם ס"י ב' [דף ט' ריש עור ד'] צמי שהכירו צסימנים את הלבוש שראו שה"י לבוש צו צלחתו לדרך, ע"ש. ובאצני שהם [פרך] דפ"ג א' לורך דברי מהר"ט הסובר דאם העידו שילא מציחו ללרכו במלבושים אלה ל"ה לשאלה.

ובסדר אלי רבה בשו"י א' [דף ב' ג'] תמה על הפני משה שחפס שמהר"ט מתיר משום דל"ה לשאלה צכלים שילא עמם לדרך, דמהר"ט ליתא כן, והמעין שם יראה דטעמו הוא משום דאין אדם משאל כל כליו ומשאיר עצמו ערעולא ולא משום שילא עמם לדרך, ונפ"מ דצגדיו הפני משה שהחפץ שהוכר לא היה מלבוש אלא עצמת [ולא שייך בזה שאם ישאלו יאחר ערעולא] לא יאמר מהר"ט דל"ה לשאלה משום שילא עמו מציחו לדרך.

אוצר

ס"ק קס"ז אות מח—מט

הפוסקים

אחרונים גם כהם לשאלה, וגם הב"ח בתשו' פ"ז ח"א כי שחולק על הב"י דין כלים דלא מושלי [ובסובר דיש לסמוך עליהם], מ"מ בכל בגדיו חייב לשאלה.

גם בספר יהושע ס"י ס"ט לא ראה לסמוך על הכרת כל מלבושיו, חדא דגדודו נאכדו כמה כלים קודם שהספיקו להכירם, ועוד דהא כ"י החכם לבי שאין לסמוך על סימני כל כליו.

ובעמק שאלה ס"י מ"ז כתב [בדק"ל בסוף טור ח'] בגדודו דעל היתר שאלת כל המלבושים כבר גזר הב"ח בתשו' ס"י פ"ז דצמדינתו קבלו שלא להחיר בשום חשש שאלה אפי' בשאלת כל המלבושים, ועוד דהא העמם דלא חיישי' לשאלת כל הבגדים היא משום דשאלה כזו לא שכיחא, ואם כן הניחא לדעת מהר"ל מפראג הסובר דחששא דשאלה תלוי חס אמרי' סימנים דחזרייתא ואז ע"כ הוי חששא דשאלה מילתא דשכיחא, ואם אמרינן סימנים דרבנן ח"ל לחירון דשאלה הוי שכיחא, ולדינא דהוי ספק חס סיד"א או סיד"ר, גם חששא דשאלה הוי ספק, לעמם זה יתכן לומר דשאלת כל הבגדים דלא שכיחא לא חיישי' גם למ"ד סיד"א, אבל לב"ש הסובר דלמ"ד סיד"ר ממילא חיישי' לשאלה ח"ק דשאלה תתי' זה הוי לא שכיחא ח"ק כיון דלפעמים משאל ח"ק זה סימן על האדם, ממילא גם בכל הבגדים ח"כא למימר כן, ועוד דבג"ד שידוע שלבטלה הוי אצבעות עקומות במקצת ביד, וגם על רגליו הוי אצבעות מונחות ומודצקות זו על זו ובא"ש המת לא נמצא כן, ח"כ נראה דכו"ע יודו שלא נסמוך על הכרת כל הבגדים מחמת הסברה דאין רגילים להשאל, דהא חס נצח לסמוך על הבגדים לומר שזה בעלה נלערך לומר דנשתנו סימני גופו מה שאין רגילות בהכי, ואי משום שאפשר שיזדמן שאצבעות עקומות שנעשו ע"י סיבה ומקרה ישחווה העקומות ע"י סיבה אחרת וכמ"ש בגו"י תנינא ס"י ס"ה, ח"כ גם שאלת כל הבגדים אפשר שיזדמן וכו'.

ובאבני נזר ס"י ע"ד ראה הרב השואל להסתמך ע"ד מהר"י"ט, ור"ל דגם לדעת הב"י החושש לשאלה אפי' כדל"מ י"ל דכל כליו עדיף משאר כלים דלא מושלי, וכי עליו האבני נזר שהפריז על המדה, דאף כי רבים סוברים במהר"י"ט, אך גם רבים חולקים עליו כמו שספרם במהר"ל [סקפ"ח], והמעטין שם יראה דהגם שהוא נוטה לדעת מהר"י"ט, מ"מ מסתפי להקל וכתב דהכל לפי ראות עיני המורה, וח"כ אי אפשר לומר דעדיף מכלל"מ וכו'.

ובמשנת ר"א [בר כהן] ס"י י"א אות ח' אחר שבי' דהר"מ ומהר"ם מלובלין והב"ח דעתם דחיישי' לשאלה ח"ק בכל בגדיו, כי דכן נראה גם דעת מהר"ל מפראג שהוצא צ"ש סקס"ט שהוכיח דלמ"ד סימנים דרבנן ל"ח לשאלה, והוכחתו היא דאי חיישי' לשאלה מדוע קתני במתני' אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו הא מכיון דסימנים בגופו לא מהני כ"ש בכליו דלא מהני דהא ח"כא נמי חשש שאלה, ואי נימא דס"ל דכל כליו ל"ח לשאלה ח"כ לא קשית מידי, [ד"ל דהא] דקתני ס"י בגופו ובכליו היינו בכל כליו וכו'. [וע"ש דמ"מ לירק דעת מהר"י"ט במקום שגיון].

ובמנחת אלעזר ס"י כ"ה בתשו' שניה של זקנו לא ראה ג"כ לסמוך על סברת מהר"י"ט, והביא מהכנה"ג הכ"ל.

ובגבעת שאול ס"י י"ד כי דאין לסמוך אהא דלא שציק נפשיה ערעולא, דהא בח"מ [סקנ"ה] בתשו' לפניהם מוארלא נמי הכירו כל הבגדים שעלי [ולא החיר מחמת זה], וכן בתשו' הר"מ כ"ץ שבגזרות אנשים [הני"ל] לא ראה להחיר בשביל זה אפי' לנרף עם שאר סימנים ציגונים דגוף, ועוד דמהר"י"ט גופיה לא החיר בשביל זה לאחד רק משום שמאלו בגדונו גם בגד לזיתו וכו', ועוד דבג"ד לא נמצאו כל הבגדים וכו'.

ובמכתם לדוד ס"י ג' [דקמ"ח ח'] כתב דהפני משה הבין דלמחרי"ט חדא מתרת. סג, או בינא עמו לדרך אפי' במלבוש אחד, או בכל המלבושים אפי' אינו בדרך. [וע"י בשמן המר ס"י ז' דכ"ז ח'].

ממ. החולקים על מהר"י"ט. עכ"ל הני"ל מהכנה"ג הג"י אות שמ"ט שחולק על סברת רבו מהר"י"ט, וכתב דמלשון חיישי' לשאלה הנאמר בגמ' משמע דאין חילוק בין חס יש לו ז' בגדים ומשאל ח' מהם ויכול נשאר עם השני, ובין חס אין לו אלא מלבוש אחד, והיינו משום דחיישי' שמא קנה לעצמו בגדים אחרים או שהחליפם.

גם הב"ח בתשו' פ"ו [ורמז עליו הפ"ח בסקנ"ה] אחר שחזיק פסק הב"י שפסק דיש לחוש לשאלה, כתב ומשמע דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, ואפי' נמצאו כל כליו נמי חיישי' לשאלה, דכיון דהכלים בעצמותם דרכם להשאלה, ח"כא למיחש שמא חיתרמי לי כלים אחרים ואת שלו השאלו לאחר, ועוד דנראה דלאו דוקא לשאלה חיישי' אלא חיישי' נמי דילמא החליף כליו בכלים של חברו, ואפי' חס ידוע שילא מהעיר בכסף בגדו לצד דאז רחוק הוא שישיאלו לאחר והוא ישאר ערום, מ"מ יש לחוש לחליפין. ולחששא זו חשש גם הרמ"מ חב"ד ורנקפורט בתשו' חוט השני ס"י ע"ד, ובשתי הלחם ס"י ח'.

ובעבודת השם ס"י ח' כתב דמתשו' מהר"ם מלובלין ס"י פ"ט שלא נמצא היתר לעגונה שבגדודו ח"ק שהוכרו כל בגדי המת, מצוהר מזה דלא ס"ל הא דמהר"י"ט. [ומלשון הפ"ח כאן משמע דכן ח"תא להדיא במהר"ם מלובלין, אך לא נמצא כן להדיא].

ומדברי הע"ז בסקנ"ח מצוהר דחוששין לשאלת כל הבגדים. גם בתשובת מהר"ל מפראג שבי' ויקם עדות [וגקרה גם פסק על עגונה] דף ע' ח' נראה דלא ס"ל להאי סברה של מהר"י"ט.

ובחוט השני ס"י ל"ז כתב הרב נפתלי כ"ץ דגם בכל כליו יש לחוש דילמא עמד עליו לסטים מזוין ולקח ממנו כל בגדיו וכליו ח"ק מה דלא רגילי ח"נשי לאשולי והוא הוא שנהרג, ובעלה ח"ל לעלמא מחמת כיסופא שהעמידו ערום. וע"ש צ"ח ע"ד בתשו' הרב ר' יחאק איגודורש.

ובתשו' שבסוף ספר גזרות אנשים ס"י ע' כתב דסברה לא מושיל ח"נשי כל בגדיו ליתא, דכיון דחיישי' לשאלה ח"כ כל הסימנים שבכלים ח"נשי מוצהקים מקרי, וח"כ כי הוכי דקיימ"ל דק' סימנים שאינם מוצהקים לאו כלום הם, ה"ה נמי ק' כלים שחוששין בהם לשאלה נמי לאו כלום הם, ואעפ"י שאי"ז מוכרח כל כך וכו', מאן לימא לן להקל.

ובחכם צבי רס"י קל"ד לא ראה להחיר מחמת סברת כל בגדיו לא מושלי, ודחה ראיות הסומכין ע"ז, ע"ש.

ובחקרי לב ס"י י"ב כתב [בדכ"ז ח'] דמדברי ראנ"ח צה"ח ס"י י"א ומהר"ם פדוב צ"ח ל"ו ורש"י"ס ס"י מ"ז מצוהר דלא ס"ל לחלק בין בגד אחד וז' לכל בגדיו, וגם מהר"א"י שכתב צפ"ח ס"י קס"א שלא דקדק כלל בכל העדויות על הכלים, נראה שחושש לשאלה גם בכל בגדיו, וכן נראה מתשו' מהר"י ווייל צ"ח ע"ט, גם הפני משה [בזנבנות] צה"צ ס"י י"א כתב [בדכ"ז ר"ש טור ז'] דמפשט דברי קתא גדולי הפוסקים נראה שהם חולקים על הוראה זו, מדלא החירו מטעם זה ע"ש, וכן בסדר אלי' רבה ס"י ח' לא סמך על טעם זה כי חס מפני שצעת שנהרג ראהו צמלבושיו וכו' ע"ש.

ובתשו' שבספר מלאת אבן כתב בדמיו ז' דהיתר דכל מלבושיו לא עדיף מכלים דלא מושלי שחששו הב"י ועוד גדולי

אוצר

ס"ק קפ"ז אות כט—ג

הפוסקים

שיאל מציתו לניחוש לשאלת כולם, זהו דרך רחוק מאד ואפשר שזה מורה הכנה"ג, ועכ"פ דעתי נועה שזה עדיף מכלים דאמרו בהם בגמ' דלא מושלי להו, ואם כי דלפי הח"מ שבי דלאו דוקא לשאלה חיישי' אלא ה"ה דחיישי' נמי למכירה ואצירה, י"ל דה"ה דחיישי' נמי גם לגניבה דמה לי אצירה ומה לי גניבה, וא"כ אין ראיה כלל מכל בגדיו דודאי סתם גנב בשמאל לגנוב לא משייר מידו, אמנם דברי הח"מ נפלאו ממני, דג"ל ראיה צרורה מהגמ' דל"ה רק לשאלה ולא לאצירה וגניבה וכו', וע"כ לא אמר כן הח"מ אלא לשיטת הב"י החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי למ"ד סימנים דרבנן, וכיון ששיטת הב"י עלתה בחיובתא א"כ יש להתיר בהכרח כל בגדיו.

[ובתב' עליו בעצודת השם סי' ח' דס"ג ג' דמ"ט דהיכא שהי' לבוש כל הבגדים אף הכנה"ג מודה, הנה לא ראיה דברי הכנה"ג במקומם אלא מפי השמועה ולא סיימו קמיה כל דברי הכנה"ג. וכן העיר עליו בשו"ת הד"ר סי' מ"ח. ואמנם כבר כתב שם הנוצ"י עלמנו שלא הי' אז ספר כנה"ג לפניו].

ובתשו' הרב צעל הנתיבות שצחמדת שלמה סי' כ"ד כתב צדונו דיש מקום לסמוך על המצואר צדוד צידודת דלשאלת כל הבגדים לא חיישי' כמו בעצעת וכו'.

גם במשעמי יצחק סי' ו' כתב דיש לסמוך על הכרח כל בגדיו בעצ"ע, ובפרט בארבע כפופות. וכ"כ באבני זק [לרמ"מ פאנעט] סי' ע'. ובשאלת דוד סוסי' י"ז כתב דודאי כן מסתבר דלשאלת כל הבגדים לא חיישי'.

ובאגודת אוזב [מצעל מרה"ל] סי' י"ב אחר שמה צדונו כמה לדדי היתר שונים, כתב ואחר אחרון אני צא כמה שהכירו כל בגדיו י"א במספר וצינוהם ע"ק וכתונת ומכנסים ונעלים וכל כלי אומנותו, ואם כי דמהר"א בפסקים וכתבים סי' קס"א והרא"מ והצ"ח ומבר"ם מלוצלין בסימן פ"ט סוצרים דאפילו בהכרח כל בגדיו מראשו ועד רגליו נמי יש לחוש לשאלה. אולם דעת מהר"ר אליהו שהצ"ח מהר"א שם היא דבהכ"ג לא חיישי' לשאלה, וכן הוא דעת מהר"י, וכן פסק בשו"ת גאוני צתראי סי' כ"א, ובשתי הלחם כי דכ"כ מהר"ם פדור צסי' ל"ו [וראה להלן בזה"ל י"א ד' מהרמ"פ], ושלח הסכימו מהר"ם צנצנת ומהר"י צנצנתי ומהר"פ הכהן, וכן פסק בפשיטות צדוד צידודת סי' ל"ב וצסי' י"א וי"ב, ומאחר דרבו הפוסקים דלא חיישי' לשאלה בכלל, א"כ נקוט מיהא פלגא צידך לסמוך על המקילים בהכרח כל בגדיו דצתראי נינהו, ולזה הדעת נועה קצת, ומה שטען הרא"מ [הובא צע"ז סק"ל] מלשון המשנה דחנן אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו ומשמע אפי' בכל, כליו, מלמד שאין טענה זו מוכרחת, כבר השבתי ע"ז במראות הנוצאות סקפ"ח וכו'. וכלל ה"ל כתב גם צסי' י"ד.

[ועפ"ת סק"ל ד"ה ובהו צדון דצמרה"ל סקפ"ח לא החליט לסמוך ע"ד מהר"י, ואם כי שדעמו נועה להקל, מ"מ סיים דהכל לפי ראות עיני המורה].

ושם צתשו הרב צעל חמדת שלמה הסכים שצמקום עיגון גדול יש לסמוך על הפוסקים דצתרה צלים וכלים הצריכים לו לא חיישי' לשאלה.

גם במהר"ם מייגן [מאזון ישן] סי' כ"א צידד להתיר עפ"י סברת מהר"י דהיכא שפירש מציתו רק צבגדים אלה אשר נמצאו עתה עליו, אין לחוש שהשאלים והוא יהא ערעילאי או יחליפם באחרים, ומכ"ש כשישנם בין הבגדים ע"ק ותפילין שבי מהר"י דל"ה לשאלה צע"ק, ואף שלדעת הב"י החושש לשאלה גם צבדל"מ עדיין אין להתיר בכל בגדיו ג"כ, מ"מ יש לדון דאף הב"י לא אמרה אלא כשמכירים הכולל"מ רק מלד סימנים מובהקים, דעדיין יש קצת חשש דילמא איתרמי סימן כסימן ואיכא כעין ס"ס לאיסורא, אצל כשהכירים צע"ע דליכא אלא ספק אי שמה השאלים, לא

ובחיים של שלום ח"צ סי' קי"א כתב ג"כ דגם מהר"י גופיה לא כתבה אלא לסניף בעלמא, ועוד כי דמשו"ת מהר"ם פדור סי' ל"ו שהתיר מטעם שראוהו נצטע צבגדים אלה, [כשהוליוהו מיד משם] אצל כשהנצטע צבגדים אלה נמצא מת אחר כמה ימים יש לחוש לשאלה כמ"ש הח"מ סי"ק סי' ע"ש, משמע שסובר דחששא דשאלה הוא אפי' בכל בגדיו, דאי לא הכי הי' לו להתיר גם אחר כמה ימים משום דכלל הבגדים ל"ה לשאלה, ומינה נשמע דגם הרמ"א שהעתיק דברי מהרמ"פ [צסוסעי' ל"ב] סובר גם כן דלא כמהר"י, [ועי' להלן בזה"ל י"א אי דעת מהרמ"פ כמהר"י"ע].

ג. תמחזיקים בדעת מהר"י"ט. צתשו' פני יהושע ח"צ סי' י"ח כתב דמי הוא זו שחכום סברא זו צלצו כי האורה ההולך בדרך יפשוט את צגדיו מראשו ועד רגליו וישאלים לאחרים, והמעין צסברא זרה כזו אין רוח חכמים נוטה הימנו, ולמכירה וחליפין פשיטא דלא חיישי' דדי לנו צצער מה שאמרו חכמים, וגם דאוקי הכלים צחזקת מרייהו, ועוד דגם צזה פשיטא דאין דרך להחליף צגדי עלמנו השייכים לגופו ולמוכרם. וכ"כ עוד צסי' ס"א וס"ב.

ובסי' י"ד כתב דהיתר מטעם הבגדים שגמלאו כולם כאחד, דפשיטא דאין לחוש לשאלה כזו, ואז"ל סמוך לציורו לציתו, וכבר אמרו בגמ' דכלים שאין דרך להשאל לא חיישי' לשאלה. וכזה כתב גם צתשובתו שצנאנוי צתראי סוסי' מ"ט.

גם בבשמים ראש [המיוחס להרא"ש] סי' קל"ז כתב דודאי סברא היא דלא חיישי' בכל צגדיו לשאלה ולצבוק נפשיה ערעילאי. ובשאגת ארי' [שעס קול שחל] סי' צ' האריך לדחות חששת הב"ח לחליפין והוכיח דלא חיישי' לזה אפי' לזמן רב, ולא דמי לשומשמי דחיישי' שמה פינ', משום דהתם רגילות הוא לפנות כמ"ש החוס' שם, משא"כ הבגדים, ומאחר שצצ"ח מצואר דכלל צגדיו לא חיישי' שישאל לאחר אם ידוע שלא היו אצלו צגדים אחרים ואם לא הי' משך זמן רב משעה שיאל עד שצהרג, אלא שחשש לחליפין, וכבר העלינו דלא חיישי' לזה, א"כ ודאי הוי הכרח כל הבגדים ראיה שזכו האדם, ואפי' אם לא מצאו גוף אדם צתוך הבגדים רק שהיו מוגהין עלמות צסמוך להם, הוי כאלו האדם מוגה צבגדים ממש וכו'. [ועי' בזה"ל ע"ב צדון צגדים סמוך לו].

ובחוש השני סי' ל"ה צידד דצברא דחוקה היא לומר שהפשיט כל צגדיו ונתן כל שאר הדברים שהיו לו לאדם אחר ואזל לעלמא ערום ויחף צחוטר כל.

ובבית אפרים סי' י"ג דמ"ו ספק צראיות הב"ח שחשש לחליפין, וכתב דאפשר דגם הב"ח מודה דל"ה שבהלף לחלועין כמו דל"ה למכירה משום דלית לן לאפוקי את הבגדים מחזקת מרא קמא, ולחוש שמה החליף בדרך שאלה על איזה ימים פשיטא דל"ה דהם דברים של צעלה, ורק התם צעצודא דצצ"ח שהי' הולך בדרך חשש לחליפין דשמה לאיזה צורך הולך להתחפש כדי שלא יכירוהו וגם צצרו הולך לכך, אצל היכא שהי' דרכו ללכת ולצא מיד ולא הוצחק בדרך כלל אין לחוש לזה, וגם כתב דפשיטא דחזי לאייערופי האי סברא דאין אדם משאל כל צגדיו והוי ככלים דלא מושלי, ואף שהצ"י ספק גם על כדל"מ למ"ד סימנים דרבנן, הנה חלוו ראה הב"י דברי הרשב"א שהוצאו צשעמ"ק צ"מ שכתב להדיא דמעידין על כים וארנקי אף אי סימנים לאו דאורייתא ומהדרין גט וה"ה לעדי מיהא עכ"ד, הנה חוזר צו, ומכ"ש כשנוסף להכרח כל צגדיו איכא עוד סימן צגופו ועוד סימנים צרושים והוי שאלה דיהיד.

ובנוב"י סי' ל"ב [והובא צפ"ת סק"ל] אחר שהצ"ח דברי הכנה"ג החולק על רבו מהר"י, כי ד"ל דאף הכנה"ג לא אמר אלא צמלצוש אי' אז שנים, ואף שהיו צריכים לו מ"מ חיישי' שבהלף, אצל היכא שהי' לבוש כל הבגדים מקף רגלו ועד קדקדו צצרהה לצושים

אוצר

ס"ק קס"ז אות ז

הפוסקים

ובח"ג מהד"ק סוסי קמ"ו, ובמכירת"ל ח"א סי' ר"ח: אולם עי' להלן בלוח כ"ב דעת"ם ובשו"מ ים סחירות].

ובלבדושי מרדכי חנינא סי' י"א הביא מחשו' פני יחושע דפשיטא ל"י דבכל הבגדים ל"ח לשאלה, ומשמע אפי' בלא אומדות אחרות, ושמח מצואר דלא כהתח"ס בח"ג סימן קמ"א שבי' דגם מהרי"ט לא התיר בכל בגדיו רק בליקוף שאר היתרים.

ובחכמת שלמה סי' ע"ז בהיתר בג' כ' לז היתר בגדיו משום שבי' לבוש בכל הבגדים שילא עמהם לדרך מציתו ובכ"ג ל"ח לשאלה, ולהיתר זה הסכימו רבים וגדולים, והמחמירים בעלים ומעוטים.

גם באבני צדק [לר"י עיטעלצוים] סי' כ"ב כתב לז היתר חמישי מכה שהכירו רוב בגדיו, ובפרט שבתוסם מנעלים. וכזה כ' בגבול יחודה סימן ל"ז אות ו'.

ובשו"ת רע"א סוסי ק"ז כתב בגדיו לז קולא עפ"י מהרי"ט, וכי שם דאף להב"ח בחשו' פ"ז סי' דגם כה"ג חיישי' לשאלה, וכן מצואר מדברי הח"מ בחשו' [דפניחם מארל], אפשר דאולי צויעת הב"י דלמ"ד סימנים דרבנן חיישינן לשאלה אפי' ביום וארנקי, אבל כבר העלו גדולי האחרונים דלא כהב"י, וכן דעת הב"ש, א"כ י"ל לשאלה כל הבגדים דלא שכיח בוי' ג"כ כיום וארנקי וכו', ובליקוף כל הקולות שבג"ד וכו'.

ובלב שמה סוסי א' כתב [בדכ"ח א'] דיש ללרף הא דבכל מלבושי מכף רגל ועד ראש ל"ח לשאלה, ואף שבי' בחב"ד דשאר כלים דלא מפרשי בהו בגמ' דלא מושלי להו אין לנו לבדות מלבנו דל"ח בזה לשאלה, כונתו היא רק שאין לדמות שאר כלים פרעיים כלים וארנקי, אבל לא להויתר כל הבגדים יחד.

בכנסת יחזקאל סי' מ"ו בהיתר מכה הבגדים ליקף דברי מהרי"ט הג"ל, וכי דלא נעלם ממנו דמהר"ם מלוצקין בחשו' והב"ח כתבו דאף בכל הבגדים חיישי' לשאלה, ד"ל דאולי צויעת וכו' מודים [גם הם] בליקוף כל בגדיו ובתוס' [סידור] תפילה ותפילין ושאר בגדיו מרוב ועד זעיר אפי' פזמקאות, ובדל"ה הוא סניף גדול עם עב"ט, ואף שהח"מ בחשו' שבסקנ"ה מרבה פנים לקולא ולחומרא אף שבגדו שם הכירו כל הבגדים, ולא זכינו לראות הסכמת דעתו כי חסר דפוס, אמנם לפני הח"מ לא הי' מודפס כל השו"ת כמו צימנו, ועתה אנו רואין דרוב מנין וזנין כולם להיתר וכו', ואולי בגדון הח"מ לא הי' הנמצא מלוכס בהרבה מן הבגדים וכו'. ועי' עוד צו צס"י נ"ד בד"ה ועתה נגמר צבי עוב. ועי' בפנים מאירות ח"ג סימן ס"ה.

ובמים חיים סוסי כ"ו כתב צן המחבר לז היתר מהכרת כל הבגדים אשר בתוס' היו מאלה דלא מושלי חנינא. גם צטור האבן סי' מ"ד ובשמן רוקח ח"ג סימן נ"ג, ובצית אפרים סי' י"ט, ובצנודת השם סי' ח', ובצרכת יוסף סי' כ"ט, ובתועפות ראש [טוויש] סי' ל', ובצאר משה קונ"ט צנין ירושלים סי' ג' אות ו', וכן בצפרו מנחת משה סי' ז', וציד יוסף [לר"י שטרצרג] סי' א' צ', ובמשיב כהלכה סי' ו', ובצורת ישראל סי' י"א, ובצמ"ץ סוסי י"ג, וציד ילחן ח"ג סי' ע"ד, ובמכרש"ס ח"ג סי' קפ"ג, ובצורן צבי מנחם סי' ל"א, ובאבן יקרה ח"א סי' י"ט, ובאמרי דוד [הורב"ץ] סי' ר', ובמהרי"ל דיסקין סי' מ"א, ובמשברי ים סי' כ', כל אלה כתבו לז היתר או עשו סניף מדברי מהרי"ט. וכן באמרי נועם סימן כ"א. והרב צטל ישועות ישראל הסכים שם לאמרי נועם מעט דבכר נתפשט המעשה להקל במקום עיגון לסמוך על דעת מהרי"ט כשיש עוד סניפים. גם צמשת ר"א [צר כהן] סי' י"א אות ח' ליקף דעת מהרי"ט במקום עיגון.

וכתב בהאלף לך שלמה סי' ל"ד להיכא שאין לנו היתר אחר רק מהכרת כל בגדיו, או מלד הכרת עליה קטן [דהיינו כדל"מ] ונסמוך

לא גרע מסימן מוצק בגוף דליכא נמי ספק שמא היתרמי ובכ"ז מתירים, וה"נ כדל"מ.

ובכתב סופר סוסי ל"א כי דמ"ש הכה"ג דחוששין למכירת כל בגדיו, הנה צעמ"ק לב"מ כי דלמכירה לא חיישינן, ומכ"ש שלא ימכור אדם כל כליו מראשו ועד רגליו, ועוד בצגדים שהיו מסומנים בראשי תיבות של שם הצעלים מהחצר דמי שקורה אותם לא היה משאיר הרושם ההוא והי' קורעו, ובג"ד נמצא הרושם על הבגדים, ומעטם זה אין לחוש גם לגניבה, [ועי' בלוח ל"ה מהתח"ס], וגם לדעת הב"י יש ללדד היכא שיש לו גם סימן משומא ובג"ד דכ"ג יודה דל"ח לשאלה.

ובב"ש אחרון סי' ה' כתב ג"כ לז להיתר בגדיו מהמת דלא מושלי כל הבגדים, וכי דאף שהב"י ס"ל דלמ"ד סיד"ר לא סמכי' גם על סימני כדל"מ, אך כבר חלק עליו הב"ש, והבב"י פסק דבכל בגדיו ל"ח לשאלה, וראוי לסמוך על חשו' הב"ש ועל חשו' הגב"י שהם גדולי הוראה, והגב"י הוא אחרון זמנינו גאון מובהק, [הנה מה שהזכיר חשו' הב"ח הוא עפ"י מה שהעתיק לו הרב השואל מחשו' הב"ח, דאף דחיישינן לשאלה, כל הבגדים הוו כמו כיום וארנקי דלא מושלי חנינא, אולם עי' בלוח הקודם מחשו' הב"ח סי' פ"ו דאם כי שחלק על הב"י צדין כלים דלא מושלי וסובר דיש לסמוך עליהם, אבל בכל בגדיו חייש לשאלה].

גם במשכנות יעקב סי' ע' נידד לשאלה כל הבגדים לא חיישי'. ובצית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ט כתב דאם כי הליכה לסמוך על הני גדולים שפסקו דל"ח לשאלה, מ"מ בכל בגדיו ודאי ל"ח לשאלה כמו שפסק בפני יחושע בנמה חשו' והשיג על הב"ח, וכן פסק מהרי"ט, ועי' נוצ"י סי' ל"ב ונ"א, ואף לב"ח מהחמיר גם בכל בגדיו, העליתי דא"י אלא חשש דרבנן, ומהני לה סי' אמצעי שצגופו להסיר החשש דרבנן, גם נאמן עליו הט"ז שהר"ד צב"ח החדשות סי' ע"ט ששמע מחותנו הב"ח דהיכא דיש עוד ליקוף יש להקל לא לחוש לשאלה בכלל, וא"כ כ"ש היכא שהכירו כל המלבושים. ועי' עוד צס"י ל"ח.

ובברית יעקב סי' י"ב אחר שבי' דבב"י נמי לא החמיר אלא כשמכירין אה הכדל"מ צסימנים אבל צע"ע מודה, סיים ומכ"ש היכא דמלאו כל בגדיו [והכירום]. ובס"י כ"א כ' לז היתר בגדיו משום שאלת כל בגדיו וצויהם לניית.

ובעין יצחק סי' מ' כתב בהיתר כל בגדיו דאף שהב"י מחמיר גם בכלים דלא מושלי להו, עכ"ז לדינא יש לסמוך על רוב הפוסקים דזכר לא חיישי' לשאלה.

גם בחדות יעקב סי' ז' כתב דגם לב"י י"ל דבכל בגדיו מודה דל"ח לשאלה, דשאני סתם כדל"מ שרק המשאיל מקפיד שלא להשאילם אבל השואל רוצה לשאול אותם, וא"כ יש מקום לחוש דלפעמים אין המשאיל מקפיד ומשאילם, אבל בכל הבגדים לא שכיח שהמשאיל יפשוט ענינו מכל וכל וילך ערום וישאיל כל הבגדים, וגם השואל לא שכיח שיהא צרור ערעולא שיעטרך לשאול כל הבגדים, וא"כ מלד שניהם הוא מילתא דלא שכיחא, ולכן לכר"ע אין לחוש לשאלה.

ובבאר חיים מרדכי ח"א סי' נ"ד כי דלדעת הנוצ"י צסימן ל"ב [הג"ל] ילא דכל הפוסקים המוצאים צב"ע סקנ"ה ובפ"ת סקנ"ה הסוברים כהב"ש דבכלים דלא מושלי המזכרים צגמ' ל"ח לשאלה, יסדרו דאין לחוש לשאלת כל הבגדים, ואם כי שיש פוסקים הסוברים דאף דבכדל"מ שצגמ' ל"ח לשאלה מ"מ בכל הבגדים חיישי' ודלא כהנוצ"י, אאנ"ס מאלו הרבה פוסקים הסוברים כהנוצ"י וכו', [ופירע כל הני פוסקים המזכרים באגודת ארז הג"ל, והוסף עוד שכן ס"ל להגרע"א וחתם סופר, והשואל ומשיב צח"א סי' י"ג,

אוצר

ס"ק קפ"ו אות ג'—ז

הפוסקים

מיידי בראו עליו המלבושים קודם העצירה ומכירים אותה עתה, והיינו מטעם שכתפל למים לא החליף בגדיו וכו'.

ועי' לעיל בלכות מ"ט מחיים של שנים ח"ב סי' ק"א והקרי לב סי' י"ב שכתבו דמהר"מ צ"ל ל"ו שהחיר מטעם שראוהו נעצב בצגדים חלש משמע דסובר דחשש שאלה הוא אפילו בכל בגדיו ולא כמהר"ט.

גב. ומצאנו לכמה מהאחרונים שבאחדות מתשובותיהם לא ראו לסמוך על היתר המהר"ט, ואילו בתשו' אחרות סמכו וליירפו היתר זה.

בחתם סופר ח"א סי' נ"ח כתב [בדל"ח ד"ה וכן] על דברי מהר"ט הנ"ל שז"ל להתיר בהכרח כל בגדיו, דמה יושענו זה, הא דעת הריטב"א שהביא הב"י היא דאפילו בכלים דלא מושלי אינשי נמי חיישי' לשאלה, וכן בשו"ע לא הביא כלל היתרא בכלים דלא מושלי, וא"כ מי יצא לסמוך להקל אחרי הכרעת השו"ע. [תשו' זו היא משנת תקס"ח].

ובסי' ס"ה [בתשו' היא משנת תקפ"א] ראה לדון מעיקרא ז"ל היתר עפ"י המהר"ט, אך כתב דלא יכנס לפרטה דחוקה, כי יש לו שם פתח מרובה, ע"ש.

ובח"ב סי' קמ"א [בתשו' היא משנת תקפ"ה] כתב דקשה לסמוך על דעת מהר"ט בלעדי יירופי קולות ואומדנות רבות, כי גם בעובדא דמהר"ט היו לו סמוכות רבות להתיר מלבד זה, ופשטא דמתני' דקתני אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו משמע אפילו בכל כליו. וע"ש עוד בסי' קמ"ו.

אך בח"ב סי' קמ"ד [בתשו' היא משנת תקפ"ט] כתב דזה שכולם הכירו צ"ל את כל הבגדים שעל המת, מועיל לפי הנחת גדולי האחרונים דבכל בגדיו לא חיישינן לשאלה וחליפין ושום דבר, ואין נכנס בגדר מ"ש הב"י בכלים דלא מושלי דאיכא א' מאלף דמושלי, דהכא אין המניעה מטעם הבדל"מ, אלא המעשה והענין הם מעשה שגוען ותמיהון ואפי' א' מאלף לא יעשה כן, והוי העצ"ע בכל כליו כסימן מובהק ביותר בגופו דמהני לבו"ט, ומכ"ש כשאין הכלים דומים, כי אפשר דזכר אפי' חיורי וסומקי הוי סימן משום יירוף כל הנצעים [ויכחזא בסי' קפ"ו אות כ"ז], ומכ"ש צנ"ז שהעגונה חומרת גם סימן שומא בכתף ולקט צלזאר ומאלו כן, דאף שלא מלמח המקום, מ"מ קשה לומר שהשאל כליו לבן גילו דוקא שיש לו ג"כ שומא ולקט, וממש ה"י ראוי להתיר ע"ז בלי יירוף דבר אחר וכו'. וע"ש דמ"מ יירוף גיבצ שם עוד היתרים.

ובח"א סי' מ"ח [תשו' משנת תקפ"א] כתב ליישב דברי מהר"ט ממה שהקשו עליו דעכ"פ ייחוש לחליפין, והביא מהשטמ"ק לז"מ שכתב בשם הרמב"ן ז' טעמים דאין לחוש גבי אצירה למכירה וחליפין, ומדהתם חשש שאלה הוא דוקא הכי נמי גבי עגונה, והטעם נראה דהא צרור דלענין דיני ממונות היו נותנים המלבושים לבני ההרוע אעפ"י שאנו מסופקין מי הוא, דהא צניו ודאי יביאו עדים המכירים שהיו המלבושים של אציהם ואחזקה אחזקה שעדיין של אציהם הם, ומשום כן לא ייחוש לחליפין כי לעולם הם בחזקה בעלים הראשונים, וליכא אלא חשש שאלה, והדרן להנ"ל דבכל כליו לא חיישי' לשאלה, ולירף זה להיתר. וע"ש עוד בסי' ס"ט תשו' משנת תקל"ט.

ושם בסי' ל"ב [בתשו' היא משנת תקפ"ח] צמי שצטב צמים שאין להם סוף, אחר שזן להנ"ל מהאיסור דאורייתא וכתב דדי היתר להתיר גם ע"י כמה מהכלים, כתב עוד להמליץ היתר מחמת שכל בגדיו לא מושלי אינשי וכו', ע"ש.

ובח"א סי' נ"ז [תשו' משנת תקפ"ד] בעובדא שטיקרה הכיתר מתבסס על הכרת הבגדים, כתב דכיון דרוב המלבושים הכירו בעצ"ע גמור, ואם נחוש לשאלה הרי השאל או החליף כל מלבושו

ונסמוך בשעת הדחק על הסוברים דסמכי' ע"ז, לא יתירו לה רק עד סוף שנה מהיום שנאצד הצעל, כדי ללרף גם הסבא דאילו היה חי לא היה מתאחר.

ועי' במצפה ארי' תניינא סי' ל"ה שכתב דנראה דמ"ש מהר"ט דבכל בגדיו ל"ח לשאלה, לא כל האנשים שוים בזה, דאנו רואין צמנינו שיש עשירים גדולים שדרכם להחליף בגדיהם בכל זמן וזמן ומשליכים הישנים ולבושים חדשים מכף רגל ועד ראש, ושאלה ודאי לא שייך עמם מהר"ט, אבל עניים שאינם מחליפים בגדיהם אלא לעתים רחוקות, וגם לא הרבה בגדים ביחד כי גם זה המעט המה לוקחים ע"י הדחק, בזה מסתבא לומר כמהר"ט דלא חיישי' שישאל כל בגדיו וישאר ערטללי, והכל לפי ראות עיני הדיין.

וגם בשעת מלחמה שיש חשש שלפעמים מפני שרולים להמלט מחליפים הם בגדיהם זה עם זה, כתב צבית אפרים סי' י"ט דהגם שהי' מקום לחוש לזה מאחר דהך מילתא דבכל בגדיו לא חיישי' לשאלה הוא רק חידוש האחרונים, א"כ אין לך צו אלא חידוש, ובפרט דאיכא נמי דעת הב"י דכיון דקיימ"ל סימנים דרבנן א"כ חיישי' לשאלה גם בכלים דלא מושלי להו אינשי, מ"מ נראה דגם הב"ח [הנ"ל בלכות מ"ט] שחשש לחליפין לא חשש אלא כשים מקום לחוש שהחליף [לזמן] לא היה לורך שהי' לו, אבל היכא דאין מסתבר לתלות באיזה לורך אחר דהוא דבר של בטלה, אלא רק שמחמת אימת המלחמה נעשה חילוף מזיד, א"כ ל"ל שהחילוף נעשה לחלוטין, דאין מסתבר שהי' דעתו שכתשקוט הארץ יחזור לקחתם ממנו, ואנו מוילאים הבגדים מחזקת מאריהו, הרי זה כחשש מכירה דלא חיישי' ליה, גם י"ל דאי מפחד המלחמה הי' די שחליף בגדיו העליונים ולא המכנסים, ויש גם ללרף דיעות הסוברים דלא חיישי' כלל לשאלה וכו'.

גא. ובדעת מהר"ם פדוה מאלו פלוגתא אי ס"ל כמהר"ט. עבה"ט סקע"א דאחר שהביא דברי מהר"ט כתב: וכ"כ הר"מ פדוה צ"ל ל"ו דאם הכירו במלבושו שהי' לבוש קודם העצירה כשהי' אחר בצפינה, לא חיישי' לשאלה. ודבריו הם העתקה מדברי כנה"ג הגב"י אות שמי"ט [ושם הוסיף דכן ס"ל לר"ש בתשו' סי' ד'].

גם בשתי הלחם סי' ח' חשב צין הסוברים כמהר"ט את מהר"ם פדוה. [ועי' פני משה לר"מ בנצנצת ח"א סי' ט"ז ובה"ב סוס"י י"א שהשור ג"כ דעת מהר"ט למהרמ"פ ובמובן אחר קת"ל].

אמנם בחכם צבי סי' קל"ד כתב על דברי החכם מהר"ם ארליין שראה ג"כ לסמוך להתיר על סימני מלבושו וכדעת מהר"ט ולירף לסבא זו דעת מהרמ"פ ור"ש [הנ"ל], וכתב עליו דלא כיוון יפה, דאין מנדון הר"מ פדוה ור"ש ראה לנ"ד דשאני התם שראוהו קודם העצירה בחזק הספינה בלחות הבגדים ואח"כ מאלו א"ס עבדו בלחות המלבושים, הוא דהוי חששא רחוקה לומר שהשאל כליו לאחר בלחותו פרק בלחותו מקום סנה כי אין פנאי להשאל, אבל צנ"ד שלאחר ח' ימים מהיום שנעלם מאלו א' לבוש בכלים ידועים לנו שהם של העולם, מאן לימא לן דלדעת החוששים לשאלה דלא ייחוש נמי הכא וכו' ע"ש.

גם במראות הצובאות סקפ"ח כי דמ"ש בשתי הלחם [הנ"ל] על שם תשו' מהרמ"פ [דסובר כמהר"ט], לא נמלא שם מפורש, ויראה דמכללא שמי' ליה כדי ליישב קושיית הח"מ צסעי' ל"ב בהג"ה, אבל מדברי הח"מ יראה שלא הבין כן, וכ"ש לפי"מ שכתבתי לקמן ליישב קושי' הח"מ שם ודאי אין הכרח לפרש כן.

גם בשו"ת הד"ר סי' מ"ח תמה על הכנה"ג ובה"ט שהבינו דמהרמ"פ ס"ל כמהר"ט, ושאחריהם נמשך הכו"ז בסי' ל"ב, והוא תמוה, דמה ענין מהרמ"פ למהר"ט, המהר"ט אחי עלה משום דאין סבא שישאל כל כליו והוא ישאר ערטללי, ואילו מהרמ"פ

אוצר

ס"ק קפ"ו אות גב-נה

הפוסקים

ובנודע בשערים רס"י ל"ט צמי שבע צמים שאין להם סוף, כתב דלרף הא דלשאלת כל הצגדים לא חיישי דהוי כדל"מ, קשה צמי להקל בזה, כי תחכם צ"י צומין קל"ד לא ראה לסמוך ע"ז.

אך צ"י כ' כתב צאות י"א לא היתר מחמת הכרת הצגדים כולם דזה עדיפא עפי מסצרת כים וארנקי לא מושלי, ומא שקלא אחרונים חששו לשמא החלוק בגדיו עם אחר, זה דבר שאינו מסתבר, כי הגם שהח"מ כתב דכמו דחיישי לשאלה כן חיישי נמי למכירה, אבל כבר השיגו עליו בכמה תשי מהא דחמור צומיני אוקף, וגם מהיכי חיתי לחשוש על הכלים שינא מחזקת בעליהם הראשונים כל זמן שלא ראוי.

ובאות י"ח כתב עוד דהגם דהרצב אחרונים סוצרים דאף בכל כליו חיישי לשאלה או לגיבזה, מ"מ צמקום עיגון יש לסמוך על המקילים בזה, וצפרט שעלם חשש השאלה רפוייה צידו כי רבו הדעות דלא חיישי לשאלה, וצפרט צירוף עוד הוכחות וכו', וסיים דכל זה הוא אם יסכימו עוד גדולים, ע"ש.

ג. האם מודים החולקים על מהרי"ט דאומדנא מיהא הוי. כתב צאמרי אש ס"י כ"ו דגם להסוצרים דאפי' בכל כליו חיישי לשאלה, מ"מ יודו דאומדנא והוכחה מיהא הוי, וא"כ יבא סגי צמיו ושם עירו לחוד צלי שם אצוי.

גם בגדולת מרדכי [לר"מ מצוסק] ס"י י"ז כתב דלכו"ע לא נפקא מידי אומדנא, ויש לרף זה לשאר אומדנות.

גד. ומצאנו גם לכמה אחרונים דאף שלא ראו לסמוך ע"ד מהרי"ט, מ"מ הביאוכו כסניף לשאר דדי היתר. ע"י צפרה מטה אבן ח"צ ס"י ל"ח שהם מלסמוך ע"ד מהרי"ט לחודים אם לא בצלטרק טעמי אחריו.

ובחקרי לב ס"י י"ב אף שהצ"ח הרצב חולקים על הוראת מהרי"ט, מ"מ כתב דכיון דמליו גדולים הסוצרים כמהרי"ט, א"כ אעפ"י שאין סביר להקל מעט זה נגד רוב הפוסקים, מ"מ סניף מיהא הוי.

גם בשתי הלחם ס"י ח' אף ש' דאין לסמוך להקל על הכרת כל צגדיו, מ"מ צירף זה לכוין לעדיות ואומדנות אחרות.

ובגבעת שאול סוס"י ד' אש כי ש' דעל סצרת לא ציך נפשיה ערעילא לצד לא ה' ראוי לסמוך, דהא צח"מ צחשו פינהם מארלא נמי הכירו כל הצגדים ולא התיר, וכן צחשו הצ"ח והכם צ"י, מ"מ לרף זה כד היתר לשאר הסצרות צגדיו מהני.

ובצמח צדק [החדש] ס"י י"ח אות ד' כתב דאפי' בכל כליו ה' לן לחוש למכירה וחליפין, דמדצרי חידושי הר"ן צ"י א"מ דכ"ח שכתב דמשה"ה מודרין אצידה צסומנים ולא חיישין למכירה, הוא משום דמנין ידע המוכר שגאבדה אליו ע"ש, מוכח דגבי עגונה דלא שייך האי טעמא כלל ודאי יש לנו לחוש למכירה וה"ה לחליפין.

ולפי"ז אפי' בכל צגדיו יש לחוש, אך מ"מ ה' נראה דצמלבושים שאין דרך למכרם לא חיישי למכירה וכמו צ"י שאלה דלא חיישי בצדל"מ, וא"כ המלבושים ההכרחיים לאדם שאי אפשר לו צלעם כמו פוזמקאות וד' כנפות וכו"ג ל"ח צבו למכירה וכן לחליפין שהוא כמכירה, ולפי"ז למכירה וכן לחליפין דכל צגדיו לא חיישי, אך שקשה לסמוך ע"ז נגד מהר"ם מלובלין ס"י פ"ט [דמוכה שם דגם משום כל צגדיו אין להתיר] ושאר אחרונים, ומ"מ בצלטרק לזה ה"ד דלזמן קצר לא חיישי לשאלה [ראה צאות ס"ד] הוי עכ"פ דל להקל אעפ"י שלא נסמוך על דא זה להתיר.

גה. האם שייך דין המהרי"ט גם בחלק מבגדיו, ובבגדים שייבוש ללכת בלעדם בשוק. כתב צהאלף לך שלמה ס"י פ"ו וצ"ד דמ"ש מהרי"ט דבכל צגדיו לא חיישי לשאלה, "כלי לא דוקא דה"ה רוב צגדיו, דזיל צתר טעמא דאין אדם עשוי להשאיל הוראת מהרי"ט, וצסומי כ"ו צירף דעת מהרי"ט לסניף.

מלבושיו, וכבר כתב מהרי"ט דאין אדם משתגע לעשות מעשה שעות להשאיל או להחליף כל מלבושיו, [ומ"ש החת"ס שם דין זה גם צסם הצ"ח צחשו, ל"ט, דאדרבה הצ"ח חושש אפילו לחליפין], וצחשו קול שחל סמך ע"ז להדיא צהסכמת הט"ז, וצ"ח יש ליישב מה שהקשה צפסקי מהר"א ס"י קס"א אהא דמהר"ר אליהו הסוצר כפי מה שפירש החת"ד שם כונחו דמלרפין סימני כלים לשאר אומדנות, והקשה עליו, והוכיח דצגדים שיש חשש שאלה אין מלרפין אותם לשום אומדנא ע"ש, ונראה דמהר"ר אליהו וכן ספר מחות שהצ"ח שם מייירו מכל צגדיו וס"ל דלא מושלי להו, וזה מועיל עם צירוף אומדנות, וצ"ל דס"ל להר"ר אליהו דבי היכי דלא מושלי כל צגדיו וישאר צכחנות לצד, ה"ה דלא מושיל אינש כחונת וישאר צמלבושיו העליונים, ואף דעל הצכחנות לצד איכא חשש חליפין דזה אינו צבר מעשה שעות להחליף צגד אחד, צ"ל דס"ל כשיטת הרמב"ן צצטמ"ק צ"מ צסוגיא דסומנים דליכא למיחש רק לשאלה ולא למכירה, וה"ה לחליפין, ויוצא מזה דגם אם נימא דאף צהשאלת כל כליו צעיין צירוף אומדנא, מ"מ היכא דליכא צירוף אומדנא, וכנ"ל שנמלא צמכנסיו אגרת שמסר לו אחיו וה"ה שם סוד, נבי [דזה לצד] לא הוי סימן דיש לחוש שהשאיל מכנסיו ושכח צהם האגרת, מ"מ אומדנא מיהא הוי, וגם זה שריה לו צצר ולמלם המקום, נבי דאפי' סימן אמלעי לא הוי, מ"מ אומדנא מיהא הוי וכו'.

ובסומי פ"ו צירף ג"כ דצרי מהרי"ט, וכתב דכ"ש צגדיו שהיינו מוחזקים צו שהחזיק דרכו לילך לעיר פ' ממקום פ' ולא צא שמה, ואיך ישאיל כליו לאחר צלכחו צדרך וישאר ערעילא, וזה נראה דעת מהר"ר אליהו צצפסקי מהר"א ס"י קס"א שסמך על סימני כליו אלא שזה לחקור כמה כתנות נשא עמו, והיינו מעטם כנ"ל, שאם ה' מוחזק צדרך נסיעתו ולא ה' עמו רק כחונת א' הו"ל הצכחנות כשאלת כל כליו, וליכא למיחש אלא שמא שוללים שללוהו וערק לעלמא והשוללים נתנו מלבושיו לאחר והוא הוא שגהג פה, וזה חשש רחוק, ועי"כ לא חשש תחכם צ"י צס"י קצ"ד לזה אלא צגדיו שה' עת מלחמה, אבל צשעת שלום דליכא חשש צציה כלל ודאי יש לסמוך ע"ז צצרוק ס"י וכו'. ועי' עוד שם צס"י ק"מ שכתב לצד היתר הא דכל כליו לא מושלי.

ובמהרי"א הלוי ח"א ס"י קמ"ט כתב דאף שמקלת פוסקים כתבו דבכל הצגדים אין לחוש לשאלה, מ"מ לפימ"ש הצ"י צחשו דלדין דקיימ"ל סימנים דרצון חיישי לשאלה גם בכלים דלא מושלי, נבי שהצ"ח חולק עליו, מ"מ עדיין לא ילאנו מידי ספק, והצ"ח צחשו ס"י פ"ו כתב להדיא דגם בכל הצגדים חיישין לשאלה, גם צמהר"ם מלובלין ס"י פ"ט חושש לשאלה אף בכל הצגדים, לכן אמרתי אולי אמלא היתר לכל הדעות.

אך צס"י קע"ט כתב צין דדי היתר לסמוך גם ע"ז שאשת הנאצד הכירה כל הצגדים צצט"ט, דבכל הצגדים אין הדבר מצוי להשאיל. ועי' בחסד לאברהם [להר"א חאומים] צצס"י י"ט לא ראה לסמוך על היתר דכל צגדיו, ואילו צכמה תשובות אחרות צירף דעת מהרי"ט להיתר.

גם בשואל ומשיב ח"א ס"י קפ"ב לא ראה לסמוך על סצרת כל כליו. חולס צח"א ס"י י"ג, וצה"ג מהר"ק סוס"י קמ"ו, וצמהדח"ל ח"א סימן ר"ח, וסימן פ"ו, צידד להתיר צצכנא זו, ע"ש.

ובשו"ת ר' חיים כהן ס"י ל"ב כתב ע"ד מהרי"ט דמאחר שהכנה"ג חולק עליו יבצ"ח עוד חששא אחת והיא החילוק, אי"כ מי יצא להתיר אחריו שהוא המחסף לכל המחנות ואחרון צצגאונים. אולם צסומי כ"ו כתב דכל צגדיו הוי סימן מוצהק, וצס"י ל"ג כתב דיש לצדד להקל מחמת סצרת מהרי"ט, וצס"י ל' צירף הוראת מהרי"ט, וצסומי כ"ו צירף דעת מהרי"ט לסניף.

אוצר

ס"ק קס"ז אות נה—נז

הפוסקים

זכאן כי מלאום במקום אחר צ" שצועות קודם [שמלאו את הבית], ולא נשאר לו רק אלו הצגדים שמלאו אותו מלובש בהם, שייך שפיר לומר על אלו הצגדים דלא שצק נפשיה ערעילא, ואין לומר דילמא מתחילה השאיל אותם בגדים עליונים לצד לאיש אחר ולא נשאר ערעילא עדיין, ומה שמלאו זכאן אלו הצגדים לפי שאבדו מהאיש ששאל ממנו, דכמו דחיישין לשאלה כמו כן חיישי' נמי לאבירה כמ"ש הח"מ בסקמ"ב, אי נמי הוא עלמו פשט הצגדים העליונים מחמת שתינוגע ואח"כ נודמנו לו בגדים עליונים אחרים והשאיל את הצגדים התחתונים, [אין לומר כן], דא"כ גם צנמלאו כל הצגדים עליו נמי ניהוש לזה דילמא לא צפעס אחת השאיל כל הצגדים ולא נשאר ערעילא צשום פשט, ואין לומר דהתם גבי אדם אחד לא חיישי' לזה משא"כ הכא דיש לחוש דילמא לצי צני אדם השאילם צזה אחר זה, דסברא רחוקה ועקומה היא לחלק צצק.

ובדברי יעקב סי' ע"ג בנשוי צציו, אחר שזיד שם להחזיר מחמת הכרת כל מלבושיו, כחצ דאף שלא נמלאו עליו כל צגדיו שהלך בהם צחיים, וא"כ יש לחוש שמא השאיל מקצת צגדים אלו לאחר זה האחר הוא שנטע, אמנם כיון דלא נמלא עליו שום צגד אחר אשר לא היה צו היכר שלא יהא של הנאצד, א"כ אין נימא שזה האיש ששאל לעצמו מהנאצד מקצת צגדים נאצדו לו כל צגדיו של עצמו ולא נשאר לו רק אלה ששאל, ובשלמא אם נימא דזה הנמלא הוא הנאצד שראינו שגפל למים, אין תימא אם קצת הצגדים נמלאו וקצתם נאצדו כי שטף המים איצד קצתם, אבל אם נימא שזה איש אחר א"כ אין קרה שלא נמלאו מכל כליו של עצמו מאומה ורק השאילם נשתיירו וכו'.

צ. האם היתר מהרי"ט הוא גם בשקצת צגדיו הוכרו בסי"מ והשאר בסי"א. כחצ צצמן רוקח ח"צ סוסי' מ"ה דהיתר המהרי"ט צכל צגדיו אינו אלא כשהוכרו כולם צצצ"ע או צסימנים מוצהקים, אבל אם קצתם הוכרו צצ"י מוצצק והשאר צסימן אמלעי, לא מהני, דצאלה שהוכרו צצ"י אמלעי אין אנו צריכים לחשש שאלה אלא צלא"ה לא מהני סימן אמלעי.

אמנם בחתם סופר ח"א סי' נ"ב צנעצט שאלו סימנים גרועים על כל צגדיו, ועל הכתונת והעיכל ה"י סימן שה"י רשום עליהם צ" אותיות ראשי תיבות משמו ושם אשתו, כחצ דידוע דלשאלה כל צגדיו וישאר ערעילא לא חיישי', ורק למכירה חליפין וגזילה חיישין, וכיון שהכתונת והעיכל היו רשומים, אין לחוש למכירה וחליפין וגזילה דהקונה אותם לא היה משאיר בהם האותיות שלא יהא נתפס כגנב, אלא מאי אמת אולי השאיל הכתונת והעיכל לצד וא"כ לא היה השואל יכול להסיר מהם הרושם ותו לא הוי שאלת כל מלבושיו, ושאר הצגדים הא אין בהם אלא סימני חיוור וסומק, אך זה אינו, כיון דאיכא סימן מוצצק צצ"י אלו חו נלרף גם צצצני איצד מלבושים ונימא הוראל ואשכחנא צצ"י הדדי מיצך שייכי להדדי, וכיון דהנך תרי לא החליף ואת כל מלבושיו לא השאיל א"כ זהו צעלה. ועי' להלן צצ"ק זה אות נ"ד דיש המצדדים להחזיר צזה מעטם שאלה דחיד.

צ. וכשיש חשש שגזלו ממנו צגדיו, כחצ צצכס צצ"י סי' קל"ד דלפי' לדעת מהרי"ט הסובר דצצכל צגדיו לא חיישי' לשאלה, מ"מ צזה שהועד עליו שנהרג ע"י הצרפתים הלוואחים עם הצצכניזם לשלול שלל וללודד נפשות, יש לחוש שצצו גם את היהודי הנעלם והפשיטו ממנו כל צגדיו ומכרום או נתנום לאחר וכו' הנכרג, ואת היהודי הולכו צצחצות לארס.

גם בחתם סופר ח"צ סי' קל"ב כחצ דלפי' למ"ש המהרי"ט דצכל כליו לא שייך חשש שאלה, מ"מ צנ"ד שידעי' צדאלי שהרואחים ה"י להם עסק עמהם וברי נטלו עכ"פ ממונם והמעיל עם הצפילין, הכי נמי

רצו צגדיו, וצפרט צנ"ד שיש להם סימנים צכחנות שהיא [עלמה] היא מהצצרים דלא מושלי לכו, וצפרט צהצטרפות הע"ק וכו'. ובבית אפרים סי' קל"ו צנדון שהוכרו כמעט כל הצגדים, כחצ [צדכ"ו ג'] דאף דהעטם דלא חיישי' לשאלה כל הצגדים הוא משום דלא שציק נפשיה ערעילא, מ"מ צזה נמי כמעט כל הצגדים הוכרו, גם יש מי שכתב דלשאלה כמה כלים לא חיישי', ועי' צשאגת אריה וקול שחל שצ" כן *), וגם צנשוי' כח"י לצעל המגיוני שלמה [צעל שו"ת פני יהושע] מלחתי שצ" צשם הצכס מוה"ר צנימין אצד"ק פוזן דקבלה צידו מפי סופרים או ספרים דצצ"י או ג' צגדים לא חיישי' לשאלה, ועי' צגאוני צתראי סימן כ"א.

ועי' בעין יצחק סי' ל"ב ול"ז שכתב ג"כ דיש סוצרים דרק צצ"י חפלים חיישי' לשאלה ולא צג. וצס"י מ"א העתיק ממהרי"ט דדוקא צחפץ א' או צ" חיישי' לשאלה אבל לא ציוחא, וזהו צכלל מה דאמרו צגמי' דצמידיו דלא שכית לשאול לא חיישי' לשאלה. וצס"י מ' כחצ דידוע שיעת הפוסקים דצככרת הרבה צגדים לא חיישי' לשאלה דזה הוי מידיו דלא שכית לשאול.

ובבית אפרים סי' ל"ג כחצ [צדל"ה עור צ'] דכיון דצצרת מהרי"ט היא משום דלא שציק נפשיה ערעילא, א"כ נראה דכל צגדיו לאו דוקא, אלא כל שחם ישאיל צגדיו אלו יהא צצו לילך צשוק, ערעילא קרינן צזה, ולית לן למיחש שצציד כה"ג. וכן נראה מדברי החתם סופר צח"א סימן ס"ה.

גם באמרי אש סי' קי"א צנשוי' הר"ל ווייס כחצ [צדע"ח ג'] דמדברי מהרי"ט מוכח דחליא רק צככרת אותם הצגדים אשר אין דרך לילך צלעסם צדרך, וצצרת גדולה היא דמי זה ישאיל לאחרים כלים ההכרחיים לו וילך לנעט ולקלס צכחנות ומכנסים לצד, ולכן העלה צנדוניו שהכירו צגדו העליון והתחזה ומעפחת לווארו והכוצע, שאין לחוש שהשאיל את אלו אשר מתכצד צם והמה לו לכר ולכסת צלילה, וגם על הכוצע לצד י"ל דלא שייך צ" חשש שאלה, דאין דרכם של צני ישראל לילך צגלוי ראש.

ובשו"ת הרי"מ סי' ז' כחצ ג"כ דכל צגדיו אין הכוונה שישאר ערעילא, אלא כלים הצריכים לו שאי אפשר צולתם.

ובהרי בשמים מהר"ח סי' ס"א כחצ צנדוניו שהכירו הושעקעטיל והמכנסים והמגפס, דזה הוי כשאלת כל צגדיו דלא שכית להשאיל.

ובתפארת צבי חק"ע רס"י ד' כחצ דאף צצגד אחד שהוא הכרת לו צדרך, אין לחוש לשאלה לדעת מהרי"ט.

ובעבודת השם רס"י ח' צידד מעיקרא להחזיר עפ"י המלבושים של המת שנמסרו מהשר והוכרו שבהם של הנאצד, וכחצ דאף שלא נמלאו כל מלבושיו וכליו כי ה"י חסר משם הכתונת והד' כנפות, מ"מ אין כאן חשש לפי"ד מהרי"ט, כיון דלא עבידי אינשי להניח עצמם צלבוש הכתונת והד' כנפות לצד חפילו צחקופת חמוץ ואין לך ערעילא גדול מזה, ודוקא צכלי א' או צ" הוא דכחצ מהרי"ט דיש לחוש לשאלה אבל לא צרוצ כליו ומלבושיו וכו', אלא שפקפק שם אם לסמוך אהא דמהרי"ט, וגם מפני שהצגדים לא נמלאו על המת וכו' ע"ש.

ובגבעת שאול סוסי' ד' כחצ ג"כ דאף צצנ"ד לא הוי צ" צגדיו העליונים עליו צעת שמלאוהו, וא"כ לא שייך הא"י טעמא דלא שצק נפשיה ערעילא [דזה אף אם השאיל שר צגדיו עדיין נשאר צצ"י צגדיו העליונים], מ"מ כיון דאותם צגדים עליונים הם

(*) כונתו למ"ש בנשוי' קול שחל שצם השאגת אריה סי' י' דכ"ז ד' צד היתר "דרך בחר בגד חיישי' לשאלה ולא בב' ו' בגדים", והביא זכר לדבר מגיטין ע"ז חד מקום מושלי אינשי תרי ותלת מקומי לא מושלי, ע"ש.

אוצר

ס"ק קפ"ז אות גז-נט

הפוסקים

שמשפיעים עליהם ערומים וכדאי' ברמב"ם פ"ט מעדות וצטו"מ סי' ל"ה, ח"כ יש לחוש שפסע מלבושיו והשליכם ואזל לפנמא ואיש אחר מלאם ולבשם, והגם שמתוך הלוואה שכתב השועה ערם הענינו ניכר קלם כאלו ה' חכם צדעתו מעט, מ"מ לא יחלף אלא כעתיים שועה דמ"מ דעתו שגישהתא, ואדרבה מתוך זה שכתב צלוואה שהוא מוכרח להיות נאבד מן העולם, ניכר שהוא שועה גמור, ואם על חייו לא חס איך יחוס על מלבושיו, גם אין מקום לומר נעשה חיפוש חס שום אדם ראה בגליל זה שועה כזה הולך ערום, ומדלית ליה קלם לא יחוש לזה, דהא יתכן שצרה לערות במקום שאין ישוב צני אדם.

גם באמרי אש סי' כ"ט כתב צנודנו דאם יש מקום להקל מלד הכרת כל הצגדים שנמלאו, זהו רק בסיחם צני אדם, אבל בשועה וחסר דיעה כזה שצנודנו אין להקל כלל, כי הלא זה מסימני השועה שמאבד מה שנותנים לו, ומה שזידד צנוצ"י [הג"ל] דגם בשועה י"ל דלא חיישי' לאבירה מדעת משום דא"כ זה הנמלא ה' לבוש צגדים שאינם שלו, שהרי השועה השליכס ואין הפקרו כלום וגם יאוש לו ה' יאוש, וזה נגד החזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו ע"ש, הנה גם אם נחליט בדבריו, מ"מ צנ"ד שהנאבד ה' חסר דיעה כמו י"ג שנים וצורר שלא היו לו הצגדים הקלים שה' לבוש בהם עתה, מזמן חנימהו, ויודאי אחרים נתנו לו, ומצויר צנוצ"מ סי' רמ"ג סעי' ט"ז דשועה אפי' אם דעת אחרת מקנה לו לא ה' קנינו קנין, ונמלא דלא קנאם השועה, והנחתם לו צודאי התייאש מהם דהוי אבירה מדעת, והמולאם זכה בהם מן ההפקר, ודברי הנוצ"י אינם רק צמי שלא ארכו לו ימי שגועו ושי"ל דהצגדים שעליו ודאי מימי חלימותו המה וכו'.

ובשו"ת הרי"מ [מגור] תק"ע סי' ז' כתב ג"כ דהיכא שצטלה ה' חסר דיעה יש לחוש שמא איבד צגדיו בידים ומלאם אחר, ועל דברי הנוצ"י צ"ל [הג"ל] קשה לסמוך בזה וכו', ואף הנוצ"י לא כתב כן רק לפוסקים דלא חיישי' לשאלה, משא"כ לדין דאף צנלים דלא מושלי חיישי' לא שייך סברתו וכו'.

ובמהנה חיים ח"ג סי' י"ד כתב צמי שה' עתים שועה אין ראה מהפאם הנמלא אלו שזה הנאבד, ולא מהני מה שהפאספורט הוא מכלים דלא מושלי להו, כי יש לחוש צו לאבירה מדעת, אך אם לא ה' עתים שועה גמור אלא שלא ה' לו דיעה צלולה לא חיישי' לאבירה.

ובאהר משה [לר"ח דומ"ל צחאטין] סי' ו' כתב צלות ו' דה' מקום לחשוש צנודנו שלא לסמוך על הצגדים משום שה' מצולצל ואיכא למיחש לאבירה מדעת, אלא דמעט אחר כי צנודנו שלא לחוש לה דלפי המצויר צגצ"ע נאבד ציום צ' של פסח, וזכה אם נאמר שהשליך ממנו כל צגדיו עם הכתנות והד' כנפות ואחר מלאם, ודאי לא ה' [האחר] לובש ה' ה' כתנות שאינה נקיה שמאן דהו השליכה, וצו"ע או בחול המועד צודאי לא כצפה כי צודאי לא יעשה איסור לכבסו אף ע"י עכו"ם, וע"כ דזהו אחרו האיש שנאבד, ואין לומר שמא מלאה עני כזה שאין לו אף חלוק א' דכה"ג מותר לכבסו צחו"מ, חדא דזה מילתא דלא שכיחא דרוב העניים אף המחזירים על הפתחים יש להם לפחות צ' או ג' כתנות, והוי צדומה לסימן מובהק דאף הנמלא צא' מאלף מ"מ כיון דלא שכיח צהרוב סומכין ע"ז, וה"ה בזה, ועוד נראה דעני לא יכבסו שיה' מגובן וצנ"ד מלאוהו צכתנות מגובלת, וצר מן דין רוב עניים ההולכים על הפתחים תרמילים על כתפיהם וכאן לא נמלא עמו שום תרמיל וכו'.

ובמאמר מרדכי סי' כ"ו כתב דשועה יש לחוש גם למכירת הצגדים, דמ"ש צחש' פני יחושע סי' ח' דמשו"ה לא חיישי' רק לשאלה ולא למכירה משום דאין לנו להוילא הצגדים מחזקת מרא

נמי נאמר שעתה כל מלבושיהם ומכרם לאחרים או השליכום לאחרים מלאם ונכרגו פה וכו'.

נח. האם גם בנמבע יש להחזיר בהכרת כל בגדיו. עפ"ת סקנ"ה ד"ה ו' צנוצ"י סי' ס"א שכתב דאף שצנודנו צמים אין להחזיר על הכרת הצגדים אפי' למאן דלא חייש לשאלה, או בהכרת כלים דלא מושלי, משום דיש לחוש להשליכה מדעת ורלון כדי להקל מעליו לשוט, מ"מ אם הוכרו כל צגדיו, השש"א זו היא רחוקה, דאף אם השליך כל צגדיו למים צלי ספק נחפזרו הנה וכה ואין הגיעו כולם יחד לאיש א', ע"ש. ועי' במהנה חיים ח"ג סי' ט"ז אות ג'.

אולם בבנה"ג הצנ"י אות שמ"ט כתב דאף אם נאמר דלא חיישי' להשליך כליו ומלבושיו והוא נשאר ערמילאי, היינו דוקא צמח צינעה, אבל צנודנו צים יש לחוש שמא הפשיט מעליו כל מלבושיו כדי להקל עליו לשוט ואיש אחר נבשם והוא אשר נעצב ומת.

ובחקרי לב סי' י"ב העיר [צדכ"ז א'] על דברי הכנה"ג דהפני משה צח"א סי' ע"ז חולק עליו, שהרי כ' דדברי מהר"ם פדור צסי' ל"ו שהחזיר ע"י הצגדים הוא מעטס מהרי"ט, אף דדון הרמ"ט צפלטו ה'ס איירי, אמנם כ' דו"ל דלפ"מ שהבין הפני משה צחילוק מהרי"ט דהוא משום דצגדים שילא לדרך אין לחוש לשאלה [וכנ"ל צלות מ"ח], צודאי אין שייך לחלק צין יס צינעה, משא"כ אם עטמו הוא שלא ינאיר ערום, ודאי השט צים דרכו צקר, ועי' צכהונה עולם סי' מ"ב. וכתב סופר סוסי' ל"א וצמהר"ם ח"ב סוסי' רכ"ה ורנ"ה.

נח. האם גם בשועה איתא להחזיר דהכל בגדיו. עפ"ת סקנ"ה ד"ה ועי' צחש' נ"צ סי' י"א דהנוצ"י עורר ספק דאף דכל צגדיו לא חיישי' לשאלה, מ"מ בשועה שהולכו להפקיד עליו שומרים שלא יאבד עלמו, יש לחוש על צגדיו לאבירה מדעת, וכתב לדחות זה משום דא"כ אחר אומר שהצגדים שהנמלא לבוש בהם אינם שלו דהא אין הפקר שועה הפקר וכו', והרי זה נגד חזקה דכל מה שציד אדם הוא שלו, ע"ש.

ובשאגת אריה [שטס קול שחל] סי' ז' כתב טעם אחר שלא לחוש דינמא זרק הצגדים מחמת שגוען ואחר צא לכאן ולבשם ומת, דכיון שע"י הצגדים צורר לנו שצטלה ה' כאלו, לא תלין צאחר שצא כאלו היכא דליכא הוכחה לזה, וצפרט ציער צמקום שאין עוצר שם אדם רק משוגע זה, וראה צרורה לזה מהא דגצרה צרובא וכו'. ועל כללות צחש' זו כתב שם צעל הע"ז דיפה כיוון להלכה.

ובבאר חיים מרדכי ח"א סי' נ"ד כתב דהגם דטעם מהרי"ט דלא חייש לחליפין צכל צגדיו הוא משום שאין לחוש שטעה דצר של צטלה, וצ"צ צמי שה' חסר דיעה מעט חולי יש לחוש שטעה דצר של צטלה לחליפין, אמנם זה אינו, דא"כ נצערך לחוש שה' עוד א' שטעה דצרים של צטלה, ולחזי משוגעים לא חיישי' וכמ"ש החו"ט צשו"ת גאוזי צחראי סי' ו', וגם לאבירה מדעת אין לחוש, דכבר כ' הנוצ"י צסי' י"א לדחות השש"א זו, ומה גם צחש' דיעה מעט שלא צא לסוג זה להשאר ערום ונפשוט מעלמו כל המלבושים.

אכן בשבות יעקב ח"ב סי' קע"ו כתב צנודנו דמלד המלבושים אין שום היחור בשועה כזה שילא מדעתו ומתוך מכתב שהחזיר מוכח שאינו חס על חייו, דהא אף אם נימא דאין דרך צני אדם להשליך כל מלבושיו שלבש, מ"מ אין מציאין ראה נשועים, שהרי כל עסקיהם מעשה שעות ושגוען, [ועי' צסוף דצרי האלף לך שלמה שצחית הצא], ואף אם נאמר דצני אדם מוגשים עליהם מהם ואין דרכם לשלול מהם דצר, מ"מ כיון דא' מסימני השועה הוא

אוצר

ס"ק קמו אות גט—כ

הפוסקים

עלמנו נדעת באופן שנאמר על חייו לא חס על בגדיו לא כ"ש, ומסתמא תליין שחולי הנכפה שהי' חולה בה תכפתו ונפל שדוד במקום שאין מלגין, ומוקמינן ל' אחזקה דלא הגיע לשטות גדול כזה שיכא מאבד את כליו, ואף דפסקין כר' יוחנן בחגיגה ג' ב' דשועה הוא בא' מהשגשה דברים שם, מ"מ כזה לא נחלק דאם ראינו ששועה דבר מן הדברים להיות מוחזק שמאבד מה שנותנים לו, וא"כ כזה שלא ראינו שמאבד או קורע כסותו מעליו אין לחוש שהשליך ואיבד כליו.

אולם גיסו הרב ר"ל ווייס כתב עליו שם צ"ח ק"ח דמ"ש דאף אם הוחזק לשועה לא הוחזק לאבד מה שנותנים לו, יש לפקפק בזה, דנהי דו"ל דמאבד מה שנותנים לו חמור מאינך תלת דברים דחשיב בריש חגיגה כיון דכל דבריו עושה בדעת רק בהיך תלת דעתו שגשגתא, אבל בשועה גמור שאינו יודע מאומה ודאי גרע יותר ממאבד מה שנותנים לו, ולכן בנכפה דנ"ד אשר צעת בפייטו הוא שועה גמור כדליתא להדיא צ"ח דף כ"ח בנפלאו שד ואכל מלה, ודאי גרע ממאבד מה שנותנים לו, ואפי' לדעת מעב"ת עדיין יש לפקפק, דנהי דלא חיישי לאבד מה שנותנים לו, ואפי' לדעת דאמרי' דעדיין לא הגיע לדרגת שטות זה, מ"מ אכתי איכא למיחש לשאלה אף בכלים דלא מושלי, דדוקא צנן דעת איכא למימר כי הדברים אשר אין דרך להשאל לא השאלי, משא"כ בשועה, ועד כאן לא סמך הנוצ"י להחיר בשועה רק היכא דנל"ה איתרעה החזקה אשת איש ולא חש לשאלה לפי דרכו שבאיסור דרבנן לא חיישי' לשאלה, אך מ"מ כתב דעכ"ז יש ללמד היתר בנדון, והוא אחר שהעלה דכל ע"ס חשש שאלה אינו אלא מדרבנן משום דנגד זה איכא חזקה דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ולאבד לא חיישי' אפי' מדרבנן [ע"ש הטעם], ובכדל"מ לא חיישי' לשאלה אפי' מדרבנן, ולכן כיון דכבר ילאנו מאיסור תורה יש לנו רשות לחלק מדעתנו ולומר דגם בשועה אין לחוש שהשאליל בגדיו, דהא אין ראשי מי שהוא לקחת מאומה מן השועה צעת שטות, והו"ל כגניבה, ואחזקי' אינשי בגנבי לא מחזקינן וכו'.

ועי' במהרש"ם ח"ג סי' קפ"ג שהביא [בדק"י צ סוף עור צ'] מ"ש הרב השולח בגדיו דמשה' אין לחוש על הבגדים שהוכרו למכירה משום דכיון שהי' שועה, וכשם דאין דרך בני אדם לשאל בגדים משועים כמ"ש השבות יעקב [שנאות הקודם], כמו כן אין דרכם לקנות ממנו דפגיעתם רעה, ועל חשש אבירה כתב דכיון דבגדיו לא הוחזק לאבד את שלו [אין לחוש שאבד], ומבואר בתוס' חגיגה ג' ב' צ"ח הירושלמי דאפי' שועה שבשועים אינו מאבד כסותו, וכתב עליו מהרש"ם דעדיין ל"ט, דכיון דנ"ד לא הי' שועה כזה שיכיו הכל בדלן ממנו, שפיר יש לחוש למכירה, אלא דפניי' יבועה ח"ל סי' ח' וח"כ סי' י"ח העלה דאין לחוש [בכלל] למכירה וכו' ע"ש.

א. ובשידוע שא' מעניני שטותו הי' שלא לפשוט בגדיו בשום אופן, ורק בהחלף כמה חגשים היו מפשיטין אותו שלא מרצונו ומלבישים אותו בגדים אחרים, כתב במאמר מרדכי סי' כ"ו דמ"מ גם בכה"ג עדיין יש לחוש לשאלה, דכבר אמרו שועה צדא מילתא לא סריך.

ובאמרי אש סי' כ"ט כתב דאפי' אם ראוהו הולך מלפני י"ג שבעות בחלוק אחד, מ"מ אין להחיר ע"י הכרת בגדיו דאולי עשה אח"כ מעשה שטות אחר, וכבר אמרו שועה צדא מילתא לא סריך.

ב. ובשופטה שהכירו כל בגדיו והי' בו גם סי' אמצעי בגופו. כתב בנפש חיה סי' י"ב דרק היכא שאנו צאים להחיר משום הכרת כל בגדיו לאחד ומשום הסבירה דלא ישאיר ענמו ערעולא, ע"ז שייך לומר דמאחר שהוא חסר דיעה משאיר

מרא קמא, הנה זה לא שייך בשועה שאין מכירתו כלום ובכל מקום הם שלו, ויכוניס להו"אס מהלוקא אם יבורר שהשועה קנה לעלמנו את הבגדים צעת פקחותו או באופן שזכה בהם כמבואר בחו"מ סי' רמ"ג סט"ז, ואם לא אחא לידה באופן שזכה בהם, א"כ אין כאן חזקה מרא קמא כלל וכו', גם מהטעם שכתבתי דמשה' אין חוששין למכירה בגדיו לבוש משום דהוי כבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו דאין אדם מוכר בגדיו וגשאר ערום, זה לא שייך רק צבר דעת ולא בשועה שדרכו ללך ערום, ומה גם צ"ד שאין לפנינו רק צ' או ג' בגדים הניכרים בצב"ע וצסימנים דעדיין לא באנו ליד מדה זו לערוך הדבר שיכיו אלה הבגדים בכלים דלא מושלי ואיכא למיחש לשאלה, וגם הא כבר נודע דעת כמה פוסקים דאפילו בכל בגדיו נמו חיישי' לשאלה.

ובחיים של שלום ח"כ סי' ק"ח כתב ג"כ דסדרת מהרי"ע בכל בגדיו לא שייכא אלא צבר דעת, משא"כ צח"כ דיעה אפשר ואפשר שיאיר ענמו ערעולא וגם מהרי"ע מודה בזה, דהא אי' מסימני השועה הוא שמקרט כסותו, ואפי' אם זה שאנו דנין עליו לא הגיע ליד מדה זו, אכתי יש חשש מלד אחר, דהא באמת הי' לן לחוש לחניפין, אלא דחניפין להלטיין הוא נגד חזקה מרא קמא כמ"ש בשעמ"ק לצ"מ, ונחליפין לשעה אין לחוש דהוי דבר של בעלה כמ"ש מהרי"ע, אמנם כזה שהי' שועה ואיתרע חזקה מרא קמא דידה כמו שמבואר בכתובות דף כ' ג' צ' שטיא, דהא דמוקמינן ממונא בחזקה צ' שטיא אינו אלא היכא דאית ליה חזקה דאבהא אבן חזקה דנפשיה לא מהני, ולפי"ז אכתי יש לחוש לחליפין.

ועי' באחיעזר סוסי' ע"ו שכתב דבמקורף שמאבד מה שנותנים לו ואי' מסימני השועה שהולך ערום צח"כ, יש לחוש לשאלה גם בכל בגדיו דאין ראיה בשועה דלא ישאר ערעולא, [ועי' בדברי השנ"י הג"ל דיתכן דאין דרך צ"ח לשאל משועים], ולכן גם ע"ד העלית שנמלחא יש לחוש אף דהוא מכדל"מ [ראה בלוח כדל"מ], דבשועה לא שייך חיבוב מלה.

פ. ובחולצה במרה שחורה. כתב בהלף לך שלמה סי' ז"א בחולה צמרה שחורה וכו' אומר כמה פעמים שצדדי לא יחיה ונעלם, ואח"כ נמלא עיבוב אי' והכירו כל בגדיו עליו, דאין לחשוד אולי השליך ממנו כל בגדיו ואחר מלאם והוא הוא שנטבע, דנהי דהוחזק לדבר שטות אי', מ"מ לשאר דברים לא הוחזק, וכל עוד לא ראינו שהי' דרכו להשליך בגדיו מעליו אין לחוש לזה, ואף דקיימ"ל דשועה לדבר אי' הוי שועה לכל החורה, היינו רק לענין דבר שאריך דעת וכוונה כזה הוא דאמרינן כיון דהוי שועה לאחד מאלה הוי עכ"פ אינו צ' דעת ואין לו דין צ' דעת, ולשג' ואל חששה חיישי' בשועה, אבל לקום ועשה לקום ולעשות מעשה שגוען מה שלא הוחזק לעשות אין לחוש, ואף דהאחרונים הביאו דעת השבות יעקב להחמיר בשועה ולחוש לשאלה אף בכלים דלא מושלי להו, אין לחוש לדבריו, ע"ש.

ובחשק שלמה סי' י"ג אחר שהעלה דבאיסור דרבנן יש לסמוך על סימני כל בגדיו ולא חיישי' לשאלה, כתב עוד דאין לומר דכיון שבג"ד ילא מדעתו א"כ יש לחוש לאבירה מדעת, דהא צ"ד לא הי' בגדר זה רק שהי' בעל מחשבות ודחיקא ל' שעתא.

ובאמרי אש סי' ק"י כתבו הרב צ' המחבר כתב דאם כי דעת הרבה אחרונים דיש חשש אבירה ידעת של הבגדים בשועה, כי הלא זהו אי' מסימניו, מ"מ צ"ד שהעידו יודעיו שצעת שטותו לא עשה שום דבר שיכיו מקרט כסותו או משליך כליו מעליו ורק דבריו היו שלא בדעת, הנה צא"ס כזה אפשר דאין לחוש כי הגיע למדה כזו שיכיו משליך כליו, אך זה רק אם אין חשש שאבד

אוצר

ס"ק קפז אות סב--סד

הפוסקים

מעט ימים כפי אומד הדעת, והא דחיישי' שמא פינו הוה צניע זמן רב וגו' *). ועי' ברשד"ם סוסי' מ"ב.

ובחזו השני סי' ע"ד בחשו' הרמ"מ אצ"ל ורקפורט אס כי שחש ג"כ צדונו לשמא החליף כל מלבושיו, וכחצ דאף דחשש שאלה ליכא צנ"ד כי הי' ידוע שלא הי' לו שום מלבוש אחר כי אס מה שהי' לבוש ורחוק שישאל כל מלבושיו לאחרים והוא ילך ערום ויחף, מ"מ יש לחוש לחליפין, אך עכ"ז כחצ דכיון שלא הי' מן העת שראו מלבושיו עליו עד זמן הכריגה כי אס שעה או צ', בזמן מועט כזה לא חיישי' שמא איתרמי לי' אים אחר שהחליף עמו מלבושיו והוא הלך לעמלא ואותו אחר נתלוו בדרך כאן עם הרולחים ונכרג, והציא מהצ"ח הג"ל.

ובאור נעלם סי' ל"ה צמי שהסיה עליו נכרי שצלו ו' היס היסודי אללו ולמחר בהשכמה ראהו רוכב על סוס צילוחו מן העיר, וכמו שעה וחצי אחר זה ראה שגוי' א' הולך הסוס שעליו רכב היסודי והסוס הי' מלוכלך כאילו נעצל בדם, ומיד ילא לחפש אחר היסודי ומלא הרוג ברחוק מה מן העיר והרשע נחתך ממנו ולא נמלא, והכירו כל צגדיו שהם של היסודי הג"ל, לידד שם להחיר דבכ"ה אין לחוש שמא מכר או השאיל הסוס עם כל צגדיו ובתנחיו ליסודי אחר והוא עשה לעלמו צגדים אחרים כהרף עין וערק ואזל לעמלא, והציא מהצ"ח הג"ל דמשמע דמשך זמן מועט משעת יליאת הנאצד עד שעת הרליחה לא חיישי' לשאלת כל הצגדים, ומה גם צנ"ד שלא רק שלא הוחזקו שום יסודים אחרים צעיר או בשכונות העיר, אלא דלא הוי שירות מלווים מיסודים אחרים לגמרי בלוחה העיר, מפני שאינם רשאים ואסורים להסתחר ולהתעסק בשום מו"מ שם זולת בעל אשה זו וכו'. ועי' צסי' ל"ו בחשו' בעל ח' פני ירובע.

ובצמח צדק [החדש] סי' נ"ה צטצע שנמלא והכירוהו צק"ח סימני גוף ועצ"ע דצגדיו, כחצ בלוחה ג' דנראה ל' היסר שלא לחוש לשאלה צנ"ד עפ"י דעת הצ"ח דצמן מועט אין לחוש לשאלה, והגם דצמן שנתעלם עד שנמלא עבר זמן רב, מ"מ כיון ששמעו מוכרית שנטבע אים צנכר אלל הגשר דכפר פי' וזה הי' בלוחה היום שצטעל ילא מעמנו, ואח"כ נמלא בלוחה מקום אים שיש עצ"ע צמלבושיו שהם של הנאצד, י"ל דזה הנמלא הוא זה שנטבע צמן שאמר הוכרית, דקיימ"ל דאמר' זהו שאצד זהו שנמלא היכא דלא שכיה שנאצד שם אחר, וכאן לא נשמע כלל שנאצד או נטבע אים אחר צצציה צמשך הצמן הג"ל, וכיון דמחזקין שזכו לוחו שנטבע צמן שאמר הוכרית א"כ חו הוי זמן מועט, כי הלא בלוחה היום שנטבע ילא מציתו ללכת בדרך היסר, ועי' בחוט השני סוסי' ע"ד שפסק ג"כ דצמן קצר כמו צ' שעות לא חיישי' לשאלה כל מלבושיו, אלא ש"ל דנמלא צנכר לא סמכי' לומר זהו שאצד זהו

*) הגה בב"ח שם מבואר חילוק זה דצמן מועט לענין חשש חליפין שחידש הוא עצמו, ואחריו נמשך בקול שחל דכ"ו סור ד' בסופו וצירף זה לשאר צדדי היתר ע"ש, ומסביר הי' אפשר לומר דרק בחשש חליפין שלא הוזכר בפוסקים בשום מקום הוא דכ' כן הב"ח לחלק בזמן משום דכל עצם חשש זה רחוק הוא כי צריך שיוזמן לו עוד א' שירצה משום מה להחליף בגדיו שיהו בשוה ולעשות מעשה ששות, ורק משום חומר א"א ובכ"ד לתרץ מרוע לא חילקו חכמים בחשש בין כל בגדיו ובין א' מבגדיו המציא הב"ח חשש דחליפין ובוהו הוא שחילק דבזמן ארוך חיישי' לזה ולא בזמן קצר, משא"כ לענין חשש דקל שיוזמן מי שירצה לשאול חפציו ויש לחוש לזה אפי' בזמן מועט, גם סברת הב"ח כמה שהשיג על היתר המהרי"ט דכל בגדיו משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים שייכא גם על סברא זו דחילוק בזמן, אמנם מכל האחרונים דלהלן מבואר נמי שהבינו שהב"ח אמר לחלק כן גם בחשש שאלה, ועי' בבית שלמה סי' ל"ו דף ג' טור ב'.

משאיר עלמו גם ערעילא, אצל היכא שנוסף להכרת כל צגדיו הי' צו נמי סי' חמלעי צגופו ואנו צאים להחיר מעטם החכם לצי דבכ"ה אין לחוש לשאלה משום דהוי שאלה דיתר, היתר זה שייך גם צשועה, דהא לשאלה אין לחוש כיון דניכרים כל צגדיו, אלא דצאנו לחוש שמא השליך צגדיו מדעת ומלאס אחר, וזהו ודאי לא חיישי' משום דהוי נפילה דיתר.

גם בשו"ת הרי"ם [מגור] צנידון שנמלא אלל השועה קמיע, כחצ צסי' צ' [דל"ט צ'] דלצדרי המהרי"ט הסובר דקמיע לא מושלי' הי' אפשר ללד צנ"ד דאף שהי' חסר דיעה, מ"מ הא כל שהוא צדעתו אין לחוש שמא השאיל הקמיע, רק שיש לחוש לצצידה משום שהוא שועה, א"כ צנ"ד שיש כאן גם סי' חמלעי צגופו הוי ממש נפילה דחד דלא חיישי', וע"כ לא נחלקו על הח"ל רק צשאלה דצכונה, משא"כ כאן דמדעת אין לחוש, אך צדרי מהרי"ט צקמיע הם חמוכים וכו' [עי' צלות כדל"מ, לוח ע"ה], חמס דעת מהר"ל מפרלא ודעימיה מראה דיש היתר, דנראה דמאן דלא חייש לשאלה ודאי דגם לנפילה ופקדון לא חייש, דאל"כ ההששות עדיין צמקומם, רק דנימא דהוי דל"מ לנפילה דבר דעת מוזכר זהיר מ"מ צשועה יש לחוש שאצדו ומלא זה, אך נראה להוכיח דאפי' היכא דידוע צודאי ש' אצד חפץ זה מ"מ לא חיישי' דילמא מלא זה וכו' ע"ש.

ג. האם יש במשמעות "ובגדיו היו עליו" שהכיר כל בגדיו. כחצ צצית אפרים סי' י"ע [דף ס' ע"ב] דלשון העד שאמר "ובגדיו היו עליו" מורה שהעיד על כל הצגדים, ואף שאמר אח"כ "והמכנסים הכרתי גם כן" דמשמע לכאורה שלא הכיר כל הצגדים ולכן פירע המכנסים, אך נראה שהוא פירע הדברים, דלפי שהמכנסים הם צגד המולנע תחת הצגדים נכך אמר המכנסים צפרט, ופשיעא דצכלל צגדיו הוי גם עלית קטן של לילית.

ד. האם מודים המחמירים בכל כליו היכא שנמצא ההרוג זמן מועט מיציאת הנעדר מביתו. הצ"ח בחשו' פ"ו אס כי שפקק על הסצרה דצכל צגדיו לא חיישי' לשאלה, וכחצ נגד זה דלא נתנו חכמים דצריהם לשיעורין, וגם דנראה שיקר דמלצד חששא דשאלה יש לחוש גם דילמא החליף כליו צכלי חצרו דכך הוא הרגילות לפעמים דמחליפים זה עם זה [ראה בלוח מ"ע], עכ"ז כחצ דאס לא הי' משך זמן משעה שפערד מחלשי העיר עד שמלאו הרוג א' שהכירו עליו כל כליו של הנערד מעמנו, לא חיישי' לחליפין, ובתנחיו שידוע שלא היו לו מלבושים אחרים עמו זולת לוחם המלבושים שילא עמם לדרך, דצמיעוט ימים צצין הליכתו מן העיר עד מליאת ההרוג לא הי' מחליף מלבושיו, ודאי לזה ממ"ש ציו"ד סי' קכ"ט וצח"מ סי' רנ"ט דאס מלא חצית יין וצ' ישראל ונתן צה סימן מותרת צשחיה למולא, ונ"מ דילמא היתר צציתים ציד גוי ועירר ממנו היין הכשר ונתן לחוכה יין נסך, אלא חליקן שהיין הנמלא עתה בצצית הוא לוחה היין שהי' צחוכה מתחילה ולא הוחף, וא"כ הי"ה לגצי איסורא דאשת אים נמי לא חיישי' לחליפין, ותליקן דלוחה שהי' לבוש צכלים הננו מתחילה הוא שנמלא עתה לבוש צהם, ולא מסתבר להק צין איסורא דיי"ג לאיסור א"א וכו', [ועי' צמרה"ל סק"צ דפ"ג ג' ש' להצציר צאר היעצ דצרי הצ"ח אלה], ודוקא היכא דליכא זמן רב משעת צצידה עד שעת מליאה אלא מספר ימים מועטים כפי אומד הדעת, דאס הי' זמן רב פשיעא דאפי' צ' ישראל ונתן צהם סימן איכא נמיחם שמא צבר עירו היין הכשר וזה יין אחר הוא צדמוכה צ' האשה שלום דחיישי' שמא פינו, וא"כ איך קאמר רב אסי צמלא חצית יין דאס ישראל נתן צה סימן מותרת צשחיה הא יש לחוש שמא עירר היין הכשר וזה יין אחר הוא, אע"כ דע"כ לא אמר רב אסי אלא היכא שאין שם זמן רב צין מליאה נאצידה אלא

אוצר

ס"ק קפו אות סד—סו

הפוסקים

בשעה כל דהו, ועוד הרי לא שכיח שיירחא במקום שנהרג זה וכו', אך בסוף דחה זה וכתב דאם היינו מוסיפים לשאלה לא מהני גם באיכא עוד שאר אומדנא לזה.

ובזכרון יוסף סי' ה' כתב בלוח' ו' [דס"ג א'] דאין לסמוך על הכותר שכי' ה"ח דבחוץ ימים מועטים לא חיישי' לשאלה, דהרמ"ה דמיתתי מהא דמחירין היין בחצית שגמלאה צעיר שרובה עכו"ם כשצא ישראל ונתן סימן בחצית, אינה ראייה כל כך, דשאני התם דהוי ספק ספיקא, שמא לא מלאה גוי מעולם, וגם שמא לא פינה אותה קודם שאצדה שנית, וגם שמא לא נתסך, ולא החמירו חכמים לאסור יינם בהנאה חלל צודאי יינם ולא כשיש ספיקות רבות כי האי וכו', ואפי' אם נימא להיתר זה של ה"ח, מ"מ מאן יומר לן דימים מועטים היינו אפי' המשך ח' שבועות כצ"ד, אימא דימים מועטים אינם חלל לערך ל' יום, וגם איזה גבול ניתן לזמן מרובה ולזמן מועט, כללו של דבר דאין לסמוך על היתר זה ואפילו להלכותך לשאר דדדי היתר.

גם בחן מזהב סקפ"ו כתב [צדק פ'] דאין ראיה ה"ח מוכרחת כנ"ל, דהא ה"ח גופיה בסי' פ"א כתב דלפילה לא חיישי', ומכ"ש [דלחין] לחוש למלאה ונפילה וחליפין דהיינו שהוכרי מלא החצית והחליף היין ושוב ופל ממנו וכו', גם ה"ח גופיה כתב שם [לדחות היתר דכל מלבושיו משום] דלא נחתו חכמים דבריהם לשיעורין לחלק בין מקצת המלבושים לכל המלבושים, ולפי הג"ל אכתי נחתו לשיעורין לחלק בין מקצת זמן לזמן מרובה, גם מאן מפיק לשער אחריו זמן קצר ואחריו זמן ארוך.

ובכ"ב במהר"ם שיק סי' מ"א, וליין לגיטין כ"ז דחיישי' לנפילה גם לזמן מועט, ע"ש. וכוה כתב במשכני ים סי' כ"א, וכתב דגם מלד הסבירא נראה דאין חילוק בין זמן ארוך לקצר. וכתב וכתב הוא זמן מועט. הנה ה"ח בנשוי הג"ל בלוח' בלוח' הקודם כתב דע"כ לא חיישי' לשמא פיון חלל בשיש זמן רב משנה שעברה כמו גבי חרומה ומעשר שביעיות קט"ז, ולאו דוקא שנה חלל בכל משך זמן רב חיישי' שמא פיון, אבל צ"ד דאין כאן חלל מספר ימים מועטים משילא מן העיר עד שנהרג, ל"ח שמא החליף מלבושיו בזמן מועט כזה בעודו מחזיק בצדק.

ובתב בלבושי מרדכי חנינא סי' י"א דנראה דעכ"פ חלי שנה לא מקרי זמן רב, דל"כ נימא להדיא חלי שנה וכמ"ש בשבט דף ל"ד ב' וכו', ומשום זה כתב צדוק שהלך בעלה כצ"ד חייב ונמלא בשעה באצ דאין אפי' ג' חדשים ולא הגיע אפי' לרביעית שנה ודאי דאין בכלל זמן רב, ולא חיישי' לשאלה גם לדעת ה"ח. אולם ע"י לפיל אות ס"ד מהזכרון יוסף שכתב דמאן יומר לן דימים מועטים היינו אפי' המשך ח' שבועות, אימא דימים מועטים אינם חלל נעך ל' יום.

ובגוב"י סי' מ"ג בהיתר הג' כתב אל הרב השואל דמה שנשטן על תשו' ה"ח שאם לא היו רק ימים מועטים משנסע מציתו עד שמלאוהו הרוב ל"ח לשאלה, אני תמה, דהרי צעודא דידן היתה העצירה בין ר"ה ליו"כ, ויש נעשים שלא נמלאו עד חשון ויש בכסליו, ואיך יקרא זה ימים מועטים. וע"י אות הקודם צדרי החוט השני ואור נעלם.

סו. נמצאו בגדים בלי גוף. כתב במשפט דק ח"צ סי' ס"ג [דקמ"ג ג'] דאפי' אם היינו אומרים דבסימני מכנסים יש להחיר דלוחי הם מהכלים דלא מושלי להו, מ"מ צ"ד שלא נמלאו את הגוף, כו"ע מודים דאין מחירין דהרי י"ל דהכחוה פלעוהו ופשע צדיו ולצב צדדים אחרים וחלל לעלמא. גם ה"ח צסקמ"ו כתב בפשיטות דמה דשנינו דאין מעידין על מלבושיו משום דחיישי' לשאלה, היינו כשמלאוהו מלבוש צמלבושיו, אבל

זהו שגמלא וכו', אך [מ"מ] לענין חשש שאלת כל צדיו כיון דיש מקילין בזה, יש לצדד להקל ולומר דנסמוך על סברא זו דזהו שאבד זהו שגמלא, כיון שהוא נהר קטן, וגם לא נשמע שנעצב איש אחר בכל הסביבה, וגם נמלא ממש במקום שנעצב, מיכו דוקא צד"ז דה"ל שאלת כל צדיו אז הוא דיש לנרף סברת ה"ח, הא לאו הכי [דהיינו כשלא הוכחו רק מקצת הצדדים] אין לסמוך כלל על סברת ה"ח.

ושם בסוסי' ע"ג כתב שנעצב שהוכחו כל צדיו צע"ע, דרחוק כאן חשש שאלה כיון דנשתהה רק ד' שעות מעט הליכתו מציתו עד שנעצב האיש.

וע"י בתשובה מאהבה ח"א סי' קל"ב שכתב דאפי' לדעת החוששין לשאלה ולחליפין, מ"מ יש לנרף צדדיו סימני הצדדים, דצמיטע ימים לא חיישי' [לחששות חלל] כמבואר ב"ח סי' פ"ו [הג"ח].

גם בנחלת אבות סוסי' י"ז [השני] לירף צדדיו דעת ה"ח הג"ל כיון שאחר ד' ימים מילואה הנאבד נמלא איש מה בלוח' הצדדים שהנאבד ילא לבוש בהם תו לא חיישי' לשאלה וחליפין בזמן מועט כזה.

גם בהרי בשמים מהד"ת סוסי' מ"ד וסוסי' ל"ה, ובחיים ושלום ח"ב סי' ג' [דל"א א'], ובאמרי דוד [הורצין] סי' ר', לירפו צדרי ה"ח לשאר היתורים שהיו צדדונם.

גם בגבול יהודה סי' ל"ז אות ג' לירף סברת ה"ח הג"ל, ושכן לירפו צדית שלמה סי' ל"ו אות י"ד, וכתב איצרא דה"ח התנה שם דזה דוקא כשידוע שלא לקח עמו צדדים אחרים וזאת המלבושים שעליו, וצ"ד לא נחפרש כזאת צד"ע, אך י"ל דצד"ז סתמא כפירוש דמי, כי סוחר דל כמוהו שנכס להתעסק במסחר על היריד על מנת לחזור אחר ג' ימים, ודאי לא לקח עמו כל צדדיו כפולס.

וכן לירף בהפארת לבי חק"ע סי' ב' צדדיו שבאותו היום שהלכו הנאבדים מעמנו אמר עכו"ם א' שנחפסה עגלה עם ג' יהודים ונח"כ מלאו עגלה עם ג' יהודים הרגוים, דודאי אין לחוש לשאלת כל הצדדים בזמן מועט.

גם בסוסי' ג' לירף צדדיו הא דחשש שאלה בזמן קרוב וכוה צדדן ובמקום שלא נזדמן לו לקנות אחרים, לא חיישינן, וחשש חילוף נמי הוא חשש רחוק צדדים כאלו שצדדונו, ואף דלא מפני שאלו מדמין נעשה מעשה, עכ"פ אומדנות טובות והוכחות הם לנרף לנפיק.

ובדברי חיים [לר"א אורבך] סי' ח' צמי שנעצב צמל"ס ושהו עליו עד שחלל נפשו, ואחר זמן נמלא מת א' והכירה אשתו המגפים שלו צע"ע וסימן חלשני, כתב דעוד סניף גדול יש צ"ד כי העגונה אמרה שצערך צ' שעות קודם שנעצב נחה לו המגפים שקבלה מהסנדלר שחיקים, וא"כ החשש שאלה הוא רק בלוח' צ' שעות ערס שנעצב, וזהו דל"ח חשש רחוק הוא מאד בצדדים שאין דרכן להשאיל שזמן מועט כזה השאיל צחי רגליו והאיש ההוא הלך ג"כ ללוח' מקום וכוה הוא שנעצב, וגם ה"ח החושש לשאלה גם בצד"מ יודה בזה דל"ח לשאלה וכו', וברי זה דומה להא דמהר"ם פדוה שצמ"י ל"ב, ואף שהח"מ והצ"ש שם כתבו דדוקא אם נמלא הנעצב מיד, מ"מ הא כתב הגרע"א בסי' ק"ח דמאחר שצמ"מ"פ נאמר שמלאוהו חוץ צ' ימים, ממילא אין חילוק בין צ' ימים ליותר וכו' ע"ש.

אולם ב"י ויקם עדות [הנקרא גם פסק על עגונה] דף ע"י א' ל"ה מהר"ל מפראג לומר מעיקרה דאפי' אם נחוש צעלמא לשאלה מ"מ בזה שזדע שיאל מהעיר ציוס ה' לפנות ערב ומעשה ההריגה ה' ציוס ו', וכי אפשר לומר שנעשה לו צדדים אחרים

אוצר

ס"ק קפו אות טו

הפוסקים

וכ"כ בשאילת שלום מהד"ת סי' ק"כ, ובמהר"ש ח"ג סי' מ"ט, וביד יומין סי' ח', ובאהל משה [לר"מ וואלברום] סי' י"ג אות כ"ט.

ובבית יהודה [לר"י עייאש] ח"ב סי' ס' צענין שנאלצו בגדים על שפת הנהר והכירוים צטצ"ע שהם בגדי צענה הנעלים, כתב דאין צוה שום ממשות, דמלכד מה שיש לחוש לשאלה, אין מהבגדים לצד שום סימן שמת, דשמאל גזלום ממנו והניחו נפשו לשלל, ומה שאמר יעקב אבינו כחונת בני ערף ערף יוסף, אינו ר"ל דפסיקא ל"י מילתא, אלא חששא בעלמא קאמר שמאל חיה רעה אכלתהו. [וע"י צחמדת שלמה סי' ל"א אות י"ד, וצחורת חסד [לרש"י מלובלין] סי' ל' דע"ז צ', מה שדנו על אמירת יעקב אבינו ערף ערף]. וע"י צשו"ת ר' חיים כהן סי' כ"ח.

ובליקושי שו"ת חתם סופר [הנקרא ח"ו] סי' נ"א צמי שכתב לביטוי שיעצב עלמו צוהר פ' שצמדינת אוסטריו, וסוד מלאו בגדיו סמוך לנהר ההוא, ואח"כ נמלא צמדינת הונגריה [שנשם נמשך נהר זה] גוף עצוע, כתב דזה פשוט דאפילו צכלים דלא מושלי לא נתלה הבגדים צמת הזה, כיון שלא נמלאו עליו או לכל הפחות סמוכים לו, וממה שכתב שיעצב עלמו אין רחיה, דעציד אינש דגזים ולא עציד.

גם בבית שלמה [גר"ש מסקאלא] סי' מ' כתב [צד"ה] דבגדים שנמלאו על שפת הנהר לא מהני ולא מיד, ואף להבגוש שצטצ"ע ל"ב המחור ע"י שנמלאו בגדיו צמים, מ"מ צנמלאו ציצצה ודאי אינו מחיר וכמ"ש הנוצ"י צס"י מ"ג צד"ה ועתה אדבר, וע"י נוצ"י סי' ס"א וכו', וראיתי צשו"ת רע"א סי' ק"ז וצנזור השאלה שם מצוהר שנמלאו בגדיו על שפת המים וליקף הכרת הבגדים להיות ע"ש, אמנם צגוף החשובה נראה שם שסמך שהנכרים שנמלאו הפשיטוהו, ולכן אין רחיה משם.

ובסי' מ"ד [צד"ס"ו] על אמירת הנכרי שנמלא העליון [מעיל פרוה] צמים והוכר צעצ"ע וצסימנים שהוא של הנעלה, וראה דין א' לבקש ל' היתר מחמת זה, והאריך עפ"י החולקים על הב"ש דמועיל אם המלבושים נמלאו סמוך להרוג [ראה צחות ע"ב], כתב דאין דבריו נראים, דכאן אפי' סמוך לו לא היו, דהא העליון נמלא צ' ימים קודם שנמלא א' קף צחותו מקום, ומדברי הע"ז צסקמ"ו שמשגי על הלבוש [שצטצ"ע ל"ב] יש קלח רחיה לזה, מדלא מוקי לה דמיידי צבה"ג, ואח"כ צעליל אף הלבוש מודה כמו צמלבוש ראק, ועצוב"ת סי' ס"א מה שכתמיר ציותר צנטצב לענין מלבוש העליון אף שנמלא לבוש צו, וכ"ש כה"ג, ומה שצמלח לזק סי' ק"ז הקיל אף צסידור שהציא הנכרי [ראה צחות ל"ז], הנה גם הוא לא הקיל אלא משום שיש נחלות שהגוי מלא הסידור אלא המת, וגם צנוצ"י סי' נ"א לא הקיל רק משום שדרך הרופאים להפשיט הבגדים מעל המת וגם אמרו כן, וע"ש צס"י מ"ג, וכן צעוצדא שצחשו רע"א סי' ק"ז מצוהר שאמר הנכרי שהפשיט מעל המת ויש גלגל, משא"כ צנ"ד, וצודאי נא חזי לאליטרופי כלום להיתרא.

וכתב באר"י דבי עילאי סי' י"ג [דפ"ת א'] דנהי דאין שום מקום לצד להחיר צבגדים לצד צלא שום גוף כלל אף אם לא היינו חוששין לשאלה ובמצוהר צט"ז סקמ"ו, אך כל זה נענין התרה ע"י זה, אצל מ"מ שפיר הוי הוכחה ואומדנא דמוכח טובה, ורחיה לזה מהא דפונדקית שצסוף יצמות וכו'.

וכזה כתב צאורין תליתאי סי' ל"ו [וצחמרי יושר ח"ב סי' קמ"ה], ומפרש דצרי רש"י שכתב צהא דפונדקית דהוליה להם מקלו ותרתמלו דעל הסומנים סמכו, דאין כונתו שהביאו את אשתו ע"י סימני המקל והתרתמול, דהרי קיימ"ל דחוי"ש לשאלה, וגם אף אם לא נחוש לשאלה הא לא ראינו שום גוף מח לפנינו

אצל אם לא מלאו אלא המלבוש לצד א"ל לצד נחשש שאלה אלא יש לחוש דבעל הבגדים חי עדיין ואצד הבגד שלו, דאע"י שצביל שמואלין בגד של אדם צאחז מקום נאמר שמת.

גם הב"ש צחשובתו שצחיון צית יחודה סי' קל"א כתב דודאי אם מלאו בגדים לצד ולא שום הרוג, אין מחירין אשת בעל הבגדים אפי' אם הם בגדים דלא מושלי נהו.

וכ"כ בקול שחל [שעם השאלת אריה] סי' י"ד [דף ל"ג מדפוס שלוניקי תק"ו] דמה ששמעו מהערל שנמלאה עגלה עם רפואות, אף שידענו דשני הנאצדים מעמנו נסעו על עגלה והובילו רפואות, אין זה כלום, דשמאל צאו גזלנים עליהם ומפני המורא צרחו ונללו, ואפי' צעדות הערל ה' שהיא אותה העגלה שבה נסעו צ' היכודים, מ"מ מאן יימר לן שנהרגו, שמאל ערקו לעלמא. וע"י להבן צחות ע"ב צשאגת אר"י סי' צ'.

גם בנודע ביהודה סי' מ"ג ד"ה עתה נדבר כתב דמה דמשמע מדברי הרב השואל דאם א' הלך לורכו ואח"כ נמלאו בגדיו מושלכים ע"פ השדה או ציד נכרי נחיר את אשתו, כי צודאי אחר מותו הפשיטו בגדיו, הנה דבר זה לא שמענו ולא מסתבר, וההפך מצוהר צט"ז סקמ"ו וחמה שם על הלבוש ע"ש, וגם הלבוש לא אמר כן צהד"ה, וגם לפי פירושו של הע"ז מדברי הלבוש ג"כ לא עלה על דעת הלבוש [לסמוך על בגדים לצד] כי אם צנמלאו הבגדים צמים שנטצע בהם, דאם נאמר שאלה משם ופשט בגדיו איך יזדמן שיצוהו הבגדים למים, אצל צנמלאו ציצצה ודאי דבר תימא לומר כן וכו'. וע"ש עוד צסוף החשובה צד"ה ומעשה.

גם צס"י נ"ב כתב דפשיטא דהכרת בגדים ואין שום חלל על ידו, ודאי לא יעלה על דעת שום אדם להחיר צזה אשה אפי' צני חשש שאלה, אך אם יש עד המעיד שהבגדים שהפשיט מההרוג [עפ"י לו המושל העכו"ם] מונחים עתה צעיר צמקום פ' והלך נשם אית אחר וראם ואומר שהוא מכיר את כולם צעצ"ע שהם של פ' הנאצד, מלרפין עדותו של הראשון לעדותו של זה, דאפילו אם הראשון לא היה מכיר את ההרוג, מ"מ הרי העיד שנמלא את החלל צבגדים אלה, ואין לחוש שמאל הוחלפו הבגדים צעיר ונא אלה הם הבגדים שהופשטו מההרוג, חדא כיון שנטעה עפ"י המושל שהוא צפקידי הממשלה ודאי אינו מגרע חזקתו כלל ומתימן הוא, ואפי' אם ה' ע"י א' מהכפריים, מ"מ כיון שמידי העד הראשון נמסרו לו הבגדים ירא הוא להחליף וכו'.

ובזבחי צדק ח"ב סי' ג' כתב מעיקרא [צדף רנ"ח] צנדונו צעצ"ע שצבגדים לא יהיו כיון שלא ראו המלבושים על המת אלא ראוהו אלא העצבים, אמנם מכיון שהעצבים אמרו דאלה הם צגדיו קחו אותם, משמע שהם הפשיטום ממנו, דאי לאו הכי מהיבן ידעו דאלו הם צגדיו וגם נותנים אותם לקרובים וכו'.

והרב ר' רחמים וינעורה צחשובתו שצצאר מים חיים [גר"ח מולרין] ח"ב סי' ו' כתב צנדונו דאין ממש צזה שנמלא אלא תוגר הפרוה של הנעלה, דאפי' למאן דלא חיים לשאלה היינו צנמלא הכלי והמלבוש על המת, אצל אם נמלא כלי או מלבוש ציד אחר או שהי' מושלך צדק, ודאי דלא נאמר משום זה שבעל הכלי או המלבוש מת וכמ"ש צפני משה [לר"מ צנצנשת] צח"א רס"י ע"ו דצמלאו טבעת לצד ודאי לא נאמר משום זה דבעל הטבעת מת. וכזה כתב צצני אצרהם סי' ח', והציא מהפני משה ה"ל. וכ"כ צאורין תליתאי סי' נ"ו וקמ"ג.

גם בעבודת השם סי' ח' כתב צנדונו דאין נדון להחיר מהמת היכר כל צגדיו כיון שלא נמלאו עליו ולא אפי' סמוך לו אלא צצית השר, והציא מהפני משה ה"ל, וגם ל"ן שצ"כ הפני משה עוד צח"ג סי' י"ב, וצאורים גדולים לימוד קי"ו.

אוצר

סי' קפז אות טו—סז

הפוסקים

ולא סמכין כזה על ע"ע, ומה שמלאו דם ופרש צלותו מקום על גבי קרקע, אי"ז כלום, דהדס אינו מורה על הריגה ד"ל שהוא דם חיה ועוף או דם פלע וחבורה, ואפי' אם הוא דם הריגה מהוכחת חתיכת הצג, מ"מ מי יאמר שהוא דם האיש הזה שנתעס מעמנו ולא דם זולתו. [ועי' עוד מה שהוצא ממנו צלות ס"ו].

כדל"מ שלא חי' מלוכש בהם ונמצאו סמוך להרוג

סז. דעת הב"ש וסייעתו דסמוך לו לא מהני. עפ"י סוס"ק ז"ה מהב"ש דרק כשנמצא ארנקי בצגדיו שהוא לבוש, או שהעצמת נמלכה על ידו, הוא דסמכין להחיר אם הכירום בעצ"ע או בסי' מוכהק שהם של בעלה ומעטם דלא מושלי להו, אבל אם נמצאו סמוך לו לא מהני כי י"ל שהם מונחים כאן מאז ומקדם, ושאיין לדמות דינים אלו להא דאמרי' בצ"מ כ"ה ז' אם נמצאו פירות סמוך לכלי כמ"ש בחו"מ סי' רס"ב [סעי' י"ט].

וב"ב עוד הב"ש בחשבתו שחיונין צית יהודה סי' קל"א צברוג שנמצא ערוס והי' סיונו אמלעי בגופו וגם הכירו ד' כנפות וכובע הצנוע [מעפחת נואר] שנמצאו קרוב לו, דאין לדון כאן מלד סימני הצגדים, כי כל הסימנים הנאמרים בש"ס ופוסקים איירי כשנמצא הרוג והוא לבוש בצגדים, אבל צ"ד דנמצא ערוס, אף שהצגדים קרובים לו, מ"מ מאן יאמר להחיר ככה"ג, דהא ודאי לכ"ע אם מצאו צגדיו לצד ולא שום הרוג אטו מחירין אשת בעל הצגדים אף אם הם צגדים דלא מושלי, וכן ככה"ג, שמא הצגדים היו מונחים כאן מאז ומקדם וזה נהרג במקום הזה על יד הצגדים, ובזה נדחו גם דברי הר"א ברודא [המוצאים להלן צלות ע"ב] שז' לז להחיר בעובדא זו גם מחמת האובדן שנמצא סמוך להרוג, ע"ש.

ובתב' בחסד לאברהם [תלומים] מהד"ת סי' ע"ו ולכאורה אין דברי הב"ש מובנים במ"ש ד"ל שהארנקי מונח מאז ומקדם, דמה לי אם המלבושים הונחו מקדם או האדם הונח קודם להם, והי' לו לומר בקלרה דחוששין שמא לא באו ההרוג והמלבושים למקום זה בבת אחת, אך נראה דבב"ש צא להזכר אמאי לא נימא דניזול בחר קרוב, דצקרוז ומלוי הגל הולכין לבו"ע אחר הקרוב כמ"ש הרמב"ן בצ"ב כ"ד, ואין לך מלוי יותר מזה שצדאי שכיח יותר שהצגדים באו כאן מההרוג שצדס ממה שנתלה שצדאי ח"ש מלבושים במקום שהרוג זה מונח, ע"ז רמז הב"ש דלא. שייך למיזל בחר קרוב רק כשאנו דנין על הדבר מאין צא לכאן, ואין לזה מקום בענינו שאלו באים לדון מתי באו המלבושים לכאן, דאין נאמר זיל בחר קרוב אם אנו מסופקים שמא צעה ציאת המלבושים כאן לא הי' פה שום הרוג.

גם הפני יהושע צחי' לגיעין דף כ"ה א' דרך בשיטת הב"ש, והוכיח כן מהא דקתני גבי גט מלאו "קשור" צכים וארנקי, משמע דדוקא קשור, אבל אם מונח הגט אלל הכים או הארנקי לא מהני, ומשום דקדק רש"י שם לפרש צהא דמלאו צין כליו "בציור", משום דכיון שלא הי' קשור אם הי' מוצאו בשוק לא הי' מהני סימן הכים נגט, דשמא הוא של אחר ואיתרמי שגל אלל כיסו של זה, אבל כשנמצאו ציורו אפי' אינו קשור מהני, דלא שייך לומר שהציור אחר והניחו אלל כליו של זה, וראיה לדבר דאפי' לגבי ממון אמרי' כלי ולפניו פירות [איוו] חייב להכריז, ואף לסברת החולקים שם, היינו דוקא לענין ממון כיון שזה אומר צודאי שהוא שלי לא חיישי' כלי האי, משא"כ לענין איסורא דאיבא חזקת איסור כו"ע מודו דלא מהני אלא דוקא צנמצא קשור, ואין לב"ש סי' י"ז.

לפנינו, אלא כונת רש"י דע"י זה איבא הוכחה לדבריה שהיו במסל"ת, ודלא כהרב צעל חסד לאברהם [תלומים] צסי' י"ב שגה צה, וכמדומה שגם בחש"י שצאצני מלואים ח"א גטה מדרך הפשט צדברי רש"י הג"ל. ועי' בשו"ת ר"ח כהן סי' ל', ובחתם סופר ח"ב סי' קמ"ח, ובח"א סי' נ"א.

ובנובי"ת סי' מ"ז דה"ה והנה הצגדים כתב דהגם דלפי המוכח בגב"ע לא נמצאו הצגדים על המת ולא אפי' סמוך לו, ואדרבה נמצאו קודם שנמצא המת, ולפי המובן נמצאו צצית הרוח, וא"כ אין הכרת הצגדים מועיל כלל, אמנם כיון שנמצאו כל הצגדים, דהיינו, זופיע וקאפעיין ומכנסים וגרצים ומנעלים והכיפה מלוכלכת צדס והתפנין וכים המעות, וכל הלה הוכרו בעצ"ע, כבר יש רגלים לדבר שנהרג, וכיון דאח"כ אמר גוי צצם גוי שהרגו, אף שהשני לא היה מסל"ת, יש לגרף הרגל"ד להאמינו, אך אינו סומך ע"ז רק לסניף.

סז. אולם בשסמוך לבגדים נמצאה גם גולגולת אדם. צעמק שאלה סי' נ"ו ראה הרב השואל לדמות נידונו שנמצאו עלם הגולגולת עם קלת שערות סמוך לצגדים שהכירו שהם של פי' למ"ש הט"ז צסקניו צצכלים לחוד צלא גוף אין להחיר, והוא השיב לו דלא דקדק צדברי העדים כפי המצואר בגב"ע שנמצאו עלם גולגולת אדם עד הלאר צלי שום צשר ועור לצד הפנים, הרי דכל הראש היה עם כל העצמות כמו כל ראש שלם אלא שלא היה צשר ועור עליה, א"כ ככה"ג הוי הוצא הראש דהוי נצלה כמצואר צרמצי"ס פ"ח מה' ט"מ הט"ו, ומעידין עליו לאלתר, א"כ כהן ודאי הוי נמצא מת ממש אלג הצגדים, ועוד דאף אם [היה נמצא] עלם הגולגולת לחוד הוי נפחתה הגולגולת ולעתה כמה פוסקים הוי זה עריפות צאדם ומעידין לאחר י"ב חודש, ומכ"ש כאן שנמצא כל הגולגולת והראש עד הלאר דהוי מת ממש לפנינו סמוך לצגדים ואין זה דמיון כלל נדיונו של הט"ו. אמנם ככה"ג שצחמת לא נמצא רק עלם הגולגולת עם שערות הראש, פקפק צסי' כ"ב אם מהני להחשב כאינו יש צזה מת לפנינו, דהא דעת החוס' דגלגולת לא הוי עריפה צאדם רק עם הקרוס, וגם צמה שהוא עריפה צאדם איבא פלוגתא צפוסקים אם מעידין צזה ולא תיש"י שמא נעשה צסכין מלוצנת, ואין שהאריך צזה בחש"י צמקום אחר. ועי' להלן מאות ס"ט אם צגדים סמוך למת מהני.

סח. ובשמצאו כליו והיו מלוכלכים בדם. כתב צפני יהושע ח"ב סי' נ"ג דמזה שמלאו סוסו של פי' שרכב עליו צלכתו מעמנו והי' הסוס מלוכלך צדס, פשיעא שאינו כלום, דאפי' אם לא נחוש לשאלה מ"מ מאן לימא לן שנהרג דילמא נפלע וצרת, או נגזל ממנו הסוס והגזן שרכב עליו נהרג, ע"ש. [ושם מייירי שאח"כ מצאו גם גוף הרוג וגם ילא קול שנהרג].

וב"ב בנובי" סי' נ"ב דאין ממליאת הסוס ראה על שום הריגה כלל אפי' כשהי' עופי דם על השקים הקשורים צסוס, דאולי כאשר חפס הרוח צסוס והתהיל להכות את הרכוב וחצל צו קפץ הרכוב מעל הסוס וצרת והלך לו.

ובבית יהודה [לר"י עייאש] ח"ב סי' כ"א על דבר אמירת העד שהכיר חתיכת צגד מהמכנסים של הגאצד והיתה צצועה צדס, כתב דאין מזה שום סמיכות, חדא דלא סמכין על סימני כליו אפי' מוכהקים דחיישי' לשאלה, ואפי' למאן דמקיל גם צכלים, היינו דוקא צארנקי ועצעת דלא מושלי אינשי כמ"ש הב"ש צסק"ט, משא"כ צשאר צגדים, ולא נאמר דאדם כי האי שהוא ערוס ואין לו מכנסים זולתי המלבושים עליו לא עציז דמושיל, דאין לחלק צזה צלא ראה, ועוד דבחתיכת צגד לצד לא שייך צה הכרה

אוצר

סיק קצו אות סט—ע

הפוסקים

ובצמח צדק [החדש] סי' נ"ו הביא דברי הנתיבות שהכריע כה"ש מחרי עשמי, וממרה"ל סק"צ שהגם שהוכיח קצת מחשו' צ"י ומחשבת בנימין סי' מ"ד נגד ה"ש עכ"ל לא הקיל כלל, (ואמנם מהמ"צ סי' מ"ד אין ראיה כל כך, כי שם נ"רף זה רק לסניף בעלמא, אך לכאורה גם בסי' ס"ג משמע כן והוא המוצא בקו"ע אות ש"צ), ואם כי שם להביא ראיה נכאורה מהסוגיא רפ"ט דנדה דלדין דקיימ"ל כ"י יוסי אף בנמאל דם על שפת הספל לא חיישי' דילמא בחר דתמו מיא אחא דם כי אורחיה מהמקור, אלמא דאף דקיימ"ל רוב וקרוצ בולטין אחא הרוב אפי' בקורצא דמוכה מ"מ היכא דאיכא עוד סברא גדולה המוכיחה דלא אחי מרובא דעלמא אזלי' בחר קרוצ, וא"כ גם צוה שמאלו צגדים סמוך להרוג יש סברא עולמה ביהר שאת דהצגדים הם של ההרוג מלבד הסמיכות, דא"ת דהצגדים אינם של ההרוג כי אם אדם אחר מרובא דעלמא עזב בגדיו כאן, הוא תמוה, דאצידה כזו שיאצד אדם הרבה צגדים שהוא לצוץ הוא מילתא דלא שכיחא כלל, וגם עוד חיימא שכל צגדי ההרוג נאצדו כאן וכו', וכ"ש שאנו יודעים שהצגדים היו של אדם שהלך בדרך זו ע"ד לחזור מיד, ויש כאן חיימא ג' שזדמן שהצגדים של האדם האחר יהיו בהם סימנים כמו צגדים של ההרוג שנאצדו וכו', אך עכ"ל יש לחלק ולדחות דשאני גבי דם הנמאל דהתם מהני זה כדי שלא לעורר טומאה על האשה, והכא ג"כ מהני טענות ה"ל להחזיק הצגדים של ההרוג, אבל שוליא ע"ז את האשה מחזקת אשת איש י"ל דלא מהני, וכה"ג חילקו החוס' ביצמות קט"ז סוד"ה אותיות לענין חששא דמסירת שטר, ועוד דבהתרת ערוה דבעינן עדות צורח אין ללמוד משאר איסורים אפי' מאיסורים חמורים, דהא באיסורא אזלי' בחר אומדנא והוכחה כדמוכה מהביא עובדא דאיתלי מורא צי גנני שביצמות קט"ז, ולכן י"ל דשפיר קאמר ה"ש דסמיכות לא מהני.

[אולם צמוקף שם כ' דשוצ נראה דלע"ג דאין ללמוד התרת א"א משאר איסורים, מ"מ להחזיק שהצגדים הסמוכים הם של ההרוג שפיר י"ל דיש להחזיק, דאליכ תלעך לומר שזדמן כאן ג' תמיכות עולמות וכו' [כנ"ל], וגם ג' תמיכות אלו צלירוף עזם הסמיכות י"ל דהוא רחוק יותר מגמלא פרחא דלא חיישי' אזה לאצוי ביצמות קט"ז א', ואף דלרצא חיישי', הא פירש ה"י דהו רב לסניף בעלמא, ולכן גם ממ"ש החוס' שם סוד"ה אותיות אין ראיה נגד זה, דהתם יש רק חזקה אחת שכל מה שהוא תחת יד האדם הוא שלו, משא"כ הכא יש ג' הוכחות עולמות שהצגדים הסמוכים ה"י ההרוג לצוץ בהם, וגם מעובדא דנורא צי גנני יש לדחות].

ע. ובמה טעמים נאמרו בהסבר דברי הב"ש צמ"ש דלא דמי לכלי ולפניו פירות, ויולא נפ"מ לדינא צין הטעמים. ויבאר בעה"י לפנינו באותיות הבאות.

כתב בנתיבות המשפט סי' רס"ב סק"ז לכוונת ה"ש היא לחלק דשאני אצידה שבעל האצידה עושן שגם הפירות נאצדו ממנו, וא"כ הרי ידענו שהיו פירות בכלי צשעת אצידה, דהא לא חשדינן ל' למשקר כמ"ש החוס' צ"ב כ"ב צ"ה ואי (*), רק דאמרי' דילמא

(*) אולם ע"י בצמח צדק החדש רס"י נ"ו שהעיר על דברי נתיב"מ דמ"ש בשם החוס' בב"מ כ"ב, הנה החוס' כתבו כן [רק] ליישב פירש"י דשם, אכן הם עצמם דפירושו שאותו סימן מקום אין צריך לומר דלא חשדינן ל' שמשקר, וגם לפירש"י י"ל דא"צ לזה לפימ"ש בשמ"ק בשם שיטה דלעולם שם החפץ אינו סימן אבל כשהכריז המוצא מקום מסוים אמר' כיון שבא זה ואמר הנחתי שם חפץ פ' אמת הוא אימר וסוף סוף המקום הוא הסימן עכ"ל, ור"ל דאם אינו מכריז מקום מסוים אין כאן סימן וחשדינן

ובתשובתו שבאור נעלם סוס"י ל"ו כתב דאין ראוי לסמוך בנדונו על סימן המעיל, וכן אפי' על טב"ע, כיון דלא נמלא בדרך מלבוש על הגוף, ובזה אפי' בלא חששא דשאלה לא הוי סימן, דאפשר דבעלה הניח המעיל כאן וערק לעלמא והנרחה שנמלא על ידו הוא אדם אחר, וכדאיתא צ"ש סי' י"ז.

ובאזורים גדולים ריש למוד קנ"ו כתב כן מדעת עולמו [כי לא ראה עדיין את ה"ש מהד"צ שנוספו בו דברים אלה] דהכרת הכלים הסמוכים להרוג שצדונו לא מהני, והחידוש שחידש המהרי"ט בדרך לא חיישי' לשאלה, אין לך בו אלא חידושו וכמעט שהיה [שה"י לצוץ צגדין], וסברא זאת מוכרחת מהא דאמרי' גבי גט מאלו "קשור" משמע דוקא קשור אבל סמוך לכיס לא מהני, ואפי' בממון הקל אמרי' דאם מלא כלי וגפניו פירות הפירות שלו כ"ש באיסורא וכו'.

ובחתם סופר ח"א סי' נ"ז כתב דאין אין לנו אלא דברי ה"ש והפני"י דאם נמאלו הצגדים סמוך לו חיישי' דההרוג הוא מרובא דעלמא, ודלא כהשגחת אריה וקול שחל [להלן בזה ע"צ].

ובפרשת מרדכי רס"י כ"ד כתב דאין להתיר בנדונו מחמת הצגדים, כיון דלא ה"י הגוף מלבוש בהם וכמ"ש ה"ש. וכן תשע לדעת ה"ש צש"ת הרא"ש [מרגליות] ח"ג סי' כ"ח אות צ'.

ובברית יעקב סי' כ"ה האריך לדחות דברי רב א' שהביא ראיות מחמה מקומות צש"ס דגם סמוך לו מהני ודלא כה"ש, ודחה דבריו והעלה דבחזקת איסור א"א לא אזלי' בחר קרוצ אפי' בקורצא דמוכה מוצא ומלוי, דהא אפי' תרי רובא לא מהני כמו בנורצא מרבנן שטבע במשאל"ם, וכ"ש היכי דרובא מסייע לחזקת איסור א"א, ואף שצמראות הצוצאות [המוצא בזה ע"צ] הביא מגדולי פוסקים לחלות דברים הסמוכים להרוג דמיניה הם, אך העיקר כדברי ה"ש.

גם בישועות יעקב בחשו' שצפירוש הארוך סק"ט [ד"ט צ'] כתב דהעיקר כדברי ה"ש וחלילה לנו להקל נגדו כיון שלא מאלו לשום א' מהקדמונים שיאמר הויף דעתו, ובפרט שדבריו נכונים בטעמם, ובפרט בעניני טעונה דחזין דאפי' על סימן מובהק רק שאינו מובהק ביותר לא סמכין, ואפשר דזהו טעמו של ה"ש מה דלא מהני סמוך לו, דכיון דאפשר לומר דהניח הצגדים והלך לו לא הוי סי' מובהק וכו' ע"ש.

ובדברי חיים [לר"א אורבך] רס"י ג' עשה סמוכין לדעת ה"ש מהסוגיא דגברא חרוכה שביצמות קט"ז ועפ"י דהריעב"א דר"ח צר אצין מחמיר שם אף צפסחת דירא שולאי דבעלה הוא, אלמא דמשום חזקת א"א מחמירין.

ובכתב סופר סי' כ"ט צג"ע שה"י כתוב צו שהכירו המגפים והכובע וכובע המיוחד לשינה, אבל לא היה לצוץ צו רק נמלא רחוק ממנו, כתב הנה אין מבוחר אס הכ "אצני" קאי על כל ג' אלו או רק על הכובע הסמוך, ואם נימא דקאי אכונתו אין לדון להתיר מחמתם דבר כ' ה"ש והסכים עמו אהמ"ו [החתם סופר] דאין לסמוך על סימני כלים ככה"ג.

ובאור אריה יהודה סי' ל"ח לא ראה נ"רף בנדונו לסימן מנין האנשים גם זה שהוכרו הכלים שהיו מונחים סמוך לראש ההרוג, דאולי הכלים נגזלו ממנו והמת הוא אחר, ודבר זה שכיח צסיסה העוברת ונפלו עליהם לטעים שמקלחת נהרגים ומקלחת נמלטים.

ובדברי אברהם סוס"י ל"ה כתב ג"כ דהדין עם ה"ש דאין לדמות כלל דין זה לכלי ולפניו פירות, ואף אם נשאל צזה תלא וכו' [וכמוצא להלן בזה ע"א].

אוצר

ס"ק קטז את ע

הפוסקים

דינמא גם מאחר נפג, משו"ה תלינן שהם מכלי זה כיון שראויים ליפול במקום זה, ולא חיישי' לחשש רחוק שהפירות שהיו בכלי נאבדו במקום אחר והיו אחרוני ניבחו או נומר שבעל הפירות משקר, דמכירי תיתי נומר כך, כיון שגראין הדברים שהוא אמת, דמנין הוא יודע לומר על פירות כאלו שהיו בתוך כלי זה, והיו כעין סימן מקום כיון שראויים הם ליפול על מקום זה מהכלי, משא"כ הכא שנמלא הרוג וארנקי סמוך לו ואין לנו יודעים אם הי' כלל על הרוג זה ארנקי, שפיר יש לחוש שהאיש שהי' עליו הארנקי [דהיינו הנעדר] אבדו סמוך להרג, דגם באבירה אם יזדמן כה"ג שמת בעל האבירה והיורשים מציאים עדים שכלי זה של אביהם הי' ומהפירות אין הם יודעים כלל, אטו נאמר דהפירות הן של בעל הכלי כיון שנמלא סמוכים, וכן אם ימלאו ב' אבירות סמוכין היענה על הדעת שאם יצא עדים על האחד שיעול גם השני, א"י דלא אמרי' בן אלא כשבעל האבירה אומר שהיו בכלי הפירות הללו וגם שפי הכלי כלפי הפירות שאז נראין הדברים כמו שאומר, אבל בשאר ב' אבירות הסמוכין זה לזה ודאי דלא אמרי' בן אפי' אם בעל האבירה אומר כן, וכן אפי' בפירות וכלי והכלי כלפי הפירות ואין בעל האבירה כאלו רק היורשים, אין ראיה מהכלי לפירות, והרוג וארנקי הסמוכים זה לזה כב' אבירות דמיון. והנפ"מ מטעם זה ראה להלן בזה ע"ד.

עוד כתב טעם לדברי הכ"ס משום דודאי אין לדמות איסורא לממונא כדאמרי' בצ"מ דף כז. וטעם זה כי גם במאמר מרדכי סי' ז', וביד שלמה סי' א' ענף ג' אות י"ב.

ובחתם סופר ח"א סי' י"ז כתב ג"כ בטעם דכ"ס המחלק מהא דכלי ולפניו פירות, דהוא או משום דאיסורא ממנונא לא ילפינן להקל כדאיתא סופ"ק דצ"מ, או אפשר דחשש לשיטת הר"ם שכתב' צ"מ כ"ה א' דאזיל גם התם בזה רוצה דענמא ולא בזה קורבא, ונהי דהתם לא חשו הפוסקים לשיטת ר"ם והחמירו להחזיר האבירה, מ"מ הכא באשטא איש החמיר הכ"ס לחוש לשיטת הר"ם וכו', ואמנם לשיטת הפוסקים דלא כהר"ם ל"ע, דהא קיימ"ל רוב וקרב הולכין אחר הרוב אפי' בקורבא דמוכה, [וכן הקשה בקל"ה אהא דכלי ולפניו פירות], ומה שחירץ בקל"ה סי' רס"ב דהוי כחילו נמלאו בחוכו ממנו דאמרי' בזה כאלו נמלאו וכלן היו ולא אזלי' בזה רוצה, הנה כל זה לשיטת הרמב"ן בצ"ב גבי ענבי מלנע, אבל הרמ"ם חולק שם על הרמב"ן, וגם מה דניחא ל' לשיטת הרמב"ן לא ניחא ל', דאין שייך לומר הכא כאלו נמלאו וכלן היו, ומה דמיון יש לזה עס נמלא בתוך הכן והכרם ממנו וכו', וגם עד כאן לא פליגי רוב הפוסקים על הר"ם אלא התם דאיכא תביעת כרי וגם כיוון מין הפירות שנאבדו, אבל בעגונה

ובנודע ביהודה סוסי' י"ב כתב דכוונת הכ"ס צמ"ש דלא דמי לכלי ולפניו פירות הוא, משום דשם צמ"ש בוכה שהפירות נפלו מהכלי [נראה דכוונתו לומר דשם איכא בוכה], וע"ז הביא הכ"ס מחו"מ סי' רס"ב סעי' י"ט [דמשמע שם דצמ"ס בוכה]. מדברי אגודת חזו"ן סי' י"ד אות י' בהסבך דברי הנוצ"י, אבל כאן מה בוכה יש שהארנקי הוא של המת, אדרבה אם הוא שלו למה הניחו בלדו ולא החזיקו אללו, ומעלמו אין דרכו ליפול, וא"ת שהרולא שהרגו לקחו ממנו והניחו כאלו, א"כ כבר אמרת שאחר הניחו, [אף] אנו אומר שצחיו לקחו הימנו גזלן והניחו כאן והוא הכן וזה הנכרג אחר הוא.

[וכתב עליו באגודת חזו"ן [מצעל מרה"ל] סי' י"ד אות י' דמה שחפס דהתם צמ"ס בוכה שהפירות בלו מהכלי ונסחייט לזה מלשון הרמב"ם והשו"ע צמ"ס רס"ב וכו', הנה מהגמ' בצ"מ אין הכרח כלל דצמ"ס בוכה שצאו הפירות מהכלי, דהא דלא תלינן הפירות בכלי בזה דהר"ם אפי', וזה משום דלא הוי בוכה להיפך שלא בלו מהכלי כו', ומדברי הרמ"ם בחש"י כלל סי' ס"ו מוכח להדיא דלא צמ"ס שום בוכה שהפירות בלו מהכלי רק שלא תהא בוכה להיפך ע"ש, וכן משמע נמי להדיא מלשון הטור בחו"מ שם וכו', ומה שהנוצ"ר נסחייט מלשון הרמב"ם והשו"ע, אדרבה משם ראיה להיפך כו' דס"ל דהסמיכות לבד נמי הוי בוכה שמיניהם ממקום א' הם, ולפי"ז שפיר יש לדמות נדון כיום אלל הרוג לדון כלי ולפניו פירות וכו'. ובה תמוה על הנוצ"י בצרית יעקב סי' כ"ג דף ל"ה ד'.

ועיינן בצית אפרים סוסי' ל"ח ש"י על הנוצ"י דמלשון רש"י בצ"מ שם מצויר דאדרבה כל שאין בוכה בלו ממנו נפל תלינן דממנו הוא, אך בלשון הרמב"ם שהעתיק השו"ע בחו"מ סי' רס"ב [הנ"ל], ל"ע, ויש פנים לכאן ולכאן. גם בנפש חיה סי' ה' [דף ז' ג'] העיר על הנוצ"י מלשון רש"י הנ"ל. ובעמק שאלה סי' ל"ו כי על טעם הנוצ"י דדברי הכ"ס אינם מורין דזוכי כונתו, וגם משיטת רש"י ורמ"ם בגמ' נראה דאף דליכא בוכה כל שיש לומר שהם מהכלי הרי הם לבעל הכלי].

ובבית אפרים סי' מ' כתב [בדק"ח צ'] בטעם הכ"ס דהוא משום דס"ל לחלק בין מידי דנייד ומידי דלא נייד, דמן הכלי שפיר אנו למדין לפירות ותלינן דמיניה ניבחו כיון דלא נייד וחד מעשה הוא, שפ"י נפילת הכלי נפלו הפירות ממנו, [וזכר נראה יותר] משנתלה מהכלי בזה לכאן צפני ענמו ונפל והפירות בלו לכאן צפני ענמו ונפלו, משא"כ בגים וארנקי דשני מעשים הם, ההבדל לכאן וההריגה וע"י פשיעת הצגדים נפל הארנקי, אף אנו אומר שמא אדם אחר עשה ההבדל של הארנקי ונפל ממנו כאן ממילא והמציא חלק הלך לו, וההריגה שהוא מעשה אחר נעשה באחר ולא בבעל הארנקי. והנפ"מ מטעם זה ראה להלן בזה ע"ד.

ל' דמשקר ג"כ, כי ע"י הסימן [החשוב] שאומר י"ל דמלבד דלא חיישי' דילמא איתרמי סימן כסימן עוד ע"ז גם לא חיישי' דילמא משקר, משא"כ כשאנו אומר סימן חשוב אע"ב דאמר את האבירה יש ב' החששות דילמא איתרמי אבירה כאבירה או דמשקר לגמרי, וע"י בנפ"י פ' אלו מציאות דף כ"ז סוד"ה איבעי' להו, ועוד דהא לפירש"י בגיטין כ"ז ב' ד"ה מעולם מוכח דס"ל דאפי' גבי גט חשדינן שהבעל ישקר במזיד ודלא כהתוס' שם ד"ה מעולם, וכ"כ התוס' בב"מ ד"ה סוע"ב דמירש"י א"ש טפי, ואפי' לתוס' דגיטין שם דלא חשדינן לבעל דמשקר, והו' משום דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן משום מינו דבידו לגרשה, משא"כ בשליח המביא גט שאין לו מינו משמע דחשדינן ל' שמשקר וכמ"ש הב"ש בס"י קל"ב סק"ב בשם הרשב"א והר"ן, והיינו משום הפסד שכרו, וכ"ש באבירה י"ל דמשקר בממון הקל, ואף שהב"ש שם כתב שיה"ל דגם השליח אינו חשוד לשקר, [ואולם] ע"י בית מאיר שם דפירש שיה"ל משום דהו"ל מדע"ל וכו', וגם הגיה דין זה בצ"ע, לכן דחיה זו של הנתה"מ צ"ע.

אוצר

סי' קמז אות ע-עב

הפוסקים

הכעס הוא דכמו דלא מהני קרוב נגד רוב כמו כן לא מהני נגד חזקה, ועי' בפ' במשקל א' הס' וכספק נחשב, ולפי' אס' נאמר דזה המת המונח כאלו הוא ראובן הנודע שחפצו שלו זה סותר חזקה חיים שלו, ועי' א'ין זה ראובן רק אחריה מת מאינשי דעלמא. (ועי' שכתב דלפי' היכא דידוע שבעלה נעצת, דעי' הטענה אחרת עכ"פ חזקה חיים שלו, ודאי דאזלי בחר קורבא).

ובבית שלמה [לר"ש מסקנא] סי' מ"ג אס' כי שכתב [בד"ס] עור ז' דדברי החת"ם כבר אמורים צנוציות סוסי' י"ט *), מ"מ כתב דעיקר קושיות החת"ם אמאי לא אזלי בחר קרוב כיון דאין רוב כנגדו, אינה קושיא כלל, דהא כאלו עיקר הספק שלנו אס' זה המת הוא בעלה של זו או הוא מרובא דעלמא, ועי' היכר הבגדים אלו באים להוכיח שהוא בעלה, אי"כ עיי' הקורבא אלו הולכין נגד רובא דעלמא, ורוב וקרוב הולכין אחר הרוב.

ובדברי אברהם סוסי' י"ב אחר שכתב דהדין עם הב"ש דאין לדמות כלל דין זה לכלי ולפניו פירות, כתב דאף אס' נשאת תלך, דהא קיימ"ל בסיפיה המעורפת צים דאף אס' נשאת תלך אע"ג דרובא לאבד, וכ"ש בקורבא דתלך, והביא מלשון החת"ם סי' קמ"א הג"ל דמשמע ממנו דאס' נשאת לא תלך אס' להב"ש, ושגם בחמדת שלמה סי' כ"ג ומ"ג ליד לזון להפקיע מאיסור דאורייתא עיי' קורבא מחמת שבעלס' ה"י גר סמוך לנכר ע"ש, וכתב דיש לתמוה עליהם כנ"ל, ואף לפי"מ הרמב"ן צ"י לא יחפור גבי ענבי כזה עדיף מרוב, מ"מ עדיין לא נימא שיהי' כמו משאל"ם [דאס' נשאת לא תלך], ודי שיהי' כמו סיפיה המעורפת צים דהוא ג"כ רוב ומלוי, ומה גס שהר"ש צ"צ חולק שם על הרמב"ן, וה"ו להקל בסגרה זו, ואין ג"כ לנוציות סוסי' י"ט הג"ל, ושגם בחת"ם סי' י"ז העלה להלכה דאין לסמוך ע"ז.

עב. דעות המקילים בבגדים סמוך לו. כתב במרחות הנוצות רסק"צ [וכרובא צקלור נמרץ צ"ת סוסק"ה] דמה דפשיטא לי' להב"ש לחד גיסא פשיטא לכו לכמה מרצותא לאידך גיסא, והס' המשאת צימין צ"י מ"ל שכתב צנודנו דכיון שמהלך העגלות והסחורות שלהם והכרוגים צלזס, מוכח דאס' הכ, וה"ו כמו סימני כלים וכו' ע"ש, הרי להדיא דגס מה שגמלא סמוך להרוג חשיב כסימני כלים, [ועי' צלמח לזק החדש סי' י"ז שצאות ס"ט מ"ש ע"ז], וכן משמע להדיא צלמח לזק סי' ק"ו שכתב צנודנו לך להחזיר מחמת הסודור השאול ציד המת שגמלא על יד הברוג (**), וגם מתשו' צ"י שכתב צנודנו גמלא' סי' צ' דמה שגמלא צנודנו מרחות מושלכות ארלה לא מהני להחזיר האשה עיי' משום דכמה

(*) שבי' שם לענין אחר דאפי' היכא דלא שייך רובא דעלמא מ"מ לא ניזיל בחר קרוב באיסור א"א, דאס' קרוב עדיף מרוב דלא מהני באשת איש ולכן אסרו משאל"ס וכו', ולומר דמשום קורבא יצאה מכלל איסור תורה כמו במים שאין להם סוף ובאיסור דרבנן נסמוך לומר היינו האי שנאבד היינו האי שנמצא, זה טעות, דאין אנו יכולין לחלק זה לב' דברים, והלא גם למיזל בחר קורבא צריך עכ"פ שימצא שם מת ואמר' שזהו החסר מן הבית הזה.

ועי' בנודע בשערים תנינא סוסי' מ' שבי' על הנוב"י דיש לחלק בין משאל"ס להך, דבמשאל"ס הוא תחילת עדות דשמה נמלט אף דהוא מיעוטא, אבל בנמצא הרוג לפנינו ואנו מסופקין אם הוא בעלה או אחר, הוי כסוף עדות ויש חזקה דייקא.

(**) גם בעין יצחק סי' ל"ב כתב דמהצ"צ סי' ק"ו מבואר דסובר דאף בנמצא סמוך לו מהני להחזיר, ובסי' מ"ד אות ב' כתב דעל דברי הצ"צ יש לסמוך, ודלא כהב"ש, אולם עי' להלן באות ע"ח ממנהר"ש ח"ו סי' ט' דלפי"ד נדחה הראיה מהצ"צ והב"י ומ"ב.

ובשו"ת ר' עקיבא איגר סי' ק"ז [דעי' ד' מדפוס ורשא תרל"ה] כתב דאף דלא ידענו למה מפשט פשיטא לי' להב"ש דלא דמי לכלי ולפניו פירות, אך מ"מ ליכא ראייה משם להחזיר, ד"ל דמה דמונה סמוך לו ה"ו כמו סימן אמלעי, דהשגשג שמה ה"ו מונה שם מאז ומקדם הוא רחוק קלת, ובממון דמהני סי' אמלעי מהני גס במה דסמוך לו, אבל באיסור לא מקרי סימן מובהק, וכעין שבי' הב"ש לענין השגשג שאלה.

ובהאלף לך שלמה סי' ל"ו כתב צלמח בהסבר דברי הב"ש דמשו"ה לא דמי לכלי ולפניו פירות, דשגמלא צאצודה דמחזירין צ"י אמלעי לך מהני קרוב דה"ו כסי' אמלעי, אבל בעגונה דע"י סי' מובהק י"ל דסמוך לו לא מהני. וכ"כ במהרש"ם ח"א סי' פ"ת, ובעין יצחק סי' ל"ב ומ"ד. והנפ"מ מטעמו ומדברי רע"א שלפניו, וראה צאות ע"ו.

ובעמק שאלה סי' ל"ו כתב צנוצות הב"ש דשאני אצודה דה"ו מקום סימן וכיון דתן סימן בכלי הרי ידעין דאצד צאותו מקום גס פירות, ומאחר דאפשר שיצאו מהכלי חו לא חיישי' שמה גס אחר ה"י צאותו מקום וממנו נפלו הפירות (ומיושב צ"י קושיות הקהל"ה צ"י רס"צ אמאי לא אזלי שם בחר רובא דעלמא), אבל בעגונה מקום לא ה"ו סימן [המספיק להחזיר, דע"י סי' מובהק] וכמ"ש הב"ש בסקנ"ה לעת הע"ז, וא"כ יש לחוש דבעלה ה"י כאלו ואצד החרקי ואח"כ הזדמן זה המת לכאן ונהרג, וזה שהמ"צ צ"י מ"ד לירק העגלות שגמלאו סמוך להרוגים, הוא משום דאזיל לשיטתו דמקום ה"ו סימן וכו'. וראה הנפ"מ מטעמו צאות ע"ו.

עא. וכשכבר נשאת בסימני בגדים שהיו סמוכים להרוג האם תצא. כתב צלמח לזק [בהדש] סי' י"ו דלעטס הב"י של הנוצות בהסבר דברי הב"ש משום דאיסורא מממנא לא ילפינן [ראה לעיל צאות ע"י], ה"י נראה דאין צ"י רק חששא דרבנן לפי"מ החוס' צ"י דף כ' צ"י איסורא, אך צלמח נראה דמדאורייתא הוא, ודוקא החס' גבי מניחא שער הוא שכתבו החוס' כן דשם אי אפשר לומר דתקנתא דרבנן היא צאצודה וכדאיתא החס' בדכ"ה ה"י דניחא לי' לזר [בתמיהה], ולכן כתבו החוס' דהחילוק בין ממונא לאיסורא הוא מדרבנן, אבל בשאר אצודה שאין שערות דניחא לי' לבעל האצודה, שם י"ל בפשיטא דתקנתא דרבנן הוא ה"י דמחזירין הפירות שגמלא על יד דבר שיש צו סימן, משא"כ בעדות אשה אפי' מדאורייתא לא חשיב עדות כה"ג וכו'.

ובחתם סופר ח"צ סי' קמ"א אס' כי דעל מה דפשיטא לי' להב"ש

דלא דמי לכלי ולפניו פירות כתב דעדיין מביעלי לי' טובא, דהא איכא מיירי מכלים דלא מושלי ואליבא דמ"ד דגס אן סמכין אהאי, וא"כ נהפוך הוא דהכא עדיף מפירות וכו', דמה החס' דיש לדון על הפירות שהן מרובא דעלמא מ"מ הס' נבעל הכלי, כ"ש צ"י דאין לדון שהם מרובא דעלמא שהרי יש לנו צ"י סימן או ע"ש שהם של ראובן, ומושלי לא מושלי להו, ועי' מרחצון צ"ו כאלו, ואין להסתפק אלא אי ראובן הוא צסוף העולם או אס' זה ההרוג הוא ראובן, אי"כ ניזול בחר קורבא דברי קורבא דאורייתא הוא היכא שאין הרוב מנגדו, מ"מ כתב דאולי י"ל דס"ל להב"ש דמשום חומרא דל"א לא ניזול בחר קורבא נהק, דהרי אפי' בחר רובא לא אזלינן צמים שאין להם סוף נכ"ש בחר קורבא דגריע מרובא. ועי' בתשו' מהח"ס שהוצאה צירחון המאסף תרנ"ט חוצרת ג' סי' ל'. ועי' עוד צסוף דברי הבית אפרים סי' קל"ו שצאות הבא.

וכתב באבני צדק [לר"מ פאנצטער] סי' י"ג דלעטס זה של החת"ם ה"י נראה דאס' נשאת לא תלך, אמנם י"ל

אוצר

ס"ק קטו אות עב

הפוסקים

דעלמא רק תלין דחדא הם חס לא דמוכה דלאו ממנו בזה, וה"ל
ב"ד וכו', וביצמות ק"כ ובצ"מ כ"ז מוכח דלפינן איסורא
ממנו לא לענין זה, וכ"כ החוס' שם (לדין וכו' *).

ובגבעת שאול סוס' י"ד [בשמי' הראשונה] כתב דדברי הב"ש
לא נהירין, ואדרבה נראה פשוט דמהני אפי' נמלאו
סמוך לו, דהא ע"כ ל"ל דלכאורה נהי דלא חיישי' לשאלה ה"ה
דלא חיישי' לאצידה ומכירה, דאל"כ איך סמיכין לדודו בזה
אשה על סימני כלים, ולפי"ז אפי' הם נמלאו הבגדים סמוך לו
נמי מהני, דאם אמרת שבגדים מונחים כאן מלאו ומקדם
ולא מזה הכרוג הם, א"כ אה"ל דאצידים הם, ולאצידה לא
חיישי', דאל"כ אפי' נמלאו עליו ממש לא יכתי, ואין לומר דהא
דמהני בנמלאו עליו ממש הוא משום דאין לחוש כל כך דאיתרמי
הנך חרתי שזה אצד או מכר וזה שמלאו או קנה נהרג, משא"כ
לאצידה ומכירה לחוד חיישי', דא"כ גבי שאלה נמי ל"ל הטעם כן,
דהא שאלה ואצידה ומכירה שוים הם, ואותם הפוסקים הסוברים
דסמיכין על סימני כלים כתבו הטעם סתם ובקילור דלשאלה
לא חיישי', ומשמע דלא צעין להך טעמא דלא מתרמי הנך חרתי,
גם בלא"ה טעם דחוק הוא לחלק בין היכא דנמלאו עליו או
סמוך עפ"י סברא רחוקה מה שלא נמלאו בשום פוסק ולצדות
חומרא מהלכ', וכן משמע נמי בשמי' צ"י דיני גמסליה ס"י צ'
[ובג"ל דברי מרה"ל], וע"י עוד בשמי' צ"י דיני משאליהם שאלה
א' ד"ה ומ"ש וכו'. וע"ש שניקף היתר זה לשאר דדי הכיתרים
שהיו צדונו.

ובנודע ביהודה תיגלא ס"י נ"א בשמי' צ"ו הרב [ורמז עליה
צפ"ת סוסקל"ה] צעובדא שמלאו חתיכה מט"ק עם צ'
לילית סמוך למת והכירו צעב"ע שהיא מהט"ק של פ' הנאצד,
כתב [צד"ה והנה בסימני כלים] דלכאורה נהי דלא חיישי' לשאלה
צט"ק אך הא כתב הב"ש דאם לא ה"י מלוכש צו רק נמלא סמוך
לו לא מהני, אמנם יש לדקדק דלכאורה נראה דס"ל להב"ש
דחיישי' לאצידה, דאם לא נחוש לאצידה ובעל הארנקי חי ולא
השאל הארנקי איך צא הארנקי לכאן, וא"כ יקשה עליו מאי
משני תלמודא כ"ס וארנקי לא מושלי אינשי עדיין נחוש לאצידה,
ומה שחירץ אהמ"ר צס"י נ"ב דהח"מ שחשש לאצידה אינו אלא
לשיטת הב"י הסובר דחירון דכ"ס וארנקי לא מושלי אינו אלא
לאוקומתא דסימנים דאורייתא, אצל אי סימנים דרבנן דלא
צעין סימנים מובהקים ביותר וחיישי' אף במילתא דלא שכית,
חיישי' נמי לאצידה וגניבה ומכירה בכלים הללו אף שגניבה
ואצידה לא שכית ע"ש, הנה כל זה אתי שפיר לשיטת הח"מ,
אצל

(*) וע"ש בטוף התשובה שהט"ו כתב על תשו' זו דימה כיוון להלכה.
ובעצם שאלה ס"י ל"ו העיר [בדק"ט א'] דאיך הסכים הט"ו עמו הא הט"ו
הוא מהסוברים דמקום לא הוי סימן ואפשר דמיירי שם בגוונא שיצאה מאיסור
תורה בלא זה דבזה הוי מקום סימן, ואפשר עוד לומר דהט"ו סובר הטעם
בכלי ולפינו פירות כמ"ש הקצ"ח [המובא להלן] משום דהוי במקומו ועדיף
מקורבא וגם מרובא.

ויש להעיר עליו דהמע"ץ בפנים התשו' של השאגת אריה יראה דבלעדי
זה לא יצאה מאיסור תורה.

ועל עצם הערתו דאיך הסכים הט"ו עמו, נראה דהסכמת הט"ו באה
שם על כללות ההיתר, דהיינו שהאשה מותרת לינשא, אבל אין מבואר שם
שהסכים גם על פרטי הדברים, וראה לזה כי הרי בטוף התשו' הקשה שם
על דברי הט"ו בחיבורו במ"ש כהרא"ש דלא חיישי' שנתלחה עמו אחר,
ודחה פסקו, ועכ"ל הסכים לו הט"ו, וע"כ בג"ל. וע"י כע"ז לעיל באוצה"פ
סעי' י"ז ס"ק קל"ה אות ט' סוף דף ב' טור ב' בהערה שבסוגר.

דכמה חנשים איכא המוניכוס סחורה זו, משמע ק"ל דלולא חששא
זו ה"י מעטיל מה שנמלאו המראות סמוך לו, ודוחק לומר דלירוחא
דמילתא כתב הב"י כן וכו'.

ובשו"ת פני יהושע ח"ב ס"י נ"ח בדבר עגונה אשה משוגע
שנאצד ונמלאו אח"י עלמות אדם ואללם המלבושים
שהכירו צעב"ע שהם של הנאצד, אחר שהעלה דעל הצגדים דשם
אין חשש שאלה, כתב וכי תימלא נהי דאלה הם צגדיו מ"מ מאן
לימלא לן שהעלמות הן שלו, דלימלא מאיז אחר הן והוא הניח צגדיו
והנך, אמנם אי אפשר לומר כן, שהרי צעובדא דגברא חרובא
שבצמות קט"ו שנמלאה על ידו פסחא דידא כתב הר"י צנ"י
ח"ג בשם הרמ"ה דדוקא אס אותו פס יד אינו מהחרוך [ובגון
שחרוך יש צ' ידים] אז הוא דחיישי' שמה מצעלה הוא וצרה
מצושה לעלמא, אצל אס לא ה"י שם פס יד כלל אלא החרוך, או
שלא נמלאו לחרוך כי אס יד א' אמרי' דודאי האי פס ידא הוא
מהחרוך ע"ש, אלמא אף דאפשר דנשפפה ידו הכארת והיתה לאחר,
אפי' תלין פס היד בקרוב, א"כ ה"ה ככל כיון שהעלמות מונחות
בלא צגד, ואם אין אלה צגדיו א"כ היכן הם צגדיו של המת, ודאי
תלין ציה שהם צגדיו וכו'. וע"י בשמי' גאוני בחרתי ס"י י'.

[וע"י בבית שלמה לר"ש מסקאלא ס"י מ"ג שכתב [צד"ה א']
על דברי הפני יהושע שצ"ה ד"ל דאינו חולק על הב"ש,
דע"כ לא הקול אלא באיכא רגלים לדבר [שזכו המת וכדונו שם].
והב"ש בלא רגל"ד מיירי, וגם כל זה לא כתב הפני' אלא לשיטת
הרמ"ה צגברא חרובא, אצל לשיטת הרשב"א דמפרש צחידושו
ליצמות דקב"א דעובדא דגברא חרובא מיירי שהחרוך הוא חסר
יד, א"כ אדרבה משם ראי' להיפך דאף צ"ס רגל"ד לא מהני
סמוך לו, דהא החס פסקו כר"ח צר אצין דאין תלין פס היד
בהחרוך אלא אמרי' דצעלה איזיל לעלמא אף דהתם איכא רגל"ד
עובא, וגם רצא לא פליג עליו אלא משום דאמרה חזו גבראי וכו',
וא"כ מזה ראי' צרורה כהב"ש.

אכן הרב צ"ה הבית שלמה בהג"ה שם העיר דמדברי הפני יהושע
צס"י נ"ג מצואר להקל בכה"ג אף בלא רגל"ד, שהרי כתב
שם בדבר עדות עד א' מפי נכרית שראתה את הכרוג מכוסה
באילנות ובגדיו מונחים אצלו ובכירה אותו צגדיו שהיו קתם
לצנים וקתם כחולים, דאין זה עדות, דאפי' למאן דלא חייש לשאלה
לא מהני חיורי וסומקי כלל ע"ש, ומשמע הא אינו היתה מכירה
הצגדים צס"י מוצהק ה"י מועיל עדותה אף שלא נמלאו עליו רק
סמוך לו, אלמא דס"ל דלא כהב"ש אף בליכא רגל"ד].

והר"א ברודא בשו"תו שצחינוך בית יהודה ס"י ק"ל כתב ד
היתר צדונו מחמת האובק שנמלא סמוך להרוג וידענו
שהנאצד רכב על אובק זה בלאחו מעמנו. וכן ליד שם הרב
ר' יהודה ליב אצד"ק פפערש' צס"י קב"ה ללרף סימני המלבושים
שנמלאו סמוך להרוג, כיון שלא נחסר שום יחודי בכל הסביבה
אלא זה.

ובשאגת אריה [שעס קול שחל] ס"י צ' בדבר עגונה שנאצד
צעלה ונמלאו אח"י עלמות ציטר במקום שאין עובדים
שם צני אדם, וגם צגדים שהוכרו שהם של צעלה, אחר שכתב
להחיר מלד היכר כל הצגדים, כתב עוד [צדק י' מדפוס שלוניקי
חק"ו] דאף שהצגדים לא נמלאו עליו ואין להחיר צגדים צני
גוף הרוג, אך מאחר שנמלאו סמוך לו הוי כאילו האדם מונח
בצגדים ממש וכו', דכל היכא דמונחים צ' דברים זה אצל זה כמו
נ"ד תלין בקרוב ולא אזלין בחר הרוב, וראי' צרורה לזה מהא
דצ"מ כ"ה גבי נמלא כלי ולפינו פירות דמבואר שם דכל היכא
דליכא הוכחה דלאו מהכלי נפלו תלין דממנו נפל, וכן פסק הרא"ש
והטור בחו"מ ס"י רס"ב, אלמא דלא אזלין בזה בחר רובא

אוצר

סי' קמז אות עב

הפוסקים

מיו אחר שהביא דברי המ"ב כתב דאין לפקפק עוד דילמא בעגלות שלכם והמה לזכרם אזלו וההרואים שוכבים מכבד, דתלין בקרוב, וכולי האי לא חיישי' ע"ש, ומכ"ש אם הוא במקום שאין שירות מלווים, כיון דבעל הארנקי ודאי היה שם ואחר דלא ידעין ליה [מאיכתי תיחין] נאמר שזה לשם וכו'. ובסוסי' ל"ח הביא מהש"אגת אריה. ה"ל דכל שמונחים צ" דברים זה אלל זה תלין דא' הם ולא אזלין בחד רוב.

ושם בח"ג סי' קל"ז אחר שהביא דברי הב"ש כתב עליו [בדק"ז א'] דדבריו קשים, דמה שהביא ראייה נעלמו ממלאו בגדים בלא הרוב, לאו ראייה היא כלל במבואר למשיין, גם מ"ש הב"ש דאין לדמות דין זה למלא בלי ולפניו פירות, [והיינו] דשם אין לנו מולאים הפירות מחזקתם ע"י הקורבא, משא"כ בנים אלל הכרוג שאם תראה להחזיק ע"י מולא הכים שזה הכרוג הרי אהם מולא מחזקת חי וחזקת אשת איש, ואין קורבא מולא מחזקת אלו, דהא אפילו רוב אינו מולא מחזקת אלו כדקיימיל במשאל"ם כ"ש קורבא, אמנם נראה דכזה שעכ"פ ע"י הכנים דלא מושלי הנמלאים פה מחזקר שבעל אשה זו היא כאן במקום הזה, שהרי אין לנו חוששין שמסר כליו לאחר ואיך נאמר שהיו מונחים פה מלא ומקדש אם לא באמצעות האיש הזה, ואם נאמר שפשעם כאן והלך לו, זה כ"ש עפי ממה דלא אמרי' לא מושלי שאיך יאבד את שני לדעת, וע"כ שחוששין שמה היא כאן והופשטו ממנו בע"כ והוא אזל לעלמא, בכה"ג ודאי אזל ל"י חששא דאורייתא ועדיף עפי מ"ש ב"ש המצ"ע, ומדאורייתא ודאי דאזלין בחד קרוב ואמרי' שזה הכרוג הוא בעל הבגדים הללו, וא"כ אף להב"ש אין מקום להחמיר רק מדרבנן וכמו מים שאין להם סוף וכו', וגם הרבה גדולים לא חשו לחומרא זו של הב"ש וכו' ע"ש.

ובסבתם לחד סי' ג' האריך [בדקמ"ח א'] לדחות דברי האורים גדולים [ה"ל ב"א אות ס"ט]. וכתב דמסביר כל שאנו מולאים אדם ערום ובגדים אללו אזלין בחד קרוב דמוכח, והביא שכן ס"ל להש"אגת אריה [ה"ל ב"], אלל שצנעונו שם כתב דלא לר"ך בכלל נכלל זה, כי הגמסל"ה הגידו שהם הסירו הבגדים מעל המת, וכן אמר גמסל"ה א' צבית המשפט צערבאות, ופשיטא דדבר הנועשה צערבאות עדיף ממסל"ה צביתא דלא שייכי ביה וכו'.

ובקצות החושן חו"מ סי' רס"ב סק"ב אחר שהקשה ותיין דהא דצנעו ולפניו פירות כללי נחשב במקומו ממש, כיון דע"כ מיירי שהם מקורבים בתוך ד' אמות לכלי נחשב לפירש"י צע"ז דף י' דזהו שיעור קרוב, או לפי החוס' שם לא היו מקורבות אלא שיעור אמה או חצי אמה [ראה להלן ב"א אות פ"ה], ובמקומו ממש לא אזלין בחד רוב כמ"ש הרמב"ן צ"ב גבי ענני מלנעי, וגם לדעת הר"ש שם דגם במקומו ממש הולכין אחר הכרוג נגד הקרוב, הרי כתב התורת חיים צ"י לא יחפור דהא דרוב וקרוב הלך אחר הכרוג היינו דוקא בקורבא דאינו מוכח אלל קרוב דמוכח עדיף, כתב עוד דלפי"ז לא נודע פשיטותיה דהב"ש אלא לא דמי ארנקי הנמלא על יד הכרוג לכלי ולפניו פירות דתלין הפירות בכלי ולא אזלין בחד רובא דעלמא, דנראה דהוא דומה ממש להך דהב"א.

גם בתועפות ראם [טו"ב] סי' כ"ה כתב ע"ד הב"ש דלא נודע מקור דבריו משום חשו מהראשונים, והא ודאי היכא דהוי רק קורבא בעלמא אמרינן רוב וקרוב הולכים אחר הכרוג, אלל הכא דהוי סמוך ממש למקומו עדיף מרובא כמ"ש הרמב"ן להרי"א צ"ב גבי ענני מלנעי, וא"כ מדוע לא יכני גם כאן וכו'. ובגדע

אלל הב"ש הסובר דאף חי סימנים דרבנן וחיישי' לשאלה מ"מ בכלים הללו לא חיישי' לשאלה, א"כ עדיין קשה דאכתי נחוש לגניבה ואבירה, ואריך לחזק דמ"ש הב"ש דסמוך לו לא מהני ומשום ד"ל שהוא מונח מלא, הוא ג"כ רק לשיטת הב"י, אלל לשיטת מהר"ל מפראג [המבואר בס"ק קפ"ז אות ז"ט] ולדעת הכרעת הב"ש עלמנו שפיר מוכח דכמו דלא חיישי' לשאלה בכלים הללו כמו כן לא חיישי' לאבירה וגניבה, ועטם הדבר הוא, דכיון דבנים וארנקי מנחשי חיישי, ובעצמת חיישי לזינפא, מוכח דהוי בהם עפי, וא"כ דין הב"ש בכלים סמוך לו אינו מוסכם, ולשיטת הב"ש עלמנו לא חיישי' שמה מונח שם מלא, ומעשה צ"ד יש לסמוך על הדיעות הללו ולא חיישי' בחד חסירה לא לשאלה ולא לגניבה ואבירה, ולכל הפחות יש בו ממש ללפרו לאומדות אחרות למלא היחד לעגונה.

ובחומר בקודש סי' ע"ז כתב דהיחד צנעונו מחמת החסירה של ד' כנפות שנמלאה סמוך להרוג והכירוה צע"ע גמור ובס"י מובהק שהוא מהע"ק של פ' הנאבד, דלשאלה ליכא למיחש בזה דליתא לא מושלי [ועי' ב"א כדל"מ צנעונו ע"ק הפסול], ובסבת הב"ש דסמוך לו לא מהני אינה מוכרחת וכו' ע"ש.

ובנשעי נעמנים סי' מ' אות ל"ג חלק ג"כ על הב"ש וכתב דדין זה דומה ממש לכלי ולפניו פירות דמבואר שם שהם לבעל הכלי, ומה שהנתיבות [המבואר ב"א אות ע'] חתר נייב דברי הב"ש, הנה כל דבריו אינם שייכים רק אם היא מקום נחוש לאבירה, אלל באמת לא חיישי' לאבירה כלל כמ"ש הח"מ בסקמ"ב דלהפוסקים דלא חיישינן לשאלה לא חיישי' נמי לאבירה, וא"כ כ"ש בארנקי דלכ"ע לא חיישי' לשאלה ודאי דגם לאבירה לא חיישי' כו'.

ובשו"ת ד' חיים בהן סי' ל' כתב דמה שהכנסת יחזקאל והשבות יעקב חששו היכא דאין הכרוג מלוכש צנעונו שמה זה אזל לעלמא והינה כל אשר לו ואיש אחר נהרג, ל"ע משלהי יבמות צעודא דפוגדקית שהויתא להם מקלו וחרמילו וס"ת, ופירש"י על הסימנים סמכו, ואם איחא נחוש דילמא אזיל לעלמא והינה כל אשר לו אלא, דהא לא משמע שמסרה להם הצנעונו שוכל לומר אינו הוה אזיל לעלמא לא הינה נותנת להם צנעונו שמה יבא ויחצב ממנה, אלל המשמעות היא שרק הראתה להם לאות שהוא מת, וא"כ קשה כנ"ל, אע"כ דאין חוששין לך, וכל שנמלא הכרוג וצנעונו אללו לא חיישי' שזה הלך וכנייה כאן צנעונו והכרוג שנמלא כאן היה ערעילא, וגם מהע"ז משמע דלא ס"ל חשש ה"ל, ע"י צמח שהשיג על הלבוש צמחי דמשמע ממנו דאפי' אם מלאו בגדים צנעונו גוף ויש בהם סימנים סמכין עניייהו, ואי כדברי הגאונים ה"ל ה"ל להע"ז לאשמשין רבואה עפי דאפי' אם מלאו בגדים וגם גוף רק שאינו מלוכש בהם אפי"ה לא סמכין עניייהו, א"י דהע"ז לא ס"ל חשש זה. [דבריו ל"ע, דכנסת יחזקאל סי' י"ד מבואר להדיא שחולק על הב"ש, וגם מחשו' צעל השבות יעקב מבואר כן, והיכן ראה בהם שחששו לדברי הב"ש. וכן ל"ע על הצבית שגמה שצ"י מ"ג דס"ג צ' מנה את הכנסת יחזקאל בין הסוברים כהב"ש. גם ע"י צמח משה לר"ח מו"ל צחאטין סי' ו' דף ל"ב צ' שהרבה להקשות ולדחות ראיות ר"ח כהן מהא דפוגדקית. גם צמ"י ל"ג השיג הגר"ח כהן כנ"ל על הב"ש והכנסת יחזקאל, ומסיק דאפילו אם נמלאו הבגדים סמוך לו אין חוששין שמה הם מונחים כאן מלא זה המת איש אחר הוא, ולא צעין שיהא המת מלוכש בהם, ע"ש.

ובבית אפרים סי' מ' כתב [בדף ק"ח צ'] דמכמה חשו אחרונים משמע דסימני כלים מהנו גם כשהיו הכלים סמוכים לו, והביא מהמ"ב סי' מ"ד [ה"ל צמרה"ל], ושהכנסת יחזקאל (*) בס"י

אוצר

ס"ק קטז אית עב-עד

הפוסקים

ובנודע בשערים סי' כ' אות י"א אחר שבי' נד היתר צנזנו
מחמת הכרת כל מלבושי כמעט וציניהם הכובע והכיפה,
כתב דאף כי שהכובע והכיפה היו מונחים סמוך לראש ולא הי'
הראש מלוכש בהם והב"ש הוכיח דבנמצא סמוך לו לא מהני, אך
כבר הוכחתי בתשו' דאין דברי הב"ש מוכרחין בזה ושכן מוכח
מכמה תשו' האחרונים, ועוד דאין נימא דבעלה אצד הכובע
והכיפה וזה שייך צדצר העשוי להשתמש בו ולא צדצר אשר הוא
מלוכש בו, ועוד דלנפילה לא חיישי וכו', ועוד דכיון דהראש נמצא
מותז מהגוף א"כ סבירא דבשעת הכתזה נפל הכובע והכיפה מעל
ראשו וא"כ גם צשאר צגדיו שנמצאו סמוך לו רחוק שהשאינם
לאחר וכו'.

ובתנינא סוסי' מ' צדצר המכנסים שנמצאו אצל ההרוג ולא
עליו, כתב ג"כ דצצר השיג על הב"ש צכמה תשו'
ומהני צמונה אלו, אלא דצנזנו זה כי שם דהוי [צנא"ה] עובא
לציבוחא וצאופן שדומה ממש למקל פירות בכלי ומקל חוץ לכלי,
ע"ש.

ובחן טוב סוסי' פ"ו צחקירא הו' תמה על הב"ש דכיון דקיימין
דלא חיישינן לשאלה צכלים אלו א"כ ליבא למיחש לנפילה
אלא מצענה של זו, והיינו ע"כ לומר שהי' צצאות המקום עליו
ששם מונחים הצגדים שאלל המת, א"כ צפשיעות יש להקל מכה
סימן מקום שבי' הע"ז צצקו"ה והב"ש צצקו"ה דאם למלס המקום
הוי סי' מוצחק ביותר, לכן כתב דלא ידע מקום לחומרא זו של
הב"ש, והעיקר כמ"ש צלמח דקס סי' ק"ו [הנ"ל צמרה"ל], והב"ש
לא ראה כנראה דברי הנ"ל בזה. [ועי' צצעי' י"ז ס"ק קל"ח
אות י"ט דיש סוצרים דצאדס לא שייך סימן מקום].

ובעמודי אור רס"י פ"ד צמי שהלך מציתו ולא שב, וצדצר זה
הלך נמצאו כמה עלמות אשר אם יעטלו מן החי ימות,
וגם המגפים ואיזה חתיכות מכמה צגדים שהי' לצוש והוכרו
צעצ"ע, כתב דאם כי הפני יהושע צחי' לגיעוין כ"ח [הנ"ל צאות ס"ע]
הכריע בהב"ש מהא דנקט מלאו קשור צכים ולא נקט מונה אלא כיס
ש"מ דצכה"ג לא מהני, אך יש לדחות דאף צצצידה ע"כ לא
מהדרינן צכים ולפניו מעות אלא צגוגה שמראים הדצרים שהם
מהכים, אצל אילו הי' מונה כאן עוד דצר אי' שלא הי' מעולם צחור
הכלי לא היינו דנים להחזיר מכה סצרה זו לומר דכיון שהכלי
הוא של אדם זה מסתמא גם אותו הדצר הסמוך לו שלו הוא,
ולפי"ז אילו לא הי' הגע קשור צכים ודאי לא היינו חולים מחמת
הסמיכות שהוא של צעל הכיס, אצל צשאר דצרים שהדצר הסמוך
צא מכה צצרו המונה אלו מנ"ל לפלוגי צין ממון לחיסור, ואף
שיש להסתפק דהא דחשצין הסמיכות לצצר מוכיח היינו רק צגי
ממון דמהני ציה סי' אמצעי, אצל צאיסורין דלא סמכי' על סי'
אמצעים אולי גם הסמיכות לא מהני [וכמו שאמרו כן כמה
אחרונים שצאות ע'], אמנם יש להציא ראיות דגם צאיסורין
סמיכין על הסמיכות וכו', ולפי"ז ל"ל דסמיכות עדיף מסימנים,
וכן הוא גם מסקנת מרה"ל צשם כמה גדולי הפוסקים נתלות
הדצרים הנמצאים על יד ההרוג צסמוך לו, ולכן גם צנ"ד יש
לדון דחתיכות הצגדים הן מההרוג שנמצאו עלמותיו כאן.

ובשארי' יוסף [לר"י ריוזין] סי' ל"ז העיר על כל האחרונים
שצצרו צדון צגדים הסמוכים להרוג אם מהני ששנו
מלהצכיר סוגיא מפורשת רפ"צ דצ"מ צהא דקליעות צדצר א"ר
אצבו שאני צית, וע"ש צחוס' ד"ה תאנח דיש גורסים שאני
צית הואיל וציתו מוכיח עליו, והיינו משום שהוא סמוך מאד
להציתים שצאלין לא יקחם המוצא, כי לא יתלה צעוצרי דרכים
אף שהם רוצ ולהכי לא מייאש, ואית דגרסי הואיל וציתו מוכיח
עליו, והיינו דלהכי לא מייאש משום דמראה הציתים של האלין

שנים לזה והמוצא יתלה שזה מהאלין, ומשמע דזנות הצות היינו
חולין צעוצרי דרכים שהם רוצם אף שהציתים הנמצאים הם תחת
אילנות של ציתים, וא"כ חזין דשיעת החוס' דשם דכתבו דמאד
הדון חין לתלות צעוצרי דרכים אף דהלכה דרוצ וקרוצ הולכין
אחר הרוצ, וע"כ משום דסמוך להם מאד חלינן צקרוצ אף לר"ח
דהוי צקורצא דמוכת, אמנם כל זה להך גירסא דציתו מוכיח עליו
דדוכתא דאניש וכו', אצל להך גירסא דהואיל וציתו מוכיח עליו
מוכה להיפך דצלא חצותא היינו הולכין אחר הרוצ, גם הי'
נראה להוכיח דאפי' לגירסא דציתו מוכיח ג"כ חין מוכח דצסמוך
אזלי' צתר קורצא וכו', וצצעל המאור וצמלחמות שם הצילו
הגירסא דציתו מוכיח, וכן צחוס' שם עיקר הגירסא הי'
כן ועיו"ש צנ"ה מאחר שצדכ"צ צ, וא"כ מוכח דאי לאו
דציתו מוכיח היינו הולכין צתר רוצ אף דהוא תחת האלין
של צית, אמנם נראה להציא ראיה מהירושלמי להיפך, דצפ"ג
דמעשרות על המשנה דציתים וצרוצים חייצין א"ר יונה והוא
שנמצאו ציתים תחת ציתים וכו', וצצנות אליהו [משנה ד'] מפרש
דצרי ר' יונה הם כצרי רצא צצ"מ, וא"כ מפרש דלהכי לא אזלינן
צתר עוצרי הדרכים משום דמונה תחת האלין והוי קורצא דמוכה
ולא משום חצותא, אלא מא דצמקומו או סמוך לו מאד דהוי
צמקומו כמ"ש הקצ"ה צחוס' סי' רס"צ דלא אזלינן צתר
רוצא, גם נמצא צצעמ"ק צ"מ שם צשם הראצ"ד אהא דשאני
צית הואיל וציתו שבי' דלצותא נקטיה, דאפי' נחרי למרחוק וכו',
דאי צנמצאו תחתיה אפי' צלא חצותא המקום מוכיח ע"ש, וא"כ
לדבריו גם לפי הגירסא דחצותא חין להוכיח להיפך מכפי הגירסא
דציתו מוכיח, [וא"כ סמוך לו מהני לכוש"ע], ולכן גם צנ"ד הוי
כאילו מלאכותו לצוש צצגדים, וכן הסכים צמרה"ל צשם כמה תשו'
דסמוך לו הוי כאילו עליו, ושכן משמע דעת הב"י וכו'.

עג. וכשנמצאו ביער סמוך לעצמות חתיכות קצנות
סהבגדים ושאר חלקי כל הבגדים נמצאו
בכפר שבאותו הדרך אצל גברי. כתב צעמק שאלה סי' כ"צ
דצזה אף למחירים צנמצאו הצגדים סמוך לו לא יכני, דאם נאמר
לדון דהחתיכות הקטנות הם מהצגדים, לריך דוקא ששהיינה
החתיכות מכוונות ממש אל הקרע מן הצגדים כמו צחתיכות דג
וצראש צכש מן הצצשים צציו"ד סי' ק"א, ואין מועיל מה שהם
דומים צמראה לחוד צמצואר צע"ז סקט"ו, וגם צזה דעת כמה
אחרונים דאין מועיל צאיסור תורה, וצמקום שנמצאו כל הצגדים
הרי לא נמצא שם מת כלל. וע"ש צסי' כ"ג דמ"מ דן זה כהוכחה,
דלהוי צצירוף לשאר צדדי ההיתר שם.

עד. האם מודה הב"ש במלבושים המוכרחים לאדם. כי צעמק
שאלה סי' כ"ג דלפימ"ש הנתיבות [הנ"ל צאות ע']
לפרש טעם הב"ש דשאני כלי ולפניו פירות משום דידענו ע"י
טענתו שאצד פירות, משא"כ צכים ועצעת לא ידענו כלל אם הי' כלי
זה לנהרג הנמצא, לפי"ז "צצגדים" שנמצאו סמוך לנהרג [והנהרג
נמצא ערום] י"ל דגם הב"ש מודה דחלינן שהם ממנו, כיון דזה
ידעינן דכל איש מלוכש צצגדים וע"כ דגם זה הנמצא הוי לו
צגדים, ושצב דמיא לפירות. וכ"כ גם צסי' מ"א.

גם בנפש חיה סי' הי' כתב [צדק ז' ד'] דצצרי הנתיבות נכונים
מאד צצרקין, דאין אנו יודעין אם הי' לנהרג ארנקי כלל,
אצל צשאר מלבושים דודאי הי' להרוג ג"כ מלבושים, דהרי לא
הי' צצרא ערעילא, שפיר אמרינן דודאי המלבושים הסמוכים לו
הם שלו, והוי ממש כמו פירות אצל הכלי היבא שידעינן שהוי
צכלי זה פירות, ואדרכה כאן עדיף מהתם, דהתם לא ידעי' שהוי
פירות צכלי זה רק עפ"י דצרי, אצל צנ"ד אנו יודעין צצירור שהי'
להרוג זה מלבושים, אמרי' שפיר דהוא הוא.

אוצר

ס"ק קפו ארת עד-עה

הפוסקים

נכונים, אך מלאו לנוצ"י בסוס"י כ"ז שלא מלאו לבו להקל ע"י הוכחה זו, דהא צדדו מייירי נמי שהמת נמלא ערעולא וגם שם ה"י צימיו הקור, ואעפ"י לא סמך הנוצ"י ע"י, רק דן להחיות משום צדדו ה"י הוכחה שממנו הופשטו ע"י הכופאים שצאו לצדקו [ודבריו הוצאו בזה ע"י], משא"כ צדדו.

ובארי דבי עילאי ס"י י"ד ר"ל מעיקרא [צדד"ז צ"] מסביר דנפשיה דע"כ לא החמיר הצ"ש לומר דחפץ הנמלא סמוך לנהרג דלא מהני, אינו חלל צבים וארנקי ועצמה [והדומה להם], דצוה שייך החששא שמה של אחר הם, אבל במלבושים שדרך בני אדם להיות לבוש בהם, ומכ"כ היכא שנמלאו סמוך לו כל המלבושים, אפי' אם נימא דגם בכל המלבושים חיישי' לשאלה, אבל צוה דלנערך לחשוש שמה אדם אחר הניח כל צדדיו, או אפי' ג' וד' צדדיו העיקריים וכתונת מכללם והלך ערעולא ואח"כ נמלא כרוג אחר בלדס, חששא רחוקה כזו ודאי אין לחשוש דקיימ"ל דחולין צמאיו וכו', ולשטת שמאצד צדדיו מדעת לא חיישי' כי לא שכיח רק א' מני אלה, אלא שהעיר דמתשו' נוצ"י ס"י כ"ז [הג"ל צבית שלמה] דמשורה הכרת הצגדים - לאחר שנפשטו לארנקי ועצמה שחשש בהם הצ"ש, לא משמע כן.

ובאהל משה [לר"מ אצד"ק וואלברום] ס"י י"ז אס כי שר"ל מעיקרא בזה ל"ז דלדברי התיבות [הג"ל בזה ע"י] ה"י אפשר ללמוד היתר צדדיו שההרוג נמלא ערום וצגדים סמוך לו, ובודאי לא צא לכאן ערום ועריה, וע"כ ענין לומר שנמלאו נאצדו במקום אחר והנך של אחר הם, א"כ הרי זה דומה לפירות סמוך לכלי, אמנם מסיק דמלשון הצ"ש שכתב דאין לדמות דינים אלו לפירות וכו' משמע דלא דמיון להדדי כלל, ואין ללמוד משם שום היתר לדינים שצבאן וכו'.

ובבית אפרים ס"י קל"ז ר"ל ג"כ מעיקרא לחלק [צדד"ז א'] מדפוס ורשא תרמ"ד [דע"כ לא אמר הצ"ש אלא צאצדק, אבל צצגדים קשה לומר דאדם ערעולא צא לכאן ונהרג על יד צגדים שהיו מונחים כאן מאז או שהונחו פה אח"כ, וגם ע"י ל"ע כיון דקיימ"ל דלפילה לא חיישי' א"כ ע"כ שבעל הארנקי הוא אשר ישנו פה סמוך לארנקי, אמנם כתב שמהל תשו' הצ"ש שדפסס בחינוך בית יהודה ס"י קל"א [והועתקה בזה ס"ע] ושם כתב דין סמוך לו דלא מהני על צגדים - [ג"כ ואלו דוקא על ארנקי], הרי מצוה דגם צצגדים ס"ל להחמיר בקרוב נו. אלא שהבית אפרים יא' שם לחלוק על כל דינו של הצ"ש והענה דגם סמוך לו מהני, וכמוצא בזה ע"כ ע"ש.

עה. נמצאו הבגדים על יד המת אחרי שבדאי שלטוהו ממקום למקום. כתב צשו"ת רע"א סוס"י ק"ז דו"ל דאף אם נידון בעלמא דלא בהצ"ש, היינו צנמלא סמוך לנהרג במקום שנמלא ההרוג, אבל היכא שנמלאו אלא המת אחרי שטעלוהו ממקום למקום, י"ל שמה הגוי משקר צמה שאומר שפשטם מהמת, אלא מלאו במקום אחר והניחם בחדר אלא המת, דצמית צנונה אין ראיה ממה שהוא סמוך, דדוקא בנפילה רחוק דאיתרמי שיפול צסמוך לו ונימא דהכל נפילה א', אלא דצדדו שם כתב דניכר צעניל שהנכרי הפשיט ממנו הצגדים כשנמלאו מת, וצפרע דודאי רחוק הוא שמצעה נפלו ונאצדו כל צדדיו, דלצידה שייך צאצדק ועצמה ולא צצגדיו דמסתמא הוא לבוש בהם, ולנערך לחוש ששם לו צגדים אחרים וצגדים אלו הולך עמו ונאצדו ממנו, וזהו צודאי רחוק מאד.

גם בשארית יוסף [לר"י ריוזין] סוס"י ו' כתב דאם כי שיש חשש צנ"ד דלילמא העכו"ם שקצרוהו לא מלאו הצגדים על המת כי אם במקום אחר רק דהם טעלוהו ממקום למקום וקצרוהו, וא"כ יש צוה חומרת הצ"ש שהחמיר בלא נמלאו הצגדים על המת,

ובדברי אברהם ס"י ל"ה כתב ג"כ דלפ"ד התיבות [הג"ל] נראה דאם נמלא סמוך למת צדד אשר אין דרך לניק צלעו, כגון מכנסים, יהא דמי ממש לפירות סמוך לכלי, דהלא נלערך לומר דהוא אצד מכנסיו ואלו של אחר הם, אך לפימ"ש התיבות שם עוד טעם בצצרת הצ"ש משום דאיסורא ממנונא לא ילפינן, א"כ אין לחלק כלל.

ובשו"ת מהר"י מסמילא ס"י א' כתב [צדק י'] דאין דומה כים וארנקי לצד הנקרא חלוק, דהוי כחלק מחלקיו ובעלם מעלמיו דכל אדם אינו ערעולא, ועפ"מ"ש רי"ז צסם הרמ"ה דמחציתן טעם לעלמיו צהאי דצצרת חרובא.

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנעטע] ס"י נ"ג כתב [צדכ"ה צ'] דהצ"ש שפיר קאמר צדידיה דלא מהני סמוך לו משום דמייירי צהני כלים דלא מושלי כמו ארנקי ועצמה דאינם מלבוש המוכרת, ואין שום הוכחה שמאדם זה הם יותר מאחר, דהא אין חסר עליו כלום צמה שאינו מלבוש צאצדק ועצמה ודילמא לא היו עליו מעולם, משא"כ היכא שהמת מונח יחף והסרים מנעלים מעל רגליו והמנעלים מונחים סמוך לו, ואין דרך העולם לניק יחף צחורף וקור גדול, [וכצדדו שם], צוה גם לולא הסצרת דקורצא אין סהדי שממנו הופשטו ולא מאדם אחר הם, והוי לכו"ע כהוכחה על האדם, וכאלו נמלאו עליו ממש.

ובנפש חיה סוס"י ה' כתב גם מטעם אחר ד"צמלבושים" הסמוכים מורה הצ"ש, דלכאורה אין דברי הצ"ש מוציאים צמ"ש דיש לחוש שהארנקי מונח כאן מאז ומקדם, דכיון דהיכא שנמלא הארנקי עליו מתירין, הרי דלא חיישי' דילמא נאצד ממנו ומלאו אחר ואיכר שנהרג, א"כ גם צנמלא סמוך למת יחוש לאצידה, וי"ל דהטעם דלא חיישי' לאצידה הוא משום דאיכא חזקה דכל מה צציד"א אדם הוא שלו, וזה שייך רק כשנמלא עליו, אבל צנמלא סמוך לו לא שייך זה ושפיר חיישי' לאצידה, וכל זה ניחא צאצדק [והדומה לו], אבל צצגדים שה"י לבוש בהם לא שייך כלל לחוש לאצידה, דאי אפשר לאצד צגדים כאלו מעל גופו, ואף דאפשר לומר הסצרת אחר צצדרי הצ"ש דמה דחיישי' שהארנקי אינו מההרוג, הוא משום דאף אם נימא דהוא של ההרוג עדיין יקשה מי הסירו מעל גופו, וע"כ נלערך לומר שהרואה הסירו מאתו, וא"כ יש לחוש שפשטו מנחיים ובעל הארנקי ניול ממנו וצרת, והאי חששא איכא כבר גם צמלבושים, [וחששא זו כתב צאמת הנוצ"י המוצא בזה ע"י], אך מלשון הצ"ש שכתב שהארנקי מונח כאן מאז ומקדם, אין נראה שתהא כונתו שנפשט ממנו מנחיים ע"י הרואה, אלא שנאצד ממנו הארנקי [ותו איכא למימר כנ"ל].

ובאמירה נעימה ריש מאמר קט"ו כתב ג"כ דאף אם נימא דהצ"ש חושש לאצידה, מ"מ צצגדים כגון כתונת וכובע אין יתכן שיפלו מעל ראשו וצשרו ולא ירגיש, וצוה יודה הצ"ש דמהני סמוך לו. וע"י בזה ע"כ מהנודע צשערים ס"י כ'.

אולם בבית שלמה (*) [לר"ש מסקאלא] ס"י מ"ג כתבוצתו אל צעל האצני דאך הג"ל כתב עליו [צדס"ג צ'] דאף שצדדיו

(*) והנה הבית שלמה והאחרונים המובאים אחריו לא ראו תשו' הבי"ש שבחינוך בית יהודה שהביא הבית אפרים דלהלן, ולכן צידדו מסעמים אחרים שגם בגדים לא יתנו.

גם יש להעיר על הבית שלמה והאדב"ע דמהנביי אין כל כך סתירה לעצם חילוקם בין ארנקי לבגדים, דהנוצ"י לשיטתו ש"י הסבר אחר בדברי הבי"ש וכמובא באות ע', ולטעמו אין לחלק בין כים וארנקי לשאר בגדים, אבל לסברת התיבות מסתבר לחלק כן.

אוצר

ס"ק קפו אות עה—עו

הפוסקים

וצפרט ש"ל דבגלים שאין דרכם להיות לבוש צהם וכגון תפילין מהני גם סמוך לו וכו' [וכמוצא להלן בלוח ע"ח].

ובבאר משה קונ' צנין ירושלים סי' א' סוף אות ה' כתב דבגדים הסמוכים לו מהני עכ"פ כהוכחה לחששא דרצון אף להצ"ש.

עו. ובשיש לתלות שהופשט אחר מיתה או שנפלו ממנו בעת ההריגה. כתב צנודע ציבור סי' נ"צ דכיון דכל סברת הצ"ש היא משום דליכא הוכחה שהלכנו והטענת הס' ממנו [וכנ"ל בלוח ע'], א"כ י"ל דהיכא שהמושל והרופאים צאו לדקוק את ההרוג טרם שצא העד שהכיר את כל הבגדים שהיו מונחים סמוך להרוג, וידוע שדרכם להפשיט מן המת כל בגדיו לראות כיצד נרצח, הוי כהוכחה שממנו הופשטו הבגדים והנחו בלדו, ומהני כחילו ה"י מלוש צהם, וצוה גם הצ"ש מודה.

גם במנחת משה סי' ה' אות י"א כתב צנודע דאין ריעותא מזה שהבגדים לא נמלאו עליו, כיון דצאו מקודם להנעו כפי נמוסי המדינה, ודאי היה מלוש צהם מעיקרא, ומה לי אם הופשט אחר, ואף אם ה"י מופשט מעיקרא, הא יש כמה אחרונים הסוברים דגם בסמוך לו מהני.

ובבאר משה קונ' צנין ירושלים סי' ד' כתב בלוח י"א דלכתור צנודע מחמת כל הבגדים שהכירה העגונה אף ללא רחם מלוש צהם, דכיון שנשלחו לה בדרך המלך מהחוקר, אמרי' דמסתמא ה"י מלוש צהם מעיקרא וכמ"ש הכוזבי צ"ח [הנ"ל].

ובאגודת אוזב [מצעל מרכ"ל] סי' י"ד אחר שהביא מדברי הכוזבי הנ"ל כתב עליו בלוח י"ג דמ"ש דהיכא שהרופאים צדקו טרם שצאו העדים הוי הוכחה שממנו הופשטו, ה"א לאו דוקא, דכבר אפשר שהיו הבגדים מונחים בלדו מקודם ולא הולכנו להפשיטו, ומאין הרגלים לומר שצדקו הפשיטוהו הם, וצדקו כוונתו צוה דמאחר שכן דרכם עפ"י חוקי המדינה "יש לתלות" שהם פשטו הבגדים כמנהגם, דהרי קיימ"ל דחולין צמנו צין להקל צין להחמיר כדאי צו"ד סי' נ"ז, והוי כמו הוכחה שמוסד היתה זאת ולא חשבו ריעותא כלל, וכל זה לפי דרכו של הכוזבי שחפס צדין כלי ולפניו פירות ללא תלין הפירות צכלי אם לא כשיש הוכחה שצאו מן הכלי [וכמו שהוצא לעיל בלוח ע'], ולכן הולך לומר דצנוד"ז הוי כמו הוכחה, אבל לפי מה שהוכחנו דלא צ"י שום הוכחה ולעולם יש לתלות הפירות צכלי מחמת הסמיכות לצד רק שלא תהיה הוכחה להיפך, א"כ מילתא דפשיטא ה"א צכה"ג שחולין צדבר המנוי מפאת הסמיכות, וכן כל כיו"צ שיש לפניו לתלות שצא מן ההרוג צחיו סובה, חולין ואין חוששין לאחר, דנפילה לא שכיח, אלא שעדיין יש מקום לחלק ולומר דלו יכא שזה דומה לכלי ולפניו פירות, מ"מ הא גם שם לא תלין הפירות צכלי אלא צמקום שיש לומר שהם נפלו ממילא מהכלי צשעת צצידה, אבל היכא שאי אפשר שיפלו כל הפירות מהכלי, וכגון שיש לכלי אוננים או שנמלאו אחורי הכלי, לא תלין שנשפכו מהכלי לאחר הנפילה ע"י חיו סובה, וא"כ אין ללמוד משם צחפאים הנמלאים על יד הרוג אלא בלוח צחפאים שאפשר שיפלו צעת ההריגה או המיתה כגון הכוצע והמלפפת, אבל כים וארנקי שדרך צני אדם להחזיקם ולעוממם צעומק צגדיו ואי אפשר שיפלו מעצמם, לא עדיפי מפירות שלפני כלי שיש לה אוננים ללא תלין שצאו מן הכלי אם לא שחכה חיו סובה לתלות שצאו מן ההרוג לאחר מכאן, אכן היכא שצגצ"ע מצואר שתחילה צא עלל והכל"ת שמלא יחודי מת והראה לו את התפילין שמלא אללו, הרי שהגוי הזה צבר משמש צו, וידוע שכל המושמשים צברוגים

אמנם צבר דיצר צוה צחשו רע"א סי' ק"ז ולהלכה דהא זו החומרה. [קל"ע דמרע"א חין נראה שדחה חששא זו אלא מפני שמיכר שהכירי הפשיטם ממנו וכנ"ל].

עו. ובאיכא עוד אומדנות שזהו המת, או סי' אמצעי בגופו, או היכא שכבר יצאה בלא"ה מאיסור דאורייתא. כתב צחיים ושלום ח"צ סי' ה' [דל"ה ג'] דע"כ לא אמר הצ"ש אלא כשאין היכר צמת כלל רק מכה המלבושים, אבל היכא דהיכא עוד אומדנות והוכחות שזהו המת, וכנודנו, ועוד עדיפות מחתיכת הדי כנפות ופנקס חוצות, דהיו ממש כעצמת וארנקי לדעת הפני משה [ראה צוה כדל"מ], וגם יש העטרפות סברת מהר"ט דהרבה צגדים לא מושלי חנישי, ודאי דהעטרפות כולם כח ההיתר צרור, וכ"ש דהוי סניף. וע"י צצית שלמה סי' מ"ג שבלוח ע"צ צמוקף, דבאיכא רגל"ד גם הצ"ש מודה דמהני צגדים סמוך לו.

וע"י בשו"ת רע"א סוס"י ק"ז לאחר שכתב דיל דמה דמונה סמוך לו הוי רק כמו סימן אמלעי וצצידה דמהני סי' אמלעי מהני גם צמה דסמוך לו, אבל צאיסורא דצני' סימן מוצק לא מהני מה דסמוך לו [וכנ"ל בלוח ע'], כתב דלפ"ז יש מקום לומר דהיכא שיש גם עוד סימן אמלעי צגופו מהני הבגדים הסמוכים לו להסוברים דצ' סימנים אמלעיים מלטרפו להיות סי' מוצק.

ובחאלף לך שלמה סי' ל"ו כתב דהיכא דהיכא גם סי' אמלעי צגופו גם הצ"ש מודה. וכ"כ צמהרש"ס ח"א סי' פ"ח.

ובעין יצחק סי' נ"צ אחר שכתב בלוח צ' צעמנו של הצ"ש משום דסמוך חינו רק צגדר סי' אמלעי [וכנ"ל בלוח ע'], כתב עוד דלפ"ז היכא שההרוג נמלא בלוחו בדרך שבה הכן צעלה, וכנודנו שם, דצכה"ג צבר יאלה מאיסור דאורייתא וכמ"ש המצוי"ט המוצא צקו"ע אות רכ"א, צזה מהני גם הסמיכות של הבגדים, דצדרצנן מהני גם סי' אמלעי. וכזה כתב גם צס"י מ"ד סוף אות ג'. וכ"כ צחמירה נעימה ריש מאמר קט"ו.

גם בשו"ת מהר"י מסבירא סי' א' לידד להקל צגגדים הסמוכים לעלמות כשידענו שצעלה הכן בדרך זו ועוד לירופים. וכן לידד צחסד לצצרכם [לכר"א תלומים] מהד"ת סי' ע"ו.

ובעמק שאלה סי' ל"ו אחר שכתב [צדק"ה ד'] צכוות הצ"ש דשאני צצידה דהוי מקום סימן, אבל צעגונה מקום לא הוי סימן [וכמוצא לעיל בלוח ע'], כתב דלפ"ז ה"י אפשר לומר דהיכא דצבר יאלה מאיסור דאורייתא, וכנודנו שם, דלא מועילים גם סימנים המועילים צצצידה, גם הצ"ש מודה דמהני סמוך לו משום סימן מקום.

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' נ"ג אחר שכתב [צדכ"ח עור צ'] דלא חולין צעגונה צחר קרוב גם כשאין רוב כגדר, משום דכמו דלא מהני קרוב נגד רוב כמו כן לא מהני קרוב נגד חזקת חיים של הצעל וכספק נחשב, כתב עוד דלפ"ז היכא דע"י העציעה איתרעה חזקת חיים של הצעל ודאי חולין צחר קרוב, וצפרט צנודנו שהכירו המגפים שנמלאו סמוך לו וא' ה"י שלם והשני חתוך דמוכה עוצה שנחתך מרגליו. וע"י צצית שלמה סי' מ"ג סוף דס"ג א' מה שהשיב עליו צזה.

ובשו"ת מהר"ש ח"ו סי' ע' לירק צנודנו זה שהכירו כים התפילין של הנאצד וצחוכו התפילין, אף שמלאו אותו רק סמוך לו וכמה אחרונים חששו דסמוך לו לא מהני, [ומנה צין הסוברים דלא מהני גם את ר' חיים כהן, וצ"ע כי רח"כ ה"א מהסוברים דמהני וכמוצא בלוח ע"צ], דכיון דצגד"ז איתרעה החזקת השת חיש ע"י עד מפי עד שראהו מת [והעובדה ה"י צמלחמה] ושלקחיהו לקבורה, שפיר יש לסמוך על הכים אף שהוא סמוך לו,

אוצר

ס"ק קפ"א אות יז—ע"י

הפוסקים

כולם הם החפלים של פ', ופשיטא דהו"ל כמו פירות שנמלאו מקלחם בכלי ומקלחם ע"ג קרקע וכו', ואפי' תימא דזה לא הוי כמו סימן מוצקת גמור, עכ"פ לא גרע מסימן חמלני ואדרבה עדיף מניה, ובכר הסכימו רוב האחרונים שמלפין סימן חמלני שצנף להכרת הצגדים משום דודאי לא חיתרמי שהשאל בגדיו למי שה' לו סי' חמלני בגופו כמוהו, וה"כ צד אין לחוש דחיתרמי שהשאל בגדיו לאחר והכים שלו אצד ממנו ואותו אחר נהרג עם צגדיו באותו מקום שאצד המשאל את הכים ואחיתרמי השאלה במקום סי' חמלני [דהיינו] שצ' הצגדים שלו באו מצ' בני אדם למקום א', עוד נראה להוכיח דנ"ד חשיב כמו סי' מוצקת גמור וכו'.

גם צסי' י"ז כתב [צדכ"ד צ'] דגם להצ"ש י"ל דהיכא שמלא כלים דלא מושלי סמוך לו והכירו עוד שאר כלים עליו אלא שאותם שאר הכלים אינם מכילים דלא מושלי להו, דצכ"ג אין לחוש לשאלה, כי אין לחוש שהוא אצד כיסו במקום הזה והשאל שאר כליו לאחר ואחיתרמי שגם אותו האחר צא למקום שאצד זה כיסו ונהרג שם.

ובחתם סופר ח"א סי' י"ג כתב ג"כ צדכ"ד דף שקל צגדים נמלאו סמוך להרוג על העגלה, אך מאחר שצקלחם ה"י לבוש הו"ל כמו פירות שמקלחם בכלי ומקלחם ע"ג קרקע דאיתא צ"מ שחייב להכריז ופירש"י שם משום שהדבר מוכיח דהנך שצ"ג קרקע דהנך הוא ע"ש, והכא נמי מורה לנו שהמנבזים שהוא לבוש ואותם שצ"ג העגלה מושך שייכי אהדדי כיון שהעצ"ע שוב צאלו כמו צאלו שהם של הרוג זה. וע"ש שבי' דמיירי באופן שאין לחוש לשאלה וחליפין על הצגדים.

ושם צסי' י"ז כתב דה"י נראה דהיכא שהמת הנמלא ה"י מלבוש צמקל צגדיו שיש בהם סי' מוצקת שהם של הנאצד ושאר הצגדים שיש בהם עצ"ע שהם שלו נמלאו סמוכין לו, יש לחלות הכל באדם זה ההרוג לפנינו ויש כאן היתר דכל כליו לא מושלי, דזה הו"ל כמו מקלח פירות צחק הכלי וקלחם על גבי קרקע דחלין שהפירות שצקרקע שייכים לאותם שצחק הכלי, אך הא ה"ה פליג התם צחוס' ונפי פירושו אפי' נמלאו פלגא בכלי ופליג צקרקע לחיין לשינוי דגמי' התם לחלק בין אונגין ואחדר אפי' לגבי פירי ע"ש, וכל זה מושלי התם דאובא טענת צרי וכיוון [מין] הפירות שנאצדו, אצל צעגונה דליכא כל בני חלני צחר רוצא דעלמא נשית ר"ח ה"ל וחיישי' להני מלבושים הסמוכים שאינם מהנהרג הזה, אלא הנהרג הוא מרוצא דעלמא שהשאל זה לו מכנסיו והצגדים הסמוכים הם מצעלה שפלו סמוך נכאן והוא אצל לעלמא, וכה"ג חיישי' גבי צצרא חרובא וכו', אך מ"מ נראה ללדד להחיר צזה עפומ"ש ההכס צבי דלשאלה דחידר לא חיישי' [והוצא צס"ק קפ"ז אות י"א], וה"כ הוי נפילה דחידר כדצסמוך, והאמת דמשמע קל' דזהו הטעם דמהדרין הפירות שהם צקרקע לצעל הכלי שמקלח פירות צחוכה דהוי כנפילה דחידר, דהיינו שגם אחר אצד פירות כאלו ממש סמוך לכלי אשר מקלח פירות כאלו צחוכו, ומש"ה מהדרין אפי' אם לא מהדר אפי' לגבי פרי, והכא נמי הוי כנפילה דחידר, דהיינו, שזה איצד צגדיו סמוך לזה שהשאל לו המכנסים, ואף דעל היתר הת"ל לוח צצית מאיר, וגם הא הערנו מנצרא חרובא דמשמע דגם צכ"ג חיישי', מ"מ היכא דגם התשש לשאלת הכלים הוי ג"כ לא שכיחא, [ובגידונו שם צצמכנסים שעל המת נמלאה אצרת שיש צה סוד גדול וצודאי מזהר זהיר צי' שלא להשאירו אם ה"י משאל המכנסים, ונהי שיש לחוש נשכחה, מ"מ מזהר זהיר ציה ולא שכיח שכתה. מחוך דצרינו שם], א"כ יצורק זה לצצרת נפילה דחידר. [ובגידונו שהיו עוד לדדי היתר הסכים להחיר העגונה אם יסכים עוד רצ' א' מופלג צחורה].

צחרונים על עסקי ממון הם צאים ולא על עסקי חפלין, ואח"כ צא העד ומלא חרנקי סמוך למת [ובגידונו שם], א"כ אין לך סיבה קרובה מזו לומר שהגוי הוליא הארנק מכים המת ולקח המעות וזרק הכים, או שמלא הכים ריקן והשליכו מיראה שלא יכירו צכים זה שאלו ויעלילו עליו, וכיון שיש סיבה ידועה לחלות אין כאן ריעותא כלל צמה שנמלא הכים צרחוק קלח חוך ד' אמותיו, דהא קיימ"ל דחולין צמלוי, והרי כאן הוא סמוך ומלוי צצא מן הנהרג, ואין לחוש נפילה מאחר דלא שכיחא כי מזהר זהירי ציה. וע"י צצות ע"צ מהגודע צצערים סי' כ'.

גם בבבית יעקב סוס"י כ"א אחר שכתב לז היתר צגידונו מזה שנמלא אצל הנעצב חרנקי וכצצים, כתב [צדל"ה ג'] דזה שלא נמלאו צחקו צגדיו אלא סמוך לו, לא מגרע, דהצצרים נוכרים שהגוי מלאם צחקו צגדיו [והוליאם משם והניחם צסמוך לו].

עת. חפצים שאין הדרך שיהיו בכיסו או שיהא לבוש בהם וגמצאו סמוך לו. צשו"ת מהר"ש [ענגיל] ח"ו סי' ע' צגדון שהוכר כים החפלין וצחוכו החפלין של הנאצד, אחר שבי' ללדד צגידונו שאחיתרע כצר חצקת א"ל יש לסמוך על הכים אף שנמלא רק סמוך לו [וכנ"ל צצות ע"י], כתב וצפרט שיי' דצשלמא צמלא סמוך לו חפלים כאלו שהדרך הוא להיות לבוש בהם, דצזה ע"כ הנך לריך לומר שנעשה חיצה השתנות צזה שאינו לבוש צזה וכגון שנאצדו ממנו, ומוכרחים אנו להוליא החפלים מחצקת מרא קמא, א"כ שוב יש לחוש שמא צעלה של זו צרה לעלמא ואצד החפלים וזה שנמלא מת סמוך להם הוא איש זר, אצל צחפלין דאפי' אם נאחר דהנמלא מת הוא צאמה צעלה צעל החפלין, לא נהיה מוכרחים לומר שנעשה השתנות צחפלין, דהא גם צחיו לא היה מלבוש חמיד צחפלין רק החצוקס צצורה על ידו, ויוכל להיות שהתכוון להצפלל והחצוק הכים עם החפלין צידו וכשנפל לארץ נפלו מידו, ואין אנו לריכים לומר שנאצדו מידו צעודו צחיים ולהוליאם מחצקת מרא קמא, ואדרבה אם חרלה לומר שצעלה צרה לעלמא א"כ מדוע לא לקח עמו החפלין, ולחוש שמא נעשה רשע וזרק החפלין, לא חיישין, וע"כ נלערך לחשש שהשאל החפלין או מכרם, ומוליאם אנו אותם מחצקת מרא קמא, א"כ עדיף יותר לחלות שזה המת הוא צעל החפלין וכו'.

ע"י. וכשהוכר במקצת בגדים הסמוכין לו וגם בשאר בגדים שהיו עדיין עליו. עפ"י סוס"ק י"ה צד"ה והנה צדין הכלים מ"ש צזה. וכ' צאגודת אצוז [מצעל מהר"ש] סי' י"ד אות ע"ז דע"כ לא אמר הצ"ש דכלים הסמוכין למת לא מהנו אלא כשלא הכירו מהם כי אם הארנקי לצד [שהי' מונה סמוך לו], אצל אם הכירו עוד שאר צגדים שהי' לבוש צזה לצד הארנקי שנמלא צסמוך לו, הרי זה דומה למלא כלי ולפניו פירות ומקלחם בכלי ומקלחם על גבי קרקע דחלין שהפירות שצ"ג הקרקע נשפכו מן הכלי, ואפי' נמלאו הפירות שחקן לכלי אחורי הכלי כדמוכה צגמי' וכדאי צצח"מ סי' רס"צ מטעם שפירש"י שהדבר מוכיח דהנך שצ"ג קרקע דהנך ניהו ע"ש, וצמרה"ל סק"צ הוכחנו מלשון המשנה והגמי' צאלו מליאות דקלחם בכלי וקלחם ע"ג קרקע הוי כמו שנמלאו כולם צכלי, ואעפ"י שכתבו שם צסוס"ק י"ז דיש לדחות דשאני התם שהפירות בכלי עם הפירות שצ"ג קרקע מין א' הם משא"כ צצגדים שכל א' משונה מחצרו אלא שיש להם שם אחד, חמנס כעת נ"ל דאדרבה צנ"ד עדיף עפי מהתם, דאילו התם אין ידוע לנו איך ה"י מתחילה אם הוי הפירות בכלי מעולם או לא ואם הוי של אדם א', אצל כאן הרי ידוע לנו צודאי שכל החפלים עם הכים הוי מתחילה אצל אדם א', והו"ל כמין א' שהרי

אוצר

ס"ק קמו אית עט—פב

הפוסקים

נריך להיות החשש שהבעלים אצד [מקלח] ואיתרמי שהאיש ששאל ממנו [השאר] נהרג דוקא במקום שזה אצד, ולזה לא חיישי.

פ. היו מונחים כדל"מ שהופשטו מעל המת וגם שאר הבגדים שנמצאו סמוך לו, וזה עד ואמר שהוא מכיר שהם הבגדים של פ', האם י"ל שכונתו על כל הבגדים ממש, מסתפק בזה הנוגע ביחודה בסי' נ"ב, ד"ל כיון שלא פירש איזה מהבגדים הכיר משמע שהכיר את כולם, וא"כ נהי דעל הבגדים שהיו סמוך למת כתב הב"ש דאין לסמוך, אך הרי גם המגפים שהיו הכרוג לבוש בהם הם בכלל ההכרה, אך ל"ע אם לסמוך ע"ז ולומר שכיוון על כל הבגדים בלי שויר.

פא. לשון "המגפים שמצאו אצלו" אם משמעותו שהיו עליו. באבני נדק [לר"מ פאנעט] סי' נ"ג מסתפק בנשון העדים שנגזרו שלא אמרו "שמאלו המגפים סמוך לו" רק אמרו "המגפים שמאלו אצלו" משמע קלח כעין עליו, ע"ש.

פב. בגד ובתוכו עצם הסמוך להרוג. כתב במראות האוצרות סק"צ [והוצא בפ"ח סוס"ק ל"ה בקיור] דאם נמצאה טבעת על ידו שג מת אלא שהיד לא היתה מחוברת לגוף הסמוך לה, או שנמצא הכיס תוך הבגד אלא שבגד לא היתה כי אם עלים א' ושאר הגוף ה' סמוך לו [והכירו הטבעת והכיס בסי' מובהק שהם של הנאצד], חלוק להקל [לכו"ע], ואין לחוש שקטעו במקום זה יד א' או עלים א' מעל הטבעת והכיס ונמלט ושוב בא איש אחר במקום הזה ונהרג, דחששא רחוקה היא וכו', ואחר שפקפק לומר דכיון דאיכא חזקה אשת איש ה' נראה דדמי לספק בשחיטה דלא חנינן אפי' במידי דאיכא נחמלי וכו', כתב שוב דמ"מ יש לחדד היתר בזה לפי מה שהוכיח מגמ' ז"מ דפירות שמקלחן בחור הכלי הוא ממש בדין כולם בחור הכלי, (דאף דמדברי מהרש"א שם בחוס' ד"ה הא מוכח דלפי ר"ח מקלחם בכלי לא עדיף ככולם בכלי, אך שיטת כל הפוסקים היא דלא כר"ח, וגם לפי ר"ח אין דברי מהרש"א מוכרחים וכו'), וצבולם בחור הכלי ודאי סמכין עלה אפי' באיסור ערוה דחנן בגיטין כ"ז א' מלא בחפסיס, והשתא צ"ל שנמצא עלים א' בחור הבגד שהי' בו הכיס ושאר הענמות סמוך לו, דמי ממש למקלחם בכלי דאמר"י החם דמוכחא מילתא שהם מהכלי.

ובבית אפרים סי' מ' בדבר הכחונת שנמצאה ביד הכרוג ובשרוולת ה' קלח עלים מן היד, ובכחונת ה' סימן בעשייתה ובתפירתה שהיא של הנאצד, אחרי שזן דמעובדא דגברא חרובא אין להביא ראיה לכאן לא לאיסור ולא להיתר (*), כתב עוד דאף דהב"ש בסקס"ט ס"ל דאם נמצא ארנקי סמוך לו לא מהני כי י"ל שהוא מונח כאן מאז ומקדם, אך לפימ"ש בטעם הב"ש משום דס"ל לחלק בין מידי דנייד ומידי דלא נייד [וכנ"ל בזה ע"י], לפי"ז נראה דצ"ל גם הב"ש מודה, דדוקא אם נמצאה הכחונת לבד סמוך להרוג אז הוא דאיכא למימר כסברא שהענינו צ"ש, משא"כ

(*) והיינו, דאף דממה שפסקו הרי"ף והרא"ש בההיא דגברא חרובא כר"ח ב' אבין מבואר דחיישי' דילמא גברא אחרינא אתא לאצולו ונשרף והפס יד שמצאו הוא מבעלה שערק לעלמא מחמת כיסופא, הרי דמחמת פס היד אין חולין לומר שנשרף כולו וא"כ ה"נ נחוש לכה"ג דהאיש ההרוג אחרינא הוא ולבעלה שברו את היד והפשיטו כתנתו וברח לעלמא מחמת כיסופא, מ"מ י"ל דשאני התם שהי' הגברא חרובא שלם [בב' ידיים ואיכא הוכחה דודאי ה' כאן עוד איש א'], אבל אם הי' חסר ממנו פס יד ונמצא סמוך לו פשיטא דחולין שממנו הוא, וא"כ ה"ה כאן שתולין שהכתונת עם העצם היא של ההרוג ולא חיישי' לחששא רחוקה שב' אנשים היו כאן והא' נהרג ולב' שברו ידו והפשיטו כתנתו וערק לעלמא, ומ"מ אין גם להביא

גם בבית יצחק סי' ע"ז אות ו' כתב דהיכא שיש שאר בגדים שהוא לבוש בהם, מודה הב"ש, דהא כל עיקר סברתו היא משום דהולכין אחר הכרוג, והיינו דהי' דיש לתלות שהארנקי בא ממקום קרוב, אך א"כ ע"כ זה הנמצא הוא בעל הארנקי, ולזה מתנגד הכרוג האומר שהנהרג הוא מרובא דעלמא, וכל זה הוא כשאין לנו סימן אחר רק הארנקי, אבל כשיש שאר בגדים שהוא לבוש ורק דחיישי' לשאלה, א"כ עכ"פ ליכא רובא דעלמא המתנגד לכלל דקרוג, דהא הנהרג הנמצא ודאי ממועוט הוא שהרי לא השאיל רק לאחר, וכיון דליכא רובא רק ספק השקול אם זהו בעלה או אחר ששאל מבעלה שאר בגדיו, בזה מהני סברת קרוג לתלות שהפאם שנמצא סמוך לו נפל מנהרג בעת שהרגוהו וחפשו בגדיו.

ובשו"ת מהר"ש ח"א סוס"י מ"ע כתב דאם ה' לבוש במקלח בגדים והשאר סמוך לו, ודאי הוי חשש רחוק לומר שמקלח אצד והשאר השאיל לאחר ונהרג סמוך למקום ששם אצד הראשון מקלח הפנים וכו', וגם למחמירים י"ל דהיכא דאיכא נמי סימן אמצעי בגופו דעל ידי הסימן נסתרה עכ"פ חזקה אשת איש וחזקה ה', שוב חולין בקרובא, ובפרט צ"דורף דהיינו הך שאצד היינו הך שנמצא וכו'.

גם באהל משה [לר"ח מו"ל בחאטין] סי' ו' כתב [בדל"ג א'] דגם הב"ש לא החמיר היכא שהוא מלוכש במקלח הבגדים והשאר מונחים סמוך לו. ועי' בהאסף נך שלמה סי' פ"ח ומהרש"ס ח"א סי' פ"ח.

ובחלקת יעקב סי' קמ"ו צדון אשה הכרוג שהכירוה ע"י בגדים ונענין אם להחיר לבעלה את החרס דרצנו גרשום לישא אחרת, כתב בזה ג' דכיון שהכירו הסרבל, והוא חלק הענין מחניפה שלימה, אף שהי' מונח סמוך לה ולא היתה מלוכשת בו, מ"מ כיון שהיתה לבושה במחלית השניה של החליפה, בזה גם הב"ש יודה דמהני גם סמוך לו, כיון דב' החלקים יחד מטערפים למלוכש א', ועדיף זה ממי"ש החת"ס בסי' נ"ג [הנ"ל] במקלח בגדים עליו ומקלחם סמוך לו. ועי' דמייירי בצופן של הסרבל אין חשש שאלה.

עוד כתב שם בזה ד' דכיון דסברת הב"ש דלא מהני סמוך לו היא משום דחיישי' שההרוג בא מרובא דעלמא ובעל המלוכשים אצד מלוכשו ואלו לעלמא, א"כ בגוונא דא של המת יש אצדע וטענת ושאר מלוכשים הניכרים בעצ"ע שהם של בעל הסרבל המונח סמוך למת, רק דחיישי' לשאלה להנהרג, א"כ דומה זה לנפילה דיחיד, דאין לחוש שבעל הסרבל אצד סרבלו במקום זה ובדיוק בזה מקום נהרג האיש ששאל ממנו בגדיו והחלק השני של החליפה, וסברא זו מצוהרת גם בזה סופר ח"א סוס"י נ"ז [הנ"ל], ואם כי שפקפק ע"ז מ"מ מלרף זה לסינף, ובני"ד עדיף יותר, כיון דשני חנקי המלוכש מטערפים למלוכש אחד, ולא נשאר רק החשש שמה אצד כל הבגדים ומלאם אחר ונהרג כאן, ולזה כמעט כל הפוסקים לא חשו, וכן יש לדייק משו"ת הרא"ס [לראס"מ] ח"ג סי' כ"ח אות ב' שפסק בפשיטות דסמוך לו לא מהני, ובזה ע"י כתב לנפילה מכירה וגזילה לא חיישי' ע"ש, ולריך להצין מדוע כשההרוג לבוש בבגדים לא חיישי' שבעל הבגדים אצדס ואחר מלאם ונהרג, ואילו כשהבגדים מונחים סמוך להרוג חיישי' שאדם אחר נהרג ובעל הבגדים אצדס כאן ואזל לעלמא, ושמא יש לחלק דהיכא שהוא לבוש בהם שהחשש הוא שהבעלים אצד וההרוג מלאם ואיתרמי שהוא נהרג, לזה לא חיישי', אבל בסמוך לו אין רק לחשש אלא שהבעלים אצדו אותם, וזה ודאי יכול להתרמות שבמקום שא' אצד נהרג איש, וא"כ היכא שההרוג מלוכש גם בבגדים הניכרים שהם של בעל האצדעה, א"כ כבר

אוצר

ס"ק קפז אות טב—טז

הפוסקים

מהבית אפרים צ"ש לענין גזרה חרוכה, ובלא"ה הא הקלה"ח חולק על הצ"ש וכו'.

ובשו"ת מהר"ל דייסקין סי' ל"ט אות ל"א (צקת"ע) כתב מעיקרה סניף נהתיר צדדו גס מלד בתי הרגלים שנמלאו על הרגלים, ואף שלא היו מחזרין לשאר העלמות וא"כ ליכא למיסמך עליהו דהרגלים לא היו במקום שעושה ערופה, מ"מ מסתברא דגם הצ"ש יורה דנמלאו אצרים סמוכים זה לזה דחלין דמאחד הם, וכיון דרגל זו שייכה לכלל הגוף, איכא למיסמך שפיר על הסיוע שבצתי הרגלים שהיו עדיין על הרגלים, ונראה ראוי לזה מירושלמי פ' עגלה ערופה הל' ד' דעד מקום שדרכו ליתא אמרי' גוף א' הוא וכו', והיינו כיון שימלאו אצרי אדם שלא בדרך קצורה אינו מלוי כלל, לכן הוי אללנו ענין זה כמו קורבא דמוכה נומר דמאחד הם וכו', אמת ש"ל דלפי"ז חין לסמוך ע"ז בעגונה וכמ"ש הפוסקים דחין מתירין עגונה עפ"י רובא, אך עכ"פ הא פלגינן מאיסורא דאורייתא ושוב יש ללמד להחזיר גס מאסד"ר וכו', ואל תשיבנו מעודא דגזרה חרוכה לפי הריב"ז שם דחיישי' שהיד אינו מן הגוף, דהתם עטמא רבה איכא דחתי אינש לאולוי ונשקף, שהרי היו אנשים רואים השריפה ולא הוי קורבא דמוכה כלל, ועוד שהרי כתבנו דבאמת ע"ז נחוד אי אפשר לסמוך בעגונה, משא"כ צ"ד דאיכא עוד עטמים וכו', אלא דנודנו מסיק דעדיין חין לעשות יסוד מזה, חדא דהסימנים שנתן העד בצתי הרגלים היו ספק גרועים וכו', ועוד דנפלו צדוותא חס חוששין לשאלה [ועי' בזה כדל"מ מערכת מס אות נ"ב], ועוד דאולי רק כשמועטין האצרים כדומן ממש וזהו מילתא דלא שכיחא כלל אז הוא דחלין שמגוף א' הם, אבל צ"ד אף שלא היו בדרך קצורה כנ"ל, עדיין לא היו מונחים גלויים ממש וכו' ע"ש.

פד. ובש"הכדל"מ נמצאו מונחים עליו או תחתיו. צחחס סופר ח"א סי' נ"ז ראה מעיקרה נומר דנחי שהוכחנו דאם נמלאו לפניו צדדים לא מהני דלזלין בחר רובא דנמלא, מ"מ ה"א אפשר לומר דאם נמלאו עליו עדיף עפי וכו"ל כנמלא בתוכו ממש, והרמב"ן הלא ס"ל דכל שנמלא בתוך הכרס לא חיישינן לרובא דנמלא, אמנם הא הרה"ש פליג שם גבי אישתכח צפרדסא דערלה וכתב להדיא דאפי' חס נמלאו בתוכו ממש הוגינן אחר הכרז לרי חנינא, ואע"ג דלא קיימיל כוותיה [דהר"א"ש] ציי"ל וערבה, מ"מ באיסורא דאשת איש ציינא ללאח ידי כו' דיעוטה, ועוד דלא צריכא לי כולי האי דמה דמונה עליו הוי כמו בתוכו ממש ואין להחזיר בלי ראיה.

אבל באגודת אוזב [מבעל מרה"ל] סי' י"ב אחר שהעלה [בדכ"ד עור צ'] דבכלי אומנותו של אדם לא חיישי' לשאלה ומכירה, כתב עוד דאף שכלי האומנות לא נמלאו צ"ד בתוך צדדיו רק תחתיו על הארץ וכבר כתב הצ"ש דסמוך לו לא מהני, אך י"י דתחתיו ממש יורה הצ"ש דמהני וכמ"ש הרשב"א שהוצא צ"ד יו"ד סי' קכ"ט סק"ז וסי' ק"מ דכנמלא במקומו עדיף מקורבא דמוכה, ותו דהא הרבה הוגקים על הצ"ש, ועכ"פ צהכירו עוד שאר כלים אלא שצדוותא כלים יש לחוש לשאלה חין נחוש שהא אצד כים שלו במקום הזה והשאל שאל כליו לאיש אחר ואיתרמי שגם אותו האחר צא לבחן ונהרג שם. ועפ"י"ז כתב שם דיש לסמוך גם על קנה המדה שהוא אמת ההיטות שמלאו צדדו ממש. ועי' לעיל בזהו ע"ש בדברי מרה"ל.

גם בהאלף לך שלמה סי' פ"ה כתב דאף להצ"ש י"ל דלא קאמר רק בסמוך להרוג ולא כנמלא תחתיו ממש, דעיקר עטמו של הצ"ש הוא דיש לילך בחר רובא דנמלא ולא בחר קרוב, וא"כ הא כ' הרמב"ן צ"צ דצ"צ גבי בני חלבי דבמקומו ממש קרוב עדיף

משא"כ כאן שנמלא בתוך הבית יד עלם מעלמיו וע"כ נעשה מעשה צחחס שה"י לבוש צה, א"כ מהיכי תיתי לומר דצ' מעשים היו, ויותר חלין שהכתונה עם העלם הם מההרוג שצדדו, דקורבא דמוכה כי האי ודאי מדאורייתא הוא, ואע"ג דלא אולי צמחא"ס גם בחר רוב דעדיף מקרוב, שאני משא"ס דמיעוט המלוי הוא, ובלא"ה י"ל דאופן זה דמי למקל פירות צכני ומקלסם צארץ דאמרי' צצ"מ צפשוט דחייב להכריז משום דדיינינן לה כודאי נפלו מהכלי, ולכן נראה דאיכא דהכתונה היחה עשויה צענין שאין מלוי כלל צמדניה לעשות כתבניה וכו' הוא סימן מובהק, יש מקום להקל ולהחזיר, וזה חלוי צדוותא עיני הצ"ד חס הכתונה סימן מובהק הוא חס לא. וע"ש שהעלה דנודנו חיידי צדוותא שאין חשש לחוש שהשאל הכתונה. ועי' צשו"ת מהר"י מסמינא סי' א' מ"ש בזה.

ובחשק שלמה סי' י' כתב [בדכ"ז א'] דחין מקום להחמיר צדדו מהמת שאנו מסופקין צצ"ע חס היד שה"י תחוב צכתונה ה"י מחזר לגוף או לא, דאף שהצ"ש כתב דסמוך לו לא מהני, אך גוף דיו כבר דחו האחרונים צצ' ידיס, ואף לדברי הצ"ש לא דמי צ"ד לנמלא סמוך לו, דגם הצ"ש ציין לעיין צצו"מ סי' רס"ב ושם מצאנו גבי פירות דאם יש הוכחה שנפלו מתוך הכלי חנו חולין שמהכלי נפלו, וא"כ גם כאן הלא היד צודאי של כנהרג היא ע"י סימני הכתונה, ואף חס היד לא היחה מהיבת לגוף, מ"מ צודאי הוכחה גדולה דגם הגוף שייך ליד, דזוהי חששא רחוקה לומר שהיד היא של צעל הכתונה והגוף הוא מאחר, ומה גם שמדברי הרמב"ם צפ"ע מה"ל רולח מוכח להדיא דקרוב עדיף מרובא דליחא קמן, ואף דרבים חולקים עליו, מ"מ חס יש עם הקרוב צברא דחולין צמלוי צודאי עדיף מרובא דליחא קמן, ועי' צריב"א חולין ל"ה דגם שם מוכח להדיא דקרוב ומלוי עדיף מרוב, אך להלכה למעשה סיים דלריך להתיישב בהצבה צמה שיש לפקפק צצברים חלו, ע"ש.

פג. אבר הסמוך לשאר עצמות אדם וה"י בו סימן שהוא מפ' הנאבד. צשו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ח צצבר עגונה אשת משוגע שנאצד ונמלאו אח"כ עלמות אדם ואלסם ה"י מונה הסנער עם הצקן ומלבושים, ודכירו חס הצקן צצ"ע שהוא של צעלה, אחר שהעלה דשייך צצ"ע צקן לצד [כמוצא צס"ק קפ"ד אות מ"ד], כתב עוד דאף שהקן עם הסנער לא היו מחזררים לעלמות ויש לחוש דילמא מליש אחר הוא כמו גבי גזרה חרוכה, אמנם נראה דכמו שהעלנו גבי צגדים דכיון שהעלמות מונחות צלא צגד חלין שאלה הם צגדיו [וכמוצא צאות ע"ב], ה"י גבי הצקן י"ל כן.

ובהאלף לך שלמה סי' ל"ז כתב דהגם צצ"ד נמלאו הלחיים שה"י צהם סימן שהם של פ' הנאצד מונחים צפני עלמס ולא היו מחזרין עם שאר העלמות שהיו שם, מ"מ נראה דצכה"ג ודאי דרשינן סמוכין אפי' לדעת הצ"ש, דזה עדיף מפירות סמוך לכלי, דהתם יתכן להיות פירות צלא כלי וכלי צלא פירות, אצב עלמות הללו שייכין זה לזה, ומההוא גזרה חרוכה חין ראיה, לא מיצעי לסוצרים דשם מוכח שה"י גם אינש אחרינא, דודאי חין ראיה ממש, אלא אף לסוצרים דגם צלי הוכחה שה"י שם אחרינא נמי אסורה, וזהו רק איכא שאלה ה"י סימן צשאר אצב ממנו, אצב חס ה"י סימן צאצב ממנו ונמלאו סמוך לו שאר אצרים שהשמה תנויה צהם, ודאי דלזלין בחר סמוך, [ועי' צאות הקודם

ראיה ממש דהיכא דאין הוכחה שאינש אחרינא ה"י שם אין חולין באחר, דשאני התם כי האינש הזה שם ביתו [והוא קרוב דמוכה ומצוין] ומהיכי תיתי לומר שאחר בא לשם והוא הלק, משא"כ כאן וכו'.

אוצר

ס"ק קטז אות טז—פה

הפוסקים

מייניהו נפל, וכן בפירות וארנקי, אבל כאן בכל הצגדים חין שייך לומר נפלו ממנו חלל שנפשו ממנו נפלה וכוונתו נפלה לו, וא"כ כל שהדעת נותן שזה נקרא סמוך ודאי לכו"ע מקרי סמוך צב"ג, ואם הראש ה"י פונה ללד הצגדים ה"י גם מקומו ממש.

ובסי' מ"ו כתב דכיון דלא נחבצר צב"ע אם נמלא הענית סמוך לו או רחוק, הנה אפי' לחולקים על צ"ע וסוברים דגם סמוך לו מהני, הא כתב בקצ"ח דלא מקרי סמוך להחוס' חלל בתוך חצי אמה ולנש"י בתוך ד' אמות וצו"ת מזה לא מהני, א"כ צ"ד אף אם נחליט דליתיה לא מושלי מ"מ הא נמלא רחוק יותר משיעור זה ואין מזה ראיה על הגוף הנמלא שהוא דבר ה' עם העליות.

גם בבנין עולם סי' י' אות ה' כתב צנזנו שנמלאו הצגדים צרמק יותר מד' אמות מהכרוג, דקשה להקל בזה. ובצ"ח משה קונט' צנין ירושלים סי' ד' אות י"ג כתב צנזנו שנמלאו הצגדים רחוק חצי ועשרים מהנכר דאין להקל בזה גם לחולקים על הצ"ע.

ובבית אפרים רס"י ע"ז צנידון שהגולגולת נמלאה רחוק ממקום מליאת הצגדים שהוכר, כתב דכאן לא מהני לכו"ע, דאף שאפשר לתלות שחיה רעה אכלתהו וא"כ גררוהו ממקום נמקום, מ"מ עכ"פ [תו] אין לדרוש סמוכים שראש זה הוא של האדם שה"י לצום צגדים אלו, והצגדים בעצמם אינם מועילים להחיר כלל.

ובחא"ק לך שלמה סי' ל"ו כתב דכתשו' ה' הביא ראיה דלא בקצ"ח הסובר דסמוך ה"י תוך ד' אמות, רק כל שאין דרך הרצים מפסיק נקרא סמוך.

אולם בשאילת דוד סי' ע"ז כתב דשיעור סמוך לו לא נדע כמה הוא, ואם כי האחרונים עשו סמוכין לזה מגמ' ע"ז דף נ' לענין אצני מרקולים דהשיעור יהי' ד' אמות ועשו מעשה בזה, אבל צני לא ירד עמהם בזה.

אם יש היתר ע"י צירוף הכרת הכלים עם סימן שאינו מובהק בגוף

[ג' סברות נאמרו להתיר בגונא דא. א. חשש צירוף שתי ההוכחות. דה"ל דהכרת הכלים מלד עצמם לא מהני משום דחיישינן לשאלה, מ"מ הוכחה קצת מיהו ה"י, משו"ה כשיש גם סי' צגוף (אף דגם זה לחוד לא מהני) מלערפין ב' ההוכחות להוכיח שזה הנאצל. וסברא זו הוזכרה בעיקרה בפוסקים הקדמונים [ובמובא באותיות פ"ו-פ"ח]. (ועי' עוד לקמן אות ק"ג דיש שדנו בזה עפ"י הכיור דב' סימנים אמרעיים צגוף (המבואר לקמן סי' קצ"ד אות ד') דמלערפים צידה להיות סי' מובהק). ב. חשש הכרת הבגדים, משום דכשיש גם סי' שאינו מובהק צגוף ה"ל חששא דשאלת הצגדים חששא רחוקה, דהא צב"ג ל"ל שנזדמן שהשאל דיוק לחי' אשר לו סימן צגוף כמוהו, וזוהי שאלה דיחיד דאין לחוש לה. הסבר זה נמלא לראשונה בהדיא בכתשו' חכם צבי ונקרא צפי האחרונים על שמו "היתר החכם צבי". [ומבואר אצלנו באותיות ל"א-ל"ח]. ג. חשש דכשזדמנים יחד הכרת הבגדים עם סי' אמצעי בגוף יש היתר ע"י אחד מהם מח"ג, דעיקר חשש שאלה נאמר צב"ג ללישנא דסימנים דאורייתא, ולאו דלשון הא סגי להחיר צב"י האמצעי שצגוף לצד, ואי נימא דהלכה ללישנא דסימנים דרבנן ה"ל לשון זה אין הכרח דחיישינן לשאלה ומהני הכרת הצגדים לחוד. היתר זה נקרא צפי האחרונים "היתר מהר"ל מפראג". [ומבואר באותיות ל"ט-ק"א]. והיות וכל אחת מהסברות יש אריכות דברים מהראיות וכדפוסות של הפוסקים במחלוקים

עדיף מרוב, וכ"כ הסמ"ע צסי' רנ"ט, וה"ל כאן דה"ל תחתיו ה"י מקומו ממש ועדיף מרוב וכו'.

ובמהרש"ם ח"א סי' פ"ח לידד צנזנו דאף שלא ה"י לצום צב"ג רק ה"י מונח על פניו, הנה י"ל דרך צנמלא מונח סמוך לו ד"ל דה"י מונח שם מקודם הוא דאין לסמוך, משא"כ הכא שה"י מכוסה פניו צו וכו'.

ובנודע ביהודה סי' מ' צהרוב שנמלא וה"י פרום על הצרית קודם המעיל שלו, כתב שם [צד"ה גם כאן] דזה שנמלא הצגד על הצרית גרע מסמוך לו, כי צודאי עשה זה אדם צב"ה לכסות צרית קודם, וא"כ צודאי עבר שם יהודי וראה הרוב פרום מוטל ולא ה"י צידו וצכוהו להוליכו וגם נתיירא שלא יעלילו עליו שהוא הרוב ולכן כדי שלא להשאירו מוטל צציון פרס עליו הצגד לכסותו, וא"כ י"ל שלקח צגד משלו לכסות המט וכו'.

פה. שיעור סמוך לו. עפ"י סוס"ק ל"ה ממרה"ל סק"צ דשיעור סמוך לו הוא כשיעור מקורבות הנז' צב"י ע"ז דף נ' שמחולקים שם רש"י ותוס' אם תוך ד' אמות או אמה, וכ"כ בקצ"ח החושן סי' רס"ב סק"ב.

ובאגודת אוזב סי' י"ד אות ה' אחר שהביא מ"ש בזה צספרו מרה"ל ומהקצ"ח ה"ל, כתב דלפי"ז צנידון שנמלא הכיס תוך ד' אמות [ויותר מאמה] לא מקרי סמוך כלל לדעת התוס', ואין לומר דצני אדם שא"י ד' אמות ידיה הוא מקומו כדאי צעירי מ"מ שבו איש תחתיו וכמה ד' אמות, וכן צב"מ י' ארבע אמות של אדם ה"ל כרשות, דזה לא שייך חלל באדם חי ולא צמת וכו'.

ובנתיבות המשפט שם סק"ו כתב דמה שהקצ"ח דימה זה להא דע"ז אינו דמיון כל כך, דשאני מרקולים שזרקין לו אצנים דמחמת זריקה נופל יותר למרחוק, חלל שיעור קרוב הוא כל שלפי האומדן צעיה נפול הכלי ומתפזר באיזה ריחוק שיכול ליפול מקרי קרוב.

וב"ב בברית יעקב סי' כ"ח דשיעור קרוב תליא באומדן הדעת אם יכולים פירות אלו להתפזר מהנפילה צריחוק מקום כזה תלין שהם מהכלי, וראיה לזה מירושלמי סוטה וכו' ע"ש. וכ"כ צשו"ת מהר"ל דיסקין סי' ל"ט אות ל"א.

וכתב בנפש חיה סי' ה' דלכאורה צ"ד שהצגדים ה"י מרחוקים מהגוף יותר משתי אמות תלוי זה לפי הקצ"ח צמחלות רש"י ותוס', דלנש"י דסמוך ה"י כל שהוא תוך ד' אמות, מהני, ולתוס' לא מהני, ומה שהנכרים אמרו שהצגדים ה"י מרחוקים יותר והמה קרבו אותם חלל הראש, פשיטא שאינם נאמנים להחמיר, ואין לנו לדון רק כפי הנמלא עתה וכו', אף לפימ"ש הנתיבות דשיעור סמוך הוא כפי האומדן שיכול להתפזר, א"כ צ"ד כיון דנראה שהנמלא פשט את צגדיו ממנו והרגו והחיות גררו את הגוף, א"כ יוכלו לגרור אותו למרחוק.

ובעמק שא"ה סי' ל"ו כתב דאפי' לפימ"ש הקצ"ח דלא מקרי סמוך חלל לנש"י בתוך ד' אמות ולתוס' תוך חצי אמה או אמה, וא"כ צ"ד שנמלאו הצגדים פחות משני ארשין לא מקרי סמוכים להחוס' ואין כאן היתר מהצגדים אפי' לחולקים על הצ"ע, אמנם נראה דכל זה שייך בפירות וכן בארנקי דאינם שייכים לגופו של האדם, אבל צגדים הא אמרו צב"י דקומת איש הוא ג' אמות, ולפי"ז כיון שנמלאו הצגדים עד משך ג' אמות מהראש שנמלא [צנזנו לא נמלא מהגוף חלל הראש] ה"י נמלאו במקומו ממש, ואפי' אם ה"י הראש צב"י הלאר פונה ללד אחר תלין שצעת ההתזה ההפך, גם אפשר דכיון דמהא שאין עליו עור וצפר מוכה דחיות אכלוהו אמרי' דבאכילתו נחפך ללד אחר, ואף אם לא נימא דחיות הפכוהו, מ"מ אין זה דומה להא דע"ז, דשם לענין נפול ממנו אמרי' דצ"י אמות ה"י מרחוקות דודאי לא

אוצר

ס"ק קטו אות פה—פו

הפוסקים

לבוש צאלה המלבושים, הכלל העולה שאין להקל מטעם האירוף של סימני הגוף עם סימני הכלים.

ועי' בקו"ע אות ל"ג שהעתיק מהריב"ל רק דבריו האחרונים דאין להקל מטעם אירוף סימני הגוף עם סימני הכלים. וכן תפסו את הריב"ל כמחמיר הרמ"ש בקו"ע דף מ' עור ז', והלחם רב סי' ל"ח, ועוד אחרונים המוצאים לקמן אות פ"ז פ"ח.

אולם בשו"ת הרי"ם [מגור] רס"ו ז' כ' על הקו"ע ה"ל, דהריב"ל לא הוסיף יפה, דזה לא כתב הריב"ל רק על עובדא דידה שבו רק סימני חיוור וסומק, וע"ז הוא שכתב "כלל העולה שאין לנרף" וכו', אבל קודם לכן כתב ואעפ"י שהיונו סומכין וכו', ויותר נוטה דעתו דמלפנין.

ובמרה"צ סוסקל"א השיג על הרמ"ש ה"ל וז' ג"כ דאין הכרח מהריב"ל שיחמיר, דהרי לא יעלה על הדעת שצביל קושיא שהקשה מהר"י מצרונא ידחו דברי רבותא קמאי כמו רש"י אשר סביר הרי"ף והא"ז ציטטין כ"ז והרמב"ם צ"ג מה"ג [אשר לפי פירושם במשנה שם מלאו בחפיסה כ' הריב"ל עלמו דיוצא דס"ל דמלפנין], ומהר"ג מאיגרא, ובודאי אין כוונת הריב"ל במה שסיים דלא צריח לי כולי האי לסמוך עליהם, לחדות פירושם, אלא משום דנידונו לא היה מקום להחיר גם לדעת מהר"ן מאיגרא וסייעתו וכמו שסיים שם אח"כ ואעפ"י שהיונו סומכין על אירוף סי' כלים לסי' הגוף מ"מ צ"ל הוי כמו דלאו כלום הוא עכ"ל, משום זה לא נתן לב ליישב קושיות מהר"י מצרונא על פרש"י והרמב"ם והא"ז, אבל פשיטא שלא נדחה פירושם צביל קושיא. ועי' לקמן אות ז' דיש מהאחרונים שכתבו דדעת הריב"ל להחיר אפי' ע"י אירוף סי' שאינם מובהקים דכלים עם סי' שאינם מובהקים בגוף, ולא כ' להחמיר אלא בנידונו שסימני הכלים היו מחירי וסומק.

ובשו"ת מהר"י ווייל איכא ז' תשי' צס"י ע"ט צענין אס מלפנין סימני כלים לסי' גופו. ובתשו' האי כתב דעל סימני גופו וכליו שצדונו לא מלאו לבו לסמוך, דהא סתמא קתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אעפ"י שיש סימנים בגופו וכליו ומשמע שיש סימנים בצדוניהם, ועוד הא אמרינן כליו צחורין וסומקין וכולהו סימנא דהכא הוי כמו חיוור וסומק, ועוד הא אמרינן כליו דחוישי' לשאלה וכו'. וע"ש שדחה גם את האומדנות שהיו שם, וכתב אל הרב השולח מהר"ר פרץ דמ"ש מעובדא דדוד וויינצבערג שהיה בעין נ"ד שהחירה מהר"ר יוחנן, גם אנו מקובלין כי בהב"א עובדא שקלו וערו כל גדולי אשכנז ורפת, מהם שהחירו ומהם שאסרו, והאשה נשארה עגונה, והעלה להחיר אשה לא אוליין בחר אומדנא.

ובתשו' ה"ז שאל אותו הגידון כתב שנתן אל לבו לחור ולדרוש וכו', והעלה להחיר העגונה מחמת אירוף סימני כליו וגופו אל האומדנא שיש צדונו מחמת שידע' בודאי שהנצדד ה"י בדרך זו בה נמצא עתה איש הכרוג, והביא ראיה מתשו' הרא"ש [כלל נ"א סי' ז'] בעובדא דר' אשר בר' סיני דמשמע שם שרצה להביא ראיה מזה שמלאו אללו תוס' הרא"ש שידוע שהולכים עמו שזהו אותו שהלך לשם ע"ש, ומה ראיה היא זו הא חיישי' לשאלה. ועוד שמא הניח לאחר להעתיק משלו, אלא ודאי דר"ל דהכי דבפני עלמו לא מהני מ"מ לנרפו לעמא אחריונא מהני, וה"ל נרף סימני כליו וסימני גופו ושה"י בודאי על אותו הדרך ותלינן דהאי הוא שנהרג, ויהיבנא אדעתו ודכוננא דעובדא דדוד וויינצבערג כתב מהר"ג מאיגרא דסימני כליו וסימני גופו צהדי הדדי מהנו אעפ"י דחד לא מהני וכתב שכן מלא בספר א' ושמו מתות וכו', ונראה דיש לסמוך על כל הני סימנים להחירה לשוק.

המחולקים בה, וגם חילוקי דינים שונים לפי כ"א מהם, לכן היה הכרח לסדר כל סבבא לחוד, הסוכרים כמותה והחולקים עליה, אף שכמה מהחולקים על סבבא אחת מחירים מטעם הסבבא האחרת, כמו שילויין אלל כ"א מהם. והנה יסוד הדין כבר נזכר בדבריו הקדמונים, מהר"י ווייל תה"ד מהר"י מצרונא הריב"ל והרשד"ם, אף מנצד מהר"י מצרונא לא נמצא בשאר הקדמונים מפורש בדבריהם להדיא איך היה דעתם, והאחרונים נחלקו בזה, לכן נביא מקודם [צלות שאל"ז] דברי הקדמונים ה"ל ומה שפירשו בזהם האחרונים, ואח"כ דברי הפוסקים להלכה].

פו. דעות הקדמונים. במהר"י מצרונא סי' נ"ג כ' בנידונו [צדף כ"ג א'] דאפי' נחשיב נקב השן לסי' צענמא [ולא לסי' מוצבה] מלטרף לסי' דכליו והוי כמו סי' מוצבה, אע"ג דכליו לצד חיישינן לשאלה וסימנים דרצון, [מ"מ] מלטרפין, והביא מהר"י ווייל כתב לו על מעשה אחד [כיו"צ] שמהר"ן מאיגרא היה מן המחירים והביא ראיה מסי' מתות שכתב שם דהיכא דאיכא סי' צגופו ויש גם סי' צכליו מלטרפין יחד והוי כמו סי' מוצבה, וכ' דסבבתו היא דאין מיתרמי שישאל כליו לזה שיש בו סי' זה כיוצא בו, והכי משמע מחני דקתני אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו ויש ספרים שכתב צגופו או צכליו, משמע אבל צגופו וצכליו [ציחד] מועיל, וסויע עוד סבבא זו מהאור זרוע שפירש מחני דפי' כל הגט מלאו בחפיסה. אס מכירו כשר, דתתני צענין, שידע ע"י סימן שזה הכלי שלו, וגם שיכיר את הגט צענין, וקשה ליחוש לשאלה, אע"כ דתתני לציבוחא מועיל, דע"כ לצד אין מועיל דאין עם הארץ נאמן צענין, וגם מפי הכותב מהא דאמרינן התם חדא דידענא ז"י צהא דלא אמיד ועוד הא קיב"ז סימנא, ומפרשי תוס' שם שני העממים יחד מלריך וא צלא זה אינו מועיל, מוכח דהיכא דסימנים לצד לא יועילו [מ"מ] צהלטרף לזה טעם אחר מועיל כו', הלכך כיון דמהר"ן סמך על סי' מתות ועבד עובדא בלכה למעשה, אף אנו נסמוך על סי' מתות ועל א"ז הגדול ועל כל ראיות חזקות דלעיל להחיר כך אחתא לעמא.

והריב"ל צ"ח סי' ח' מסתפק במאי דתנינא אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו אין מעידין, אס נאמר דאז או קתני אבל היכא דאיכא תתני סמכין עליהו, [או דאפי' בתתני נמי לא סמכין], וכתב שלא מלא צסום א' מהפוסקים והחדושים רמז לדבר, זולת במהר"י מצרונא סי' נ"ג צסם מהר"י ווייל והסתיע מדברי הא"ז ע"ש, והנה היה יכול להסתיע גם מדברי הרמב"ם שגם הוא כתב צפ"ג מה"ג כדברי הא"ז, וגם הר"ן כתב זה הפירוש צסם רש"י וכו', וצ"ל אין לסמוך על זה מחירי או תלת עממי, חדא דסבבא זו לא צריח כולי האי, שהרי מהר"י צרונא [עלמו] הקשה ע"ז, חדא כיון דצענין דעס הארץ חיישי' דילמא משקר א"כ מה יועיל לו ההלטרפות, ועוד דאס איחא מאי קאמר צגיטין דף כ"ז ולא ידענא אי משום סימנים אי משום ע"כ, לימא משום דאיכא תתני וכו' (*), ואעפ"י שהיונו סומכין לנרף סימני כלים לסימני הגוף, מ"מ צ"ל סימן הצגד השחור לאו כלום הוא דהוא חיוור וסומק, וצר מן דין לא אמרו העדים שידוע להם שהיה

(*) עי' בחקרי לב ח"א סי' י"ב דכ"ח ד' שחמה על הריב"ל, דכפי מה שהביא דברי מהר"י מצרונא נראה דמהר"ב חתה סבבא זו דצירוף מחמת אלו הקושיות. וזה אינו, שהרי סמך שם להחיר למעשה על סבבא זו, גם קושיותיו הא' שהביא הריב"ל ליחא כלל בדברי ר"י ברוגא, ועל הקושיא ה"י הר' תירץ דטב"ע דע"ה לא חשיב כלל ואין לצרפו לסימנים, וע"ש מ"ש ליישב דברי הריב"ל. ובבר הקוימו האביר יעקב בסי' ד' דמ"ז א' בהערה זו, וע"ש ש"כ ב"כ דרך ליישב דברי הריב"ל.

אוצר

סי' קפז אות טו

הפוסקים

דמוכה מתלמודא דהך חששא דשאלה בכלים חששא גמורה היא ולא מהני אפי' לנרף, והוא מדפריך צ"י בחרה דיבמות [דק"כ] ובפ"ג דצ"מ [דכ"ז] אהא דחיישי' לשאלה א"כ איך מחדרין גט הקשור צבים וארנקין, ומאי פריך הא שאני גט דאיכא אומדנא שזה הגט הוא של השליח כיון שזה תובע גט ויודע שאבד ואין אנו מכירין אחר, אבל גבי עדות אשה אין שם שום אומדנא אם זהו בעלה, לכן נראה דקשה לקבוע הלכה לדורות להחיר אשה איש ע"י לירוק כלים לאומדנות אחרות דכל חד וחד באפי' נפשיה לא מהני ולא מועיל, ואע"ג דמשום עיגונא מקילין עיבא, היינו דוקא בסוף העדות ולא בהתחלתה, וכל הסימנים שהוא הוא בעלה בכלל תחילת עדות ניכר, כדמוכה בחדא צמימון פ"ג דגירושין ובמרדכי פ' בחרה דיבמות וכו'.

ועי' בשו"ת פנ"י ח"א סי' ח' שנטה לומר דרך לאומדנות הוא דכ' מהר"א דאין מלרפים סימני הכלים כדמיייתי ראי' שם [מגע הקשור צבים וארנקין], אבל לסימן הגוף מלרפין.

גם במלאת אבן בכתש' דנ"ז צ"י כי דאפי' למה שחולק מהר"א על סי' מתות דאין מלרפין כלים לשאר אומדנות וכנראה שכן פסק הרמ"א צ"מ ואפי' להלעזרף לשאר אומדנות כו', דזכו לשון מהר"א ממש בזה שחולק על סי' מתות, מ"מ זה דוקא לאומדנות כעין שבי' מהר"א שם, אבל לסי' ציננו שפיר י"ל דמלעזרף. וכן בשו"ת הרי"מ סי' צ' [המובא לקמן אות ק"ג] כי דמהר"א אין הכרח שיחלוק על לירוק עב"ע או סימנים בכלי עס סי' חמנטי בגוף, משום דקאי שם על לירוק שאר אומדנות של סימנים גרושים כו'. ועי' לקמן אות ל"א מהחקרי נב דכן ס"ל גם להב"ח לחלק בין לירוק כלים לסימן שגופו לבין לירופס לשאר אומדנות.

אולם הרב ר' אברהם בן המושא בנ"מין בכתש' שצ"ח החדשות סי' ס"ה כתב [צדק מ' ד'] דנראה דמה דאמר מהר"א דלא מהני לירוק כלים לשאר אומדנות, לאו משום דלא "אומדנות" לא מלעזרפי אבל ל"סימנים" ציננו [דגוף] מלעזרפי, דהא לפי טעמו דמסוק כיון דאפאי נפשיה לא מהני, אין חילוק בין אומדנות לסימנים, אלא הרצ מהר"א קרי לסימנים שאינם מובהקים "אומדנות", שהרי גם הרמ"א קרי לסי' שאינם אומדנות וכו' שנראה מדבריו בפ"ג מה"ג הכ"ז, גם יגיד עליו ריעו מהר"א ווייל, שהרי מהר"א הביא מרבו ר' נתן שאלא צבי' מתות דמלרפין סימני כלים לשאר "אומדנות", ואילו במהר"א ווייל שכתב ג"כ מר' נתן וסי' מתות כתוב מהם "דסימני גופו עס סימני כליו מלעזרפין", הרי דקרי להו סימנים, אלא ודאי דכן הן סימני גופו שאינם מובהקים והן הן אומדנות, גם כל האחרונים כמו הב"י ושאר המחברים שהעתיקו דברי מהר"א העתיקו מלרפין דאפילו קי' "סימנים" שאינם מובהקים לא מלעזרפו, "סימנים" העתיקו ולא "אומדנות".

גם במראות הצובאות סק"ל כתב [צדפ"ג ד"ה לבאורה] דאף דלכאורה נראה דמהר"א שם לא איירי אלא בלירוק חששא דשאלה לשאר אומדנות כמבואר בלשונו, אבל לנרף עס סימן חמנטי שבגוף מודה דמהני, אולם כיון דמהר"א ווייל כתב משם מהר"א וספר מתות על לירוק סימן חמנטי שבגוף, עכ"ל דמה שזכר מהר"א צ"מ מהר"א וסי' מתות שאלרפין סימני כלים לשאר אומדנות שכלל זה נמי סימן חמנטי של בגוף, ועוד מדמסיים שם ובסי' רכ"ד בטעמו דאין מועיל לירוק הואיל וכל חד באפי' נפשיה לא מהני, משמע דלית לי' שום לירוק.

וביד אהרן ח"א הנצ"י אות תק"מ חמה על הפני יחשע הכ"ל שהרי הבה"ד בפסקיו סי' קס"א פסק דסימני כלים [כנ"ל שם] עס סימני גוף לא מלעזרפי. [וכונתו, דהא צבי' קס"א מיירי

ובי' במהר"ם מלובלין סוסי' פ"ט דאף דנמנא במהר"א ווייל סוסי' ע"ט [הכ"ל] צ"מ מהר"ן מאיגר דסי' גופו צהדי סי' כליו מהני, אך בסוף חשבותו שצ"מ ק"י כי והעיד בעצמו שגדולי חשכו על מעשה שאירע צימיהם לא סמכו על דברי מהר"א הכ"ל ולא רצו להחיר לאותה האשה, וגם הרי' ווייל עצמו לא רצה להחיר צלותו מעשה [דסי' ק"ג] כנזכר שם *].

גם בחקרי לב סי' י"ב צדכ"ט ד' כי דמהר"א ווייל צבי' ק"ג דעתו לאסור, והוסיף עוד דגם צבי' ע"ט בכתש' ראשונה כתב לאסור, ומה שכתש' השניה כתב להחיר, לא על טעם זה לבד סמך, אלא ששם ידעו גם שזה המת הלך בדרך זו שבה נמנא ההר"ג.

אולם בסא"ר דכ"ז ג' כי דאע"ג דלשכתן למהר"א ווייל צבי' ק"ג שכתב דנמנאו חולקים על מהר"א מאיגר ונשאררה האשה עגונה מפני האוסרים, ולפוס ריהעא משמע דמפני מחלוקת זו נטה שם להחמיר, שהרי מיייתי עלה מה שהיה זכר מההיא עובדא ולאחר ענין זכרה, גם כתב דההיא עובדא הוי כהאי עובדא גידון דידה, כנראה דטעם אחד להם, אך אחר העיון נראה צדור דאותו הגידון דסי' ק"ג אין לו דמיון עס ההיא עובדא דמהר"א, דאילו בעובדא דסי' ק"ג קאמר צהדיא דלא היה צמניאות שיהי' סי' בגופו מפני שלא נמנאו כי אם העצמות, ואילו בעובדא דמהר"א נמנא מקלת גופו, אשר ע"כ נראה מוכרח דהא דקאמר דההיא עובדא דמהר"א הוי כעובדא דלי' לא שהם שוים לגמרי, אלא דדמי קלת מלד סימני כלים ומלד שלא נמנא שלם, ואייתי ההיא עובדא לרצותה דאע"ג דהוי סי' כלים עס סי' הגוף מ"מ חלקו להחמיר, וטעם מחלוקתם נראה דמהר"א היה סובר דאפי' צבי' כלים שאינם מובהקים סמכין להחיר ע"י לירוק וחלקו עליו דלא נאמרו הדברים לנרף אלא צבי' מובהקים דכלים, ובכתש' הראשונה דסי' ע"ט היה גם מהר"א נטה אחרי האוסרים, משום דצנידון ההוא הוי סימני הכלים סימנים גרושים כמ"ש שם צהדיא, אלא שלבסוף [בכתש' השניה] עולה מלא להחיר צנידונו על שנמנא חלל צלותו בדרך שאותו היהודי היה הולך, דמה שנמנא חלל דמי לסימנים מובהקים דכלים כו', והעולה צדידו דעת מהר"א להחיר ע"י לירוק סימני הכלים המובהקים לסימני הגוף. [וכן תפסו רוב האחרונים המובאים בלחותיות פ"ז פ"ח דעת מהר"א ה"א להקל בצירוק סימני כלים מובהקים לסימני הגוף שאינם מובהקים. ועי' בלחות' י' דיש מהאחרונים שכתבו דעת מהר"א להחיר אפי' ע"י לירוק סי' שאינם מובהקים דכלים לסי' שאינם מובהקים דגוף].

ובתה"ד צפ"כ סי' קס"א כי דכל העדויות שהי' צ"ד על סימני הכלים, לא דקדקתי בהם כלל ללד צהם שריותא אפי' לנרפס לסעד ולסיוע לשאר אומדנות, כדמשמע בדברי סדר מה"ר אליהו שכתב וישאלו אם יש סימנים בצגדיו או כתות שאלו וכמה כתות נשא עמו אי' או שחיס, או אם הכירו הכתות בטצ"ע עכ"ל, ובוודאי לא הי' דעתו דנסמוך על סימני הכלים לחוד דתלמוד ערוך הוא דחיישי' לשאלה, ומסתמא אין לנו לצדות על שאר כלים דלא מפרש בתלמודא ולומר דאף צהו לא חיישי' לשאלה, אלא מסתמא היה דעתו לנרף סימני כלים לשאר אומדנות, וכן שמעתי שמורי הישיש מהר"ר נתן מלא צספר אי' ושמנו מתות דמלרפי סימני כליו לשאר אומדנות, חמנס לבי מהסם מלד על שריותא דא, דנראה

(*) ואע"ג דמהר"א ווייל שם מבואר דמה שלא רצה להחיר הוא מחמת שראה גמגום בעדות וחשבו לדון מרומה דצריך דו"ח, וכמובא ממנו ברמ"א סעי' כ"א, אך מהביא אחר זה בסוף התשובה עובדא דמהר"א, וכי' דההיא עובדא הוי כעובדא דידה, כנראה דמשמע לי' למהר"ם מלובלין דגם מטעם זה נטה להחמיר, וכמו שר"ל בסא"ר המובא בסמוך.

אוצר

סי' קמ"א אות טו—ס"א

הפוסקים

פז. הפוסקים המחמירים שלא לצרף חברת הבגדים עם סי' הגוף. כי בחשו' הרב ר' אברהם בן המשאח צימין שבצ"ח החדשות סי' ס"ח דכמו שדייק הר"מ צסי' ע"ד ממחני' דקתני אין מעידין אעפ"י שיש סימנים בגופו, דאפי' צנירוף הרבה סימנים אין מעידין כל שהסימנים אינם מובהקים, אף אנו נידוק ונחמר מדקתני אעפ"י שיש סימנים בגופו וצנלו, משמע דאפי' ע"י צירוף שניהם אין מעידין עד שיכיר צסי' מובהק [בגופו] או בעצ"ע דפי' עם החוטם, גם כיון דמהר"א חולק על רבו ולא רצה לסמוך על צירוף סימני גופו לסימני כליו, וגם מהר"י סגל ועוד הרבה גדולים מלפנת ואשכנז לא רצו להתיר בהיות עובדא של דוד ווייטצנברג [הנ"ל] במהר"י ווייל סי' ק"נ, וגם הצ"ח והרמ"א העתיקו דברי מהר"א בפתחא דאפילו ק' סימנים שאינם מובהקים לא מלפני ולא חילקו בכך לענין צירוף סי' בגופו עם סי' כליו, ש"מ דס"ל דאין מלפני, וא"כ מי ירים ראש להקל כנגדם בלא ראייה צרורה.

גם בחוט השני סי' ע"ב כתב [בד"ס א'] דאע"ג דמהר"י ווייל צירף סימני צנדי' וסימני גופו בהדי הדדי וכמו שזמנא בספר מחות, אך חנ' לא סמכין ללרף סימני כליו לשאר אומדנות כדאיתא בפסקי מהר"א סי' קס"א [הנ"ל] וצו"ע.

ומהר"ם מלובלין סוסי' פ"ע אחר שהביא ממהר"י ווייל סוסי' ק"ג שדעתו לאסור, [כמוצא לעיל אות פ"ו], הוסיף עוד וצימין חרפי אירע מעשה כמעט כיו"צ צימין חמי הגאון מהר"ר יחזק כהן ולא רצה לסמוך על סברת מהר"ר מאיגר.

[ועי' גם צסי' ל"ב שהוא עלמ' [בדפ"א א'] צידד להתיר צימני כלים עם אומדנות, אלא שהאומדנות שצנדינו שם היו כאלה דמהכו הם לצדס צלי שום צירוף לפי רוב הפוסקים, ולדברי החולקים עליהם העלה דמהכו סימני כלים לחוד, ע"ש. ובכגון דא כתב דגם מהר"א הנ"ל יודה דמהכו צירוף, דדוקא היכא דכל חד צאנפי נפשיה לא מהכו הוא דכתב מהר"א דלא מלפני, וגם [הלא] מהר"א כתב דנחלק עליו רבו מהר"ר ומל"א צסי' מחות להתיר ע"י צירוף סימני כלים לאומדנות אף באלה דכל חד צאנפי נפשיה לא מהכו, וכן פסק מהר"י ווייל והסתייע מתש"י הרא"ש, וק"ו צנדין דידן, ע"ש].

גם הרב נפתלי ב"ץ צתשו' שכתב השני סי' ל"ו כתב [בדפ"ב א'] דאין ללרף סימני כלים לאומדנות, ואף שמהר"א הביא שנהלקו עליו קת"ה, מ"מ הלכתא כמהר"א דבתרא הוא, וכ"ש בזה שראה וידע דעת החולקים, וגם מהר"ל צא"ה שלו כתב [לענין אחר] שאין לזוז מדברי מהר"א שרוב תלמודו קבלה (*).

ובלחם רב סי' ל"ח כתב ג"כ דאם נבא לומר דאף דסימני כליו צאנפי נפשיה לא מהכו מ"מ צנ"ד נלרף להו סימני הגוף שהי' שאפי' [פחול] ויספיקו להתיר, וכמו דס"ל להרב צעל ספר מחות שהביא התה"ד, אמנם כבר כתב ע"ז הריב"ל שאין לסמוך ע"ז דסברא זו לא צריח כולי האי וכו', ועוד כיון שהתה"ד החמיר בזה בכתביו אין לנו לעשות מעשה היפך דצרו. [ומ"מ כתב שם צסוף התש"י דצנירוף הסימן שהזכיר העד שהי' הנאצד קרוב ליחודי המוכר קאטראן, מהכו סימני הכלים וסי' הגוף, ע"ש].

מיימי להדיא צנדין שהיו שם גם סימני גוף, וע"ז כתב מהר"א שם דמלד סימני כלים לא דן אפי' ללרפס לאומדנות, והיינו לסימני הגוף, הרי להדיא דגם לסימן הגוף אין מלפני אוחס].

ובדעת הרשד"ם נחלקו ג"כ האחרונים. דהרש"ש צדק מ' עור צ' מנה את הרשד"ם צין הסוצרים כמהר"א דאין מלפני סימני הכלים לאומדנות, ואין לתשו' הרשד"ם סי' נ"ב. [וכא' מדכתב שם על צ' סימני גוף שאינם מובהקים דאם כל א' צפני עלמ' לא הוי סימן שניהם כאחד נמי לא הוי סימן כמו סימני גופו וכליו דלא מהני לא אחד ולא שנים, ע"ש].

ובפרח מטה אהרן ח"צ סי' ל"ה הקשה [צדק ע' עור צ' ד"ה חו נראה] דהרשד"ם סותר את עלמו, דצסי' מ"צ משמע דסובר דמהכו צירוף סימני כליו עם סימני גופי אעפ"י שאינם מובהקים, [וכא' מדכתב שם וז"ל: דאף שהתה"ד כתב דאין ללרף סימני הכלים לסעד ולסיוע לשאר אומדנות, מ"מ כבר הביא שם דעת מי שהי' מלרף סימני הכלים לשאר אומדנות, ועוד שאפי' הוא עלמו כתב [רק] דקשה להתיר ע"י צירוף כלים לאומדנות אחרות "דכל חד וחד צאנפי נפשיה לא מהכו", וא"כ דוקא לאומדנות [כאלה] דצאנפי נפשיה לא מהכו הוא דאין ללרף סימני הכלים, אבל לכיוולא צנדין שלנו וכו' נראה דאם יש לו מהחולשא צעדות דאיכא לספיקי צאפשרי רחוק דשמא אין זה בעלה וכו' או שמא יש צחיפוש קת' חסרון וכו', אלא נסמוך הסימנים הללו עכ"ל], ואילו צסי' נ"ב [הנ"ל] מצוהר דסימני גופו וכליו לא מהני לא א' ולא צ', וכתב דנראה עיקר הסכמתו הוא מ"ש צסי' נ"ב, ומ"ש צסי' מ"צ אינו אלא משום דאף דלפי האמת לא מלפני, היינו דוקא היכא דכל חד וחד צאנפי נפשיה לא מהכו, אבל אם יש קת' חסרון וחולשא צעדות דאכתי איכא למיחש צאפשרי רחוק, מהכו סימני כלים ומלפני.

ובפני משה [להר"מ צננשת] ח"צ סי' ל' [דקע"ב ריש עור צ'] חלק על הרש"ש הנ"ל שחפס דהרשד"ם צסי' נ"ב סובר כהמחמירין צדין צירוף סימני כלים לסימני הגוף, וכתב עליו דאין משם ראייה, דשאני החם שהכלים והסימנים היו בלתי מובהקים, אבל בכלים מובהקים עם סימני הגוף בלתי מובהקים אפשר דמלפני.

ובסדר אלי' רבה דכ"ז עור צ' אם כי שכתב דצרי הפני משה לא מלפני נגד הרש"ש, דעם היות צנדין ההוא לא היו סימני הכלים מובהקים, אך מדכתב עלה הרשד"ם דאם כל אחד צפני עלמו לא הוי סימן שניהם כאחד נמי לא הוי סימן כמו סימני גופו וכליו דלא מהכו לא אחד ולא שנים, לשון זה מורה דאפי' צימני כלים המובהקים סצירה ל' דלא מהכו צירוף, דסוף כל סוף כל א' לצדו לא מהכו ולא מועיל, אך גם הוא סיים דצרי הרש"ש אינם מוכרחים מטעם אחר, ד"ל דלא קאמר הרשד"ם הכי אלא בשכל א' לצדו לא מהכו ולא מועיל כלל, אבל היכא דמועיל ומהכו אלא דאנו צאין לחשום מה, וכגון בזה דאיכא סימנים מובהקים בכלים דעל ידיהם אנו יודעים צודאי שזהו הצדד של פ', אלא דאין אנו סומכין להחיות שהאיש שנמלא לבוש צנדיים אלה הוא פ' שידוע לנו שאלה היו צנדיי מפני שאנו חוששין לשאלה, וחשש שאלה עיקרה חששא רחוקה היא ואליצא רובא דצנדיה לא חיישי' לה, בכל כי האי מורה הרשד"ם דצנירוף סימני הגוף מהכו להתיר צלי ספק, וכבר מלינו לרשד"ם עלמו צסי' מ"צ [הנ"ל] שכתב עכ"ל [וכנ"ל בפרח מטה אהרן], ועפ"י דצרי שם הוא הדין והוא הטעם כאשר יהיו הסימנים שצכלים סימנים גמורים ורק שאנו צאין לחשום חששא רחוקה שמא השא"ל צנדיי, ודאי דנסמוך אליו הסימנים שצנדינו.

(*) אמנם ע"י להלן באית הבא שהי"ש"ש הוא מן המקלים בענין צירוף סימני כלים לסימני הגוף ודלא כמהר"א בזה. ואולי י"ל דס"ל להי"ש"ש לחלק בין צירוף סימני כלים לאומדנות, דבזה לא מהני וכמהר"א, ובין צירוף סימני הגוף דמהני, וכמו שחילק בן הפני' בח"א סי' ח' ובחקרי לב סי' י"ב שבאות פ"ו, וצ"ע.

אוצר

ס"ק קפו אות מו—מח

הפוסקים

אדרבי צמי רע"צ ומשפט נדק צה"צ סי' ס"ג, ובר"א די צוען צמי ל"ח, וגם הפני משה צה"צ סי' י"ג [הג"ל] לא סמך על טעם זה להחיר, ע"ש.

ועי' בבית משה סקל"צ אות ל' ולי"א שהאריך דין זה, וסיים דהיתר זה דלירוק סי' כלים וגוף ל"ע גדול [אם לסמוך ע"ז]. אלא דבסוף אות ל"ח מצוה דהיינו במקום שאינו עיגון גדול, ואילו במקום עיגון גדול, הוא נוטה דהמקול שלא לחוש לשאלה בכלל לא הפסיד, ע"ש.

פח. המקילים ע"י צירוף הכרת הבגדים עם סי' הגוף. ע"י לעיל ריש אות פ"ו מתשו' מהר"י מצרונא סי' ג"ג, שבי' להחיר ע"י לירוק הכרת הכלים עם סי' חמטו בגוף וכן צ"ש צ"כ בחר"א דיבמות סי' ו' כי דהיכא שנמצא הרג ואין בו סי' מוצהקים אלא סימנים בעלמא בגופו כי אינו שלם, וגמלאו גם סימנים בכליו, מלפין [אותם] יחד, ואף שכמה גדולים חילקו בדבר, אכן הרבה שהחירו, ומהר"י מאיגר"א ה"י מן המחירים והביא ראיה מספר מחות שבי' בידו, וגם מהר"י ווייל הביא דבריו, וגרסה לסמוך על הגדול מאחר שספרו ה"י בידו, וגם הדברים מראים פנים להלכה, שהרי מה שאין לנו סומכין על סימני כליו [הוא] משום דחיישי' לשאלה, ומאחר דחששא רחוקה היא קצת, א"כ כדאית' הסימנים שגופו לסמוך עליהם צלירוק צשעת בדחק ומשום עיגולא אף שמכר"א בכתבים פקפק בדבר.

[גם מתשו' מצ"ע ח"א בוס"י קי"ג, והביא גם בקו"ע אות ר"ב, מצוה שנמשך אחר ספר מחות הג"ל. וכן מצוה צה"ג סי' קנ"ז ע"ש].

ובמשפטי שמואל סי' פ"א [דע"ז א'] כתב דכדאי הם דברי ספר מחות לסמוך עליהם צשעת בדחק. ובשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ו הסחייע מדברי משפטי שמואל להחיר כזה צשעת בדחק.

ובשמן רוקח ח"צ סי' ל"ג וסי' מ"ה כתב דאם כי מודה אני לסברת הב"ש הסובר דאף אי סיד"ר חיישי' לשאלה ואפשר דגם כ"ש הוא וכמ"ש הב"ש, אפ"ה הדין אחת כמהר"ל, והיינו משום דו"ל דכיון דחשש שאלה הוא חשש רחוק הכו' דלא להוסיף עלה, וע"כ לא חששו חז"ל לשאלה אלא היכא דליכא שום סימן בגופו ואין סמיכה כ"א רק על סימני כלים, אבל אם יש גם סמיכה מסימני גופו אף דאינו רק סימן חמטו הא עכ"פ יש לנו צי' נדדים להחיר, אף שהז"ל החמירו בכל אי' לבדו אפ"ה בזהר"פס יחד מהכ"ת נימא דגם צה"ג החמירו לחוש לשאלה, ואף אם אין חילוק בין שאלה דוחיד לשאלה דרבים, הא גם בשאלה דרבים גופא י"ל דאין לחוש אם יש עוד נד להקל. ועי' עוד בדבריו לקמן אות ל"א.

ובסדר אלי' רבה האריך דיש לסמוך על לירוק סימני כלים עם סימני הגוף ומטעם דמי איתרמי כולי האי, וכתב דכ"ז ג' דלענין מעשה נראה דיש לסמוך בלי ספק ולהחיר צלירוק סי' מוצהקים בכלים עם סימני גוף [שאינם מוצהקים], מאחר דאשכחן לאו"ז וספר מחות שהחירו כן בהדיא, ולא אשכחן מאן דפליג עליהו בפירוש, וגם הבה"ד לא פסיקא לי' איסורא אלא דלבו מהבס, ולכן לא שצקין מאי דפשיטא להו לכמה מצוותא מפני ספקו של מהר"א, ומשו"ת מהר"י ווייל סי' ע"ט וק"י' אנו למדין שמהר"ר נתן שהוצא צה"ד הורה למעשה כספר מחות, וכן פסיקא לי' למהר"ר אליהו בר פלוגתיה דחה"ד, וגם מהר"י ווייל צמי ע"ט פסיקא לי' מילתא לנרף מה שנמצא חלל צחותה הדרך שבה הלך הנאבד עם סימני כלים וגופו אף כי גרועים המה, ובדל"א

גם הרח"ש צדק מ' טור צ' אם כי שליד מעיקרא להקל ולומר דמהני הצטרפות סימני כלים המוצהקים ביותר עם סימני גוף המוצהקים קצת, מכיון דליכא מצוותא הסוברים דלפי המסקנא לא חיישי' לשאלה כלל, ואף אם לא נסמוך על סימני כלים לחוד, אף עכ"פ נסמוך להקל היכא דליכא גם סי' גוף עם סי' הכלים, מ"מ סיים דכיון שבה"ד מהבס אחד בצריותא דה, וגם מהר"י"ל נראה שנוטה להחמיר, וכן החמיר הרשד"ם צמי י"צ [ראה לעיל צחות הקודם], להכי אין צידנו כח להקל, ואין להחיר בשום סימני כלים אף צלירוק, זולת צכים וארנקי ועצעת וכמ"ש הטור גבי גט צמי קנ"צ. וככל זה כתב גם בספרו תורת חיים ח"ג בוס"י סי'.

גם בפני משה [לר"מ צנזנשט] ח"צ סי' ל' אם כי שליד מעיקרא להקל ולנרף סימני כלים עם סימני הגוף, מ"מ מסיק דכיון דדעת הרח"ש היא שלא לסמוך להקל כזה וכו', אף ניקום ונעביר עובדה דלא כותיה, אלא שצדדנו שם שהיו סימני כלים מוצהקים וסי' הגוף שהי' מקום להסתפק אולי הם ג"כ מוצהקים ולירוק עוד אומדנות והוכחות, העלה שם דיש להחיר לכו"ע, ע"ש.

[ושם צמי י"ג צעד שאמר שהכיר שזה גוף פ' צ"צניג"י אי' על החזה כנגד לבו, וגם הכיר מלבושו צע"צ, הביא דיש גדולים אחרוני זמנינו הסוברים דאין מלפין סימני הגוף שאינם מוצהקים אל סימני כלים, אלא דצנז"ז היכא נדדים להקל [בלי לירוק הכלים], דכיון דפירט ונמלס מקום ה"צניג"י הא כתב הרד"ך דכה"ג מקרי סימן מוצהק, ואף שיש חולקים עליו, ע"מ יש לנרף לזה עכ"ע דכלים וכו'].

ובחן טוב סקפ"ו כתב [צדכ"ט ד'] ג"כ דמאחר דמהר"א מחמיר כזה, וכן הריב"ל ורשד"ם וברח"ש, וגם הפוסקים הסוברים דסימנים צינונים [בגוף] לא מלטרפי [ראה צמ"ק קנ"ד אות ג'] היינו מטעמא שכתב הח"מ בצמ"ק צה"ג דמה שלא ידק נפרד לא ידק מחובר ע"ש, א"כ ה"ה דיסברו דלא יכני לירוק סימנים צינונים שצנז"ע עם סימנים מוצהקים דכלים, וכ"כ מהר"ל מפראג בספר קטן דאי חיישי' לשאלה אפ"ה דליכא שאר אומדנות עכ"ז לא הוי מיד, וכ"כ המשא"ח צנימין צמי מ"ו שאין לסמוך על סימני הכלים אפי' צלירוק שאר אומדנות, ומביא ראיה מכתבי מהר"א שכתב דאפי' קי' סימנים שאינם מוצהקים אינם כלום, ע"ש, וכ"כ הרא"מ צמי ע"ד, ואף דהמ"צ צמי ס"ג כתב צשם הרא"מ סי' ע"ה דסימנים צינונים מלטרפים, ל"ל דסימן בכלי אפי' המוצהק ביותר לא הוי אלא כסימן גרוע כיון דחיישי' לשאלה, וגם מרש"י והא"ז [שצחות פ"ו צריב"ל] אין ראייה כלל וכו', לכן כמה קשה לסמוך על היתר זה.

ובישועות יעקב צפירוש הארוך סק"כ כתב דכיון דמהר"מ סקמ"ג משמע דדין לירוק סימני כלים לשאר אומדנות הלוי צמחלותא אי מלפין צי' סימנים בגוף, וצוה בכתבו צה"ג לדחות דעת הסוברים דצי' סימנים מהני, א"כ גם כזה לא מהני. ובשפת חיים סי' ה' כתב ג"כ דאין מקום להחיר ע"י לירוק סימני גוף עם סימני הכלים, דכבר העלה הרח"ש דאין צידנו כח להקל כזה. גם צבית דוד [לרד"ט ממניסק] רסי' כ"א לא ראה לסמוך על היתר מהר"י מאיגר.

ובחקרי לב סי' י"צ כתב ג"כ [צדכ"ט ד'] דאינו רואה מקום להחיר צלירוק סימני גופו וכליו בלי טעם אחר, שהרי דעת מהר"א לאסור, וגם מהר"י ווייל דעתו לאסור [לדעתו לעיל צחות הקודם] והביא גם מהריב"ל ורשד"ם ורח"ש ומהר"ם מלוצנין הג"ל המחמירים כזה, והוסיף עוד דכן גם דעת מהר"י

אוצר

ס"ק קמז אות פח

הפוסקים

כמוהו, [וזכור] בחמת סברת הח"ל דלכאן בזה ש"ל ש"ל להחריב
בסימני דכלים וסימני חמצי דגוף מעטם שאלה דיוחיד דמי איתרמי
וכו' ע"ש], ולכן כל המורה להקל ולהחריב ע"י לירוף סימני כלים
אל סימן הגוף לא הפסיד.

וע"י בחקרי לב ח"ל סי' י"ג שכתב [בדכ"ט ז'] להוכיח דגם
דעת ה"י והר"ש בזה ש"ל והגמ"ר סוף יצמות היא דמהני
לירוף סימני כלים וגוף. [אלא שלדיוחיד החמיר עפ"י הטה"ד,
כמוכח בזה הקודם].

גם בבגמ"ר יחזקאל סוסי' י"ל בהיתר ספק י"ד כתב דיש
לסמוך על סימני בגדים [בזירוף עוד דברים], שהרי כתב
מהר"י ווייל שבגדים עם קנה דברים [אחרים] מעטרפים, ומה גם
שהריע"ל והר"ן פוסקים דלא חיישי' בכלל לשאלה, ועוד מזכיר
בזה ב"ד וכו' ע"ש.

ובמראות הצובאות סוסק"ל כתב דכיון דהר"ש נטה להקל
בסימני מוצהק או עכ"ל כלים עם סימני זיווגי של הגוף,
אלא שלבסוף ציטט דעתו מפני דעת מהר"י והריב"ל שנטו
להחמיר, ובחמת אין הכרח מהריב"ל שם כו', [וכמ"ל לעיל אות
פ"ו], וחו' דכיון שגילה הריב"ל דעתו דלגוף קושיית מהר"י
ברונא ה"י כומך על דבריהם, וכבר זכינו ליישב קושייתו [ראה
במהר"ל סקפ"ה], ח"כ ממילא קם דוגא כדעת מהר"י, וח"כ
חוזר ונראה הכרעת הר"ש שפ"פ יש לזרף סימני מוצהק או עכ"ל
דכלים עם סימן זיווגי שצנף, וכן הוא מסקנת הסא"ר בדכ"ח
ז' [הנ"ל] והצי"א שם דעת הרב רבנותא הסוברים כן.

ובראש משביר סי' י"ג הסתמך [בדכ"ה ג'] בדגונו על הסא"ר
הנ"ל להחריב עכ"ל כלים וסימני חמצי דגוף. ובסי'
י"ד כתב בדגונו ל"ד היתר א"י מחמת סימני צנף וסימני כלים.

ובתשואות חן סי' נ"ח הכריע כהדיעות שהצי"א מהר"י דמלרפין
סימני כלים לאומדות, דכ"י דהשו"ע פסק דחיישי'
לשאלה, היינו מעטם דהוי ספק פלוגתא ולהחמיר כמ"ל הרמ"א
בסעי' ט"ו, חמס' במקום אומדות והוכחות גדולות נראה דכ"י
מודים וסמכין על המקילים בספק פלוגתא וכמו שכתב הרמ"א
סעי' י"ח בענין שלא הזכיר העד שם פירו, ואף אם נימא דלא
מקילין בספק פלוגתא אפי' באיכא אומדות, מ"מ בחדרי ספקו
לכ"י יש להקל היכא דאיכא אומדות אף לשיטת הסוברים דלא
מהני ספק ספקא בעגונה משום דאיכא חזקת ח"ל [ראה
באור"ח סעי' ט"ו ס"ק קכ"ג אות ט'], דהא היכא דאיכא
אומדות איתרעה חזקת אשת איש, ובכ"י הוי ספק ספקא, דשם
לא חיישין לשאלה, ואח"ל דחיישי' מעטם דהוי סימן שאינו
מוצהק ביוח, מ"מ דילמא סימנים דאורייתא וכו', וגם י"ל דכיון
דאיכא דאיכא אומדות המוכחות כתב מהר"י דילמא מאיסור
דאורייתא (כמוכח בסוף סעי' י"ח), ח"כ באיסור דרבנן לא
חיישי' לשאלה.

ובחשק שלמה סי' י' בדגונו שנמלא הרוג בדרך זה הלך בעלה
והיו גם סימני בגדים, אחר שכתב [בדכ"ז ז'] לסמוך
על דעת המצ"ע דבכ"ה י"ל כבר מאסד"ל ובדב"ד סמכין
על סימני כלים, הוסיף וזכר שדעת מהר"י מאיגרא היא שאלה
יש איזו אומדנא ל"ח לשאלה, וא"כ סברת המצ"ע והכרת
השערות שצ"ד לא גריעי מאומדנא, ואף שמהר"י הביג ענין,
אך כבר הכריע הרשד"ם דלא כמהר"י ופסק לדוגא דאם יש
איזו אומדנא ל"ח לשאלה, ועליו יש לסמוך. [אונס ע"י לעיל
בזה פ"ו דברשד"ם יש סתירות].

ובעזרת ישראל סי' י"ג לידד ג"כ להחריב ע"י לירוף עכ"ל כלים
עם סימני הגוף, דאף שכתב"ד חוכך בזה בכלים

ובדל"י כי אותה ההוכחה דנמלא חלל [בדרך זה הלך] לא עדיפא
מסימנים גמורים דכלים כו', והטעם הוא דכיון שיש לנו סי'
מוצהק בכליו הרי יש לנו עדות גמורה שזה הוא פ', אלא דמפני
חומר האיסור אנו צאין לחשוש חששא רחוקה שמה השאיל בגדיו
לאחר, ולכן כל שיש לנו עוד אומדות אחרות שזהו פ' הנאבד
מלרפין לבו אל ההוכחה הגמורה שמסימני כליו.

עוד האריך בסא"ר שם בדכ"ד א' להצי"א ראיות דסימני כלים
מעטרפי אל סימנים זיווגיים שצנף, והוכיח כן מהחוס'
ביצמות קט"ו ד"ה וקאמרי דכמו דס"ל לעצ"ע גרוע במקום
דאיכא למיחש לבדדמי מעטרף אל סימן זיווגי שצנף ומהני
להחריב, כמו כן יכני סימני מוצהק שבכלים עם סימן זיווגי צנף,
דודאי לא עדיף עכ"ל גרוע הנ"ל מסימני מוצהק דכלים דיש בזה
חשש שאלה, וכן יש להוכיח מחשבו מהר"ם ב"ר צרוך ש"י להחריב
על סימן השומא שחמרה העגונה, וע"כ אין כונתו לסמוך על
שומא לצד, דהא קיימ"ל ברבנן דאין מעידין על השומא, אלא
אסימני כלים דסליק מנייחו סמך להחריב בזירוף השומא שהיא
מהסימנים האמנטיים, [וע"י להלן בס"ק קפ"ט אות י"ג ביאורים
שונים בדברי מהר"ם], גם מדברי הרמב"ם שבסעיף י"ז יש
להוכיח כן, דהא ודאי על סימן מנין י' צני אדם לצד אין לסמוך
בעגונה, וגם סימן דקולר הגם דנחשבו אותו לסימני מוצהק לגמרי
לא יבצר מהתחשב סימני דכלי, וע"כ שכתב בזירוף שניהם, דסימן
מנין הוא מהסימנים האמנטיים צנף, ואע"ג שהולך עוד לזרף
עם זה גם סימן מקום ההליכה, אין זה מפני שסובר דסימני גוף
וכלים אינם מעטרפין, דזה ודאי אס' ה"י הקולר והגמלים יוכרים
בעצ"ע או בסימני מוצהק אז ודאי ה"י די בזירוף מספרים, אלא
החם לא קאמר הגוי אלא שהיו אסורים בקולר או נושאים גמלים,
ולכן הולך להזכיר גם מקום הליכה וההליכה דהשתח' הו"ל
כאילו נתן סימן בקולר ובגמלים, דכי היכי דע"י סימן שצנף
הקולר והגמלים אנו יודעים שהם אחס' שכו' עם אחס' האנשים,
ה"י ע"י האצרת המקומות אנו יודעין כן, ואף שעדיין יש לחוש
שיצאו אחרים כמו אלו, לזה לירוף גם סימן מנין האנשים וכו'.

ושם בדף כ"ח ד' הוסיף עוד דעם היות שהפני משה בזה"ב סי'
י' [הנ"ל במחמיר] חזר וציטט דעתו מפני דעת הרמ"ש
שלא סמך להקל על לירוף סימני כלים לסימני גוף, מ"מ זהו מפני
שהרמ"ש דימא דהטה"ד פסיקא ל"י להחמיר בהחלט, אבל מאחר
שהעלינו דקמחי ובתראי מקילים בזה, אס' מלך שחפסו דלא
חיישי' לשאלה בכלל, ואס' מלך לירוף סימני כלים לסימני הגוף,
ושגם הטה"ד לא לחלוע בהחלט י"ל כי אס' לגמס בצד, ודאי
דיש להקל ולהחריב בזה, ומה שנמלא ברשד"ם סי' נ"ב [הנ"ל
בזה פ"ו], אינו ענין לזה, ואדרבה אשכחן ל"י בכמה מקומות
שהחריב על סמך דבר זה, ואס' עדיין לזך מהסם, הנה ידוע שס'
כמה גדולים שכתבו להקל בענין עגונה היכא דאיכא פלוגתא
דרבנותא ואפי' ביחיד נגד המרובים [ראה בס"ק קכ"ג אות ב'],
וכ"ש בדגון זה שהמקילים הם רובא דרובא והמחמירים לא
החמירו בהדיא כי אס' בדרך גמגום.

ובלב שמה סי' א' האריך להוכיח שהרמב"ם בזה"ב סי' קל"ח
ס"ל דמלרפין סימני כלים לסימני הגוף, ושכן כתב הסמ"ג
להדיא, ואילו ה"י הריב"ל רואה דבריו לא ה"י כותב שלא מלא
דין זה, גם כיון דיש סוברים דסימני כלים לחוד מהני, אין
לשנות מחלוקת רחוקה כל כך צנייהם ולומר דהסוברים דלא
מהני סימני כלים סוברים דאפי' בזירוף לא מהני, וגם קשה
לומר דאיתרמי שהשאיל מלבושו לאיש אשר ה"י לו ג"כ סימן

אוצר

ס"ק קפז אות סח—צ

הפוסקים

סגי להחיר צסימן אחד בכלי שהוא מוצהק לגמרי עם סימן אחד
ציוני בגוף ולא צעין שנים שנים, וזה שהזכירו צלשונס לשון
רבים, אסימנים דעלמא קיימי, והרואה דברי מהרי" ווייל צסי
ק"ג יראה שדקדק לומר צסם ספר מתות "סימן" בגופו ו"סימן"
בכליו, וכן הביאו הריצ"ל, וכן מצואר מדברי רש"י ואו"ז צהריא
דמלאו צחפיסה.

ובחקרי לב ח"ה סי' י"ג כתב בפשיטות [בד"ע ג'] לאידך גיסא, דע"כ לא פליגי אלא בסימן ציונוי [אחד] לנד בגוף וכן סימן מוצהק [אחד] בכלי לנד, אבל היכא דאיכא הרבה סימנים ציונוים בגוף והרבה סימנים בכלים, כה"ג כו"ע יודו.

צ. הסוברים דלכמה מפוסקים הקדמונים מועיל הצירוף
אף בס' אמצעי בכלים עם ס' אמצעי
בגוף, והחולקים עליהם. כי במהר"ל סקל"א [דפ"צ טור ז']
דמלשון ספר מתות ומהר"י מאיגרא שכתבו דס' אי צגופו וס'
אי צכליו מנערפין, נראה דסגי אפי' צס' אמלעי דכלים, מדלא
כתבו סימן מובהק אלא סימן סתם משמע דס' הכלים דומיא
דס' הגוף הוא דאיירי וע"כ צס' אמלעי, גם מדברי הריב"ל
יש להכריע [שהבין צדעתם] כן, שנסתפק שם בפירושו דמתני'
אם גופו וכליו היינו שניהם יחד או דאו או קתני ושניהם יחד
מהני, וכי שצאת החקירה עמד מהר"ן מאיגרא וכו' ע"ש, הרי
שהבין מדברי מהר"ן מאיגרא דאיירי צס' אמלעי דכלים, דהא מתני'
לא איירי צס' מובהקים, וכן יראה ממ"ש הריב"ל במסקנתו
וז"ל: ואף אם היינו סומכים על דברי מהר"י מ"מ צנ"ד הוי כמו
ס' דחיורי וסומקי שאינו כלום עכ"ל, משמע הא ס' צינוני
דכלים שפיר מהני לדעת מהר"י, ואף שצטא"ר האריך דמהר"י
וס' מתות לא איירי אלא צס' מובהק דכלים אצל צס' אמלעי
דכלים לכונ"ע לא מהני, אין דבריו נכונים, והוא עצמו דקד כ"ז
זי' הודה במקל"ט שדעת מהר"י היה להחיר אפי' צס' צינוני
דכלים, אלא דכתב דספר מתות איירי צסוי"מ דכלים דלא כמו
שהבין מהר"י מדברי הספר ההוא ע"ש, וגם צזא אין דבריו
נכונים כו'.

ובפני משה ח"א סי' מ"ב [בדקיו א'] כי דמבריי ווייל צסי' ע"פ סוצר דמלרפין סימני הגוף שאינם מוצהקים עם סימני כלים שאינם מוצהקים ומעממא דמי איתרמי שאיש אחר הוא שיש לו סימנים של זה ושהוא לבוש ג"כ כמלבושי זה, ושגם הרש"ך בח"ב סי' קנ"א הי' חוכך להחיר צסימני הגוף שאינם מוצהקים עם סימני כלים שאינם מוצהקים אלמלא שצנזרו הי' סימן הכלי כחיויר וסומקי וגם שלא הי' מי שהכיר את האיש בהוא צנזרו, ואף הריב"ל שהחמיר לצלתי יטערפו סימני כלים עם סימני הגוף שאינם מוצהקים, עד כאן לא קמחמיר אלא צסימני כלים הגרועים הרבה כגון חיויר וסומקי וכנדרונו שם, ולכן חשש דדילמא איש אחר הוא שהיו לו סימני גוף כמו זה, אבל כשסימני הכלים הם ממולעים, מטערפי עם סי' הגוף שאינם מוצהקים, דצבי הא ליכא למימר איתרמי הכי והכי. ועיי' עוד בדבריו שם צסי' ט"ו, ובח"ב סי' ל'. [אמנם למעשה לא ראה הפ"מ עצמו להחיר אף צסי"מ בכלים עם סי' צגוף כמובא לעיל אות פ"ז].

גם בזרע אברהם סי' צ' כתב [צדק ו' סוף עור א'] לרף
הריב"ל שגמגם על העטרפות סימני כלים לסימני גוף, היינו
משום דהסימן הי' גרוע כחיורי וסומקי, אבל צי"ד שהסי' צבגד
הוא מובהק, או לפחות "חשוב" דמהני להחזיר צו אצידה, צכה"ג
יודה דמהני העטרפות, והצי"ד שבי"ב מהרי"ע י' יעיש צפני משה
ח"א סי' ע"ז, וצ"ג שסיים ע"ז דכל זה אינו שוה לו צלתי שום
ראיה מברעת, היינו דוקא צנודו שהעטרפות הי' צצ' סימנים
שאנים

דמושלי, מ"מ הא כתב בקווע"ד לרש"ס דלמעשה גראה להקל בזה, וביון דהוא סמך ע"ז גם בכלים דמושלי כ"ס דאזן נוכל לסמוך ע"ז בכלים דלא מושלי. [דבריו ז"ע כי הרש"ס לא החליט להקל ראה באות פ"ז].

ובגדולת מרדכי [לר"מ מצוסק] סי' י"ז צנה יסוד היתרו צנזרו
על צירוף סימני כלים ואומדנות, ובפרט צאשה ילדה
דכחא שעת הדחק שלא תשב עגונה כל ימיה.

גם בתש"ו על עגונה שבספר תורי זהב [עמוד שפ"ב] לירק סי'
חמלני דגוף עם סימני הכלים, וכחצ שגם אביו הרה"ג השתמש
בהיתר זה, ומכ"ש בנדונו דאיכא סימונים רבים על הכלים.

ובזבחי צדק ח"צ סי' צ"א חס כי שדחה היתר הח"ל וכו' דלון
לסמוך ע"י, מ"מ הביא אח"כ דברי הסא"ר הכ"ל וכו'
דלפי דבריו יש היתר בנ"ד, אלא שבסי' ג' אחר שהביא ג"כ לסא"ר
הכ"ל חשש לדעת החק"ל [המוצא צלות הקודש], אך כי דבנ"ד
יש להחזיר גם לדעת החק"ל, משום שנמלא המזבח צלותו דרך זה
הלך בעלה, והרי כי החק"ל [הו"ד לעיל אות פ"ו] דמהר"י ווייל
שכתיר בתשו' השניה מס' ע"ט הוא משום שידענו שבעלה הלך
בדרך שנמלא הכרוג, וע"ז היתר צ"ירוף הטעם שהיו שם ג"כ
סימני גופו וכליו.

וכן ידיר ללרף במילי דאצות שצסוף ספר ישמח לב, והציוא מסא"ר
הג"ל. וצנזין של שמחה ס"י ד' אות י"ט צירף דעת הסוצרים
דסימני כלים מטערפו לשאר אומדנות אפי' אם חיישי' לשאלה. וכן
בגלותא דאצרהס ס"י כ', ובעטרת חכמים ס"י ז', וצמקוס שמואל
ס"י ל"ו. ועיי' צצהגריא סקפ"ג צסוף דצרי הליקוט. ועיי' לקמן אות
צ"א צ"ט וק"ג דיש שהקילו בזה מטעמים אחרים.

ובחת"ם מלינו תשובות סותרות בזה, דבח"א סי' מ"ח נחשו
משנת תקע"א לידד להחיר מחמת סכרת מהר"ר אליהו
שנח"ד ה"ל, דמסביר דבריו נכונים, דמהיכי תיתי לחוש לאיתרמי
כ"כ שהשאל כליו למו שהיה זו סי' אלמעי בגוף כמותו, וסביר
זו כי גם הב"ש והח"ל, והאריך ליישב קושת המהר"י עליו
מהגמ' עיי"ש.

אולם בח"ב סי' קמ"א נחשו' משנת תקע"ה כי דאף בר"ר אליהו וסי' מחות לא הקילו אלא בנחן סימנים בכל צגדיו העליונים או בכחות אפי' לחוד, דס"ל דכל צגדים העליונים לא משאיל חיוג' לאחריני וישאר הוא לבוש רק בכחות צלי שום מלבושים או מכנסים, וכן נמי אם אין סימנים בצגדיו ורק בכחות לחוד נמי לא מושיל חיוג' כחנתו ויילבש מלבושו על צשרו מצלי כחות תחתיהם וצזה סגי עם צירוף אומדנות, אבל צסחם כלים גם הם מודים דלא מלרפינן אומדנות, ולפי"ז סרה קושית מהרש"י עליהם מהא דפריך צגמי' ארשש שאלה ממלאו גט קשור צכים וארנקי ניתוש לשאלה דמאי פריך שאני גט דאיכא עוד אומדנא משמו ושמה, ולפי הני"ל א"ש דצכים וארנקי דליכא כל הכלים לא יועיל אפי' צצירוף אומדנות וכו'.

ושם צה"צ סי' ק"מ צהשו' משנת תקע"ט כ' ב'ין שאר ההיתרים, ויורק לזה דעת הגאונים דמלרפים ט"ע דבגדיו עם סי' גופו אפי' סי' אמצעי, ואט"ב דהרבה חולקים מ"מ חזי לאנצורפי ובשגם דהרבה פוסקים לא חוישי כלל לשאלה. ועי' לקמן אות ז"א מתשובתו שצח"א סי' נ"ח שהחזיק בדעת הח"א להחיר בסי"מ או טצ"ע בכלים צירוף סי' אמצעי בגופו מטעם שאלה דיוחד.

פס. האם יש לחלק בין שיש רק סי' אחד בגוף וסי' אחד בבלי לבין שנמצאו יותר בכל אחד מהם. כחצ, בסדר אלי' רצח דכ"ט א' דהבס שהמתירים בהערפות סימני כלים אל סימני הגוף הזכירו בלשונם "סימנים" לשון רבים, מ"מ ודאי

אוצר

ס"ק קטז אות ז—צא

הפוסקים

דכח משום דחיישי' לשאלה, ומדלא תני בגופו "ואו" בכליו משמע דאפי' אם יש סימנים צניעות דהיינו סי' אמצעי בגוף וסי' מוצהק בכליו נמי לא מהני, אלמא דחיישי' אפי' לשאלה דיחיד, עוד קשה דכא' לדעת הח"א כ"ה' דלפקדון דיחיד נמי ל"ח, וקשה דציננות קט"ז אמרי' אי נפילה ל"ח ואי לפקדון כיון דשמיא כשמיא לא מפקיד גביה, והתוס' פירשו שם דכא' דקאמר אי נפילה ל"ח הטעם הוא משום נפילה דיחיד, ולסברת הח"א א"כ מאי אמר הח"א אי לפקדון וכי' הא כי היכי דל"ח נפילה דיחיד כ"כ אף לפקדון דיחיד ל"ח, אע"כ דפקדון כיון דנחבון חיישי', וה"כ בשאלה, ורק בנפילה יש לחלק בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים, ודחה שם היתר הח"א. וקושיא אחרונה הביא גם במהר"א סקפ"א דפ"א עור ז' בשם מהר"ר דניאל. [ודעת המהר"א עלאמו ע"י לקמן סוף אות זכ].

ובישועות יעקב סק"י צפירוש הארוך דהה דברי הח"א מהא דמקשו צג"ה אהא דמלאו קשור צנים וארנקי דניחוש לשאלה אע"כ דהוא שאלה דיחיד [דהיינו שהשאליל לאיש אחר אשר שמו ושם אשתו ושם עירו שוים לשמו], אע"כ דאף לשאלה דיחיד חיישי', [אמנם קושיא זו הקשה הח"א שם [צג"ה א'] על עלאמו, ותיקן דשאני גט כיון דאפשר לכתוב אחר ה"ל למיחש לשאלה אפי' כה"ג, ע"ש], ולא דמי לנפילה דשם כיון דהמליאה היא שלא במחבון חשש רחוק הוא לומר שכמה אנשים שעברו לא מלאו ורק האי ששמו כשמו מלאו, משא"כ בשאלה דהוא מדעת השואל ודאי יש לחוש גם לדיחיד כיון דאין הדבר ראוי לכל העולם רק למי שצדעת המשאליל להשאליל, והנה החכם נבי עלאמו הרגיש בחילוק זה אלא שקשה צעיונו לחלק צזה, אמנם האמת צרור ומוכרח כמו שכתבנו.

גם בס' יהושע סי' ס"ט אם כי שכי' דגם הצ"ח קאי צשיעת הח"א, מ"מ הקשה עליהם כהצ"ש אחרון והישועות כ"ל, ומסיק דהנכון והבדור דגבי פקדון ושאלה אנו חוששין אף ליחיד. ובנודע ביהודה סי' נ"א כתב דאם כי סברת הח"א נכונה היא וכבר אמרה מעלאמו צילדותו, מ"מ קשה ע"ז דהא חזין דרצא פליג אצ"זי גם צסברת שאלה דיחיד וס"ל דאין מקום לחלק בין יחיד לרבים וצמה דחיישין אפי' לדיחיד חיישין וצמה דלא חיישי' אפי' לרבים לא חיישי', (ודלא כהח"א שכתב דרצא לא פליג אצ"זי צבה סברא אלא דעדיפת מיניה ס"ל לרצא דל"ח לנפילה כלל אפי' לנפילה דרבים), דהא חזין דרצא חייש' לשאלה וכמבואר ממה דאמר רצא צצ"מ כ"ח א' חת"ל סימנים דאורייתא, ואי ס"ל לרצא סיד"א צהדיא מוקי לחד צינוי"א דכליו דמתני הוא משום דחיישי' לשאלה, ואילו לנפילה לא חייש' רצא כלל כמבואר בגט פשוט, ואי נימא דבששש שאלה גם רצא מחלק בין שאלה דיחיד לשאלה דרבים, א"כ איך הביא רצא ראי' בגט פשוט שם דל"ח לנפילה מהך צרייתא דיוסף צן שמעון, והרי כך צרייתא נפילה דיחיד היא וכדדחי אצ"זי צאמת, א"ו דרצא לא ס"ל לחלק כלל בין רבים ליחיד, וא"כ בשאלה דחייש' רצא גם לשאלה דיחיד חייש', גם מדקשה צצ"מ ב"ז צ' ואי חיישי' לשאלה כי מלאו צניסו וכי', ג"כ מוכח דאין חילוק בין שאלה דיחיד לשאלה דרבים, דא"כ אין זו קושיא, דהרי זו שאלה דיחיד שישאליל הכים למי שיש ג"כ צידו גט מיוסף צן שמעון, ולדידי ניחא דקושיא זו היא לרצא ורצא דלדידהו אין חילוק בין רבים ליחיד, וכבר הרגיש צזה הח"א עלאמו ומשני דגט כיון דאפשר צאחר ה"י לן לחוש אפי' ציחיד, וצבריו דחוקים, דמג"ל להמקשן להקשות וכי', וכן צסי' ל"ו האריך הנוצ"י לדמות היתר השאלה דיחיד. [אלא שמ"מ צרד שם להחיר מעטס אחר וכמוצא לקמן חוף אות ז"ט].

וצש"ח

שאנים מוצהקים ושרלה להחשיצם כסי' מוצהק ציותה, אצל צנ"ד שההצטרפות הוא ע"צ"ע דגופה עם סימנים חשוצים דכלים, פשיטא דמהני. ומהר"ס חיון צסי' ג' שם הסכים לו צזה, ע"ש.

ובשו"ת מהר"ם [פאדווא] סי' י"ח כ' דמדברי הי"ש"ש [המוציאים לעיל צאות פ"ח] נראה שהוא מחיר אפי' צסי' אמצעי צצגדים וסי' אמצעי בגופו.

אמנם בסדר אלי' רבה צדכ"ז א' האריך להוכיח דלא אמרו המצרפים ללרף סימני הכלים לסי' הגוף אלא צסימני כלים המוצהקים לגמרי דהו ליכא לספקוי אלא לשאלה, וע"ז סגי לירוף סי' הגוף צצינוני מעטס לירוף הוכחות דלא מחמרי שהשאליל כליו לאיש אשר היה לו סי' גוף כמותו, וכתב דאף דמריש דברי מהר"י ווייל צסי' ע"ט מבואר צצגדונו היו סימני הכלים כהיורי וסומקי [ומ"מ לירף אותם], מ"מ מאי דמסיק לצסוף היתר משום לירוף סימני כלים לסימני גופו כונתו על סי"מ דכלים, כ"ש, ויש לתמוה על מורי הרב [הוא הפני משה] שהעיד על מהר"י ווייל דס"ל דגם צסי' צינוני דכלים מצטרפין, ולא כן הוא, גם מ"ש דגם הריצ"ל סובר דמאן דמכשיר ללרף היינו אפי' צסימנים שאנים מוצהקים דכלים, הנה מהריצ"ל מוכח צהדיא דצסימנים מוצהקים דוקא הוא, מדתלה עיקר רצותה צדלא חיישי' לשאלה, וכן יש ללמוד מדברי הרח"ש שסובר דלדעת הריצ"ל הא דבכשירו ללרף היינו צסימנים מוצהקים דכלים.

צא. היתר ההכם צבי שלא לחוש לשאלה כשיש גם סי' אמצעי בגוף, מטעם שאלה דיחיד, והחולקים על זה. כתב צחכס צבי סי' קל"ד [והוצא צפ"ת סק"י"א] דהיכא דאיכא סימן אמצעי בגופו ועצ"ט צכלים יש למלא פתח תקוה להחיר ולומר דכמו שצ"ל צצ"ב דף קט"צ דאף דאצ"ז חייש' לנפילה מ"מ לנפילה דחד, דהיינו שגפל מיוסף צן שמעון זה ומלא יוצ"ש אחר לא חיישי', כמו כן נימא דאף למאן דחייש' צעלמא לשאלה היינו לשאלה דרבים דהיינו שהשאליל למי שהוא, אצל לשאלה דיחיד דהיינו לחשש שהשאליל כליו לאיש מיוחד שיש לו סימן אמצעי כמותו לא חיישי', ואם כי הכס לפנין ממוגא חיתמר ואיסורא מממוגא לא ילפי', הא כתב רש"י וחס' דילפי' שפיר איסורא היכא דלא הוחזק [צ' יוסף צן שמעון] מממוגא דהוחזק, וצודאי אין סברא לומר דאיש צסימן ידוע דאיו מוצהק ציותה ה"ל כי הוחזק, ואף רצא לא פליג עלה דאצ"ז צבה סברא אלא דרצא עדיפת [קאמר] דאף לנפילה דרבים לא חייש' וכי', [ועש"ך סי' ס"ט סקט"ו, וצק"ה"ח סי' מ"ו סק"א], ואם חאמר היכי מדמינן שאלה דיחיד שהיא צכונת השואל והמשאליל לנפילה שהיא צלתי כונת המאצד והמוגא, י"ל דכיון דאין דעת השואל והמשאליל הלויים כלל צמקרה ההוא שהוא הרושם שצמלח [צצגדונו], הדר ה"ל כשלא מדעת, והיינו דאף שמתכוונים זה להשאליל וזה לשאל, [מ"מ] לענין פרע הרושם שצמלח ה"ל כאילו נעשה מאליו והדר ה"ל כנפילה דחד וכי', וראי' לזה מתוס' צכורות ד"י ועירובין ה' ד"ה וספק דגם הנעשה צכונה אלא שלח ה"י הכונה לאותו פרע נחשצ הדבר לענין הפרע ההוא כאילו נעשה מאליו, ע"ש.

ועיפ"ת סק"י"ה הג"ל מהצית מחיר שפקפק על היתר הח"א דאין לדמות חששא דשאלה לחששא דנפילה, דשאני נפילה דמאד עאלמה לא שכיחא [לכן] אין לנו לחוש לצ' חששות רחוקות, משא"כ חששא דשאלה דאפשר דשכיחא יותר מנפילה יש לחוש גם לשאלה דיחיד.

ובבית שמואל אחרון סי' ז' הקשה על היתר הח"א מהא דמתני אמצעי דאין מעידין אעפ"י שיש סימנים בגופו וצנינו

אוצר

סי' קסו אות צא

הפוסקים

לשאר נדרי הכיתר שהיו בנידונו. גם צתשו גאוני צתראו סוסי
צ' צתשו בעל שו"ת פניי לירק סברא ז', ע"ש.

[וראה בלשון מהר"י מצונת המוצא לעיל אות פ"ו שבי
"דכיון דנותן סימן בגופו איך אפשר דאיתרמי שישאל
דוקא לאיש כזה". וצ"ח דבריו בלוח העשות והבשמות שצטוף
סי' העיטור עם פירוש שער חדש, דהיינו מטעם דלי"ח לשאלה
דיוחיד].

ובשמן דוקא ח"צ סי' מ"ה האריך בזה ד' לחזק סברת שאלה
דיוחיד, ויישב קושיות הנוצ"י הנ"ל על הח"צ, והעלה
דבריו ב"ח ובעה"ת והטור והב"י והב"ח והב"ש והש"י והפנ"י
ואו"ת כולם ס"ל דלא חיישי לשאלה דיוחיד, וכחז עוד שם בזה ד' ה'
דאף אם נמא בשעת הנוצ"י דלרצא איך חילוק בין שאלה דרבים
לשאלה דיוחיד, אכתי יש להחיר ולומר מעין סברת מהר"ל מפראג,
והיינו דאף אם נמא בשעת הב"ש דאי סימנים דרצון חיישי
לשאלה, עכ"פ חשש רחוק הוא וצ"ח דלא לוסוף עלה, וימא דע"כ
לא חשו לשאלה אלא אם איך שום סימן חמאצי בגופו, דאיך לנו
שום סמיכה אחרת זולת כליו, אבל אם יש גם סימן בגופו אף
דאיך רק סימן חמאצי, לא החמירו בזה"ל לחוש לשאלה.

ובחת"ם ח"א סי' נ"ה אם כי שדה היתר מהר"ל מפראג כמובא
לקמן אות נ"ט, מ"מ כ' דאכתי פש לן חדא סמא עבא וכו' והוא
היתר הח"צ ונקיטו צ"י כל האחרונים, וג"ל להביא ראיה דמהר"ל
מפראג הובא ב"ש הקשה אי סי' דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא
חיישינן לשאלה, אי"כ מ"ט נקט במתני' בגופו ובכליו דהוי לאו דאורייתא
נמא ע"כ צללו דהוי דאורייתא נמי לא מהני משום שאלה, אך
לפי הח"צ לק"מ, דהיי"ק, אפי' סי' בגופו וגם צללו מ"מ לא מהני
דסי' דרצון, הא סי' בגופו וטע"כ או סי' צללו מהני, דהו"ל ל"ח
לשאלה דכליו משום דאיכא נמי סי' צללו בגופו וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
וכדברי הח"צ, והביא מהתומים סי' ס"ה סק"צ [דלא קשה
ע"ז מהא] דמלאו קשור בנים וארנקי אטיג דאיכא גט ששמו
ושמה כתוב צחוכו לא מקרי שאלה דיוחיד, דכיון דמיוירי ברוחזקו
צ' יוצ"ש ממילא חיישינן גם ליוצ"ש אחרונה וכו' שאלה דרבים,
משא"כ בסי' הגוף לא מוחזק לן עוד אחד בסימן כזה. [וע"ש בנידונו
שהיו לו עוד לירופים. וע"י לעיל בזה ע"כ מתשובתו בסי' נ"ז
דמשמע ק"ל שלא רצה לסמוך על היתר הח"צ רק לירוף וע"י עוד
מדבריו לקמן ריש אות נ"ז].

ובכתב סופר סי' כ"ז העלה ליישב שיטת הח"צ ממה שהקשה
עליו הב"מ הנ"ל, ומסיים דלפ"ז קמה וגם נצבה לעד
חידושו שהיה, והוא סעד גדול בזה"ת עגונה דאיתתא.

וע"י בעין יצחק סי' מ' שבי ליישב קושי הנוצ"י על הח"צ, דבאמת
גם רצא ס"ל דלשאלה דיוחיד לא חיישי, אלא דסברת רצא
שמוכח מצי יוצ"ש היא דגם צ"י יוצ"ש דרוחזקו י"ל דמקרי כמו
נפילה דרבים, דכיון דשכיה למלא אצירות ומי שמואל את השער
שכתוב בו שהיו מנה ליוצ"ש יודע שיש לשער זה שיווי ק"ל
ליוצ"ש השני, ולכן חיישי לקוניה שימסור את השער ליוצ"ש השני
וצביל זה ישיג איזו הנאה ממנו, משא"כ בדרון הח"צ דכיון דלא
שייך צ"י לומר דוגיע לו איזו הנאה ממה שישאל את החפץ
דוקא למי שיש לו סימן חמאצי במוהו והוי כמו מידו דממילא,
דיינין בזה שפיר לומר איך יתרמי שישאל החפץ [דוקא] למי
שיש לו סי' חמאצי במוהו, וא"ש שיטת הח"צ, ויש לסמוך על
דבריו להיתר.

ובלבדושי מרדכי ח"צ סי' כ"א כתב דאם כי האחרונים לא סמכו
ע"ד מהר"ל מפראג [דלהבן בזה"ל נ"ט], מ"מ סמכו
ע"ד הח"צ, וע"י צתח"ס סי' נ"א ונ"ה, ובנ"ד עדיף עפי, כי יש
לן

ובשו"ת רע"א סי' ק"ז הקשה ג"כ על הח"צ דאיך למד מהא
דאזני מחלק בין נפילה דיוחיד לדרבים, כמו כן נחלק
לענין שאלה, הלא משם סתירה לדבריו, דהא קיימ"ל ברצא
לנפילה דרבים לא חיישי, ורצא דמצא ראיה מהב"א דצ' יוצ"ש
דאם על אחרים יכולים להוסיף, הרי דלא ס"ל לחלק בין נפילה
דיוחיד ודרבים, וא"כ ה"ל לענין שאלה, וכן מוכח גם ממה דקיימ"ל
בסי' קל"ב ס"ד דאף אם השליה בעלמו מלא הגט בכלי צעין
דיוע לו דלא השאיל הכלי, הרי דחיישינן לשאלה דיוחיד דהשאיל
ליוצ"ש אחר. אולם בסי' ק"ח מלרף הוא דברי הח"צ.

ובשוואל ומשיב ח"א סי' קפ"ב כתב ג"כ דקשה לסמוך על
סברת שאלה דיוחיד במ"ש הנוצ"י בסי' נ"ה, ואף
שהארנו בזה"ת ליישב דברי הח"צ, מ"מ קשה לסמוך ע"ז.

ובבחי צדק ח"צ סי' צ' כתב ג"כ [בעמוד רפ"ז] על היתר
הח"צ דכיון דהנוצ"י השיג עליו, ובמהר"ל סק"ל הביא דגם
הר"ר דניאל דהא דברי הח"צ, אף שמהר"ל ייבש דברי הח"צ
מתמיכה, אך לנן צע"י שריתא לכו"ע, וגם הב"מ פקפק ע"ד
הח"צ, ע"כ איך לסמוך ע"ז. [אולם ע"י לעיל אות פ"ה שז"ד נהחיר
בזה מטעם אחר].

ובאמרי חזק [לר"ד פערער] סי' ע"ז ברצא להקשות על הח"צ
ודחה ראיותיו, וכחז דלדינא נראה דאיך לדמות כלל
הענינים, דבכל יש לחלק ולומר דצ"ח רחוק להזדמן וצ"ח קרוב
להזדמן, והביא מהבית מאיר הנ"ל שכתב לחלק בין נפילה לשאלה.
גם באבני קודש סי' כ"ג האריך להקשות על הח"צ, ומסיק
דלדינא ע"כ.

ובבגדי בחונה סי' י"ב וסי' י"ד כתב דעל היתר הח"צ איך
כדאי לסמוך, דהא הב"ש החולק על מהר"ל מפראג וגם
מהר"ל עצמו שז"ד להחיר בסימן חמאצי בגופו וטע"כ צללו
מטעם ממני"פ [ובמוצא בזה"ל נ"ט], ע"כ דלא ס"ל להחיר
מטעם שאלה דיוחיד וכו'.

וע"י בבית משה סק"צ מלות כ"ה והלאה, אם כי שייבש
הקושיות שעל הח"צ, עכ"פ סיים בזה"ל דלדינא ע"כ
[אם] להחיר בזה. [אלא דצטוף אות ל"ח מבוחר דהיינו צמקום
שאנו עיגון גדול, אבל צמקום עיגון גדול, כתב דעתו נוסח
דחמקול שלא לחוש לשאלה [בכלל], לא הפסיד. וע"י להבן בזה"ל
נ"ז מהבית משה בסי' נ"ל בכו"ל וסי' צ' בגוף].

אולם מלאנו להרבה אחרונים שהחזיקו בזה"ת הח"צ. צ"י יהושע
סי' ס"ע כ' שצטברא זו כבז קדמו הב"ח [להב"ל] צתשו
פ"א וסמך ע"ז להחיר [צענין חשש פקדון, ובמוצא לעיל בזה"ל
ל"ב. אמנם לדינא חלק צ"י יהושע עליהם ובמוצא לעיל]. וכי צחק"ל
ח"א סי' י"ב דכ"ט ד' דלכאורה קשה דהב"ח סותר עצמו למ"ש בסי' פ"ו
דפטמה הוראה דלא סמיכין אפי' מוצקה או ע"כ דכלים ואפי'
לצרפן לשאר אומדות, אך נראה שהב"ח ס"ל כדעת הפנ"י [המוצא
לעיל אות פ"ו] דמ"ש התה"ד דאיך סימני כלים מנערים אפי'
לשאר אומדות זה איזו אלא לאומדות אבל לרף עם סי' צינוני
בגוף מלרפין.

ובקול שחל [שעם ספר שגת ארי] סי' י' כ' ג"כ [בדכ"י ד'
מדפוס שלוניקי חק"י] בנידון שלא לחוש לשאלה הבגדים
מאחר שהועד שהיו לו גם צ' פלטים בגדו, ואיתא ב"צ דף קע"ב
דאזני חייש רק לנפילה דרבים ולא לנפילה דיוחיד, ואין לחלק בין
איסורא לממונא וכו', ואע"ג דאיתא בפוסקים דסימני גוף וכלים
לא מנערי, הא כ' ב"מ סי' ס"ג דה"מ בסי' שאינם מוצהקים
כלל כגון ארוך וגון אבל מוצהקים ק"ל מהני ע"ש, ולירף זה

אוצר

סי' קמז אות צא

הפוסקים

מק"ק קרייזבורג, ובשארית יוסף [לר"י רייזין] סוסי' ו', לירפו דעת הח"ל להיתר בנדונם.

ובתפארת צבי תק"ע סי' ד' חזק היתר הח"ל מעטם אחר, דהא ברמזין מפרש הסוגיא דילחך ריש גלותא שביצמות קט"ו דטעמא דרצא דלא חייש לתרי ילחך הוא משום כח נמלאו וכחן היו, ומוכח מהצ"י דר נגאל דלא חיישי' לנפילה ומסירה מהטעם דכחן נמלאו וכו', ולכאורה לפי"ז ח"ך חיישי' לשאלה נימא אם נמלא זה לבוש צבגדים אלו כחן ה"י חמיד, או איפכא, כיון דצרי לנו שא"ס אחד ה"י לבוש צבס למה תלין צלחה, אך נראה דע"כ לא חמרי' כחן נמלאו וכחן היו חלל היבא דאיכא נמי לא הוחזקו [צ'] יוסף בן שמעון, דהגע בעלמך, אי חמרי' כ"י וכ"ה אם שמענו שא"ס ח' הלך מעיר זו ומת וכחן נחסר איש ח', חטו נימא ודאי זה שילא הוא בן עיר זאת ולא נחוש לאחר, הא ודאי ילחך, דדוקא בתרי ילחך דעת ברמזין דאין לחוש שילחך אחר צא לכחן ועלם כיון דלא הוחזק שילחך אחר ה"י כחן זולת זה, אצל אם לא ידעי' שמו ודאי גם אנשים אחרים צאים לכחן כמו זה שה"י דר כחן, ומינה לענין השם שאלה כיון דמלוי להשאל לנשים אחרים, ליכא סברת כחן נמלאו וכחן היו, אצל זה לא הוחזק שפגע בדרך זה איש אחר ששמו כשמו, או לפי דברי החכם צבי שיש לו סימנים כמוהו והשאל לו, דדוקא לנשים דעלמא חיישי' שהשאל כמו צעיר אף שהוא קצוב כיון דגם אורחים שכיחי חיישי' שצא לשם אחר, וכ"ה צבגדים אף שזה לבוש בקציעות צבגדים אלו, מלוי שאחר מהלכש צבס צחקרתי ע"י שאלה, אצל כמו שלא נחוש שצא ילחך צחקרתי חוץ העיר וזה הקצוב ועלם, כך אין לחוש צבגדים שלבוש ילחך זה בקציעות שלבוש ילחך אחר צחקרתי וזה הקצוב ועלם מן העין.

ועי' במראות הצובאות סק"ל [דפ"א ח'] שכתב ליישב קושיית הנוצי"ה בג"ל על הח"ל, דאין כוונת הח"ל לחלק בין שאלה דיחיד לשאלה דרבים, אלא כוונתו לחלק בין הוחזקו ללא הוחזקו, וביינו דהא צלחת מסיק הח"ל צלל זה דאיסורא מממונא לא ילפינן, אלא דילפינן איסורא דלא הוחזקו [צ' יוצ"ש] מממונא דהוחזקו, וא"כ שפיר מלינן למימר דגם צשאלה אין חילוק בין שאלה דרבים לשאלה דיחיד, והיכא דהוחזקו חיישי', ובהכי מיירי צפ"י גט פשוט שם, אלא היכא דלא הוחזק לפנינו איש אחר צס"י חמלני כזה, צזה ילפינן איסורא דלא הוחזק מממונא דהוחזק, משום דצשאלה דרבים הרי הוחזקו אנשים רבים לפנינו שיש לחוש להם, וכן צשאלה דיחיד נמי היכא דהוחזקו חיישי', אצל לשאלה דיחיד דלא הוחזק לא חיישי', וצזה מיושב ג"כ מה שטען הנוצי"י עוד מהא דפריך הש"ס שם מצרייתא דמלאו קשור דילמא שאני גט דהוי שאלה דיחיד וכו', משום דצפ"י גט פשוט מוכח להדיא דרצא גופיה לא מחלק בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים זולת שיש לחלק בין הוחזקו ללא הוחזקו כנ"ל, וא"כ פריך שפיר אליבא דרצא גופיה צעודא דילחך ר"ג שם דקאי צשיעתיב דרצב צגיטין כ"י וצ"י י"ח דס"ל דצשכיחי שיתרת ולא הוחזקו צ' יוצ"ש מהדרינן אפי' צלל סימנים כמ"ש החוס' שם, וא"כ לדידיה צהכרה לאוקמי צרייתא זו דמלאו קשור דמלךין סימנים צשכיחי שיתרת וכו', ובהשאל נחוש לשאלה, דהא צהוחזקו ודאי דאין חילוק בין שאלה דיחיד לשאלה דרבים, ואחי שפיר, אלא דעדיין צצברי השו"ע סי' קל"צ סעי' ד' לריבין אנו גם לתירוצ' הח"ל שכתב דשאני גט כיון דאפשר צגט אחר יש להחמיר אפי' צשאלה דיחיד, דהרי שם מבואר דגם צשכיחי ולא הוחזקו נמי חיישי' לשאלה דיחיד, ושם תחול הקושי' הנ"ל, ומח שיתרלנו אינו עולה לשם, אצל תירוצ' הח"ל עולה יפה לשם, דשאני צגי גט כיון דאפשר צגט אחר

לו צ' סימנים ואפשר דתרווייהו מוצהקים הם, וצזה ודאי יש לסמוך צלירוף עז"ע דצגדים.

ובברכת רצה סי' פ"ו כתב [צדק"צ ד'] דמה שהקשו האחרונים על הח"ל מהא דאמר אצוי ציצמות קט"ו כיון דשמיח כשמיח לא מפקיד צביח, ומשמע דהא לאו האי טעמא היינו הושטין לפקדון אף דהוי פקדון דיחיד, נראה אדרצא משם רח"י לדבריו, דלריך להצין האם לא מלינו שמפקיד אדם מעות וחפצים אצל חברו ואינו חושש שיכפור בו, וע"כ כוונת הגמ' היא דפקדון שריך לגלמונות שפיר דמי לנפילה דיחיד דלא חיישי' שהלמינו לאיש האחר, דלגלמונות חשיב ל"י ג"כ לא שכיח קצת כמו נפילה, רק דצטורות כיון דנכתב על שמו וא"כ ח"כ לגלמונות הופקד, דלנפקד אינו שוח מחומה, חיישי' גם לפקדון דיחיד, וע"ז קאמר דכיון שאחא חושש שהפקיד אצל יוצ"ש האחר, אך מאחר דשמיח כשמיח לא מפקיד צביח רק אם מחמינו דוקא, וכיון שכן לא חיישי' לפקדון דיחיד שהלמינ דוקא ליוצ"ש האחר, ומוכח להדיא דעת הח"ל.

ובמצפה אריה חנינא סי' ל"ד [והודפסה חש"י זו צברכת רח"ה סי' פ"ו צמלחמות ארי' שם] כתב דמה שהקשו האחרונים על הח"ל מהא דפריך ציצמות וצ"מ מהך דמלאו קשור צבים וארנקי הרי זה יחזור נחוש לשאלה, והא שאני החס דהוי שאלה דיחיד, נראה דלהמסקנא דהתם יש ראי' לח"ל, דהרי לריך להצין מאי משני החס הגמ' ע"ז עכצת לא מושלי משום דחיישי', הא יש לחוש דילמא השאל לאיש נאמן וצטות שלל יצויק, וע"כ דס"ל להגמ' דלשאלה דיחיד לא חיישי', דכיון דאין דרך להשאל עכצת לסחם צני אדם רק לנשים מיוחדים שיש להם נאמנות ציורא ולא חשיד חזיוק, הוי כמו שאלה דיחיד ולא חיישי' כולי האי, ולפי"ז כל עיקר חידושו של הח"ל אינו אלא לפי שיתוייא דהגמ' דצטצעת לא חיישי' לשאלה, אצל הס"ד דפריך דלכתי לא ידע מזה ה"י סצור דחיישי' גם לשאלה דיחיד ושפיר פריך מהא דמלאו קשור וכו'.

ועי"ש שכתב עוד דלפי מה שהעלה דשאלה דיחיד דמיה לכלים דלא מושלי אינשי ודין אי' להם, ממילא דבר זה אי חיישי' לשאלה דיחיד תליא צפלוגתא דרצותא, דלשיעת הצ"י הסוצר דלמ"ד סימנים דרצון חיישי' לשאלה גם צכדל"מ, ה"ה לדידיה חיישי' נמי לשאלה דיחיד, ונ"ל דכדל"מ או שאלה דיחיד לא עדיף מסימן חמלני דחיישי' דילמא איתרמי, וה"ה דחיישי' לשאלה גם צהכי אצ"ג דהוי חששא רחוקה, אך מ"מ מסתברא דהיכא שידמנו שנייה יחד, דהיינו כלים דלא מושלי אינשי וגם שאלה דיחיד, צכ"ה"ג לא נחוש לשאלה, דכולי האי לא חיישי'. וע"ש עוד מ"ש ליישב מה שהקשו על הח"ל מהא דחצי צר נינאל.

ובשו"ת הרי"מ [מגור] סי' ז' כתב דסברת הח"ל עובה היא, והגם שהנוצי"ה דהי דבריו, לענ"ד אין דחיותיו דחיות. ועי"ש עוד מזה צס"י צ'. ועי' צצבריו לקמן אות ק"ג.

גם בדברי חיים [לר"י לוירבך] סי' ו' חזק דעת הח"ל. וצמשיצת נפש [הראשון] סי' ל' מנה ל' להחיר צנדונו מחמת דצרי הח"ל. וכן צחשי' צצאצן לשם צצציר צצס' רלצ"ן סוף יצמות כתב ל' היתר מחמת שאלה דיחיד.

גם באבני צדק [לר"י טיעלצוים] סי' כ"ב, וצחשק שלמה סי' ט' אות י"ב, וצמבר"ס שיק סי' מ"א, וצצבר משה [ירושלמיסקין] קונע' צנין ירושלים סי' ד' אות י"ג, וצברכת משה סי' י"א, וצברכת יוסף סי' כ"ט, וצשו"ת מהר"ל דיסקין סי' מ' ומ"א, וצגדולת מרדכי [לר"מ מצויםק] סי' י"ח צחש"י הרב ר' יעקב

אוצר

סי' קסז אות צא—צג

הפוסקים

וגם ראש השדרה ה"י כפוף, וכו' לו שזר בלד שמאלו), ואם נזהר לחוש לשאלה ולעזר לומר שהשאלה לאיש אשר חלה לו, זה יותר רחוק מנפילה דחידי. ועיי' בגדול בשערות חגיגה סי' מ' דמ"ד א' בדי"ה והנה.

צב. היתר החכם צבי במחוסר דיעה. כתב בנפש חיה רס"י י"ב דאף דלכאורה גרע דיש לחוש בזה לשאלה ולאצורה מדעת [וכלליל באות י"ט], אמנם זה אינו, דריעותא זו שייכת רק לענין היתר כל בגדיו דהיתר הוא משום דאין אדם נשאר ערעילאי, ע"ז שייך לומר דכיון דהוא חסר דיעה ויכול להיות שהשליך כל בגדיו, אצל לענין שאלה דחידי אדרבה [היתר זה חלים עפ"י] כיון שהוא עושה הכל שלא מדעת וכלי כונה, הוי ממש כנפילה דחידי דלא חיובין.

צג. ואם היתר הח"צ הוא גם בסי' גרוע בגופו. הנה בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז כתב [בדף י' א'] להחזיר בגדיו שה"י לו שומא על הלחי ועצ"ע וסימן בבליו מטעם שאלה דחידי, וכי דלא מייבצי לפי"מ דמשמע מלשון הרמב"ם צפ"ג מה"ג הכ"א דשומא הוי סי' אמלעי ודאי דיש להחזיר לדברי הח"א, חלה אפי' למ"ש הנוצרי דכמות השומא בלא הכרת המראה לא הוי סימן אמלעי משום דמלוייה היא צבן גילו באותו הכמות, מ"מ ודאי דאין רגילות שישאל לכן גילו דוקא שיש לו שומא בלוחו מקום כמורו, או שיתכסה בו שומא אחר מיתח כמורו, וכ"ש היבט שהכירוהו גם בעצ"ע רק שיש חשש שמה הפסח מחמת דאישתחי דאויבא גם דעת העצוב"ג צסי' ע"ז דעצ"ע דאחר ג' ימים מהני עס סי' מוצבא או עצ"ע בכליו, ולדידי' יש להקל בכה"ג אף בלא סימן השומא וכ"ש עמו, וכבר כתב המהר"ק בשורש קפ"ד דלא חיישי' לאיתרמי כולי האי, ואע"ג שהח"מ צחשי' פתחם מארלח כתב דאין ללמוד מהך דמהר"ק להקל עפ"י הרבה סימנים שאינם מוצבקים, התם בולחו סימנים שאינם מוצבקים הם, משא"כ בזה דמחזירין ע"י עצ"ע וסי' שאי"מ ועצ"ע דבגדיו ע"י לירוף, גם הח"מ מודה.

[ועיי' בשמן רוקח ח"צ סי' ל"ג דף כ"ט ג' שהביא בשם היש"ש דגם בסימן גרוע נחשב לשאלה דחידי. אך לא מלאנו זה ביש"ש].

ובאמרי נועם ח"א סי' י"ט בעובדא שמאלו אלל הנפער פתח בשמו ושם עירו וכינויו וגם הכירוהו בשערות שמורות וקאלעניעם [דהיינו שער מדובלן], כתב בפשיעות דגם בסימנים גרועים הוי שאלה דחידי, חלה דמטעם אחר כתב שם דלא מהני משום דצפ"ח לא שייך שאלה דחידי כמבואר להלן בלוח כדל"מ.

ובנפש חיה סי' ד' אחר שר"ה מעיקרא ללד היתר בגדיו מחמת הכרת הפדחת ד"ל דזה נחשב לסי' אמלעי וצ"ירוף הכרת הצגדים יש להחזיר מטעם ממנ"פ של מהר"ל מפראג [המוצא באות י"ט], חלה שדחה זה והעלה דהכרת הפדחת לחוד ל"ה כסי' אמלעי, כתב עוד שם בלוח ה' דמ"מ יש ללד היתר מכה הצגדים ואין לחוש לשאלה דמקרי שאלה דחידי לומר שהשאלה דוקא לאיש שיתדמה לו בהכרת הפדחת, וכן נראה כעין זה בח"מ סקני"ה, ובנוצרי סי' י"ב כתב דאם הכירוהו בעצ"ע לאחר ג' ימים וגם הכירו הצגדים הוי שאלה דחידי אף שכתב צסי' מ' דעצ"ע שלאחר ג' ימים לא הוי סימן, וכן בחמדת שלמה סי' ל"ט [אות י"ח] חשיב לשאלה דחידי אף דלא הוי סימן כלל, [לכאורה יש לדחות דשאני נידון החמדת"ש שהכירוהו ע"י שומא בלוחו וי"ל דס"ל להחמדת"ש דשומא הוי סי' אמלעי ומשוי"ה מיהב שאלה דחידי, אצל בסימן גרוע ל"ה שאלה דחידי וכמו שגראה באמת מדבריו צסי' כ"א המוצא בסוף אות זה דדוקא צסי' אמלעי

אחר החמירו הפוסקים לשם לחוש אפי' לשאלה דחידי וכו', או יאמר דמ"ש השו"ע שם דעמי' שיהי' ידוע שלא השאילו לאחר, זה לא קאי כי אם לחלוקה דהוחזקו ולא שכיחי' שלפניו ולא על חלוקה הראשונה שלפני פניו. ועיי' עוד במהר"ל מה שהאריך ליישב גם שחר הקושיות הנפלות על הח"א.

ועפ"י כתב במהר"ל שם [בדפ"א ד' ד"ה אמנם לריך] דע"כ לא לידד הח"א להחזיר משום שאלה דחידי, חלה בגדיו שה"י ידוע שבעלה של האשה שה"י צו הסימן הלך בלוחה הדרך שנמצא זה ההרג, ושפיר יש ללד בזה להקל מטעם שאלה דחידי דלא הוחזקו צ' יוצ"ש, אצל כשלא ידענו שבעלה הלך בדרך זו חלה שנמצא איש ההרג ואין ידוע מה עיבו, חלה שהכירו הצגדים בעצ"ע או בסימן מוצבא וגם סימן אמלעי בגופו ובגדיו של מהר"ל מפראג, בזה אין היתר של הח"א עולה, דהא בדין צ' יוצ"ש גופיה כתב הח"מ בסי' י"ח סקל"ח ושחר אחרונים דכלא שם העיר אע"ג דלא הוחזקו כהוחזקו דמי, דאי אפשר שלא יהי' בעולם עוד יוצ"ש אחר, אם לא שידוע שיוצ"ש זה הלך בלוחה הדרך [דל"ז] אף אם תמלי' לומר שיש עוד יוסף בן שמעון אחר בעולם מ"מ לא הוחזק שיהי' שם בלוחה הדרך ע"ש, וא"כ גם בסימן אמלעי שצנף שמדמה הח"א לדין יוצ"ש דלא הוחזקו י"ל כן, דאם אין ידוע שבעלה של זו שה"י צו זה הסימן הלך בלוחה הדרך אע"ג דלא הוחזקו כהוחזקו דמי, דאי אפשר שלא יהי' בכל העולם עוד אחד עס סימן אמלעי בזה, שאלי"כ ה"י סימן מוצבא ביותר.

אכן בנפש חיה סי' י' אם כי שכתב מעיקרא [בדף י' עור צ' בדי"ה והנה בל"ה] מסבחת עלמו לדון כמהר"ל דהיבט שמה במקום אחר ולא ידענו אם ה"י בלוחה מקום, אין להחזיר בהכרת בגדיו וצסי' אמלעי בגופו מטעם שאלה דחידי, דבזה לא שייך לא הוחזק אחר בלוחה מקום רק הוא, כיון דגם הוא לא הוחזק בלוחה מקום, וגם הא בכל העולם כולי' בודאי נמצא גם אחר שיש לו סימנים כאלו ושמה זה האיש ה"י כאן והוי הוחזק, אך דחה זה וכתב דע"כ אפשר לומר, דלענין שאלה דחידי שאנו מוספקין שמה השאלה לאיש שיש לו סימנים כאלה, בודאי מקרי לא הוחזק, דהיינו שצמקום שהוא ה"י נמצא לא ידענו אם ה"י שם עוד איש כזה בסימנים [כאלה] שיוכל להשאל לו כליו, וגם לא איתחזק במקום שיהי' שם שצח"ה מקום שיהי' ימצא איש בסימנים כאלו, אף שבודאי בכל העולם נמצא צח"ה מקום אדם כזה, מ"מ צמקום שהוא ה"י שם לא איתחזק, ואיתחזק היינו שנודע שנתחזק איש כזה. ועיי' להלן בלוח בל"ז בלשון הכמה נדק שם.

עוד כתב במהר"ל הנ"ל [בדפ"א א'] דהיתר שאלה דחידי בענין שיהי' הסימן בגלוי, ובגדיו הח"א שה"י לו רשם במלחו, ודומיא דיוסף בן שמעון שהוא גלוי לכל, ושייך לומר בזה לא הוחזקו שיהיו עוד אחרים בסימן כזה על אותה הדרך, אצל בסימן שצמקום לא שייך לומר לא הוחזקו, שהרי אפשר שה"י שם אדם בלוחה הדרך בסימן כזה הסמוי מן העין ואנחנו לא נדע.

ועיי' במחנה חיים ח"ג סי' ע"ז במי שהיו רגליו משונות עד שה"י לריך לעשות מגפים להתאחים במיוחד לרגליו, אחר שר"ל מעיקרא דאין לחוש שהשאלה מגפיו דהוי שאלה דחידי, דהיינו שהשאלה לאיש אשר גם לו רגלים כאלה, כתב עוד דהגם שנאמר דחיישי' שהשאלה כאשר מלא איש כמורו, צ"ז ודאי [דדוקא] במום הגלגל לענינים חיישי' שלא השאלו עד שמלא איש כמורו, אצל כיון דצ"ד ה"י לו עוד כמה מומי סתרי, (דהיינו דהגומא על לבו ה"י עמוק יותר מהרגל עד שעי"ז פטרוהו מעבודת הצבא,

אוצר

סי' קפו אות צג—זה

הפוסקים

כזה יש ללמד דמהני העצ"ע ולא חיישי' לשאלה כיון דלשאלת הל' בגדים לא חיישי', ונלמדך לומר שהשאל' את הצגד שהוכר בעצ"ע למי שהיו לו שאר בגדים צסימנים כאלו והיו שאלה דיוחיד.

ובתפארת צבי תק"ע סי' ד' בעצמו שנמלא ועלו בגדים שיש בהם סימנים עוצים [דכיינו] צ' זאקין, ובשאר הצגדים ה' ג"כ סימנים רק אינם סימנים עוצים, הביא שהרב מלוצק ראה להתירה עפ"י הה"ל דל"ח לשאלה דיוחיד, דהא מהרי"ט ס"ל דבכל צגדיו לא חיישי' לשאלה, ואם נחוש צ"ל שהשאל' הצגדים שיש בהם סימן עוצ למי שה' לו שאר הצגדים כמו אלו שאין בהם סימן עוצ הוי שאלה דיוחיד, אולם התפארת צבי אחר שהזקק דעת הה"ל, כתב דבנידון זה אי"ז צרור צעינו לסמוך על שאר סימני כלים ולשווי' לשאלה דחד.

ובמים חיים [לר"ח רפפורט] סי' י"ח בעובדה שהעגונה אמרה סימן צגד שה' חור א' מלפניו צגד שמאל דהוי עכ"פ סי' אמלעי, ועוד אמרה מדת אורח ורוחב הכיס שנמלא אלו דהוי ג"כ סי' אמלעי, ראה ללמד ולומר דיש צוה היתר ממנ"ס, אם לא נחוש לשאלה ח"כ יש לה צ' סי' אמלעיים [צגדים] ולדעת המנשאת ציימין נעשה סי' מוצהק [ראה צ"ח ק"ל אות צ' וד'], ואם נחוש לשאלה על הצגד, דעל הכיס אין לחוש לשאלה [דכיס לא מושלי], ח"כ תלמדך לומר שהשאל' צגדו למי שה' לו ג"כ כיס צמדה כזו, והוי כשאלה דיוחיד, אך דחה זה דכא ה"מ חולק על המ"צ וס"ל דצ' סי' אמלעיים אינם מלערפוס, וגם אפשר דאף המ"צ לא כתב כן רק גבי סימנים אמלעיים דגוף אבל לא צ"ח אמלעיים דצגדים, ועוד דנראה דכיס של צד אורח הוי אמר ורוחב אמר שנמלא צ"ל שכחו ומלוי הוא ודרך צני' אדם לעשות כן, ולא הוי סי' כלל וכי' ע"ש.

צה. אופנים אחרים שיש או אין לדון בהם דין שאלה דיוחיד. צשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ג צנודן שנמלאו אלל בהרוג דפוסים שעושים בהם תפילין וידענו שלנאצד שה' סופר היו דפוסים של תפילין, וגם הוכרו המכנסים שעל המת שהם של הנאצד, וכן הוכרו מכנסיו הערל שנכס עמו, כתב דו"ל דכולי האי ל"ח [לשאלה], דלמאי שאל זה הנהרג את הדפוסים אם לא דימא שמה גם הוא סופר ועם שניהם נסע ערל והנאצד השאל' מכנסיו לנהרג, וגם הערל שנכס עם הנאצד השאל' לערל השני את מכנסיו, וכולי האי לא חיישי', וצפרע צנ"ז שהעלה שם שלא נשאר על העגונה כי אם אסד"ר כי סמך שם על המצוי"ע דצנמלא איש הרוג בדרך זה הלך הנאצד תליון מדאורייתא שזה הוא הנאצד, ע"ש.

ובחתם סופר ח"ב סי' קמ"א צשוחט שהלך מאתנו צחורף ונעלם, וצקין נמלאו עצמות והרבה כלים וחפצים וגם צ' הלפים שהכירו שהם של השוחט, וראה הרב השואל לדון על החפצים שלא נחוש בהם לשאלה כיון דע"כ לא השאל' אלא לשוחט ה"רץ חלפים, ונלמדך לומר ג"כ שאותו השואל הלך צחצוח הלילה ע"ג מים הנקרשים כמו שה' עם הנאצד דלא שכיחי אז אינשי דאזלי להסם, והו"ל כשאלה דיוחיד במקום דלא שכיחי שיירתא וכעין דצרי הה"ל צנודן צמי שנמלא הרוג ציער, וכתב לו החת"ם דדצרי תמורה, דמלצד דמי הגיד לו שהשואל הלך לשם צחצוח או שהלך כלל ע"ג קרישת מים, הרי אנו אומרים שהשוחט הנעלם אצל לענמא צחורף העצר והעצמות והכלים נמלאו צסוף הקין, ח"כ נאמר שהשאל' החלפים לאחר במקום שהוא שם והשואל צא להכא צוים ולא צלילה וצקין ולא צחורף וערפובו חיות צמקום כזה צמן דשכיחי שיירתא, ומ"ש דשוחט הוא שאלה דיוחיד, הוא דבר תימא דשוחטים

אמלעי הוי שאלה דיוחיד], שוב מנלתי צהמ"ש סי' ל"א צפירוש דהכרת פדחת לחוד הוי שאלה דיוחיד.

אולם צ"ח ו' בנידון של האמרי נועם הו"ל כתב [בדף ט' סוף עור ד'] דכיון דהסימנים אינם סימנים [אמלעיים] כלל, יש להסתפק אם מהני סימן גרוע לעשותו שאלה דיוחיד, ומה שהציא הרב מטאראל לדמות זה למ"ש הרמ"ש לענין שמו ושם עירו דמהני גם סימן גרוע במקום שם אציו, אין מזה ראייה כל כך, דהתם כיון שזודע שמו ושם עירו סגי בהלערפות כל דבר, וצנ"ח דעת הרבה פוסקים דסגי בשמו ושם עירו וכו', ומה שהציא צ"ח החמדת שלמה דכתב דהוי שאלה דיוחיד גם ע"י סימנים גרועים, הנה אם כי שכן מוכח גם מהנוד"י סוסי' נ"ב [הו"ל], אמנם צ"ח ל"ו מסיק הנוצ"י דלשאלה חיישי' אף שיש לו סימן צגופו והוי שאלה דיוחיד, צאשר דהוכיח שמה דלרצא ע"כ צריך לחלק בין שאלה לפילה וא"כ אפשר דלשאלה דיוחיד חיישי', וכן מסיק צ"ח ג"ח ע"ש, ואחרי שהעלה ליישב הסתירות שצנוד"י [והוצא להלן צחות צ"ח], כתב דלפי"ז אין שום ראייה מדצרי הנוצ"י דמהני סימן גרוע להיות שאלה דיוחיד וכו', וצנ"ח אין ראייה מדצרי, דאף אם נימא דעצ"ע לאחר ג' ימים מהני אף דלא הוי כסי' אמלעי, מ"מ יתכן דסימן גרוע גרע יותר מטצ"ע לאחר ג' ימים, ועוד דמדצרי הה"ל עצמו נראה דלא מהני רק סימן אמלעי, שהרי כתב "דצודאי אין סברא לומר דאי ס"ד דפלט צמלא לא הוי סימן מוצהק ביותר הו"ל כי הוחזק", הרי דהוכיח דלא הוי אף סי' אמלעי הוי כהוחזק וכו', ועי' צחת"ם ח"ב סי' קל"ב שכתב ג"כ צנודן דכיון דהסימן הנמלא אינו סימן אמלעי לא נאמר דמקרי נפילה דיוחיד וכו'. ועי' עוד לקמן צחות צ"ח, מדצרי הה"ם ח"ב סי' קמ"א.

ובכתב סופר סי' כ"ז ראה מעיקרא לדיוק מדצרי הריצ"ל צח"א סי' ח' דס"ל דיש מקום לומר דגם צ"ח גרוע צגופו יש לנרץ סימני הכלים ולא חיישי' לאיתרמי שהשאל' למי שיש לו סימן גרוע כמוהו, ושה' נראה דגם הה"ל מודה ש"ל דגם צסימן גרוע צגוף הו"ל שאלה דיוחיד, רק דאין לו ראייה דל"ח לשאד"י מממון לאיסור אלא צ"ח אמלעי דהוא כלא הוחזק וכו', אך דחה זה והעלה דצסימן גרוע אי אפשר לומר כן, וליון לחשו' הרא"ש כלל כ"א סי' ז' דמשמע שם שכל ההרוגים צנודן אמרו סימני הגוף ועכ"ז לא התיר צצירוף סימני צגדיו והוא לכאורה דלא כהה"ל, וצ"ל דסימני הגוף דשם הוי גרועים [ולכן אין לנרץ לסימני הכלים דליהוי שאלה דיוחיד. ועי' לקמן אות ל"ע מהאצני נזר סי' ע"ב].

גם בס' יהושע סי' ס"ע כ' שאין ללמד היתר צנידונו אף לפי סברת הה"ל, משום דמי יומר שהסימנים שצנ"ד נקראים אמלעיים ואולי הם סימנים גרועים דלא מהני אפי' לאיערופי לסימני כליו.

ובחמדת שלמה סי' כ"א אות צ' כתב לתרץ קושיית הצ"ח אחרון על הה"ל [שהוצא לנעיל צחות צ"ח] מהא דמשני אמלעי דאין מעידין אעפ"י שיש סי' צגופו וכליו דהוא משום דחיישי' לשאלה, דהא קאי התם לפי האוקימתא דסימנים דאורייתא ולפי"ז צענ"ל גופו דארוך וגוף וא"כ לא הוי שאלה דיוחיד כלל דהרבה ארוכים וגולים יש, וע"כ לא ס"ל להס"ל דהוי שאלה דיוחיד רק צסימן אמלעי. ועי' להלן סוף אות ל"ו דצצות יתח סי' פ"א מצואר דצכלים דלא מושלי אינשי ו"ל דמהני גם סי' גרוע שצגופו.

צד. ובשלא נמצאו סי' בגופו רק שכלי א' הוכר בהכרח המועלת והשאר בס"א, אי יש לדון בזה דין שאלה דיוחיד. הנה צשו"ת הרי"מ [מגור] סי' ז' כתב דבנידון

אוצר

ס"ק קפו אות צה—צו

הפוסקים

הח"ל, ח"כ י"ל גם צ"ד דאף אם נימא דזה שהיו ידיו מלוכלכות בצבע פאליטור בדרך חרשי עלים אין זה סימן צינוני, אך עכ"ז אם נצא לחוש שהשאל צגדיו הרי עליו לחשוש רק שמא השאילם להרש עלים אחר והיו חד לא שכיח, וגם החשש שמא השאיל כל צגדיו הוא ג"כ לא שכיח, ח"כ שפיר יש לצדד להקל בזה. וכזה כ' במראה משה סוסי' ל"ו צגדונו.

צו. אופני איתרמי רחוקים דהוי לבוש"ע כשאלה דיהיד. בחדש סופר ח"צ ס"י קל"ב ע"ד צ' יחודים שהלכו לקנות אלל גוי וגמלאו הרוגים וראשיהם החוכים, וכוונתו צט"ע דפ"פ דאחר ג' ימים, וגם ה"י צא' מהם סימן חמלני צגופו, וצגדיהם הוכרו צט"ע, כתב משיקרא להחיר בהכרת הצגדים ולא לחוש לשאלה משום דהוי שאלה דיהיד וכמ"ש הח"ל, אלל שפקפק ע"ז מדברי החומים צס"י ס"ה סק"צ שהקשה על היתר הח"ל מהא דמלאו קשור צקים וארנקי דהוי חיישי' לשאלה אף שצגט כתוב שמו ושמה ע"ש, וגם בלא"ה יש לפקפק על הח"ל מדברי ר' חננאל שצט"ע צ"צ דקט"צ צ' ד"ה עיקר דמשמע דדוקא התם לא חיישי' משום דכיון דידעי' מנו הוא וזה' לו לטעוק אצדתי שער חוב, הא בעלמא לא, אך מ"מ כתב לצדד להחיר בזה משום דהבא חוכא מילי עובא למעיוותא, דהא היו שנים, ונלערך לומר שהלכטים פשטו כל מלבושיהם ושניהם ערקו לעלמא, ואח"כ מכרו הלכטים המלבושים הללו לשני אנשים או שמאלום צ' אנשים, ואירע שזה שהזדמן לידו כל מלבושיו של האחד שהי' צו סימן חמלני ה"י צו ג"כ ס"י חמלני כמותו, והאחר שלא ה"י צו שום סימן נזדמנו לידו מלבושיו של השני שלא ה"י צו שום סימן, ואח"כ נהרגו גם שניהם באותו מקום ממש, ואח"כ נאמר שאותם הראשים שנמלאו חתוכים מהגוף היו מאותם האחרים אלל שנשתנה פרופס, ואירע שנשתנה פרופס של זה האחר לפרופס של בעלה שהי' מלובש עתה במלבושיו, ונפילה דחד כעין זו גם ר"ח מודה דמוטיל, ויש להחיר אשת האיש שהי' צו סימן חמלני צגופו, וע"ד אשת השני, אם כי שצגוף הנמלא לא ה"י שום סימן, מ"מ יש לצדד דכיון שעל הא' צרור לנו שהוא פ', ח"כ דוחק לומר שהשני שהלך עמו ערק לעלמא ומלבושיו קנה אחר ונהרג כאן בלד הראשון, וגם ראשו הושלך לאותה המערה שהושלך שם הראשון ונשתנה לורתו לורת הצרו של הראשון שהלך עמו, ודומה לנפילה דחד שמודה צו הר"ח הג"ל, ואם עדיין יש לפקפק על הדמיונות, עכ"פ צרור לן שטפ"י סצרות הג"ל ראוי לומר שאין כאן חזקה אשת איש והבא עליהן לא יהי' אפי' באשם חלוי, ועדיף דך ריעותא מריעותא דזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכו'.

ובשו"ת מהר"ם מינץ [מאובן ישן] ס"י כ"א צמי שאמר כמה פעמים שיפיל עלמו לנהר ואח"כ נעלם, וגויים אמרו שראו איש שפשט צגדיו על יד הנהר והפיל עלמו לחובו, וגם נמלא צבוע א' שהכירוהו צט"ע דגופו ואצביו, וכל צגדיו הוכרו צט"ע וכוונתם, כתב לצדד היתר משום דו"ל בזה דאף לחוששים לשאלה [גם בכל צגדיו] אפי"ה צגד"ז כיון שלא הוחזק משחגע כזה זולת בעלה, ואם נצא לחוש לשאלה נלערך לומר שפגע באיש גושחגע כמותו ומסר לו צגדיו והתפילין ושאר דברים, וצב"ה"ג ודאי לא חיישי' לשאלה, ואף מי שחולק על סצרת הח"ל בשאלה דיהיד יורה צ"ד.

ובמהר"ם שיק ס"י מ"א באיש שנאצד ולערך שעה אחר וליאחו ראו איש שהפיל עלמו למים, ואחר זמן מוטע נמלא גוף עצוע והכירו הצגדים שעליו שהם של האיש שנאצד מעמנו, כתב דבזה אין לחוש לשאלה, דהא ע"כ היתה לנאצד איזו סיבה למה שנאצד, וכן זה שהפיל עלמו למים ה"י לו ג"כ סיבה וטעם שהאצד

דשוחטים עובא חיכא בעלמא, ולא דמי לעובדא דהח"ל דה"י לו ללקח במלחו דהוי עכ"פ סימן חמלני דלא שכיח כולי האי, משא"כ אומנות השחיטה הוי כמו ארוך וגוף דליכא ללרופי לס"י כלום, וחו מי הגיד לו שהשאל לשוחט, דילמא שלא כלום אלו ע"י שליח ביהו ואין השליח שוחט, וכולי עלמא חזו לשליח.

צו. האם מודים החולקים על הח"צ היכא דהשאלה בעצמותה לא שכיחא ובגון בכלים דלא מושלי. עפ"י סק"ה מהצ"מ דאף שפקפק על היתר הח"ל, מ"מ כתב דאי חזיקן שהשאלה מלד עלמא לא שכיחא, כגון שאלת כלים רבים וכיו"צ, ודאי יפה דבר הח"ל.

גם באמרי דוד [לר"ד פעדער] ס"י ע"ז אף שדחה דברי הח"ל, מ"מ כתב דהיכא דנלא זה לא שכיחא שאלה כזאת יש ללרף הענין דשאלה דיהיד, וצ"לרופ שניהם הא לא שכיחא כלל, וכמו דלמריקן צ"לרופ סימנים הרבה דרחוק להזדמן הרבה ענינים יחד, כן גם כאן. וצ"י י"ח כתב דהיכא צגדונו עפ"י הח"ל כשהי' סימן חמלני צגוף ועצ"ע בכתב המליצה שנמלא אלל המת דהוא מכלד"מ.

ובצמח צדק [החדש] ס"י ע"ז לידד להחיר צגדונו ע"י ס"י חמלני צגופו והכרת כל צגדיו, דזה ודאי עלם השאלה לא שכיחא והי"ל שאלה דיהיד, ומה גם צגדונו שידוע שהלך באותו הדרך שבו נמלא ההכרוג, וצב"ה"ג ודאי רחוק שיתקצצו כל הג' דברים יחד.

ובזית רענן ח"א ס"י צ' אות י"א כתב לענין אם הכלים שהוכרו הם כלים דלא מושלי, אזי אין להחמיר צ' חומרי צענונה, דהיינו לחוש לחומרת הצ"י דאף צבדל"מ חיישי' לשאלה, וגם לחוש לדעת החולקים על הח"ל והצ"ח וחוששים גם לשאלה דיהיד.

ובעזרת ישראל ס"י י"א אחר שכתב [צד"ז ג'] דהיכא צגדונו שהמת הנמלא הוכר צט"ע צגדיו גופו וצט"ע וסימנים צצגדים דלא מושלי להו, משום דהוי שאלה דיהיד שישאיל לאיש שיש לו צט"ע צגדיו גופו כמותו, כתב עוד דהגם שהאחרונים השיגו על הח"ל משום דיתכן דשאלה דשכיחא גם רצא מודה דחיישי' אפי' לדיחיד, אך זה אינו רק בשאלה [דסתם כלים] דשכיח, אלל בכלים דלא מושלי דהשאלה גופא לא שכיחא, צודאי לא חיישי' לשאלה דיהיד כמו דלא חיישי' אפי' לאצ"י לנפילה דיהיד. וכ"כ צס"י י"ב.

ובעין יצחק ס"י מ"א אות צ' כתב דגם לחולקים על הח"ל מ"מ בכלים דלא מושלי יודו להקל, דהא טעם השגחם על הח"ל הוא דשאני נפילה שהיא מלד עלמא לא שכיחא ע"כ צ"לרופ חשש נפילה דיהיד שהוא ג"כ לא שכיחא לא חיישי', משא"כ בחשש שאלה למאן דחושש הוי זה מידי דשכיח ונחד לא שכיח יש לחוש, ח"כ צבדל"מ דהוא מידי דלא שכיח להשאיל, בזה ודאי מהני צ"לרופ סימן חמלני צגופו.

גם בבגדי כהונה ס"י י"ב וס"י י"ד הוכיח דצכלים דלא מושלי כגון חותם וקמיע או כל צגדיו, כו"ע מודו דלא חיישי' לשאלה דיהיד.

ובבית משה סק"צ סוף אות ל"ח כתב ג"כ [צד"ס"ג ג'] דהיכא דיש ס"י מובהק צכלים דלא מושלי אינשי וגם ס"י צינוני צגוף, יש להחיר כשיטת הח"ל, דע"ז אין שום סתירה, [וכמו שבי שם באות כ"ע] לכן יש לסמוך ע"ז. וע"י לעיל אות ל"א מהמלפא ארי תנינא ס"י ל"ד וע"י לקמן אות ק"צ.

ובבית יצחק ס"י פ"א מצואר דצכלים דלא מושלי י"ל דמהני גם סימן גרוע שצגופו למיכויו שאלה דיהיד.

גם באמרי שמואל ח"ב בחדש עגונה כתב צדק מ"ג דלפימ"ש הצ"מ דהיכא דהשאלה בעלמותה לא שכיחא יש לסמוך על

אוצר

סי' קפז אות צז—צח

הפוסקים

ומכ"ש שיתלו לזה עוד כמה מקרים שאינם שכיחים דהיינו עשיהם והלכה וטעיה שנית פשיטא שאין לחוש לשאלה ככה"ג.

צח. הוכרה צורתו לאחר ג' ימים וגם כליו אי הוי בכלל שאלה דיהיד (*). כתב בתועפות ראם [טויבש] סי' ל' דהיכא שהוכר בפ"פ אלא שיש ספק שמא הוא אחר ג' ימים, יש לסמוך בזה על הכרת בגדיו, דהוי שאלה דיהיד לחוש שהשאל לא שפ"פ דומה לו בטע"ע, וכ"ש בגדיו שנסעו מאתנו ביום א' וציוס ג' ולא הקול שנכרגו וציוס ד' אחר הלזת היום מאלום הרגים, דאי אפשר לחוש שתיקף [ציוס א'] שאלו הבגדים, ואם ה"י השאלה ביום שאחר זה תו אין כאן ג' ימים, דהא ע"כ מי ששאל הכלים היה חי ביום צ'.

גם בהכמת שלמה סי' ע"ז בהיתר הד' לירק דעת הח"ל דלשאלה כי האי שישתנה לורת השואל ללורת המשאל לא חיישי, ומכ"ש בגדיו דאיכא ג' דברים, סימן שומא בלמאום מקום, וקרחא בראשו, ולורת פניו והכרת כל הבגדים, דלכו"ע לא חיישי.

ובגודע בשערים סי' כ"ד כתב דיש סניף גדול להיתר מחמת שהוכר הנאכד בטע"ע אלא שה"י אחר ג' ימים וגם הוכרו הכלים בטע"ע דכזה"ג ודאי אין לחוש לשאלה, דאיך יקרה שישאין כליו למי שנדמה בטע"ע לאחר מותו לאיש הנאכד, ודמי לשאלה דיהיד, ובפרט דאף למאן דס"ל צס"י אמלעי בגופו וס"י מוצהק בכליו דלא מהני הוא דוקא צס"י אמלעי דהיוו אלא מדרבנן, אבל טע"ע דלכמה פוסקים מהני [ובמו שהעלה שם], בודאי ראוי ללרף עם ס"י מוצהק או טע"ע בכליו, וגם בנצ"י צס"י טע"ע מוצהק דס"י אמלעי בגופו מהני בזה טע"ע גרוע [דלחר ג' ימים], ואף למאן דפליג ע"ז, מ"מ נראה דסימן מוצהק בכליו עדיף מס"י אמלעי בגופו, דהרי כמה פוסקים ס"ל דלי"א לשאלה כלל, ובתשו"ת רע"א סי' ק"ז אף שהשיג על העצבה"ג מחשו"ה הרא"ש דמשמע שם דטע"ע [גרוע] אפי' צירוף ס"י אמלעי לא מהני, מ"מ צירוף סימן מוצהק דכלים מסיק שם דיש להקל כמו שהסכימו כמה פוסקים דלי"א לשאלה, ובפרט בשאלת כל בגדיו וגם לי"א ועוד לירופים וכו'.

ובגודע ביהודה סוסי' נ"ב מסיק בגדיו דאם מכירים את המחט בטע"ע אף דהוי אחר ג' ימים ממיחתו מ"מ מהני היכא שמכירים גם כליו, משום דהוי שאלה דיהיד שישאל לאיש כזה אשר אחרי מותו תשתנה לורתו ללורת המשאל, וכחז שם עוד דאף שהמחטים משתנים אחר ג' ימים מ"מ מלד השכל לא היה לנו לחוש שישתנה עד שתדמה לורתו ממש לורת איש אחר, אלא שחכמים חששו לזה משום חומר א"ל אבל לחוש שתשתנה לורתו ותדמה לזה שהשאל לו בגדיו זה רחוק מאד וגרע משאלה דיהיד או מפילה דיהיד.

ובנפיש חיה סי' ו' הקשה מדברי הנוצ"י סי' נ"א [הוצאו בלות ל"א] שדחה שם דברי הח"ל משום שהוכיח דלרצא ע"כ צריך לחלק בין שאלה לנפילה א"כ אפשר דלשאלה דיהיד חיישי, ועוד דהא צס"י מ' ס"ל לנוצ"י דטע"ע שאחר ג' ימים גרע מסימן [אמלעי] וא"כ איך מחיר צס"י נ"ב מטעם שאלה דיהיד, כיון דאף צס"י דעדיף מטע"ע לאחר ג' ימים חייש לשאלה, אך אחר העיון דבריו נכונים, דע"כ החילוק שמהלך [צס"י נ"א] בין נפילה דיהיד לשאלה דיהיד הוא כמו שחילק הח"ל, דנפילה שהיא בלא כונה קשה לימר שיזדמן שיבא ליד איש שיש לו סימן כזה, אבל שאלה שהיא בכונה ויכל להיות שכיוון להשאל למי שיש לו סימנים אלו, וא"כ זה נוחא צס"י מ' ס"ל לו בשעת שאלה, אבל צס"י מ' שגשג

(*) ועי' להלן בסעי' כ"ו ס"ק רי"א אות ו' דיש שהתירו בזה מטעם אחר.

שהאכיד עצמו, ולמה נוחש לשאלה דיהיד שבעל הסיבה ההיא השאל בגדיו לאיש שה"י לו ג"כ סיבה להאכיד עצמו, וגם אינו מוכן למה ה"י זה הרואה להאכיד עצמו שואל בגד רחוק להשליכו, ולערך לומר שכן אירע בלי שום טעם, וכזה"ג גם הצ"ח שפקפק על הח"ל מודה.

ובשערי דיעה ח"א סי' ק' צמי שאל לפני טעיהו דג מלוח ובשר, וכשהוליא את המת נתחווה הרופאים והכיר הרופא את הדג שלא הספיק להתעכל ועוד לא עברה תמונת המאכל, וגם הכירו את בגדו העליון בטע"ע גמור, כחז דה"י מקום לדון להחיר מפאת הדג והבשר שמתלו בתוכו, דאם נבא לחוש לאחר נערך לומר שגם איש אחר אכל מאכלים כאלה ולא הספיקו להתעכל צמטיו עד שנטע בטע"ע זה [ששאל מבטלה הנאכד], וחזי חששא רחוקה דוגמא דנפילה דיהיד דלא חיישי ובת"ש כזה הח"ל, וכנה על דברי הח"ל יש להשיג דשאלה לא דמי לנפילה, שהרי שאלה איננה דבר הבא במקרה וכו', משא"כ צ"ל שהוא דבר הבא ע"י מקרה דמי ממש לנפילה דיהיד דלא חיישי, אך גוף הדבר מספקא לי מאד אם לעשות מזה לד היתר, כי מי יודע אופן ההכרה צמטין כזה, וגם המאכל הזה מלוי טעונו דרכים, וגם כי זמן העיכול עד שישתנה מלורת מאכל לא נחצר אללנו השיעור, ובדאי לאו כל אדם שוים בזה, ואולי אלא איזה בני אדם הוא שיעור גדול, וא"כ אין זה רחוק כל כך שיזדמן איש אחר שאל מאכל זה השכיח ונטע קודם שנתעכל, ואין להביא ראיה לזה מהא דלענין דינא חשיב כמטעל מיד כשנכנס המאכל לגוף, דצ"ל העיקר בחזותא תליא מילתא וכו', וקשה לסמוך ע"ז.

ובס"י קע"ג צא"ש שידעוהו בשמו שמת, וקודם מותו אמר עוד שיש לו אשה צעיר פ' וגם בן צמקום פ' ומלאכת הבן היא כך וכך ושקוראים לו דוד, ואח"כ צאה האשה ואמרה סימן שלבעלה ה' קוויטל כך ששים ריינוש מאיש פ' מעירה, וכן נמלא, כתב דאם כי על סימן הקוויטל יש לדון הרבה מדין חשש שאלה ומכירה וכו', מ"מ צירוף הסימנים דשמו ושם בנו, הוא מילתא דלא שכיחא לחוש לשאלה בזה, ועדיף משאלה דיהיד שהחיר הח"ל צס"י קל"ד וכו'.

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ס"ט השיב ג"כ בשאלה זו לדון מלד שאלה דיהיד, וכתב דכאן גם הבית מאיר המפקפק על היתר הח"ל [וכמוצא לעיל צריש אות ל"א], יודה, דהא גוף השאלה לא שכיחא צ"ל כיון דשמייה בשמיה לא מפקיד צ"ב. ועי' בתפארת צבי סי' ל"א אופן דעדיף משאלה דיהיד.

ובמלבושי יו"ט ח"א סוסי' ע"ז כתב [צדמ"ג ד'] לרף בגדיו מה שיש סימן ממאורעותיו, שהמת סופר צה"ס שטעם על אשתו על שהעירה נגד אמו ולקחה ה"פאליאל" וה"ליוטער" מאתה [דהיינו המטפחת שעל הראש והפמוטות], ובגין זה פירש ממנה ו' שצוה אחר החתונה והרחיק נדוד, דבזה כיון שהוכרו הבגדים תו אין לחוש לשאלה, כי דבר רחוק הוא לומר שהשאל לאיש אשר קרה לו כאלה.

ובתשובות לשואל סי' כ"ד על נדון א' שראו שגפל למשאל"ס ושהו עליו עשתי"ג ואח"כ הוליא גוף א' והכירוהו בגדיו שה"י לבוש צה"ס צמט נפלו, אחר שבי' לזדים שונים להחירה, כי עוד דיש עוד סניף שלא לחוש לשאלה מפני שראוהו שנטע צמטלים משונים א' גדול כמנהג קלח אנשי רוסיה וא' מנעל פשוט כמנהג במקומנו, וידוע שאין אדם לובש מנעלים משונים זמ"ז ומשונה מן המנהג כ"א עפ"י הדחק, ואם נחוש לשאלה נלערך לימר שגם השואל היתה השעה דחוקה לו עד שנתרצה ללבוש מנעלים כאלה,

אוצר

ס"ק קטז אות צח—צט

הפוסקים

ג' ימים ויש טע"ע בכליו אין לומר דהוי כשאלה דיוחיד, דהרי אין אומרים כלל שנשתתפה זורחו של זה לשל זה אך שאי אפשר להכיר עוד טע"ע ויש לעשות ככל זורח וזורה שמא הוא זה כיון שאין טע"ע גמור, וא"כ אין זה בסוג נפילה דיוחיד דכל זורה שבעולם שירצה לחפש אחריו יוכל להסתפק שמא זה הוא.

ובעין יצחק ס' ל"א אות י"א צידוד שהכירו את תמונת הנעצט שצולמוהו אחר ג' ימים מאז שהולידוהו מהמים וגם הכירו כמה מקלי תשמישו, ור"ל הרב השאל להתיר עפ"י הח"ל משום דגם בגד"ז הוי כעין שאלה דיוחיד, דאין יתרמי שישאל הכפאים למי שישתנה גופו ופניו להיות כעין פני הנפטר שאנו דנים עליו, וכח עליו העין ילחץ דאין דמיונו עולה יפה, דבני"ד מקרי ג"כ שאלה דרבים, דיש לחוש שהשאל לאורה איש בעולם ואחר מיתתו נשתתפה זורחו לאחר שהעלוהו מהמים ואישתתבי [משא"כ בגדון הח"ל שכבר נשתתפה שאלה הוי שאלה דיוחיד]. ועי' לעיל בזה"ל מכתת"ס ס' קל"ב.

צמ. היתר מהר"ל מפראג בהכרת הבגדים עם ס"א בגוף מטעם דכשמודמנים שניהם יחד יש היתר ע"י א' מהם ממ"נ, והחולקים על זה. כתב הצ"ח בסקס"ט צמס מהר"ל מפראג דהיכא שיש סימן אומני בגוף וטע"ע או סימן מובהק בצגדים, יש להתיר מטעם ממנ"פ, דאין סימנים דאורייתא, מהני הסימן האומני שבגוף, ואין סימנים לאו דאורייתא, א"כ לא חיישי' לשאלה [דלמ"ד סילד"א אין הכרח לחדש דחיישי' לשאלה], ומהני הסימן המובהק או הטע"ע שבצגדים.

ועפ"ת סק"ת ד"ה ועי' צ"ח דמהר"ל זה הוא הרב הלמן מפראג הנזכר בחינוך בית יהודה ס' קכ"ט (*). ושם הוצא חשבונו צענין זה ביתר ציבור, וכח דכ"ה דפסקין צו"ע דאין מעידין

חפסי

גם בשו"ת ר' חיים כהן רס"י ל"ג מבואר שתפס דהב"ש נתחנן לר' יהודה ליחא בר' בצלאל, שהרי כתב שהב"ש הביא בשם גור ארי' דלמ"ד סימנים דרבנן לא חיישי' לשאלה צ"ח, ובב"ש לא כתב כן אלא הביא ממהר"ל, וע"כ שחשב דהב"ש נתחנן על מהר"ל בר' בצלאל שהוא בעל ספר גור ארי'.

אמנם כבר הרגיש הדופק תשובה והקשה על עצמו מדברי השבות יעקב בח"א ס' צ"ח [ונדפסה תש"ו] וזו גם בחינוך בית יהודה ס' קל"ב] שכתב שם [על אותו הנדון של מהר"ר הלמן מפראג] לסייע לחברי מהר"ר הלמן הנ"ל מדברי תשובה קטנה המיוחסת להגאון ר' יעקב פילק ובתוכו תשו' א' מהגאון מהר"ר יהודה ליחא בר' בצלאל מפראג ופסק שם להתיר מטעם דלא חיישי' לשאלה בכלל גם למ"ד סימנים דרבנן, אף שגם השבות יעקב הי' בפראג, וסיים בצ"ע.

ויש להוסיף עוד דגם בחינוך בית יהודה ס' ק"ל בתשו' הר"א ברודא שה"ר ר"מ בפראג והשיב ג"כ על אותו הנדון, כתב לסייע אל הרב הלמן הנ"ל שהתיר רק מכת ממנ"פ, דגדולה מזו נאמרה מפי הגאון מהר"ל מפראג דלשינוייא דסימנים דרבנן לא חיישי' לשאלה בכלל צ"ח, וכן תמצא בתשו' הרב ר' יונתן אב"ד מיץ שהובאה באור נעלם סוס"י ל"ה, והוא הי' ג"כ בפראג הרבה שנים כידוע, הרי להדיא ולא כהרת אש.

ועי' לעיל באוצ"ח ס"ק זה אות ד' דשם הובאו דברי מהר"ל בר' בצלאל שבספר קטן הנקרא פסק על עגונה [או ויקם עדות] ופסק שם להדיא ולא חיישי' לשאלה בכלל בלי שום ממנ"פ.

ונראה דנשתרשב לאחרונים דבר זה ע"י חילוף אותיות, כי הי' כתוב : מהר"ל, והיינו : מורנו ר' הלמן, ונתחלף למהר"ל, והיינו ר' ליחא. אך מאחר ששל האחרונים הביאו דין זה בשם מהר"ל, נמשך גם אנו אחר לשונם. אלא דמבאן מודעה דבמל מקום הנזכר אצלנו בשם מהר"ל מפראג היתר בסי' אמצעי בגוף עם סימן מובהק או טע"ע דכלים, הכונה היא לר' הלמן מפראג.

שנעשו לו אחר השאלה אי אפשר לומר דבכונה השאל לאיש שיש לו סימן כזה, דהא נשתתפה שהשאל עדיין לא היו לו סימנים כאלה, והוי ממש כעין נפילה דיוחיד, וא"כ בטע"ע שאלה ג' ימים דהוי רק החשש שאחרי מותו נשתתפה פרטופו ואז לא השאל לו הבגדים, שפיר מותר מטעם שאלה דיוחיד, והשתנות פרטופו פניו לזה שהשאל לו הוי מאליו ובלא כונה, אך לפי"ז לא הוי המעלה בטע"ע לאחר ג' ימים רק דשאלה הוי בזה כלא נפילה, אבל אינו עדיף מנפילה, ואמאי כתב הנוצ"י דעדיף גם מנפילה דיוחיד, ואפשר דס"ל דיש סברא דעדיף גם מנפילה, דהכי דהנפילה הוי שלא מדעת מ"מ המליאה הוי מדעת, אבל שינוי האורה הכל הוא שלא מדעת רק במקרה.

ואולם צמ"י י"ב אחר שתירץ דברי הנוצ"י כנ"ל כתב דעדיין יש לדון בזה אם מהני הכרח בגדיו בטע"ע והכרח שלו לאחר ג"י דכבר כתבתי בזה"י דעל"ס הדין הא דלא מהני הכרח לאחר ג"י לריק ציבור, דהכי דאחר ג"י משתנה זורה הפרטופו אבל להשתנות להשתנות לזורה אחרת קשה מאד לומר, דא"כ ניוחש [בכל מקום] שמא אדם אחר יש לו ג"כ זורה כזאת דהיינו שגולד צורה זאת, וע"כ לזה לא חיישי' שיהיו צ' צנ"א דומים צורה א', דהא אנו רואים ברצונות אנשים שאינם דומים זה לזה, והשתא אין נוכל לומר דאחר מיתתו ישתנה ממש לזורה של אדם אחר כיון שט"י תולדה אינו צנמאל, אע"כ צירורא דהאי מילתא דהא דאחר ג' ימים אין מעידין, הוא רק משום דג' ימים לאחר מיתתו טע"ע האדם להשתנות ואין לו טע"ע גמור, וא"כ אף שמכירים אותו אינו טע"ע גמור שהרי אין זו זורחו הראשונה ממש, וע"כ שהוא רק דמיון שנדמה שזה הוא, וצדמיון כזה שוב אפשר לטעות בין אחד לחברו כיון שאי"ז טע"ע גמור, ולפי טעם זה אף שמכירים אותו לאחר

(*) והוא הרב שמואל הלמן שהי' דיין מר"ש בפראג בשנת תנ"א. והפ"ת שם הוסיף : דליכא למימר שהוא הגאון מהר"י ליחא בר' בצלאל הנקרא מהר"ל מפראג [שהי' אחיו של מהר"ר חיים שהי' חברו של הרמ"א], דהא איהו פסק לגמרי דלא חיישי' לשאלה בלי שום צירופים [וכמו שהובא בס"ק זה אות ד', וכמבואר גם בגאונים בתראי ס' י' ובתשו' הבי"ח סוס"י פ"ו ובשאלת ארי' לנכד הבי"ח רס"י ב']. וכ"כ בחשק שלמה ס' ט' ובשו"ת הר"מ [מגור] ס' ז' וי"ג. ובתראש ס' ט' הביא דברי הבי"ח הנ"ל שכתב שם ששמע בימי חורפו שהגאון מהר"ר ליב מפראג סמך על דעתו לפסוק דלא חיישי' לשאלה, וכחב עליו דהנה משמע מדבריו שהגאון [מהר"ר ליב מפראג] התיר בסימנים מובהקים בכליו לחוד ומשום דאזיל בשיטת הר"ן ונ"י הסוברים דלמסקנת הגמ' ל"ח לשאלה כלל אפי' למ"ד סימנים דרבנן, אמנם אני לא כך שמעתי, דודאי בסי' מובהק בכליו לחוד חלילה לו שהי' מתיר, דמי יעלה על דעתו לומר בסתירת דברים נגד הרב ב"י שכתב דדברי הר"ן והנ"י לאו דסמכא אינן [וכמובא בס"ק זה אות ג'], ותמיהה גדולה בעיני שהגאון מהר"ר ליב מפראג הי' מתיר בכה"ג, אלא כאשר אני שמעתי מהלומדים בפראג שהיו רגילים לומר בשם הגאון מהר"ר ליב מפראג דהיכא שיש סימנים בגוף, אף שאינם מובהקים ביותר, ויש גמי סימנים מובהקים ביותר בכלים, הי' מצרף להתיר מטעם ממנ"פ, ולא מטעם דקים ל"י דלמסקנת הגמ' דהר"ר ביה מחשש שאלה. [ולדבריו בעל הממנ"פ הוא מהר"ל מפראג ולא ר' הלמן].

ובדופקי תשובה ס"ק רס"ו אחר שהביא דברי הדת אש, כתב דלשי"ן מ"ש בס"ת כאן במוסגר דהב"ש שהביא בשם מהר"ל מפראג להתיר מטעם ממנ"פ נתחנן להרב הלמן מפראג ולא למהר"י ליחא, אינו מוסכם, דהרי הדת אש לא כתב כן, וקרוב לשמוע יותר לדברי הדת אש, שהרי הוא הי' ר"מ ודרשן בק"ק פראג בימי חורפו [משנת תכ"ט לערך עד תמ"ט] כמבואר בהקדמת ספרו, ואתרא דמהר"ל היתה, ושמועתו מכהנת יותר מהב"ח ופני יהושע שהיו רחוקים בק"ק קראקא.

איצור

ס"ק קפז אות צ"ט

הפוסקים

שם הראש לשאלה. וע"ש דמ"מ דן לירוף היתר זכר מעטס אחר דאין לחוש דאיתרמי שישאלו לאיש שיש לו סימן כמורה. [יבדלעיל ב"א אות ז"א].

ובחתם סופר ח"א סי' נ"ח כתב דנראה ראייה ברורה דלמ"ד סימנים דרבנן ע"כ איתין נמי לחשש שאלה, דהא נהד לישנא בצבורות מ"ו ז' מצוה דמכ"ח סגי צ"פ אחד דהיינו פדחת בלא חוטם, ומתני' דיצמות שהלריך פ"פ עם החוטם הוא משים חומרה דאשת איש, וא"כ קשה הא במשנה משמע דאפי' איכא פ"פ בלא חוטם נמי אין מעידין עליו ע"י סימנים [או בליס], ואמאי, הא באיסור דרבנן מועילים סי' אמלעיים, ועכ"ל דה"ל דהש"ס [ביצמות ק"כ דמקשה ממתני' רק למ"ד סי' דאורייתא] הוי מלי למימר ולעמך, אלא משום [דכיון] דאיכא נישנא בצבורות וזנן החורה צע"י פ"פ עם החוטם משו"ה לא אמר ולעמך, אך עכ"פ מצוה דלהך לישנא דמכ"ח לא צע"י פ"פ עם החוטם איתין נמי לכל הכך שנויי ללישנא דסימנים דאורייתא, ואיתין נמי לחשש שאלה, וא"כ אודא ל"י הממני"פ של מהר"ל מפראג, ואין לסמוך עליו זכר כלל. [ועי' לעיל אות ז"א דמ"מ דדד להקל מעטס הח"ל. ועי' עוד בדבריו לעיל סוף אות פ"ח].

ובשוואל ומשיב ח"א סי' קפ"ב כתב דלענין לסמוך על מהר"ל [לחוד], הנה הצ"ח חולק עליו. ובאצני דק [לרמ"מ פאנעטע] סי' נ"ח לא ראה לסמוך ע"ד מהר"ל לחוד משום דמאן ספין להקל נגד הצ"ח דרצ חיליה לחלוק על הגאון הנ"ל.

ובחן טוב סקפ"ו א"ס כי שכתב [צדע"ו א"י] דעיקר סברת הצ"ח רחוקה היא מן הדעת, דאין נדמה חששות שאין צבוג א"י למר דכמו דחיישי' שמה איתרמי סימן זכר נחוש ג"כ שמה איתרמי שהשאלו את כליו, והאם לא אפשר שזו חששא קרובה יותר מזו וכו', אך עם כל זה האריך דגם דברי מהר"ל מפראג אינם מוכרחים כלל, ומסיק [צדע"ט א"י] סוף חקירה ז' דאין להקל למעשה צדקון מהר"ל א"ס לא בכלים דלא מושלי ע"ש.

אולם רבים מהאחרונים החזיקו בסברת מהר"ל. צבית שלמה [נר"ש מסקאלא] רס"י ל"ח דנ"ז ד' כי דאם כי שיש להסס על דעת מהר"ל מוחמת דברי הרשב"א שהוצאו צעמ"ק צ"מ כ"ז שכתב דמהא דאמר' כים וארנקי ועצעת לא מושלי אינשי שמעין דמעידין עליהם אפי' למ"ד סימנים לאו דאורייתא, ולא חיישי' לשאלה כלל בכלים כי האי עכ"ל, ומצוה נזהר דבכלים דמושלי פשיטא דלמ"ד סי' לאו דאורייתא חיישי' לשאלה וכדעת הצ"ח, אך אולי אין הכרח מכאן, דאולי ע"ס הוא, ול"י ואפי' למ"ד "סימנים דאורייתא", ותיבת לאו מיותרת, [ועי' לעיל צס"ק זה אות ז' מהחק"ל סי' י"ב שהוא העתיק צאמת דברי הרשב"א "אפי' למ"ד סי' דאורייתא"], ולפי"ז אדרבה יבא מצוה כמהר"ל וכו', כי לפי הגירסא שפנינו קשה דלפי"ז מצוה דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא חיישי' יותר לשאלה, א"כ קשה צאמת מנ"ל להרשב"א להוכיח מהגמ' דבכלים דלא מושלי ל"ח לשאלה אף למ"ד סי' לאו דאורייתא מהא דמהדרין גט אשה, הא למ"ד סימנים לאו דאורייתא ע"כ הא דמהדרין מיירי צע"ט וכשהוא מלאו בעלמו כמ"ש החס' ביצמות ק"כ, וא"כ גם לשאלה ליכא נמיחש צכ"ג ד"ל דמיירי שידע שלא השאלו הכים או הארנקי לשום אדם וגאמן צמינו כיון דהוא עלמו מלאו וכו', אמנם אי ע"ס הוא דצדרי הרשב"א כנ"ל אחי שפיר, וא"כ אדרבה נחזקו דברי מהר"ל.

ובסי' ל"ט אות ה' כתב דהיתר צדקון עפ"י דעת מהר"ל, דאם כי הצ"ח והכנסת יחזקאל פקפקו עליו, מ"מ רוב האחרונים החזיקו בדבריו, והצ"ח שהוא המחמיר הגדול בחשש שאלה כתב לחלק

אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו, כל זה אינו אלא כשכל אחד מהם הוא צפני עלמו, דהיינו, או שנמצא צמת סימן שאינו מוצהק צגופו לצד [ואת הכלים לא הכיור], או שיש סימנים מוצהקים צכלים לצד, אבל כשים שניהם יחד מותרת ממני"פ, דאי הלכה כמ"ד סימנים דאורייתא, ולדודיה ע"כ לריך לאוקמי מתני' דאין מעידין אעפ"י שיש סימנים צגופו וצכליו דגופו מיירי צסימני ארוך וגון וכליו משום דחיישי' לשאלה, ושמעוס זה אין לסמוך על שום סימן דצגדים, א"כ יש להתיר מלד הסימן האמלעי צגופו, ואי קיימ"ל כמ"ד סימנים דרבנן ואין להתיר ע"י הסימן האמלעי צגופו, הא לדודיה אין לנו הכרח כלל לחוש לשאלה, דהא אי סי' דרבנן לא קשיא כלל ממתני' דאין מעידין וכו' וא"ל להמליא חירון דכליו הוא משום דחיישי' לשאלה, וא"כ יש להתיר משום הסי' המוצהק צצגדי, ומלשון המשנה דקתני אעפ"י שיש סי' צגופו וצכליו אין להוכיח דאפי' שניהם יחד אינם מועילים, דאיכא לאוקמי מתני' צסימן זכר שאינו סימן כלל, או דמתני' או או קתני וכו', והגם צצממאח צנימין סי' ס"ג צמי שה"י לו רועש צנאחר וגם סי' מוצהק צצגדים אחר את האשה משום דרועש אינו סימן מוצהק וצצגדים חיישי' לשאלה ולא התיר מכה ממני"פ וכו', אין צדצרו ממש ואין לסמוך עליו מחשש עגונה וכו', ולית נגר וצר נגר דיפרוק הממני"פ הנ"ל, ולכן דעתי להתירה צאופן שיסכימו עוד ז' מורי הוראה ישישים המומחים לרבים.

וכתב הרב ר' יהודה לייב מפפערשי צחינוך צית יהודה סוס"י קכ"ט [דאם כי] דצדק ז' של ר' הלמן כצד דרך צחוט השני סי' ל"ה, [אך] דודו הג"ר נפתלי כ"ץ סתר דבריו והראה דאפי' למ"ד סימנים דרבנן נמי חיישי' לשאלה, וא"כ נסתר הממני"פ שלו.

ובן האריך שם הרב ר' אברהם צרודא צסי' ק"ל לסתור את הממני"פ של ר' הלמן, כי הוכיח דגם ללישנא דסימנים דרבנן נשאלה הסברה דחיישי' לשאלה, דסברה אלימתא היא.

ובב"ש סקס"ט כתב ג"כ דאין הממני"פ של מהר"ל מוכרח, כי ו"ל דלפי האוקימתא דסי' דרבנן וצע"י סי' מוצהק ציותר, אז ממילא חיישי' לשאלה, דמכיון דצע"י סי' מוצהק ציותר וא"ס יש חשש שאלה אז ליכא סי' מוצהק ציותר. וכזה כתב גם צחשצחו צצחינוך צית יהודה סי' קל"א.

גם בגבעת שאול סי' א' חמה [צדק ע' עור צ'י] על מהר"ל, משום דודאי הכך חששא דשאלה איכא נמיחש אפי' להך לישנא דסי' דרבנן, ואין לומר דכיון דאין מוכרח אלא מכה קושא דוקא לא מהמדין כולי האי, דא"כ אף להאי לישנא דסי' דאורייתא נמי אין [חששא דשאלה] מוכרח, ד"ל כחירון הצ' דכליו מיירי צחורו וסומק, אע"כ ל"ל דצחר דשמע"י מהאי חששא דשאלה א"כ אף דאינו מוכרח יש לחוש לחומרה, ולפי"ז אף להאי לישנא דסימנים דרבנן נמי כן הוא, גם צחש"י פנחס מארל [צצח"מ ס"ק נ"ה] דמיירי שם צמי שהכירו היטב צצצ"ט כל הצגדים שכל העצב וגם הוי לו סימנים צגופו, ואעפ"י לא התיר צצביל זה ע"ש, וכן צחש"י מורי הגאון ר"מ כ"ץ צצסוק ספר צבורה אגשים לא חסור מעטס לירוף סימני הגוף עם סימני הצגדים וכו', וע"ש ש' צצדדונו צלא"ה אין לצדד היתר מעממא דמהר"ל, דע"כ לא אמר מהר"ל אלא כשים סי' מוצהקים ציותר צצגדים וגם סי' ציגוני צגוף, אבל צצ"ד לא היו הסימנים צצצגדים מוצהקים ציותר, ואפי' סימנים ציגונים לא היו וכו'.

ועי' בתשו' רע"א סי' ק"ה שהקשה על מהר"ל מתשו' הרא"ש כלל ג"א סי' ו' [והוצאה גם צעור סוס"י ק"ח] דשם היו גם סימנים אמלעיים צגוף נוסף על סימני הצגדים, ואעפ"י חיישי'

אוצר

סי"ק קפו אות צט-ק

הפוסקים

משום דחיישי' לשאלה וכו', וע"ש שסיים דצנירוף סברת מהר"ל
עם סברת הח"ל יש להחיר.

ובשו"ת מהר"מ פדוה סי' י"ח כתב דהגם שהצ"ש חולק על
מהר"ל, מ"מ ראיתי בכמה חשבויות שסמכו על היתר
מהר"ל לעשותו יסוד וסניף לשאר היחסים, והגם שצקו"ע סי'
ל"ג כתב בשם הריב"ל דאין להקל מטעם צירוף סימני הגוף עם
סימני כלים [ולא החיר מטעם ממנ"פ], אין זו סתירה לסברת
מהר"ל, דהריב"ל מיירי דאין צבגדים רק סימן אמלעי וכן
צגופו [וא"כ לא שייך בזה הממנ"פ של מהר"ל] וע"ז כתב
להחמיר דלא אמרינן דהני חרי סימנים אמלעיים יעשו סימן
מוצהק, אבל מההר"ל מיירי דיש סימן מובהק או טע"ע בכלים
רק הריעותא היא מחמת חשש שאלה ע"ז כתב את הממנ"פ שלו.

ובפנים מאירות ח"א סי' י' וצבר ליואי ח"צ סי' כ"ב, וכן
צמנחת פתים כתבו שצ"ס כ"ד, וצלוותא דאצרהם סי'
כ', וצערות יהודה סי' מ"ו, וצשו"ת רמ"ז סי' י' אות י"ב, וציד
יחזק ח"ג סי' ע"ד, וצברכת משה סוסי י"א, וצמהר"ש [ענגיל]
ח"א סי' מ"ע העלו לסמוך על מהר"ל מפראג עם עוד צירופים.
ובגוב"ק סי' ל"ב האריך הרבה לחזק דעת מהר"ל מפראג,
וסיים דהסוגיא מוכרחת בדעתו, אך מ"מ צ"ס ל"ו

סי' [דאס כי] דכתבוצה אחרת הכריע כמהר"ל, אך שם היו עוד
לדדים להקל. וצ"ס י"א כי דכבר האריך להוכיח בדעת מהר"ל
מפראג, ועכ"פ צנירוף סברות אחרות יש לקבוע בה מסמרות.
ובסוף הכתובות צ"ס ל"ו כי טעם חדש להקל צ"ס אמלעי צגוף
וגם סימנים בכלים, והוא, לפמ"ש רש"י וחס"י [ציצמות

קט"ו צ'] דהכי דלא הוחזק צאיסור שוב להוחזק צממון, והנה
זה פשוט שאם נאצדו שני צגדים שוים אלל שני בני אדם ואחד
יודע סימנים בשלו והשני אינו יודע שלא השגיח בשלו אם יש בו
סימנים, ושוב נמצא אחד מהם עם סימנים שאמר האחד ודאי
שמחזירים לזה שאמר סימנים אף שהוחזק שנאצדו שני צגדים,
דאם היה הדין שלא להחזיר ע"י סימנים בהוחזקו לא אשתמיט חד
מהפוסקים להצריך חידוש זה, וא"כ אם מהני סימנים צממון
בהוחזקו מהני צאיסור בלא הוחזקו, והאיבעיא אי מחזירין גט
אשה צסימנים איירי בהוחזקו שני יוצ"ש, או אפשר דצגט
מחמירין אפי' בלא הוחזקו כיון דנפל איתרע לי' אצל צמיתת דלא
שייך זה ודאי דבלא הוחזקו ל"ה למימר סימנים דצבנן, אלא
דצברוג שנמצא אין להחיר ע"י סימנים שהרי כאן הוחזקו רצות
בני אדם וע"י הסימנים אחר רואה להחיר וסימנים דצבנן, אבל היבא
דלצוש [גם] כליו ולמיחש לשאלה הא ודאי אף דחוששין לשאלה
מ"מ לא הוחזק כאן אחר צבגדים הללו וצדרך הזה. [מדצרו
האחרונים של הנוצ"י נראה לנאורר דהיתרו הוא דוקא כשידוע שצעלה
הגך צדרך שנמצא המת, וכמ"ש מהר"ל לעיל צאות ל"א אולם ע"ש
מהפס חיה דאפי' כשלא ידענו שצעלה הגך צדרך זה מקרי לא
הוחזק]. וע"י עוד לעיג אות י' מה שבוצא מדצרי הנוצ"י סי' מ"ד.
צמ*. האם יש להחיר לפי המהר"ל גם בצירוף שני סימנים
גרועים בגוף להכרת חבגדים. צצית שלמה
[מסקאלא] סי' מ"ה ראה מעיקרא להחיר [צדס"ט ג'] עפ"י
מהר"ל גם צצירוף שני סי' גרועים, להסוצרים דצ' סי' גרועים
מלערפים להיות סי' אמלעי [כצס"ק קל"ד אות י"ד], אך שוב
הוכיח [צדס"ט ד'] דלהממנ"י של מהר"ל ע"כ מוכרח דצ' סי' ג'
אינם מלערפים לסי' אמלעי [וכמבואר צס"ק ואות הג"ל], אלא
שכי' דיש בזה היתר עפ"י הח"ל.

ק. האם גם בכלים העשויין להשאיל אמר מהר"ל מפראג.
בהאלף לך שלמה סי' פ"ה אחר שכי' דג' חילוקי דינים

לחלק צכיוולא בזה צ"ס פ"ה, [ע"י לעיל אות ל"א], והוסיף הצית
שלמה שצכמה חשי' האריך להכריע כמהר"ל צרציות עלומות.

גם צמאמר מדצרי סי' פ"ה לידד להחיר עגונה עפ"י מהר"ל,
וכתב דאף שהצ"ש פקפק עליו, מ"מ כבר הסכימו גדולי
האחרונים לסמוך על מהר"ל, והאריך ליישב קושיית הצ"ש על
מהר"ל ע"ש. גם צדת אש סי' ט' האריך לחזק דעת מהר"ל, וכי'
שם להחיר צ"ס אמלעי צגוף וטע"ע דכלים.

ובהשיב משה סי' ס"ג כתב [צדכ"ו ג'] דהיתר מהר"ל הוא היתר
עלום וחזק, דכן מורה פשט הסוגיא ציצמות וצ"מ דלמ"ד
סימנים דצבנן לא חיישי' לשאלה, וכתב שם ל' היתר מחמת סברת
מהר"ל.

ובמהר"א עניול סי' י' אות ג' כתב דהיתר מהר"ל היתר גמור
הוא ויש לסמוך עליו כעל עמוד צרול, ודצרי הצ"ש
אינם נכונים כמו שהאריך הנוצ"י [צ"ס ל"ב, ע"י צדצרי הנוצ"י לקמן
צאות זה], וצחשי' אחרת צארנו שאין לפקפק בהיתר זה כי כן
מוכרח מהש"ס וחוס"י.

ובברית יעקב סי' כ"ב האריך ג"כ לחזק סברת מהר"ל, וכתב
דיש לנו יסוד להקל בזה, וכן החזיק צסברת מהר"ל
צחמדה גנוזה סי' ט'.

ובישועות מלכו סי' ל"א כתב דכבר נתפשט המנהג לסמוך על
דעת מהר"ל וחכם נצי צ"ס אמלעי צגוף וטע"ע בכלים.
ובשו"ת מבשרי אחזה סי' מ"ה אחר שהעלה לסמוך על דעת
הגר"א דלהלכה ל"ה לשאלה בכלל, כתב ולפי"ז יש להחיר
[עכ"פ] צצויכא סי' אמלעי צגוף וסי' מובהק בכלים מטעם ממנ"פ.
ובאבני נזר סוסי ע"כ כתב דמה שהשיג צחשי' רע"א סי' ק"ח
על מהר"ל מחשי' הרא"ש [ראה צאות הקודם], הנה
המעייין שם יראה דאין ראהי משם, כי שם היו צ' אנשים הא' הי'
לו סימן צרצשו והצ' לא נמצא רק רגלו אך הי' עז"ע צכליו,
ואדצרה מסוף החשי' נראה להיפך, שפירע הרא"ש שם הסימנים
שלא יועילו ארוך וגוף וכו' שהם גרועים, וקשה הא אפילו סימן
אמלעי אינו מועיל, אך משום שאמר הגוי סימן על כל האנשים
אף ע"ז שיש עז"ע צכליו, ע"כ [צכדו] לאסור גם זה אמר צארוך
וגוף, ע"ש.

ובעצי ארזים סקפ"ו כתב דסברת מהר"ל סברת קדמאי היא
שכבר כתב מהר"י ווייל צ"ס ע"ט וק"ג שמהר"י מואיגר החר
ע"י סימן צגופו וסימן בכלים צהדי הדדי אע"ג דכל חד לא מהני,
וכתב שכן מלא צספר מתות ע"ש, ואפשר דסברתו היא כסברת
מהר"ל דהא דחיישי' לשאלה וסימנים דצבנן היא רק משום
דמספ"ל האף הלקחת ומחמירין בכל חדא, אבל דלצויכא צרווייכו
צהדי הדדי שרינן ממנ"פ, וצזה חחיישב קושיית מהר"א צפוי"כ
סי' קס"א שהקשה עליהם דהא מתלמודא מוכח דחששא דשאלה
חששא גמורה היא ולא מהני אפי' להצטרף וכו' ע"ש [ולעיל צאות
פ"ו], ונראה שהצין כוונתו דמשום צירוף סימני הגוף וסי' כלים
הוא דסמכו להחיר ולכן הקשה עליהם, אבל אם נפרש כנ"ל לא
קשיא מיד, דו"ל דגם לדידהו אין אומרים דמהני סימני הגוף
לצרך לסימני כלים שלא נחוש לשאלה, ומה שהחירו צצרווייכו צהדי
הדדי אינו מטעם צירוף אלא משום דסיד"ר וחשש שאלה צצרווייכו
ספיקא דדינא נינהו, וכשכן יחד נוכל נסמוך על אי' מהם ממנ"פ
וכי', אלא שכתב דיש לפקפק בהיתר מהר"ל דלפי"מ שנראה
דלצנווייח צחרא דצכורות מ"ו דצעי הכרת פ"פ מה"ת, או אפילו
צצנווייח קמא וכשאין אפי' הכרת הפדחת שאז עדיין היא צחזקת
אשת איש מה"ת אזי סימני הגוף יחד עם סימני כליו נמי לא מהני

אוצר

סי"ק קפו אית ק—קא

הפוסקים

להב"ש דמושל לירוק סימנים ח"כ ה"ה לירוק סימני הגוף עם סימני הבגדים, וכחז עליו דאין לדבריו ע"ש, דדוקא לירוק סימני הגוף נחשב לס' מובהק דשניהם יחד אינם נמארים בגוף אחד, וזה לא שייך כלל בלירוק סימני הגוף לסימני הבגדים, דלא נולד בגוף שום סימן מובהק ע"י זה, ואם לומר דלא חיישי דאיתרמי שהשאל בנגדים לאיש אשר לו סי' חמאני כמותו, וזהו סברא צפני ע"מא והיא מהח"ל, אבל ענין לירוק סימנים לא שייך בזה כלל, דכיון דהסי' החמאני מלוי בגוף אחר ג"כ וחשש שאלה הוא ג"כ על דרך המיעוט ע"כ, איזה לירוק נעשה מזה להיות נחשב סי' מובהק, אך מ"מ כבר סמכו בחשו' של גאוני זמנינו על ההיתרים האלו, וצפרע לעשות סניף וכו', ע"ש.

גם בספר יהושע סי' ס"ט כתב דאין לסמוך על סימן כליו בלירוק סימנים דגופו ומעט לירוק צ' סימנים חמאניים, דדוקא אם שניהם בגוף יש לנרפס, אבל אם אי' בגוף ואי' בכליו לא מהני, וגם לישנא דמתני' משמע הכי, דקתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם חמאני שיש סימנים בגופו ובכליו, ומלשון גופו משמע דמיידי באיש אחד ולא מאנשים דעלמא ואפ"ה קתני דלא מלטרפי סימני גופו עם סימני כליו, גם מהב"ש שחלק על מהר"ל צ"ח גוף ובטב"ע דכלים משמע דס"ל דלא מלטרפי, דא"כ צ"ח חלק עליו לדינא, ודוחק לומר דפליג עליו רק בסברא אחר, דלכאורה קשה למלא נפ"מ צניהם כי אם בדרך רחוק וכו', ואיכא שחי' אפשר לדון בזה מלד שאלה דיחיד וכו'.

אכן בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ח כתב [בדנ"צ ד'] על דברי הנוצ"י שר"ה לחלק בין צ' סי' חמאניים בגופו ובין צ' סי' ח"ה שאי' מהם בגופו והשני בכליו, דאין דחייתו נראה ומתקבל, והעלה בנדון דשפיר יש ללדד היחר גם משום היכר הבגדים דהוי עכ"פ סי' חמאני גם להב"ש ובלירוק סי' חמאני שצנף.

גם צ"ח כתב דיש להתיר צ"ח חמאני בגופו עם סי' מובהק או עכ"פ דכלים אף להב"ש ומעט לירוק צ' סימנים חמאניים, ומ"ש הנוצ"י לדחות בין צ' סי' ח"ה בגופו ובין אם סי' אי' בגופו וסי' אי' במלבושיו, אין דחייתו נראה ומתקבל.

ובכור הבחינה סי' י"ד כתב ג"כ לדינא אין חילוק בין מהר"ל לצ"ח, דגם לצ"ח י"ל דאף דסובר דגם אי' סימנים דרבנן חיישי לשאלה מ"מ עכ"פ דכלים עדיין הוי כסימן חמאני ומהני סי' חמאני דגופו להטערף לו להיות סימן מובהק כחרי סימנים חמאניים בגוף, ואין לנוצ"י ה"ל ולמהד"ס סי' מ"ז, ע"ש.

ובנודע בשערים תניינא סי' מ"ג אם כי שדח דברי מהר"ל מ"מ כתב ג"כ לדון דלכחא כמהר"ל אך לא מטעמיה, אלא דכיון דגם להב"ש הוי עכ"פ סי' חמאני ח"כ מטערף הוא עם סימן חמאני שצנף כדון צ' סי' ח"ה המלטרפין להיות סימן מובהק.

וב"ב בנחלת אבות סוס"י י"ז, וביד יוסף [לר"י שערצרג] סי' א', ואין ליש"ש פט"ז דיבמות סי' ו' שכתב ג"כ בפשיטות דמלרפין כה"ג [ומעט אחר], והביא גם מהנוצ"י ה"ל.

וב"ב גם בחומר צקודש סי' י"ד וט"ז, ואין שכן מצוה במהרי"ו ווייל סי' ע"ט, ושצנפה"ג [הבנ"י] אית ש"ה הביא כן גם צ"ח המצ"ט ורמ"ה ורד"ך, ולא קשה ע"ז ממתני' דקתני חמאני שיש סימנים בגופו ובכליו, דמתני' מיידי צ"ח חמאניים דכלים דזה מלד דחיישי לשאלה הורע כוונתו ונעשה סימן גרוע.

[ועי' צשו"ת רע"א סי' ק"ז שכתב דסימן אי' בגופו וסי' אי' בכליו עדיף יותר לענין לירוק מאשר צ' סימנים חמאניים בגופו במצוה במהרי"ב ח"א סי' ח' דבחיילם חשבוהו הוא מסתפק

יש צמלטלין וחפלים, דהיינו, דסתם מעלטלין וחפלים הוי אינם עשויים להשאל ולהשכיר, והיינו דלא שכיח להשאלם אבל מ"מ יתכן שיהיה בהם שאלה על דרך המיעוט, ויש דברים העשויים להשאל ולהשכיר דשכיח ומלוי בהם השאלה, ויש דאין עשויין להשאל כלל, ולכן צדיק ממונות לענין מיגו דלקוח צענין דוקא העשויין ביותר להשאל ולהשכיר וזה הוא דאין לו מיגו, אבל בסתם חפלים יש לו מיגו דלקוח, כתב עוד לענין חשש שאלה בעגורה הוי להיפך, דבסתם חפלים חיישי לשאלה ורק בכל מה דלא מושלי לא חיישינן לשאלה, ונפ"מ מזה דאף לדעת מהר"ל מפראג הסובר דאם סימנים דרבנן לא חיישינן לשאלה, נראה דהיינו דוקא בלחות כלים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר, אבל בכלים העשויין להשאל ולהשכיר, מודה גם איכו דאף אם סימנים דרבנן חיישינן לשאלה וכו'.

קא. האם יודו חחולקים על מהר"ל בשחי' סי"מ בבגדו וגם טב"ע בהם נוסף על סי"א בגוף. כתב בהאלף לך שלמה סי' פ"ו דצ"ח יודה גם הב"ש החולק על מהר"ל דמהני, דהא כל עממו לחלוק על מהר"ל הוא משום דכשנלרף למיעוט דמושלי את המיעוט דאיכא עוד צימון כזה נעשה עכ"פ מיעוט השכיח וחיישי לוי, לפי"ז תינה היכא דהוי רק סימן או עכ"פ בכליו, אבל היכא דאיכא תרומייהו דהיינו סימן מובהק וגם טב"ע, וצפרע צ"ח כלים, י"ל דכזה ודאי לא שכיח שיזמן כה"ג, ומודה הב"ש דחשש שאלה לא מרע הסימן או הטב"ע, ולא שייך בזה שילרפו המיעוטים להדדי, דצ"ח אף מיעוטא דמיעוטא לא שכיח שיזמן כה"ג.

קב. ובכלים דלא מושלי. כתב צ"ח סופר ח"א סי' פ"ז דכיון דנראה מהתוס' ציבמות דסמכו על הסוגי' דשם דלהלכה לא חיישי לשאלה, נהי לענין אי' סימנים דרבנן או סימנים דאורייתא וכן אם חיישי לשאלה או לא לא נכנים ראשינו, עכ"פ אלא נסמוך דינמא דאי' איכא סימן חמאני בגוף וטב"ע בכלים דלא מושלי, נימא ממנ"פ של מהר"ל מפראג, וזה ברור צ"ח ספק, ויורק לזה סברת הח"ל [שצ"ח ל"א] דלגבי סי' חמאני הוי חשש שאלה כעין נפילה דיחיד, וגם הב"מ הסכים לזה בצדק.

קג. יש שצידדו להתיר בהכרת כלים עם סי"א דגוף מטעם דהווי כב' סי"א ומצטרפו להיות סימן מובהק, ויש חולקין. כתב בנודע ציבורה סי' ל"ב [ד"ה ואפי' לצי"ש] דאף לצ"ח החולק על מהר"ל מפראג וסובר דגם למ"ד סימנים דרבנן חיישינן לשאלה [וכמוצא בלוח לט], מ"מ כיון דעיקר עממו הוא דכיון דלמ"ד סיד"ר צ"ח סי' מובהק ביותר ומאחר שצנפים יש לחוש [מסברא] לשאלה או לא הוי [היכר הבגדים] סי' מובהק ביותר, אך [גם לדידיה] עכ"פ סימן חמאני מקרי, וא"כ כשיש גם סימן חמאני בגוף יש לדון להתיר לפימ"ש הב"ש צסק"ג צ"ח המלחא צנימין דצ' סימנים חמאניים מלטרפו להיות סימן מובהק, והגם שאפשר דשאינו צ' סימנים חמאניים שניהם בגופו ולא שכיח שיזמנו בחדם אי', אבל כשאחד בגופו ואי' בצנפיו י"ל דכיון דזה שצנפו מזמן גם אלא אחר מדוע לא ניוחש שזה השאל לשני את צנפיו, מ"מ זוכי חששא רחוקה דינמא שהזמן שהשאל את הבגדים לאחר שהי' ג"כ סימן חמאני כמותו, וזה מקרי שאלה דיחיד, אלא שהח"מ בחשו' שצסק"ג כתב צהדיא דאפי' כמה סימנים חמאניים בגופו וגם היכר הבגדים לא מהני.

ובאר"י דבי עילאי סוס"י ח' הביא מהר"ל מפרעמישל שר"ל לדינא אין הב"ש חולק על מהר"ל מפראג, ודייק לי מדס"ל

אוצר

ס"ק קפו אות קג—קד

הפוסקים

הוא רק דרבנן ובגמ' ס' ל"ז כתב דעכ"פ זה שחשש בצי"ל לשאלה גם בכלים ללא מושלי הוא ודאי רק דרבנן, א"כ נגד זה שפיר מהני הסימן האמלעי שבגופו, ולגבי חשש דרבנן מהני סימן דרבנן, וע"י עוד לעיל בזה"ל י' ד"ש מחירים בהכרת הבגדים צ"לירוף ס' אמלעי בגוף, מטעמים אחרים.

קד. החזקת חפצים בלתי שכיחים, או לבישת בגדים שאין הדרך ללבושם, האם חשובים כסימן על האדם אף שלא הוברו. בצרית יעקב ס' כ"א לירק צנודנו מה שאמרה אשת הנאצד שבעלה לקח עמו מטבע שאינה יולדת בהולאה, ונמלכה עתה חלל הנעצב, ד"ל דזה הוי סימן אמלעי, דבזה לויכא למיתש לחליפין והולאה כיון שאינה יולדה, ולמכירה לא חיישי דחוקי בחזקת מרא קמא.

וע"י בתשו' סוסי"ה כ"ה צמי שנשרק ומלאו עלמות ועל ידם מטבע שאינה יולדה בהולאה, ואצ"ו מעיד שידוע לו שהי' ביד צנו מטבע זו קודם השריפה, כתב דא"ע"ג דא"י סימן מובהק, מ"מ מטערת ה"א לשאר לדדי היתר.

ובשו"ת מהרי"ם פדוא סוסי"ה כ"ה צנודן מי שהלך להליל חנותו מהשריפה ונמלא גוף שרוף בחנות סמוך לפחת, עשה סינופים להחיר גם ממה שמלאו סמוך לנשרק מיני סחורות שלא היו צנמלא כי אם בחנות, והסתמך על הצ"ח ה"ל.

ובתשו' הרב שמריה שרציע הזהב שצלחם רב ס' ל"ט כתב צנודנו דכיון שהעיד יהודי א' שראה איך הושלך יהודי לים וידיו קשורות מלפניו עם "ריזה" א', ושז' הסל"ת גוי א' שמלאו יהודי א' צים וידיו היו מקושרות מלפניו עם ריזה א' ומת צדיקה, פשיטא דסמכין אהאי סימנא דסימן מובהק הוא, וכבר כ' הרא"ש בתשו' שהוצאה צעור ס' ק"ה דאם יש שום שינוי באחד מאבריו הוי ס' מובהק ע"ש, ולא חיישי' דילמא איתרמי אדם אחר שידיו היו מקושרות עם ריזה, ודומה לזה כ' בהגמ"ר סוף יצמות צגוי שאמר שהרג יהודי א' שהי' מוליד י' ליערין ששלחה אשה פ' לאחיה צעיר פ', והחיר את אשתו ע"י ששאלו לאשה אם אמנם שלחה המעות ע"ש, וכיון דהתם מספר המטבעות הוי ס' מובהק אף דאפשר שומלאו י' ליערין חלל אנשים רבים, ה"כ לא אמרי' דאיתרמי אדם אחר שהיו ידיו מקושרות כנ"ל שנעצב צים, ואף דיש לחוש שמא היחודי שהושלך לים השאיל את הריזה שלו לאיש אחר, הכא לאו מטעם כליו שרין, חלל מטעם דידיו מקושרות מלפניו עם ריזה א' סימן מובהק הוא כמו התם צמעשה ד' ליערין:

אך בעל הלחם רב שם תמה עליו דאיך מלאו לצו להחיר בסימנים גרועים ולא ראה כמה פרח הרא"מ צסי" ל"ז צעודא שהי' לו סימן בגופו ולא הודה לו ר"ד י' יחיאל ע"ש, והרא"מ לא הליל עלמו חלל צמי"ש דאנו אין לנו חלל לסמוך עפ"י הסימנים שכבר החירו צהם ע"ש, הרי ללא ראה לחדש סימן מלבו אטע"י שהם סימנים בגופו, כ"ש צנ"ד דהם סימני כלים דגרעיו עוצא, ואפי' סימני כלים גמורים לא הוו, ולכן צנ"ד ודאי דאין להחיר אשה זו [מטעם זה], והצ"ח דגם הרב שצמי צרוך השיג עליו.

ובגבעת פנחס ס' כ' צמי שהועד עליו שראו בחייו רעיה על האלצה הקטנה, (והעגונה אמרה ששם הי' לו שומא), ואח"כ נמלא מת א' צרעיה על המקום ההוא, ואין שום סימן צרעיה עלמה חלל שהסימן הוא מה שנמלכה הרעיה עליו, כתב מעיקרא דאין בזה ספק [דהוי סימן], דהא מבואר צצ"מ דאי לאו דידעה דכל מאי דאית ליה מנה צחפיסה היו נותנים לה אם אומרת שהי' מונה צחפיסה, אף דאינה נותנת סימן צחפיסה עלמה

אם מהני סימן א' בגופו וס' א' בכליו, ובסוף מפשט פשיטא ל' [שני] סימנים בגוף לא מהני, ע"ש. וע"י צסי" ק"ה צמוקף, וכן הוכיח צמרה"ל סקל"א דפ"צ טור צ'.

גם בשו"ת הרי"ם [מגור] ס' צ' כתב דאף לבשרת הצ"ש הסובר דכיון דאיכא חשש שאלה חו לא הוי ס' מובהק ביותר רק ס' אמלעי, מ"מ י"ל דס' אמלעי בגוף וס' מובהק בכלים מהני משום דמלטרף הוא עם הס' האמלעי שבגוף, וכ"ה סברת ס' מחות שהוצא צהכ"ד ס' קס"א, ואף שהצ"ד הקשה עליו, הנה אין ראייה מקושייתו רק על לירוף ס' א"א דכלים עם שאר סימנים חלל לא על לירוף ס' א"מ דכלים, דאף דמחמת חשש שאלה נעשה [מהס' מובהק] סימן אמלעי מ"מ מותרת היא ממנ"פ, דאם סימנים דאורייתא מהני הסימן האמלעי שבגוף, ואם סימנים דרבנן שז' לא מוכח דחיישי' לשאלה רק מכה סברא דנעשה סימן אמלעי ושז' י"ל דמלטרפי הצ" ס' אמלעיים להיות ס' מובהק, ואין הוכחה כלל מלשון הצ"ד שיחלוק על מהר"ל, דא"ע"ג דגם על עכ"פ דכלים כתב שם [הצ"ד] ללא מלטרף, היינו משום דקאי שם רק על לירוף שאר אומדנות של ס' א"ג דבזה שפיר יש להסתפק דילמא סיד"א וחשש שאלה הוא חשש גמור ואינו מושיל אף להלטרף לס' הגרועים, משא"כ צ"לירוף לסימני הגוף י"ל דמהני ובמהר"ל, והי' אפשר לסמוך על מהר"ל וס' מחות ומהר"י וי"ל ומהר"ש"ל צ"ש"ש שפסק ג"כ דמהני לירוף ס' א"א דגוף לס' א"מ דכליו, והם עמודים גדולים לסמוך עליהם להחיר, ובפרט דכמה וכמה פוסקים סוברים ללא חיישי' כלל לשאלה וכו'.

ובצמח צדק [החדש] סוסי"ה כ"ה אחר שז' דעכ"פ צבגדים לא גרע מסי' צינוני בגוף, משום דאף דחיישי' לשאלה הא גם צסי" צינוני חיישי' דאיתרמי סימנים כסימנים, כתב עוד דלפ"ז כשם שדעת רוב גדולי האחרונים דצ' ס' צינונים שבגוף מלטרפים וחשודים כסימן מובהק, כמו כן עכ"פ צבגדים מלטרף לס' צינוני שבגוף להיות ס' מובהק, והרי צ"ש"ש פרק צתרא דיצמות ס' י' משמע דאפי' ס' א"צ שבצנודו מלטרף לס' א"צ שבגוף, הגם צסי" צינוני צבגדים יש צ' חששות הגרועים כוחו, והיינו חששא דשאלה וחששא דאיתרמי סימן כסימן, א"כ עכ"פ צעצ"ע צבגדיו דליכא רק חששא דשאלה לחוד שפיר מלטרף הוא לס' צינוני שבגוף, מיהו לבסודים דצ' סימנים צינונים בגופו ג"כ אין מלטרפין, י"ל דה"ה עכ"פ דבגדים [נמי] אינו מלטרף לס' א"צ שבגוף, חלל שבשו"ת רע"א סוסי"ה ק"ז דקדק מהריב"ל ס' ח' דאפי' ס' א"צ בכלי חזי לאילטרופי לס' א"צ שבגוף יותר משני סימנים צינונים בגוף, [והו"ד לעיל], ואם כי שזה תמוה קצת, מ"מ צעצ"ע דכלים יש ללדד לומר דחזי לאלטרופי יותר. וע' צמנחת משה ס' ז' אות ז' בהיתר הדי שכתב ג"כ כזה.

ובחרי בשמים מהד"ת ס' ס"ה הצ"ח מנצבת פינחס ס' כ"א וכ"ג שהעלה להחיר צעודא דידיו שהי' ס' א"ג צגופו צמקום מלומאס וס' א"מ צכליו מטעם לירוף הסימנים ע"ש, ובאמת ס' אמלעי צגופו וס' אמלעי צכליו עדיף יותר משני ס' אמלעיים צגופו, דהרי צמהריב"ל סוסי"ה ח' כתב צפשיטות דצ' ס' א"א צגופו לא מהני ומ"מ מלדד הוא צחחילת הסימן לומר דס' אמלעי צגופו וסימן צכליו מהני כסימן מובהק, [וע"י צשו"ת רע"א שהוצא לעיל צמוקף], ובאמת כתבו הראשונים צשם ספר מחות דס' הגוף וס' כליו מלטרפו וכ"כ מהר"י וי"ל צסי" ע"ט, ואף ללא סמך ע"י חלל צ"לירוף האומדנא שהנהרג הלך בזה"ה הדרך, הנה גם צנ"ד איכא אומדנא זו, גם צ"ש"ש פרק צתרא דיצמות העלה דס' א"א צגופו מהני צ"לירוף סימני כליו, ויש מקום להסביר הענין לפי"מ שמלדד הרא"ש צפ"ק דצ"מ ס' י' לומר דחשש שאלה

אוצר

סי"ק קפו אות קד

הפוסקים

הולך רק מי שהי' לו קלח מכה והיו זאת לסימן, וי"ל דהוי' כמו סימן אמצעי, ואולי הוי' סימן מובהק כיון שפירט האלצט, ואע"ג שכתב ה"מ וה"ש דבעינן דוקא שיפרט המקום שצאצא צראשו או צאמלעו או צסופו, מ"מ מטעם אחר הוי' צ"ל סימן מובהק כיון שהי' צ"ל אלצעות הוי' כשני סימנים אמצעיים לדעת קלח פוסקים הוי' סימן מובהק, אך כיון דלא הוי' שינוי צאצא רק הסמרטוט הוי' קלח סימן מכה אומדנא, ע"כ לא נחליט דהוי' סימן מובהק רק עכ"פ סימן אמצעי, וכיון שיש גם עכ"פ צגדיו יש לסמוך על שיטת מהר"ל וכו'.

ובזכר יהודה סי' כ"ח צנעט צנמלא והיה הצל קשור על המגף למעלה והכירוהו והעידו כי גם צהיו היה קשור החבל בן צלותו מקום מכוון, כתב דסימן זה דמי כמעט לסימן מלאו קשור צכים וארנקי, ולפי"ד החו"ס ציצמות ק"כ אי' וצגינן כ"ח אי' ויאל דאף שאין לו שום סימן ועכ"פ צכים וצגט עכ"פ זה גופא שהי' קשור צכים וצגט יחשב לסימן מובהק ומהני אפי' אי' סוד"ר וצגט דהוא אסד"א.

עוד חשיב שם צין הסימנים מה שצמלאו שהי' כים קשור צלואר הנעצט, ואמרו סימן מאיזה מין הוא ולורת המין, ושהוא מין אי' עם המכנסים.

ובשו"ת חב"ח סוס"י ע"ה צמי שטעט והועלה גוף אי' מן המים והכירוהו צי' צעצ"ע שזכו הנעצט, אחר שהעלה שם להחיר העגונה מטעמים שונים, כתב דכ"ש צנ"ז דאיכא סימן מובהק שהי' לצוש על רגלו אי' פוזמקי ועל השניה היה כרוך עשב צמקום פוזמקי, ואשחו אמרה שלצט בן לפני לכתו ממנה לפי שהנעל לא עלה על הרגל השניה עם הפוזמקי ולכן הסיר הפוזמקי וכרך הרגל צעצט, דאין דרך צני אדם כלל לילך צליה צפוזמקי אי', גם ליכא למיחש לשאלה וכו'.

ובשאגת ארי' החדשות סי' י"ח צמי שטעל לספינה צתפילין על ראשו וזרועו ונהפכה הספינה, ואח"כ מלאו עצוב וחתפילין צראשו וזרועו, כתב שם הרב אחי השאג"א צסוף החשובה דמלצד ההיתרים האחרים שיש שם, הנה גם זה שצמלאו וחתפילין כמו האיש הנעצט הוי' סימן מובהק ציותר שזכו הנעצט, כי אי' מאלף לא ימלא שיעצור הנהר צתפילין, וכיו"צ מלאו צתשו הצ"ח סי' ע"ה [הג"ל].

ובבית אפרים סי' קמ"ז חשיב לסימן ציוני זה שאמר עד אי' צנודו ששטע צנמלא על הנעצט צי' זוגות פוזמקאות זע"ז, החתונות של זמר גפן והעליונים של זמר, והעגונה אמרה שכן לצט צעלה לפני צאתו לדרך, וצמדינתו שם אין דרך הולכי דרכים ללבוש בן אפי' צעת החורף, וכיון שאינו רק דרך סיבה ומקרה הוי' כמו סי' אמצעי, וליון לשו"ת הצ"ח הג"ל שחשיב לסי' מובהק מה שרגלו אי' צפוזמק והשניה צעצט, וכתב דצ"ל דהי' דאפשר דלא חשיב סימן מובהק דאיכא דעצדי הכי מחמת הקור, מ"מ סימן כי האי מלחא הוי', וצעת הקור נראה דלא מושלי אינשי פוזמקאות וכו'.

ובפני משה [לר"מ צנצנת] ח"ב סי' י' כתב צנודו [צדקע"צ צי'] דהסימן שאמרה העגונה שצעלה הי' לצוש צלכתו מעמה צי' זוגות "מיסעייאש" [כנראה שזה פוזמקאות] זו ע"ג זו מפני הפודגרה, והמת הנמלא הי' לצוש בן, הנה סימן זה לצד מספיק לפרו עם שאר סימנים מובהקים שצכלים וסימנים שאינם מובהקים צגוף צצ"ד וכו'.

ובאר זרוע הגדול ה"ל עגונה סי' תרל"ג צמי שהלך מציתו צלא צתי שוקיו ועל מנעלים נמוכים, ואח"כ סחו גוים שראוהו

עלמה, חלה שזה גופא הוא הסימן מה שהי' מונח צחפיסה, וכה"ג אמרי' שם עוד צנמלא צו סימן העשוי מאליו דהיינו חרס, אע"ג דאין סימן צחרס עלמו מ"מ זה גופי' הוא הסימן, וכן משמע ציצמות קט"ו צעוצדל דשומשמי שנתן סימן דרמיא צחציתא, משמע אף שלא נתן סימן צחציתא עלמה חלה שזה גופא הוא הסימן שידוע שמונה שם, אך צחמת יש להסחפק [עדיון חס צ"ל הוי' סימן], וי"ל דכמו דצומא אמרו דלא הוי' אפי' סי' אמצעי משום דעשויה היא להשתנות, והיינו אפילו חס נמלאה צמריחה שכיחה מ"מ כיון שעשלי' ולא הי' יכול לידע צצירור קודם ראות שלא נשתנה שוב לא הוי' סימן, דכיון דל"ל דאיתרמי [שנשארה צמריחה] הי"ל דאחר הוא ואיתרמי, א"כ גם צזה אין לך עשלי' יותר מזה, שהרי יכול להיות שהסיר הוא עלמו את הרעיו או שפל למיס, וי"ל דאיתרמי [שלא הסיר], א"כ ל"ה סימן, ולא דמי לאצידה דהוי' סימן מה שאומר שהי' צחפיסה, דשאני החס דהינו עשלי' ומסתמא ימלא ממש צו כמו שנאצד כי לא שלטה צו ידי אדם, משא"כ הכא דעשלי' מחיים וגם לאחר מיתה צחוק המיס, וציצמות שם מוכח צהדיא דכל סימן שאין החוצע יכול לדעת שמונה כמו שהפקיד משום חשש שחא פיקן, אף דסימנא קמא איתא עדיון קמן, מ"מ לא הוי' סימן. וע"ש מה שדן חס יש להקל צנודו מלד למאוס המקום.

ובשו"ת הרי"מ [מגור] סי' אי' צנעט שהי' שק עם שחת קשור על כתפו, ונמלא עצוב אי' ושק עם שחת עליו ולא הכירו את השק צעצ"ע או צסימן רק זה גופא סימן על הנעצט, וחשש שאלה אין כאן דצין כך אין היכר שזכו השק של הנעצט חלה דאנו צאין לדון מחמת דלא שכיח ללבוש שק כזה ואז לא שייך חשש שאלה דלמה ילצטנו השואל, כתב דהנה מהחוס' צגינן כ"ז צי' ד"ה מלאו קשור נראה דמה שהגט קשור צכים או צנצנת זה עלמו הוי' סימן, וע"י צ"ח סי' קלי"צ סק"ה, ולפי"ד צ"ל דאין דרך צני אדם בן רק מיעוטא דמיעוטא, הוי' הקשירה עלמה סי' אמצעי, דכיון שהגידו דגם צנושאי משא אינו מנזי כלל לקשור שק עם שחת על כתפו, ורק זה [קשר] לחולשת מזגו, שפיר חשיב סימן אמצעי, ואף דיש עוד נושאי משא חלשים הנושאים שק כזה צנשאם משא, מ"מ לענין שיהי' נעצט נושא משא כזה הוי' כאצידה דחשיב סימן אמצעי אף דמסתמא יש עוד חפץ צסי' כזה וכו'.

ובעמק שאלה סי' נ"ט צמי שנטעט וידוע שהיה כרוך צחבל סציו ידו, וכשהוליוהו מן המיס היה עדיון החבל כרוך על ידו, כתב דאף חס לא הכירו החבל צעצ"ע מ"מ חס לדעת הש"ך צחו"מ סי' ס"ה דכריכה לחוד הוי' סימן ושכן מפורש צרש"י ונ"י ע"ש, א"כ צנ"ד הוי' עכ"פ סימן אמצעי, ובהנערפות לעצ"ע הגרוע של אישחתי מהני להקל לדעת העצדות הגרשוני והפנים מאירות והנצו"י, רק אכתי לדעת הרא"ש שם גצי חכריך של שטרות כריכה לא הוי' סימן, א"כ יש לחוש לספק אישחתי ולצדדמי, והאריך לסלק חששות אלו ע"ש.

ובבית יצחק סי' ע"ט אות ה' כתב דהי' צנודו מה שהעיד ע"ה שאלצעות הנאצד, האמה והאלצט, שציד שצמאל הוי' כרוכות צסמרטוט, וכן היה צמת הנמלא, וי"ל דזה הוי' סימן, ואף דלא מלאו סימן רק כשיש אחיה שינוי צגופו צל צנ"ד הוי' כמו לצוש, והגט עלמך חס יאצד אי' שכיח לצוש כסיות צידיו וימלא אי' לצוש בן ולא יכיה סימן צכסיות, אע"ו נחיר את אשחו וימלא דכסיות הוי' סימן, זה ודאי אינו, אך יש לחלק דשם שכיח שילכו חנשים צכסיות, משא"כ כרוך צסמרטוט צאלצט אינו

אוצר

ס"ק קפז אות קד — לוח כדל"מ אות א' הפוסקים

כיון שזה עלמנו הוא הסימן, וכזה כי צמח"ס ש"ק בגיטין ריש דכ"ח ובש"ך חו"מ סי' ס"ה סקכ"ו וכו'.

גם בשו"ת מהר"ש [ענגל] ח"ד סי' מ' כתב צדוקנו דזה שהי' קושר שצרו צמח"ס חשיב סימן, דרוב בני אדם הנלכדים לזה הולכים צמח"ס של עור, וזה שקשר צמח"ס חשיב צדוקנו מיעוטא דמיעוטא ועכ"פ חשיב סימן חמלני.

גם בלבושי מרדכי ח"צ סי' כ"ג הסכים דאפילו אם שצד לחוד לא הוי סימן, מ"מ מה שהי' כורכו צמח"ס שלא ע"י חגורה כדרך העולם, הוי סימן, ואין לפרש מרדכי סי' כ"ד דנראה שם דחשיב מכה כרגל כרוך צדוקנו לסימן עכ"פ, וכ"ש צד"ג. וע"י בעמק שאלה סי' מ"ו צדוקנו שהעגונה אמרה סימן על צעלה שהי' לבוש צדוקנו תחתון עם צית יד אחד, הוי זה סימן חמלני.

לוח בלים וחפצים שרדנו בהם הפוסקים
אי הוו בכלל בלים דלא מושלי.

(לפי סדר א"ב)

מערבת א

א. אגרות. כתב הנוצ"י צ"ח ל"ו דאגרת אין חשש שאלה, אלא שצריך לזכר אם אין זו אגרת ישנה שאין צד לורף, דאולי כבר השליכו צעליו ומלאו זה, דאף דלא חיישי' לנפילה [צ"ד דהוי נפילה דחיד], מ"מ להשליכה ואצורה מדעת חיישי'. ובשמן רוקח ח"ג רס" כ"ג ע"ד המכתב שנמלא אצל המת המיועד לאשתו אדות העצבת שקנה, כתב דע"ז ודאי קשה לסמוך אפי' להפוסקים דלא חיישו לשאלה וכו'.

ובנחלת יהושע [אצ"ד פטריסללחו] סי' ע' כתב על אמירת העדים שנמלאה אצל העצבת אגרת שלומים שכתבה לו אשתו, הנה כיון שהי' רק אגרת שלומים ולא הי' צד שום דבר סתר, א"כ שניה צד אצורה מדעת להשליך צדוקנו וי"ל דאחר מלאו.

ובישועות מלכו סי' ל"ב לא ראה להחליט שיש לחוש צמח"ס אשתו לאצורה, דאף די"ל דמאחר שהוא דבר שאינו שוב פרוטא אחר שקרא צד אין דרכו לשמרו וזורקו, מ"מ יש ג"כ לזכר דאלידי דחציצה ל"י שלמא דציתו מניעו לקרותו דרך חיוב.

ובסי' ל"ד הוסיף להציא מהתפארת לבי חק"ע סי' א' שכתב דעל אגרת שלום לצד אין לסמוך, דדוקא צמח"ס דרגיני אינשי ליזהר לא חיישי' לנפילה, ומ"ש רב א' לסמוך על האגרת צד"ז שההרג נמלא צעיר לונדון שידוע שצני העיר קפדי אנקיותא ולא ירימו אגרת שזרק לצור עפ"י ללוחיתו דהוי מלוכלך, זה חינו, חדא דמאן לימא לן שאחר מצני העיר הרימו הרי יש רבים ממדינות אחרות שאינם מקפידים, ותו דחזית לתשמיש מגונה.

ואבן באמרי יושר ח"צ סי' ק' אות ה' תמה על הנוצ"י שחשש צמח"ס דילמא השליכו ומלאו אחר, דאמאי נחוש לזה, הא כיון שהשליכו ע"כ דאין שוב מידי ומכ"כ נחוש שמי שהוא יגביהו ויעמינו צדיקו, ואם גם הנייר שוב לצור עפ"י ללוחיתו א"כ שוב אין לחוש להשליכה מדעת וכו', ומה גם צח"ל שידוע שהם משתעשעים צמח"ס הצא להם מקרוביהם וחציצים צענייהם להחזיקם ולא ישליכום לאצורה.

גם באחיעזר סי' ע"ז נידד היתר צדוקנו ע"י מכתבים שנמלאו צדוקנו הנהרג צמח"ס, דצמח"ס לא שייך חשש שאלה, וכן לא שייך לחשוש שמא השאיל צדוקנו לאחר ושכח צדוקנו המכתבים, צדוקנו אנשי חיל הם צדוקנו דלא מושלי לכו כי הם מסומנים ואין להם

הרג ויהי צדוקנו צדוקנו וצמח"ס נמוכים, כתב דהוי סימן מובהק, ולא דמי לחיורי ואוכמי, ע"ש.

ובשמן רוקח ח"ג סי' כ"ג צמח"ס הרב רמ"צ מיעניקוי כתב דזה שצדוקנו הוי לבוש המגופים על רגליו צדוקנו צדוקנו צדוקנו [פוזמקאות], לא גרע מסימן חמלני דודאי א' מאלף אנשים לא נמלא שיהי' צדוקנו צדוקנו צדוקנו, ואף אם נמלא כן, יהי' זה מחמת עניות ומלך ההכרת, אצל צד"ד שהי' נמלא צמח"ס המת צ' זוגי צדוקנו ואפי"ה הלך צלעם, ודאי הוא מילתא דלא שכיחא כלל, וכיון שידענו צדוקנו זה שצמח"ס נסיעתו מעירו למרות שהי' לו עצבת של זהב ומעות ולא הי' עני כל כך ואפי"ה הלך צדוקנו צדוקנו ודאי נמלא זה הוא אשר נמלא מת, ולא נחוש שיהי' עוד א' שיהי' משונה ממנהג העולם, וכל זה לא גרע עכ"פ מסימן חמלני.

ובמשנת ר"א [צד כהן] סי' י' אות י' צמח"ס שחמרה מפי נשים שהעצבת נמלא צמח"ס ופוזמקאות ועל שפת הנהר נמלאו צ' חלוקי שניה שלו, [יודוע שצמח"ס רחץ כן צמח"סיו ופוזמקאותיו], כתב דאם נצח לומר שזה איש אחר נלעך לומר שקרה גם לאחר מקרה כזה שהלך לרחוץ צמח"ס צמח"ס ופוזמקאות, או שהי' לבוש כך ונפל לנהר כמו שהי' לבוש זה, וכיון דהוא על דרך מקרה רחוק דהא רוב ההולכים לרחוץ צמח"ס פושטים כל צדוקנו, א"כ זה ודאי כמו סימן צדוקנו שזה העצבת צמח"ס, וכדמשמע צד"מ כ"ח דאי לאו דידעה דכל מה דאית ליה מנה צמח"ס הי' נחשב לסימן מה שאומרת שמונה צמח"ס והוי זה סימן צדוקנו, וה"ל צד"ד הוי זה סימן צדוקנו, ויש לזכר זה עם סימן מקום העצבת וכו'.

ובחופי השני סי' ל"ב צמח"ס צמח"ס צדוקנו קצוות צדוקנו מה שלא נמלא נשום אדם כן צמח"ס, והוא מקום דלא שכיחי שירתא והולכי אורח דיתחשף לאדם נכרי ממדינה אחרת, כתב דזה הוי סימן מובהק, ויש לזכר זה לשאר היתחשים.

ובחשיב משה סי' ס"ג כתב צדוקנו [צדוקנו ד'] דזה שהעירו שהי' לבוש מכתבים "פארהייט", נראה דהוי סימן חמלני, כי אין דרך יחודי ללבושם.

ובבית אפרים סוסי' י"ז ע"ד הסימן שהי' לו נזם צדוקנו ימין, כתב דלאו כלום הוא, דשכיח עוצה צדוקנו רק ויחיד לאמו. [ועי' צדוקנו כדל"מ ערך נזם].

ובשמן הראש סי' י"ע כתב צדוקנו הר"ל לאדיר שהסימן שנתנה צדוקנו צמח"ס שהי' אזור נשים, הוא סימן מובהק לגבי צדוקנו. והשמן הראש כתב עליו דנראה דעכ"פ הוא סימן חמלני צדוקנו אצורה דכו"ע.

ובתשו' פהרי"ש סי' ע"ו כתב צדוקנו [צדוקנו ד'] דהוי קלת סימן הא דלא שכיח כל כך ללבוש צדוקנו.

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' נ"ג סוף אות ג' צמח"ס שנמלא עליו חגור שצד שחפר לעלמו ממין סחורה עם קרסים, כתב דאם כי ודאי מה שמלוש צמח"ס שצד סתם אין זה סימן, דרוב האנשים שיש להם חולי זה לובשים חגורה, אצל הא דאין לא שכיחא לחגור חגור כזה שעשה מעלמו, דרוב בני אדם חוגרים לזה חגורה מחומן ששעשה מעור חפור עם כפתורים, וזה הוי סימן גמור, ולא מחמת סימני כליו, אלא סימני גופו, דהיינו שאיש כזה שנאצד לבוש צמח"ס שצד הזה הנריך לרפואתו, אמנם שיחשב זה לסימן מובהק אין לנו.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג הסכים לו [צדוקנו ג'] דזה צמח"ס הוי סימן וכמ"ס החס"י צדוקנו ק"כ, ולחירות צמח"ס שם חשיב צדוקנו סימן מובהק, וצדוקנו אין חשש שאלה

אוצר

לוח כדל"ט אות א—ב

הפוסקים

הופשט], דחשש רחוק לחוש לשאלה זאת, דמה לו לאחר צמחציו, ורחוק שהשאלים לו לצור עפ"י לוחותיו.

ובדברי הלל ס"י כ"ט מנה צין שאר הכיתרים שלו גם הם דמכתבים אין דרך להשאל. וע"י דבר הלל ס"י פ' שירף צדדו את מכתבי אשתו שנמלאו אללו, כי אין דרך להשאלים.

ובתתם סופר ס"י נ"ז ע"ד אגרת שיש בו סוד שנמסר לנאצד למוסרו לאיש פ', כתב דודאי לא ימסרו לאחר, וגדולה מזו כתב הב"י בתשו' בכיולא בזה בפקדון בעלמא שמסתמא לא מסרו לאחר כי אין רלונו של המפקיד שיהא פקדונו ציד אחר, וכי צ"ל [ס"י מ"ה] העטם דאין השואל רשאי להשאל, וכ"ש הכא שיש צאגרת דבר סתר, דודאי אינו רשאי למוסרו לאחר.

ובזה כתב צנחלת יבושע [אצ"ד פטריסלאו] ס"י ע', ובעלת יתחק ס"י ק"ל, וכתב שם דזה ודאי עדיף מכיס וארנקי. ובתשו' שבי' תורי זכב עמוד שפ"ז ע"ד מכתב שנמלא אלל המה ובו כתוב שיאצד עלמו ומקש מחילה מאשתו ושצניו יאמרו אחריו קדוש, וכן הוא במקש שיקצרוהו בקבר ישראל בעירו, ונתקיימה חתימתו צ"י עדים כשרים, כתב דמכתב כזה ודאי אין לחוש לשאלה כדי שלא יתגלה קלונו צרבים, וא"כ יש לסמוך על מה שכתוב במכתב שמו ושם אציו ושם עירו ושם אשתו וצניו, ע"ש.

ב. אובק. כתב הר"א צדודא בתשובתו שהוצאה צחינוך בית יבודה ס"י ק"ל דיש לד היסר צני"ד מזה שהכירו את האובק של הנאצד צבצ"ע, דאף לחוששין בעלמא לשאלה בזה ודאי לא חיישי' [כדאמר' בגמ' אובק לא שילי אינשי], והבית שבי' מהר"י כ"ן בתשו' שבושט השני דאובק לכ"ע קיימא המסקנא דל"ה לשאלה ע"ש, וכתב עוד דאפי' אם האובק הי' שאל צידו מאיש אחר וא"כ כבר איתרעא החזקה דאובק לא מושלי, מ"מ לא חיישי' בזה לשאלה [מעטם אחר], דאין נאמר שצד אהא דאמר רבן דאין השואל רשאי להשאל.

[וע"י בבית אפרים ס"י קל"ז שהעיר עליו מהו"מ ס"י ע"ב דמבואר שם דבכלים דלא מושלי אף אם איתרמי שהשאל לא איתרע חזקה, ותיין דיש לחלק, דבזה י"ל דכשם שהשאלים לו כך השאלים לאחרים אי לאו משום דאין השואל וכו', אמנם לפי מה שיש מפרשים הכ דאובקא לא שאלו ר"ל שאין שבות שיהא שואל אובק מהצד, ולאו על המשאל קאי כי אם על השואל, פשיטא ש"ל דאף שזה שאל לעצמו מהמת לורך גדול שהי' לו ולא חש להפסד חמור, מ"מ לא שבות לאחרים ישאלו ממנו, ומ"מ י"ל דעדיפא קאמר דהא אין השואל רשאי להשאל וכו'].

וביד ימין ס"י ח' כתב ג"כ [בדס"ג ג'] צדדו דכיון דהכירו האובק צבצ"ע בוי ס"י מוצהק, דאובק הוא בכלל כיס וארנקי דלא חיישי' בזה לשאלה.

ובתום' חיים ח"צ דל"ט ד' הבוא מהנודע בשערים ס"י י"ח ותשו' הרא"ש [מרגליות] ס"י י"ג שכתבו דאובק עדיף משאר כלים דלא מושלי להו, משום דרש"י פירש ציבמות דק ק"כ דהקפידא הוא מהשואל שאינו שואל לעצמו אובק לחמורו [כנ"ל דרש"י שם, ויתיישב בזה מה שנתקשה הערוך לגר שם בדברי רש"י. כ"כ בצמפה ארי' חנינא ס"י ל"ד וצמלהמות ארי' שצברת רזה ס"י פ"ו], ובערוך פירש דהקפידא הוא מהמשאל שכתבסורנו מסקב לחמורו של המשאל, [וכן פ"י שם רצנו חננאל], ואפשר דצ' הפירושים הם אמת דהקפידא היא משיבה, ולכן עדיף זה משאר כדל"מ שהקפידא היא רק מלד אחד.

להם כפולים [צמלהמה], וגם לצ"י החושש בעלמא לשאלה גם בכלים דלא מושלי להו, נמי יש לצד דרק לשאלה חשש, אבל שניתוש גם לשכחה צדל"מ דנוסף על הרוב דלא מושלי להו אינשי איכא גם רוב הממשמשים צגדיהם ואינם שוכחים, בזה לא חייש גם הב"י וכו'.

גם בשו"ת ריב"א ס"י י"א כתב צפשיטות דמכתבי אציו שנמלאו אללו, ומכתב שהכין לשלוח ע"י הדואר לאשתו, הם ודאי דברים שאינם עשויים להשאל, וצאלה מודה גם הב"י דלא ניתנו להשאל כלל. וע"ש עוד שדן אם יש לחוש דילמא השאל צגדיו ושכח בזה המכתב, וכמוצא צס"ק קפ"ז אות מ"ד. וכו' כתב גם צקונטי אורח חיים למעלה שצספר עונג חיים לשבת ס"י כ' אות ג'.

ובעין יצחק ס"י ל"ע צמי שנסע ללונדון והחליף מכתבים עם אשתו, ובמכתב האחרון כתב לה שתחקור אם יוכל לשב לביתו עפ"י חוקי המדינה, וענתה לו צ"י מכתבים שתקרה וציררה שיכול לשב לביתו בשלום, ואח"כ נמלא צלונדון איש עבוע ופדחתו וחוטמו ופ"פ לא היו קיימים, אך נמלאו אללו צ' המכתבים של אשתו, והוכרו ע"י האיש שהי' כותב המכתבים עצורה, כתב דיש לדון להחירה בזה, מלמד מה דשיעת רוב הפוסקים היא דצמדי דלא שבות לשאלו ל"ה לשאלה, י"ל עוד דצמכתבים כו"ע מודו דל"ה גשאלה, דהא לא שייך בזה חשש שאלה כלל, ואם כי דעדיין יש לחוש לכאורה שמה זרקס ומלמא איש אחר והגביהם לאיזה ענין וכמ"ש רש"י בע"ז צניטין כ"ד צ' ד"ה הא דאמר', אמנם גם בזה אין לחוש מלד הדין דאמר' כאן נמלאו וכאן היו, ורק צחשש שאלה לא אמרי' כן משום דרגילות להשאל וצמה דרגיל להשאל לא שייך לדון כאן נמלאו וכאן היו כמ"ש הרמב"ן, וצמדי דלא שבות לשאלו הדין נותן דלא חיישי' לשאלה כלל משום כאן נמלאו וכאן היו, ועוד והוא העיקר דצמכתבים דני"ד אין לחוש לשמא זרקס, דהא עדיין לריך להם, דהא יכול להיות כי גם כשישיב לביתו עדיין לא יוכל להיות צהשקט צממת שלא שמר כפי תפקודות חוקי המדינה, ועי"ז יוכל להיות לו טענה על אשתו שכתבה לו כי יכול הוא לשב בשלום ולהפטר ממנה מחיוב מזונות וכתובה, ואפי' אם הוא עני [דבין כך אין לו לזונה], מ"מ ודאי אינו רוצה להיות צגדר לזה רשע ולא ישלם, דצחיוב מזונות וכתובה נמי שייך לזה רשע אף כשלא הכניסה לו נדוניה וכו', ועוד הא לא דיעא חייב להשכיר את עצמו לזון את אשתו, ולכן ודאי מזדכרי צמכתבים אלה, וגם הא חזין דעיכב צחת ידו את המכתב הראשון עד שצא אליו המכתב הצ', דאל"כ איך צאו ציחד לאיש אחד, וא"כ חזין דמכתביה היו צביצין לו, ואין לנו לחוש שמה נשתגחה דעתו אח"ז וכו', ועוד דעיקר החשש של דינמא זרקס ואחר הגביהם הוא חשש רחוק, דהא אין תועלת לאחרים כלל בזה.

גם בשאילת דוד סוס"י י"ז כתב דאגרת שלומים מאשתו ודאי לא הי' מוסר לזולתו.

ובמשנת ר"א [צר כהן] ס"י י"ב כתב צאות י"ג צפשיטות דלא חיישי' שמה השאל המכתב מאציו, דמה לורך צו לאדם אחר, אלא שדן שם אם יש לחוש דילמא השאל צגדיו ושכח בזה המכתב [וכמוצא צס"ק קפ"ז אות מ"ד].

ובזכרון יהודה מהד"ט ס"י ז' האריך לצד היסר מהמת מכתבי אשתו שצלי ספק לא מושלי להו, וכתב שבעה סמוכין קצת לסברא זו וכו' ע"ש.

ובכתב סופר ס"י ל"ב כתב דיתד גדול ועכ"פ סניף גדול הוא צמה שנמלאו אללו המכתבים ואורלוצם פאם [תעודת

אוצר

לוח כדל"מ אות ב—ח

הפוסקים

ה. אמתחתו, או ארגו קטן למעות ושטרות, או ארגני והדומים לו העשוי לבסוף. ע"י צלות מ.

מערכת ב.

ו. בגדי אבל. כתב בשו"ת ר"ח כהן סי' ל"ו דנראה ללמד היתר לאשה ממנו שהבגדים שנמלאו על הגוף היו בגדי אבל, ובפרט שה"י בהם קריעה בלד שמאל, ואין דרך העולם שאדם יתלבש בבגדי אבל ובפרט בקריעה, אם לא דניחוש דגם זה ששאלם ה"י אבל וגם ה"י מתאבל על אב ואם שקריעתם הוא בלד שמאל, וזהו דבר רחוק יותר מדאי כו', וע"י צחכס לבי סי' קל"ד דזה מקרי שאלה דיתיד, ויש ללמד זה וכו' ע"ש.

גם בשואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' נ"א כתב צנזנו דהסימן שצ"י הבגדים היו הקריעות שקרע על אמו תפורים, הוא סימן טוב, דבזה ודאי לא שייך שאלה, דסימן הקריעה יוכיח שאין דרך שיקרע מעלמו כן, וגם ה"י שאלה דיתיד שיה"י המשאל והשואל שניהם אכלים והקריעות מחוצרים, ולמי שאינו אבל אין דרך להשאל בגדים כאלה.

ז. בגדי חולה. כתב בבאר משה קונט' צנין ירושלים סי' א' אות ז' דכמו שכתב השכות יעקב צסי קט"ו דבמטורף יש מקום לומר דלא חיישי' לשאלה על צנזנו משום דבני אדם מונעים עצמם ממנו כי פגיעתו רעה, אלא שהשם דילמא הפשיט צנזנו מעלמו וזרקס, דסימן שועה הוא מה שהוא הולך ערום ע"ש, כמו כן י"ל דבצנזנו חולה הריאה אין לחוש לשאלה כי בני אדם מונעים עצמם ממנו כידוע, והשם שמה זרק צנזנו אין בזה.

גם בחשו' שצ"י מנחת פתים סעי' כ"ד כתב צנזנו שה"י הנאצל חולה שחפת וכו' ידוע וניכר צנזנו, דאין לחוש דילמא השאל צנזנו, דהא מחלה זו היא מדבקה ובני אדם נזהרים מללבוש מלבושי חולה כזה מחמת זיעת החולה, ודמי ממש לעצת ואוכף דלא חיישי' בזה לשאלה, ונכ"י דעצעת ואוכף הקפידה היא מלד המשאל ובג"ד הקפידה היא מלד השואל, מ"מ מלד הסברה אין נפקותא בדבר, ובאמת צנ"מ אמרו באוכף דלא שילי אינשי, וביינו שהשואל אינו רוצה לשאל, והב"ח שם גורס דלא משיילי, אבל ביצמות ק"כ הגירסא דלא שילי, ואין לחוש שמה השאל צנזנו לחולה שחפת כמוהו, דזה ה"י כנפילה דיתיד, ועוד דגם מי שהוא חולה שחפת חושש לשאל צנזנים מרעבו כי אולי מחלת חצרו מסוכנת יותר משלו.

ח. בגדי חייל. כתב באבני לזק [לרמ"מ פאנעט] סי' ס"א דצנזנו בעל מלחמה [אם הוכרו צנזני' או צסי מוצחק] מי פתי ישאל אותם ויתחייב צעונש גדול.

גם באוצרות יוסף בחשו' טעונה כתב [צדק ז' א'] דחשש שאלה אין להעלות על הדעת צנזני חייל, כי לכל חייל צנזנים משלו וא"ל לשאל זה מזה, וגם אם ישאר בלא צנזנים יענש ע"ז. וכ"כ באור המאיר סי' כ"ח.

ובאחיעזר סי' ע"ז כתב ג"כ דצנזני חיילים ודאי הם כלים דלא מושלי להו כי הם מסומנים ואין להם צנזנים כפולים [במלחמה] ואין ישאלם.

ובאמרי יוסף ח"צ סי' ק' הוסיף טעם דמלכד יראה העונש הרי גם צנזנו אין השואל רשאי להשאל. וכ"כ בצנזני מרדכי תנינא סי' ה' ולי"ח.

ובמרחשת ח"צ רס"י ז' כתב עוד סברה דלא חיישי' לשאלה צנזני חייל משום דעד כאן יש לחוש לשאלה אלא כשהמשאל צעור מחמת שהשואל יחזיר לו את החפץ המושאל לאחר זמן, אבל צנזנו של אנשי חייל היואל למלחמה שאם יפול חלל

ובשו"ת ר"ח כהן רס"י כ"ו לירק לביתר צנזנו מה שנמלא הכוס של הנאצל והכירו האוכף שהוא מכלים דלא מושלי להו.

אולם בבית משה סקל"צ אות ל"ה כתב [צדק ז' א'] דנראה דגם לדעת הפוסקים שסמכו על סימני כלים דלא מושלי להו, מ"מ חילו נמלא אלא המת אוכף, או שקשור צו אוכף, לא מהני, דהא כל הטעם דאוכף לא מושלי הוא משום דמסקב לחמרה, וא"כ דוקא אוכף בלא חמור לא משאלי אינשי, אבל אוכף עם חמור שפיר משאלי, רק דאפ"ה מחזירין חמור צסימני אוכף ואין חוששין דילמא השאלי לו חמור עם אוכף, דסוף סוף חמורו נועל, אבל לענין עגונה אין להחיר בזה, דאולי השאלי לו החמור עם האוכף ואחר שמת זה שרכב עליו אצל החמור לעלמא.

ג. אות הצטיינות. אות כבוד או לזכרון אהבה ודומיהם. כתב בדופקי תשובה בקונט' חקר הלכות סי' ע"ו דאם כי לא נמלא מצוה מה הדין צמי שה"י לו על צנזנו אותות כבוד מהמלכות [האויסליכענונג] דהיינו אות הצטיינות] או משאר חסודים שהוא לו לתפארת, אם הוא צנלל כלים דלא מושלי, מ"מ נראה מהא דאמר צנ"מ קט"ו וצנזנו סי' ע"ב דכל דבר שמקפידין עליו מפני חשיבותו לא מושלי אינשי, ואין לך חשיבות גדול מזה מה שהוא לו לכבוד ולתפארת להיות נשוא פנים ע"ז בכל מקום בואו ואף לזמן קצר אינו משאלי, והנה צלות כבוד של צעל מלחמה יש סברה אחרת דלא מושלי להו, דענוש יענש המשאל והשואל על שמתלבש צמה שאין מגיע לו לפי דרגתו, אבל הספק יפול צלות כבוד מאיזו חברה לאות הוקרה, וע"י צלמח השדה סי' קל"ג שכתב דמשא"ה התייחס יעקב מיוסף ע"י כחונת הפסים אף דחיישי' לשאלה, משום דמסתמא לא ישאלי כחונת כזו שהיא לו לתפארת על אחרים ע"ש, אלא שפשיטא ל"י דמה שהוא לו לתפארת לא מושלי אינשי, ולי"ע.

[ראיה זו מצוהרת גם משו"ת מהר"י הכהן סוסי' ו' שהביא קושיית הישמה משה פ"י ויש צד דאין התאבל יעקב צאמרו לו הכתונת צנך היא הרי ה"י לו להספק דילמא השאילה לאחר, ותי' ע"ז מהר"י הכהן דאחרי שהצנזן ה"י חשוב כל כך עד שהתקנאו צו אחיו עזרו עדיף מכים וארגני דלא מושלי להו].

ובמחנה חיים ח"א סי' ע"ב צנזנו שהכירו אלו את הכים למעות שטעמה לו אשתו כהיותה כלה ומרוקס צו שמה לזכרון אהבה, כתב דודאי אמת וצורר שאיש הדר עם אשתו בזהבה לא ישאל ולא ימכור צעד כל הון את כים המעות שרוקס צו שמה לזכרון אהבה כי בזה יבזה כבודה, אלא שבי דעדיין אין לסמוך ע"ז משום דלשיטת הרמ"מ צסקמ"צ דחייש לאצידה יש לחוש גם לגניבה. [ע"י מזה לעיל סי' קפ"ז אות ל"א]. וזה ודאי שגג לא יבחין ויגנוב הכל.

ובזכרנו לחיים בחשו' שצסוף הספר [דקע"א א'] ע"ד הכתונת שהוכרה שהיא אותה שלבש צימי חופתו, כתב דגם לחוששין לשאלה י"ל דבזה לא חיישי', דקרוצ הדבר מאד דכתונת כי היא לא מושלי אינשי.

וע"י בחלקת יעקב סי' קמ"ו דעצעת הקדושין ה"י צנזר כלים דלא מושלי. [והנזון שם הוא לענין להחיר לצעל לישא אחרת על אשתו שנאצדה ע"י שנמלאו גוף אשה מתה והכיר את עצעת הקדושין שנחן לה. וע"י להלן צעצעת].

ד. אזור. ע"י צלות ע"ז ערך הגורה. אזור הנקרא "צייגארעילי" [והוא אזור עם כיסים העשוי להחזיק צו כסף] ע"י צלות מ.

אוצר

לוח כדל"מ אות ה—יא

הפוסקים

זיעת הרגל וזוהמא, מדבריו שם דס"ג ג' אות י'. אך סיים בזה ט"ז דאנו משום שאנו מדמין נעשה מעשה, אך נוכל ללרץ לזה עכ"ל בגוף הנמלא או סימן אמלעי בגופו, ע"ש.

ובבית דוד [לרד"ט ממוינסק] סוסי"א כ"ח תמה על הזכרון יוסף [שרה ללמוד זה מהא דמעילה י"ה] דמה ענין מידי דעשוי לפגום שזמעילה לגבי כך דקפדי אינשי ולא מושלי, דהך דצ"מ דקפדי ולא מושלי העיקר בקפידא תליא מילתא, וסכינא דאשכנחא קפיד עליה עובא שלא לפגום, דהא אפי' לגבי עאמו נמי קפיד שלא להשתמש בו בדברים אחרים כמבואר שם בדקט"ז ב', משא"כ דהך דמעילה העיקר בפגימה תליא מילתא ולא בקפידא, דאף שאינו מקפיד עליו מ"מ כיון דעשוי למיפגם אפי' כל שהוא דלא קפדי כלל אפי"ה לא מעל עד שיפגום, חדע דאלת"כ א"כ לא יכיו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר רק כוס ועצמת זהב דאמרי' החס דמעילה דלא מיפגמו כלל, אבל שאר דברים הא מסקינן החס דכולם עשויין ליפגם, ואנו זכוליה נאמר שאינם מוזכרים העשויין להשאיל, הא ודאי ליתא, ולכן אין דבריו נראים כלל, ואינם ראויים ללרפס אפי' לסניף בעלמא. ועי' דבריו הזכרון כהונה שזכרון י"ג.

גם בתפארת צבי סי' י"א כתב [בדכ"ו א'] דאין לסמוך על היתר הזכרון יוסף, דמשם אין ראיה חלל רק כיון דמיפגמי ל"ה כדברים העשויים להשאיל, אבל אין ראיה משם דודאי לא מושלי להו, והכא חיישי' גם צאינס עשויים להשאיל וכו'.

ובחקרי לב ח"א סי' י"ז חלק ג"כ [בדכ"ו ג'] על סברת הזכרון יוסף, שהרי כתב מהר"א פנו"כ סי' קס"א דלא דקדק בנדונו בכל סימני הכלים אפי' ללרפס להיתר ומעטס דחיישי' לשאלה ע"ש, ואילו לדברי הזכרון יוסף למה לא דקדק, הא אין לך מת שלא נמלא בו לבוש תחתון, ועוד כתב שם מהר"א דמלבד כוס וארנקי ועצמת אין לנו לצדות מלבנו לומר על כלים אחרים דל"ח לשאלה זהו, ואם איתא הא איכא לבוש עליון ותחתון, [והנה קושיותיו אלה תפולנה על כל האחרונים הנ"ל המלדדים להחיר בכתובת משום דלא מושלי לה], גם עיקר ראייתו לא מוכרעה, דעיקר הטעם בסכינא דאשכנחא כתב הג"י שם משום דמידי דאומנותו לא מושלי להו, והרמב"ם בפ"ה מהב' עינן כתב דהטעם משום דפגמו יותר משכרו, ולפי"ז אין הטעם דכל דמיפגם קלח לא מושלי וכו', גם מתשו' הרא"ש שצטור סי' קי"ח שכתב דהיכר דחי' שוקים אינו סימן משום דחיישי' לשאלה, מוכח דגם דבחי' שוקים שהם לבוש תחתון נמי חיישי' לשאלה, אך מ"מ מסיק שם דעטס זה דלבוש תחתון לא מושלי הוי קלח סניף להיתר.

ובשמן רוקח ח"ב סי' ל"ג ראה מעיקרא לזון להחיר כשהכירו כל המלבושים אפי' לפוסקים דחיישי' לשאלה משום סברא הנ"ל דלבוש עילאה ותחתא שיש בו פגם לא מושלי והוי כנים וארנקי ועצמת, אמנם כתב דהא הצ"ח בכתשו' סי' פ"ז כתב דהאידינא אין נהקל גם כנים וארנקי ועצמת דהאידינא משא"כ גס (אות*) וגם הא עכ"פ החוש מעיד דלפעמים אדם משא"כ לבוש עילאה ותחתא, ואף נצ"ש בסקס"ט [דמבואר ממנו] דכנים וארנקי ועצמת לא חיישי' לשאלה, הא עומד נגדנו דברי הח"מ בסקמ"ב

(*) נראה דאין כונתו שהב"ח החליט כן, דההיפך איתא בב"ח וכמובא בפ"ה סקצ"ה בד"ה ובדין הכלים, אלא ר"ל דהא כל עיקר שהב"ח דחה חששא זו הוא מפני דאין להחמיר בדבר המפורש בגמ' להיתר, א"כ מבואר בדבר שאין מפורש דלא מושלי ל"י יש לחוש דהאידינא משא"כ גס אותו, וכמ"ש באמת מיד דהחוש מעיד וכו'.

חלל הוא נקצר בלבושו כמנהג הרוגי המלחמה והבגד לא ישוב עוד למשאל, כה"ג ודאי ל"ח לשאלה, דאנו בשופטני עסקינן שזה ישאיל לו הבגד בצופן שלא יראנו עוד וימשוך עליו עונש גוף חמור מלד מנהיגי הצבא, ונראה דגם נצ"י החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי, מ"מ בזה יורה דל"ח לשאלה, דממנ"פ, אם זה השאילו סתם אז אסור לשאל ללחם עמכם למלחמה דעל חופן כזה לא השאילו, ולשמא השאילו ללחם עמו למלחמה ודאי לא חיישי'.

אבל בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ח אות ז' אם כי שכתב מעיקרא דצגדי חייל אם הכירוס בטצ"ע ה"י יסוד מוסד להחיר העגונה, דמלבושים כאלה ל"ח לשאלה כיון שהם ניתנים מהמלוכה לאנשי חייל, ויותר מזה כתב האמה נדק צס"י קי"ו [והוצא צס"ק קפ"ז אות ל"ז צענין דברים שאולים או מופקדים], אמנם נראה דמלבושי החיילים אין עכ"ל כלל דכל מלבושיהם סגנון א' להם, ואף שהנצ"ח צס"י מ"ט פסק להקל בהכרה בטצ"ע צספ"ג ג' ימים צירוף הכרת המלבושים אף ע"י חיורי וסומקי, ולדבריו לכאורה הכרת הבגדים שצ"ד לא גרע מחורי וסומקי ומהני צירוף הטצ"ע [של הפרטוף] אף שהוא ספק שמה הוא כבר אחר ג' ימים, אמנם לפימ"ש מהר"א דחורי וסומקי היינו בהפלגה קלח א"כ י"ל דדוקא בכה"ג צירף הנצ"י, אבל צגדי חייל גרע מחורי וסומקי שצ"ס דכולם נוצעים כאלה ולאו סימן הוא כלל אף לסניף בעלמא. וכ"כ במהר"ם שיק סי' מ' ובהחלק לך שלמה סי' נ"ט.

ובשו"ת מהר"ש ח"ד סי' א' ראה ג"כ מעיקרא ללדד וללרץ להיתר מכח הכרת המלנפת של החייל הכרוג דהוא מכלל כדל"מ דאסור להשאיל מה שנותנים לו מהצבא, אך מסיק דקשה לסמוך על הטצ"ע של המלנפת, דהויא כמו טצ"ע שלא שבעתן העין, עי' רש"א חולין ל"ו, אך אילו ה"י זה עכ"פ סימן אמלעי ה"י מקום לסמוך על הנצ"י שכתב דהיכא שילאה מאיסור דאורייתא מהני גם סי' אמלעי, וצ"ד יש לדדים להויתא מהסד"א, ע"ש.

ט. בגד שחולא. כתב צמחיר נחיצים סי' ל"ז [דס"ג סוף עור צ] דצ"ד שהבגד שהוכר ה"י מטולח צתערובות ישן צישן צשינוי הצבע ובו הטלחים מעשה הדיוט ע"י עאמו כי ה"י צישן לחקנו ע"י אומן, יש יותר לחזק הסברא דל"ח לשאלה, וצפרט הכא שהנאצד ה"י מנקוי הדעת וגנאי ה"י לו להראותם וכ"ש להשאילם, ומה שראה אותם העד המעיד עליהם ה"י עפ"י סיבה ומקרה.

ובצמחיר חיים סי' מ"ד כתב [בדק"ג א'] דיש מקום לומר בנדונו דלא חיישי' לשאלה כיון שהבגדים שעליו היו בלויי סחבות עלאי על גבי עלאי ואין סברא לומר דאיש אחר נתן עיניו בו לשאול צגדים כאלו, [וגם] דאיש עני הוא ואין לו ליקח אחרים תחתיהם.

י. בגד שתפור בו כסף. כתב צחלקת יעקב סי' קמ"ו דבגד שתפור בו כסף לשמירה מגנלים, ודאי לא מושלי ליה.

יא. בגד עליון ותחתון (כגון כתונת ומעיל ודומיהם). עי' צזכרון יוסף סי' ב' שראה ללדד [בדכ"ה ג'] שלא לחוש לכי"ע לשאלה בכתונת שהיא בגד תחתון, וכן צבגד ענין, ומעטס דמיפגמי, דהא אמרינן צצ"מ קט"ז דסכינא דאשכנחא כיון דמפגמי לא מושלי להו, וכן הוא צטור חו"מ סי' ע"ב וצש"י"ט שם סעי' י"ט, וצמ"מ מעילה דף י"ח מסיק רבא דלבושא עילאה ותחתא סיפגם לאלתה, א"כ ש"מ דלבוש עליון ותחתון אין דרכם להשאיל כיון דמפגמי וכו', [וב"ש אם הוכרו הפומקאות שצ"י רגליו דאיכא

אוצר

לוח כדל"מ אות יא—יב

הפוסקים

ובספר יהושע סוסי" ט"ח כתב ג"כ שאין דרך להשאל כהונה שהולך בשבוע זה עם הזיטה, וגם למכירה אין לחוש, דאיש נכבד אינו מוכר כהנתו לעולם, וגם חשש גניבה לא שייך בזה, כיון דאין אדם ממדינתו פושטת כל השבוע מגופו עד ערב שבת סמוך להשיבה ואין אדם לזבזב כהונה בזיפת חצרו. וסברה זו שלא לחוש בכהונה לגניבה כתב גם בהכמה שלמה ס"י ט"ו וט"ז. גם בשו"ת הד"ר סוסי" מ"ח ובזית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס"י ל"ז, ובבאר משה קוגניצ'ין ירושלים ס"י ז' אות ד' כתבו דכהונה צחוק השבוע לא מושלי אינשי אם עדיין לא עבר עליו שבת, ע"ש.

ובברית יעקב ס"י כ"ב לירק הא דכהונה לא מושלי אם לא היו לו ז' כהנות כשיאל מציתו, שאין דרך לילך בלי כהונה כלל, גם אין דרך להחליף הכהונה רק משבת לשבת, ואם נתעכב זמן הרבה יש לחוש אולי השיג מאחר כהונה ללבוש בשבת. [וע"ש שכתב ד"ל דזכור כוונת מהר"ר אליהו שהביא בהס"ד בפ"כ ס"י קס"ח שכתב בגדונו שישאלו כמה כהנות נשא עמו א' או ז' ע"ש. גם בס"י כ"ג כתב כן, והוסיף דזה דלא כהש"ך בס"י ס"ה סק"כ שכתב דמהר"ר אליהו ה"ל ס"ל דלא חיישי' לשאלה בכלל, דזה אינו, אלא רק בכהונות או בכל בגדיו הוא דסובר דלא חיישי' לשאלה משום דהוה ככלים דלא מושלי להו, וכן מוכח מהס"ד ע"מנו שם].

גם במראה יחזקאל ס"י ס"ג לירק הא דכהונה לא מושלי, וכן במים קדושים כתבו שסוף הספר ס"י ז', ובארי דבי עילאי ס"י י"ב, ובנזושי מרדכי ס"י כ"ג, ובזכרת יוסף ס"י כ"ט, ובמערבי לז ס"י ע"ט, ובדברי חיים [לר"א אורבך] ס"י ג', ובחש"י הרב ר"י נאעליון שהוציא בגדיל תורה קוגניצ'ין ס"י מ"א. ובבית אפרים ס"י י"ד כתב [בדמ"ח ז'] דאף שכתב הנוצ"י דאם עברה עליו שבת א' חיישי' לשאלה בכהונה אפי' אם לא לקח מציתו רק חלוק זה שהי' לזבזב, מ"מ נראה דהכל לפי הענין, דאם נראה דהאי גברא לאו בר הכי הוא שיפשוט כהנתו להשאלה ולעלמו יקנה אחרת, אין לנו לצדות חששא שמא אירע לו לקנות חלוק, ואף שעברה עליו יום השבת לא היישינן.

ובס"י מ' כתב דאע"ג דכהונה [בזית] שכיח דמושלי אינשי, מ"מ מאחר שלא הי' לו [בדרך] כהונה אחרת כי אם זו שלבש, כה"ג ודאי לא שכיח דמושלי וכמ"ש בבכ"מ יחזקאל [ה"ל], והגם שגזו"ת כתב דאם עבר עליו יום השבת חיישי' שאירע לו לקנות אחרת וזה שלבש השאל לאחר, מ"מ נראה [מטעם אחר] דאין דרך להשאל את שלו כיון דאין לו להחליף כרגלו, ובגמ"ה אין דרך כלל ללבוש כהונה שאינה מכוססת שלבשה אחר מפני סכנת זיעה כמבואר בזו"ר ס"י קט"ז, אם לא שגימא שכבסה תחילה, ויותר יש לנו להעמידה בחזקת שלא נתכבסה, ואף שאין לסמוך בנסרות כאלו באיסור אשת איש, מ"מ הרי דעת כמה פוסקים דהיכא דאיכא נמי סימן אמנעי בגופו וכנ"ד הו"ל שאלה דיחוד, וכ"ש בזה ש"ל דהוא מכלל"מ, וכיון דאיכא תרתי ודאי לא חיישינן וכו'.

ובנודע בשעריים ס"י כ' אות י"ב כתב ג"כ דאף שהגזו"ת כתב לחלק דאם עבר עליו יום השבת חיישי' אפילו אם לא לקח מציתו אלא כהונה א', אין לנו לצדות מהלבז ולומר כי קנה על מנת להקנות ולהשאל לאחר, וכבר האריך בזה הגאון מוהר"א [כל"ל שם, והוא הבית אפרים] בס"י מ' דאין דרך להשאל חלוק לעובר אורח אם אינו צציתו, ובפרט בזהדי לירוק הע"ק שבג"ד וגם בזה שנמלא הרוג סמוך למקום אשר רגליו היו מועדות ללכת בדרך

בסקמ"ז דלאו דוקא נשאלה יש לחוש אלא הי"כ למכירה ואצידה, וא"כ גם צמידו דמיפגמו יש לחוש לזה.

ובחיים ושולם ס"י ג' תמה [בדף ל' ד'] על הזכרון יוסף מהא דאמר' צמו"ק כ"ו שהאילני חלוקך וכו', הרי דגם צחלוק שייך חשש שאלה אף דהוא דבר דמיפגם כמבואר במעילה י"ח וכו'.

ובזבחי צדק ס"י ז' ראה מעיקרה [במודד רפ"ג] ללדד היתר בגדונו עפ"י סברה הזכרון יוסף ה"ל, אלא שהביא שהחקרי לז דמה דצריק, והביא דכמה פוסקים לא ס"ל הכי.

ועי' בגבול יהודה ס"י ל"ז אות ד' שצריך בגדונו סברה הזכרון יוסף לשאר הכיתרים.

יב. אמנם מצאנו להרבה אחרונים שדנו להחזיר צגדים שהם עליונים ותחתונים, ולא מטעם דמיפגמו.

כתב בדברי חיים [לר"א אורבך] ס"י ג' דבגד "מאגיל" [משיל עליון] ודאי אין דרך להשאל צימי החורף והוא על אם הדרך.

ובעמק שא"ה סוסי" ס' כתב ד"גאטקעס" [מכנסים תחתונים] הוו מכלים דלא מושלי להו משום זיהמא.

ובכנסת יחזקאל ס"י נ"ד כתב [בדע"ז ד'] דעפי נאמר דאין אדם משאל כהונה שעל גופו מאשר נימא דעלית קטן לא מושלי.

ובאגודת אוזב ס"י י"ב כתב [בדכ"ד א'] דכתבו מרה"ל סקפ"ה הוליא מדברי סדר מהר"ר אליהו שהביא בהס"ד בפסקיו ס"י קס"ח [והו"ד בס"ק קפ"ז אות פ"ו] דכהונה לא מושלי אם ידוע שלא הי' לו אלא כהונה אחת ע"ש, והיינו משום דלא שכיח שיפשוט כהנתו מעליו וישאלה לאחר והוא ילך בלא כהונה, שהרי החירו חז"ל למי שאין לו אלא חלוק א' לכבשו בחול המועד, אלמא שהוא דבר האריך לו הרבה, ולא שכיח כלל דמושלי, ואין גם לכנסת יחזקאל ה"ל, וכן לזכרון יוסף ה"ל שכתב דכהונה לא מושלי משום דמיפגם.

[אולם עי' במרה"ל סוסי"ק פ"ח שכתב שם דמה שנראה מדברי מהר"ר אליהו שגם בכהונה אין חוששין לשאלה היכא שידוע שלא הי' לו אלא כהונה אחת, ל"ע למעשה]. ועי' בחת"ס ח"א ס"י נ"ז, ובח"צ ס"י קמ"א, ובחשק שלמה ס"י י' דף כ"ז עור ז'.

גם בנודע ביהודה תנינא ס"י ס' כתב דכהונה לא מושלי, אלא שכתב דזה אינו אלא אם פרידתו של זה מציתו ומליחתו של ההרוג הי' הכל חוץ שבוע א', כגון שהלך מציתו ז' בשבת וההרוג נמלא מלובש צחלוק זה באותו שבוע, ואז נראה דבמדינת פולין עדיף זה מכיס וארנקי, שאין הדרך במדינה זו ללבוש חלוק אחר חוץ ימי השבוע אפילו לעשורי עס, אבל אם עבר עליו יום השבת, חיישי' אפי' אם לא לקח מציתו רק אותו חלוק שהי' לזבזב, דאולי אירע לו לקנות חלוק וקנאו ולבשו לכבוד שבת וזה שהי' לזבזב מציתו השאלו לאחר.

ובכור הבחינה ס"י י"ב צמי שנשרף ולא הי' צו עז"ע אלא שנמלא תחת אילני ידיו תחיתת פשתן מהכהונה, והכירה העגונה בטב"ע שזכיר מהכהונה שעשה לזבלה מפשתן שעשה בעממה ולא מכרה מפשתן זה, כתב דמלך חשש שאלה פשיטא דאין לחוש בכהונת שלבש צו בשבוע זה כמבואר בגזו"ת, ועוד וכו'. וע"ש כמה שדן אם צמ"ג שידעה שבעלה בכתברה אם מהני טב"ע צגדים, והו"ד בס"ק קפ"ו אות ל"א. גם עי' שם באות י"ט צענין הכרת חתיכה.

אוצר

לוח כדל"מ אות יב—

הפוסקים

בחדש' כחז דיש לחוש גם לחליפין [וכמוצא ב"ק קפ"ז אות ס"ד], אך בחגורה שצר אין לחוש לזה, דלאו כל גופין שוין שתחתיה חגורה של זה למדתו של זה, ועוד למאי נפ"מ יחליפו החגורות. ובחמדה גנוזה סי' ע' אחר שכתב דהגם דאין להקל נגד הב"י החושש להלכה לשאלה מ"מ דיעות הסוברים דלא חיישי' לשאלה היו סניף להיתר, כתב עוד דביתר צ"ד שנמלכה חגורה שצר סמוך לנהרג והכירוה בעצ"ע שהיא של הנאכד, בזה אין פתחון פה לחוש לשאלה, ואם צדים וארנקי מחמת דמנחי אמרו בגמ' דלא חיישי' לשאלה, כ"ש בזה אשר חיי נפשו תלוי בזה.

ובדרך יבחר סי' מ"ט כתב דחגור שצר חשיב טפי כלים דלא מושלי כי הוא לריק לו לרפואה, ופירט למ"ש בשטמ"ק לפרש דהא דאוכף לא מושלי משום דמסקב, היינו שהוא מתפשט על חמורו של השואל וכשמחזירו מסקב לבהמת המשאיל, אי"כ כ"ש ד"ל הכי בחגורה שצר, וא"כ לשיטת הב"י המורה למהר"ל מפראג דכלים דלא מושלי לא חיישי' לשאלה, ה"י הכא, אלא אף לשיטת הב"י [החושש לשאלה גם בכול"מ] י"ל דצ"ד שפול למשאלים ואינו אלא איסור דרבנן מורה דלא חיישי' לשאלה בזה. וע"ש שהרב צעל לרור החיים הסכים לו בזה.

ובחרי בשמים מהד"ת סי' רכ"ו כתב דחזן מהטעם שאי אפשר לחולה להיות בלעדי החגורה ואינו משאילו, י"ל עוד דנפשו של אדם קלה לקחת חגור שצר שנשאו כבר אדם אחר, ולטעם זה גם למכירה אין לחוש.

גם בנהרי אפרסמון סי' י"ד שכתב צחותו הגדון של ההרי בשמים, הסכים דבחגור שצר לא שייך שאלה בן מלך השואל וכן מלך המשאיל, ע"ש.

ובצמח חשדה סי' קע"ט כתב דמה"ט אף לגניצה וחליפין לא חיישי' צו דגם גנב אינו לוצשו מאחר. ובצית נפתלי סי' ל"ב אות ד' כתב דמה"ט נראה דגם הב"י [החושש לשאלה גם בכול"מ] מודה בזה דל"מ לשאלה כיון דהקפידא היא בן מלך השואל שקלה נפשו בשל חצרו וגם מלך המשאיל שצריך לזה חמיד, וגם חשש מכירה לא שייך בזה, ולכן לא חיישי' לשאלה בזה לכונ"ע.

ובמהר"ש ח"ד סי' מ' צמח קושר שצרו צמעתת, כתב דאם היו מכירים את המטפתה בעצ"ע שהיא של צעלה היה נחשז בעצ"ע בכלים דלא מושלי, דלא שכיח שישאיל דבר זה הנלך לו לעלמו שלא יצא ע"ז לידו סכנה, ועדיף טפי מכיס וארנקי.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלה] סי' מ"ג [דס"ב ג'] כתב בחגור שצר שחפר לעלמו ממין בגד סחורה, דאם היא מכרת החגורה בעצ"ע היה לנו עמוד חזק כפרזל להשטן עליו צליוק סימני גופו, כי חגורה זו שחגרה כדי שלא יצא לידו סכנה מן השצר עדיף מכיס וארנקי ועצעת, וכיו"צ כתב המהר"ט בסי' קל"ט לענין קמיע, ואף דמהר"ט שם לא סמך ע"ז לצד, הנה גם צ"ד איכא גם לירופים מסימני הבגד.

ובצוף דבש סי' י"ט כתב ג"כ דאזור של חגור שצר ודאי לא מושלי אינשי כיון שהוא לרפואתו, והביט מהשצר יעקב הג"ל, ואם כי דמשמע מדברי השצ יעקב שלא התיר ע"ז לצד, אך הא גם צ"ד איכא עוד אומדנות וכו'.

יח. הותם. ע"י צאות כ.

יט. חפצי מזכרת. ע"י צאות ג.

מערכת ט.

כ. טבעת. איחא צימנות ק"כ וצ"מ כ"ז דעצעת לא מושלי אינשי, והטעם אמרו שם משום דמזיפי. ופירש"י שכיח

בדרך זו ולא צא למקום חתונתו, יש לנו עמוד כרוז לסמוך עליו ולפתוח פתחא דהיתרא להחירה מכצלי העיגון.

אכן בשו"ת ר"ח בהן סוסי' ל"ב [בד"ה ואני חוזר] כתב על היכר הכתונת שנדגונו דצמחוקת שנוי, דאיכא מ"ד דכלל בגדיו וכן אם אין לו אלא בגד א' לא חיישי' לשאלה, והיא דעת מהר"ט, חולם הכנה"ג חולק עליו [וכמוצא ב"ק קפ"ז אות מ"ט, ונראה דר"ח כהן חפס דהא דיש סוברים דכתונת לא מושלי הוא מטעם דאין לו רק א' ולכן תלה זה בצלוגתא], וכלי שום ראיה נראה לפסוק כהנה"ג דבתראה הוא, ועוד דלחומרא, ואעפ"י שאין לחוש בזה לא למכירה ומתנה ולא לנפילה שהרי היא כתנתו לעורו, עכ"ל חיישי' שמה החליף או קנה אחרת. וע"י בערך מכנסים מהגצעת שאלו סי' א'.

ובהאלף לך שלמה סי' ל"ד כתב דממשמעות הפוסקים שלא חילקו בין כתונת לשאר בגדים, אינו צמטע שהכתונת אינה עשויה להשאיל. [חולם בסי' פ"ו כתב בגדיו שם דנקל להחיר אגד העגורה, ובין הטעמים הזכיר צפרט שיש להם סימן בכתונת, דהיא מכילת דלא מושלי, וחליפין לא חיישי', ע"ש].

ובמשברי ים סי' כ"א כתב דזה שחילק הנוצ"י בין אם עצר עליו השבט או לא, נראה דצמנינו וצמקומות אלו [צרוסיא] צודאי אין לחלק בזה, כי שכיח עוצה שמחליפין כתונת גם צמלע השבט, וצר מן דין קשה לנייר שיהי' לעד עכ"ע בכתונת [של חצרו] שיוצין אותה תחת כל הבגדים ואין רואין אותה רק צעט שינה, וכנראה שהעד סומך על הסימן שהוא ממין סחורה כזו של שאר כתונותיו, וזה ודאי סימן גרוע הוא. וע"י עוד מצגדים עליונים ותחתונים בערך "מכנסים ופוזמקאות".

יג. בקבוק ששמים בו מים חמים לחם הגוף. כתב מהר"י סג"ל אצ"ק דוקלא בחדש' שנשארת נחן [מנן הפניני] סי' ה' דהואריס פלאש' אין דרך להשאיל, וכמ"ש רש"י צימנות ק"כ צ' ד"ה מנחשי דכלי תשמישו אין דרך להשאיל.

מערכת ג.

יד. גרבים. ע"י אות ס"ח ערך פוזמקאות.

מערכת ד.

טו. דלומקא וחפיסה ודומיהם. ע"י צאות מ.

מערכת ח.

טז. חגורה. כתב צשו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ג דאין דרך להשאיל אזורו וביחוד צהליכתו בדרך.

ובאבני צדק [לרמ"מ פלגטעב] סי' נ"ד אות ג' כתב דהוינן ערעגער [דהיינו כחפיות של מכנסים] מקרי לא מושלי, וכ"ש ה"רימטין [חגורת עור] דלא חיישי' צ"י לשאלה. וכ"כ בדברי חיים [לר"ה מלחזן] ח"א סי' ל"ט.

והרש"ך צח"ב סי' קנ"א כתב דמה שהעידו שיהי' לבוש חגור אזור מאבני מוקאדים, לאו מילתא הוא להקל עליו כי חיישי' לשאלה.

יז. חגורת שבר. כתב צמהר"ס שיק סי' מ"ה דאפשר דהוי דבר דלא מושלי ליה כמו אוכף.

ובשב יעקב סי' ע"ז כתב [צדמ"ו עור צ'] דבחגורה שצר לא חיישי' לשאלה, כי סכנה גדולה ונער לו צלי החגורה הנ"ל, ולא משיילי אינשי זאת, ואם אמרו חז"ל דלא משיילי אינשי כיס וארנקי משום היזק ממון, כ"ש צצביל היזק גופו, ואף דאפשר שגם לאותו אחר ה"י סכנה ונער, אך הא אמרו חייך קודמין, והגם שהצ"ח

אוצר

לוח כדל"מ אות כ—כא

הפוסקים

שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו וכשהיה שולח דבר כחותם חותמו בטבעתו, ולפיכך אינו משאיל בטבעתו שמה יעשה זה חותם כנגד חותמו ויזייף בו את שליחותו. וביצמות פירש"י טעם אחר דמזייף להראות לאשתו סימן כחותם ולורה ויעול ממנה כל אשר יאכל.

ובכתב במצפה אריה חנינא סי' ל"ד דלכאורה לריק להצין, דבשלמא צבים וארנקי שהטעם הוא משום דמנחשי י"ל דכל האנשים מנחשי ואין דרכם להשאיל, אבל בטבעת דהחשש הוא לזיוף, למה לא ניהוש לשאלה, הא בודאי יש כמה אנשים נאמנים שאין שום חשש שזייפו ואולי השאיל את הטבעת להם, ומכאן נראה ראייה לשיטת החכם דצי צבי קל"ד [המוצא בס"ק קפ"ז אות ז"א] דלשאלה דיתיד לא חיישין, והכא נמי הוי שאלה דיתיד.

ובמראות הצובאות סקפ"ח [דע"ז עור צ' ד"ה ועתה] ר"ל ג"כ מעיקרה דהא דלא חיישין שהשאיל הטבעת לאדם כשר ואמון שאינו חשוד על הזיוף, הוא משום דלא חיישין למיעוטא, וכדמוכח מרש"י וחוסי' שם שכתבו דה"ה שאר כלים שאין דרך להשאילם על הרוב אף דלפעמים באקראי מושלי להו לא חיישי' לשאלה ע"ש, וע"כ משום דלא חיישי' למיעוטא דהשגח' זו, אך ח"כ למה חששו צבי גט כלל לשאלה הא שם כל עיקר החשש אינו אלא שמה נזדמן שהשאיל השליח הכלי למי ששמו ושם אשתו שוים לשמות שהיו צגט שלו שאצדו, או השאיל לאיש אחר שהיה צידו גט כזה שאצדו שזכוי מליאות רחוקה ביותר, ומאי שנא מדין טבעת דלא חיישי' זה למיעוטא, לכן כתב דהנראה דמשו"ה לא חיישי' שהשאילו לאדם שאינו חשוד על הזיוף, הוא כמ"ש הנודע ציבורה צבי ל"ז דבאמת לא היה לו לחוש כלל לשאלה דחזקה כל מה שחתם יד אדם הוא שלו, אלא משום דשאלה שכיחא דרוב כלים עשויים להשאיל ולהשכיר ע"ש, ולפי"ז בטבעת או שאר כלים שעל הרוב לא מושלי אין לחוש בהם לשאלה, ולאזו משום דלא חיישי' למיעוטא, אלא משום דכיון דלא שכיח דהו שאיל חוקמי לחזקה דמה שחתם יד אדם הוא שלו, משא"כ בכלים דמושלי דלא שייך דהו חזקה זו שפיר יש לחוש אפי' לשאלה דיתיד.

ועבד"ט סקפ"ח מהרש"ם בתשו' סי' נ"ב שכתב [בדף ר"ח א'] דגם לצ"י בתשו' הסוצר דצבי מובהק או עבירות עינא אפילו צבים וארנקי אין מעידין אע"ג דליכא למיהש לשאלה, ע"כ היינו טעמא דחיישי' דרך חותם הוא של איש אחר הדומה לחותם של בעל אשה זו, וזה שייך בחותם של עלמא [דחיינו בחותם שאין עליו שם רק איזה סימן ולורה], אבל בחותם שכתוב עליו שמו וכינויו של בעלה וכנ"ד, ודאי אין דרך אנשים לעשות להם חותם בשמם של אחרים, ומאי אית לך למימר דילמא מאיש אחר הוא ששמו וכינויו דומים לשל זה, להא לא חיישין כיון שלא הוחזק עוד איש בשם זה זולת אי' שהוא חי וצא לפנינו ואמר שלא הי' לו חותם מעולם, והרי אנו מתירין בשמו ושם אצדו או בשמו וכינויו כל שלא הוחזק אחר בשם זה, ואיצרע דיש סוצרים דאין מתירין בשמו ושם אצדו לאוד אלא בהעטרפות סימן אחר, אך גם צנ"ד איכא בהעטרפות וכו' ע"ש.

ובבגדי כהונה סי' ע' [בדנ"ט ד'] תמה על הרש"ם וכתב דמה שהצין דגם הצ"י לא חייש לשאלה כדל"מ אף אי סימנים דרצון, ומה שהצ"י לא סמך על עב"ע או סימן מובהק כדל"מ הוא משום דילמא איתרמי חותם כחותם, וכן הצין הפני משה [בנזנשת] צבי ע"ז ככוונת הצ"י, הנה לשיטתו קשה דא"כ מאי מתוך שם הצ"י אצרייתא דמלא קשור דמייירי במלאו בעלמו וגלמן צמיגו, מאי מהני נאמנותו הא חיישי' דילמא של איש

אחר הוא הדומה לכיסו של זה וכו', אלא נראה דהצ"י סוצר לחשש צ' החששות יחד, וחינו דאף דניכר הכלי בטע"ע שהוא של פ', מ"מ עדיין איכא חששא דילמא יש לאיש אחר נמי כלי כזה בתצניו, דכיון דכלי נעשה בידי אדם איתרמי שטע"ע לאיש אחר ג"כ כלי בתצניו וכדמותו ממש, וכיו"צ אמרינן בצנכדרין ל"ז אדם עובד כמה מטבעות כחותם אי' וכולם דומים זל"ז, ואף דהוי מיעוט שיתרמי כזה, מ"מ כיון דאיכא נמי עוד חששא דשאלה, הגם שזה ג"כ לא שכיח, מ"מ בהעטרפות צ' החששות תו לא הוי סימן מובהק עכ"פ, ולפי"ז כתב צנזנו דיש ללדד להחיר גם לצ"י טפ"י העדות שמהלכו אלא הנטבע חותם על שם של איש אחר שידוע שהשאילו לנטבע להשתמש בו ללרכיו, דהחשש שמה נזדמן לאיש אחר חותם כזה עם שמו וכינויו, ליכא כמ"ש הרח"ש, ולא נשאר אלא חששא דשאלה, אך כיון שנשתמש בו לחתום כל דבר אחר ודאי לא מושיל אותו, וא"כ צוה יורה גם הצ"י דמהני להחיר, דחשש שאלה לצד צלי חששא דיתרמי לא מגרע לנו, ואין לומר כיון דעל החותם לא היה שמו וכינויו רק שם אחר והוא השתמש בו, א"כ דילמא הנטבע הנמלא היה ג"כ שמו כשם הכתוב על החותם, זה אינו, חדא דכיון דחקוק עליו שמו ושם אצדו ושם עירו לא חיישי', ועוד הא הכיר, גם כל צדדיו, ואם ניהא דניהוש לשאלה נלערך לומר שאיש אחר אשר היה חותמו כחותם הנאצד השאיל צדדיו ג"כ לאיש אשר חותמו היה על שם חותמו של הנאצד, והוי כמו שאלה דיתיד דלא חיישי' אפי' לצ"י, ובפרט שהשאלה מלד עלמה לא שכיחא כלל להשאיל כל כלי וצדדו וכו', ויש כאן עוד הוכחות ולירופים וכו', וע"ש עוד צבי י"א בתשו' צנו וצבי י"ב.

ובשו"ת פני יהושע ח"צ סי' ס"א כתב בפשיטות דבחיתמו לא חיישי' לשאלה, וכן בחורת נתנאל סי' כ"ג כתב דהחותם שלו לא מושיל משום זיופה. ובזכרון יוסף סי' ה' לירק הא שהכירו החותם ששמו חקוק עליו.

ועי' פ"ת סקפ"ה צד"ה וצדין הכלים מהנצני"ת סי' נ"א דהא דטבעת לא מושלי היינו דוקא דטבעת שיש עליה חותם דחייש לזיופי, אבל טבעת שאי אפשר לחתום בה, אף שיש בה אותיות ולורת לב, כיון שאין ראו לחתום בה חיישי' לשאלה וגם לאצירה ומכירה.

גם בלב שמה סי' ד' [דל"ג ג'] כתב ממואל דצרי רש"י שכתב צביאור הא דטבעת לא מושלי משום דחייש שמה יעשה חותם ולורה כנגד טבעתו ויורה לאשתו ויעול כל מה שישאל, ח"כ אף המקיל שלא לחוש לשאלה בטבעת אינו אלא כשיש בו חותם דש"ך צו יזופא, אבל טבעת בלא חותם לאו סימנא הוא לכונ"ע.

ובאמרי דוד [לר"ד הורצין] סי' נ"ה כתב דע"כ ל"ל דמייירי דוקא כשיש בה חותם, דאי לאו הכי יקשה מנדרים ל"ב צ' דאיתא בהם אצל משאיל לו חלוק ו"טבעת" עליות ונזמים, וצנ"י שם אמרו וטבעת לראות בו, הרי דמושלי גם טבעת, וע"כ הא דטבעת לא מושלי היינו דוקא דטבעת שיש עליה חותם.

אך בחומר בקודש סי' ע"ז כתב דהיתר צנזנו ע"י הכרת הטבעת שהיתה על האצבע החתוכה שהציו נכרי אי' ואמר במסל"ת שחתכה עם הטבעת מההרוב שלפנינו, דאם כי אין זו טבעת שיוכלים לחתום בה, מ"מ לפי המצוא צנזנ"ע שהאשה וכתה לעקו מיד שזו היא הטבעת של בעלה ואצדו אשר היה נושאה תמיד זה כמה שנים, א"כ הרי חזין שלא היה דרכו להשאיל טבעת הלו לאחרים.

כא. טבעת שחרות עליה שמו אך לא הוכרה בטב"ע. כתב צפני משה [לר"מ צנזנשת] ח"א סי' ע"ז דמה שאמר העד שראה הטבעת והיה כתוב בה יחיאל, אין זה שום סימן

אוצר

לוח כד"מ אות כא—כה

הפוסקים

דמילתא דהיכא שכיבוגר בגדיו וצניעותא דהי כעליה קטן, לא חיישי' לשאנא [לכו"ע], דליתא לא מושלי אינשי, דלא שציק אינש מלוא דידים ויהיב לארתי, וצידוע שכינא מציתו לא בולך עמו אלא ליתא א', וגבי חומרה דאשת איש [נמי] במכין אהך סברא כדאמרי' צ"י האומר דהמקדש את צמו סתם אין הצוגרת בכלל אע"ג דשוותיה שליח משום דלא שציק אינש מלוא דרמיא עליה ועבד מלוא דלא רמיא עליה, אע"ג דסתם הוא רק מטעם דלא אורח ארעא דלא יעשה בן במקומו ומי"מ במכין אהך מילתא דמלוא דרמיא עליה דאינש לא שציק לה, ועדיפא עובא [סברא זו דליתא לא מושלי] מהא דאמרי' בגמ' כים וארנקי לא מושלי, דכ"ש מלוא ליתא ששקולה כנגד כל המצוות והיא מלוא תדירית ועטירותא דידים היא, כדאמרי' צ"י התכלת כל שיש לו תפילין צראשו ומזוזא צפתחו וליתא צצגדו צחזקה שלא יחטא בו' ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויהללם, וזה העני שה' נע ונד בין העכו"ם ותפילין ומזוזא לא היו עמו, ליתא שעמו מסתמא לא מושלי ל' וישאר ערוס בלא מלוא, ע"ש.

ועי' בפנים מאירות ח"צ סי' ס"ה שהרב ר"א הלוי אפשעין הקשה ע"ד מהרי"ט מהא דחולין ק"י א' אר"י עלית שאלה פטורה מן הצליה כל ל' יום, הרי דליתא מושלי אינשי, וישאר צ"ש.

וב' עליו הפנים מאירות דלא דק, דע"כ לא אמר מהרי"ט אלא בעליה מלייתא ואז הוא דלא מושלי ליה, אבל עלית שאלה דקאמר הגמ' שם מיירי צצגד של ד' כנפות בלי ליתא ופטורה היא מלייתא מחמת שהיא שאלה, ובר מן דין דוקא היכא שידוע שלא היה עמו צדך כי אם צגד ליתא א' [הוא דקאמר מהרי"ט], אבל צצית שיש לו כמה צגדים צליית מושלי אינשי.

ובשו"ת מהר"י הכהן מהר"מ סוכ"י ו' כתב דמה שמקשים אהא דמהרי"ט מהר"מ על החורה שפירש צסדר ויש צדכחיל שנתן יחודא לחמר הוא הצגד שעס הצליית [אלמא שמוסרים זה לאחרים], הנה בלא"ה חמורה, דלמה לא נוחש לשאלה שמה ה' לו עוד צגד עם ליתא, רק ש"ל דמה יעשה האחר צו כיון דהצגד מיוחד למלוא וצצגד שאלו אינו יולא צו, שמה חאמר שנתן לו צמתנה על מנת להחזיר, הנה כמו דלא חיישי' למכירה משום חזקה שלא ילא מידי הצעלים הראשונים, כמו כן גם צמתנה ע"מ להחזיר לא נוחש, אבל יחודא שנתן לחמר את הצגד למשכון צעמא אין שייך נומר כן, שוב ראיתי צמהרי"ט דמיירי בלא ה' לו עלית אחר של ליתא, אבל יחודא י"ל שה' לו אחר.

ובנפש חיה סי' ד' הביא מהחמדת שלמה [סי' ל"ט אות כ"צ] שכתב עוד סברא לומר צצגד ליתא לא מושלי, מחמת צצגד של ד' כנפות שאינו ראוי להלך צו רק לקיום המלוא בלא"ה לא חיישינן לשאלה כיון שאינו יולא ידו המלוא צשאלה רק צמתנה או צמתנה על מנת להחזיר, ולזה לא חיישינן כמו דל"ה למכירה משום חזקה מרא קמא ע"ש, והביא שגם צישועות יעקב סק"ט צפירוש הארוך סמך צתשו' להחזיר צצגד ליתא, אלא שהוא סותר את עצמו, דצפירוש הקצר סק"ג כתב דאף צכלים דלא מושלי חיישי' למכירה ואצידה ע"ש.

גם בעין יצחק סי' ל"ז אות ט"ז כתב כסברת החמדת שלמה שגא לחוש לשאלה צע"ק, וכ"כ צעלי חיים סי' י"ג, וצשו"ת הר"מ חק"ע סי' ז'.

[וגראה דנפ"מ גדולה צין הטעמים, והיינו היכא שלא ה' ידוע לנו צצירור שלא ה' לנאצד כי אם ע"ק אחד, דא מטעם דלא שציק מלוא דידים אין להחזיר אלא צידוע שלא ה' לו רק א' ואי לא הכי יש לחוש לשאלה, אבל לטעם צשעליית שאלה אינו יולא ידו חובה, א"כ גם צכה"ג אין לחוש לשאלה].

סימן מוצהק שזה הוא הנאצד מעמנו, דכמה יחאל איכא צשוקא, ואף אם היה אומר שה' כתוב צה יחאל ריקאלי, עדיין ה' מקום ספק למאן דצעי גם שם עירו, אך אחר צצירור שם דע"י עדות העד צצ' נאצדן לן שהכיר העצעת צעצ"ט, כתב דאין לחוש דילמא הנאצד הוא איש אחר ששאל העצעת מאת יחאל הנאצד, דעצעת חותם לא מושלי אינשי.

ובתשו' הרב ר' אלעזר בר' יששכר שבקול שחל [המלוצק לשו"ת שאלת אריה לנכד הצ"ח] צנדון שנמאלה על ההרג עצעת נחושת קלל מוצהב וה' חקוק עליה שם הנאצד ושם אציו ומאל אריה, אך העצעת לא הוצאה להכירה צעצ"ט אם היא של הנאצד, אחר שכתב דהא דמכין על מה שאמרו דעצעת לא מושלי, הוא דוקא כשים סימן מוצהק עצעת שהיא שלו, או שמכירים אותה צעצ"ט, כי אך ממה שחקוק עליה שמו ושם אציו והסכמת הפוסקים היא דעצעת לא חיישי' לשאלה, וא"כ מוכח דזה שנמאל עליו העצעת שמו פלוני צן פ', ויש צזה להחזיר להסוברים דסגי צשמו וש"ל, ומכ"ש כשיתצבר צשעלה של העגונה נולד צלמח צחודש אב שמואלו אריה דלא ודאי אין לחוש כולי האי דאיתרמי עוד אחד אשר שמו ושם אציו מכוונים וצניהם נולדו צחודש אב וצניהם מכוונים צשם מורינו וצניהם ה' עצעת נחושת קלל מוצהב.

ושם בתשו' הקול שחל כתב [צדל"ח צ'] דעל עצעת הנ"ל שחזקק עליה שמו ושם אציו ומאל אריה, ודאי דע"ז לחוד ה' כדאי להחזיר העגונה.

ועי' צתשו' הרצ ריו"ט ו' יעיש צצפני משה הנ"ל שהעלה לפי דרכו דעלם מלייתא עצעת אלל איש הוי סימן אלתעי אם ידענו שלאיש זה ה' עצעת, ואפי' אם אין מכירין את העצעת.

כב. טבעת העשוי לסגולה. צשו"ת מהר"ש ח"ז סי' ק"ג צמי שהוגבה עליו עדות שהפיל עצמו למשאלים, ואחר זמן נמאל גוף א' וה' נפות מאד, אך נמאלה עצעת על אצצו שידוע צשעלה קנאה אלל עושה עצעות ערס לכתו לסגולה, וה' נרשם עליה שם שד"י וחיבות תליל ממות, וכן נרשם צספרות מספר השנה 1914, והאשה הכירה העצעת ע"י סימן שסמפר 1 שאלל מספר 4 לא ה' צו רק רושם חלוש ואומרת שמיד צקניו העצעת ראתה צו סימן זה, כתב דאם האשה הייתה מכרת את העצעת צעצ"ט או צסימן מוצהק, צודאי ה' מושלי, דעצעת כזו שהיא לסגולה חציב כמו כלים דלא מושלי [ועי' צלות ס"ד וצלות ע"ה], אבל על הסימן הנ"ל שאמרה יש לפקפק אם נאצד צסימן מוצהק, ואפי' להחשיבו לסימן אלתעי קשה להחליט וכו' ע"ש.

כג. טבעת קידושין. עי' צלות ג'.

כד. וטבעת הממושכנת אצלו ובאופן שמותר להשתמש בה. כתב צחתם סופר ח"צ סי' קל"ז דכיון דצזה לא שייך טעם מציפוי דהא הוא לא יחתום אגרותיו וחפציו צחותם הממושכן איכא למיחש לשאלה, [וזהו אם נמאל דאין סומכין אהא דאין השואל ראוי להשאל להחזיר עגונה, ראה ס"ק קפ"ז אות ל"ז], אמנם צצמות ק"כ צ' פירש"י טעם אחר דמזויף להראות לאשתו סימן צחותם ולורה ויעול ממנה כל אשר ישאל ע"ש, וזה שייך נמי צעצעת הממושכנת ולא נוחש לשאלה, אלא דמטעם אחר כתב צנדון שם דאין שום סימן מהעצעת הממושכנת שנמאלה אללו, דדילמא האי צצרה ערק לעמאל וצעת צריחתו החזיר המשכון לצעל חוצו שפרע לו החוב והוא הפקודה אלל אחר, ע"ש. ועי' צשאל ומשיב מהדיק ח"א סי' רנ"ז.

כה. מליית קטן. צשו"ת מהרי"ט ח"צ סי' ל"ה אחר שהעלה להלכה לא חיישי' לשאלה, כתב דנראה לרווחא

אוצר

לוח כולל אות כו—כח

הפוסקים

לא התיר שצביל שנמצא חללו הדי כנפות עם זינות, מ"מ ללרף לאותם נדדי היתר שצביל, ומכ"ש לרעת ר"ח המתיר בצינו נחבל בפנים אף לאחר כמה ימים, נראה דיש להקל.

ובזרע אברהם סי' ז' לידד [צדק ט' ד'] להתיר בנדונו ע"י היכר הט"ק עפ"י מהר"ט וללרף זה לנצ"ט דגופו חיצוה דר"ח. ועי' בדברי חיים [לר"ח מלאניז] ח"א סי' ל"ט.

ובתורת נתנאל סוסי' כ"ב, ובמהר"ם פדוא סי' י"ז ומ"ג, לירפו ה"א לזינות לשאר האומנות והוכחות שצדוקים.

וכן לירפו זה במכתם לדוד סי' ג' דקמ"ח א', ובזכרון יוסף סי' ה', ובברכת משה סוסי' י"א, ובזכרון לצי מנחם סי' ל"א, ובצריה יעקב סי' י"ב וסוסי' כ"ב, וציריעת האהל סוסי' י"ט, ובזמ"ן סוסי' י"ב, ובצו"ת ר"ח איגרא סי' ג' אות י"ג, ובשמן ששן סי' ד', ובכתב סופר סי' כ"ח [השני], ובשמן המר סי' ז' [דכ"ז א'], וביד יצחק ח"ג סי' ע"ד, ובשארית יוסף [לר"י ריוזין] סי' ד', ובצית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ט, ובצרי בשמים מהד"ת סי' רכ"ו.

כח. המחזיקים בסברת ציצית לא מושלי. צראש משציר סי' י"ב כתב [צדכ"ו א' ד"ה מ"ח] דאם כי

הכנסת יחזקאל כתב דאין היתר הלינות נכנס בצינו דלדרכה נוחא לי לאינש לעשות מזה בגופו ואולי ה"י לו עוד זינות ודי כנפות, הנה אין דבריו עומדים נגד הני גדולים, שהם: מהר"ט וכנה"ג והשבות יעקב והפנים מאירות צ"ח סוסי' ס"ה, והש"ב יעקב צסי' י"א, וע"ז וצני דוד ומהר"א אלפאנדארי במכתב מאליהו, והזרע אברהם צסי' ז', וזודאלי הלכתא כותייהו דרבים יינהו וצחראי. [אך מה שחשב צין המקילין גם את מהר"ם מלוצנין צסי' פ"ט, לנ"ג, דשם מוכח להיפך]. ובסי' י"ד כתב דהיתר בנדונו מחמת שהכירו הלינות בטע"ט.

ובחת"ם ח"ב סי' קמ"ד, וכן בחדש לצרכים [להר"א חאומים] ח"א סי' י"ט, כתבו ג"כ לזינות הוי מכלית, אלא שלא

לזו להתיר ע"ז נחוד משום שחששו לדעת הצ"ח המחמיר גם בכלים דלא מושלי.

ובאילה שלוחה [לר"י קלאקין] סי' כ"ו כתב דמה שפקפק הכנסת יחזקאל צסי' מ"ו ומ"ז על היתר לזינות משום דניחא לי לאינש נקיים מזה בממונו, הנה גם אינה מסיק דיש ללרף זה לסניף, גם יש נפ"מ צין א"ס יש להסתפק שה"י לו עוד טלית וצין היכא שידוע שזה הנמצע לא ה"י לו זודאלי כי א"ס ד' כנפות א' עם זינות, גם עיקר פקפוקו משום דניחא לי וכו', היינו רק צענית גדול (וכמו כן בחפילין) דאין לזכין אותם כל היום, אבל ע"ק לזכין אותו כל היום, לא אמרי' דניחא לי לאינש נקיים מזה בממונו ולהיות ערעילא ממונות זינות, הגם לזינות חוצת מנה, ה"א גם לשאל ה"א חוצת מנה, ואינו דומה כלל למ"ש בצמ"ח סי' תרע"א סק"א דאם יש לו שמן בלמאוס ולחצרו אין כלל שמן דמועז שידליק בכל לילה רק נר א' ויתן גם לחצרו, דה"א מדינא א"ל אלא א', אבל להשאל ע"ק שלו שלא ה"י לו ע"ק אחר צעת שנמצע, זה אי אפשר לומר כלל.

ובשו"ת מהר"ש סי' ע"ו כתב דאף הכנסת יחזקאל והגצעת שאל החולקים על היתר מהר"ט, לא מיירו אלא בדלא ידעי' בצירור דלא ה"י לו אלא א', רק מסתמא מדהלך קרוב לציתו, וכדמשמע לשון הכנס"י שם, אבל בדיוע"י בצירור שלא ה"י לו רק א' גם הם מודים, דזודאלי הסביר דניחא לאינש ליעבד מזה בממונו לא שייך אלא במקום שגם הוא מקיים המורה.

ובישועות יעקב צתשו שצפירות הארוך סק"ט כתב צסופו דזינות ל"ח לשאלה דלא יהיב אינש מזה ידידיה לחצריה

כו. דיעות החולקים אהא דציצית לא מושלי. כנסת יחזקאל סי' נ"ג בכתובתו אל צעל השבות יעקב שאלה ללדד היתר מחמת הכרת הט"ק ובמהר"ט ה"ל, כתב דהיתר זה אינו נכנס בצינו, דלדרכה נוחא ליה לאינש לעשות מזה בגופו, ואולי ה"י לו עוד זינות ודי כנפות. [ל"ט דה"א מהר"ט כי להדיא דהיתר הלינות הוא דוקא צידוע שלא הולך עמו אלא זינות א']. ועי' להלן בלוח כ"ז דמ"מ מלרף הוא זה לסניף.

ועי' בשו"ת מהר"ם מלוצנין סי' פ"ט שלא מנה היתר לעגונה שצדוקים אף דשם מצוה שהכירו הט"ק ועוד כלים דלא מושלי. ובעבודת השם סי' ח' [דס"ו ז' ד"ה אלא] לא ראה לסמוך על היתר ע"ק לחוד, מאחר דמהר"ם מלוצנין ושו"ת הצ"ח ומהר"ם סי' נ"ב מצוה דאף צסימני זינות לא סמכין להחיר, ומה גם דהפנים מאירות והש"י המתירים לא החליטו להתיר מטעם זה לחוד אלא צירוף שאר סימני הגוף שהיו בנדונו, וכ"ש לדעת הצ"ח החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי ודאי דלא מהני כלל סימני הלינות.

גם בברכת רצה סוסי' פ"ו כתב דאין עמדי להחליט וגומר צבד זינות לא מושלי ולהחליט דלא כהצ"ח החושש לשאלה גם בכלים דלא מושלי, אחרי דגף הדבר הוא מילתא חדתא ולא נמלא צש"ס ופוסקים, ודי שילרף זה לסניף אבל לא נסמוך ע"ז נכד.

גם בבית דוד [לרד"ט ממנוסק] סי' כ"א כתב [צדמ"ג ז'] דקשה מאד להתיר העגונה שצדוקים רק מפאת זינות והיכר הצגדים לצד, דקשה לסמוך על סברת עצמנו לדמות מילתא למילתא להקל צערוס החמורה כמה שלא נמלא בחלמוד וכמ"ש מהר"א צפסקין סי' קס"א, וגם הנוצ"י צסי' נ"ב אף שסמך עצמו על דברי מהר"ט צלינות וכל כלי דלא מושלי, מ"מ נא ע"ז בלחוד סמך כי א"ס צירוף סברת מהר"ל מפראג, משא"כ צ"ד.

ובתשו' שצסוף ספר צת עין כתב ג"כ [צראש השני] דקשה בדבר לסמוך על סברת מהר"ט לצד, ושראה צתשו מהאחרונים שהולקים ע"ז.

ובבאר חיים מרדכי ח"א סי' נ"ד כתב דמה שהגדיל מהר"ט סברא זו לומר לזינות עדיפה טוובא מהא דאמרו בגמ' כים וארנקי מנחשי ולא מושלי, יש לפקפק, דיתכן שהמון העם מקפידין יותר על מה שנוגע לנזל מאשר לנכת ערוס צלי זינות, ועוד י"ל דגם מהר"ט יטן דס"ל מעיקר הדין דלא חיישי' לשאלה לזאת סמך גם על סברא זאת, אבל להחולקים וסוברים דמעיקר הדין חיישי' לשאלה, עדיין לריך להחישב א"ס נובל לסמוך על סברא זו, ועכ"פ די א"ס נימא דה"א כמו כים וארנקי אבל לא דעדיף עוד, וא"כ יהי' דינו של מהר"ט תלוי בצלוגתא, ולהצ"ח ודעימיה הסוברים דלא חיישי' לשאלה צכים וארנקי ה"ה צבד של זינות, אבל לצ"י ודעימיה החוששים לשאלה גם צכים וארנקי ה"ה צזה.

ובמחנה חיים ח"ב רס"י ע"ו כתב בנדונו דמלכד מה שלא נמלא מי שהכיר את הט"ק שהוא של צעלה שהנך צו מציתו, הנה גם לא הועד שלא היו לו חפילין עמו, והמשיין במהר"ט יראה דיען אשר לא ה"י לאינש חפילין רק זינות א' אז זודאלי לא השאל מזה יחודה שלו והוא ישאר ערעילא צלי שום זכר מזה צעוד שהוא צין הגוים, ואטו צ"ד ג"כ לא היו לו חפילין, גם איך יתכן דמלא שטעז ציתו לא ה"י לו רק אותו זינות א' וכו'.

כו. ולצרף לשאר צדדי היתר. עי' בלוח הקודם מכמה אחרונים שמצוה צהם דיש ללרף זה לשאר נדדי היתר.

ובכנסת יחזקאל סי' מ"ז כתב דאם כי שהשגחי על היתר מהר"ט צלינות, מ"מ סניף מיהא הוי.

ובגבעת שאול סוסי' ד' כתב דאם כי שעל היתר זינות לצד לא ה"י ראוי לסמוך, דה"א צתשו מהר"ם מלוצנין סי' פ"ט

לוח כדל"ט אות כח—לא

(*) הלשון "צע"ק, דמשמע דהיתר הציצית הוא גם באין ידוע שלא הי' לו רק א'. וזה אינו כמבואר במהרי"ט בהדיא שממנו מקור היתר זה. ועי' בהערה על הבית אפרים שבאות ג"ג.

הפוסקים

לוח בדל"מ אות לב-לו

אוצר

לד. טס ודומיהם שנושאין החיילים במלחמה כדי לזהותם. ע"י צלוח פ"ח.

מערכת ב.

לה. כבלי אפיר. צשו"ת פני יהושע ח"צ סי' ס"ב צאסיר יהודי שה"י כצול צרגליו צצית הסוכר כצבני צרול, וצרה משם וצבר השרשרת שצין צרול לצרול, אך הצרול עלמו שסצני הרגל לא שצר ושצארו צרגליו, ואח"כ נמלא הרוג צדרך צריחתו והכירו הצבנים שעליו צעצ"ע, כתב דנשאלה כזו ודאי אין אדם צעולם שיאמר שישאל לו כצלים צרגליו, דמי פתי ישים אשם צנפשו תחת נפשו.

לו. כובע וכיפה. כתב צשו"ת פני יהושע ח"צ סי' י"ח דאין דרך להשאל כובע שעליו צדרך, דלא סגי ל"י גופיה צלא"ה.

גם צהש"י הר"ל ווייס שצאמרי אש סי' קי"א כתב צצובע שהוכר אין לחוש לשאלה, כיון דכאסור חמור נחשב לאנשים ללכת צלי כובע.

ובשאורית יוסף [לר"י רייזין] סי' ל"ז כתב צנודו דכיון שהכירו הכופה שלו, וזה ידוע לכל אדם דכיפה אין דרך צני אדם להשאל לאחרים והוא ילך צגליו ראש, ואין לומר דהכתיף הכופה שלו עם אחר, דכבר כ"י מהר"י"ע דלחופי לא חיישי' שיעשו דבר של צעלה, וכיון דחזיון דאסור גילוי הראש חמור מאד אלל העולם הוי כמו ע"ק שבי האחרונים דלא חיישי' לשאלה.

ובחשק שלמה סי' י"ב [וצעטות נדפס טס סי' י"א] הביא צטס הרב מקארעטש שר"ל דאף כשלא ידענו אש נפל למים, אך הכובע והכיפה מעידים שנפל ונעצב שמה, כי מאין צאו נשם, ואי דניחוש לשאלה, הלא המה מכלים דלא מושלי להו, דמי הוא הא"י שיקל לעצמו צלי לשים מנפת וכיפה על ראשו, ומי ישאל לחצרו כלים כהמה, וגם לאצידה אין לחוש כמ"ש האחרונים. והחשק שלמה דחה זה וכי דמכלים אלו אין ראייה כלל שנפל למים ואולי הרוח השיבם למים, ע"ש.

ובצוף דבש סי' י"ט צמת שנמלא ועליו צי כובעים זה צחוך זה, כתב דלא חיישי' צזה לשאלה, משום דאין דרך שישאלו הכובעים שטים שחמיד ה"י לובש מחמת דקריר ליה רישא, וגם אין דרך להחניפם עם אחר, ואיך יזמן שגם האחר ה"י לבוש צי כובעים א"י אדום וא"י שחור והאדום צחוך השחור כמו שהוא ה"י רגיל ללבוש. [אולם ע"י צהש"י ר"י הירץ אצד"ק דונגא צצמים חיים [רפפורט] סי' כ"ז [הראשון] צד"ה עוד כאן, דמשמע דכובע מושלי אינשי].

לו. כים וארנקי. איתא צצ"מ כ"ז דצכים וארנקי אין לחוש לשאלה משום דמסמני. וציצמות ק"כ צי איתא משום דמנחשי. ופירש"י דאומר סימן לאדם שמשאל כיסו שמוכר מזלו.

וחאם סמכ"י גם האידנא אהא דכים וארנקי לא מושלי. עפ"ת סק"ה ד"ה וצדין הכלים מהצ"ח [צהש"י סי' פ"ו] דאע"ג דהאידנא לא קפדי כולי האי ואיכא מאן דמשאל להו, אפ"ה אין לנו לחוש לחומרא צצברים המפורשים צתלמוד לקולא ושהביאם העור צפסקיו. אולם צטס המרה"ל הביא שכתב על דברי הצ"ח דצכים וארנקי צריך להחייש צצבר צצמניו זה דחזיון להדיא צצוצא דאינשי דלא קפדי ולא ידעי כלל משום נוחש זולת מי שקרא צתלמוד צצוגיא זו הוא יודע, ואיך נסמך ע"ז צהיתר עגונה, והשחיר צצ"ע.

גם בגור אר"י יהודה סי' י כתב צנודו דאין דעתו נוחה לדון מחמת הסימן שצאמרה העגונה על הכים של פשתן שנמלא אלל ההרוג ולסמך שלא לחוש לשאלה צזה מעטס כים לא מושלי, דפוק

לב. שלית גדול. כתב צשו"ת ר' חיים כהן סי' ל"ב [דס"ח א"] דאפי' אש איתא למ"ש מהר"י"ע דלינח שעליו עדיף מכים וארנקי דלא מושלי, ונימא דלא עביר אינש דמסגי ד' אמות צלא לינח, הנה כל זה הוא צעלית קטן, אצל צעלית עליון לא שייך זה.

גם צחשובה שעל עגונה צצסוף ספר צת עין כתב [צריש הצש"י] דלא כתב כן מהר"י"ע אלא צלינח שהולכים כל היום כולו, אצל צעליתים שלנו שנוצבים רק צשעת חפילה ניחא ל"י לאינש דליעצד מלוא צממוניה. וע"י להבן ערך "חפילין" מהאלף לך שלמה ואצני אפור שכתבו ג"כ דצעלית גדול יש לחוש לשאלה.

אבל בבית אפרים ח"ד סי' קל"ו כתב לרף צנודו מה שנמלא אללו עלית, דאף צעלית גדול שמשאלין אותה לפעמים, היינו שיחפלו צו צמקומו, אצל אין דרך להשאל לחצרו ללאת צו דדרך, ומה גם צנדי' שה"י עלית "עערקיש" עם עטרה של כסף דאין ספק שה"י יקר אללו מאד ולא ה"י משאלו.

לג. היתר ט"ק במשוגע. כתב צמאמר מרדכי סי' כ"ו [דל"ו א"] דאש כי האחרונים חפסו צמושלס דברי מהר"י"ע

דלינח לא מושלי, אצל כל זה צצריא וצר דעת דחייב צצלות, אצל צשועה שנאצד ונמלא מת והכירו הט"ק שלו, מה ענין חיבוב מלות איכא גציה והוא פטור מכל המלות, ולא שייך צציה לא צציק מלוא דידיה ויחיב לאחריו, אמנם י"ל מלד אחר דגצי שועה ודאי עלית מלוינח ראייה המוליאה מידי חשש שאלה ומכירה, ולא מכח השועה דאינו משאל ומוכר, אלא מכח השואל והלוקח, דהא כיון דלאו צר דיעה הוא ואין קנינו קנין והלוקח ממנו אינו קונה כלל, א"כ אינו יולא צזה ידי מלות לינח, ואף דהשואל ענית מצרך עליו, היינו משום דמסחמא מקני ליה צצמתנה ע"מ להחזיר, וכיון שאנו רואים עתה יהודי מת לבוש ט"ק [ואנו מכירים שזהו הט"ק של השועה שנעלם], א"כ ודאי לא צא הט"ק לידו מיד השועה לא צצמכירה ולא צשאלה, וע"כ זהו השועה עלמו שמת צצגדיו, ואין לחוש שמה זה איש אחר ורק לפי שלא הכיר צו צשועה הזה אש הוא שועה גמור לכן לקח ממנו העלית ללאת צו אש צצמכר או צשאלה, דאף שועה המדבר כענין אש הוא שועה לאי מהדברים המצוארים צצגגיגה הוא שועה לכל דבריו, דזה לא שייך צצ"ד שה"י כיכר צשעותו שמדבר דברי שעות, גם אין לחוש דלאו כו"ע דיני גמירי ואולי ה"י סבור זה הלוקח או השואל ממנו כי עדיין לא הגיע להיות שועה כל כך שאין מכירתו מכירה ולכן לקח ממנו, דזה אינו, דהא כל עיקר החשש שאנו חוששין צשועה הוא שמה מכר והשאל צגדיו ועליתו והוא נשאר ערעילאי משום דלאו צר דעת הוא ולא איכפת ליה אש ילך ערוס צצוק, א"כ מזה לצד ישפטו צני אדם שהוא שועה גמור, ולכן אין צזה חששא דשאלה או מכירה, אמנם לא צצציל שאנו מדמין נעשה מעשה לסמוך ע"ז לצד.

ובמנחת אלעזר ח"צ סי' כ"ה צהש"י השניה של זקנו כתב דצמשוגע לא שייך סצרת מהר"י"ע דלינח לא מושלי, צצודאי אינו טס על לב שלא יהא צלא מלוא.

ובתשובה שלמה ח"צ סוכ"י ט"ו צאיש מצולבל שנאצד ואח"כ נמלא הרוג א"י והכירה עליו אשחו את הט"ק צעצ"ע, וגם אמרה שלא ה"י צע"ק שלו רק ג' לינח, אחר שבי דמזה שלא היו רק ג' לינח אין ראייה שזהו צעלה דיכול להיות שצחת מהן נקרעה לו צדרך, כתב אך כיון שהכירה הט"ק צעצ"ע צצר מצואר צמהר"י"ע דע"ק לא מושלי, ואע"ג דצזה שה"י מצולבל איכא למיחש לאצידה מדעת, אמנם כיון שצמכרה לו א"י מליויותיו זה מליואנו מחשש אצידה מדעת כי לכתחילה לא ה"י אדם מישראל לובש ט"ק צזה.

אוצר

לוח בדל"מ אות לו—מ

הפוסקים

ובמשאת בנימין סי' ס"ח [דע"ז ח'] על דבר ארנו קטן שהי' גונו שם שטרותיו ופנקסיו ומעותיו, כתב דלא מושלי ליה, ודמי ממש לארנקי.

ובישועות מלכו סי' ל"ב כתב צנזנו דאם המכחצים נמלאו צבים הנקרא "פארטמאנעט" שדרך להניע בו הפנים השונים, נראה להחזיר בפשטות דכח דלא שייך בו שאלה וכו'. [וע"ז שכתב דגם הצ"י החושש לשאלה גם צכלים דלא מושלי מודה בזה].

ובתש"ו פני יהושע ח"צ סוס"י נ"ג כתב צנזנו דיש קלח סמך להיתר מחמת שמהלך אלל המה "שציל טאש" והכירוהו בעצ"ע שהוא אותו שילח בו מכאן, דזה דומה לכים דאמרי צנזנו דלא מושלי ליה, ואף דיש נדחות דדוקא כים המיוחד למעות דמסמני ומחזיק לסיומן שאינו עוז להשאלה, אבל "שציל טאש" מיוחד לנשטות, מ"מ הא מניחין בו מעות ג"כ, ומידי סניף מיכו לא יאל. וע"י בש"ך חו"מ סי' ס"ה סקכ"ו שכתב דאפשר דלדוסקמא לא מושלי אינשי כמו כים וארנקי.

אכן במים חיים [לר"ח רפפורט] סי' כ"ב כתב דאף דהש"ך מסתפק לומר דאפשר דלדוסקמא וחפסיה לא מושלי אינשי, אין דעתו מוכרעת נגד רש"י וחוס' גיטין כ"ח ד"ה מלאו דמבואר שם דחיישי' לשאלה בזה, וצפרט שהש"ך עלמו כתב זה רק דרך אפשר. ומשום זה כתב צנזנו דמה שהכירו את הרענניל [מזודה] שלו, עדיין יש לחוש לשאלה, דלפי הגרסה הוי הרענניל כמו דלדוסקמא וחפסיה המבוארים בסוף פ"ק דצ"מ וצרש"י וחוס' גיטין [הג"ל] דחיישי' לשאלה בזה. אלא שמ"מ צנזנו דצנזנו בשמנה דדי הקולל צנידו, הזכיר גם דצנזנו הש"ך הג"ל.

גם בבית שלמה [לר"ש מסקאלה] סי' מ"ה כתב [צד"ס ג'] על דצנזנו הש"ך דאין ספיקו מולא מידי ודאי של הקדמונים רש"י וחוס' גיטין כ"ח שכתבו דלדוסקמא חיישי' לשאלה, ושכן משמע צנזנ"ת סי' ס"א שבי' דעטענסעריל [הוא שקיק של עור העשוי להניח בו כתמים] יש חשש שאלה.

עוד כתב שם דמה שר"ח הכס' ח' לצד היתר מחמת הסימן שאמרה העגונה על ה"צניוועטאש" [הוא נרתוק של מכחצים המחזיקים צבים חיקין], וצניוועטאש הוי כמו כים וארנקי דלא מושלי ליה, הנה אישחמיע ליה דצנזנו החוס' צד"ה מלא בחפסיה ורר"ש צסופ"ק דצ"מ וחוס' גיטין כ"ח א' שכתבו, דלדוסקמא, שהוא "צניוועטאש", חיישי' ביה לשאלה, וע"כ דדוקא כים העשוי להניח בו מעות הוא דלא מושלי ליה, משא"כ דלדוסקמא העשוי להניח בו שטרות ודאי חיישי' ביה לשאלה.

גם בבית אפרים סי' כ"ז [צד"ה אך שעדיין] כתב ע"ד הש"ך דלא כתב כן רק דרך אפשר, ופשיטא שאין לסמוך ע"י.

ובשוואל ומשיב ח"א סי' רנ"ט חמה על הש"ך שהידש דלדוסקמא לא מושלי, ואמאי, הא לא שייך בו העטם של הגמי שצארנקי וכו'.

ובעולת יצחק סי' ק"ל על דבר אמתחת, כתב צנזנו רב א' דאפשר דאמתחת אינו דומה לכים וארנקי אלא לחפסיה ודלדוסקמא דמושלי להו אינשי.

ובבבנת יחזקאל סי' מ"ו ע"ד תרמיל הנקרא פאק זאק כתב דאף ד"ל דדוקא כים שמנייין בו מעות הוא דלא מושלי ליה משום נוחש, משא"כ תרמיל "פאק זאק", אך יש לו רחיה גדולה מהירושלמי סוף יבמות צנזנו דפונדקית דגם בתרמיל שייך מנחשי, אלא דמטעם אחר לא ר"ה לסמוך ע"י כי הרי הריעצ"א והרצה תשי' לא ס"ל האי חירואל דעצת וכים לא מושלי, וצנזנ"ע לא הזכירו מטעם דלמא הלכה כחירואל דסימנים דרצנן, ואני הוכחתי צנזנ"ע דדוקא גבי גיטין הוי סימן משא"כ צנזנ"ע, ואף לחירון קמא

דפוק חזי מאי עמא דבר שעתה אין מקפידין אהא דמסמני, ואף עשורים אינם מקפידים כ"ש עניים שאינם מכוונים לומר שמוכר מלו, וגם יתכן דצנזנ"ע שאין ברור הדבר שמזיק איכא איסורא משום לא תחשו [על מי שמקפיד להשאלה]. וע"י צנזנ"ע יחזקאל המובא לקמן אות מ' וצנזנ"ע אפרים סי' כ"ז שהוצא בס"ק קל"ב אות ו'.

אכן באגודת אוזב [לצנעל מר"ל] סי' י"ד אות ט"ו אם כי שפקק מעיקרא אם לסמוך האדוואה אהא דכים לא מושלי וכו' צנזנ"ע, מ"מ כתב דמדברי הצ"ש בצקס"ע ושאר אחרונים נראה דיש לסמוך ע"י גם צנזנ"ע בפשיטות.

ובברית יעקב סי' י"ב כתב דמה שגמגם הצ"ח צנזנ"ע [הג"ל] דאפשר דצנזנ"ע לא קפדי אינשי שלא להשאל כים וארנקי, אלו אין לנו אלא דצנזנ"ע צנזנ"ע צנזנ"ע דכים וארנקי לא מושלי, א"כ אפי' צנזנ"ע נקטין הכי. וצנזנ"ע כ"א כתב דהיתר צנזנו משום שמהלך אלל המה ארנקי וכובר שהוא של הנאכד.

ובמשכנות יעקב סי' ט' כתב צנזנו [צדקל"ד ד"ה וצנזנ"ע] שיש מקום היתר עפ"י הכרת הארנקי אשר היו בו המעות, דארנקי לא מושלי, ואף שיש לדון בזה דאפשר דצנזנ"ע רגילי לאושלי, כזר כתב הצ"ח צנזנ"ע [הג"ל] דאין לנו לדש חומרות בדבר המפורש צנזנ"ע להיתר, ורוב האחרונים הסכימו להחזיר בדברים כאלו אף בעדות אשה וכו'.

גם במאמר מרדכי סי' מ"ה, וצלוחא דאברהם סי' כ', וצנזנ"ע א' הנוי ח"א סי' קפ"ט, וצנזנ"ע הלצנן סי' פ"ג, כתבו דארנקי הוא מכלים דלא מושלי ליה.

ובנמעי נעמנים סי' מ' כתב דהכרת הארנקי נראה דהוי סימן גמור, וכדאי להחזיר בזה.

וכתב בתש"ו שבסוף ספר מים קדושים סי' ז' דאין לסמוך אהא דכים לא מושלי כי אם צבים המיוחד להיות לו תמיד, אבל צבים שלא יחדו לכך, חיישי', שהרי אלו רואים מעשים בכל יום דמשאלין כים ואין מי שחושש בדבר.

ובחתם סופר ח"צ סי' קמ"א כתב דכים קטן עם מעות נחושה, קשה לסמוך על סברת לא מושלי אינשי, דכים קטן בזה עשוי לפרוע דלא מנחשי אינשי צנזנו אלא צבים גדולים, וקשה לסמוך על דברים כאלו. [וע"י צנזנ"ע צנזנ"ע מהד"ת סי' ס"ה דחשיב כים קטן של מעות לכים דלא מושלי].

לח. כים קרוע. כתב צנזנ"ע א' [לר"א מפולאב] סי' נ"ט דאם כי לצנזנ"ע יש נחוש בו לשאלה כיון דלא שייך בו טעם מנחשי, מאחר שהוא קרוע ולא חזי לו למנחשו, מ"מ מטעם אחר אין נחוש בו לשאלה, דנמא נחוש שאיש אחר יעשה שעות כזו להחזיק מעותיו צבים קרוע, ובדאי זה מראה שזכו צנזנ"ע אשר ידענו בו שלא הי' חושש על מעותיו שיתפזרו, גם אין נחוש שמה מחמת שנקרע זרקו לאשפה ומלאו אחר, דהמולא ג"כ לא הי' משתמש בו, ועוד דאנו מי הי' זרקו עם המעטע הישנה והמכחצים שנמלאו בו וכו'.

למ. כים וארנקי השאולים בידו. כתב צנזנ"ע מרדכי סי' כ"א דצנזנ"ע לא שייך סברת הש"ס דלא מושלי ליה משום דמנחשי. ותמה עליו באמרי יושר ח"צ סי' כ"ט דצנזנ"ע צנזנ"ע אין נחוש לשאלה, דהא אין השאלה רשאי להשאל.

מ. מיני כלים שיש או אין לדמותם לכים וארנקי. כתב צנזנ"ע נועם ח"א סי' כ' ד"צניגארטיל" [הוא חירון רחב עם כיסים להחזיק בהם כסף] הוא מכלים דלא מושלי להו, דהוי ככים וארנקי.

גם במטעמי יצחק סי' ו' כתב דלפי חירון הגמי דצנזנ"ע מנחשי ולא מושלי ליה, נראה דגם צניגארטיל לא מושלי.

אוצר

לוח גדל"מ אות מ—ז

הפוסקים

ועי' ברמזי אהע"ז לבעל תפארת ישראל דסכין של שחיטה לא מושלי אינשי, וליון לסוף פ"ט דצ"מ.

וכתב בדופקי תשובה בקונט' גדל"מ אות כ"ג [לדברי התפא"י דלמד עיין עגונה מפ"ט דצ"מ סכינא דאשכנחא, ח"כ] לגירסת הכ"י צצ"מ שגרים שם "סכינא דאשכנחא" והוא מכני אומנות של רעפים, ח"כ גם כזה לא נחוש לשאלה בעגונה.

אולם מדברי החתם סופר ח"צ סי' קמ"א ד"ה צ' חלפים, משמע דכ"ל דגם בחלפים של שחיטה חיישי' לשאלה. [ועי' בהמב"ס פ"ח מטען ונטען ה"י דמזוהר צו דסכין של שחיטה הוא בחזקת שאין משאילין אותו].

מד. וספרים שהם כלי אומנותו. עי' להלן בערך ספרים וכתבי דרוש וחידושים.

מה. כרמים בקור. כתב צננין ליון סוס' קכ"א דפשיטא דאיו סומן מוזהב, כי הוא דבר הניתן מיד ליד ושמה נתנם לאחר.

מו. כתבים. במהנה חייס ח"ג סי' ע"ז כתב הרב השואל לז היתר צננונו מחמת הכתבים שנמלאו אלל המת והוכרו שזה כתב ידו של הצעל, והיו מלאים שטותים כי לא היה לו דיעה ללולה, וע"ז ודאי אין לחוש לשאלה, וגם אם נצא לחוש לשאלה הוי כשאלה דחיוד לומר שהשואל לאיש הדומה לו ממש ושגם צו הוי כל הסימנים וההוכחות שיש שם.

והרב בעל מהנה חייס הסכים לו וכתב דצוה אין גם חשש גניבה, דרוש העולם פקחים המה וצודאי ה' משניך כתבים אלה. ועי' צם יבושע סי' ס"ט דצכתציו לא שייך חשש שאלה.

מו. כתב המלצה. כתב בעבודת הגרשוני סי' ע"ג דהגם שמחוך הכתב קיבוצ' שנמלא צי"ד אלל ההרוג העידו על שם הנהרג, מ"מ אין מזה ראיה שזכו הנאצד, כי אפשר שאדם אחר ששמו כשמו נתן לו כתב קיבוצ' זה משום איזה טעם.

ובחזו השני סי' ע"ד לידד הרב רמ"מ אצ"ד ורנפורט דכיון דקיימ"ל דכיס וארנקי ועצעת לא מושלי אינשי, ח"כ כ"ש ולא מושלי לאחרים כתב קיבוצ' שנתן לו הרב שיש לחוש שירמו צו אחרים לומר שנכתב על שמו, ואף שכתב מהר"י צכתציו סי' קס"א ומהר"י ווייל צם' ע"ט דחזן מכיס וארנקי ועצעת המפורשים צגמ' אין לנו לצדות מנצנו לומר על כלים אחרים דלא מושלי להו, מ"מ כתב עדיף עפי מהנך המפורשים בחלמוד, דאין סברה שיעבור על דעת הרב שכתב את הכתב קיבוצ' עליו לשמו והוא היה איש חשוב ולמדן וחלילה לו מעשות זאת וכו', [ומראש התשובה נראה שם דאיו סומך ע"ז לצד כי אם ללירוף, שהרי בן כתב שם צהדיא דעל הכתב הנמלא אללו צלצד אין מספיק להחיר דחיישי' לשאלה, רק מהני להיות סניף לעצמים אחרים וכאשר יתבאר לפנינו עכ"ל צראש החשו' ע"ש].

ושם צמוקף כתב עליו צעל חוט השני דאין ממש צצצרה ז', דאפשר שר"ה לשהוי צדך ושלח כתב קצולו עם איזה מטלטלין לחשטו והוא יצא אחריו, וא"ל לומר שהשאלו לאחר לרמות צו, ואפי' על פנקס חובותיו דודאי לא מושלי אינשי עפי מכיס וארנקי כתב הגאון מהר"י [ר' נפתלי כ"ץ] דאין להתיר [ראש להנן בערך רשימת חובות], וגם מעשים צכל יוס שאדם ציישן ואיו רואה להכליס פני עצמו ומשלח [כתב] קצולו ע"י אחר לחיזה מקומות.

ושם צם' ע"צ כתב דיש לחוש שמה הפקיד את הכתב אלל אחר והנפקד הוא שנהרג ואיזו ערק לעלמא, ואע"ג שמתשו' הראש"ש כלל י"א משמע שסמך על כתבים, הריא לא הוי אלל לסניף וסיוע לחמת דבריו, אלל העיקר סמך צמה שהזכיר שמו ושלמד לפניו ונפרד אח"כ ממנו כדמשמע צמהר"ק שורש קכ"ד, וכן כתב צהדיא צמהר"י

קמא ליתא, דאף דלא חיישינן לשאלה חיישי' לנפילה, משא"כ לגבי גע לא חיישי' לנפילה שיתרמי שמו כשמו והוא מלא וכו'.

ומ"מ כתב צם' י"ג דאם כי הוכחתי בדעת הריטב"א דליתא לחירון דעצעת וכיס לא מושלי, אעפ"י כדאי הם הגאונים לסמוך עליהם צשעת הדחק, ומכ"ש צהלערף וכו' ע"ש.

ובשארית יוסף [לר"י רייזין] סי' ל"ז צדצר הכרה צעציע את השק שה' צו הסחורה שהוא של פ' הנאצד, כתב דאף דודאי דרך סחורה למכור, אלל השק שמונה צו הסחורה אין דרך למכור, אחרי שאריך לו להניח צו סחורה אחרת, ומכ' גם שאפשר לומר דשק כזה הוי כמו כיס וארנקי דלא מושלי להו.

ועי' בבאר המים סי' ס"ג שכתב [צדס"ה] ד"איצים" [מין ילקוט] לא מושלי.

ובחתם סופר ח"צ סי' קמ"א ע"ד הכרה תרמיל רועיס, כתב דדוחק לומר דתרמיל כזה הוי ככיס וארנקי דמנחשי ציה, דזה דוקא צכיס העשוי למעות, ולא צכלי הרועיס מקלו ותרמינו.

מא. והאם יש לדון דמכנסים שיש בהם כיס יחשבו ככיס וארנקי. עי' צזכרון כהונה דף ס"ד א' שהוא חוכך קצת צגד שמחוצר עליו כיס להניח צו חפציו ומעותיו לפרקים, יחשב ככיס וארנקי דלא מושלי ל' משום דמנחשי, ואע"ג דאויכא למימר דהכיס צעג לגבי הצגד, מ"מ לא נאמר בן על נוחש צני אדם, רק שיש לחלק צין כיס דעלמא המיוחד למעות וצין כיסו הצגדים שהם מיוחדים לשאר חפצים, אמנם לאו מילתא הוא, דהא גם צגמ' משמע צצכיס היה גע ומסתמא ה' מיוחד גם לשערות, ועוד דצש"ך סי' ס"ה צני למימר דגם צדלוסקמא של שערות נמו לא מושלי ל'.

גם באגודת אוזב [מצעל מרה"ל] סי' י"צ כתב דהמכנסים שיש בהם "קעשענע" [כיס], יתכן דהוא צכלל הא דכיס לא מושלי, דמה לי כיס לחוד או כיס התפור צמכנסים, אלל דכיון דהוא משום נוחש אולי יש לחלק צנייהם, אלל [דצלא"ה] צצר כתב צכנסת יחזקאל [צצערך מכנסים] שאין אדם משאיל צתי שוקיים. ועי' בערך מכנסים צדברי המאיר נתיצים.

מב. כיס של תפילין. כתב צחורת נחנאל סוס' כ"צ דכיס של תפילין לא מושלי אינשי. ועי' בערך "תפילין" מהאלף לך שלמה.

מג. כלי אומנות. כתב צשו"ת ר' חייס כהן סי' ל' דצנ"ד שהגידה העגונה סימנים צכלי האומנות שלו (שהיה אומן צמלאכת יורות), צזה לא חיישינן לשאלה כמו שפירש"י ציצמות ק"כ צ' ד"ה מנחשי דכלי תשמישו אין דרך להשאיל, והוי סימן שיש לסמוך עליו.

ובסי' ל"ג כתב ג"כ לז היתר עפ"י מה שנמלא אלל המת דפוסים שהם כלי אומנותו שה' עושה בהם תפילין, וצזה לא שייך שאלה, והביא מדברי רש"י הג"ל, וגם דיש לדמות הדפוסים של התפילין לעצעת דאמרו צגמ' דלא חיישי' צ' לשאלה ופירש"י משום דמזויף שמה יעשה זה חותם כנגד חותמו, ואף אכן נימא שאין סופר משאיל דפוס דלילה לאחר שלא יקפחו פריסתו לעשות דפוסיו, כי יש חילוק גדול צדפוסים שזה נאח יותר מזה, וצזה קפדי אינשי.

ובאגודת אוזב [מצעל מרה"ל] סי' י"צ לידד צננונו להתיר עפ"י הכרה המספרים מכלי אומנותו של חייע ואמת החיישים, דודאי לריך הוא להם צכל עת ולא משאיל להו, וכ"ש צהיותו צדך, וכדמות ראייה לזה צערכין כ"ד, ועי' רש"י יצמות ק"כ צ' ד"ה מנחשי דכלי תשמישו לא מושלי, והביא צצתשו' גאוני צתראי כתב דגם דעת התוס' שם צד"ה כליו בן הוא.

אוצר

לוח כד"מ אות מז-מט

הפוסקים

שנפטר] ולא ידעו מסימני גופו, מ"מ כיון שנמלא מח א' וגמלאו צו סימנים בגופו, ע"כ מדי ספק לא נפקא שמה זה בעלה ואיתרעה חזקה אשת איש דידה, וא"כ מותרת היא ע"י כתב המליצה דלא מושלי ליה, וגם הא איכא חזקה דכל מה שביד אדם הוא שלו וחזקה זו לא איתרעה, וגם הב"י מודה היכא שכבר איתרעה חזקה אשת איש וכו', וכל זה להלכה להיחר, ע"ש.

ובברית אברהם סי' י"ז אות ח' כתב דברור דגם כתב מליצה לא מושלי, דאי נימא לחוש שאותו האיש שקיבל הכתב נחשש וריחם על איש אחר ונתן לו את הכתב מליצה, א"כ גם בקמיט [הניחית לרפואה] נימא הכי [ואמאי התיר המהרי"ט ע"י קמיע, ראה להלן בקמיט], וע"כ דלא חיישי' לה, וגם למכירה אין לחוש בזה, דהא הוה עניו בכתב המליצה שהוא איש כשר וישר ויש לו חזקה כשרות ומהי חיתי יעשה רמאות כזו למסור כתב מליצה לאחר לקצן ברמאות, ואחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקיין.

גם בהאלף לך שלמה סי' ל"ה כתב דיש להתיר העגונה עפ"י מה שנכתב שמו ושם משפחתו ושם עירו בכתבי קצון והמליצה שמלאו בידו, דכתבים כאלה אינם עשויים להשחיל, וגם אין לחוש לרמאות שישחיל הכתבים לרמות אחרים מאחר שהכריזו לאיש ישר, ולנפילה ואצירה אין לחוש, ובפרט שאפי' להח"מ החושש לנפילה ואצירה י"ל דהיינו רק בדבר הראוי בין לעניים ובין לעשירים ובכך יש לחוש שמה מלאו אחר, אבל דבר שאינו ראוי רק לעניים הוא מילתא דלא שכיחא שיאצדו ממנו וימלאו עני אחר הצריך לזה ג"כ, ו[הוי] כעין מ"ש החכם לבי לענין שאלה דיוחיד.

ובאמרי דוד [לר"ד פעדער] רס"י י"ח כתב דאגרות המליצה שנמלאו אלל המת וכתוב בזה שמו ושם אביו ושם עירו, י"ל דלא חיישי' באלו לשאלה, כי הן הנה פרנסתו ולא שצוק נפשיה ערעולא, וי"ל דעדיפי אפי' מכלים דלא מושלי, וכ"כ הגו"י"ק בס"י מ"א.

גם בתשובות חן סי' י"ח כתב דאין לחוש לשאלה בכתב מליצה דהא מצוה צה"מ סי' ע"ב דדבר הצריך ללכתו והוא מתקלקל אין דרכו להשחילו, א"כ גם זה שהוא צריך לו לעלמו, וגם מתקלקל הוא במשמוש היד, אין דרכו להשחילו, ומ"ש הב"י דגם בכנים דלא מושלי חיישי' לשאלה, כבר השיגו עליו.

גם בעולת יצחק סי' ק"ל כתב לסמוך על כתב מליצה דזה ודאי לא מושלי אינשי. וכ"כ במהרש"ם ח"א סי' פ"ד, והביא שם"כ הגו"י"ק בס"י מ"א ובאמרי אש סי' ק"י וק"א. [ועי' בסעי' י"ח ס"ק ק"ג אות קפ"ט מהבש אריה].

ובשו"ת מהרי"מ פדוה סי' י"ע לירק דברי הגו"י לסניף דכתב מליצה לא מושלי. וכן לירק זה בשו"ת הרי"מ [מגור] סי' י"ד.

מח. וכתב מליצה מזוייף. כתב צנור דגם סי' ע"ז צמת שנמלא אללו כתב מליצה מרצני העיר, ונודע לנו שהוא זייף החימה הרצנים, דבזה כו"ט מודים דאין סומכין על הכתבים להחיר, דע"כ לא התירו אלא משום דאין סברא שישחיל כתב קיבוצ לאיש אחר ויעבור על דעת הרב הנותן לו, אבל זה שהוא זייף החימות דליכא מי שנתן לו אכתי ודאי שנאמר שנתנו לאיש אחר, ומכ"ש בנ"ד דידוע שהוא איננו יודע אפי' גירסא דשמעתתא וכתב על עלמו באגרות "החכם השלם והכולל" שדאי יתצוה כשילמדו עמו וימלאו שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, ודאי שנתן הוא המכתבים ביד איש היודע מעט שהוא יקצן ויחלקו ביניהם.

מפ. כתב התפשרות. צבת שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ה לידד להתיר צנורו מלד כתב ההתפשרות שנמלא אלל המת, דכו"ז מצוה צה"מ בכתב מזכרת חובותיו לעדוף. מכ"ס וארנקי

במהר"י ווייל סי' ע"ט וז"ל: ומדכתב הרא"ש והרא"ה לנו התוספות, משמע שראה להציל ראייה מזה שהיה אותו שהלך לשם, ומה ראייה היא זו הא חיישי' לשאלה, ועוד שמה הניח לאחר להעתיק משלו, אלא ודאי ר"ל דנכי דפני עלמו לא מהני מ"מ ללפרו לעממי אחריו מהני עכ"ל וכו'.

ובנודע ביהודה סי' מ"א כתב דכתב קצון אין לחוש לשאלה, ויש לדון ממנו על שמו ושם אביו ושם עירו [וכמוצא בפ"ת סק"ה בשמו בד"ה וענינו"י קמא].

וכתב עליו בחן טוב סקפ"ו סוף חקירה ג' דאפשר אילו ראה הנו"י דברי העדות הגרסוני [הני"ל] לא היה מיקל בזה מסכנת עלמו. ובזרעו של אברהם ח"צ מערכת ע' [דף ע' ב'] הרגיש בזה וכתב דע"כ לא אמר העבד"ג אלא היכא שלא הכירו את הנהרג בחייו מי הוא, ובזה הוא דקאמר דאין מהכתב ראייה דאפשר דבחיו לא היה מחזיק עלמו בשם זה שבכתב, משא"כ בידון הנו"י דבחיו היה מחזיק עלמו בשם זה [עפ"י הני"ל] בזה ודאי לא חיישי' לזיופה.

ובפנים מאירות ח"צ סוס"י ל"ב לירק צנורו את השטר קיבוצ דאין לחוש בזה לשאלה ולא לפקדון, ולא דמי לעבדא דחשו הרא"ש שלא סמך על הכרת החוס' של הרא"ש ממקל' מסכנות, דשאני התם דהוי דברים שדרכם להשחיל דהא אמרינן איזבו עושה דקדק בכל עת זה הכותב ספרים ומשחילם לאחרים, משא"כ בשטר קצון.

ובשמן רוקח ח"ג סי' כ"ג כתב הרב רמ"צ מיעניקוי [מהלמודי הנו"י] ע"ד כתב מליצה דודאי לא שייך בזה חשש שאלה כלל, דאף אם נימא שהוא נעשה עשיר, מ"מ ליכא למיחש שנתן הכתבים לאחר דמוקמינן ליה בחזקה כשרות ולא חיישי' שעשה שלא כדין ונתן בכונה כתב מליצה לאחר ועבר על לפני עור ויגרום שיקצן מעותיו ברמאות, ועל סברא כזו סמך צלמה לזק סי' ק"ו, אמנם יש בזה חשש גניבה או אצירה וכו'.

וביד יוסף [לר"י דייטש] סי' ל"ג צמת שלא ידעו מי הוא וגמלאו באמתחתו צ' מכתבים, הא' הי' כתב קיבוצ מגאוי הזמן, והב' הי' מכתב שכתב בעלמו מדאגה פן ימות צנור ותשאר אשתו עגונה וכתוב שם שמו ושם אשתו ושם אמה ושם עירו ושם הוא כהן, הביא מהפנים מאירות ח"צ סי' ל"ב [הני"ל] שכתב דשטרי חשבוניותיו ושטר קיבוצ אין דרכם להשחיל וכ"ש להפקידם והיו כסימן מובהק, ושגם הנו"י בס"י מ"א כתב דכתבי מליצה לא מושלי, ואפי' נכ"י החושש לשאלה גם בכנים דלא מושלי י"ל דע"כ מודה הב"י שיש חילוק בין מידי דלא שכיח נמידי דלא שכיח כלל, דא"כ יקשה על הב"י מה משני צמתי חני צעדי אובך, הא לשיטת הב"י עדיין מוכח דסימנים דאורייתא, דאי דרבנן מאי מהני עדי אובך להחזיר החמור ניהוש לשאלה, מאי אמרת לא שאינו אינשי אובכא, הרי אש סימנים דרבנן לא מהני זה, אע"כ ל"ל דדוקא צנור כים וארנקי ועצמת הוא דכ' הב"י דאפי' בכדל"מ חיישי' לשאלה משום דהוי דלא שכיח דמושלי להו אף עדיין וכול להתרמות מי שישחיל גם אותם דודאי איכא אנשים שאינם מנחשים, אבל אובך דמסקב אח"כ לחמור, דהיינו שאם ישחילנו לאחר יתמתח ואח"כ יסקב לחמור, א"כ לא שכיח כלל שישחילנו, ולהכי לא חיישי' בזה לשאלה לכו"ט, ולפי"ז גם בשטר קיבוצ י"ל דודאי אומדן דעת דלא משאלו, והוי כמילתא דלא שכיחא כגו נהשחילו ובזה מודה גם הב"י, אמנם הלז יהיה אימה מלהשטן ע"ז לצד כו', וגם הפנים מאירות והנו"י לא העמידו יסוד ההיתר ע"ז נכד, אף מאחר שכתב הנו"י בס"י ל"ב דאף אי סימנים דרבנן מ"מ איתרע כבר חזקה אשת איש, דסוף סוף מידי ספקא לא נפקא שמה הוא זה, א"כ גם בנ"ד נכי דלא הכירו שום אדם [במקום

אוצר

לוח בדל"מ אות מט-נב

הפוסקים

וביחוד דרך. ובשבות יעקב ח"ב סי' קי"ג כתב ג"כ דמנעלים על הדרך לא מושלי אינשי.

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' נ"ד אות ג' כתב בפשיטות דנזנו שהוכרו המגפים בטע"ע ובסימנים דמגפים לא מושלי, דדמו לאוכף דלא שאילו משום דמסקב מחמת שאין הגופים של החמורים שוים, וכמו כן חל"כ כשהורגל על החמור השני ועשה ממדחו שוב מקלקל הוא את החמור הראשון, וכן ממש הוא במגפים שהם עשויים למידת רגלו ומעור קשה, וכ"ש צ"ל שמחמת כאז רגליו היה לריך לעשות מגפים בשניוויים. וע"ש עוד בסי' נ"ג.

גם בגדולת מרדכי [לר"מ מצויסק] סוסי' י"ח אחר שכתב דנזנו שהמנעלים נעשו ממגפים וחפרו עליהם אזנים היו סימן מובהק כי כמעט אי' מחלף לא יעשה מנעלים צענין זה, כתב דאין לחוש בזה לשאלה כיון דהם מתקלקלים הרבה בהילוך יותר משאר בגדים וצפרע לית על המדינה, והם סמכו בכים וארנקי דאינסי רק משום ניוחש כ"ש בהני דנקרעו, ודומה לסכונא דאשכנחא שצ"מ סו"פ המקבל דלומר רצא דלא מושלי להו כיון דמיפגמי, וע"י חוסי' יצמות ק"כ צ' ד"ה וכו'. וכזה כתב בדברי יעקב [לר"י שור] סי' ע"ג בחש"י אביו.

ובדברי חיים [לר"י אורבך] סי' ג' וסי' ח' וכן בחסד לאברהם מהר"ת [להר"א תלומים] סוסי' ע"ו מבואר דבתי רגלים שקורין "שטיוול" [מגפים] הם מכילים דלא מושלי להו.

ובלבדושי מרדכי ח"ב סי' כ"ג אחר שהביא מהשבות יעקב ה"ל ושכן הסכים גם בחפארת צבי, כתב דיש להוסיף ראייה לזה משבת קכ"ט דלמרו לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים, והם כי שצ"י פסחים קי"ב משמע דדוקא לח"ה יש ציווי בלא מנעלים, מ"מ בזה"ל כל בני ישראל ת"ה הם לענין זה וצפרע צימי הקור, ולענין מכירה וחליפין כבר הסיקו האחרונים דלזה ודאי לא חיישי' דלוקי ממנוא בחזקת מאריה, ויש עוד סיניפים וכו'. גם בדברי נחמיה סי' צ' לירף הא דמנעלים לא מושלי, וכן בבאר משה קונט' צינן ירושלים סי' ג' אות ה', ובבית נפתלי סי' נ"ב. וע"י בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג, וצפרי השדה ח"ג סי' קל"ו.

גם באריה דבי עילאי סי' ע' כתב [בדע"ג] דיש ללדד על המגפים שהכירו בטע"ע שהם מכילים דלא מושלי כמבואר בבית אפרים סי' ל"ח בשם השבות יעקב.

ובברית יעקב סי' כ"ב וכ"ג כתב ג"כ דאם הכירוהו בבית רגלים שקורין "שטיוול" וידוע שכשנאל לדרך לא היו לו רק אלה, לא חיישי' שמא השאילים לאחר, דאין דרך להשאילים ולילך יחף כמ"ש בשבת קכ"ט, ולגניבה ואצירה לא חיישינן, וכן לא חיישי' לחליפין או מכירה, דמוקמינן בחזקת מרא קמא. וכ"כ באהל משה [לר"מ שוחט] סי' א'.

וע"י בבית אפרים סי' י"ע שכתב [בדף סי' ג'] דנראה דמה שז"ד בשבות יעקב לומר דמנעלים לא מושלי, מייירי כשהיה ידוע שלא היה צידו יותר מאותו זוג, דלא מסתמא לא היה משאילים, כדלמרינן לעולם ימכור אדם מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו, אבל אם לא ידוע אין נראה לומר שיהא דומה לכים וארנקי מהטעם שהוא מקפיד עליהם שלא להשאילים משום שהם מקלקלים מדת רגלו, דהא אשכחן בשבת דף קי"ב סגול צי תרי כי הא דרב יהודה אחיה דרב סלא חסידא וכו', וראיתי בשבות יעקב שכתב שם הטעם דלא מושלי להו משום שהם מתקלקלים מאד וכמ"ש בחו"מ סי' ע"ב כלים שמקפידים עליהם להשאילים מפני חשיבותם או מפני שמתקלקלין וכו', אך נראה דגם הוא לא סמך ע"ז, רק כתב דלא למיחדר עובדא שהורה זקן הגאון מהר"ל, וכתב זה

וארנקי, וגם אין לורך צו לאיש אחר, וגם צנוצ"ק סי' ל"ו כתב דאם היתה מחמת האגרת שנמלכה חלל ההרגו אם אינה אגרת ישנה, ואף דשם לא הקיל מחמת האגרת לצד, היינו משום דשם י"ל שזה מסר האגרת חל"כ לאיש אחר להוליכו לשם, וצ"ל לא שייך לומר כן, ועוד נראה דכתב זה עדיף מפאם [נראה בערך חטאות], דהפאם הוא רק בדל"מ וא"כ לדעת הב"י שכתב הב"ש בסק"ע בטעמו כיון דלפעמים משאיל הוי רק כמו סימן ולמ"ד סימנים דרצון לא מהני, י"ל כן גם בפאם, דאף דמנעלים המלך ושריו מוזכר שלא להשאילו, מ"מ שמא קרה ושאל, אבל בשער הזה שאין צו לורך [לזולתו] לא שייך לומר כן, וכל זה אם מכירים עדים דזה הכתב הוא אותו הכתב עלמו עשה בעלה עם השותף, הא לאו הכי אף שהכתב מקוים, עדיין יש לחוש לכאורה שמא איש אחר בשם זה וממקום אחר עשה הכתב הזה עם יהודי ממקום אחר אשר שמו כשם השותף של בעלה, דעובא שמוא איכא בעלמא, ואפי' אם נכתב בכתב שנעשה בעיירה פ', מ"מ שמא אלו עברו דרך שם ועשו הכתב הנ"ל, ורק באופן שיעידו העדים החתומים עליו שלא חתמו מעולם רק ע"ז הכתב, אמנם לפימ"ש במלחמות פ' האשה שלום גבי ילחק ר"ג, כל שנחבצר טכ"פ שהכתב אחת, כגון שיש צו קיום חת"י העדים, לא חיישי' לאחר שצא ממקום אחר לשם, וע"י צ"ח תורת גיטין סי' קכ"ח ס"ב ובסי' קל"ב ס"ד.

[וע"י בח"מ סקנ"ה בחש"י פינחס מארלנא שנמלך אלו פסק של ד"ת שניתן לו יום אי' קודם טביעתו, ומ"מ לא החיר את העגונה ע"ז, אך החש"י שם אינה גמורה וכמ"ש הכנסת יחזקאל המובא בערך "שער חוב"י].

ג. כתונת. ע"י ערך בגד עליון ותחתון. וכתונת שלבש צימי חופחו, ע"י ערך אות הלעיינות.

מערכת מ.

נא. מאכלים. כי בשאילת דוד קי"ע סי' י"ד אות ד' דמאחר שמאלו חלל הנובע את העארט [מין עוגה] שנקח עמו מהחתונה, וצפארט לא שייך חשש שאלה שהרי אינו חוזר צעין, ודוחק לומר שהי' עארט אחר, שהרי למלמו באיזו מעטפת ה' כרוך, ולמכירה י"ח להוליך מחזקת בעלים, ויש לסמוך גם ע"ז להחיר העגונה.

ובחומי השני סי' ל"ה אם כי שכי' ג"כ דבאובלין לא שייך חשש שאלה וגם לא ניוחש שמא נתנם לאחר במתנה הוהיל והוא עלמו ה' נדחק למאכל עד שאמו הולרבה לחת לו יורה לדרך, ואפי' צן פטורה לא אמר חלל ישחו שניהם וכו' אבל ביתן אי' לחצרו כל מאכלו והוא יסחג צרעב לא שכיחא, מ"מ כתב דאין לסמוך ע"ז דיש לחוש שמא הפקיד זה בדרך לשעה חלל אחר והאיש ההוא נהרג, וחששא זו יותר קרובה ממה שנחוש לשאלת כליו דנזון זה דהיינו שפעת בגדיו בדרך והלבישם לאחר. וע"י בערך שי צסעי' זה.

ובזכרון יוסף סי' ו' כתב [בדס"ו צ'] דמהערמונים הללוים שנמלכו דנזנו בצגדי הנהרגים, אין ראייה, ד"ל ששכחום צעת שהשאילו הבגדים לאחרים, דלא חשיבי כל כך ולא קפדי להוילאם.

גב. מגפים ומנעלים. בשו"ת פני יהושע ח"ב סי' ס"א [דמ"ד סוף עור ד'] דנזון שהוכרו המנעלים בטע"ע ובסי' מובהק, כי דאי לאו דמסתפינא הייתי אומר דמנעלים לחוד אפי' בלי כל בגדיו היה סגי שלא לחוש לשאלה, דהא כי רש"י וחוס' בסוף יצמות דיש כמה כלים שאין דרך להשאילם והם כלי חשמישו של אדם, ופשיטא שאין דרך לפשוט מנעליו ולהשאילם לאחרים

אוצר

לוח כד"מ אות גב—נג

הפוסקים

מדמין נעשה מעשה, מ"מ הכל לפי הענין וכו', ולירק זה לשאר נדדי הדין.

ובסי' ל"ה נדדנו שם שרצה לסמוך על כתב פטור שנמלא צנים המכנסים של המטה, כתב [בדק"ד ד'] דמה שהשבו שמה השאיל המכנסים ושכח בתוכם את כתב הפטור, יש נלד עפ"מ"ש בתשו' דמכנסים לא מושלי וכמ"ש השב"ט יעקב צמנעלים, ובפרט שהעידה אשת הנאצד שלא היו לו רק מכנסים אלה, וגם כי [בדק"ד שהנדון הוא] צמדינה וואלעטיא שכולים צמנעלים ארוכים מאד והם מכסים את רוב הגוף, וכמעט הוא עיקר המלבוש אלא וקשה ללכת בלעד, חשש רחוק הוא לחוש לשאלה ואף שהב"ש הביא מהב"י דאם סימנים דרבנן חיישי' לשאלה אפי' בכלים דלא מושלי, אך כבר חלקו האחרונים ע"ז, ואע"ג דבתשו' הרא"ש צעודא שהכירו הצתי שוקיים כתב דחיישי' לשאלה, י"ל דצתי שוקיים לחוד ומכנסים לחוד, והעטס י"ל לפימ"ש בזכרון יוסף דפוזמקאות של רגל לא מושלי משום זיעה, א"כ ה"ה מכנסים, ואף שסיים ע"ז דלא צביל שאלו מדמין נעשה מעשה, מ"מ יש לעשות מזה סינף להיתר.

ובזכרון בהנהגה דס"צ כתב דצבדים שלפי הצמח בני אדם לא מושלי להו, שפיר יש לפרס לקולא, ומכנסים נכנס צבוג זה, כי עזב האדם להיות קלה ציעה אחר, ואם כי קשה לסמוך ע"ז נלד, כי קשה להכריע מדעתנו בדיעות עכ"ז בני אדם, אבל לירק היתרים ודאי ראוי מאד לירק זה וכו', ואם צבוג נחלק בין צבדים לצבדים ולומר דאיכא מינייהו שמקפידין להשאיל ואיכא מינייהו שאין מקפידין, ה"י ראוי לדמות זה קלה להא' דאמר' צמיעה שמלבוש עליון נפגם בלבוש וכן מלבוש הסמוך לבשרו, ואם כי שהאמת הוא שאין לדון ממעילה על הקפדת בני האדם לענין שאלה ולומר שרוב צב"א מקפידין על קלקול מועט כזה, ואין לחלק בין לבוש עליון למיעלה, ואדרבה ההתנהגות מעיד להיפך שאין נמנעים מלהשאיל בגד עליון, אך מ"מ צבד הסמוך לבשרו ודאי מקפידים, ולא משום שמחלקל אלא מפני שגפשו של אדם קלה ציעה חזרו, וכמעט שוכן להזהר בזה עפ"י הדין קלה ורק בצבד ששייך כיצוס לא קפדי, דעל דמי כיצוס שהם דבר מועט לא קפדי, אבל כשהמכנסים שהכירו היו של עור [ובנדוניו שם] דלא שייך בזה כיצוס צודאי אין דרך למושליהו, (וע"ש בדק"ד ג' שהאריך לבאר שלא יסחור ממה שמלאנו לענין שבת ונגעים ודם חטאת דשייך כיצוס גם צעור), וצוה איכא לא רק קפידת השואל אלא גם קפידת המשאיל כמו צאוקף, ויש לירק צבדא זו להיתר וכו', גם יש צוה צבדא המכריע דלא צבוק אינש נפשיה ערעילאי.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג ראה מעיקרה לדון [בדס"ג א'] דה היתר מרווח צבדוני צבדא המכנסים, דהא כתב צבנסת יחזקאל סי' נ"ד [דע"ז סוף עור ד'] דעפי נאמר שאין אדם שואל [משאיל] צתי שוקיים שקורין "צוקסין" מאשר עליה קטן שבי המכריע דל"ה צ"י נשאלה ע"ש, ונראה [שבצתי שוקיים] הם מכנסים שלנו, וכ"כ בתשו' ר"ח כהן סי' ל' וסי' נ"ג נד היתר צבדוני משום דצמנעלים לא חיישי' לשאלה עפ"י ד הכנס"י הנ"ל, וכ"כ הגאון מהר"ל דודו של המאיר נחיצים בתשו' צמנעלים נחיצים סי' ל"ז וכ"כ שם צעל המאיר נחיצים ע"ש, אלא שערמד נגד זה תשו' הרא"ש סוף כלל י"א שבי וז"ל: ואותו שמלאו רגלו והכירו הצתי שוקיים שה"י שלו, סימן מנצחים לא הוי סימן דלפעמים משאיל אדם מלבושו לאחרים עכ"ל, הרי דחיישי' לשאלה צבתי שוקיים, ואם נאמר דנשתנה הענין ממנו הרא"ש עד זמן הכנס"י [וכמ"ש צמנעלים צמנעלים ראש דלהלן], א"כ

זה לבסוף. [ועי' צחוט השני רס"י ל"ה דמשמע שהשם לשאלה גם למנעלים].

ובתשובות לשואל סי' כ"ד צמנעל שראוהו לפני שפול למים שלבש מנעלים משונים א' גדול והשני מסוג אחר, כתב דאין דרך לשאל מנעלים כי אם כשיהיו מכוונים למדת רגלו כי מנעל לא מסקב את הרגל, ומשאלי דרצ מכריעה נמי לא צבי אינש, ודומה לאוקף דלא שאלי אינש משום דמסקב, והיינו ע"כ דלא שכיח שיזדמן צ' חמורים שוים, והכי נמי לא שכיח שיזדמן מי שישראל זוג מנעלים משונים שיהיו גם מכוונים למדת רגלו וכו'.

ועי' בחתם סופר ח"א סי' ל' שכתב דאיכא שמכיר ה"שעיוול" צמנע"ע אין לסמוך אהא דלא מושלי להו, דנראה דקשה להכיר צמנע"ע כי משתנים הם יום ויום ע"י תשמיש והילוך האדם, ומכ"ש צמנע"ע אחר, ורגילים ליתנם לאומן לתקנם ולמושחם משיחת שמן ושומן וע"י זה משתנים הם לורחם ועצ"ע, וע"כ אין לעשות מאלו סמיכה כי אם סניפים. [ומהאחרונים דלעיל שהכירו ע"י מנעלים, אין ראיה שחולקים על החת"ס, דצבדוניים מצוה שהכירו המנעלים צמנע"ע וגם צב"י מוצהק, ואולי סמכו רק על ההכרה שעל ידי הסיומן. אמנם צמנע"ע מהם מצוה שהכירו רק צמנע"ע].

ובאמרי דוד [לר"ד פדער] סי' י"ע כתב דצבד עיקר הכרת הסנדלים יש חיובא, ובפרט צמנעלים דשכיח שמהניפין או מוכרים אותם, וצמ"מ ס"ק מ"צ כתב דה"ה דחושפין גם למכירה.

עוד כתב שם על העדאת הרגלן שהוא עשה הסנדלים לצעל העגונה מן "חאלוופס" ישנים והיו דחוקים למדת רגלו והכנים בהם חתיכות משנו, וגם אלא ה"אפלאס" [החנק האחורי] היו ג"כ חצורי חתיכות, ולדוגמא הראה צבנדל שנו המקומות, וכן נמלא צבנדלו של הנעצב, דל"ע אם הסימן שאמר הוי סימן גרוע או סימן אמצעי, דסימן מוצהק ודאי לא הוי דמי [רק] נקב צבד חיצה פ', ולא דמי למ"ש הצ"ש צמ"ק ג"ה צמ"ש המ"צ דמקום הכרוג הוי סימן מוצהק אף דאי אפשר ללמס מקום הנחתו אפי' כלמלס נקב צבד חיצה פ', דשאני הנחת הכרוג דאפשר להיות מונח בכל העולם משו"ה הוי ראיה ממה שמונה צמקום הזה, אבל נקב צבד אי אפשר לו להיות רק צבד הקטן הזה משו"ה אין ראיה אלא כשנלמס הנקב צבד אחר פ', וה"י צב"ד דחצורי החתיכות שצבנדל ג"כ אין מקומם רק צבנדל הקטן הזה הרי זה דומה לגע וכו'.

נג. מכנסים. כתב צבית אפרים סי' י"ד [דמ"ח ד'] דמלד מה שהחייב הכיר את המכנסים שעל המטה צמנע"ע כי הוא תיקנם בצבדו והכיר בחפירות שלו, לכאורה י"ל דצמנעלים לא חיישי' לשאלה, צפרט כשלא נקח עמו אחרים (*), וכן הוא דעת הרב ר' מאיר מבראד והביא ממ"ש השב"ט יעקב [המוצא צערך מנעלים] דמנעלים לא מושלי, וה"ה צמנעלים, והסכמתו עמו לדינא, וליון עוד נזכרון יוסף [שהוצא צלות י"א] שכתב דפוזמקאות לא מושלי משום דאיכא זיעה הרגל וזוכמא, ונפיו"ז ה"ה מכנסים, ואף שהזכרון יוסף סיים שם דלא צבדי שאלו

(*) קצ"ע, דמהלשון "בפרט כשלא לקח אחרים" שהוזכר כאן ובסי'

ל"ה, משמע לכאורה דהסברא דמכנסים לא מושלי הוא גם כשאין ידוע בודאי שלא היו לו רק אלה שהוא לבוש בהם, ובאמת הוא עצמו בסי' י"ט דף ס' ג' בדי"ה ולפי"ז כתב דכיון שזה לא העיד שלא היו לו רק מכנסים אלו לבד, מדוע לא נאמר ששפט אותם והשאלים לאחר ולבש אחרים, ע"ש. ועי' בהערה על הגוב"ש שבמערכת ט' אות כ"ה.

אוצר

לוח כדל"מ אות גכ-גה

הפוסקים

א"כ גם חנו נאמר שמה נשתנה לגרועותה מומן הכנס"י עד עכשיו, אמנם י"ל דהר"ש מיירי באפילוהו שקורין "זאקין", ועי' ש"ך יו"ד סי' ש' סק"ט דגם הם נקראים בתי שוקיים, (ועי' בשל"ה בשער האותיות בדיוני שטעמן, וערש"י בשבט דס"ג צ' ד"ה תחת ופיה"מ להרמב"ם פט"ז דשבת מ"ד וזרע"ב ותיו"ע שם, ובתח"ס יו"ד סוס"י ג', ומג"א סי' קכ"ח סק"ה), ועוד י"ל כיון דהר"ש כ' בלשון שלפעמים משאיל י"ל דס"ל כשיטת הב"י בתשו' דאף בכול"מ חיישי' לשאלה משום דלפעמים משאיל וכו', וא"כ בנ"ד דאיכא גמי סימן הגוף לנרף יש להקל מטעם הכ"ל, אך למעשה מסיק שם דאי אפשר להקל מסבבה הכנס"י לבד, וגם הכנס"י עלמו לא החליט כמבואר למעיון בדבריו.

ובאר"י דבי עיראי סי' ע"י חס כי שהבין דבתי שוקיים הנאמר בכנס"י אינם מכנסים, מ"מ כתב דיש ללמוד ממנו לז' היתר צנזרו שהכירו המכנסים, ואם כי דלכאורה סותרים דברי הכנס"י לדברי תשו' הר"ש [הכ"ל], הנה י"ל דאפשר דהר"ש מיירי כשלא הי' ידוע שהי' לו בהליכתו רק זוג א', והכנס"י מיירי שהי' ידוע שלא הי' לו רק חנו, גם אפשר דתשו' הר"ש איירי בבתי שוקיים הנקרא "זאקין" דגם זה נקרא בלשון העור בשם בתי שוקיים כמבואר באו"ח סי' ל"א שפירש אהא דרבה בר ר"ה רמי פוזמקי ומל"י דהיינו שהי' מתקטע בבתי שוקיים וכו', ואפשר דבהם שייך חשש שאלה ולא בבתי שוקיים דמיירי צ"י הכנס"י, ועכ"פ כיון דיש גמור מדברי הכנס"י בבתי שוקיים לא מושלי' אינשי ועי' דהוא מחמת דהוא בגד התחתון שמעל הגוף, א"כ ה"ה למכנסים דהם ג"כ בגד התחתון שעל הגוף, ובמכנסים יש עוד סבבה דלא שכיחי בהם השאלה יותר מבתי שוקיים, דהרי בתי שוקיים אין בהם קפידא לתפלה ולזכרות, ואדרבה מהראוי שלא להתפלל בהם וכמבואר בדברי הב"ח או"ח סי' ל"א ובמג"א סק"ה, ובמכנסים יש בהם הקפדה אפי' לזכרות כשאנו לבוש בהם.

ובתועפות ראם [לח"מ טויבש] סי' כ"א כתב דאם הכירה האשה המכנסים של הברוג בצנ"ע הי' אפשר לדון במכנסים כעת הם כדל"מ, ואף שבתשו' הר"ש מבואר דחיישי' לשאלה גם בבתי שוקיים, [והבין כנראה צונות הר"ש שהם מכנסים], אפשר לומר דאישתני דר' ולא שמענו צמנינו חשש שאלה במכנסים, ואף לב"י המחמיר לחוש לשאלה גם בכול"מ מ"מ אפשר לנרף זה לספק מסל"ת דמקילין באיכא אומדות.

גם באבני צדק [לח"מ פאנעטע] סוס"י נ"ד כתב דמכנסים לא מושלי' ולירק זה לאחר ל'דדי היתר שצנזרו. וכן לירק זה בדברי חיים [לח"מ מלחז] ח"א רס"י ל"ט, ובשו"ת מהרי"מ פדואה סי' י"ז, ובבאר משה קונט' צנין ירושלים סי' א' אות ז', ובתשו' שצ"י אבן נשם דבביר הנדפס בסוף ספר ראצ"ן על מס' יצמות, ובזור יעקב סי' כ', ובגבול יהודה סי' ל"ז אות ה', [ועי' בשו"ת פניי סי' ס'].
ובמאיר גתיבים סי' ל"ז אחר שהעלה צנזרו להוליהה מאיסור דאורייתא עפ"י המצו"ע דאם נמלא הרוג בדרך שהלך בה הנאצד תלין מדאורייתא שזכו הנאצד, כתב עוד [בדס"ג א'] דאפשר לנרף וכו' גם מה שמל"י לכנס"י בבתי שוקיים ודאי לא מושלי', ובנ"ד שהיו מטולאים בתערובות יש צינן צמינו האצט ונתפרו העולאים מעשה הדיוט ע"י עלמו עד שהי' צום לחקן אותם ע"י אומן, יש יותר ויותר לחזק הסבבה דלא חיישי' לשאלה, ובפרט לכל יודעי טעם האיש הנאצד שהי' מקיין הדעת ולגגלי' הי' לו להראותם וכ"ש להשאלים, ומה שראה אותם העד הי' עפ"י סיבה, גם אין שום סבבה שישאילם לאחרים והוא ישאר זולתם אשר יש בהם כים שקורין "קטשענט" בכל א' מהלדדים

ומדברי תחתם סופר צס"י נ"ז שכתב צנזרו דאף שהי' סימן מובהק במכנסים שהברוג הי' מנוצב בהם מ"מ הא' איכא חשש שאלה, מבואר דלא ס"ל הא' דמכנסים לא מושלי' וכן משמע מדבריו צס"י ס"ח וס"ט שם.

גם בגבעת שאול סי' א' כתב ופשיטא דעל סימני כלים דהיינו הכחות והמכנסים אין לסמוך דחיישי' לשאלה.

נד. מכתבים. ע"י אות א' ערך אגרות.

גה. מפתח ארגזו וביתו. עפ"י סק"ה סוד"ה והנה צדין או חיישי', שהביא משו"ת הב"ח שכתב דמפתח חיצונו שמלניע שם שער חצות ומעות ופוליס השוצים שלו, ליכא למ"ד דחיישי' לשאלה, ויותר נראה להחיר ע"י מפתח ממה שיש להחיר ע"י כים וארנקי, דבכים וארנקי אפשר דאף שצומן הב"י לא הי' אורחיהו לאושליכו מ"מ יתכן שח"כ נשתנה בדבר ומשאילים גם אותם, משא"כ במפתח מי הוא הפתי שישאילו לאחר, דהרי זה יתן סימן במפתח שמסר צידו ליקח מן התיבה כך וכך וכו', ובזה לחוד סגי להחירה.

ובתורת גתנאל סי' כ"ג כתב צנזרו דכיון שהכירו צ' המפתחות, הא' כתב הב"ח בתשו' דמפתח לא מושלי'.

ובמשכנות יעקב סוס"י י"א כתב ג"כ דלא שכיחי כלל דמושלי' מפתחות דלנערך להם תמיד לחיצונו, ואולי גם לא יועילו לחיצות אחרות שלא נעשו כמדתן.

ובמשיב דבר סוס"י כ"ג כתב דמפתח הבית שהוא עיקר שמירת נכסיו, הוי כמו עצמה שצנ"י דחיישי' ציה לזיופי [ולא מושלי' ליה].

ובמהרש"ם ח"א סוס"י פ"ח כתב צנזרו דמפתחות ריחיים לא עבידי דמושלי'. ובמאמר מרדכי סי' ס"ט כתב דכיון שהמפתח שצנ"ד שנמלא חלו היה מהארגז של הקהל, הלא מבואר בשו"ת הב"ח דמפתח הוא מכלי"מ ול"ה צ"י לשאלה כלל.

ובזכרון יוסף סי' ה' אות ע' [ד"ה ומ"מ נ"ל] לירק להיתר את מפתח הארגז שנמלא חלל הכת וששם הי' מונחים מעותיו, דבזה לכ"ע לא חיישי' לשאלה.

וכן הוא בשאלת דוד סי' י"ט. וכן לירק ביטעות מלכו סי' כ"ט, וצעין יחזק סי' ל"א סוף אות י'. ובס"י כ' אות א' כתב העין יחזק בפשיטות דמפתח לא מושלי'.

ובשוואל ומשיב מהד"ת ח"א סי' ל"ו סמך להחיר על הכרת המפתח בלירוף דאילו היה קיים הי' צא.

וכתב במראות הצובאות סוס"ק פ"ח דפשוט דזה שכתב הב"ח היתר מכה המפתחות, מיירי כשהכית התיבה צביתו.

אולם

(*) ראה במ"ת סוס"ק קל"ז דהגליא מסכת מביא רא"י זו מתשו' הרא"ש. ועי' במשמרת שלום ח"ג אות כ"ה שכתב דדברי הגליא מסכת שכתב מדברי תשו' הרא"ש יש סמך לבסוף יחזקאל, צ"ע.

אוצר

לוח בדל"מ אות נה—נט

הפוסקים

שהקשה לפי"ז אחי"כ הרמב"ם צפי"ד מה"ל גזילה דמהדרי' חמור צבי' מרדעת. ועי' עוד מזה בשולח ומשיב ח"א סי' רנ"ט, ובמשינת נפש [השני] סי' ל"ב.

גז. משקפים. כתב בלבושי מרדכי ח"צ סי' כ"ב דבזה שהכירה האשה ה"אויגן גלח"ז [דהיינו המשקפים] שנמלאו סמוך למת, יש פנים דהוי בדל"מ, אם כי חזין דמעשים בכל יום דאדם משאיל בתי עיניו לחצרו, מ"מ מי שצריך להם תמיד לא נראה כן, ויש לדרוש אלל הרופאים אם בתי עינים של איש הצריך להם תמיד טובים נמי שאל להם תמיד, ובלא"ה י"ל דהא רואים אנו כי כמעט אי מאלף אשר ילערך בכלל למשקפים והוי חשש שאלה בזה כמו סי' מוצבוק, אלא דעדיין יש החשש שהזכיר הה"ח צבי' י"א נ"ב ונ"ג וכן במהרמ"פ סי' ל"ט דעדיין יש לחוש לגזילה, והכל דנפל ביד רוחים ובנראה שלא השאירו לו רק המכנסים, א"כ דילמא גזלו ממנו גם המשקפים ומכרום לאחר וזהו שנמלא, ואפשר דלזה מועיל ה"הוויזע קארעט" [כרעים הצוקר] של אי השוערים שנמלא אללו ובהשוער אחר שנחנה לו, דהוי דלא מהכי [לחודיה], מ"מ זה מעיד שזה לא ה"י צבד שנמלא ביד הגזלן, דליו בן ה"י הגזלן קורעו וליכא רק חשש שאלה וכו', ואי דניחוש שא"כ זה השאיל לאחר הכלי שבו הכרעים צוקר וממנו גנז או קבל המשקפים, הוא שאלה דיתיד, ועוד דאין לחוש לשאלה צי פעמים כמ"ס החת"ס צבי' נ"ג, ועוד [דאין לחוש] שגופו יהי נדמה לזה וגם לו שערות אדומות וראשו רחב וכו'. וע"ש שפי"ז לא ראה להחזיר. ועי' במהרש"ס ח"ג סי' קס"ז בגצ"ע.

מערכת נ.

נח. נזם. כתב הר"א נחמיאש בתשו' שצראני"ה סי' נ"א דעל הגזם שצאצאו ליכא למיחש לשאלה, וגם לכיוצא ליכא למיחש שימלא נזם בלוחו האופן ובשיעור אי ועשיה אחת. אולם הראנ"ה שם חלק עליו וכתב דגם נזם איכא חשש שאלה, ע"ש.

מערכת ס.

נמ. סוס ועגלה. כתב צפני יחושע ח"א סי' ה' דאפי' לסוברים דחיישי' לשאלה מ"מ יש להחזיר צנ"ד מחמת המעידים על כליו וסוסיו ועגלה וסחורותיו ומעלעליו, דכה"ג ודאי לא חיישי' לשאלה שהם דברים שאין דרכם להשאיל בלא ספק כגון סחורות דלא שייכי בהו שאלה, וכן סוס ועגלה בדרך לא יעלה על דעת שום חכם לומר שהשאיל הכל לאחרים וכו', ואם באלו לחוש שמה מכר הסוס והעגלה וסחורותיו לאחר ואת צגדיו השאיל לו, הנה מלכד מה שזה חשש רחוק ואין הדרך שזה השאיל זה מכר, נראה עוד דלמכירה לא חיישי' בכלל וכו'. [וע"ש שכתב דנגדו זה עדיין יש לחוש מטעם אחר, שהרי ההרוג לא ה"י רק קשור לעגלה, א"כ יש לחוש שמה איש אחר נתלוה אליו בדרך והרגוהו והכלים שעלו לצד הם מושאלים מצעלה וכו', אלא דו"ל דחשש שאלה צנ"ד ה"א חששא רחוקה, אחרי שראוהו סמוך ללילה בלוחו הצדדים ולמחר בהשכמה מלאוהו, וא"כ אתה לריך לומר שפשע צגדיו צלילה ואחר נתלוה לו צלילה ונתן לו את צגדיו, ודומה למ"ס מהר"ם פדוה צמי שראוהו נעצב בצגדים שלבש דלא חיישי' לשאלה].

אבן בבית שלמה [לר"ס מסקאלה] סי' מ"ג כתב [צד"כ אי] דמ"ס הרב השולח עפ"י שו"ת פני יחושע [הני"ל] דצד"כ ועגלה אין לחוש לשאלה והוא ית' צד"כ חמור, כי דברים העשויים להשאיל חלוי לפי המקום והזמן כמבואר בחו"מ סי' ע"ב, והדבר ידוע עכשיו שדרך להשאיל או להשכיר עגלה עם סוס, ובפרט צנ"ד שו"ל שלא השאילו רק על שעה קלה לעבור דרך המים ולהחזיר וצין כך נעצב, והאמת שגם הפני"ו לא כתב כן רק צנ"ד

אולם בקול שחל [הנדפס יחד עם השאגת אריה] סוסי' י"ד תמה על הצ"ח, דהרי כתב הה"ד צפ"כ דרך צבים וארנקי ועצמת המפורשים בגמי הוא דלא חיישי' לשאלה אבל צבאר כלים דלא מפרש בתלמודא אין לנו לצדות מלכנו לומר דאף צבא ל"ה לשאלה ע"ש, וא"כ איך יהי יוצא בחרעה וגיוורא בשמי שמיא, המפתח של חיבתו דלא נתפרש בגמי דלא חיישי' צו לשאלה יהי סימן מוצבוק, ואילו כים וארנקי ועצמת שפורש בגמי דלא חיישי' לשאלה צבא לא יהי עכשיו, ועוד פוק חזי מאי עמא דבר דחזין שלפעמים כשנאצד המפתח של חיבתו הוא שולח לשכניו לשאלו כמה מפחחות להחלים לפחות חיבתו וכו'.

ובספר יהושע סי' ס"ט כתב מטעם אחר דאין דברי הצ"ח מוכרחים, דהא יש לחוש שהשאיל המפתח ציד איש שידע שהוא חסיד וגאמן ולא ישלח ידו בשל אחרים, וכמה פעמים מפקידים אנשים ציד גאמן מעות ומעלעליו. [אולם עי' בערך עצמה דלדברי המלפס ארי' שם יש ליישב השגת סי' יחושע, דלחוש לאיש גאמן דוקא הוי כשאיל דיתיד דלא חיישי'].

ובשב יעקב סי' ט"ז בהרוג שנמלא אללו מפתח חדר המלון צו החלכסן ושם השאיר כליו וסחורותיו וחפציו, כתב אל הרב השולח שילה לדון להחזיר מלד המפתח דלא מושלי לו, דעדיין אין צדור להחזיר אפי' צבים וארנקי ועצמת המפורשים בגמי, ומכ"ש ע"י מפתח וכו'. [ומה שיש לדון משום שהמפתח נא ה"י שלו ואין השולח ראוי להשאיל, ראה צבי"ק קפ"ז אות מ"ב].

ובחתם סופר סי' נ"ח כתב [צד"ח אי] והוצא ג"כ צפ"ח הני"ל צענין הכרת המפתח שנמלא צבים הנעצב, הנה לא הזכירו צמה היה הכיכר, דאם לא היה ניכר אלא ע"י שפתח מנעול חרגז, אין זה סימן כלל, ואי היה סימן מוצבוק במפתח או שהאשה הכירתי צנ"כ, אכתי יש חשש שאלה, דודאי שכוח עוצב דמושלי מפתח לחצרו לפחות מנעול שלו הסגור ונאצד המפתח, ומכ"ש היכא שהאיש נפל למים ויש לחוש שעתה צמקום אחר, א"כ מה לו שם ולמפתח שלו, ולמה לא ישאילנו צמדינה אחרת [והה"ה הוא שנעצב וגמלא כאל].

ובנחלת יהושע סי' ע' כתב צנ"דו דמה שאמרו העדים שנמלא אלל הנעצב מפתח הארגז דבזה כתב הצ"ח דלא חיישי' לשאלה, ובפרט היכא שהמפתח היה מתיבתו של אדם אחר והוא היה שומר שכו עליו דודאי י"ל דלא מושלי ליה דאין רצונו שיכא פקדונו ביד אחר וכמ"ס צנ"ח צ"י, מ"מ אין זה מספיק, דכבר כתב הה"ח סופר דשכוח עוצב שישאיל המפתח לאחר שנאצד לו מפתח חיבתו, ומכ"ש צנ"ד שנפל למים וחיישי' שעתה צמקום אחר וצנ"ד בלשחתי ובעי הבית שלו, דודאי יש לחוש שצמקום אחר השאיל את המפתח לאיש אחר, דכיון דצנ"ד צו מה לו ולמפתח שלו, אלא דמ"מ מסין צנ"דו דאין לחוש לשאלה מטעם אחר, דיש לדון דהיכא שטעב צמללים דכבר יראה מאיסור דאורייתא ולא נשאר עליו רק איסור דרבנן אין לחוש לשאלה צמל"ד, ע"ש.

גז. מרדעת. כתב הגו"י צבי' ל"ב [צד"ה ואני אמרת] דאף דצאובק ליכא חשש שאלה [וכנ"ל בערך צאובק], מ"מ במרדעת יש נחובים דלא מסקב לחמרא, דהא יותר רגיל שחמור ית' במרדעת כל היום מאשר צאובק כדמוכה מהא דמותר לת מרדעת בלח ע"ג החמור בשבת, עי' ארי"ה סי' ש"ה, וא"כ יותר רגיל שיאצד החמור עם המרדעת שעניו מאשר צאובק, ונפ"י למא נקט הגמ' חמור צסימי צאובק יותר ה"י נמינקת צסימי מרדעת דשכחת יותר, א"י צדוקא נקט צאובק, משום דצאובק ליכא חששא דשאלה דמסקב לחמרא, אבל מרדעת לא מסקב, ולא מהדרינן את החמור צסימי מרדעת כי יש לחוש לשאלה. וע"ש מה

אוצר

לוח כדל"מ אות נט—ג

הפוסקים

לסניף מה שנמלא אלל ההרוב כתיבות של דרושים וכחוב שם שמו וכינויו, דשמה הלכה כהני פוסקים דלא חיישי לשאלה, ושמה בכתבי דרוש שמוליך עמו ל"ח זהו לשאלה שהם כלי תשמישו ולריך אותם בכל עת כיון לדרך לדרוש בכל עיר ועיר, וכזה מנינו בתש"י הרא"ש [כלל נ"א סי' צ'] שצ"ק הכתב יד של חידושי לשאר הבוכחות, ואם כי התה"ד כתב דכלים לא מהנו אפי' לרק לשאר אומדנות, מ"מ נראה דזה יורה, דספר דרושים הם כני תשמישו ולא חיישי צ"י לשאלה, ומלפין זה לשאר אומדנות.

ובעל הגנת ורדים כתב שם ג"כ בסי' י"ז דודאי אין לחוש בזה לשאלה מטעם שהם כלי אומנותו, ומטעם זה אין לחוש גם להעתיקה כי [ודאי] אינו רוצה שינחלו אחרים את כבודו, או דרושה הוא כשיחמור איזה ענין יהי' נדמה לשומעים כחורה חדשה, גם כיון שהי' שמו חתום עליהם והכירו כתב ידו בצב"ע ממילא אין לחוש להעתיקה.

ובתש"ו הכב"ר יצחק סג"ל הצ"ד דוקלא שבשארית נתן [מנן הפניני] סי' ה' כתב צדונו דמלמד מה שהספרים שנמלאו היו שאלוים נידו ובשאלוים ל"ח לשאלה, י"ל עוד דאפי' אם היו הספרים שהוכרו שלו, אך כיון שהי' מלמד והספרים הולכו לו ללמוד עם התלמידים הוו יותר מכני תשמישי ביתו שכתב רש"י דלא מושלי להו.

ובראש משביר סי' ע"ז כתב משיקרא [צדל"ד ג'] דמספר האגדה שנמלא בחיקו וכחוב עליו שמו ושם אצ"ו ושם משפחתו, אין לדון עליו, דחיישי' לשאלה, ומה שכתב מהרי"ע דדורך לא מושלי, אינו חלל במלצושו, אבל ספר אגדה או תהלים וכיו"צ לא מלאנו [וראה בצפרי תפילה] ויש לחוש שהשאלו או מכרו כי מלא יפה הימנו או החליפו, אך מסיק דכיון דהרבה גדולים לא חששו לשאלה וכ"ש למכירה, א"כ ודאי יש ללרף את ספר האגדה למלא חסרון שם אצ"ו שלא אמרו הגויים.

ועי' בעולת יצחק סי' קל"ג שכתב בין דבריו דאעפ"י שהמעשה בתשובת הרא"ש כלל נ"א הי' שהראה להם גם את חוסי הרא"ש שהעתיק בלמדו אלל הרא"ש, אך צרור שמעטם זה לא הי' הרא"ש מתיר את אשתו דהא איביו חייש לשאלה, וצפרע דצברי חורה שטעו להשאל כדאמרי' בכתובות דף נ' ובצ"מ קט"ז.

[ואמנם בן כתב גם בשו"ת הרא"מ סי' ע"ח דפוס ירושלים שהרא"ש לא כתב זה חלל לראיה וחזוק שלא הי' משקר אף שאין זו ראיה גמורה דיש לחוש שמה השאל את החוס' וכי' ע"ש. גם בשו"ת מהרי" וייל סוסי' ע"ע כתב דהרא"ש לא כתב זה חלל ללרף לטעמי אחרוני שבו שם, דמהכתבים של חוס' הרא"ש אין ראיה להוכיח שהיה אותו שהבן לשם דהא יש לחוש לשאלה, ועוד שמה בנייה לאחר להעתיק משלו, וע"כ דר"ל דנהי דצפ"ע לא מהני מ"מ ללרפו לטעמי אחרוני מהני וכו' ע"ש. חולם ע"י בשו"ת פני יהושע ח"צ סוסי' מ"ח שהכב"ר נתן ר"מ בקראקא כתב דע"כ ל"ל שהרא"ש שסמך על כתבי חוס' הרא"ש הוא מפני שהם דברים שאין משאלים אותם, ע"ש. ועי' צערך "כתב המלך" מחוט השני].

בג. ספרי תפילה. כתב צקהלת יעקב [לר"י מקרלין] סי' י' דהסדור והתהלים שהוכרו אלל ההרוב, כדאי לומר דלא מושלי אינשי אותם כמ"ש האחרונים צליליה. ועי' בצאר המים סי' ס"ג [דס"ה א'] דחשיב סידור תפילה בין דברים דלא מושלי להו כמו צליליה.

ובזכר יהודה סי' כ"ז ע"ד סדור התפילה שנמלא אלל ההרוב וכו' כתוב עליו שמו ושם אצ"ו ושם העיר, כתב דאין לחוש צו לא לפילה משום דמיוזר זהיר ציח, (וגם משום צדונו

צדונו שהכירו כל צדו וכליו וסחורתו וסוסיו ועגלה שלו, וצפרע שהפני' הקול טובא בחשש שאלה.

ובחתם סופר ח"א סי' א' כתב צדונו דעל הצב"ע שצסוסו פשיטא שאין לסמוך דהגודרות אין להם חזקה, והיינו דאמרי' חמור בסימני אובך ולא אובך בסימני חמור להאי לישנא דל"ח לשאלה משום דבדאי לא מהדרינן אובך בסימני חמור וכו', ואף ד"ל דסוסים שהם לרכיבה ולמשוך עגלה מידא לידא משלמא ויש להם חזקה, אבל הכי צ"ד זה הרוחא אמר מתחילה שבליה הכהיגו סוסיו לרעות וידוע שאין צעל העגלה עומד עליהם, וא"כ איכא למיחש לצריחה דידכו ככל הגודרות. וכ"כ דיש לחוש לשאלה צסוס, צסא"ר דף ה' סוף עור צ', וצצצעת פתחם סי' כ"א. ועי' צאות שח"ז מהעבודת הגרשוני.

פ. סחורה. כתב בשו"ת הרא"ה מזרחי סי' ע"ה דמיני הסחורה שהי' מוליך צ"ד לכ"ע ל"ה סימן כלל, משום דשכיח שהסוחרים מוכרים סחורתם זה לזה או מחליפים זה עם זה, ואפי' ללרפס לעוד סימנים ואומדנות לא חשיבי כלל. וכ"כ במשאת צנימן סי' מ"ו [דף נ' סוף עור צ' דפוס וילנא תרנ"ד]. גם בלחם רב סי' ל"ח כתב דמיני סחורה כגון מסרקות ומראות אינם סימן כלל [אפי' בלא חשש שאלה] וכמ"ש הרא"מ הכ"ל.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"ב כתב [צדל"ה ד'] צדונו דמכעדות שהיהודי שהי' מוליך סוסים נורה, אין שום בוכה לומר שעל הנאצד הם מדברים, דאף שידוע שהי' מוליך סוסים וגם סוס א' הי' ניכר שהי' חוך הסוסים שהולך, מ"מ מנצד חשש שאלה יש לחוש גם למכירה וכמ"ש המשאת צנימן צסי' מ"ו צסס הרא"מ דיותר יש לחוש למכירת סחורה ממה שיש לחוש לשאלה צכליו שהוא לבוש.

ובעבודת השם סי' ח' כ' ג"כ דצמה שמלאו צ"ד המשי אלל ההרוגים, אפי' אם יהיו עדים שצעלה לקח כ"כ משי והוליכו עמו צלחתו לחזור לביתו, ג"כ לא מהני, דכבר כי הרא"מ צדגדי סחורה ל"ה סימן כלל. וכ"כ צפסקי ריקנטי אחרונים סי' כ"ח.

ובחתם סופר ח"צ סי' קמ"ה צמי שנסע מציתו עם מיני סחורה ונאצד ונמלאה הסחורה, כי דאפי' אם הי' לאדם צב"ע צהם שהם של זה הנאצד, מ"מ הא סחורה עשויה לימכר והוא הי' סוחר, ומכ"ש צזה שאין כלל מי שזכיר אותם שהיו שלו, ולא דמי להא דמהריב"ל ח"ג סי' י"ח שהתיר * עגונה ע"י שאמרו המוכר שוריים נכרג וחפשו ולא הי' צאותו גליל מוכר שוריים חלל א' שנאצד, דשאני התם שאמרו העדים המוכר שוריים נכרג והתיר ע"י כינויו צפעולת מוכר שוריים, וה"כ אילו היו עדים מעידים שסוחר צורית מעיר פ' נכרג הי' אפשר להתיר ע"י חיפוש, אבל הכא לא ידעי' חלל שנמלא א' ועמו סחורה וצורית, האם מזה נדון שסוחר הצורית נכרג.

ועי' לעיל צערך סוס ועגלה מהפני' דצמיני סחורה היכא שאין לחוש למכירה לא שייך לחוש לשאלה.

ובשו"ת מהרי"ש סי' ע"ז כתב צדבר חתיכה "פרוה" שמלאו צבים צגדו של ההרוב והכירוה שהיא שלו, דאין לחוש ע"ז לשאלה כי החזיק זה למכירה, ועדיף טפי מכני תשמישי ביתו דמצוחר צרש"י יצמות ק"כ דל"ח לשאלה צכו, רק דיש לחוש צזה למכירה וכו'.

סא. סבין של שחיטה. עי' צאות מ"ג.

סב. ספרים וכתבי דרוש וחידו"ת. כתב מהר"ס ין חציב צתש"י שבגנת ורדים ח"צ כלל ג' סי' ע"ז דיש ללרף

אוצר

לוח כדל"מ אות טג—ע

הפוסקים

מהמורה וגם מחזיק אותו לשמירה דודאי הוי כליית כו', ומאחר שצריך חשש שאלה ידוע שמה פוסקים מקילים, לכן נבי שקשה לדון בערוב בסברות שלא נמלאו צדדיה בקמאי, מימי כיון שגם כזר עזרו כמה שנים ונשתקע זכרו, וגם נמלא חלני אגרת, יש להקל אם יסכימו עוד צ' רבנים מובהקים.

סה. ספר תורה. בחתם סופר ח"צ סי' קמ"א לידד ק"ה ממחגי דפונדקית דס"ת לא מושלי חגיגי, דלא יכיר חגיג מלוב ידיה לאחריתו כמ"ס מהרי"ט בלילית. ועי' מש"כ בחמרי יושר שבאות הקודם.

ובס' יהושע סי' ס"ט כתב בפשיטות דס"ת אין דרך להשאל, וכ"ש ציד נכרית [וכהה"ל דפונדקית]. וכ"כ בחזני דק [לרמ"מ פאנעט] סי' מ"ח, וצפרט באיש שידעו שהי' צידו וקרא צו תמיד.

ובאמרי יושר ח"צ סי' קמ"ה העיר ע"ז משו"ת מהרי"ק סי' קכ"א שבי' דהני טעמי דהרמח"ל להס' שצטבדא דפונדקית ודקאמרה קצרתיו, לא האלימו להאמינה כלל, דלילמא משקרא, ואפי' היו מכירים מקלו וחרמינו לויכא למיחש לשאלה עכ"ל, הרי מוכח דגם בס"ת יש לחוש לשאלה, [דאף דדברי מהרי"ק לא נזכר ס"ת, היינו משום] דנמשך אחר לשון הגמ' שם דלא הוזכר רק מקלו, אבל ודאי דגם בס"ת הוליקא להס' כדאיתא במשנה.

מערכת ע.

סו. עזים. כתב בדופקי תשובה בקונע' כדל"מ אות ל"ט דמהגמ' צ"מ קט"ז א' דהני עזי דאכלי חושל מוצא דלא מושלי לכו חגיגי. [וצאופן דאין לחוש למכירה].

מערכת פ.

סז. פאספורט. עי' צערך תעודות שניתנו לחות האדם. סח. פוזמקאות או חתיכות בד לכרוך בהן הרגלים. עי' לעיל צערך "צגד עליון ותחתון" מהזכרון יוסף סי' ה' שרלה ללדד [צדס"ג ג'] דהיכא שזכרו הפוזמקאות שעג רגליו, אין לחוש לשאלה, כיון דאיכא זיעת הרגל וזוכמא, אך סייס דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, ורק צדדו שבעלה דכזר ילכה העגונה בל"ה מאיסור דאורייתא, לירק גם סימני הפוזמקאות, כי באיסור דרבנן לא חיישי' לשאלה.

ועי' בכתב סופר סי' ל"א דמוכח שם שלא סמך על הכרח ה"זאקין" [שהס' פוזמקאות או גרבים].

אך בדברי חיים [לר"א אורבך] סי' ג' כתב ד"זאקין" אין הכרח להשאל.

וכן בעצי הלבגון סי' פ"ה כתב דפוזמקאות הויין בכלל כלים דלא מושלי, דהרי חייס גרושים ממכנסים [שכתבו כמה פוסקים דלא מושלי להו, ראה צערך "מכנסים"], דהא לא יתכן לאדם לפושטן מעל רגליו ולהשליסם לאחרים, וכ"ש דיש ללרף זה לשאר היתרים.

ובדברי נחמיה סי' צ' לירק צדדו מה שזכרו ה"טוכלאך" [הן חתיכות צד לכרוך בהן רגליו], ד"ל דמתחת הזיעה לא מושלי להו וכו'.

פז. פנקס עבודה. עי' צערך מיני תעודות שיש או אין לחוש בהם לשאלה, באות ל"ד.

ע. פנקס רשימות. כתב צמח"ש ח"א סי' ע"ז ד"נאטון ביכל" [הוא פנקס קטן לרשום צו דברים לזכרון] לא מושלי.

ובדבר אליהו [לר"א קלאקין] סי' פ' לירק צדדו מה שזמלאו באמתחת המת ספר זכרון ורשום בכתב ידו ה"אדרעסין

[כתובת המעונות] של קרוביו, וגם רשום שם איך להתנהג בעשיית עניבות שהי' שייך לעבודתו ואומנותו, דאין דרך להשאלו.

צדדו הוי שפילה דחד כי מיירי שם שזכירוהו בעצ"ע דאחר ג' ימים מהריגתו), וגם לשאלה נראה דאין לחוש דל"ז מן הדברים העשויים להשאל ולהכירה, דאע"ג דמהא דאפיק רבא ספרא דאגדתא מיתומים (צ"מ קט"ז א') משמע דספרים עשויים להשאל, מ"מ לא כל הספרים דומים, וצפרט להשאל לירק צו צפרט דרכים, ומאי אמרת ניהוש למכירה, הנה אף דאמרי' צ"ק קט"ז וצפונות מ"ז צ' דאפי' צמח"ש שאינו עשוי למכור כליו מ"מ חיישי' דילמא הי' לירק לממון וציון, וצפרט צ"ד שבעל העגונה הי' עני ואציון, מ"מ מוכח שם דלא חיישי' כל כך ומהני נזה העטרפות עוד ראוה קטנה וכו'.

אולם באמרי יושר ח"צ סי' ק' הביא מ"ס הגאצ"ד דראדאמישלא [הוא מהר"ש ענגיל] דסדור תפילה הוא בכלל כדל"מ, וכתב עניו דלא נמלא כן צום פוסק, ואדרבה מחשי' הלמח לך סי' ק"ו מצאור דצסדור חיישי' לשאלה. [וכיוון מדאחי להחיר צדדו מחמת שהסדור הי' שאל צידו, משמע דבסתם סדור חיישי' לשאלה]. גם בחזני האפור אות רס"ג כתב דספר תפילה עזידי דמושלי. וכן הוא ברש"ש מצדיר שבאות הקודם.

[גם מדברי מהר"ם מלובלין סי' פ"ט יש לדקדק דס"ל דגם צסדור חיישי' לשאלה ע"ש. וכן מצאור מדברי התפלה צ"י תקי"ע סי' ל"א].

ובעין יצחק סי' ל"ז צהרוג שנמלא חלני מחזור שזכירוהו אשתו ועוד חגשים שזכו של בעלה, כתב דאין להחיר ע"ז דיש נחוש לשאלה. [אך חולי לא קאמר חלל צמחזור דאיו לירק לו בכל יום]. ויש שזירפו זה לסיק צלצד. צפנים מאירות ח"צ סוסי' ס"ה כי דיש לו עוד לירק מה שזמלאו סדור התפילה שמתפלל צו תמידין כסדרן צחך אמתחתו, ד"ל כיון שזריך לו בכל יום לא מושלי לי'.

ובכחונת עולם סי' ל"ו לירק לשאר הספיקות שעשה צדדו ללדד להחיר גם את הספק דאולי לא מושלי חגיגי סדור שזולכו להחלל צדך והוא חזית גברא, ואפשר דלא גרע מלילית, ואף למחר"ס מלובלין סי' פ"ט שלא החיר צדדו מחמת השק עם עלייתו ופיליון משום דחיישי' לשאלה, מ"מ צ"ד שזועד שהסדור הי' שאל צידו, ומליון למרן [הצ"י] צחשו' שצנפקד אין לחוש שחתו לאחר אף דשומר שממר נשומר לא מקרי פשיעה וצרגיל ונאמן יכול להפקיד, כ"ש שזולא שאינו רשאי להשאל.

פד. ובחייל בשעת מלחמה. כתב בחמרי יושר ה"ל דמ"ס הגאצ"ד מראדאמישלא דבשעת מלחמה יש לדון דסדור

לא מושלי משום דמתחזקים את הסדור לסגולה ולשמירה ודמי לקמיט שבי' מהרי"ט דלא מושלי חגיגי, סברה גדולה היא, דהא כי מהרי"ט דלילית לא מושלי מטעם שלא ישאר ערוס בלא מצות, וה"ל צזה, אף דאפשר שזכו עמו תפילין, אבל הא ידוע דעפ"י רוב איוו יכול להניחם [צעת הקצות], רק אחת אשר עמו היא התפילה אשר יוכל להחלל צסידור כל יום או לומר תהלים ומחזיק אותו לשמירה, [ובאמת שגם מהרי"ט הדגיש העם דנעירותיה דידה היא], וגם הא צגאזוי צחראי סי' כ"א הוכיח צעל המגיני שלמה מרש"י ותוס' יצמות ק"כ דכלי תשמיש אין דרך להשאלים ע"ש, ואין נך כלי תשמיש יותר מסידור נאיש חייל הנלך לו בכל עת אף צלי הסברה דשמירה, ואף שר"ח כהן סי' ל"ח פקפק על סברה זו דכלי תשמיש, אך גם לדיוה י"ל דצ"ד שמתחזקו גם לשמירה לא מושלי לי', ואם כי קשה לדון מבצרות, אך יש לדמות זה למ"ס צחמ"ס ח"צ סי' קמ"א דס"ת לא מושלי כמו לילית משום דלא שציק חגיג מצוה, וכ"כ צזה, ואף דשם הוי מצוה דאורייתא, הרי מ"מ ע"י השאלה לא נחצולה המצוה ואפי"ה אינו משאל, כ"ש דיש לדון כן צסידור תפילה לחייל שצמט ענין התפילה מצוה יחידית היא לו וכשמשאלו יחצטל

אוצר

לוח כד"מ אות ע-ע

הפוסקים

אחתו בספינה שהי' הקמיע עליו וגם בשעה שטבע הי' הקמיע עליו וליכא למיחש לשאלה וכו', ועוד נראה דאין לחוש לשאלה בקמיע משום דלא מהני ל' לאורך מידי כיון שהיה כתובה על שמו ושם אמו של זה וכו', אלא שסיים דלא מלאו לצד הכותב למעשה מאחר שהבי' כתב מה שכתב [ראה ציאור דברים אלה בציון שלמה שאחר זה], אך כתב דמה שהוא סומך הוא לפי מה שהועד ששהו עליו עד שהלא נפשו ויאלץ כצד מחזקת איסור דאורייתא וכו' ע"ש. והוצא בקלרה צב"ע סק"ע"א.

ובתב בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ג [דס"ג ח'] דאף דמהרי"ט לא סמך ע"ז רק בשבצר יאלץ מחזקת ח"א דאורייתא, חזני כונתו לחוש לדעת הצ"ח החוכך להחמיר שלא להחיר ע"י צגדים אפי' באלה דלא מושלי להו [וכיוונו שהצין דמ"ש מהרי"ט "מאחר שהבי' כתב מה שכתב" היינו לחוש לשאלה אף בצדל"מ], אבל היכא דאיכא נמי לירוף סימני הגוף, שפיר יש להקל בצדל"מ וכו', ועוד י"ל דמשו"ה לא סמך מהרי"ט על הכרת הקמיע, משום דכתב שם מקודם דאין לסמוך על ההכרה של נכרי צב"ע משום דראה העצובה, וגם משום דיש לחוש לעת מקלח רצותא דאין לסמוך על עדות גמס"ית שהכיר צב"ע [וכמוצא צס"ק ר' אהרן ד'], וכיון שהנכרי ראה העצובה והקמיע קשורה בצרעו ס"ל כדעת הפני' והנז"י וגם צב"ע על הקמיע לא מהני, רק שהחיר משום דקמיע הי' כתוב שמו ושם אמו וזה לצד [צלי שם עירון] לא מהני וכמו שהאר"ך מהרי"ט עלמו צב"ע סי' ל', ולכן לא סמך כאן רק אם הועד ששהו עליו עד שהלא נפשו.

ובגודע ביהודה סי' מ"ד כתב צפשיטות דהיכא שגיכר שהקמיע הוא שלו אין לחוש שהשאל ידע קמיע לאיש אחר, דקמיע הוא מכלים דלא מושלי להו, ואותם שדרכם לישא קמיע אין דרכם להסירה מהם כלל וכו'.

גם בבגדי כהונה סי' י"ד כתב צנזנו שמאלו אלל הכרוג את הקמיע של הסופר שאמר שדרכו הי' תמיד ליתן קמיע זו צדיל, ורק לזה האיש מחמת שהיו ממכרים אותו שם אותה צניר ועוד ואח"כ כך עליה קרעון ונתנה לו, דקמיע אין לחוש לשאלה מלך הסצרא, ויתכן דעדיפא מכיס וארנקי, ואפי' הצ"י יודה צזה. גם הרב ר"ג הירץ אצ"ק דונצא צחש'י צצמים חיים [רפפורט] סי' כ"ז [הראשון] כתב דקמיע ודאי לא מושלי אינשי.

ובשואל ומשיב ח"ג סי' ע"ג צמי שמת לפניו וידעו שמו וכו' חולה נכפה, ולא ידעו שם אציו ועירו, כתב דכיון דמלאו צידו קמיע על חולי הנכפה מרצ ידוע, הוי ככלים דלא מושלי, ועוד כיון דאותה קמיע אינה מועלת רק לאיש אשר יש לו ג"כ חולי זה, הוי כשאלה דיחיד דלא שכיחא וכו'.

ובעין יצחק ח"א סי' כ' אות ה' כתב לדון להחיר צנזנו מחמת שנמלח הקמיע קשורה צוארו וכו' כתוב צה שמו ושם אמו, דצזה כי מהרי"ט [הג"ל] דלא חיישי' לשאלה, ומשמע שם דלאיש אחר שלא נכתב נשמו אינה מועלת אפי' אם יכ"י שמו ושם אמו שוב נשם אותו האיש שכתב בקמיע, ואף אם נימא דטבע הקמיע מועיל גם נאחר אשר שמו ושם אמו הוא ככתוב בקמיע, ונפ"ז הי' עדיין מקום לחוש שמה נאצדה ממנו הקמיע בדרך השועים לאצד מה שיש לו ומאלו משוגע אחר ששמו ושם אמו כשמו ושם אמו של זה, אמנם הא מצואר צחש'י הרא"ש כלל י"א ובמהרי"ק (והוצאו צסע"י י"ח) דסמכין להקל צשמו ושם אציו אף צלי שם עירו, חלמא דלא חיישי' לאיתרמי עוד ח' אשר שמו כשמו, וגם לדעת הח"מ בצסקליה דדוקא כשיש רגל"ד דזה הוא הוא דסמכין להקל, הנה גם צני"ד איכא רגל"ד וכו', ועוד יש לדון כיון דסגולה הקמיע צצני"ד היא לרפא מעירוף הדעת צצרהשו, אין

ובבית יצחק סי' פ"ז אות ו' כתב ד"הדרעם" נאשחו הוא מהדברים דלא מושלי, וגם לא חיישי' ציה לשכחה ולאצידה. עא. פתקאות שכותבין לצדיקים. כתב צאמרי דוד [לר"ד פערדער] רס"י י"ח דצפתקאות שכותבים לצדיקים להחפול עליו וכתוב צהם שמו ושם אמו, אין צהם חשש שאלה ומכירה, אך יש לחוש צהם לנפילה, דכיון דאינם דצר חשבו לא זכירי צהו וכמ"ש הש"ך רס"י ע' סוסק"ג, וגם הא לא נזכר צהם שם עירו.

מערכת ק.

עב. קבלה או שובר. כתב צצית אברהם [לר"א מחרסון] סי' כ"ו דצ' ה"קוויטלען" [הקצלות] ששילם מס הקור"ה שנמלאו אלל הכרוג וחתום שם נאמן המכס ועצוב צ' הוחמות, צזה אין לחוש לשאלה, כי למא לו להשאל זה לאחר וגמי נלך זה. גם הרב ר' נפתלי הירץ אצ"ק דונצא צחש'י צצמים חיים [לר"ה רפפורט] סי' כ"ז [הראשון] כתב ד"קוויטלען" [קצנות] לא מושלי, ומלך זה נשאר בהיתרים צצנזנו. וכ"כ צמאמר מרדכי סי' מ"ה.

ובהאלף לך שלמה סי' פ"ד צדצר שוצר הנקרא "רעליפוס" מהמעות ששנה לציתו שנמלח ציד המת, כתב דהוי סימן, כי היא מהדברים דלא מושלי אינשי.

גם בחסד לאברהם [לר"א חאומים] רס"י י"ט כתב ד"רעליפוס" אין דרך נהשאיג ולהפקיד, כי אין לורך צו רק להיות תחת יד צעניו לראיה שמסר את המעות, אלא דמשום חומר אשת איש אין לסמוך על זה לצד צלי לירוף היתר נוסף, דאלו חוששין לדעת הצ"י החושש לשאלה גם צכלים דלא מושלי.

אכן בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"ו כתב אל צעל חסד לאצברהם דקשה לסמוך על "רעליפוס", דהא עפ"י רוב אציו לריך לו כלל, שאינו רק לראיה ששנה המעות, ואם יודע שצא על נכון ח"ל לו כלל, ויוכל להיות שהשליכו ומלאו אחר. [קצ"ע דלאחזה ענין יגציהם האחר, ועי' צערך אגרות מהאמרי יושר ועין יצחק ועוד אחרונים שכתבו סצרה זו שלא לחוש שמה השליכם זה והרימם אחר].

עג. וכשהשובר לא הי' שלו רק שהי' מלווה מפי משלחו להציא שוצר צחזרה מהמושל, כתב צחשוצה מאהבה סי' קל"צ דיש לסמוך ע"ז ללירוף, דאף שגוף הדין אי חאמרי צמקום חשש איסור תורה חזקה עליה עושה שניחותו הוא פלוגתא צנמי וצפוסקים, ואפי' לדעת המקילים לריך השליח לדעת שצניחותו חלוי איסור והיתר, וזה לא שייך צני"ד, וכ"ש לדעת המל"מ מהלי צבורות צמקום שחלוי גם ציד אחרים צזה ודאי לא חאמרי חזקה, ח"כ גם צני"ד שלא הי' צרור שהמושל יתן לו רעליפוס ח"כ אפשר שעשה שליח אחר צמקומו ערס שצא אל המושל והכוח הוא שטבע, מ"מ חששא רחוקה היא שאיש עני ורש כמוהו יעשה שליח אחר צמקומו, ומי פתי יאמין לו על שצר שליחות, אלא דכ"ז להלכה ולא למעשה, ע"ש.

עד. קופסת טבק. עי' צחש'י שכל עגונה צצמי חורי זהב עמוד שפ"צ דמשמע שם דלא מושלי לי'.

עה. קמיע. כתב צמהרי"ט ח"א סי' קל"ט [השני, דק"צ צ'] צנעצב שהסית עליו נכרי שמלא קמיע על זרועו, ופתחמה וכו' כתוב שם שמו ושם אמו, דאפי' חומא דחיישי' לשאלה, מ"מ קמיע אין דרך להשאל, כיון דנעירותא דידיה הוא לא שציק נפשיה ויהיב לאחריו, ועדיפא עוצא מאוכף ועצעת וארנקי, דכ"ש קמיע דקפדי אינשי שלא לשמעו מעליהם אפי' שעה ח', וכנראה מלשון המעשה צ"ד צצני"ד שהנכרי המסית עליו ראה

אוצר

לוח כ"ד"מ אות עה—עט

הפוסקים

מאוסור דאורייתא יוכל להיות דגם בקמיע חיישי לשאלה. [אולם ע"י לעיל בדברי הבית שלמה].

ע"י מטבע שניתנה לו לסגולה. בשאלו ומשיב מכת"ל ח"א ס"י ש"ע צמח שנמלאה אללו מטבע של נדקים [שניתנה לו לסגולה], כתב דזה ודאי לא מושלי.

גם בשו"ת מהר"ש ח"ז ס"י י"א כתב דמטבע של סגולה הניתן לשם שמירה לא מושלי אינשי.

ע"י קנה העשוי לעיניו בו. כתב בבית נפתלי ס"י ל"ב אות ד' ד"יגארע שפי"ן לא חיישי צ"י לשאלה.

מערכת ר.

ע"י ריצעפט. כ' בעמק שאלה ס"י י"ח נ"ק גס הרעפטע שנמלא בארנקי של המת ואמר העד שהוא יודע שהוא של בן הנעבע, שצד לא שייך לחוש לשאלה ומכירה, וגם לנפילה לא שייך לחוש דמוחר צ"י דלר"ך הוא לו בשביל צריאות גוף, וצד ודאי כו"ע מודו שזה הוא ס"י"מ על הנעבע. גם בשו"ת מהר"ש ח"ז ס"י ס"ה כתב דצחקאות רפואה הניתנים לחולה מרופא ודאי דהוי בכלל כלים דלא מושלי כי לא יועילו לאדם אחר.

ע"י רשימת חובות. כתב בחוט השני ס"י ל"ה דיש למלא לך היתר מחמת פנקס חובותיו שנמלא אלל הכרוג, דמי לכים וארנקי וטבעת דלא מושלי אינשי, דאין אדם מגלה חשבונותיו ועיניו ממנו לחצרו, ואפי' אם הוא עני ביותר רואה הוא שיחזיקו עוד ביותר לעני ורש כדאי בסמ"ע ס"י פ"א, וגם הוא סימן מובהק, דליכא למימר שיחזיקו פנקס כפנקס וחוב כחוב, ויש לנ"ק זה נשאר אומדנות המוכחות וכו', וצפרט צ"י"ד שנמלא אללו גם ספר היראה וגבינה ושומן וה"י לו צדוים צמנעו הכל כמו אלל צעל העגונה, דחששא רחוקה היא דיתרמי אחר שישא ג"כ כל הדברים האלה, אך מסיק דכל זה הוא לסברא בעלמא, ע"ש.

וכתב עליו דודו הכז ר' נפתלי כ"ך דזה ליתא, דכבר כתב מהר"י בפסקיו ס"י קס"א דאין לנו נדויות מלגנו על שאר כלים לומר דלא מושלי להו זולת אלה המפורשים בגמ', ועוד וכו' ע"ש.

[ובס"י ע"י צמוק מבוחר דגם צעל חוט השני חזר צו מסברתו הכ"ל וע"י צמח"ס מלוצין ס"י פ"ע דמבוחר שם שאל החיר על הכרת "רייסטער" שהוא רשימת חובותיו. וע"י צערך "שטר חוב" בדברי הכנסת יחזקאל ס"י י"ג].

אולם בפני משה [לר"מ צנצנת] ח"צ ס"י י"א כתב צדונו דמאחר שהעיד יהודי שהכיר ה"טפער", והוא דפטר חשבונות של אדם שאמר הכוי שהוליו מחיק הכרוג, שהוא כתב ידו של פ' צעל העגונה, הנה צד אין חשש שאלה, ועדיף מטבעת וכים וארנקי וכו'.

ובנדוע ביהודה תנינא ס"י ס"א כתב צדונו דזה שהכירו ה"טענעטעריל" [הוא שקיק של עור העשוי להניח צו כתבים] וכתובו רשימת חובותיו וכתב א' פרוט וקרוט, ומכירים חתימתו וכתבת ידו, דנכאורר זה עדיף מכים וארנקי, דמאי חיתי ישאני לאחר רשם מזכרת חובותיו, וגם הוא דבר שאין לזרך צו לאיש אחר.

ובבנסת יחזקאל ס"י מ"ז ל"ק צדונו מה שנמלאו החשבונות שלו ופנקס "שרייב טאבל", דודאי עדיף הכי מכים וארנקי וטבעת דאין אדם מגלה משאו ומתנו לאסרים, והבית מהצ"ח ס"י פ"ח שסמך להחיר על הכרת מפתח חיתתו של המת, וק"י צן צו של ק"י חשבונות ו"לטעלין ושרייב טאבל", וצמח"ס

אין לחוש דאיתרמי משוגע אחר כמוהו ודומה לו גס צמנו ושם חמו, דכו"ע צחקת צריאים קיימו כדלמרי צקדושין ע"ט צ', וחזקה זו עדיפה מסימן מובהק כ"י דל"ח אזה כלל, ועוד דהא כתב החמדת שלמה צס"י ל"ו דליכות החולי הוי כעין סימן אמלעי ע"ש, וה"ל צ"י"ד שט"י הקמיע ידוע לנו שה"י מצולצל המה הוי זה כל שכן מרובש צחק ש"י הרמ"א דהוי סימן מובהק, וצנא למאס מקום הוי עכ"פ ס"י אמלעי, ימה לי אם הרושם מצחק או צפנים המה וכו', ויש להחיר ח"כ עפ"י הכ"ל כ"י.

וע"י בחת"ם ח"צ ס"י ע"ו ש"י צקמיע שנמלאה על לואר המת, אם היתה ניכרת צעצ"ע שהיתה חלוייה צוארו של זה מעיר פ', ח"כ אפי' אצדא אין אדם אחר מתלבש צקמיע שלא נכתבה על שמו, דחייש לסכנתא.

אך בשו"ת הרי"מ [מגור] ס"י צ' אחר שתמה על מהר"ע מדברי החת"ם צפסקים ס"י קס"א שכתב דאין לנו נדויות מלגנו על שאר כלים שלא נאמרו צגמ' לומר דאף צבו לא חיישי לשאלה, כתב עליו עוד דבאמת למה לא נחוש צקמיע שמה כבר נתרפא ולא הולכרה לו, או חולי לא עשתה הקמיע פעולה והשניכה או השחילה לאחר, ומ"ש [מהר"ע] שחינה מועלת לאיש אחר, אטו כו"ע גמירי הא' דבר, חולי סוצרים הם דמועיל לכל מי שיש לו חולי כזו, גס הלא הקמיע מכורכת ואינו יודע מה כתוב צה, וקשה לסמוך על סצרת עצמו להחיר חשש איש וגד החת"ם שהוא מתקיפי קמאי אשר רצותיו נגררים אחריו בכל מקום, ובאמת נראה דמהר"ע [מפני שהוא] מקיל צחשש שאלה ולכך עשהו לזירוף, ועוד אפשר דצעצדא דמהר"ע ה"י ידוע שהקמיע עשתה פעולה וריפאה אותו וכתב הקמיע ליוכו שלא יסורנה ממנו אף שנתרפא להגן עליו, וצד ודאי הסברא צרורה דעדיף משאר כדל"מ, משא"כ צ"ד אינו יודע אופני הקמיע, וקשה לסמוך על הכ"ל, ואחר ש"י דלעת מהר"ל מפראג יש להחירה צנצ"ן ממנ"פ מרשם שהוי גס סימנים צגוף וכו', כתב עוד אף עדיין יש להסתפק צדונו מנין לנו בכלל שהקמיע היא של צעל האשה הזאת, הלא אין הסופר מכיר צעצ"ע שזוכי הקמיע של ר' קאפיל צעלה, רק שידוע שזה כתב ידו ואומר שמעולם לא כתב עוד קמיע לאיש אשר שמו כן, והוי כהא דצ"מ י"ח דאמרי עדים מעולם לא חתמו אלל על גט א' של יוסף צן שמעון זה, אמנם מדנקט הגמ' "דאמרי עדים" ולא אמרו רבותא עפי "דאמר הסופר", משמע דדוקא עדים דחתימתן הוי עדות והוי מילתא דרמיא עלייה, אלל הסופר י"ל דלא רמיא עליה למידבר למי כותב גט, ויש לחוש שמה כתב לעוד א' וגלוי אדעתיה, ומכ"ש צקמיע ד"ל כן, וצעצדא דמהר"ע שה"י כתוב שמו ושם חמו כתב שפיר, דהא קיימ"ל כרצא צנא הוחזק דלא חיישי לחירי יחזק, וביון שידעו שזה נכתבה קמיע זו ש"י אין חשש לעוד א' ששמו ושם חמו שוין, אלל צעצדא דידן שאין ניכר צקמיע רק שמו נצד זה ודאי איכא עוצא והוחזק, ואם נחוש שכתב עוד קמיע ש"י אין לנו שום ראיה שזו הקמיע של צעל אשה זו, אמנם נראה דיש לסמוך על דברי הסופר ולא חיישי שמה שכתב, וראיה לזה מפי המדיר דבאמרה פ' תיקן לי את הכרי או עיכר לי את הכתם ואישיכתה שיקרא, לא אמרי' שאין זה צירור דשמה שכתב, דאטו רמיא עליה [לזכור] אם תיקן כרי נאזיה אדם, וגם לא מפליג שם צין זמן מרובה [לזמן מועט], ומוכח דכשאומר צרי שלא עשה המעשה נאמן, והאריך צריות לזה, ע"ש.

ובעני בן פחמא ס"י ג' כתב [צדס"י א'] דמנדון מהר"ע אין ללמוד אלל היכא שכבר יאלה מאוסור דאורייתא, ובנדון מהר"ע שם שהמעשה דקמיע ה"י צנצנע אשר ישראל ראה העציעה צמח"ס, וביון דמדאורייתא שריא שפיר סמכין נענין דצנן על הקמיע ול"ח לשאלה, משא"כ היכא שלא יאלה עדיין

אוצר

לוח כדל"מ אות עט—פב

הפוסקים

מכת"י המקוק, דלא גרע מהכח שבי הפני משה בח"ב סי' ז'
דביטול ודאי לא מושלי כיון שהיא עשויה לחצון זינו לבין
אחר, (ועי' בסי' י"א בטיפטור שהוא פנקס ממשאו ומחני),
אלא אף אם לא נאמן לסוחר כיון דמחמת ממון קאחי ונימא
שהמת כבר פרע לו אלא שהסוחר כתב לו הרשימה לזכרון, אפי"ה
כיון שידוע דאיכא לורך גדול מהרשימה כדי שידע על פיה
המחירים, דשכחה מלוייה בפרע בשהורה ממונים הרבה, א"כ
נהי דאילו ה"י מת זה יודע לכתוב ה"י לן למיחש שהעתיקה בכתב
ידו והשליך את הראשונה, אך כיון שכתבר שלא ידע לכתוב,
אין לנו לחוש שציקס לו סופר להעתיק לו הרשימה, ובפרע שהוגד
לנו שלמת זה לא ה"י פנקס כמנהג הסוחרים כדי לחוש שהעתיק
לפנקס ע"י סופר כ"י, ומה גם שאנשים הכירו את כת"י הרשימה
שהיא כת"י של הסוחר החוצה.

מערכת ש.

פא. שטר גורל. כתב בקבלת יעקב [לר"י מקרלין] סי' י'
דשטרי הגרלה לא מושלי אינשי, דלחיה לורך ישאלנו
לאחר, ואדרבה אדם עשוי לשומרו כי לריך להחזירו בשלמות, וחששא
דמכירה לא מלינו בנ"ש ופוסקים ראשונים, וכו'.

פב. שטר חוב. כתבו להרב בעל שער חוש [והוא פירוש
על ספר הטיעור, והתשי נמלח שם בלוח העטות
והשטות] כתב דשטר חוב הם מהדברים דלא מושלי להו, וכן
לא שייך לחוש בו למכירה, דלענין מאי ישאלנו או ומכרנו, הרי
השאל או הקונה לא יוכל לגבות בשט"ה לא צדינו ולא צדיניהם
צלי כתיבה, ואי אמרת שמה ללור עפ"י ללוותיו השאלנו, מלכד
שזה נגד הסכר, עוד זאת דמגמ' ב"ב קע"ג מוכח דלא חיישי
לזה, ומשם יש להוכיח דגם לא חיישי לא לנפילה ולא לפקדון.

גם בתועפות דאם [לר"מ עובש] סי' ל"ב כתב דשטר חוב
הוא מדברים דלא מושלי להו, וכ"כ במהר"ש [ענגיל] ח"א
סי' ע"ו.

ובתורת חסד [לרש"י מלוצלין] ח"ב סוס"י ב' לירק להיות צדונו
מה שמאלו אלל המת "וועקסיל" [שטר חוב] על סך
מאה ר"כ, דהוא מהדברים דלא מושלי להו.

ועי' בפנים מאירות ח"ב סוס"י ל"ב שכתב דשטרי חצונותיו
אין דרך להשליש ולא להפקידם, ומלך זה לשאר האומדות
שבנדוני.

ובבגמ' יחזקאל סי' ג"ג כתב דאין אדם מוסר כת"י שאחרים
חייבים לו לאחרים, כי אם אולי שלח לגבותם, וזה יש
חילוק בין אם הם "אנטיצירט" [דהיינו, סימן לגזייל] או לא,
וזה עדיף ממ"ש בנ"י בנש"י סי' ז' דאין אדם מוסר פקדון שיש
צידו לאחר, ובתשי בנ"י סי' פ"ח החיר ע"י שהכירה האשה
המפתח של התיבה משום דלאו אורח ארעא שיתן המפתח לאחר
ע"ש, וגרר דק"ו כתבי חובות, ואם כי שבמהר"ם מלוצלין סי'
פ"ע לא ר"ה לסמוך ע"י מה שמאלו אלל הכרוג "הרייטער"
[היינו הרשימה] מהחצונות שחייבים לו, וגם הח"מ בנש"י דפיהם
מארלה לא ר"ה לסמוך על הפסקים מהד"ת שמאלו אלל, אולי כתבי
יד עדיפי דיכול [מי שנמסר לו] למוכרם צפרועה אל כלוויים ולא יהי
לו צמה לגבות חובותיו, משא"כ "הרייטער" שהוא רק רשימה בעלמא,
ובשעת הדחק כדאי לסמוך דלא חיישי לשאלה, ומלורף לזה וכו',
וגם סוף דברי הח"מ לא זכינו לראות ואולי מסיק להיתר.

ובשב יעקב ח"ב סי' י"א אחר שהאריך להוכיח דגם למ"ד
סימנים דרצון לא חיישי לשאלה צדני כלים דלא שכיחי
דמושלי להו, וכן לאצירה אין לחוש, כתב [בדל"ד ד"ה ולפי"ז]
דלפי"ז יש לצדד להקל צנ"ד משום זה שמאלו אלל המת כת"י שיש

יש לחוש גם לנפילה, משא"כ בדברים הנ"ל שמאלו צנדנו כפי
שהי נוכח להעמינם, כולי האי לא חיישי לנפילה.

ובמאיר גתיבים דף סי' ב' כתב דסינף גדול להקל צנדנו ממח
שמאלו אללו "הרייטער" [רשימה] של חצונות, וכמה
תשי סי' ל' שזכר לא חיישי לשאלה כמו צכים וארנקי, ולנפילה לא
חיישי, דל"כ גם צכים וארנקי נוחש.

ובשו"ת מהר"ם פאדווא סי' מ"ג כתב בפשיטות דחצונות
שמאלו אללו הם ככנים דלא מושלי, דהא מבוחר צפנים
מאירות דשטרות לא מושלי [וכמוצב צערך "שטר חוב"], ובפרע
דצנ"ד לא היו שטרות רק חצונות שהיו לו עם אחרים והאנשים
ההם יודעים ומכירים שהם החצונות שהיו להם עם צעלה, גם
למה לו לחוש אחר החצונות שלו.

גם בעבודת השם רס"י ה' כתב דאם הכירו צסימנים או צע"ע
את ה"טיפטורים" שמאלו אלל המת, יש לסמוך ע"י להחיר
העגונה, דאיכא למיחש בזה לשאלה דשפרי חצונות וכתבים לא
מושלי אינשי כמ"ש הפנים מאירות ח"ב סי' ל"ב, וכיו"צ כתב
השב יעקב בסי' י"א וי"ג, והפני משה בח"ב סי' י"א [הר"י].

ובאמרי אש סוס"י כ"ג כתב דמה שהעיד על טע"ע של הכתב הנמלא
אלל המת שהוא חצון זינו וצין העצב, אם ה"י חצון
שעדיין לריך לו, ה"י אפשר ללך להקל ולומר דהוי בכלל דברים
דלא מושלי להו.

ובעין יצחק סי' ל"ב צברוג שמאלו אללו פנקס אשר ה"י קחצו
שם שהי משנס מטות לחיזה אנשים וחממו חיזה אנשים
על הקבלות בנש"י, והאשה הכירה הפנקס שהוא של צעלה, כתב
דיש לנו להחירה צזה דאין צזה חשש שאלה דהא אין לורך צזה
לחיש אחר.

ובחיים ושלום ח"ב סי' ג' כתב [בדל"א א'] דהיתר צנדנו
ממה שמאלו פנקס בכת"י הנהרג ממה שהי חייב לאחרים
ומה שאחרים היו חייבים לו, דזה הוי ג"כ סינף, וכמו שר"ה
להחיר עי"ז צחוט השני סי' ע"ה, ואם כי שודו הגאון החזירו
מזה וכתב דאין לצדות מנצנו על כלים לומר דלא מושלי להו, ושגם
אפשר שר"ה לשהות צורך ושלח את הכתב [קיצוץ] לאשתו ע"ש,
מ"מ י"ל דשאני הכס שהי צורך חזירתו משו"ה חשש דשלה הכתב
לציתו ע"י אחר, אלל כשהוא צהליכתו לא חיישי, ואף דמהר"ם
מלוצלין לא מלא היתר צנדנו מכה הפנקס [ר"ה לעיל צמוקף].
היינו משום דנמלא [רק] סמוך לו.

גם בצלותא דאברהם סי' ב' וכ"א כתב דרשמי חובותיו הם
מדברים דלא מושלי להו. וכ"כ בנש"י שבאמרי שמואל דף
מ"א ג', ובשדה ילחק סי' כ"ו, ובדברי הלל סי' כ"ט, ובאהל משה
[לר"מ שוחט] סי' א', ובמהר"ש ח"א סי' ק"ח, ובמשיב כהלכה
סי' ו'. ועי' בבהגות עולם סי' ל"ו, ובצמק שאלה סוס"י ג"ה,
ובתשי על עגונה שצ"י חורי זהב עמוד שפ"ב, ובתשי שצסוף
ספר צח עין.

פ. רשימת סחורה. כי צממן המר סי' ב' [דל"א א'] דהרשימה
על מיני ומחירי הסחורה שמאלו אלל המת ואמר
עליה סוחר א' שהיא כתב ידו כי המת קנה אללו הסחורה בהקפה
ונתן לו רשימה זו וחוצע שיחזירו לו הסחורה אחרי שהקונה נהרג
ולא שלם עדיין, נראה דהשיבא סי' מוצהק להכיר את הנהרג,
כי לא מיצעי אם נאמן לסוחר צמה שאומר שנתן לו הסחורה
בהקפה, דפשיעא דלית לן למיחש שמה העתיק האיש שמת את
הרשימה בכתב ידו והשליך את הראשונה ומאלה אחר או השאילה
והאחר הוא שנהרג ואיכו אלל לעלמא, דכיון דאכתי חייב הוא
לשלם עבור הסחורה צכה"ג לא עמיד אינש להשליך הרשימה

אוצר

לוח כדל"מ אות פכ—פח

הפוסקים

ובהסתמך על חש' זו כתב הרב ר"ח צ"י ישכר חופ"ק ראזנאלי
בחסד' שנקול שחל [שעם שו"ת שאגת ארי'] דל"י
סו"א ד"ש ר"ח וזומנא שזכו הנאצד מזה שנמלא חלל הכרוג
כתב התקשרות עם גיסו מאחזה עסק קניה ומכירה, ושם נאמר
ג"כ שהסתורה מסך ק' זהוים שכלוה כמר שום צעל העגונה
לגיסו תהא תה"י מר שלום עד שישלם לו הסך ה"ל, דשטר
שותפות כזה לא מפקיד גבי אחריו. וע"י צמח"ש ח"א סו"א
ו' דשטר שותפות לא מושלי.

אבל הר"ח בן המשאח צנימן חלק על הצ"ח [בחסד' שצ"ח
החדשות ס"י ס"ה] וכ' דגם צזה עדיין יש לחוש לפקדון
[והו"ד בס"ק קפ"ז אות ל"ב צענין אי חשליפ], חלל כתב היתר
בשטר שותפות של נדון הצ"ח משום דמאחר שלא ה"י לו רשות
להפקידו ביד אחר, ח"כ ח"ן לספק צא"ש אחר כמ"ש הצ"י צ"ח
ז' [בדברים שחולים או מופקדים].

פז. שיעון. כתב בדברי יעקב ס"י ע"ג בחסד' חזיון הרב דמורה
שעות היו צודאי מכלים דלא מושלי להו צמקום זכ.

מערכת ת.

פז. תמונה. בלבוש מרדכי ס"י מ"ט צעגונה שנתקבל מכתב
מחילי א' וצו ה"י מונחת תמונת ילדה של העגונה
ועל הצד השני ה"י כתוב בצענה נהרג, אחר שכתב דכיון דכפי
הנראה מלא את התמונה צבים הנהרג סגני צלי הזכרת שמו,
כתב עוד דאין לחוש צזה לשאלה דהא ח"ן תועלת לאיש אחר
בתמונה זו, ולגפילה לא חיישי' כל זמן שאין ריעותה דגפילה דאמרי'
כהן נמלא וכהן היו.

תעודות שניתנו לזהות האדם כגון פאספורט וטסי חיילים
ודומיהן.

פח. פאספורט. ע"י צנודע ציכודת חנינא רס"י מ"ו [והוצא
צפ"ח ס"ק ק"ח] שכתב צנודו ד"ש צ' ורכים
להחיר העגונה, חס מלך הכרת הנכר צע"ע, ואם מלך הפאס
הנמלא חללו וכו'.

ובתב בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס"י מ"ה [דף ע' עור א']
דאף דמתחילה לא סמך הנוצ"י שם על הפאס לצד רק
צלירוף ההכרה צע"ע רק שהיה ספק אם הוא אחר ג' ימים או
שלא מת צמים ואישיהו, מ"מ צסוף תשובתו נראה שאין מקום
סמיכה על ההכרה צע"ע כיון שה"י נתפה צודאי, רק עיקר
סמיכתו היה על הפאס לחוד מטעם דהוי ככלים דלא מושגי,
וצפרט כשיש לנרץ נמי סימנים גרושים שצנפון, והע"ג שצנוד"ק
ס"י מ"א צעדות הרב מקראחלי נזכר ג"כ שנמלא צדלוםקמא של
הנפטר פאס ולא הזכירו הנוצ"י לצד היתר, ו"ל דשם עדיין לא
נבחן אם היה הפאס כתוב על שמו של הנפטר, והרב מקראחלי
שלא כתב היתר מהמת זכ, היינו משום דלא ירד לכל זכ.

ובספר יהושע ס"י ס"ט כתב ג"כ ד"ש לסמוך על אדוםטאט
[דהיינו תעודת זכות או דרכון] דהוא מדי דלא מושגי
אינשי, והוא כ"ש מארגקי שאינו רק משום נישוח כ"ש צזה שיוכל
בקל להצטר שקרו ויעש ע"י עוגש מרובה גם השואל וגם המשאל,
וצפרט איש כזה שצ"ד שכבר ישב פעם בכלא, וצסצרה דמירתת
מלינו שמחירין אף צאיסור דאורייתא כמו גבי שחיטה ציו"ד ס"י
א' כ"י, [והסביר זה בלחשור ס"י י"ב דהיראה מטעם העונש לא
גרע ממה שסמכו צצ"י וצ"ל על הא דאין השואל רשאי להשאיל],
ועוד דצ"ד ידוע כי לא ניתן צעירנו אדוםטאט נשום אדם כי חס
לעולם וצנעדו לא ראה לנסוע וגם אי אפשר לנסוע בלעדי
האדוםטאט ואין נישוח שהפקידו לאחר, ואם נמלא שעצז את
שנו ונקח אחר לעלמו היעשה כזאת שועה שצשועים, וצפרט
שאיכא

לו על אחרים שחייבים לו, דצאלו הכתבים ודאי לא חיישי'
לשאלה יותר מכים וארגקי, דלמאי ישאיים נאחר חס לא לגבות,
וכיון שלא נתן לו כתיבה ומסורה או חיוב כתב צע"ח שישלמו
לו ודאי לא יוכל אחר לגבותם וכו'. וכ"כ הרב רנ"ה לווינר
בחסד' שנתורת נחאל ס"י כ"ג.

פג. שטר חוזה. כתב בחסד' להרב צעל שטר חדש [והוא
פירוש על ספר העיטור, והחסד' נמאלת שם צלות
הטעות והשמעות] ד"קונטרס" הוא מהדברים דלא מושלי ליה.

פד. שטר יפוי כח על תביעה. בחסד' ר' אליעזר [לר"ח
גורדון] ס"י כ' עקף צ' על דבר שטר יפוי כח על
הציעה מאשחו שנמלא חלל המת ואשר צו מפורש מקום עירו
והכחצו צו גר וגם הצית, וכן על שאר הכתבים שנמלאו חללו
צלשון רוכסא שמצואר שם שיש לו דין ודברים עם גיסו (ונקוב
שם שם גיסו ושם משפחתו) אודות הירושא מחותנו, כתב דלא שייך
לחוש צהם לשאלה, דהא איש אחר אינו לריך לכתבים הללו, גם
ח"ן לומר דינמא מחר את התציעה שלו מהירושא של חותנו לאיש
אחר, דהא הלא הוא רק צא כח מאשחו לדון עם צני משפחה,
חלל ח"ן לו זכות למכור או למסור הזכות לאחר, ועוד דהא על
היפוי כח לא נמלא כתוב שמסר זכותו לאחר, וגם לא נמלא כתב
אחר בצמחתת המת שמסר הזכות הזכ לאחר וכו', חמנס אכתי
איכא לניחש דינמא הפקיד צעלה את הכתבים הנ"ל חלל איש
אחר והכחא הוא שמת וצענה עדיין חי, אך ו"ל דלפקדון לא
חיישי' דלא שכיח כמו שאלה וכו', ואף שכתב הצ"י דחוששין
גם לפקדון, ואשר כן יש להוכיח גם מהגמ' יצמות קט"ז דמצואר
שם דלצצוי אי לאו דשמיח כשמיח חיישי' לפקדון, ואם צממון
חיישי' כ"ש צאיסורא, חמנס נראה דשטר שאני, שכרי כ' התוס'
שם דרק לענין לגבות צע"ח חיישי' לפקדון, חלל לענין גוף הנייר
מהשט"ח לא חיישין לפקדון, והיינו טעמא משום דחזקה דכל
מח שחתח יד אדם הוא שלו, וא"ס צצ"ד נמי דחנו דנין על גוף
הנייר של הכתבים של מי הם, אמרי' ודאי שהוא של האיש הזה
שמת ולא פקדון הוא צידו, (ואף שהיפוי כח וכל הכתבים שהיכים
לחציעה הם של אשחו שכרי הוא רק צא כוחה, וא"כ ליכא כחן
חזקה דמה שצידו הוא שלו כיון דידעינן צצירור שאינם שלו, חלל
זכ אינו, דכיון דהוא צענה של האשה ח"כ מה שקנתה אשה
קנה צענה, וגם הנייר הוא שלו, גם ו"ל עוד דאם נמלא דהכתבים
הם של אשחו ח"כ אינו רשאי להפקידם ביד אחר, וצאופן זה
דצציד איסורא חס יפקידם חלל אחר לא חיישי' לפקדון כמ"ש
הצ"י בחסד'. מדצריו צהג"ה שם).

פה. שטר שותפות. בחסד' הצ"ח ס"י פ"א צנידון שנמלא חלל
הכרוג שטר שותפות שלקח עמו, אחר שז' דאין לחוש
שלא הפקידו חלל אחר וכלעיל ס"ק קפ"ז אות ל"ב, כ' ועוד
דצכך שטר שותפות שצ"ד שנתקשרו שלא יעמדו מנגד כשיגיע
חיזו סכנה לא' והיינו עליהם קנסות חס יתפרד א' מהם, וגם
לחפש חלל כל א' צגמר העסק שלא יהא נחשד שלקח דבר מה
מהשותפות, ח"כ לא היו נאמנים א' על חצרו, סצרה לומר דשטר
כזה לא מפקיד גבי אחריו, שכרי מתחילה לא נקחו צידו חלל
כדי שיכא לו ראייה נגד שותפו ח"כ איך יולאו מרשותו ליד אחר,
וצפרט צין חשני חייל דכל מה שנמלא חלל חצרו משל זולתו הוא
בחזקת אצדו, ח"ן סצרה לומר שופקידו חלל אחר, וחשיב כשע"ח
היכא דשמיח כשמיח, ועוד דהעיקר מה שאני סומך עליו דל"ח
הכא נפקדון הוא כיון שנהרג ה"י שומא צמלה נמענה מן עין
ימין כמו שה"י לנאצד, ל"ח לגפילה ופקדון דיחיד, ואשה זו שרייח
לאינסובי מטעם כל א' מהלדים כ"ש צהלערק צ' הלדים יחד.

אוצר

לח כדל"מ אית פה

הפוסקים

כשאילכ גם אומדנות אחרות מנגדיו וסימניו, ולנפילה לא חיישי, והיכל שיש גם הכרה מסימנים אחרים הוי נפילה דיהיד דלא חיישי לה, ולומר שמא השאיל בגדיו והאדוסעטעט נפל ממנו ומלאו זה [ששאל ממנו הצגדים], אין לך נפילה דיהיד יותר מזה. ותשו' זו הודפסה גם בסוף ספר אבני מלואים ח"א, ובאבני מלואים שם מוצא שם הכתוב עמו ד"פאס" הוי כדל"מ.

גם בברכת רצה סי' ג' כתב דכיון דמחוק הממשלה עושה יענה השואל פאס והמשאלה, הו"ל ככלל כנים דלא מושלי חגיגי ול"ה לשאלה או למכירה. וכ"כ בבית אברהם [לר"א מחברסון] סי' כ"ו, ובשאלת דוד סי' י"ב.

ובקהלת יעקב [לר"י מקארלין] סי' י' כתב ג"כ [בדכ"ז ז'] דיש מקום לסמוך על הכרת הפאס הידוע אחר וידוע בשמו ושם אביו וכל סימני פרטיו פניו, דודאי לא מושלי חגיגי הא עפי מהכחו דאמרי בגמ' דלא מושלי להו, דאין ישאלונו נמי שאינו דומה לו בסימני פרטיו המצויים בפאס, הא ילכד בו.

ובמשכנות יעקב סוס"י י"א כתב דפאספורט בהולכי דרכים לא מושלי לה, ובפרט לאנשי מדונה אחרת, ועדיף עפי מעצת וכים וארנקי.

ובחתם סופר ח"א סי' נ"ג כתב דאין אדם מחליף פאס שלו ונותנו לאחר ומסכן עצמו, [בדגדונו מייירי] דאזתה מדונה היא סמוכה לספר ויש סכנה גדולה ליסע בלא פאס, ולא שכיחא שיסכה הפאס, ועדיף עפי מכיס וארנקי ועצת. וע"י במהר"ם שיק סוס"י מ"ח.

ובסי' ס"ה שם כתב החת"ם דצמח שנמלא בדלוסקמא של הנעצט פאס שלו ושם נאמר שמו ושם עירו וקומידאט, וידענו שלא נמלא צמדינתו עוד עיר ששמה כשם עירו, וגם חתימת ידי השרים בשמם וחותם השררה, ח"כ הכל מעיד שמה האיש הוא ולא מאחר, דלא עזידי חגיגי דמושלי פאס שלו, וגם הלא נרשמו בו כל סימני גופו ופרטיו כידוע, וכל אי נזהר במכתב זה, (גם הכא נמלאו השבונותיו עם אביו ושוחפיו בכתיבת ידו ממש שחתיים ע"י כמה אגרות ממנו, וגם ח"כ על פז"פ, וכל הני לא מושלי חגיגי), וגם הח"מ והצ"ש הסוברים דאי סימנים לאו דאורייתא חיישי לשאלה גם בנשים דלא מושלי יודו בזה, דע"כ לא קאמרי אלא היכל היכל לנרף לחשש שאלה גם חשש מכירה וגם חשש אצירה וצירוף כולם נעשה כמין סימן אמנעי, אבל צניד דחשש מכירה ליכא, וגם לשאלה אין לחוש, ולא נשאר רק חשש אצירה, משום חשש זה לחוד ליכא למיחש כלל, ועוד הא ליכא גם דיעות הסוברים דלא חיישי כלל לשאלה, ועכ"פ באיסור דרבנן של משאל"ם פשוט דלא חיישי לשאלה.

[ועי' בנפש חיה סי' ו' שכתב [בדף ט' ג'] דכתשו' זו של החת"ם נמלא קולא וחומרא, קולא, דפאס הוי מכדנ"מ ועוד עדיף מהם דאפי' אי מחלף אינו מוכר ומשאל פאס, וחומרא, דנראה מדבריו דאחר כל אלה לא הוי מקיל רק משום דבלא"ה לא הוי צנזרו אלא אסד"ר דמשאל"ם, ואפשר דלא כי זאת רק לרווחא דמילתא כדרכו לננות להחמיר תמיד, וכל שיש לו לחפש עוד לדדי היתר מחפש אף שדאי בטעם הראשון ג"כ להחיר, אך מ"מ אין הכרח מדבריו להחיר ע"י פאס, דו"ל דע"כ לא כתב דכאן מהני אף לשיטת הח"מ והצ"ש, היינו צירוף החשבוניות והשטר שלו על איש א', דבשטר ודאי דלא חיישי שהשאיל או מכר דמה לו להשאיל שטרו לאחר או למכרו, ואף אם יומא דגם בשטר שייך חשש מכירה, מ"מ למכור עם הפאס ביחד ועם החשבוניות צודאי לא שכיח, אבל ע"י פאס לחוד אפשר לנמאן דחייש כדל"מ שמא השאיל ה"כ בפאס].

גם בפרשת מרדכי סוס"י כ"א כתב דהפאס לא גרע מארנקי, דליכא למימר דכים וארנקי דוקא, דהרי כי רש"י ותוס' דכך נמלא בין כליו ר"ל כלים שאין דרכם להשאיל, אלא דכל הכלים שידוע צירור שאין דרכם להשאיל לא חיישי לשאלה, ופאס ידוע שאין דרכו להשאיל, ואין לומר דפאס גרע דכל חששא דשאלה יש חששא שמא הוא של אדם אחר אשר שמו כשמו, דזה אינו, חדא דכלא הוחזקו צ"י יוסף בן שמעון הו"ל רק חששא דרבנן וא"כ יהי הסימן האמנעי שיש צניד צגופו, דסוד"ר מהני באסד"ר, ועוד דכבר כי הרא"ש בגיטין דצמח קיימ"ל דלא חיישי לצי יוצ"ש, ואף דעדיין יש לפקפק דלולי כיון דליכא גם חשש שאלה חיישי גם לצי יוצ"ש וצידה הו"ל חששא דאורייתא, אך אין סברא לומר כן כיון דכלל חדא לא חיישי רק מדרבנן ש"מ דאפינו למיעוט לא דמי, ומהיכי תיתי דצלופן יהא חשש דאורייתא.

וכן בצמח צדק [בהדגש] סי' פ"ד כתב דפאס* אין לחוש לשאלה דכ"ש הוא מקמיט ש"י מהרי"ע דלא חיישי לשאלה, ועדיף מניה, דקמיט אינו אלא סגולה וזה חוש, וכ"ש בשנת תרע"ז שהי' שכיח היצחק והשער הי' לו לשמירה משולה מהיצחק דשכיח טובא יותר מקמיט מומחה, וגוסף ע"ז שהרי אי אפשר להשאילו כי אם למי שיש בו סימנים כסימנים [הכתובים בפאס] והו"ל כעין שאלה דיהיד, ובשאלה דיהיד צדדים דלא מושלי חגיגי ודאי יש לסמוך ע"ז, וגם אם יחזרר שלא ניתן שטר כזה לאחר יש כאן עדות להחירה.

ובתשו' שעל עגונה שנספר תורי זהב כתב [בשמוד ש"ד] דצמן המלחמה ודאי פאס עדיף מעצת וחומה.

ובשם אריה סי' ל"ב האריך דפאספורט הוא עמוד צרל לסמוך עליו, והוא היתר צרור מפי ספרים וסופרים מקמאי דקמן ומגאוני זמנינו, והוא עדיף מכלים דלא מושלי מחמת שידוע לכל אשר אי אפשר לאיש מעיר אחרת בלעדו לררף להראותו בכל מקום בואו ושצחו, ומה גם היכל שידוע שאיש זה נסע במכוון לקבל פאספורט ואין יתנו לאיש אחר, וגם עפ"י חוקי המדינה יש עונש גדול על מי שמוכר פאספורט לאיש אחר, ואף שצנכסת יחזקאל סי' נ"ב מפקפק בזה אם צמח לא נחוש לשאלה בפאס, אך ידוע שענין זה משתנה לפי המקום והזמן, ובסי' נ"ג כתב הכנסת יחזקאל עצמו וז"ל: ומלורף בזה כי אין מנהג שיתן פאס שלו לאחרים והוא יתן בלעדו צמדינה שיש סכנה ליהודים בלי פאס ע"ש, וא"כ צמדינתו וצעתים הללו ודאי דאין לחוש לשאלה כלל בפאס, וגם צמ"ת מהרי"מ [פאדווא] סי' מ"ג כתב שראינו לגדולי זמנינו שהתירו משום פאס בלעדו דעדיף עפי מכיס וארנקי ע"ש, ועוד טעם דפאספורט אין לחוש לשאלה כיון שנכתב בו שמו ושם אביו וכינויו ושם עירו ח"כ זה השואל הי' לררף לשנות שמו, וזה לא חיישי, דא"כ היכל שאומר שמו ושם אביו ושם עירו ומת ונמלא בידו פאס כמו שאמר, ניוחש ג"כ דילמא הפאס שאלו בידו מאיש אחר ולכן הולך לשנות שמו לשם זה שנכתב בפאס, אינו דלא חיישי לה, ואם כי דעל מה שבי' [בכתשו' ש] צאצני מלואים לסמוך [בפאס] על סברא דמירתה, יש לעיין אם מהני סברא זו באיסור דאורייתא ע"י ש"ך סי' קי"ט סקל"ז וע"ז שם סק"י, ובסי' פ"ו ובצ"ש סי' ז', מ"מ כך סברא מסלק את החשש שאלה דמשום דמירתה אינו משאילו, וכה"ג מלינו ציבמות קט"ז דקאמר כיון דשמיא כשמיא לא מפקיד גביה, והיינו דהוא ירא שיכבש שטרו ויקחנו לעצמו וכו'.

עוד

(*) בפנים התשו' איתא "שטר חוב" במקום פאספורט, אולם ברור שהכוונה היא לפאס. ועי' בהערה שעל הגליון שבאוצר"ס סעי' י"ח דקל"א ב'.

אוצר

לוח כדל"מ אות פח

הפוסקים

על הדעת ככל שישאילם לאחרים, וגם לגניבה ואצירה אין לחוש בספיקה, כי בודאי היה מרעיש מיד צפני אדוני הספיקה כו'.

ובתפארת צבי חק"ע סי' א' אחר שכתב דעל פאם שפיר נובל לסמוך, ולא שייך בו חשש נפילה דמזדורי בו, כתב דאף שהצ"ש הביא בשם הצ"ח דאין סימנים דרבנן לא סומכין אלה דכים וארנקי לא מושלי, מ"מ בזה שאין שייך חשש שאלה כלל ודאי לא נחוש, ומה שבכנסת יחזקאל ס"ל דחיישי' באיסורא לנפילה, דחיתי זה וכו'.

ובאחיעזר סי' י"ב כתב דמאחר דטעם הצ"ח הוא דמלרפין מיעוטא דשאלה עם מיעוטא דאיתרמי בגד כנגד, ואשר עפ"י זה כתב בנוצ"ח סי' ס' בחשו' בנו ומהר"ם ברבי בנוצ"ח סי' י"א דבעצ"ע דכלים דלא שייך ביה איתרמי גם הצ"ח מודה דל"ח לשאלה בכלים דלא מושלי, א"כ כמו כן בפאם דליכא שום חשש של איתרמי, דאחותה עיר ובאותו פלך אין אחר זולתו, נמי ל"ח לשאלה, וגם לנוצ"ח הסובר דלכצ"ח חיישי' לשאלה גם בעצ"ע דכלים, נראה דטעם הצ"ח הוא לפי שמלרפין המיעוטא דאיתרמי איתרמי סימן כסימן עם מיעוט דמושלי, ובעצ"ע דכלים דלא מושלי החמירו משום דמלרפין המיעוטא דמיעוטא של טעות בדדמי, דגם צ"ע עדים שייך מיעוטא דמיעוטא של טעות בדדמי כמ"ש בשעמ"ק צ"מ כ"ז וכן הוא שיטת הר"ף במלחמה, ולפי"ז בפאם דלא שייך בזה איתרמי, וגם בדדמי ליכא, ובחשש שאלה גרידא לא מלינו שהחמירו [בכדל"מ] גם לצ"ח, אך מה שיש לחוש בזה הוא חשש אצירה ופקדון שחשש בזה הח"מ, אמנם לפי"מ שמבואר בנוצ"ח דכל זה הוא לשיטת הצ"ח הסובר דאין סיד"ר חיישי' לשאלה אף בכלים דלא מושלי וכו"ל לאצירה ומכירה, א"כ לפי מה שכתבנו דמשום חשש שאלה גרידא מודה הצ"ח דלא חיישי', א"כ ה"ה מחשש אצירה [גרידא] לא חיישי' [כיון] דליכא לירוק איתרמי או בדדמי, ואולי בלחמת כונת הצ"ח לחוש גם בכלים דלא מושלי הוא מחשש אצירה ופקדון כמ"ש הח"מ חבל לא משום חשש שאלה, ואף שהצ"ש העתיק דבריו דחיישי' לשאלה, הנה בחשו' צ"ח [עליו] כתוב סתם דלא הוי סימן, וע"י בהמדה שלמה בחשו' בעל התיבות, ומלך נפילה, בלחמת הוי נפילה דחיד דלא חיישי' לה, ואעפ"י שהסימנים הרשומים בפאם הם סימנים גרועים ורחוקים לכמה בני אדם, מ"מ צ"ח הוי נפילה דחיד דהיינו שאצורו איש חולה ומלאו מי שיש לו עתה חולי זה, ורק דעדיין לא ילאנו מחשש פקדון להצ"ח, דלעטא החולקים על החכם נבי וסוברים דשאלה דחיד גרע מנפילה דחיד ה"י י"ל בפקדון דחיד, אך ע"ז י"ל דאין לחוש שאלה הפקדו צדק, דא"כ איך השתמש בו ושלח צו יד להכתב על שמו צדית החולים, וגם כשימלא דפאספורט דין שטרות יש לו, מ"מ על שליחות יד חייב גם בשטרות כמ"ש במל"מ פ"ו מהל' טוען, ואף דיש לפקפק דלולי היה מוכרח להתקבל צדיקה, ונהי דאסור להלוי עלמו בממון חברו, היינו דמחוייב לשלם חבל מותר להלוי, מ"מ גם זו חששא רחוקה שלא היה ציכלתו להשיג תעודה עד שיהיה מוכרח להשתמש בפקדון, ועוד י"ל דכמו דלא חיישי' לשאלה בזה דלא מושלי ה"י לא חיישי' בפאם הנלך לו שיפקדונו ציד אחר.

ובעין יצחק סי' כ"ח כתב דליכא שיש במה סימן אמלעי בגופו יש להחיר ע"י הפאם גם נצ"ח, דמה שמחמיר הצ"ח צמירי דלא שכיח דמושלי אינו רק מדרבנן כמ"ש בנוצ"ח צ"ח י"ז ובתנינא סי' מ"ו, ובדרבנן מהני סימן אמלעי, או דבית סימן אמלעי מודה הצ"ח דל"ח לשאלה דחיד כמ"ש הח"מ.

ובבית אברהם [לר"א מהרסון] סי' כ"ז כתב על היתר פאם דאף שהח"מ בסקמ"צ כתב גם על כלים דלא מושלי

עוד כתב שם דפאם מודה גם הצ"ח [הסובר דלמ"ד סיד"ר חיישי' לשאלה גם בכדל"מ] דלא חיישי' לשאלה, דדוקא בכים וארנקי דהקפידא היה רק מלך המשאיל ולא מלך השואל, הוא דיש לחוש דלמלא ה"י המשאיל איש דלא קפיד בזה, אבל בפאם דהקפידא היה משניהם מפני אימת המלכות המענישה את שניהם, בזה לא חיישי' דלמלא איתרמי שניהם הם אינשי דלא קפדי, [סברא זו כתבו גם בצרכת יעקב סי' י"ג, ובמלחמות ארי' שבש"ח צרכת ר"ח דק"ג, ובמלפא חריה תנינא סי' ל"ד, ובצית אברהם לר"א מהרסון סי' כ"ו], ובפרט דלכצ"ח מדמי זה לסימנים ובסימנים גופייהו דעת הרבה פוסקים דצ"ח סימנים אמלעיים מלטרפו להיות סימן מובהק משום דלא חיישי' דלמלא נזדמן חרי זימני סימן כזה, ועוד דזה הוי כמו שאלה דחיד שיזדמן ג"כ לאיש דלא קפיד וכו', ובלא"ה הא דעת הרבה פוסקים דלא חיישי' לשאלה, ונהי דלאנו מחמירין לחוש לשאלה, מ"מ בכלים דלא מושלי ודאי אין לחוש, ועוד דאף לצ"ח החושש לשאלה גם בכדל"מ הוא רק למ"ד סימנים דרבנן, א"כ יש כאן הרבה ספיקות, שאל לא חיישי' לשאלה כלל אף בכלים דמושלי, ושאל קיימ"ל כמ"ד סימנים דאורייתא ובכלים דלא מושלי לא חיישי' לשאלה, ושאל כהחולקים על הצ"ח ומחמירין בכדל"מ אף למ"ד סיד"ר, ושאל פאם עדיף משאר כלים דלא מושלי.

ובישועות מלכו סי' ל"ד במה שנמלא אלו פאם, כתב ג"כ דגם לסוברים דכלים דלא מושלי נמי חיישי' לשאלה, היינו בכלים דלמלא, משום דעדיין יש לחוש קלת דלמלא חיקרי ושאל, אבל בפאם דכל עיקרו הוא להודיע שהוא פצ"ש ממקום פ', והוא נושא בכתב זה לתעודה שהוא הוא האיש הזה, א"כ כשם שאם הגיד צפוי שהוא פצ"ש אין חוששין שאמר זאת לפרסם עלמו שהוא ממספחה הגוה ומיוחסת, בדמוכה מעובדא דלחך ריש גלותא בר אחתיה דרב ציבי דמשמע שם דלנשי קורטבא ואספמיא לא הכירוהו רק עפ"י עלמו, כמו כן אין חוששין במלא כתוב בפאם שלו, דמה לי אם אמר כן בעל פה מה לי בכתב.

ובשו"ת הרמ"ן סי' י"ג אות ו' כתב ל' היתר בנדוניא מחמת שנמלא פאם אצל הכות על שמו ומקומו, ופאם אין דרך להשאל. גם באמרי נועם סי' כ' כתב דאין לך כדל"מ כמו פאם.

ובנפש היה סוס"י י"ד כתב ל' היתר בנדוניא אף בלא הזכרת שם עירו, כיון שנמלא אלו פאם דהוא מכדל"מ כמבואר בנוצ"ח סי' מ"ו ובחש"ס ח"א סי' ס"ה, ולדעת הצ"ש לא חיישי' בשאלה בכדל"מ, וגם הצ"ח כתב דהנזכר נהקל בחשש שאלה בשעת הדחק לא הפסיד.

ובכתב סופר סי' כ"ט כתב דגם לצ"ח המחמיר לחוש לשאלה אפי' בכדל"מ, היינו דוקא בכדל"מ שבש"ס דהיינו כים וארנקי ובעצת דעדיין יש מיעוט אנשים דלא קפדי על נחוש או זינפא, וכיון דסימנים דרבנן אלמלא דחיישי' לדימלא איתרמי סימן כסימן אף דלא שכיח, ה"י בזה חיישי', אבל בדבר שאינו חנוי צלון האדם והוא מוכרח שיהי' לו כתב פאם וצנעו אין לו קיום כשהוא על הדרך, בודאי חזקה גדולה ומיעוטא דמיעוטא הוא שישאילו לאחר שגם השואל וגם המשאיל הם צסכניה, כי בהצנעות היטב ימלאו שאין אורח הפנים שיה' בידוע, ובכח"ג גם הצ"ח מודה, ומנבד כל זה הא הצ"ש והצ"ח בחשו' לא הסימו ע"ס הצ"ח.

ובמהרש"ם ח"א סוס"י ו' כתב ג"כ דגם הצ"ח מודה בדבר בידוע דלא מושלי בשום פנים, ולכן בגוהא דר"ד שמוכרח להיות עמו הפאם ומפנה תעודה למאכתי, וכן הכרעים של הספיקה וטעם השותפות וטעם הדברים שנמלאו, אין להעלות

אוצר

לוח כולל אות פתח—ז

הפוסקים

ובשואל ומשיב ח"א סי' ר"ס כתב דזה דריוזע פאם [דרכין] לא מושלי הוא דוקא כשמלווייז בו התואר והפרטיו.

וב"ב בעמק שאלה סי' ל"ט דמה שתפסו האחרונים דפאם היו מכלים דלא מושלי, י"ל דזה לא היו אלא צפאם שיש עליו פרימטעם [פרטי תואר חזותו מראהו ואבריו] שאין שייך לכל אדם בשור דחזותא יגיד עליו, אלא צפאם שאין עליו שום פרימטעם מחין לנו בזה לומר דהוא מכלים דלא מושלי. ועיי' לקמן אות ל"ב מקונטרס אורח חיים למעלה שבי' לאידך גיסא, דהיכא שכתוב צפאם פרטי תוארו ודמותו, גם המחמירים יודו. ובצוק דבש סי' ע"ז כתב דפאם שאין כתוב בו שם העיר לא מהני, דיתכן שזה האיש הוא מעיר אחרת. ועיי' צוית רענן ח"א תק"ע סי' ב'.

פס' ופאם שעבר זמנו. כתב בערך שי דף נ"ג ב' דאף דכתב הנוציות צסי' מ"ו דפאם הוא ככלים דלא מושלי, מ"מ צפאם שעבר זמנו יש לחוש לאבירה, אף דבמרה"ל שהוצא צפ"ס סק"ה כתב דל"ה לאבירה, מ"מ שאני הכא כיון דנפסל בזה שעבר זמנו לא זכור בו כדל"ה צ"מ י"ב צרש"י ותוס' דל"ה ולא לור, ומשום זה יש לדון דגם כשנמצא בגופו סימן ציוני לא מהני נפי מה שהשיג הצ"מ על הח"ל דדוקא לפניה דהיך ל"ה משום דנפילה מדד עלמה לא שכיחא משא"כ שאלה מאן נימא לן דלא שכיחא כמו נפילה, וא"כ צפאם פסול דל"ה זכור בו אין לרפרו עם סימן ציוני שגופו.

צ. אכן יש סוברים דאין לסמוך על פאם. כתב צננסת יחזקאל סי' נ"ב דענ' השם ותואר פניו וקומתו ושעריו שהי' מתואר צפאם אין נסמוך דחיישי' לשאלה, ואם כי הי' אפשר לדון דאין לחוש דליתרמי א"ש הדומה לו בתוארו והשאלה לו הפאם, אמנם יש להוכיח דמאן דחשש לשאלה חשש גם לשאלה דחד, וגם יש לחוש שכאשר ראה א"ש הדומה לו בתוארו ושעריו לקח ממנו הפאם כדי להליל עלמו מבעלי חובותיו, ומה שצננסת לרק סי' ק"ו צמי שנמצא אצלו כתב גלחות מתאר דלא ידעין מה היה כתוב גם לאחרים יש כתב גלחות מתאר דלא ידעין מה היה כתוב בכתב, ומשמע דל"ה היו יודעים מה שכתוב היה סומך נהחיר ולא היה חושש שמא השאלו לאחר, י"ל דעדו"פ מיינה קאמר וכו' ע"ש. [אולם עיי' בו צסי' נ"ג [דף ע"ה] שכתב שם צננסת ללרק כי אין מנהג שיתן אדם פאם שלו לאחרים והוא יתן בלי פאם צמדינה שיש סכנה ליחודי בלי פאם].

ובדברי חיים [לר"ה מלאנו] ח"ב סי' מ"ז כתב שהוא חוכך מאד ע"י שהמליץ הגאון [בעל ספר ירושע] צננסתו שצננסת ספר אבני מלואים לסמוך על הפאם מחמת שאין דרך להשאלו, דמלבד מה שיש לחוש שמא השאלו בגדו לאחר ושכח בו הפאם, הנה זה גופא דחידשו לנו דפאם אין דרך לשאלו, הוא נגד המנהג כידוע ששואלין פאם, ואולי המה דברו צמן שהי' סכנה לשאלו פאם ולא כן צעתיס הללו, [וצה"א סי' ל"ז כתב ג"כ דמ"ש האחרונים דפאם לא מושלי, לא כל הזמנים שוים בזה והשתא שכיחי עובא דשואלין פאם כידוע. ועיי' בסיפור העובדה שבמהרש"ס ח"א רס"י נ"ו], וצויתר ע"י מה ששמענו בצירור צננסת מקומות שצאים אנשים מעיירות ומדינות אחרות ולקוחים פאם על שם בן העיר בלא ידיעתו, וא"כ יש כאן עוד חשש מלבד חשש שאלה דילמא איזה עובר אורח לקח לו פאם על שם בעל העגונה, לכן אין לדון מהפאם שום ראיה שהוא בעל האשה, ומ"ש הגאון באבני מלואים ראיה דלא חיישי' שהשאלו בגדו ושכח הפאם משום דאלי"כ גם צבים וארנקי נימא כן, ושמשום זה הוליד דין חדש בדבר שמקפיד עליו אינו שוכח, הנה זה דבר חדש לא שערורו אבותינו, ואדרבה משמע להיפך צה"מ ובאחרונים, ומכ"ס וארנקי לא

דעכ"פ לאו סימן מובהק הוא, וגם הצ"ש צס"ס"ט הביא צס"ס הצ"י דחיישי' לשאלה גם בכלים דלא מושלי, מ"מ כהי דכפאם לא היו כסימן מובהק עכ"פ ע"י חיפוש יש להחיר אפי' בלתי סימנים מובהקים ובהי"ח עובדה של הצ"י דבופיאה.

ועיי' לעיל סי' קפ"ז אות מ"ד ממנהר"ס שיק סי' מ' שמצואר צו דהיתר פאם לב"י אינו היתר רק לירוק.

ועיי' בשו"ת הרי"מ [מגור] תק"ע סוס"י ו' שזרק מה שבי הרבה אחרונים דפאם היו מידי דלא מושלי, וכי דהגם שאין לסמוך כל כך ע"י דאפשר דהגם שצביות הי' ירא לנסע בלא פאם מ"מ אחר שנסע צננסת מקומות ולא שאלוהו על פאם השאלו לאחר, או שהוא נחשב צביות מקום שאין יראים והשאלו למי שזריך לנסוע ממקום למקום, וגם הא כתב מהרש"י דאין להוסיף שום דבר מסבירא ולומר דזה לא מושלי, אך מ"מ הרבה גדולים התירו.

ובסי' ו' כתב דאפי' היכא שהפאם לא הי' על שמו [אך ידוע דלא הי' אחר שנקח פאם כזה], אין לחוש אולי נחישב שלא להחזיק פאם כזה והשליכו ומלאו אחר, דזה היו נפילה דיחיד שמלאו אחר צס"ס זה עם הסימנים שיש צנ"ד.

וכן יורפו להיתר את הפאם צשו"ת רע"א סוס"י ק"ז, ובתורת חסד [לרש"י מלובלין] ח"ב סוס"י ב', ובמערבי לב סי' ע"ט, ובעונג יו"ט סוס"י קכ"ח, אך כתב שזריך לחקור אולי ניתן עפ"י משגה פאם לאיש הזה על שם אחר, גם בגזעית פנחס סי' כ"ד יורפו לשאר הדייתרים את הפאם שהי' נכתב בו שמו דלא שייך בו שאלה.

ומצאנו לעוד הרבה אחרונים שכתבו דפאם הוא מידי דלא שכיח להשאלו. עיי' צמים חיים סי' כ"ה, ובכתר כהונה סי' ס"ד [דנ"ו א'], ובגור ארי' יהודה סוס"י ס"א, ובחשק שלמה ח"ג סי' ע"ו, ובעולם ילחק סי' ק"ל, ובאבני נזר סי' ס"ה, וצללותא דאברהם סי' כ', וצהרי צמנים חנינא סי' רכ"ה, ובמהררי אסאד ח"ב סי' ו' [אולם עיי' להלן צמחמירים מ"ש צסי' י"ד], ובעין ילחק סי' ל"ז אות ה' וברס"י כ"ה, ובשארית יוסף [לר"י רייזין] סי' ד', ובזכרון יבושע סי' י"ד, ובצרכת יעקב סי' י"ב, ובתשי' להרב בעל שער חדש שדפסס בלות העשות וההשמעות שצננסת ספר העיטור עם פירוש שער חדש, ובחמרי נועם סי' כ', וצשו"ת ריב"א סי' י"א, וצשו"ת רמ"ן סי' י"ג אות ו', ובמחנה חיים ח"ג סי' י"ג, וצלצוש מרדכי סי' מ"ו, ובירחון המאסף שנה ע"ז כרך א' חוברת ב' סי' י"ז, ובצית ילחק סי' ע' אות י"ג, ובסי' פ"ז אות ז', וכתב שם דמה שהדברי חיים [להלן צמחמירים] כתב דפאם שכיח דמושלי, הנה הרבה פוסקים כתבו דלא שכיח להשאלו, וכ"ש כשנכתב צפאם סימני האיש. ובצנדי כהונה סי' י"א צתשי' צנו כתב דצעת מלחמה לא חיישי' לשאלה צפאם. ועיי' בזכרנו לחיים דף קע"א א'.

ובתב באחיעזר סי' י"ב דגם צננסת שהאיש הנמצא הי' חולה גדול לפני מותו, ויש מקום לחוש דלפי שהי' חולה גדול העיל המשאלו את עלמו צס"ס עונש והשאלו לו הפאם משום פיקוח נפש דידיה למען יוכל להקצבל צבית החולים, מ"מ לא חיישי' לזה, כיון שידוע שהענדר [בעל העגונה] הי' ג"כ חולה אשר צביל זה קיבל הפאם, ואיך ישאלו דבר שחיי נפשו חלוי בו, ואין להסתפק שמא נחרפה צמן מועט, ונוסף לזה כי מי זה ישאלו פאם לחולה מסוכן אשר יתקבל צבית"ה ועיי' ימנה המשאלו צספרי המתים.

ועיי' באבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' מ"ה דהיכא שידוע שבעל נסע עם גנבים, אין לסמוך על הפאם שנמצא סמוך למת, דאולי גנבו ממנו צנדי עם הפאם והשליכוהו ע"ס.

אוצר

לוח כדל"מ אות ז-צ

הפוסקים

המשפחה שלו הרי לא נודע לנו צ"ד כלל מקודם, ומכ"ש אם גם בעלה נקרא צ"ד שמות ונכתב בפאם רק שם אחד דודאי נפל היתר זה דפאם צבירה, אם לא נחקור בעירו אחר שם זה ומשפחתו אם לא נמלא כמוהו שי"י נכתב בפאם כמו זה. ובסוסי כ"ט כתב העמק שאלה דאף שהאחרונים תפסו לקולא דפאם לא מושלי, כבר פקפקתי ע"ז בשטרי. [ומ"מ בסוסי מ"ד מלרף העמק שאלה את הפאם לשאר היתרים].

גם ביושועות מלכו סי' כ"ז מצאנו דהיכא שצפאם נרשם שם אחד וצאמת יש לו צ' שמות, אם כי שיש לחנות שדרך הנכרים לקרר השם, מ"מ איכא למיחש שמא איכא ח"ש אחר אשר שמו כשם הרשום בפאם, ע"ש.

צא. ובשנוסף לפאם שמענו מפיו את שמו, או שספר הפאם לממונים לידע שהוא הוא האיש הרשום בפאם. כתב בדברי חיים [לר"ח מלאני] ח"צ סי' מ"ז דהיכא שהמת אחר לפני מותו שהוא מעיר פ' ואח"כ נמלא אללו פאם ובו כתוב גם שמו, צא [מהני הפאם ו] לא חיישי' שמא השאיל בגדו ושכח בו הפאם, דאם נצא לחוש א"כ עליו לומר שהשאיל את בגדו לאיש שהוא ג"כ מאותה העיר ושי"א ג"כ ממנה כמה שנים, וזה הוי שאלה דיתיד דל"ח כמ"ש הח"ל, ואף דיתכן שהרבה אנשים ילאו מהעיר ההיא ואין זה שאלה דיתיד, אך נזה מהני חיפוש כל דבר לדעת שלא ילאו כל כך אנשים שנעלמו ואבד זכרם, ואם ימלאו איזה יחידים הוי ג"כ שאלה דיתיד, דכל שאינו בגדר רבים הוי דבר דלא שכיח כמו נפילה דיתיד ע"י יצמות קט"ז, ואין לומר דמה שאמר שהוא מעיר פ' הוא מחמת שבי' לו פאם משם וכיחש כדי שלא יוחפס בשקרו, זה ליתא, דא"כ גם כשאומר שמו ושם אביו ונמלא אללו גם פאם שהוא מאותה העיר נימא שלא יבא נאמן, וע"כ דאין לנו לילך אלא בזה השם שהחזיק בו, גם אין לחוש שמא איזה עובר אורח לקח פאם על שמו, דהא דעת רוב השיטות דלא הוחזק ביינו לא נודע שיש עוד יוסף בן שמעון, ובדודאי צ"ד מקרי לא הוחזק צ' יוסף בן שמעון וכו', ואם באנו לחוש דלילמא איזה איש מעירו לקח פאם על שם צעני העגונה, נזה שוב מהני חיפוש כיון דהוי זמן לא כצור וכו', אך כל זה אם היה נמלא פאם והיה ידוע לנו שלקח צעל העגונה פאם זה, אך כפי המצואר צנצ"ט שצ"ד לא היה זה פאם רק כתב תעודה מערכאות שהיה לו פאם ונאבד לו ונתנו לו זה לילך לביטא, ולפי הנראה הערכאות לא הכירו את האיש ואת שמו רק ע"י איזה חקירה נתוודע להם שהוא מעיר פ' או שהאמינוהו על פי אמירתו, ובכה"ג י"ל דזה שאמר לפני נכרים שכך שמו לא מהני מידי, וכמ"ש צצית אפרים [סי' ז], דלילמא אחר כן לפניהם משום איזה סיבה המושל לו, וגם אם על פי חקירה כתבו שמו, נא דבר ברור הוא לסמוך על חקירתם באיסור אשת איש, לכן אני נכון בהיתירא דהאי איתחא, ואיני אומר צא לא איסור ולא היתר.

ובמהחנה חיים ח"ג סי' י"ד לידד להחיר עפ"י הנוצ"י [שצאות פ"ח] צנודן אורח שמת צמון וצעני המלון אמר שכשצא אליו מסר לידו כתב פאם והיה כתוב בו מקום דירתו ותואר פניו בכל סימניו, וא"כ מהיכי תיחי שניהם שגנבו ושמלאו או שאלו, ואם כי שצנוד"י מיירי שאמר גם צפה מי הוא וכאן לא אמר צפיו רק שנתן הפאם ואולי בכה"ג לא יתיר הנוצ"י, דע"ז אין ראיתו מיצמות קצ"ב מהא דכותבים חפשי' שאין מכירין, בכל זה נראה דכל זמן שהאדם חי וחפץ בידו ודאי אמרינן חזקה שהוא שלו.

וביושועות מלכו סי' כ"ז צמי שהוגבה עליו עדות שצספרי בית החולים דעיר פ' נכתב עליו שמת שם ושההנכסו מסר לפקיד

לא קשה דילמא היה בחוק בגד והשאיל הבגד ושכח בתוכו הכיס, דאין לנו לחוש לדבר שאין לפנינו, ועצמה י"ל ג"כ שאין דרכו ליתנו צכלו, וע"י צפני יחושע גיטין דלחששא רחוקה כי הוי לא חששו שהיה הכיס מונח צכלו דמושלי, ע"ש.

[ומ"מ גם הוא לירף דיעות הסוצרים דלא חיישי' לשאלה בפאם, וכתב צח"צ סי' נ"ה צמי שמת ואמר שמו ושם עירו ושיש לו אשה שניה וכן חייט וצנים לומדים בישיבה, והכל נמלא נכון וזאת מה שלא נמלא לו צנים יותר מלבד הבן החיט, דפשוט דחליקן איש זה שזכו הכסר מעיר פ', ובפרט שנמלא אחר הפאם על שמו ושם עירו כמו שאמר ובפאם לא חיישי' לשאלה לדעת הרבה אחרונים וכו', וגם נמלאו אללו לוואת אביו ונלערך לחוש לנפילה דיתיד דבעל האשה אבד הלוואה ומלאו אדם אחר ששמו כשמו והוא מעירו, והשנוי צצנים אינו מגרע כל כך דהוא שנוי העשוי להשתנות וכו' ע"ש. וע"י עוד צרסי' ל"ט צח"א.

והנה צמ"ש דהשנוי צצנים אינו מגרע, הנה צשו"ת מהר"י אסאד ח"ב סי' י"ד כתב צנודו דאף אח"ל דהפאם הוא מכנים דלא מושלי להו, מה שאין זה מוחלט אפי' בשעת מלחמה כמצואר צצנדי כהנה סי' י"א צסופו צארכה, ביינו צליכא שם הכהנה, משא"כ היכא שהצ"ד שניה איזה דברים ממ"ש בפאם, דהיינו שמו ושם עירו ומחוז מולדתו וגם מספר צניו, זה הוכחה להחזיק חשש שאלה או פקדון ומכירה או גנבה ואצדקה, וידע זה ענין הצור ע"י ספור איש להצור ושוב צא הפאם לידו ע"י אי' מהאופנים הנ"ל וכן ידע לספר ענינו אצל לא ידע על צוריו הכל על נכון כמו שהוא, ואפי' למ"ד דל"ח לשאלה, כל כה"ג לכו"ע חיישי', ואפי' צכלים דלא מושלי נמי, דהודאח פיו עתה צו דאחר הוא צעל הפאם הנ"ל, ומידי ספק אשת איש לא נפקא וכו'.

וביר אהרן ח"א הנוצ"י אות תקט"ז ראה לומר ד"כראג"ה שכתוב שמו ושם אביו לא מושלי אינשי, אמנם כתב דכבר ראינו כמה פעמים שמושלי אינשי כראג, ולי"ע.

ובעין הבודלה סי' ו' כתב דבעתים הללו [צשנת תרכ"ב] שאין לירך לשום איש פאם רק לעובר אורח, אפשר שגם פאם הוא מדברים שמשאילים וכמה פעמים אירע כזה, ואין זה דומה לעוצדא דהנוצ"י ואבני מלואים [הנ"ל צאות הקודם], שצמון ההוא כל איש שהיך למקום שאין מכירין אותו היה לירך פאם, משא"כ עתה נשתנה הזמן.

ובאור גדול סי' נ"ב כתב דאף אם נימא דפאם הוא מכנים דלא מושלי, ביינו משום שהוא צעלמו לירך לו, וכל זה צמדינתו [צרוסיה] שאי אפשר להיות צא פאם, משא"כ חזן נמדינה [השאלה היתה שם מפיטסבורג] שצמדומה דשם אינו לירך לפאם, שפיר י"ל דאף לנוצ"י [הנ"ל] חוששין לשאלה, וגם זולת זה קשה לסמוך על פאם לחור.

ובזקן אהרן [לר"א וואלקין] סי' ע"ב כתב ג"כ דמבדוקת הפאם שבי' אלל ההרגו אין הוכחה שזכו הא"י, כי חיישינן לשאלה, ואי נימא דפאם לא מושלי, אכתי נירוש לגניבה ואצדקה כמ"ש הח"מ, ויש לחוש שמא אבד אי' הפאם שלו ואותו הנהרג מלאו.

ובעמק שאלה סוסי' ל"ז כתב מטעם אחר דאין מהפאם סימן צמנינו כי נהגו לכתוב רק שם אחד משמו אף שיש לו צ' שמות, וא"כ אף אם נימא דפאם לא מושלי נמי אין כאן היתר, דהא עיקר העעם הוא דזה הוי ראייה על שמו ושם אביו ולא הוחזק עוד אחר צשמו, וגשני יוסף בן שמעון לא חיישינן, אך עדיין י"ל דזה שלפנינו נקרא צ' שמות ויש לו ולאביו עוד שמות ולא הוי צאמת צ' יוסף בן שמעון צעיר אחת ומ"מ בהפאם יהיו שותיכס שיש משום דלא נכתבו כל השמות שיש לו, ושם

אוצר

לוח כדל"מ אית צא—צב

הפוסקים

לומר כן, אך נראה דזה אינו, ולא חשיב שאלה דיהיד רק היבא שדבר שאלו דגים עליו הוא דבר שראוי הוא [מלך עננו] להשאל לכל אדם, ולכן יש לדון דהוי חששא רחוקה שישאל לאיש פרטי כזה אשר שמו כשמו או שיש לו סימן כמובן, משא"כ בפאם שאינו ראוי רק לאיש הדומה נבעל הפאם בדמותו ותוארו, והמשא"כ לא ישאל רק לדומה לו, וגם השואל לא ישאל רק ממי שדומה לו, וכיון שזה נעשה בכיוון חין לומר שזה חשיב שאלה דיהיד, אחרי שכל הענין צא כוונת השואל והמשא"כ ולא במקרה. וכ"כ שם במלחמות אריה דף ק"ג צ"ל. [ועי' בכנסת יחזקאל סי' נ"ב שנראה דס"ל ג"כ דפאם לא שייך להחיר מטעם שאלה דיהיד].

ובכתב סופר סי' כ"ט צ"ע צ"ע עיור בחייו צעין שמאל ומת, ומאלו אלו פאם וצו שמו וכינויו, ר"ל מעיקרה להחיר שלא לחוש שהשאל את הפאם לאחר משום דהוי שאלה דיהיד, אך דחה זה דכיון דצפאם ודאי רשום נורת הפנים וכל סימן שיש בו, וכל ספק דגם סומת העין רשום בו, ואינו יכול להשאל את הפאם רק למי שדומה לו בכל הפרטים, והשואל והמשא"כ שניהם מכוונים לזה, צ"ל לא מקרי שאלה דיהיד. וכ"כ צעין הבדלה סי' ו', ובש"ת הר"מ סי' ו'.

גם בנפש חיה סי' ו' כתב דכיון דכל היחיד החכם לצי בשאלה דיהיד הוא משום דכיון דאין דעת וכוונת השואל והמשא"כ תלוי כלל במקרה ההוא של הרושם במלך ה"ל כשלא מדעת ודומה לנפילה וכמ"ס הה"ל עננו, א"כ צפאם שכתבים צו סימנים אמלעיים אין לו לדון צו היחיד מכה שאלה דיהיד, דהא אם נצא לחוש צו לשאלה ע"כ ישאלו רק לאיש אשר אנה הסימנים לו, דלאיש אחר לא ילנה מאומה, וא"כ כוונת השואל והמשא"כ תלוי במקרה זה ולא הוי שאלה דיהיד דלא דמי לנפילה וכו'. וכ"כ באמרי נועם ח"א סי' י"ט, ובמלפא אריה תנינא סי' ל"ד.

ובמחנה חיים ח"ג סי' י"ד כתב דיש צ"ל אופנים צפאם, אי שאין כתוב צו דמות נורת העינים והחושים והשער, רק כתוב צו שם האיש ושם משפחתו ועיר מולדתו או עיר מגורו, ואם נמלא בצגדי מת אחד פאם כזה וצאה האשה או עדים ואמרו סימנים על המת ששערו היה שחור אדמדם והעינים כחולות והחושים ארוך, וצדקנו את המת ומלאנו הכל כמו שאמרנו, אזי הגם דחיישי' לשאלה שהמשא"כ והשואל עשו מדעת וברצון פעולת ההשאלה, מ"מ [היה מועיל לסמוך על הא דפאם לא מושלי] דמביכי תיתי נוחש לשאלת היחיד שהזדמן שהשאל לאיש אחר אשר גם צו נמלאים כל הסימנים שישנם בצוף המשא"כ, דהלא צפאם לא ה"י כתוב דמותו ותוארו [עד שנימא דבמחנה חיים שאלו לאיש הדומה לו] וה"י הפאם ראוי ששאלה לכל ישראל, ומהכ"ל שהזדמן במקרה צלי כונה מכוונת שה"י השואל שוב למשאל צסימני גופו, וזה דומה לנפילה דיהיד דלא חיישי' לה, אך יש עוד אופן צפאם דהיינו שמתואר צו דמות האיש שלקח פאם זה, כי הפקיד הנותן את הפאם מסתכל צו ורושם תואר ראשו וצבע שערו ודמות עיניו וחתמו וכוונתו, ופאם כזה לא ילנה לשום איש בעולם, דאדרבא הוא יב"י בעוכרו, כי מיד יכירו שהוא ליד צפאם של איש אחר, ואי אפשר להשאל פאם כזה רק אם מלא איש אשר הוא שוב עמו צסימניו או כעין סימניו, וצפאם כזה ודאי לא שייך לומר דהוי שאלה דיהיד, דהא השאלה נעשית צרצון דעת שניהם, ולא דמי לנפילה דנעשה שלא מדעת, וצ"ל גם החכם לצי יודה דלא מהני.

ובעמק שאלה סוכי מ"ה כתב מטעם אחר דאין להחיר צפאם מטעם שאלה דיהיד, דאף שיש צו סימני תואר דמותו ומדת ארכו, אבל ידוע שאינם צלמנים וצמכונ, וכל שאר הסימנים הגהוגים

לפקידו צ"ה מכתב [תעודת] ממושל מחוזו ושם היה כתוב שמו ושם אביו ושם משפחתו ועירו, כתב דמה שנמלא במקרה אחרונים לחוש לשאלה גם צפאם, וזה רק כשהפאם נמלא תחת ידו, אבל אם הגיד צפה או שמסר הפאם לפקידים לידע שהוא הוא האיש אשר נכתב צפאם, הכל מודים שאין חוששין לשאלה, ואין זה ענין למי שנמלא לבוש בצגד וכפירו שהוא של הנאצד, דשאני הכס שאין ענין המלצות לפרסם שהוא הוא האיש, אבל זה שיעקרו לפרסם מי הוא א"כ כשם שאם אמר צפוי שהוא פי חין אומרים שהוא משקר כמזכור מעובדא דלחק ריש גלותא וכן מההיא דשכני נחש, כמו כן גם אם מראה להם כן בכתב, וצפרט שיש סכנה לעשות ערמה וכו', לכן ודאי הוי כליהו הגיד צפה. גם בעמק שאלה סי' כ"ה צמי שהודיעו מצ"ה"ה שמת, כתב דכיון דמסתמא כשנכנס שם לקחו אלו הפאם לכותבו צין הרשומים כנודע שהדרך כן, וכיון שהוא צעלנו נתן להם הפאם ואמר שהוא שלו י"ל דהוי כמעיד נהדיא שזה שמו שכתב צהפאם, וגם לענין חששא דשאנה י"ל דע"כ לא חשו אלא צמלאו אי מת בצגדים, אבל אם אמר לנו אדם על צגדים שהם שלו ואח"כ ראינו שמת צהם י"ל דצ"ה"ג לא שייך עוד שום חששא, דהרי גם לענין שמו כתב הר"ן צתשי' דדרך הצורחים לשנות שםם ואעפ"כ כל ששמעו שמו מפיו חו לא חיישין דילמא שינה שמו, וה"י לענין חששא דשאנה י"ל דכל ששמעו מפיו שזה שמו אין צו לחוש עוד שמת אינם שלו, מיהו יש לדחות כל זה דאם חיישי' צפאם לשאנה ע"כ הוא שיאמר שהוא שלו דא"כ על מה שאלו, אך צל"ה"ה הרי כתבו האחרונים דפאם הוי מכלים דלא מושלי וכו'. [ועי' נעיל צלות הקודם מהעמק שאלה סי' ל"ו].

צב. האם יש להחיר בפאם משום דהוי כשאלה דיהיד, כי צפאם הן רשום תוארו, ואם נצא לחוש בשאלה עליו לומר שהשאלו רק למי שדומה לו.

בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"ז לידד להחיר צמת שנמלא אלו פאם על שמו ותוארו ונרשם צו גם חסרון שנינו, דאין לחוש שמת השאל את הפאם לאחר דהוי שאלה דיהיד, ומה שהרב ר"י אורינושעין [הוא צעל צרכת ר"ל דלהבן] ר"ל לומר דכיון שהוא צריך להפיש אחר איש שיש לו אותם התוארים א"כ חיישי' אף לשאלה דיהיד, דלא דמי לנפילה דיהיד שהוא במקרה, זה אינו, דכאן כל עיקר שאלו מליירין ומתארים האיש הלא צהפאם הוא. כדי שלא יתחלף צאיש אחר, א"כ שוב לא שייך כל כך שימלא איש כזה שיהיו לו כל הסימנים הללו. [אולי כוונתו דלפ"ז החשש שאלה הוא כאן מיעוטא דמיעוטא].

וכזה כתב צח"ג סי' ס"ג, ובמהדט"ל ח"א סי' פ"ז, וצ"ל וצ"ל וצ"ל הסימנים והצגדים שהיו צדונו שם כתב דיש די להחיר. ועי' צדרי חיים ח"צ סי' מ"ז שהוצא צלות ל'. ועי' צתשי' הרב ר"ל ווייס שצאמרי אש סי' קי"א.

ובקונטרס אורח חיים למעלה שצ"י עונג חיים לשבת סי' כ' לידד צלות ג' דגם לחוששים לשאלה צפאם, מ"מ היבא שכתוב צו תוארו ופרטי דמותו, אין לחוש לשאלה דהוי כשאלה דיהיד. ועי' נעיל צלות ל' צדרי הכנסת יחזקאל, ולעיל אורח חיים מהש"מ והעמק שאלה.

אכן בברכת רצה סי' ג' [אם כי שהחיר צפאם מטעם דהוי ככדל"מ וכנ"ל צלות פ"ה, מ"מ לא ר"ל לידד מטעם דפאם הוי כשאלה דיהיד, וכתב] דמה שר"ל הרב השואל לדון להחיר העגונה ע"י הפאם שנמלא אלא הנפטר מאחר שצפאם נרשם תוארו, ואם נצא לחוש לשאלה נעטרך לומר שהשאלו רק לאיש אשר יש לו כל הסימנים והליוורים שנרשמו צפאם, וזה הוי שאלה דיהיד, הנה אם כי הגר"ש נענון [הוא השואל ומשיב דלעיל] ר"ל

אוצר

לוח כד"מ אות צב—ג

הפוסקים

ובסי' ג"ג אחר שהעלה דפתקאות החיילים עדיפי עפי. משאר כדל"מ, כי אין הפתקאות בגדר סימן על האדם אלא הם בגדר עדות ממש שזכו אותו האיש, ומי שמואל פתקא כזו על הרוג שזה כתוב שמו ושם משפחתו ושם עירו מעיד עדות גמורה על כללות האיש הנמלא ידענא זי' דפליגא הוא, ואין זה מתורת סימן דניחוש למילתא דלא שכיחא כמו שאלה, וכנ"ל בסי' ל"ד, מסיק בפשיטות דיכולין לסמוך ע"ז בחשש שאלה, דכלא"ה הרבה פוסקים והש"ך בסי' ס"ה מכללם ס"ל דלא חיישי' לשאלה כלל, ובפרט בכלים דלא מושלי דהגוז'י מהם מהם עובדי על שיטת הכ"ז החושש לשאלה גם כדל"מ וכו', ע"ש. וע"ש עוד בסי' י"ח.

גם באמרי יושר ח"צ סי' קמ"ה כתב ע"ד ה"קאפסילי' שנושאין החיילים זכים המכנסים ועליו כתוב שמו ושמותיו ומקומו כדי לדעת מי הוא אם יפול ח"ו במלחמה, דיש לסמוך עליו גם כשלא ידעו שמו רק מהפתקא הזאת, דבודאי לא ישאלנו לאחר כי אין לאחר חפץ בו, וגם אם לא ימלא עליו עונש יענש, ועדיף טובא משאר כלים דלא מושלי, ואין לחוש דילמא השאיל בגדיו ושכח בהם הקאפסיל, דהא החייל מזהיר על בגדיו להיות לבוש בהם, ובפרט במכנסים שאין לו אחרים [בשעת המלחמה], ולחוש דילמא ר"ה לברוח ורחא' ה' שנהרג והלך והוליד הקאפסיל של הנהרג ושם בנים המת את שלו כדי שירשם כמה ולא יחפשו אחריו, אין לחוש לזה, דבמלחמה שומרים ע"ז וכל הצורה יומת כשיחפס, וגם אם יהי' ה' מאלף בן נמי אין לחוש, כמו שסמכו על סימן מובהק.

גם בשו"ת מהר"ש ח"ג סי' ל"ט בעגונה שקבלה תשובה מהמפקדה שבעלה מת בצית החולים והי' כתוב שם שמו ושם משפחתו ומקומו, כתב דהגם דיתכן שלא נודע להם שמו מפי המת עלמו אלא מתוך הפתקא שיש לכל חייל ושמה השאיל הפתקא לאחר והכו"ל הוא שמת, מ"מ נראה דהפתקאות הם כדל"מ הואיל ופקודת הממשלה היא שלא להשאילם, ונהי' דלפעמים מזדמן דעתה שזריכים לנוס פתאם נעשה חילוף בין הצגדים, וזוהי אף לסיפורים דלחלופי לא חיישי' משום חזקת מרא קמא, מ"מ הכא יש לחוש שנתחלף שלא בזונה, אך באמת נהי' דיש לחוש לזה עכ"פ הוי רק בגדר מיעוט גרוע, ואפי' כשנחצר שאירע חליפין כאלה, אצ"ע עכ"פ היכא דניס על איש פרטי י"ל דלא חיישי' למיעוט כזה, ובפרט בגדיו ד"ל דאף אם אירע צו מקרה כזה מ"מ [כיון שלא נהרג פתאם והי' שוכב בציה"ח ומת שם, א"כ] קודם מותו היה מגלה לפני אנשים שנתחלף לו הפתקא והי' מגלה שמו האמיתי כדי שידעו להחיר את אשתו או כדי שלא יצאו להחיר אשת חצרו, ולחוש שמה נחלש פתאם ולא הי' לו דעת לגלות זאת, זה הוי ודאי מיעוטא דמיעוטא לחוש לחרוביהו, דהיינו שמה נתחלף לו הפתקא ושמה נחלש פתאם, וחזן מזה כיון דאין ידוע אם הגיד בעלמו שמו בציה"ח או שראו בפתקא, א"כ יש לנו לתלות בזה לד להיות דהיינו, או שלא נתחלף לו הפתקא, או שלא נחלש פתאם ובודאי הגיד שמו לפני מותו, מלתות בשני אדדים לאיסור, וכסדרה זו מפורש בחוס' כתובות דף ע"ז ג' מומין. וככל זה כי גם בסי' ק"כ שם. [ואותה החשי' דסי' ק"כ נשנית בח"ז סי' קמ"ו בקולור יוחר וצנינויים קלים].

ובאוצרות יוסף דף ז' א' כתב ג"כ דהידיעה שפי' מת שיש לערכאות מהפתקאות הנמלאים בצגד של כל חייל שכתוב בה שמו ושם עירו, היא ידיעה צרורה ומספקת, כי חשש שאלה אין להעלות על הדעת כי לכל חייל בגדים משלו וא"ל לשאל זה מזה, וגם אם ישאר בלי צגד יענש ע"ז, גם מסתברא שכל ה' שומר על הפתקא שלו כי הוא רואה שלא תחטא אשהו צמים

הנהוגים לכתוב הם סימנים גרועים, וצב"ג לא החיר כלל הכחם לבי לומר דהוי שאלה דחיד, ורק בסימן אמנעי החיר [ועי' לעיל בס"ק קפ"ז אות ל"ג צב"הר הח"ל]. ועי' שם עוד בסי' ל"ז. צב. תעודה או שם שנושאים החיילים כדי לזהותם. צב"מ דוד [גר"ד הורצין] סי' נ"ט אם כי שלידד מטיקרא לסמוך על ה"לעגימאלעי" [תעודת זכות] שנמלאה בצגדו של החייל הנהרג מחמת דקשה לומר שישאיל בגדיו השייכים למלכות דהא אין השאיל רשאי להשאיל, וגם ידוע שהחיילים יראים להשאיל הנעגימאלעי כי יענשו ע"ז אם לא תמלא אללם, וגם מחמת דאין אדם רואה שחשאר אשתו עגובה, אך עכ"ז כתב שאינו רואה לישטן ע"ז לבד, כי בהרבה אחרונים נמלא שאין סומכין ע"ז לבד רק עם עוד סניפים. [ר"ל על תעודת זכות לבד אלל סתם אדם, וכדלעיל בסוף אות פ"ח וגם בלוח ל', או דכונתו היא שאין סומכין על כדל"מ לבד]. וע"ש בסי' ק"ט.

ומדברי העצי חיים סי' ע"ו מהצב"ר שלא רצה לסמוך על הכתב שיש לחיילים מהממשלה על שמו ושם משפחתו ומקומו אלא רק היכא שאצד זכרו זמן רב, מדכתב צנדונו דמה שחששו אולי לא הי' בעד מכיר את ההרוג בחייו ואפשר דרק ע"י שנמלא כתוב צניירותיו ששמו פצ"פ קראוהו בשמו, ויש נחוש דהכתב מהממשלה נפל ונאצד ממנו ואחר מלאו והכו"ל הוא שנהרג, והבי' דלשאלה אין לחוש בזה מחמת יראת המלכות, מ"מ נפילה יש לחוש, וכבר כתב הח"מ בסקמ"צ דלאו דוקא לשאלה חיישי' אלא גם למכירה ואצירה, אמנם לפימ"ש הנוצ"ק בסי' ל"ז דצמקום דאיתרע חזקת אשת איש ודאי יש להקל בכלים דלא מושלי, א"כ צנ"ד שאצד זכרו זמן רב ואיתרע חזקת אשת איש ע"י זה, לכן גם כשימלא שלא ידע שמו רק מהכתב הזה מ"מ זה הכתב הוא מכדל"מ, וגררה שהוא כמו פאספורט שכתב צאצני מלואים [המוצא צערך פאס] דלא מושלי אינש, והגם דהצדרי חיים [גר"ח מלאנז] צב"צ סי' מ"ז חשש שמה שכה הפאס צחוק בגדיו והשאיל הצגדים לאחר וע"ז לא שייך לא מושלי, מ"מ י"ל דעל הכתב מהממשלה שיש לחיילים מדקדק יותר עליו שלא יהא ציד אחרים, כיון שכל ה' רואה שידעו מי ומאין הוא, וצב"ג לא שכיחא שכתב, אך סיים דיותר נראה דלא חיישי' שהנכרי הכירו רק מתוך הכתב כמ"ש הריב"ל שכוזא צפ"ת סקל"ג דבעד מפי עד תלינן שהראשון הי' מזרר דצרו.

ועי' בחבצלת השרון סי' ל"ד שבי' דלולא דמסתפי הי' אומר דאותה ה"לעגימאלעי" שנותנים לחיילים הנקרא "קאפסילי", [הכוונה לתעודה על זכותו ושמות צנתיק קטן של פת] אינו נכנס תחת גדר כלים דניחוש זי' לשאלה, דע"כ לא אמרי' דחיישי' לשאלה אף היכא דלא שכיח, וזהו רק היכא כשמהיכר הכלי אנו רוצים לעשות סימן על הגוף הנמלא, וכיון דמתורת סימן קאחינן עלה אז למ"ד סימנים לאו דאורייתא אנו חוששין אף לבד הרחוק ביותר לומר דהסימן איתרמי בלחור והכלי הוא של אחר, אצל ב"קאפסילי" לאו מתורת סימן קאחינן עניה רק דהצד זה עלמו מעיד על עולם האדם, כמו צטער שכתוב בו אצי פצ"פ לויתי מתך מזה צצ"צ קע"צ שהשתעצד למי שיוציא את השער והשער מעיד על מוצאו שאינו השתעצד דמסתמא נתנו לו, אף דאפשר שגל מאלף אחר שנתנו לו הלוח, מ"מ כיון דנפילה לא שכיח לא חיישי' לזה, והי"ג ב"קאפסילי" שנותנים לחיילים להניח בצגדיהם וכתוב שם שמה ושם משפחתם ועירם כדי שזה יעיד על הנמלא שהוא הוא, והוי עדות שצטער ממש שמעיד על מי שמוציאו, דלאו מתורת סימן קאחינן עלה רק מתורת עדות גמורה על עולם האדם שזהו, דלא חיישי' נפילה ושאלה דלא שכיחא, וראוי דבר זה לעשות סניף אף דהוא מילתא חדתא.

אוצר

לוח כדל"מ אות צג-צד

הפוסקים

בחנם, ומה שיש לחוש שמא צעת חלוקה הפתקאות החליפו של זה בזה, אם כי דמלנו חשש כזה בגמ' צנתן גע לאשה וסובר לאיש, מ"מ אין לראיה משם מהא דאניה נחשבת לאנוסה שיש לחוש מדינה לזה וכו', גם ודאי צעת החלוקה קוראים לכל אי' בשמותיהם וכל הנקרא בזה ומקצלו, גם אין לחוש לחליפין בטעות אף שצבה"ט סקט"א בשם הכנה"ג הזכיר חשש חילוף הצגדים, וכן צפ"ת סקט"א בשם הצ"ח, היינו רק חשש חילוף מדעת, אבל חשש חילוף בטעות לא ידעתי לו מקור, וגם דבריהם ל"ע וכו' [עי' בס"ק קפ"ז אות ו'], גם פשוט דאף אם ניהוש לחילוף בטעות הוא רק השגא דרבנן דודאי יארע כזה [רק] אי' מני אהן, וא"כ ממנ"ס, אי' חשש שאלה הוא דאורייתא הרי לא מלנו כלל שהחמירו חכמים לחוש מה שאין לחוש לו מה"ת, ואם הוא מדרבנן, ראוי ג"כ לומר דאין מוסיפין על החשש, גם מהתבאר דכל אי' שומר על הפתקא שלו, ואם נתחלפו לו הצגדים בטעות יבקש פתקא אחרת מהממונים, כי כל אי' רואה שגא תהענן אשתו בחנם וכו' ע"ש.

גם בלבושי מדרבני תנינא סי' ה' הענה דה"טעניממאל"אין שפיר הוי דבר דלא מושגי ל"י שסכנה היא לעבור על זו המלכות, ולכו"ע לא חיישי' לשאלה בזה, ועוד דודאי יש לזרף גם דעת הסוברים דלא חיישי' לשאלה בכלל וכו'.

ובתוס' חיים ח"צ דל"ט עור צ' האריך ג"כ דאוחס העסים או הפתקאות שחולים באנשי לבא כדי שחם יהרגו חלילה יכירום עי"ז וידעו מי הם, עדיפי מכל בני דברים שמו רבותינו דל"ט זהו לשאלה, דכיון דכל עיקר לבישתם הוא כדי שיכירום וידעום עי"ז, פשיטא דלא ישאלום לאחרים, דאם ישאלום תיבעל כל הכונה שצבילה מלבישין אותם להם, ומנבד מה שכל חייל ודאי רואה שקרוביו ידעו ממותתו ויתאבלו עליו ואלא תשאר אשתו עגונה ומעלמו לא ישאלנה לאחרים, הנה גם אסור לעשות כן עפ"י חוקי הכאז והעובר עי"ז עונש יענש קשה, ודוגמא לזה מגמ' שבת נ"ח לענין כבלא דעבדא דעבד ל"י רביה דל"ח דילמא שקיל ומיייתי ל"י צדיקה דמסחפי מרבו וכו' ע"ש, גם שייך בזה סברה הצ"ח דבזמן מועט ל"ח לשאלה, דהא קודם לילתחם למערכה פוקדים אותם ואחריו חוס המערכה פוקדים אותם שוב, ובין פקודה לפקודה אינו עובר אלא זמן מועט, וגם יש לדון בזה דהא באמת לא ה"י לן לחוש כלל לשאלה משום חזקה דכל מה שצד האדם הוא שלו, אלא דהוא נגד חזקה אשת איש וכמ"ס הנוצרי צ"ח מ"ג, והנה ציולא למלחמה כבר היתרעה חזקה חיים שלו וחזק"א, וא"כ אין לחוש כלל לשאלה וכו'. וצדק מ' עור צ' בוסוף דגם אין לחוש דילמא כשראה שא' נהרג החניף עסו בטם של הנהרג כדי שיסברו שהוא נהרג ויוכל לנזם מהמערכה ולא יתפשו אחריו, זה אינו, דא"כ יערך לזיוף את כתביו ולהעלות שמו בשם האחר, ואם נחית לזיופה למה לו להחליף עסו יותר טוב לו אם יעלה שמו בשם מי שפעור ללכת לשדה המערכה, וגם כי כנודע דבשעת המערכה אין פנאי לזה ואי אפשר להחליפה אף באחרת, וא"כ הוא סימן מובהק ביותר שאפשר לסמוך עליו.

גם בפרי החיים סי' ד' [דף ג' ד'] הולך ומצדד דבהני פתקאות שנותנים לחיילים לזכרון ולידיעה מי הוא ל"ח לשאלה מאחר שהם מזהירים מחוק המלך לשמור על פתקא זו, וגם מפני שכל אי' יודע שהוא לעצמו שלא תשאר אשתו עגונה, וגם למה לו לאיש אחר פתקא של חברו, וכן ל"ח שמא השאיל המכנסים ושכח בהם הפתקא ע"ש.

צד. מיני תעודות שיש או אין לחוש בהם לשאלה. כתב צלמה לרק סי' ק"ו דמה שהעירו צנזרו שה"י מונח אלל ההרוב כתב גלחות [היינו כתב שכתוב בשון נכרים], וידוע שלנאבד ה"י כתב גלחות מהעירונים לראיה להניחו לעבור בכל

המקומות, ודאי ופשוט דזה לא מהני, דמי יודע מה ה"י הכתב ה"ל שה"י מונח אלל ההרוב דילמא ענין אחר ה"י, [וכיינו משום שהיכודים לא ידעו לקרות בו רק העירו סתם שה"י מונח אללו כתב כזה], וזה מלוי הוא שיש ציד יהודים כתבי גלחות, וגם כשם שהוא לקח כתב גלחות לראיה כן יש לחוש דגם אחר נמי לקח לו כתב לראיה, לכך אין צוה כדי להחיר.

וכתב בבנסת יחזקאל סי' נ"צ דמשמע הא אם היו יודעים מה שכתוב בכתב גלחות ה"י סומך להחיר, וחיוסוק ל"י דילמא השאיל לאחר את הכתב והשואל נהרג, ש"מ דלא חיישי' לשאלה בזה וכו', אך י"ל דאולי עדיפא מיניה כתב ה"ל. [וכונתו דלעולם חיישי' לשאלה והא דלא אחי עלה מעטס חשש שאלה, עדיפא מיניה קאמר].

ובשו"ת מהרי"ם [פדווא] סי' י"ח צמת שנמלא אללו רשיון מהממשלה שניתן רק לאנשי עיר יודעה שיכיו רשאים על ידו לילך צמחו רוסיא, ויודע שמאנשי עיר זו לא נאבד זולת בעלה של עגונה זו אשר על שמו נכתב הרשיון, כתב דרשיון כזה לא מושגי אינשי, וגם לז"י החושש לשאלה גם צכלים דלא מושלי משום דעדיין יקרה לפעמים שמשאלים גם אותם, מ"מ רשיון כזה אין דרך להשאיל כלל, כיון שאינו עושה פעולה לשום אדם זולת לזה אשר שמו נכתב בחובו, וצפרע דלאנשים אחרים חוץ מאנשי העיר ה"ל אין מניחים על הצבול על רשיון כזה, וא"כ למי השאילו וכו'.

ובכת"ם סי' ל"צ לירק צנזרו מה שנמלאה אלל המת תעודת חופשה [אורלוויספאם] דלא מושלי ל"י.

וביד יצחק ח"צ סי' ל"א כתב ל"י היתר צנזרו ממה שנמלא אללו פנקס עבודה המוכרת להיות לכל בעל מלאכה, ושם נאמר שהוא רצון ותופר מנעלים גם היה מוכח מחובו כמה ימי חייו, דפנקס כזה דמי לכיס וארנקי דלא מושלי ל"י, דבלעדי אסור לתן לו עבודה כפי נמוס המדינה, גם נרשם שם תארו ודמותו מקף רגלו ועד ראשו, ומסתמא ראו והכירו שתוארו שזה ומכוון לחואר זה הנרשם בפנקס.

ובמהרי"א הלוי ח"צ סי' ל"ב צנזרו שמלאה אלל המת כתב בקשה על פאם על שמו וגם שם עירו ה"י כתוב שם, כתב דבזה לא שייך חשש שאלה, דאין צוה לזרף לאיש אחר, וא"כ הרי ידענו מזה שמו וכינויו ושם עירו.

ובגבול יהודה סי' ל"ז צנזרו כזה שנמלא אלל הנטבע כתב בקשה לציב המועלה על אודות משלות פאם חדש עצור, וגם תעודת המעטרה על היתר ישיבה צעירה פ' צלי פאם, וגם תעודת שחרור מהאבא, וצכלום נחפרש היעב שמו ושם אביו ושם משפחתו ושם עירו, כתב הנה צנוגע לכחצ הבקשה הגם שצמכרי"א הלוי [ה"ל] שלל ממנו חשש שאלה מחמת דאין לזרף בו לאיש אחר, אך עדיין יש מקום לחשש למליאות רחוקה שאיש אחר שאלו צביל העתקת הנוסח, אמנם התעודה על היתר הישיבה שצנעדיה לא ה"י יכול להתגורר שם ולאיש אחר לא תולנת צלי פאם, דצעיר קטנה כזו ודאי מכירים את בעל התעודה האמיתי, עי"ז ודאי לא יפול חשש שאלה, וכ"ש תעודת שחרור מהאבא שודאי לא ישאלנה מלד העונש, וזה עדיף מפאם מאחר שה"י עדיין צביל הכאז, וכן אין לחוש שמא שכתב צכים צנזרו וכו', ונראה דצכלים אלה גם הצ"י מודה דלא חיישי' לשאלה, דאין נופלות צערין ממעלת סימן מובהק.

ובשמן ששון סי' ד' לירק צנזרו מה שהכיר ע"א את הכתב שניתן לנאבד מהמעטרה לראיה שנתנו לו רשות לדוג דגים צננה, והכתב נמלא צכים החזיה שה"י על הנטבע, דבהא כו"ע יודו דלא חיישי' לשאלה דומיא דמפתח תיבתו ש"י הצ"ח דל"ח לשאלה

אוצר

לוח כדל"מ אות צד—צה

הפוסקים

בהם המלוא והא"כ פושטן א"כ ודאי ש"ל דלחצר שקיים מנחה השאילין לאחרים דמיחא ל"י לאדם שיתעבד מלוא צממונו, וצפרט בשעת מלחמה שהשואל וגם המשאיל שיהיה מחפשים לעשות מלוא, ואפי' אדם כזה שצדו היה קרקפתא דלא מנח תפילין ולא היה לו תפילין שוקם צדק, מ"מ בשעת מלחמה משום ציעתותא דסכנה רגיל הוא לשאול מאחר תפילין שחגן ותלול עליו, ומשום אפי' להפוסקים דמקילו בחשש שאלה אפי' בתפילין בשעת מלחמה ה"ל למיחש.

ובס' יהושע סוס"י ס"ט כ' דה"י מקום לצד להיתר מחמת התפילין שהכירו, אך לא הכנסתו עליו לזה מחמת שאמרו תפילין צי צר הצי משכה שכיח.

ובהא"ף לך שלמה ס' פ"ח ר"ח מעיקרא לצד להיתר צמה שהאשה הכירה את שק התפילין שלו ד"ל דאין מדוך להשאיל תפילין והוא יקן בדרך צלי תפילין, דאף דמותר ליטול עלות של חברו שלא מדעתו וכ"ש מדעתו דעבד דמשאיל, היינו רק לפי שעה ע"ד להחזיר לו מיד, אבל להשאיל לחברו בדרך והוא יקן צלי תפילין זה לא עבד להשאיל, ולומר דהשאיל רק השק והתפילין לקח עמו, אין דרך ליקח תפילין דרך ציון צלי נרחיקו, וצפרט כשיש לו נרחיק ודאי אינו עושה להשאיל, ואין לחוש דילמא עשה לעצמו נרחיק אחר, דא"כ גם צמ"ש האחרונים דבגד של מלוא לא עבד להשאיל ניוחש נמי שמא עשה לו אחר, וצ"ע דלחצתי ל"ח לעשה ושאלה, אמנם כ' דעדיין יש לחוש דילמא השאיל תפיליו לשעה ונפלו עליהם לסטים והוא צרה והשני נהרג צעוד התפילין בידו, ולא דמי לבגד של ד' כנפות דשם אין דרך לשאול זה לפי שעה רק לנשיה ממנו, ובהיות כן ילא לנו חומרא דאם נמלא אצלו עלות גדול המיוחד לתפילה גרע, דיש לחוש לשאלה לפי שעה ונפלו עליהם לסטים וצרה, ולא הקילו רק בבגד של ד' כנפות כ"ל.

ובאבני האפוד אות רס"ג כ' דעו"ת וספר חפלה עבדי דמושלי לכו כשגומר מלואו בהם צלותו יום, ושאני ליתיה שהוא נישאו עליו ואי אפשר שישאר מצלי מלוא אפי' רגע.

אמנם בשו"ת מהר"ש ח"א ס' ע"א האריך להוכיח דתפילין כיו כדל"מ יותר מלית, דהא צליתא חס אינו לובש בגד של ד' כנפות אינו מחוייב צליתא ולא שייך צזה כל כך חזקה כשרות, וכמ"ש בה"מ דאי צליתא פנויה לית זה רק אסדר לא היו סומכין על חזקה דאין אדם עושה צעילתו צעילת זנות דלאו כו"ע זכירי דדרבנן, ומכ"ש צליתא דליכא איסור צפועל ואפי' מחיר המהרי"ט, והטעם הוא משום דעכ"פ רוב צמ"ש הכשרים אינם הולכים צלי צליתא והיו לא שכיח להשאיל, כ"ש בתפילין דהיו מלוא חיוניות וכו', וחזקה זו מועלת אף נגד חזקה אשת איש כו', ומכיו הכרת הסופר את הפרשיות של התפילין בצצ"ע להצטרף עם תעודת מות מהערכאות וכו'.

ובעצי חיים ס' י"ב כ' ג"כ דתפילין לח"ש, והוא אחר שהעלה דמחלוקת צ' הלשונות שצמ"י אי חש"ש או לא תלוי מי מקרי מוחזק בחפץ שאול, דלישנא קמא החושב"ש ס"ל כמ"ש הריי צמ"י צ"ב ס"א צ' ד"ה ארעמא דהמשאיל מקרי מוחזק הואיל וסופה לחזור לו, א"כ שפיר חש"ש דהא ע"י חש"ש אין אחר מולאו מחזקת מרא קמא, אבל לישנא צהרא בוצר כשיטת החוס' צמ"מ ק"ג א' ד"ה פרידסי דהשואל מקרי מוחזק וא"כ אי נחוש לשאלה אחר מוליא את ההפך מחזמ"ק, וכל זה אינו אלא בחפץ מצובר דסופו לחזור לצענים כמו שהוא צזה ס"ל לר"י דהוא בחזקת המשאיל, אבל בחפץ שהשואל רשאי להחליפו ולתת תמורתו הפך אחר צהא כו"ע מודו דהוא בחזקת השואל, וכ"כ הקהל"ח צמ"י מ"ב סק"ב, ולפי"ז בחפץ כזה לכו"ע לא נחוש לשאלה, וא"כ בתפילין שאין

לשאלה, ועדיפא יותר, דמי ישאל ממנו הכתב הזה הא לאיש אחר אינו שוב מחומה, וגם למכירה ליכא למיחש צזה מאחר שצלי כתב זה אי אפשר לו לעסוק במלכתו שלא יוחסם כגנב, וגם לאצירה אין לחוש כיון דלחצר אינו שוב מידי לא ה"י מעמין זה צכים חיותו, ומשום הכי טעמי נראה דגם הח"מ המסופק בארנקי ושאר צלים דלא מושלי לכו חס מהנו, יודה צזה.

ובמהרש"ם ח"א ס' קי"ח צדון שנמלא אלא המת כתב העתק מהמשטרה לעדות שגנבו ממנו תפילין והפאספורט ואם ימלא הגנב יחזירם לו, וה"י כתוב שם שמו ושם אציו ועירו, כתב דאין לחוש צזה לשאלה שהרי על ידו יוכל להוציא התפילים מהמשטרה כשימלא הגנב ואין ישאילנו לאחר דילמא האחר יגבה התפילים, ואם ניוחש שמא נזדמן לו איש נאמן שהוא יודעו ומכירו, זה דמי לשאלה דחיד דאין לחוש לזה, ומסתברא דזה עדיף מהנך דברים המוזכרים צמ"י דלא מושלי לכו, דהתם הוא רק משום דמסמני, אבל הכא שה"י סותר עוצר ממקום למקום וה"י נחון לו ההעסקה בכל שעה, ובכתב זה ה"י לו התקוה להשיב התפילים אליו, ודאי לא יתנגד לאחר.

אבל בעמק שאלה ס' ל"ז כתב צדונו דממה שנמלא אלא המת ההעסק מהמשטרה על תעודת גנבת תפילים ופאספורט, הנה מלבד מה דפליגי צזה האחרונים חס יס לנו להוסיף על כדל"מ שצמ"י, מלבד זה אין זה רק העסק, וזה יכולים לקבל כמה פעמים, ואם נאצרה ממנו זו יקבל העתק אחר, ויש לחוש צזה לאצירה ושאלה אשר פעולתה גם להרשאת נסיעה צלחה מקומות, ואין זה דומה לפאספורט שהתירו האחרונים [וכנ"ל בערך פאספורט], כי פאס אינו יכול לקבל אחר עד יעבור הזמן ונלך לעצמו.

ובארור ישראל ס' ל"ט צדון שנמלא אלא המת כתב המרה שהמיר דחו, וכתוב צו שמו ושם אציו ושם עירו ומקום זמן המרתו ושם אומנותו, כתב הנה לא מייצעי לג"י והר"ן צפ"צ דצ"מ הסוצרים דסימן מוצהק צכלים מהני [ולא חיישי לשאלה], ודאי דגם צמ"ד מהני חס גם אשתו מכוונת הדברים אל כל הכתוב שם ולא חיישי לשאלה, אלא אפי' להצ"ח שדחאם מהלכה, מ"מ צמ"ד יודה, דכתבים דמ"ד הוו כמו כים ועצעת דלא מושלי לכו, ואפי' לדעת הצ"י הסוצר דגם צעצעת וכים חיישי לשאלה, י"ל דהיינו טעמא משום דעדיין לפעמים יזדמן שמשאיל גם אותם כמ"ש הצ"ש, או כמ"ש הצ"ח דהאידנא אין מקפידין ומשאילין גם אותם, אבל בכתב המרתו למח ישאילנו לאחר, ודומה לזה כ' צהוט הכי ס' ל"ה צפנקס חובות וכו', גם אין לחוש דילמא נפל ממנו הכתב ומלאו אחר וזהו שמת, דהא לרצא צצ"ב קע"צ לא חיישי אפי' לנפילה דרצים ומכ"ש לנפילה דחיד כמ"ד שה"י ידוע צודאי דשם המת יאקצ ושם צעלה יאקצ, ומכ"ש לדברי הטד שאמר גם שם משפחת המת והוא כמו של צעלה, גם אין לומר שמא החליף או מכר הכתבים, דהא נריך להם כל שעה, וכן אין לחוש נמי לפקדון כמ"ש הצ"ח צמ"י ס' פ"א, וכ"ש צמ"ד דשמיח כשמיח לא מפקיד גציה.

צה. תפילין. כ' צשו"ת מהר"ם שיק ס' ל"ט דתפילין אין לדון דלא מושלי לכו כמו צליתא, דשאני ליתיה שליצשים אותם כל היום כדאיתא צלו"ת ס' כ"ד, אבל תפילין אדרבה אינו רואים שהדרך להשאיל לפי שעה, ואש"כ דכאן השאיל לו על הדרך, אולי אחר שיהחזירם לו בעיר אשר ה"י חפצו ליקח שמה. [יע"י במהרמ"ל ס' פ"ט דמבואר שלא רצה לסמוך על הכרת התפילין].

גם בזקן אהרן [לר"א וולקין] סוס"י ע' כתב דעל תפילין אין לומר דהיו כדל"מ כמו צליתא, דשאני ליתיה שמתחייב הוא לנצטם כל היום, משא"כ תפילין שאינם עשויים כ"א לקיים

(ז) מואפילו (ח) היו (ט) להם סימנים בגופו

באר הגולה

ואפילו

מ שם נמשנה וכדמפרש
שם נחמ'.

פתחי תשובה

לירע לו ונקרה וסנה דרגלו ונעקם האצבע ונחמלה למטה וגם לדעתו פשוט שיכול העד
לומר שלא דקדק שפיר אם היה למעלה או למטה כו' ע"ה. וכן נבא' ס"ד ענין
כעין זה לידות שלא נמלא אצל המת שומא כמו שאמרה אחותו כו' ויוצא לקמן סעיף
מ"ו ס"ק קס"ד ע"ה :

[נוציץ] נחשונת תחת סופר ס' ע"ג שנשאל על ענין כזה נאחד שהלך ונציתו למקום
אחר ולא חזר ואחר חזרה ימים נמלא מת על פני השדה והנחתקוס עתה
הכירוהו בט"ע גמור וזה האיש הנאחד גם הכירו כל גנדי אלא שקתם היו עליו
וקתם נמלאו בסמוך לו והאשה אמרה שיצדקו וימלאו שומא בגופו והעד אחר שהפסו
ולא נמלא שומא בגופו ונסתפק הרב השואל אם זה היה הכתשה או לא כיון דשומא
עשויה להשתנות אחר מיתה או דמיא דוקא ונשאר ללן אצל לא שפולק לגמרי והוא
ז"ל השיב להחיר אשת הנאחד הנ"ל ומה שלא נמלא השומא אינו מויד' כיון דשומא
פרש"י ציננות ורואה נעלו והיינו יצלת דפרש"י ג"כ צינרובין ק"ג ורואה נעלו והוא
וה שקורין ווארד נל"א כו"ה התו"ט והעידו חז"ל צינרובין שם דלכי יבשה איפרכי
מיפרכא ועכ"פ יכול להסירה ע"י היתוך או שאר סנה וכו"ה אחר מיתה או נשעת
מיתה מקרית דמי יודע כמה סנה היה לו לאו כו' והלכך שם בסוגיא ונכירות כ"ה
ע"ג גבי נעל מוס שנהרצו ונצק ולא נמלא ונצק' דנדה דף ס"א ונצק' דה"ט צו"ד
ס' ש"ג ומסיק שלדעת' לפי רוב הדעות כיון שצדקו ולא נמלאו אחרי' ודאי הוסרה ע"י
סנה וכו"ה נצ"ד דה"ט להחליקוס גבי מוס היינו משום דאחרי' חומר לא צדק ופה
והבא' אי נימא לא צדק יפה פשיטא דלוי כלן הכתשה. ואף דכלן איבא חשש אחר
דילתא צדק יפה ולא היה צו שומא ונעלו וגוף זה הנמלא הוא איש אחר נלע"ד דלוי
לומר כן כיון שזכר להם בט"ע היבט שהוא הנאחד אית לן למיתלי טפי בלא צדקו יפה
או וינחת נתיב ורואה לזה ונחתנו' ציננות קכ"ג מנשה נלמנו כו' (בט"ע לעיל סעיף
כ"ג). וכ' עוד דלכאורה יש לזון נצ"ד על עיקר הכירא דנ"ע דהרי לא ידע' אי היה
חוד ג"י או אח"כ ובה' דלוי לא היה כלן ספק מלד השומא היה פשוט להחיר ע"י
הענ"ע כיון שכל גופו ופ"פ עם ההוטם היה שלם גלי שום הנלה וכו"ה הנ"ה ס"ק
פ"ד וגם כיון שהיה עת קור ונחת שלג אפשר לנרף סנרת הרצ"ה כו' אך עתה שלא
נמלא השומא חז"ל למימך אט"ע להוכיח וזה דהשומא אישתי ארצה נימא ט"ע
אשתי דאשתא ונעשה כלורת זה הנאחד. אמנם נראה דמ"מ יש לסמוך להחיר כיון
שזכר נשאלה שהוכרו כל מלבושיו וכבר כתב מוהר"ט דלשאלת כל מלבושיו לא חיישי'
כו' וכבר כתב הח"ה דאם יש סימן בגופו וט"ע נמלבושיו ל"א לשאלה דהו"ל שאלה
דיתיד כו' ומסיים דאפי' אי היה נוצלי אחר ג"י היה ראוי לסמוך על הג"ל וכו"ה
שהוא ספק חוד ג"י ו"ל מכל הנ"ל מוכח שהוא ענין חוד ג"י ולא אשתי גופיה
ושומא הוא דאפירד איפרכי ולכן ישנו צ"ד של שלשה ויחירו האשה לעלום עכ"ד ע"ה.
ועי' נחש' מחיר נתינים ס' פ"ה ונחש' מוהר"ט מוהר"ק ס' כ"ד מענין כיוצא בזה] :

(צט) להם סימנים כו' אינו מעידן עליו. עי' נחש' נ"ו ס"ס כ"ט שכ' דין חדש

דכנה צצ"ו דף כ"ז ע"ג פירש"י סימנים דרנן ולא סומכין עליהו נל"א

דהוי איסור דאורייתא ע"ה משמע דאיסור דרנן אף אי סימנים דרנן שפיר נוכל

(צו) ואפי' היו להם סימנים. עי' נחש' צ"ח תניינא ס' ס"ו על דבר שומרת יבם שהעידו
עדים שראו את ימיה הרוב והכירוהו ע"י סימנים בגופו ורואה חכם אחד
לסמוך להחירה ע"פ דברי הרמב"ם פ"ז מנהלות שכתב שלא ההנירו אלא באיסור כרת
כו' ח"כ בשומרת יבם שאין כלן איסור כרת רק איסור לאו שפיר סומכין אסימנים והוא
ז"ל כתב שאין זה מוכרח שהרמב"ם לא כתב זה אלא לומר דנמנון שפיר סומכין כנון
להוריד גמיו לנחלה אצל לענין איסור לחלק צין איסור כרת לאיסור לאו הדבר צריך
הלמוד דהרי ציננות קי"ט דהא נבא שם סנר' זו והקשה מוכדי הא דאורייתא והא
דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו ע"ה. ומ"מ בסוף התשובה שם
צריך זה לסיק מחמת כי נצטר זה עמנו אם הלכה נזה כרנא דחור מ"ל איסור כרת
כו' כו"ה נצ"ד קמא דף י"ג ע"ה ועמ"ה ש לקמן ס' קמ"ט ס"ב סק"ד בשם תשו'
הרד"ה ח"ג ס' תקמ"ה שם הוא ז"ל כתב לחלק בכך נדון דידה אף גם הוא
לא כתב סנר' זו רק לסיק נעלומא ע"ה ועי' נחש' נתינ' ברית אברהם ס' נ"ט
אות ה' מזה :

(צח) היו להם סימנים בגופו. עי' נחש' נ"ו ס' ל"ו שכ' הנה זה פשוט שם
כדברי האשה שנעלה היה לו רובם האצבע הסמוך לאגודל ויין וכיון שהרוב זה נצדק
ולא נמלא צו רובם רק האצבע הסמוך לאגודל שמשא' שהוא איש אחר ואפי' אי
סימנים דרנן היינו דאורייתא חיישין שנדון גם אחר צימון כזה אצל איש הידוע
בסימן בגופו ונמלא מונח איש שאין צו סימן הזה פשיטא שנדון אינו האיש הזה ואפי'
הכרת מזה עדים לא יועיל ונודע עיני צה הם כו' ואף אם האשה עתה תאמר
שטעתה צדקיה צין יינין לשמאל לא משנתינן צה ומאחר שכבר אמרה להיפך וסנר' הוא
כאשר ראתה שאין צדקיה הראשונים להחירה חזרת להנחית אקר ולכן נצ"ד צריך
שיבורר ע"פ עדים כשרים שנעל האשה זאת לא היה לו רובם האצבע יינין הסמוך
לאגודל ונאם לא יבורר דבר זה נעדים כשרים הא פשיטא שהיא ח"ה גמורה והבא עליה
צחק קאי וגם יתברר אף ע"פ עד ח' חוד מהאשה נעמיה שהיה לו רובם האצבע שמשל
הסמוך לאגודל וגם האשה הנ"ל עכ"פ תחזור צה ותאמר שטעתה צדקיה נל"א
היא נלמנת על עמנה יותר ממהא' עדים עכ"ד ע"ה. ועי' נחש' צ"ח תניינא ס' ג"ה כיוצא
זה שהאשה אמרה שנעלה היה האצבע שצנרל סמוך לאגודל נעקם על האגודל ונדבק
צו עד שלא יכול איש להיזיו והעד שהיה אצל הטהרה העיד שהיה האצבע עקום ומונה
תחת האגודל אלא שאמר איזה ימים נא העד הלו ואמר שיכול להיות שלא השת' כל כך
ואפשר שהיה מונח על האגודל. וכתב דלכאורה עדותו הראשונה הכתשה גמורה להסימן
שאמרה האשה וזה פשוט מאד שאף אי סימנים ל"ד היינו לסמוך עליו להחיר חיישי'
שמה נודתו גם אחר צימון כזה אצל להיפך כו' אם הוא מסימנים שא"ל להשתנות ודאי
הוא עדות גמורה שאינו האיש ההוא כאשר כתבתי צו"ב ס' ל"ו אך נלמנת אין זה
הכתשה גמורה חזק שהרי האשה לא אמרה שנצקה הרגל השני ולא אפשר דתרווייהו
איתנהו ביה כו' ועוד דאפי' יאמרו שרגל השני היה גלי שום עיקום מ"מ אין כלן
הכתשה כי אין זה צריה ציני שמים או כמו רובם ונלקח שלא ישנו מוקומם לעולם אצל
זה העיקום ע"י סנה ומוקרה נעשה ואולי צהיתו צדק נזון ההוא שהיה נפרד מאשתו

אוצר

לוח כדל"מ אות צ"ה ס"ק קפח אות א הפוסקים

ויש סימנים גרועים ביותר כגון ארוך וגון [וחזירי וסומקין], ועל
סימן כזה אין סומכין אפילו לענין ממונה [להחזיר אצידה],
ויש סימנים המובהקים קלם [וכם סימנים שמחזירים בהם האצידה
ונקראים צפי הפוסקים "סימנים אמלעיים"], ובהני הוא דאציעי
לן בגמ' אם הם דאורייתא או דרבנן, והסימנים שצבאן [דלא
מהני] היינו סימנים אמלעיים.

וכתב באהל משה [לר"מ שוחט] ס' ג' דגדר סימן ציננות מלאו
בשו"ת גאוני צהרלי ס' כ"ה דצדכר שאינו נמלא צרו
צני אדם הוי סימן, אלא דשם כתוב דהוי סימן "מוצבק" ולי"ע,
[ועי' להלן בס"ק ק"ל אות ד'], גם הרגש"ז נעל התניא כתב
במשניותיו [שבסוף שו"ע שלן] ס' כ"ה דאף [מה] דהוי מילתא
דשכיחא אפי"ה הוי סימן אמלעי, ומוכיח כן מלשון הגמ' צצ"מ
כ"ג דדוקא צמנינא דשוים לא הוי סימן דכו"ע עושים כן, וכן
ממ"ש למקשרין צכנפיהן דכו"ע הכי מקטרי, משמע דוקא אם
כל העולם עושים כן [אז] לא הוי סימן, וצלמח לזק [החדש
סוסי] ע"ו] כתב מסנר' דנפשיה דמה דאציו מלוי רק צמאה או
צני מלוא הוי סימן אמלעי, אלא דקשה ע"ז מהא דאמר שומא
מלוי צצן גילו ולא הוי אפי' סימן ציננות אף דצן גילו הוי
מינוטא

שאין אדם רגיל להקפיד אם צאלו או צאלו כמ"ה הסמ"ע ס' רס"ז
ס"ק"ל ויכול השואל להחזיר לו אחרים לא נחוש בהם לשאלה
אם יש בהם סימנים או עכ"ע כיון דע"י חש"ש הנך מנא"ם
מהזמ"ק [ועי' געיל ס"ק קפ"ז אות ל"ז משו"ת מהר"ש ס' ע"ו
שכי לענין תפילין שאולין דאין לחוש שמה השאלין לאחר, משום
דצוה"ז אנו רואין שכל אי מקפיד על הפרשיות מליצה סופר כן,
וכן מלאכת הבתים חונם שוים ג"כ בכל הסופרים כו' עיי"ה].

ובשו"ת מהר"ם מינץ ס' כ"ה כי תפילין לא מושלי מאוחו
העם שכי מהררי"ע צליות, והיינו היבא שלא היו
לו תפילין אחרים עמו כ"ה אלו הניכרים צעצ"ע ובתים התפילין.
וכ"כ צמשי צהלכה ס' ד'. ועי' צבאר המים ס' ס"ג דס"ה
דמלית ותפילין לא מושלי.

קפח. ואפי' היו להם סימנים בגופו וכו'. א. ביאור
בונת "סימנים" שבשו"ע, והגדרת סימן בינוני.
כתב צכסף משנה פ"ג מה"ג הכ"ה וכן הוא צצ"י כאן, דג' מיני
סימנים יש, סימן מוצבק ביותר כגון גבי גט נקצ בלד אות פ',
[וגבי עדות מיתה, חסר או יתר או שום שינוי צא, מאצירו. רח"ש
לפי ג'], ועל סימן כזה סומכין אפילו לענין איסור אשת איש,

(*) וכן הוא בשטמ"ק כ"ט כ"ז מהריטב"א בשם מורו, והנה הריטב"ל כ' בשם מורו הרשב"א, אבל בשטמ"ק הובא סתם בשם מורו. וכ' במה"צ סקמ"ו [הראשון] דס"ז טור ב', דנראה דהריטב"ל לאו בסירוש שמיצ' לי דהוא הרשב"א, אלא מכללא, משום ידידו שמרבותיו של הריטב"א הם הרשב"א והרא"ה, אמנם מדברי הה"מ בס"ג מה"ג הכ"א מביאר דעת הרשב"א היא דסימנים דרבנן ע"ש, לכן נראה דרבו זה של הריטב"א הוא הרא"ה או א' משאר רבותיו.

אוצר

סיק קפח אות ג—ד

הפוסקים

דאיכא עוד נדדים בלא"ה יש להקל, ונכ"ד יש בלא"ה נדדים להקל וכו' ע"ש.

ובעין יצחק סי' ל"ז אות ו' כתב בנדוניו דכיון שיש בנשבע סימן חמלתי בגופו, יש לדון ס"ס דלוי סימנים דלורייתא ואלו הלכה כהפוסקים דלא צ"י שיטה עליו עד שחל נפשו, ואף דעכ"פ איכא חיבור דרבנן משום משאלי"ם, מ"מ לגבי דרבנן הוי ספק שמא סימנים דלורייתא וספיקא דרבנן לקולא.

ובשוואל ומשיב ח"א סי' ר"ס ל"ד ג"כ בנדוניו חת הספק דינמא סימנים דלורייתא לעשות ס"ס, ע"ש. וכן ל"ד בנדר משה [לר"מ דנישכסין] סי' א' אות ט', ועוד הרבה אחרונים כמוזכרים כ"א במקומם.

ובמשכנות יעקב סי' ט' אחרי שהביא מכמה ראשונים דס"ל סימנים דלורייתא, ופירש שכן היא גם דעת הרמב"ם, כ' בדקל"ז ד', דאף דרוב הפוסקים פסקו דסימנים דרבנן עכ"פ מספק וכן פסקו כג האחרונים, עכ"פ במקום שיש עוד נדדים להחריז יש לעשות סניף מדעת הגדולים הנ"ל, ונפרט בהכרח געטע במשאל"ם דעיקר חיבורי מדרבנן. *

ד. ובשנשאת ע"י סימן אמצעי. ע"י צ"י [דף ל"ה סו"ע] מדפוס ורשא תרל"ה] שהביא מרבניו ירוחם [בחלק חוב נכ"ג ח"ג] בשם רמ"ה שז' דמסתברא כיון דספק הוא ע"כ אם נשאת בסימן שאינו מובהק לא מפקינן לה מנעלה. וכתב הצ"ח דנראה דהאי שאינו מובהק דקאמר, היינו שאינו מובהק לגמרי ומ"מ מובהק קצת הוא, דאם אינו מובהק כלל אפי' נשאת חלל.

ובבאר יצחק סי' ו' ענף י"א כתב דכן ס"ל לרש"י ביצמות פ"ח ב' ד"ה צרי לי שכתב כגון ע"י סימנים, ומשמע דקאי על סימן חמלתי, דאינו סימן גרוע הו"ל לרש"י לפרש, גם אין לומר דמייירי התם ע"י סימן מובהק, דא"כ איך קאמר רב נשאת ע"י ב' עדים לא חלל דמשמע דעיקר סמיכתה ה' על העדים, הא בסי' מובהק חנשא לכתחילה אף שלא ע"י עדים, וע"כ דקאי על סי"א דלכתחילה לא היתה יכולה לינשא על ידו, דאף דבחולין ע"ט בסוגיא דפרדות כתב רש"י דש"מ סי' דלורייתא, עכ"פ ו"ל דהחמירו חז"ל לכתחילה וכמ"ש כן האחרונים בשעת הרמב"ם, ועכ"פ בנשאת לא חלל, הכי מוכח דס"ל בהרמ"ה, וגם בתרי ודאי ו"ל דלא חלל וכו', וע"י בתרי רע"א סי' קל"ז בתרי ודאי במקום רוב, וה"ה בתרי ודאי חמלתי וכו', (וע"ש מ"ש ליישב מהא דרש"י בכתובות כ"ב לא פירש דאומרת צרי לי ע"י סימנים).

ובקוע"ד לרמ"ש דף מ' א' כ' דנראה מדברי הצ"ח שהריצ"ש חולק על הרי"ז בשם רמ"ה, שהרי על מ"ש הריצ"ש [בסי' ש"ע וש"פ] דכל מקום שאמרו אין מעידין אם נשאת חלל, והביא גם דהפירוש של הכ' דתנן אין מעידין חלל על פרלף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנים, היינו אפי' אם נשאת חלל, כתב ע"ז הצ"ח [בדל"ה ב' מדפוס ורשא תרל"ה] וז"ל: וע"י כמה שכתבתי לעיל בסמוך בשם רי"ז ורמ"ה, עכ"ל, ולקמן בסי' זה [בדל"ה ב' סוד"ה או נשאת] אחר שהביא הצ"ח דברי הריצ"ש הנ"ל, כתב דנראה מדברי רי"ז בשם רמ"ה שהוא חולק בדבר ע"ש, חמס לא חיריא, דהרמ"ה ג"כ מודה דהנא דתני במחני' אין מעידין היינו דאם נשאת חלל, שהרי התנא לא מספקא לי' אי סוד"ה או דרבנן, ורק אן הוא דמספ"ל אי סוד"ה וסימנים דתני התנא הם דארוך וגוף.

(*) תשו' זו של המשכנות יעקב סי' ט' נדפסה בטעות בנוגע בשערות סוסי" מ"ב. מ"ה גרסינן כאילו שהיא של בעל נודע בשערות. גם כל התשו' שם מ"ה מ"ש בת"ר שבדף מ"ז ד' ער ד"ה גרסינן שבדף מ"ח ד' היא מחקלת יעקב סי' ו'.

ג. האם מצרפין לעוד ספק את הספק דילמא סוד"ה ולהחריז מטעם ס"ס, או לצרפו בסניף לשאר צדדי היתר. כ' הריצ"ל בנ"ח סוסי" ח' דהיה נראה להחריז דאפשר להקל [בנידוניו שנחתק דילמא הסימן הוא מובהק גמור] משום דאע"ג דכתבו כל הפוסקים דסימנים דרבנן, [הא] כ' הריצ"ל בשם רצו דסימנים דלורייתא, ואע"ג שזאת הסברה היא סברה יחיד מ"מ כתבתי זה כדי שיהא אחד מן הסניפים, ועוד שכל הפוסקים שכתבו דסימנים דרבנן היינו משום ספיקא, דרבנן אפי' מספקא לי' אי סימנים דלורייתא או דרבנן, [בדל"ה ב' צ"י וצ"י ע"י כ"ז ב'], וכיון שכן בסימן דנ"ד דאיכא פנים לומר דהוי ס"מ, הוי מקום אפשרות להקל משום ס"ס, חלל שיש לגמס מטעמי אחרוני, חלל דהעמד אשה בחזקת ח"א, ועוד שאני רואה הפרש בין העדויות כו'. [ומצוה מדבריו דהספק דילמא סוד"ה הוא ספק גמור לנרפו לעוד ספק, חלל דבס"ס אין להחריז נגד חז"ל. וראה בנ"ח ח"א ס"ק קכ"ג אות ט"ז דף ק"מ ד' מדיני ס"ס בעגונה].

ובבנסת יחזקאל סי' ו' [דס"ד א'] תמה על הריצ"ל דאיך כתב לנרף לעוד ספק גם את הספק דילמא סימנים דלורייתא, הא מה דהוי צע"א דלא חופשיה אן מלפין לס"ס ע"י פרי"ח ל"ד סי' כ"ע ו' וצ"י ק"י כנ"י ס"ס, והוא מוכח מכל הפוסקים.

ובמטעמי יצחק סי' ז' כתב מטעם אחר שלא לנרף לעשות ס"ס את הספק דילמא סוד"ה, דכיון דאיכא דיעות דאפי' סימן מובהק דמובהק נמי לא מהני [כמוזכר להלן בסי' ק"ל אות א'], א"כ איכא נמי ס"ס לחומרא. [אולם בסי' ח' דן הוא עלמו ס"ס וליך לספק א' אם סימנים דלורייתא או דרבנן, וכמוזכר לקמן ס"ק קפ"ט אות כ"א. ואולי מש"כ שם בס"ס הוא לרווחא דמילתא].

אבל בצמח צדק [החדש] סי' י"ה אות ח' האריך דיש לנרף לעוד ספק את הספק דילמא סוד"ה, דאע"ג דפוסקים לובא מאן דפשיטא לי' דסוד"ה זולת הריצ"ל, ויחידה הוא כמ"ש הריצ"ל, וכל הפוסקים ס"ל דספיקא הוא, וא"כ הו"ל כספק דחיקו או כספק צע"א דלא נפשטא, מ"מ כיון דבגמ' איכא ב' לישני חליצה דרבנן הרי"ז כפולגתא דרבנותא כמ"ש הש"ך בחקפו כהן סי' ל"ב, ובספיקות אלו [שבנדוניו דלוי סימנים דלורייתא, ואולי לא חיישי' לשאלה], יש להכריע ודאי דלא מוקמינן לחזקה משום דאינן ספיקות שקולים ונוטים להקל יותר מלהחמיר, דמדברי הרמב"ם צפ"ג מה' גזילה נראה דס"ל דסימנים צינונים מהנו מדלורייתא, וכן משמע להדיא בפ"ז מנחלות, חלל דחיסור כרת ס"ל שהחמירו לעשות זה כספק, ועכ"ל שכן דעת רמ"ה ורי"ז הבוברים דאם נשאת בסי' חמלתי לא חלל, ודעת הריצ"ל היא דלגמרי קיימ"ל דסימנים דלורייתא, (וכן משמע בזהר פ' חוקת), ואף דכמה אחרונים כתבו שהרי"ז פשיטא לי' דסימנים דרבנן, מ"מ הרמב"ם והריצ"ל והרמ"ה הם רבים, וגם דברי הרי"ף לא באו מוצאים להדיא, הילכך אע"ג דלדינא אין לזוז ממשמעות כל הפוסקים דהו"ל ספיקא דלורייתא ממש, עכ"פ אהני לן שלא להחמיר בספק זה לומר חוקמה לחזקה, כיון דלדעת כמה מגדולי הראשונים ה' נראה להקל בספק זה מעיקר הדין יותר מלהחמיר, (וכן הספק השני אי חיישי' לשאלה נועה יותר להקל, שהרי הרבה פוסקים ס"ל בפשיטות דלא חיישי' לשאלה, ולשאר פוסקים ג"כ מידי ספיקא לא נפקא, וגם הוא ספק דפולגתא, הילכך אין לומר חוקמה לחזקה), ואף אם נדונם כשני ספיקות שקולים ממש, הרי הלכה רווחת ד' ספיקות אפי' דלורייתא לקולא, ואף שנסדר אלי' רבה החזיק מאד דלא סמיכין על ספק ספיקא אפי' איכא דליכא חזקה, מ"מ הא כ' הש"ך צ"ח דני ס"ס דאיכא

ס"ק קפת אות ד

נשאת חלף, [וכן בקשו עוד הרבה אחרונים], ושמה י"ל דשאני
הכא דחף אם נאמר דסימנים דרצון הא דלא מהני סימנים הוא
רק משום חשש דילמא איתרמי חניש אחרניא שיש לו ג"כ אותם
הסימנים, והוי כמו ס"ם דשמה איד"ל ושמה לא איתרמי בו,
וכ"ש להרמז"ם דפסק בכל הנך איבעיי דלא איפשיטו [צע"ל
במלחמה, וקטטה, והחזיקה היא מלחמה] דהם נשאת ל"ת והכא
ג"כ איבעי לן אי סימנים דאורייתא זוגא איפשיטא, וכ"ש לדברי
הה"מ שהענינו דהרמז"ם פוסק לענין ממון דאיד"ל ורק משום

אוצר

ס"ק קפח אות ד-ו

הפוסקים

ובפני משה [לר"מ מקלעוואן] סקפ"ב הביא ממדור"ק של כ"ש שהביא שם ג"כ דברי רי"ו בשם הרמ"ה ומסיים שם דל"ע צדין זה, דמדלג הביאו הרי"ף והרא"ש רק לישאל בחרת דרבא דסוד"ר, ו"ל דאפי' אם נשאת עפ"י עדים שאמרו סימנים שאינם מובהקים ג"כ תלך, ונשאר בל"ע ע"ש. ובפני משה נתן טעם לחזרת הכ"ש ויישב הקושיא ה"ל, והעלה דין זה של נשאת בסימן אמלעי' אם תלך, תלוי בפלוגתא הרמב"ם והרא"ש והטור בצעיה דלך איפשיטא אם תזלינן לקולא או לא, ע"ש.

ה. ובשנשאת בסימן שומא. ע"י פ"ת ס"ק ק' ולהלן באולה"פ ס"ק קפ"ט אות ח'.

ו. ויבמה שנשאת לשוק עפ"י סי' אמצעי. כתב בלמח' לזק [החדש] כוס"י סי' צעגונה שנשאת לעלמא בהיתר ב"ד, ובכ"ד לא שמו אל לבם שעדיין זקוקה היא ליבום לאחי בעלה שנאבד ג"כ ומלא יחד עם בעלה חלף שהיבם לא הוכר רק בסימנים אמלעיים, דנראה דלא תלך, דהא כתב הכ"ש בשם רי"ו ורמ"ה דעגונה שנשאת בסימן ציננוי לא תלך, אע"ג דנראה דאין כן דעת שאר הפוסקים [ראה באות ד'], מ"מ גבי איסור יצמה לשוק דהוא איסור לאו אפשר שיש לסמוך ע"ז, ובפרט צנודנו שם שהיו עוד כמה לירופי סימנים.

אי מהני סימן אמצעי כשברר יצאה מאיסור תורה.

ז. דיעות מקילים. כתב בשו"ת פני יהושע ח"א כוס"י ז' דלולא דמסתפינא הייתי אומר דאפי' אי סימנים דרבנן מ"מ מהני במים שאין להם סוף, כיון דמשאלים אינו חלף חומרה דרבנן א"כ ע"כ לא מביעי לן אי סימנים דאורייתא או לא חלף לענין איסור דאורייתא, אבל לענין איסור דרבנן הם אמרו והם אמרו, וכן מוכח בצ"מ כ"ד ז' שהחירו סתם יינם בסימן אע"ג דהחמירו מאד בסתם יינם ועשאוהו כיון נסך לכל מילי דחופס את דמיו ואוסר בכל שהוא, כ"ש באסד"ר באשת איש דעגונה הקילו, ואע"ג דלא הקילו בחחילת עדות, מ"מ יש להקל עפי' משאר איסורין דרבנן כיון דמדאורייתא מהני חחילת עדות זו לגמרי, ואע"ל דמשאלים דלכו"ע אינו אסור כי אם לכתחילה, וכן מוכח צפ"י גיד הנשה גבי גשר שנחנעס מן העין דאי חיה ל"י סימן צגורה שרי, וכן פסקו כל הפוסקים בצער שנאבד או השולח ע"י גוי אע"ג דאסרו משום חשש נבלה, וה"ל צעגונה אע"ג דמדרבנן אסורה היא שמא איש אחר הוא, מ"מ כיון דמכ"ת ודאי מה סמכין אסימן, אבל מה אעשה שהתוס' צפ"י האשה שלום [דקט"ו] צ"י ד"ה וקאמרי אהא דקאמר בגמ' גבי שני ת"ח שטעבו דאסקינהו קמן וקאמרי סימנים] כתבו דמאי דקאמרי סימנים פירושו סימנים מובהקים, חלמא דאפי' במשאלים הלכינו סימן מובהק ואין אני כדאי לחלוק, ומ"מ דבריהם ל"ע דלענ"ד דברי מוכרחין ובפרט מהר"ה שהבאתי וכו', וז"ע.

ובח"ב סי' ס' לירק להחיר צנודן אשה שטעב בעלה במשאלים ונמלא גוף טבוע וכו' סי"א כמו שה"ל לבעלה, דכיון דמשאלים הוא רק דרבנן א"כ סמכין גם אסי"א דהם אמרו והם אמרו, ול"ן לתשובתו ה"ל, ואף שבתוס' פ' האשה שלום מבוחר דגם במשאלים צ"ע סי' מובהק, אך שאר הפוסקים לא הזכירו דמירי צ"ע מובהק, ומה שהקשה לי חכם א' דמדברי הפוסקים צ"י ששלשלוהו לים והעלו ממנו רגלו שכתבו דחיישי' שמא אחר הוא אם לא שיש צרגל סי' מובהק, משמע דסי' אמלעי' לא מהני אף דמירי במשאלים, אין משם ראייה, דשאני התם שלא נטעב חלף ששלשלוהו לזרזר שום דבר שה"ל יודע לשוע ומשו"ה צעין שיהא סי' מובהק צרגלו דשמא לא נטעב כלל וזה איסור דאורייתא, אבל צ"י שראו שטעב חלף דחיישי' שמא ילך מתחת המים או גל ערדו

דסימנים דרבנן, מ"מ הוי כפלגא ופלגא, ובספק זה אזורא לה החזקת איסור שצאשה, ואיכא נמי ספיקא דילמא סימנים דאורייתא, א"כ מה"ת לקולא, חלף דמדרבנן לחומרה, ע"כ כתב הרמ"ה דאם נשאת לא תלך, חמס מסיק דלפי"ז כיון דקיימ"ל כהרשב"א דכל ספק איסור חורה מן החורה לחומרה, א"כ לא קיימ"ל כהרמ"ה בזה, ועוד דאפי' אם נימא דלא הוי רק חומרה דרבנן, נמי תלך, דהא אם נשא שניה לעריות או כהן שנשא חלילה אף דגוף האיסור הוא מדרבנן מ"מ לא מהני אפי' בדיעבד, וכ"ש כה"ג דאיסור מדרבנן מפני ספק איסור חורה.

ובצמח צדק [החדש] סי' מ"ט אות ה' כתב בטעם הרמ"ה דע"כ ל"ל דעדיין לא ברירא לן כולי האי דעל סימן ציננוי אין לסמוך מדאורייתא, דהא למ"ד סימנים דרבנן מוכרחין לומר דהא דמועיל סימן מובהק ביותר גם באיסור דאורייתא הוא מלך הסברה, דהא לא נזכר בתורה סימנים כלל, וא"כ גם בסימן ציננוי יש סברה לסמוך עפ"י"ש חלומ"ר בתשו' דלא שכיח דאיתרמי עוד א' בסימן זה ונאבד ג"כ, חלף שמ"מ לא סמכו ע"ז חז"ל דהא לא ברירא נמי להיתר, א"כ בהלכותך לזה עוד ספק דלוגי סימנים דאורייתא ס"ל להרמ"ה בדיעבד מיהא לא תלך, והרי"ב שכתב דלמ"ד סימנים דרבנן אין לסמוך עליהם כלל באיסור דאורייתא, אפשר דס"ל כמ"ש בשטמ"ק צ"מ לנאורה סימן מובהק נזכר בתורה מעד דרוש אח"ך אותו ע"ש, ולפי"ז סי' ציננוי דלאו דאורייתא נינהו ודאי שאין לסמוך עליהם מדאורייתא וכו', גם ו"ל דס"ל להרמ"ה כדעת קל"ת פוסקים שהביא הח"מ בסקל"א והכ"ש בסקמ"ז דצמח"ס דאיכא פלוגתא צעגונה חזינן לקולא, וס"ל להרמ"ה דענין סימנים ציננוי הו"ל כספיקא דפלוגתא כיון דמקור הספק תלוי בחרי נשני דרבא, רק שהרמ"ה מחמיר יותר וס"ל דלא מהני [להקל בזה לכתחילה] חלף שדיעבד לא תלך, מיהו לפי"ז כיון דקיימ"ל שם כמ"ש הרמ"ה דבספיקא דפלוגתא צעגונה חזינן בחר המחמיר, א"כ לא קיימ"ל כהרמ"ה אפי' לענין דיעבד, ומה גם דספיקא דסימנים חמיר עפי' מספק פלוגתא דרבוותא. ובקולור שם כ' שצפנים כ' קל"ת טעמים לדעת הרמ"ה, ומ"מ נראה דהרבה חולקים על זה.

ובפני משה [לר"מ מקלעוואן] סקפ"ב דייק מהרי"ל כוס"י ה' [המוצא באות הקודם], דע"כ חולק הוא על הרמ"ה, שהרי נסתפק בספק סימן מובהק אם אפשר להקל מטעם ס"ם או דנאמר העמד אשה בחזקת א"ל, והשאת אם נאמר דבסימן אמלעי' נחוד ג"כ לא תלך בדיעבד, וע"כ טעמא הוא משום דבאמת קיימ"ל כמ"ד סימנים דאורייתא ורק משום חומרה דא"ל אמרין סימנים דרבנן, א"כ היכא דאיכא עוד ספק דשמא סימן מובהק הוא ודאי דיש להקל בזה, דהא הוי ספיקא דרבנן ולקולא כיון דכבר ילך מחז"ל ע"י הסימן, אע"כ ס"ל לריב"ל דגם בדיעבד חלף ולכן כ' שפיר לאסור גם בסי"ם משום דאיכא דאיתחזיק איסורא לא מהני ס"ם כמבואר ביו"ד סי' ק"י.

ובחזון איש אהע"ז סי' נ"ב אחר שחמם על הרמ"ה דכפי לשונו דין ספיקא כך הוא, הא ודאי מספיקא אסורה מה"ת וקאי באשם תלוי או בחטאת משום חזקת א"ל, כ' דהדבר מבריתו לומר דיש כאן ע"ס [בדברי הרמ"ה] ו"ל מפיקין לה מצעלה, ועכ"פ אין למדין מדברי רי"ו אלו כיון שלא נתפרשו, וכל הראשונים חולקים על זה כיון שחממו דסימנים ספיקא הוי ודאי שחלף כו', ולכן נראה לנייח דאם נשאת חלף, ואין להקל בסימנים אפי' בנדרף שאר גיפוסים אם לא בדבר ועטם שמחיר מעיקר הדין.

ובערור השולחן סעי' קס"ה כ' דהנשאת בסי' ציננוי צ"י להטריפה אומדות והוכחות אחרות נראה דחלף.

אוצר

ס"ק פה אות ז

הפוסקים

מהני סיד"ר, וגם אין לומר דהרמב"ם פליג דהא וס"ל דגם דאסד"ר אין סומכין על סימנים אם סימנים לאו דאורייתא, כי דודאי אי אפשר לחלוק בזה וכו' ע"ש.

[גם בחתם סופר ח"א סי' נ"ח הביא ראייה זו מהרמב"ם וכתב דגם הרמב"ם לא יחלוק על סברא זו וישיב קושיית הרמב"ם עליו, וראה מעיקרא לסמוך על סברא זו בנדון שלפ"ד ה"י רק אסד"ר של משאל"ם, אלא שכתב שמיראי הוראה הוא ועי' יוסף א"ח ולא הדבר נהיה צ"ל שום פקפוק, ע"ש. חולס דסי' מ"ח כתב דמוכח מהא דלא חייש הרמב"ם לקושיית הרמב"ם דס"ל דשום סיד"ר לא יועיל להחיר שום איסור אפי' דרבנן, ואינו מועיל אלא להחזיר אצידה משום הפקר צ"ד דלאמר רצא צאלו מניחות דכ"ו וכו', [וכזה כתב בתומים סי' ס"ה סק"ו], ושפסד דהרמב"ם נמי לא הקשה על הרמב"ם אלא דעכ"פ מנ"ל להגמי' להוכיח כל כך בפשיטות דס"ל לר' אצא סימנים דאורייתא וכו', אבל לדינא מודה הרמב"ם דלא סומכין דסי' אמלעי בשום איסור, ע"ש].

גם מוה"ר עזר [בעל אבן העזר] כתב דהפוסק בשמו דסוף שו"ע הקטנים [דפוס סלאוויטא חקפ"ז] העלה דאסד"ר מהני סי' אמלעי, והסתמך ע"ד הטור שכתב דמשאל"ם, "ואם ע"א מעיד מיד אחר שהועלה והכירו ע"י סימנים שה"י לו בגופו נאמן", משמע מלשון דסי' גרידא צ"ל עכ"פ נאמן, וגם הביא מדברי רש"י צ"מ כ"ז הג"ל [צפ"ת צ"ס הנו"צ], ושכ"כ רש"י גס ביצמות ק"כ ד"ה בין כנוי, אלא שעל דברי התוס' ביצמות דקט"ו [הג"ל כתב פניו] דבעי' סימן מובהק, כתב דהיינו אי ודאי סימנים דרבנן דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, אבל אין דמספ"ל אי סי' דאורייתא או סי' דרבנן ח"כ דרבנן קיימ"ל דספיקו להקל. [ועי' בחת"ס סי' נ"ח שבי' לדחות מהתוס' משום דהתם קיימי דע"א אומר דדמי וחיישי' שטעה בשיעור וילאח הנפש וכו' ספיקא דאורייתא].

ובפנים מאירות ח"ג סי' צ' ר"ל מעיקרא דעד כאן לא נימא דמהני סיד"ר דמשאל"ם אלא רק היכא דאיכא צ"י עדים כבשרים להעיד מה"ח שראו העצמה ואצד שמו וזכרו, דאז ודאי יל"א מספק איסור דאורייתא ולא נשאר עליה רק איסור דרבנן ואז מהני גס סי' אמלעי, אבל אם ע"א או אשה וגוי מסב"ח מעידים על העצמה דמשאל"ם דמאורייתא לא מהני עדותה, לא נסמוך להחיר אלא אם אומרים סי' מובהק ביותר, ולפי"ז הא דפסק בשו"ע דבעי' צ"י בהשליכו מלודא והעלו ממנו רגל אי דבעי' שיהא סימן מובהק ברגלו, מיידי דוקא כשאין שם צ"י עדים כשרים, אבל אם יש צ"י עדים כשרים שגפ"ל למשאל"ם סגי אפי' בסימן אמלעי, וגם נובל לומר דמ"ש הג"ח דהא דהעלו רגלו דבעי' סי' מובהק ברגל, היינו דלסי' אמלעי קרי מובהק וכדמוכח מדברי דמטעם דצ"ח, וכן מ"ש הרמב"ם דבעי' זה דלפי' ק' סימנים שאינם מובהקים אינם כלום, היינו דספק איסור דאורייתא, אמנם מדברי המצ"ט דח"צ שהוצא בקו"ע [אות רכ"ט] משמע דלפי' צ"א שהעיד על העצמה דמשאל"ם יול"א האשה מחזקת אשה איש דאורייתא ע"ש, ובאיסור דרבנן גרידא יש לסמוך על סימן שאינו מובהק לגמרי, ולא ישיבני אדם מהש"י הר"ן סי' ע"א דהא דמיימון מחלוקי שהעיד עליו גוי מסב"ח שאל"ו אחר שנטעם והכירו צפ"רף פניו וחוטמו וגם אחר עליו סימנים ולא החיר הר"ן משום שנשתנה ע"ש, והוא סימנים דשם הם סימנים אמלעיים כמ"ש דכ"י, הרי דאין מחירין דמשאל"ם אף צ"י סימנים שאינם מובהקים, חשובה נז' דאין דומה ספינה שנערפה למי שנטעם צמים שאין להם סוף, דבספינה שנערפה יש כמה אופנים שאפי' צדיעבד תל"א [עי' באול"פ סעי' ל"ו] ולכן החמיר שם הר"ן, גס פשטות לשון הטור דגבי מלא הרוב כתב אם יש לו סי' מובהק, וגבי נפל למשאל"ם

ערדו דבהא רובן לאיצוד ואינו אלא דרבנן, בזה כגי דסי' אמלעי, אלא שהצ"י בשו"ע כתב [בסעי' ל"ב] אם "נפ"ל נמים [ולא ששלוכל], וא"כ ראוי לחוש לדבריו, וא"ל שאין ראוי לעשות מעשה נגד רבנותו בעלי התוס' אשר מהם תורה תל"א לכל ישראל, אמנם י"ל שגם התוס' סוברים דבמשאל"ם באופן שילאח מאיסור דאורייתא מהני סימן אמלעי, אלא שהתוס' שם איירו על מי שלא ראובו שנטעם ממנו, או שלא שבו עליו עד שחל"א נפשו, וגם דברי הצ"י מיושבים בזה, ומאחר דראייתנו [דסיד"ר מהני דאסד"ר] היא ראויה גדולה יש לנרף גס זה, וסניף להקל מיהא הוי.

ובבית הלוי ח"ג סי' י"ב דחה ג"כ הראיה מהתוס' דקט"ו כהפני' דהתוס' איירו שלא ראו שנטעם ממנו או שלא שבו עליו עד שחל"א נפשו, ובזה הוא דלא מהני סימן אמלעי משום דלא יל"א עדיין מאיסור דאורייתא, והטעם יותר, דודאי י"ל דס"ל להתוס' דבשהה עליו ה"י מועיל גס עכ"פ ולא היינו חוששין לצדדמי, ומדמשנו דאמרו סימנים ולא ניחא לכו צתירולא דחזינכו לאלתר, מוכרח דמוקים לה באופן שה"י עליהם איסור דאורייתא ובגון שלא שבו עד שחל"א נפשו וכו', ועל הגמ' אין להקשות מדוע לא מוקי לה דמיידי צשהה עליהם ומועיל גס עכ"פ, ד"ל דכן משמע לשון הצרייתא דקט"ו מעשה צ"ח שהיו צאים בצפינה וצטעה, ומשמע דה"י ידוע רק שהספינה צדה היו הת"ח עטבה, אבל מטעמה האנשים לא ידעו, והרי הוא ממנו דין ספינה שאצדה צים דנותנים עליה חומרי חיים מה"ח, ובשלמא לכס"ד דלא העולם והא שהשיאו נשותיהם ע"פ נשים היינו משום שכן העידו גס על עצמית האנשים שפיר מלינו לאוקמי שהם העידו גס ששהו עליהם, אבל למה דמסיק דהנשים היו עדי הכרה אחר שהעולם, ח"כ עצמית האנשים לא נזכר כלל בצרייתא רק עצמית הספינה, ומש"ה מוקים דאמרי סימנים דוקא, אבל באיסור דרבנן י"ל דגם התוס' מודים דמהני סיד"ר.

ובמרה"צ סקפ"ו [השני דף ע' ד'] דחה ג"כ הראיה מהתוס' דקט"ו כהפני' ובית הלוי הג"ל, וכתב דאדרבה יש להביא ראיה מהחירוף הצ"י שם דבמילי דרבנן סומכין על סי' צינוני, והוא מדכ' שם אי נמי מהני עפ"י עצמות עינא, ופי' הצ"ס דס"ק קמ"ג דר"ל דמהני סי' צינונים צלירוף העצ"ת, ולכאורה קשה דהא כתב מהרמב"ם דפסקו סי' קס"א וסי' רכ"ד צדין סימני גוף וכלים דאין סומכין עליהם אפי' צלירוף אומדות אחרות, וא"כ למה יועיל הצלירוף בזה, אפי' דס"ל להתוס' דהא תירולא דכל שמכירו עכ"פ מהני שפיר מדין תורה, דחששא דצדדמי אינו אלא מדרבנן כמ"ש הצ"ס הג"ח שם, ובמילי דרבנן מהני סי' צינונים לבו"ע, וא"כ מה שגם הר"ף והרמב"ם והטור ושאר פוסקים כתבו סימנים סחם ולא הזכירו מובהקים כלל, ועי' צפרישה אות מ"ז, ועי' מטעם הג"ל.

ובפ"ת סקל"ע הביא מהנו"צ סוס"י כ"ע שכתב מדעת ע"מנו לחדש דבמשאל"ם ושהו עליו עד שחל"א נפשו והועלה ח"כ גוף מת מהמים, שפיר יכולים נסמוך להכירו ע"י סי' אמלעי צ"י עכ"פ כלל גס למ"ד סימנים דרבנן, ודייק כן מרש"י צ"מ כ"ז צ' ע"ש.

ובנוב"י סי' מ"ג הביא ראייה לזה מתש"י הרמב"ם כלל צ' סי' ע"ז שהקשה על מה שפסק הרמב"ם צפ"ט מכלאים ה"ח דהמנהיג צכלאים אינו נוקה אלא צטמאה עם הטבירה אבל צ' מיני טבירים או עמאים אינו נוקה, וקשה דהא צחולין ע"ט קאמר ש"מ ס"ל לר"א סי' דאורייתא, ואם נימא דטמאה עם עמאה ליכא אסד"ר היכא פשיט מנייה דסי' דאורייתא הא אפי' אם סימנים דרבנן סומכין עליהו דאסד"ר, ע"ש, אלא דס"ל דאליסור דרבנן

אוצר

סי' קפ"א אות ז

הפוסקים

ונמשאלים כי העור ואם ע"ה מעיד ראיותיו מיד כשהועלה והכרתיו ע"י סימנים נאמן, ולא כי סימן מובהק, ש"מ דסגי אף בסי' אמלעי וכו', והגם מדברי הרמב"ם מוכח דס"ל דבאסדר לא סמכי אלא על סי' מובהק לגמרי, דהא גבי גט החור להחזיר ע"י סימנים גמורים, ואילו בנפל לגזר אריות או ראובו ללבו [בפ"ז מנחות ה"ג] לא החזיר ע"י סימנים, וע"כ ל"ל דלסי' אמלעיים קרי סימנים, ומבואר שלא החזיר אשה נשוק ע"י סי' אמלעי אף דשם אינה אסורה אלא מדרבנן, שהרי כתב שם שלא החזירו בדברים אלו אלא משום איסור כרת ש"מ דאינה אסורה אלא מלד החומר וכו', אמנם אין ראיה מזה, דהא גדולי הדור כהר"מ בסי' ל"ו והרמ"ש בקוע"ד נסתפקו אם חיצות "אכל היו לו סימנים בגופו" הם מדברי הרמב"ם, וגם בעור חו"מ הביא לשון הרמב"ם ולא הביא חיצות אלו ואפשר לומר דמייירי שלא היו בו סימנים כנג, וא"כ אין לנו ראיה ברורה שסובר הרמב"ם דבאיסור דרבנן בעי סימנים גמורים, [וע"י להלן ברע"א סי' ק"ז], וגם מדברי התוס' דקט"ו הנ"ל יש לדחות, דלא כתבו דאי סי' לאו דאורייתא בעי סי' מובהק אלא למאי דס"ד דע"ה במלחמה לא מהימן וא"כ ק' נשים כע"ה דמ"ה ולא מהימני לא במלחמה ולא במשאלים ואיכא עדיין איסורא דאורייתא ולכך בעי סימנים, אבל לדין דקיימ"ל כהר"ק דבע"ה דע"ה במלחמה נפסטה מהכ"ה דריגלת א"כ אפי' בעד א' שראה העצמה יראה מאיסור אשת איש דאורייתא ומחזירין ע"י סימן אמלעי, וכ"ש צ"י עדים המעידים שטבע במשאלים דודאי סומכין על סי' אמלעי וכו', ע"ש. וע"י במנחת משה סי' ז' אות ד'.

ובזכרון יוסף סי' ה' אות כ"ד הביא ראה דמשאלים מהני גם סימן אמלעי ממ"ש הט"ז צו"ד סי' ס"ג וכו', גם הוכיח ממאי דקאמר בחולין ל"ה צ' דרב אכל בישראל ע"י שחתך ל' חתלת קרנא, והא ודאי דזה אינו סימן מובהק ואפ"ה מהני אלא דבמילי דרבנן מהני אפי' סימנים וכו', וכי עוד דכ"ש צנודנו שנמלא חיצה סימנים שיש לומר שהם מובהקים דודאי מהני מעטם סימנים וספיקא דרבנן לקולא.

ובזכרון בהנה דמ"ג עור צ' כתב דאם כי שיש לדחות ראיות בעל אבן העזר, אך נראה דגם איכו לא צנה יסודו על ראיותיו למעשה, אלא דסברה זו להקל בסימנים במשאלים היא מלד ענמה ראיות נאומרה והשכל יגזור אותה גם מבלי ראיה, דהיכא דהוי מילתא דרבנן אצ"ה בספיקא לקולא.

ובדף ע"ה סוע"ה כתב דהגם שצח"ל סי' כ"ה כי נהסם א' שהר"ה

שהביא מהרמב"ם דמשאלים מהני סימנים קצת אינו יודע

לה מקום וכו', [ראה להלן במחמירים], ומשמע לכאורה שדעתו

להחמיר בסימנים במשאלים, הנה גם אס' יהי מחלוקת צ"ה יש

לסמוך להקל במשאלים, ומה גם דנראה דלא כ"כ אלא לדחות

הראי מהרמב"ם, אבל בעיקר הדין משמע שם שדעתו היא

דצנודנו לא הי' דין משאלים כלל, כי לדעתו לא מקרי שם ששכח

עד כדי שחלא נפשו, ע"ש.

ובאריה דבי עילאי סי' ע"ו [דל"ו צ' צ"ה והנה] כתב דכמו

שדייק בעל אבן העזר מלשון רש"י, כן יש לדייק מלשון

הרא"ש צ"ח סי' י"ד דס"ל דבאסדר סמכי על סימנים גם

אס' אמרי סיד"ר, והוא ממ"ש שם לחלוק על הר"ק גבי הוא

והוא אומרים סימני הגט דנותנים לה דאינה לריכה לומר סי'

מוצהק, וכי בטעמו של דבר דכיון דעדיף סימן יורה מסימן ידיה

יבדין לה, ואי משום דמינסבא נגע זה ואיכא אסדר"ה וכו' ע"ש,

אלמא דדוקא באסדר"ה בעי סי' מובהק.

ובסדר"ה סקפ"ו [השני דס"ע ד'] הוכיח משאר דברי הרא"ש

שם [לא מהמשמעות] דס"ל דבאסדר מהנו סיד"ר,

והוא ממ"ש שם דמחזירין לה הגט אפי' צסי' אמלעי משום דאמרה

בפני בעלה גרשתני, דאע"ג דבכ"ה שגט מסייעה מעיזה, מ"מ

סמכי שפיר על הסי' דמסייעו לה ע"ש, וכ"פ בשו"ע סי' קנ"ג,

וכרי כאלן דזוגת הסימנים אפשר דאסורה מדאורייתא כיון דאין

כאן חזקה דאין אשה מעיזה, וגלל הפחות אסורה מדרבנן, ואפ"ה

כתב דסמכי על סי' צינוני, א"כ ה"ה וכ"ש צשאר מילי דרבנן

שיש לסמוך על סי' אמלעי, דהם אמרו והם אמרו.

עוד כי צמרה"ל שם ראה מהא דכ' הבי' צשם בעל העיטור

צמחמר עשורי גבי מביא גט ונאכד ממנו וז"ל: ומסתברא

דדוקא נקב צ"ד אות פ' אבל תיבה פ' לא דמסקתא לן סימנים

אי דאורייתא או דרבנן, ובדאורייתא בעי סי' מובהק ואצ"ה לחומרה

עכ"ל, משמע להדיא דבמילי דרבנן נקטינן לקולא (*), וכ"ש לשיטה

הרמב"ם [לפי"מ שהעלה] שסובר דסיד"ה צכל האיסורים זולת

בעדות אשה החמירו צו מדרבנן להלריך סי' מובהק ציורה, דודאי

במילי דרבנן אין להחמיר צו כלל.

ובבית שמואל אחרון סי' ד' כתב דכיון דלרש"י והר"ה סמכי

באסדר"ה על סי' שאינו מובהק, כדאס' המה לסמוך

עליהם. וכן הסכים צעקף ע"ן אבות סי' צ', וצשם משמטון [לר"ש

מנשה] סי' ד' צסוף חש' בעל עבודת השם, וכי שם ע"ד הנוצ"י

הנ"ל דדבר הי' צפיקו אמת, כי כן כי הפרשה צסי' י"ז אהא שבי

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

העור

אוצר

ס"ק קפח אית ז

הפוסקים

אלא דהכי דינא, עכ"ל היבא דהוי אסד"ר יהי סיד"ר, דהס אמרו שאשה זו אסורה והס אמרו דסימנים אלו מועילים, ושכן יש לדייק מדברי רש"י בצ"מ דכ"ז ומדברי הרא"ש בנשוא [הג"ל דדברי הנו"כ], ומאז דקשה מדברי התוס' ביצמות קט"ו, כבד יישב בחקרי לב ס"י י"ב ומסכים שם ג"כ דסמנים על ס"א באיסור דרבנן, ונראה דגם כשעדות העצמה לא הי' אלא עפ"י עד א' דאין כאן עדות הראוי להחריב מדאורייתא, מ"מ כיון שחז"ל הקילו לקבל עדותו ע"כ שהפקיעו איסור תורה לגמרי כאילו יש כאן צ' עדים ולא נשאר כלל שום נדנוד איסורית וכו', והוכיח זה מדברי הריב"ש ס"י שעי"ט [וכנ"ל בפנמ"א], ודברי הב"י בצעי"ט ל"ב שהלריך סימן מוצהק באשר שהעלו, מייירי כשלא שבו עליו עד שחלה נפשו לחבתי באסד"ר קאי ולהכי הלריך ס"י מוצהק וכו', והולך ומונה כל אלו האחרונים הסוברים דבאסד"ר מהנו סיד"ר עד י' במספר, ודוחה שם ראיות הישועות יעקב [דלהבן צמחמירי], ומסיק דהוא יחיד נגד רבים.

גם בצמח צדק [החדש] ס"י נ"א העלה דמשאל"ס שהוא רק דרבנן מהני ס"י ציוני דהס אמרו והס אמרו (*).

ובבאר משה קונ"ט ציון ירושלים ס"י צ' [וכ"י ג' וד'] העלה ג"כ כסברת בעל אבן העזר דכיון דמספ"ל אי סיד"ר או סיד"ר אי"כ באסד"ר הוי ספיקא דרבנן ולקולא, [ועי' זלמה לזק החדש ס"י נ"א שבי' דסברא זו לא נהירה, דכיון שיש כאן חזקה איסור דה"א לא אמרי' ספד"ר לקולא, כיון שיש לו עיקר מה"ת, ע"ש. אולם הבאר משה כתב] דאף דמקום חזקה לא מקילין אף דרבנן כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס ס"י כ', מ"מ לבד מה שכבר העליתי דהיבא דהוי ספיקא דדינא יש להקל גם במקום חזקה דבציל החזקה לא יסתנה הדין וכמ"ש המל"מ בפ"ט מטומאת צרעת ה"א, י"ל עוד דלא שייך צוה לאוקמי לחזקה עפ"י דה"ש בפ"ב דמקואות דהיבא דטומאת דאורייתא אולה לא לא שייך לאוקמי לחזקה לענין דרבנן כיון שאינו כמו שהי' מקודם ע"ש, והבא נמי כיון שנטעם צמחש"לם וחללא לה חזקה א"א דאורייתא, שוב לא שייך לאוקמי לחזקה דמעיקרא גם לענין דרבנן. ועי' באחיעזר ס"י י"ג.

ובאוריין תליתאי ס"י ד' הביא דעת המקילים והמחמירים, וכי דבכמה חש' עגונות שצאו לידו הי' ירא לסמוך ע"ז נמנעה, כי צקלנת יעקב [לר"י מניסא שצמחמירי] כ' דהוא נגד דין מפורש בשו"ע סעי' ל"ב ע"ש, אך בצרית אברהם הביא הערה זו בשם הפנים מאירות ומיישב בצוץ טעם, לכן המקול צוה יש לו על מי לסמוך, וע"ש עוד צס"י ל"ו.

ועי' פ"ת סק"ט מהצרות אברהם ס"י כ"ז דרואי להחמיר עכ"פ צכ"ג להמתין י"ב חודש מיום העצמה עד שיאבד זכרו. ויש שבי' לד להקל צס"א היבא שהצורכו בצע"ע אלא שהי' אחר ג' ימים ממתתו, ומעט דכיון דהא דלא מהני ס"א הוא מחמת ספק דילמא סימנים דרבנן, אי"כ בהכרח דאחר ג' ימים שאינו אלא חששא דרבנן [וכמוצא בצעי"ט כ"ו] דילמא נשתנה, הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. כ"כ בחזרת יקותיאל כוס"י ג' וס"י ו'. אולם עי' צאות שאח"ז ציות הלוי שמתחת לקו.

ובן מאלנו לאחרונים שהחירו או כתבו לד להיתר צס"א היבא שנמלא הרוג א' בדרך שידענו שהלך זה בעלה, דצוה ס"ל למצ"ע שיחלה מה"ת מחזקת אשת איש ולא נשאר עליה רק איסור דרבנן [וכמוצא באוה"פ סעי' י"ח ס"ק קנ"א מלות ע"ו], וא"כ יהא סגי אף צס"י אלמעי להוליא מהאסד"ר. כ"כ בשאילת דוד ס"י י"ד וס"י י"ז, ובשו"ת ר"י מסמילא ס"י א', ובכרי בשמים מה"ת

הטור צנפל למשאל"ס דיש להחיר ע"י סימן, דלאו דוקא ס"י מוצהק הוא דקאמר הטור אלא לס"י ציוני קרי ס"י מוצהק ע"ש.

גם במשיבת נפש [הראשון] ס"י כ"ב [דכ"ד א'] וס"י כ"ד כתב דמשאל"ס יש לסמוך על סימני הגוף אף שאינם גמורים, וכ"ש היבא שיש גם לירוף סימנים שאינם מוצהקים בצגדים. ובמים חיים [רפפורט] בנשוא הרב ר' נפתלי הירץ מדובנא כתב על דברי בעל אבן העזר הג"ל דדבריו נראים מאד להלכה, ולירף זה ללד היתר. ועי' צאות שאח"ז דגם הקה"י ס"י ז' הקיל לסמוך צמחש"לם על ס"י אלמעי.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] רס"י מ"ג כתב שהעיקר כדעת המקילים דמשאל"ס שהוא רק אסד"ר מועילים סימנים אף למ"ד סימנים דרבנן, ושי"ל דגם הפני יהושע החונק [המוצא להבן צמחמירי] מודה צמחש"לם דקיל איסוריה דהא חס נשאת לא חלה. וע"ש עוד צס"י כ"ט וצס"י ל"ז.

ובסוסי' מ"א [דנ"ט ד'] אחר שכתב גם שם לד היתר צנודנו שבעל העגונה טבע צמחש"לם ושהו עליו עד שחלה נפשו ואינו רק חשש מדרבנן משום משאל"ס, אי"כ מועילים סימנים [אלמעי] להחיר, דאף אי סיד"ר מהנו לענין חשש דרבנן וכמ"ש בשו"ת פניי ובעל אהעו"ז הג"ל, כתב עוד דאף דצנ"ז לא היו צ' עדים כשרים ששהו עליו עד שחלה נפשו רק העיד ע"ז עד א' והעגונה, ודעת רוב הפוסקים דאף בעדות אשה לר"ך מה"ת צ' עדים כשרים, וא"כ לא שייך כאן לכאורה הטעם דמשאל"ס דחינו רק חשש דרבנן מהנו סימנים, דהא כאן מה"ת אין עדות כשרה ששהו עליו עד שחלה נפשו, אבל זה אינו, דהא בהך דעצב חסא שצלהי יצמות אמרי' בגמ' דחס נשאת לא חלה כדן משאל"ס, והתם עכ"ס מסל"ת היה ולא אמרינן כיון דמה"ת אין גמסל"ת נאמן וחכמים הוא דהימנורו וכיון דחז"ל אסרו משאל"ס שוב הוי איסור תורה ואמאי לא חלה, אע"כ כיון שכבר האמינו חכמים עדות עד א' או מסל"ת צעגונה כבד עשאוהו כאילו הוא נאמן מה"ת, ע"כ צנ"ד שפיר מהנו הסימנים לפ"י הגדולים הג"ל דבאסד"ר מהני סיד"ר.

ובחשק שלמה ס"י ע' אות י' הסתמך על הפנים מאירות הג"ל כי ראיותיו מוכרחות, ושכן הכריע ר' גרשון אשכנזי בנשוא. וע"ש עוד צס"י י"א. אולם עי' צו צס"י י"ד המוצא להבן צאות י"ח מתחת לקו.

גם בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב ס"י ל"ו, ובשו"ת מהרי"מ [פדוה] ס"י כ"ה כתבו דבאיסור דרבנן יכולים לסמוך על סימן אלמעי. וכ"כ בשו"ת ר"מ ליגרא ס"י ג' אות י"ג, ובנדוד צשערים ס"י י"ד אות י"א, ובנשוא שצס"ק ספר מ"ס קדושים, ובחקרי לב ח"א כוס"י י"ב, ובשם חריב ס"י ל"ז, ובמלות כהונה ס"י י', ובזכר יהודה ס"י כ"ה, ובנשוא לשאל ס"י כ"ד, ובמהר"ש עגיל ח"ב ס"י י"ט.

ובחסד לאברהם [תאומים] תנינא ס"י י"ז כתב דמלבד מה דעיקר ראיות האוסרים מהתוס' יצמות דקט"ו יש לדחות, מלבד זה הדבר צרור להלכה פסוקה דבאיסור דרבנן מהני סימנים דרבנן, ושכן הוסכם מרוב גדולי האחרונים.

וברוח חיים ס"י עו"ב [מדע"ז ואילן] הלריך בהאי דינא דמשאל"ס מהני גם ס"א להחיר להחילה, דכיון דמספ"ל אי סיד"ר או סיד"ר אלמעי דרבנן להקל וכמ"ש מהרי"ט צח"א ס"י מ"ח דהיבא דאיכא עציבה כראוי אז כל ספיקא דאיכא בעדות ומחלוקת של ראשונים אלמעי לקולא ע"ש, ושכ"כ הרח"ש בדכ"א, וגם הרי"א די צוען צס"י ל"ז שהי' צנודנו עציבה כראוי דן בספיקו להקל, ומקור לכולם הוא הריב"ש צס"י שעי"ט ע"ש, ועיד דאף חס נימא דמה שפסקו סיד"ר לאו משום ספיקא הוא

אוצר

ס"ק קפח אות ז-ח

הפוסקים

ובשורת רע"א סי' ק"ז כתב דל"ע עוצא אם נגזי חשש דרבנן מהני סי' אמלטי, דמה שהנ"ב הביא ראה על דין זה מקושיית הרא"ש בתשו' על הרמזים בבה"א דבדנייתא [ראה לעיל במקילים], אי"ז ראה, דזכו צורש איסור דרבנן, אבל צורש דאורייתא והחשש דרבנן י"ל דגרע, [וכן דחה בבית מאור סי' ל"ב, ובשמן רוקח ח"ב סי' מ"ה], גם ראיית הפנים מאירות מהעור ש"י בטעיה, והכרחיו ע"י סימנים שצופו" ולא כתב בסומן מובהק, אינה ראויה, דכוונת העור שהכרחיו ע"י סימנים היינו דמכח הכ"י יש לו עז"ע, וזהו כפי תירוץ הב' של החוס' דאף אי סימנים לאו דאורייתא מ"מ מהני בצירוף עז"ע, וכ"כ הב"ש בסקפ"ז ופ"ח, וא"כ אדרבה משם ראה להיפך, מדבני ג"כ עז"ע כדדיוק לישנא דהכרחיו מוכח דסי' לחוד לא מהני, [וכן דחה בצרית אברהם רס"י כ"ז], ואם כי שיש לדחות זה ד"ל דמייירי שלא עמד עליו כשעור שחלף נפשו דזכה להרבה פוסקים הוי מדאורייתא אפי' במים שאין להם סוף, אך עכ"פ ליכא ראה להקל וכו', ואדרבה מצוה להיפך מדברי החוס' יצמות דקט"ו [ה"ל], ומה שהפנמ"א דחה דהחוס' קיימו בסברא דע"א משקר וממילא הוי חשש דאורייתא אבל לדינא דקיימ"ל דלא משקר י"ל דמהני סי"א, זה אינו, דהרי ממ"ש החוס' דבני סי"מ דעז"ע לחוד לא מהני דאמר העד בדדמי ולא נקט מטעם משקר, ע"כ דס"ל דצמיעד שכוונ' [מהמים] היא דייקא שפיר, [ובעז"ז] דחה בצרית אברהם ה"ל, אלא דיש לדחות מטעם אחר ד"ל דמייירי בלא העיד שעמד עד שחלף נפשו דזכה הוי חשש דאורייתא, גם י"ל דהוי דנימא דלפי הלך דסיד"ר אף ליכא דחשש דרבנן לא מהני סי"א, מ"מ אכן דמספ"ל אי סיד"א או דרבנן ליכא דחשש דרבנן ראוי לדון בספד"ר דשמא סיד"א, (אזכר דגם לאורך גיסא אין לנו ראה ברורה, דהר"ה שהביא בחי' פנ"י ה"ל ממתי' דפ"פ, אינה ראויה וכמו שדחינו על החוס', גם י"ל דלכאוי לישנא דבכורות דפ"פ בלא חוטם מהני מדאורייתא מוקי מחתי' בסי' ארוך וגון וחיורי וסומק), ומה שהפנמ"א הביא ראה מהרמז"ס פ"ז מנחות דבראבו ללוב דהוי רק חשש דרבנן צע"י סי"מ, שגג דזה, דמ"ש הרמז"ס "ולא הכירו פניו" לא קאי על ראהו ללוב, אלא דהרמז"ס נקט פסקי דינים לאשכוחי גווי דוורדים לנחלה ואין משיאין את האשה, והיינו צעדים שנפל לגוב ארוות או שראו ללוב וכן צדקת צמחמה ומת ולא אמר קברתיו, או שנהרג ולא הכירוהו, והיינו, או שנהרג שלא צמחמה אלא דלא ידעו מי הוא ולא הכירוהו בטע"ע אלא דה"י לו סימנים מובהקים דהיינו אמלטיים כמ"ש הב"י דבכל אלו אין משיאין ומורידין לנחלה, אולם נראה ראה מהעור וש"ע סי' קל"ב דאף אם הביא את הגט מלאו בעלמו הכריכו שיכירו בסי"מ, הרי אף דבכה"ג שהחשש של צ' יוצ"ש הוא רק דרבנן מ"מ צע"י סי"מ, אלא דצורש דאורייתא והחשש

מהד"ת סי' ש"ה, ובזקן אהרן [לר"א וואלקין] סי' ט' וסי' ע"ח, ובמשכרי ים סי' כ"א.

ה. דעת המחמירים. כתב בחי' פני יהושע על מס' גיטין דף כ"ז צ' ע"ד הגמ' דוקא נקב בלא אות פ', אבל נקב בלא תיבה פ' לא, דנראה דאי סימנים דרבנן לא סמכין עליהו באיסור דאורייתא אפי' ליכא שהחשש הוא מדרבנן משום דלמא אחי למיסמך באיסור דאורייתא, וראהו נזה ממתי' דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אטפ"י שיש סימנים צופו, ומשמע להדיא דפ"פ בלא חוטם אין מעידין אפי' בצירוף הכ"י, אע"ג דלחא אוקימתא שצ"י יש צבור מהני מדאורייתא פ"פ בלא חוטם ורק מדרבנן החמירו דליצעי תריוויכו, אלא דאפי' בחשש דרבנן אחר' דלא מהני סימנים למ"ד סימנים דרבנן. וראהו זו כתב גם החתם סופר בח"א סי' מ"ח *).

ובחבם צבי סי' כ"א השיג ע"ד הרב השואל שראה להחיר צמשאל"ס ע"י סי"א ודייק בן מהרמז"ס פ"ז מנחות, וכתב דאינו יודע מקום לראהו זו וכו' ע"ש.

ובשורת ר' חיים בהן סי' ל"א כתב דאף שהי אפשר לנדר דהיכא שאינו רק חסד"ר סגי אפי' בסי' שאינו מובהק, אך מדברי החוס' דקט"ו [שהזכיר בשו"ת פנ"י דלעיל במקילים] מוכח דאפי' באסד"ר נמי לא תיקנו רבנן [שיבני] סימן שאינו מובהק כי אם צמחמה לחוד וכדפירש"י הטעם משום הפקר צ"ד. ובסי' מ"ב כתב שהוא מהסם להחיר צמשאל"ס בסי' אמלטי, כי מהחוס' ה"ל מוכח להיפך, ואם כי שכתב שיש ליישב, מ"מ לא ראה לסמוך על היתרם כי האי דחלי צמחמה ופנה להחיר אחר שיכא כדאי לסמוך עליו ע"ש.

ובשב שמעתתא ש"ז פכ"ג כתב דנראה דדוקא באיסור דרבנן שאינו אלא חומרה בעלמא וכמו איסור דסחם יינס הוא דמהני סי"א, אבל באיסור ח"א דעיקרו דבר תורה וחכמים החמירו בספיקו אפי' בדבר שרובו למיתה כמו צמשאל"ס וכיוצא ליכא למימר דלא מהני סי"א, ואדרבה כיון שחשו אפי' בדבר שרובו למיתה מכ"ש שחשו לדבר דלא מהני סי"א, וכתב דאם כי שיש לדחות ראי' הפנ"י ה"ל, מ"מ מהא דמצוה דבני נקב בלא אות פ' אפי' בלא החזקו צ' יוסף בן שמעון וכמ"ש הרשב"א והר"ן שם, וליכא דלא החזקו ודאי אינו אלא מדרבנן [נחוש לצי' יוצ"ש] וכמ"ש החוס' להדיא צופו"ק דצ"מ, אלא דגם דרבנן צע"י סימן מובהק דוקא.

ובקבלת יעקב [לר"י מליסא] סי' ל"ב כתב דמדברי הש"ע שם שהלריך שיכא סימן מובהק צרגלו, מוכח דאפי' צמשאל"ס דהוא רק מדרבנן ג"כ לא מהני סי' אמלטי אלא צע"י סי' מובהק דוקא. [והזכירו הפ"ת צסקל"ט].

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנצט] סי' נ"ג כתב על ראיית הפנ"י דמלבד מה שדחה הש"ש, י"ל עוד דגם לדברי הפנ"י יש לחלק הענינים. דהא אמרי' התם הטעם שהחמירו להצריך פ"ס עם החוטם הוא משום חומרא דא"א, ותא ודאי דלא מתקלפין בין שהיא א"א מדאורייתא או א"א מדרבנן דמ"מ בגדר א"א היא, אך היינו דוקא במקום שאמרו חז"ל אם נשאת תצא, כגון הנה שאמרו בהו אין מעידין, אבל בנפל למשאל"ס דאם נשאת לא תצא. אי אפשר למחשבה בכלל אשת איש אפי' מדרבנן, רק איסורא היא שלא תנשא לבתחילה, והוי רק כשאר אסד"ר דמהני ב"י סי' אמצעי. וע"י בצמח צדק [החדש] סי' ס"ג סוף אות א' דמבואר שם דשאני הכרת הפדחת לחוד דאפי' ל"ק דבכורות החמירו בו דאם נשאת תצא ועשאוהו כשל תורה, אבל במשאל"ס דאם נשאת לא תצא. סמכין על סימן בינוני, וע"י להלן באות י"ט מהתשובות לשואל,

(*) אך בשב שמעתתא ש"ז סי' כ"ג ובשורת רע"א סי' ק"ז ובמהר"צ סקפ"ו השני דהו ראהו זו, ד"ל דלהאי לישנא דמדאורייתא סגי בפדחת לחוד יפרש המשנה דאין מעידין בסימני ארוך וגון, וביבמות דמפרש הטעם משום דסימנים דרבנן ס"ל כתיורצא דבכורות שם דמדאורייתא בעי כולחו. ובבית הלוי ח"ג סי' י"ב כתב על דחוי זה דהוא דוחק לתלות סוגיא זו בב' הלשונות שבבכורות וכו', אך כתב דיש לדחות מטעם אחר דשאני התם שהסימן בא לברר אסד"א. דבהכרה בלא חוטם אם זה הנמצא אינו בעלה הרי אסורה היא מה"ת, אבל מי שידוע שטבע במשאל"ס דמה"ת אשתו מותרת ורק מדרבנן היא אסורה ואח"כ נמצא טבוע ומכירין אותו בסי' אמצעי, דגם אם זה הנמצא אינו בעלה מותרת היא מה"ת ע"י הבעיה הקדומה, והסימן אינו מברר רק אסד"ר, שפיר י"ל דמהנו גם סימנים דרבנן. וכוה כתב בזכר יהודה סי' כ"ה.

אוצר

ס"ק קפח אות ח

הפוסקים

ע"י לעיל במקוילים] לא סמך ע"י כי אם צריך עוד לדדי היתר. ובס"י ס"ע האריך הרבה להוכיח דגם באיסור דרבנן לא סמכין על סימן. אמלטי, וכחז דלא סמך לבו מעולם על דברי האחרונים בזה כי אם לסיק בעלמא בהערך עמימים שזכו על יסודי היתר מראשונים.

ובס"י ז' ראה לומר מעיקרה דהיכא שהכירוהו בעצ"ע אלא שהי' אחר ג' ימים מהני סימן אמלטי בגופו, דהשש דילמא חפה אינו רק מדרבנן, ובאסד"ר מהני ס"י"א כמו שמוכח בחש"י הרא"ש [שהזכיר הנוצ"י שהוצא במקוילים], אך דחה דע"כ לא קאמר הרא"ש רק שם דלא איתחזק איסורא כלל, אלא בהשש דילמא חפה הוא משום ספק תורה ואיתחזק איסורא דאשת איש, וכן דחה שם גם ראיות אחרות ע"ש, אלא שכתב לדעת הרמב"ם בפ"ז מנחות שגראה שסובר להלכה דסיד"א ורק משום חומרא דכרת החמירו בו, וכאן דאינו רק חומרא דרבנן לחוש דילמא חפה, וכבר אמרו בגיטין כרת מדבריהם ליכא, ממילא סמכין על סימן אמלטי.

גם בכתב סופר ס"י כ"ח [השני] האריך להראות דהראיות שהביאו האחרונים בדרבנן מקולגין על ס"י אמלטיים אינן מכרעות ופירט בחומר אשת איש, ואדרבה הביא ראיה מה"י וצ"י דס"ל דמשאל"ם לר"ך ס"י"מ דוקא [והוצאו לעיל בפנ"א], והגם ד"ל דודאי אינו היה צרור לנו דסימנים דרבנן או ודאי לא סמכין על סימן אפי' דרבנן, אלא כיון דמספ"ל חולי סימנים דאורייתא אזלינן בספיקא להקל ככל ספיקא דרבנן, אמנם מהצ"י ה"ל לא משמע כן וכו'.

ובברית יעקב ס"י י"א האריך לתמוה על הנוצ"י ס"י מ"ג [הנ"ל] ודחה ראיותיו מתשו' הרא"ש, והסתמך להחמיר ענ' החוס' דקט"ז ה"ל דס"י"א לא מהני צממאלי"ם, ושוב הביא מה"י פני יחושע וחכם נצי [הנ"ל] שכתבו בפשיטות דגם צממאלי"ם לא מהני להחיר עפ"י ס"י"א, וכחז שם [בדו"ח] דאף דשאר איסורי דרבנן מהני סיד"ר גם באיתחזק איסורא, אלא צממאלי"ם דהוי דרבנן מפני חשש איסור תורה דמי ממש לאיסור דאורייתא דלא מהני ס"י אמלטי כיון דסימנים דרבנן, ודלא כמ"ש צו"ב"י בכתב חשו' להקל צממאלי"ם, וצוה נדחו כמה חשו' אחרונים שסמכו להקל באומדנא כל שהוא היכא שכבר יצאה מאיסור דאורייתא מה דלא היה מהני צממאלי"ם, אלא דנפ"מ שהעלה שם צדעת הרמב"ם שפוסק דסימנים אמלטיים מהני וכמ"ד ס"י דאורייתא ורק באשת איש חשו חכמים שלא נסמך על ס"י"א משום דילמא איתרמי סימנים אלו גם באיש אחר, כתב, דא"כ ה"י אפשר לומר דתרי חומרי לא מתחמירין צממאלי"ם, דהיינו חומרא דמשאל"ם דרובם מתים, וחומרא דסימנים, דהוי תרתי דרבנן, אלא נסיונרם להלכה דסימנים דרבנן, אינו מועיל אפי' באסד"ר מפני חשש אסד"א כמו צממאלי"ם, והגם שה"י אפשר לומר דזהו רק אם אמרי' בפשיטות דסימנים דרבנן, אלא לפימ"ש הרא"ש צ"מ דהוי ספיקא דדונא אי סיד"א או סיד"ר, וכן י"ל צדעת הרי"ף דמספקא גי', א"כ י"ל דמהני ס"י"א צממאלי"ם דהוי ספד"ר ולקולא, אמנם כיון דבאיצטרא דלא איפשיטא מלינו כמה פעמים דנפשיה ממקום אחר, א"כ גם בזה חולי נפשיה באיצטרא ואין הוא דלא ידעינן, וכו' זה כספק חסרון ידיעה דלא אזלי נקולא, ועוד דהכא הוי חזקת איסור וגם עיקר דאורייתא וחשש איסור תורה, ע"כ אין להקל משום ספד"ר, ורק לדעת הרמב"ם יש מקום לומר דצממאלי"ם מהני ס"י"א וכנ"ל.

גם בדברי חיים [לר"י אורנר] ס"י ד' כי דהכלל שבי האחרונים דס"י"א מהני צממאלי"ם כיון שהוא רק אסד"ר, אינו נכנס בנצי, דהא ודאי רוב ערוך מס"י"א דס"י"א לא מהני מד"ת ורוב מהני

והשש דרבנן צמ"מ, גם ראיה לזה מתשו' הרא"ש שהוצא בפור סוס"י קי"ח שבי בהרוב שהוכר ראשו צמ"מ לאחר ע"י ימים מהריגתו דאינו עדות להחיר דאין מעידין אלא עד ג' ימים, והאי מוצהקים ע"כ היינו אמלטיים, [כמ"ש צמ"מ צ"י דינו גממאלי"ם ס"י ז'], והרי הרא"ש ס"ל דצממאלי"ם, וצממאלי"ם הטעם כמ"ש הריטב"א והנ"י דהא דאין מעידין אחר ג' ימים הוא מדרבנן, א"כ מוכח דאפי' צממאלי"ם דרבנן לא מהני ס"י אמלטי*).

גם בישועות יעקב סק"מ האריך לחלוק ע"ד אכן העזר ה"ל במקוילים, והקשה עניו מהא דבי הראש"א דמס"י"א ל"ח שמה רגל של אחר הוא היכא דשנפלוהו לים ולא ענחה בידם אלא רגלו, משום דאיירי שקשרוהו ברגל ע"ש, ומדלא מוקי נה דאיירי שיש ברגל זו סימנים, ש"מ דלא סמכין אפי' אף צממאלי"ם, [וע"ש מ"ש לתרן דאמאי לא מוקי לה הראש"א צמ"מ מוצהק ביומא], גם הקשה עליו מהך ליפנה דפי' יש צבור [וכמו שהק' צמ"י פניי שברים אות זה], וכן הך חששא דצ"י יוצ"ש צמ"מ הוא רק מדרבנן והגמ"י דייק משם מהך דמלאו קשור צמ"מ דסיד"א, הרי דאי סיד"ר לא מהני אפי' באסד"ר, גם הך חששא דאין מעידין אחר ג' ימים הוא רק מדרבנן לדברי הרבה פוסקים, וכבר הוכחתי בראיות הרבה דלאחר ג' ימים לא מהני סימן שאינו מוצהק וכו', ובתשו' מהר"ם פדוזה ס"י ל"ו מצוהר דגם צממאלי"ם שייך חששא דשאלה וזנה אם ראהו שנעצב בצגדים אלו, אף דחשש שאלה אינה אלא מדרבנן וכו', ומכל ה"ל נדחין דברי צמ"מ [וביטעו] מהלכה.

ובבאמר מרדכי ס"י מ"ח כתב דמה שהאחרונים יצאו להקל צממאלי"ם לסמוך על ס"י אמלטי, לא כן דעתו, והביא מה"י פני יחושע הנ"ל, וכחז דנראה דגם הנוצ"י [שהקיל בזה,

י' אולם בבית הלוי ח"ג ס"י י"ב דחה הראיה מהא דגם שאבדו השליח שהצריכו שיכירו בסי"מ, דשאני גם הנמצא שהסימן בא לברר אסד"א, דהא אם גט זה אינו שלו הרי אינם גירושין כלל מה"ת, ולכן הגם דחשש ב' יוב"ש הוא רק דרבנן, מ"מ זה שחששו לזה הוא בכדי שלא יבאו לידי אסד"א, ובזה הוא דלא מהני ס"י אמלטי להוציא מידי ספק זה, אבל צממאלי"ם דהסימן אינו מברר רק אסד"ר, י"ל דמהני גם סיד"ר.

ולפי"ז כ' שם דכל זה הוא בידוע שנפל למשאל"ם אבל אם נמצא א' הרוב ושהה כבר ג' ימים ממיתתו ואח"כ הכירוהו בטב"ע, בזה לא יהני ס"י"א אפי' לסוברים דהא דאין מעידין אחר ג' ימים הוא רק מדרבנן, דהא אם הנמצא אינו בעלה הרי היא אסורה מה"ת, ודומה ממש להא דגט דסימן אמלטי אינו מועיל לברר כיון דאיכא חשש דילמא אסורה מה"ת, וע"י לעיל באות ז' מהתורת יקותיאל.

ובמנחת משה ס"י ז' אות ו' וכן בנחלת אבות ס"י כ"ד דחו הרא"י מגט דשאני התם דאפשר בגט אחר, משא"כ בעגונה, וכמ"ש כזה הב"ש בסקס"ח ובס"י ק"ב סק"ד.

גם הראיה השניה שהביא הגרע"א מהא דתשו' הרא"ש, דחה בעין יצחק ס"י ל"ז אות כ"ב, ולפי"מ שפירש הגרע"א בסקצ"ו דהרא"ש ס"ל דאחר ג' ימים אין מעידין גם בסי"מ מובהק משום דחיישי' שמא [גם הסימן] נשתנה, א"כ אין ראיה משם כלל, ד"ל כונת הרא"ש כפשוטו דקאי על ס"י מובהק ומ"מ אין מעידין כנ"ל, אבל היכא דלא שייך החשש דשמה נשתנה וכגון שהסימן הוא ממנין השומות שהיו בו, שפיר ס"ל דמהני בדרבנן.

ובמהר"צ סקצ"ו [השני, דף ע' א'] הביא מהרע"ש דנ"ג ב' שפירש בהניא הא דתשו' הרא"ש דאפשר דמיידי אפי' בסי"מ ביותר ובאותם הסימנים שיכולים להשתנות אחר מיתתו, ע"ש.

גם בחשק שלמה ח"ג ס"י י"ד דחה ב' הראיות האחרונות של הגרע"א, ומסיק דלדינא קשה מאד לסמוך על היתר זה, רק לצורך גדול יש לעשות מזה סניף לשאר היתרים, אולם ע"י לעיל בדעת המקילים מהחשק שלמה ס"י אות י'.

אוצר

ס"ק קפח אות ה—

הפוסקים

סי"מ בזה, וכי"מ מדברי החוס' דקט"ו [הנ"ל], ואף שצו"ה פניי הביא מדברי החוס' ומי"מ סייס שיש לעשות סניף מסבירא זו, אך דבריו ל"ע, ואם כי דגם בעניי אהעו"ז פסק להקל במשאלים לסמוך על סי"ב לדין דקיימ"ל דהוי ספק אי סיד"א או סיד"ר וספד"ר לקולא, וכחז שהחוס' לא כתבו בן אלא למ"ד ודאי סיד"ר, אבל לדין דספק הוא שפיר סמכי"ע"ש, אך אין בדבריו הכרח ברור וקשה לסמוך על סברא זו בנכד.

[אך בספרו קהלת יעקב סי' ז' כתב לסמוך על הנו"ב הנ"ל להקל בהכרח נעצב במשאלים אף בסי"א, והביא שגם הוא האריך בזה בחצורו [משכנות יעקב], ושהביא שם מחש' פניי ובעל אהעו"ז שפסקו למעשה לסמוך במשאלים על סי"א, ויש לסמוך ע"ז אף שיש קלה פקפוק בדבר מחלוקה מקומות, ובפרט לפי"מ שצי"ח שדעת הרבה פוסקים דקיימ"ל סיד"א, והוא דעת הרמב"ם והנ"י והרא"ה והריטב"א ושכן נראה דעת רש"י, פשיטא דבמשאלים שהוא חומרא דרבנן יש לסמוך עליונה].

ובשוואל ומשיב נמלאו סתירות בזה. דכח"א סי' רנ"ז תמה על הנו"ב המתיר במשאלים בסי' אמצעיים, וכתב דדוקא באסד"ר לגמרי מועיל סיד"ר משא"כ באיסור דאורייתא רק שהחשש הוא דרבנן כל שרבנן חשו צו שוב הוי איסור תורה. לוגם בסי' ש"ג שם כתב בפשיטות דבמים שאין להם סוף שילאה מכלל חזקה אשת איש מן התורה מהרה"ו דסימנים אמצעיים יועילו בדרבנן. גם במהד"ל ח"א סי' רנ"ג כתב דיפה כתב הרב [השו"א] דכיון דשהכ עד שתלא נפשו וישראל מעיד על סי"א וגם הכירו בטע"ע וילאה מחז"א דאורייתא, כה"ג ודאי סמכין על סי"א. ועי' בקדושת יו"ט סי' ב'.

א. ולצדק לסניף. כתב צו"ה יסועות יעקב סוס"י ח' דאף שצחצורי כתבתי דאף במשאלים לא מהני סי' אמצעי, מ"מ נוכל ללרף זה לסניף.

ובמטעמי יצחק סי' ח' ראה לדון בנדונו שההר"ג נמלא בדרך זה הלך בעלה לדעת המצי"ע כבר ילאה האשה מאיסור דאורייתא אי"כ יהי להתירה גם בסימן אמצעי וכמ"ש צו"ה פניי במשאלים, וכתב דאם כי מטעם זה אין להתיר אם האי גברא צפחדה יתיב, [ר"ל דהא הפניי לא החליט בזה וכתב רק "ולולא דמסחפינא"], מ"מ לסעד להתיר יש לסמוך עליו.

גם בשדה יצחק ח"א סי' מ"ט ובמהר"ש ח"ג סי' ס"ז ובח"ה סי' פ"ג לירפו מה שהעלו האחרונים דבמשאלים מהני סי' אמצעי. ובח"ד סי' י"א אות ו' כתב המהר"ש [ענגל] דבשעת הדחק יש לסמוך על שיטת הפוסקים בדרבנן סמכי"ע על סי' אמצעי ובצירוף שאר הסימנים הגרועים שצידדונו.

ובמנחת משה סי' ז' אות ד' כתב ג"כ לצירוף מיבא הוי, והביא ראה דסי' אמצעיים מהני באסד"ר מחש' מהר"ם צ"י ברוך סי' שט"א. [ראה בס"ק קפ"ע אות י"ג]. ועי' בל"ה הקודם מהמאמר מדרכי, ובחשק שלמה שעל הגליון מתחת לקו.

י. ויש המחלקין בין אסד"ר של משאלים ובין שאר אסד"ר. עפ"י סק"ל"ע צ"ס מהר"ל שכתב לעשות כעין פשר דבר, והוא, דבהנהו דקתני בזה "אין מעידין" כגון לאחר ג' ימים ובמגויד ולנו, כיון דיש פוסקים בזה דאפי' אם נשאת תלך, הרי דחמיר לאיסוריכוו אש"ג דאינם אלא מדרבנן, מי"מ יש לפסוק בזה ללא סמכי"ע על סי' אמצעי אם לא כשיש עוד חיזה לך להקל, ושגם זה הוא חומרא גדולה במקום עיגון ול"ע, אבל במשאלים דאם נשאת לא תלך ודין רק לענין לכתחילה, י"ל דסי' ציגוני מהני וכזה כי צעין הכדלה סי' א' סוף אות כ"ב. ועי' לעיל במהמירם בדברי האבני לך והל"ל שהוצאו מתחת לקו.

מהני, וכיון דרבנן חששו שלא ללרף תרי רובי, מכ"ש דאין סי"א מאטרפס, גם כיון דהחשש הוא בעיקר איסור דאורייתא וכתחזקה עד עתה באיסור א"א ממילא מה ניתוסף כח כלאו צמה שיש עוד סי"א שאינו מועיל מדית, הא בל"ה הוי מיעוטא דמיעוטא במשאלים כמ"ש החוס' בצבורות דף כ' ואפ"ה חששו, ולומר דעדיף עפי האטרפות סי"א במשאלים מתרי רובי וכי' זה דוחק גדול וכו', וראיית הנו"ב סי' מ"ג כבר דחה הכ"מ, ע"ש. [ועי' צפ"ה לקמן ס"ק קל"ג דיש סוכרים דתרי רובי מהני].

ובשו"ת הרי"ם [מגור] סי' א' דן ג"כ הרבה [בדל"ה ג'] דר"ז ודחה ראיות המקילים, והביא משו"ת פניי סי' ז' [שהוצא במקילים] שהניח ד"ז בל"ע אי לסמוך על סי"א במשאלים והחיר מטעמים אחרים ע"ש, ואותה עובדה היא גם בחש' הכ"ה סי' ק"ד שהשיב לפניי להתיר ואינו מזכיר כלל מטעם הסימנים אף שהי' משאלים, ומבואר להדיא שאוסר במשאלים בסי"א, ותימא על הנו"ב שבי' נפשוט ב כמה מקומות נהתיר ולא הזכיר כלל דברי החוס' דקט"ו והטור שפ"פ פשטות דצריכה היא לאיסור, וגם מהריטב"א צ"מ שבי' צבצר שנתעלם מן העין דמשום חומרא בעלמא הוא סמכי"ע על סי' אף אי סילד"א, משמע דצבצר אסד"ר לא מהני, איצט"ר דו"ל דהיכא שיש [צ"י] עדים על הטעיה במשאלים אפשר להתיר בסי"א וכמו שר"ל הפנמ"א הנ"ל, דמהחוס' אין להוכיח רק גמ"ד סיד"ר, אבל לדין דקיימ"ל כרצ אש"י דמספ"ל דילמא סיד"א אזלי לקולא במשאלים דרבנן, וגם מהטור אין ראה דמיירי שם מעד א', אבל צ"ס צ"י עדים על הטעיה דמה"ת מותרת בודאי מהני סי"א דשמא סיד"א, וחזקה איסור יוכא דרוב הנמצעין למיתה כו', ואפשר דבסמוך על הפנמ"א ובעל אהעו"ז להתיר צ"י עדים על הטעיה ושהו עליו עד שתלא נפשו ויש סימן להתיר לכתחילה לא הפסיד, דגד זה אין הוכחה כלל לאיסור, וגם כה"ש מקיל [בעלמא] צספק משאלים, והא [איכא] הרבה גדולים הפוסקים דסיד"א.

ובמים חיים [לר"ח רפפורט] סי' כ"א דחה ג"כ ראיות הנו"ב מקוש' הרמ"ש על הרמב"ם, וגם כי שנתעלם ממנו דברי החוס' צ"מ דף כ' ד"ה איסורא דמוכח מהעו"ל שם דבאסד"ר ג"כ לא מהני סי"א, [לוגם צו"ה רע"א סי' ק"ז דחה ראה זו], וגם נוכל לומר דאיסור ח"א אף שהוא דרבנן חמיר מאסד"ר דעלמא וכמו שהוכיחו החוס' הנ"ל בתיורא קמא דאיסור ח"א חמור עפי משאר איסור ממשאלים ולא תנשא לכתחילה אף שרובן למיתה וכו', ואין להוכיח מדברי הרמב"ם והשו"ע צו"ד סי' ס"ג גבי צצר שנתעלם מן העין שסתמו דצריכה וכתבו אש"כ ה"י צו סימנים, ומסתמית דצריכה משמע צודאי דגם סימנים אמצעיים מהני, [וזוהי ראית הפניי, ראה במקילים], אבל אי"ז ראי' כלל לשאר אסד"ר, דצצר שנתעלם מן העין קיל עפי וכמבואר בש"ך צקולור כללי ס"ס אות י"ג, גם אין להקשות דמ"מ כיון דמספ"ל אי סיד"א או דרבנן אי"כ באסד"ר ניזל לקולא דספיקא דרבנן לקולא, דו"ל כיון דצמ"מ מספקא כדאיכא צ"מ י"א ב' אי"כ לא נחשב לספק כלל וכמ"ש הש"ך צו"ד סי' קי"ד סק"ד.

ובזבחי צדק ח"צ סי' א' אחר שהביא דעת הרבה המקילים בזה, כתב [צעמי רנ"ו] דעדיין יש לחוש לדעת המהמירים שגם באסד"ר לא סגי בסי"א, ומי יוכל להקל.

ובמשכנות יעקב סי' ע' כתב דמהרה"ו לומר דאף למ"ד סיד"ר מ"מ סמכי"ע על סימנים במשאלים שהוא מדרבנן, והא גם צסחם י"ים שאיסורו חמור מאד ובכמה דברים שוויהו כאסד"א ומ"מ שרינן ע"י סימן, וכ"ש שיש לסמוך על סימנים באיסור משאלים, אבל מה נעשה ומהפוסקים לא משמע כן, שהרי כתבי גבי נעצב צ"ס הגדול והעלו ממנו אחר דעני דוקא שיהא

אוצר

ס"ק קפה אות יא

הפוסקים

ובבר קדמו בספר זה המהרי"ט ח"ב סי' ל"ה, וכי צמי שהועד עליו שגבות עיניו היו רחבות ומדובקות, דאף דזה לא חשיב סי' מובהק [מלד עלמא] כיון דשכיח צמי אחרים, מ"מ מאלו שאלו היסודים העידו דקדוק בחזרת עדות שהיו מכירים אותו ופה בחיים והיו בקיאים בעצמות עינא של גבות עיניו רחבות וסמוכות שוגעות שער של זו עם שער של זו, ועוד אמרו שמראה שער הגבות שחורות והי' ציניהם שערות להבנות באלמנטים, שהרי כן משמע מלשון העד שעל הצטע' גבות [גבות] עיניו הוא מעיד כמו שראה אותם בחיים בחזרתם, כי על הגבות בעלמא כבר העיד עליהן בתחילה, כל זה ודאי עדות מובהק וסימן מובהק הוא כשמעידין על שיעורם ועל מראהם בעצמ' ובקדוק, שהרי נקב בעלמא צגט לאו סימן הוא וכשלאמרו נקב יש צלל אות פי' הוי סי' מובהק וכו', הרי שדקדוק הדברים ולמלאם עבד לי סי' מובהק (*). ועי' בחשו' הר"ח בן נחמיאש שהוציא בראיית סי' ג"א.

ובפרשת מרדכי סי' כ"ח [בד"ה ומיהו] אחר שהעלה בצאור דברי רבנו חס' שכתוב' יצמות ק"כ שכי' דאס כל גופו שלם ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף, דכונתו היא דע"י סימני הגוף שמכירם בעצמ' הו"ל העצמ' בסימנים כמו עצמ' בפנים, ושספר זה הוצרכה במהרי"ט ח"ב סי' ל"ה, כתב דלפי' צגדונו אס יש לעדים הכרה בעצמ' בסימן של מלח גבור הוי מהני בתור עצמ', אלא דלא משמע כן בצגמ', ורק בחזרת סימן קאמרי עדותם [וזוה ל"ה סימן, עי' בלוח הסימנים ערך מלח גבור].

גם בהשיב משה סי' ס"ג אחר שכי' דאפשר דעצמ' בסימן מהני, כתב עוד [בדכ"ו ריש טור ג'] דיתכן שלספר זה כיוונו החכם דק"כ אי' בד"ה אין מעידין צמ"ש אצל בעצמ' ניכר היטב ע"י סימני הגוף. ועי' בשערי דיעה ח"ב סי' קל"ב.

ובחבצלת השרון סי' י"ח כתב ג"כ דהיכא שמלאו מת ומכירים שאלו הסימנים ראו אצלו בחייו, זה הוי עצמ' ועדיף מסימנים, ולכונ' הוי מדאורייתא, דמה לי אס יש עצמ' צלחה חפץ או שיש עצמ' בסימנים, וזהו מדויק מאד לשון הרמב"ם צפ"י מנחות שכי' או שהי' לו סימנים מובהקים בגופו והכירו אותם וכו', דקשה דפחה בלשון יחיד וסיים והכירו אותם לשון רבים, אלא כונתו שהכירו הסימנים בעצמ', ותחשיב צוה קוש' הקהל"ח צמ"י רנ"ט על הרמב"ם ע"ש, דצוה לכונ' מהני, אלא דהרמב"ם ס"ל דמשום חומר איסור כרת החמירו מדצריהם.

[ועי' באבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' נ"ז סוף אות צ' וסי' נ"ח שפירש ג"כ דברי הרמב"ם דכונתו שהכירו הסימנים בעצמ'. אולם עי' בצ"ק קל"ד אות ג' מס' יהושע סי' ע"ח].

ובסי' נ"ט כתב החבצלת השרון לזון להיתר צגדונו עפ"י החכם צ"י והנוצ"י [הנ"ל בצ"ק קפ"ז אות ל"א] צעד שאמר שהכיר את ההרגו ע"י צ' שיניו העליונות ששוככות זו על זו, דאף שהסימן [מלד עלמא] ל"ה רק סי' אלמעי, מ"מ זהו רק למי שידע מהסימן ולא ראה עכשיו הסימן, אצל מי שראה הסימן בחייו ורואה גם עתה את הסימן הזה, הוי עצמ', דע"י הסימן מכיר בעצמ' וכו', ואף שהי' אפשר לפקפק דבשינוי שפעמים מוכרי ופעמים מיגלי אולי אין לסמוך על עצמ' אף שהי' רגיל צו מקטנותו, מ"מ נראה דמהני בעצמ' גם בזה"ל, [ועי' במהרי"ט צגונו סוסי ג"ג]

וכתב בתשו' לשואל סי' כ"ד דבפסרת המרה"ל אדואל לכו הראיות שהביאו המחמירים מלישנא קמא דבכורות מ"ו, [ראה דברי הפני' סס], וכן הראי' מתשו' הרא"ש ומגט שאבד, כי בכולם י"ל דמשום דחמיר איסורם עכ"פ מדרבנן שאפי' נשאת חלל להכי לא מהני סי' צינוני, משא"כ במשאלים ושהו עליו עד שחלל נפשו דאסורה רק לבתחילה.

עוד כתב שם דמאחר דניתנה רשות לחלק, א"כ י"ל דאפי' אס' נחמיר בהכרה דאחר ג"י ונלמוד מגט שאבד שלא הוחזקו [להחמיר], מ"מ במשאלים דרבנן או המגיד וללוב שמלאוהו מת והכירוהו צמ"י צינוני, יש להקל, כי יש חילוק גדול צינוני, דבגט שאבד אנו דנין רק על חשש אי' שמה גט זה מאדם אחר הוא, ויש לנו צ' ראיות שהוא של זה שידענו שאבד ממנו, חדא ממה שכתוב בגט שמו ושם אשתו ושם עירו ועירה וגם ידענו שאבד גט כזה, וראיה זו מועלת מדאורייתא, עוד ראיה יש לנו ממה הסי' הצינוני שיש צו, וזו ראיה גרועה מהראשונה, שהרי אנו חוששין לומר סימנים לאו דאורייתא ואפשר דאיתרמי סימן כסימן, ולכן כיון דמדרבנן אין סומכין על הראיה הגדולה וחוששין שמה יוצ"ש אחר הוא, איך נסמוך על הראיה הקטנה ממה הסימן לסלק אותו החשש עלמא שמה של יוצ"ש אחר הוא, משא"כ במשאלים ששהו עליו עד שחלל נפשו ואח"כ נמלא והוכר בסימן צינוני, שם הראיות להחיר הם צ' ענינים נפרדים, והחששות לאיסור הן ג"כ צ' חששות חלוקות, כי הראיה הגדולה היא ממה מה שידענו שבעלה נצטע ושהו עליו ולא עלה, ונגד זה איכא חששא דרבנן שמה ניול ועלה, וראיה השניה היא ממה שמלא אדם מת עם סימן כזה שהי' צבעלה, ונגד זה יש חשש דאורייתא שמה איתרמי סימן כסימן, ואין הראיות והחששות תלויות זו בזו, שאפי' תאמר דזה הגמלא אדם אחר הוא, מ"מ הראיה הראשונה שבעלה נצטע ומת קיימת, ולהיפך, אפי' אס' נחשש שניל מהבעיטה הראשונה, מ"מ הראיה השניה ממה הסימן קיימת שזה הגוף הגמלא הוא של בעלה, ואולי חזר ונצטע שנית ומת, ע"כ הספר נותנת שנעמיד כל ראיה על דינה, שכן ראיה ראשונה מועיל לסלק איסור חורה, ותו מהני כח הסימן הצינוני לסלק את האיסור דרבנן שנשאר מחמת חששא ראשונה, משא"כ בהכרה דאחר ג' ימים או בהכרת הפדחת לחור, דשם כיון דהכרה בעלמא שהי' הראיה הגדולה אינה מצרית לנו שהוא בעלה, כ"ש שהסימן הצינוני לא יועיל לצר שהוא בעלה, ואם תבא לדון מחמת שניהם יחד, זה ענין אחר הוא, וי"ל דלא מהני כמו דלא מהני לירוק סימן גרוע עם הכרת פדחת או עם הכרה דלאחר ג' ימים. ועי' לעיל בלוח ח' ציות הלוי שמתחת לקו.

ובערור השולחן סעי' קע"א כתב דיותר נראה בהסודרין דצמ"י אלמעי יש להחיר במקום שכבר יראה מאיסור דאורייתא כמו משאלים, או בכל מה שכתב צמ"י זה דרובן למיתה.

יא. האם מהני סי' אמצעי [או גרוע] שהוכר בטב"ע. כתב צגדע ציהודי סי' נ"א ד"ה ונלע"ד דע"כ לא פליגי רבנן וסוברים דשומא' אינו סי' מובהק אלא במראה בלא עצמ', אצל אס' מכיר בעצמ' שזו היא [אותה] השומא' בעלמא ממש, וכן בכל הסימנים ורשמים שצאדם אס' יש לו עצמ' ממש בזה, מה לי עצמ' בכלי וצגד מה לי עצמ' ברובם שצאדם או בשומא', ואין זה שייך לפגומתא אי סימנים דאורייתא או דרבנן, שזה בכלל עצמ' הוא, אלא שמתחפף שם דאולי נכי דעצמ' של שאר סימנים אינו משתנה לאחר מיתה כמו שומא', מ"מ אולי כל זה הוא בתוך ג' ימים ממיחתו, אצל אחר ג' ימים משתנה כמו עצמ' דלורה, ע"ש. ועי' בברית יעקב סי' י"ד שכתב [בדכ"ד ד'] דלדברי הנוצ"י אפי' סימן גרוע אס' מכיר בעצמ' מהני.

(*) וע"ש שמביא ראי' לזה מהתה"ד סי' רל"ט דמבואר דבהכרת הסימנים שיהיו מדוקדקים ומבחינים, לא סמכ' על גמולת, ומשמע דבישראל מהני כשמעיד שהם אותם הסימנים בדמותם ובצלמם כמו שראה אותם באיש ההוא, וסמכ' עליהו דחשיבו סי' מובהקים.

וכי' עליו בפרשת מרדכי סי' כ"ח [דפ"ו סוף טור ד'] דראיתו מתה"ד צע"ק, דהתם מיירי בסי' מובהק, ואיך מייתי מיניה ראי' לסימן שאינו מובהק.

אוצר

ס"ק קפח אות יא—יב

הפוסקים

חדר ג' שכתב בצאורו על דברי ר"ת [המוצא בסעי' כ"ה בשו"ע] דאפי' הכרת הפרט עם החוטא נמי לא הוי רק בגדר סימן שהוא פ' כיון שאין כאן קומתו ורגליו, רק דהכרת פ"פ עם החוטא שידעין שהוא פ' עדיפת עוצה דהוי כמו סימנים מובהקים ע"ש, א"כ מוכח דשאר סימן שהוא מכירו בטע"ע לא מהני, וראוי לשמוע לרד"ך כי ה"י רב גדול מחקיפי קדמאי.

גם בגפש חיה ס"י ד' [דף ד' עור ג'] כתב דדברי הגו"י ל"ט מאד ולא שמענו חידוש זה בפוסקים, ושאלני טע"ע בצגד או בכלי מטע"ע צרושם שבגוף האדם או בשומא, דכיון דהשומא אינו דבר בפני עצמו רק שהוא קצוץ באדם, לא שייך זה בטע"ע לזכר רק ביחד עם כל האדם היכא שמכיר כולו בטע"ע, אבל אם לא יוכל להכיר כל האדם בטע"ע לא שייך בשומא לזכר טע"ע כמו דלא שייך טע"ע צפדחת לזכר, וכדברים האלה מצוהר צפירות דדברי ר"ת וכו' ע"ש.

ובחבצלת השרון ס"י כ"ד כתב דמדברי החתם סופר צח"א ס"י נ"ד שכתב בין דבריו לצאורו על ר"ת דאדם שיש לו טע"ע גמור בשומא ידועה ומולא השומא הזאת בגופו של זה ומזה ישפוט שזהו פ' צעל השומא, אין זה נקרא טע"ע אלא סימן ע"ש, מצוהר מזה דלא ס"ל כהגו"י [הג"ל], והסברה מוכחת לכאורה כהגו"י, דכיון דמכיר בטע"ע שזה הוא השומא שראה בגופו של פ' הרי צע"כ מוכח דזהו פ', דאין אפשר לחלק ולומר דהשומא הוא של פ' ושאר הגוף לא, אך נראה להסביר דעת החת"ס, דהנה מלינו עדות המתקיימת צראה ועדות המתקיימת בידיעה בלא צראה, וצדינו נפשות איכא מאן דס"ל דלא מהני ידיעה בלא צראה ע"י צצ"ש ס"י מ"צ לענין קדושין, וע"י צצ"מ שם ובהגהות אמרי צרוך על הצ"מ דעכ"פ צעינן ידיעה צרורה לגמרי, וא"כ י"ל דצח"א שניה ידיעה מראיה, דצראה סומכין כמה פעמים על רוב ומאזי אף צדינו נפשות כמצוהר בסנהדרין, אבל בידיעה בלא צראה י"ל דצעינן ידיעה מעלייתא דלית זה ספיקא כלל ידיעת ספק לא שמה ידיעה, ורוב הוי ג"כ רק ספק כמצוהר מדברי השעמ"ק צצ"מ [דף ה'], ולפי"ז יש להסביר דברי הח"ס דהיכא דמכיר בטע"ע הכולל כל הגוף ואומר ידענא ציה דפלגיא הוא הוי עדות צראה ולא חיישי' לזד רחוק ואינו מלינו, אבל במכיר את השומא בטע"ע דשומא עצמה אין לנו נפקותא כלום, רק דמזה אנו רוצין לשפוט שזהו פ', א"כ מה שאנו מכיריחין שזה פ' הוא רק מכח ידיעה בלא צראה, והיינו משום שאי אפשר לומר שהשומא היא של פ' ושאר הגוף לא, ובעדות המתקיימת בידיעה צעינן שלא יכ"י זה שום ספיקא כלל אף על זד המיעוט, ובכאן דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא חיישי' דלמא איתרמי סימן כזה באיש אחר א"כ לא הוי ידיעה גמורה דלית זה ספיקא, ולכך אין מעידין רק אם הפ"פ והחוטא קיים דהוי סימן מובהק ביותר דלא איתרמי כלל ציהי' הפרטופים שזים, וזה הוי ידיעה מעלייתא. [אולם דעת החצ"ה"ש עצמו ע"י לעיל בזהו זכ]. וע"י לעיל בס"ק קפ"ה אות מ"ד היכא שמכיר אצ"ר א'.

יב. אם יש לחוש בסימנים שאינם מובהקים שמא נשתנו לאחר מיתה, ושלא להתיר באמצעותם כל שלא ראו את הסימנים על מת זה בעודו בחיים. כי צנז"ק ח"א ס"י נ"א דעלה על דעתו לומר לפי הסוגיא צצ"מ כ"ז דמוקי מחלוקת ראצ"מ ורבנן בסימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה, דאפי' אם סימנים דאורייתא לא מועיל שום סימן אחרי המיתה, ורק מי שראה האדם עם הסימנים בחיים יוכל להעיד לאשתו שבעלה שהיו צו הסימנים הללו מת, אך אחר הישוב קשה הדבר לומר שסימנים ישתנו אחר מיתה, והביא משעמ"ק צ"מ שם צשם הראצ"ד דכשהעמידו בגמי מחלוקת ראצ"מ ורבנן בסימנים עשויים

נ"ג], ואף אם נאמר דמתני' סתמא קחני דאין מעידין אלא על פרט פנים עם החוטא, מ"מ נראה דצנז"ק הסימן הוי רק דרבנן, וחילי דידו מהרמב"ם פ"ז מהל' נחלות ה"ג שכתב שם והכירו "אותם" בלשון רבים אף שפחה צנז"ק יחיד, משמע דכונתו שהכירו הסימנים בטע"ע, ומצוהר שם דרק מדרבנן החמירו ע"ז וכו', וכיון שהוא מדרבנן יש להחיר משום זה שנמלא זה שנאצ"ד.

ובסו"י ל"א צד"ה וגם כתב דיש מקום [לנרף] להחיר ע"י מה שאמר אצי הנעלם שהכיר את ההרוב צשינו שזה צנו, ואף דלא אמר סימן מובהק צשינו, מ"מ ידוע דברי הגו"י צס"י נ"א [הג"ל] דהיכא דמכיר את הסימן בטע"ע מהני לכו"ע, וה"כ הרי האצ שהי' מכירו מחיים וראה אותו עתה הכירו צשינו, הרי יש לו טע"ע צשינו ועדיף מסימנא, ואף דצח"ס סופר ס"י ע"י צד"ה והנה ראיתי מוכח להיפך, ע"ש צמ"ש דאף אם מכיר השומא בטע"ע גמור לא הוי רק סימן ולא טע"ע, מ"מ כבר הוכחנו צח"ס א' דמדאורייתא מהני ורק מדרבנן לא מהני, כי רבנן לא רזו לסמוך רק על טע"ע דכל הגוף, וא"כ גם צנ"ד יראה מאיסור דאורייתא ע"י זה, ויכולים לסמוך על לירוף ההיתרים שיש צנ"ד וכו' ע"ש.

ובתב באר"י דבי עילאי ס"י ע"י [דע"ה עור צ'] דאף אם נודה למהרי"ט וגו"י דגם אי סימנים לאו דאורייתא מ"מ כשיש טע"ע בסימנים יש לסמוך עליהם, היינו דוקא כשאומר העד עליהם צמפורש שהכיר הסימנים ההם בטע"ע, אבל כשלא אמר צמפורש לשון טע"ע רק דהכירו ע"י הסימנים, והסימנים ההם הם סימנים גרועים, צודאי לא מהני כלל, דמלשון ההכרה צנז"ד שאומר העד, אין צראה שהי' לו טע"ע בסימנים הללו, וכמצוהר צק"י אות קנ"ד לענין אם אומר שהכירו ומכיר סימנים גרועים, אם לא שיש איזה דיוק לדיק דכונה העד ה"י שהכירו ע"י טע"ע ע"ש, וכן מצוהר להדיא צנז"י ומהרי"ט שם שאמרו העדים צמפורש לשון טע"ע על הסימנים. [לכאורה מהצחצח"ה השרון דעיל לא משמע כן צנז"דוגיו לא הוזכר "טע"ע" להדיא].

עוד כ' האצ"ע שם צנז"ק שראה הרב השואל לדמות הכרת ה"קאלטיונעם" [דצולוים שצשער] שצנז"ק להכרת גבות העינים שצנז"ק דמהרי"ט, דנראה דאף אם נאמר דהיכא דאומר שהכיר את הסימן בטע"ע מהני, מ"מ אין לסמוך ע"ז בכל הסימנים, דהלא אין הטע"ע שצכל הדברים דומים זה לזה וכמצוהר צנז"י"ת ס"י ס"צ צח"ס צנו, ושצ"י אין ללמוד דבר מדבר צעינן טע"ע, וי"ל דדוקא צנז"ק עינים שצנז"ק מהרי"ט הוא דשייך צכס טע"ע מגצהותם ושיעורם ומראיתם, משא"כ צסימן "קאלטיון" שצנ"ד, אף שאמר שהי' יולא למטה שערות צלחי מסתצבים, מ"מ מסביר נראה דאין שייך צשום קאלטיון שום טע"ע כלל, וזה פשוט דצד"ר דלא שייך צו טע"ע לא מהני אף אם יאמר העד צפירות שהוא מכירו בטע"ע.

אולם יש חולקין על עולם הקולא דהכרת הסימן ע"י טע"ע. צברית יעקב ס"י י"ד אחר שהביא [צדכ"ד ד'] דברי הגו"י צצ"י נ"א [הג"ל] שחידש דאם מכיר הסימן בטע"ע מהני משום טע"ע, הקשה עליו דא"כ אמאי לא מהני [הכרה] צפרטוף פנים לחודיה בלא פדחת וחוטא, כיון שמכיר החלק הנשאר דהיינו שער ונפתחו וחלק הפרטוף, ולמה יגרע משאר סימן גרוע דמהני כשמכירו בטע"ע, ואפשר לחלק בזה דשאני הכרת [חלק] הפרטוף לחודיה דלא מהני משום דאפשר למטעי, דמתחילה ה"י לו הכרת הפרטוף פנים צעת שהי' מורכב מהרבה חלקי לורה והשתא הוי הפרטוף לצד ויש לטעות בטע"ע, אבל השומא או הסימן הגרוע שהי' לו צו טע"ע מתחילה והשתא נמי כדמטיקרא ומכירו בטע"ע שהוא הוא השומא של פ', מהני מטעם טע"ע, אולם מדברי הרד"ך צצית י"ד

באר הגולה

(ק) ואפילו (צ) נשוא

ביאור הגר"א

1 ברייתא שם ע"א וכת"ק
וכליטנא בתרא משמיה
דרבא שם.

אין

[פד] ואפי' שומא כו',
בריתא שם וכת"ק ואמ"ר
אפילו ללישנא בתרא דהוי סי' מובהק אבל לא ביותר :

באר היטב

(עב) שומא. כלל זה נקוט צידך ארוך וגוף וכיוצא בזה הם סימנים גרועים לא מהני אפי' צליוף כמה סימנים ואם נשאלת בסימנים אלו תלך. וסימנים אלו הם נקראים סימנים מובהקים. ותלך זה אם סימנים דאורייתא ומהני סימנים אלו ואם סימנים דרבנן לא מהני סימנים אלו. ולהתקנה ס"ל סימנים דרבנן. ואם נשאלת בסימנים אלו לא תלך. רי"ז נשם הרמ"ה. ושומא הוא סי' אלוני מ"ב סי' ס"ג וצ"ח צק"א נ"ש :

פתחי תשובה

(ק) ואפי' שומא. ענה"ט מ"ש נ"ש ואם נשאלת בסימנים אלו ופי' בזה"ל ס"ק נ"ג שחוקך חלד להחמיר בזה דאפי' נשאלת תלך וגם הרמ"ה ז"ל כתב שלמעשה אין להקל אם לא בהסכמת המעיינים ע"ש [ועי' נחשו' מהרי"מ מברסקי סי' ת"א מ"ש בזה] וכתב דאפי' לדעת הרי"ו נשם הרמ"ה דס"ל ל"ח מ"מ בשומא דאפילו רצ"ח ורבנן נש"ם וק"ל כרבנן דאין מעידין על השומא ולית בה ספקא כלל נשם הרמ"ה מודה דאפילו נשאלת תלך ופשוט הוא. [וכ"כ בגליון ש"ע על הגליון רע"ק איג"ר ז"ל וכבר הביאו בתשובותיו סי' ק"ז ע"ש]. ומ"ש הר"ה ושומא הוא סימן

אוצר

סי' קפח אות יב — סי' קפח אות א הפוסקים

דסימנים משתנים לאחר מיתה, וגם הביא דברי הראש"ד ה"ל, העיר עליהם מירושלמי פט"ו דיבמות ה"ג [דמבואר שם דלאו דוקא שומא עשוי להשתנות לאחר מיתה אלא כל סימנים שאינם מובהקים אפשר שישתנו לאחר מיתה] דקאמר הכס' אמתני' אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו ולא כן חני מנין לאחרי שטעה שאלה מחזירו בין בגופו בין בכליו [וחסר המסקנה ח"ל לכל אבידת אחיך בין בגופו בין בכליו, דאלמא סימנים דאורייתא לסמוך עליהם. פני משה שעל הירושלמי שם], שניה היא שהסימנים דרבנן להשתנות, הרי מבואר דאף דסימנים דאורייתא כדמרבין מקרא דלכל אבידת אחיך אפי"ה אמרין דרבנן להשתנות [למחר מיתה], אלא שפי' דהש"ס דין לא ס"ל כן, דבש"ס דין נחלקו אי שומא עשוי להשתנות ולא בכל הסימנים, ובישוע"י [סק"ב] הרגיש על הראש"ד דלא נזכר מדברי הירושלמי ה"ל, ופמ"ש ס"ל להראש"ד דלא קיימ"ל כן, דהרי צ"מ כ"ז דמקשי מאבידת דמחזירין בסימנים ולא משני דרבנן להשתנות לאחר"מ, וע"כ דלא קיימ"ל כסברא זו, ודוקא בשומא דהיא צעור האדם וכמ"ש הראש"ד.

ובברית יעקב סי' כ"ב הביא מהנוצ"י ה"ל לסימנים אלו עשויים שצנידונו, דהיינו לנקט מחמת חיתוך ועלם צולט דאין לחוש בהם שמה נשחזו לאחר"מ, וכי' דכן נראה מדברי רש"י צ"מ כ"ז ב' שפי' על סימנים עשויים להשתנות, אם בחייו היתה שחורה צמותו נעשית לבנה או איפוך, משמע אצל שאר סימנים שצנף אינם עשויים להשתנות לאחר מיתה, ושם הביא מהירושלמי פט"ו דיבמות ה"ג דמשמע דכל סימנים שאינם מובהקים אפשר שישתנו לאחר מיתה, וכי' דבנא"ה קשה דמאי משני בירושלמי שניה היא שסימנים דרבנן להשתנות, הא חני צמתני' גם סימני כליו וסימני כלים אין דרבנן להשתנות, וחששא דשאלה לא הוזכר כלל בירושלמי, לכן נראה לפרש דהא דקאמר בירושלמי שניה היא דסימנים עשויין להשתנות [אין הכונה שכל הסימנים עשויין להשתנות רק] היינו כיון דאיכא סימנים העשויין להשתנות לאחר מיתה לכן לא מהני מדרבנן בשום סימנים אלוני עשויים צעדות מיתה, שלא יצא להחיר בסימנים אלוני עשויים להשתנות לאחר"מ וכדקאמר ר"מ בש"ס דין [בכורות כ"ח, לענין מומי צבור], וע"כ אינו מושיל סימנים אלוני עשויים גם כאלו.

גם בדרכי חיים סי' ג' דקב"א ג' ודקב"ג ד' כי דמהירושלמי אין ראוי דכל הסימנים עשויין להשתנות, אלא שצפירוש דברי הירושלמי כי דהוא כמו שפירש צפירי קרבן, דהירושלמי ה"ק, כיון דיש סימנים העשויין להשתנות ע"כ ל"ל דסימנים דרבנן וקרא דמיתתי צברייתא אסמכתא בעלמא הוא.

קפט. ואפי' שומא וכו'. א. מה נקרא שומא. כתב בגליל מסכת סי' ח' אות י"ב [ורמז עליו צפ"ח ס"ק ק'] דשומא אינה יצלת שהוא בליטה, אלא הוא שינוי צעור לצדו, וכפי הנראה דמותר

עשויים להשתנות לאחר"מ, דוקא שומא שאינה אלא שינוי צעור האדם, אצל שאר חידושים שהם מן העלמות ומן עובי הבשר כגון חעוטרות וראשו שקוע וכיוצא בזה ודאי אינם עשויים להשתנות, וכי' הנוצ"י דאף שצמחור מדברי הראש"ד דלא הוליה מן הכלל רק מה שהוא חידוש צעלמות או צעוץ הבשר אצל מה שאינו חידוש רק צעור הוא בכלל שומא ושייך בו סימן העשוי להשתנות ולא מיתשצ סימן כלל, אך נראה דע"כ לא קאמר הראש"ד אלא בדבר המתחדש בגוף האדם מעלמו שלא ע"י מעשה, דנראה שהוא מפרש צמ"י שאין הכונה שהשומא משתנה ממנה שהיתה, אלא לפי פירושו שומא היא רק שינוי צעור ויכול דבר זה וכיו"צ להתחדש לאחר מיתה אף במקום שלא היה שום רועש בחייו, אצל דבר העשה ע"י מעשה האדם כגון העפע [ללקח] שבה מחמת כויה זה לא שייך שיחדש לאחר"מ, ועפ"י כי צנידונו דאם הסימן הוא שהיה העפע צודאי אין לחוש לשינוי לאחר מיתה, אצל אם היה רק כהם היה מקום לפלפל בזה.

גם צפ"ח פני יהושע ח"א סי' ז' כי דאף דלכאורה היה אפשר לומר דהא דקאמר צמ"י סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה דקאי אכל הסימנים לא אשומא לחוד, ויש זכר לדבר מהא דאמרין צפ"י מי שמת [צ"ב קנ"ד] בסימנים דשתי שערות סימנים עשויים להשתנות וכו', א"כ משמע ק"ח דגם שאר סימנים משתנים, אך זה אינו, דא"כ מאי פריך ביבמות [ק"ב ב'] להך לישנא דאמר רבא סימנים דאורייתא הא קתני אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו, ומאי קושיא, דלמא מחני' נמי היינו טעמא דסימנים משתנים לאחר מיתה, אלא ש"מ דבשאר סימנים [חון משומא] לא שייך האי טעמא, ואע"ג דאפשר דסימנים החלויים צמחור משתנים, מ"מ שאר סימנים אין משתנים, ומחני' סתמא קתני שיש סימנים משמע דעל כל הסימנים לא סמכין. וכ"כ גם צמ"ב סי' י"ב וחזר בו שם ממה שר"ל צמ"י כי דכל הסימנים עשויים להשתנות עיי"ש.

ובקדושת יו"ט סי' ג' דף ח' ע"א כי דהרי ביבמות הגירסא להדיא והכא בשומא העשויה להשתנות קמיפלגי דמר סבר שומא עשויה להשתנות ומר סבר אין עשויה להשתנות, דמזה משמע דשומא נצד פליגי אי עשויה להשתנות או לאו, אצל שאר סימנים לכו"ע אין עשויים להשתנות, ואחרי שהוכיח ג"כ מהא דפריך ביבמות שם להך לישנא דאמר רבא סימנים דאורייתא מהא דתנן אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו וכו', ובהפני' ה"ל, כי דאף דאין זו הוכחה כ"כ ד"ל דניחא לי עפי' לאוקמי מחני' ככו"ע, מ"מ נראה דדוקא בשומא פליגי ובגירסא דיבמות, דנמה לן למימר דפליגי נמי בסימנים אחרים, כיון דלא חני צפולגותיהו אלא שומא לית לן למיעבד פלוגתא אחריתא.

ובשוואל ומשיב מהדש"ת סי' ע"ו דף י"ז עור צ' אחר שהביא דברי הנוצ"י סי' י"א ה"ל שפי' דקשר הדבר לומר

פתחי תשובה

חנה פלונית דלא מהני ע"ש א"כ גם נלקת יש לספק כן. אולם הרב מה"ז שם כתב דיש לקיים דברי הט"ל לשיטתו מזה דה"ל דלירוק שני ס"א ומהני זכיון דרושם הוי ס"א מזה עשמו וזמנו המקום נזדמן אחר דה"ל דלירוק שני ס"א דלא גרע מנקב צד חנה פלונית וא"כ הוי ז' ס"א דע"י ירוק חשיב ס"א ביותר משא"כ נקב צד חנה פלונית דשם הנקב לתוך לא הוי ס"א כמ"ש ה"ח בתשובה שם דנקבים שכיחי בקלפס ומרירי"ל שם לשיטתו דס"ל דגם שני ס"א ע"י ירוק לא חשיב ס"א לכן נסחפק שפיר דזה ולדינא ז"ע עכ"ד ועי' מנ"ל ס"ק ק"ה. ומה שהשיג הט"ז על המ"ז דמדינת הך דכלן להך דגם. המעיין במ"ז שם יראה להדיא שגם מוסקת המ"ז הוי כן ומה שרצה לדמות אחריו ומתחלה הוי לפי מה שהיה סבור ומתחלה דגם נלקת חשיב ס"א מזה עשמו ואחר שהוכיח שם בנוספתו דלקת לא הוי ס"א מזה עשמו ומוסיק הוי עשמו דגם זה שאומר שהיה חתם העין לא הוי סימן מובהק ע"ש :

ועיין בתשו' נר"צ ס' מ"ד בענינה שגדל צעלה לא נודע להיכן הלך ומועשי הוכיחו בתחלתו שרצה ללכת עשמו לדעת ואחר שני ימים שהיה צינפה הלכו יהודים לראותו ומלאו אותו מונח ערום ונזלו היה מונח החלוק וארבע כנפות ומוכנסים ונתי רגלים והנכרים מכל"ת

זה והנאים הר"ש ז"ל והסכים עמם וכ' שם הרד"ך לא כתב כן רק דרך אפשר. ועי' מה"ז ס"ק ג"ה מ"ש צוה :

נועין בתשו' ח"ס סי' ז' ש' וז' ונענין אס לסמוך על סימן ז' שומות שנין ריסי עיניו כתב פר"מ שאינו כמחזק מקום לא מועמיה דמעתו שכל דנין עינים הוי מקום גדול זה לא כ"ל גדולי בלשון חירה הוי דנין עינים מקום שורש העינים וקום שער שומות של תינוק רופס שש עורקי העינים שופכים מהמות אל העינים והוא מקום גדול להניח שם ז' תפילין אבל בלשון ז"ל דנין עינים הוי מונח דנין עין לעין והוא כרוחב אצבע ואם עומדים שם ז' שומים הוא מונחם מזה אך מטעם אחר כי ידוע שהעור שנין עינים מתפשט ומתקוץ בעצמות ושומה וכעס ונחת לפי מתנתו של אדם רגע נמשך למעלה ורגע למטה וא"ל לקבוע מקום שם ואפשר היה למעלה ובשעה מותו נקמט העור והיה למטה ע"כ אין לסמוך על זה. וזכר לדבר דברי רנ"ח בנ"ח בנ"ח כ"ח כו' עכ"ל. ומ"ש הנה"ט בשם ט"ז לענין רועם ונלקת צמחום המקום דהוי ס"א הנה מדברי מהרי"ל שם שכל גדולן ידידי שרשם מקום השומה שהיה סמוך לאוזן הימנית בסמוך הלחי העליון סמוך לפאות הראש דא"כ יש להסתפק דלמא לא דמי לנקב צד חנה פלוני אלא כמו צד

הפוסקים

ס"ק קפט אות ב—ג

אוצר

אולם באר"י דבי עילאי סי' י"ד כתב [צד"צ א'] דהמ"ז ודאי ס"ל דשומה הוי סי' אמלטי, ורק על מה שז' הרד"ך דכיון

דע"י אמלטי מקום השומה נעשה סי' מובהק שוב לא חיישי' לשמא נשתנה אחר מיתה ולא למלויה צדן גילו, ע"ז חולק המ"ז וסובר דכיון דחיישינן בשומה לחששות הכס שוב לא נעשה כלל סי' מובהק אף צמחום מקום, אצ"ל על השומה צמחום מפורש בדבריו שם דהוי סי' אמלטי, והגם דקשה ע"ז דכיון דלשכרת המ"ז חיישי' לשומה מלויה צדן גילו ולהשתנות אחר מיתה, א"כ לא ליכוי רק סימן גרוע, מ"מ משום אחר קושיא לא נוכל לדחות דברים המפורשים דשומה הוי סימן אמלטי, וגם נ"ל לתרץ דהוי דס"ל לחלוק על הרד"ך דמחמת דלפעמים עשוי' להשתנות לא נעשית ס"א אפי' צמ"מ מ"מ הוי סי' צינוני כיון דעכ"פ לא שכיח שיטתה ושיכח מלו' צדן גילו, [ועי' עוד בדבריו המ"ז מצוה דיש לנו לחוש לחומרת ז' בסוף אות ג'], והגם בדבריו המ"ז מצוה דיש לנו לחוש לחומרת ז' הלשונות ולגשון ראשון שומה הוי סימן גרוע, אך כל זה כתב רק בשיטת הטור, אבל איכא פוסק כהרמ"ם שזה דמוכח מנייה דשומה הוי סימן אמלטי, דבדאי יש לפסוק כהרמ"ם כיון דדבריו מפורשים דשומה הוי סימן אמלטי ובעור אין מפורש דהוי סימן גרוע רק דכן יש לדייק מלשנו וכו'.

ג. ובדעת הטור שכתב שומה לא הוי סימן מובהק מפני "שעשוי' היא להשתנות" כתב הב"ש בסק"ע דלאורה

משמע דס"ל דאינו אפי' סי' אמלטי, דהא לתי הראשון פלוגי אס שומה ס"א הוי ונחמים ס"ל דלא הוי סי' אמלטי משיח דעשוי' להשתנות, ש"מ דמהאי טעמא אפי' סימן אמלטי לא הוי, מיהו י"ל דהטור ס"ל דהוי ס"א, אלא דס"ל דהטעם מה שנתירין בתרא סוברים רצון דלא הוי סימן מובהק ביותר הוי משום שטעמיה לפעמים והוי סימן אמלטי, וכן המשמעות בעור, דהא איירי בסי' מובהקים ביותר [והוא מדכי הטור לפני זה וכי ר"ת וכי' אבל אס כל גופו שלם אפי' אין כאן פרטוף ופדחת והטעם יכולים להכירו צמ"ע או ע"י סימנים מובהקים שיש להם צגופו] וכתב שומה לא הוי סימן מובהק, ש"מ דר"ל ס"א ביותר הוי דלא הוי אבל סימן אמלטי הוי.

וברח"ש דל"ת ד' הקשה על הטור איך תלה הטעם דאין מעידין על השומה משום שעשוי' היא להשתנות, הא צהדיא מצוה צגמי צג"מ דכ"ז ז' דלתי' בתרא דקאמר דכ"ע סידר, ושהטור פסק כותיה, שומה אינה עשליה, [וכן הקשה בלחם רב סי' ל"ח, ובקרבן נגאל פ' האשה בתרא אות ע'], וי"ל דלא הי' בנוסחת רבנו צגמי [צ"מ] רק ואיצט"ל דכ"ע סידר והכא בשומה סימן מובהק קמפלגי וכדאיתא ביבמות, אלא [דלפ"ז] קשה

דעכ"פ הוי סימן אמלטי, כיון דלנישני קמאי נמי אינו אלא חששא דרצון צמלמה, שפיר פסקו להקל.

ובבן פורת ח"צ סי' ח' העלה ג"כ [צד"צ סוף עור ז'] דהך חששא דשומה עשויה להשתנות הוי רק חשש דרצון, דהוא רק מיעוט ומכ"ת לא חיישי' לזה ושפיר מעידין עליו, דיגיד עליו ריעו, דע"כ הא דמלויה צדן גילו הוי רק חשש דרצון, דכן גילו פירש"י דהיינו שנוגד צפרק א' וצמל א' [וכן פירשו הר"ן והר"ש בנדרים ל"ט א'], ועי' שבת קנ"ז א' דמזל שעה גורס, א"כ ודאי חשש רחוק הוי לחוש שכא' אדם אחר שנוגד ג"כ בלוחו פרק ובלוחה שעה ופעל זו המזל פעולה שומה דוקא כמו אלא זה, דהא אפי' אס נולד בלוחה שעה ג"כ אין הכרח שיוולד בשומה, וע"כ פשוט דהוא חשש דרצון, א"כ גם הך דשומה עשויה להשתנות נמי אינו אלא חשש דרצון, ואס כי בפירש"י שעל נדרים שם פירש דכן גילו היינו צחור כמותו או זקן כמותו, אך פירוש הר"ן והר"ש נראה יותר, ועכ"פ הויא דיבמות ודאי אין הכונה שהשומה מלויה צחור כצחור או צוקן כצוקן, גם הא ידוע דפירש"י שעל נדרים אינו מרש"י, וגם מפירש"י שצדחים קט"ז ז' צד"ה זילו שכתב צחורים צני גיל א', אין הכרח דמפרש כמו צרש"י נדרים הנ"ל, וי"ל גם שם דמ"ש צני גיל א' היינו צני מזל א', גם ראי' צחור דפירוש "גילו" הוי "מזלו" מגמי מגילה י"א א' וכו'.

ועי' עוד צד"ש סק"ע, שכתב דכן ס"ל גם להמשתת צנימין בסי' ס"ג דשומה הוי סי' אמלטי.

ובפ"ת ס"ק ק' הביא בשם מרבי"ל סק"ד ושו"ת רע"א סי' ק"ז שחממו על הב"ש דצמשתת צנימין שם מצוה להיפך דלענין שומה יש לנו לחוש לחומרת ז' הלשונות שצגמי, וא"כ צחור דס"ל דשומה הוי ספק אס הוי סי' אמלטי.

וכן חמה על הצ"ש בתשו' שצ"מ מלואי אכן דף נ"ז א'. ועי' צדני אצרכם סי' ה' שהוצא בלוח ד'.

גם בבית משה סק"ה ז' על הצ"ש דלא דק צמה שהציא כן בשם המ"ז, דאלרבה מצוה צו דשומה יש להסתפק אולי לא הוי סי' כלל, וכי דע"כ כוונת הב"ש נהא דכי המ"ז שם דשומה מלערך נהדי סימן אחר להיות סימן מובהק, והב"ש לשיטתו בתשו' שצחונין צית יהודה [סי' קל"א] דזה תנאי אס שומה הוי סימן צינוני, ואס הוי סי' גרוע אין הוי מלערך נאסי אחר ע"ש, ולזה הוכיח דהמ"ז סובר דשומה הוי סי' צינוני, חמס הא ליחא, דשומה צהדי סימן אחר ממנ"פ מלערפין, [ובדלקמן בלוח ו'], וא"כ נכונים דברי המ"ז דשומה ספק הוי אס הוי סימן צינוני.

פתחי תשובה

סופו נמ"כ דברי שניהם הם והאמת נדנון ידיה היה לו שאר ספרות להחיר אצל חלילה לעשות מזה שום ספק להחיר והוכיח סופו של עמנו על תחלתו של עמנו אמרנו וה"ה צה"פוך אצל הוכיח תחלתו של זה על סופו של זה זהו אותו האיש ישקע הדבר ולא יאמר וגדולה מזה בצניעות מ"ו סוף ע"ה ה"ה מלך דנקט נגדו בדין כ"ו והציג עוד שאלה בתשובת ה' והאחרונים ש"ה דאם ראינוהו מפיל עמנו לניסם שאל"ם יש להקל דלמאי יתחש דלמא נהיג גלי אשפלוהו ויאל בתוקים רחוק ז"ה דהרי רגזנו לאבד עמנו ונאם בחיינו והוא ז"ל כתב דגם זה הכל דאע"ג דתחלתו ברוך לאבד עמנו מ"ה לאחר שגלו מים עד נפשו אולי נתחרט ובז אל ה' וגלי אשפלוהו ויאל ונראה לו ועוד מוסתא כשאבד עמנו היה מחמת דוחק ונעזר ונעזר וכדומה ולא היה יכול לגרות ולהגלל ואחר שהפיל עמנו והוצילוהו גלים לתרחוק נטלו דאגותיו ולא יפיל עמנו שנית ע"כ חלילה לסמוך גם על זה:

וע"ש בס' ס"ט ב"ה שגאבד וינאלו בנית מולונו אגרת נקשה לא' ומיידעיו להוליד לביתו הארגו שלו למסור לאשתו והמפתח מונח אצל האגרת ופתחו הארגו וינאלו צדדיו ותפילין שלו ופאם יותר כלי תשמישו גם איזה אגרות לאשתו ולקרוביו

אמר שקרעו צדדיו ונעלו אחר שהעלוהו והיהודים הג"ל לא הכירוהו וע"כ כי היה תפוח בפניו רק מאלו עליו שני סימנים והם שני תגורות ופנעים שהעלה מקומם ללקח ורשומם ניכר ה' על מצחו וה' על ערפו והם ידועים שהיו כן נראים הנאבד בעל העגונה הנ"ל וגם את הנגדים הנ"ל הכירו שהיה לבוש בהם צעת שבעל מעיניו (וגם מנולר לשון השאלה יותר בלתי נכונה) והאריך בזה ומסיק דהעיקר כסגרת מהר"ל מופלא שהוצא בנ"ה ס"ק פ"ט. ומועטה בנ"ד אס הנגדים ניכרים בט"ע נלע"ד ע"י צירוף סימנים הנ"ל שנגופו וט"ע של הנגדים וצירוף הוכיח תחלתו על סופו להחיר האשה הוצת להנשא ונלמד שישכחו עוד שני גדולים. וזכר כתב דאפי' אס אין הנגדים ניכרים רק ע"י גנע הנגדים (וכדמשה קצת מלשון השאלה שם) וה"כ דל נגדים מהבא דחורר וסומקו ודאי לאו כלום הוא אע"כ נלע"ד להחיר מטעם שיש שני סימנים וכיוצא מקום של הסימנים בלתי מיוחד ומנוקף לזה הוכחת תחלתו על סופו שהיה דעתו לאבד עמנו. ונלמד שישכחו שאלה גדולי הדור והא"כ ישנו יחד ב"ד כשר ויחירו אותה ע"ש. [וע"ה בתשו' ח"ס ס' נ"ו וס' ס' וס' ס' כ"ט ש"ה דברי הנו"ב הנ"ל שצ"ק סגרת הוכיח תחלתו על

אוצר

ס"ק קפט אות ג

הפוסקים

חיינו בסי' מוצהקים אלא בסי'א, והיינו כמ"ש הדרישה שם דמ"ש צמס ר"ת דאם כל גופו שלם יכולים להכירו בטע"ה, ר"ל בטע"ה שני סימנים אמנעיים וכמ"ש הרא"ש צמס ר"ת להדיא ע"ש, ותיבת "אח" ע"י סימנים לריך למחוק, ע"ש בדרישה, ועפ"י הגב"ה זו בהכרח מיירי העור צסי' אמנעיים [הנקראים בלשון הפוסקים צמס מוצהקים], לכן שפיר כתב דשומא לאו סי' מוצהק הוא להכיר על ידו משום דסי' גרוע הוא, ומדוייק מאד מ"ש "להכיר על ידו" דלכאורה הוא שפת יתר, ולהגלל אחי שפיר דאפי' להכיר על ידו בטע"ה לא מהני, ואם כי הצ"ח צקונטרס אחרון השיג על הדרישה בהג"ה זו דאם איתא דהעור מיירי צסימנים אמנעיים ח"כ איך כתב דשומא אינה סימן מוצהק הא מוכה מלשון הרמב"ם דכתב "אפי' שומא" דהוי סי' אמנעי, ע"ש, אך דבריו תמוהים, דאדרבה מדאי' העור הטעם משום דעשלי"ה מוכה להדיא דסי' דשומא ל"ה אפי' סי'א, ומזה שהרמב"ם לא ס"ל כן משום דפסק לגמרי כל"כ דרצא, אין מזה תפיסה על העור דאיכו אזיל צשיטת אציו הרא"ש דקיימ"ל ככל חד מהנך לישינו לחומרא ובג"ל.

גם בעצי ארזים סקפ"ט כתב דהעור ס"ל דשומא ל"ה סי' אמנעי, ופקפקו של הצ"ח והרמ"ש עליו לא קשיא מיד, דהרי הא דקיימ"ל סיד"ר הוא משום דמספ"ל אס הלכה כל"ק או כל"כ ונקטין לחומרא [כל"כ] צאיסור אשת איש, וא"כ לענין שומא דלישנא קמא הוא המחמיר נקטי' כותיב דאין לשומא אפי' דין סי' אמנעי, ולכן נקט העור הטעם משום דעשלי"ה להשחנות. ובה"ה כ"י צמסא צנימין סי' ס"ג [דע"ד ח"ה].

ובתשו' הר"מ [מגור] סי' ה' הקשה ע"ד הצ"ח דאם איתא דהעור ס"ל דשומא הוי סי' אמנעי, ה"י ליה להעור לכתוב זה אח"כ כשמיירי מדוי' סימנים, ולמה כתב זה על לשון ר"ת וכו', ולכן אחר שהעלה שם פירוש אחר בהצנח העור צדדיו ר"ת ושהעור מיירי שם שמכיר השומא בטע"ה ע"ש, כתב דלפי"ז אין ראייה מהעור דשומא יחשב סימן אמנעי, ע"ש (*).

וצמאמר

(*) אכן באר"י דבי עילאי סי' י"ד שהקשה ג"כ על הב"ש בגמ' ב"מ הנ"ל דמפורש שם דללישנא בתרא כו"ע סוברים דשומא אינה עשלי"ה, כתב [בדצ"ב א'] דיש ליישב, כי הגה הב"ש הבליע בלשונו וכתב דלא הוי סי' מובהק ביותר משום דעשלי"ה "לפעמים", והיינו דמפורש דל"ב דקאמר דכו"ע שומא אינה עשלי"ה היינו דלא שכיח טובא כל כך [וכלומר, לא דאינה עשלי"ה כלל, אלא דלא שכיח להשתנות, ולאפוקי מהלשון הקודם שבגמ' האומר דפליגי אי עשלי"ה ועי"ז לא הוי אפי' סי' אמנעי והיינו משום דס"ל דשכיח טובא] אך עכ"פ יש במציאות שיטתה ומשו"ה ל"ה סי' מובהק אבל סי"א מיהא הוי, ולפי"ז אין קשיא משם לא על הב"ש ולא על הסור וכו' ע"ש.

קשה מי הכריחו להעור לפרש כן דפליגי אי עשלי"ה, דהא מהגמ' משמע דלאיצט"א לכו"ע אינה עשויה להשחנות וכו', וגרררר דהעור הוליד כן מסבא דכיון [דמיירי] שמיים [גם המקום] לומר שומא פ' צאבד פ' ודאי סימן מוצהק הוא אי לאו מטעמא דעשלי"ה, ועכ"ל דטעמא דעשלי"ה מהני לומר רק דלא הוי סימן מוצהק דאינו ניכר כל כך, אבד מ"מ סימן [אמנעי] מיהא הוי דאינו משתנה כל כך עד שאינו ניכר כלל וכו', והפער ג"כ שהכריח לרצונו העור לומר כן משום שלא ה"י לו צנוסחת הגמ' רק ואיצט"א דכו"ע סיד"ר וכיון דלא קאמר דכו"ע שומא אינה עשויה להשחנות כדקאמר מקמי הכי לתי' קמא דכו"ע שומא אינה מלויה צבן גילו, משמע דגם לתי' בתרא נמי לא הדר ציב מהכיה דקאמר מקמי הכי דפליגי אי עשלי"ה או לא. [ועי' צחן עוב סקפ"ח דמצואר צו דהחילוק צין הצ"ח לר"ח"ש בהצנח העור הוא, דמהב"ש משמע הטעם דלהעור הוי סי' אמנעי הוא משום דעפ"י הרוב אינו משתנה, ואילו מהרמ"ש מצואר דלהעור אף דעשויה הוא להשחנות מ"מ אינה משתנית לגמרי].

אולם צמרה"ל סקפ"ד תמה מאד על הצ"ח, דאיך אפשר לומר דס"ל להעור דטעמא דרצבן לל"כ דשומא לאו סי' מוצהק הוא משום דעשויה להשחנות, הא בהדיא מצואר צצ"מ כ"ז צ' להאי לישנא דכו"ע סוברים שומא אינה עשויה להשחנות וצ"ז ס"ל לרצבן דלאו סי' מוצהק הוא, ואע"ג דצסוגיא דיצמות אחר צסחם איכא דאמרי דכו"ע סיד"ר והכא צשומא סי"מ וכו' [ולא קאמר דכו"ע סוברים שומא אינה עשלי"ה], צודאי ילמוד סחוס מן המפורש צסוגיא דצ"מ, ומ"ש הרמ"ש (שהרגיש ג"כ מהסוגיא דצ"מ) שה"י לעור נוסחא אחרת צלשון הגמ' צצ"מ, עדיין קשה להמליא נוסחא אחרת צגמ', וגם לפי הנוסחא שציצמות עדיין קשה מני"ל להעור דל"כ דרצא טעמא דרצבן דאין מעידין על השומא הוא משום דעשלי"ה, דילמא טעמייהו משום דשומא אינה סי"מ מלד ענמה, ומ"ש הרמ"ש דס"ל להעור כן מסבא וכו', אינו נכון, דמני"ל להעור סבא זו וכו', ותו דאכתי מני"ל להעור דלרצבן דאמרי דאין מעידין משום דעשלי"ה דסי' אמנעי מיהא הוי, דילמא ס"ל דמטעם זה אפי' סי"א ל"ה וכו', ותו דאיך תפס העור צפשיטת כל"כ דרצא וס"ל דשומא הוי סי"א, הא כ"י הרא"ש שם צסי' י"ג דרצא גופיה מספ"ל צדין סימנים אס הם דאורייתא או דרצבן ולא נפשטה האיצט"א, וא"כ ממילא דנקטין כחומרא דצ' הלשונות ואליבא דלי"ק דרצא מוכה צפשיטת דשומא ל"ה סי"א, לכן כתב דהעור ס"ל דשומא ל"ה [אפי'] סי' אמנעי ומהאי טעמא דעשלי"ה ואזיל צשיטת הרא"ש ש"ה דנקטי' כחומרי דצ' הלשונות ובג"ל, ומה שהכריח הצ"ח ממשמעות העור, מדלעיל מינה חיינו צסי' מוצהק ציותר וסיים שומא ל"ה סי"מ ש"מ דסי' אמנעי מיהא הוי, נראה העיקר צדעת העור דגם לעיל לא

פתחי תשובה

כצ"ג נלמד לזה מה שהכירו כל מלגזיו ב"ע ויש מהם ציונים ג"כ ועוד דלפי ע"י הנזע כבר כתבתי במקום א' (הוא צ"ח) ונ"ח הוא ליל ס"ק ז"ה) דלפי דחיורו וסומקו לא היה אפי' ס"ח היינו כולם נזע א' חלל כמות מלגזים מלגז פלוגי סומקו ופלוגי חיוור ופלוגי אכומי צירוף המלגזים נצבעים הוה סומק ולמחרת"ט בכל מלגזיו ל"ח לשלש ולא לחליפין ויותר הכא שהיה לו לחוש חילו השליל בגדיו או חזר או שללו לא היה ערך לעלמא מאחר שהיה מחזק להודיע לאשתו שהולך למות וכיון שידע שנהמלא אותו כתב יותר אשתו לעלמא דודאי היה עושה כל טעמיו לחזור לביתו או ליתן ידיעה ע"י דואר או שום תחבולה שלא חלל מלגזו על ידו ע"כ חשש שאלה וגניזה דחוק מאד צדדו זה ואפי' נאמר בכל זאת חישקין לשלש או שללו והלגזים אחר וכו' נמלא שותרו האחר נשחנה דוקא לצורתו של זה כבר כ' הח"צ שזה היה כמו נפילה דחיד דל"ח ליה (ע"ל ס"ק ז"ה) וגזר ט"ע עדיף מסימנים דסימנים י"ל אולי הזדמן לו גברא דכוותיה והשליך לו כליו ול"ד לנפילה דחיד כיון שנעשה נמכרין חלל הכא ב"ע כו' ע"כ נראה דאשתא דא שריא לעלמא והיינו שיצא ב"ד של ג' ושיינוי ב"ע ויאמרו לה מותרת היא עכ"ל עיין ספן :

אף מחמת שהוא בע"ת הוכרח לאנדר א"ע וליטול חייו מן העולם. ואחר לזה חדשים מלאוהו נטע סומק לוין ונתוך בגדיו פתקא בכתבית ידו נכתב שמו ושם עירו שהוא מנקש מכל אשר ימלא אותו להוליכו לקבורת בני עמו. והכירוהו שני עדים (לאחר שהעלה ואשתו) ב"ע צ"פ כי היה שלם ולא נשתנה וגם הכירו כל בגדיו שנמלא בהם ב"ע ונחלקו שלו היה רשום ב' אחריות המורים על שם הנאנדר וכן נסמן בתי הרגלים שלו ובשאל אם להחיר אשת הנאנדר הנ"ל והאריך קצת ומסיק דמזד הוכיח תפלות על סופו חין שום היתר כמאמר לעיל וא"ע דכתב ושנה ושיגש שהולך לצדדו ויש קיום המכירים כת"י ונ"ח כיון שהוא עלמא בחייו כתב כל זה מאחר גזים ולא עבד וערך לעלמא מפני נשיג. אלא דיש להחיר מזד שהכירוהו ב' עדים דלרוב הפוסקים לא אמרו בדמיו וגם לא ראו הטעיה א"ע פ' שיגא קול שמונא כתוב בלגרת שופני נשיג נטול חייו מן העולם ונ"ח אמרו לו הרבה אנשים שהוא גזומא ונורת הוא על הרי נתר וא"כ לא היה כראוי הטעיה וידוע דעת הרמ"ש כשלא ראו הטעיה מעידים אפי' אשתו בשם שהכירו ב"ע כל גופו ופ"פ שלם ולר"ת מעידים על זה ומכ"ש כשלא ראו הטעיה דמחזק מהרמ"ש דכ"ע מורו לר"ת כו' ואפי' אי נמלא שהולקים על ר"ת איסורם אפי'

אוצר

ס"ק קפט אות ג-ה

הפוסקים

ואומרת שהי' לו שומא מכיון בלוחו מקום ובלוחו אבר שהעדים ראו אליו מחיים במראה זה, שפיר מעידין אף לדברי העור [הנ"ל].

ה. האם השומא הוא סימן מצד עצמו, או רק בצירוף מראיתו ומקומו. הנה מדברי הנוצ"י צ"ח נ"ח מתבאר דכל עכס סימן השומא הוא רק בצירוף מראיתו, חלל בלא המראה ח"נה סימן כלל לכו"ט, כי כל הלשונות שבגמ' ס"ל דבעממות מלויה היא צנן גילו, ורק עם אותו המראה ח"נה מלויה צ"ג, חלל דפליגי חס המראה עשוי להשתנות או לא, שהרי כתב דבאמת קשה אהא דאמרי' בגמ' שומא עשוי להשתנות, מה בכך שהמראה משתנה אחר מיתה, והלא חס סימנים דלורייחא השומא בעלמא היא סימן ואין חסו לריכוס להביט אל מראהו כלל, רק כיון שאנו יודעין שזה האיש הי' צו שומא בלגז פ' ואנו מולאים עתה אדם מת שיש לו שומא בלגז הזה, ראוי להחיר את אשתו, והנה מפירוש הראב"ד המוצא בשעמ"ק לב"מ דף כ"ז נראה שהבין דשומא ח"נה חלל שינוי צעור, שנעשה משונה משאר העור או נעשה כמין ללקח, והכונה [במה דאמרי'] שומא עשוי להשתנות, הוא, שגוף שינוי זה צעור יכול להשתנות אחר מיתה ונעשה צעור שומא מה שלא הי' בחייו כלל, חלל רש"י פירש צ"מ דעל"ה הוא מהמראה, והיינו שחס בחייו הי' שומא שהורה נעשית צמותו לנזה ח"כ הדרא קושיא דלופתא מה לנו להביט אל מראיתו כלל והלא היא סימן מאד עומק, לכן נראה [דמשו"ה] לא היו עלמות השומא סימן, משום] דגם לאוקימתא דעש"ה ס"ל דשומא מלויה צנן גילו חלל דפליגי חס המראה עשוי להשתנות ג"כ ולא חין כהן רק שומא מאד עומק ואינה מועלת כי היא מלויה גם צ"ג, ומה שאמרו צ"מ דכו"ע ח"נה מלויה צ"ג, היינו בלוחה המראה ח"נה מלויה, וזהו יחישב שלא יהי' הפרש בין לאוקימתא קמא לאוקימתא שלישית מהיפך להיפך, דלאוקימתא קמא סוד"ל ופליגי אי שומא מלויה צ"ג ח"כ שומא גריעת משאר סימנים, ואילו לאוקימתא בתרא דסוד"ל ופליגי חס שומא סי' מוצק הוא, ח"כ שומא עדיף משאר סימנים, ולהג"ל ח"כ, דמה דמוקי בלאוקימתא קמא דפליגי אי מלויה צ"ג, היינו בשומא מאד עומק שאין העד יודע מראה השומא כלל, ומה דאמרי' בלישנא בתרא דשומא עדיף, היינו בשומא עם המראה, דכיון [דס"ג] דלויג עש"ה ח"כ עדיפא היא משאר סימנים נפי שיש בה תרתי, גוף סימן השומא וגם צירוף המראה, ולאוקימתא האמנעית פליגי בזה דמר סבר עש"ה ולא חין כהן רק שומא מאד עומק והיא מלויה צ"ג, ומר סבר דלויג עש"ה ושומא עם המראה ח"נה מלויה צ"ג, ע"ש.

ובמאמר מרדכי סי' ע"י כתב דנראה לחין כהן מחלוקת בין הרמב"ם והעור, דהרמב"ם מייירי כשאומר גם מראה השומא וגם אקום השומא וזהו ודאי הוי סי' אמנעי, חלל העור צא להורות שהשומא בעממות ח"נה סימן כלל והיינו מכה המראה לבד, מאלל כתב שומא בלגז פ', ולזה כתב העטע שפשויה להשתנות אחר מיתה ושומא עומק הוא דבר הרגיל, חלל חס הי' אומר שומא כזה בלגז פ' הי' מיהשב לסימן אמנעי גם לעור מחמת המקום וכו'.

ד. האם מעידין על שומא להפור כשאין חשש ששם נשתנתה השומא, ובגון שראוהו בחיים חיינו צ"ח שומא ומת לפינו. צנני אברהם סי' הי' אחר שהביא מהרמ"ש הג"ל בלוחה הקודם שהעלה בדעת העור דשומא הוי סי' ציוני, כתב עוד דנראה דצ"ד שראוהו ציוני השומא בחיים חיינו ומת לפינו, יש לדון דהוי אפי' סימן מוצק, שהרי כל מה דלא הוי סי' מוצק להעור הוא משום דהוי עשוי להשתנות לאחר מיתה, וצ"ד שהכירוהו צעורו בחיים צ"ח זה, הרי מחיים ח"נה עשוי להשתנות, ואף להמ"צ שחפס דהעור פסק לחומרא כצ' הלשונות שבגמ', ושלפ"ז שומא הוא סי' גרוע, מ"מ צ"ד שהכירו בחיים חיינו אף המ"צ מודה דהוי סי' ציוני מאחר דבחיים חיינו ח"נה עשוי להשתנות וכו', ואם לחשך אדם לומר דלשיעת המ"צ בדעת העור הרי יש לחוש גם לשומא מלויה צנן גילו, וא"כ אף צ"ד לא מהני, אמנם הא ליתא, שהרי העור לא כתב הכ חששא ונראה בזה דלא חייב לזה, והעטע הוא כמ"ש הרמ"ש [הנ"ל] בלוחה הקודם] דהוי גרים דכו"ע ח"נה מלויה צנן גילו וכו', וגם המ"צ יודה דלא חיישי' להא דמלויה צנן גילו [חלוצא דהעור], ואף שכלל שם בדבריו הכ' לאוקימתא, לשון מושאל הוא דנקיע ואולי, ותדע דהרי צסוף דברי המ"צ לא הזכיר הא דמלויה צ"ג וכו'.

גם ביד יוסף [גר"י דויעט] סי' ל"ד כתב בן המחבר דגם למ"צ הסובר דבעשוי להשתנות לא מהני גם למזם מקום [ראה להלן בלוחה י"א], מ"מ כשראוהו בחייו ומת לפניהם ואחר מיתה התעסקו עמו וראוהו בלוחה הסימנים, שפיר מהני, דמחיים ח"נה עשוי להשתנות. והסכים לו בזה הרב בעל מאמר מרדכי.

ובנודע ביהודה סי' נ"א כתב ג"כ דלכחיד אדם שראהו בחיים חיינו עם סימנים ואח"כ מת לפינו, יכול להעיד גם על שומא, דלא גרע משאר סימנים, ע"ש.

גם בביתר הבלך פ"ג מה"ג הכ"א כתב דחס העדים ראו השומא מחיים כמו שהלכה אומרת ומת לפניהם, או באת אח"כ

אוצר

ס"ק קפט אית ד-ח

הפוסקים

דמבואר בחולת"פ סעי' י"ח סקק"י מאות ק"צ והלאה דסימן חמלטי
הוי במקום שמו או ש"ח או שס עירו ע"ש].

ו. האם יש לצרף סימן השומא אל סימ' שבבלי'ו. כתב
בצית שלמה [גר"ש מסקאלא] סי' ל"ז דמ"ז צי' דאף
אם נאמר דשומא הוי סימ' מ"מ אי אפשר להתיר עפ"י שומא
בזירוף סי' מוצחק בכליו, דבשלמא בשאר סימ'א שפיר קאמר מהר"ל
מפראג [המוצא צ"ש סקס"ט ובחולת"פ ס"ק קפ"ז אות ל"ט]
ד"ס להתיר ממנ"פ, דאי סיד"א א"כ מהני הסימ'א שצגופו, ואי
סימנים לאו דאורייתא א"כ ל"ח לשאלה ומהני הסימ'א שצגופו,
אבל בשומא דאף אי סיד"א לא מהני משום שעשויה להשתנות
אחר מיתה או שמאירה הוי צנן גילו, א"כ ניכא כאן ממנ"פ,
דשמא סיד"א ואז לא מהני ע"י"ע או סימ' צכלים משום דלשון
זה חיישי' לשאלה וסימן שומא לא מהני מחד דתרי טעמי הני"ל.
וכ"כ צנוטע צשערים חנינא סי' ל"א.

גם בשערי דיעה ח"ב סי' קס"ב כתב דסי' שומא אי צגופו ודאי
אין נלרף להכרח בצגדים ולהתיר מתורת הממנ"פ של מהר"ל
מפראג, שברי אי סיד"א ע"כ דסובר ת"ק דהלכה כמותו דשומא
אינו אפי' סי' חמלטי וא"כ אין כאן ממנ"פ, רק אם הוי צי' שומות
וגם כעין למאס מקום אינו עדיף עפי וכו'. [וכ"כ בחמרי נועם
סי' כ"א].

ובסי' קע"ג כתב כן השערי דיעה על סימן רועש מלידה על
החזה דאין להתיר בזירוף הכרח צגדיו מתורת ממנ"פ
של מהר"ל, דאפשר דרועש [מלידה] דמי לשומא העשוי להשתנות
אחר מיתה ואז אין לדון כאן ממנ"פ [וכנ"ל בשומא], האמנם
כי צ"ש סקק"י הביא מהב"י דרועש עדיף משומא, אך הוי
נכסתר מירושלמי יצמות וכו', [ע"ד הירושלמי עי' לעיל ס"ק קפ"ח
אות י"ב], אך צכ"ז אין לנו לחדש סברה להחמיר בחק"ט, ע"ש.

ובמאמר מרדכי סי' ז' כ"כ צסי' האניג פלעק [כתם כמראה
דבש] דאין לסמוך ללרפו לסימני צגדים צכדי להתיר
מעטם הממנ"פ של מהר"ל אלא דוקא אם העידו נמי על למאס
מקום הכתם, דאף שכנראה דהאניג פלעק חשיב סימ'א מלד ע"מ,
מ"מ אינו דומה למ"ש מהר"ל, משום דאם נימא דסיד"א אז אין
כאן סי' אי' שיהי' ראוי נסמוך עניו, דסימן הבוגר עשלי"ה אח"מ,
וצגדים חיישי' לשאלה, משא"כ כשיש למאס מקום דצכדי"ג הוי
סימ' ציותר צגוף ורק דממ"צ חש לאוקימתא דסיד"א ואז אמרי'
דסי' עשלי"ה אח"מ ואינו סימ'א ואז חיישי' גם לאוקימתא דסיד"ר
וצעי' סימ' ציותר, צזה שפיר מועיל ממנ"פ, דאי סיד"א מועיל
הסי' שצגוף דעכ"פ סימ'א הוי, ואי סיד"ר הא חיכא סימ'א צצגדים
ול"ח לשאלה לאוקימתא זו וכו', וצנו"ב סי' ל"ב ראה לסמוך
בהאניג פלעק בלי למאס מקום על מהר"ל, ויש לפקפק עליו וכו'.
[אמנם לפי שאר הטעמים שנאמרו צס"ק קפ"ז אות פ"ו ואות
ל"א, לענין היתר סימני כלים עם סימני הבוגר, שייכי גם בשומא].

ח. ובשנשאת בסימן שומא. כתב צעני ארזים סקפ"ט הני"ל
דלכאורה נפקותא צמה דשומא הוי סימן חמלטי,
לפימ"ש רי"ז צשס רמ"ה דצסי' חמלטי אם נשאת לא תלא, א"כ
כשנימא דשומא הוי סי' גרוע וכהטור, אם תנשא צסי' שומא
תלא, אמנם הא ליחא, דברי טעם הרמ"ה הוי משום דמספ"ל אי
סימנים דאורייתא או סיד"ר ומספיקא לא תלא, א"כ כשנשאת
ע"י שומא לכי"ע תלא ממנ"פ, דאי סיד"ר א"כ אפי' אם שומא הוי
סימ'א תלא, ואי סיד"א א"כ ע"כ דשומא אפי' סימ'א לא הוי
לרבנן וע"י סי' גרוע אפי' דיעצד תלא, וכ"כ בצ"ח ס"ק ק'
משו"ת רע"א סי' ק"ז ומרה"ל. וכ"כ בשו"ת מהרי"ם פדווא סי'
י"ח, ובשו"ת הרי"מ מגור סי' א', וצדכרי אברהם סי' ל"ז.

ובמרה"צ סקל"ה כתב דמדסתם הרמז"ם והטור והש"ע דשומא
לא הוי סימן, ולא כתבו דאפי' שומא צאצ"ר פי' ל"ה
סימן, משמע דס"ל דסי' השומא הוי מלד גדלה ומראיתא ולא
מלד סיוס מקומה צאצ"ר פי', וכן מוכח מהא דאמרי' בגמ' דשומא
עשלי"ה, ואם ה"י סי' השומא מלד המקום, מה חיכפת לן צשינוי
המראה, וכ"כ הרמ"מ צסי' ל"ח דסי' השומא הוי בגדלה ומראיתא,
וא"כ תו א"ל לסיוס המקום, שכלאי הוי לעומה להיות סימן אי
לאו משום דעשויה הוי להשתנות, אבל מדברי רש"י צצ"מ שבי'
הבא דאין מעידין על השומא דהיינו שאמרו שומא ה"י צו צאצ"ר
פי', משמע דכל שאינו מסיוס האצ"ר אינו נכנס צגדר סימן, והיינו
משום דס"ל דשומא מלד ע"מ לא חשיב סימן [כלל לכי"ע]
אם לא צזירוף סיוס מקומה, ול"ע מנ"ל הא, ואולי גם רש"י
מודה דגם בלא סיוס המקום ראוי להיות סימ'א, אלא שהוכרח
לפרש כן לפי תי' צתרא דגמ' דפליגי אי שומא הוי סי' מוצחק,
והוקשה לו איך יחכן דיהי' סימ'א מפאת גדלה ומראיתא נחוד,
ע"כ הוכרח ללרף גם סי' המקום, אבל לענין סי' חמלטי אפשר
דבלא זה חשיב סימן, אלא דל"ע דלא חזין נבעני החשו' לזקדק
צענין השומא צמראיתא וגדלה, וממשמעות דברי הצי"ח צחשו'
סי' פ"א מבואר דסי' השומא הוי מלד מקומה, והא דאמרו בגמ'
שומא עשלי"ה, הטעם הוי משום דעתה יש ריעותא לפנינו צכל
לד, דאם לא נשתנה י"ל דלא זה הוי, דאם פי' הוי ה"י נהפך
למראה אחרת כיון דעשלי"ה [והיינו דמוכרח להשתנות], ואם
נשתנה נכמו שהי' אלל פי', ג"כ הוי ריעותא, כיון דאינו שוב צמראה
עם השומא שהי' אלל פי' ע"ש, ואין דבריו מחוורים, דאין נחפוס
הצכל צצי' ראשים, דהא אם מוכרח הוי להשתנות א"כ מה
ריעותא הוי זו כשנשתנה, ואם אינו מוכרח להשתנות אלא
דפעמים משתנה, א"כ מה ריעותא יש צשלא נשתנה, לכן העיקר
כמו שכתבנו. ועי' להלן צאות י"א מהעמק שאלה.

ו. האם יש נפ"מ בהא דשומא הוי סי' אמצעי לענין צירופה
לסי' בינוני אחר. דלהוי כסימן מוצחק להסבירים כן
צצי' סימנים חמלטיים דעלמא [עי' לקמן ס"ק קל"ד אות ד'].
צשו"ת מהרי"ם פאדוא סי' י"ח אחרי שבי' דלענין אם נשאת ל"ח
אין נ"מ אם נימא דשומא הוי סי' חמלטי או גרוע [וכדלקמן
צאות ח'] כי דהנפקותא הוי לענין מה שהצי"ח הצ"ש צסקט"ג
דשני סימנים חמלטיים מלטרפים להיות סימן מוצחק, א"כ
נפקותא אם יש צגופו שומא ועוד סי' חמלטי, אם נימא דשומא
הוי סי' חמלטי מלטרפים שני הסימנים להיות סי' מוצחק,
ואם נימא דשומא סי' גרוע אינו מלטרף עם סי' האחר,
וכדמשמע מלשון הצ"ש. ועי' לעיל צסוף אות צי' מהצית משה
סקל"ה שהצי"ח מהצית שמואל ע"מ צחשוצחו צצחינוך צית יהודה
[סי' קל"ח] דלענין לירוף שומא צבדי סי' צינוני אחר דלהוי סימ'א
תלוי אם שומא הוי סי' צינוני, ואם הוי סי' גרוע אינו מלטרף.

אולם הבית משה צסקל"ה שס השיג עליו, וכי דשומא צבדי
סי' צינוני ממנ"פ מלטרפין, דאם סימנים דאורייתא ולהך
לישנא שומא לא הוי סימן כלל הרי מהני הסי' צינוני האחר צצו,
ואם סימנים דרבנן הרי להך לישנא שומא הוי סי' צינוני ומלטרף
צבדי סי' צינוני האחר להיות סי' מוצחק. וכ"כ צעלי"א סקפ"ט
וצמבריי"א הלוי ח"ב סי' ל"ו דשומא עם סי' צינוני אחר ממנ"פ
מלטרפין.

אמנם כי צצית משה שס דפ"מ צבא דשומא אם הוי סימן
חמלטי, לענין לירוף צי' שומות צצי' אצרים דאם הוי
סי' צינוני מלטרפי צי' השומות להעשות סי' מוצחק, ואם שומא
לא הוי רק סימן גרוע לא מלטרפי כלל, וכמו כן נפ"מ לענין נעצב
דמהני ע"י"ע צבדי סי' צינוני. [וכמו כן יש נפ"מ לענין הא

אוצר

ס"ק קטט אות ח—יא

הפוסקים

ובברית יעקב סי' י"ב כתב ג"כ דלוי אפשר לומר דשומא כווי
 סי"א לענין אם נשאת לא תלך, דהא בצ"ש עלמו בצ"ק
 ק"צ העתיק דברי הריב"ש דכל דתנא אין מעידין אם נשאת
 תלך, ח"כ בשומא דחני אין מעידין תלך להריב"ש, ועוד דגם
 הרמ"ה שכתב אם נשאת צמי' חמנעי לא תלך הוא משום דמספ"ל
 אי סימנים דאורייתא או דרבנן, [וכל זה בשאר סי"א], אבל
 גבי שומא דחני אין מעידין על השומא בין אי סיד"א או סיד"ר,
 גם איכו מודה דלא מהני, אך לפמ"ש הנוצ"י צמי' ג"א יש מקום
 ליישב דברי הריב"ש דשומא כווי סי"א ואם נשאת לא תלך, דהיינו
 אם אומר השומא עם מראיתו דלכו"ע אינה מלויה צנן גילו
 צכה"ג, והפולגתא צגמ' היא בלא המראה, וזה נמ"ד סימנים
 דאורייתא, ולמ"ד סימנים דרבנן ופליגי אי שומא סימן מוצהק
 הוא ח"כ מוכח דע"כ סי"א כווי.

מ. האם יש להתיר באסד"ר בסי' שומא להמקילים באסד"ר
 בשאר סי' אמצעי. כתב צהשי הרי"מ [מגור] סי' אי'
 דלכאורה נראה דצוה לא יאמרו המקילים להקל אפי' במשאלים,
 דהא צי' עעמים נאמרו צוה להקל, חדא דהגם דסי' דרבנן מ"מ
 יש לסמוך עליהם צהסד"ר, דע"כ לא איצט"ל לכו צגמ' רק
 לאהדורי גע דהוא איסור תורה, אבל במשאלים ששהו עליו עד
 שתלך נפשו שהוא דרבנן סמכין על סימן, ועוד עעם נאמר דאף
 אם נימא דגם צהסד"ר לא סמכי' על סיד"ר, מ"מ כיון דלרוב"פ
 נשאר דין זה דסימנים כצ"ע דלא איפשטא, וא"כ נהי דאם הי'
 סי' דרבנן [צתורה ודאי] לא היינו סומכין עליהם גם דרבנן,
 מ"מ כיון דספיקא כווי אלוני דרבנן לקולא וסמכי' צהסד"ר
 [לומר] דסימנים דאורייתא ומהני, והנה עעם הצי' לא שייך
 בשומא, וזה בשומא אין ספק [אי סימנים דאורייתא או סיד"ר]
 דהא לכו"ע אין מעידין על השומא, וא"כ לעעם זה לא מהני
 שומא, ולא נשאר רק עעם הא', אך לכאורה אף אם נימא
 דסמכין דרבנן על סימנים, היינו על חמנעיים, אבל שומא בלא
 יש ספק דאם סיד"א ע"כ הוא סי' גרוע דגם דרבנן לא מהני
 וכו', אך י"ל להיפך ולגרף צי' העעמים, דכיון דמספ"ל אי סיד"א
 או דרבנן ח"כ שוב צמשאלים דרבנן אמרי' לקולא שומא סיד"ר
 ושוב שומא סי' חמנעי עכ"פ גם לה"ק, וכפשטא דהש"ס דכשאין
 הכרח לא אמרי' דשומא סי' גרוע לה"ק, וא"כ שוב להפוסקים הג"ל
 דרבנן מהני סי' חמנעי אף אם סיד"ר, שוב אלוני צהסד"ר
 לקולא ואמרי' דסיד"ר והוי שומא סי' חמנעי ומהני דרבנן, וכו'
 נראה כן, דהא הרמז"ם והשו"ע כתבו "ואפי' שומא" ומוכח
 דסוברים דשומא עדיף משאר סימן חמנעי, וע"כ משום דפוסקים
 סי' דרבנן וממילא פולגתייהו [דר"א בן מהבאי ות"ק] אם שומא
 סי' מוצהק, ועכ"פ לא גרע מסי' חמנעי גם למסקנא, והגם
 דמהגמי' אין הוכחה ד"ל דחוששין למסקנא ולכל הספיקות, דשומא
 שומא הוא סי' גרוע אף אי סיד"ר וכו', אך הא הרמז"ם והשו"ע
 ע"כ לא ס"ל כן, מדכתבו סתמא "ואפי' שומא" וכו', וממילא
 צמשאלים י"ל דמהני סימן שומא אי אלוני לקולא דסימנים דרבנן
 כג"ל והוי סימן חמנעי ומהני דרבנן וכו', אמנם מנשון רש"י
 צצ"מ כ"ז צי' נראה דרק המראה [של השומא] הוי סימן אבל
 השומא עצמה י"ל דאינה סימן כלל וכו'. [ודן צוה עוד שם
 וכנראה שלא החליט לסמוך על סימן השומא גם צהסד"ר של
 משאלים, ע"ש].

ובברית יעקב סי' י"ב כתב ג"כ דלוי אפשר לומר דשומא כווי
 סי"א לענין אם נשאת לא תלך, דהא בצ"ש עלמו בצ"ק
 ק"צ העתיק דברי הריב"ש דכל דתנא אין מעידין אם נשאת
 תלך, ח"כ בשומא דחני אין מעידין תלך להריב"ש, ועוד דגם
 הרמ"ה שכתב אם נשאת צמי' חמנעי לא תלך הוא משום דמספ"ל
 אי סימנים דאורייתא או דרבנן, [וכל זה בשאר סי"א], אבל
 גבי שומא דחני אין מעידין על השומא בין אי סיד"א או סיד"ר,
 גם איכו מודה דלא מהני, אך לפמ"ש הנוצ"י צמי' ג"א יש מקום
 ליישב דברי הריב"ש דשומא כווי סי"א ואם נשאת לא תלך, דהיינו
 אם אומר השומא עם מראיתו דלכו"ע אינה מלויה צנן גילו
 צכה"ג, והפולגתא צגמ' היא בלא המראה, וזה נמ"ד סימנים
 דאורייתא, ולמ"ד סימנים דרבנן ופליגי אי שומא סימן מוצהק
 הוא ח"כ מוכח דע"כ סי"א כווי.

מ. האם יש להתיר באסד"ר בסי' שומא להמקילים באסד"ר
 בשאר סי' אמצעי. כתב צהשי הרי"מ [מגור] סי' אי'
 דלכאורה נראה דצוה לא יאמרו המקילים להקל אפי' במשאלים,
 דהא צי' עעמים נאמרו צוה להקל, חדא דהגם דסי' דרבנן מ"מ
 יש לסמוך עליהם צהסד"ר, דע"כ לא איצט"ל לכו צגמ' רק
 לאהדורי גע דהוא איסור תורה, אבל במשאלים ששהו עליו עד
 שתלך נפשו שהוא דרבנן סמכין על סימן, ועוד עעם נאמר דאף
 אם נימא דגם צהסד"ר לא סמכי' על סיד"ר, מ"מ כיון דלרוב"פ
 נשאר דין זה דסימנים כצ"ע דלא איפשטא, וא"כ נהי דאם הי'
 סי' דרבנן [צתורה ודאי] לא היינו סומכין עליהם גם דרבנן,
 מ"מ כיון דספיקא כווי אלוני דרבנן לקולא וסמכי' צהסד"ר
 [לומר] דסימנים דאורייתא ומהני, והנה עעם הצי' לא שייך
 בשומא, וזה בשומא אין ספק [אי סימנים דאורייתא או סיד"ר]
 דהא לכו"ע אין מעידין על השומא, וא"כ לעעם זה לא מהני
 שומא, ולא נשאר רק עעם הא', אך לכאורה אף אם נימא
 דסמכין דרבנן על סימנים, היינו על חמנעיים, אבל שומא בלא
 יש ספק דאם סיד"א ע"כ הוא סי' גרוע דגם דרבנן לא מהני
 וכו', אך י"ל להיפך ולגרף צי' העעמים, דכיון דמספ"ל אי סיד"א
 או דרבנן ח"כ שוב צמשאלים דרבנן אמרי' לקולא שומא סיד"ר
 ושוב שומא סי' חמנעי עכ"פ גם לה"ק, וכפשטא דהש"ס דכשאין
 הכרח לא אמרי' דשומא סי' גרוע לה"ק, וא"כ שוב להפוסקים הג"ל
 דרבנן מהני סי' חמנעי אף אם סיד"ר, שוב אלוני צהסד"ר
 לקולא ואמרי' דסיד"ר והוי שומא סי' חמנעי ומהני דרבנן, וכו'
 נראה כן, דהא הרמז"ם והשו"ע כתבו "ואפי' שומא" ומוכח
 דסוברים דשומא עדיף משאר סימן חמנעי, וע"כ משום דפוסקים
 סי' דרבנן וממילא פולגתייהו [דר"א בן מהבאי ות"ק] אם שומא
 סי' מוצהק, ועכ"פ לא גרע מסי' חמנעי גם למסקנא, והגם
 דמהגמי' אין הוכחה ד"ל דחוששין למסקנא ולכל הספיקות, דשומא
 שומא הוא סי' גרוע אף אי סיד"ר וכו', אך הא הרמז"ם והשו"ע
 ע"כ לא ס"ל כן, מדכתבו סתמא "ואפי' שומא" וכו', וממילא
 צמשאלים י"ל דמהני סימן שומא אי אלוני לקולא דסימנים דרבנן
 כג"ל והוי סימן חמנעי ומהני דרבנן וכו', אמנם מנשון רש"י
 צצ"מ כ"ז צי' נראה דרק המראה [של השומא] הוי סימן אבל
 השומא עצמה י"ל דאינה סימן כלל וכו'. [ודן צוה עוד שם
 וכנראה שלא החליט לסמוך על סימן השומא גם צהסד"ר של
 משאלים, ע"ש].

ובברית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז ראה מעיקרא לדון להקל
 [צדמ"ה ג'] צסימן שומא היכא שהכירו את המת צצ"ע
 רק דאיכא חשש שומא חפה ונשתנה דהוא רק חשש דרבנן, דמאחר
 שבי' המ"צ צמי' ס"ג דמה דקיימ"ל סיד"ר אינו משום דהכי בלכתא
 [צתורה ודאי], אלא רק משום דמספ"ל מילתא ונקטין כז'

האם מעידין על שומא או שאר סי' שאינם מוצהקים בצמצום מקום.

י. דעת הרד"ך שממנו מקור דין זה. עכ"פ סקט"ד
 מהרד"ך *) שכתב דאפשר דאפי' לרבנן הסוברים
 דשומא לאו סימן מוצהק הוא, מ"מ אם פירע ולמנא [מקום]
 השומא, שאמר שיש שומא צאצר פי' צמקום פי', חשבינן ל"י לסי'
 מוצהק, ויכול להיות דלזה דקדק רש"י צצבריו ופירש צאלו מליאות
 הי' צו שומא צאצר פי', ולא פירש צאצר פי' צמקום פי', ע"ש.

יא. החולקים על הרד"ך. צשו"ת הריב"ל ח"א סי' הי' [ורמז]
 עליו הפ"ת צס"ק ק"א] מסתפק צוה צנדונו
 שהעד רשם מקום השומא שהיתה סמוך לאוזן הימנית צסוף בלחי
 העליון סמוך לפתח הראש, אי הוי סימן מוצהק, דע"כ דאמרי'
 דאין מעידין על השומא, [מ"מ] צשומא כי האי מעידין דהוי
 דומיא דנקב יש צלד אות פי', או דילמא לא הוי סי' מוצהק כי
 האי דנקב צלד אות פי', דהתם גמי' אי הוי אמר נקב יש צלד
 תיבה פי' לא הוי סימן.

[הנה כל האחרונים שצאות זה וצאחותיה דלהלן תפסו דספק
 הריב"ל הוא לאו דוקא צנידונו הוא, אלא על כל שומא
 צלמנאס מקום, ומש"כ "או דילמא לא הוי סי"מ כי האי דנקב
 צלד אות פי' דהתם גמי' אי הוי אמר נקב יש צלד תיבה פי' נא
 הוי סימן", אין הכונה שרק צנידונו הוא מסתפק אי דמי נקב
 צלד אות פי' או צלד תיבה פי', דהא צנידונו הי' למנא גדול, רק
 הכונה על כללות למנא מקום צגוף דלא משכח"ל שח"י דומה
 נקב צלד אות פי' רק נקב צלד תיבה פי'. ועי' צמהרש"ס
 ח"ג סי' ר"ג שבי' דכפי הנראה מייירי הריב"ל צמקום שאינו
 למנא ממש, אך הוא כתב כן עפ"י העתקת דברי הריב"ל צקו"ע
 אות ל"ב, ושם לא הוזכר פירוט הצלמנאס].

והרש"ד

י. והוא לפנינו בפרוס אוסטרעא תקצ"ד, בבית י"ד חדר א', ובכל
 הספרים מעתיקי דבריו ציינו שהוא בבית ס"ה.

אוצר

ס"ק קפט אות יא

הפוסקים

ובנו הרב ר' אברהם האריך בתשובתו שגדפסא בשו"ת צ"ח
החדשות סי' ס"ה לחזק פסק אציו דשומא לא הוי סימן
מוצקא אפי' צלמאוס מקום, ויישכ שם השגות הצ"ח [לדלן בלות
שאח"י] על אציו המ"צ.

ובדברי ריבנות סי' ער"צ [והוצא בקו"ט סי' ר"מ, חולם שם
ליחא הפרט שה"י צדד הסמוך לנצ] כתב ג"כ דזה
שגדונו חמר הגוי שה"י למת שומא חלל הדד הסמוך לנצ וגודע
שסימן זה ה"י נצעלה, לא מהני, דאין מעידין על השומא, וכ"ש
דקיימ"ל דסימנים דרבנן כמ"ש הטור צסי' י"ז וכו', ואף ש"י כר"י
קארו צס"ה רד"ך דאפשר דשומא חס פירע ולמאס המקום חשצי
לי סימן מוצקא, וצ"ד הא פירע ולמאס שומא חלל הדד הסמוך
לנצ, אמנם גם הרד"ך לא אמרו חלל בלשון אפשר ומי יקל ראשו
להחיר אשת איש על נקלה, ומ"ש הרד"ך דאפשר דלזה כיוון רש"י
וכו', יש לדחות, והטעם נראה דהא נלישגא קמא דסימנים דאורייתא
ועעמא דרבנן הוא משום דשומא מלווה צבן גילו או משום דעשויה
להשתנות ודאי דהני טעמי שייכי אפי' בשלמאס המקום, וכיון
דל"ק מיירי צבן האופנים ח"כ גם לנצ דפליגי חס שומא הוי
סי' מוצקא או לא, ודאי דמיירי נמי בכל האופנים, דאין צין ל"ק
לנצ חלל ההצדג חס סיד"ח או דרבנן, וגם הרא"מ צסי' ל"ח
כתב להדיא דגם כשמוכיר האצור וגם מקום השומא צאצור לא
מהני לרבנן משום דעשויה הוי להשתנות.

ובברית יעקב סי' י"צ הוכיח שהר"ד י' יחיאל שהר"ד צשו"ת
הרא"מ סי' ל"ז ס"ל נמי דלמאוס מקום שומא לא מהני,
וכוא מד"י שם דעת גדולי הפוסקים היא דלא סמכין על שום
סימן אפי' מוצקא צצמוצקא, דהא אפי' שומא חין מעידין עליו
כ"ש שאר סימן ע"ש, ותמוה מאי ראי' הוי משומא, דאפי'
ללישגא צתרא דס"ל לרבנן דאין מעידין על השומא היינו משום
דלאו סי' מוצקא הוא, ומהיכי מוכח דשום סי' מוצקא לא יועיל,
ול"ל דמיירי אפי' צלמאוס מקום השומא ותוארה ותצניתה וגודלה
ומ"מ ס"ל דלא מהני, ולכן יליף שפיר מכה כ"ש דשום סי' מוצקא
לא מהני.

גם בקו"ט לרש"ש דל"ט ח' חלק על הרד"ך וכתב דלפימ"ש
הטור צטעס דשומא לא הוי סי' מוצקא משום דעשויה הוי
להשתנות אחר מיתה, ומשמע שהעדות הוי שמעיד על גדלה
ומראיתיה וכדפירש"י ציבמות וצ"מ, ח"כ אף שצלמאס המקום
נמי איחא להך טעמא, וצצלמא חס ה"י הטעם דלא הוי סי' מוצקא
לפי שאפשר שימלא צגופים אחרים ו"ל כשצמסיים המקום הוא כצ
רחוק שימלא צגוף אחר צאותו האצור וצאותו המקום של האצור,
משא"כ להטור, ואם כי ד"ש לדחות דהי' הוכיח צלמאס המקום
נמי אינו מועיל מלד המראה לפי שעשויה להשתנות, מ"מ מלד
סיוס המקום יכני עדותו, מ"מ נראה דלאוי להחמיר וכמו שגראה
מדברי הרא"מ צסי' ל"ח צשורש השני וצריצ"ל ח"א סי' ח' וכו',
ומה גם שהרד"ך עצמו לא כתב כן רק צדך אפשר ע"ש.

גם צספרו חורת חיים ח"ג סי' נ"ו [כשני] כתב ע"ד הרד"ך
שאין זה מספיק להחיר. [ועצמ"ת ס"ק ק"א שרמז עליהם].
ובחינוך בית יהודה סי' קצ"ט צחשו' הרב ר' שמואל הלמן
מפראג כתב דרצום חולקים על הרד"ך צשומא צלמאוס
מקום, וראוי להחמיר צאסור אשת איש.

גם הרב ר' אברהם צדודא צתשובתו שם חס כי שרלה מעיקרא
ללד להחיר עפ"י הרד"ך צשומא צלמאוס מקום אפי' הוכיח
שלא אמרה העגונה צפירוש צאיוח מקום צידו היתה השומא רק
אמרה תחת זרוע שמאל, וכדמשמע מראיית הרד"ך דגם צכה"ג
הוי סימן מוצקא, אך מסיק דרוז הפוסקים דחו דברי הרד"ך,
וגם ראיתו מדברי רש"י יש לדחות, ע"ש.

והרשד"ם צסימן נ"צ החליט דשומא שהיא "וירוגה" (דקאמר
צגמרא דלא סמכין עלי') פשוט דלא שני לן צין
שאמר צמקום פלוני וצין שלא רשם המקום, דלא לישתמע
שום פוסק דלמא חכי, וח' דודאי על הסתם המעיד על השומא
משמע דקאמר מקום השומא ואפילו הכי לא מהני, ומשום
זה כי צאותו דדון של הריצ"ל צצאות הקודם, דאף שהעד רשם לנו
מקום ה"לוגאר" שה"י סמוך נאצו הימניה צסוף הלחי העליון
סמוך לפתח הראש, מ"מ נא מהני, דכיון שיש כמה צני חדס
שיש להם "לוגאר" לכן אף שרשם מקומו לא דמי לנקב צלד
אות פ', [נראה דכונתו דצסי' השכיה לא מהני צלמאוס מקום,
משום דשכיה שימלא צאחרים צאותו מקום ג"כ, ולפי"ז לאו דוקא
צשומא חלל צכל סימן השכיה הוא כן, וע"י להלן צצות י"ח צדון
ל"מ צסי"ג], וכ"כ כי מורי מהר"י טאיענאק על עדות הרוב ח' שה"י
צעל "לוגאר" כתב להחיר מטעמים אחרים, ומשום סימן ה"לוגאר
נחוד לא סמך, ואע"ג שהררי"ק [הוא ר' יוסף קארו צס"ה הרד"ך]
כתב דאפשר דצשומא כשאמר צאצור פ' וצמקום [פ'] הוי סי'
מוצקא ורלה לדקדק כן מפירש"י, נראה [דאין] דבריו מוכרחים,
וכ"ש שלא אמר חלל "ואפשר" ומשמע דלא צריח ליה (*).

אבל צסי' ע"ט אחר שהציא הרשד"ם דברי צסי' צס"ה הרד"ך
הנ"ל דחס פירע ולמאס מקום השומא הוי סי' מוצקא, כי
דלפי"ז צ"ד שאמר צובק דהיינו שומא חלל הדד הסמוך לנצ,
ודאי נראה דהוי סי' מוצקא ציותר כדאמרי' צגע נקב צלד אות
פ', ע"ש.

וכבר הרגיש הרח"ש צספרו חורת חיים ח"ג סי' נ"ז צסתירה ז',
וכן צכנה"ג הנצ"י אות שס"ז, וצכן טוב סקפ"ת, וכ' לחרן
דרק לריוחא דמילתא כתב כן צסי' ע"ט, ולא על טעם זה סמך
ח"ה על טעם אחר. גם צחיים ושלום ח"צ סי' ג' כתב [צדף י'
ח'] דהא דצסי' ע"ט סמך הרשד"ם להחיר עפ"י הרד"ך, היינו
לסניף צעלמא. וע"י צכנה"ג שולס סי' ל"ח דלהלן צצות זה.

ובמשאת בנימין סי' ס"ג כתב [צדע"ג ד'] דאל השגות צדברי
הרד"ך שהציא הצ"י, דהרד"ך יחידא חס הוא צזה, גם
חין הוראותיו ודבריו מפורסמים לנו כלל וכו', ועוד דהא קיימ"ל
כת"ק דחיים צשומא לכן גילו ולהשתנות אחר מיתה, ח"כ מה
יועיל לנו זה שפירע ולמאס צאצור מקום השומא, הא מ"מ עדיון
יש לחוש לכן גילו ולהשתנות אחר מיתה, ושמא תאמר דהרד"ך
סמך על חידך לישגא דרצא דאמר דכו"ע סימנים דרבנן ולהאי
לישגא לא חייש"י לכן גילו ולהשתנות לאחר מיתה, וס"ל להרד"ך
דע"כ לא פליג ח"ק על ר"א צן מהצאי דשומא לאו סימן מוצקא
הוא חלל צלא צלמאוס מקום, והאי לישגא עיקר כמ"ש הר"י
והרא"ש, כל זה אינו מחוור, דמה שפסקו כהאי לישגא לאו מטעמא
דהלכתא הכי דסימנים דרבנן [צחורת ודאי], חלל מהטעם דאמרי'
צפ"ק דצ"מ ד"ח צ' דרצ אשי מספקא לי' חס סימנים דאורייתא
או דרבנן ונקטין לחומרא דסימנים דרבנן ולא סמכין רק על
סימנים החשובים ציותר, ודוקא לחומרא הוא דקיימ"ל כן חלל
לקולא לא, וצחששא דצן גילו ולהשתנות לאחר מיתה לישגא קמא
לחומרא, ומאחר דמספקא לן הלכה כמאן נקטין כחומרי דתרווייכו
לישני וכו'.

(*) וע"י להלן דגם הרח"ש ועוד פוסקים כתבו דהרד"ך לא כתב כן
רק צדך אפשר. וכן העתיק בבנה"ג הגב"י אות שס"ז מהרשד"ם והרש"ך.
ובמשכנות הרועים מערכת סמך דף רמ"ז א' תמה ע"י, חדא שהרי הבי'
הביאו לפסק הלכה, ועוד שמהר"ם מלובלין בס"י ז' וס"י ט"ט הביא גוף
תשובת הרד"ך וכתוב שם דאיתתא דא שרייא מה"ט ע"ש, ושמינה צמיר
מהר"ם לנדנא.

אוצר

סיק קטס אות יא

הפוסקים

דאורייתא, משמע דאין סימנים דאורייתא סגי בנקב בעלמה, ה"כ מוכח מזה דנקב בעלמה צלי למאוס המקום נמי הוי סימן אמלעי, וא"כ י"ל דהא דחשיב סימן מוצהק מפלח למאוס המקום היינו דוקא בדבר שהוא סימן אמלעי מלד עלמו, משא"כ בשומא כיון דיש לחוש לעשויה להשתנות ומלד עלמה לא חשיבא סימן כלל, אפשר דגם בצמאוס מקום נמי לא חשיבא סימן מוצהק, אך בעתה הט"ז י"ל דס"ל דהא דקאמר' בגמ' אצל נקב בעלמה לא, לא קאי על סתם נקב, דא"כ עדיפא דו"ל למימר דאפי' נקב בלד חיבה פ' נמי לא כמ"ש הב"י בשם בעל העיטור, אלא דר"ל נקב בעלמה שלא בלד אות פ' שכלל זה הוא חיבה פ' ועלה הוא דקאמר דהוי סימן אמלעי וחליא בספיקא אי סימנים דאורייתא, אצל סתם נקב לא הוי סימן כלל, עוד יש נקיים דברי הט"ז דס"ל דאפי' צמודי דאין סימן כלל מלד עלמו מ"מ עפ"י למאוס המקום לא גרע מסימן אמלעי דהא מקום הוי סימן [ועי' בט"ז סק"ה], וא"כ אין לחוש בממנ"פ, דלהך לישנא דסימנים דאורייתא סגי בסימן צינוני לחוד, ולהך לישנא דסימנים דרצון הא מסקינן התם דלכו"ע אינה מלויה צנן גילו ואינה עשויה להשתנות והוי סימן אמלעי מלד עלמה, ולכן כתב דמלד זה דעשויה להשתנות אין לחוש כי אם מחשש דמלויה היא צנן גילו, דלולי מלויה היא צנן גילו גם בצמאוס המקום ולא הוי סימן כלל גם להך לישנא דסימנים דאורייתא דאין כאן סימן מקום. [ועי' להלן בזה] וי"ח צדן ל"מ צמ"ג.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז כתב [צדמ"ה סוף עור צ"י] דאעפ"י שהדעת נוטה להקל בשומא בצמאוס מקום, דמ"ש הט"ז דיש לנו לחוש גם לחומרת לישנא דשומא מלויה צנן גילו, קשה, מ"ל לחפש להחמיר כל כך בעגונה אחר שהראשונים והטושי"ע לא הביאו הכ דמלויה צנ"ג כלל, אך מ"מ לפי מה שכתבתי לחזק דברי המ"צ ולדחות דהיות הט"ז, דאף שהמקום אינו משתנה, מ"מ לפימ"ש הנ"ל צמ"י י"א דגם ללישנא דשומא עש"ה אחר מיתא ס"ל דעלם השומא מלויה צנ"ג רק שהמראה אינה מלויה צנ"ג, א"כ גם לנשון זה לא מהני סימן שומא אף בצמאוס מקום, כיון דמיתא השומא מלויה צנ"ג אף בצמאוס מקום, ומראה השומא עש"ה אח"מ, [וכן דהא דברי הט"ז באחישור סי' ע"ו], ולפי"ז אחר שהעור כ' צפירות דאין סומכין על השומא משום שעש"ה, וע"כ דס"ל דהגם שהר"ף והרמב"ם לא הביאו לנשן זה, אינו משום שלהלכה לא חשו ליה, אלא הוא משום שלא הכריעו צין האוקומות ופסקו להחמיר דסימנים דרצון, אצל צמקום שיש חומרה גם ללישנא דסימנים דאורייתא וכגון לענין שומא דלא מהני למאוס מקום, יש להחמיר גם בנשון הזה, ולכן אף שהעור לא הביא רק לישנא דעשויה להשתנות ולא לישנא דמלויה צנן גילו, מ"מ כבר כתבנו דצ' הלשונות סברי דמלויה היא צנן גילו, א"כ גם כשאמר בהצ"ש בצמ"ע דשומא הוי סימן אמלעי אפילו ללישנא דעש"ה משום דאינה עש"ה רק לפעמים, כל זה הוא אם מעידין נמי על מראה השומא, ואין חשש רק משום עש"ה וכיון דאינה עש"ה רק לפעמים משו"ה הוי עכ"פ סי' אמלעי, אצל בלא המראה רק על כמות השומא, לא מהני, דגם להך לישנא אמרינן דמלויה היא צנן גילו ולא הוי סימן כלל. ועי' צמ"ש שצסוף ספר דרכי חיים סי' ג'.

ובשם אריה סי' קי"ח על דבר סימן חתך צאצא אגודל, כתב דאף שדעת הרד"ך היא דצמאוס מקום הוי סי' מוצהק, אך הא הרש"ם והמ"צ חולקים עליו, וצפרט לפימ"ש במהר"ל סק"ה דמשו"ה הוי סי' מוצהק כשמלמל המקום משום דהוי כצ' סימנים, דהיינו סימן הכושם, וסימן המקום דמקום הוי סימן, א"כ לדעת הסוברים [להלן צמ"ק קל"ד אות ג'] דצ' סימנים אמלעים

ובמטעמי יצחק סי' ז' העלה ג"כ דאין לסמוך על שומא כלל אפי' בצמאוס מקום, ושאין להחשיב דין הרד"ך אפי' לספק כיון דרוב הפוסקים חולקים עליו, וצפרט נגד חזקה גמורה דאשת איש דחמיר, ושי"ז אמרו בצבורות מ"ו צ' דבשחילת עדות דהיינו ראיות המת לא הקילו עד שיכירו ופה, ומה דמדויק הרד"ך מלשון רש"י, אינה ראויה וכו'.

ובמאיר נתיבים סי' ס"ד כתב דרוב החולקים על הרד"ך, אך מ"מ צלירוף עוד נדדים אין לפקפק.

ובחתם סופר ח"ב סוסי קל"ז כ' דבענין שומא בצמאוס מקום שהמליא הרד"ך [דהוי סימן מוצהק], דבריו ל"ע, שהמליא הכ דלמאוס מקום מגמ' גיטין כ"ז צ' [נקב בלד אות פ'], ולא דמי, דשומא התם סימן נקב דיריעה אפי' דשכוחי קלת ומשום כן לא הוי סי' מוצהק, מ"מ כתיבת הסופר שעל הגויל הוא דבר מחודש ומקרה המזדמן, ולכן קשה מאד לומר ששני סופרים הכותבים על צ' גוילים יזדמנו בזה מיוחד ידוע לסומכו אלא הנקב שציריעה, ומשום זה הוי סימן מוצהק שלא נמלא בא' מאתף, אצל ללקח וכדומה אם הוא בעלמו אינו סימן טוב מפני שהוא שכית, מה יועיל לנו למאוס המקום הלא ככה אפשר למלא בכמה צני אדם, ויהיה אין שיהיה בסימן שומא לא בעינא לסמוך עליו כלל.

[אך צמ"י קמ"ג לירף בנדונו גם סימן השומא עם השערות על גבה ולממטה העגונה מקום סמוך לנב, דאפשר דהוי סימן מוצהק, ושכן מנאר צקו"ע סי' ר"מ דלהרד"ך הוי זה סימן מוצהק, אלא שהדברי ריבות חולק על גוף הדבר דלמאוס מקום, אצל באמת דברי הרד"ך מוסכמים, ולכל הפחות צנ"ד דאיכא נמי סימן ללקח משפוט חוטמו עד סמוך לשפתיים, והיינו למאוס מקום, א"כ צלירוף שניהם יחי' סימן מוצהק, ומכ"ש צנ"ד דאיכא נמי עכ"ע בכלים, ע"ש. גם עי' להלן בזה] וצ' צדן ל"מ צמ"ש דמחלק צין שומא ללקח].

ובצ"ו סק"ט אם כי שחירן השגת המשאח צנימין [הג"ל] ממח שהעיר מלד שומא עשויה להשתנות, וכתב דכיון דהסימן הוא מפלח למאוס המקום אין שייך החשש דעשויה להשתנות, מ"מ כתב דעדיין יש לחוש למ"ש המ"צ מלד דשומא מלויה צנן גילו, [ומשום זה לא הוי אפי' סי' אמלעי], דיכול להיות שימלא צנן גילו בצמאוס המקום.

[וכתב בעמק שאילה סי' י"א דלדברי הט"ז ע"כ ל"ל דמה שאמרו בגמ' אין מעידין על השומא היינו על עלם השומא לא מלד המקום באבר פ', דא"כ אין אמרו ע"ז שומא עש"ה הא מ"מ המקום אינו משתנה, אלא שקשה הא רש"י כתב להדיא שומא יש לו באבר פ' הכי שאמרו סימן המקום ואעפ"כ אמרו ע"ז שומא עשויה להשתנות והא המקום אינו משתנה, ואי משום כיון שעלם השומא משתנה שוב אין ראיה ממקום השומא, א"כ מה השיג [הט"ז] ענ המ"צ הא אפי' בצמאוס מקום ממש אין ראיה מהמקום, וע"כ נראה דסובר הט"ז דסי' מקום שאינו מכון ממש דהיינו שאמר רק באבר פ' ואינו מלמל המקום באותו אבר לא הוי סימן כלל בעדות אשה ולא נחשב אפי' לסימן אמלעי, וכן נראה דעתו בצק"ז, ולכן אף שאמרו שומא באבר פ' מ"מ לא הוי סימן מלד המקום רק מלד השומא עלמה, וע"ז אמרו שומא עשויה להשתנות, אצל בצמאוס מקום ממש דהוי כמז נקב בלד אות פ' מועיל מלד סימן מקום וכ"ז לא שייך עשויה להשתנות].

ובמראות הצובאות סק"ה כתב דשפיר השיג המשאח צנימין גם מהא דעשויה להשתנות, משום דלמאוס המקום גופיה דלחלן עלה דהוי סימן מוצהק הוא מדאיתא צמ"י י"ח צ' גצי גע דנקב בלד אות פ' חשיב סימן מוצהק, ושם איתא דהיינו דוקא נקב בלד אות פ' אצל נקב בעלמה לא דלמלא סימנים לאו

אוצר

סי' קפט אות יא-יב

הפוסקים

וכי דאין הוראותיו מפורסמין אללנו וכו', שארי ל' מאריה, כי כפי הגרסה מהשו' מהר"י טאיעלצק ושאר גדולי עולם שהוצאו בתחילת ס' צנימין זאת הי' הרד"ך גדול צדורו וירד לעומקה של הלכה וכו', וגם הייתי לרדך לכל האריכות חלל להוציא ממ"ש הרב מ"צ ולסחוט פה המקטרגים בהלכה וכו'.

ובגאונ' בתראי ס' מ"ט צתשו בעל שו"ת פני' בדבר הסימן שצאלצט הקטנה של הגאבד ציד ימין הי' לפרוך כפול, כתב דגס כשימאל דא"י ס' מוצהק מ"מ יש לדון דמהני מחמת למלום מקום כמ"ש הרד"ך גבי שומא, ודלא כהמ"צ ס' ס"ג שדחה דברי הרד"ך, דכלל הפוסקים שהציא המ"צ [להוכיח מהם] דלא סמכין על רש"י וללקח, לא נזכר שפירט צאצ"ר פ' וצמקום פ'.

ובפני יהושע ח"א ס' ח' כתב דהוי דמלד המכה שנגדו שם לאו ס' מוצהק הוא, מ"מ יען העידו רצ"ס שמה ז' היחה צאותו אצ"ר וצאותו מקום, איכא למימר דסימן מוצהק הוא, מדי דהוי אשומא דקיימ"ל דלאו ס"מ הוא ואפ"ה כתב הרד"ך דשומא צאצ"ר פ' וצמקום פ' מהני.

[אולם מדברי ח"צ ס' ס"צ נראה לכאורה שחושש לדעת הפוסקים דאף צלמלום מקום לא מהני, והוא מדכתב ב"ס צנודנו דעות השומא אינו כלום, כי מלד דקיימ"ל דשומא לאו סימן מוצהק הוא ולא חלקו הפוסקים צ"ן שומא צמקום פ' וצאצ"ר פ' לשאר שומא דעלמא, חלל אפי' לרד"ך וכו' נמי לא מהני צנ"ד, דהגס שהענוה מסרה לפד שהי' לצעלה שומא צאצ"ר פ' וצמקום פ', אך העד אמר שלא מלא שומא רק כחם לצ"ן וצ"ן נקודות המראות שהי' כלן שומא, וא"כ מי יוכל לסמוך על דמיונותיו, ע"ש ועי' בס"ק קל"ה אות ה' צמקום דברי הפני' ח"צ ס' י"ג].

ובבכנה"ג הגב"י אות שס"ז כתב דמדברי מהר"י"ט צח"צ ס' ל"ה מצוחר שחפס כהרד"ך, ושכן ס"ל למהר"ם מלוזלין צס"י ו' ז', ושכן נראה מדברי הרמ"א, והלבוש כתב כן בפירושו. [והנה מ"ש דכן מצוחר צמהר"י"ט, הוא ממ"ש שם להדיח דאף דשומא סתמא לא הוי סימן, [אך] אי אמרו צמקום פ' צדקוק הוי סימן, והציא מהרד"ך ה"ל, ומ"ש דכן ס"ל למהרמ"ל צס"י ו', הוא ממ"ש שם על סימן עלם יתירה צצוכן הרגל שהנכרי פירט ולמלם המקום היעב [דהוי ס"מ], והסתמך על הרד"ך, וצס"י ז' הנדון הוא על סימן פלע ורש"י של מכת חרב צראשו צלד השמאל. חלל עי' ע"ז להבן דברי הקול שחל. אך מ"ש דכן נראה מדברי הרמ"א ושהלבוש כ"כ בפירושו, לכאורה לא נמלא מזה מאומה לא צרמ"א ולא צלבוש, ואולי כונתו לפי"מ שיש מפרשים מ"ש הרמ"א ח"כ "וה"ה לרש"י בגופו" דר"ל דהוי סימן מוצהק ומשום למלום מקום, [ראה להבן בס"ק קל"ח], א"כ מצוחר דס"ל דלמלום מקום משוי ל' לס"מ, וי"ע].

וביד אהרן ח"א הגב"י אות חק"ל הציא עוד דגס הרד"י צח"א ס' רי"א ס"ל כהרד"ך, ושגס צזרע אצרהס ס' צ' וצפני משה ח"א ס' ל"ח והצ"ש צסקע"ד והפנמ"א סוסי' י' והכנסת יחזקאל ס' מ"ו ומהר"ש חסון צמשפטים ישרים ס' מ"ז, כולו ס"ל כהרד"ך.

[והנה מ"ש מהרד"י, הוא ממ"ש שם דלא הי' מחיר על ס' רש"י חתך צפניו עד שיאמר צלד עינו או אצו הימין שיכ"ה דומה לנקב צלד אות פ', ומצוחר צלמלום מקום היעב הוי ס"מ. ומ"ש מהפני משה, הנה נדונו שם הוא צס"י שריעה שחורה, וכי דאף אס נימא דאינו מהסימנים המוצהקים, מ"מ להיות שפירט ולמלם המקום מקרי ס"מ, אך הוסיף דעדיף ממ"ש הרד"ך צשומא, דשריעה שחורה זאת ודאי עדיף משומא. ומה שהציא מהפנמ"א

חלל הוא. [ועי' נהבן צאות י"ז דין ל"מ צשאר ס'].

ובבכנות עולם ס' ל"ח כתב צנודנו דמשום סימן הדורגין אף שפירט את מקומו שהוא אחורי האוזן צאותו מקום עלמו שהי' לנאצד, מ"מ משום הא' לחוד לא יגבה מזר, כיון דהרד"ך גופיה לא מפרטה ליה וצלשון אפשר אמרה, ואף שמהר"ם מלוזלין צס"י ו' ז' ומהר"י"ט צח"צ ס' ל"ה סוברים צפשיעות דע"י למלום מקום הו"ל כסימן מוצהק, וכן הבין בעל הלבוש צדעת הרמ"א, וכן ס"ל למהר"ל אשכנזי [הח"ל] צס"י קל"ד צש"ה ה"י, אך הא' הרח"ש צדל"ע החמיר צזה עפ"י הרמ"מ דמוכחא לאיסור ועפ"י הריב"ל צח"א ס' ח' שנסתפק צזה וסיים להחמיר, ועוד הציא לנו הרח"ש דהרשד"ם צס"י י"צ חולק על הרד"ך, ואס' כי צס"י ע"ט חצריה הרשד"ם לגחזיה וכפי זמני העובדות חשובה זו מאוחרת יותר דבהיה דס"י י"צ כתוב זמן הגב"ע שהי' צשנת השי"ג, ואילו אותה צס"י ע"ט הי' צשנת השל"א, וכנראה צצוקותו ראה להבן צזה, [ועי' צריס האות מהר"ש ועוד] מ"מ ח"י מספיק, ומה גס דבהיה דס"י ע"ט היו לו גס טעמים אחרים להבן, ועכ"פ דל מכאן את הרשד"ם הא' איכא הרמ"מ והריב"ל והרח"ש המחמירים, וגס צדברי ריבות ס' ער"צ וצמשאח צנימין ס' ס"ג חלקו על הרד"ך, ואף הפני משה [לר"מ צנצנשא] שהציא דברי הרד"ך צח"ג ס' י' צני שום חולק, הנה הוא עלמו צח"צ ס' י"ג וס"י פ"ד הדר ציה, וחס' אחרונות לאותה צח"ג, ומי יוכל להרהר אחר הרח"ש והפני משה וכו', חלל שצצוק העלה הכהנות עולם להבן צזה מעעמים אחרים, וגס מטעם צס"י חללעני כו"ע מודו דמהני למלום מקום וכל מה שגמגמו הוא רק צס"י שומא שהוא ס' גרוע וכו' ע"ש.

ובחקרי לב ס' י"צ [דכ"ד צ'] כתב דגס הסוברים כהרד"ך חני רואה שלא לרפו טעם זה כ"א לסתק לצד לעשותו ספק ספיקא, חלל צטעס זה לחוד לא הוי מחירין, מאחר שהריב"ל מסתפק צד"י והעלה לאיסור מספק, וגס הרשד"ם חסר ושכן דעת רבו, ושגס הרד"ך לא כ"כ חלל צדך אפשר.

ובחיים ושלום ח"צ ס' ג' [דף י' א' ד"ה וענ'] הסתמך על החק"ל שגראה שהעלה הלכה למעשה שאין להחיר מטעם זה לחוד חלל לעשותו סתק וס"ס, וכתב דגס צנודנו ע"ד ס' השומא חחת גרונ' נקטין להחמיר ולא חשצין ל' ס"מ, ולין עוד נראש משציר ס' י"ד שגראה ג"כ דעתו הי' לאסור ושצ נעה להחיר צדך אפשר ולא להלכה ולא למעשה וצבאטרפות טעמים אחרים.

יב. הסוברים כהרד"ך. צתשו הצ"ח ס' פ"א האריך לחזק פסק הרד"ך דשפיר הוי שומא צלמלום מקום ס' מוצהק אף לח"ק וללישנא דסימנים דאורייתא, וסמכין עלי' ולא חיישי' לצ"ן גילו ולעשויה להשתנות, דכיון דס"י מוצהק הוא צין נשתנית וצין לא נשתנית אמרי' דדאי פ' הוא שמעידין עניו, וע"כ לא אמרו צגמי דחיישי' צשומא שמה עשויה הוי להשתנות וא"י האיש שאנו מצקשין, חלל היכא שהוא צאופן שאינו ס' מוצהק, וחינו כשלמלם רק האצ"ר, חלל כשלמלם גס המקום צאצ"ר דהוי ס' מוצהק לא חיישי' לאחר צין נשתנה וצין לא נשתנה, והא' דכ' העור דשומא ל"ה ס' מוצהק להכיר על ידה לפי שעשויה להשתנות, לא כ"כ חלל אסתס שומא צאצ"ר פ' צלל מייחד לה מקום צאצ"ר, וכ"י מלשון הרמז"ס ש"י ו"אפי' שומא", ומדבוליא שומא מן הכלל משמע דצא לגלות דאף דשומא קרובה להיות סימן מוצהק משום שמיידח השומא צאצ"ר מ"מ אין מעידין דחיישי' שמה גס לאיש אחר יש שומא צאצ"ר הווא, ומשמע דאילו הי' מלמלם גס המקום צאצ"ר הוי ס' מוצהק, ומה שהמשאח צנימין דהא דברי הרד"ך

הפוסקים

בכח מעיקרה לפקפק אם לסמוך על דעת הרד"ך, דהא המ"צ
והרשד"ם חולקים עליו, אמנם העלה דדברי הרד"ך נכונים, דהא
בצאתה הלא קיימ"ל לנישוא בחרה דכ"ע סימנים אינם עש"י
לאחר מיתה וסימנים דרבנן, ולמ"ד זה גם המ"צ מורה דמהני
בזמנא מקום, אלא דקושיות המ"צ היא דיש לנו לחוש לחומרת צי'
הנשואות מאחר דהא דקיימ"ל דסיד"ר הוא רק מספק ולחומרא,
ולענין זה דעש"י יש לחוש לנישוא דסיד"ר ולא מהני גם לזמנא
המקום, אך אי"ב יש להחירה בנ"ד ממנ"פ, דאי סיד"ר הוא עכ"פ
בהך לישנא סגי בזמנא המקום לחוד דמקום הוי סימן מובהק, ועד
בזמן לא כתב הה"מ והב"מ צפ"יג מאבזיה ה"ב, דלא מקרי סימן
מובהק להחיר אשת איש על ידו, ועש"ז סק"יח, היינו רק לדון
בזמנא דמספ"ג דינא סימנים דרבנן, ואי חיישי' להך לישנא דסיד"ר
אי"ב חו לכו"ע שומא אינה עשויה להשתנות כו', ומה גם בסימן
שנפנינו שהוא האיג פלעק אפשר שאינו מהדברים העש"י לאחר
מיתה, ואם כי בשצ"ח הריב"ל ח"א סי' ח' וברא"מ סי' ל"ח משמע
בשהחמירו אף בזמנא מקום האבר, היינו רק צמדי שהוא צע"ס
דבר השכיח בגוף האדם ואין צו רק סימן המקום, אבל בנ"ד

שכס"ז

אוצר

סי' קפט אית יב—יד

הפוסקים

לעיל בלכות ז' אי שומא הוי סי' א']. ושיעור לשונו כך הוא: וגם כליו לאו כלום הם דחיישי' לשאלה אבל עפ"י השומא יש לסמוך, כלומר, הא דקאמינא דכלים לאו כלום הם היינו הם נבדק, אבל בצירוף השומא שפיר דמי.

ובמהרש"ם ח"ג סי' ר"ג וסי' שצ"א הביא מחשבו מהר"ם זרי צרוך ה"ל שסמך להחיר בשומא צ"מ בצירוף סימני כלים, וכי דעם מהר"ם הוא או משום צ"מ או בצירוף כליו יש להקל.

ובדברי יששכר סי' קל"ה ראה מעיקרא ליישב דברי מהר"ם צ"ב כיון דמיידי שם שהכירו גם כליו בטע"ע חלל דחיישי' לשאלה, לכן שפיר כתב דמהני שומא שהוא סימן אמלעי להלעקף ולהחיר מטעם ממנ"פ של מהר"ל מפראג, אך דחה זה דבסי' שומא אין לדון בממנ"פ של מהר"ל [שהוצא בס"ק קפ"ז אות ז'ט'], דהא אם נימא דסיד"א עכ"ל דשומא הוי סי' גרוע א"כ איך החיר מהר"ם, דלמא סיד"א דחיישי' לשאלה, ואולי י"ל דס"ל למהר"ם דקיימ"ל להלכה בצירור דסיד"ר לגבי זה דשומא הוי סי' אמלעי ומכשיר מלד הליקוף עם הכלים, וס"ל דחשש שאלה משוי גי' כסימן אמלעי ומלד לירופס הוי כסימן מובהק.

ובחקרי לב סוסי' י"ב [דף ל' ז'] כתב ליישב שדעת מהר"ם צ"ב היא כדעת רבו האו"ז שהוצא במהר"י מצרונא סי' רע"ז וז"ל: דאע"ג דמשום שעת הדחק פסק צאו"ז כיחיד כר"א בן מהבאי דתתן בעדות למה הוכחו דברי היחיד כדי לסמוך עליו בשעת הדחק עכ"ל, הרי שהחיר בשומא [גרידא] בשעת הדחק.

ובאגודת אוזב [מצעל מרה"ל] סי' ע"ז אות מ"ג כתב דיתכן לבין דעת מהר"ם דלפי הנראה מלשון השאלה ה"י ידוע שבעלה של זו הלך דרך היער צו נמלא החלל, וצוה שפיר דמי ללרף סימני הכלים עם סימני הגוף אפי' גרועים, וכזה איתא בסדר אלי' רבה דאם כי שדחה דעת הסוברים שיש ללרף טע"ע דכלים אפי' עם סימנים גרועים דחיורי וסומקי וכחצ שצ"ע אם להקל בזה למעשה, אעפ"י מסוק דאם ידוע שבעלה של זו הלך באותה הדרך זה נמלא החלל אז שפיר דמי ללרף סימני הכלים עם סימני הגוף אפי' גרועים והוליה בן מחשבו מהר"י ווייל סי' ע"ט ע"ש, וסמך לליירופס אלו הוא צפ"ק דצ"מ מכו דחומא דילמא איתרמי שמא כשמה ועדים כעדים וכו'.

ובמנחת משה סי' ז' כתב בכוונת מהר"ם דכיון דמיידי שם שהלך לכפר זה ונמלא שם, הנה מדאורייתא תלינן שזו הנאבד כמ"ש המצוי"ט הוצא צקו"ע אות רכ"א, ומהב"י יבמות דף ק"כ מבואר דללישנא דסימנים דרצנן הא דאין מעידין על השומא הוא משום דשומא לא הוי סימן מובהק, ומשמע דסימן אמלעי עכ"פ מיהא הוי, וא"כ י"ל דמהר"ם פוסק כלשון זה ושפיר מהני סימן אמלעי בנדון שילאח כבר מאיסור תורה. [וע"ש דמסיים דמכלן סייעתא לסוברים דבאסד"ר מהני סיד"ר]. וע"י לעיל בסעי' י"ח סי' קנ"א סוף אות ע"ז מהנוכה השלחן.

יד. האם מודים החולקים על הרד"ך דשומא בצמצום מקום הוי עכ"פ סימן אמצעי. כתב הרמ"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ו [הראשון] דאף שגמגמו על היתר הרד"ך בשומא צלמלום מקום, היינו שלא יהא מובהק לגמרי, אבל מובהק קל"ת וסימן צינוני ודאי דהוי.

גם הרב ר' הלמן מפראג בתשובתו שצחינוך צית יהודה סי' קכ"ט כתב דגם החולקים על הרד"ך יודו דאם אומרים באבר מיוחד ובמקום מיוחד, הוי עכ"פ סימן אמלעי.

וב"ב במנחת עני סי' ס"ה, וסיים דלפ"ז יש ללרפו עם הכרת הצגדים ולהחיר מטעם ממנ"פ של מהר"ל מפראג [המובא לעיל

שהסימן בעלמותו הוא סי' אמלעי ודאי מלעקף הוא לסימן למלום במקום, ומותרת כמ"ש הט"ז בללקח.

ובסי' ע"ז כתב דאם גם האשה תדע למלם מקום השומא היטב, אזי יהי' נחשב לסימן מובהק ביותר וכמ"ש הרד"ך והסכימו לזה האחרונים ופשטה הוראה בן ישראל, וגם אם אינה מלמלת היטב רק שאומרת שומא בלדו השמאל, נחשב ג"כ לסימן אמלעי ומלעקף לסימני הצגדים וכו'.

ובתועפות ראם [לרא"מ עיובש] סי' י"ז כתב בנדון דלפ"מ דמשמע בגצ"ע שאמר העד שהי' לו פלאליקע ווארלנין [שומות שטוחות] סמוך לנפריו ידיו, אולי יש לדמות זה למ"ש הקדמונים דאם פירט ולמלם המקום הוי סימן מובהק.

ובשו"ת מהר"ש ח"ג סי' ל"ט כתב בעדות על השומא שעל לחי השמאלית וע"ג שערות, דאם היו מעידין צלמלום מקום ממש דהיינו סמוך לתחילתו או לסופו, ה"י אפשר נהקל מכה ספק ספיקא, שמא קיימ"ל כמ"ד סימנים דרצנן ונדודיה חשיב שומא עכ"פ סימן אמלעי וצלמלום מקום מועיל בודאי, ושמא אף נמ"ד סימנים דאורייתא יש נדון דהיי' דנטעם מלויה צנן גינו כתבו הפוסקים דאף למלום נוקם לא מנהגי, מ"מ אולי העטם דלא מהני שומא הוא לא משום דמלויה צנן גינו אלא משום דעשויה להשתנות, ולעטם זה כתבו הפוסקים דמהני למלום מקום, ואף דהוי ספק ספיקא נגד חזקה אשה איש, מ"מ בספיקא דלוגא לא שייך לדון מכה חזקה דבשציל החזקה לא ישתנה הדין, אך כיון דנא אמרו צנ"ד צלמלום מקום ממש רק בלחי השמאלית דזה הוי רק כנקב בלד תיבה פ' לא מנהגי, ומ"מ סימן אמלעי מיהא הוי, ע"ש. וע"י במטעמי ילחק רסי' ז'.

[ובשו"ת הרשב"ש סי' רל"ז צנדון הרוג אי' שנאלל כל בשרו ורק רגליו נמלאו שלמות, ואמרה אשתו כי לבעלה ה"י יצלה צרגל בין האגודל והאצבע, וכן נמלא צרגל המת הזה, כתב דהיא מותרת לינשא, דמפלוגתא ר"א בן מהבאי ורצנן מוכח דמה דשינוי דאין מעידין על סימנים שגופו אינו אלא צימנים שאינם מובהקים, ולא פליגי ר"א ורצנן אלא בשומא העשויה להשתנות אבל בסימן מובהק לא פליגי, ויצלת כזו שאינה עשויה להשתנות סימן מובהק הוא דאפי' לרצנן מעידין עליו וכו' ע"ש. ואין מבואר צו העטם דמחיר, אי משום דס"ל דיצלת מלד עלמה הוי סימן מובהק ולא דמי לשומא, ולעקף להוסף דיצלת אינה מלויה גם צנן גילו, וזה קל"ת תמורה, כי עיינו רואות דיצלת הוא דבר המלו, או אולי זה שהחשיב את היצלת לסימן מובהק הוא מפאת למלום המקום ובהרד"ך ה"ל].

יג. ובדעת מהר"ם בר' ברוך יש מהאחרונים שבי' דס"ל בהרד"ך, והוא ממ"ש צסי' שצ"א ע"ד יהודי שהלך ע"מ לחזור צו ציוס ולא חזר ואח"כ נמלא הרוג אי' ולא הכירוהו בפניו אבל אומרים שיודעים שזהו כי מכורים כליו וכו', וכתב דכיון שאין עדים שראוהו [שנהרג] וגם כליו אינם סימן וכו' דחיישינן לשאלה [לכן אין להחיר בזה], אבל על פי השומא שאשתו אומרת יש לסמוך עליו להחיר וכו' ע"ש, והוא תמורה דנראה שפסק כר"א בן מהבאי נגד חכמים דפליגי עלי' ואין הא קיימ"ל כחכמים, לכן כתב בשו"ת מהר"י פאדווה סי' י"ח דיש לדחוק דמיידי שהאשה פרעה ולמלמה מקום השומא והאמרה שהוא באבר פ' ובמקום פ', וצב"ג הא איכא גם דעת הרד"ך דהוי סימן מובהק, ויהי' מזה סיוע לרד"ך. וכ"כ בצב"ת יעקב סי' י"ב.

ובסדר אליהו רבה שער אי' [דכ"ד א'] ומהר"י שלעון בתשובתו שצנני משה סי' כ"ו [דנ"ב ג'] כתבו דמהר"ם צ"ב לאו על השומא לבד סמך אלא על סימני הכלים דסליק מנייהו הוא דסמך להחיר בצירוף השומא שהיא מן הסימנים האמלעיים, [וע"י

אוצר

סי' קס"א אות יד—טז

הפוסקים

[שה שומא או ברתה] שבניד, ומה גם בהעדר דאיכא פוסקים הסוברים דלא חישי' לשאלת כלים וכו'.

ובאבני נזר סי' ע"ד בעגונה שאמרה שומא ה' בלחיו אלל האוזן וגם הכירה את כל כליו בעצמ' כחז דברה"ג יש להחיר ממנ"פ, דהא כל עיקר השגת המ"צ על הרד"ך הוא דנהי דלמאי דקיימ"ל סימנים דרבנן ל"ח לבן גילו או להשתנות, אך הא לא קיימ"ל הכי רק לחומרא ולריבוי אנו לחוש גם למ"ד סיד"א, וא"כ צ"ח דאם נתפוס דכל בגדיו לא מושלי, ממנ"פ מותר, דאי סיד"א הא מהני מה דלא מושלי, ואי סימנים דרבנן מהני למאס מקום השומא גם למ"צ, ואם כי דיש לחוש יותר לפוסקים החולקים על מהרי"ט והב"ח מכללם דגם בכל בגדיו חישי' שמא החליף עם אחר, מ"מ צ"ח שאלמנה המקום שהב"ח חולק צ"ח על המ"צ והסכים עם הרד"ך דמהני למאס מקום השומא, לא נגבז כל החומרות כדי לעגבה.

ובבית יצחק סי' ע"ז בנדון שמלכד סימן ב' שומות בלמאס מקום הכירו גם כמה בגדים מאלה דלא מושלי להו, אלא שעדיין יש לחוש לעת הצ"י הסובר דלמ"ד סימנים דרבנן חישי' לשאלה גם בכלים דלא מושלי להו, כחז דיש להחיר ממנ"פ, דאם סימנים דאורייתא ואז הלא שומא גרע מסימן אמלעי [דעלמא] ולא מהני גם למאס מקום וכמ"ס המ"צ, הרי לפי"ז לא חישי' לשאלה בבדל"מ, ואם סימנים דרבנן שוב הוי שומא סימן אמלעי ומהני למאס מקום להיות סימן מובהק, ואם כי שאל לא ה' רק שומא אחת העליתי בתשובה דלהלכה דאין מעידין על השומא אזי אף בלמאס מקום לא הוי רק סימן אמלעי וא"כ לא שייך הממנ"פ הנ"ל, מ"מ צ"ד שיש לו ב' שומות ולמלמא מקומם הו"ל כשני סימנים אמלעים והוי סימן מובהק אם סימנים לאו דאורייתא, ואם סימנים דאורייתא ושומא הוא סימן גרוע ואז גם ב' סימנים גרועים לא מהני שוב י"ל הממנ"פ הנ"ל.

ובסי' פ"ב כחז דהסימנים שנתנה אשת הנאכזר שהי' "אויסוואקס" או ווארל" [דהיינו גידול או יבלת] גדול כמו צינת יונה אלל האצבעות הגדולים במקום שיואלין האצבעות מן הרגלים, נראה דזה הוי סי' מובהק כמו שומא בלמאס מקום להרד"ך, (ובהם כי אין מפורש למאס המקום, אך כיון שאמרה אלל האצבעות הגדולים, הכונה היא האצבעות העצות וזהו למאס מקום), ואף שהמ"צ חולק על הרד"ך, מ"מ כיון שנמלך צ"י הרגלים אלל האצבעות העצות, הוי כצ"י סי' אמלעים, ויש להחיר ממנ"פ, דלרד"ך הא הוי סי' מובהק מחמת למאס המקום, ולמ"צ הא ס"ל דב' סימנים אמלעים הוי סי' מובהק, ומה גם שנראה ש"אויסוואקס" כצינת יונה עדיף משומא.

ובעמק שאלה סי' ל"ח בדבר סימן דלדול צער בצרית קודש חתם הגיד סמוך ממש אל הכיס, אחר שהעלה דגם צ"ח יש לחוש למלויה צנן גילו משום דזה הוי כעין שומא ולחשבה זו לא מהני גם למאס מקום, כחז דמ"מ כיון שהעגונה אמרה עוד סימן על האגודל שצ"ד ימין שהוא קצר מהאגודל שצ"ד שמאל וגם הוא עגול ועצ, הנה גם אם נחשוב זה רק לסי' אמלעי מ"מ יש צ"ח להחיר מכה ממנ"פ, דאם סימנים דאורייתא ואין מושלי בלמאס מקום של הדלדול משום חשש דמלויה צנן גילו, א"כ יש להחיר מחמת סימן האצבע לחוד דהוא לפחות סי' אמלעי, ואם סימנים דרבנן ואין להחיר מחמת סימן האצבע, הרי למ"ד זה לא חישי' למלויה צנן גילו, וא"כ למאס המקום של הדלדול הוי סימן מובהק, ואפי' אם נימא דהדלדול מלך עלמו בלי למאס מקום לא הוי סימן כלל וא"כ גם למאס המקום לא משוי ליה סימן מובהק, מ"מ למאס מקום לצד הוי סי' אמלעי ואיכא כאן ב' סימנים אמלעים דמלערפו להיות סימן מובהק.

לעיל בס"ק קפ"ז אות ל"ט]. גם מדברי כמה אחרונים שצ"ח שאל"ז מבואר דסי'א הוי לכו"ע.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ז אות ו' כתב ג"כ דנראה צ"ח דגם לע"ז ומשאה צנימין החולקים על הרד"ך וסוברים דבלמאס מקום לא הוי עדיין סימן מובהק, מ"מ מודו דסי' אמלעי עכ"פ הוי, דהא קיימ"ל דסימן מקום הוי סימן לענין אבידה, והא שם אין שום הוכחה אחרת זולת המקום, ואף שלא למאס המקום בדרך נקב צ"ח אות פ' נמי מהני מבואר בפוסקים ובע"ז כאן סוס"ק י"ח ונ"א, וב"ש במקום מלומאס דודאי הוי סימן אמלעי, ועוד נראה דבלמאס מקום ממש אף סימן מובהק הוי, דהא מהדרינן גט ע"י סימן דנקב צ"ח אות פ' אף דנקבים ציריעה שכיחי עובא, אך לכאורה זה חינו, דהא קאמר התם דדוקא נקב צ"ח אות פ' הוי סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא, מספקא לי' אי סיד"א או סיד"ר, וש"מ דאף נקב סתם הוי עכ"פ סי' אמלעי, אך בצעל העיטור העתיק במלמאס עשירי דוקא נקב צ"ח אות פ' אבל חיבה פ' לא, והיינו משום דמסתברא דנקב בעלמא ציריעה לאו סימן הוא כלל ולא מהני אף אם נימא סימנים דאורייתא, וא"כ ע"כ מה דאמרו אבל נקב בעלמא לא, היינו אם לא אמרו הסימן דנקב בלמאס מקום צ"ח אות פ' אלא צ"ח חיבה פ' דהוי סימן דהא קיימ"ל מקום הוי סימן, ואפי' לא מהני כאן בגט משום דמספ"ל אולי סיד"ר, וא"כ מוכח מזה דאף צ"י גרוע כנקב ציריעה מהני למאס מקום גמור כמו צ"ח אות פ' ליהוי סי' מובהק, אלא דא"כ ל"ט על רש"י שפירש צ"י כ"ז אין מעידין על השומא ואמרו ה' שומא "באצ"ר" פ', וא"כ מאי משני רבא דכו"ע סיד"א ופליגי אם שומא מלויה צנן גילו, הא רבא עלמו ס"ל דמקום הוי סימן באצ"ר והאמאי אין מעידין לרבנן ליהוי מקום סימן אף שלא למלמו לגמרי וכו', ע"כ נראה דשומא לחירון דמלויה צנן גילו גרע משאר סימנים גרועים, דאיכא למימר דמלויה הוי צנן גילו בצחות מקום ג"כ כמו אללו וכו'.

פו. והאם יודו החולקים על הרד"ך היכא שיש לו גם טב"ע במקומו של הסימן. כתב בשב"ת יעקב ח"ב סי' קע"ו דאפשר דאפי' מאן דס"ל דסימן במקום מיוחד לא הוי סימן מובהק, מ"מ כשיש לו גם טב"ע בצחותו במקום של הסימן, י"ל דעדיף, כדאמרי' צ"י גיד הנשה דעצ"ע עדיף מסימנים, ולאו דוקא אעצ"ע צורת הפנים קאמר, ואע"ג דביבמות מבואר דהכרת פנים כולו צנינן דהיינו פדחת ולחיים וחוטם, מ"מ סימן צפנים במקום מיוחד עם טב"ע בצחותו מקום, אפשר דלית מאן דחולק, ועי' להלן בצחות ל'.

פו. אופני היתר שונים עפ"י צירוף סימן שומא בצמצום מקום. כתב במלח נתיבים סי' ס"ב דגם החולקים על הרד"ך מודים היכא דאיכא נמי צירוף סימני בגדים בכל מלבושיו, ומעטם דכולי האי לא חישינן דילמא השאיל כל בגדיו לאיש אחר שהי' לו ג"כ רשע כזה בלמאס מכון בצחותו האצ"ר ובצחותו המקום.

ובזה כתב גם צדק סי' ע"ב דהיכא דאיכא עוד סימני בגדים ושאר אומדנות יודו גם החולקים, ובפרט באשה ילדה דחישי' דילמא תיפיק מינה חורבא, ועוד נראה דיש להקל בכה"ג מעטם ספק ספיקא, דשומא הלכה דלא חישי' לשאלה, ושומא הלכה כרד"ך דבלמאס מקום המכה מהני.

גם בפני משה [לר"מ צננב"ח] ח"ב סי' י"ג כתב דהיכא דאיכא נמי סימני כלים שהכירם העד בעצ"ע יפה, יודו גם החולקים על הרד"ך דמלרפין להו צהדי למאס מקום ה"בצינ"י

אוצר

ס"ק קטט אות טז—יז

הפוסקים

ובכתב סופר סי' נ"א לידד ג"כ דהיכא שנמלא עוד סימן אמלעי בגוף נוסף על השומא בלמלס מקום, דיש להחיר לכל הדיעות, דממנ"פ אם סימנים הם דאורייתא ושומא הוא סימן גרוע הרי יש לנו סימן אמלעי אחר, ואם סימנים דרבנן אי"כ שומא הוא סימן אמלעי ומלטרף הוא כהדי הסימן האחר ולכמה פוסקים נעשה מוצבק ביותר [ראה בס"ק קל"ד אות ד'], ונוסף ע"ז בלמלס מקום להרד"ך נעשה סימן מוצבק, וכן יש לדון אם הכירו בגדיו בעצ"ע שיהיו ממנ"פ, דאי סימנים דאורייתא ואז לא מהני שומא גם בלמלס מקום, הרי לנו עצ"ע בכלים, ובעצ"ע לא חיישי' לשאלה [כפי מה שהעלה שם], ואם סימנים דרבנן ואז חיישי' לשאלה גם בעצ"ע בכלים, אי"כ מהני השומא בלמלס המקום, ולירק זה לשאר לדדי הכיתר שהיו צנזרו. ועי' באחיטור סי' ע"ז שבי ג"כ כזה.

יז. צמצום מקום בשאר סימנים לחולקים על הרד"ך. כי הטי"ז בסקל"א דלע"ג שהעלינו דשומא לא הוי סי' מוצבק גם בלמלס מקום משום דיש לחוש להא דמלויה צנן גילו, מ"מ דרושם וללקח בלמלס מקום נראה דהוי סי' מוצבק, דהא אינם מלויים צנן גילו וגם אינם עשויים להשתנות, ולכן אם אמר שהי' לו רושם באבר פ' בראשו או בסופו או באמלעו, דמי ממש נקב יש צלל אות פ'.

[ומסיום דברי העלי ארזים סקל"ג משמע דגם למאי דמסיק המשאח צימין דרושם לא הוי סי' מוצבק, [עי' בס"ק קל"ח אות ז'], מ"מ מהני צו למלס מקום ממש, ורק בשומא הוא דחולק על הרד"ך, ע"ש. אמנם בפני משה סקפ"ה כתב דהמעיין במ"צ יראה דזה אינו, והטי"ז הכריע בן מסבא דנפשיה. ומשאר האחרונים שצאות זה מצוהר כהעלי ארזים].

ובקול שחל [שעם שו"ת שאגת ארי] סי' י"ד בתשו' הר"א ברי ישעכר כתב [בדל"ד ז'] דמה שהעיד אי' שהי' לנהרג מכה ישנה בגופו מלד שחלו תחת הנז וסביב המכה הי' נצט כחול, הנה לא מיצעי לרד"ך הסובר דאפי' בשומא אם פירע ולמלס המקום אפשר דהוי סי' מוצבק, דודאי הוי סי' מוצבק בנ"ד, אלא גם למשאח צימין החולק על הרד"ך, אפשר דמודה במכה דהוי סי' מוצבק מלד למלס המקום, דשחלו שומא שהי' עשויה להשתנות וגם מלוייה היא צנן גילו, משא"כ מכה שאינה עשויה להשתנות ואינה מלוייה צנן גילו, ואם כי דממהר"ם מלוצלין סוסי' ז' מצוהר שלא ראה לסמוך על למלס מקום הרושם לחוד אם לא בהלטרף עוד ז' טעמים שהיו צנזרו, [ועי' בהערה שטי"ד מהרמ"ל שס"ק קל"ח אות ז'], הנה בנ"ד יש ג"כ לירוק וכו'.

גם בתשובת הר"א ו' שאנני ומהר"י קלבי שהוצאה צנני משה סי' ס"ד כתבו דרק בשומא דל"ה סימן מוצבק מלד עלמו או משום דמלוייה היא צנן גילו או משום דעשויה היא להשתנות הוא דאמרי רבותא דלא מהני גם בלמלס מקום, אבל בשאר סימנים דלא שייכי בהו הני טעמי כו"ע מודו, דאף אח"ל דלא הוי סימן מוצבק ביותר מ"מ כיון שהוא סימן אמלעי ופירע ולמלס המקום סגי להחירה אפי' במקום דקיימא האשה בחזקת אשת איש דאורייתא, וכ"ש היכא שכבר יראה מאיסור דאורייתא וכנידון דידן וכו'.

ובגבעת שאול סי' ד' [ד"צ ג'] כתב לז להיתר משום שהאשה פרטה מקום הרושם שעל המכה תחת הארוע, דאף שבשומא פסקו הפוסקים דלא מהני גם למלס מקום, מיהו דרושם או ללקח מהני, וכ"כ הב"ש בסקפ"א וע"ד בשם הטי"ז. ובהנהגת עולם סי' ל"ח הסתמך על דעת הר"י קלבי הנ"ל שכתב שלא גמגם הריב"ל אלא בשומא שהוא סימן גרוע, אבל בסימן אמלעי גם הוא יתיר בלמלס מקום, וכתב

ובמראות הצובאות סקל"ה קרוב לסופו העיר ע"ד הטי"ז דמדברי הריב"ל שבי צנזרו שרשם העד מקום השומא בלמלס מקום, דלפ"ה יש להסתפק ולומר דילמא לא דמי נקב צלל אות פ' אלא כמו נקב צלל חיבה פ' דלא מהני, ע"ש, אי"כ גם בללקח יש להסתפק בן, אלא שיש לקיים דברי הטי"ז מלד אחר, דכיון דרושם הוי סימן אמלעי מלד עלמו, ולמלס המקום צאותו האבר כנון בראשו או בסופו הוי נמי סי' אמלעי דלא גרע מנקב צלל חיבה פ', אי"כ הוי ז' סימנים אמלעיים דעי' לירופס נחשבים לסי' מוצבק ביותר כמ"ש הטי"ז, משא"כ בנקב צלל חיבה פ' להנקב לחוד לא הוי אפי' סימן אמלעי דנקבים בקקף שכיחי טובא כמ"ש בתשו' הב"ח, והריב"ל לשיטתו אזיל דס"ל דגם ז' סימנים אמלעיים ע"י לירוק לא חשיב סימן מוצבק, לכן נסתפק בזה, ולדינא ל"ע.

ובפנים מאירות ח"א סי' י' כתב צענין סימן רושם, דאף לפוסקים דרושם לא הוי סי' מוצבק, מ"מ מודו היכא דלמלס המקום דהוי סי' מוצבק.

ובנדוע ביהודה סי' ל"ב בסימן "האניג פלעק" [כתם כלצע הדבש], אם כי שפקפק אם נקרא [בעלמאות] סימן מוצבק ביותר, מ"מ כתב דכיון דהוי סימן אמלעי עכ"פ, מהני צו למלס מקום והוי סי' מוצבק.

ובחתם סופר ח"א סי' נ"ז כתב ג"כ דרק בשומא או שאר סימנים הנוגדים עמו הוא דיש חולקים על הרד"ך דלא מהני למלס מקום משום דמלוייה היא צנן גילו [גם צאותו המקום], אבל סימנים המתהווים ע"י חצורות ופלעים לא פליגי דלמלס מקום הוי סימן כמו נקב צלל אות פ', ומשום זה כתב שם להחיר על סימן ג' רושמים קטנים באצבע האמלעית של יד ימין [שנשאר לו] מנשיכת ומלית עוקה, דזה הוי סימן מוצבק שבמוצקים עם מגין שהוא סימן ולמלס מקום, והי' ראוי להחיר ע"ז לצד, ועוד מלרף לזה סימן ללקח בעפעפי עין ימנית, ועד אי' מלמלס מקומו ביותר שנמשכה עד מקום מסויים, והוא ממש כהא' דמהר"י צעני עורת וממנה פלע וללקח עד סמוך לפה דהוי סימן מוצבק.

גם בח"ב סי' קל"ז כתב דע"כ לא חלק המ"צ על הרד"ך אלא בשומא לצד וכו' אבל בשארי סימנים אמלעיים מודה לו, וכו'. ובגליא מסכת סי' ט' אות ז' כתב צנזרו דהרשימות הנקראין "פלחמטס" [כתמים] שהיו אצל המת על הרגלים ולמלמו מקומם סמוך לקרסוליו סביב סביב, נראה צרור שראוי לעשות זה סמיכה של מוצבק וכמבואר בע"ז גבי רושם בלמלס מקום, ובחוט השני סי' ל"ז התיר גדול אי' ע"י האי סימנא של "פלחמטס" לחוד אפי' כשלא למלמו המקום כלל ולא היה נמלא שם שום לירוק עוד סבא

אוצר

ס"ק קטש אות יז-יח

הפוסקים

אך צ"ב ס"ב כ' על רש"י ש"י צ"מ שה"י צ"מ של העין הימנית, [וכפי המצוא מחלילת דבריו היה זה רש"י מחמת מכה] דאם כי צ"ב"ג מועיל לדעת הע"ז, אבל המ"צ חולק ברוש"י גם צ"מ"ס מקום, אלא דמטעם אחר כתב שם העמק שאלה להחזיר ברוש"י צ"מ"ס מקום, והוא, אחר שהעלה פלוגתא הר"ד"ך עם המ"צ תליא בפירוש דברי הגמ' דאמרו "אלא נקב בעלמא לא", דהר"ד"ך ס"ל דנקב בעלמא לא הוי אפי' סימן חלמאי ומדחזין דמהני ביה למאן מקום ש"מ דל"מ מהני גם בדבר שאינו סימן מאד עלמו כלל ומש"ה ס"ל דגם צ"מ"ס מהני למאן מקום, אבל המ"צ סובר דמה דלא הוי סימן חלמאי מאד עלמו אין מועיל אפי' למאן מקום, ולכן בשומא או ברוש"י העשויים להשתנות לא מהני גם ל"מ כיון דלא הוי סימן כלל ללשונא קמא דגמ', ולפי"ז מסיק דיש להחזיר ברוש"י צ"מ"ס מקום ממ"פ, דאם נאמר דסימנים דאורייתא ורוש"י לא הוי סי' כלל משום שהוא עשוי להשתנות אחר מיתא א"כ מהני משום למאן מקום לחוד דהא מקום הוי סימן חלמאי, ואם נאמר דסימנים דרבנן א"כ גוף הרוש"י הוי סימן חלמאי, ללשון זה לא חיישי' לעש"ה, ובליורף הלאמאן מקום הוי צ' סי' חלמאיים דנעשה סי"מ להמ"ב.

ובתשו' שצ"ס ספר עבודת הלוי הנקרא ליקוטים [דע"ו] לירף מה שכוונתו שה"י נמת רש"י צ"מ"ס ראשו שרבים סוברים דבמקום מכון הוי סי' מוצבא, דקא שומא מלוי צ"ב גילו ולא רוש"י.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ח [דנ"ג ג'] כתב דלא מלינו מי שחולק על הע"ז צ"מ"ס ברוש"י צ"מ"ס מקום הוא סי"מ, דמה שהמ"צ חולק על הר"ד"ך וסובר דבשומא לא מהני למאן מקום, היינו דוקא בשומא ומטעמים שכתב שם [כ"ל צ"ח י"א], אבל ברוש"י וכו"ז דלא שייכי העממים שכתב המ"צ בשומא, הגם דבלא למאן מקום ס"ל דלא הוי סי"מ, אבל צ"מ"ס מקום ודאי דגם המ"צ מודה דהוי סימן מוצבא, דא"כ גרע רוש"י מנקב צ"ד אות פ' אף דנקבים ביריעה שכיחי עובא, והגם דמריש דברי המ"צ משמע דלא מהיך עממי חלק על הר"ד"ך אלא דכיון דשומא לאו סימן מוצבא הוא לא מהני למאן מקום ור"ד"ך יחידא הוא, ולפי"ז ה"ה ברוש"י נמי דלאו סימן מוצבא הוא כמ"ש המ"צ שם לא מהני למאן מקום, מ"מ נראה דעיקר מה דחולק עליו הוא מהעממים שכתב א"כ דשומא שאני, אבל ברוש"י מודה, ומה שלא החזיר המ"צ שם צ"מ"ס ברוש"י, הוא משום שלא ה"י למאן מקום היעב, ור"ח"י צ"מ"ס נתיבוס סי' ס"ד שרבו החונקים על הר"ד"ך ברוש"י צ"מ"ס מקום דלא הוי סימן מוצבא, ולע"ז ליתא דברוש"י כו"ע מו"ז וכו', [וככל זה כתב גם צ"ב ס"ב מ"א דנ"ט ד'], אך למעשה מסיק דקשה לסמוך ע"ז נ"ד מטעם שכתב מהר"א [בן המ"צ] בתשו' צ"ח החדשות סי' ס"ה דמאחר דצ"מ"ס אין מוצבא כי אם נקב צ"ד אות פ' א"כ מ"ל דזה הוי למאן מקום כמו צ"ד אות פ', וצ"מ"ס דכל עלם דין למאן מקום הוא מהר"ד"ך והר"ד"ך עלמו כתב רק בלשון אפשר דמהני, ומ"מ סניף גדול להחזיר מיהא הוי.

יח. צמצום מקום בסי' גרוע לחמקילים. כתב צנחלת אבות סי' י"ז דדין זה אם מהני למאן מקום צ"מ"ס צ"מ"ס שצ"מ"ס הוא סי' גרוע, תלוי במחלוקת, דמה"צ"ה בתשו' פ"א נראה דסובר דאף אי סימנים עשויים להשתנות ולא הוי אפי' סימן חלמאי מ"מ מהני למאן מקום לפי שהמקום אינו משתנה, אלא דאם שומא מלוי צ"ב גילו גם המקום מלוי צ"ב גילו, וכן הוא דעת גדול אי' בתשו' צ"ח החדשות סי' ס"ד דאף באומר צ"ח החדשות קין קטנות [ובלע"ז כחוצ שם: שפרענקילין] צ"מ"ס מקום הוי

סב"א להחזיר רק זאת לחודא, ואף שחכם אי' הרהר על הוראה זו מחששא דעשויים הם להשתנות ע"ש צ"מ"ס דקא בשומא שייך המחזיר, וכפי הנראה מדברי הצ"ש צ"מ"ס דקא בשומא שייך הני חששות דצ"ב גילו ועשויים להשתנות אבל לא ברוש"י, ויש להוכיח בן מלשון הר"צ"ד שצ"מ"ס צ"מ"ס וכו', גם צ"מ"ס סי' ל"א קב"ע סימן צ"ב שה"י לו רוש"י על הזרוע סמוך לפיסת היד שחזר כמו אות ז' של כתב משי"א וכתב שזה אינו שכיח כלל ואפשר דהציב לסימן מוצבא ע"ש ולא חשש כלל לעשוי להשתנות, וידוע שז"ן כתב משי"א כתיבה אשכנזית אין צ"ב לזר ותמונה כלל רק הוא קו שצ"ב קל"ה, א"כ נראה דקב"ע עיקר סימנא מהרוש"י השחור אשר למאן מקומו כו', וצ"מ"ס צ"ד שכיח כאן למאן מקום סמוך לקרסוליו סביב סביב, ומה שאין העדים זוכרים אם לא ה"י לו רק על רגל אי' או על שתיקו, אין זה קפידא כמ"ש הצ"ש בצ"מ"ס צ"מ"ס, ואף שהצ"ש לא הסכים לזה, אך צ"מ"ס עדיפא שלא זכרו אם על רגל אי' או על שתיקו צ"מ"ס א"כ על אי' ה"י ע"פ למאן וכו', ולחוש שמא נחזה שנינו כזה בעור המת אחרי מותו במקום שלא היה צ"ב מעולם, זה ודאי לא שכיח וכמו שאמרו גם הקצ"מ"ס שלא נראה ולא נמלא כזה וא"כ קרוב למוצבא הוא, ומה שחכם אי' פקפק על סימן הפלמאעם דשכיח שיצאו מדוחק צ"ח הרגלים, אין זה נכון, ואפי' אם נזדמן לנעדר הזה ששם על רגליו צ"ח רגלים דחוקי עובא, ע"פ סימנא הוא, דהא אלא כלל צ"ב אדם ליכא זאת וע"י צ"מ"ס פני ירוש"י סי' ז' צ"ב שנתקם אגודלו מדחיקת נעלים וקב"ע זאת לסימן ולא חייש שמא גם אחר היה לו מנעלים דחוקים.

ובפני משה [לר"מ צנחנת] ח"ג סי' ל' כתב [בדמ"ד עור צ'] דצנחנתו שפירע ולמאן מקום המכה אחריו זרועו, ה"י לדעת הר"ד"ך הוי סי' מוצבא, ומה גם דמכה זו תפיסת ידי אדם צ"ח וחלו צ"ח ידים דהוי יותר סי' מוצבא ממכה הנעשית בידי שמים כגון ללקח וכו"ז.

ובחמדה גנוזה סי' י"ב צ"ד הסימן שעל המת שהשפה התחתונה ה"י עקום מעט וצולע, ובמקום שהשפה ה"י מחובר ה"י סדק, כתב דבזה גם המ"צ מודה דהוי סי' מוצבא מאד למאן המקום, דע"כ לא אמר אלא בשומא משום דעשוייה ה"י להשתנות, אלא זה ודאי אינו משתנה אחר מיתא. [וגם אינו מלוי צ"ב גילו].

גם בחקרי לב ח"א סי' י"ב העלה דבשאר סימנים צינונים דלא שייכי בזה חששות המשלח צינונים בשומא, וכנראה דנדון שה"י לו רוש"י מכה צ"ד שחל, ודאי מהני פירוע ולמאן מקום. ובמהר"א הלוי ח"ב סו"ס י"ג כתב לסמוך על סימן הרוש"י צ"ב צ"מ"ס צ"מ"ס מקום, דהוי סימן מוצבא ביותר כמ"ש הע"ז בצ"מ"ס וכו"ז.

ובב"ש אחרון סי' ד' כתב דנדון דזה שאמרו העדים כסימן על המת שהוא פ' כי יש לו לנקט צ"מ"ס צ"ד שחלילית שקורין "גי'העט", ה"י זה סימן מוצבא, דאף שהמ"צ סובר דל"ה סי' מוצבא [בשומא צ"מ"ס מקום], הלא הע"ז בצ"מ"ס ע"ה הכרעה דכאשר למאן מקום הרוש"י ה"י סי' מוצבא, והכ"ה למאן העדים וכו'.

ובעמק שאלה סי' מ"א על אמירת אבי הנעלם שלמת הנמלא ה"י הכרעה ללקות על ארכובותיו סמוך לקרסוליו, והוא יודע שאלל צ"ב הנאצד ה"י כן, אחר שכתב דמשמע שהכיר שה"י הלקות צ"ח"ה מקום שה"י אלא צ"ב וא"כ ה"י זה למאן מקום, הוסיף דאף לדעת המ"צ והע"ז החלוקים, היינו דוקא בשומא דיש לחוש לעשוייה להשתנות ולמאן צ"ב גילו כיון שה"י צ"ח"ה אלא צ"מ"ס שכיח בלשון א"כ שייך זה, וגם אינו עשוייה להשתנות וכו'.

אוצר

סי' קסט את יח

הפוסקים

ובמשיבת נפש [הראשון] סי' ל"ג ע"ד הסימן שאמרה העגונה שהי' לו רשע כמין חותם ממך שרשמו לו אנשי חיל להרפתים, ושהי' סמוך לפס ידו במקום שדרך להיות מכוסה בשרול, פתח דכיון דרשע זה שכיח באנשי חיל ואין כאן סימן, פשיעא דהנאמאס לחוד לאו סימן מובהק הוא, וכדאיתא בצ"מ כ"ג צ' דכי היכי ללדודך איתרמי האי מקום הי"ג איתרמי לחברך, ולא תימא דזה שייך דוקא בדבר שהוא גדול הכמות, דהא מוכח בחלו מליאות דף כ"ה דאפי' במעצמות נמי אי מקום לא הוי סימן לא סמכין עליו אף שהוא דבר קטן דאמר' איתרמי, וכ"ש בסימן שבצ"ד דאולי מקום ידוע להם להסתים במקום שקרוב להסתגות כדי שלא יעלים הסימן. [ועי' בלוח הסימנים ערך כחוצה קעקע באגודת אוזב סי' י"ח].

ובבנין של שפחה סי' ד' ע"ד הסימן שהי' לו בחייו פלעים על רגלו שהתחילו להתרפאות וניכר מקומם, וכן נמצא בהרד"ק שלפנינו, כתב דע"ז נחוד לא סמכין, דמכות ופלעים מזוי במה אנשים ולא הוי אפילו סימן אמלעי, ולכן אף שהעד מכון באיזה אבר היו המכות דככה"ג גבי שומא אי לאו דמלויה היא צבן גילו או דעשויה היא להשתנות הי' נחשב לסימן אמלעי, מ"מ מכות שכיחי עפי משומא בהרבה בני אדם, ולכן אפי' אם העיד באיזה אבר לא מקרי סי' אמלעי.

אולם באגודת אוזב [מבעל מרה"ל] סי' י"ח ע"ד הסימן שנמצא חלל בהרגו מהחיתות שטעו לו בין החיילים כדי שלא יצרח, [וכנראה שזוהי אותה העובדה שבמשיבת נפש הג"ל], אם כי שידד מעיקרה [באות ל"ד] למד מה שביורה העגונה מקום הסימן בנאמאס (שהי' ציד ימין סמוך לפס היד בתוך רוחב אצבע) לא יכתי צ"ד כיון דהסימן בעצמותו אינו אפי' סימן ציוני, מאחר שנוגע שלהרבה מהחיילים עשו כן וצויהם היו יהודים רבים, ובדבר שמלד עלמו לא הוי אפי' סימן אמלעי אין לסמוך על נאמאס המקום דדמי נקב צד חיצה פ' דלא הוי סי' מובהק גמור וכו', אמנם מסיק דמהשו' הרד"ק שהצ"ה בצ"י והסכים עמו מבוחר דאפי' בשומא אם נמצא מקומה באבר פ' ובמקום פ' הוי סי' מובהק כמו נקב צד חות פ', וכן הסכים הצ"ח בשו"ת פ"א להלכה למעשה, אלמא דגם בסימן שמלד עלמו הוא שכיח עובא וכמ"ש הצ"ח שם דגרע מארוך וגו', מ"מ מהני נאמאס המקום לעשותו סי' מובהק, וגם מדברי הע"ז בהשגתו על המ"צ מבוחר דאי לאו שיש לחוש דאולי המקום הזה בעצמו ג"כ מזוי צבן גילו הי' חשיב שומא סי' מובהק מפאת נאמאס המקום לצד, ומדברי הח"מ בסקמ"ה וב"ש סקמ"ה שדקדקו מדברי מהר"א סי' קס"א יש לדקדק דהפסו בדעתו דס"ל ג"כ דנאמאס מקום הוי סי' מובהק אפילו בדבר שמלד עלמו לא הוי אפי' סימן ציוני רק שהוא דבר שאינו ברוב בני אדם.

ועי' בעצי ארזים סקפ"ט שהוכיח דאף במה שמלד עלמו לא הוי סימן מ"מ אם מיוחד המקום שנמצא בו הסימן הוי סי' מובהק, מהא דאיתא בצ"מ דף כ"ח א' הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סימני החוט נתן לה, ופריך אלימא בחיורי וסומקי דילמא צדדי דנקט לי חזיתיה, ומדלא פריך דצל"ה הא חיורי וסומקי לא הוי סימן כלל, משמע דע"ז הי' אפשר לומר דמיירי שאומרת שבמקום פ' מהחוט יש בו חיור וסומק, דככה"ג אעפ"י שמלד עלמו לא הוי סימן מ"מ הוי סימן מלד המקום.

ובגבעת פינחס סי' כ' וכ"א וכ"ג הוכיח ג"כ דאפי' בסימן גרוע היכא דפירט ונאמאס המקום מהני וכמ"ש הצ"ח בשם הע"ז, ודלא כהמ"צ הסובר דכיון דשומא עשויה להשתנות לא מהני צי' נאמאס מקום, וגם מסתברא כותיה דהע"ז שחולק על המ"צ, דהא נקב צקלף שכיח ואפי' כשאומר נקב צלד חות פ' מהני.

עוד כתב שם דאפי' אם נמצא דלא הוי סימן מובהק, מ"מ כיון דפירט ונאמאס המקום לא גרע מסימן אמלעי עכ"ל.

סי' מובהק, אף דפשיעא דבעמותם לא הוי סימן כלל, והצ"ח בישנות סי' נ"ו הסכים עמו, אמנם לדעת המשא"ת ציומין וצנו [ר' אברהם] בשו"ת צ"ח [החדשות] סי' ס"ה כל היכא דגוף הסימן אינו אף סימן אמלעי לא מהני נאמאס המקום כלל, ונראה לי ראי' ברורה כהמ"צ דכל היכא דגוף הסימן לא הוי אפי' סי' אמלעי לא מהני נאמאס מקום כלל וכו'. ועפ"י כתב ציומין דבסימן הקרחה צוית השמאלית סמוך לפיאה השמאלית לא הוב' סי' ועי' שד"כ א' שכתב דמ"מ סי' אמלעי הוא דהוי.

גם במנחת משה סי' ז' כתב דדוקא כשהסימן בעצמו הוא עכ"פ סימן אמלעי אינו מחשב נאמאס מקומו לסי' מובהק, אבל אם הסימן בעצמו הוא גרוע, לא מהני נאמאס המקום להחשיבו לסי' מובהק, וראי' לזה מדברי המשא"ת ציומין סי' ס"ג שחולק על הרד"ק ופוסק דשומא אף כשנאמאס מקומו לא הוי סי' מובהק מטעם דמלויה היא צבן גילו וגם משום שעשויה היא להשתנות, והע"ז בסקמ"ט חולק עליו והקשה דהנא המקום אינו משתנה, ובצ"ח דהמ"צ ס"ל דכיון דהשומא עצמה עשויה להשתנות ומלד עצמה היא סי' גרוע, א"כ לא מהני גם נאמאס המקום להחשיבו סימן מובהק, וא"כ אף דהצ"ח בשו"ת פ"א פוסק כהרד"ק, מ"מ הא דדברי ריבות סי' רע"ב פוסק ג"כ דשומא שנאמאס מקומה לא הוי סי' מובהק, ואף דגבי שומא איכא עוד טעמא דמלויה צבן גילו ומטעם זה ודאי לא מהני נאמאס מקום, מ"מ מדברי הדברי ריבות הג"ל משמע דעל כל טעם לחוד כתב דלא מהני נאמאס המקום וכו'. [אולם עי' להלן במקילים דבספרו באר משה חזר צו].

גם צ"ח יחושע סימן ע"ח ציומין דהנחלת חצות הג"ל כתב דאם כי הצ"ח כתב בשם הרד"ק דנאמאס מקום הוי סימן, אף אין לסמוך על זה כלל דהא המשא"ת ציומין והרש"ד'ס חולקים ע"ז, והמ"צ הביא דברי הרא"מ שבי' דמשו"ה צע"י דוקא נקב צלד חות פ' ולא סגי נקב צלד חיצה פ' משום דנקבים צבול שכיחי, וא"כ הא קרחת בראש נמי שכיחי ומי יוכל לסמוך על סימן כזה בנאמאס מקום כזה, ובפרט שהמ"צ כתב צ"ח סי' ס"ג דקשה לסמוך על סימן הנראה לאדם שזהו סימן מובהק. [ועי' דמשמע דעכ"פ סימן אמלעי מיהא הוי].

ובבית אפרים סי' י"ד באותו דין כ' ג"כ [בדמ"ה סוף טור צ'] דאף לפי מה שמקילים קלת פוסקים מחמת נאמאס מקום הסימן, היינו היכא שהסימן מלד עלמו לא שכיח כולי האי, אבל סימן השכיח עובא לא מהני גם בנאמאס מקום, דמילתא דשכיחא הוא שימאל פעמים במקום זה ופעמים במקום זה, וקלת יש להוכיח כן מדברי הגו"ת סי' ס"א, שהרי צלשון השאנה מבוחר שם דאלה שהיו יודעים ומכירים את הנאצד הם הם שהעידו על הקרחה שראו בחייו שהיא עתה [אלל המת הנמצא] כמו כן, וצודאי הכירו בעצ"ע שהוא באותו מקום שהי' בחייו ובככה"ג נחשב לנאמאס מקום כמ"ש החכם צבי והגו"ז עלמו [וכמוצא להלן בס"ק זה חות ל'], וא"כ לא הי' לנוצ"י לדחות כלל וכו' יד את סימן הקרחה, וע"כ כיון דשכיח עובא לא מהני גם בנאמאס מקום. [ונראה דיש לדקדק כן גם מהגו"ז סי' כ"ט ד"ה אלא שכתב שם דסימן הפלגא [הכתם] אף שפירט על חיור יד מ"מ זהו דבר השכיח עובא ולא מקרי סימן מובהק].

ובתורת יקותיאל סי' צ' כתב ג"כ דפשיעא דכי מהני נאמאס מקום דוקא בסימן ציוני, אבל צ"ח גרוע אף אם נאמאס המקום לא מהני, אלא שהעיר דהחיתת רק אי אחרין סימנים דרצנו ולא מהני סימן ציוני, אבל אם סימנים דאורייתא וסי' ציוני מהני, א"כ י"ל דנאמאס המקום מהני אף בסימן גרוע, דע"י נאמאס המקום הוי כסימן ציוני.

אוצר

ס"ק קטט אות יח—כא

הפוסקים

כח] דאי לא חזרו לאחור כשהולידו מהמים ונשתנה ונחפה אי אפשר להעיד על שומא בל"מ בפניו, דאי אפשר ללמס המקום כי עור פניו נמשך למעלה ולמטה ונשתנה מקום הס"י המולמס, ואין לסמוך ע"ז כלל, וכ"ש היכא שנחפה בפניו.

ב. אי מהני צ"מ בפי' שאנו רואים שנשתנה מכפי שהי' בחייו. כתב בשו"ת פני יהושע ח"א סי' ח' דאפי' למ"ש הרד"ך דשומא אס' למס מקומה הוי סימן מובהק ולדבריו הוי אפשר לדון להחיר על מי שהועד עליו סימן של מכה שהיתה לו בחייו ומלאו בו מכה זו בלוחו אבר ובלוחו מקום, [דנכי דמלך המכה עצמה קשה לומר שהיה סימן מובהק דכזה"ג שכיחא עובא בלגשים הרבה שיש להם מורסא, ואז"ל במכה זו שצ"ד שלא נתרפאה עדיו, אך יען העידו רבים שמכה זו היתה בלוחו אבר ובלוחו מקום איכא למימר דסימן מובהק הוא מידו דהוי אשומא להרד"ך], אבל כל זה חילו היתה המכה במראיתיה כמו בחייו, אבל מכה זו שנשתנה מראיתיה אין לסמוך עליה, דמאן לימא לן דהרוג זה בחייו היתה מראה מכה זו כמו המראה שראו הם עתה, דילמא הי' לה מראה אחרת, דהא ע"כ לא פליגי בגמ' אלא אי שומא עשויה להשתנות לאחר מיתה ור"ל שיש לה המראה הראשון אלא חיישין שמא אדם אחר הוא ונשתנית השומא ובהיו לא היתה כן, אצט"ל אס' חס' נשומא [אותה] המראה שראו בלגשים פשיטא דלית מאן דפליג דלא סמכין עליה, ואז"ל צ"ד שיש נקבים סביבות המכה ומאן לימא לן שאלו הן המורסות הקטנות שהיו בחייו סביב המכה וכו'.

ובזה כתב גם צח"צ סי' ס"ב דאיכא פליגי מעיד כלל על השומא [דהיינו שראה שלמה הי' שומא] אלא אומר שמלא בברוג כחם לכן רחצ כמו קטנית ונקודות בחורו וכו' נראה לעין שהי' כאן שומא עם שערות, וזה גם להרד"ך לא מהני דמי יוכל לסמוך על דמיונותיו, וכבר חשו חז"ל ואמרו דשומא עשויה להשתנות אחר מיתה וכ"ש זו שניתה מראיתיה לגמרי.

ובאמרי נועם ח"א סי' כ"א בעדות על דבר צי' שומות צי' מקומות שונים בגוף בלמס מקום אלא ששומא אחת היתה רחבה עתה ממה שהיתה בחיים חייתו, כתב דאף ד"ל צ"ד דמחמת הקור נתפשטה כי נהרג צימות החורף, וכאשר בן הגיד ע"א שראה לו שמחמת הקור נתפשטה כי בחייו היתה גבוהה וקצרה ונחמה מיתה נעשית רחבה ושפלה, ובמקום דיש לתלות השינוי בלחיה דבר חלין וכמו שנשבו נחש דתלין שלא הכירוהו מסיבת הנשיכה, אך עכ"ז לא הוי חס' סימן מובהק ביותר אף דלמלכו מקומה כיון דיש בה שינוי, ואף שבליקוף השומא השניה שעל הזרוע הימנית הוי צי' סימנים אמלעיים, אמנם חלין כיון דהשומא האחת נשתנתה אפשר לאין ללפס כלל, והגם שכתשו הר"ן סי' ל"ג מבואר דכל שיש לתלות השינוי בלחיה דבר לא הוי השינוי רשותא כלל, אמנם ד"ל לריך עיון רב אס' השינוי לא מזיק כלל, וכו'.

כא. האם נחשב לצמצום מקום גמור כשאוחר שהסי' הי' תחת א' מהאברים הזוגיים ואינו יודע אם תחת הימין או השמאל. במשאלת בנימין סי' ס"ג צמי שהעיד על רשם ולקח תחת העין אך לא ידע תחת איזו עין, כתב דאע"ג דכתב הרא"ם צמ"י ל"ח דהא דאמרי' צמ"ק דצ"מ דדוקא נקב צלד אות פ' אבל נקב בעלמא לא, היינו אפי' צלד חיבה פ' לא מהני ע"ש, ונפ"ז כ"ש שצריך להעיד תחת איזו עין, אך נראה דשאני נקב דשכיחי ציריות ומשום זה לא חשיב לסימן מובהק עד שיאמר תחת אות פ' ממע, אבל רשם שתחת העין לא שכיח כלל ולפיכך א"ל לבין תחת איזו עין, וכזה"ג כתב מהר"י מבדנא צמי שהעידו עליו שהי' לו נקב מפולש בשן דזכו סימן מובהק ולא העידו בלחיו שן, והחירו האשה, משום דלא דמי נקב בשן לנקב ציריות הגט.

ובמטעמי

ובשו"ת מהר"ש ח"א סי' מ"ט הביא שצקו"א שבהפלה הוכיח ג"כ ללמס מקום מהני גם צסימן גרוע. ועי' בזה"ש סופר ח"א סי' נ"ח דמוכה דסובר ג"כ דצמ"י גרוע מהני ללמס מקום. גם בבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' ל"ו הוכיח דגם צסימן השכיח לגמרי אס' למס מקומו הוי עכ"פ סימן אמלעי, ובלמס מקום עובא הוי סי' מובהק.

ובסי' מ"א ע"ד סי' קרחה בלמס מקום, כתב דאס' כי דהכית אפרים צמוסי' י"ד [הנ"ל במחמירים] דן עפ"י הגו"צ"ת דצקרח לא מהני גם למס מקום מאחר דמלך עלמו שכיח הוא ואינו סימן, אך דבריו חמוכים, דהא דין זה דבלמס מקום הוי סי' מובהק נובע מגמ' גיטין כ"ז נקב צלד אות פ' דהוי סימן מובהק, ובדל"א נקבים צקף שכיחי עובא כמ"ש צמ"צ סי' ס"ג ובשו"ת הצ"ח סי' פ"א, ואס' אמר נקב יש צגע לא מהני אף למ"ד סימנים לאוריתא, וזו ראייה ברורה דלא כהכית אפרים, ויותר מזה אני אומר דאף צסימן השכיח עובא אס' העידו שהוא בלצר פ' אף שלא העידו על המקום של הבלצר דלא הוי סי' מובהק כיון שלא למלכו המקום לגמרי, מ"מ עכ"פ סי' אמלעי הוי מלך המקום, דהא מקום הוי סימן בלצירה ושם לא צעינן למלכו מקום לגמרי, ועי' בע"ז סוסק"ת ובסק"ל.

ובמשכנות יעקב סי' י' כתב בדל"א דאף אס' נימא דסימן הרשע ממכות אס' סמוך ללצעות רגלו הוא סימן העשוי להשתנות [צמים, כי נדונו הי' ששה צמים ג' שנים], עכ"ז מלך כיון המקום סמוך ללצעות רגלו יש מקום לומר דהוי סימן מובהק וכמו נקב צלד אות פ', ומבואר בירושלמי דאס' אמרו צגע שחות הא' שלו היתה נקובה הוי סימן מובהק, אלא דאף שלא אמרו איזו הא' הוי סימן מובהק, וכפי הנראה גם צמ"ס דילן שאמרו נקב יש צלד אות פ' הכונה היא כך שייחדו רק שם האות, אך לא משמע כן קלח מדעת הפוסקים, והנה ענין הנקב בעלמו אינו שום שינוי כלל והוא תלוי הרבה ועכ"ז ציחוד מקום חשיב סי' מובהק, וכו"ל צ"ד, ואף לדעת המחמירים דאף צטות המקום אינו רק סי' אמלעי, הנה צמים שאין להם סוף וכי"ד מבואר בכתב אחרונים דסי' צמ"י אמלעי.

ובבאר משה קונ' צנין ירושלים סי' ג' אות ט' כתב דאף שצמסרו מנחת משה סי' ז' [הנ"ל במחמירים] העלה דצמ"י גרוע לא מהני למלס מקום להחשיבו לסימן מובהק, אולם כעת נראה דגם צמ"י גרוע יש מקום גדול לומר דלמלס מקומו מחשבו סימן מובהק, ויש סעד לזה מדברי הגמ' צמ"י כ"ח א' דאמרינן חילומא צמדת ארכו ורחבו דילמא בלדי דנקיט ל"י חזיתיה אלא נקב יש צו צלד אות פ' ע"ש, ולכאורה קשה דמדמסוק דוקא נקב צלד אות פ' דהוי סימן מובהק ע"כ ס"ל סימנים דרצון, דאי סימנים לאוריתא סגי צסימן אמלעי, וא"כ מדוע נקיט צקושיא חילומא צמדת ארכו וכו' דפשוט דהוי סימן גרוע כיון דחזיתיה, לנקוט רבותא עפי' דאפילו סימן אמלעי לא מהני, ואמנם כן הקשה צמטמ"ק שם דצ"ה חילומא צמס תלמידי ר"פ, אמנם נראה דצמטמ"ק נקט חזילה [מה דהוי] סימן גרוע דלא מהני כי היכי דנידוק מזה דצמסוקא דמשני בלמס מקום נשמע מזה דאפי' סימן גרוע מהני בלמס מקומו, ולא סתם הא' סימן גרוע אלא משום דלא למס מקומו.

גם בסהרי"א הלוי ח"צ סי' ל"ו וסי' קמ"ז העלה דגם צסימן גרוע מועיל למלס מקום להרד"ך, ושגם המ"צ יודה דעכ"פ סימן אמלעי הוי. ועי' עוד מזה בלוח הסימנים בערך קרחה בלמס מקום ובערך חסרון שינים בלמס מקום.

יב. ואי מעידין על צ"מ השומא במי שהוציאורו מהמים ולא חזרוהו לאחור. כי צמ"ס סי' ס"א [דף מ' ד"ה עד

אוצר

ס"ק קטס אות כא

הפוסקים

בא"ח שן, [ל"ע מי הם האחרונים האומרים כן, ואדרבה מלאנו להיפך וכנ"ל בשם מהר"י מזרונא], דהתם בשן גופה אין שם יחוד מקום וא"י רק כיחוד האבר לבד, ודמילא לתיבה פ', ויחוד איזו שן הוי כיחוד אות שתיבה, אבל ברגל יש מקומות מקומות ואברים פרטים קטנים, ויחוד איזה פרט ממנו דמילא ממש ליחוד איזו אות שתיבה, וא"כ תו לא חכמה נן בזה כשלל אמר בצירור איזו רגל. ועי' בפ"ת ס"ק ק"ו, ולהלן באות כ"ג מהקדמי ס"י י"ב.

וביד ימין ס"י ח' [דס"ד א'] כתב דגם מדברי הרב פני משה מתבאר דקאי בשיעור ז' דלא בעי שיאמר אבר ימין או שמאל, והוא ממ"ש בח"כ ס"י ז' ע"ד הסימן שהאצבע הגדולה של המה היתה עקומה קלת ללד ראש האצבע ללד העליון, ור"ל לומר שם דהוי סימן מובהק משום שפירט ולמלס המקום, [ורק משום שזה מלוי אלל הספנים הוא דלא חשיב לוי סימן מובהק ע"ש], אלמלא דאף שלא הוזכר בדברי העד חס עקמומיות האצבע הוי ביד ימין או ביד שמאל מ"מ הוי מיהבש זה ללמלס מקום, וכן מתבאר מדברי הרב בעל כהנות עולם רס"י ל"ח ע"ש. ועי' בחש"י הר"ר ברורא שצחינוך בית יהודה ס"י קכ"ט שהובאה לעיל באות י"א.

אבן הע"ז בסק"ל"א השיג על המשאח צימין הכ"ל וכתב דאם אינו יודע תחת איזו עין לא מהני, ומ"ש המ"צ לדמות זה לנקב מפולש בשן שהחיר מהר"י ברוגא אף שלא בעידו באיזו שן, שאני התם שהנקב עלמו הוא דבר חידוש מאד [בשן] ואין לריך לפירוט המקום, משא"כ בללקת [וכדומה]. ודבריו הובאו גם בצ"ש סק"ט"א.

וכתב עליו בעלי ארזים סק"ג ובמהר"ל סוס"ק ז"ה דבחסם השיג על המ"צ בזה, דהמעין שם יראה שגם המ"צ לא כתב כן אלא לפי מה שהי' סבור שרושם חשיב ג"כ ס"י מובהק מלד עלמו ואז שפיר דומה לנקב בשן, אך לפי מה שמסיק דרושם לא הוי סימן מובהק מלד עלמו אזי אפי' מכיין באיזו עין נמי לא מהני עד שילמלס המקום ממש.

[ובחתם סופר ח"כ ס"י קל"ז כתב שהמ"צ צ"ל ס"י באריות דבריו כללל כייל דכל שהסימן בעלמו טוב סגי צסוס מקום מצלי שידע חס צימין או בשמאל, אך חס הסימן בעלמו אינו טוב לריך לסיים המקום והלד, וגררר ראה לזה מגיעין כ"ז דאמרי' ודוקא נקב בלד אות פ' אבל נקב בעלמל לא, מספ"ל אי סימנים דאורייתא וכו', משמע מזה דנקב סחס הוא ס"י אמלעי עכ"פ דמהני למ"ד סוד"א ומש"ה למ"ד סימנים דרבנן סגי בשסיים האות ולא הלד שצאות ודי לנו לאסוקי דרגל, דבס"י הפחות ממלמעי בעי עכ"פ יחוד הלד ימין או שמאל].

ובפני משה סקפ"ה כתב דשפיר השיג הע"ז, דהא עכ"ל דמעולם לא עלה על דעת המ"צ לומר דרושם בלא למלס מקום יחא ס"י מובהק, דאי לא תימל הבי מלי מקשה לנפשיה מהא דהר"מ דלד תיבה פ' לא מהני, הלא פשוט דשאני נקב דאינו ס"י מובהק מלד עלמו רק ע"י למלס המקום, משא"כ רושם דהוי סימן מובהק מלד עלמו לכן מהני אפי' בני למלס מקום ומה לו להביא ראה ממנהר"י ברוגא, וע"כ כונתו דגם רושם לא הוי סימן מובהק מלד עלמו רק מחמת למלס מקום וע"ז הולך להביא ראה ממנהר"י ברוגא דאע"ג שאינו יודע באיזו עין מהני, וא"כ שפיר השיג הע"ז דלא דמי כלל לנקב בשן דשאני התם דלא בעי ציה למלס מקום כלל דמלד עלמו הוא סימן מובהק, אבל במקום דבעי למלס מקום י"ל דכה"ג שלא ידע באיזו עין לא הוי למלס מקום כלל.

וביד ימין ס"י ח' [דס"ג ד'] כ' דמדברי הרד"ז ס"י רי"א מתבאר דבעינן שיפרט גם האבר חס הימין או השמאל, שהרי כ' שם דאפי' חס יאמר חתך יש לו צפניו אין זה סימן מובהק

ובמפעמי יצחק ח"א ס"י ח' ע"ד הסימן שאמרה העגונה שכלד הימין הוי לו שבר בלנע וגיכר מקום השבר, ותחת השבר נשאר כמו גומל ולמענה גובה, אחר שכתב דגררר דזה הוי ס"י מובהק דמוצהק, וקל וחומר הוא מהא דמביא הב"י בשם הרד"ך בלנע עקומה ורושם בלדו דהוי סימן מובהק, וכתב הב"ש צס"ק ע"א בשם הע"ז דאין לריך לומר באיזו אלנע, ור"ל צנ"ד אף שאינה אומרת באיזו ללע יש להחיר, כתב עוד דו"ל דהא דאומרת שהי' גומל אלל הגבשושית, הוי כמו נקב בלד אות פ', ומה"ט אפשר החיר הע"ז ברושם אלל עקימת אלנע אף דאינה אומרת באיזו אלנע, דהא בנקב בלד אות פ' סגי אף שאינו אומר באיזו שורה רק בלד אות אלק שצנע אף שיש כמה אלפין בגט, [אלס יש אחרונים החולקים ע"ז], ואף חס יח"י ח' מספק בזה לומר דזה לא הוי למלס מקום, מ"מ מאחר דגדולי הפוסקים מסופקים בזה אי בעי למלס מקום, יש לדון ספק ספיקא, שמא סימנים דאורייתא ואז אפי' ס"י אמלעי מהני, ואח"כ סימנים דרבנן דילמל לא בעי למלס מקום בכה"ג משום דזה הוי ס"י מובהק ביותר דמהני אפי' אי סוד"ר, ואף שהריצ"ל כתב דבמקום חזקה אשת חס אין אומרים ס"ס [וכמוצא בלול"ה"פ סעי' ע"ז ס"ק קכ"ג אות ע'], יש להקשות ענ דבריו דהרי מבואר בחוס' יצמות פ"ח צ' וכתובות כ"ז דחזקה אשה דייקא ומינכבא מרע לחזקה ח"א וכו', ואף חס נחרן דברי הריצ"ל דס"ל דבסימנים לא אמרי' דייקא, מ"מ י"ל דהיינו דוקא היכא דאמרי' עדים ס"י מובהקים, אבל כשהיה עלמה אומרת סימנים וליכא להגיד מקודם בפני צ"ד, שפיר שייך דייקא, וחס נפשך להסתפק בזה, אפי' אומר ללרך לזה דעת הפוסקים ד' סימנים ציגונים הוו כס"י מובהק, ואף שיש חולקים בזה, עכ"פ הוי ג' ספיקות בדבר, ויש להקל אף היכא דליתחזק ליסורא.

ובשו"ת מהרי"ש ס"י ע"ז הסימן שאמרה העגונה על בעלה דכמו עלם הוי לומה לו מפפורן אגודל הרגל, אך לא אמרה חס על רגל ימין או על שמאל, כתב דלכאורה י"ל צנ"ד דלא מקרי ס"י מובהק טוב כל כך כיון שלא אמרה על איזו רגל הוי הסימן, אך מ"מ יש ללד להקל, דהא מבואר בטה"ד שסמך על עין עיוורת וסתומה אעפ"י שלא פירש באיזו עין, וכן נשיטת הרד"ך הסובר דגם בשומא חס למלס המקום באיזה אבר ובאיזה מקום באבר מהני אפי' לרבנן, מוכח דלר"א בן מהבאי הסובר דמעידין על השומא, וכמו בן נדין צסימן טוב שאינו מלוי צבן גילו ואינו עשוי להשתנות, יחני אפי' בלא למלס מקום [באיזה אבר], וכן מבואר בהדיא בע"ז דבסימן טוב ח"ל לומר באיזה אבר, ולדעתי הסימן שצנ"ד הוא סימן טוב וכו', ואפי' חס נאמר דזה לא מקרי סימן מובהק טובא לסמוך עליו לחוד, מ"מ סימן אמלעי ודאי הוי ויש ללרפו לסימן הכתמים שעל הרגל שאמרה, אף שגם עליהם לא ידעה להגיד באיזו רגל הוי, מ"מ ס"י אמלעי מקרי, דרגלים הוי למלס מקום לגבי כל הגוף וכמו שמבואר בחש"י הב"ה ס"י ס"ד לענין חס אמר סחס על המלח דהוי ס"י אמלעי, וכן מבואר בחש"י שצש"ע הרב (בעל החניח) ס"י כ"ח דח"ל דוקא למלס מקום גמור כמו נקב בלד אות פ' אלא אפי' אמר סחס באיזה אבר מהני וכו', אלא שעל סימן הכתמים יש לפקפק חולי עשויים הם להשתנות וכו'.

ובקהלת יעקב [לר"י מקארלין] ס"י ו' בדבר סימן פלאמטס [כתמים] ברגל, כתב דאם ייחוד המקום הוי ממש כמו נקב בלד אות פ' אף שלא אמרו בצירור באיזו רגל, דיחוד האבר לבד דהיינו כשאומר שהי' הרושם ברגל הוי כנקב בלד תיבה פ', ויחוד המקום באבר הוי כיחוד האות שתיבה והוי ס"י מובהק גמור, ולא דמי לנקב השן ש' האחרונים דלא הוי סימן עד שיאמר

אוצר

ס"ק קפט אות כא--כג

הפוסקים

[בגדונו שהעידו שהי' לו עין א' עורת וממנה פלע וללקח עד סמוך נפח] לא חקר אם ראה הנכרי הפלע ואלא מחמת העין ממנו או מלד זה של העין או מלד זה באורך העין דומיא דלמלוא אות ממנו במקום שהי' בהגאבד, (ואת"ל דכל אורך החוטם או העין לגבי כל שטח הגוף מראשו עד רגליו מכל דברים דמי לאות אחת לגבי כל האותיות שבגט, ח"כ ה"ה בג"ד יש להחיר כן בין ע"י הללקח שחתה השחי וצין ע"י המכות שע"ג הרגלים), וגדולה מזו יש להפליא שגא חקר מהרש"י אם הנכרי ראה הפלע ואלא מעין ימנית או שמאלית, וכן עד סמוך לפה [לא חקר אם] מימין החוטם או משמאלו, דאין לומר דמשום שיוצא מעין עורת וסתומה הוי סימן מובהק ביותר אף בלי למלוא מקום גמור כחות פ' משום שהוא דבר חידוש עד מאד כמ"ש הט"ז גבי נקב מפולש בשן [ראה לעיל באות כ"א], ומשום אף שגם דעורת וסתומה דעין גופה לא נודעה מהנכרי המסלית אם היא ימנית או שמאלית, חפ"ה הוי סימן מובהק כמו נקב מפולש בשן דא"ל לסימן מקום דימין או דשמאל, דזה אינו, דאם לא הוי הפלע סימן מובהק אלא משום שיוצא מעין העורת וסתומה דוקא ח"כ ה"ל סימן מובהק אחד ואמאי נקט מהרש"י "סימנים מובהקים" לשון רבים דמשמע דכל חד להודיה הוי סימן מובהק, ואין לומר דב' הסימנים המובהקים הם הפלע והללקח כמ"ש הט"ז, דזה אינו דמשמע המשך לשון התה"ד כלל, אלא דהפלע הוא שפולש הצער מחמת מכה ואלא דס וכשחיתת המכה ונתרפאה נקראת ללקח, ומשום"ה כחצ בתה"ד ילא פלע וללקח לשון יחיד ולא "ולא", ומשום למלוא מקומו מהעין עד הפה הוי סימן מובהק, וסימן מובהק הראשון הוא שהיתה העין עורת וסתומה דהיינו שהיתה נקורה לגמרי מלשון ואת עיני לדקיהו עור, וכדאיתא בצכורות מ"ד עור דליתנהו כלל, ועי"ז נסתמה שניכנס הרים שעל גבי העין לתוך חורה, והוי סימן מובהק בודאי, דלא גרע ניקור העין מפלע וללקח שבצער, ולא דמי לשאר סומין דשכיחי טובא, ואף את"ל דניקור העין שכיח קלח כלקח עכ"פ, חפ"ה יליף לה שפיר מגבשושית שעל החוטם שבא"ז משום דגם גבשושית אינו דבר זר ומופגג לגמרי וכו' והוא ממומן המיוחדים בכהנים כמ"ש הרמב"ם צפ"ה מציאת מקדש וכו', וחפ"ה הוי סימן מובהק משום דלא שכיחי כל כך כמו שומא לח"ק וגם אינם עשויים להשתנות אחר מיתה כשומא ומודה דכו ת"ק לר"א בן מהבאי הסובר דהוי סיי"מ משום לירוק סימן המראה עם סימן המקום שראו צו השומא בחייו וכו', ומשום"ה לא לזה הא"ז לחקור אם ראה הנכרי בראש החוטם או בעיקרו משום דלא צע"י הכא למלוא גמור כחות פ' ולא חפ"ה כתיבה פ', דהא ר"א בן מהבאי סתמא קאמר דמשידין על השומא אף גם אם אין יכולין להעיד בצירור גמור שזכרים היעב מקום השומא שראו בחייו בלמלוא גמור כחות ותיבה בגט, אלא סגי הכא בסיום ויחוד מקום מסויים סתם דומיא דסימן מקום גבי אבידה דאמר"י מסתמא נאבד באותו מקום שנמלא ממנו בלמלוא, ומשום"ה למד מכאן מהרש"י לעורת דעין נקורה וללקח שממנה עד הפה דאף שלא חקרו מהנכרי איזו עין ימנית או שמאלית, הרי אין באורך המקום שמן התחלת העין שמלד החוטם מימין להתחלת העין שבדל החוטם משמאלו ואפי' מן חמלע עין זו לחמלע עין זו יותר מכדי כל אורך החוטם כולו דחשיב כולו מקום א' מסויים לפי"ד הא"ז, ואף דמקלה ב' של העין הימנית לקיה ב' של העין השמאלית יש יותר מכדי אורך החוטם, הרי העין נקורה כולה ומתחיל הניקור מהקלה הסמוך לחוטם, וכן צפ"ה וללקח שעד הפה אין באורך הפה הסתום יותר מכדי אורך החוטם כולו ושיהיה הם בכלל אבר פ' שצפירש"י, ובדאי שכך הבין מהר"ם פדוה דעת התה"ד ומשום"ה כחצ צפשוט צס"י ל"ז דרוש

מוצק עד שיאמר בלד אזנו הימנית ע"ש, וכן מתבאר מהשו"ה הצ"ח ס"י פ"א שאחר שפי' שם דגם אליבא דת"ק הסובר דשומא לאו ס"י מובהק הוא היינו דוקא באומר שומא באבר פ' סתם ואינו מייחד המקום של אבר פ', אצל במייחד המקום שאמר שומא באבר פ' במקום פ' ודאי סיי"מ הוא, כחצ דהשתא צ"ד שהכירוהו בשומא צמלח במקום עין ימין למעלה מן העין ה"ל שומא במקום פ' מאבר פ' ושפיר הוי סיי"מ עכ"ל, [הרי שדקדק וכתב שצמלמו עין ימין], ומה שבשמן המשחה ס"י ק"ד [דפ"ה עור צ'] כתב דאפי' אם לא אמר באיזה אבר אם הימין או השמאל נמי חשיב למלוא מקום, וזה שבגדון הצ"ח למלוא עין ימין מעשה שהיה כך היה, והראיה דבסוף החשו' [של הצ"ח] במסקנא לא כתב אלא שומא צמלח על העין [ולא הזכיר איזו עין], עכ"ל שכן המשחה, אין דבריו נראים, והראיה שהצ"ח יש לדחות וכו', גם דעת הר"א י' שאנני שבצני משה ס"י ס"ד נראה דסובר דע"י שיפרט אבר ימין או שמאל.

ובגוב"י ס"י כ"ט צמי שהועד שהי' לו שרונד [חרין] עמוק למעלה מגזין העין עד העצם של הלחי, כתב דלא מהני להחיר אשתו העגונה דזה, חפ"ה דהוי רשע הגוף בלמלוא מקום, דמאחר שלא הגיד העד באיזו עין אם ימנית או שמאלית לא הוי ס"י מובהק כמבואר צ"ה סקט"א.

כב. בשע"ד אחד מצמצם ר"ר המקום באבר, ועד אחר אומר שהי' בימין או בשמאל, האם מצרפין דברי שניהם. במאמר מרדכי ס"י ז' ע"ד סימן האניג פגעק בלמלוא מקום צרגל שאמר העגונה אף לא ידעה באיזו רגל, ואיכא עד אחד המעיד שהסימן הי' לו על רגל שמאל אלא שהוא אינו מלמלם המקום, כתב דמלד מה שהמשאל צנימין מתיר צכ"ה אף צרושם תחת עין שהוא שכיח יותר מסימן ה"האניג פלעק" שצ"ד, הנה גם להט"ז והצ"ח המלריכים שיעיד באיזו רגל, מ"מ כאן שיש גם עד המעיד שהסימן הי' לו על רגל שמאל, הגם שהוא אינו מלמלם המקום, מ"מ כה"ג ודאי מלרפין דבריו העד עם דברי האשה, ומה גם דלפטר דכיון שאמר שהי' צרגל שמאל משמע שאמר זה על אותו הכתם שהגידה העגונה.

כג. כשיודע האבר אלא שאינו יודע אם הכי' הי' בראשו או בסופו. עפ"ה ס"ק ק"ו מהקלה יעקב [לר"י מקרלין] ס"י י"צ צמי שהועד עליו על גומא צכ"ה, כתב דהוי סימן מובהק ואין לריך לפרט בראשו או בסופו, דיוחד היד משאר אברים הוא כמו יחוד תיבה משאר תיבות הגט, ופרוט המקום מפרקי היד דהיינו שנמלח צכ"ה שהוא פרק אחד מפרקי היד הוא כמו יחוד האות תתיבה, ואם באנו לדקדק כל כך בחילוקים הא' גם באות גופא יש לדקדק צין [ימין] האות לשמאלו וצין למעלה או למטה, ובדאי אין לריך לדקדק על זה, ומ"ש האחרונים "סמוך לראש האבר" וכו', היינו על כללות האבר והיינו צכ"ה, ופשוט דברי הרמ"א שכתב כגון חסר או יתר צ"ל מאבריו הוי סימן מובהק, משמע דא"ל למלוא כלל השינוי וכו', [אונס ע"י צס"ק ק"א] א"ל ד' מהבית יחא ס"י פ"ד, גם סימן הלנקת תחת צרכיו ממכות הרופאים שהעידו עליו בג"ד הוי יחוד מקום גמור, דהוא מקום חבור הפרקים וכו'.

ובתשו' שצסוף שו"ע הרצ צעל התניא [ח"ג דפוס וילנא תרס"ה] ס"י כ"ח כתב דמדבריו הא"ז והתה"ד צס"י רל"ט מבואר דלא צע"י למלוא גמור כחות פ' ממש ודלא להט"ז [סקט"א דלהנ"ן], שהרי הא"ז שהצ"ח התה"ד שם בגבשושית בחוטם לא לזה נחקר מהנכרי אם היתה הגבשושית באחמלע החוטם ממש או סמוך לראשו או סמוך לגובה החוטם אלא המלח בכדי לידע אם הוא בלמלוא גמור במקום שהיה צנאבד, וכן מהרש"י שם

אוצר

ס"ק קפט אות כב

הפוסקים

גם לפימ"ש מפסיק"א [שהעידו] שהשומא"ה צמלחו במקום עין ימינו למעלה מן העין, אם כי שיש ליישב שלא יסחור לגבי"ע הקודם ולדרוש צין עינים למלה, אך כיון שיש ריוח צין העין נאחזו מקום שצמלחו והעפסף מפסיק שוב אין כאן למלום, שהרי שעה המלה גדול עד השער, ולא עוד אלא אפי' צלל תיבה פ' נמי אין כאן מפורש בעדותם וכו' דהרי לא למלמו בחיזה מקום מן המלה הוא השומא"ה, אם סמוך אל העפסף או סמוך אל השער שבראש, או ציני וציני צמלמע או צשלים המלה או צבי שלשים, וכיון שגלה למלמו כל אלה הרי גרע אפי' מתיבה פ' שהוא מעיד על הסמוך לתיבה, ולפחות ה"ב להם להזכיר שהשומא"ה הוא צמלח ומעלה מעפסף עין הימין, כי העפסף הוא קרוב אל השומא"ה ואותו ה"ב להם ליקח לסימן ולא העין וכו'.

ובנודע ביהודה סי' ל"ב כתב ג"כ דאם אינו יודע אם הסימן ה"ה צמלח האזר או בסופו, אין זה נקרא מלמלם מקום. ובסי' נ"א [צ"ה וכו' מתחילה] כתב דמדברי הט"ז שהביא הצ"ח בסקע"ה צו"ל: אצל אם יודע את מקומה דהיינו באותו אזור סמוך לראש האזר או בסופו או צמלמע, ה"ה סימן כמו נקב צלל אות פ' עכ"ל, מוכח שאם מלמלם רק את האזר אצל לא הגביל אם צמלמע או בסופו לא מהני וכו'.

ובנחלת אבות סי' כ"ד ע"ד העדות שה"ה לנאצד רועם אצל החוטם על הלחי כמו חוט עב, כתב דאם כי הט"ז הכריע דרועם צמלמלם מקום ה"ה סימן מוצבה, מ"מ מוכח ממנו דלמלום מקום היינו שאומר בחיזה אזור צמלמע או בסופו או צמלמע, ואף כשצמלמלם המקום באזור ובגוף שאמר תחת העין, עדיין לריך לומר אם מלד ימין או מלד שמאל, וא"כ ה"ב שהאשה אינה יודעת בחיזה ל"ה ה"ה רועם, וגם העד אינו מייחד המקום אצל החוטם היכן הוא, ודאי דלא ה"ה למלום מקום, ולא ה"ה סי' מוצבה אלא סימן אומע"ה דלא מהני בעדות אשה.

וכ"כ בברית יעקב סי' כ"ב [דל"ז א'] צמי שהועד עליו שה"ה לו "העפסף" [ללקח] מחמת חיתוך על אצבע האגודל ואח"כ נתפלא וכו' רועם, דזה לא ה"ה סימן מוצבה כיון שלא למלמו מקום הללקח אם צמלמע או בסופו או צמלמע, וגם לא זכרו בחיזה יד. וכ"כ דדברי יששכר סי' קל"ה.

גם בשואל ומשיב ח"א סי' קפ"ב על אדות הסימן שה"ה לו "ווארעיל" על כים המילה מאחור, כתב דלא מהני עדיין להחירה צוה כיון שלא למלם המקום באזור אם צמלמע או בסופו או צמלמע, ולמלום האזר לצד לא מהני.

ובאבני צדק [לרמ"מ פאנעט] סי' נ"ד על אדות הסימן שאמר האז על צו הנער שחוסר צו מעלם השוק במקום הנקרא שינצין ברגל ימין, כתב דלגאורא הוא כסימן מוצבה ביותר דהוא מילתא דלא שכיחא כלל, וגם למלם המקום ממש בעלם השוק [והיינו כפי מה שהיה סבור דשינצין הוא מקום מלומלם בעלם השוק ע"י צבית יחזק שחז"ל], אך מאחר שכחצו הרצנים [והם הבית יחזק ומהר"א הלוי דבסמוך] דשינצין אינו למלום, ע"כ עשינו עוד דו"ח מהעדים ואמרנו צפירות למלום המקום בעלם השינצין.

ובבית יצחק סי' ע"ג צמלמלמו לבעל האזני דק ב"ל כי צמות ג' דשינצין אינו מקום ידוע בעלם השוק כמו שחשב בח"ה, רק שינצין נקרא כל העלם דהיינו מהשוק עד אזור התחתון הנקרא חרכובה, וא"כ עדיין לא נודע אם ה"ה הסימן למעלה צמלמע סמוך לשוק או צמלמע או למטה ולא מקרי למלום מקום, ואף שה"ה אפשר לומר דדוקא ברושם ולקח דלא ה"ה שינוי רק צעור או בצער והוא שכית עוצה הוא דלא ה"ה סי' מלד עלמו רק מלד למלום מקומם [ולכן צע"ה למלום גדול], משא"כ צמלמלם קלח מהעלם דזה

דרועם ממוכה צירכו סתם אף צני למלום מקום גמור ה"ה סי' מוצבה, וכן מעט רועם כמו לקח צפניו משמע מסתומת לשונו דה"ה סי' מוצבה מדכתב שהם "סימנים מוצבהקים" לשון רבים בסתם, והו"ל לפרש שהם רק הרושם שצירכו ורשם החוטם שה"ה גם וזקוק מעט צלצדס ולא ליתן מכשול בסתומת לשונו וכו'.

ובמנחת משה סי' ו' אות ג' כתב ל"ד להחיר צנדונו צמי שצבע צמים שאין להם סוף וגמחר הוליאורו והכירוהו בעצ"ע צחוק שעה נהעלאתו, גם מלד הסימן שה"ה לו רועם וגשיכה מכבז במקום העצ שברגל צין אצבע קטן לקעקע"ל [פ"ה לקרסול, והוא הפרק הראשון למעלה מן העקב] דלגאורא ה"ה זה סימן מוצבה, ואף דמדברי החכם צני סי' קל"ד וכו"ה סי' פ"א והנוצ"י סי' נ"א [דלהלן צמחמיריס] מצוה לריך לפרט המקום צמלמלם גמור כמו אות פלוגית וצנ"ד חולי מקום העצ מהרגל ה"ה צמלמו יותר מתיבה פ' ולא ה"ה למלום מקום, אך לדינא אין להחליט ד"ו, דפשוט דשעה מקום זה נגצי כל הגוף ה"ה למלום האות נגצי אותיות הגט, וסברה זו כתב גם הגאון מהרש"ז צמלמו סי' כ"ח [דלעיל מתיבה] צמ"ש שם דכל אורך החוטם או העין נגצי שעה כל הגוף מכל הצדדים דמי לאות אחת נגצי כל אותיות שצבע, ואף צמלמע גדול יותר מזה מלינו צפוסקים דמחשבי ל"ה לסימן מוצבה כמו שהביא בקו"ע למחר"ה אלפנדרי סי' ו' אות ס"ג דבהרת גדולה על החזה ה"ה סימן מוצבה, וצמלם מחר"ס אלשיך סי' קו"ע הביא שם דכ"ה צפדחתו ה"ה סימן מוצבה, וע"י צמלמע דק [החדש] סי' מ"ט, ולפ"ז י"ה ה"ה יותר צנדונו גם מלד הסימן השני שה"ה לו רועם ולקח כמין קו אורך צין העין וצין הפיאה וצמלם שראוהו ה"ה יודעים צמלמו עין אלא שח"כ נשכח מהעדים.

ובצמח צדק [החדש] סי' ס"ו צמלם שהועד עליו שה"ה לו צני רגניו רועם ולקח מרחם שחור על השינצין, [והוא העלם הארוך מהקרוסול עד הצרך, ע"י צמלמי דק וצית יחזק דלהלן] כתב דהם סימנים מוצבהקים מחמת למלום מקום וכו'.

אמנם הט"ז בסקע"ה כתב דלמלום מקום היינו [כשאומר סימן יש לו צמלמו פ' ו] צמלמו אזור עלמו הוא מרחם צמלמו לראש האזר או בסופו או צמלמע [ואז] ה"ה סימן כמו צגט דנקב יש צלל אות פ' דהוא סימן [מוצבה] וצלל תיבה פ' לא ה"ה סימן. וכו"ל צצ"ש סקע"ה.

ובחכם צבי סי' קנ"ד דזה דברי רב א' שרפה להחיר עפ"י הט"ז צעוצדא שאמר העד שה"ה לנעלם כמו חתך פלע על המלה ולא ייחד המקום צמלמלם, וכתב עליו דלא אורייא, דעד כאן לא אמר הט"ז אלא צמלמלם מקום האזר צמלמע או בסופו או צמלמע דה"ה כנקב צלל אות פ', אצל צמלמו מייחד אלא האזר ולא מקום האזר אינו אלא כאומר נקב צלל תיבה פ' דלא מהני צגט וכו"ה צמלמע ח"ש.

ובתשו' הר"א צן המשלח צנימין שהוצאה צצ"ה החדשות סי' ס"ה כתב [צריש הסי'] דצנדונו שהעידו רק צלשון הזה "ועל עין ימין ה"ה לו שומא"ה ולא העידו אם על העין ממש או על העפסף או למעלה מן העין רחוק או קרוב, לא מסתבר לדמות זה לאות פ' שהוא מלומלם מלד אות מחוך תיבה, דעין כולה אינו אלא כמו תיבה פ' וה"ה ל"ל צלל אשון צת עין ואז ה"ה דומה לאות פ', אצל העין כולה אינה אלא כמו תיבה אחת וצ' העינים הם כמו צ' תיבות, וגם הרד"ך לא מלינו אותו דמיקל אלא צכה"ה, שהרי דיוק צלשון ואמר "שפרע ולמלם השומא"ה לומר לך שחבא מלומלמלם כמו נקב צלל אות פ', דאם אינה מלומלמלם כל כך ה"ה יאלה מגדר אות פ' ונכנסה צגדר תיבה פ', וכולי הא"י ואולי, שהרי הרד"ך לא החליט דה"ה אלא צלשון אפשר נקט לה וכו',

אוצר

ס"ק קטט אות כג-כח

הפוסקים

באזכרה אבר ולא אמר אם בראשו או בסופו לא מקרי מלאכה
[וכמוצא בזה כ"ג], ומכ"ש כחן. [ועיי' להלן בזה שח"ז מ"ש
שם הנוצרי דמדברי הב"ש יש מקום לומר דסמוך לאחר פי' מהני].
ובברית יעקב רס"י י"ב בדבר השומא שחתה חזון הימנית, כתב
דאין זה למאס מקום, דהא אין ידוע כמה מקרי תחת
אם צי' אלצעות או ג' או מעט יותר, ומ"ש הנוצרי [בס"י ג"א
שבתות שח"ז] דמדברי הב"ש יש מקום לומר דמהני, תמוה,
דלדבריה מצאנו שם דלא מהני אם ה' אומר סתם תחת אצור עין,
דז"ל: ואם העד מעיד על ללקח ורושם בלמאס מקום ואינו יודע
תחת אצור עין לא מהני עכ"ל, ומצאנו דהא דמשמע דהיכא שמעיד
תחת אצור עין דמהני [היינו] היכא שהעיד על הרושם וללקח
בז"מ דהיינו שאמר צי' אלצעות תחת העין, אבל אם אמר בסתם
ללקח תחת העין אפי' אם יודע תחת אצור עין לא מהני.

כה. "סמוך לאבר פ"י. כתב הנוצרי ס"י ג"א דזה לא הוי
נמאס מקום, דהא מדברי הט"ז שהביא הב"ש בשמו
בזה הגשון "אבל אם יודע את מקומה דהיינו בזהו אצור סמוך
לראש האבר או בסופו או באמצע הוי סימן כמו נקב צלד אצור
פלגיו", מוכח שם למאס רק את האבר כגון שאמר לנקט שצאבר
פי' אבל לא הגביל אם בראש האבר או בסופו או באמצע לא מהני,
א"כ הגע בעלמך אם ה' לזה רושם בלצ ענינו ולא ה' מעיד אם
בראש הבלצ נלד מענה או בתחתיתו ללד מעט או בלדיו בלד ימין
או בלד שמאל או באמצע לא ה' מחשב סימן מוצהק, ועכשיו
שלא העידו שה' על הבלצ ממש רק סמוך לבלצ ידיו עדיף ויהי'
מחשב סי' מוצהק, הא ודאי ליתא, שהרי גם כחן יש כמה מקומות
לספק בדבריהם אם למעלה מן הבלצ סמוך לבלצ ללד הראש, אם
למטה ללד הארץ סמוך לבלצ, ואם מן הבלדים ללד ימין או שמאל
סמוך לבלצ, והא ודאי שאי"ז סימן מוצהק, [אך] בודאי אם הוי
מעידין סמוך לבלצ למטה או אם הוי מעידין למעלה סמוך ה'י
מקום לדבר בזה, ומדברי הב"ש ה'י מקום לומר דמהני, מדכתב
בסוף הסעיף על רושם תחת העין ולא העיד תחת אצור עין לא
מהני, משמע שם ה'י מעיד תחת אצור עין ה'י מהני, א"כ
ה"כ תחת הבלצ, אבל היכא שלא למאס שום גבול רק "סמוך לבלצ"
ודאי דלא מיתחשב סימן מוצהק. [ועיי' בצרית יעקב שצסוף
האות הקודם].

ובדברי חיים [לר"ת מלאח] ח"צ רס"י ס"ב על דבר אמירת
העגונה שה' לבעלה שומא קרוב לפי העצמה, וגם בין
כתפיו כמו שומא ולמעלה כתם, וכן נמאס בחרוג, כתב דאין לדון
בזה מחמת למאס מקום דליהוי סימן מוצהק, דהא ודאי לא הוי
למאס מקום כמו נקב צלד אצור פי'.

ובאגודת אוזב ס"י י"ח בעגונה שא' מלדרי הכיתר שלה מחצתם
על למאס מקום הסימן, וצנצ"ע כתוב שהאשה למאסה
ואמרה שהסימן ה'י לו ביד ימין סמוך לפס היד ה'י הוי זה למאס
מקום היטב, כתב בזה ה'י דאם כי שמע"ט סקל"א מצאנו שגם
כשאומר העד בלשון סמוך נמי חשיב למאס מקום עפ"י שציאר
את דברי מהר"א ס"י רנ"ט שכתב "על הסימן שאמר שהיה לו
עין עורח וממנה פלע וללקח עד סמוך לפס דהוי סימן מוצהק"
דהיינו מפאת הבלמאס שאמר שה'י עד סמוך לפס, ומשמע דעין
סמוך אעפ"י שאמר בסתם נמי חשיב למאס, אך אין זה מוכרח
דאולי מה שאמר שהיה הפלע או הללקח יולא מתוך העין ממש
הוא שחשב למאס ואין צריך לשיעור הסמוך, ואי משום דלא נזכר
באצור עין היה וכה"ג לא הוי למאס כמ"ש הט"ז בסוף ס"ק ה"ג, גם
א"כ נמאס יחשב למאס כמה שאמר שהיה עד סמוך לפס, הא גם
בזה נמי אכתי לא ידעין באזכרה ללד של הפס הוא כיון דלא ידעין
באצור עין ומאי שנא זה מה, ודוחק נומר ולחלק משום דכל הפס

דזה נעשה ע"י שצורה לא שניה ומקרי סימן מוצהק [מלד
ענינו] וכו', ככל זאת מאן ספין לסמוך ע"ז ללד וכו'.

גם בשו"ת מהר"א הלוי ח"א ס"י פ"ז בתשובתו לבעל האצור
לדק הני"ל כתב אליו דאם גוף החסרון מלד ענינו לא הוי סימן
מוצהק רק מלד למאס המקום, א"כ אפשר דלא מקרי למאס מקום
אלא דוקא בלמאס מקום האבר בראשו או בסופו, אבל מה שמעיד
באבר פי' אי"ז למאס מקום, ועיי' בנצח"ק ס"י ל"ב [להלן בזה
כ"ז] דנמוך מן הבלצ לא הוי למאס מקום כיון שאף רחוק מעט
מן הבלצ מקרי נמוך מן הבלצ, ובני"ד השיגוין הוא ארוך, אם לא
שנאמר שכוונת הד"ג שגוף הדבר בעלמותו הוא סימן מוצהק
ביותר, וכן הדעת נותן וכו'.

כד. ואי הוי עכ"פ סי' אמצעי להמחמירים. הנה צדית ולחק
הני"ל בסוף האות הקודם, מסיק דאף דזה לא מיקרי
למאס מקום, מ"מ ס"י חלפני עכ"פ הוי, ובני"ד שאל שאר סימנים
יש להחרי.

ובשואל ומשיב מהדח"ל ח"א ס"י ש"ט על דבר הסימן שה'י
לבעלה כעין חותם על הבלצ שנחתה מחיים ע"י אצור מכה,
כי דאף שלא אמרה רק על הבלצ ולא למאסה אם בראשו או בלדו
או בשמאלו, מ"מ מקרי עכ"פ סימן חלפני.

גם בעמק שאילה ס"י ס"ב כתב דאם לא למאס המקום באבר רק
באצור אבר, אינו חלף סימן חלפני, דזה הוי כמו תיבה פ"י. וכ"כ
צדית שלמה [לר"ש מסקאלא] ס"י מ"ג, ובצרכת משה סוסי י"א,
ובזקן אהרן [לר"א וואלקין] ס"י ע"ג. ובאחיעזר ס"י ט"ו כתב
ג"כ דרושם צעורף מצלי לסמן את המקום, נראה מדברי האחרונים
דסימן חלפני מיהא הוי. ועיי' בנחת אצור ס"י י"ז שהר"ד צ"ק
קל"ה אות א'.

כה. ובאמר ראשו או סופו אך לא אמר אם בימין או
שמאל האבר. כתב בתשו' שבמחמת פתים דף י'

עור ג' בדבר הסימן שהעיד ע"א על הנפטר שלמטה מחטמו ה'י
לו רושם ממכה א', דקשה להחשיבו לסי' מוצהק, כי לא נחבר
בדברי העדים למאס המקום תחת החוטם אם בלד ימין או בלד
שמאל, ואף שבצ"ש משמע שא"ל למאס רק ראשו או סופו של
האבר, עכ"ז מלד הסברה יש לחלק בין אבר קטן שבאדם כמו עין
דבזה די בלמאס ראשו או סופו, וא"ל למאס לאזכרה ללד פונה
הרושם וכמו נקב צלד האות, ובין חוטם שהוא אבר גדול דבזה
צ"י למאס טפי לימיו או לשמאלו או באמצע וכו', אך עכ"פ ס"י
חלפני ודאי הוי וחזי לאינערופי לעוד ס"י חלפני לדעת הסוברים
דצ' ס"א מלערפין להיות ס"י.

כו. ובשכבר יצאה מאסד"א. כתב צדית אפרים סוסי ה'י דאם
כי שקשה לסמוך ע"ז ללד, דהיינו להחשיב למאס
מקום מה שאמר העד שנגפער ה'י רושם על המלח מעל העין
השמאלית ולא פירע אם בלד הימין של עין שמאל או בלד שמאל
או באמצע מ"מ צנ"ד שהענינו דהאשה כבר יולא מחשב איסור
דאורייתא, שפיר מועיל סימן כה"ג, דאפי' תימא דסימנים דרבנן
שפיר מועילים סימנים כאלו.

כו. נמוך או תחת אבר פ' אי הוי צמצום מקום. כתב
הנוצרי ס"י ל"ב [צד"ה וא"כ שהכרענו] בדבר סימן
האניג פלאק [כתם כמראה דפס] שיש צנ"ד, י"ל דכיון דלמאנו
מקומו שה'י נמוך מן הבלצ מקרי ס"י מוצהק ביותר, דהא ודאי
אם הוי מעידין סתם שה'י לו ההאניג פלעק צנצ"ע ה'י נקרא ס"י
חלפני, ולכן השתא שגם למאנו מקומו מקרי ס"י מוצהק ביותר
וכמוצא בזה פוסקים נענין למאס מקום שומא, חלף שאפשר
לדחות שמה שאמרו נמוך מן הבלצ לא נקרא למאס, דאף רחוק
למטה מן הבלצ עדיין נקרא נמוך מן הבלצ, דהרי אפי' אם למאס

אוצר

סי' קפט אות כח—ל

הפוסקים

ובמאייר נתיבים סי' ס"ב החליט דע"כ לא אמרי' להרד"ך דצני ל"מ
ברושם באיזה ל' ה' ובאיזו חלצ' חלל היכא שהעד לא
ה' מכיר את המת בחייו, רק מלא מת שיש בו סימן רושם ואינו
רואים להוכיח מתוך הסי' שזכו פ' אזי צני' ל"מ ממנו, אבל היכא
שהכירו בחייו ואומר שמלאו מת והכירו ברושם שצידו השמאלי, או
סחמא כפירושו שמלאו ברושם על מקומו מכון ממנו במקום שראה
בחייו, דכיון דהכיון לדוק בו את הסי' הידוע לו כדי שיבחין
על ידו אם זהו אותו האיש, אם לא ה' מלאו בו הסי' מכון במקום
שירע לא די שלא ה' מוכח מחובו שזכו פ' אדרבה ה' מורה הכיפך,
ולכן אף שאמר סתם שהכירו ברושם שצידו השמאלי ולא פירש
באיזה ל' מהיד ה' ובאיזו חלצ' חלצ' ממנו מהני דזה ה' כל"מ ממנו
דסגי בזה לחוד להחיות לדעת הרד"ך. [וכ"כ בבית אפרים סי'
י"ד דמ"ח א']

ומ"מ היכא שהעד לפנינו, כ' שם דלריך נשאלו אותו ליתר שאת אם
מלאו את הרושם מכון ממנו במקום שראהו בחייו.

ובמהרי"א הלוי ח"ב סי' ל"ו כ' ג"כ דכיון דעיקר טעם הסוצרים
דצמיוני גוף לא מהני למאוס מקום הוא כמ"ש הריב"ל
בח"א סי' ח' דדינמא למאוס מקום בגוף לא דמי עדיין לנקב
בז' אות פ' כי אם לנקב בל' תיבה פ' דגא ה' סי"מ, א"כ זהו
דוקא היכא שהאשה או איש אחר אמרו שיש לבעל סימן צמאוס
מקום ואח"כ העידו אחרים שמלאו מת עם סימן כזה, דאז יש לחוש
שמה לא ה' הסימן באותו מקום ממנו שהיה צבעה ואיש אחר הוא,
אבל היכא שאותו העד המעיד על הסימן שצברוג הוא אותו האיש
שהי' מכירו וידע מקום הסימן צמאוס בביתו ח' אין לך למאוס
יותר מזה, דהא אם היה הסימן צברוג שלא במקומו שהיה חלל
בעלה בודאי היה העד יודע מזה.

וביד ימין סי' ח' כתב דהיכא שהעד שמלאו הרוג הוא שושביו
ומכירו ואמר שהוא מכירו ברושם ולקח שצקנה הרגל, חשיב
בדאי כפירט האבר, דמסתמא באותו הרגל שהיה יודע מלא שכן הוא
בו, ומה גם שקרוב לודאי שפירט גם הרגל חלל שמקבלי העדות לא
כתבו זה ע"ש.

ובעמק שאלה סי' מ"א כתב דכיון שאמר אצי המת שראה שלמת
היו הרבה נלקות על ארכובותיו סמוך לקרסוליו והוא יודע
שלצדו הנאצל ה' כן, משמע שהכיר שהיו הללקות באותו המקום
כמו חלל בנו זה חשיב למאוס מקום, והגם דאפשר לומר דזה שאמר
סמוך לקרסוליו אינו סימן על מקומו של הללקת חלל על איזו ארכובה
הוא מדבר שלא נעשה [שהוא מדבר] על ארכובה שבין שוק לקולית,
ואכתי מקומו של הללקת שעל ארכובה התחתונה אם הוא חלל
השוק או למטה לז' פרסת הרגל לא ביאר בדבריו, אך גם לזה י"ל
דמה שאמר שהכיר אותם היטב בלי שום ספק משמע שהכיר שהיו
על המקום שהיו חלל בנו ושם חשיב למאוס מקום.

ובבית שמואל אחרון סי' ד' צני' שהעידו שצאצב יד שמאליה
ה' לו נקת ומלאו כן חלל הנעצב, כתב דאף דלא למאנו
לומר באיזו חלצ' חלצ' חלל ה' כתב הח"ל דהיכא שאותם האנשים
שהכירוהו מחיים הם המעידים על הסימן אמרי' דמסתמא מלאו
הסימן באותו מקום שהיו יודעים בו מחיים ע"ש וכו"ל בנ"ד וכו'.
ובאריה דבי עילאי סי' י"ד סמך ג"כ על סברת הח"ל, וכתב דהגם
שהח"ל סיים דלא מפני שאלו מדמין נעשה מעשה, מ"מ נראה
שעל סברא זו סמך הגוונים צ"כ סי' ד' [דבסמוך] וכו'.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"א [דנ"ט ב'] כתב דאף
שהח"ל סיים דקשה לסמוך ע"ז לבד מ"מ עמוד גדול הוא
להתיר.

ובשערי דיעה ח"ב סי' רמ"ע וסי' קס"א וקט"ג כתב דמהח"ל נראה
דכל שראו זאת אותם המכירים אותו בחייו צמיון זה
לא

טובו א' הוא משא"כ העינים הם חלוקים זה מזה, דאטו כתב
שמה אלונין כהא הלא המקום גורם בשיעור המלאו, ויותר ה' נראה
[דלא כהט"ז] דחשיב סימן מובהק מלד עלמו משום דאין
מלוי כלל שמן העין ילא פלע וללקת וכדאי' בשו"ת מהר"ם פדוב
סי' כ', ובמשאל צנימין סי' ס"ג כתב דמהר"א סמך על מדת
אורך הללקת, ואפי' לדעת הט"ז יש מקום לחלק ולומר דדוקא
בפלע וללקת דהוי עכ"פ סי' צנימין מלד עלמו הוא דיש לסמוך
על למאוס כה"ג שהוא בשיעור הסמוך לעשותו סימן מובהק,
משא"כ צני"ד שטעם הסימן לא הוי אפי' סימן צנימין זולת המלאו
אפשר דלא סגי בשיעור הסמוך חלל צנימין למאוס גמור, ותו דהתם
כל שטח המקום שמן העין עד הפה מעט הוא א"כ הסמוך ידידיה
מעט מן המעט הוא, משא"כ צני"ד שאורך קנה היד הוא שיעור
גדול א"כ סמוך ידידיה נמי לא מעט הוא, ואולי גם עד שיעור
קרוב לאצבעיים נמי מקרי סמוך ואפשר דככה"ג לא חשיב למאוס
מקום אפי' להט"ז, ומה גם צני"ד שאפשר לעמוד על הצירור.

ובמאמר מרדכי סי' פ"ה כתב דמ"ש הגר"ש קלוגער דסימן
החתך הנמלא סמוך לברכה הוא סימן מובהק, דאף
שלא כיוונו מקום החתך מ"מ כיון שהכירו האבר ה' כלמאוס
מקום ודייק כן מלשון הרמ"א שצמיוני כ"ד, כל דבריו צוח חנים
מאומה ודיוקו ודינו חנים נכונים, ובכל הפוסקים האחרונים
מבואר להיפך דאף צמאוס האבר לריך למאוס גם המקום בראשו
או בסופו, ואין חיטוב בין רב למעט ובין קרר וארוך כמבואר
בט"ז וצ"ש, וביתר ביאור צמ"צ ובנו"ב.

כמ' כשאומר שהסימן תפס כל שטח האבר אי הוי זה
בצמצום מקום. כתב בהלף לך שלמה סי' ל"א
צמי שהאשה והעדים אמרו שהי' לו על הלז כמו קשקשים וגם
שחין או אצבעות כמו בובה, וכל שטח הלז ה' ויהא איין לשייח
[דהיינו שכל שטח הלז ה' כמו בובה], דנראה דזה ה' סימן
מובהק, דזה ה' כלמאוס מקום.

ובמהרי"ם פדווה סי' מ"א צמיונה שאמרה שהי' לבעלה נלקת
על השינדבין, וכן נמלא צמח שלפנינו, כתב דאף
שהצנ"י הלריך למאוס ממנו, דהיינו אם למעלה או למטה באבר
או מן הלדדין [וכנ"ל באות כ"ג וכ"ז], מ"מ צני"ד שאמרה שהי'
על השינדבין ה' ג"כ למאוס מקום, דמשמע דמקום הללקת ה'
מגיע כל השינדבין, [ועי' לעיל באות כ"ג מהאצני דק וצ"ח
יחלק], וגם אמרה דשם לא ה' שער ומקום סביבו ה' שער,
וה' כלמאוס מקום ממנו.

אך בשו"ת הרא"ם [לרא"ם מרגליות] ח"ג סי' ג' כתב חל
ברב השואל דמ"ש דכיון שהי' לקוחה בכל האבר אפשר דהוי
מסמן המקום, זה אינו, דא"כ סומא צאחת מעיניו יהא סימן
מובהק, ובאמת כלפי לייא, דהרי עיקר הטעם דלריך לסמן מקום
הסומא בראש האבר או בסופו הוא משום דע"ז זה ה' כנקב בל' צנ"ד
אות פ', ובל' תיבה פ' לא מהני, א"כ כ"ש לקוחה בכל האבר שאינו
מלאו כלל. ועי' בזה הסימנים צמ"כ עיור מהכתב סופר
וחתם סופר.

ל' ואי נחשב לצ"מ היכא שאותם שהכירוהו מחיים בסי'
זה מעידין שמצאו במת אותו הסימן. כתב צמ"כ לבי
רסי' קל"ד דאע"ג דהיכא שהעד אמר שהי' כמו פלע על המלח
לא נקרא זה עדיין למאוס מקום כיון שלא ייחד מקום האבר ההוא
בראשו או בסופו או צמאנו, מ"מ היכא שאותם האנשים שהכירוהו
בחייו צמי' זה מלאוהו הרוג וראו בו הפליעה צמאנו ואמרו שעי"כ
הכירוהו, מסתמא יודעים היו בביתו צמיון באיזה מקום צמאנו
ה' הפליעה ומסתמא באותו מקום שהיו יודעים מלאו עתה הפליעה,
אבל לא מפני שאלו מדמין נעשה מעשה לסמוך ע"ז לבד.

באר הגולה

אבל היו להם בגופו (קצ) סימנים (עד) (קג) • מובהקים ביותר

מעידין

ס טור וכ"כ ה"ה שם

לדעת הרמז"ם וש"כ הרמז"ן והרשב"א ושכן מוכח מסוגיא דגמ' בלישאל בתרא שם ע"ז וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו ובתשובה.

באר היטב

פתחי תשובה

(קצ) **סימנים.** עיין נה"צ ס"ק ז'ו שם משמע דסי"מ ביותר חזק עשויין להשתנות לאחר מ' והיינו תוך ג' ימים חלל אחר ג' ימים או נתיי שנתבע נמים והוליוהו ליצא ונשתנה דלא מתפסא אפשר דגם סי"מ הם משתנים לפעמים לפי ענין הסימן כן העלה מהרש"ש צקול' דף נ"ג ע"ש:

(קג) **מובהקים ביותר.** ענה"ט מ"ש שלא ימלא רק א' מאלף ויעין נה"צ מה גליא מסכת ס' ח' שהאריך בזה בדברים נכונים, ועיין נה"צ מה שהבאתי בזה מתקני הרב הג' מהר"ר דניאל זצ"ל ומה שכתבתי עליו בזה, והיוצא מדבריו לדינא דהא דמתירין ע"י סי"מ כזה שנואל ב' מאלף דוקא היכא שנקודת נולד לנו ג"כ ספק מיתה על צעלה של זו כגון ב' שיש עם אשתו והלך לסחורה ע"ד לחזור מהרה ולא חזר ולא נודע מקומו אזי (ע' בנ"צ ס' ל"ב הוצא לעיל ס"ק ז"ה) חלל אם נקודת לא היה לנו שום ספק מיתה על צעלה כגון ב' שהלך למרחקים ע"ד שלא לבוא מהר ושוב נמלא ח' בסי"מ כזה שנואל ח' מאלף אפשר דזין מתירין ע"י סימן כזה, ובפרט היכא שחזרו צעיינו גם איש אחר בסי"מ כזה דהשתא ליכא רק חד ספק שמה הוא איש האחר, אמנם נ"ל דנכח"ג שהספק הוא רק בין שני אנשים היינו אם הוא צעלה או איש האחר, בזה מהני אף סימן נרוע כגון ארוך גוף או אדום ע' נמשנה ב"צ דף קע"ב ובפי' רש"ס שם נד"ה ובתנן סימן ע"ש:

ומ"ש הנה"ט שזר אינו סי"מ, עיין נה"צ גליא מסכת ס' ט' שם וז"ל גם מה שהעידו (ער איז גיוועזיג אז ניסיל גינריכט) היינו שהיה אצלו חולי הסגר רחיתי בנ"צ ס' מ"ג שם דלולי גם חולי הסגר נקרא סימן, ובמהדורא חתימה

רחיתי שקבע זאת לסימן וחלי (לא ידעתי מקומו, ובס"ס ס"א מובא דהשגר

אוצר — ס"ק קפט אות ל — ס"ק קצ אות א הפוסקים

ובמנחת משה ס' ו' צעד שאמר שהי' יודע שלצעלה שנתבע הי' ללקח ורשם בעין קו ארוך ועמוק קלח בין העין ובין הפיוא על עמם הנחי, ובעת שהוליוהו את הנטבע מהמים מלא אז צעצע סימן זה בלוחו מקום ממש שהי' לצעלה בחייו, אולם עתה שכבר עצרו שנתים ממליאת הנטבע נשכח ממנו אם הללקח היתה על עין ימין או על שמאל, אבל זאת הוא יודע היטב שאז ראה הסימן ממש בלוחו המקום שהי' לצעלה בחייו, כחז דכיון דבעת ההכרה ראה וידע שהי' בלמלום מקום ממש לא איכפת לן מה שבעת אינו זוכר אם הימין או השמאל, ואף בסתמא מלינו לח"ל בסי' קל"ד שכתב דבכח"ג אמרי' דמסתמא מלאו הסימן בלוחו מקום שהי' יודעין בו בחייו ע"ש, ואם כי שסוים דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה על סמך זה בנכד, אמנם כבר קדמו בסברה זו בשו"ת גוהרי"ע בסי' ל"ה ח"ג: וסימן אחד מלקח שהי' בזרועו וכי' גיל שאם הי' ישראל המעיד שהוא הי' מכירו לשעבר וכי' ודאי דחשיב סימן מובהק עכ"ל, ומכ"ש בנ"ד דלאו סתמא הוא אלא שאומר להדיא שבלוחו מקום שהי' מכיר מחייו כן נמלא בליש העצוב פשיטא דמהני וכי'.

ויותר מזה כי צמחתם לדוד ס' ג' [דקמ"ז] ריש טור ג' [דף היכא שהמעידים על הרשמים והלנקות לא הכירוהו מחיים בלוחו הסימנים אלא שנמסר בידם עתה הסימנים הנ"ל להכירו עי"ז, וצאו עתה ואמרו שמלאום בלוחו מקום ממש כאשר נמסר בידם, אף שלא הזכירו מקום מיוחד בצבר אלא אמרו שמלאו א' במלא וא' בעורף, מ"מ בוי זה למלום מקום, כיון שאמרו שמלאום בלוחו מקום ממש כאשר נמסר בידם להכירו בזה.

גם בחבצלת השרון ס' מ"ד כי דלפי עדות העד שהכירוהו בלחצו תחת הכפורן הי' בלוחו האלצע שאמרה לו העגונה מקודם שכן היה בצעלה, יש כאן סימן מובהק ביותר משום למלום מקום.

קצ. סי' מובהקים ביותר מעידין וכו'. א. עי"י שהאריך להוכיח עפ"י סוגיות הגמ' [צ"מ י"ח וכ"ז וגיעין כ"ז]

דגם לדודן דסימנים דרבנן, מעידין להחיר אשה בסי' מובהק, ושכן הוא הסכמת הרי"ף והרמז"ם והרא"ש ורש"י ואוס', ושכ"כ בה"מ בשם הרמז"ן והרשב"א, ומה שהרי"ף והרמז"ם והרא"ש לא כתבו זה

(קצ) **סימנים.** עיין נה"צ ס"ק ז'ו שם משמע דסי"מ ביותר חזק עשויין להשתנות לאחר מ' והיינו תוך ג' ימים חלל אחר ג' ימים או נתיי שנתבע נמים והוליוהו ליצא ונשתנה דלא מתפסא אפשר דגם סי"מ הם משתנים לפעמים לפי ענין הסימן כן העלה מהרש"ש צקול' דף נ"ג ע"ש:

(קג) **מובהקים ביותר.** ענה"ט מ"ש שלא ימלא רק א' מאלף ויעין נה"צ מה גליא מסכת ס' ח' שהאריך בזה בדברים נכונים, ועיין נה"צ מה שהבאתי בזה מתקני הרב הג' מהר"ר דניאל זצ"ל ומה שכתבתי עליו בזה, והיוצא מדבריו לדינא דהא דמתירין ע"י סי"מ כזה שנואל ב' מאלף דוקא היכא שנקודת נולד לנו ג"כ ספק מיתה על צעלה של זו כגון ב' שיש עם אשתו והלך לסחורה ע"ד לחזור מהרה ולא חזר ולא נודע מקומו אזי (ע' בנ"צ ס' ל"ב הוצא לעיל ס"ק ז"ה) חלל אם נקודת לא היה לנו שום ספק מיתה על צעלה כגון ב' שהלך למרחקים ע"ד שלא לבוא מהר ושוב נמלא ח' בסי"מ כזה שנואל ח' מאלף אפשר דזין מתירין ע"י סימן כזה, ובפרט היכא שחזרו צעיינו גם איש אחר בסי"מ כזה דהשתא ליכא רק חד ספק שמה הוא איש האחר, אמנם נ"ל דנכח"ג שהספק הוא רק בין שני אנשים היינו אם הוא צעלה או איש האחר, בזה מהני אף סימן נרוע כגון ארוך גוף או אדום ע' נמשנה ב"צ דף קע"ב ובפי' רש"ס שם נד"ה ובתנן סימן ע"ש:

ומ"ש הנה"ט שזר אינו סי"מ, עיין נה"צ גליא מסכת ס' ט' שם וז"ל גם מה שהעידו (ער איז גיוועזיג אז ניסיל גינריכט) היינו שהיה אצלו חולי הסגר רחיתי בנ"צ ס' מ"ג שם דלולי גם חולי הסגר נקרא סימן, ובמהדורא חתימה

אוצר

לא צע"י למלום מקום כל כך, ועכ"פ חזי לאילטרופי להכרת המלנזש העניין שלא נחוש לשאלה דהוי בעין שאלה דחיד.

ובבובי"ת ס' ס"ד צעד שאמר שמלכד מה שהכירו צעצע לזרוע פניו וגופו הכירו גם בסי' עוב, והוא הגומא על מוחו מחמת פלג שהי' לו והוא עלמו היה הרופא שרפא, כי דכיון שהרופא שרפא הוא המעיד על הכרת הגומא, ומסתמא נתעסק ברפואתו ימים רבים ובידע צודאי מקום הגומא במכוון, אי"כ כיון שהוא העיד שהוא לוחה הגומא ודאי ראה צעצע שהגומא היא במקום שהוא שהיתה בליש שרפא וברי זה למלום מקום, וליון לספרו ח"א ס' י"א שגם בסימנים יש צעצע. [והו"ד לעיל בסי' קפ"ח אות י"ב].

ובדבר משה [לר"מ אמריליון] ח"ג ס' ג' כתב ג"כ דהיכא שהמעיד על הרשמים שנשאר לו מהחיתוך על ז' נדדי השוק הוא הרופא שחתך לו את המכה, ואומר ג"כ שהא' גדול מחברו, אפשר דכ"ע יודו דהוי סימן מובהק מחמת למלום המקום, דודאי יש הפרש בין מי שבעה הרשמים בידו ובין מי שראה אותם באקראי, וגם מהר"ם שלטון צחשו שנדפסה בפני משה ח"א סוסי' ל"ז כי דסימן שהיה נודע לו בחייו במלאו חלל פדחתו על גבינו עיניו כמין שריעה חשיב סי"מ ביותר, והסכים עמו הפני משה, וגם בנ"צ ס' פ"ד כי [הפני משה] דכיון שהכירו בעד בחייו שהיה לו ייאחרה יש להחיר ע"ש, ואם נראה להחמיר, מ"מ בהערף ס' כליו יש להחיר.

גם בחקרי לב ס' י"ב [דכ"ד ד'] כתב דלע"ג שהעיד כחם על רשם מכה ביוך שחלל ולא למלם מקומו, מ"מ כיון שהרופא שרפא הוא שמעיד עניו שהכיר הרשם הרי"ז למלם מקומו, דאם לא היה הרשם במקום הידוע לו איך מעיד עניו שהכירו, ואף שהח"ל כי על סברה זו דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, מ"מ שאני נ"ד שהוא היה הרופא שרפא וצודאי צדור לו ל"מ הרשם, ומה גם שאפשר לצר ולחקרו אם ידע למלם המקום.

[ועי' בגבעת שאול ס' ד' דגם שם היה העובדה שהרופא שרפא הכיר את הרשמים שנשאר לו מהמכה, ולא דן כלל דליהוי למלום מקום].

(קד) מעידין עליו:

הגה

פתחי תשובה

אדם לא יתקנו שיהיה השואל לזד פנים והימין לזד חזן וא"כ אפשר לתשוב זה לסימן מוצק ועכ"פ להטות לאשר חומדות וסימנים ראוי סדר זה להיות סוף ע"ש:

[ועיי'] בתשובת חכם סופר ס"ס פ"ח סכתה ו"ל והנה מה שנתפזר בו לעבר פלעקל על כתף ימין אע"פ שהעד לא ידע שיש להיות בו סימן ההוא כיון שהאם אומרת כך הוה סי' המועיל ואע"פ דהאם היא חנוונה דה"ל מחמת נשים שפסילות להעד היינו לומר שמת בעלה וכיוצא בזה אבל מותר שהיא לא ידעה מהסימן שאמר העד וכיוצא הסימן מהימנה וק"ו ממה ששנינו בגיטין כ"ב כ"ו אף מי יערב לבו לומר שיהיה זה סי' יותר שהרי לעבר פלעקל הוא מועיט המוצא והמחוס מקום אין כחן על כתף ימין שאין זה דומה לנקב בזד אף פלוגי שמוצאם טפי (עמ"ס) לקמן ס"ק ק"ו) דודאי מה שאמר העד וכיון מרת עגולו ענין פרושה קטנה של נחשת אילו גם האם אומרת כן אפשר דכיון ונרת עגולו כזה הוא סי' מ"ח אף לא הוזכר זה בדברי האם ועכשיו אחר שכבר שמענו מהעד חו לא מהימנה כו' וזו"ל נ"ל נהי דס"מ ביותר לא הוה סי' מ"א מיהא הוה (ע' בתשובת נר"ב סי' ל"ב) וכיון דליכא מני ט"ע גמור אע"פ דליכא ספק אי חזיננה לאלתר ליכא לזרופי כל הקולות הנ"ל כו' עכ"ל ע"ש. ואם בסי' ל"ב כתב על דיון ידיה וז"ל סימני גופו המה כחירגא דיומא כי עיור עין א' פשוט שאפי' סי' לא הוה כו' ואפי' נקטעה אצבע ימין או שחלול לא הוה סימן וזכ"ש עיור עין דשכיחא טובא בימין או בשמאל וכתשו"ב"י כתב דנקבים הרבה נפשים ע"י חולי בלאתרין הוה סי' מ"א שאינו נמא נא' מחלק נראה מתדיתו דבר אבל מדינתו דומה ומהלכת היא בכל זמן ועינן אפילו עיור עין מתחתן שכיחא טובא וזכ"ש בתי שטענא בנים אפשר עינו נמוק נחורו ע"י סנה וסנסות המיתנה. וכן נמי בזהרות אדומות וסחורות צרגלו לא כלום הוא דאפי' היו לו פגעים מתם שרלו בו הריפאים נחיו לא היה אפשר להעד דאפשר אלו נעשה ע"י הטניעה וע"י חליקת דגים וע"י נקב בלאתרין ועפר וזכ"ש שאין כחן אלא בזהרות שעשו הוא גזר המת שמים להשתנות לזהרות כללו ומהן ספון ומהן חשון להחיר עגולה ע"י סימנים כללו עכ"ל. ועינן בתשו"ב נר"ב תניינא ס"ס ס"ו שכתב דהסימן שאמרו חזן א' גדול וא' קטן לדעתו הוא מילתא דלא שכיחא כלל ומקרי אפשר מוציק ביותר וצפרט שמוצאם הנדדים ואמרו הימנית גדולה והשמאלית קטנה וצפרט צלירוף הסימן שזד ויח נחתק ממונו אצבע וצלירוף הכרת הכלים כו' ע"ש עוד בסי' מ"ח וגם בתשו"ב צנדי כהונה סי' ח':

(קד) מעידים עליו. ראיתי בכתבי הרב הגדול מהר"ר דניאל ז"ל מהוראדנא שכתב על בעובדא ידיה וז"ל והיה ראוי שאלות המעיד על שזרת הסן יראה בעמלו

הפוסקים

אות א

מ"ש הכהן דנקב בזד אף פ', והטעם שגלה כחצו הכהן גבי עדות אשה בפירוש, הוא לפי דרכו שאינו מעתיק אלא לשון הגמ', וכאן לא הוזכר בפירוש בלשון התנא והגמ' דמעידין גבי אשה עפ"י סימן מוצק.

והנה הרב ר' דוד י' יהייא בתשובתו שצ"ח מורחו סי' ל"ז ילא לדון דאין לסמוך בעגונה על סי' מוצק, וכתב דאם כי הרא"ש בתשו"ב [הנ"ל צב"י] וכן הר"ן [בתשו"ב סי' ל"ג] הבדילו כח הסימנים המוצקים להחיר באמצעותם גם כשלא יכירו את המת, וכן נראה [מתשו"ב הרא"ש] בסי' חזה החנופה בשאלת מכלוף בן מלול, וכתב"ד סי' רל"ט, אך הרמב"ם ובעל העיטור ורבים מהגדולים החמירו בדבר וסוברים שאין סומכין בעדות אשה על שום סימנים שצגופו אפי' שיהיו מוצקים, ושאין מעידין אלא כשהעדים עצמם מכירים את המת בזהבא אמתית וצורה, והיא, כשראו אותו צפ"פ עם החוטם, ולזה כי הרמב"ם צפ"יג מה"ג הכי"א דאם ניטל אי' מאלו אין מעידין עליו אעפ"י שיש להם סימנים צגופו, ואל תחשוב שצסימנים הצנתי מוצקים קאמר, דכבר פירש צפ"י מנחלות [ה"ג] דאפי' צסימנים מוצקים צגופו אין משיאין את אשתו כי החמירו בדברים אלו מפני איסור כרת, וגם הסמ"ג הסכים לדעת הרמב"ם, וכן בעל העיטור אשר כלל דבריו * דמסתברא דליכא סימן מוצק

(*) וז"ל העיטור באות ק' כפי שהובא בב"י: ומסתברא דליכא סי' מוצק אחריו בגופו אלא הכרת פנים, דתא קיימ"ל סי' דרבנן, ואפי' שומא לאו סימן מוצק הוא, וההיא שינויא דמשני גופו צאריך וגוף [קאין] אליבא דמ"ד סימנים דאורייתא ודחיתא הוא, ולא סמכין בשום סימן אחר אלא על פרצוף פנים עם החוטם.

שמתניו לא מיתבז אפי' לסמן אומני רב צלירוף הקרהה שגראשו והצפרון הנשמת וכיוצא האצבע ע"ש) עכ"ל. וע"ש עוד בעובדא שהעידו על נעדר א' כמה סימנים וא' מהסימנים היה שהעידו במקום שנעדר שהיה קולו עב משונה היינו הרומק"ע חזן צ"י. והאריך בזה דיש לקבוע סימן הזה קרוב למוצק. וגם מה שהעידו מהרשימות הנקראים פלאמסם שהיה אצלו על הרגלים ונמנו מקוון סמוך לקנעכיל סביב כתב ג"כ דראוי לעשות ע"י סמיכה של מוצק כי בתשובת חזן השני סי' ל"ז החר גדול א' ע"י אפי' סימנא של הפלאמסם לזד אפי' שלא נמנו המקום כלל ולא היה נמנא שום צירוף עוד סברא להחיר רק זאת לתורא והגם שחכם אחד הרבה על הוראה זו מחששא דעשיין להשתנות לדעתו הדין עם המתיר כנראה מהצ"ש בסי' ט"ז דרק בשומא כו' (המעין נת' חוט השני שם יראה שלא כן הוא כאשר כתב הרב בעל ג"מ הנ"ל שלא היה נמנא שום צירוף עוד סברא להחיר רק דהיה שם עוד היתר ברור מטעם רובם שזרת הרגל שהיה לו ע"י הסכים גם החכם החולק דהוא מחסיק להחיר ומעשה אפי' גס אותו הגדול שהחיר ע"י עדות בזהרות כחולות וירקות שהיו צרגלי לא ספק ע"י לתור רק לצירוף. וטעם מתלקותם בזה מוצק שם דלתו הגדול מפרש בדברי הרמ"א בהנהגה צמ"ש וה"ה לרובם שצגופו היינו דהוי סימן והחכם החולק מפרש דלא הוי סימן ואף דנלגוש כתב להדיא דהוי סימן אפשר ליישב צרושם בליטה או שיקוע ועקמומית כו' ע"ש (ועי' בזה צמ"ש לקמן ס"ק ע"ו ומ"ש צפ"ת סס) וכתב שם שרז אחד פקפק עליו בענין הקול וגם בדבר הפלאמסם אך כמה רגנים הסכימו עמו ולא קבלו פקפוק הרב הנ"ל (ועינן בתשובת קהלת יעקב סי' ר' שם הוא ז"ל פקפק על סימן הקול אך בסימן הפלאמסם הסכים עמו ע"ש). וכ' עוד בסי' ל"ב סי' ל"א שכתב סימן צמ"י שהיה לו רובם על הזרוע סמוך לפיסת יד שחור כמו כתב וז"י משיעא ומסיים שזה אינו שכיח כלל ואפשר תשיב סימן מוצק ע"ש. עוד כתב בסי' ת' פ"י ז' בענין א' שהגדול לא רגלו נתקעם אל האצבע וזל לו דבר זה מדיחיק ומנעלים וקבע זאת לסימן ולא חייב שגם גם אחר היה לו מנעלים דחוקים ע"ש. עכ"כ בסי' ת' צ"ח ההדשות ס"ס ס"ד שכתב וז"ל וראיתי דמעת העשוקים ואין להם מנחם אחר שלמה על עגונה וכל מי שחשיר עגונה אחת כאלו בנה אחת מחורבות ירושלים עכ"ל:

ומ"ש הנה"ט בסי' מהר"ם מלובלין צרגלו עקמות כו' כ"כ בשמו צק"ע סי' ש"ב. ועינן בנר"ב תניינא סי' כ"א שכתב המעין צדרי מהרמ"ל שם מעשה היה שהרגלים היו עקמונות והפוכות לזד פנים בזה כתב דלא הוי סימן שכן נמנא גם בזה אחר אלא צנ"ד שרגל הימין היה עקום לזד חזן ורגל השמאל היה עקום לזד פנים זה עדיף טפי דזה לא שכיח ואף אם ינמנא בזה אחר עקמונות הרגלים בלתי

אוצר

זה בפירוש, הוא משום דהרי"ף והרא"ש סמכו על מה שכתבו בהיה עובדא דב' ת"ח דיבמות דקט"ז ע"ב דאמרי' בה דסמכי' על סימנים, וכן סמכו על מ"ש צפ"י כל הגט בהיה דנקב בזד אף פ', ועי"ז סמך גם הרמב"ם, וכן י"ל דהרמב"ם סמך עמ"ש צפ"יג מה"ג [הנ"ל] והוא צפ"יג ע"י סוף ל"ב] דמשיאין אשה כשהשליכו את בעלה לים והעלו ממנו אחר אשר שפי' שנגעל מן החי ויחיה, ועי"כ דמייירי שיש להם סי' מוצק בזה אחר אחר שהוא של אותו האדם, דאליכ הא ליכא למיחש דילמא אחר דאחר הוא כדחיישי' בעובדא דגברא חרוכה [שצדקט"ז], והרד"ך בתשו"ב כתב שהרמב"ם סמך עמ"ש הנהו עובדי דקולר ודרכוס ביתר [שצבט"ז י"א], דאע"ג שהעכו"ם לא ה' בקי בזהם ובשמותיהם מ"מ החירו הנשים ע"י אמירתו שהיו הולכים למקום פ', כ"ש היכא דיהיב ביה סי' מוצק ביותר שמשאין על ידו, ומ"ש הרמב"ם צפ"י מנחלות [ה"ג] דאין משיאין אשה עפ"י סימנים מוצקים, לאו צסי"מ לגמרי קאמר, אלא צמוצקים קל"ת והם אותם שמחזירין בזה האצבע, ובדברי הרא"ש בתשו"ב שהביא הטור צסי' קי"ח מצוה להחיר דבסי' מוצק מעידין עליו, וגם הנ"י כתב צסוף יבמות דהלכתא דמעידין צסימן מוצק בין צגופו ובין צכליו. ועי' עוד להלן בדברי צב"י והרא"ם שהעלו דגם העיטור ס"ל כן.

וכתב הרח"ש צד"י סוף מור אי' דלענין דעת הרי"ף והרא"ש אי' למ"ש צב"י דסמכו על מה שכתבו בהיה דב' ת"ח, דנראה דכיון דכתבו לישנא בתרא דכוי"ע סימנים דרבנן והכא בשומא סי' מוצק קמפלגני, א"כ מצוה דאפי' אם סימנים דרבנן מ"מ צסימן מוצק מעידין לכוי"ע להחיר אשה, [וכי"כ מהר"ם מלובלין צסי' קכ"ח], אמנם להרמב"ם ודאי ל"ל [כמ"ש צב"י] דסמך על

פתחי תשובה

נאשה שיך זה ע"ש וע"ג דהכין עושה ענינה צניעל האשה מותר כמ"ש בתוס' שם ד"ה כופין את רבו דהיכל דלא פשע אומרים חטא כו' ואפ"ה לא מלאנו לני **להחיד ומלחא** דתמימה היא כמ"ש ביו"ד סי' רנ"ב ס"י וע"ג שם איסור זה יש לדחות מפני תקנות עגונות ח"ו לא רציתי להחיד עכ"ל ותמימה שהביא דברי התוס' גענין הכל דגם נאשה שיך לא תורה ולא היכל סוף דבריהם שם שכתבו והא' דלא כפינן חתנים שפחה וחתנים צת חורין אלא היכל דהנ"ל צה מנהג הספר היינו משום כיון דלא מפקדה אפרו ורבו שנה גם לאחר ששתחרר לא תקיים ע"ש א"כ גם כנ"ד אין להחיד ונעטם זה :

הפוסקים

ס"ק קצ אות א

אוצר

מוצבוק בגופו אלא הכרת פניו דהא קיימל סימנים דרצון, ושנראה שהענין סובר שאפילו הסימנים המוצבקים הם דרצון, וכן דעת הר"ח ור"י כפי שהביא בעל העיטור, ואם כי דפסע השמועה דיבמות דקאמר דהא דאין מעידין על השומא משום דלאו סימן מוצבוק הוא, מורה דהא אס' ה' מוצבוק היו סומכין עליו להחיד, וכן נראה מהסוגיא דצ' ח"ת, אבל דעת הרמב"ם היא דמלך חומרא החמירו רבנן באשה איש משום איסור כרת שאין להשיא עפ"י סימנים מוצבקים וכו', [וע"ש ח"ך י"ש הסוגיות אליבא דהרמב"ם], וזה שפסק הרמב"ם בפ"ג מה"ג ה"א דבסימן נקב צלד אות פ' מחזירין גע ומגרשין זו, היינו משום דסימן זה [עם הדיבור שהכיר השליח את הגט מתחזרים, ואז הוא עדות צדורה *] צדחית הכרת דמות פ"פ עם החוטם שזהו היכר אמתית וכו' **] וכיון דהמחמירים הם רבים וגדולים, מי אני להורות היתר נגדם, אהמם החכם אשר אומץ לבו ורואה בחכמתו הנוול שדעתן של נשים קלה, ואולי התומא חביא לידו פרעה, ורואה לשמוע דברי המחזירין צה, ראוי לשבח, כיון שמעשיו מסכמים עם האשרי וברין והגלוים עליהם.

ועי' בחי' המאירי יבמות דף ק"כ ש"י וז"ל: אף לענין עדות אשה אין מעידים בסימן שאינו מוצבוק, ולא סוף דבר צמה שאינו סימן כלל כגון גופו דאריך וגוף כו', אלא אפי' צמ' גמור אלא שאינו מוצבוק כגון שאמר הכרתיו בשומא שהיתה לו צמקום פ' וכו', וה"ה ליתרת או לחסרון אבר שכלם סימן שאינו מוצבוק הם והרצה כיוולא צהם, וא"כ אין עדות אלא צהכרה. [ושנראה דכוונתו לומר, דבגוף לא משכחת ל' סי' מוצבוק, משום דאפשר שיכ' כמותו בגוף אחר, וכמו שר"ל הרח"ש דלהלן צכוונת העיטור עיי"ש].

(*) אולם הר"א מורחי צמ' ל"ח האריך לדחות דברי הר"ד ו' יחיא. יחיא, וכתב [צמ' ל"ו עור צ'] דכבר האריך [צמ' ל"ו] להוכיח דעת הרמב"ם דבסי' מוצבוק מעידין אפי' למ"ד סימנים דרצון, ושמעיהא דאין מעידין אלא על פ"פ אפ"י שיש סימנים בגופו, אין ראיה נגד זה, ד"ל דבסימנים שאינם מוצבקים קאמר וכו', וכן ל"ל דמ"ש הרמב"ם דאם אחר יהודי שהי' עמנו מת כך וכך סימניו אין אומרים באומד הדעת פ' הוא, נמי בסימנים שאינם

(**) עי' ברח"ש דל"ו ד' ש"י דחילוק זה של הרא"ם לא נמצא בשום סוסק, דסתם אמרו דסי' מובהק מהני בישראל המעיד בין אם הי' מכירו או לא, וע"כ לא אמר כן התה"ד אלא בגוי מסלית ולא בישראל.

(***) גם עי' תמה הרח"ש שם דאם מיירד שלא היו בו סי' כלל אמאי יורדין לנחלה, ואפשר הכונה שלא הכירו פניו אבל הכירו גופו בסב"ע בלא סימנים ובכ"י הא סובר שיורדין לנחלה, אמנם הנכון דדילוג סופר יש בדברי הטור וצ"ל: אבל היו לו סי' מובהקים בגופו והכירו אותם, וכן הביא הסמ"ג לשון הרמב"ם, ופ' מובהקים קצת" והם אותם שמחזירין אבירה ולא קרי סימנים מובהקים.

ויכיר צמ' את השנייה צלחה שן ונאיה צד וגדל השנייה אלא שהוא כהן ואסור להתקרב בתוך ד"א של מת כמ"ש צמ' ע"י ר"ד סי' ש"א ס"ה וע"פ שנומחה זו מדרגתן. היא כמ"ש רש"י צמ' דף ו"ד והיא נראה להחיד לכנס בתוך ד"א של מת כמ"ש ביו"ד סי' ש"א ע"כ ה"א ולישא אשה כו' וכן מצינו צמ' ונאיה של דבריהם כו' וכן כל כיוולא צה ע"ש משמע דפסק כהשאלות דלאו דוקא הני מנות ע"ש צמ' ואפי' להתוס' הא לישא אשה כהנו התוס' דמותר דמיא מורה דגם לא תורה נראה עי' נעכ"ם דף י"ג בתוס' ד"ה ללמוד תורה ונאשה שיך כמי לא תורה נראה כמ"ש נא"ח סי' קנ"ג צמ' א"ס ק"ט וצגישין דף מ"א ע"כ בתוס' ד"ה לא תורה נראה דגם

מוצבוק בגופו אלא הכרת פניו דהא קיימל סימנים דרצון, ושנראה שהענין סובר שאפילו הסימנים המוצבקים הם דרצון, וכן דעת הר"ח ור"י כפי שהביא בעל העיטור, ואם כי דפסע השמועה דיבמות דקאמר דהא דאין מעידין על השומא משום דלאו סימן מוצבוק הוא, מורה דהא אס' ה' מוצבוק היו סומכין עליו להחיד, וכן נראה מהסוגיא דצ' ח"ת, אבל דעת הרמב"ם היא דמלך חומרא החמירו רבנן באשה איש משום איסור כרת שאין להשיא עפ"י סימנים מוצבקים וכו', [וע"ש ח"ך י"ש הסוגיות אליבא דהרמב"ם], וזה שפסק הרמב"ם בפ"ג מה"ג ה"א דבסימן נקב צלד אות פ' מחזירין גע ומגרשין זו, היינו משום דסימן זה [עם הדיבור שהכיר השליח את הגט מתחזרים, ואז הוא עדות צדורה *] צדחית הכרת דמות פ"פ עם החוטם שזהו היכר אמתית וכו' **] וכיון דהמחמירים הם רבים וגדולים, מי אני להורות היתר נגדם, אהמם החכם אשר אומץ לבו ורואה בחכמתו הנוול שדעתן של נשים קלה, ואולי התומא חביא לידו פרעה, ורואה לשמוע דברי המחזירין צה, ראוי לשבח, כיון שמעשיו מסכמים עם האשרי וברין והגלוים עליהם.

ועי' בחי' המאירי יבמות דף ק"כ ש"י וז"ל: אף לענין עדות אשה אין מעידים בסימן שאינו מוצבוק, ולא סוף דבר צמה שאינו סימן כלל כגון גופו דאריך וגוף כו', אלא אפי' צמ' גמור אלא שאינו מוצבוק כגון שאמר הכרתיו בשומא שהיתה לו צמקום פ' וכו', וה"ה ליתרת או לחסרון אבר שכלם סימן שאינו מוצבוק הם והרצה כיוולא צהם, וא"כ אין עדות אלא צהכרה. [ושנראה דכוונתו לומר, דבגוף לא משכחת ל' סי' מוצבוק, משום דאפשר שיכ' כמותו בגוף אחר, וכמו שר"ל הרח"ש דלהלן צכוונת העיטור עיי"ש].

(*) אולם הר"א מורחי צמ' ל"ח האריך לדחות דברי הר"ד ו' יחיא. יחיא, וכתב [צמ' ל"ו עור צ'] דכבר האריך [צמ' ל"ו] להוכיח דעת הרמב"ם דבסי' מוצבוק מעידין אפי' למ"ד סימנים דרצון, ושמעיהא דאין מעידין אלא על פ"פ אפ"י שיש סימנים בגופו, אין ראיה נגד זה, ד"ל דבסימנים שאינם מוצבקים קאמר וכו', וכן ל"ל דמ"ש הרמב"ם דאם אחר יהודי שהי' עמנו מת כך וכך סימניו אין אומרים באומד הדעת פ' הוא, נמי בסימנים שאינם

(*) מדברי הרא"ם בסי' ל"ח עמ' צ"ט בהכירו דברי הר"ד ו' יחיא. (**) והסביר דבריו בגליא מסכת סי' ח' אות ז' דס"ל דסימן מובהק היינו אם הוא בשינוי גדול ומפולג במרות עד שיהא ברור שלא נמצא בגוף אחר כדוגמתו, וכמו עדים המעידים על הכרת הפרצוף שברור שאין נמצא בעולם עוד פרצוף דוגמתו, וסימן זה של נקב בצד אות פ' הוא רחוק בתכלית הזרות עד שאי אפשר שיתכן עוד כזה וכו', ובה סרה תלוית הרא"ם [דלהלן] על הר"ד שתמה עליו איזה משפט יש בנקב בצד אות פ' למשפט פרצוף פנים, כי כונתו שצריך שיהי' זר בתכלית כמו שהוא זר ומיון הפרצופים, ומעתה אין גם סתירה בדברי העיטור וכו', ועי' באבני צדק [לר"י שייבלובים] סי' ב"ב.

(*) הרבה מהלשון המועתק בקטע זה הוא מסי' ל"ו שברא"ם בצירוף לשונו שבסי' ל"ח.

7218

ס"ק קצ אות א

הפוסקים

ובבעי חיי סי' י"א אחר שהצ"א [ד"י"ט ג'] שהכרז' דוד קונפוצרטי
הסכים דבסימנים מוצהקים לגמרי שרחוק להמלא צאדם
אחר סומכין להחזיר, כהצ' דחזן מקל' גדולי האחרונים שהצ"א
הר"ד קונפוצרטי [וגל' פירט' מי הכס'], יש עוד גדולים המחזירים
ע"י סימנים מוצהקים, והם: ר' חיים עובדיה בנשוי כת"י, והראנ"ח
בנח"א סי' כ"א, והר"מ אנשקר בס"י כ"ו בשם בנשוי הרמב"ם,
והרשב"ם בס"י נ"ד, ומהר"א די צוטון בס"י נ"ח, ומהר"י קארו
בנשוי דיני גמול'ת סי' ז' וצוסובי י"ב, וכן מוכח מדברי ר"י ו'
נחמ"אש בנשוי שצ"י סי' י"ב, וכן דעת רב אל' שהר"ד צסוף בנשוי
הרשב"א ח"ב בנשוי האחרונה, ומשאת בנימין סי' ס"ג, וכן מתבאר
מדברי כל גדולי האחרונים, זולת הר"ד ו' יחיא וכו' ואין דבריו
עומדים נגד כל בני רבנותא.

גם הרה"ש זל"י האריך דב"י מובהק מעידין לכו"ע, וכחז לפרש דברי בעל העיטור דנ"א כיוון שמה שכתב "לדכח סי"מ אחרונה בצופו אלף הכרת פנים", הנה נסומנים שמחזירין בהם אצורה והם מובהקים לעין אצורה דהנהו הוא דקאמר לאינם מובהקים לעדות אשה כמו לגבי אצורה, אבל סי' מובהק ביותר פשיטא דעדיף טובא והו"ו כמו עדים, וכמו שפירש"י גבי נקב צלל אוח פ'.

עוד כתב [דל"ז ח'] שהשם נומר דסברה בעל העיטור הוא דלע"ג
דבעמלא סימן מוצבק ביותר הוא לכו"ע מה"ת, מ"מ גבי גופו
של אדם לא משכח מוצבקים ביותר אלא כל הסומנים הם מוצבקים
קל"ה, ור"ה"ה נזה מהא דמוקי מחני' למ"ד סיד"א דמיירי בארוך
וגו', משמע דלמ"ד סיד"ר לא קשיא ממחני' דיל' דמיירי מכל סימנים,
וכיירו משום דגופו של אדם לא מלינו ס"י מוצבק ביותר משום
שאי אפשר שלא ימצא בעולם עוד אי שלא יהי' לו סימן כזה, אך
קשה דלא יתכן שיכתיב המוחש, דהא אפשר להמלא ס"י מוצבק
בגון חסר או יתר אלצב שכי' הרא"ש בחש"י דהוי ס"י מוצבק, או
בגון הדיא דחכ"ד צעין עורת וממנה פלע וללקת עד סמוך לפה
וכי"צ שאין ספק שהם מוצבקים יותר מנקב בלל אות פ', [וע"י
לעיל בדברי המחירי], ולכן כתב דמ"ש אחילה בדברי בעל העיטור
נראה נכון, ופירושו הב"י בדברי צעב"ט הוא דחוק. וע"י צע"י
ארוזים סקל"א [והוצא להבן בלות ה'] ובאמרי אש ס"י ט"ו [והוצא
להבן בסי"ק קל"א אות ח'] מה שפירשו בכוונת בעל העיטור.

ובבגנות ורדום ח"צ כלל ג' סי' ט"ז האריך הר"מ בן חציו להוכיח
דכמו דמהני סי'מ צגט כמו בן מהני צענונה, והציא
מהצ"ו והרש"ש הנ"ל, ושכ"כ גם צמהרי"ט ח"א סי' קל"ט.

ועי' במעמי יצחק סי' ז' דאס כי שכוּכּוּת דיש נוטים לאסור גס
בסימן מוצהק דמוצהק, ורלח להעמיס זכ בדעת הרמב"ם
והעיקר, מ"מ הוסיף דאין הוא מוּזיל לעז ח"ו על רוב הפוסקים
שכבר החירו ע"י סימן מוצהק דמוצהק, רק ר"ל דהיכא דליכא
איזוה ספק, לא נידון לעשות ספק ספיקא מחמת דליכא נמי ספק
דילמא סימנים דאורייתא, כיון ד"ל דליכא נמי ס"ס לחומרא דאפי'
סימן מוצהק דמוצהק לא מהני. ועי' לעיל ס"ק קפ"ח אות ג'
ובהערה שם.

גם ע"י צמים קדושים בחשו"י צ"י שנסוף הספר דאס כי דהעלה
שם דעת הר"י והרמז"ם היא דבעדות אשה החמורו וגזרו
שלא יועיל הכרת שום סימן מוצהק משום דיש לחוש לליק דבכורות
דמ"א, וכי כידי גזרו דלא מהני בעדות אשה הכרת פדחת לחוד
אע"ג דמדאורויחא הכרה מעליא היא, כ"י גזרו שלא יועיל הכרת
שום סימן רק הכרת פ"פ עם החוטא, עד שחמה על כל הפוסקים
מה ראו לסמוך על סימנים מוצהקים ולא חששו לליק דבכורות
ולסחם לשון המשנה דמשמע דשום סימן אין מעיד, עכ"ל כחז
דש ליישב דעת המחירים צ"י מוצהק ולומר דכיון דלא דקיימ"ל

דסמכ"י על הסימנים להחיר אשה וכו', ומכ שטען עוד ה"ד דחכמים
עמדו והחמירו על איסור אשה איש מחומר כרת שלא להחיר ע"י
ס"י מוצהק, לא אשכחן בשום דוכתא בתלמוד שהחמירו בזה, ולא
נחשורר שום א' מהפוסקים שיאמר זה, וא"ת שי"ל לו כן מהמשנה
דאין מעידין אלה על פ"פ אעפ"י שיש סימנים בגופו, אדרבה משם
ראוי להיפק, דהא לנ"ק דרבה שם דס"ל דסיד"א מוקי למתני'
בארוך וגו', משמע דבשאר סימנים דעדיפי מארוך וגו' אף שאינם
מוצהקים משיאין בהם אשה, וכ"ש במוצהקים, ולנ"ב דרבה שם
אמרו דלמ"ד שומא ס"י מוצהק הוא מתירין בו האשה, אלמא דסומכין
על ס"י מוצהק אפי' אי סיד"ר [ולא החמירו בזה], גם מהסוגיא
דפריך למימרא דסימנים לאו דאורייתא ומאי פריך שאני הכא
דחומרא דרבנן היא שהחמירו באשה איש וכו' [מבואר דלא החמירו].

ומסיק צס"י ל"ו [עמוד פ"ז] דאפי' אלס נישא דערמנצ"ס והסמ"ג
 אינס סומכים בעדות אשה אפי' צס"י מובהקים, אעפ"י
 משום עיגונא אין ראוי להניח כל הגאונים המקילים בזה ולנכת אחרי
 המהמירים, דאין נך שעת הדחק גדול מזה שאס תשאר עגונה ודאי
 גפיק מינה חורבא, וכ"ס צומנים אלו שרבו הפרולות, וכ"ס המקילים
 הם רבים ואחרונים וראו דברי הראשונים וגם עשו מעשה בהוראתם.
 גם צס"י ע"ה סמך הרא"מ להחיר אשה ע"י סו"מ שה"י צנזנו. וע"י
 עוד מזה במים עמוקים ס"י כ"ט.

ובחינוך בית יהודה סי' ק"ל דהב' הרב ר"א צוואה דברי הר"ד
ו' ישיבא, והב"ד צוואה דלא כוונתו, ש"ס.

ועי' בגבעת שאול סי' ד' שכתב [דרי"צ סוף עור ב'] דמה דמשמע מדברי הכנסת יחזקאל בסי' נ' דהרי"ף והרמב"ם ס"ל דאין מחירין עגונה בסימן מוצהק גדול (*), לא ידעתי מנין לו זה, ואי משום שז' הרמב"ם דאעפ"י שיש סימנים בגופו אין מעידין, הא כתב בה"מ שם דמיירי בסימנים מוצהקים קלה, ולא נמלא שום חולק בזה כלל, דכל הפוסקים ראשונים ואחרונים מודים דבסימן מוצהק ציור מבהי וכמ"ש דה"י וכו'.

ובמהרה"י מברונא סי' נ"ג העלה ג"כ דבסימן מוצהק סמכין להחזיר
אשה, דאפי' גוי מסל"ת מועיל אם מעיד בסי' מוצהק
בזיופן שנוכל לנעת מחזק אותו הסימן שהנהרג הזה הוא בעל האשה
הזאת כדמוכה בתשו' מהר"ם, וכן"ל ע"א כשר לעדים טפי.

גם הרשד"ם צ"ב [דמ"ז ב'] הוכיח מסוגיית הגמ' שעל מחנין
דל"ן מעידין אלא על פ"פ עם החוטם דבס"י מובהק מעידין
לכו"נ, וזה שכתב הרמב"ם בסוף הל' גירושין דאם אומר כך וכך
נורתו וכך היו סימניו אין אומרים פ' הוא וכו', מיידי בסימנים
שאינם מובהקים אבל צ"י מובהקים מודה, וכן נראה מלשון
הרמ"ם שם.

ובבסי' ע"ט כתב דלע"ג דלחמרי' בגמ' איכא דלחמרי' אמר רבא דכו"ע סימנים דרזבן, ומשמע דלהאי לישנא דהוי צתרא אין סומכין על שום סימן אפילו מוצבא לכתיר, הא ודאי ליחא, דכי דייקין ספיר חזין דלכו"ע סמכי' על סימן מוצבא, וכבר קדמני צזה ר' יוסף קארו בלחע"ז והביא כן מהרד"ך, ע"ש.

ובראש משביר רסי' י"ד הביא מהרש"ץ סי' רל"ז דבסי' מוזבה
מעידין בעגולה, וזה שאמרו במשנה דלון מעידין אעפ"י שיש
סימנים בגופו, היינו בסימנים שאינם מובהקים, וכח שכן הוא
דעת ר"ח ורמב"ם ורשב"א ועוד והר"ם בסי' ל"ז [הכ"ל].

י) והוא ממ"ש שם וז"ל : והנה אם יאמר רבו' ילמה אין אני מקשה על הני פוסקים החולקים על הר"ף והרמב"ם וכוותייהו נסתיין דבסימן מוכח גדול מתירין עכ"ל, דמשמע מזה דהר"ף והרמב"ם סוברים דאין מתירין בסימן מוכח גדול.

אוצר

סיק קצ אות א—ג

הפוסקים

ובבית יוסף אחר שהביא [בדל"ה ח' מדפוס ורשא תרמ"ב] מדברי החוס' הג"ל, כתב ואין לדקדק מדכ' החוס' צ"ל כל הגט חסד דקאמר מספיל סיד"א או סיד"ר, ה"ל דמהדרין אצידה מה"ת, היינו בעדים, ואם איתא הול"ל בסימנים מובהקים לגמרי, דו"ל דמי מובהקים כי הני היינו עדים, וכדכ' רש"י אין עדות ברורה מזו, וכן מצאנו בדבריהם פ"ק דצ"מ ד"ע ח' ש"י סימנים דרבנן, מדאורייתא לריך עדים או סימן מובהק, גט נמי דאיסור הוא לא מהדרין אלא בסי' מובהק, כרי כהדיא דאפי' חס"ל סיד"ר, סימנים מובהקים ציורתו כו' דאורייתא, ושכ"כ בה"מ [הג"ל בנשד"ס] והרמב"ן והרשב"א. ועי' במראות הלוצאות בפתיחה לסעי' כ"ד.

ג. הסוברים דלדעת כמה מהראשונים בעי' שהמעיד עתה על הסי"מ יהא אותו שהכירו מחיים בס"י זה, והחולקים עליהם. כתב הר"ד ח' יחידה בנש"י שברא"מ סי' ל"ז עמ' י' דמדברי ר"ת [בחוס' יבמות דף ק"כ ע"א ד"ה אין מעידין] ש"י דאם כל גופו שלם ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף אפילו בשאין פדחת וחוטם, נראה דלא הכשיר אשה ע"י סימנים אלא בתנאי שיהיו הסימנים תנאי להכירו, או מצד הסימנים המובהקים כשהוא נחלל בפנים, או מצד שאר הסימנים המדריכים לכה המכיר נעצמות עינא, בצופן שלעולם העדים מעידים שמכירים לזה המת, ומצד זאת ההכרה סמכין עליוהו להחיר (*), אצל אס אלה שראו הסימנים אפי' כשהם מובהקים אינם מכירים אותו [על ידם, כי לא הכירוהו מחיים כלל], גם כשימצאו אחרים שיעידו דאלה הסימנים היו לאיש פ', אין הוכחה מדברי ר"ת להחיר האשה, דאולי אין מלערפין עדי ראיה בלי היכרא עם עדי הברא בלי ראיה, וכן הביא (**). בעל אדם וחורו שהסימנים הם אמצעי להכיר הרואים ולהעיד שהוא פ', אצל אין להם כח להחיר האשה מאומדנת השומעים.

ובמהרי"ט צהלון סי' כ"ד כתב על דרך זו ליישב סתירת דברי הרמב"ם שכתב בפ"ג מה"ג הכ"ז דרך וכן לורחו וכן וכך סימניו לא מהני, ואילו בה"י ע"י שם צא' שירד לים והעלו ממנו אבר שאי אפשר שיטל מן הכי ויחיה כתב דמעידין עליו, וזוהי מיירי שהכירו האבר בסימנים, ומשמע דסימנים מהני, ומ"ש בה"מ שם שיש חילוק בין סי' מובהקים לאינם מובהקים, קשה, דהרי מקור הרמב"ם הוא מהתוספתא דאין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו כמ"ש בה"מ, ושם קפסוק ותני דכלל גוויי אין מעידין אפי' בסי' מובהקים, לכן הנכון דלעולם סי' מובהק מהני גם להרמב"ם, אלא דזהו דוקא כשהיו מכירין אותו בחייו ועכשיו צמיתתו רואים אותם סימנים שראו בחייו, דכיון דראו אותם בחייו אית להו עצימות עינא, אצל אדם שלא הכירו מעולם ולא הזכירו שמו אלא צא ואמר יחודי שילא עמנו כך וכך סימניו, ואנחנו אומרים מחמת הסימנים שאמר צודאי שזכו פ' שהיו לו אותם הסימנים, אולי אינו הוא אלא אחר, אצל כשאנו יודעים אותו ורואין סימניו מהני בעצימות עינא, נמצא כפי מה שצאנו בדברי הרמב"ם דמאי דמהנו סימנים מובהקים היינו כשמי שהי' מכירו בחייו רואה אותו צמיתתו ואומר מחמת הסימנים פ' הוא, וכן הדין דהשליכוהו לים והשליכו מולדה והעלו רגלו והכירוהו בסימנים דמהני, היינו כשמי שהכירו בחייו וראה רגלו וירכו והכירו בחייו, עתה לאחר מותו יודע ומכיר בעצ"ע בעלם, אצל אס צא אחר שלא הכירו מעולם ואמר ראיתי איש ח' כך וכך סימניו וכו'.

סימנים דרבנן הוא רק מחמת ספק, הילכך די לנו אס נחמיר דבעינן סי' מובהק, אצל כולי האי לא נחמיר למהש דאולי גם סי' מובהק לא מהני, כיון דאיכא ספק ספיקא, שמא לא קיימיל כהאי שינויית דבכורות הג"ל, ושמא קיימיל דסימנים דאורייתא, וכיון דאיכא תרי ספיקי לא מחמירין כחומרי שניהם, ע"ש.

ב. הא דמהני סי' מובהק אם הוא מה"ת או מדרבנן. עי' בחקרי לב ח"א סי' י"ב שכתב [בדכ"ב ג'] דצדד זה נחלקו הראשונים בשעמ"ק צ"מ דף כ"ז ב', דהרמב"ן כתב דבסימנים מובהקים לכ"ע הוי מד"ת, דאליכ תהא כל אצידה מותרת למולאה, אולם הרמב"ד שם חולק וכתב דלמאי דקיימיל סימנים דרבנן גם הסימנים המובהקים ציורת אינם מה"ת, דמהי תיחי, אלא [הא דמהדרין גט צסי"מ הוא ד] עצוד רבנן תקנתא [משום] דאיבוד וחילוף לא שכיח, ובצימות האיש נמי משום עיגונא וכו' עכ"ל.

והרשב"ם בסי' ג"ב אחר שהביא דברי בה"מ בפ"ג מה"ג הכ"א שכתב שיש מיני סימנים מובהקים ציורת שהם מה"ת, כתב עליו דלע"ק, דהא מוכח דלא הוי אלא מדרבנן כלישנא בתרא דרבא אלא דאפי' סמכין עליוהו באיסורא דאורייתא.

ותמה עליו בתורת חיים ח"ג סי' נ"ו [השני, דפ"ז ח' דע"כ לא אמרי' סי' דרבנן אלא בפתח סימנים ובהא קמיירי רבא, אצל מובהקים ציורת פשיטא דמדאורייתא ניהו דחשיבי כעדים, ולכן סומכין עליהם בנשד"ס].

ובצמח צדק [החדש] סי' מ"ט אחר שהביא צאות ד' דברי הרמב"ד הג"ל, כתב צאות ה' דכן נראה מדברי רש"י שפירש צימות ק"כ ב' בד"ה מובהק הוא דאפי' דסימנים דרבנן אסימן כי האי סמכין אפי' באיסור דאורייתא עכ"ל, ומדלג כתב סימן כי האי הוא דאורייתא, ש"מ דלא נזכר בחורה, אלא דסמכין עליו באיסור דאורייתא מצד הכשרא, ועי' ש"ך חו"מ סי' רס"ז סק"ז.

ובחקרי לב הג"ל דייק מדברי רש"י בחולין ע"ט דס"ל כהרמב"ד, והוא מדפירש שם דהוכחת הגמ' דרי אצא סובר סימנים דאורייתא היא מדסמין אסימנים ושרי איסורא עליוהו, ש"מ הא דסמכו על סימנים בהחזרת אצידה דאורייתא הוא, דאי דרבנן נהי דעצוד תקנתא צמון באיסור מי מלו מחקרי עכ"ל, וקשה איך דממה רש"י סימני אציו ונזכ דהתם לסימני אצידה, הא הני סימנים הם מובהקים נכו"ע ואיך דייק דס"ל לרי אצא סיד"א, אפי' דס"ל דלמ"ד סיד"ר גם סי' מובהקים הם דרבנן, וכי החירו בגט ובעגונה הוא מהטעמים ש"י הרמב"ד [הג"ל], וא"כ באיסור כנאים דלא שייכי הני טעמי שבעגונה וגט לא ה"י לן להחיר בסימנים אפי' במובהקים, ומדהחיר ר' אצא ש"מ דס"ל סימנים דאורייתא. (אלא שסיים דמ"מ אין סתירה מכאן נפוסקים הסוברים דסימנים מובהקים מהני מה"ת, משום דהם יפרשו דברי הגמ' דה"ק, ש"מ סי' דאורייתא, כלומר, דסימנים אלו של אצנים ונזכ הם סימנים מובהקים לסמוך עליהם בשל חורה, וכמו שפי' הר"ן שם).

והוסף דלפי"ז נראה דמ"ש רש"י בגיטין כ"ז ב' ד"ה דוקא, נקט רב אשי [נקב] בלד אות פ' דהוי סי' מובהק דלפין עדות ברורה מזו", אינו משום דס"ל דהוי מה"ת וכמו שדייק הרמ"מ [בסי' ל"ח] מדברי רש"י אלה, דא"כ טפי הו"ל לסיים דסימן מובהק לכו"ע הוי ד"ת, אלא כונת רש"י דכי ראו חכמים לסמוך על סי' מובהק אף דלא רמיזא בקרא, היינו משום דעשו סי' מובהק כעדות ברורה, אצל אה"ג שזה אינו אלא דרבנן.

וסדברי החוס' צימות קט"ו ד"ה וקאמרי, דייק בחקרי לב שם דס"ל דסימן מובהק הוא דאורייתא גם למ"ד סימנים דרבנן, וכמ"ש להדיא דאי סימנים לאו דאורייתא איירי הכא בסימנים מובהקים דהם דאורייתא.

(*) והיינו דמלשון "ניכר" הוא היטב ע"י סימני הגוף ש"י ר"ת, דייק דאין הסימנים גורמים ההיתר, אלא ההיכר מגיע באמצעות אותם הסימנים, וא"כ צריך שיכירו בחייו, מדברי הרא"מ ברס"י ל"ח בהסבירו דברי הר"ד. (** נראה דצ"ל : וכן הבין.

אוצר

ס"ק קצ אות ג-ד

הפוסקים

להם מי הוא. ועי' באורח"ש נסעי' ג' סקל"ז אות ל"ד ד"ח
דעגונה לכתב בכלל פסול דחיי דבר.

ד. הגדרת סימן מובהק. הכה הרמ"א כתב דסי' מובהק הוא:
כגון חסר או יתר או שינוי צא' מאבריו. והוא
מתשו' הרא"ש סוף כלל י"א כמו שליוין צושיע
ובתשו' ב"י דיוני גמסל"ת סי' ז' כתב דצכדי לדעת מהו סי'
מוצהק, יש ללמוד מההיא דתשו' הרא"ש כלל י"א [הנ"ל],
ומהה"ד סי' רנ"ט [שם] דגששושית על החוטם הוי סי', והוצא
ברמ"א סוף סעי' זה, וכתבים סי' רכ"ד גבי חרום.

והרשד"ם בסי' נ"ב אחר שכתב דהרבה לריך לדקדק מה נקרא
סי' מובהק, ומי הוא זה שיערב אל נבו [לומר]
הנה זה סי' מובהק, כי לריך שיקול הדעת גדול, הוסיף, דאף
שבי' הרא"ש דחסר או יתר או שום שינוי צא' מאבריו הוי סי'
מוצהק, פשיטא דלאו כל שינוי קאמר, שהרי שומא שינוי הוא
ואפ"ה לא סמכין עניו, אלא ודאי לריך שינוי גדול כההיא שבי'
בזה"ד סי' רנ"ט דגששושית על החוטם שהוא דבר זר עד מאד
ולא נמלא בכמה מבני אדם, וגם אותה שהי' לו עין אי' עורת וסחומה
וממנה יצא לו פלג ולנקת עד סמוך לפה וכו'.

וכתב בגליא מסכת סי' ח' אות ו' דמהר"ש והתה"ד הסבירים
דמועיל חסר ויתר אבר וגששושית על חטמו או חטמו
שקוע, נראה דסברתם דכל ענין הנקבע כמזם גבי כהנים הוא
כסי' מובהק אלא סימנים, דמסתמא הדבר משונה משאר בני
אדם, ולכן גששושית על חטמו שהוא גבן דקרא, וחטמו שקוע
שהוא חרום דקרא, שפיר מועיל גם כהא, ומה"ט מועיל חסר או
יתר אבר, [ועי' לקמן ס"ק קל"א אות ד'], ובש"ך חו"מ סי' רס"ז
בהא דפסקי' שם בסי' ט' דעדים וסימנים עדים עדיפי, הביא
בשם הרא"ש דאף סי'מ לא מהני נגד עדים, ומצואר דע"כ לא
ס"ל דגדר סי'מ הוא כעדים, דאילו הי' דבר צרור כמו עדים ודאי
לא עדיפי עדים מסימנים.

והרב ר' דוד ו' יחייא צתשובתו שבר"א מזרחי סי' ל"ז הביא
מרבנו ירוחם שכתב צחלק חוב נתיב כ"ג ח"ג [דק"ה]
מדפוס קאפוסט] דכיון דמספקא לן לפי תרי לישני דרצא' אם
סימנים דאורייתא או דרבנן, הינך לא סמכין על סימנים אפי'
מוצהקים לעדות אשה אלא צדור צרור שאינו נמלא כך בגוף
אחר עכ"ל, ומדבריו הסתייע הר"ד לעשותו [וכפי מה שהבין
הרא"מ בסי' ל"ה בדעת הר"ד] שהסימנים המובהקים אשר בהם
סמכו המתירים לבחור עגובה, הם הסימנים שאינם נמלאים בחדם
אחר כלל, ולא כמו חסרון אצבע פי' מרגלו הפי' או כמו הסימן
שבראשו כמין עזעת סביב צלל שום. שער כלל ולמענה ולמענה
היינו מלא שער כדרך הראש [וכדוגיו שם], כי אלה הסימנים
ודומיהם אינם מאותם הסימנים שאינם נמלאים בחדם אחר כלל.
אולם הרא"מ שם בסי' נ"ח כתב [בדנ"צ עור צ'] דמדברי הר"י
מצואר להיפך, דהרי משמע דאילו הי' פשיטא לי' דסימנים
דאורייתא היינו סומכין על סימנים אפי' צבצלי מובהקים שנמלאים
לכמה גופים אחרים, ומ"ש "שאינן לסמוך על הסימן אלא צדור
צרור שאינו נמלא בגוף אחר כלל", אינו ר"ל שלא ימלא דוגמתו
לשום אדם אחר כלל, כי זהו מן הנמנע, דמאחר שהוא אפשרי
שימלא, אינו נמנע שימלא גם לאדם אחר, אלא פירושו שיהי'
הסימן זר ומופלג עד שיהא צרור צבצ כל אדם שאינו נמלא בגוף
אחר באותה מדינה כלל ושלא נשמע מאדם אחר שיהי' לו כזה
הסימן מעולם, והדיון עמו, דכיון דמספקא לן אולי סוד"ר אי"כ
הא דסי' מובהקים הם לכו"ע מה"ט הוא משום דהם צבצלי עדים
וכמ"ש רש"י בגיטין כ"ז גבי נקב צלל אות פי', דאל"כ מנין לנו
מקרא דסי' מובהקים הם מה"ט, וא"כ כמו שהעדים אינן אלו
סומכין

וכי' לא נאמר בודאי שאלו הסימנים הם של פי, כיון שלא ראינוהו
לנחנו שהיינו מכירין אותו.

ובעצי ארזים סקל"א כתב דגם מדברי הרשב"א צחי' ליצמות קב"א
נראה דסימן מובהק לא מהני אלא כשע"י הסימן הכירו
צט"ע שזהו פי', אבל אם לא הכירו אלא שנהרג יהודי צסי' מובהק
פי' והם אינם מכירים אותו, רק לנחנו יודעים דלעולה של זו הי'
סי' מובהק זה, לא מהני, שהרי מ"ש שם צט"ע דדיגלה וז"ל:
ומהו ודאי אם מעידין על סי' מובהק שבגוף שפיר
דמי וכו' וכדמשמע צ"פ האשה שלי' וקאמרי סימנים
כלומר סימן מובהק עכ"ל, מצואר דס"ל דסמכי' אסי'מ לגמרי,
וקשה דא"כ אמאי כתב צמ"ע דשלשוכו לים ולא עלתה אלא רגלו
דמיירי שקשרוכו ברגלו, אבל אם השליכוהו לים והעלו מלודא אחריו
ולא עלה בידם אלא אי' מאבריו או אפי' כל גופו צלי הראש אינן
משיאין את אשתו דחוששין שמא זה מאיש אחר, וגם הקשה שם על
הרמב"ם שבי' דגם כשהעלו ממנו אבר ע"י מלודא נמי משיאין ע"ש,
ולדבריו הנ"ל דסמכין על סי' מובהק לגמרי אמאי צ"ל דמיירי
בקשרוכו, הו"ל לפרש שיש לו סי'מ ברגלו, אלא נראה דס"ל דאם
אינו מכירו ע"י הסימנים לא מהני, וא"כ התם שלא העלו אלא
רגלו לא מהני אפי' סי' מובהק גמור והולך לפרש שקשרוכו, או
י"ל דהרשב"א ס"ל דעת הרמב"ם הוא כן [כמו שהבין הר"ד ו'
יחייא המוצא בזהו ח'] והוכיח זה מלשונו צצ"פ מנחות, ולכן
הקשה שפיר על הרמב"ם והולך לתרן דמיירי שלא נחשם מן העין
עד שלתה רגלו בידם.

אמנם הרא"מ בסי' ל"ח דחה [צמ"ע ל"ה] דברי הר"ד ו' יחייא,
וכתב דכיון דגם היכא שהכירוהו צחיו אינם יכולים להכירו
ענה עפ"י צ"ע רק עפ"י סי' מובהק, וכבר אין צוה הכרה חושית
דחיינו עזעת דעינא אלא הכרה שכלית, דחיינו, שהעדים דנים ענה
בשכלם שזה שיש צו אלו הם המובהקים הוא אותו שהכירוהו צחיו,
א"כ מה הפרש יש בין כשהעדים הם הדנים שהוא פי' ובין אם
השומעים מפי הרואים הם שונים זה, וממ"ש קשיא, אם העדות
איננה תלויה רק עפ"י הראיה החושית, א"כ כשראה העד סימנים
מוצהקים והי' הפ"פ נשחת ולא נשאר שם היכרא חושית כלל, לא
יתירו האשה על פיו, ואיך כי הר"ד ו' יחייא "או מלד הסימנים
המוצהקים כשהוא נחבל צפנים", ואם העדות נופלת על ההכרה
השכלית, א"כ אין הפרש צוה אם יחי' השופט בהכרה השכלית
אותו שראה הסימנים או השומע ממנו וכו', ומה שהסתמך מנשן
ר"ת, הוא מפני שחשד דלשון "ניכר" שצ' אל העדים וכאילו אמר
ניכר להם, ואין הדבר כן, אלא ניכר למכיריו קאמר, לא שגא היו
המכירים אותם העדים עלמם לא שגא היו השומעים מפי העדים,
ובהדיא מפורש בחומ' פי' גיד הנשה דאי אהו סהדי דפי' דהאי
והאי סימנא מת משיאין את אשתו, אף שאנו אין מכירין אותו אלא
ע"י הסימן ששמענו מפי המעידים, ועוד דלדבריו דר"ת ס"ל דלא
מהני צב"ה, איך יתכן שהרא"ש ובנו והא"ז והמרדכי והתה"ד
שכולם נשרשים עפ"י שרשי ר"ת יחזקו על דבריו ויתירו אשה
עפ"י גוי מסל"ת שראה הסימנים המובהקים ולא הכירו מעולם
ולא ידע שמו ושם עירו, ולא יזכירו אפי' שר"ת חולק ע"ז וכו'. ועי'
צורע אברהם סי' ח' [דכ"ז צ'] שהשיג על מהר"ע לבלון הנ"ל.

[ועי' במחנה חיים ח"ב סי' י"ד שכתב מטעם אחר דאפי' ק'
סימנים מובהקים והגדת תואר הפרלוף לא מהני אם העדים
לא ידעו מהסימנים ומתואר הפרלוף מי הוא האיש שמת, דהוי
כמעיד על חלי דבר. וחמה עליו צמחנה יהודה ח"א סי' מ"ד
דנעלם ממנו דברי הרא"מ [הנ"ל] דאין חילוק בין אם העדים
עלמם מכירים אותו ע"י סי'מ או שהשומעים מפי הרואים נודע

אוצר

ס"ק קצ אות ד

הפוסקים

חלל שינוי בעלמא לא, ומעשה דברי הרא"ש ורי"ז מסכימים לדעת א"י.

ובגליא מסכת ס"י ח' אות ו' כתב דנראה דדעת הראב"ד שהוצא בשעמ"ק צ"מ כ"ז ב' הוא דגדר ס"י מובהק אין משקנו בסיומן מופנה כמו עדות, והוא מדכחז שם דלמאי דקיימ"ל סיד"ר גם המובהקים ביותר אינם מה"י, דמאי חתי, אלא מדרבנן עבדו תקנתא בגט [כ"י] איבוד וחילוף לא שכיח, ובמיתת האיש נמי משום עיגונא דייקא ומינסבא וכו' ע"ש, ואם נימא דגדר ומשקל שיטורא דמובהק הוא עד שלא ימלא בגוף אחר בעולם [וכמו שהעלה הגליא מסכת שם דכחמת בן ס"ל לר' ירוחם הג"ל ושכן גם דעת העיטור ע"ש], א"כ מחליט הדבר בצירור כמו עדות דהכרת הפרלוק, ואמאי לא מהני מה"י וכו', וכן נראה גם מ"ש הראב"ד והוצא בשעמ"ק שם דדוקא שומא עשויה להשתנות חלל יותרת אבר ורגל עקומה ושאר חידושים שהם בעלמאות ובעובי הכשר כמו חטופת ורחשו שקוע, ודאי אינם עשויים להשתנות ע"ש, ומוכח דס"ל דבענין מובהק לא בענין עד שלא ימלא בגוף אחר כלל, אלא די שלא יהיו מזויין כל כך, ומשוי"ה חשיב ל"י רגל עקומה ויתר או חסר אבר לס"י מובהק, וכדעת הרא"ש ומהר"א שהביא הרמ"א בסעי' זה.

עוד כתב שם בלוח י"ד דדעת רש"י אין צירור ח"ך ס"ל בזה, דבענין כ"ז מפרש על נקב בלד אות פ' דהוי מובהק משום דאין עדות ברורה מזה, ומשמע דס"ל דמובהק לריך להיות ברור בעדים, אמנם צ"מ י"ח לא דייק רש"י לפרש על נקב בלד אות פ' שהוא עדות ברורה, אלא פירש סתם דכח"ג ראוי להועיל, ויש לפרשו דס"ל דאף מובהק אינו מסוג וגדר עדים.

ומדברי מהר"ם מלובלין ס"י נ"ו שהוצא בקו"ע אות ש"ב שכתב דפסח ורגליו עקומות והפוכות אינו ס"י מובהק כי נמלא בזאת בליט אחר, דייק בגליא מסכת הג"ל אות י"א דלכאורה הוא לא כדעת הראב"ד הג"ל, אמנם האמת דמהר"מ"ל בזה יסודו שם על דברי רי"ז המלריך שלא יבא דוגמתו בליט אחר וכו', ואליבא לא יועיל סימן דרגליו עקומות.

גם הרב ספרעמישלא, והו"ד בלח"י דצי עילוי ס"י ח' כתב דמהר"מ"ל צ"מ נ"ו הג"ל סובר דסימן מובהק לריך שיהי כזה שלא ימלא כלל בליט אחר, ושחולק הוא על המשאח בנימין צ"מ ס"ג [הג"ל] שבי דגדר ס"י מובהק הוא שלא ימלא רק א' מני חלק, ע"ש.

אולם בלח"י דצי עילוי שם כ' ע"ד הרב ספרעמישלא דא"י נכון, ולפי"ז נמלא דמהר"ם סותר את עצמו מס' קב"ח שבי שם דלואר עקום מקרי סימן מובהק, דהגם דנכון ופשוט לחלק בין רגלים עקומות שצ"מ נ"ו דשכיח, לבין לואר עקום שצ"מ קב"ח דלא שכיח, מ"מ בזה אין מתורבת הסתירה, דהא ע"כ נלעך לומר עפ"י דצ"מ נ"ו מוקי נחשו הרא"ש כלל י"א [הג"ל] ברי"ה בלוח] שבי דשינוי בלח"י מהבצרים הוי ס"י מובהק, וכן מ"ש מהר"א מחוטם שקוע דהוי ס"י, היינו שינוי שאינו נמלא בגוף אחר כלל, ואילו בתשובתו שצ"מ קב"ח מצואר ההיפך מכל זה, שהרי כתב שם דחוטמו שקוע אפשר להמלא בגוף אחר שהרי מנאו הכתוב עם מומין שבהן נפסל זהם לעבודה, וגם מדויק שם מתשו' הרא"ש הג"ל דשינוי שאפשר להמלא בגוף אחר מ"מ הוי ס"י מובהק, לכן נראה דאין שום דיוק ממהר"ם מלובלין שיערך דוקא שלא ימלא בגוף אחר כלל, רק ס"ל כמו שמפרש המ"ב דברי רבינו ירוחם דמ"ש שלא ימלא בגוף אחר, אין הכוונה שלא ימלא כלל אלא שיהי א' מני חלק, ובצ"מ נ"ו מפלפל דרגלים עקומות שכיחי ומנאי כך בגוף אחר, ובצ"מ קב"ח דלואר עקום דלא שכיח עלה בתחילת דבריו לומר דבענין שלא יזויר בגוף אחר כלל, ואח"כ

סומכין עליהם חל"כ ברור הדבר שאינם עדי שקר בלי פקפוק, כן הסימנים המובהקים שסומכין עליהם מטעם עדים, לריך שיהי הדבר ברור שאינם נמלאים בלד אחר כלל, ומעשה כשם שבעדים אין לנו מלריכים שיהיו בענין שלא יתכן בהם בשום אופן שיהיו עדי שקר, אלא די לנו שיהי הדבר ברור לנו שאינם עדי שקר בלי שום פקפוק, כן צ"מ מובהק, אין לנו מלריכים בהם שיהיו סימנים כאלה שלא יתכנו בשום אורח בעולם אפי' באפשר רחוק, אלא די שיהי הדבר ברור בלי פקפוק שאינם נמלאים בלד אחר, וזה הנראה בפירוש דברי בעל אדם וחור, אם כי דיתכן דשאר הפוסקים לא יסכימו בזה לרבינו ירוחם, כי הם יאמרו דכמו שהעדים הם בחזקת עדות אמת כל זמן שלא הורע חזקתם, כן סימנים מובהקים הם בחזקת שאינם של אדם אחר שאינו בעלה כל זמן שלא הוחזקו ב' בני אדם בסימנים הללו, ויש להם סמך ע"ז מהא דסומכין להחיר על שמו ושם אציו ולא חיישינן שמא אחר הוא אשר שמו ושם אציו הוא כשמו ושם אציו של בעלה, מאחר שלא הוחזקו בלוחו מקום ב' ששמותיהם שוים, ואנחנו אין לנו אלא לסמוך על פי המעשה שנעשה כבר וסמכו עליהם והחירו בהם נשים, שהם הסימנים של חסרון האצבע ושל ללקח שבעין ושל גבשושית שחוטם, וכ"ש צ"ל דלוח ביה תרחי, חסרון אצבע וסימן דראש שבו כמין ענעת סביב בלי שער וכו' *).

ובמשאח בנימין ס"י ס"ג אחר שהביא דברי ר' ירוחם הג"ל, כתב [בדע"צ סוף טור ד'] דלכאורה נראה דרי"ז פליג

על הרא"ש [הג"ל], דהרי אינו צ"מ סימן מובהק שלא ימלא בליט אחר, ואילו הרא"ש מחיר בחסר אבר או שינוי אבר שזה ודאי ימלא גם בליט אחר, אמנם נראה דאין כוונת רי"ז על חיסור או יתור אבר שלם דבזה ליכא מאן דפליג דסימן מובהק וחשוב הוא, דמדאורייתא הוא מוס גמור לכל דבר שבעולם ולא גרע מנקב בגט דחשיב ס"י מובהק לכו"ע, ולא מיירי רי"ז אלא בשינוי אבר, וגם בזה אין לנו לומר שזה ימלא כלל בליט אחר, שזה דבר בלתי אפשרי לומר דמה שנמלא בליט א' מהאישים שיהא נמנע שימלא כן בליט אחר, אלא כוונתו לומר שהסימן שאנו סומכין עליו יהי זר ומופלג הרבה עד שלא ימלא בליט אחר רק א' מהאף או חלפים שלא יבא שכיח כלל, וכ"כ הרא"ש צ"מ ל"ח, ולפי"ז אפשר דרי"ז לא פליג כלל על הרא"ש, דמ"ש הרא"ש שסומכין על שינוי שצ"מ, לא בשינוי כל דהו מיירי כגון בסיומן רישם וכו"ב, אלא בשינוי זר ומופלג הרבה דומיא דחסר או יתור אבר שהוא סימן מובהק שאין למעלה הימנו, שאפי' ר' ירוחם לא צ"מ סימן חשוב יותר מחיסור או יתור אבר, וכן משמע מדקדוק לשון הרא"ש שכתב או שום שינוי בליט מאבריו, דמשמע שהשינוי הוא בגוף האבר שנמלא האבר משונה כגון גבשושית או חרום וכו"ג

(*) ועי' בגליא מסכת ס"י ח' סוף אות ה' שהביא דהרא"ם מסתפק בגדר של סימן מובהק אם הוא כדברי רי"ז המצריך שיהי בשינוי כל כך עד שיהי ברור שלא נמצא בגוף אחר דוגמתו, וממילא מה דשכיח להמצא בא' מהאף אינו מועיל, דהא עדיין בכמה אלפים יש כמה דוגמאות בשינוי מסימן כזה, או כשארי פוסקים שאינם מצריכים להגדיל השינוי בורות מאד עד שלא ימצא בעולם כך בגוף אחר, אלא די שיהי זר ומופלג עד א' מני חלק ומ"מ מתירין דע"כ לא איתחזק עוד א' כזה, ושלידיהו בחינת ומשקל דס"י מובהק אינו גדול כל כך בורות ושינוי, ע"ש.

ויש להעיר דא"כ איך התיר הרא"ם שם בס' חסרון האצבע וקראה כמו טבעת, ואטו הם סימנים דלא שכיחי כלל, אמנם כבר כ' הגליא מסכת עצמו בראש התשו' שלא ראה בתשו' הרא"ם עצמו אלא ממה שהעתיקו לו, ולא סיימהו קמיה.